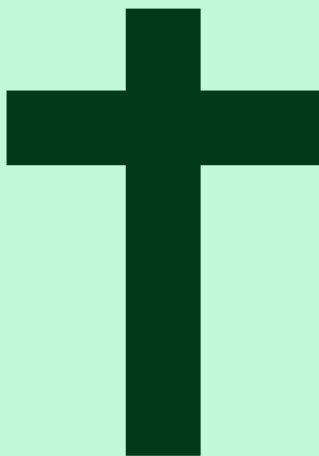

Nauəuə Asim Rəha
Uhg̃in Nəmtət̃iən Vi

The New Testament in the Whitesands language of Tanna
Island, Vanuatu

Nauəuə Asim Rəha Uhgɪn Nəmtətɪən Vi
The New Testament in the Whitesands language of Tanna Island,
Vanuatu
Niutesteman long Nərak, lanwis blong Whitesands Tanna,
Vanuatu

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Whitesands

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
913a182a-255f-5344-b6b0-0294ba221e87

Contents

FRT	1
MATIŪ	5
MAK	58
LUK	90
JON	142
UŌK MĪN	186
ROM	232
1 KORŌN	255
2 KORŌN	275
KŌLESIŌ	288
EFŌSIS	297
FĪLĪPAI	304
KOLOSI	310
1 TŌSALONAIKŌ	316
2 TŌSALONAIKŌ	321
1 TIMOTI	324
2 TIMOTI	331
TAITŌS	336
FĪLIMON	340
HĪPRUS	342
JEMIS	363
1 Pitā	369
2 PITŌ	376
1 JON	380
2 JON	387
3 JON	389
JUT	390
NŌHAN-ŌHANIŌN	392
OTH	418
TIKSĪNŌRI	419
Nəukətīn mīn	426

Nauəuə Asim Rəha Uhg̃in Nəmtət̃iən Vi

(Niutestimin)

Niutesteman long Nərak,
lanwis blong Whitesands Tanna, Vanuatu

The New Testament in Nərak,
the language of Whitesands Tanna, Vanuatu

Le Nouveau Testament en Nərak,
langue du Whitesands de l'île de Tanna au Vanuatu

Illustrations on pages ... by Horace Knowles revised by Louise Bass
© The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages ... by Horace Knowles
© The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Illustrations on pages ... by Louise Bass
©The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages ... used by permission of the
© 1978 David C. Cook Publishing Co.

Illustrations on pages ... used by permission of Gordon Thompson.

Illustration on page ... used by permission of Melody Carlson.

Color photographs used by permission of Mark Evans.

First Edition
2014 2M

© 2014 Bible League International

Pej m̃in iətəm natimnati kəutat̃ig lan

Nərgi nauəuə ... Nərg̃in əkuək̃ir ... Pej

**Nərgi nauəuə m̃in rəha Nəmtət̃iən Əuas
m̃ine nərg̃ilah əkuək̃ir**

Nørgi nauæuæ	Nørgin ækuækir
Jenesis	Jen
Eksodas	Eks
Levitikas	Lev
Namba	Nam
Dutrone	Dut
Josua	Jos
Jajes	Jaj
Rut	Rut
Fas Samuel	1Saml
Seken Samuel	2Saml
Fas King	1King
Seken King	2King
Fas Kronikel	1Kron
Seken Kronikel	2Kron
Esra	Esra
Nehemaea	Neh
Esta	Esta
Job	Job
Ol Sam	Sam
Ol Proveb	Prov
Eklesiastis – Prija	Pri
Sing Blong Solomon	Sing
Aesea	Aes
Jeremaea	Jer
Ol Krae	Krae
Esikel	Esik
Daniel	Dan
Hosea	Hos
Joel	Joel
Amos	Amos
Obadaea	Obad
Jona	Jona
Maeka	Maeka
Neham	Neham
Habakuk	Hab
Sefanaea	Sef
Hagae	Hag
Sekaraea	Sek
Malakae	Mal

Mak ræha nauæuæ min ræha Næmtætien Vi

Matiu ... Mat
 Mak ... Mak
 Luk ... Luk
 Jon ... Jon
 Uæk Min ... Uæk
 Rom ... Rom
 1 Koræn ... 1Kor
 2 Koræn ... 2Kor
 Kælesia ... Kæl
 Efæsis ... Efæs
 Filipai ... Fil
 Kolosi ... Kol
 1 Tæsalonaikæ ... 1Tæs
 2 Tæsalonaikæ ... 2Tæs
 1 Timoti ... 1Tim
 2 Timoti ... 2Tim
 Taitæs, Filimon ... Tait, Flm

Hiprus ... Hip
 Jemis ... Jem
 1 Pitə, 2 Pitə ... 1Pitə, 2Pitə
 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, Jut ... 1Jon, 2Jon, 3Jon, Jut
 Nəhan-əhaniən ... Nəh

Nəghatiən tətaupən

Fastok

From wanem nao yumi transletem Baebol i kam long lanwis blong Whitesands? Taem ol man oli raetem Baebol, oli raetem long ol lanwis blong olgeta we oli kolem Hipru mo Grik mo Aramaik. Bihaen, sam man oli tanem i kam long sam defdefren lanwis. Baebol i no kam long Inglis lanwis bitim 1300 yia i pas. Be i had wok tumas blong ridim tok blong God long wan narafala lanwis. Mo nating we wan man i save rid long wan defren lanwis, be lanwis ya i no rili tajem hat blong hem. Be taem tok blong God i stap long stret lanwis blong wan man, mo hem i ridim o hem i harem, be tok blong God i tajem hat blong hem.

Fasin blong tanem tok i kam long lanwis

Mifala i wok long wan rod we i blong folem mining blong toktok. Mifala i no traem blong tanem wan wan wod, be mifala i lukluk gud ful mining blong stampa toktok, afta nao mifala i lukaotem wan rod blong talem sem mining long lanwis blong Whitesands.

Oltaem mifala i stap lukluk gud long Grik lanwis we oli raetem Niutestimān long hem fastaem, blong mekem sua se mifala i karem stret mining we i gat i stap.

Fasin blong joenem ol fes

Long wan wan ples long buk ya, bae yumi faenem sam fes we oli joenem, olsem Rom 1:3-4. Fasin blong raetem Grik lanwis mo Inglis lanwis mo Bislama lanwis hem i defren long fasin blong raetem lanwis blong Whitesands. Ale, wan wan taem ol transleta oli mas muvum sam laen we oli stap bihaen, mo oli mas pulum i kam antap smol. Mining blong Grik lanwis mo Whitesands lanwis i semak nomo, be sam laen oli muv-muv lelebet.

Ol defren mak long buk ya

Taem yu ridim sam wod we oli luk olsem: ΚΙΓ ΡΑΗΑ ΚΙΓ ΜΗΝ, hemia i min se hemi wan spesel nem blong wan man. O maet hemi tokbaot samting we oli raetem abaot wan man olsem: ΙΝΥ ΙΕΣΥ, ΚΙΓ ΡΑΗΑ ΝΑΤΑΜ ΙΣΡΕΛ, we oli putum antap long kros blong Jisas.

Taem yu luk stael *olsem*, hemi min se, bae yu ridim strong, olsem fes ya blong Rom 2:13 we i talem se, "Tol lanaha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm *kautətu* Lou iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgin, mətəu nətəmimi nətəm *kautol* nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhgin otəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin."

O maet yu ridim sam wod we oli wan defren lanwis olsem, "*Talitə kum.*" Man we i raetem i putum stret long lanwis blong Aramaik o Hipru.

Ol kwestin, yumi makem olsem Bislama, we i gat mak ia "?" long stat mo long en blong laen, olsem hemia, "?Pəh təmətəi nauəuə u?"

Mak ya "!" i min se yu ridim strong. Mak ia i kam long stat mo long en blong laen olsem, "!Amərakis muvən isəu, Setən!"

Tufala mak ya tugeta "!" o "!!" i min se man i sapraes o hemi kros o hemi no save olgeta. Taem yu ridim, yu ridim strong, olsem, "!!Onəhgin nəpanotəhrun!?"

Mak ya ";" i min se i gat sam samting i stap kam yet, olsem wan list olsem, "Ol man blong Jisas nem blong olgeta ya: Pita, mo Jemes, mo Jon, mo..." "Ol frut blong Tabu Speret oli olsem: lav; mo gladhat; mo pis..."

Mak ya ";" i min se tingting we i kam afta i defren be klosap nomo long hemia we i go fastaem.

Stret lanwis blong Gris

Wan wan taem, i had we i had blong tanem lanwis blong Gris from sam wod long lanwis Gris, i no gat long sam narafala lanwis olsem Inglis o lanwis blong Whitesands. Mo fasin blong toktok blong ol man Gris i no semak wetem fasin blong yumi. Ale mifala i mas jusum wan defren rod blong tanem toktok. Wan wan taem mifala i jusum blong raetem wan samting we yumi savegud long lanwis, be oli gat wan defren samting long taem blong Jisas. Olsem long Bislama Baebol, oli no raetem "sid blong mastat," be oli raetem "sid blong nambangga." Sipos i olsem, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se: "stret lanwis blong Gris i talem olsem se..."

Ol futnot mo ol refsrens

Wan wan taem bae yu luk wan smol leta i stap klosap long en blong wan wod o long en blong wan laen olsem hemia.* Mining blong leta i olsem se, i gat wan tok we i stap daon long en blong pej blong talemaot wan samting blong wod ya o laen ya. Luk daon long en blong pej blong faenem wan futnot we i gat wan leta we i olsem hemia long en blong laen wan. Wan wan taem bae i talemoat mining blong wan samting, mo narafala taem bae i talemoat stret lanwis Gris blong wod o laen, o bae i talemoat wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting or tok. I gud blong yumi lukluk ol smol tok ya.

Ananit long ol futnot, bae yu luk ol refrens. Ol refrens oli talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting o tok olsem ves we refrens i stap tokbaot. Traem luk daon long en blong pej ya blong faenem wan eksampol blong wan refrens blong Rom 7:23.

Taem wan stori i stap long wan defren buk bakegen

Yumi save se ol buk blong Matiu, Mak, Luk, mo Jon, oli stap tokbaot laef mo ded blong Jisas Kraes, mo olsem wanem hem i laef bakegen long ded. Plante taem yumi ridim wan stori long buk blong Matiu, be i gat sem stori nomo long Mak o Luk o Jon. Sipos i olsem, bae yumi faenem rod blong narafala stori ya ananit long blakmak, olsem hemia blong Mak 1:9:

Jon tamol baptais e Iesu apaha e nahu Jotən

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

Ale, stori ya blong baptaes blong Jisas long Mak 1:9, hem i stap bakegen long Mat 3:13-17 mo long Luk 3:21-22.

Ol buk we oli raetem Baebol long hem fastaem

Ol man we oli raetem Niutestimin, oli bin raetem buk blong olgeta klosap tu tausim ya i pas finis. Taem man i raetem wan buk, be sam narafala man oli ridim mo oli mekem wan kopi blong hem. Oli raetem nomo wetem pen mo pepa from we oli no gat masin blong printim. Afta, sam narafala man oli ridim ol kopi ya, mo oli mekem kopi bakegen. Ol stret buk we oli raetem fastaem, yumi nomo gat naioia. Be i gat plante kopi i stap. Wan wan taem, yumi faenem se ol kopi oli no agri long sam smol ples. Taem yumi faenem wan ples olsem, yumi ting se kopi we i olfala bitim ol narawan, hemia nao i gat stret tok olsem buk we oli raetem fastaem. Be wan wan taem yumi no sua se weswan long ol kopi i stret olgeta. Ale, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se, "Long sam olfala kopi blong Niutestimin we oli raetem long lanwis blong Gris bifo, fes ya i talem olsem se, ..."

Tiksonari

Sipos yu no save mining blong wan wod long buk ya, traem lukluk long tiksonari bihaen. Bae yumi faenem plante wod we oli talemaot gud mining blong olgeta.

Ol Stampa Tok Long Baebol

Bihaen long tiksonari, i gat wan Baebol stadi we i soem ol ples long Niutesteman we oli tokbaot ol defren stampa tok long Baebol, olsem "God i olsem wanem," "Hao nao bae yumi kam ol man blong Jisas Kraes," "Famli," "Tabu Speret i mekem wanem kaen wok." Yumi lukluk gud ol ves we oli stap ananit long stampa tok ya.

Ol map

Bae yumi faenem sam defren map blong ol defren ples we Jisas i wokbaot long hem, mo sam map we oli soemaot wokbaot blong Pol.

Lastok

Whitesands Baebol Translesen Projek i mekem ol wok blong tanem Niutesteman i kam long lanwis blong Whitesands. Projek ya i satp ananit long Vanuatu Baebol Translesen we hem i wan Komiti blong Kristin Kaonsel blong Vanuatu.

I gat plante man mo woman oli bin givhan long wok blong tanem Niutestimin i kam long lanwis blong Whitesands. Mifala evriwan i wantem leftemap nem blong Masta mo Sevia Jisas Kraes mo talem tangkiu long hem from we hem nomo i givim paoa blong mekem bigfala wok ya. Prea blong mifala se, taem yumi ridim buk ya, bae God i tajem hat mo jenisim laef blong yumi wan wan.

* 0: Hemia nao wan eksampol blong wan futnot we i stap long japta 3 mo ves 5 long wan buk. 0: Kal 5:17; 1 Pita 2:11 (Eksampol ya i kamaot long Rom 7:23. Ale tufala refrens ya, oli gat sem tok, o sem tingting olsem Rom 7:23.)

Matiu Nanusian Təuvir Rəha Iesu Kristo İətəm Matiu Təmətəi Nəghatıən əkuəkır rəha nauəuə u Matiu

?Pəh təmətəi nauəuə u? Matiu təmətəi nauəuə u. In İətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Nərgin kəti mın u Lifai. Matiu in İətəm İsrəl İətəm tatos məni rəha takis rəha kəpmən rəha Rom. Mətəu Iesu təmauın lan məmə in otuva rəhan kəti İətəmimi.

?Təmətəi tətuvən kəm pəh? Təmətəi nauəuə u tətuvən o nətəm İsrəl, mətəu təmətəi e nəghatıən Kris İətəm təhmen e Bislama rəha nətəmimi mın rəfin İkin əha. (Afin-to “Nəghatıən Kris” e tiksınəri.)

?Natıgıən təhro lanu nıan təmətəi? Nauəuə u tatılprın Oltestımın mıne Niutestımın mətəu-inu in tətəghati tətəp e nəghatıən rəha İəni mın rəha Uhgın aupən İətəm kəmətəi e Oltestımın. Kəmütəhtahnın İətəmi kəti İətəm otuva mosmiəgəh ilah. Kəutaıın e İətəmi u məmə Kristo, uə Məsaiə. E nıan rəha Iesu, nətəm İsrəl kəmautıtıg əhgəl kəpmən rəha Rom.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Matiu təmətəi nauəuə u məmə otanı pətıgəm vıvı məmə Iesu in Kristo (Məsaiə), İətəmi İətəm Uhgın təməni rəkis məmə otəpanahlı=pa məmə otuva mosmiəgəh İsrəl. Matiu təməghati e nəghatıən tətəp rəha Uhgın e Oltestımın İətəm İəni mın kəmotəghati lan e Iesu, kəni mətəgətun məmə nəghatıən mın u kohiet=pa e nəmiəgəhıan rəha Iesu. Kəni Matiu tolkeıkeı məmə nətəmimi okotəhrun məmə Iesu in Kig İətəm in İlis e kig mın rəfin.

*Tipi Iesu Kristo tərəh mın
(Luk 3:23-38)*

¹ İlah mın u nərgi tipi Iesu Kristo tərəh mın nəuvein. Kig Tefit in tıprın tərəh asoli kəti. Kəni tıprın tərəh asoli mın kəti u tətəupən in Epraham.

² Epraham in tatə rəha Aısək,

kəni Aısək in tatə rəha Jekəp,

kəni Jekəp in tatə rəha Juta mıne pian mın,

³ kəni Juta in tatə rəha Peres mıne Serə, rəhalau məmə u Temar,

kəni Peres in tatə rəha Hesron,

kəni Hesron in tatə rəha Ram,

⁴ kəni Ram in tatə rəha Aminatəp,

kəni Aminatəp in tatə rəha Nason,

kəni Nason in tatə rəha Salmon,

⁵ kəni Salmon in tatə rəha Poas u rəhan məmə Rehəp,

kəni Poas in tatə rəha Opet u rəhan u məmə Rut,

kəni Opet in tatə rəha Jese,

⁶ kəni Jese in tatə rəha Kig Tefit.

Kəni Kig Tefit in tatə rəha Solomən u rəhan məmə in pətan rəha Uraiə aupən,

⁷ kəni Solomən in tatə rəha Rehəpom,

kəni Rehəpom in tatə rəha Apia

kəni Apia in tatə rəha Asa,

⁸ kəni Asa in tatə rəha Jehosəfat,

kəni Jehosəfat in tatə rəha Jehorəm,

kəni Jehorəm in kəha tərəh rəha Usaıə,

⁹ kəni Usaıə in tatə rəha Jotəm,

kəni Jotəm in tatə rəha Ahas,

kəni Ahas in tatə rəha Hesikaıə,

¹⁰ kəni Hesikaıə in tatə Mənase,

kəni Mənase in tatə rəha Amon,

kəni Amon in tatə rəha Josaiə,

¹¹ kəni Josaiə in tatə rəha Jekonaiə mıne pian mın, kəni uərisig lan, tikimır mın rəha nəuanıləuis mın rəha İsrəl kəmotəmki ilah məhuvən Pəpilon məmə ilah okəhuva slef mın rəhalah.

¹² Kəni İnu nərgi kəha mın İətəm təmətəuıın e nıan nəuanıləuis mın rəha İsrəl kəməhuvən Pəpilon.

Jekonaiə in tatə rəha Sealtiel,

kəni Sealtiel in kəha rəha Serupəpəl,

¹³ kəni Serupapel in tatə rəha Apiut,

kəni Apiut in tatə rəha Eliakim,

kəni Eliakim in tatə rəha Asor,

¹⁴ kəni Asor in tatə rəha Satok,

kəni Satok in tatə rəha Akim,

kəni Akim in tatə rəha Eliut,

¹⁵ kəni Eliut, in tatə rəha Eleasar,

kəni Eleasar in tatə rəha Matən,

kəni Matən in tatə rəha Jekəp,

¹⁶ kəni Jekəp in tatə rəha Josip u iərman rəha Meri.

Kəni Meri təmələs Iesu, kəni kətauin lan məmə Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.

¹⁷ Təmətuəuin e Epraham mətəuarus=pən Kig Tefit, kəha tərəh min əmə u nəuvein kəmətəi rəkis nərgilah, ilah fotin. Kəni təmətuəuin min e Kig Tefit mətəuarus=pən nuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon, kəha tərəh min ilah rəfin fotin. Kəni təmətuəuin min e nuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon mətəuarus=pən Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəha tərəh min ilah rəfin fotin.

Nairiən rəha Iesu Kristo

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Inu nanusiən təuvir rəha nairiən rəha Iesu Kristo.

Məmə rəha Iesu, nərgin u Meri, kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kəti, nərgin u Josip. Mətəu e nian kəsiəuva əhanəhiən muatig pəti kətiah, kəni Josip təsuvən əhanəhiən meruh, mətəu Narmin Rəha Uhgın tinol məmə Meri, iəpəu tinatig rəkis lan. ¹⁹ Kəni rəhan iəuəhli Josip in iətəmi əhruahru, kəni tətəlig lan məmə otəpəh Meri, mətəu in təsolkeikeiən məmə otol Meri taulis, kəni nikin təhti məmə otəsəni pətigəmiən kəm nətəmiimi.

²⁰ Mətəu nian nikin tətətəhti məmə in otol nətəligiən əha, kəni agelo kəti rəha Iərməniğ tuva ohni e nəməhlairiən mənə=pən kəm in məmə, “Josip, mipi Tefit tərəh. Onəsəginian məmə onəkət Meri məmə in rəham pətan, mətəu-inu suakəku əha tətətig lan, in təmsipən əmə e Narmin Rəha Uhgın. ²¹ Kəni in otələs nətən kəti iərman, kəni onəkəuin e nərgin məmə Iesu * mətəu-inu in otosmiəgəh rəhan min nətəmiimi e nolien tərəh min rəhalah.” ²² Natimnati min rəfin əha kəməhuvə motol əmə nipehriənian e nəghatiən rəha Iərməniğ iətəm rəhan kəti iəni təməni aupən ikin məmə, ²³ “Pətan mitə kəti iətəm iərman təsuvən əhanəhiən ohni, otəpəh məuiğ, kəni məpanaləs nətən kəti iərman, kəni okəuin e nərgin məmə Imaniuel,” inu nipətin təni məmə, “Uhgın tətətig kitah min.”

²⁴ Kəni nian Josip təmair, kəni tətəitəu=pən əmə nəghatiən rəha agelo rəha Iərməniğ. Kəni təmuvən mit Meri muva e rəhan lahuənu məmə rəhan pətan, ²⁵ mətəu in təməsuvən əhanəhiən meh matuvən mətəuarus=pən Meri tələs nətən iərman. Kəni Josip təmauin e nərgin məmə Iesu.

2

Nətəmi asoli kəmotəsal e Iesu

¹ Iesu təmair əpəha nitəni Jutiə e taun Petlehem e nian Kig Herot Asoli in tətətərməniğ lan. Kəni uərisig lan, nətəmi asoli min nəuvein kəmotəsipari isəu məhuvə Jerusiləm. Koteinatig vivi e nənian nipəti məhau min. Kəni məhuvə motətapuəh məmə, ² “?Suakəku u in iə, iətəm təmair məmə in kig rəha nətəm Isrel? Iəmotəh rəhan məhau təməri əpəha pari, kəni iəkəhuvə məmə iəkotəfən nisiəiən kəm in.”

³ Nian Kig Herot Asoli tətəitəu nəghatiən əha, ilah nətəm Jerusiləm nikilah rəfin təmərəh.*

⁴ Kəni tuhapumın pris asoli min mine nəgətum min rəha Lou rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni mətəpuəh o lah məmə, “?Kristo iətəm Uhgın təməni rəkis məmə otahli=pa, in otair iə?”

⁵ Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “In otair əpəha taun Petlehem e nitəni rəha Jutiə. Mətəu-inu iəni kəti rəha Uhgın aupən, tətəitəi tol lanu lan məmə, ⁶ ?Ik Petlehem əpəha e nitəni Juta,†

1:18 Luk 1:27,35 * **1:21** Nərgin u Iesu, nipətin tətəni məmə, “Iərməniğ tatosmiəgəh” **1:21** Luk 1:31; 2:21 **1:23**

Aes 7:14 **1:25** Luk 2:21 **2:2** Nam 24:17 * **2:3** Herot nikin təmauit məgin mətəu tətəitəu məmə kig kəti min tinair. Kəhrun nənian məmə “niki Jerusiləm rəfin təmauit,” nipətin u məmə nətəmi asoli min rəha Herot kəmotəgin. Uə mətə nətəmiimi min rəfin nəuvein kəmotəhrun məmə nəmə kig kəti min tari, kəni okəkeiki kol naluəginian kəti kəm nətəm Rom, mətəu-inu Rom in tətətərməniğ e Isrel e nian əha. † **2:6** Aupən ikin, nətəmiimi rəha Isrel kəmotətig e profens təpat, kəni nitəni Juta in təhmen e profens kəti rəha Isrel. Mətəu kəməhuvə slef min rəha Asiria minəhuvən ikin əha, kəni uərisig lan, kəməhuvə slef min rəha Papilon məhuvən mətəutətig ikin. Nian nətəm Isrel kəmotəlig=pa Isrel, mətəu kəməhuvən ikin kətiah əmə, iuəkir o Jerusiləm. Kətauin ikin əha məmə Jutiə.

ko kəsənien məmә ik nati əpnəpin e nətəmi asoli min əpəha ikin Juta, mətəu-inu iətəmi asoli kəti otsipən lam, kəni in otateh vivi rəhak min nətəm Isrel təhmen=pən e iətəmi tətəsal vivi o rəhan min sipsip min.”

⁷ Kəni Kig Herot Asoli təmauin e nətəmi min u koteinatig vivi e nənien nipəti məhau min kəhuvə tuhapumın oneuan ilah, mətəpuəh o lah məmә məhau əha təməri əhruahru e nian nak, kəni kəmotəni=pən nian rəha məhau kəm in. ⁸ Kəni in təməni=pən kəm lah məmә, “Əhuvən Petlehem motəsal vivi e suakəku. Nian onəkoteruh, kəni nəkotos nəghatien lan məhuvə məmә iəu min iəkuvən məfən min nisaiən kəm in.”

⁹⁻¹⁰ Nian kəmotətəu nəghatien əha, kəməhiet məhuvən, kəni moteh məhau əpələ iətəm kəmoteh əpəha pari, kəni nikilah təmagien təmagien ohni. Kəni məhau u təmaupən e lah muvən məhtul əhruahru əha suakəku əpələ tətəpili ikin. ¹¹ Kəni kəməhuvən əha imə, moteh suakəku ilau rəhan məmә Meri. Kəni kəmotəsiəulın məutəfən nisaiən kəm suakəku əha. Kəni kəmotiəlgı nautə e rəhalah kətim min iətəm nəhmtiləh tiakis, motəfən kəm in. Kəmotəfən aiən u kol toraip-oraip, mine nati kəti min iətəm nəmiəvin təuvir nian kuvan e nigəm, nərgin u frankinsens, mine fomat iətəm nəmiəvin təuvir, nərgin u mir.

¹² Kəni Uhgın təməniəhu ilah e nəməhlairien məmә okəsohtəlg-pəniən o Kig Herot Asoli. Kəni inəha ilah kəmotəuvlək e Kig Herot məhuvən=pən e suaru pisin məutəhuvən imalah ikin.

Josip mine Meri kəmuos Iesu mihlagim mihluvən Ijip

¹³ Nian nətəm koteinatig vivi min u kəməhiet rəkis minautəhuvən, kəni agelo kəti rəha Uhgın təmuva miet pətigəm o Josip e nəməhlairien mətəni=pən kəm in məmә, “Əhtul uəhai, mələs suakəku ilau rəhan məmә, onəkləgim mihluvən əpəha Ijip. Kəni onəklətig əha ikin milətəuarus=pən iəu əmə iəkəni=pinə min kəm ik məmә onəklitəlg=pa min, mətəu-inu otəsuvəhiən, Kig Herot Asoli otəsal e suakəku u məmә otohəmu.”

¹⁴ Kəni əmeiko e nian əmə əha lapin, Josip təməhtul mələs suakəku ilau rəhan məmә mihlagim mihluvən əpəha Ijip. ¹⁵ Kəni kəməhlatig e nitəni əha milətəuarus Kig Herot Asoli timis. Nati u tinuva məmә otol nipəhrriənien e nəghatien iətəm iərmənig təməni rəkis əupən e nəghatien rəha iəni kəti tətəni lanu lan məmә, “Təmauin e nətik iərman məmә otiet rəkis Ijip.”

Soldiə min rəha Kig Herot Asoli kəmotəhamu nəpəou min nəman

¹⁶ Kəni e nian Kig Herot Asoli təməhrun məmә nətəm koteinatig vivi e məhau min kəməsotolien nəuiən motəuvlək e suaru pisin motəgim, kəni nikin təməhmə pik agin. Kəni in təməhli=pən rəhan min soldiə min məmә okəhuvən Petlehem mine ikin min rəfin titələu lan, məmә okotəsal e nəpəou min nəman rəhalah nu təsapirəkisən nu keiu, kəni okotəhamu rəfin ilah. In təmitəpin nu keiu lanəha mətəu-inu nikin təməhti məmә nian əhruahru əha iətəm nətəm koteinatig kəmoteh məhau lan.

¹⁷ Natimnati min u təmol nəghatien u tuva mol nipəhrriənien lan iətəm iəni Jeriməiə təməni rəkis əupən ikin məmә, ¹⁸ “Nətəm Ramə kəmotətəu pətan kəti tətəsak mətəsal mətəu-inu tətətu tərəh agin. Pətan əha in Reijel, in tətəsak o nenətin min. Kəni məsolkeikeien məmә iətəmi kəti otuva məghati məfəri min rəhan nətəlgien mətəu-inu nenətin min kinohmis rəfin.”[‡]

Josip mine Meri mine suakəku kəmhliet Ijip mihlitəlgpən Nasərit

¹⁹ Uərisig e nian Kig Herot Asoli təmimis, mətəu Josip mine Meri mine suakəku kəhlatig əhanəh əpəha Ijip, kəni agelo kəti rəha Uhgın təmuva o Josip e nəməhlairien kəti mətəni=pən kəm in məmә, ²⁰ “Josip. Əhtul mələs suakəku mine rəhan məmә kəni mihlitəlg=pən e nitəni Isrel, mətəu-inu nətəmi min u kəmotəkeikei məmә okotəhamu suakəku, ilah kinohmis rəkis.” ²¹ Kəni Josip təməhtul mələs suakəku əha mine rəhan məmә, kəni mihlitəlg=pən min e nitəni əha Isrel.

²² Mətəu nian Josip təmətəu məmә Akeleas təmos nimeı rəhan tatə Kig Herot Asoli mətərmənig e Jutiə, kəni in təməgin e nitəlg-pəniən Jutiə. Kəni Uhgın təməghati kəm Josip e nəməhlairien kəti min məmә in otəsuvəniən Jutiə, kəni təmiet muvən ikin pisin e nitəni asoli Kaləli. ²³ Kəni kəmhluvən məhlatig e nitəni əha Kaləli e taun u Nasərit. Nati u tinuva məmә otol nəghatien rəha iəni min rəha Uhgın əupən otuva mol nipəhrriənien. İlah kəmotəni=pən məmә, “Okotəni məmә in iətəm Nasərit.”

^{2:6} Maeka 5:2; Jon 7:42 ^{2:11} Sam 72:10-15; Aes 60:6 ^{2:15} Hos 11:1 ^{2:18} Jer 31:15 ‡ ^{2:18} E fes u, nərgin u Reijel, tətəhtul o məmә min rəfin rəha Isrel. ^{2:23} Aes 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45

3

Jon Bəptais təmanus pətigəm nəghatiən rəha Uhgın
(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)

¹ Nu min nəuvein tinuva minuvən rəkis, kəni Jon Bəptais təmiet pətigəm, kəni mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın əpəha Jutiə ikin təpiə-məpiə ikin, ² mətəni məmə, “Otəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərəh min, kəni məhuvən o Uhgın, mətəu-inu, nian iətəm Uhgın otarmənig e nətəmimi rəfin tinuva iuəkir.” ³ Jon Bəptais u, iətəm Aiseə, iəni rəha Uhgın aupən, təmətəghati lan məmə, “Suah kəti tətəuin əpəha təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘Itəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha İərmənig, kəni motol rəhan suaru təhruahru.’”^{*}

⁴ Jon tatuvən e napən iətəm kəmol e nimeimei nati miəgəh kəti kətəni məmə kəmə, kəni rəhan kətəuti kəmol e nilosi kau, kəni niğın nauəniən, tatun pitu mine nəhu sukəpək.† ⁵ Kəni nətəmimi tēpət kəmotəsipən Jerusiləm, mine ikin min e nitəni Jutiə, mine ikin min iuəkir o nəhu əha Jotən, kəməhuva məmə okoteruh Jon. ⁶ Kəni kəmotəni pətigəm rəhalah noliən tərəh min, kəni in təmol bəptais e lah e nəhu əha Jotən.

⁷ Mətəu nian Jon təmafu məmə Farəsi min mine Satusi min tēpət kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “!Itəmah nəkotəhmen e təgəluə min! Rəhatəmah noliən tekəu-ekəu. Nəkitəmah təsəhtien məmə, nəmə nautol əmə bəptais u, kəni onəkotəgim rəkis e nalpinian mine niəməha rəha Uhgın iətəm otuva. !Kəpə! ⁸ Otol natimnati iətəm kəutəgətin məmə nəmotəlali e nətəligiən rəhatəmah, motəpəh pəhriən noliən tərəh min, kəni məhuvən o Uhgın.

⁹ “Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən məmə itəmah nəkotəhruahru əmə mətəu-inu itəmah nəuaniləuis min rəha Epraham. !Kəpə! Inu nati əpnəpin əmə. İətəni kəm təmah məmə nati əpnəpin kəpiəl min əmə, mətəu Uhgın təhrun nəuhliniən ilah kəhuva nəuaniləuis min rəha Epraham.‡ ¹⁰ Mətəu-inu rəueiu mine, Uhgın tinəhtul maru rəkis məmə otəuahli niği iətəm təsəuiən e nəuan iətəm təuvir. Kəni in otəuahli=pən niği əpəha e nəukətin mərəki=pən lan e niğəm.

¹¹ “Rəueiu, iatol bəptais e təmah e nəhu mətəu-inu, itəmah nəmotəuhlin rəhatəmah nətəligiən e noliən tərəh min rəhatəmah. Mətəu iətəmimi kəti otuva iətəm rəhan nəsanəniən mine nəpətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni əgin, iəsəhmen-pəniən məmə iəkos rəhan put təhmen e iol əhruin. Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Nərmın Rəha Uhgın mine niğəm. ¹² In təhtətl maru o nakiliən noliən rəha nətəmimi məmə otəuari nətəmimi, təhmen=pən e iətəmi tətəsum mətəuari rəkis nəua wit təuvir mine nilosi wit tərəh. Tatos nəua wit təuvir matuvən lahuənu. Mətəu tətərəki=pən e nilosi wit tərəh e niğəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə.”§

Jon təmol bəptais e İesu
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Kəni İesu təmiet e nitəni Kaləli muva e nəhu Jotən məmə Jon otol bəptais lan. ¹⁴ Mətəu Jon tətəniəhu əskasik in məni=pən məmə, “Təhruahru əmə məmə ik onəkol bəptais lak. ? Təhro nətuva məmə iəkol bəptais lam?” ¹⁵ Mətəu İesu təməni=pən kəm in məmə, “Kəpə. Pəh otol lan u rəueiu. E noliən əha, kilau okuol nati kəti iətəm Uhgın tolkeikei.” Kəni Jon təməgəhan lan.

¹⁶ Kəni Jon təmol bəptais e İesu, kəni rəueiu əgin İesu təməri e nəhu, kəni əmeiko nəgəu e neai təməuəg, kəni təməruh Nərmın Rəha Uhgın təmeiuəu=pa təhmen e mak, kəni məharəg-pəri lan. ¹⁷ Kəni nəuia Uhgın təmsipəri e neai mətəni məmə, “Inu nətik keikei iətəm iəkolkeikei pik, kəni nəkik təgiən pik ohni.”

3:2 Mat 4:17; Mak 1:15 * **3:3** Nipətin rəha nəghatiən u məmə, “Nian iətəmi asoli kəti tuva, itəmah nəkotələhu əhruahru suaru mine motol vivi. Mine itəmah motol əpenə-penə natimnati rəfin. Kəni təhmen əmə, itəmah nəkotəkeikei motələhu əhruahru nətəligiən rəhatəmah kəni motol əpenə-penə nəkitəmah məmə nian İərmənig otuva, mətəu itəmah ninotol əpenə-penə rəkis o nətəuiən in mine nuərisigiən lan.” **3:3** Aes 40:3 † **3:4** Jon tatuvən e napən iətəm təhmen e rəha iəni Elaijə təmatuvən lan aupən. (2King 1:8, Sek 13:4). Nətəm İsrəl, nikilah təmətəhti məmə Elaijə otitəlig=pa min e nəhue niftəni nian kəti min məmə otol əpenə-penə nətəmimi o nuvaian rəha Kristo (Mal 4:5-6). Uərisig, İesu təməni əpu vivi məmə Jon in iəni kəti təhmen e Elaijə iətəm niği nətəmimi tətəhti məmə otuva min. (Mat 11:14; 17:10-13) **3:4** 2King 1:8

3:7 Mat 12:34; 23:33 ‡ **3:9** Nətəm İsrəl, nikilah təhti məmə in nati asoli məmə ilah nəuaniləuis pəhriən rəha İsrəl, mətəu nati asoli e nəhmti Uhgın məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin motəlali e rəhalah nətəligiən kəni motol nəuiən.

3:9 Jon 8:33,39; Rom 4:12 **3:10** Mat 7:19; Luk 13:6-9 **3:11** Jon 1:26,27,33; Uək 1:5 § **3:12** Nipəti nəghatiən u məmə Uhgın otəuari nətəmimi. Nətəmimi u kəutəhatətə e İesu okəhuvən e nəgəu e neai, mətəu nətəmimi u kasotəhatətəiən, otərəki=pən e niğəm asoli, inəha “hell.” **3:16** Jon 1:32 **3:17** Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35

4

*Setan tæmfæn-æfæn kæm Iesu
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

¹ Kæni Narmîn Ræha Uhgîn tæmghati=pæn e niki Iesu mæmæ in otuvæn æpæha ikin tæpiæ-mæpiæ ikin mæmæ Setæn otæfæn-æfæn kæm in. Kæni Iesu tæmuvæn ikin. ² Kæni Iesu tæmæpæh nauæniæn o nian fote, e narauïæ mine lapin, kæni uærisig lan næumis tæmus pik. ³ Kæni Setæn tæmuva minatæfæn-æfæn kæm Iesu mæni=pæn kæm in mæmæ, “Næmæ ik Næti Uhgîn, æni=pæn kæm kæpiel min pæh kotæuhlin ilah mæhuva mæh pæret lan.”

⁴ Mætæu Iesu tæmuhalpin næghatiæn ræha Setæn mæmæ, “Kæmætei e Nauæuæ Ræha Uhgîn mæmæ, ‘Nætæmimi ko kæsotæmiægæhiæn e nauæniæn æmæ, mætæu okotatig e næghatiæn min ræfin iætæn tatsipæn o Uhgîn.’”

⁵ Kæni Setæn tæmit Iesu mian æpæha Jerusilæm, e næhue nimæ æpæha ilis agin e Nimæ Ræha Uhgîn, ⁶ kæni mæni=pæn kæm Iesu mæmæ, “Næmæ ik Næti Uhgîn, iuvig pætigæm, mætæu-inu Nauæuæ Ræha Uhgîn tætni mæmæ, ‘Uhgîn otæni=pæn kæm ræhan nagelo min mæmæ okotæsal vivi lam, kæni motælæs ik æpæ ilis e næhlmilæh mæmæ næsoriniæn næhlmæ næuветin e kæpiel.’”

⁷ Kæni Iesu tæmuhalpin næghatiæn ræha Setæn mæmæ, “Nauæuæ Ræha Uhgîn tætni min mæmæ, ‘Ko næsæfæn-æfæniæn kæm ræhatæmah Iærmænig Uhgîn matol mæmæ in tætatig itæmah min, uæ kæpæ.’”

⁸ Kæni Setæn tæmit min Iesu mian æpæha ilis e nitæuæt asoli, kæni mægætun in e nitænimtæni min ræfin, mine nepætiæn ræhalah, mine natimnati tæuvir agin min ræfin iætæn kæutatig lan, ⁹ kæni tæmæni=pæn kæm Iesu mæmæ, “Natimnati min ræfin min æha, iækæfinæ kæm ik mæmæ onætærmænig e lah, næmæ nækæsiæulin=pa kæni mæfæki=pa kæm iæu.”

¹⁰ Kæni Iesu tæmuhalpin ræhan næghatiæn mæmæ, “!Amærukis muvæn isæu, Setæn! Nauæuæ Ræha Uhgîn tætni mæmæ, ‘Onækotæfæki æmæ kæm ræhatæmah Iærmænig Uhgîn, kæni in æmæ, onautol æmæ ræhan nætæligiæn.’”

¹¹ Kæni Setæn tæmagim mæpæh Iesu, kæni nagelo min kæmæhuva motasiru lan.

*Iesu tæmatuæuin matæni pætigæm næghatiæn ræha Uhgîn e nitæni Kalæli
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Kæni e nian æha, kæmaskælim Jon Bæptais klæfæn e kalæpus. Kæni nian Iesu tæmætæu næghatiæn lan, kæni in tæmiet muvæn e taun Nasærit e nitæni Kalæli. ¹³ Kæni ko uærisig, tæmæpæh nætægiæn Nasærit, kæni miet muvæn æpæha læuæhtæni e taun kæti, nærgin u Kapeniæm, iuækir o næhu Lek Kalæli, kæni mætætig ikin æha e nitæni asoli ræha næuanilæuis min ræha Sepulun mine Næptali æupæn. ¹⁴ Tæmuvæn ikin æha mæmæ næghatiæn ræha iæni Aisææ otuva mol nipæhræniæn lan iætæn tæmæni æupæn mæmæ, ¹⁵ “Niftæni ræha næuanilæuis ræha Sepulun, mine niftæni ræha næuanilæuis ræha Næptali tætæmæhli e suaru tætuvæn e næhu Lek Kalæli, nævæn=pæn e næhu Jotæn. Inu nitæni asoli Kalæli, ima Nanihluæ min. ¹⁶ Nætæmi ikin kæmotatig e næpinæpuiæn, mætæu kæmoteruh næhægæhagiæn asoli kæti. Kæni tinatiæn, kæni næhægæhagiæn asoli tæmasiægæpin ilah nætæm kæmotatig e næpinæpuiæn ræha nimisiæn u tætæhtærain ilah nian ræfin.”

¹⁷ Kæni mætuæuin e nian æha, Iesu tæmætæni pætigæm næghatiæn ræha Uhgîn mætni mæmæ, “Otæuhlin itæmah e ræhatæmah nolian tærah min, kæni mohtælig=pæn o Uhgîn, mætæu-inu Nærmænigiæn Ræha Uhgîn tinatuvæ iuækir.”

*Iesu tæmauin e nætæmimi kuvæt mæmæ okotohtæupæn in
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Iesu tæmætalieuak e nikæli næhu Lek Kalæli, kæni meruh suah mil keiu ilau pian, Antiru mine Saimon, u nærgin kæti min u Pitæ. Ilau kætuatu e net e næhu Lek Kalæli mætæu-inu ilau iætæmimi mil ræha niuvian næmu min. ¹⁹ Kæni tæmæni=pæn kæm lau mæmæ, “Iæuva, muitæu=pa iæu, miæuva ræhak iætæmimi mil, kæni iæu iækol itæluæ nækiæuva iætæmimi mil ræha niuvian nætæmimi mæmæ okæhuva ræhak min nætæmimi.” ²⁰ Kæni ræueiu agin, ilau kæmuæpæh ræhalau net, kæni muitæu=pæn.

²¹ Kæni Iesu tæmæliuæk muvæn næuan næuветin min, kæni meruh suah mil keiu min ilau pian, nærgilau u Jemis mine Jon, næti Sæpæti mil. Kætuæharæg e nipægnæua bot ilahal ræhalau tatæ mætuæhli vivi ræhalau min net. Kæni Iesu tæmauin e lau mæmæ okiæuva miæuærisig lan. ²² Kæni ræueiu agin, ilau kæmuæhtul muæpæh bot mine tatæ ræhalau, kæni miætæu=pæn Iesu.

*Iesu næmægætun nætæmimi kæni matol vivi nætæmimi
e nimisiæn
(Luk 6:17-19)*

²³ Kəni Iesu təmalıuək ikin min rəfin e nitəni Kaləli, mətəgətu nətəmimi əpəha e nimə min rəha nuhapuminiən, kəni mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni matol vivi nətəmimi nətəm kəutohmis e nimisiən rəfin, mine nətəmimi nətəm nipətilih tərəh o nimisiən rəfin. ²⁴ Kəni nanusiən e Iesu təmitəlau rəfin e profens ikin Siria, kəni nətəmimi kəmotos nətəmimi rəfin nətəm kəutohmis məhuva o Iesu, rəhalah nimisiən tol min lanu: nəuvein kəutohmis, nəuvein nipətilih tətahmə, nəuvein narmin tərəh tətətig e lah, nəuvein kəutos nimisiən rəha mənig məutauit, kəni nəuvein nipətilih nəuveitin təmimis. Mətəu Iesu təmol vivi ilah. ²⁵ Kəni nimanin nətəmimi kəməhiet e ikin min rəfin. Məhiet e nitəni Kaləli, mine ikin Tekapolis, mine Jerusiləm əpəha Jutiə, mine ikin pisin min nəuvein əpəha Jutiə, mine ikin min nəven=pən e nəhu Jotən kəni ilah rəfin kəməhuarisig e Iesu.

5

Əpəha ilis e nitəuat, Iesu təməgətu rəhan nətəmimi nətəm kəutəhuərisig lan

¹ Nian Iesu təmeruh nimənin nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən in, kəni in təmuvən əpəha ilis e nitəuat, kəni mətəharəg, kəni rəhan nətəmimi nətəm kəutəhuərisig lan, ilah kəməhuva. ² Kəni minətəuəin mətəgətu ilah.

Nətəmimi nətəm kəutatig e nəuviriən pəhriən

Iesu təməni məmə,

³ “Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nautosiahu itəmäh, məutəni e nikitəmäh məmə nəutəhtul=pən əmə e Uhgın. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmäh nətəmimi rəha Uhgın, kəni in tətərmənig e təmah.

⁴ Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nəutasək kəni nikitəmäh tətahmə.* In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otosiahu nikitəmäh.

⁵ Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nəotəfəri aruiən itəmäh. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, o nian kəti Uhgın otəfinə nəhue niftəni kəm təmah u rəhan min.

⁶ Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nəkotolkeikei pik e nikitəmäh rəfin əgin məmə nəməgəhiən rəhatəmäh otəhruahru e nəhmti Uhgın. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otol itəmäh nəkotəhruahru.

⁷ Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nəkotasəkəhruin nətəmimi. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otasəkəhruin itəmäh.

⁸ Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nikitəmäh təhruahru məuvir. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, onəkoteruh Uhgın.

⁹ Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian itəmäh nətəmimi rəha nələhuəin nəməlinuəin. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, okəuin e təmah məmə nenəti Uhgın.

¹⁰ Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nautol natimnati iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nətəmimi kəutol tərəh kəm təmah ohni. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmäh nətəmimi rəha Uhgın, kəni in tətərmənig e təmah.

¹¹ “Nəkəutatig e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kəutol natimnati min tərəh kəm təmah mətəu-inu itəmäh nətəmimi rəhək, inəha kəutəni rah itəmäh, kəni məutərəkin itəmäh, kəni məuteiua e təmah məutəni nəghatien tərəh min məutərəkin itəmäh lan. ¹² Nipəhriənəin, nətəmimi kəmautol noliən əhmen min əmə kəm ləni min aupən ikin iətəm ilah kəutol kəm təmah. Kəni otəgiən pik, mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmäh tətətig əpah e negəu e neai.

Sol mine nəhəgəhəgiən

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ “Itəmäh nəkotəhmen e sol o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni. † Mətəu nəmə rəhan nətəhiən tinikə, otəhro muva mətəhiən min? ! Təsəuvir minəin o nati kəti min! Okəraki lan, kəni nətəmimi okotaliuek lan. ‡

¹⁴ “Itəmäh nəhəgəhəgiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni. Taun iətəm kəmol əpəha ilis e nitəuat, ko təsəhluəigən. ¹⁵ Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otasiəpən e lait, kəni masuəpəpim lan e bəkət. Kəpə, nian tasiəpən e lait, kəni in otəkeikei maharu-pəri ilis, ikin lait tətəharəg ikin məmə lait otasiəgəpim rəfin nipəgnəua nimə o nətəmimi rəfin. ¹⁶ Kəni e noliən əhmen

4:23 Mat 9:35; Mak 1:39; Uək 10:38 **4:24** Mak 6:55 **4:25** Mak 3:7-8 **5:3** Aes 57:15 * **5:4** Iesu təsəniən əhruahru u ikinu məmə iətəmi kəti təməhro nikin təahmə. Nəmə təhro nikin tətahmə o noliən tərəh rəhan, u kəmə təhro nikin tətahmə mətəu-inu iətəmi kəti təmimis, u nəmə təhro in nati kəti min. **5:4** Aes 61:2-3; Nəh 7:17 **5:5** Sam 37:11 **5:6** Aes 55:1-2 **5:10** 1Pitə 3:14 **5:11** 1Pitə 4:14 **5:12** 2Kron 36:16; Uək 7:52 † **5:13** Sol tətol nəuəniən tətəhiən vivi, kəni məsərahien. Təuvir məmə noliən rəhatəh otətəsiru e nətəmimi məmə ilah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhruahru. Mətəu tərəh okəmə noliən rəhatəh tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərəh. ‡ **5:13** Kitəh kotəhmen e nipəti nien nian kəkiah kəni kauərin nati lan, nətəmimi kotun motətəu təuvir. Mətəu nəmə noliən rəhatəh tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərəh, kəni kitəh kotəhmen əmə nipat e nien ko kəsoliən nati kəti min lan. Təuvir əmə məmə kəraki lan. **5:14** Jon 8:12; 9:5 **5:15** Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33

min əmə, otol rəhatəmah lait e nəmiəgəhiən rəhatəmah tasiə məmə nətəmimi okoteruh uək təuvir min iətəm itəmah nautol, kəni ilah okotəfəri nərgi tatə Uhgın iətəm tətətig e negəu e neai.”

Lou rəha Mosis

¹⁷ Kəni İesu təmətəkeiki mətəni=pən kəm lah məmə, “Məta nikitəmah təhti məmə iəmuva məmə iəkərakin Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis mine iəni min aupən. ! Kəpə! İəməsuvaian məmə iəkərakin ilah, mətəu iəmuva məmə iəkol nıpəti nəghatian pəhriən min əha okəhuva mətöl nıpəhriənian. ¹⁸ Pəhriən, iətəni kəm təmah məmə nian niftəni mine neai kətəuatig, kəni Lou, in min otətətig. Kəni ko nati kəti otəsikəiən lan, nati əpnəpin in letə əkəku əgin, kəni Lou otəhtul matöl uək mətəuarus=pə nəghatian min rəfin rəha Lou kəhuva mətöl nıpəhriənian lan. ¹⁹ Kəni, o nati əha inəha, iətəmi kəti iətəm təpəh Lou mətəgətun nətəmimi min məmə ilah min okotəpəh, nati əpnəpin in Lou kəti ləhtəni əgin, kəni okotəuin e iətəmi əha məmə in ləhtəni əgin e Narmənigian Rəha Uhgın. Mətəu iətəmi kəti iətəm tatöl Lou min əha, mətəgətun nətəmimi lan, kəni okotəuin e iətəmi əha məmə in ilis əgin e Narmənigian Rəha Uhgın. ²⁰ İətəni lanəha kəm təmah mətəu-inu, rəhatəmah nolien otəkeiki məhrəuəhru vivi əgin e nəhmti Uhgın, tapirəkis nolien min rəha Fərəsi min məmə nəgətun min rəha Lou nətəm nikelah əmə təhti məmə kotəhrəuəhru vivi. Nəmə rəham nolien təsəhrəuəhru vivian lanəha lan, kəni ko nəsuənian matig əhgal Narmənigian Rəha Uhgın.”

Nəniən rəha İesu

o nolien niəməha

(Luk 12:57-59)

²¹ Kəni İesu təməni min məmə, “İtəmah nəmotətəu rəkis nəghatian iətəm nəgətun min kəmotəni kəm kəha min rəhatəmah aupən. İlah kəmotəni məmə, ‘Sotohamuiən iətəmi,’ kəni ‘İtəmimi iətəm təmohamu iətəmi, otəkeiki məhtul e nəhmti kot mos nalpiniən.’ ²² Mətəu iəu iətəni kəm təmah məmə, § nəmə iətəmi kəti niəməha tatöl əmə o nati kəti pian təmol, kəni təhrəuəhru məmə iətəmi əha iətəm niəməha təmol, otəhtul e nəhmti kot. Kəni nəmə iətəmi kəti tətəni rah pian, kəni təhrəuəhru məmə in otəhtul e nəhmti kaunsil əsoli. Kəni nəmə iətəmi kəti təuiəkən e iətəmi kəti, * kəni təhrəuəhru məmə iətəmi təməni nəghatian əha otuvən e nigəm əsoli.

²³ “Kəni o nati əha inəha, nəmə nian natuvən e oltə e Nimə Rəha Uhgın məmə onəkəfən nati kəm Uhgın, mətəu ikin əha, nikim tinəhti piəm iətəm tatöl niəməha kəm ik o nati kəti nəmol lan təsəhmenian, ²⁴ əpəh pipim rəham nati əha, kəni muvən meruh piəm muələhu əhrəuəhru nətəligian rəhatəlah, muəpəh nolien tikimix, miəuva matuöl kətiah, kəni uərisig nəpənitəlig muvən məfən nati kəti rəham kəm Uhgın e oltə əpəha e Nimə Rəha Uhgın.

²⁵ “Kəni nəmə nəmol nati kəti təsəhmenian e iətəmimi kəti, kəni iətəmi u tolkeiki məmə otələs ik nəkian e kot, təuvir məmə nəkuvən uəhai əmə, nian nəsian əhanəhiən e kot, kəni muələhu əhrəuəhru pipim nıpəgnəmtin rəhatəlah. Nəmə nəkəpəh, iətəmimi u otləfən ik e nəhlmi iətəm tətəkil nəghatian, kəni iətəm tətəkil nəghatian otləfən ik e nəhlmi polis, kəni polis otləfən ik e kaləpus. ²⁶ Nıpəhriənian iətəni kəm təmah məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsietən e kaləpus mətəuarus nəkəkeiki mətəou e məni rəfin əgin o nalpiniən rəham.”

İtəmimi iətəm tətəkləh e pətan

²⁷ Kəni İesu tətəkeiki mətəni=pən kəm lah məmə, “İtəmah nəmotətəu rəkis nəghatian u məmə, ‘İtəmah nətəm nəmotöl rəkis marit, nəsotəkləhiən e nıpətan pisin min.’ ²⁸ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə nian suah kəti iətəm tinöl rəkis marit tətəh pətan pisin kəti matölkeiki məmə otəkləh lan, kəni in tinöl rəkis təfəgə tarəh e nikin, təhmen əmə məmə in tinəkləh pəhriən lan. ²⁹ Nəmə nəhmtəm tol ik natöl təfəgə, kəni təuvir məmə nəkələs rəkis mərəki lan. Təməuvir məmə nıpətim nəuətin tikə, tapirəkis əgin nəmə nıpətim rəfin okərəki=pən e nigəm əsoli u naunun tikə. ³⁰ Kəni nəmə nəhlməm tol ik natöl təfəgə, kəni təuvir məmə nəkətəhtuv rəkis mərəki lan. Təməuvir məmə nıpətim nəuətin tikə, tapirəkis əgin məmə nıpətim rəfin okərəki=pən lan e nigəm əsoli u naunun tikə.”†

§ 5:16 Efəs 5:8-9; 1Pitə 2:12 5:17 Rom 3:31 5:18 Luk 16:17; 21:33 5:19 Jem 2:10 5:21 Eks 20:13; Dut 5:17

§ 5:22 İesu təməsənian məmə Lou tarəh. Mətəu in tətəni pətigəm lou iətəm təuvir pik, kəni matek niki nətəmimi. * 5:22 Nəghatian u “təuiəkən e iətəmi kəti,” tətəghati e nəghatian min təhmen e “İk iərmis,” u “İk iəlməli,” u “Rəhm-kəpə tikə,” u “İk nəti iərmis.” 5:22 1Jon 3:15 5:23 Mak 11:25; 1Jon 4:20-21; Hos 6:6; Aes 1:10-17; 1Saml 15:22 5:27 Eks 20:14; Dut 5:18 5:29 Mat 18:9; Mak 9:47 † 5:30 Inu nəghatian əuhlin iətəm tətəgətun məmə İesu tolkeiki məmə kitah okətəkeiki mətöl uək əskasik o nəpəhiən rəhatəh nolien tarəh min. Təhmen əmə məmə kəutətəhtuv rəkis nolien tarəh min. Mətəu İesu təsölkeikiən məmə okotərakin nıpətitəh, mətəu tolkeiki məmə kəutəliuək e nolien əhrəuəhru, kəni molkeiki məmə nikitəh kəutəhrəuəhru. 5:30 Mat 18:8; Mak 9:43

*Iätəmimi iätəm tətəpəh
rəhan pətan*

(*Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18*)

³¹ Kəni Iesu təməni min məmə, "İtəmah nəmotətəu rəkis nəghatien u məmə, 'Iätəmimi iätəm otəpəh rəhan pətan, in otəkeikei məfən nauəuə kəti kəm in iätəm tətəgətun məmə in tinəpəh.' ³² Mətəu iəu, iəu iätəni kəm təmah məmə, nəmə iərman kəti iätəm təmol marit tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, mətəu pətan u təsapiliən ilau suah pisin kəti, kəni rəhan iərman tatol təfagə tərəh. Kəni nəmə pətan əha tatitəu=pən suah pisin, kəni pətan əha tatol təfagə, mətəu nəmkarəpəniən rəha iərman rəhan aupən. Kəni suah u iätəm tatit pətan əha, in min tatol təfagə."

Nonauvil min

³³ Kəni Iesu təməni min məmə, "Nəmotətəu rəkis nəghatien kəti min iätəm nəgətun min kəmotəni kəm rəhatəh kəha min aupən məmə, 'Nəsotəgəhliən nonauvil min rəhatəmah iätəm nəmotos, mətəu nəkotəkeikei mətəu nati nak nəmotos nonauvil lan kəm Uhgın məmə nəkotol.' ³⁴ Mətəu iəu, iəu iätəni kəm təmah məmə, sotos əməiən nonauvil e nati kəti məmə otol rəhatəmah nəghatien təskasik. Sotosiən nonauvil e negəu e neai mətəu inu ikin əha Uhgın tətərməniğ lan, kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın. ³⁵ Kəni sotosiən nonauvil e nəhue niftəni mətəu-inu ikin əha Uhgın tətərməniğ lan, kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın. Kəni sotosiən nonauvil e Jerusiləm mətəu-inu ikin əha in taun rəha Uhgın, u in Kig asoli ikin, kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın. ³⁶ Kəni sotosiən nonauvil e rəhn-kəpə təmah, mətəu-inu rəhatəmah nəsanəniən tikə lan. Nəkotəruu nəuhliniən nəuanutəmah kətiəh əmə tuva mərueən uə mapin. Uhgın əmə tətərməniğ e natimnati e nəmiəgəhliən rəhatəmah. Kəni noliən əha təhmen məmə nautos nonauvil e Uhgın. ³⁷ Mətəu nian rəfin onəkotəni əmə niphəriəniən, nati kəti min tikə. Kəni nəmə rəhatəmah nətaligiən e nati kəti in 'əuah,' kəni nəkotəni əmə məmə, 'əuah.' Kəni nəmə rəhatəmah nətaligiən e nati kəti in 'kəpə,' kəni nəkotəni əmə məmə, 'kəpə.' Nəghatien min iätəm kotəpirəkis 'əuah' uə 'kəpə,' kəutsipən e Setən."

Nəlpiniən

(*Luk 6:29-30*)

³⁸ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Nəmotətəu rəkis nəghatien kəti məmə, 'Nəmə iätəmi kəti tərəkın nəhmtəm kəti, kəni nətəmimi okotərəkın min nəhmtin kəti. Kəni nəmə iätəmi kəti tərəkın nəhlum kəti, kəni nətəmimi okotərəkın min nəhlum kəti.' ³⁹ Mətəu iəu, iəu iätəni kəm təmah məmə, nəsalpiniən nərahliən iätəm iätəmimi kəti təmol kəm ik. Nəmə iätəmi kəti tahi ik mem nikapim maru, kəni nəkəkeikei məlelin=pən min nikapim məuil pəh tem min. ⁴⁰ Kəni nəmə iätəmi kəti tələs ik nəkian e kot, kəni mətəkeikei ohnik məmə nəkəfən rəham sot əkəku kəm in məmə otol vivi rəhatəlu narəhliən, kəni nəkəkeikei mətəu min rəham sot asoli. ⁴¹ Kəni nəmə soldia kəti rəha nətəm Rom tətəkeikei ohnik məmə nəkələs rəhan kətim muvən kilomitə kətiəh, mətəu ik nəkəkeikei məlas min muvən kilomitə kəti min tol keiu. ⁴² Nəmə iätəmi kəti tətəasiə ohnik, kəni ik nəkəkeikei məfən kəm in. Kəni nəmə iätəmi kəti tolkeikei məmə in otəs rəham nati kəti muvən konu mos mütəlig min muva, kəni nəsanəniən məmə nəkəpəh. Nəkəkeikei məfən."

Noliən rəha nolkeikeiən tikimır min

(*Luk 6:27-28,32-36*)

⁴³ Kəni Iesu təməni min məmə, "Nəmotətəu rəkis məmə, 'Onəkotolkeikei nətəmi min u iuəkır o təmah, kəni mətəmaki e tikimır min rəhatəmah.' ⁴⁴ Mətəu iəu, iəu iätəni kəm təmah məmə onəkotolkeikei rəhatəmah tikimır min, kəni mətəfaki o nətəmimi min u nətəm kəutol nərahliən kəm təmah, ⁴⁵ kəni noliən əha otəgətun məmə itəmah nenəti Uhgın rəhatəmah iätəm tətətiğ ilis e negəu e neai. Kəni otol lanəha mətəu-inu rəhatəmah Uhgın tatol mitəğ rətəsiəgəpın nətəmimi nətəm kotəuvır mine nətəmimi nətəm kotərəh, kəni in mətəhli-pa nuhuən kəm nətəmimi min u nətəm rəhaləh nəmiəgəhliən təhrəuhru, mine nətəmimi min u nətəm rəhaləh nəmiəgəhliən təsəhrəuhrəiən.

⁴⁶ "Nəmə nəkotolkeikei əmə nətəmimi min u nətəm kotolkeikei itəmah, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgın otətəou itəmah o noliən kəti iätəm təuvır? !Kəpə! Nətəmimi min u nətəm kəutos məni rəha takis, iätəm kətəni məmə nətəmimi ilah kotərəh, ilah min kotolkeikei ilah min!

⁴⁷ "Kəni nəmə nəkotos əmə itəmah min nəuvein məutəghati kəm lah min, mətəu təhro? Nikitəmah təhti məmə nautol nati kəti iätəm təuvır tapirəkis nətəmimi əpnəpin? Kəpə.

Nətəmimi min nətəm kəsotəhrunian Uhgın, ilah min kautol lanəha. ⁴⁸ Tol lanəha, itəmah nenəti Uhgın nəkotəkeikei motol nolian iətəm in təuvir məhruahru nian rəfin, təhmen=pən əmə məmə rəhatəmah Tatə Uhgın in tatol.”

6

Nolian min iətəm təuvir kəm Uhgın

¹ Kəni İesu təməni min məmə, “Sotolian məmə nəkotol nolian təuvir min məmə nətəmimi okoteruh itəmah ohni. Nəmə nəkotol məmə nətəmimi okoteh, kəni Uhgın əpəha e negəu e neai otəsətəouian itəmah ohni.

Nolian iətəm təuvir

o nəfərian kəm nanrah min

² “Tol lanəha, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah min məmə nəkotasiru e lah, nəsotahlən təui lan məmə nətəmimi okotəhrun. Inu təhmen e nolian rəha nəfaki eiua min. Nian ilah kotasiru e nanrah min, rəhalah noluak min kəutəni pətigəm e nime rəha nuhapuminiən mine ihluə e suaru asoli. Kautol lanəha məmə nətəmimi okotisiiai ilah. Nipəhriniən iətəni kəm təmah məmə, ilah kinotos rəkis nətəouian rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi. ³ Mətəu itəmah, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah min məmə nəkotasiru e lah, nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okəsoteruhian, nati əpnapin rəhatəmah min nətəmimi. ⁴ Otol lanəha məmə nətəmimi okotərru rəhatəmah nolian təuvir min, kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah nolian təuvir min nati əpnapin nətəmimi kəsoteruhian, in otətəou itəmah o nolian min əha.”

Nolian rəha nəfakiən

(Luk 11:2-4)

⁵ Kəni İesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakiən, kəni sotolian e nolian rəha nəfaki eiua min. Nətəmimi min əha, ilah kotolkeikei məmə okotəhtul əpəha e nime rəha nuhapuminiən, mine ihluə e suaru asoli, kəni motəfaki məmə nətəmimi okotafu motətəu ilah. Nipəhriniən iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouian rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi. ⁶ Mətəu nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakiən, nəkahuvən əpəha e nipəgnəua nime rəhatəmah, kəni motəhtipəsig, kəni motəfaki kəm Uhgın iətəm tətətig ikin əha iətəm nətəmimi kəsoteruhian itəmah. Kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateh rəhatəmah nolian oneuan min, in otətəou itəmah o rəhatəmah nolian təuvir min.

⁷ “Kəni nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakiən, sotoriarunian nəghatiən min tepət pik u nipətin tika, təhmen e nətəm kotərru Uhgın. Nikilah təhti məmə rəhalah uhgın min okotəu ilah o nəghatiən min tepət iətəm kəutəfaki mətəni. ⁸ Sotolian məmə ilah mine, mətəu-inu uərisig nəkotətapuəh ohni, mətəu rəhatəmah Tatə Uhgın tinəhrun rəkis nati nak iətəm nəkotolkeikei.

⁹ “Kəni tol min lanəha, nian nəkotəghati kəm Uhgın e nəfakiən, kəni nəkotəfaki lanu lan: ‘Tatə rəhatəmah iətəm nətətig e negəu e neai, pəh nətəmimi kotisiiai ik.

¹⁰ Pəh narmənsigian rəham tuva, kəni pəh nati iətəm ik nəkolkeikei in otuva mol nipəhriniən lan u ikinu e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə mə inko ilis e negəu e neai.

¹¹ Əfa-to nauəniən kəm timah təhmen o nian rəueiu.

¹² Kəni alu məsalpinian, nolian tərəh min rəhatimah, təhmen=pən əmə məmə itimah iəsotalpinian motalu lan kəni məsotaskəlim əskasikiən e nikitimah nolian tərəh min rəha nətəmimi nətəm kautol nərahian kəm timah.

¹³ Kəni seghaniən e timah iəkahuvən ima nəfeifeiən, məta oiəkotəkeikei motol nolian tərəh. Mətəu os rəkis itəmah e nəhlmi Setən.’

¹⁴ “Nəmə itəmah nəkotəlu e nolian tərəh min rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah məsotaskəlim iəkisiən e nikitəmah məsotalpinian, kəni rəhatəmah Tatə Uhgın e negəu e neai, in otəlu məsalpinian rəhatəmah nolian tərəh min. ¹⁵ Mətəu nəmə itəmah nəsotaluian, mətaskəlim iəkis e nikitəmah nolian tərəh min rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah, motalpin, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgın otəsəluian kəni malpin nolian tərəh min rəhatəmah.”

Nolian rəha natuakəmiən

¹⁶ Kəni İesu təmətəni min məmə, “Nian nəkotətuakəm motəpəh nauəniən motəfaki kəm Uhgın, sotolian nəhmətimah təpəou təhmen=pən e nəfaki eiua min. İlah kautol nəhmətilah tol pisin, məmə nətəmimi okoteruh ilah məmə nəumis tinus ilah, kəni nətəmimi okotisiiai ilah. Nipəhriniən iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouian rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi. ¹⁷ Mətəu nian nəkotətuakəm motəpəh nauəniən məutəfaki kəm

5:48 Lev 19:2; Dut 18:13 6:1 Mat 23:5 6:5 Mat 23:5; Luk 18:10-14 6:7 1King 18:26-29 6:8 Mat 6:32

6:10 Luk 22:42 6:12 Mat 6:14-15; 18:21-35 6:13 Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15; 2Təs 3:3; 2Tim 4:18 6:14

Mat 11:25-26 6:16 Aes 58:5-9

Uhgin, onəkoteikuas e nəhmtitəmah, kəni motol məmə okeruh məmə nəkotəuvir. ¹⁸ Nautol lanəha məmə natəmimi okəsoteruhian məmə nəutətuakəm məutəpəh nauəniən maufaki kəm Uhgin. Kəni rəhatəmah Tatə iətəm tateruh rəhatəmah nolian oneuən mən, in otətəou itəmah o rəhatəmah nolian təuvir min."

*Nati təuvir əpəha
e negəu e neai*

(Luk 11:34-36)

¹⁹ Kəni Iesu təmətəni min məmə, "Təsəuvirian məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min e nəhue niiftəni u məmə rəhatəmah nautə otepət, mətəu-inu e nəhue niiftəni u, uvni min kotəhrun noarehreiən, kəni namrəiən təhrun nərəkiniən natimnati min əha, kəni nakləh min kotəhrun nəhapuiən nimə məhuvən imə motakləh e rəhatəmah natimnati. ²⁰ Mətəu təuvir məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai. Ikin əha uvni min kəsotəarehreiən, kəni namrəiən ko təsərəkiniən natimnati min əha, kəni nakləh min ko kəsotakləhian lan. ²¹ Nəukəti nətəligiən u məmə onəsotaluiən lan məmə, ikin pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvir min kəutəməhli ikin, mətəu nian rəfin nikitəmah otəkəikei mətəhti natimnati min əha ikin əha.

²² "Nəhmtəm in təhmen e lait iətəm tətəfinə nəhagəhagiən kəm nipətim. Nəmə nəhmtəm mil kuəuvir, təhmen əmə məmə nipətim tərəiaueh e nəhagəhagiən. ²³ Mətəu nəmə nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nipətim in tərəiaueh e napinəpuian. !Kəni nəmə nəhagəhagiən e nipətim in napinəpuian əmə, təhmen əmə məmə ik nətətig e napinəpuian asoli agin!"

²⁴ "Iətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən in slef rəha iətəmi asoli keiu. Nəmə in tətəlkut məmə otol lanəha, kəni otolkeikei kəti mol nəuiən, kəni məməki e kəti məsəlian nəuiən. Ko nəsəlian slef rəha Uhgin mine məni e nian kətəih əmə."

*Təsəuvirian məmə
nəkotətəlig pik*

(Luk 12:22-31)

²⁵ Kəni Iesu təməni məmə, "Kəni o natimnati min əha, iəu iətəni kəm taməh məmə, təsəuvirian məmə nəkotətəlig pik e rəhatəmah nəmiəgəhiən məmə onəkotun nak, kəni motəmmim nak. Kəni təsəuvirian məmə nəkotətəlig pik e nipətitəmah məmə onəkotos iə rəhatəmah napən. ?Nəukəti nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəmiəgəh əmə e nauəniən, uə kəpə? Kəpə. ?Kəni nati nak in nati asoli o nipətitəmah? ?Napən, uə kəpə? Kəpə. ²⁶ Oteruh-to mənig min iətəm kəutiuvig məutan. Ilah kəsotasumiən, kəni məsətəuləkəiən, kəni ilah kəsətələhu vivian nauəniən e nipəgnəua nimə, mətəu Tatə rəhatəmah e negəu e neai, in tətəfən nauəniən kəm lah. ?Kəni e nəhmtin, nikitəmah təhti məmə in tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig min? !Əuəh! ²⁷ ?Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikian təhrun nolian rəhatəmah nəmiəgəhiən tətəməh? !Kəpə! Nolian rəha nətəlig pikian təsəfinsiən auə kətəih min e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

²⁸ "Kəni təhro nikitəmah tətəhti pik napən onəkəhuvən lan? Nikitəmah təhti-to nəugi nigī min iətəm kautevīə əpnəpin əmə. Ilah kəsotol pikian uək o nəhliən rəhalah napən. ²⁹ Mətəu iəkəni kəm taməh məmə apurən Kig Solomən, in iətəmimi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir motəpirəkis. Mətəu nəugi nigī əpnəpin min kotəuvir tapirəkis agin rəhan napən. ³⁰ Uhgin təmol nimanuvəhli əpnəpin əmə təuvir pik e nəugi nigī min əha. Mətəu nimanuvəhli əha in rəha nian kətəih əmə, kəni oləuig kuvən e nigəm. ? Kəni nəmə Uhgin tatol vivi nimanuvəhli əha, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgin otəfinə napən iətəm nəkotəkəikei məhuvən lan? !Əuəh! In otol lanəha. !Ei, rəhatəmah nəhatətəiən in təkəku agin!

³¹ "Tol lanəha, təsəuvirian məmə itəmah nəkotətəlig pik məmə, '? İəkotun nak?' uə '? İəkotəmmim nak?' uə '? İəkotus iə napən məhuvən lan?' ³² Sotətəlig pikian. Nətəmiəni nətəm kotəruur Uhgin, ilah kəutətəlig pik e natimnati iətəm tol lanəha. Mətəu itəmah nenəti Uhgin min, kəni rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təhrun məmə nəkotəkəikei motos natimnati min əha. ³³ Mətəu pəh onəkotol Narmənigian Rəha Uhgin, mine nəmiəgəhiən əhrəuhrəu iətəm Uhgin tolkeikei, iləu okuəhtul apurən e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgin otəfinə min natimnati min əha kəm təməh o natigian. ³⁴ Tol lanəha, təsəuvirian məmə nəkotətəlig pik e natimnati iətəm onəkotəkəikei motos oləuig, mətəu-inu natimnati min rəha oləuig, ilah rəha oləuig. Nərəhian rəha nian kətəih, in tinəhmen rəkis rəha nian kətəih.

6:19 Jem 5:1-3 **6:20** Mat 19:21; Luk 18:22 * **6:23** Nipətin kəti rəha "nəhmtəm mil kuəuvir" təni məmə, ik iətəmi kəti iətəm nikim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nipətin kəti min rəha "nəhmtəm mil kuərah" təni məmə, ik iəvrəs kəti. **6:25** Fil 4:6; 1Tim 6:6-8; 1Pitə 5:7 **6:26** Mat 10:29-31; Luk 12:6-7 **6:29** 1King 10:4-7; 2Kron 9:3-6
6:32 Mat 6:8 **6:33** 1King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17

7

*Sotakilian nolian rəha iətəmi kəti min
(Luk 6:37-38,41-42)*

¹ Nəmə nəutakil rah nətəmimi, kəni Uhgın otələhu nəghatian rəha nalpinian rəhatəmah. ² Tol lanəha mətəu-inu, nəghatian əskasik iətəm nəutəni məmə iətəmi kəti in iətəmi tərəh, kəni Uhgın otitəu=pən əmə o nənlian rəhatəmah nolian tərəh min. Nəmə nəkotakil iətəmimi e nolian iətəm təhruahru, kəni Uhgın otakil itəmah e nolian iətəm təhruahru. Mətəu nəmə nəkotakil rah nətəmimi e nolian əskasik, kəni Uhgın otakil itəmah e nolian əhmen min əmə. ³ ?Təhro nəutəni nispisipi nigı iətəm tətətig e nəhmti piatəmah min, mətəu itəmah nəsoteruhian nigı asoli iətəm tətətig e nəhmtitəmah? ⁴ ?Kəni təhro nəutəni məmə, 'Ei piak, pəh iəkos rəkis nispisipi nigı e nəhmtəm,' mətəu nəsoteruhian nigı asoli e nəhmtitəmah? ⁵ ! İtəmah nəfaki eiə min! Otaupən, motos rəkis nigı asoli e nəhmtitəmah, kəni nəkotəhrun neruh vivian noh rəkisian nispisipi nigı iətəm tətətig e nəhmti piatəmah min.

⁶ "Sotəfəniən natimnati rəha Uhgın kəm kuri min, kəni sotəraki-pəniən natimnati təuvir min kəm pikəh min. * Okəmə nəkotol lanəha, kəni pikəh min okotaliəuk lan kəni motəlali motus itəmah."

*Nolian əhruahru
o nətapuəhian e nati kəti
o Uhgın*

(Luk 11:9-13; 6:31)

⁷ Kəni İesu tətətəkəikei mətəni məmə, "İəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgın o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmah. Kəni otəsal lan kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə otərəh o təmah. ⁸ İəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutəsal, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə otərəh o lah.

⁹ "?İtəmah pəh, nian nətin tətəpuəh o pıret, mətəu in tətəfən kəpiel? !Kəpə! ¹⁰ ?Uə, nian in tətəpuəh e nəmu, mətəu in tətəfən sineik? !Kəpə! ¹¹ Nati əpnəpin itəmah nətəmimi nəkotərəh, mətəu nəutəfən natimnati təuvir min kəm nənətitəmah min. !Mətəu Tatə Uhgın e negəu e neai, nolian rəhan in təuvir pik məpirəkis əgin nolian rəhatəmah, kəni nispəhrəniən, in otəfən natimnati təuvir min kəm nətəmimi min u ilah kəutətapuəh ohni!

¹² "Kəni tol lanəha, otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e nolian min rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm təmah. Inu nıpəti Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, mine nəukəti nəghatian iətəm təməfən kəm iəni min aupən."

*Suaru keiu
(Luk 13:24)*

¹³ İesu tətəni min məmə, "İtəmah onəkətəkəikei məhuvən=pən e ket iətəm təkəku, mətəu-inu ket iətəm iahgin mine suaru iətəm timətig əmə tatuvən o nərəkiniən, kəni nətəmimi tepət kəutəhuvən=pən e ket əha. ¹⁴ Mətəu ket iətəm təkəku, mine suaru iətəm tiəkis tatuvən o nəmiəghəhian, kəni nətəmimi nəuan nəuvein əmə okoteruh kəni motohtəu=pən."

*Nigi ilau nəuan
(Luk 6:43-44)*

¹⁵ Kəni İesu tətəni məmə, "Autətəu vivi itəmah o iəni eiə min. İlah kəutəhuva məutəghati mətig e nolian əpəou təhmen e sipsip, mətəu əpəha imə e nikilah, ilah kotəhmen e kuri arpin. ¹⁶ Kəni e nəmiəghəhian rəhalah, nəkotərəh nəuan, kəni nəkotəhrun nak tətətig e nikilah. Nətəmimi ko kəsəhuvəniən motəhli nəua krep e niəuis arfu, uə nəua fik e təlliuə. ¹⁷ Tol min lanu, nigı iətəm təuvir tətəuə e nəuan iətəm təuvir, mətəu nigı iətəm tərəh tətəuə e nəuan iətəm tərəh. ¹⁸ Kəni nigı iətəm təuvir ko təsəuəiən e nəuan iətəm tərəh, kəni nigı iətəm tərəh, ko təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir. ¹⁹ Nigi min rəfin iətəm kəsotəuəiən e nəualah iətəm təuvir, okətəi rəkis ilah, kəraki=pən e lah e nigəm. ²⁰ Tol lanəha, e nəmiəghəhian rəha iəni eiə min əha, onəkoteruh nəua lah, kəni nəkotəhrun nak tətətig e nikilah.

²¹ "Səniəmə nətəmimi rəfin nətəm kəutauin lak məutəni məmə, 'İərmənig, İərmənig,' nətəm ilah kotəhrun nuvəniən motətig əhğəl Nərmənigian Rəha Uhgın, mətəu ilah min əmə u, nətəm kəutol nəuia rəhak Tatə iətəm tətətig e negəu e neai. ²² E nian Uhgın otakil nətəmimi rəfin, nətəmimi tepət okotəni=pən kəm in məmə, '!İərmənig, İərmənig! ?Təhro? ?Nəkəhrun

7:1 Rom 2:1; 1Kor 4:5; Jem 4:11-12 7:2 Mak 4:24 * 7:6 Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, "sotəraki-pəniən rəhatəmah pərəl kəm pikəh min." Pərəl u, in kəpiel kəti iətəm nəhmtin tiəkis. Təmsipən e niki kəuvin kəti. Kəmə təhro, "kuri" mine "pikəh" kətuapsən=pən nətəm kotərəh. 7:7 Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 7:8 Jon 15:7; Jem 4:3; 1Jon 3:22 7:11 Jem 1:17 7:12 Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10 7:15 Mat 24:24; Uək 20:29; 2Pitə 2:1 7:16 Kal 5:19-22; Jem 3:12 7:19 Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 7:20 Mat 12:33 7:21 Luk 6:46; Jem 1:25

uə kəpə məmə, itimah iəmautəni pətigəm nəghatien rəham iətəm nəməfa kəm timah, kəni motəhgi pətigəm narmin tərəh min e nərgəm, kəni mautil natimnati apispis in e nərgəm?"
 23 Kəni oikəni=pən əhruahru kəm lah məmə, 'Aupən iəkəruuru, kəni rəueiu min iəkəruuru itəmah. Itəmah səniəmə rəhak min nətəmimi. !Əhuvən isəu ohniəu, itəmah nətəm mautil nolien tərəh! "

Iətəmimi keiu kəmuol nimə

(Mak 1:22; Luk 6:47-49)

24 Kəni Iesu təmol naunun e rəhan nəghatien məmə, "Nəmə itəmah u nətəm nətətəu nəghatien min u rəhak mautil, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm teinatig, təmuvləkin rəhan nimə təskasik, mel pos min kəuteiuiəu məhuvən isəu məgerain tiəkis." 25 Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruah taiu, kəni nimətəgi asoli talifu moh nimə. Mətəu nimə təsəmeian mətəu-inu təmuvləkin rəhan nimə təskasik. 26 Nəmə itəmah u nətəm nətətəu nəghatien min u rəhak kəni məsotolian, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm təsətəlig vivian e nolien natimnati, kəni in ialməli, təməselian rəhan pos min kəhuvən əpəha isəu, maharu rəkis əmə əpə ilis, kəni rəhan nimə təsəskasikian. 27 Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruah taiu, kəni nimətəgi asoli talifu moh nimə. Kəni nimə təməmei. E nian təməmei, kəni mərah aɡin."

Nəghatien rəha Iesu, nəsanəniən tətətig lan

28 Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatien rəhan, kəni nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni, 29 mətəu-inu nian tətəgətu, səniəmə təhmen e rəhalah nəgətu min rəha Lou, mətəu rəhan nəghatien təfigəm, nəpətien əha ikin.

8

Iesu təmol vivi iətəmi kəti təmos nimisən u leprosi

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Nian Iesu təmeiuiəu=pa e nihəuət, nətəmimi tēpət kəmohtəu=pən. 2 Kəni suah kəti nimisən u leprosi * təmol təmuva ohni, məsiəulin=pən o Iesu, kəni məni məmə, "Iərməniɡ, nəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol vivian iəu kəni məfəl rəkis namikmikien lak."

3 Kəni Iesu təmuahru e nəhlmin məlahu=pən lan, məni məmə, "Əuəh. İəkolkeikei. !Əuvir-təl!" Kəni rəueiu aɡin min, nimisən u leprosi təmikə lan. 4 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Səni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi, mətəu uvən əmə meruh pris kəti pəh in teruh məmə nipətəm tinəuvir lankonu lan, kəni əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosis təməni o iətəmi kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə nipəhrənien ninəuvir, kəni rəham namikmikien tinikə."

Nəhatətəien rəha iətəmi asoli kəti rəha soldia min

(Luk 7:1-10)

5 Kəni Iesu təmuven miet pətigəm əpəha e taun Kapeniəm, kəni iətəmi asoli kəti rəha soldia min rəha nətəm Rom təmuva meruh Iesu, kəni mətasək=pən ohni mətəni məmə, 6 "Iərməniɡ, rəhak ioluək tatimis, kəni mətapili əpəha e nimə rəhak, nipətən rəfin təmimis, kəni tətətəu tərəh pik." 7 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, "Oiakuvnə mol in təuvir min."

8 Kəni iətəmi asoli rəha soldia min təməni=pən kəm in məmə, "Iərməniɡ, iəu iətəmi kəti iətəm iəsəhruahruən, kəni iəsəhmenian məmə ik onəkuvə e rəhak nipəgnəua nimə. Əni əmə nəghatien kəti, kəni iəkəhrun məmə in otətəu təuvir min. 9 İəkəhrun məmə ik natos narməniɡian məmə nimisən otəkeikei mol nəuiam. İəkəhrun mətəu-inu iəu min, rəhak nətəmi asoli min kəutərməniɡ lak, kəni iatol nəuialah. Kəni soldia min nəuvein əha ikin nətəm iəu iətməniɡ e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti məmə, 'Uvən,' kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni kəm kəti məmə, 'Va,' kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, 'Ol nati u,' kəni tol nati əha."

10 Nian Iesu təmətəu nəghatien əha, kəni narmin təmiuvig pik ohni, mətəu-inu nati əpnapin səniəmə in iətəm İsrəl, mətəu rəhan nəhatətəien təskasik e Uhgın. Kəni təməni=pən kəm nətəmimi nətəm kəutəhuərisig lan məmə, "Nipəhrənien iətəni kəm təmah məmə, iətəmi u səniəmə iətəm İsrəl, mətəu in rəhan nəhatətəien e Uhgın in təskasik. Kəni nati əpnapin nəuaniləuis min rəha İsrəl, mətəu iəsehən ilah kəti iətəm rəhan nəhatətəien təskasik

7:23 Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2Tim 2:19 † 7:24 Nəghatien əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e kəpiel." E nian əha ilah kəmautil rəhalah nimə min e kəpiel, mine nəukəti nimə okəkeikei kol təskasik e kəpiel. Nəmə kəsotolian lanəha, nimə təsəskasikian kəni təhrun nəmeian. ‡ 7:26 Nəghatien əhruahru rəha Kris tətəni məmə, "in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e nipəkil əmə."

7:29 Mak 1:22; Luk 4:32 * 8:2 E Nauəuə Rəha Uhgın, nəghatien u "leprosi" tətəghati e nimisən pisin pisin min rəha nilositəmi. Nimisən min u tətəkin nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti iətəm təmos nimisən lanəha, in tamikmik e nəhmti Uhgın. Afin Lev 13-14. 8:4 Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14

təhmen=pən lan. ¹¹ İatəni kəm təmah məmə nətəmimi tepət okotsipən e nıkalın mın rəfin rəha nəhuə nıftəni, məhuva motauən katıah e tepıl ilah Epraham, mine Aısək, mine Jekəp əpəha e narmənıgıən əpəha e negəu e neai. ¹² Mətəu itəmah nəuanıluis rəha İsrəl tepət nətəm Uhgın təmaupən mıtəpın itamah məmə in otarmanıg e təmah, in otaraki=pən e təmah ihluə e napınəpuıən, kəni ikın əha, nətəmimi okotasək kəni motətəu tərəh, kəni mautıgət-ərain nəhluvlah mın."

¹³ Kəni İesu təməni=pən kəm iətəmi asolı rəha soldıə mın məmə, "Atuvən. Rəham ioluək otəuvır tol əmə məmə inu mine nəməhatətə məmə Uhgın otol lankə." Kəni e nıan əhruahru əha, nıpətı ioluək rəha iətəmi asolı rəha soldıə mın təmuva məuvır mın.

*İesu təmol nımısıən tepət kotəuvır mın
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Kəni təmuvən e nımə rəha Pıtə, kəni mıvən imə meruh uhu Pıtə tətəpəu ətəpəu mətəpılı. ¹⁵ Kəni təmuahru e nəhlmın mek nəhlmi pətəuəhli u, kəni nətəpəu ətəpıuıən tıkə rəkis lan magım, kəni təhtul. Kəni mınatol nəuənıən nıg İesu.

¹⁶ Tınapınəpu mıtıgar tınatıuvıg, nətəmimi kəmotos nətəmimi tepət nətəm narmın tərəh tətətıg e lah məhuva o İesu, kəni İesu təməhgi pətıgəm narmın tərəh mın e nəghatıən əmə rəhan, kəni mol vıvı nətəmimi rəfin nətəm kəutohmıs. ¹⁷ Nətımmatı mın əha təmol lanəha məmə otol nəghatıən rəha İəni Aısəə tuva mol nıpəhrıənıən lan, iətəm təməni əupən ikın məmə,

"In təmos rəkis nımısıən mın rəhatah, kəni mol nıpətıtah mın u kəutahmə, kotəuvır."

*İətəmimi keıu kəmuəkeıkeı məmə okıauərisıg e İesu
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Kəni nıan İesu təməsal=pən meruh nımənın nətəmimi kəutəhərisıg məhuva mohtəlau lan, kəni təməni=pən kəm rəhan mın nətəmimi məmə okəhıvən e nıkalı lek e nıtəni=pən. ¹⁹ Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmuva məni=pən kəm in məmə, "İəgətun. Onəkıvən=pən iə ikın, iəkıtəu=pən ik."

²⁰ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, "Kuri rəpın mın, rəhalah nıpəg tətıg məmə okotapılı ikın. Kəni mənıg mın, nımaaləh tətıg məmə okotapılı ikın. Mətəu İəu Nəti İətəmimi, † nımə rəhak tıkə o napılıən."

²¹ Kəni iətəmimi kəti mın rəha İesu təmuva məni=pən kəm in məmə, "İərmənıg. Oıəkıtəu=pən ik mətəu, pəh iəkıvən pıpım mıtənım rəhak tətə."

²² Mətəu İesu təməni=pən kəm in məmə, "İtəu=pa İəu. Nətəmimi nətəm kəsotolıən nəuıa Uhgın, təhmen əmə məmə ilah kınohmıs rəkis e nıkilah. Pəh ilah okəhıvən mohtənım rəhalah nətəmimi nətəm kəmohmıs."

*İesu təməniəhu nımətəgi asolı
e nəhu Lek Kaləli*

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Kəni İesu təmuvən e bot, kəni rəhan mın nətəmimi kəhıvən ilah mın. ²⁴ Kəni təsıvəhıən, nımətəgi asolı kəti təhtul kəni mınol peau-peau asolı mın e lek, kəni nəhu tətəri=pən e bot, iuəkır əmə bot tətəmmın, mətəu İesu tətəpılı. ²⁵ Kəni kəməhıvən mətəhgi-pəri İesu mıtəni=pən məmə, "İərmənıg! İOsmıəgəh itah! İOtəsıvəhıən kotəmmın!"

²⁶ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Təhro nəutəgın pık? Rəhatəmah nəhatətəıən təkəku agın." Kəni təməhtul məniəhu nımətəgi mınə peau-peau asolı mın. Kəni nımətəgi təmeıuıuı, kəni mol nəməlınuıən asolı. ²⁷ Kəni nətəmimi rəha İesu narmılah təmıuvıg pık məutəni məmə, "İE! İ?İətəmimi nak u? Nəti əpnəpın nımətəgi mınə nəhu, mətəu ilau kəmuol nəuıan."

*İesu təməhgi pətıgəm narmın
tərəh e iətəmimi keıu*

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Kəni nıan İesu təmuva mıet=pa e nıtəni=pən e lek, ikın Katara, kəni iətəmimi keıu narmın tərəh mın kəutətıg e lau kəmııaıet pətıgəm=pa məmə okıueruh İesu. İlau kəmıasıpən e nıpəg kəpıel mın, ikın katıtənım nətəmimi ikın. İlau kuəsənən matıuoh nətəmimi, kəni nətəmimi kəutəgın e nuvən-pənıən ikın. ²⁹ Kəni əmeıko narmın tərəh mın u kəutətıg e lau kəmotəgət əfəməh mıtəni məmə, "İIk Nəti Uhgın! İNəmuva məmə nəkəhro itımah? İ

8:11 Luk 13:29 **8:12** Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28 **8:17** Aes 53:4 † **8:20** Nıan İesu təməni nərgın u "Nəti İətəmimi," tətəghatı aru lan. Nərgın u təmıet e Nəuıuə rəha Daniel mınə nəuəuə pısın pısın mın e Oltestımın. Kəni nıpətın təni məmə iətəmi kəti iətəm təmsıpən e Uhgın kəni matos nəpətıən rəha Uhgın. **8:20** 2Kor 8:9 **8:24** Sam 4:8 **8:26** Mat 14:31; Sam 89:9

Nənuva məmə nəkol uəhai əmə nalpinian kəm timah iətəm təsol əhanəhian nian əhruahru rəhan?"

³⁰ İuəkir əmə o lah, pikəh min tepət əha ikin kəutauən, ³¹ kəni narmin tərəh min kotasək=pən o İesu motəni məmə, "Nəmə nəkəhgi pətigəm itimah, ahli=pən itimah iəkəhuvən e pikəh min əha."

³² Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, "Əhuvən." Kəni narmin tərəh min kəməhiet e lau, motaiu məhuvən e pikəh min. Kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məuteiuiəu e nıpatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motammim. ³³ Kəni nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min, kəmotəgin məhuvən e taun motəni pətigəm natimnati rəfin, mine natimnati iətəm İesu təmol e suah mil u narmin tərəh min kəutatig e lau. ³⁴ Kəni əmeiko nətəmimi rəfin rəha taun kəməhuvə məmə okotafu İesu. Kəni nian kəmoteruh in, kəni kəməutəkeikei əskasik kəm in məmə otəkeikei miet əha ikin əha.

9

İesu təmol vivi

iətəm nıpatin təmimis

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Kəni İesu təmuvən e bot muvən e nitəni=pən e lek, kəni miet pətigəm iman ikin, e taun Kəpeniəm. ² Kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs iətəmimi kəti məhuvə ohni. Nıpatin nəuəvetin təmimis, kəni tətəpili e rəhan nımahan. Kəni nian İesu təmeruh rəhalah nəhatətəian, kəni təməni=pən kəm iətəmimi əha məmə, "Nətik, səginian. Rəham nolian tərəh min iəmos rəkis rəkis."

³ Kəni nian kəmotətəu nəghatian əha, nəgətun min nəuvein rəha Lou kotəni=pən kəm lah min məmə, "Nəghatian əha tərəh. Suah kəha tətəghati təhmen məmə in Uhgın."

⁴ Mətəu İesu təhrun nətəligian rəhalah kəni təməni=pən kəm lah məmə, "Təhro itəmah nəutos nətəligian iətəm tərəh min lanu lan? ⁵ ? In pəhruvən timətig məmə oiəkəni, məmə, 'İəmafəl rəkis rəham nolian tərəh min,' uə 'Əhtul maliuək?' ⁶ Kəni rəueiu iəkol nati kəti məmə nəkotəhrun məmə Nəti İətəmimi tatos nəpətian ikinu e nəhue niftəni məmə ofafəl rəkis tafəgə tərəh min." Kəni in təməni=pən kəm suah kəha tatimis məmə, "Əhtul mos rəham nımahan maliuək matuvən lahuənu." ⁷ Kəni suah u tatimis təməhtul maliuək matuvən lahuənu.

⁸ Kəni nian nımənin nətəmimi kəmotafu nati əha, kəni kəmotəgin, kəni motəni-vivi nərgi Uhgın iətəm təməfən nəpətian kəm iətəmimi məmə otol lanəha.

İesu təmauin e Matiu

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Kəni İesu təmaliuək muvən nəuəvetin min, mafu suah kəti, nərgin u Matiu. In iətəmimi iətəm tatos məni rəha takis, kəni tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, "Uərisig lak, muva iətəmimi rəhak." Kəni in təməhtul muərisig e İesu.

¹⁰ Kəni İesu təmuvən mətəuən e nımə rəha Matiu, kəni nətəmimi tepət rəha nosian məni rəha takis kəməhuvə, kəni nətəmimi tepət nətəm kəutol tafəgə tərəh* kəməhuvə, kəni ilah kəməhuvə motəharəg mətəuən ilah İesu mine rəhan min nətəmimi. ¹¹ Kəni nian Fərəsi min kəmotafu nati əha, kəni kəmotəni=pən kəm nətəmimi rəha İesu məmə, "Təhro rəhatəmah iəgətun tətəuən pəti ilah nətəm kəutos məni rəha takis mine nətəm kəutol tafəgə?"

¹² Mətəu İesu təmətəu rəhalah nəghatian kəni təməni=pən kəm lah məmə, "İətəmimi iətəm təsımisian təsuvənian o toktə. Mətəu iətəmi u iətəm tatimis, in otəkeikei muvən o toktə. ¹³ Əhuvən moteruh-to kəni motətəlig əhruahru lan məmə nıpəti nəghatian u iətəm Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

'Nati kəti tatol nıkkik tətəgin, inu məmə onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniəmə rəhatəmah səkrifais min iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nıkkik tətəgin.'

İətəni tol lanu lan mətəu iəu iəməsuvaian məmə iəkəuin e nətəmimi min u kotəni məmə kınətəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkəuin e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə ilah kəutol nolian tərəh min."

Nolian rəha nəpəhian nauəian o Uhgın

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

8:29 Mak 1:24; Luk 4:41 **9:1** Mat 4:13 **9:4** Luk 9:47; Jon 2:25 **9:6** Jon 17:2 * **9:10** Fərəsi min, ilah kəmautohtəu=pən vivi agin Lou rəfin iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis məmə Mosis otəfən kəm nətəm İsrəl. Kəni ilah kəutohtəu=pən vivi min nəghatian min iətəm kəmotəspan e Lou rəha Mosis, mətəu nətəmimi əmə kəmotol, səniəmə Lou əhruahru min rəha Uhgın. Kəni Fərəsi min, kəutəni məmə nətəmimi rəfin nətəm kəsohtəu-pənian lou əlkəh min əha, ilah nol tafəgə. **9:11** Luk 15:2 **9:13** Hip 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1Səml 15:22 † **9:13** Nian Uhgın təməni lanəha, nıpətın u məmə in otəpəh səkrifais min mətəu-inu nərahian tətətig e nıkkiləh. Uhgın təməni məmə ilah kotəkeikei motəsəkəhruin nətəmimi.

¹⁴ Kəni nətəmimi rəha Jon Bəptais kəməhuva moteruh Iesu motəni=pən kəm in məmə, “Eruh-to. Itimah iətuətuakəm məutəpəh nauəniən məutəfaki kəm Uhgın, kəni Farəsi min, ilah min kautol lanəha. ?Mətəu təhro rəham nətəmimi kəsotolian lanəha?”

¹⁵ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “?Nian nətəmimi kautol marit rəha suah kəti, kəni in tətən e nauəniən rəhan ilah in min nəuvein, nikitəmah təhti məmə in min nəuvein okotasək? !Kəpə! Mətəu nian əha ikin iətəm tətəva məmə nətəmimi okotalas rəkis iətəmimi iətəmi katol nauəniən rəhan. Kəni e nian əha, in min nəuvein kotəhrun nəpəhiən nauəniən.

¹⁶ “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos nəuvei napən vi kəti, kəni məhli-ərain=pən e napən əmnəmit rəhan iətəm təməhapu, mətəu-inu nəmə tol lanəha, kəni nəuvei napən vi təhrun nauvinian məhapuian napən əmnəmit, kəni ikin təməhapu ikin aupən təhrun nuvaiən mol iahgin pik agin.

¹⁷ “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos wain iətəm kəm ol vi, kəni miuvi=pən e pətəl əuas u təskasik iətəm kəm ol e nilosi nəni. Nəmə tol lanu lan, kəni nəhgi wain otahlifu, kəni pətəl otəhapu, kəni wain otəuəregin, kəni pətəl otərah.‡ Mətəu wain kəm ol vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl iətəm kəm ol timətəmtig, kəni wain mine pətəl kətuəməhli vivi.”§

*Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətəkəku kəti
iətəm təmimis*

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Nian Iesu tətəni=pən natimnati min əha kəm lah, iətəmi asoli kəti tuva masiəulin=pən nəulin o Iesu məmə, “Nətik pətəkəku təmimis rəueiu əmə. Mətəu va, mələhu=pən nəhlməm lan, kəni otəmiəgəh min.” ¹⁹ Kəni Iesu təməhtul mine rəhan min nətəmimi, məhuərisig e suah u məhuvən.

²⁰ Kəni əmeiko pətan kəti əha ikin iətəm tatos nimisiən rəhalah nipətan nian rəfin əmə, minos nu tuəlaf.* Kəni pətan əha təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nififi napən rəhan, ²¹ təmol lanəha mətəu-inu tətəni aru əmə kəm in məmə, “Nəmə iəkek əmə nififi napən rəhan, kəni rəhak nimisiən otol naunun.”

²² Kəni Iesu təmeirair meruh pətan əha, kəni məni=pən kəm in məmə, “Nətik pətan, səginian. E rəham nəhatətəiən lak, ninuva minəuvir.” Kəni e nian əha, rəhan nimisiən təmikə.

²³ Kəni nian Iesu təmuva miet pətigəm=pa e nimə rəha iətəmi asoli əha, kəni təmuven imə meruh nətəmimi kautahli nau məutani nəpuən lan rəha nimisiən, kəni nətəmimi kəməutasək pik. ²⁴ Kəni Iesu təmāni=pən məmə, “Ohiet məhuvən isəu, mətəu-inu pətəkəku u təsimisiən, mətəu in tətəpili əmə.” Kəni ilah kəmtaləh əuvsan lan. ²⁵ Mətəu nian nətəmimi kəmohiet məhuvən ihluə, kəni tuvən imə, maskəlim nəhlimi pətəkəku, kəni pətəkəku u təməhtul. ²⁶ Kəni nanusiən rəha nati u təmaiu mitaləu rəfin e nitəni əha.

*Iesu təmol vivi
iəmnəu tərah mil keiu*

²⁷ Kəni nian Iesu təmiet ikin əha, mətəu iəmnəu mil tərah keiu kəmuitəu=pən in, kəni mətuəgət əfəməh məmə, “!Mipi Kig Təfit, asəkəhrui in itimlau!”

²⁸ Nian Iesu tinuvən əpəha imə, kəni iəmnəu tərah mil kiəuva ohni. Kəni Iesu təmāni=pən kəm lau məmə, “?Itəlau natuəhatətə məmə iəkəhrun nol vivian nəhmtitimlau, uə kəpə?”

Kəni ilau kuəni=pən məmə, “Əuəh, Iərməniig.”

²⁹ Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmən e nəhmtiləu məni=pən məmə, “Uhgın otol vivi nəhmtitəlu mətəu-inu nəmuəhatətə lan.” ³⁰ Kəni nəhmtiləu təuvir kəni kinatueruh nati. Kəni Iesu təmāni=pən əskasik kəm lau məmə, “Onəsəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi.” ³¹ Mətəu ilau kəmiaiet mian, kəni muəni pətigəm nənusiən rəha Iesu tuvən mitaləu ikin min rəfin e nitəni u.

*Iesu təməhgi pətigəm
narmin tərah
e iətəm təruru nəghatiən*

³² Nian suah mil u kəmiaiet, nətəmimi kotələs iətəmi kəti təruru nəghatiən məhuva o Iesu. Suah kəha in təruru nəghatiən mətəu-inu narmin tərah tətətig lan. ³³ Kəni Iesu təməhgi pətigəm narmin tərah e suah kəha, kəni tinətəghati. Kəni nimənin nətəmimi narmiləh kəti muəvig pik ohni, kəni motəni məmə, “Suah kəti təsehian nati kəti tol lanu u ikinu Isrel nian kəti mine.”

9:14 Luk 18:12 ‡ 9:17 Afin futnot e Luk 5:37. § 9:17 Iesu təmāni lanəha məmə in otəgatun ilah e nəgatunian vi

kəti tol pisin e nəgatunian rəha Farəsi min mine nəgatun min rəha Lou.

* 9:20 Lou təmāni məmə nimisiən u təmol pətan əha tamikmik, kəni nəmə tatek iətəmi kəti, kəni in min otamikmik.

9:21 Mat 14:36

9:27 Mat 20:29-34

9:30

Mat 8:4 9:33 Mak 2:12

³⁴ Mætəu Farəsi min kəmotəni məmə, “Tatos nəsanəniən o iətəmi asoli rəha narmin tərəh min məmə otəhgi pətigəm narmin tərəh min lan.”

Iesu nikin təmahmə

pik o nətəmimi

³⁵ Kəni Iesu təmalieuək matuvən e taun mine lahuənu min rəfin, kəni mətəgətun əpəha e nipegnəua nimə min rəha nuhapuminiən, mətəni pətigəm nanusien təuvir rəha Narmənigian Rəha Uhgın, kəni matol vivi nətəmimi rəfin nətəm kətohmis, mine nətəmimi rəfin nətəm nipeğətilah tərəh kətohmis. ³⁶ Nian təmeruh niməniən nətəmimi tənepət pik, kəni nikin tənepət pik o lah mətəu-inu kinotos pik nahməiən, kəni motəruru nasiru aruiən e rəhalah nəmiəgəhiən, kinotəhmen e sipsip min rəhalah iətəmimi tikə o neruh vivian ilah. ³⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “! Oteruh-to! Nauəniən tənepət əpəha e nasumiən tənimehtə, mətəu noluek min təkəku əmə kəutəulek lan. ³⁸ Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otəhli=pa noluek min tənepət məmə okəhuvən motəulek e nasumiən rəhan.”

10

Nətəmi tuələf rəha Iesu

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Kəni Iesu təmauin e nətəmi tuələf rəhan kəhuva kətiəh, kəni məfən nəsanəniən kəm lah məmə ilah kəhuvən motəhgi pətigəm narmin tərəh min e nətəmimi, kəni motəhrun nol vivian nimisian min rəfin, mine nətəmimi min u nipeğətilah təmarah.

² Kəni inu nərgi nətəmi tuələf rəha Iesu: in apən Saimon, u nərgin kəti min u Pitə; mine notəhan Antiru; mine Jemis mine pian Jon, nəti Səpəti mil; ³ mine Filip mine Patolomiu; mine Toməs mine Matiu, iətəmimi rəha nosian məni rəha takis; mine Jemis nəti Alfias; mine Tateas; ⁴ mine Saimon u kətauin lan məmə Selot; [†] mine Jutəs Iskarriot u təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhmi rəhan min tikimir. [‡]

Iesu təmahli pətigəm

rəhan nətəmimi tuələf

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Kəni nian Iesu təmahli pətigəm rəhan nətəmimi tuələf məmə okəhuvən motol rəhan uək, təmaupən məghati kəm lah məmə, “Itəmah onəsəhuvəniən o nətəmi min u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni məsəhuvəniən e taun kəti rəha nətəm Səmeriə, ⁶ mətəu onəkəhuvən o nəuaniləuis min rəha Isrel nətəm kotəhmen e sipsip min kəutəluəi. ⁷ Kəni nian nəkəhuvən, nəkotəkeikei motəni pətigəm məmə, ‘Nian iətəm Uhgın otarmənig e nətəmimi rəfin lan, tinuva iuekir.’

⁸ “Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kətohmis kətohmis min. Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kətohmis kotəmiəgəh min. Kəni nətəmimi nətəm leprosi tatol ilah, nəkotəkeikei motol nipeğətilah tuva məuvir min. Kəni nətəmimi nətəm narmin tərəh tətətig e lah, itəmah nəkotəkeikei motəhgi pətigəm narmin tərəh min kəhuvən isəu o lah. Kəni nəsanəniən iətəm nəmotos, nəməsotosian nəhmtin. Kəni onəkotəkeikei motol əmə uək, nətəmimi okəsotətəuəiən itəmah lan. ⁹ Nian nəkəhuvən, nəsotosian məni e rəhatəmah pauis. ¹⁰ Kəni məsotəmkian rəhatəmah kətim min. Kəni napən iətəm nəutəhuvən lan, in əmə ko, məsotosian inəuəu kəti min. Kəni məsotosian put, mine kasikin rəhatəmah min. İstəni lanu lan mətəu-inu təhruahru əmə məmə kətəfən kəm noluek min natimnati iətəm təhruahru o natigian rəhalah.

¹¹ “Nian nəkəhuvən e taun kəti uə lahuənu kəti, nəkotəkeikei motəh iətəmimi kəti iətəm nikin tagiən məmə nəkəhuvən motətig itəmah min, kəni nəutətig ikin əha mətəuarus=pən nian nəkohiet min. ¹² Nian nəkəhuvən motətig e nimə kəti, nəkotəkeikei motəghati vivi kəm lah məmə, ‘Nəməlinuəiən tətətig o təmah.’ ¹³ Kəni nəmə nətəmimi e nipegnəua nimə u, nikilah tagiən məmə okotos itəmah, kəni pəh rəhatəmah nəghatiən rəha nəməlinuəiən tətətig o lah. Mətəu nəmə nikilah təsəgiənən o təmah, nəkotəkeikei motos nəghatiən rəha nəməlinuəiən məutəhuvən.

9:34 Mat 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **9:35** Mat 4:23; Mak 1:39 **9:36** Nam 27:17; 1King 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 **9:37** Luk 10:2 **10:1** Mak 6:7; Luk 9:1 * **10:3** E nauəuə mil rəha Mak mine Luk, kətauin pisin e nərgi Tateas məmə Jutəs nəti Jemis. Mətəu in iətəmi kətiəh əmə. † **10:4** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Eruh e tiksinəri. ‡ **10:4** İstəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfias. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskarriot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə u rəha Matiu. **10:6** Jer 50:6 **10:7** Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 **10:9** Luk 10:4 **10:10** Luk 10:7; 1Kor 9:14 **10:12** Luk 10:5-6

¹⁴ “Kəni nəmə nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeian məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nipəgnəua nimə, uə kəsotətagian e rəhatəmah nəghatian, kəni nian nautohiet e nimə rəhalah, uə rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motohrapispis rəkis niməsul e nəhkitəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhrin nəmtahtəmah o lah motəpəh agin ilah. ¹⁵ Nipəhrinian iətəni kəm təmah, e nian iətəm Uhgın otakil nətəmimi, nalpinian rəha nətəmi min əha in otəskasik pik mapirəkis nalpinian rəha nətəm kotərəh aupən e taun mil əha, Sotəm mine Kəmorə.”[§]

Nətəmimi okotol tərəh kəm nətəmimi rəha Iesu

¹⁶ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Otətəlig-to. Iətəhli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip min iətəm kəməhuvən e nəlugi kuri rarpin min. Onəkotəkeikei moteinatig vivi təhmen e məlikim, kəni itəmah motan mətig təhmen e mənig mak. ¹⁷ Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi. Ilah okotələs itəmah məhuvən məmə nəkotəhtul e nəhmti kaunsil rəhalah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak. Kəni okotalis itəmah əpəha e nimə rəha nuhapuminiən.

¹⁸ “Kəni okoteikəpan itəmah nəkəhuvən motəhtul e nəhmti nətəmi asoli min rəha kəpmən min, mine kig min məmə onəkotəni pətigəm nəghatian təuvir rəhak e nəhmtiləh, kəni mine e nəhmti Nanihluə min. ¹⁹ Nian ilah okəhuva motələs itəmah, kəni nikitəmah təsəhti pikian məmə onəkəhuvən motəni məmə nak, uə nəkotəhro lanu lan motəghati. Nəsotəginian mətəu-inu Narmin Rəha Uhgın, in otəfinə nəghatian iətəm onəkotəni e nian əhruahru əha. ²⁰ Nəsotəginian mətəu-inu səniəmə itəmah onəkotəghati, mətəu Narmin Rəha rəhatəmah Tatə Uhgın, otəfinə nəghatian kəm təmah məmə nəkotəni pətigəm.

²¹ “Nətəmimi okotəgəhan=pən e pialah əhruahru min kəm rəhalah tikimir min məmə okotəhamu ilah, kəni tatə min okotol min lanəha kəm nenətəlah əhruahru min, kəni kəlkələh min okotəhtul motol nolien əhmen min əmə kəm rəhalah tatə min mine məmə min məmə okotəhamu ilah. ²² Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati min u okotol naunun, kəni Uhgın otosmiəgəh. ²³ Nian okotol tərəh kəm təmah e taun kəti, kəni nəkohiet motəgim məhuvən e taun pisin kəti min. Iətəni pəhrin kəm təmah məmə ko nəsəhuvən rəfinian e taun min rəha Isrel mətəuarus=pən Nəti Iətəmimi in otuva min.

²⁴ “Nətəmimi nətəm kətəgətun ilah, ko kəsotapirəkisian rəhalah iəgətun. Kəni noluk min, ko kəsotapirəkisian rəhalah iətəmi asoli. ²⁵ Nətəm kətəgətun ilah, kotəkeikei motəgian məmə okəhuva motəhmen e iəgətun rəhalah, kəni noluk min kotəkeikei motəgian məmə okəhuva motəhmen e iətəmi asoli rəhalah. Iəu, iəu iətəmi asoli rəha nimə. Nəmə nətəmimi nəuvein kotəni rah iəu məmə iəu Pielsepul, u nərgin kəti rəha Setən, kəni ko təhmen min əmə e noluk min rəha nimə rəhak. Inəha, nətəmimi okotəni rah ilah min tapirəkis.”

Iətəmimi rəha Iesu

tətaginian e nətəmimi

(Luk 12:2-7)

²⁶ Kəni Iesu təməni məmə, “Tol lanəha, sətəginian e nətəmimi. Natimnati iətəm nətəmimi kəutəht-ərain, Uhgın otəfətigəm ikin təhəgəhag ikin, kəni natimnati iətəm nətəmimi kəutəhluəig lan, Uhgın otəfətigəm, nətəmimi rəfin okotafu. ²⁷ Natimnati iətəm iətəni kəm təmah əmə əha rəueiu, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm min təhəgəhag kəm nətəmimi rəfin. Kəni təhmen əmə, natimnati iətəm iətəni oneuən, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm e nəhmti nətəmimi.

²⁸ “Sətəginian e nətəmimi nətəm kotəhrun nohamuiən nipətətəmah, mətəu ko kotəruu nohamuiən narmitəmah. Mətəu nəkotəgin e Uhgın iətəm təhrun nərəkinian nipətətəmah mine narmitəmah e nigəm asoli. ²⁹ Oteruh-to. Nimənig əlkələh min, nətəmimi kəutəh nəhmtiləh e məni əkəku əmə. Mətəu nəmə rəhatəmah Tatə Uhgın təsəgəhanian e lah, ko kəti təsimisian. ³⁰ Kəni Uhgın təhrun vivi agin itəmah mine. Kəni nati əpnəpin nəuanutəmah ko e rəhn-kəpə təmah in səniəmə nati agin kəti, mətəu Uhgın in tətəfin rəfin ilah. ³¹ !Tol lanəha, sətəginian! Uhgın tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig əlkələh min əha.

³² “Tol lanəha, nəmə iətəmimi otəni pətigəm nərgək e nəhmti nətəmimi, kəni iəu min, iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə e nəgəu e neai. ³³ Mətəu nəmə iətəmimi otəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə rəhak, kəni iəkəni pətigəm e nəhmti rəhak Tatə e nəgəu e neai məmə in səniəmə rəhak.

10:14 Luk 10:10-12; Uək 13:51 **§ 10:15** Sotəm mine Kəmorə, ilau taun mil aupən ikin iətəm təfəgə tərəh tepət tepət əha ikin. Kəni Uhgın təmol nalpinian kəm lau mahli=pən nigəm məmə otus ilau. **10:15** Mat 11:24; Jaj 7 **10:16** Luk 10:3; Rom 16:19 **10:20** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 **10:20** Jon 14:26 **10:21** Maeka 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 **10:24** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 **10:25** Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17 **10:28** Rom 8:31; Jem 4:12 **10:31** Mat 6:26 **10:33** Luk 12:8-9

³⁴ “Nikitamah tēsəhtian mēmə iəmuva mēmə iəkələhu nəməlinuian e nəhue niftəni. Iəmasuvaian mēmə iəkələhu nəməlinuian, mətəu iəmuva mēmə iəkol nətəmimi kotərgəhu. ³⁵ Iətəni lanəha mətəu-inu iəmuva mēmə iəkol iərman mine rəhan tatə okətərah o lau min, kəni pətan mine uhun okətərah o lau min, ³⁶ kəni iətəmimi otol tikiwir ilah aru rəhan min.*

³⁷ “Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pik rəhan tatə mine māmə tapirəkis iəu, in tēsəhmenian mēmə otuva rəhak iətəmimi. Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pik nətin iərman uə pətan tapirəkis iəu, in tēsəhmenian mēmə otuva rəhak iətəmimi. ³⁸ Kəni iətəmimi iətəm tēsəsləian rəhan nigə kəməluau muərisig lak,† in tēsəhmenian mēmə otuva rəhak iətəmimi. ³⁹ Kəni iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə māmə rəhan nəmiəgəhian e nəhue niftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhian pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhian itulin.

⁴⁰ “Kəni iətəmimi iətəm tatos itəmah e nikin agiən kəni təhmen əmə māmə tatos iəu e nikin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nikin agiən, kəni təhmen əmə māmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu. ⁴¹ Kəni iətəmimi iətəm təhrun mēmə suah kəti in iəni kəti rəha Uhgīn, kəni tatos e nikin agiən, in otos nətəuian lan, təhmen əmə e iətəm iəni min kautos. Kəni iətəmimi iətəm tatos e nikin agiən iətəmi əhruahru, in otos nətəuian lan, təhmen e iətəmi əhruahru. ⁴² Kəni nāmə iətəmimi kəti tətəfən nati kəti kəm suah kəti mətəu-inu təhrun mēmə in rəhak iətəmimi, nīpəhriənian Uhgīn otətəu in o rəhan nolien təuvir u, nati ənpənin rəhan nəfəniən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu ətəpu nəuan nəuətən əmə, uə rəhak iətəmimi in ləhtəni agin.”

11

Iesu mine Jon Bəptais (Luk 7:18-35)

¹ Nian Iesu tinol naunun nəgətunian rəhan nətəmimi tuələf, təmiet ikin əha muvən e taun min e niftəni Kalali, mətəgətun nətəmimi kəni mətəni pətigəm nəghatian rəha Uhgīn kəm lah.

² E nian əha, Jon Bəptais tətətig e kaləpus, kəni in təmətuə nanusian e uək iətəm Iesu tatol. Kəni təmahli=pən rəhan nəuvein iətəm nimətəgi kəhuvən mətətapuah ohni mēmə, ³ “?Təhro? ? Ik u iətəm kəmətəni aupən māmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtəhniən iətəmimi kəti min mēmə otəpanuva min?”

⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah mēmə, “Əhuvən moteruh Jon motəni=pən nati nak iətəm nəməhuva mətəu kəni moteruh: ⁵ nətəmi nəhmtilah təpis kinauteruh nati. Kəni nətəmimi nətəm nəhlikilah tərəh kinotətəu təuvir kəni minəutaliuək. Kəni nətəmimi min u kəmotos nimisian leprosi, nīlosilah tinəuvir. Kəni nətəmimi min u nīpəgtəlgilah təmalu, rəueiu əha kinautətəu nati. Kəni nətəmimi min u kəmoħmis, kinotəmiəgəh min. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tinətəni pətigəm nanusian təuvir kəm nanrah min. ⁶ Iətəmimi otətig e nəuvirian pəhriən nəma in tēsəhmanian e nəhatətəian lak o natimnati min iətəm iəu iətol uə iəsolian.”

Iesu təməghati e Jon Bəptais

⁷ Nian nətəmimi rəha Jon kautohtəlig, kəni Iesu tinətuəuin mətəghati e Jon kəm nətəmimi min u kəutəharəg əha ikin, mətəni mēmə, “?Aupən, nəmətəhuvən ikin təpiə-məpiə ikin mēmə nəkotəh nak? ? Nəməhuvən mēmə nəkotəfu iətəmi ənpənin əmə kəti təhmen e nimanəvehli əfəməh iətəm nimətəgi tətəlifə alifə ənpənin əmə? Kəpə. ⁸ ?Kəni təhro itəmah nəməhiet, mēmə nəkotəfu iətəmi kəti iətəm tətuvən e napən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi kəutəhuvən e napən təuvir tol lanəha, nian rəfin kəutatig e nimə rəha kig. ⁹ ? Mətəu nati nak əha nəməhuvən mēmə nəkotəruh, iəni kəti, uə? Əuah, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah mēmə in ilis tapirəkis iəni. ¹⁰ Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgīn təmətəghati lan. Uhgīn təməni mēmə,

‘Otafu-to. Iətəhli=pinə iəhləpis iətəm otos rəhak nəghatian.

In otəpənin lam mēmə otol əpenə-penə e rəham suaru.’

¹¹ Nīpəhriənian iətəni kəm təmah mēmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsapirəkisian suah kəha Jon Bəptais. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni agin e Narmənigian Rəha Uhgīn,

10:36 Maeka 7:6; Luk 12:51-53 * **10:36** Fəmlī nəuvein okotəhapu ilah min mətəu-inu nəuvein e fəmlī min okəhuərisig e Iesu, kəni nəuvein e fəmlī əmə əha okotəmaki e Iesu. **10:37** Luk 14:26-27 † **10:38** Nīpəti nəghatian rəha Iesu səniəmə rəhan nətəmimi okotəkeikei mohmis e nigə kəməluau təhmen əmə lan. Nīpəti nəghatian u mēmə kitəh rəfin kətiəh kətiəh kotəkeikei motəgəhan lan mēmə Uhgīn otol nəuian e nəmiəgəhian rəhatah nati ənpənin mēmə rəhan nətəlgian mēmə kəutatig e nian iəkis min. Nəmə təhro nətəmimi okotol nərahian kəm tah, nəmə təhro kitəh okohmis o nərgin, uə nəmə təhro nərahian min əha otəsuvaian e nəmiəgəhian rəhatah. Kitəh kotəruu, mətəu kotəhtul maru əmə o natigian e nəmiəgəhian iətəm Uhgīn tolkeikei.

10:39 Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 **10:40** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 **11:5** Aes 35:5-6; 61:1 **11:10** Mal 3:1; Luk 1:76

in ilis tapirækis Jon.*¹² E nian Jon Bæptais tæmætuæuin mætæni pætigam næghatiæn ræha Uhgîn mætæuarus=pa ræueiu, Narmænigîæn Ræha Uhgîn in tæskasik mæmæ otol uæk matuvæn. Kæni nætæmimi nætæm kotæskasik kotalkut pik mæmæ okæhuvæn motatig ahgæl.†¹³ Iætæni lanæha mætæu-inu, aupæn agin mætæuarus=pa nian ræha Jon, næghatiæn min ræha Lou iætæm Uhgîn tæmfæfæn kæm Mosis, mine næghatiæn min ræha iæni min ræha Uhgîn, kautæni pætigam Narmænigîæn Ræha Uhgîn.¹⁴ Kæni næmæ nikitæmah tagiæn mæmæ nækotos nætæligiæn u, iækæni mæmæ Jon in Elaijæ iætæm in iæni kæti aupæn kæmætæni mæmæ otuva mol æpenæ-penæ e suaru ræha Mæsaia.¹⁵ Itæmah ræfin matælgitæmah tatig, otætælig vivi, kæni motæhrun næghatiæn min u.

¹⁶ “?Nætæmimi min u nætæm kæutatig ræueiu, ilah kotæhro lanu lan? Ilah kotæhmen=pæn e kælkælæh min kæutæharæg ikin katol makit ikin mæutahkul mæutæuin e lah min næuvein mæmæ,¹⁷ Itæmah iæmotæhli nau kæm tæmah mæmæ onækautol danis ræha nægiæn iæn lan, mætæu itæmah næsotoliæn danis. Kæni itæmah iæmæutasæk eiue ræha nimisiæn, mætæu næsotasæk iæn kitah min itæmah.’

¹⁸ “Kæni tæhmen æhmen æmæ, itæmah næsotolkeikeiæn Jon, kæni mæsoltokeikeiæn iæu. Iætæni lanæha lan mætæu-inu Jon tæmuva, kæni mætætuakæm mætæpæh nauæniæn matæfaki kæm Uhgîn, kæni mæsamnimiæn wain. Kæni næmotæpæh in motæni mæmæ, ‘Suah kæha narmîn tærah kæti tætatig lan.’

¹⁹ “Mætæu nian iæu, Næti Iætæmimi, iæmuva kæni mætæuæn kæni mætæmnim wain, mætæu næmotæpæh min iæu motæni mæmæ, ‘Otafu-to, suah kæha in iætæmimi ræha nauæn pik iæn mine iætæmimi ræha napisæiæn, kæni mætæn pæti ilah nætæmimi ræha nosiæn mæni ræha takis, mine nætæmimi nætæm nol tæfagæ tærah.’ Mætæu nætæmimi min u kæutætælig e noliæn ræhak mine ræha Jon, kotæhrun neh iæn mæmæ nati iætæm iæmuol tæhmen vivi pæhriæn.”

Næhmæiæn asoli otuva
(Luk 10:13-15)

²⁰ Kæni Iesu tæmæghati æskasik e natigîæn ræha nætæmimi e taun min æha iætæm in tæmol nati apispis tæpæt ikin e næhmtilæh. Tæmæghati lanæha mætæu-inu ilah kæmasotæuhliniæn nætæligiæn ræhalah o ræhalah noliæn tærah min.²¹ Tæmæni mæmæ, “Itæmah nætæm Korasin, kæsi, nærah iæn asoli otuva o tæmah! Itæmah nætæm Petsaitæ, kæsi, nærah iæn asoli otuva o tæmah! Mætæu-inu iæmol pau nati apispis tæpæt e taun mil ræhatæmah mætæu itæmah næsotæuhliniæn nætæligiæn ræhatæmah! Kæni næmæ iæmol natimnati min æha æpæha Tæa mine Saedon aupæn, ko nætæmimi æha ikin æha kæmotæuhlin ræhalah nætæligiæn e noliæn tærah min, kæni ilah næhuvæn e næpæn suas min næhuvæn mæutæharæg e næhmtæhu e nigam mæutægætun mæmæ kæutætæu tærah agin o noliæn tærah min ræhalah.

²² “Mætæu iætæni kæm tæmah mæmæ e nian æha iætæm Uhgîn otol nælpiniæn kæm nætæmimi, nælpiniæn ræhatæmah otæskasik, næpirækis nælpiniæn ræha nætæm Tæa mine Saedon u aupæn.²³ ?Kæni itæmah nætæm Kapeniæn, nikitæmah tæhti mæmæ Uhgîn otæfæri=pæn itæmah æha ima nisiæiæn æpæha e negæu e neai? !Kæpæ! Mætæu Uhgîn otæhlman e tæmah nækoteiæuiæ læhtæni agin, ima næulis iæn, mætæu-inu iæmol nati apispis tæpæt e taun ræhatæmah. Kæni næmæ iæmol natimnati min u æpæha Sotæm, iætæm taun æha tæfagæ tærah min tæpæt ikin, kæni nætæm ikin kæmotæuhlin ræhalah nætæligiæn, kæni næmæ Uhgîn tæmæsærækin iæn Sotæm, kæni tæmætætig æmæ mætæuarus=pa u ræueiu.²⁴ Mætæu iætæni kæm tæmah mæmæ e nian æha iætæm Uhgîn otol nælpiniæn kæm nætæmimi, nælpiniæn ræhatæmah otæskasik, næpirækis nælpiniæn ræha nætæm Sotæm aupæn ikin.”

Itæmah nætæm ninotæpæou
(Luk 10:21-22)

²⁵ Kæni e nian æha, Iesu tæmætæfaki mætæni mæmæ, “Tætæ Uhgîn, ik Iærmænig ræha natimnati ræfin ilis e neai mine læhtæni e næhue næftæni. Iætæni-vivi ik mætæu-inu næmæhluæg e niþæti natimnati min u e næhmti nætæmimi nætæm koteinatig motæhrun vivi nati. Kæni næmol æpu kæm nætæmimi nætæm kotæhmen=pæn æmæ e kælkælæh min mæmæ okotæhrun vivi.²⁶ Æuæh, Tætæ, inu nati kæti iætæm ik nækolkeikei.”

* **11:11** Fes u tæni mæmæ uæk ræha Jon, in uæk iætæm tatos nisiæiæn. In tatol æpenæ-penæ suaru ræha Kristo iætæm Uhgîn otæhli=pa, kæni in tæni pætigam mæmæ Kristo tinatuva. Uæk u in uæk asoli. Kæni Jon in iætæmi asoli mætæu-inu in tatos uæk æha. Mætæu nati kæti iætæm in tæuvir tapirækis uæk ræha Jon, inu næmæ suah kæti tætuva iætæmi ræha Uhgîn nian in tæhatatæ e Iesu Kristo. † **11:12** Suaru kæti min o næuhliniæn fes u tol lanko lan mæmæ: E nian Jon Bæptais tæmætuæuin mætæni pætigam næghatiæn ræha Uhgîn mætæuarus=pa ræueiu, mætæu nætæmimi kæutæluagin ilah nætæmimi nætæm kæutatig ahgæl Narmænigîæn Ræha Uhgîn. Kæni nætæmimi ræha næluægiæn kæutalkut mæmæ okotiævi rækis nætæmimi ræha Uhgîn mæmæ kæhuva nætæmimi ræhalah. **11:13** Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13; Mak 1:1-8 **11:19** Mat 9:14 **11:22** Aes 23; Esik 26-28; Joel 3:4-8; Amos 1:9-10; Sek 9:2-4 **11:23** Jen 19:24-28; Aes 14:13-15 **11:24** Mat 10:15; Luk 10:12 **11:25** 1Kor 1:26-29

²⁷ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni kəm lah məmə, “Rəhak Tatə təmegəhan=pa rəkis natim-nati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgın, məmə iəu pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgın əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi Uhgın, mətəu iəu pisin əmə u Nəti Uhgın, iəkəhrun, mine nətəmimi nətəm iəu iəmitəpən məmə iəkol pətigəm Tatə Uhgın kəm lah.

²⁸ “Əhuva ohniəu, itamah nətəm nəhgitəmah nikə kəni ninotəpəu e natipəien e katipə figəm min, kəni iəkəfinə nəmeigən.³ ²⁹ Itəmah otos uək iətəm iəkəfinə kəm təmah, kəni pəh iəkaupən məgatun itəmah lan. Iətəni lanəha mətəu-inu iəu iətəmi mətig, kəni rəhak nətəligiən in ləhtəni. Kəni onəkotos nəmeigən e nikitəmah. ³⁰ Tol lanəha mətəu-inu rəhak uək iəkəfinə kəm təmah in timətig, kəni rəhak katipə in təhvevig.”[§]

12

Iərməniğ rəha Sapət

(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)

¹ Kəni e nian əha e Sapət kəti, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək mətohapumın e nasumiən rəha wit, * kəni rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah, kəni kəmautəhli nəua wit kəni mautun. ² Mətəu nian Farəsi min kəmotafu ilah, kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “! Ei, afu-to! Rəham nətəmimi kəutol nati kəti iətəm kəutatgəhli Lou rəha Sapət.”[†]

³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmotafin uə kəpə, nati nak iətəm Kig Təfit təmol aupən, nian in mine rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah? ⁴ In təmuvən imə e Nima Tapolin Rəha Uhgın, kəni mos piret mun iətəm pris min kinotəfən rəkis kəm Uhgın. Kəni noliən əha tətətgəhli Lou, mətəu-inu piret əha, Lou tətəni məmə pris min əmə kotəhrun nunian. ⁵ ?Kəni nəmotafin e Lou uə kəpə, məmə nian rəfin e Sapət, pris min əpəha e Nime Rəha Uhgın, ilah kəutol uək rəhalah iətəm tətətgəhli Lou rəha Sapət? Mətəu Uhgın tateruh məmə nati əha in təhruahru əmə. ⁶ Mətəu iətəni kəm təmah məmə iətəmi kəti u ikinu in ilis tapirəkis Nime Rəha Uhgın. ⁷ E Nauəuə Rəha Uhgın, in tətəni məmə, ‘Nati kəti tatol nikik tətagiən, inu məmə onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniəmə rəhatəmah sakrifais min iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nikik tətagiən.’

Nəmə nəkotəhrun nipəti nəghatiən u, kəni nətəmimi min u nətəm kotəhruahru, ko nəsotakiliən ilah mətəni məmə ilah kəutol noliən tərəh. ⁸ Iətəni lanu lan mətəu-inu iəu, Nəti Iətəmimi, iəu iəarməniğ e nian rəha Sapət.”

⁹ Kəni Iesu təməiet ikin əha, maliuək matuvən əpəha imə e nime rəha nuhapuminiən rəhalah. ¹⁰ Kəni əmeiko ikin əha, iətəmi kəti əha ikin nəhlmin təmimis, təsuahruin lan. Kəni kəmotətapuah o Iesu məmə, “? Təhro? ? In təhruahru e Lou məmə e Sapət, iətəmi təhrun nol vivian iətəmimi iətəm tatimis?” İlah kəmotətapuah ohni mətəu-inu kəutəsəl e nətəligiən tarah kəti rəha Iesu uə noliən kəti rəhan təhmen e nol vivian iətəmi e Sapət, iətəm ilah okotləfən in e kot ohni.

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Okəmə itəmah kəti rəhan kəti sipsip, kəni sipsip u tiuvig=pən e nimil e Sapət, nikitəmah təhti məmə iətəmi əha otuvən miuvi-pəri=pa min? ! Əuah! Otəkeikei muvən miuvi-pəri. ¹² ! Mətəu iətəmimi, in nati keikei tapirəkis sipsip! Konu, in təhruahru əmə e Lou məmə natol nati təuvir min əmə kəm nətəmimi e Sapət.”

¹³ Kəni təməni=pən kəm iətəmi nəhlmin təmimis məmə, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni təmuahru e nəhlmin, kəni nəhlmin tuva minəuvir agin min, məhmen e nəhlmin u kəti min. ¹⁴ Mətəu Farəsi min kəmohtie məhuvən ihluə minəutətəi nəuə ohni məmə okotohamu Iesu.

Ioluək iətəm Uhgın təmitəpən

11:27 Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 † **11:28** Nəghatiən u “natipəien e katipə figəm min” tətəghati e Lou rəha nətəm İsrəl iətəm kotəhmen e nati figəm mətəu-inu Lou min u, ilah kotəskasik pik, kəni tiəkis o noliən. **11:28** Jer 31:25

11:30 1Jon 5:3 § **11:30** Nian Iesu təməni “rəhak katipə in təhvevig,” nəghatiən əhruahru rəha katipə, in “iok.” In nati kəti kəmol e nig iətəm kəmələhu=pən e nentəui nati miəgəh əsanən kəti, kətəni məmə “okis,” nati miəgəh u təhmen e kau. Nətəm İsrəl kəutələhu=pən iok e nentəui okis, kəni motəlis=pən nati kəti lan məmə okis otivir, təhmen e “kat” uə “plau,” nati iətəm tətəhlu e niftani. Nətəm İsrəl kəmotəni məmə nitəu-pəniən Lou rəha Mosis in təhmen e iok kəti mətəu-inu in uək əskasik. Mətəu iok iətəm Iesu tətəfa kəm tah in təhvevig mətəu-inu, nian təmimis e nig kəməluəu mos nəlpiniən o tətəfəgə tərəh min rəhatah, kəni in tinol rəkis uək rəhatah. In tətəni məmə kitah kotəkeikei məutəhatətə əmə lan. Kəni in otasiru e tah məmə okotaliək e suaru əhruahru rəha Uhgın. * **12:1** Wit in nati kəti təhmen e rais. Afin-to e tiksinari. **12:1** Dut 23:25 † **12:2** Lou rəha nətəm İsrəl tətəghən məmə iətəmimi təhrun nosiən nəua wit e nasumiən rəha nətəmimi nian tətəliuək mətohapumın e lah (Dut 23:25). Farəsi min nikilah təmərah mətəu inko nətəmimi min rəha Iesu kəmautol uək rəha nəuləkian, u in kəti rəha tətə-nain noliən min kəməniəhu agin məmə okasolien e nian rəha Sapət. (Eks 20:8-11; 34:21; Dut 5:12-15) **12:4** 1Saml 21:1-6 **12:4** Lev 24:5-9 **12:5** Nam 28:9-10 **12:6** Mat 12:41-42 **12:7** Hos 6:6;

Mat 9:13 **12:10** Luk 14:3 **12:12** Luk 14:5 **12:14** Jon 5:16

¹⁵ Kəni Iesu təməhrun nətəligiən rəhalah, kəni təmiet ikin əha. Kəni nətəmimi tēpət kəməhuərisig lan. Kəni in təmol vivi nīmisiən rəfin rəhalah kəutəhuva mətəuəvir mīn. ¹⁶ Kəni təmənīəhu ilah məmə okəsətəni pətigəmiən in kəm nətəmimi mīn. ¹⁷ Natimnati mīn əha kəməhiət məmə nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgīn otuva mol nīpəhriənīən lan. Uhgīn təməfən kəm iəni Aiseə u aupən o nəni pətigəmiən məmə,

¹⁸ “Inu ioluək rəhak iətəm iəu inītəpin rəkis, iəkolkēikēi pik in, kəni nīkik tagiən pik ohni.

Kəni iəu iəkol məmə Narmīn Rəhak otuva məriəuəh lan.

Kəni in otəni pətigəm nolīən əhruahru rəhak mīne nosmiəgəhiən rəhak e nəhmti nətəmimi e nītəni pisin pisin mīn.

¹⁹ Ko in təsərgəhuīən kəni məsəgət əfəməhiən, məsəghati pikīən ikin nətəmimi kəutuhapumīn ilah mīn ikin.

²⁰ In iətəmi mətig,

kəni in otol təuəvir kəm nətəmimi nətəm kəutəpəou kəni rəhalah nəsanəniən tikə.‡

In otol lanəha mətəuərus=pə nolīən iətəm in təhruahru otol win e nolīən iətəm tərəh.

²¹ Kəni nətəmimi mīn u səniəmə nəuaniləuis mīn rəha Isrel, ilah okotələhu=pən əskasik rəhalah nətəligiən tətətig lan, məmə in otosmiəgəh ilah.”

Iesu mine Pielsepul

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Kəni nətəmimi kəmotos iətəmi kəti məhuva kəm Iesu iətəm nəhmtin tēpis kəni təsəghatiən mətəuə-inu narmīn tərəh kəti tətətig lan. Kəni Iesu təmol vivi mīn, kəni iətəmi kəha tinateruh nati kəni mīnətəghati. ²³ Kəni nətəmimi rəfin narmilah tēmiuəvig motəni məmə, “?Nəmə təhro suah u in Mipi Kig Tefit iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pə?”

²⁴ Kəni nian Fərsi mīn kəmotətəu nati əha mīne nəghatiən lan, kəni kəmotəni məmə, “Suah kəha tətəghi pətigəm narmīn tərəh mīn e nəsanəniən əmə rəha Pielsepul u iətəmi asoli rəha narmīn tərəh mīn.”

²⁵ Mətəu Iesu təhrun nətəligiən rəhalah, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah mīn, kəni okotərəkin rəhalah kəntri. Kəni təhmen=pən əmə e taun kəti uə lahuənu kəti, nəmə nətəmimi kəutəhapu ilah mīn, kəni okotərəkin taun u uə lahuənu u.

²⁶ “Kəni nəmə Setən tətəghi pətigəm narmīn tərəh mīn rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tikimīr kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narmənigīən otəhtul? ²⁷ ?Kəni nəmə iəu iətəghi pətigəm narmīn tərəh mīn e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni təhro e rəhatəmah mīn nətəmimi? İlah kəutəghi pətigəm narmīn tərəh mīn e nəsanəniən rəha pəh? ?Rəha Setən? Kəpə. Kəni tərəh məmə nautəni məmə iəu iətol lanəha. Tol lanəha, rəhatəmah nətəmimi okotəkil nəghatiən mīn rəhatəmah, motəni məmə in neiuəiən. ²⁸ Mətəu nəmə iətəghi pətigəm narmīn tərəh mīn e nəsanəniən rəha Narmīn Rəha Uhgīn, kəni Narmənigīən Rəha Uhgīn tinuvnə rəkis o təmah.

²⁹ “Kəni iəkəni e suaru kəti mīn tol lanəha məmə, iətəmimi kəti tikə məmə təhrun nuvəniən e nīmə rəha iətəmimi kəti iətəm nəhgin tēpət təhmen e Setən məmə otəmkī rəhan natimnati. Mətəu iətəmimi kəti iətəm nəhgin tēpət əgin otəupən məlis-ərain iətəmimi u iətəm nəhgin tēpət, uərisig təpanuvən imə məmkī rəkis rəhan natimnati.

³⁰ “İtəmi u in təsərisigīən lak, in rəhak tikimīr. Kəni iətəmi u in təsəriəruniən sipsip mīn, in tatol ilah kəutəgim atiti. ³¹ Tol lanəha iətəni kəm təmah məmə, Uhgīn otəfəl rəkis nolīən tərəh pisin pisin mīn rəfin, § mīne nəghatiən tərəh pisin pisin mīn rəfin iətəm nətəmimi kəutəni lan, mətəu otol nalpinīən, kəni məsaluīən e nəghatiən tərəh mīn iətəm nətəmimi kəutəni e Narmīn Rəhan. ³² Kəni nəmə iətəmimi tətəni rah iəu, Nəti İtəmimi, kəni Uhgīn otəlu kəni məsalpinīən. Mətəu iətəmimi iətəm tətəni rah Narmīn Rəha Uhgīn, Uhgīn ko təsaluīən lan e nian kəti, e nəhue niftəni u, mīne e nian iətəm tətəva.*

12:16 Mat 8:4; Mak 3:12 **12:18** Mat 3:17 ‡ **12:20** Nəghatiən Kris əhruahru rəha fes 20 tətəni məmə, “Ko təsatgəhliən niuig kəti iətəm təməgəu, kəni ko təsəmkəpis əginiən wik rəha lait iətəm tətənəh əmə.” **12:21** Aes 42:1-4 **12:24** Mat 9:34; 10:25 **12:28** Uək 10:38; 1Jon 3:8 **12:30** Mak 9:40; Luk 9:50 § **12:31** Uhgīn otəfəl rəkis nolīən tərəh mīn nian nətəmimi kəutəhlin rəhalah nətəligiən kəni mətətapuah ohni məmə in otəlu məsalpinīən rəhalah nolīən tərəh mīn.

12:31 Hip 6:4-6 * **12:32** Nətəmimi nəuəvin kotəni məmə nəghatiən u tətəghati e nətəmi mīn u nətəm kəməutəni məmə Iesu tatol vivi nətəmimi e nəsanəniən rəha Setən. Təhmen əmə məmə ilah kotəuīn lan məmə Narmīn Rəha Uhgīn in Setən. Nətəmimi nəuəvin mīn kotəni məmə nəghatiən u tətəghati e nətəmimi nətəm kəsətəhatətə əhanəhiən e Iesu, kəni motəpəh uək rəha Narmīn Rəha Uhgīn.

³³ “Nəmə nigı in təuvır, kəni nəuan in otəuvır; nəmə nigı in tərəh, kəni nəuan in otərəh. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəruh əmə e nəua nigı məmə nigı in təuvır uə nigı in tərəh.† ³⁴ ! Itəmah nəkotəhmen e sineik! Itəmah nautol noliən ekəu-ekəu, kəni itəmah nətəm nəkotərəh. Ko nəsotəniən nati təuvır kəti, mətəu-inu nian iətəmi tətəghati, tətəni əmə nati nak iətəm tərəuəh e nikin. ³⁵ Iətəmi iətəm nətəligiən təuvır tərəuəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iətəm in təuvır. Kəni iətəmi iətəm nətəligiən tərəh tərəuəh e nikin, nian rəfin in tətəni nati iətəm tərəh. ³⁶ Iətəni kəm təmah məmə e nian Uhgın otakil nətəmi lan, nətəmi okotəkeiki motəni pətigəm kəm in məmə təhro ilah kəmutəni nəghatiən tərəh əpnəpın min rəfin agin rəhalah. ³⁷ Tol lanəha, in otakil rəfin nəghatiən pisin min rəhatəmah, məmə itəmah nətəm nəkotəruəhru uə nətəm nəkotərəh.”

Nəmtətiən rəha Jonə

(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kəni nəgətun min nəuvein rəha Lou mine Farəsi min kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun. İəkotolkeiki məmə iəkotəruh nəmtətiən kəti iətəm tapispis ik onəkol.”

³⁹ Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nətəmi rəuei mine, nəkotərəh, nəmotəpəh rəhatəmah nəhatətəiən e Uhgın, təhmen e pətan kəti tətəpəh rəhan iəgəm mətitəu=pən suah pisin. Kəni rəuei nəkotolkeiki məmə iəkol nəmtətiən kəti iətəm otəgətun məmə iəmsipən e Uhgın. Mətəu Uhgın otəfinə əmə nəmtətiən kətiah əmə, kəni inəha nəmtətiən rəha iəni əha Jonə. ⁴⁰ Təhmen əmə məmə Jonə təməməhli o nian kisi lapin mine ləniən e nərfi nəmu asoli təfla, kəni Nəti Iətəmi, in otəməhli o nian kisi lapin mine ləniən əpəha e niki niftəni.

⁴¹ “E nian əha iətəm Uhgın otakil nətəmi rəfin, kəni nətəm Ninivə aupən, ilah okotəhtul motəni pətigəm məmə itəmah nəuaniləus rəha İsrel nəkotərəh. Okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu nian ilah kəmotəu nəghatiən rəha iəni əha Jonə, ilah kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən e rəhalah noliən tərəh min. Kəni otəruəh-to, iətəmi kəti iətəm ilis tapirəkis Jonə tinuva, mətəu itəmah nəsotəuhliniən rəhatəmah nətəligiən e rəhatəmah noliən tərəh min. ⁴² Kəni e nian əha Uhgın otakil nətəmi rəfin, kəni kwın rəha nitəni pesi ikin, otəhtul mənə pətigəm məmə itəmah nətəm nəkotərəh. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e nikali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatiən rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni otəruəh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəsotəligiən.

⁴³ “Nian narmin tərəh tiet e iətəmi, kəni in otuvən maliuək mətən əpəha ikin nigı mine nian mitə tikə ikin, kəni nəhu tikə ikin, məsəl ikin otatig məmeig ikin, mətəu təsehian. ⁴⁴ Kəni tənə aru əmə kəm in məmə, ‘İəkitəlig=pən e rəhak nime^s iətəm iəmsipən ikin.’ Kəni nian tuva meruh nime, iətəmi tikə ikin, kəni kəmafəl, kəni kəməlin vivi natimnati. ⁴⁵ Kəni tuvən mit narmin tərəh səpin min u kotərəh pik motəpəpəkis in, kəni məhuvən imə motatig. Kəni natigən rəha iətəmi əha rəuei tərəh pik tapirəkis rəhan natigən iətəm aupən. Kəni kotəhmen əmə e təmah nətəm nəkotərəh nətəm nəutətig rəuei.”

Mamə rəha İesu

mine pian min

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nian İesu tətəghati əhanəh kəm nətəmi, kəni rəhan məmə mine pian min kəutəhtul əpəha ihluə məutəpəpəh lan məmə okotəghati kəm in. ⁴⁷ Kəni iətəmi kəti təməni=pən kəm İesu məmə, “Rəham məmə mine pian min əpəha ihluə kəutəhtul. İlah kotolkeiki məmə okotəghati kəm ik.”[§]

⁴⁸ Kəni İesu təməni=pən kəm iətəmi təməni pətigəm məmə, “?Pəh u rəhak məmə, kəni pəh u piak min?” ⁴⁹ Kəni muəhru=pən e nəhlmin məgətun=pən rəhan nətəmi, kəni mənə məmə, “İnu rəhak məmə mine piak min! ⁵⁰ İatəni lanəha lan mətəu-inu pəh u tatol nəuia rəhak Tatə əpəha ilis e negəu e neai, in piak, mine nəuvinik, mine rəhak məmə.”

13

Nəghatiən əhlin e niftəni

(Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

† 12:33 Nipəti nəghatiən rəha İesu məmə in iətəmi təuvır mətəu-inu tatol əmə natimnati təuvır min. 12:33 Mat 7:16-20

12:34 Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45 12:38 Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 12:39 Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12

12:40 Jona 1:17 12:41 Jona 3:5 12:42 1King 10:1; 2Kron 9:1 ‡ 12:44 Nəghatiən u “nime” tətəghati e iətəmi

u iətəm narmin tərəh təmiet rəkis lan. 12:45 Luk 11:24-26; 2Pitə 2:20 § 12:47 E kopi əuas min nəuvein rəha

Niutestimin iətəm kəməti e nəghatiən Kris aupən, fes 47 tikə. 12:50 Rom 8:29

¹ E nian əmə kəha, Iesu təmiet e nimə muvən mətəharəg əpəha iuəkir e nikalı nəhu Lek Kaləli.
² Mətəu-inu nətəmimi tepət kəməhuva motəhtul titələu lan, kəni in təmuvən e bot kəti u tətəhtul iuəkir əmə o nıpəkil, kəni mətəharəg. Kəni nətəmimi kəmautəhtul ipari. ³ Kəni in təməni=pən natimnati min tepət kəm lah e nəghatiən əuhlin min.

Təməni məmə, “İtəmimi kəti təmuvən məmə otearəgrəg nikitı wit rəhan əpəha e rəhan nasumiən.* ⁴ Kəni nian təmətəarəgrəg nikitı wit rəhan, nəuvein kəmotəmei=pən e suaru, kəni məniğ min kəməhuva motun rəfin ilah. ⁵ Kəni nikitı wit nəuvein kəmoħmərəgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkir əmə. Kəmotevia uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuvein əmə. ⁶ Nian miğar təri, kəni məhgi ilah kotaukei-ukei mətəu-inu nokilah təseiuaiu pikian. ⁷ Kəni nikitı wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikitı wit min kotevia mətəu niləuis tətatu-atu ilah kəni kohmis. ⁸ Kəni nikitı wit nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni iətəm təuvir, kəni kəmotəuə e nəualah. Nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan-hanrit. ⁹ Itamah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

¹⁰ Kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motətapuəh ohni məmə, “? Təhro nətəghati kəm nətəmimi e nəghatiən əuhlin min?”

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İtəni lanəha mətəu-inu itəmah u, Uhgın təmerəh e suaru o təmah məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən oneuən min rəha Narməniğian Rəha Uhgın. Mətəu ilah, Uhgın təməserəhian e suaru lanu o lah. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikin nəhruniən, Uhgın otəfən min nəhruniən kəm in, kəni rəhan nəhruniən in otepət pik. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən tikə, Uhgın otos rəkis rəfin rəhan nəhruniən iətəm nikin təhti məmə in tatos. ¹³ İtəghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu ilah kautafu pau mətəu kəsotəhrunian, kəni ilah kautətu pau mətəu kəsotəhrun vivian. ¹⁴ Nəmiəğəhian rəhalah tatol nəghatiən rəha iəni Aiseə tətuva matol nıpəhriənian lan. In təməni məmə,

‘Okautətu, mautətu, mautətu,
 mətəu ko kəsotəhrunian.

Kəni okauteruh, mauteruh, mauteruh,
 mətəu ko kəsotəhrunian nian kəti.

¹⁵ In tol lanəha mətəu-inu nikilah tiniəkis rəkis.

Kəmotasisig e matəlğiləh mine nəhmtilah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,
 okəsoteruhian e nəhmtilah,
 kəni okəsotətəuiən e matəlğiləh,
 kəni nikilah təruru nəhruniən.

Kəni məsəhuvaian ohniau məmə iəkosmiəğəh ilah.’

¹⁶ Mətəu itəmah u, Uhgın təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah, kəni nian nəkotəruh, motəhrun, kəni nian nəkotətəu motəhrun. ¹⁷ Nıpəhriənian iətəni kəm təmah məmə, iəni min tepət mine nətəm kotəhruahru min tepət kəmotolkeikei pik məmə okoteruh nati nak iətəm nauteruh, mətəu kəməsoteruhian. Kəni motolkeikei pik məmə okotətəu nati nak iətəm nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

¹⁸ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “İtəmah otətəlig vivi-to məmə nəkotəhrun nıpəti nəghatiən əuhlin rəha iətəmi u iətəm təməarəgrəg nikitı wit. ¹⁹ Nikitı wit iətəm təməmei e suaru, tətəğətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Narməniğian Rəha Uhgın, mətəu in təsəhrunian. Kəni Setən tuva mos rəkis uəhai əmə nəghatiən əha iətəm təmuvən e nikin.

²⁰ “Kəni nikitı wit iətəm təməmei=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkir əmə, tətəğətun=pən iətəmimi iətəm tətətu nəghatiən rəha Uhgın, kəni mos e nikin ağıən, ²¹ mətəu nokin təseiuaiu pikian, kəni tətəhtul o nian əkuəkir əmə. Nian nəəsəuiən, uə nərahian tuva e nəmiəğəhian rəhan o nəghatiən əha, kəni təmei uəhai əmə e rəhan nəhatətəiən.

²² “Kəni nikitı wit iətəm təməmei=pən e niki niləuis tol nihlin, tətəğətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgın, mətəu rəhan nətəliğian tətuvən pik o natimnati rəha nəhu niftəni, kəni in tolkeikei məmə rəhan nautə otepət; kəni nətəliğian min əha kotatu-atu nəghatiən rəha Uhgın, kəni nəghatiən əha təsəuiən e nəuan.

²³ “Mətəu nikitı wit iətəm təməmei=pən e niftəni təuvir, tətəğətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgın kəni məhrun nıpətin. Kəni e nəmiəğəhian rəhan, in otəuə e nəuan, nian nəuvein nəuan tate, nian nəuvein nəuan sikiste, kəni nian nəuvein nəuan uan-hanrit.”

*Nəghatiən əuhlin
 e manuvehli iətəm tərəh*

²⁴ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti min kəm lah mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgın. İətəmimi kəti təmearəgrəg e nikiti wit təuvir e rəhan nasumiən. ²⁵ Mətəu nian in mine rəhan min nətəmimi kəmautapılı, rəhan kəti tikimır təmuvən məraki e nikiti nimanuvehli tərəh min e rəhan nasumiən, kəni magim. ²⁶ Kəni nikiti wit təuvir mine nikiti manuvehli tərəh koteviə kəni kotəhmen əhmen əmə. Mətəu wit təmaupən mol nəuan, kəni e nian əha, noluək min kotəhrun neruhiən məmə manuvehli tərəh, ilah min əha ikın.

²⁷ “Kəni noluək min rəha iətəmimi əha, kəməhuva moteruh in, motəni məmə, ‘İətəmi asoli. ?Nikiti wit min iətəm nəmearəgrəg e rəham nasumiən, ilah nikiti wit təuvir min əmə, uə kəpə? ?Mətəu təhro nikiti manuvehli tərəh min kinotəri?” ²⁸ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Tikimır kəti təmol nati əha.’

“Kəni rəhan min noluək min kotəni=pən kəm in məmə, ‘?Mətəu təhro? ?Nəkolkeikei məmə itimah iəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərəh min əha?”

²⁹ “Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, ‘Kəpə. Otəpəh. Nəmə itamah nəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərəh min, kəni məta nəkoteuvi rəkis min wit təuvir min. ³⁰ Pəh kotəri pəti əmə mətauarus=pən wit timəhtə. Kəni iəkəni=pən kəm nətəmimi nətəm okotəulək e wit məmə ilah okotaupən moteuvi rəkis manuvehli iətəm tərəh motəlis o nəraki-pəniən e nigəm. Uərisig okotəulək e wit təuvir min motəmki məhuvən e nimə rəhak iətəm kətəlin nauəniən ikın.’”

*Nəghatiən əuhlin
e nikiti mastət*

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin min kəti kəm lah məmə, “Narmənigiən Rəha Uhgın in otəkeikei mepət təhmin, təhmen e nikiti mastət[†] iətəm iətəmimi təmos muvən mərfəi e rəhan nasumiən. ³² Nikiti mastət əha in natiəkəku agin, mətəu nian in oteviə, in otuva iahgin təhmen e nigə kəti, kəni mənig min iətəm kəutiuvig ilis okəhuva motol nimaalah e nəhlmin min.”[‡]

Nəghatiən əuhlin e is

(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

³³ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti min məmə, “Narmənigiən Rəha Uhgın in otəkeikei mepət təhmin, təhmen=pən e is nəuan nəuətin iətəm pətan kəti tətəlkın e flauə tēpət iətəm kəmol=pən e pesin asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətəsisə matol iahgin.”

³⁴ Nətimnati min rəfin əha, Iesu təməghati əuhlin lan kəm nətəmimi. In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin. ³⁵ Noliən əha təmol nəghatiən rəha iəni aypən tətuva matol nıpəhrıənıən lan. Təməni məmə, “İəkəni pətigəm rəhak nəghatiən e nəghatiən əuhlin min.

İəkəni pətigəm nətimnati iətəm iəməhluəig e lah e nian iəmətuəuin matol nıftəni mətauarus=pə u rəueiu.”

*Iesu təməni nıpəti
nəghatiən əuhlin e manuvehli*

³⁶ Kəni Iesu təmıet rəkis e nətəmimi, kəni muvən min e nıpəgnəua nimə kəti. Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni motətapuəh məmə, “Əni-to kəm timah nıpəti nəghatiən əuhlin e manuvehli iətəm təməri e nasumiən.”

³⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “İətəmimi iətəm təmearəgrəg nikiti wit təuvir min e nasumiən, tətəgətun=pən iəu, Nəti İətəmimi. ³⁸ Kəni nasumiən, tətəgətun=pən nəhue nıftəni. Kəni nikiti wit təuvir min, ilah u kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Uhgın nətəm tətərmənig e lah. Kəni manuvehli tərəh min, ilah kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Setən. ³⁹ Kəni tikimır iətəm təmuvən mearəgrəg manuvehli tərəh, tətəgətun=pən Setən. Kəni nian okəulək e nasumiən, tətəgətun=pən naunun nian, kəni nətəmimi nətəm kəutəulək e nasumiən, kəutəgətun=pən nəgelo min. ⁴⁰ Okotəmki manuvehli tərəh motuvan əhtuv e nigəm, noliən əha təhmen e naunun nian.

[†] 13:31 Mastət in nigə iətəm katol=pən nıktın e nauəniən məmə təpien vivi. Nikitin in natiəkəku agin, mətəu tətəviə matol nigə asoli lan. [‡] 13:32 Nəghatiən əuhlin e mastət mine pıret u is tıka lan tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgın tətətuəuin mətig əmə, kəsəni pıkiən nepətiən rəhan məmə nətəm İsrəl min kotolkeikei mine. Nəghatiən əuhlin min u kəutəgətun itah e: (1) məmə təhro lanu Narmənigiən Rəha Uhgın tətərmənig vivi agin e nəmıəgəhiən rəha nətəmimi kətıəh kətıəh u ilah rəhan min, (2) məmə təhro lanu Narmənigiən Rəha Uhgın e nəhue nıftəni, mətəfa nətəmimi tēpət kəutəhıva e nəhətətəiən lan. Suaru rəha Narmənigiən Rəha Uhgın tətərmənig e nətəmimi e nəmıəgəhiən mine nımisıən rəha İesu, keruh məmə təkəku, məpəou məsəhmenıən o nati kəti (məmə in əha nətəm İsrəl nıkilah təətiə mine), mətəu nian kəti nətəmimi rəfin okoteruh nepətiən mine nəhəgəhəgiən asoli rəhan. 13:35 Sam 78:2

⁴¹ “Iəu Nəti İətəmimi, iəkahli=pən nagelo min rəhak okəhuvən ikin iətərməniḡ ikin, motos rəkis natimnati rəfin mine nətəmimi rəfin nətəm kautiuvı=pən nətəmimi o noliən təfagə tərəh min mine nətəmimi rəfin nətəm kautol noliən tərəh min. ⁴² İlah okotəraki=pən e lah e niḡəm asoli, kəni ikin əha nətəmimi okotasək kəni mautiḡət-ərain nəhluvlah min ikin. ⁴³ Kəni nətəm kotəhruahru okotasiə təhmen e miṡtiḡar e narməniḡiən rəha rəhalah Tatə Uḡin. İtamah rəfin matəlḡitəmah tatig, otətəliḡ vivi, kəni motəhrun nəḡhatiən min u.”

*Nəḡhatiən əuhlin
e bokis məni iətəm tətəhluaig*

⁴⁴ Kəni İesu tətətəkeikei mətəni məmə, “Nəḡhatiən əuhlin u tətəḡətun=pən Narməniḡiən Rəha Uḡin. Bokis məni kəti tətəhluaig e niṡtəni kəti. Kəni iətəmimi kəti tətətən mafu bokis məni əha, kəni tatig miṡənım min. Nikin təmagiən pik, kəni təmuvən mol səlim e natimnati rəfin rəhan, kəni mos nəhmti niṡtəni əha.”

Nəḡhatiən əuhlin e kəpiel perəl

⁴⁵ Kəni İesu tətəni məmə, “Nəḡhatiən əuhlin u tətəḡətun=pən Narməniḡiən Rəha Uḡin. İətəmimi kəti tətəsəl e natimnati, kəni matol səlim min lan. Kəni in tətəsəl e kəpiel təuvir min nəhmtilah tiəkis, kətəni məmə perəl. ⁴⁶ Nian təmeruh perəl kəti iətəm təuvir pik aḡin, kəni in təmuvən mol səlim e rəhan natimnati min rəfin, kəni muvən mos nəhmti perəl əha, kəni mələs rəhan.”[§]

Nəḡhatiən əuhlin e net rəha niuvian nəmu

⁴⁷ Kəni İesu tətətəkeikei mətəni məmə, “Nəḡhatiən əuhlin u tətəḡətun=pən Narməniḡiən Rəha Uḡin. Nətəmimi kəutəraki=pən e net əpəha itəhi mautos nəmu pişin pişin min lan. ⁴⁸ Nian net tinəriəuəh e nəmu, kəni kotiuvı-pani net, kəni motəuəri nəmu min motəipei=pən nəmu təuvir min e kətim asoli min rəhalah, mətu okotəraki e nəmu min iətəm kotərəh. ⁴⁹ Kəni e naunun nian, nagelo min okəhuva motos rəkis nətəmimi nətəm kotərəh e nətəmimi nətəm kotəhruahru, ⁵⁰ kəni motəraki=pən e nətəmimi kotərəh e niḡəm asoli, kəni ikin əha nətəmimi okotasək mautiḡət-ərain nəhluvlah ikin.

⁵¹ “?İtamah nəkotəhrun natimnati min u, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “Əuəh.” ⁵² Kəni tətəni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, nəḡətun min rəfin rəha Lou iətəm kəməḡətun vivi ilah e Narməniḡiən Rəha Uḡin, kotəhmen e iətəmi asoli rəha nimə iətəm rəhan nautə tətət. Kəni nian kəti in tatos rəkis nati vi e rəhan nautə, kəni nian kəti min tatos rəkis nati əuas.”*

*İəni iətəm kəsisiaən
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)*

⁵³ Nian İesu tinol naunun nəḡhatiən e nəḡhatiən əuhlin min əha, kəni tətiet ikin əha, ⁵⁴ muvən iman ikin. Kəni tətətəḡətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, kəni narmilah təmiuvig, kəni kotəni məmə, “Suah u təmos iə neinatigien əha mine nəsanəniən əha o noliən nati əpişpis min? ⁵⁵ Suah kəha, kitah kotəhrun vivi in. ?İn nəti iətəmimi iətəm tatol nimə, uə kəpə? ?Kəni rəhan məmə, in Meri, kəni pian min ilah Jemis, mine Josip, mine Saimon, mine Jutəs, uə kəpə? ⁵⁶ ?Kəni rəhan kakə min kitah min ilah, uə kəpə? ?Təmos iə nəhruniən o noliən natimnati min əha?” ⁵⁷ Kəni nikilah təsəḡiəniən ohni kəni motəuhlin nəmtahləh ohni.

Mətəu İesu tətəni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iətəmi kəti in iəni, nətəmimi rəfin kautisiai. Mətəu rəhan min nətəmimi əpəha lahuənu mine rəhan min nətəmimi e niḡəḡnəua nimə rəhan, ilah əmə kəsotisiaən.”

⁵⁸ Kəni tətəsəliən nati əpişpis tətət ikin əha, mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən lan.

14

*Kiḡ Herot Antipas
təməḡhati o İesu
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)*

¹ E nian əha, Kiḡ Herot Antipas* u tətərməniḡ e niṡtəni Kaləli, tətətəu nanusiən rəha İesu. ² Kəni tətəni=pən kəm rəhan min nətəmimi asoli məmə, “Suah u in Jon Bəptais iətəm tətəmiiḡəh min e niṡisiən. Tol lanəha tatos nəsanəniən əha o noliən nati əpişpis min.”

13:41 Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27 **13:42** Mat 8:12 **13:43** Dan 12:3 **§ 13:46** Niḡətəi nəḡhatiən əuhlin mil u məmə, Narməniḡiən Rəha Uḡin in təuvir pik aḡin. In təhruahru məmə kitah kotəfən rəfin natimnati min rəhatah məmə kotəhrun nosiən. **13:50** Mat 13:42; Luk 13:28 * **13:52** Kəmə təhro nəḡhatiən u “nati əuas” tətəḡhati e nəḡhatiən rəha Uḡin iətəm kəməti e Nauəuə Rəha Uḡin əpəha Oltestimin, kəni nəḡhatiən u “nati vi e rəhan nautə” tətəḡhati e nəḡətunien vi rəha İesu. **13:54** Jon 7:15 **13:55** Jon 6:42 **13:57** Jon 4:44 * **14:1** Afın-to “Herot” e tiksınari meruh famli rəha Herot.

Nimisian rəha Jon Bəptais

³⁻⁴ Herot Antipas təməghati lanəha mətəu-inu in təmohamu rəkis Jon Bəptais. Inu nanusian e nimisian rəha Jon Bəptais, tol lanu lan.

Aupən ikin, Kig Herot Antipas təkəkləh e Herotias u pətəuəhli rəha pia Herot u, Filip Kətiəh. Kəni Jon təməni=pən kəm in məmə, “Təsəhrəuəhrulən məmə nəkos pətan u, mətəu-inu nətatəghli Lou.” Kəni Herot Antipas təkəkləh Jon o Herotias, məlis-ərain, mələfən e kaləpus. ⁵ Herot Antipas tolkeikei məmə in otohamu Jon, mətəu təməsolian mətəu-inu tətəgin e nətəmimi. İlah kəutisiai Jon məutəni məmə in iəni kəti.

⁶ Mətəu nian kəti, Herot Antipas təmol lafet kəti rəha nian təməir lan, kəni pətan mītə, nəti Herotias, təmol danis aupən e nəhmti nətəmimi rəfin. Kəni rəhan nolian danis təmol Herot Antipas nikin təmuvən pik lan, ⁷ kəni tol lanəha, in təməni əskasik mos nonauvil məmə in otəfən nati nak iətəm pətan mītə əha tolkeikei. ⁸ Kəni Herotias təkəghati kəm nətin, kəni nətin təməni=pən nəghatian rəha Herotias kəm Herot Antipas məmə, “Os rəhn-kəpə Jon Bəptais e pilet kəti muva u ikinu məfa kəm iəu rəueiu.” ⁹ Kəni kig, nikin tərəou. Mətəu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okotol nəuia nəti Herotias, mətəu-inu o rəhan nonauvil mine nəniəskasikian iətəm təmol e nəhmti nətəmimi. ¹⁰ Kəni təməhli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən e kaləpus, kəni ilah kəmotəuəhtuv rəkis rəhn-kəpə Jon ikin əha, ¹¹ motələhu=pən e pilet kəti, motos məhuva, motəfən kəm nəti Herotias, kəni in təməfən kəm rəhan məmə.† ¹² Kəni nətəmimi rəha Jon kəməhuvən motos nipiətən məhuvən mohtənim, kəni məhuvən motəni=pən kəm İesu.

İesu təmaugin

nətəmimi faif-tausin

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nian İesu təmətəu nanusian əha, kəni təmuvən e bot kəti muvən əpəha ikin nətəmimi kəhkə ikin. Mətəu nian nımənin nətəmimi kəmotəhrun ikin təmuvən ikin, kəni ilah kəməhiet e rəhalah lahuənu min motəliuək ipari məhuərisig e İesu. ¹⁴ Nian İesu təmuvəri, mafu məmə nımənin nətəmimi tərət, kəni nikin tərətəp o lah, məkəikei ilah, kəni mol vivi nimisian min rəhalah.

¹⁵ Kəni ləhnaiuv iuəkir o nəpinəpuian, rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni məutəni məmə, “İkinu, ikin nətəmimi kəhkə ikin, kəni otəsuvəhian tapinəpu. Ahli=pən nımənin nətəmimi məmə okəhuvən lahuənu min motos nəhmti niglah nəuvein nauəniən.”

¹⁶ Kəni İesu təməni=pən məmə, “Kəpə. Otəpəh əmə ilah kəutol u ikinu, kəni itəmah əmə otəugin ilah.”

¹⁷ Mətəu kotəni=pən kəm in məmə, “İtəmah iautos əmə piret faif mine nəmu keiu.”

¹⁸ Kəni təni məmə, “Otos məhuva kəm iəu.” ¹⁹ Kəni məni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg ləhtəni e nımanuvəhli. Kəni təmos piret faif mine nəmu keiu əha, məsal-pəri əpəha e neai, məfaki=pən lan, kəni məhapu piret. Kəni məfan kəm rəhan min nətəmimi, kəni kotəfən kəm nımənin nətəmimi. ²⁰ Kəni ilah rəfin kəmotəuən, nərfilah tasisi. Kəni nipiəpisi nauəniən iətəm kəmotəpəh, nətəmimi rəha İesu kəmotəipei=pən e kətim asoli ilah tuələf kotəri vivi. ²¹ Kəni nətəmimi nətəm kəmotəuən, nəman əmə təhmen e faif-tausin, mətəu kəsafiniən nipiətan mine kəkləh min.

İesu təməliuək e nəhue nəhu

(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)

²² Kəni İesu təməni kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okəhuvən e bot məhuvən e nəven=pən əpəha e lek, mətəu in otəhli=pən nətəmimi kohtəlig=pən imalah min ikin. ²³ Nian tinəhli=pən rəkis nətəmimi, kəni muvən əpəha ilis e nitəuət kəti in pisin əmə, məmə otəfaki. Nian tinəpinəpu, İesu pisin əmə əha ikin, ²⁴ mətəu bot tinuvən rəkis e nəlugi lek, kəni minətələs pikin nımətəgi, kəni peau-peau min kınəutoh bot.

²⁵ Kəni lapin iuəkir o nianian, İesu təməliuək e nəhue nəhu mətuva o lah. ²⁶ Mətəu nian nətəmimi rəha İesu kəmotəfu in tətəliuək e nəhue nəhu, kəni kəmotəgin pik məutəni məmə, “İEi, narmi iətəmimi kəti!” Kəni kəmotəsək əfəməh mətəu-inu kəutəgin.

²⁷ Mətəu uəhai əmə, İesu təkəghati kəm lah məmə, “İEi, nikitəmah təhtul məha-məha. Mə iəu əpə. Sotəginian!”

²⁸ Kəni Pita təni məmə, “İərməniğ, nəmə ik pəhrin, kəni auin lak iəkəliuək e nəhue nəhu muvə.”

²⁹ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “Va.”

14:3-4 Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 **14:5** Mat 21:26 † **14:11** Herotias təmolkeikei məmə kəməfan rəhn-kəpə Jon e pilet məmə tətəgətan məmə Jon in təməmis pəhrin. In tətəgətan min məmə Herotias in iərmis e pətan. **14:19** Mat 15:35-39; Mak 8:6-10 **14:23** Luk 6:12; 9:28 **14:26** Luk 24:37

Kəni Pitə təmeiuaiu e nəhue bot, kəni maliuək e nəhue nəhu matuvən o Iesu. ³⁰Mətəu nian nikin təməhti nımətəgi asoli, kəni nikin təməgin pik, kəni minətəmmim mətasək=pən o Iesu mətəni məmə, “!İərmənig, asiru lak!”

³¹Kəni rəueiu agin Iesu təmeapən maskəlim Pitə, kəni mənı=pən kəm in məmə, “!k rəham nəhatətəien təkəku agin. ?Təhro rəham nəhatətəien təkəku ohniəu?”

³²Kəni nian kəmuəri=pən e bot, kəni nımətəgi təmeiuaiu. ³³Kəni ilah əha e nəhue bot kəmotəfən nisialən asoli kəm in mautəni məmə, “Pəhrıan, ik Nəti Uhgın.”

³⁴Nian kinəhuvən e nəve nıtəni=pən, kəməhuvəri=pən e nıtəni Kenesəret. ³⁵Kəni nian nətəmimi əha ikın əha kinotəhrun Iesu, motahli=pən nəghatıan tuvən mıtəlau o nətəmimi e lahuənu mın rəfin əha ikın. Kəni kəmos rəhalah mın nətəmimi nətəm kəuotəhmis məhuva o Iesu, ³⁶kəni kəmotəkəkei o Iesu məmə ilah nətəm kəuotəhmis okotek əmə nıfıfi napən rəhan. Kəni ilah rəfin nətəm kəmotek nıfıfi napən rəhan, rəhalah nımısiən təmıka, kəni kəmotəuvır.

15

Nati iətəm tatol iətəmimi tətəmikmik (Mak 7:1-23)

¹Kəni Farəsi mın nəuvein mıne nəgətun mın nəuvein rəha Lou kəmotəpən Jerusiləm məhuva o Iesu. Kəni motətəpuəh ohni məmə, ²“?Təhro rəham mın nətəmimi kəutətgəhli kastim rəhatah iətəm rəhatah kəha mın aupən kəmotəgətun itah lan? İlah kətauən mətəu kəsotaupənıan moteikuas e nəhlmilah.”

³Kəni Iesu təmənı=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhro iətəmah mın nəutətgəhli Lou rəha Uhgın o naskəlim əskasikıen kastim pisin pisin mın rəhatəmah? ⁴İətəni lanəha mətəu-inu, Uhgın təmənı məmə, ‘Nəkotısiəi rəhatəmah tatə mıne məmə,’ kəni təmənı mın məmə, ‘İətəmimi iətəm otəghatı rah e rəhan tatə uə məmə, okəkəkei kohamu.’ ⁵Mətəu iətəmah nəkotəni məmə, nəmə iətəmi kəti rəhan kəti mənı əha ikın iətəm in təhrun nəsiruiən e rəhan tatə mıne məmə, in təhrun nəniən kəm lau məmə, ‘Kəsi, iəmələhu pisin mənı u məmə rəha Uhgın,’ ⁶kəni təsəfənıən mənı u kəm rəhan tatə, kəni nolıən əha tətəgətun məmə ko in təsısiəiən in. E nolıən əha, iətəmah nəutol nəghatıən rəha Uhgın tatol nati əpnəpın lan, mətəu-inu iətəmah nəkotolkekəi məmə nəkotəskəlim kastim mın əmə rəhatəmah. ⁷İətəmah nəfəki eiəu mın. Nəkotəhmen e kəhvitei. İnu ihluə nəkotəuvır, mətəu nəkəutamıkmik e nıktıəmah. İəni Aiseə təməghatı əhruahru e təmah nian təmənı pətıgəm nəghatıən rəha Uhgın iətəm tətəni məmə,

⁸‘Nətəmimi mın u kəutısiəi iəu e nohlılah əmə, mətəu nıkilah isəu ohniəu,

⁹Rəhalah nolıən rəha nəfəkiən kəm iəu in nati əpnəpın əmə, kəni nian kəutəgətun, kəutəni məmə nəghatıən mın rəhak, mətəu in nəghatıən mın rəha nətəmimi əmə.’”

¹⁰Kəni Iesu təməuin e nətəmimi məmə okəhuva ohni, kəni mənı=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to, kəni motəhrun nati u. ¹¹Nati nak iətəm nətəfən e nohlım matun, təsoliən ik nəkamıkmik e nəhmtı Uhgın, mətəu nati nak iətəm tətıet e nohlım, in tatol ik nəkamıkmik e nəhmtı Uhgın.”

¹²Kəni rəhan mın nətəmimi kəməhuva ohni məutəpəuəh məmə, “?Nəkəhrun məmə Farəsi mın, nıkilah tərah nıan kəmotətəu nəghatıən əha?” ¹³Kəni təmənı=pən məmə, “Nıgi mın rəfin iətəm rəhak Tatə əpəha e nəgəu e nəi təməsərfəiən, okeuvi-pəri ilah nokin. ¹⁴Əpəh ilah. İlah kəutit nətəmimi, mətəu nəhmtılah təpis. Nəmə iətəmimi, iətəm nəhmtın təpis tit iətəmimi kəti iətəm nəhmtın təpis, kəni ilau pəti okıəuvıg=pən e nımıl.”

¹⁵Kəni Pitə təmənı=pən kəm in məmə “Əni-to nıpəti nəghatıən əuhlin u kəm tımah.”

¹⁶Kəni Iesu təmənı=pən kəm lah məmə, “?İtəmah rəhak mın nətəmimi, mətəu iətəmah mın nəsotəhrun əhanəhiən? ¹⁷?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nati nak iətəm tatuvən e nohlı iətəmimi meiuaiu e nərfın, kəni mıet mın e nıpəti iətəmimi? ¹⁸Mətəu natımmnati mın iətəm kəuotəhıet e nohlı iətəmimi, ilah kəutıspən e nıki iətəmimi. Kəni natımmnati mın tərah əpəha e nıki iətəmimi kəutol iətəmimi u tətəmikmik e nəhmtı Uhgın. ¹⁹Tol lanəha mətəu-inu, natımmnati iətəm kəutıspən e nıki iətəmimi kotol lanu lan: nətəligıən tərah mın; nohamıən iətəmimi; nakləhiən e pətən; nıpətən mıne nəman mıne, kəutit oneuən ilah mın; nakləhiən; nəghatı eiəuəiən e nətəmimi; nəni rəhiən nərgi iətəmimi. ²⁰İnu natımmnati iətəm tol iətəmimi tətəmikmik e nəhmtı Uhgın. Mətəu nəmə iətəmi kəti təseikuasiən e nəhlmın kəni mauən, İnu təsoliən in tamıkmik e nəhmtı Uhgın.”

*Nəhatətəiən
rəha pətan Ianihluə
(Mak 7:24-30)*

²¹ Kəni Iesu təmiet ikin əha, kəni muvən ikin iətəm taun keiu əha, Taea mine Saedon kətuəmähli ikin. ²² Kəni pətan kəti əha ikin, Ianihluə pətan Kenan, təmuva ohni mətasək əfəmäh məmə, "İərmənig, Mipi Tefit, asiru lak. Narmin tərəh kəti təskasik tətətig e nətik pətan mətərəkən in."

²³ Mətəu Iesu təsəni=pən aginən nəghatən kəti kəm in. Kəni rəhan nətəmimi kəməhuva mautəkeikei ohni, motəni məmə, "Ahli=pən in isəu, mətəu-inu tətəsək əfəmäh matuərisig e tah."

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "Kəmähli=pə əmə iəu o sipsip min rəha nəuaniləuis rəha Isrel nətəm kəmotələui." ²⁵ Mətəu pətan əha təmuva misin nəulin əupən e Iesu mətəni məmə, "İərmənig, asiru lak." ²⁶ Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Təsəhruahruəiən məmə iəkos nauənən nig kəlkələh min, kəni məraki=pən kəm kuri min."* ²⁷ Kəni pətan u təməni=pən məmə, "Əuah, İərmənig. Mətəu kuri min kəutun nispisipi nauənən iətəm tətəmei e tepil rəha narmənig min rəhalah." ²⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Ei, pətan. !Rəham nəhatətəiən in iahgin! Nati nak iətəm nəkolkeikei, otuva mol nispəhrinən." Kəni rəueiu agin, nətin pətan təuvir min.

Iesu təmol vivi nimisən tepət

²⁹ Kəni Iesu təmiet ikin əha maliuək e nikali nəhu Lek Kaləli. Kəni məri muvən əpəha ilis e nitəuət kəti kəni mətəharəg. ³⁰ Nimanin nətəmimi kəməhuva ohni, mautos nətəmi min u nətəm nəhlikiləh təməpaiu-əpaiu, mine nətəmi min u nəhmtiləh təpis, mine nətəmi min u nispətəlah nəuətin təmimis, mine nətəmi min u kotəruru nəghatən, mine nimisən pisin pisin min. Kəni motəlin=pən ilah iuskir o Iesu, kəni tol vivi ilah. ³¹ Kəni nimanin nətəmimi narmiləh təmiuvig nian kəmotafu nətəmimi kotəruru nəghatən kəmotəghati, mine nətəm nispətəlah nəuətin təmimis kotəuvir, mine nətəm nəhlikiləh təməpaiu-əpaiu kotəliuək, mine nətəm nəhmtiləh təpis kotəruh nati. Kəni mautəni-vivi Uhgın rəha Isrel.

*Iesu təmaugin
nətəmimi fo-tausin
(Mak 8:1-10)*

³² Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva ohni, təməni=pən kəm lah məmə, "Nikik nəhmə pik o nətəmimi min u. Kitah min ilah o nian kisil əha rəueiu, kəni nati tikə məmə okotun. İəsolkeikeiən məmə iəkəhli=pən ilah kəutəhuvən, nəumis tus ilah, məta nəuvein kohmiseah e suaru."

³³ Kəni rəhan nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, "?Okotos iə piret u ikinu, ikin təpiə-məpiə ikin iətəm təhmen məmə okotaugin nimanin nətəmimi lan?"

³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, "?Piret ko kuvəh u nautos?"

Kəni kotəni=pən məmə, "İautos piret səpin mine nəmu əkəku nəuan nəuvein əmə."

³⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm nimanin nətəmimi məmə okotəharəg e niftəni. ³⁶ Kəni təmos piret ilah səpin, mine nəmu əlkələh, kəni məfəki məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məhapu ilah, məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni kotəfən kəm nətəmimi. ³⁷ Kəni ilah rəfin kəmotun nərfiləh tāsisi. Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotəipei=pən nispisipi nauənən iətəm kəmotun motəpəh e kətim asoli ilah səpin, kəmotəri vivi. ³⁸ Nətəmimi nətəm kəmotun, nəman ilah fo-tausin, mətəu kəsafinən nispətan mine kəlkələh min. ³⁹ Kəni Iesu təhli=pən nimanin nətəmimi kəutəhuvən, kəni in təmuvən e bot muvən ikin Makatən.

16

Farəsi min mine Satusi min kəutətapuəh o nəmtətən kəti.

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Kəni Farəsi min mine Satusi min kəməhuva o Iesu, kəni kəmotəghati əuhlin kəm in məmə otol kəm lah nəmtətən kəti rəha negəu e neai, inu nati apispis asoli iətəm otəgətun məmə Uhgın təmahli=pə in. ² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, "Nian tinəhnaiv, nəkotəni məmə, 'oləuig tərəuie, mətəu-inu nəpuə tətəruəvəruv.'" ³ Kəni ləpləpin nəkotəni məmə, 'Nuhuən otəfuv, mətəu-inu nəpuə tinəruəvəruv mitələu.'"* Nəkotəhrun nəninən məmə nispəti nəmtətən

15:24 Mat 10:6 * **15:26** Nəghatən u "kəlkələh" tətəghati e nətəm Isrel, kəni nəghatən u "kuri" tətəghati e Nanihluə min. Nəghatən u səniəmə nəghatən təuvir agin. Iesu in tətəni əmə nəghatən rəha nətəm Isrel mine rəhan min nətəmimi kəutəni. Kəni rəueiu in tolkeikei məmə otəgətun ilah e nati kəti məmə nəhatətəiən rəha pətan u tətəgətun məmə səniəmə in nati əpnəpin əmə e nəhmti Uhgın. **15:31** Mak 7:37 **15:32** Mat 14:14 **16:1** Mat 12:38; Luk 11:16 * **16:3** Inu e Nitəni kotəni məmə, "Nəmə nəpuə apin tinəri, kəni otəsuəvhən təfuv."

min e nimali næpuæ iætəm tatiət, mætəu nækotəruru nənian nīpəti nəmtətian iætəm næuteruh əha ræueiu, inaha nati agin min iætəm kəutəhuva e nəmiəghian rəhatəmah ræueiu.

⁴ “Itəmah nətəmimi ræueiu mine, nækotərah, itəmah nətəm Isrel nəmotəpəh rəhatəmah nəhatətian e Uhgīn, təhmen e pətan kəti tətəpəh rəhan iərman mətītəu=pən suah pišin. Kəni ræueiu nækotolkeikei məmæ iəkol nəmtətian kəti iætəm otəgətun məmæ iəmsipən e Uhgīn. Mətəu Uhgīn otəfinə əmæ nəmtətian kətiah əmæ, kəni inaha nəmtətian rəha iəni Jonæ.”[†] Kəni in təməpəh ilah matuvən.

*Is rəha Farəsi min
mine Satusi min
(Mak 8:14-21)*

⁵ Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmutəhuvən e nəve nəhu=pən e nəhu Lek Kaləli, rəhan nətəmimi kəmotalu məmæ okotos pīret nəuvein. Kəni nian kīnəhuvən e nəve nəhu=pən, ⁶ kəni təmənī=pən kəm rəhan nətəmimi məmæ, “Onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min.”

⁷ Kəni nəruvian tinos ilah, kəni kəmotənī=pən kəm lah min məmæ, “Tətəghati lanəha mətəu-inu kəmotalu e nəmkiən pīret nəuvein.”

⁸ Mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligian, kəni təmənī=pən kəm lah məmæ. “Ei, rəhatəmah nəhatətian təkəku agin. ?Təhro nəutənī=pən kəm təmah min məmæ pīret tikə o təmah? Mətəu təhro nəutətəlig pik məmæ pīret tikə? ⁹ ?Nəsotəhrun əhanəhian, uə kəpə? ?Ninotalu e pīret faif u iætəm iəmaugīn nətəmimi faif-tausin lan, kəni uərisig, nauənian tēpət əha ikin kəməpəh, kəni nəməhuveipei=pən nīpispisi nauənian e kətim asoli tēpət? ¹⁰ ?Kəni ninotalu e pīret səpīn u iætəm iəmaugīn nətəmimi fo-tausin? Kəni kəpəh nīpispisi nauənian tēpət əha ikin, kəni nəmotəipei=pən e kətim asoli tēpət. ¹¹ ?Təhro itəmah nəsotəhrunian məmæ iəu iəsəghatian e pīret? Autətəu itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min.” ¹² Təmənī lan əha, kəni e nian əha, ilah kəmotəhrun məmæ in təsəghatian e is rəha nolian pīret məmæ okautətəu ilah ohni, mətəu okotətəu ilah o nəghatian min iætəm Farəsi min mine Satusi min kəutəgətun nətəmimi lan.

*Pitə təmənī məmæ
Iesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Nian Iesu təmuva ikin Sisəriə Filipai, mənī=pən kəm rəhan min nətəmimi məmæ, “? Nətəmimi kəutəni iəu məmæ iəu pəh, Nəti Iətəmimi?”

¹⁴ Kəni kotənī=pən məmæ, “Nəuvein kəutəni məmæ ik Jon Bəptais, nəuvein kəutəni məmæ ik iəni Elaijə, kəni nəuvein kəutəni məmæ ik iəni Jerimə, uə iəni kəti aupən ikin.”

¹⁵ Kəni təmənī=pən kəm lah məmæ, “?Mətəu təhro e təmah? ?Nəkotənī məmæ pəh u iəu?”

¹⁶ Kəni Saimon Pitə təmənī=pən məmæ, “Ik Kristo iætəm Uhgīn təmənī məmæ otahli=pa. Ik Nəti Uhgīn iætəm tətətig mətəmiəgh.”

¹⁷ Kəni Iesu təmənī=pən məmæ, “Uhgīn təməfinə rəhan nəuvirian kəm ik, Saimon nəti Jonə, mətəu-inu səniəmə iətəmimi əmæ təmöl pətīgəm nati u kəm ik, mətəu rəhak Tatə əpəha e negəu e neai iætəm təmöl əpu nati u kəm ik. ¹⁸ Kəni iəkəni=pinə kəm ik Pitə, u nīpətin tənī məmæ kəpiel. Kəni iəkuvləkin rəhak nīməfaki e kəpiel u, kəni ko nəsanəhian rəha nīmisiən otəsəpīrəkisiən. ¹⁹ Iəkəfinə kəm ik nēpətian iætəm tatsipən o Uhgīn əpəha e negəu e neai. Kəni əpəha e negəu e neai, Uhgīn tinēghān rəkis e nəuiam iætəm onəkəni e nəhue niftənī. Nian onəkəhtipəsīg e nati kəti, uə nəkēghān e nati kəti, kəni otol.” ²⁰ Kəni mənī=pən əskasik kəm rəhan nətəmimi məmæ okəsotənī-pənian kəm iətəmi kəti məmæ in Kristo iætəm Uhgīn təmənī məmæ otahli=pa.

*Iesu təmənī pətīgəm
rəhan nīmisiən*

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹ E nian əha, Iesu təmətəuəuin mətəni pətīgəm kəm rəhan nətəmimi məmæ in otəkeikei muvən Jerusiləm, kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli min rəfin rəha nətəm Isrel okotol in tətəu nəhməiən e nərahian tēpət, kəni okotohamu in. Kəni uərisig e nian kisil lan, in otəmiəgh min e nīmisiən.

[†] **16:4** Nian təfla təmərgei Jonə, in təhmen məmæ təmimīs, kəni nərfi təfla u təhmen e suvət rəhan. Təmātig e nərfi təfla o nian kisil. Nian təfla təmēuə e Jonə, təhmen məmæ təməmiəgh min e rəhan nīmisiən. Iesu tənī məmæ in otimīs, kəni nətəmimi okohtənīm e suvət kəti. In otatig e suvət o nian kisil, kəni otəmiəgh min. Tol lanəha, nəmtətian rəha Jonə məmæ Iesu otimīs matig e suvət o nian kisil məmīəgh min e nīmisiən. Afīn-to Mat 12:40 mine Jonə 1:17. **16:6** Luk 12:1

16:9 Mat 14:17-21 **16:10** Mat 15:34-38 **16:14** Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **16:16** Jon 6:69 **16:17** Kal 1:15-16 **16:18** Jon 1:42; Efəs 2:20

²² Kəni Pitə tos pisin Iesu, kəni mətuəuin mətəniəhu mətəni məmə, “İərməniġ, Uhgın otəkeikei mahtipəsige e nati əha. !Nati əha ko təsuvaian mol niṗəhriəniən lan!”

²³ Kəni Iesu təlali məni=pən kəm Pitə məmə, “!Setən! !Uvən isəu ohniəu! Ik nətəhtul-pəsige lak. Rəham nətəligiən səniəmə nətəligiən rəha Uhgın, mətəu in nətəligiən rəha nətəmimi əmə.”

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə, “İətəmimi iətəm tolkeikei məmə otuərisig lak, otəkeikei malu aru lan, kəni mələs rəhan nigə kəməluəu mətəu=pa iəu. ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə məmə rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhiən pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhiən itulin. ²⁶ ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu təsəsiən nəmiəgəhiən itulin, in təmol win e nati təuvir, uə kəpə? Kəpə. Ko iətəmi əha təsəfəniən nati kəti rəha nəhue niftəni kəm Uhgın məmə Uhgın otəfən nəmiəgəhiən itulin kəm in. ²⁷ Tol lanəha mətəu-inu, iəu Nəti İətəmimi iəpanuva itimah nagelo min e nəsənəniən mine nəpətiən əhagəhag əsoli rəha Tatə rəhak, kəni iəkəfən nətəuəiən kəm nətəmimi rəfin e uək əhrəuəhu iətəm kəmətol. ²⁸ İətəni=pinə niṗəhriəniən məmə nətəmimi nəuvein kəutəhtul u ikinu nətəm kəsəhmisiən motəmiəgəh əmə moteruh Nəti İətəmimi u in kig, nian tətuva e narməniġiən rəhan.”

17

Niṗəti Iesu təmuva mol pisin (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Nian sikis tinuva minuvən rəkis, Iesu tit Pitə, mine Jemis, mine Jon u pia Jemis, mit ilahal məhuvən əpəha ilis e nitəuət əfəməh, ilah pisin əmə. ² Kəni ikin əha, niṗəti Iesu təməuhlin muva mol pisin. Rəhn-kəpə təmasiə məhagəhag təhmen e mitigar, kəni rəhan napən tinuva məruən məhagəhag. ³ Rəueiu əgin, Mosis mine Elaijə kəmiətiġəgəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

⁴ Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, “!İərməniġ! Təuvir məmə itimahal u iəmluva u ikinu. Nəmə nəkolkeikei, iəkol niəmauvlulv kəti u ikinu, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.”

⁵ Nian Pitə təmətəghati əhanəh, nəpuə əhagəhag kəti təmuva məuveg ilah, kəni kəmətətəu nəuia iətəmi kəti təmiet e nəpuə mətəni məmə, “Inu nətik iətəm iəkolkeikei pik. Nikik tagiən pik ohni. !Nəklətəlig lan!”

⁶ Nian suah milahal əha kəmhletəu nəghatiən əha, mihləmei=pən mihlitənim=pən rəhn-kəpə lahal e niftəni məhləgin pik. ⁷ Mətəu Iesu təmuva mek ilahal mətəni məmə, “Ləhtul. Sləġiniən.” ⁸ Nian kəmhlesal-pəri, məsleruh minin iətəmi kəti, mətəu Iesu pisin əmə.

⁹ Nian kəməteiuəu=pa e nitəuət, Iesu təni kəm lahal məmə, “Nəsləniən kəm iətəmimi kəti nati nak iətəm nəmhləruh mətəuarus=pən Nəti İətəmimi otəmiəgəh min e nimisiən.”

¹⁰ Kəni kihləni=pən məmə, “?Mətəu təhro nəgətun min rəha Lou kəutəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva min?”*

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Niṗəhriəniən məmə Elaijə otəkeikei maupən muva məmə otol vivi min natimnati rəfin. ¹² Mətəu iəkəni=pinə kəm təmahal məmə, Elaijə tinuva rəkis, mətəu nətəmimi kəsotəhruniən in, kəni mətol tərah lan. E nolliən əhmen min əmə, Nəti İətəmimi otətəu nəhməiən e nəhmliləh.” ¹³ Kəni rəhan nətəmimi kənotəhrun məmə tətəghati e Jon Bəptais kəm lah nian tətəghati e iəni Elaijə.

Iesu təməhġi pətiġəm narmin tərah e suakəku kəti

(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)

¹⁴ Nian kinohiet=pa o niməniən nətəmimi, suah kəti tuva misin nəulin əupən e Iesu, ¹⁵ kəni məni məmə, “İərməniġ, asiru e nətik. Tətəuit, kəni mətətəu pik nəhməiən lan. Nian tepət tətəmei=pən e nigəm, mətəmei=pən e nəhu. ¹⁶ İəmələs muvən o rəham min nətəmimi, mətəu kəteruru nol viviən.”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “! Ei! İtəmah nətəmi rəueiu nəsotəhatətəiən, kəni niəhəvən isəu o suaru rəha Uhgın. !?Kərmə oiəkətiġ kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak!? !?Kəni kərmə onəhġin iəpanəmeig e təmah!? !Otīt suakəku ko

16:24 Jon 19:17; Fil 2:8; Mat 10:38; Luk 14:27 **16:25** Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 **16:26** Mat 4:8-9 **16:27** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Nəh 22:12 **17:2** 2Pitə 1:16-18 **17:5** Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22 * **17:10** Nian Uhgın təməhġati kəm lahal əpəha e nitəuət, ilahal kiləhrun məmə Iesu in Kristo iətəm otuva. Kəni kiləhrun məmə Elaijə otəkeikei maupən muva min, mətəu kəmsleruhiən məmə Elaijə təmuva mol əpənə-pənə natimnati rəfin. Tol lanəha, rəhalah nətəligiən tinol nəruuiən, mətəu-inu Iesu iətəm in Kristo tinuva rəkis, mətəu Elaijə təməsuvaian. **17:10** Mal 4:5 **17:11** Mal 4:5-6 **17:12** Mat 11:14 **17:13** Luk 1:17

məhuva kəm iəu!” ¹⁸ Kəni Iesu təməghati əskasik kəm narmin tərəh, kəni tiet e suakəku, kəni rəueiu agin suakəku təməuvir:

¹⁹ Kəni rəhan nətəmimi kəməhuva motəhtul pisin ilah Iesu, kəni motətapuəh ohni məmə, “Təhro itimah iəkotəruru nəhgi pətigəmian narmin tərəh?”

²⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu-inu rəhatəmah nəhatətəian təkəku əmə, təsəhmenian. Mətəu iətəni pəhrian kəm təmah məmə, nəmə rəhatəmah nəhatətəian əha ikin, nati əpnəpin təhmen e nikiti mastət u təkəku agin, kəni nəkotəhruən nəni-pəniən kəm nītəuət u məmə, ‘Iət u e nimeim, muvən ikin əha,’ kəni nītəuət otiet, kəni nati kəti tikə iətəm itəmah nəkotəruru nolien.”†

²² Nian kəməhuva kətiəh əpəha Kaləli, Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu Nəti Iətəmimi, suah kəti oteghəhan=pən lak e nəhlmi tikimər min. ²³ Nətəmimi okotohamu iəu, kəni uərisig e nian kisil, Ughin otosmiəgəh min iəu e nimisian.” Kəni rəhan min nətəmimi kəmotətəu tərəh pik agin o nəghatian əha.

Takis rəha Nimə Rəha Ughin

²⁴ Nian Iesu mine rəhan nətəmimi kəməhuva Kapeniəm, nətəmimi rəha nosian məni rəha takis rəha Nimə Rəha Ughin, kəməhuva o Pitə motəni məmə, “Təhro? ? Rəham iəgətun tatətəu takis u, uə kəpə?”

²⁵ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Əuəh, tatətəu.”

Nian Pitə təmuvən e nipəgnəua nimə, kəni Iesu təməpən məghati mətəni kəm in məmə “?Saimon, nikim təhti məmə nak? ?Kig min rəha nəhue niftəni kautos takis o pəh, kautos o rəhalah min nətəmimi, uə nətəmimi pisin min?”

²⁶ Pitə təməni=pən məmə, “Kautos o nətəmimi pisin min.”

Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha kig kəsotətəuian. ²⁷ Mətəu kitah kəsotolkeiəh məmə kotol ilah kotətəu tərəh o tah. Kəni tol lanəha, təuvir məmə ik onəkuvən əpəha ləuəhtəni e lek, mərəki rəham nipiən o niuvian nəmu. Nəmu iətəm nəkaupən miuvi, məhapu nipəgnəuan, kəni meruh məni silfə kəti təhmen o nətəuian takis. Mos muvən məfən kəm lah o nətəuian rəhalau takis.”

18

Iətəmi asoli

e Narmənigian Rəha Ughin

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ E nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva ohni motətapuəh ohni məmə, “Pəh u in iətəmi asoli e Narmənigian Rəha Ughin?”

² Kəni Iesu tauin e suakəku kəti tuva məhtul e nəlugin e lah, ³ kəni məni məmə, “Pəhrian iətəni kəm təmah məmə nəmə nəsotəuhlinian itəmah məhuva motəhmen e kəlkələh min, ko nəsəhuvənian motatig əhğəl Narmənigian Rəha Ughin. ⁴ Tol lanəha, pəh u otosiahu in təhmen e suakəku u, in iətəmi asoli e Narmənigian Rəha Ughin.

⁵ “Nəmə iətəmi kəti in ləhtəni təhmen e suakəku u, kəni iətəmimi kəti nikin tagiən o nosian iətəmimi u muvən e nipəgnəuan nimə rəhan, kəni nəmə tatol e nərgək, kəni in təhmen məmə tatos iəu min e nikin agiən.

⁶ “Rəhak iətəmimi u tətəhatətə lak təhmen e suakəku əha. Kəni nəmə iətəmimi kəti tatiuvi=pən suakəku kəti əha məmə tatol təfəgə tərəh, kəni iətəmimi əha, Ughin otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni kərəki=pən lan əpəha ləuantəhi lokamnim təmnim.

⁷ “Kəsi, nahməian asoli otuva o nətəmimi rəha nəhue niftəni, nətəm kəutəfan-əfan kəm nətəmimi məmə okotol təfəgə tərəh. Nəfən-əfəniən min əha okotəkeiki məhuva. Mətəu kəsi, nahməian asoli otuva o iətəmimi u iətəm in suaru rəha nərahian əha. ⁸ Nəmə nəhlməm uə nəhlkəm tol ik natol təfəgə, kəni nəkətəi rəkis mərəki lan. Mətəu-inu təuvir pik məmə nian nəkuvən e negəu e neai, nəhlkəm kəti uə nəhlməm kəti tikə, tapirəkis agin məmə ik nətəskəlm nəhlməm pəti mil mine nəhlkəm pəti mil əha ikin, kəni kərəki=pən lam e nigəm iətəm tatuəu naunun tikə. ⁹ Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfəgə, kəni isul rəkis mərəki lan.

17:19 Mat 10:1 † **17:20** E kəpi əuas min nəuvein rəha Niustestim in iətəm kəmətəi e nəghatian Kris aupən, nəghatian pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatian u mətəni məmə, “21 Mətəu suah kəti iətəm tolkeiki məmə otəhgi pətigəm narmin tərəh min lanəha, in otəkeiki məfəki kəni mətəuakəm.” **17:20** Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Kor 13:2 **17:22** Mat 16:21 **17:24** Eks 30:13; 38:26 ‡ **17:26** Inu tol lanu məmə nətəm Rom ilah kəutərməni e niftəni u Isrel. Kəni nətəm Isrel ilah kəutətəu takis tatuvən o Rom. Mətəu nətəm Rom, ilah kəsotətəuian takis. Mətəu e fes u, in tətəghati e takis pisin kəti o Nimə Rəha Ughin u nətəm Isrel ilah kəutətəu. Mətəu Iesu tətəni məmə, in Nəti Ughin pəhrian. Kəni Nimə Rəha Ughin in rəhan min. Ko ilah kəsotətapuəhian o Iesu məmə in otətəu takis u. **18:1** Luk 22:24 **18:3** Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 **18:5** Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 **18:6** Mak 9:42; Luk 17:1-2 **18:8** Mat 5:29-30

Mətəu-inu təuvir pik məmə nian nəkuvən e negəu e neai, nəhmtəm kəti tikə, tapirəkis agin inu məmə ik nətaskəlīm nəhmtəm pəti mil, kəni kəraki=pən lam e nigəm asoli iətəm tatəuəu naunun tikə.*

Nəghatiən əuhlin e sipsip iətəm təməluəi
(Luk 15:3-7)

¹⁰ Kəni İesu təməni=pən məmə, “Nəkotəkeikei motəhrun vivi məmə nəsotəhauian nətəmimi rəhak min nətəm kotəhmen e kəlkələh min, mətəu-inu iətəni kəm təmah məmə nəgelo min nətəm kauteh ilah, nian rəfin ilah kautəhtul e nəhmti rəhak Tatə u tətatig əpəha e negəu e neai məmə okotəni pətigəm ilah kəm in.†

¹² “?Nikitəmah təhti məmə nak? ?Nəmə iətəmimi kəti rəhan sipsip uan-hanrit, kəni kətiəh təluəi mətan, kəni iətəmi əha otol nak? In otəpəh nainti-nain əpəha nitəuət, kəni muvən məsal e inu iətəm təməluəi. ¹³ Kəni nəmə təmeruh, iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nikin otəgəən o sipsip u kətiəh əmə, tapirəkis min ilah u nainti-nain u kəməsotəluəiən. ¹⁴ E nolian əhmen min əmə, rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təsolkeikeian məmə nətin kəti otuvən məluəi.”

Piam iətəm tatol nərahian kəm ik
(Luk 17:3)

¹⁵ Kəni İesu təməni məmə, “Nəmə piam kəti tol nolian tərəh kəti kəm ik, uvən meruh itəlau pisin əmə, kəni nəkəni=pən nati nak iətəm təmol təəshruahruian. Nəmə tətatəlig lam, rəham nəghatiən otol in titəlig=pa min muəuvir o təlau min. ¹⁶ Mətəu nəmə təsətəligiən lam, oş iətəmimi kətiəh uə keiu mihluvən min mihleruh məmə nəghatiən min rəfin onəkotəni, okotəhrun məmə ilah rəfin niphəriənən əmə. ¹⁷ Mətəu nəmə təsətəlig minian e təmah, nəkəni=pən kəm niməfaki kəni pəh iətəmi kəti rəha niməfaki otəghati kəm in. Mətəu nəmə təsətəligiən e niməfaki, kəni niməfaki otol in məmə İanihluə uə iətəmimi rəha nosiən məni rəha təkis.

¹⁸ “İətəni pəhriən kəm təmah məmə, əpəha e negəu e neai, Uhgın tinəgəhan rəkis məmə nəuiətəmah iətəm nəkotəni e nəhue niftəni. Nian nəkətahtipəsəg e nati kəti uə nəkətegəhan e nati kəti, kəni otol məmə inu mine.

¹⁹ “Kəni iətəni pəhriən min kəm təmah məmə, nəmə itəlau keiu nəkuəni əskasik nəghatiən kəti o nati kəti kəni muətapuəh ohni e nəfakiən kəm Uhgın, kəni rəhak Tatə əpəha e negəu e neai otol nati nak iətəm nəkotətapuəh ohni. ²⁰ Tol lanəha mətəu-inu, ikin pəhruvən iətəmimi keiu uə kisi kəhluva kətiəh e nərgək, iəu əha ikin e nəlugin.”

Nəghatiən əuhlin
e iətəmimi iətəm təsaluian e kauin rəha iətəmi kəti.

²¹ Kəni Pitə təmuva o İesu kəni mətəpuəh ohni məmə, “İərmənig. ?Nəmə piak kəti tatol tərəh kəm iəu, kəni oəkalu məsalpiniən e nolian tərəh rəhan mau kuvəh? ?Mau səpin?”

²² Kəni İesu təməni=pən məmə, “İəkəni=pinə kəm ik məmə, səniəmə mau səpin əmə, mətəu mau səpinte-səpin.”‡

²³ “Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu Nərmənigiən Rəha Uhgın təhmen e nəghatiən əuhlin u. Kig kəti tolkeikei məmə oteruh-to kauin min iətəm rəhan nətəmimi kəmotol kəm in məmə ilah okotətəu. ²⁴ Nian tinətəuian uək əha, kotələs rəhan kəti ioluək məhuva ohni iətəm təmol rəhan kauin iahgin agin, təhmen e fifti-tausin-milən vatu (50,000,000,000 vatu). ²⁵ Mətəu suah kəha tinəruru nətəuəiən, kəni tol lanəha, kig təməni məmə okotol səlim lan, mine rəhan pətan, mine rəhan min kəlkələh min, mine rəhan natimnati min rəfin məmə otətəu rəhan kauin.§

²⁶ “Kəni rəhan ioluək təmeiuaui misin nəulin aupən lan. Kəni mətəkeikei ohni mətəni=pən kəm in məmə, ?Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuəvetin kəm iəu məmə isəkətəu rəfin rəhak kauin?” ²⁷ Kəni rəhan iətəmi asoli təməsəkəhrin in, kəni məpəh rəfin rəhan kauin məmə otəsətəuəiən nian kəti mine, kəni megəhan lan məmə tūvən.

²⁸ “Mətəu nian ioluək u təmuvən, kəni meruh iətəmimi kəti u təmol kauin kəm in, təhmen e uan-hanrit təusin vatu (100,000 vatu). İlau pəti ioluək mil katuol uək kətiəh əmə rəha iətəmi asoli u. Kəni ioluək iətəm iətəmi asoli təmalu e rəhan kauin, in təməskəlīm iətəmimi u kəti

* **18:9** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə İesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhian rəhatah nolian tərəh min. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis nolian tərəh. Mətəu in təsolkeikeian məmə okotərəkin nipətitəh.

18:9 Mak 9:43-48 † **18:10** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpən nəghatiən u mətəni məmə, “11 Kəni iəu, Nati İətəmimi, iəmuva məmə iəkosmiəgəh ilah u kəmotəluəi.” **18:10** Hip 1:14 **18:15** Luk 17:3; Kəl 6:1 **18:16** Dut 19:15; Jon 8:17 **18:18** Mat 16:19; Jon 20:23 **18:19** Mak 11:24; Jon 15:7 ‡ **18:22** Nipəti “mau səpinte-səpin” məmə kitah kotəkeikei motalu e nərahian rəha

iətəmi kəti nian rəfin, naunun tikə. **18:22** Luk 17:4 § **18:25** Inu nolian əskasik rəhalah e nian min əha.

kəmatuol pəti uək, kəni mətəmkəhtuv nentəui, mətəni məmə, '!Ətəou=pa rəham kauin iətəm nəmol kəm iəu!'

²⁹ "Kəni ioluək əha iətəm təmol kauin kəm in, teiuaiu misin nəulin mətəkeikei ohni mətəni məmə, 'Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuветin kəm iəu məmə iəkətəou rəhak kauin?'

³⁰ "Mətəu in təni məmə, kəpə. Kəni təmuvən məni məmə okələs suah u kan kləfən e kaləpus mətuarus otətəou rəfin rəhan kauin iətəm təmol. ³¹ Mətəu noluk min nəuvein min kəmoteruh nati əha, nikilah təmahmə pik ohni, kəni məhuvən motəni=pən kəm iətəmi asoli natimnati rəfin iətəm kəmoteruh.

³² "Kəni iətəmi asoli təmauin e ioluək əha tuva tənı=pən kəm in məmə, 'Ik ioluək tərəh agin. İəmərəh rəfin rəham kauin mətəu-inu nəmatəkeikei ohniəu. ³³ ?Təhro nəsasəkəhruiən iətəmi u natuol pəti uək itələu min, təhmen=pən əmə e iətəm iəmol kəm ik?'" ³⁴ ?Kəni niəməha təmol iətəmi asoli, kəni tənı məmə okələs kan kləfən e kaləpus məmə iətəm tətəhtul o kaləpus otaskəlim in mətuarus=pən otətəou rəfin rəhan kauin iətəm təmol."

³⁵ Kəni nian İesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, "Kəni e suaru kətiəh əmə, rəhak Tata əpəha e nəgəu e neai, otol kəm təmah rəfin, nəmə nəutəlpin məsotalu pəhrinən e nərahin iətəm piətəmah min kəutul kəm təmah."

19

İərman mine pətan

kətuərəh ilau min

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Nian İesu təmol naunun e nəniən natimnati min u, kəni miet Kaləli muvən e nitəni Jutiə e nitəni=pən e nikali nəhu Jotən. ² Kəni nimanın nətəmi kəmətəhuərisig lan məhuvən əha ikin əha, kəni təmol vivi ilah e nimisiən min.

³ Kəni Farasi min nəuvein kəmotol nəniən ekəu-ekəu məmə otiuvi=pən İesu e nəghatiən kəti iətəm təsəhruahruin. Kəməhuva o İesu motəni məmə, "?Lou tətəni məmə iərman təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan o nati əpnəpin əmə kəti uə kəpə?"

⁴ Kəni təmol aulis ilah məni=pən məmə, "?Nəmotəfin uə kəpə məmə, e nətuəuinən nian muva mətuarus=pa u rəueiu, Uhgın u iətəm təmol nətəmi rəfin, təmol iərman mine pətan?'" ⁵ Kəni Uhgın u inu, u təməni məmə, 'O nati əha in əha, iərman otərəh rəhan tətə mine məmə, kəni mətuətig ilau rəhan pətan. Kəni ilau okiəuva niyətilau kətiəh.' ⁶ Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə. Uhgın tinilpin ilau kiniəuva minuol kətiəh, kəni o nati əha, pəh iətəmi əpnəpin əmə kəti ko təsəhtuviən rəhalau nətiğin."

⁷ Kəni Farasi min kotəni=pən məmə, "?Mətəu təhro Mosis təməni məmə iətəmi təhrun nəfəniən nauəuə kəti kəm rəhan pətan o nəpəhiən mol difos lan, kəni məhli=pən tətuvən?"

⁸ Kəni İesu təməni=pən məmə, "Mosis təmegəhan e təmah nətəm İsrəl məmə onəkotərəh rəhatəmah niyətan min motol difos e lah mətəu-inu rəhn-kəpə təmah təskasik pik. Mətəu əupən, e nətuəuinən nian muva mətuarus=pa u rəueiu təməsoliən lanu. ⁹ Mətəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə suah kəti tatol tifos mətərəh rəhan pətan mətəu pətan u təsapiliən ilau suah pisin kəti, kəni suah u in mit pətan pisin, təhmen əmə məmə in tatol təfəgə mətəkləh e pətan əha."

¹⁰ Kəni nətəmi rəha İesu kotəni məmə, "Nəmə nətiğin rəha iərman mine pətan təskasik pik lanu, təuvir məmə iərman mine pətan okəsuliən marit."

¹¹ Kəni İesu təməni=pən məmə, "Səniəmə nətəmi rəfin okotəhrun nosiən nəghatiən u, mətəu nətəmi əmə min konu nətəm kəməfən nəghatiən u kəm lah, məmə rəhalah əmə.

¹² Tol lanəha mətəu-inu, nətəmi nəuvein okəsotoliən marit o nati pisin pisin min. Kəti ko təsoliən marit mətəu-inu niyətin nəuветin tərəh nian təmair. Kəti ko təsoliən marit mətəu-inu nətəmi kəmotərəkin niyətin nəuветin. Kəni kəti tətəni aru məmə in otəsoliən marit məmə otol uək rəha Narməniğin Rəha Uhgın. İətəmi iətəm təhrun nosiən nəghatiən u, in təkeikei mos."

İesu təməfəki o kəlkələh min

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kəni nətəmi kəmotos kəlkələh min məhuva o İesu məmə otələhu=pən nəhlmin e lah, kəni məfəki o lah. Mətəu nətəmi rəha İesu kəmotəniəhu ilah. ¹⁴ Mətəu İesu təməni=pən kəm lah məmə, "Pəh kəlkələh min kəhuva ohniəu, sotəniəhuiən ilah, mətəu-inu Narməniğin Rəha Uhgın in rəha nətəmi min u kotol lanu." ¹⁵ Kəni təmələhu=pən nəhlmin e lah məfəki o lah, kəni miet ikin əha.

*Iatəm aluə iatəm
rəhan nautə tepət*

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kəni suah kəti təmuva o Iesu məni=pən məmə, “Iəgətun. ?Iəu oiəkəkeikei mol uək nak iatəm in təuvir məmə iəkos nəmiəgəhiən itulin?”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro nətətapuah ohniəu o nati nak iatəm təuvir? Iətəmi kətiəh əmə iatəm in təuvir. Nəmə nəkolkeikei məmə nəkos nəmiəgəhiən itulin, itəu=pən nəghatiən min rəha Lou.”

¹⁸ Kəni suah u təməni=pən məmə, “?Lou min pəhruvən?”

Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Sohamuiən iətəmi, kəni məsakləhiən e pətan, kəni məsakləhiən, kəni məseiuəiən e kot, ¹⁹ kəni misiai rəham tatə mine məmə, kəni molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.”

²⁰ Kəni iatəm aluə u təməni=pən məmə, “Natimnati rəfin ko iatol. ?Nati nak min əha ikin iatəm iəsoliən?”

²¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəmə nəkolkeikei məmə rəham nolien otəhruahru agin, uvən mol nətəmi kotos nəhmti rəham nautə, kəni məfən məni lan kəm nanrah min. Kəni ik onəkos nəuviriən tepət əpəha e nəgəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmi.”

²² Nian iatəm aluə təmətəu nəghatiən əha, kəni təmagim matuvən. Nikin təpəou mətəu-inu rəhan nautə tepət.

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmi məmə, “Iətəni pəhriən məmə, tiəkis o iətəmi iatəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl Narməniəg Rəha Uhgin. ²⁴ Kəni iətəni min kəm təmah məmə, tiəkis məmə kaməl* otuvən=pən e nipəg nitil, mətəu tiəkis pik məmə iətəmi rəhan nautə tepət otuvən matig ahgəl Narməniəg Rəha Uhgin.”

²⁵ Nian nətəmi rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig pik, mətəu nikilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgin tolkeikei pik agin ilah, mətəu in tətasiru e lah. Kəni motəni=pən məmə, “?Kəni pəh təhruən nosiən nəmiəgəhiən itulin?”

²⁶ Kəni Iesu təməsal=pən əhruahru meruh ilah kəni məni məmə, “Nati u, ko iətəmi təsoliən. Mətəu Uhgin, in təhruən nolien natimnati rəfin.”

²⁷ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Iəmotəpəh natimnati rəfin məmə iəkotohtəu=pinə ik. ?Nati nak u, o nian kəti in rəhatəmah?”

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, e nian iatəm natimnati rəfin okotəuhlin məhuva motiuv, kəni Nəti Iətəmi otəharəg e rəhan jeə rəha kig iatəm in təhəgəhag məuvir agin, kəni itəmah ko nətəm nəmotohtəu=pa iəu, onəkotəharəg min e jeə rəha kig ilah tueləf, kəni məutakil məutarməniəg e nəuaniləuis min ilah tueləf rəha Isrel. ²⁹ Kəni nətəmi rəfin u nətəm kəmotəpəh rəhalah nimə min, uə pialah min, uə nəuvinlah min, uə rəhalah tatə uə məmə, uə nenətilah min, uə rəhalah nipətan min o nərgək, Uhgin otəfən natimnati min əha tepət pik agin kəm lah, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin kəm lah. ³⁰ Mətəu nətəmi tepət nətəm kəutəhtul aupən e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul uərisig e nəmiəgəhiən iatəm otuva. Kəni nətəmi tepət kəutəhtul uərisig e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul aupən e nəmiəgəhiən iatəm otuva.”

20

*Nəghatiən əuhlin
e noluk min*

əpəha e nasumiən

¹ “Tol lanəha mətəu-inu Narməniəg Rəha Uhgin təhmen e nəghatiən əuhlin u. Iətəmi asoli kəti rəha nasumiən təmiet ləplapin agin məmə otəsal e nətəmi məmə okəhuva motol uək e rəhan nasumiən. ² Kəni in təməni məmə otətəou ilah kətiəh kətiəh uan tənariəs* e nian kətiəh, kəni mahli=pən ilah kəhuvən e rəhan nasumiən.

³ “Iuəkir o nain klok ləplapin, təmiet muvən e makit meruh nətəmi nəuvein kəutəhtul məsotoliən nati kəti. ⁴ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmah min, əhuvən motol uək əpəha e rəhak nasumiən, kəni iəkətəou itəmah e məni iatəm təhruahru.’ ⁵ Kəni kəməhuvən.

“Kəni iuəkir o tinə, təmiet muvən mol nati kətiəh əmə, kəni mol min e tri klok ləhnaiuv. ⁶ Kəni iuəkir e faif klok ləhnaiuv, təmiet muvən meruh nətəmi nəuvein min kəutəhtul

19:17 Lev 18:5; Luk 10:28 **19:18** Eks 20:13-16; Dut 5:17-20 **19:19** Eks 20:12; Lev 19:18 * **19:24** Kaməl in nati miəgəh kəti iatəm in iahgin tapirəkis hos mine kau. Afin-to e tiksinari. **19:26** Job 42:2 **19:28** Mat 25:31; Luk 22:30; Nəh 3:21 **19:30** Mat 20:16; Luk 13:30 * **20:2** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Tənariəs kətiəh in təhmen e nətəouiən rəha uək o nian kətiəh. Rəueiu, 1 tənariəs təhmen e 1,000 vatu.

əpnapin əmə. Kəni təmənī=pən kəm lah məmə, 'Təhro nəutəhtul u ikinu nian apiəpiə kəti, məsotolian nati kəti?' ⁷ Kəni kotəni=pən məmə, 'Mətəu-inu iətəmi kəti təsəsalian e timah məmə iəkotol uək rəhan.' Kəni təmənī=pən kəm lah məmə, 'Itəmah min əhuvən motol uək e rəhak nasumian.' Kəni ilah kəməhuvən.

⁸ "Nian tinəhnaiuv, iətəmi asoli rəha nasumian təmənī=pən kəm rəhan iətəmi iətəm təsəl uək noluək min məmə, 'Avin e noluək min kəhuva, nəkəfən rəhalah mənī. Nəkətuəuin mətəu nətəmimi nətəm kəməhuva uərisig muvən mətəuarus nətəmimi kəmotaupən motol uək.'

⁹ "Kəni noluək min nətəm kəməhuva motol uək e faif klok, kəməhuva kəni tətətəu ilah uan tənariəs kətiəh kətiəh. ¹⁰ Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm kəmotaupən motol uək, nikilah təhti məmə okotos mənī tapirəkis nətəmi min u kəmotol uək uərisig. Mətəu ilah kətiəh kətiəh kəmtos min əmə uan tənariəs. ¹¹ Nian kəmtos mənī, kəni nikilah tinarah minəutəni nikali iətəmi asoli rəha nasumian, kəni motəni=pən kəm in məmə, ¹² Nətəmimi min u nətəm kəmotol uək uərisig, kəmotol uək əmə e əuə kətiəh əmə, mətəu ik nətətəu itimah təhmen-əhmen əmə. Mətəu itimah iəmotol uək asoli e nərauiə əskasik e nian apiəpiə.'

¹³ "Mətəu iətəmi asoli təmənī=pən kəm lah məmə, 'Iəu kəti. Iəsakləhian kəm ik. ?Nəmənī məmə nəkol uək u uan tənariəs, uə kəpə? ¹⁴ Os rəham mənī matuvən. Iəkolkeikei məmə iəkətəu iətəmimi u iətəm təmol uək uərisig təhmen əmə lam. ¹⁵ Rəhak u mənī. ?Iəkəhrun nolian lanəha nati nak iətəm iəkolkeikei, uə kəpə? ?Nətəmiki lak mətəu-inu iətol təuvir? "

¹⁶ Kəni nian Iəsu təmol naunun e naghətiən əuhlin, təmənī=pən kəm lah məmə, "Tol lanəha, iətəmi tətəuərisig otəupən, kəni iətəmi tətəupən otəuərisig."

*Iəsu təmənī pətigəm
rəhan nimisiən*

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kəni nian Iəsu tətəuəvən Jerusiləm, təmos rəhan nətəmənī tuələf motəhtul pisin, kəni təmənī=pən kəm lah məmə, ¹⁸ "Kəutəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak kəm pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni okotiuvi pətigəm iəu məmə iəkimis, ¹⁹ kəni motəfən iəu kəm Nanihluə min məmə okotəuvsan lak, kəni motəlis motəh, kəni motətu-pəri iəu e nigə kəməluəu məmə iəkimis. Kəni uərisig e nian kisil, kəni Uhgən otosmiəgəh min iəu e nimisiən."

*Nətapuəhian rəha məmə kəti o Iəsu
(Mak 10:35-45)*

²⁰ Kəni pətan rəha Səpəti, tos nətiləu mil muva misin=pən nəulən o Iəsu, mətətapuəh e nati kəti ohni. (Iləu iətəmimi mil rəha Iəsu.) ²¹ Kəni Iəsu təmənī=pən məmə, "?Nəkolkeikei nak?"

Kəni pətan təmənī=pən məmə, "Pəh nəkegəhan lan məmə nətik mil u, iləu pəti kəti otəharəg e nikalim maru, kəni kəti təharəg e nikalim məuəl, ikin ima nəsanəniən mine nisaiən, nian onəkərmənig lan."

²² Kəni Iəsu təmənī=pən kəm lau məmə, "Nəkuəruu nati iətəm nətuətapuəh ohniəu. ? Təhro? ?Itəlau, nikitaləu təhti məmə nəkuəhrun məmə ko nəkuos nahməniən u oikəkos məmə oikətəu tərah?"† Kəni kuəni=pən kəm Iəsu məmə, "Əuəh, iəkuəhrun."

²³ Kəni Iəsu təmənī=pən kəm lau məmə, "Pəhriən, onəkəuəmnim=pən e rəhak kap rəha nətuəniən nahməniən. Mətəu o nəharəgiən e nikalik maru mine məuəl, səniəmə rəhak məmə iəkəni. Ikin mil əha, iləu rəha nətəmimi min u iətəm Uhgən təmol əpenə-pənə o lah."

²⁴ Nian nətəmimi ten min rəha Iəsu kəmotətəu naghətiən əha, kəni niəməha təmol pik ilah o suah mil iləu pian mətəu ilah min kotolkeikei məmə kəhuva motepət. ²⁵ Mətəu Iəsu təmauin e lah kəhuva kətiəh, kəni mənī=pən kəm lah məmə, "Nəkotəhrun rəkis nolian rəha nətəmi asoli rəha Nanihluə min. Ilah kəuətol təskasik pik kəm rəhalah min nətəmimi. Kəni rəhalah kəpəmən min kəuətol ilah kəuətaməhli ləhtəni e narmənigiən rəhalah. ²⁶ Mətəu itəmah, ko nəsotolian lanəha. Mətəu nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otuəva in iətəmi asoli kəti rəhatəmah, in otəkeikei muva məhmen e ioləuək kəti rəhatəmah, ²⁷ kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otəhtul əupən e təmah, in otəkeikei muva slef rəhatəmah. ²⁸ Nolian əha təhmen əmə lak, Nəti Iətəmimi. Iəməsuəviən məmə nətəmimi okotol uək rəhak, mətəu iəmuəva məmə iəkol uək rəhalah, kəni iəkəfən rəhak nəmiəgəhian məmə iəkətiəh ilah e rəhalah nolian tərah min."

*Iəmnəu mil kəmuəruh nati
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)*

20:8 Lev 19:13; Dut 24:15 **20:16** Mat 19:30; Mak 10:31 **20:18** Mat 16:21; 17:22-23 **20:21** Mat 19:28; Luk 22:30

† **20:22** Nəghətiən Kris əhrəuəru tətəni məmə, "Itəlau, nikitaləu təhti məmə nəkuəhmen məmə kitəhal okiləhəmnim pəti e kap rəha nətuəniən nahməniən iətəm iəu iəkəkeikei məmnim lan?" **20:22** Mat 26:39; Jon 18:11 **20:25** Luk 22:25-26

20:26 Mat 23:11; Mak 9:35 **20:28** Luk 22:27; Fil 2:7

²⁹ Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhiet e taun Jeriko, nīmənin nətəmimi kəmohtəu=pən. ³⁰ Kəni iəmnəu mil keiu kətuəharəg e nīkali suaru, kəni nian kəmuətəu məmə Iesu tətaliuək e suaru mətuvə, kəni kəmuagət əfəməh muəni məmə, “!Iərməniɡ, Mipi Kig Tefit, asəkəhruin itimlau!”

³¹ Kəni mətəu, nīmənin nətəmimi kautəniəhu ilau, motəni=pən məmə kəsuaɡət pikian, mətəu ilau kuagət pik agin min məmə, “!Iərməniɡ, Mipi Tefit, asəkəhruin masiru itimlau!”

³² Kəni Iesu təhtul mauin e lau, məni=pən məmə, “?Nəkuolkeikei məmə iəkol nak kəm təlau?”

³³ Kəni kuəni=pən məmə, “!Iərməniɡ, iəkuolkeikei məmə iəkueruh nati.”

³⁴ Kəni Iesu təmasəkəhruin ilau, kəni mek nəhmtilau. Kəni rəueiu agin, kinatueruh nati, kəni matuitəu=pən Iesu.

21

Iesu təmuvən əpəha Jerusiləm mol əpu məmə in Kig

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Nian kinəhuva iuəkir o Jerusiləm, minəhuva Petfas e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu təmahliəkis rəhan mil iətəmimi keiu, ² kəni məni=pən kəm lau məmə, “!an əpəha e lahuənu aupən e tah, kəni ikin əha nəkueruh uəhai əmə togki kəti kəmoħrain ilau nətin. Kəni nəkiatis ilau muasig miəuva kəm iəu. ³ Nəmə iətəmi kəti təni nati kəti kəm təlau, nəkuəni=pən kəm in məmə Iərməniɡ tolkeikei ilau, kəni otəpanahli=pa uəhai əmə ilau.”

⁴ Nati u təmuva məmə otol nəghatian nak iətəm iəni təməni otuva mol nīpəħriənian. Iəni təməni məmə,

⁵ “Otəni=pən kəm nətəmimi əha Jerusiləm* məmə, ‘Oteruh-to, rəhatəmah kig tətuvə o təmah, rəhan nəteligian in ləhtəni, kəni mətəsuə e togki, mine togki u in nətin əmə.’ ”

⁶ Kəni iətəmimi mil rəha Iesu kəmian muol nati nak iətəm Iesu təməni məmə okuol.

⁷ Kəmuasig togki mine nətin, kəni muələhu-pəri rəhalau kot min e togki mil, kəni Iesu təməharəg-pəri lan. ⁸ Nīmənin nətəmimi tēpət kautepin rəhalah min kot əpəha e suaru, kəni nəuəvin kotətēi nimali nig min, kəni motepin ilah e suaru e nisialian. ⁹ Kəni nīmənin nətəmimi nətəm kəutaupən e Iesu, mine nīmənin nətəmimi nətəm kautəhuərisig e Iesu, kəutaɡət əfəməh mautəni məmə,

“!Hosanə† o Mipi Tefit!

!Iərməniɡ Uħgin tətətiɡ ilau iətəmimi u iətəm tətuvə e nərgin!

!Hosanə o Uħgin əpəha ilis e negəu e neal!”

¹⁰ Nian Iesu tēmiet=pən Jerusiləm, nətəmimi rəfin əha ikin nīkilah təmauit, kəni mautəni nəghatian tēpət mətətəpuəh məmə, “?Pəh u?”

¹¹ Kəni nīmənin nətəmimi kotəni məmə, “!nu iəni Iesu, rəha Nasərit, əpəha e nītəni Kaləli.”

Iesu əpəha

e Nimə Rəha Uħgin

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Kəni Iesu təmuvən əpəha imə e Nimə Rəha Uħgin, kəni məhgi pətiɡam nətəmimi nətəm kautol səlim mine mautos nəhmtin natimnati əha ikin məmə okotol sakrifais lan. Kəni mahuvihin tēpil min iətəm kətəuhlin məni ikin, kəni mahuvihin jə min rəha nətəmimi min u kautol səlim e iəuein min.† ¹³ Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Kəmətēi e Nauəuə Rəha Uħgin məmə, ‘Rəhak nīmə, okəuin lan məmə nīmə rəha nəfakian kəm Uħgin,’ mətəu itəmah nəmotol məmə in ‘nīmə rəha iəkləh min.’ ”

¹⁴ Kəni nətəmimi nətəm nəhmtiləh tərəh mine nətəmimi nəhkliləh təməpaiu-əpaiu kəməhuva ohni əpəha e Nimə Rəha Uħgin, kəni tol vivi ilah. ¹⁵ Kəni pris asoli min mine nəgətin min rəha Lou kəmoteruh nati təuvir min iətəm in təmol, kəni moteruh min kəklələh min kəutaɡət əfəməh əpəha e Nimə Rəha Uħgin, mautəni məmə, “!Hosanə o Mipi Tefit!”

Mətəu nətəmi asoli əha, niəməha təmol ilah. ¹⁶ Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə, “?Nətətəu nati nak kəklələh min kəutəni, uə kəpə?”

* **21:5** Nəghatian əhruəhru rəha Kris təni məmə, “Nətin Pətan Saion” kəni nīpəti nəghatian u məmə “nətəmimi rəha Jerusiləm.” Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **21:5** Sek 9:9 † **21:9** Nīpəti nəghatian u “Hosanə” təni məmə, “əni-vivi.” Nətəmimi kəmautəni pətiɡam məmə Iesu in Məsaia, iətəmimi u Uħgin təməni məmə in otahli=pa məmə otosmiəgəh ilah. **21:9** Sam 118:26 ‡ **21:12** Afın-to e tiksınəri “Nimə Rəha Uħgin” o nəħriənian natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətiɡam nətəmimi e Nimə Rəha Uħgin. **21:13** Aes 56:7 **21:13** Jer 7:11

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əuəh. Nəmotafin, uə kəpə, nəghatiən iətəni kəti təməni kəm Uhgin iətəm tətəni lanu lan məmə, ‘E nohli kəlkələh agin min mine nəpəou min agin, nəmol məmə ilah okotəni-vivi ik.’”

¹⁷ Kəni təməpəh ilah miet Jerusiləm muvən e taun Petəni, mapili ikin.

Nigi kəti fik təmaukei-aukei
(Mak 11:12-14,20-26)

¹⁸ Ləpləpin agin, Iesu təmitəlig=pən min Jerusiləm, kəni nəumis tinus. ¹⁹ Kəni təmafı nigi u fik e nikali suaru, kəni təmuvən ohni mətəu təsehian nəuan kəti, mafı əmə nimalin. Kəni təni=pən kəm nigi u məmə, “!Ko nəsəuə minian!” Kəni rəueiu agin, nigi təmaukei-aukei.

²⁰ Nian rəhan nətəmimi kəmoteruh nati əha, kəni narmiləh təmiuvig, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, “?Təhro nigi əha fik təmaukei-aukei uəhai əmə lanəha?”[§]

²¹ Mətəu Iesu təməni=pən məmə, “İətəni=pinə niphəriənian məmə nəmə nautos nəhatəiən, kəni rəhatəmah nətəligiən təsoliən keiu, nəkotəhrun nolian nati nak iətəm iəmol e nigi u fik. Mətəu səniəmə in əmə əha, nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nitəuət əha məmə ‘Uvən miuvig mamnin əpəha ləuantəhi,’ kəni otol nəuiatəmah. ²² Nəmə nəkotəhatə, kəni onəkotos nati nak iətəm nəutəpəuəh lan e nəfakiən.”

Nətapuəhian o nepətiən
rəha Iesu

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Iesu təmuvən e Nimə Rəha Uhgın, kəni nian təmətəgətun, pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətam İsrəl, kəhəuə ohni motəni=pən məmə, “?Natol natimnati min u e nepətiən rəha pəh? ?Kəni pəh təməfiənə nepətiən ko?”

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “İəkətapuəh=pinə min e nəghatiən kəti kəm təmah. Nəmə nəkotəfa nəghatiən kəti, kəni iəkəni=pinə kəm təmah məmə nepətiən nak iətəm iətol natimnati min u lan. ²⁵ ?Nepətiən rəha Jon təmsipən iə o nolian bəptais? ?Təmsipən e nəgəu e neai, uə rəha nətəmimi əmə?”

Kəni kəmotəni=pən kəm lah min məmə, “Nəmə kotəni məmə, ‘Nepətiən rəha Jon təmsipən e nəgəu e neai,’ kəni otəni məmə, ‘Mətəu təhro nəsotəniən niphəriənian lan?’ ²⁶ Mətəu nəmə kotəni məmə, ‘Rəha nətəmimi əmə,’ kitəh kəutəgin e nımənin nətəmimi ikinu rəueiu mətəu-inu nikiləh təhti məmə Jon in iəni kəti rəha Uhgın.”

²⁷ Tol lanəha, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “İtiməh iəkotəruu.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu min, ko iəsəniən kəm təmah məmə e nepətiən nak iətol natimnati min u lan.”

Nəghatiən əuhlin
e suah mil keiu.

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro? ?Nikitəmah tətəhti məmə nak? Suah kəti, nətin iərman keiu. Kəni təmuvən məni=pən kəm iətəm iəhgin lan məmə, ‘Nətik, uvən mol uək rəueiu əpəha e nasumiən.’ ²⁹ Mətəu nətin təməni=pən məmə, ‘İəkəpəh.’ Kəni matig məuhlin min rəhan nətəligiən, kəni muvən e nasumiən.

³⁰ “Kəni tatə təmuvən o nətin iətəm təkəku, məni=pən min kəm in nati kətiəh əmə. Kəni nətin təməni=pən məmə, ‘Əuəh, tatə, iəkuvən,’ mətəu təməpəh=pən e nasumiən.

³¹ “?Otəni-to məmə suakəku mil u in pəhruvən, təmol nəuia rəhan tatə?”

Kəni kəmotəni=pən məmə, “Suakəku iətəm iəhgin lan.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əuəh, in əhruahru. Kəni iətəni=pinə niphəriənian məmə, nətəmi kəutos məni rəha takis, mine niphətan rəha suaru kəutəhuvən e Narməniğiən Rəha Uhgın əupən e təmah, ³² mətəu-inu Jon təmuva o təmah məmə otəgətun suaru rəha nolian əhruahru, kəni mətəu itəmah nəsotəniən niphəriənian lan. Nəti suah u iətəm təkəku tətəgətun=pən itəmah. Mətəu nətəm kəutos məni rəha takis, mine niphətan rəha suaru kəmotəni niphəriənian lan. Nəti suah iətəm tətəpət lan tətəgətun=pən ilah. Kəni

21:16 Sam 8:2 **§ 21:20** E Oltestimin, nigi u fik tatol nəmtətiən e nətəm İsrəl. Iesu in təmol nigi u fik taukei-aukei məmə otəgətun nətəmi asoli rəha İsrəl, okol nalpinian kəm lah. Uə təhmen əmə lanu məmə Uhgın otol nalpinian kəm nətəmimi min u kəsotəliən nəuan uə məsotəfakiən kəm in (Aiseə 5:1-7 mine Jereməə 8:4-13 rəhaləu nəghatiən təhmen əhmen; eruh min Matiu 24:2 mine futnot). Mine Iesu təməgətun min lanu məmə otəgətun rəhan min nətəmimi o rəhaləh nəhatəiən, u inu, rəhaləh nəhtulian e Uhgın. **21:21** Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1Kor 13:2 **21:22** Mat 7:7-11; 18:19 **21:26** Mat 14:5

nəmoteruh pau nati əha, mətəu nəməsotəuhliniən itəmäh e rəhatəmäh noliən tərəh min, kəni məsotəniən niəhriəniən lan.*

Nəghatiən əuhlin e nətəmimi tərəh nətəm kəutasum e nasumiən

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Kəni İesu tətəkəikəi mətəni məmə, “Otətəlig-to e nəghatiən əuhlin kəti min. İətəmi asoli kəti rəha nasumiən, təmol nasumiən kəti e niləuis kəti kətəni məmə krep, u katol wain lan. Kəni mol kəlkəl e kəpiəl muvən mitalau lan. Kəni mol ikin kəti o noliən nimei nevig-evigian e nəua krep məmə nəhu krep otaiu kəni mol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəsal vivi o nasumiən o nati miəgəh min mine nətəmimi.[†]

“Kəni təmegəhan=pən e nasumiən kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuvein rəhan, nəuvein rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkian ikin pişin pişin kəti.

³⁴ “Nian krep tinimarəg, kəni tahlı=pən rəhan ioluək min məmə okəhuvən e nasumiən rəha krep, motətapuah o nətəmimi nətəm kautol uək e nasumiən məmə okotəfən rəhan krep nəuveitin kəm lah.

³⁵ “Mətəu nətəm kautol uək e nasumiən kəmotaskəlīm rəhan ioluək min, kəni motoh kəti, motohamu kəti, motəhti e kəpiəl iətəm tatol kişil lan. ³⁶ Kəni tahlı=pən min ioluək min nəuvein kəhuvən o lah, ilah tēpət tapirəkis in min aupən. Kəni nətəmimi nətəm kautol uək e nasumiən kotol tərəh e lah e noliən əhmen min əmə məmə kəmotol e in min aupən. ³⁷ Naunun ağin, tahlı=pən nətin iərman tuvən o lah, kəni məni məmə, ‘İlah okotəkəikəi motisiəi nətik.’

³⁸ “Mətəu nian nətəmimi min kautol uək e nasumiən kəmotafu nətin, kəni kotəni=pən kəm lah min məmə, ‘İnu nəti iətəmi asoli iətəm otarmənig e nasumiən nian rəhan tatə otimis. Pəh kəhuvən motohamu min, kəni motos nasumiən məmə rəhatəmäh motarmənig lan.’ ³⁹ Kəni kəmotaskəlīm motatu pətigəm lan e nasumiən, kəni motohamu.”

⁴⁰ Kəni nian İesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, kəni məni məmə, “?Tol lanu lan, nian iətəmi asoli rəha nasumiən otuva, kəni otol nak e nətəmimi nətəm təmegəhan=pən e nasumiən kəm lah?”

⁴¹ Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otərəkin ağin nətəm kotərəh min əha, mohamu ilah. Kəni uərisig, tēpanegəhan e rəhan nasumiən əha tuvən e nəhlmi nətəmimi pişin nəuvein, kəni e nian əhruahru iətəm krep tatimarəg, ilah okotəfən nəuveitin rəhan.”

⁴² Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotafin e Nauəuə Rəha Uhgın u, uə kəpə? Tətəni məmə,

‘Pos u iətəm nətəmimi rəha nuvləkinian nimə kəsotolkekəiən motəpəh,

in tinuva pos iətəm tol nəhgın o noliən nimə.[‡]

İərmənig təmol nati u,

kəni in nati təuvir ağin e nəhmtitah.’

⁴³ Tol lan əha, iətəni kəm təmah məmə Nərmənigian Rəha Uhgın okos rəkis o təmah, kəni kəfən kəm nətəmimi min u nətəm okotol nəuialah. ⁴⁴ Nəmə iətəmi kəti otaiu mələş pikin pos u, nikilkilin titəgıt əgıt. Uə nəmə pos u otəmei məməhli-ərain in, otəuvtəuvta marah ağin.”[§]

⁴⁵ Nian pris asoli min mine Fərəsi min kəmotətəu nəghatiən əuhlin iətəm İesu təməni, kəni kəmotəhruən məmə tətəghati e lah. ⁴⁶ Kəni kinautasal e suaru kəti məmə okotaskəlīm İesu motləfən e kaləpus, mətəu kautəgın e nimənin nətəmimi, mətəu-inu nətəmimi kəutəni məmə in iəni kəti.

22

Nəghatiən əuhlin

e nauəniən asoli rəha marit

¹ Kəni İesu təməni min nəghatiən əuhlin kəti min məmə, ² “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Nərmənigian Rəha Uhgın. Kig kəti iətəm təmol əpenə-penə e nauəniən asoli o marit rəha

* **21:32** Nətəmimi rəha nosian takis mine niptan rəha suaru, ilah kautol tēfəgə tərəh, kəni ilah kotəhmen e suakəku u iətəm tēpət lan. Aupən kəmotəhti nəuia Uhgın, mətəu uərisig ko kotol nati nak təməni. Nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl mine nətəm u kəsotəhatətəiən e İesu kotəhmen e suakəku u iətəm təkəku. Kəutəni əmə e nohliləh məmə kotolkekəi Uhgın kəni motol nəuiən, mətəu nikiləh isəu o Uhgın. **21:32** Luk 3:12; 7:29-30 [†] **21:33** Natimnati iətəm İesu tətəghati lan e fes 33 tətəghati e noliən rəha noliən wain **21:33** Aes 5:1-2 **21:38** Mat 27:18 **21:39** Hip 13:12 [‡] **21:42**

“pos” – Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “kəpiəl.” E nian əha, nətəmimi kəmotol nimə e kəpiəl. Kəni kəpiəl kekəi in kəpiəl ləhtəni ağin u tətəskəlīm nimə mətuvləkin nimə lan. Rəueiu u Tanna, nətəmimi tēpət kautol nimə e pos mine napət. Kəni pos iətəm in nati kekəi in pos u iətəm tol nəhgın maskəlīm nəhgi nimə. İesu tətəghati aru lan məmə in pos iətəm tol nəhgın. **21:42** Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1Pita 2:6-8 [§] **21:44** E kəpi əuas min nəuvein rəha Niutestimin təuvir ağin iətəm kəməte e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 44 u tika.

nətin. ³ Kəni mahli=pən rəhan noluək min məmə okəhuvən o nətəmimi min u nətəm təmahli=pən rəkis nəghatien o lah məmə okəhuva o nauəniən rəha marit. Mətəu kotəni məmə ko kəsəhuvaiən.

⁴ “Kəni tahli=pən rəhan noluək nəuvein min, məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuvən motəni=pən kəm nətəmimi min u nətəm iəmahli=pən rəkis nəghatien o lah məmə, inol əpenə-pənə rəkis e rəhak nauəniən. Rəhak kau min mine nati kau min u kotasisi vivi, iəmoə rəkis ilah, kəni natimnati rəfin tinəhmen. Əhuva e nauəniən rəha marit.’

⁵ “Mətəu kəsotətəligian e noluək min, kəni motaiu atiti, kəti tatuvən e rəhan nasumiən, kəti tatuvən e rəhan bisnis. ⁶ Kəni nəuvein kotaskəlim noluək min rəhan, motol tərəh e lah, kəni motohamu ilah. ⁷ Kəni kig, niəməha təmol pik. Kəni tahli=pən rəhan soldia min kəhuvən, kəni motohamu nətəmimi min u nətəm kəmotohamu rəhan noluək min, kəni motasiəpən e rəhalah taun asoli.

⁸ “Kəni məni=pən kəm rəhan noluək min məmə, ‘Kinol əpenə-pənə rəkis e nauəniən rəha marit, mətəu nətəmimi min u iəmahli=pən rəkis nəghatien o lah, nolian rəhalah təsəhmenian məmə okəhuva. ⁹ Tol lanəha, əhuvən əpəha e suaru asoli min kəni motəni=pən kəm nətəmimi əpnəpin rəfin nətəm nəkoteruh məmə okəhuva e nauəniən rəha marit.’ ¹⁰ Kəni noluək min kəməhuvən əpəha e suaru asoli min, kəmotuhapumın nətəmimi rəfin u kəmoteruh ilah, nətəmimi nətəm kotəuvir mine nətəmimi min u nətəm kotərəh, kəni ikin kətəuən ikin təməriəuəh e nətəmimi.

¹¹ “Mətəu nian kig təmuva meruh nətəmimi, təmeruh min iətəmimi kəti əha ikin iətəm təsuvəniən e napən rəha marit. ¹² Kəni kig təməni=pən məmə, ‘?İəu kəti, nəməhro? ?Nəmuva imə mətəu nəməsuvəniən e napən rəha marit?’ Kəni suah u tinəruru nuhalpiniən nəghatien rəhan.*

¹³ “Kəni kig təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ‘Otəlis-ərain nəhlmin mine nəhlkin, kəni mətəraki pətigəm əpəha e napinəpuəin ikin kətəsək ikin, kəni katigət-ərain nəhlvətəmi ikin.’”

¹⁴ Kəni İesu təmətəkeikei motəni məmə, “Tol lanəha mətəu-inu nətəmimi tepət, kətahli=pən nəghatien o lah, mətəu nəuan nəuvein əmə nətəm katitəpin ilah.”

Takis rəha Kig Sisə

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Kəni Fərəsi min kəməhiet məhuvən motol nəghatien ekəu-ekəu min məmə otiuvi=pən İesu o nəniən nəghatien kəti iətəm təsəhruəhruəin. ¹⁶ Kəni kotahli=pən rəhalah nətəmimi kəhuvən o İesu ilah nətəmimi rəha pati rəha Herot. Kəni motəni=pən məmə, “İəgətun. İəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru, kəni mətəgətun pəhriən suaru əhruahru rəha Uhgın. Nəsolien məmə nətəligian rəha nətəmimi okotiuvi rəkis rəham nətəligian, mətəu-inu natol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin, nəmə in iətəmi asoli uə iətəmi əpnəpin əmə. ¹⁷ Kəni əni-to kəm timah rəham nətəligian e nati u. ?Təhruahru məmə okətəu=pən takis kəm Kig Sisə, uə kəpə?”

¹⁸ Mətəu İesu tinəhrun rəhalah nətəligian tərəh min, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “! İtəmah kəuit kəsuaə min! ?Təhro nəutalkut məmə nəkotol kekəu-ekəu ohni iəu? ¹⁹ Otəgətun-to məni iətəm katətəu takis lan.” Kəni kotos məni † məhuva kəm in, ²⁰ kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Narmi pəh u, kəni nərgi pəh u e məni u?”

²¹ Kəni kəmotəni=pən məmə, “Kig Sisə.”

Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Narmın tətəgətun məmə inu in nati kəti rəhan pəhriən. Kəni tol lanko, nak u rəha Kig Sisə, otəfən kəm Kig Sisə. Kəni nak u rəha Uhgın, otəfən kəm Uhgın.”

²² Nian kəmotətəu nəghatien əha, narmiləh təmiuvig. Kəni kəmotəpəh İesu motəgim.‡

Nian Uhgın otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən.

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ E nian əha inəha, Satusi min kəməhuva o İesu. İlah kəutəni məmə nətəmimi okəsotəmiəgəh minian e nimisiən. Kəni kotəni=pən kəm İesu məmə, ²⁴ “İəgətun. Mosis təməni

22:6 Mat 21:35 * **22:12** Nətəmimi nəuvein rəha nolien stadi e Baebol ilah nikiləh təhti məmə kig təməfən napən rəha marit kəm nətəmimi rəfin məmə okəhuvən lan, mətəu inkonu kəmos əpnəpin əmə nətəmimi nətəm kəməfu ilah e suaru min. Mətəu iətəmimi u nikin təməhti məmə otəsuvəniən e rəhan napən əha kəməfən məmə otuvən lan, inu nolien u tətəgətun məmə in təsisiəin kig mine nətin. **22:13** Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** Mak 3:6 † **22:19** Məni iətəm kəmos məhuva in koin kəti, nərgin u “tanarias,” iətəm təhmen e 1,000 vatu. **22:21** Rom 13:7 ‡ **22:22** Nəmə İesu tuhalpın kəni məni məmə okəsotətəuəin takis, in otol nati kəti nətəm Rom nikiləh otəsəgəniən ohni, kəni ko kotəhrun nələsiən in. Nəmə in tuhalpın məni məmə okotəkeikei motətəu takis, kəni in otol nati kəti nətəm İsrəl nikiləh otəsəgəniən ohni, kəni okotəlis in. Mətəu rəhan nuhalpiniən in tol pisin, rəhan nəghatien təməu nikiləh e nati əha: u niki iətəmimi. Kəni ilah kəməsotəlesiən in mine ilah kəmotəuit pəhriən e nəghatien əha. **22:23** Uək 23:8

kəm tah məmə, nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni pian otakeikei mit patalimis əha, məmə okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nime i rəhan tatə asoli əpəha tinimis rəkis.

²⁵ “Kəni ikin əha imatimah ikin, nəman ilah səpin, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətam tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis. Kəni pian iətam tatol keiu lan tit pətalimis. ²⁶ Kəni in min təmimis məsələsiən nətin kəti, kəni iətam tatol kisi lan mine ilah rəfin məhuvən mətəuarus=pən iətam tatol səpin, kəmotol nati kətiəh əmə. ²⁷ Kəni əmeiko, pətalimis timis. ²⁸ ?Tol lanəha, əni-to kəm timah məmə, e nian iətam Uhgın otosmiəgəh nətəmimi lan e nimisiən, pətan əha in rəha pəh, mətəu-inu ilah rəfin əha səpin kəmotol marit e pətan əha?”

²⁹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah nəmotəni arəpən rəhatəmah nəghatiən mətəu-inu nəsotəhrunien Nauəuə Rəha Uhgın mine nəsanəniən rəhan. ³⁰ Nian Uhgın otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən, kəni nətəmimi okəsotolien marit, okotəhmen e nagelo min əpəha e negau e neai. ³¹ ? Nəmotəfin uə kəpə, Nauəuə Rəha Uhgın iətam tətəghati e nian Uhgın otosmiəgəh nətəmimi e nimisiən? Tətəni məmə, ³² ‘İəu Uhgın rəha Epraham, iəu Uhgın rəha Aisək, kəni iəu Uhgın rəha Jekəp.’ In səniəmə Uhgın rəha nətəm kəmoħmis, mətəu in Uhgın rəha nətəmimi nətəm kəutəmiəgəh, təhmen=pən min e suah milahal, u nati əpnəpin nipiətalahal təmimis nuvh rəkis, mətəu narmilahal tətətig əhanəh u rəueiu.”

³³ Nian nımənin nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig o nəgətunien rəhan.

Lou iətam in ilis pik

(Mak 12:28-34)

³⁴ Nian Farəsi min kəmotətəu məmə İesu təmisisig e noħli Satusi min e rəhan nəghatiən, kəni Farəsi min kəməhuva kətiəh. ³⁵ Kəni kəti iətam təhrun pik Lou, təməni=pən nəghatiən kəti kəm İesu məmə İesu otəni nəghatiən kəti təsəhruahruien, məmə ³⁶ “İəgətun. ? Lou pəhruvən rəha Uhgın u in ilis pik?”

³⁷ Kəni İesu təməni=pən məmə, “Nəkəkeikei molkeikei İərmənig Uhgın rəham e nikim rəfin rəham, mine nətəligien rəfin rəham, mine nəmiəgəhiən rəfin rəham. ³⁸ Inu in Lou iətam tətaupən kəni in ilis pik. ³⁹ Kəni Lou iətam tatol keiu lan, in iuəkir təhmen əmə, məmə, ‘Nəkəkeikei molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.’ ⁴⁰ Kəni Lou mil u keiu, ilau nəukəti Lou rəfin, mine nauəuə rəha iəni min rəfin aupən.”

Kristo in nəti pəh

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Kəni e nian Farəsi min kəutuhəpumin ilah min, İesu təməni=pən məmə, ⁴² “?Nikitəmah təhti məmə nak, e Kristo iətam Uhgın təməni məmə otəhli=pa? ? In tatsipən e nəuaniləuis rəha pəh?”

Kəni ilah kotəni=pən məmə, “In mipi Kig Təfit.”

⁴³ Kəni İesu təməni=pən məmə, “Mətəu təhro e Təfit, iətam tətəghati e Narmın Rəha Uhgın, tətauin e Kristo məmə ‘İərmənig.’ Mətəu-inu tətəni məmə,

⁴⁴ ‘İərmənig Uhgın təməni=pən kəm rəhak İərmənig məmə,

“Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisiaian, mətəuarus=pən iəu iəkələs iəhu rəham tikimir min

məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəħkəm,

məmə nətarmanig e lah.”

⁴⁵ ?Kəni nəmə Təfit tətauin e Kristo məmə ‘rəhak İərmənig,’ kəni otəhro məmə Kristo in mipi Təfit tarah?”

⁴⁶ Kəni iətəmimi kəti təruru nuhalpiniən nəghatiən rəha İesu. Kəni e nian əha matuvən, kəmotəgin e nətapuəhiən e nəghatiən kəti min.

23

İesu təmagət əskasik

e nəgətun min rəha Lou

mine Farəsi min

(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

¹ Kəni İesu təməni=pən kəm nımənin nətəmimi, mine rəhan min nətəmimi məmə, ² “Nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min kəutos nəpətiən məmə okotəni pətiəgəm Lou rəha Mosis kəm təmah. ³ Tol lanəha, nəkotəkeikei motohtəu=pən kəni motol nətimnati min rəfin iətam kəutəni kəm təmah. Mətəu nəsotolien kəmə ilah u kəutəni əmə nati, mətəu ilah kəsotolien

nati ietəm kəutəni pətīgəm. ⁴ Kautəkeikei o nətəmimi məmə okotohtəu=pən lou əskasik min ietəm kotəhmen e katipa figəm, mətəu ko ilah kəsotəfənian nəuanəhmlilah məmə okotasiru e lah.

⁵ “Natimnati rəfin ietəm ilah kautol, kautol əmə məmə nətəmimi okoteruh. Nəkotəhrun pəuis kəti kətəni məmə failaktri ietəm nətəmimi kəmotəpei=pən nəghatian rəha Nauəə Rəha Uhgın ikin, konu motəlis rəhn-kəpə lah mine nəhmlilah lan. ^{*} Mətəu rəha nəgəton min rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah pəuis in iaHgın tapirəkis. Kəni nəkotəhrun niləuis əlkələh min ietəm kəutəhkul=pən e nipəgnəmti kot min, ietəm tətəgəton məmə ietəmimi in tətəhtul əskasik o nitəu-pənian Lou. Mətəu rəha nəgəton min rəha Lou mine Farəsi min, rəhalah niləuis tətəməh pik. ⁶ Kəni e lafet min, ilah kətolkeikei ima nisaiə, kəni e nimə rəha nuhapuminiən, ilah kətolkeikei məmə okotəharəg e jeə aupən. ⁷ Kəni e ikin katol makit ikin, ilah kətolkeikei məmə nətəmimi kotəni təuvir kəm lah, kəni mətəu in e lah məmə ‘Rapai’ u nipətən təni məmə ‘Iəgəton katisiai.’[†]

⁸ “Mətəu sotolian məmə nətəmimi okotəu in e təmah məmə ‘Rapai,’ mətəu-inu rəhatəmah Iəgəton katisiai kətiah əmə, kəni itəmah piatəmah min. ⁹ Kəni sotəuiniən e ietəmi kəti u e nəhue niftəni məmə, ‘Tətə, ietəm katisiai,’ mətəu-inu Tətə rəhatəmah kətiah əmə əpəha ilis e negəu e neai. ¹⁰ Kəni sotolian məmə nətəmimi okotəu in e təmah məmə, ‘Iəgəton,’ mətəu-inu rəhatəmah Iəgəton kətiah əmə, Kristo ietəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa. ¹¹ Ietəmimi u in tətəp e təmah, in təkəikei muva ioluək rəhatəmah. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, ietəmimi ietəm otəfəri aru in, Uhgın otosiahu, kəni ietəmimi ietəm otosiahu aru in, Uhgın otəfəri.

¹³ “!Kəsi, itəmah min u nəgəton min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian əsoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutəsisig e suaru o nətəmimi o nuvəniən matig əhəl Nərməngian Rəha Uhgın. Mətəu itəmah nəshəvəniən, kəni nəsotəgəhanian məmə nətəmimi kəhuvən ikin, nati əpnəpin ilah kətolkeikei məmə okəhuvən.[‡]

¹⁵ “!Kəsi, itəmah min u nəgəton min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian əsoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəkitəmah tagiən əmə məmə nəkəhuvən isəu e negəu, uə e naliuəkian əmə o nuvəniən e niftəni pisin min məmə nəkətiuvi=pə ietəmimi kətiah əmə e nəfakiən rəhatəmah. Mətəu nian ietəmimi kəti tatos nolian min əha rəhatəmah, kəni tətəva ietəmi tərəh tapirəkis itəmah, kəni nəmotol məmə in otəkeikei mos nalpinian e nigəm əsoli tapirəkis itəmah.

¹⁶ “!Kəsi, nərahian əsoli otuva o təmah nətəm nautit nətəmimi mətəu nəhmtitəmah təpis! Itəmah nəutəni məmə, ‘Nəmə ietəmi kəti tatos nonəuvil e Nimə Rəha Uhgın məmə otol rəhan nəghatian tətəhtul əskasik, nəmə tətəsolian, mətəu in nati əpnəpin əmə. Mətəu nəmə ietəmi kəti tatos nonəuvil e aiən u kol tətəraip-oraip rəha Nimə Rəha Uhgın, kəni in otəkeikei mol nəuian ietəm təmos nonəuvil ohni.’ ¹⁷ !Itəmah nətəm nəkotəlməli, nəhmtitəmah təpis! ? Naku u in ilis, aiən u kol tətəraip-oraip, uə Nimə Rəha Uhgın ietəm tatol aiən u tətəsim? ¹⁸ Kəni nəkotəni min məmə, ‘Nəmə ietəmi kəti tatos nonəuvil e olte, in nati əpnəpin əmə. Mətəu nəmə ietəmi kəti tatos nonəuvil e sakrifais ietəm tətəharəg lan, kəni in otəkeikei mol nəuian ietəm təmos nonəuvil ohni.’ ¹⁹ !Itəmah nətəm nəkotəlməli, nəhmtitəmah təpis! ?Nak u in ilis, sakrifais uə olte ietəm tatol sakrifais tətəsim? ²⁰ Tol lanəha, ietəm tatos nonəuvil e olte, pəhriən, tatos nonəuvil e olte mine natimnati rəfin ietəm tətəharəg lan. ²¹ Kəni ietəm tatos nonəuvil e Nimə Rəha Uhgın, pəhriən tatos nonəuvil e Nimə Rəha Uhgın mine Suah u tətətig ikin. ²² Kəni ietəmi tatos nonəuvil e negəu e neai, pəhriən tatos nonəuvil e jeə rəha kig u in rəha Uhgın, kəni tatos nonəuvil e Suah u tətəharəg-pəri lan.

²³ “!Kəsi, itəmah min u nəgəton min rəha Lou mine Farəsi min, nərahian əsoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutəfən tait rəhatəmah e natimnati rəfin muvən mətəuarus=pən e nimali nigə əlkələh min əgin nəmivəlah tətəpien u kətəfən e nəuəniən,

^{*} **23:5** “pəuis” – inu bokis əkəku kəti kəmol e nilosi kau. Kəmətei rəkis=pən nəghatian rəha Nauəə Rəha Uhgın e letə əkəku əgin motəpei=pən lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətəmimi kəmotol lanəha mətəu-inu kəmotolkeikei məmə otol nəghatian ietəm tətətig e Dut 6:8 mine 11:18. Kəni nəman min u nətəm Isrel min rəfin nətəm kinos rəkis nu tatin, ilah okotəfən pəuis min əha nian tətəp, kəni nian rəfin e nian rəha nəfakian. Kətəlis e nipənəgin mine nəhmlin məuil e niləuis kəmol e nilosi kau. E nəghatian Inglis, kətəni pəuis min əha məmə, “Phylacteries.” **23:5** Eks 13:9; Nam 15:38-39; Dut 6:8; Mat 6:1 † **23:7** Nəmə iəgəton rəha Lou təmalieuək mətəvən iuəkir ohnik, nəkəhtul e nisaiə, kəni nəkəni təuvir kəm in, məuin lan məmə, “ietəmi əsoli,” uə “Rapai.” Kəni nətəm Isrel kəutəu in e rəhalah nəgəton əsoli min nətəm ilah ilis pik məmə, “Rapai,” u nipətən təni məmə “ietəmimi in ilis” uə “ietəmimi tətəkti nətəmimi” uə “Iəgəton katisiai.” **23:11** Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 ‡ **23:13** E kəpi əsas min nəuəvin rəha Niutəstimin ietəm kəmətei e nəghatian Kris aupən, nəghatian pisin kəti min əha ikin ietəm tatilpən nəghatian u mətəni məmə, “14 Kəsi, nəhməniən əsoli otuva o təmah nəgəton min rəha Lou, mine Farəsi min. !Itəmah nəfaki eiuə min! Nəutəkləh e natimnati rəha pətəlimis min, mətəu nian kətiah əmə, nəutol nəfakiən əfəməh min məmə nətəmimi okotəsiai itəmah. E nolian əha, rəhatəmah nalpinian otəskasik təhmin min.” **23:16** Mat 15:14 **23:22** Aes 66:1; Mat 5:34

kətəni məmə mīnit, mīne til, mīne kumīn. Mətəu nətəpəh nati asoli e Lou, inu iətəmimi tatol təhruahru kəni məhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi, kəni mətasəkəhruin nətəmimi, kəni tatol nian rəfin nati iətəm təkēikei matol. Təuvir nautol lou əlkələh mīn, mətəu nəkotəkēikei mautil lou asoli mīn, mətəu kəpə, nəsotolian. ²⁴ !Itamah nautit nətəmimi mətəu nəhmtitəmah təpis! !Itamah nətəmimi nətəsəl e mənman e rəhatəmah kap məmə o nəsotəgeian, mətəu nautərgēi nati miəgəh asoli u kau!

²⁵ “!Kəsi, itəmah mīn u nəgətun mīn rəha Lou mīne Farəsi mīn, nərahian asoli otuva o təmah! !Itamah nəfaki eiua mīn! Nautol nolian mīn nəuvein məmə nətəmimi nīkilah otəhti məmə itamah nəkotəhruahru kəni rəhatəmah nolian mīn kotəuvir. Mətəu əpəha imə e nīkitəmah, itəmah nəumis mīn, kəni nian rəfin nautol əmə natimnati tərəh mīn iətəm tətətig e rəhatəmah nətəligian. Itamah nəkotəhmen e kap mīne pilet mīn. Nəutafəl vivi ihluə e kap mīne pilet, mətəu əpəha imə tamīkmīk məriauah e nəpienian rəha nəmnəmītiən. ²⁶ !Itamah Farəsi mīn, nəhmtitəmah təpis! Otaupən motafəl əpəha imə e kap mīne pilet, kəni ihluə mīn e kap mīne pilet, in təuvir təsamīkmīkian, u nīpətīn tol lanu lan. Otaupən motol nīkitəmah təhruahru, kəni uərisig, rəhatəmah nolian mīn otəhruahru mīn.

²⁷ “!Kəsi, itəmah mīn u nəgətun mīn rəha Lou mīne Farəsi mīn, nərahian asoli otuva o təmah! !Itamah nəfaki eiua mīn! Nəkotəhmen e suvət rəha nətəm kəmoħmīs iətəm kəmuħ e pen ruən. Ihluə nətəmimi koteruħ məmə təuvir, mətəu əpəha imə tərīauah e nīkīkīli nətəm kəmoħmīs, mīne natimnati rəfin iətəm tamīkmīk. ²⁸ E nolian əhmen mīn əmə, ihluə, e nolian rəhatəmah, nətəmimi, nīkilah tətəhti məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu imə, e nīkitəmah, nəkotəriauah e nəghatīən nəkotəni məsotolian, mīne nolian tərəh agin mīn.

²⁹ “!Kəsi, itəmah mīn u nəgətun mīn rəha Lou mīne Farəsi mīn, nərahian asoli otuva o təmah! !Itamah nəfaki eiua mīn! Nəutuvləkin nīmə e kəpiel rəha suvət rəha iəni aupən mīne nətəm kotəhruahru, kəni mautil nahlu e kəpiel, kəni mautil malə-malə lan. ³⁰ Kəni nəkotəni=pən məmə, ‘Nəmə itimah iəmotətig e nian mīn rəha tīpītah mīn, ko itimah iəməsotasiruiən e lah motohamu iəni mīn.’ ³¹ E nəghatīən əha, nautəni pətīgəm məmə itəmah nəuanīləuis əhruahru rəha tīpītəmah mīn aupən nətəm kəmotohamu iəni mīn əha, kəni nəkotəhmen əhmen əmə e lah. ³² Kəni təuvir əmə, itəmah nəkotəkēikei motol naunun e uək iətəm tīpītəmah mīn kəmotətuəmin.

³³ “!Itamah sineik mīn, mīne nətī sineik mīn! ?Nīkitəmah tətī məmə ko nəkotəgim e nalpinian e nīgəm asoli? !Kəpə! ³⁴ Tol lanəha, iəkahlī=pīnə iəni mīn, mīne nətəm koteinatig, mīne nəgətun mīn. Nəuvein, itəmah onəkotohamu ilah motətū-pəri ilah e nīgī kəməluəu, nəuvein onəkotalis motoh ilah əpəha e nīmə rəha nuħapumīnīən rəhatəmah, kəni nəuvein nəkotəgū rəkīs ilah kohiet e taun kəti mohiet məhuvən e kəti. ³⁵ Kəni tol lanəha, itəmah onəkotos nalpinian rəha nətəmimi nətəm kəmotohamu nətəmimi rəfin nətəm kotəhruahru, iətəm tətəuəmin e Epil iətəm təhruahru, muvən mətuərus=pən Səkarəə, nətī Perekəə, iətəm tīpītəmah mīn kəmotohamu e Nīmə Rəha Uħgin nəlugin e olta mīne nīmə. ³⁶ !Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nalpinian rəfin u otuva o nətəm Isrel nətəm kəutatig u rəueiu.

³⁷ “!Əui, kəsi, nətəm Jerusiləm! Itəmah nəutohamu iəni mīn rəha Uħgin, kəni nətəmimi nətəm Uħgin təmahli=pa kəm təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel apin, inəha nətəmimi u rəha Uħgin nətəm kautos nəghatīən rəhan. Nian tēpət iətigaru əfəmah e nəhlmak məmə iəkōs vivi itəmah, təhmen=pən e mənīg iətəm tatuu nənətīn mīn e nīkəuvkəuvin, mətəu nīkitəmah təsəgīənīən, kəni məutəpəh iəu. ³⁸ Otafu-to. Uħgin tīnəpəh itəmah, rəhatəmah nīmə nərahian otələs, kəni nati tīkə ikin. ³⁹ Kəni iəkəni kəm təmah məmə, nati əha in nīpəhriənīən mətəu-inu onəsooteruħ mīnīən iəu mətuərus nəkotəni məmə, ‘!Iərmənīg Uħgin tətətig ilau suah u iətəm tətəuva e nərgin.’ ”†

23:23 Lev 27:30; Maeka 6:8 **23:25** Mak 7:4 **§ 23:27** Lou rəha nətəmi Isrel tənī məmə, nian iətəmimi kəti tatek nīpātī iətəmi kəti tīnīmīs, kəni tamīkmīk e nəhmtī Uħgin o nian səpin. Kəni təkēikei mītəu=pən nolīən rəha neikuəsīən məmə rəhan namīkmīkian otīkə. Nəmə təsolian nolīən əha, kəni nətəm Isrel kotəkēikei motəpəh in. In sənīəmə iətəmi Isrel u rəueiu. Afīn e nauəuə u Namba jəptə 19. **23:27** Uək 23:3 **23:28** Luk 16:15 **23:31** Uək 7:52 **23:33** Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7 **23:35** Jen 4:8; Hip 11:4 **23:35** Sek 1:1 * **23:35** E nauəuə rəha nətəm Isrel, Epil in iətəmimi əhruahru iətəm kəmaupən agin kohamu, kəni Səkarəə in naunun. **23:35** 2Kron 24:21 **23:38** 1King 9:7-8; Jer 22:5 **23:39** Sam 118:26; Luk 13:34-35 † **23:39** 1. Nīpīlga nətəmimi u kəmotol stadi vivi e Baebol, kotəni məmə nəghatīən u, u tāmīetīgəm e Oltestīmīn in tətəni lanu: Nətəmimi nəuvein ko kasotəuhlinīən ilah məmə kəhuva o Uħgin mīne ko kasotəhatətəian e Iəsu məmə in otosmīəgəh ilah. Nati əpnəpin nəmə ilah kəmotol nolīən mīn tol lanəha, kəni e nian Uħgin o takil nətəmimi, ilah mīn okotəkēikei motəni məmə, nīpəhriənīən, Iəsu in Iərmənīg, kəni okotəfəri nərgin, Kol 2:9-11. 2. Mətəu nətəmimi mīn nəuvein u kəmotol vivi stadi e Baebol ilah kotəni məmə Iəsu in tətəghatī e nian kəti u in otəpanuva e nəhue nīftənī. Kəni e nian əha, nətəm Isrel ilah okəhuva nəkelāsī mīn e lah kəni okotəhatətə e Iəsu məmə in Iosmīəgəh rəhalah.

24

*Nəmtətian min
rəha naunun nian*

(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)

¹ Iesu təmiet e Nimə Rəha Uhgın maliuək matuvən, kəni rəhan min nətəmimi kəhuva motəni=pən kəm in məmə oteruh-to nimə min u kəmol e kəpiel min əpəha e Nimə Rəha Uhgın. ² Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əuəh, oteruh-to nimə min əha. Nipəhriənian iətəni kəm təmah məmə nimə min əha nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel min e lah. Ko kəpiel kəti təsəmahlən e nimein.”

³ Kəni uərisig lan, Iesu təmaliuək ilah rəhan min nətəmimi məhuvən əpəha e Nitəuat Rəha Nigi U Olif kəni mətəharəg. Kəni rəhan min nətəmimi kotagim rəkis e nətəmimi məhuvə pisin əmə ohni motəni=pən məmə, “?Əni-to məmə natimnati min u okəhuva e nian nak, kəni nəmtətian nak otol əpu məmə rəham nuvaiən mine naunun nian tinuva iuəkir?”

⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oteh vivi itəmah məmə iətəmimi kəti otəseiuiəian e təmah, ⁵ mətəu-inu nətəmimi tətət okəhuva motos nərgək motəni məmə, ‘İəu Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahlı=pa,’ kəni okoteiue e nətəmimi tətət. ⁶ Onəkotətəu nanusian min rəha nəluaginian min, kəni onəkotətəu nəghatian əpnəpin min məmə nətəmimi kəutəluagin. Mətəu onəuteh vivi itəmah məmə nəsotəginian. Natimnati min əha okotəkəikəi məhuvə motol nipəhriənian lan, mətəu naunun nian otəpanuva. ⁷ Nəgəu min okotəh nəgəu min, kəni nitəni min okotəh nitəni min. Nəumis otan, kəni nəmig otəlaual e ikin min tətət. ⁸ Natimnati min əha, ilah nətuəuinian əmə rəha nərahian, təhmen e pətən iətəm tinətuəuin mətətəu nəhməian o neməkian.

⁹ “E nian min əha, nətəmimi okotəgəhan=pən e təmah məmə okol nərahian kəm təmah, kəni kohamu itəmah, kəni nətəmimi rəha nitəni min rəfin okotəməki e təmah mətəu-inu o nərgək. ¹⁰ Kəni e nian min əha, nətəmimi tətət okotəpəh rəhalah nəhatətəian, kəni okotəgəhan=pən e lah min e nəhlmi tikimir min rəhalah, kəni motəməki e lah min, ¹¹ kəni iəni eiue min tətət okəhuva moteiue e nətəmimi tətət. ¹² Mətəu-inu nərahian tinetət, iuəkir nətəmimi rəfin rəhalah nolkeikeian o Uhgın otikə, ¹³ mətəu iətəmimi iətəm tətəhtul əskasik mətəuarus naunun nian, Uhgın otosmiəgəh in. ¹⁴ Kəni nanusian təuvir əha rəha Nərmənigian Rəha Uhgın, okəni pətigəm ikin min rəfin e nəhue niftəni, məmə suaru əha ikin rəha nitəni min rəfin o nətəlgian, kəni naunun nian otuva.

¹⁵ “İəni u Daniəl təməghati e nati kəti kətəni məmə, ‘nati iətəm Uhgın təsolkeikeian, kəni matol Nimə Rəha Uhgın təsasimian’ (nian iətəmi kəti tafin nati u, pəh otətəlig e nipətin). Tol lanəha, nian nati tərəh əha təhtəhtul e Nimə Rəha Uhgın, ¹⁶ kəni itəmah nətəm nəutətig Jutiə, nəkotəiu motagim məhuvən motəhluəig e nitəuat min. ¹⁷ Nəmə iətəmimi tətəmeig ihluə e rəhan nimə, ko təsuvənian imə mos min rəhan natimnati. ¹⁸ Nəmə iətəmimi əpəha e nasumian rəhan, ko təsitəlig-pənian lahuənu mos rəhan kot. ¹⁹ !Kəsi! Nəhməian asoli o nipətən nətəm kəmotol nərfilah mine nipətən kəutəfən nah kəm nəpəəu min. E nian əha okotəh pik nəhməian. ²⁰ Təuvir nəkotəfəki məmə onəsotəgimian e nərahian əha e nian rəha nətəpuian, uə e nian rəha Sapət, ²¹ mətəu-inu e nian əha, nərahian asoli otuva iətəm iətəmimi təsafuian tol lanəha aupa mətəuarus=pa u rəueiu, kəni ko nərahian asoli kəti min tol lanəha otəsuva minian nian kəti təhmen e inəha. ²² Kəni nəmə Uhgın təsətəi əkuəkiriən nian rəha nərahian əha, ko iətəmimi kəti təsəmiəgəhian. Mətəu Uhgın təmətəi əkuəkir rəkis nian əha o rəhan min nətəmimi nətəm tinitəpin rəkis ilah.

²³ “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni=pinə kəm təmah məmə, ‘Otəfu-to, inu Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otəpanahlı=pa!’ uə ‘!In əpəha!’ sətənian nipəhriənian lan, ²⁴ mətəu-inu nətəmimi nəuvein okəhuva motəni məmə ilah Kristo, mine iəni eiue min okəhuva, kəni ilah okotəh nəmtətian asoli min, mine nati apispis min məmə okoteiue e nətəmimi nətəm Uhgın təmitəpin rəkis ilah, nəmə ilah kotəhrun nolian. ²⁵ Nikitəmah otəkəikəi mətəhti vivi nəghatian min u iətəm iəməni rəkis kəm təmah, uərisig natimnati min u okəhuva motol nipəhriənian lan.

²⁶ “Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti tənə kəm təmah məmə, ‘In əpəha, ikin təpiə-məpiə ikin,’ səhuvənian. Uə iətəmi kəti tənə məmə, ‘In əpə imə,’ nəsotənian nipəhriənian lan, ²⁷ mətəu-inu nian Nəti İətəmimi otətəlig=pa min, otuva uəhai əmə, kəni nətəmimi rəfin okoteruh in, təhmen e noraipian iətəm təmoraip masiə misipəsi muva məsəu-pahav rəfin əpə ilis e nimagəuagəu. ²⁸ Nian tiəpin min tətət kintəri, kəni nəkotəfu məniə min ləuantəhi kəhuva.*

24:2 Luk 19:44 24:5 Mat 24:23-24; 1Jon 2:18 24:9 Mat 10:22 24:11 Mat 24:5,24; 1Jon 4:1 24:13 Mat 10:22 24:14 Mat 28:19 24:15 Dan 9:27; 11:31; 12:11 24:17 Luk 17:31 24:21 Dan 12:1 24:23 Mat 24:5 24:24 Dut 13:1-3; 2Təs 2:8-9; Nəh 13:13-14 24:26 Luk 17:23-24 24:27 Mat 24:37-39 * 24:28 Nəghatian əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Nian nati miəgəh kəti təmimis, nəkotəfu kueriə min kəhuva məmə okoton.”

E nolian əhmen min əmə, nian nəkotəruh nəmtətian min əha, nəkotəhrun məmə otəsuvəhian iəkuva min.

²⁹ “Nian əhruahru nərahian əha otol naunun, kəni

mitigar otəpis agin,

kəni məuig otəsasiə minian,

kəni məhau min okotəmei e neai,

kəni Uhgın otələuəl e nəsanəniən e nati iəkis min əpəha e neai.”†‡

³⁰ “E nian əha, nəmtətian rəha Nəti İtəmimi okeruh pətigəm əmə e neai, nətəmimi e negəu min rəfin e nəhue niftəni okotasək e nəginian. Kəni okoteruh iəu, Nəti İtəmimi iəkuva e nəpuə e neai e nəsanəniən mine nepətian əhagəhag asoli rəha Uhgın iətəm otasiə mitələu lak. ³¹ Kəni iəkahli=pən rəhak nagelo min kohiet nian okotətəu təui otəsək əfəməh, kəni ilah okəhuvən ikin min rəfin e nəhue niftəni, motos rəkis rəhak min nətəmimi nətəm Uhgın təmitəpin rəkis ilah, kəni motuhapumin ilah kətiəh.

³² “Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigı u fik. § Nian əhruahru iətəm nəhlmin min kinətuəuəin mauteviə, kəni nimalin min kinəutəpəlipil, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotəruş lan rəhatəmah. ³³ Kəni e nolian əhmen min əmə, nian nəkotəruh nəmtətian min əha, onəkotəhrun məmə otəsuvəh aginian iəkuva min. ³⁴ İatəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutətiğ u rəueiu, ko kəsohmis rəfinian mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol niphəriənian lan.* ³⁵ Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatian min rəhak ko kəsohkəiən.” †

İtəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən rəha İesu Kristo

³⁶ Kəni İesu təmətəkeikei mətəni məmə, “İtəmimi kəti təsəhrunian nian uə əuə əhruahru rəha natimnati min əha. Nagelo min əpəha e neai kotəruş, kəni iəu min Nəti İtəmimi iəkəruş. Mətəu Tatə Uhgın əmə in təhrun nian əhruahru əha. ³⁷ E nian iəu, Nəti İtəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa əupən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati min məsotəhrunian məmə Uhgın otol nati kəti lan, məsotol əpenə-peniən. ³⁸ E nian əha, iətəm naruəh təsəiu əhanəhian, nətəmimi kəutəuən, məutəmnim, mautil marit, inəha natimnati min rəfin kəmautil e nəmiəğəhian rəhalah, mətəuarus=pən nian Noa təmuvən imə e niphəgnəua negəu asoli rəhan, ³⁹ kəni ilah məsotəhrunian nati nak otuva mətəuarus=pa naruəh təmaiū məmki ilah rəfin. In əha otol təhmen əmə e nian Nəti İtəmimi otuva lan. ⁴⁰ İtəmimi keiu e nasumian, kəni okos kətiəh, kəpəh kətiəh. ⁴¹ Pətan keiu kətuəharəğ pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.

⁴² “Tol lanəha, nəkotəkeikei motair, mətəu-inu nəkotəruş nian nak rəhatəmah İərmənig otuva lan. ⁴³ Mətəu nəkotəkeikei mətəhrun nati u. Nəmə iətəmi asoli rəha nimə təhrun nian əhruahru lapin iətəm iəkləh otuva lan, kəni in otəkeikei mətair məteh vivi rəhan nimə məmə iəkləh otəsəhapuən muvən imə. ⁴⁴ Kəni itəmah min onəkotəkeikei mautehtul maru, mətəu-inu Nəti İtəmimi otuva e əuə əmə iətəm nikitəmah təsəhtian.

⁴⁵ “Nikitəmah otəkeikei mətəhti vivi nolian rəha ioluək iətəm in teinatig kəni tətəskəlim vivi uək rəhan kəni məsəpəhian. İtəmi asoli təmələhu məmə ioluək əha otərmənig e rəhan min rəfin noluək min məmə in otəfən nauəniən kəm lah e nian əhruahru. ⁴⁶ Kəni nəmə iətəmi asoli otuva meruh iətəm tətərmənig e noluək min rəhan, kəni matol vivi rəhan uək, kəni otəfən nətəuəin kəti kəm iətəmi əha. ⁴⁷ Niphəriənian iəköni kəm təmah məmə, iərmənig in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otərmənig e natimnati rəfin rəhan. ⁴⁸ Mətəu nəmə ioluək əha, in iətəmi tərəh, kəni nikin otəhti məmə, ‘Rəhak iətəmi asoli təsuvaiən nuvəh,’ ⁴⁹ kəni mətuəuən mətoħ noluək min nəuəin, kəni muvən mətəuən mətəmnim ilah nətəm kəutəpis. ⁵⁰ Kəni iətəmi asoli rəha noluək min əha otuva e nian mine

24:28 Luk 17:37 **24:29** Aes 13:10; 34:4; Esik 32:7; Joel 2:10,31; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13 † **24:29** Məta “nəsanəniən min əpəha e neai” tətəğtun=pən narmin min, uə nəmə təhro natimnati təhmen=pən e mitigar mine məuig əpəha e neai.

‡ **24:29** Əupən əupən agin, nian Uhgın təmol natimnati min rəfin, e nian təm tatol kuətə lan, in təmələhu=pən mitigar mine məuig mine məhau e neai (Jen 1:14-19). Mətəu e fes 29, koteruh məmə təmos rəkis min ilah. Nəghatian əhmen min u tətətiğ min e ikin min tətəp e Oltestimin, nian Uhgın tətəğhati e nian in otakil nətəmimi lan. Afın-to fes min u: Aes 13:9-13; 24:21-23; 34:4; Esik 32:7-8; Joel 2:10,31; 3:15; Amos 8:9; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13. **24:30** Dan 7:13; Sek 12:10; Nəh 1:7

24:31 1Kor 15:52; 1Təs 4:16 § **24:32** Nigı u fik təhmen e niməh. * **24:34** Suaru kəti min rəha nəuəhlinian fes 34 tətəni məmə, “İatəni pəhriən kəm təmah məmə nəuəniəuəs u rəha İsrel otəsikiəin mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol niphəriənian lan.” **24:34** Mat 16:28 **24:35** Mat 5:18 † **24:35** Nəghatian u e japtə u təmuva rəkis nu 40 uərisig e nian İesu təmimis kəni mair min lan. Nati u təmuva nian nətəm İsrel kəmotəməu ilah nətəm Rom, kəni soldia min rəha Rom kəmahuva mətoħ motərekın kəntri rəha İsrel. Mətəu nəghatian rəha İesu tətəğhati əhanəh min e nuvaiən min e Nian Uərisig məmə otəpanuva. **24:36** Uək 1:7; 1Təs 5:1-2 **24:37** Jen 6:5-8 **24:39** Jen 7:21-23; Luk 17:26,27

24:42 Mat 25:13 **24:43** Luk 12:39-40; Nəh 16:15 **24:47** Mat 25:21,23

auæ iætəm ioluæk nīkin tēsəhtīən mēmə rəhan iætəmi asoli otuva lan. ⁵¹ Iætəmi asoli əha otol nalpinian asoli kəm ioluæk əha kəni mərəki=pən lan ima nəfaki eiua min. Ikin əha, nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikin.”

25

Nəghatīən əuhlin

e nīpətan əlkaləh tən

¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah mēmə, “Nəghatīən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgīn e nian iætəm rəhatəmāh Iərmənig otuva min lan. Nīpətan mitə* ilah tən kəmohtiet lapin mēmə okəhuvən e marit kəti, kəni məutəhtahnin iətəmi otol marit otuva mos rəhan pətan muvən e rəhan nīmə, əpəha ikin katol lafet ikin. Ilah tən kəmotos rəhalah lait. ² Faif kotalməli, kəni faif koteinatig. ³ Nīpətan min u ilah faif nətəm kotalməli kəmotos rəhalah lait min, mətəu kəsotosian kərəsin nəuветin min o niuvi-pəniən e lait. ⁴ Mətəu nīpətan min u ilah faif nətəm koteinatig kəmotos rəhalah lait min, kəni motos min kərəsin nəuветin min o niuvi-pəniən e rəhalah lait. ⁵ Kəni iætəmi otol marit təsuva uəhaiən, kəni napiliən tinos ilah, kəni minəutapili.

⁶ “Kəni lapin agin, iætəmi təmagət əfəməh mēmə, ‘!Iətəmi iætəm tatol marit tinatuva əha rəueiu! !Əhuva moteruh!’

⁷ “Kəni nīpətan mitə min u ilah tən kəmotair motuerin asoli rəhalah min lait. ⁸ Kəni nīpətan nətəm kotalməli kotəni=pən kəm nīpətan nətəm koteinatig mēmə, ‘!Əui! Otəfa rəhatimāh nəuветin kərəsin mətəu-inu rəhatimāh kərəsin e rəhatimāh lait kīnotamir, okotəpis rəueiu.’

⁹ “Mətəu nīpətan nətəm koteinatig kotəni=pən kəm lah mēmə, ‘!Kəpə! Kərəsin min u kəsotəhmenīən e tah rəfin. Mətəu ohtəlig məhuvən motos nəhmti rəhatəmāh kəti kərəsin əpəha e stəua.’

¹⁰ “Mətəu nian nīpətan nətəm kotalməli kəmohtəlig məhuvən o kərəsin, kəni iætəmi iætəm otol marit təmuva. Kəni nīpətan mitə nətəm kəutəhtul maru, kəməhuvən ilah min e nauəniən rəha marit, kəni məhuvən imə. Kəni kəsisig e doə.

¹¹ “Uərisig, nīpətan mitə nətəm kotalməli kəmohtəlig=pa motəuin motəni mēmə, ‘!Iətəmi asoli, iætəmi asoli! !Egəhan e timah iəkəhuvnə imə!’

¹² “Mətəu iætəmi otol marit təməni=pən kəm lah mēmə, ‘!Iətəni=pinə pəhriən mēmə, iəu iəkəruru itəmah.’”

¹³ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatīən əuhlin, təməni=pən kəm lah mēmə, “Tol lanu lan, itəmah nəkotəkeikei məutair, mətəu-inu nəkotəruru nian mine auə rəha rəhatəmāh Iərmənig otuva lan.”

Nəghatīən əuhlin

e noluək min kīsil

¹⁴ Kəni Iesu təməni nəghatīən əuhlin kəti min mēmə, “!Iəkəni min nəghatīən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgīn e nian iætəm rəhatəmāh Iərmənig otuva min lan. Iətəmi asoli kəti təmol əpənə-pənə mēmə otaliuək muvən isəu e nītəni pīsīn kəti. Kəni mauin e rəhan noluək min kəhuva, kəni tələhu=pən e nəhlmiləh rəhan məni mēmə okotol natī kəti lan. ¹⁵ Təməfən titəu=pən rəhalah nəhrunīən mēmə okotol uək lan. Iətəmi kətīəh təfən faif-milīən vatu. Kəni kəti min təməfən tu-milīən vatu. Kəni naunun lanko təməfən uan-milīən vatu.† Kəni iætəmi asoli təmīet muvən e rəhan naliuəkīən.

¹⁶ “Kəni ioluək iætəm təmos faif-milīən vatu təmuvən uəhai əmə mol bisnis tepət lan, kəni mos min faif-milīən vatu. ¹⁷ Kəni təhmen əmə e iætəm təmos tu-milīən vatu, təmuvən mol bisnis tepət min lan, kəni mos min tu-milīən vatu. ¹⁸ Mətəu ioluək iætəm təmos uan-milīən vatu, in təmuvən mil nīmīl məhluəig=pən e məni rəha rəhan iætəmi asoli ikin.

¹⁹ “Kəni nu tepət tinuva minuvən, kəni iætəmi asoli rəha noluək min u təmītəlig=pa, kəni mauin e rəhan noluək min mēmə oteruh-to mēmə ilah kəmotol nak e məni min iætəm təməfən kəm lah. ²⁰ Ioluək iætəm təmos faif-milīən vatu, təmos min faif-milīən vatu muva məhtul e nəhmti iætəmi asoli kəni məni mēmə, ‘!Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa faif-milīən e nəhlmək. Kəni iəmol bisnis lan, kəni mos min inəuau faif-milīən u.’

²¹ “Kəni iætəmi asoli təməni=pən kəm in mēmə, ‘Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iætəm nətaskəlīm vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu e natimnati min əha nəuan nəuветin, kəni iəkələhu ik nəkərmənig e natimnati tepət. !Va imə matig əhəl nagīniən rəha iætəmi asoli rəham!’

* 25:1 Nīpətan əha, kəsotol əhanəhiən marit. Rəhalah nu tuenti mine. 25:1 Luk 12:35; Nəh 19:7 25:11 Luk 13:25-27 25:12 Mat 7:23 25:13 Mat 24:42 † 25:15 E Nəghatīən Kris əhrəuru tətəni mēmə, təməfən “talən” pīsīn pīsīn min kəm lah, faif talən, mine tu talən, mine uan talən. 25:15 Rom 12:6 25:21 Mat 24:45-47; Luk 16:10

²² “Ioluak ietəm təmefən tu-milien vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, ‘Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa-tu milien vatu e nəhlmək. Kəni iəmol bisnis lan, kəni mos min inəuau tu-milien u.’

²³ “Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmol təuvir, kəni ik ioluak təuvir iətəm nətaskəlim vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu lan e natimnati min əha nəuan nəuvein, kəni iəkaləhu ik nəkərməniḡ e natimnati tepət. ! Va imə matig əhḡəl nəḡianian rəha iətəmi asoli rəham!

²⁴ “Ioluak iətəm kəmefən uan-milien vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, ‘Iətəmi asoli. Ik iətəmi nətəkeikei pik kəm nətəmimi. Kəni ik natos nauəniən e nasumian iətəm nəməsasumian lan, kəni mətəhli nəua nig e nig iətəm nəməsərfəiən. ²⁵ Kəni iəməḡin lam, məmə nəmə iəmərəkin rəham məni, kəni onəkol nalpinian asoli kəm iəu, kəni iəmos rəham məni muvən məhluəḡ e niftəni. Ah, inu rəham məni.’

²⁶ “Kəni rəhan iətəmi asoli təməni=pən məmə, ‘!Ik ioluak tərəh, ik iəlpah! Ik ninəhrun rəkis məmə iatos nauəniən e nasumian iətəm iəsasumian lan, kəni mətəhli nəua nig e nig iətəm iəsərfəiən. ²⁷ ?Təhro nəsuvəniən əmə mələhu=pən rəhak məni e bank? Nəmə nəmol lanəha, nian iəmitəliḡ=pa, iəkuvən mos rəhak məni, kəni iəkos məni nəuветin min iətəm bank otəfa.’ ²⁸ Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm rəhan ioluak pišin məmə, ‘Os rəkis məni ohni məfən kəm ioluak u iətəm təmos faif-milien, ²⁹ mətəu-inu iətəmimi u iətəm tinos rəkis nati kəti mol uək lan tuva mepət, kəni okəfən min nəuvein min, rəhan natimnati tepət. Mətəu iətəmimi iətəm təsəliən uək e rəhan natimnati tuva mepət, okos rəkis rəfin natimnati ohni. ³⁰ Kəni ioluak u iəlpah iətəm təruru nolien nati təuvir kəti, əraki=pən lan ihluə e napinəpuian, ikin əha kətəsək ikin katigət-ərain nəhluvtəmi ikin.’ ”

Sipsip min mine nəni min

³¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəti Iətəmimi otuva e nepətiən əhəḡəhəḡ mine nəsanəniən rəhan, ilah nəgelo min rəfin. In Kig, kəni in otəharəḡ e rəhan jəə rəha Kig mətərməniḡ e nəsanəniən mine nepətiən əhəḡəhəḡ rəhan. ³² Nətəmimi rəfin e nəuaniləuis min rəfin e nəhue niftəni, okotuhapumən ilah min e nəhmtin, kəni in otəuəri nətəmimi təhmen e iətəmimi iətəm tətəh sipsip min tətəuəri sipsip min mine nəni min. ³³ In otəuəri sipsip min kəhuva e nəhlmin maru, kəni nəni min okəhuvən e nəhlmin məuil.‡

³⁴ “Kəni Kig otəni=pən kəm nətəmimi min əha e nəhlmin maru məmə, ‘Əhuva-tə, itəmah u nətəm rəhak Tatə Uḡin təməfinə rəkis nəuviriən rəhan kəm təmah. Əhuva-tə motos nati nak u iətəm Uḡin təmaləhu pišin rəhatəmah. Əhuva motatig əhḡəl narməniḡin rəhan iətəm təmol əpenə-penə lan uərisiḡ təmanol nitəni. ³⁵ Əhuva motos, mətəu-inu nian nəumis təmatuə iəu, nəkotəfa nauəniən iəkun; kəni iəmətəuəuə, nəkotəfa nəhu iəkəmmniḡ; kəni iəu iəpispis, nəmotit iəu kəhuvən e rəhatəmah lahuənu; ³⁶ kəni rəhak napən tikə, kəni nəkotəfa napən kəm iəu; kəni matimis, nəkotəh vivi iəu; kəni iəmətatig e kaləpus, nəkəhuva motəsal=pa lak.’

³⁷ “Kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru okotəni=pən kəm in məmə, ‘?Iərməniḡ, nian nak iəmoteruh ik nəumis təmus ik, kəni iəkotaḡin ik; uə nəməuəuə, kəni iəkotəfinə nəhu məmə nəkəmmniḡ? ³⁸ ?Nian nak iəmoteruh ik iəpispis, kəni iəkotit ik məhuvən lahuənu; uə rəham napən tikə, kəni iəkotəfinə napən kəm ik? ³⁹ ?Nian nak iəmoteruh ik natimis, uə nətatig e kaləpus, kəni iəkəhuvnə motəsal=pinə lam?’

⁴⁰ “Kəni Kig otəni=pinə məmə, ‘Iətəni=pinə niḡəhriənian məmə nati nak iətəm nəmotol kəm piak min u kəti, nati əpnəpin in ianrah, mətəu nəmotol kəm iəu.’

⁴¹ “Kəni in otəni=pən kəm nətəmimi min u e nəhlmin məuil məmə, ‘Əhuvən isəu ohniəu. Uḡin tinələhu rəkis rəhatəmah nalpinian. Əhuvən e niḡəm asoli iətəm tətəuə nauun tikə u Uḡin təmol rəha Setən min nəgelo min rəhan. ⁴² Əhuvən iəu mətəu-inu nian nəumis təmus iəu, nəsotəfaiən nauəniən kəti məmə iəkun; kəni iəmətəuəuə, nəsotəfaiən nəhu məmə iəkəmmniḡ; ⁴³ kəni iəu iəpispis, nəsotəuiniən lak məmə iəkuva lahuənu; kəni rəhak napən tikə, nəsotəfaiən napən kəti rəhak; kəni iəmatimis, mətatig e kaləpus, nəsotəuəiən motəsal=pa lak.’

⁴⁴ “Kəni ilah min okotəni=pən məmə, ‘!Iərməniḡ! ?Nian nak iətəm iəmoteruh ik nəumis təmus ik, uə mətəuəuə, uə ik iəpispis, uə rəham napən tikə, uə nəmatimis, uə nəmətatig e kaləpus kəni iəshəuvnəiən motəsal=pinə lam?’

⁴⁵ “Kəni in otəni=pən kəm lah məmə, ‘Iətəni=pinə pəhriən kəm təmah məmə, nəmə nəməsotəsiriūən e piak min u kəti, nati əpnəpin in ianrah, mətəu nəməsəliən kəm iəu.’

25:29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 25:30 Mat 8:12; Luk 13:28 25:31 Mat 16:27; 19:28 25:32 Esik 34:17; Nəh 20:11-13 ‡ 25:33 Nətəmimi rəha Iesu kotəhrun məmə lapin, nətəmimi rəha nəsalian e sipsip min, okotəkeikei motəuəri sipsip min mine nəni min mətəu inko nani min kotəkeikei motəpili pišin u nətəpuian təsepət pikien ikin. Təuvir min məmə kəhrun məmə nətəm Isrel ilah kotolkeikei sipsip min tapirakis nani min. 25:35 Aes 58:7 25:40 Prov 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41 25:41 Mat 7:23

⁴⁶ “Kəni ilah okəhuvən motos nalpiniən iətəm naunun tikə. Mətəu nətəmimi nətəm kotəhruahru okotos nəmiəghian itulin.”

26

*Nəlpəkaiən
o nohamuiən Iesu*

(Mak 14:1-2; Luk 21:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Nian Iesu təmol naunun e nəghatiən min əha kəm rəhan nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə, ² “Nəkotəhrun məmə lafet rəha Pasova otuva, nian keiu əmə əha ikin. Kəni iəu, Nəti İətəmimi, okegəhan=pən lak məmə okətu-pəri iəu e nigı kəməluau.”

³ Kəni pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha İsrəl kəmotuhapumin ilah min e nimə rəha pris asoli agin u nərgin u Kaiəfəs. ⁴ Kəni motəlpəkau məmə okotaskəlīm Iesu e noliən ekəu-ekəu, məmə okotohamu in. ⁵ Mətəu kəmotəni məmə, “Səniəmə e nian rəha lafet rəha Pasova, okotol məta nətəmimi kotoh ilah min motoh min itah.”

*Pətan kəti təməueiu Iesu
e nati pien-pien min*

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ Nian Iesu əpəha Pətəni e nimə rəha iətəmi əha, nərgin u Saimon u əupən leprosi təmol, ⁷ kəni pətan kəti təmuvə ohni mos səntə kəti u nəhmtin tiəkis, kəmiuvi=pən e pətəl kəmol e kəpiəl iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni məmə alapastə. Nian Iesu tətəharəg e tepil mətəuən, kəni pətan u təməueiu rəhn-kəpə e səntə əha.

⁸ Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotəfu nati əha, niəməha təmol ilah, kotəni məmə, “?Təhro katərkən nati u? ⁹ Səntə u, kəhrun noliən səlim lan, kəni kos məni asoli lan, kəfən kəm nanrah min.”

¹⁰ Mətəu Iesu tinəhrun nəghatiən iətəm kəutəni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutəni rah pətan u? In təmol nati təuvir agin kəm iəu. ¹¹ Nanrah min nian rəfin kəutatig itəmah min ilah. Mətəu iəu, iəsatiğian kitah min itəmah nian rəfin. ¹² Nian təməueiu niyətik, təmol məmə otol əpenə-penə o nitənimiən iəu. ¹³ İətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin min rəfin e nəhue niftəni iətəm okəni pətiğəm nanusiən təuvir u, kəni okəkeikei kəni pətiğəm min nati nak iətəm pətan u təmol, kəni nikilah otətəhti min in.”

*Pris asoli min kəmotətəou Jutəs
məmə otegəhanpən e Iesu*

e nəhlmi rəhan tikimər min

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Kəni iətəmimi tuələf u kəti rəha Iesu, nərgin u Jutəs İskariot, təmuvən meruh pris asoli min, ¹⁵ kəni məni=pən məmə, “?Onəkotəfa nak kəm iəu nəmə iəkegəhan=pinə e Iesu kəm təmah?” Kəni kəmotəfin məni ilah rəfin tate iətəm kəmol e silfə. ¹⁶ Kəni tətəuəin e nian əha, Jutəs təmətsəl e suaru məmə otegəhan=pən Iesu e nəhlmi rəhan min tikimər min.

Naunun nauəniən

(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

¹⁷ E nian əha e nətuəiniən nian iətəm lafet rəha Piret u Is Tikə Lan, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, “?Nəkəkeikei məmə itəmah iəkotol əpenə-penə iə rəham nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə nəkəuən ikin?”*

¹⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əhuvən əpəha e taun. İətəmi kəti əha ikin initəpin rəkis, kəni onəkoteruh in. Kəni nəkotəni=pən kəm in məmə, ‘İəgətuən tətəni məmə: Nian iətəm Uhgın təmitəpin rəkis məmə rəhak, tinuva iuəkir. Kəni iəkol lafet rəha Pasova kitah min itəmah rəhak min nətəmimi e rəham nimə.’” ¹⁹ Tol lanəha rəhan nətəmimi kəmotol nati nak iətəm Iesu təməni məmə okotol o nol əpenə-penəniən o nauəniən rəha lafet rəha Pasova.

²⁰ Nian tinəpinəpu, Iesu tətəharəg ilah rəham nətəmimi tuələf əpəha e tepil. ²¹ Kəni nian kəməutəuən, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “İətəni pəhriən kəm təmah məmə itəmah kəti otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimər min rəhak.”

²² Kəni nikilah tinəpəou, kəni ilah rəfin kətiəh kətiəh kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “?Eh, İərməniğ, pəh u? ?İəu?”

²³ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “İətəmimi iətəm otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimər min rəhak, in rəhak kəti iətəm tatos nigin piret məfən məuveri e pilet pəti əmə itimləu min.†

²⁴ Kəni iəu Nəti İətəmimi oiəkəkeikei mimis məmə inu Nauəuə Rəha Uhgın təməni lak mine.

25:46 Dan 12:2; Jon 5:29 26:2 Eks 12:1-27; Mat 20:18 26:7 Luk 7:37-38 26:11 Dut 15:11 26:15 Sek 11:12;
Jon 11:57 * 26:17 Lafet rəha Pasova katol pəti ilau lafet rəha Piret u Is Tikə Lan. 26:17 Eks 12:14-20 † 26:23
E nian rəha Iesu, nian nətəmimi kotəuən pəti, in nəmtətiən məmə rəhalah niəli in təuvir. 26:23 Sam 41:9

!Mätəu kəsi, nərahian asoli o iətəmi u iətəm otegəhan=pən e Nəti İətəmi e nəhlmi rəhan tikimir min! Təuvir pik agin nəmə təməsair əməian.”

²⁵ Kəni Jutəs u iətəmi otegəhan=pən e İesu e nəhlmi rəhan tikimir min təməni=pən məmə, “İəgətun. ?Pəh kəha? ?İəu?”

Mətəu İesu təməni=pən kəm in məmə, “Əuəh, ik. Ik aru nəməni.”

²⁶ Nian kəməutaun, İesu təmos piret, məfaki məni tagkiu ohni, məhapu, məfən kəm rəhan min nətəmi, məni=pən məmə, “Otos motun, inu nıpətik.”

²⁷ Kəni mos kap wain, məfaki məni tagkiu ohni, məfən kəm rəhan min nətəmi, məni=pən məmə, “Otəmnim, itəmah rəfin. ²⁸ Inu nırak iətəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəgəh. Nırak u otaiu o nımənin nətəmi tepət məmə otəfəl rəkis rəhalah nolian tərəh min. ²⁹ İətəni pəhriən kəm təmah məmə iəsəmnim minian wain u mətuarus=pən nian iətəm iəkəmnim wain vi kitah min itəmah əpəha e nəgəu rəha Tətə rəhak.”

³⁰ Kəni kəmotani nəpuən əfaki kəti, uərisig kohiet məhuvən əpəha e Nıtəuət Rəha Nigi U Olif.

İesu təməni pətigəm məmə Pitə otəpəh in

(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “O lapin əmə u, nəkotəhlman e rəhatəmah nəhatətəian lak o nati iətəm okol lak. Nauəuə Rəha Uhgın iətəm təkəikei mol nıpəhriənian, təməni məmə,

‘İəu iəkohamu iətəmi iətəm tətəsəl o sipsip min, kəni sipsip min okotaiu kətiah kətiah.’

³² Mətəu nian iəkəmiəgəh min e nımişian, iəkaupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmah nəmənuərisig.”

³³ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Mətə, ilah rəfin okotəpəh rəhalah nəhatətəian lam, mətəu iəu, kəpə, iəsəpəhian rəhak nəhatətəian lam nian kəti mine.”

³⁴ Kəni İesu təməni=pən kəm Pitə məmə, “İətəni=pinə pəhriən kəm ik məmə, lapin əmə u, məniəg otəsəkəkə əhanəhian, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³⁵ Mətəu Pitə təməni məmə, “!Nati əpnəpin iəkəikei mımis kilau min ik, ko iəsəniən məmə iəkəruru ikl!” Kəni rəhan min rəfin nətəmi kəmotəni min təhmen e Pitə.

İesu təməfaki

əpəha Ketsəməni

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Kəni İesu mine rəhan min nətəmi kəməhuvən ikin kəti kətəni kəmə Ketsəməni, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Əutəharəg u ikin u, pəh iəu iəkuvən ikin əha məfaki=pən kəm Uhgın.” ³⁷ Kəni təmit Pitə mine nəti Səpəti mil ilah min, nıkin tinahmə pik, kəni tinətəu tarah. ³⁸ Kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “İəkətəu nıkkik tinahmə pik, iuəkir iəkimis lan. İtəmahal ələharəg u ikin u, məhlair kitah min iəu.”

³⁹ Kəni muvən nəuan nəuvətın əmə, meiuaiu misin=pən rəhan kəpə e nıftəni mətəfaki, mətəni məmə, “Rəhak Tətə, nəmə suaru kəti min əha ikin o rəham nəlpəkəuiən, pəh nəkol rəkis ohniəu nərahian iətəm tətəva.” Matəkəikei məmə, “Mətəu səniəmə nəkol nəuiak, mətəu nəkol nəuiam.”

⁴⁰ Kəni təmitəlig=pa meruh ilahal kəhləpili. Kəni təməni=pən kəm Pitə məmə, “!Təhro nəslairian kitah min iəu o əuə kətiah əmə mine!?” ⁴¹ İhlair kəni mıhləfaki məmə nəhləhtul əskasik nian nəfən-əfəniən tuva o təmahal. Nıkitəmahal tolkeikei, mətəu nıpətətəmahal təpəu.”[‡]

⁴² Kəni mıtəlig=pən min mətəfaki mau keiu, mətəni məmə, “Rəhak Tətə, nəmə iəkəikei mos nərahian iətəm tətəva, kəni pəh nəkol nəuiam.”

⁴³ Kəni nian təmitəlig=pa, təmeruh ilahal kınləpili mətəu nəpiliən təmos ilahal. ⁴⁴ Kəni təpəh ilahal mıtəlig=pən min mətəfaki mau kisil, mətəni əmə nəghatian kətiah əmə.

⁴⁵ Kəni mıtəlig=pa məni=pən kəm lahal məmə, “?Nəhləpili əhanəh məhləmeig? Lahfu-to, nian tinuva iuəkir əha rəueiu, kəni iəu Nəti İətəmi, okegəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol təfəgə tərəh. ⁴⁶ !İhləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmi u tətəgəhan=pən lak e nəhlmi tikimir min, əpəha tətəva.”

Tikimir min

kəmotəskəlim İesu

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)

26:28 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16 **26:30** Luk 22:39; Jon 18:1 **26:31** Sek 13:7; Jon 16:32 **26:32** Mat 28:7,16 **26:34** Mat 26:69-75 **26:38** Jon 12:27 † **26:41** İesu tolkeikei məmə ilahal okəhləhtul əskasik məsləhlmanian e rəhalahal nəhatətəian lan. Afın min fes 31-35. **26:46** Jon 14:31

⁴⁷ Nian Iesu tæmætæghati æhanæh, Jutæs, in iætæmi tuelf kæti ræha Iesu, tæmietetigæm=pa ilah nimænin nætæmimi nætæm kautæmki nau asoli ræha næluaginiæn mine neim. Pris asoli min mine nætæmi asoli ræha næuanilæuis min ræha Isrel kæmotahli=pa ilah. ⁴⁸ Jutæs tæmæni=pæn rækis næghatiæn kæm lah mæmæ, "Pæh u iætæm iækol næmtætæn kæti ræha nolkeikeiæn lan, kæni nækotaskælim." ⁴⁹ Kæni ræueiu agin, Jutæs tæmalieuæk muvæn o Iesu mæni=pæn kæm in mæmæ, "I!Tæuvir, Iægætun!" Kæni tæmol næmtætæn ræha nolkeikeiæn kæm in.

⁵⁰ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Tæu kæti, ol nati nak iætæm næmuva ohni."

Kæni nætæmimi kæmæhuva motaskælim Iesu mæmæ okotlæfæn e kalæpus. ⁵¹ Kæni iætæmimi kæti ræha Iesu tæmeapæn meuvi rækis nau ræha næluaginiæn, kæni mauæh lan mohatuv rækis matalgi ioluæk ræha pris asoli agin.

⁵² Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Æfæn ræham nau e nimein, mætæu nætæmi min kæutauæh e nau, okohmis e nau. ⁵³ ?Nækæhrun uæ kæpæ mæmæ iækæhrun nauiniæn e ræhak Tatæ, kæni ræueiu agin min otahli=pa nagelo min tæusin tæpæt tæpæt* mæmæ okotasiru lak? ⁵⁴ Mætæu næmæ iækol lanæha, ko Nauæuæ Ræha Uhgîn otæsuvaian mol nîpæhrîniæn lan, iætæm tæni mæmæ otuva tol lanu lan."

⁵⁵ E nian æha, Iesu tæmæni=pæn kæm nimænin nætæmimi mæmæ, "?Tæhro næmæhuva motæmki nau asoli min mine neim min? ? Nikitæmah tæhti mæmæ iæu iohamu itæmi kæti matol næluaginiæn o nælæs iæhuieæn kæpæn, uæ? !Kæpæ! Nian ræfin iætæharæg æpæha e Nîmæ Ræha Uhgîn mætægætun nætæmimi, kæni nææhuvaian motaskælim iæu. ⁵⁶ Mætæu natimnati ræfin min u tinuva minol nîpæhrîniæn lan mæmæ Nauæuæ Ræha Uhgîn iætæm iæni min aupæn kæmotætei otuva mol nîpæhrîniæn lan." Kæni ræhan min nætæmimi kæmotæpæh in motagin.

Iesu tæmæhtul e næhmti kaunsil

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24)

⁵⁷ Nætæmimi min u kæmotaskælim Iesu, kæmotælæs mæmæ o Kaiæfæs u in pris asoli agin. Ikin æha, iægætun min ræha Lou mine nætæmi asoli ræha næuanilæuis ræha Isrel, kæutæhuva motohapumin ikin. ⁵⁸ Mætæu Pitæ tætan tælig-tælig matuærisig e Iesu, muvæn æpæha lahuænu ræha pris asoli agin. Kæni tæmuvæn æpæha e iat mætæharæg ilah soldæ min mæmæ oteruh-to mæmæ okol nak e Iesu.

⁵⁹ Pris asoli min mine nætæmimi ræfin ræha kaunsil kæutæsal e næghatiæn eiæ min e Iesu mæmæ okohamu o næghatiæn min æha. ⁶⁰ Mætæu kæsoteruhiæn nolian tærah kæti ræhan e næghatiæn eiæ min ræha nætæmimi, nati æpnæpin næghatiæn eiæ min tæpæt kæmohiet.

Kæni æmeiko, iætæmimi keiu kæuæva aupæn, ⁶¹ kæni muæni pætigæm mæmæ, "Suah u tæmætæni mæmæ tæhrun næækinian Nîmæ Ræha Uhgîn, kæni muvlækin min e nian kisel æmæ."

⁶² Kæni pris asoli agin tæhtul mæni=pæn kæm Iesu mæmæ, "?Tæhro nææghatiæn? ?Tæhro e næghatiæn min æha iætæm kætæni pætigæm tætlæs pikin ik?" ⁶³ Mætæu Iesu tæpnæpin æmæ mææghatiæn.

Kæni pris asoli agin tæmæni=pæn kæm in mæmæ, "Onækækeikei mos nonauvil kæti e Uhgîn iætæm tætmæigæh, kæni mæni pætigæm nîpæhrîniæn kæm timah mæmæ ik Næti Uhgîn mine Kristo iætæm Uhgîn tæmæni mæmæ otahli=pa, uæ kæpæ."

⁶⁴ Kæni Iesu tæmæni=pæn mæmæ, "Æuæh, tol æmæ mæmæ inu næmæni mine. Mætæu iækæni=pinæ kæm tæmah ræfin mæmæ, e nian iætæm otuva, onækoteruh iæu Næti Iætæmimi iækæharæg e nîkalin maru e Uhgîn u iætæm ræhan næsanæniæn iæhgîn, kæni mæteiuæiu=pa e neai e næpuæ."

⁶⁵ Kæni pris asoli agin tearis ræhan napæn mætæu-inu nîmæha tæmol o næghatiæn ræha Iesu, † kæni mæni mæmæ, "I!Tætgæhati ræh e Uhgîn!‡ ?Tæhro mæmæ suah kæti min tækeikei mæghati min lan? Otætælig-to, næmotætu næghatiæn tærah kæha. ⁶⁶ ?Nikitæmah tæhti mæmæ nak?"

Kæni kæmotæni=pæn mæmæ, "Otækeikei mimis."

⁶⁷ Kæni kæmotægæg æpnæpin æmæ næhmtin, kæni motæhti e næhlmilæh. Næuvein kotem e næhlmilæh, ⁶⁸ kæni motæni=pæn mæmæ, "Ei, Kristo. ?Æni pætigæm e næsanæniæn ræha Uhgîn mæmæ pæh tæmoh ik?"

Pitæ tæmæni mæmæ tærruru Iesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

§ **26:48** E næghatiæn Kris æhruahru, Jutæs tæmæni mæmæ "Iætæmi u iætæm iækæpæh nîkæpin, kæni nækotaskælim." E nolian ræha nætæm Isrel aupæn, næpahian in næmtætæn ræha nolkeikeiæn. **26:51** Jon 18:26 **26:52** Jen 9:6; Næh 13:10

* **26:53** Næghatiæn Kris æhruahru tæni mæmæ, "Kæpnæni ræha nagelo tuelf," iætæm tæhmen e nagelo sæpinte-tu-tæusin.

26:55 Luk 19:47; 21:37 **26:61** Jon 2:19-21 **26:63** Aes 53:7; Mat 27:12 **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 † **26:65** Nætæmimi ræha kaunsil, kæsotæniæn nîpæhrîniæn mæmæ Iesu in Mæsaia, nati Uhgîn. Iætæmi asoli ræha pris min tæmæhapu ræhan napæn mætæu-inu nîmæha tæmol o næghatiæn ræha Iesu. Lou ræha Mosis e Lev 10:6 mine 21:10 tæni mæmæ iætæmi asoli ræha pris min tæshæpæian napæn ræhan. ‡ **26:65** Iætæmi asoli ræha pris min tæmæni mæmæ Iesu tæmæni rah Uhgîn mætæu-inu Iesu tæni mæmæ in tæhmen æmæ e Uhgîn. **26:65** Mat 9:3; Jon 10:33 **26:66** Lev 24:16; Jon 19:7

26:67 Aes 50:6; 53:5

⁶⁹ E nian əha, Pitə tətəharəg ihluə e iat rəha nimə, kəni pətan miətə kəti u in ioluək tuva ohni mənə=pən kəm in məmə, “Ik min u, nəmatuərisig e Iesu, iətəm Kaləli.”

⁷⁰ Mətəu Pitə təmeiua e lah rəfin məmə, “İəkəruru nati ko iətəm nətəni.”

⁷¹ Kəni maliuək muvən e ket rəha iat, kəni ikin əha pətan miətə kəti min təmeruh in, kəni təmənə=pən kəm nətəmimi ikin əha məmə, “suah u kəti u təmatuərisig e Iesu iətəm Nasərit.”

⁷² Mətəu Pitə təmeiua əskasik min mos nonauvil məmə, “İəkəruru suah kəha!”

⁷³ Təsuvəhiən, nətəmimi min u kəutahtul ikin əha kəməhuvən o Pitə motəni=pən məmə, “Pəhriən məmə ik kəti əha, mətəu-inu nolien rəha nəghatien rəham təhmen əmə e lah.”[§]

⁷⁴ Kəni təni məmə nəmə təteiuə pəh nərahien rəha Uhgün otuva ohni. Kəni təmos nonauvil məmə, “İəkəruru suah kəha!”

Kəni rəueiu agin, mənig təkakə. ⁷⁵ Kəni Pitə nikin təhti nəghatien iətəm Iesu təmənə kəm in məmə, “Uərisig mənig təkakə, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” Kəni Pitə təmiet muvən ihluə, nikin titəgit kəni təmasək pik.

27

Jutəs təmarin aru in

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ləpləpin agin, pris asoli min rəfin mine nətəmi asoli min rəha nətəmimi kəmotuhapumın min motətei nəuə məmə okotohtəu=pən suaru nak o nohamuian Iesu. ² Kəmotəlis in, kəni motələs məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, kəpmən rəha Rom.

³ Nian Jutəs u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan min tikimir, təmafu məmə kəmotiuvı pətigəm Iesu məmə otimis, nikin tinahmə pik o nati iətəm təmol, kəni təmkı mənə əha kəmol e silfə ilah tate, məmə otəfən kəm pris asoli min mine nətəmimi asoli min rəha nətəm İsrel. ⁴ Kəni mənə=pən məmə, “İnol təfagə tərəh mətəu-inu iəmegəhan=pən e nəhlmi tikimir min iətəmi kəti iətəm təsoliən nati kəti tərəh.”

Kəni kotəni=pən məmə, “İnu nati əpnəpin əmə o timah. !In nati kəti rəham əmə!”

⁵ Tol lanəha, Jutəs təməmkı mənə morin=pən əpəha e Nimə Rəha Uhgün, kəni in miet məgim muvən marin aru in.

⁶ Kəni pris asoli min kəməhuvən motəuəri-əuəri mənə, kəni motəni məmə, “Təsəhruahru-pənien e rəhatah Lou məmə okotələhu=pən mənə u ilah mənə rəha Nimə Rəha Uhgün, mətəu-inu kəmotos nəhmti nira iətəmimi lan.” ⁷ Kəni kəutəni məmə okotos mənə kəha məhuvən motos nəhmti niftəni kəti u əupən kətəni məmə, “niftəni rəha iətəmi kəti iətəm tatol sospən e niftəni,” kəni kəutəni məmə okatitənim nəpispis min ikin. ⁸ Tol lanəha, muva mətəuərus=pa u rəueiu, nətəmimi kəutaun e niftəni əha məmə, “Niftəni E Nira.” ⁹ Kəni nəghatien nak iətəm iənə jəriməiə təməni əupən, təmuva mol nıphəriənien lan. Təmənə məmə, “Kəmotos mənə tate əha iətəm kəmol e silfə, inu nəhmtin iətəm nətəm İsrel kəmotəni o iətəmi u, ¹⁰ kəni kəutos mənə əha məmə okotos nəhmtin ‘niftəni o nolien sospən,’ təhmen əmə məmə İərmənig təməni kəm iəu.”

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5,13-25; Jon 18:33-19:6)

¹¹ Kəni Iesu təmuvən məhtul e nəhmti Pailət, kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “Ik kig rəha nətəm İsrel?”

Kəni Iesu təmənə=pən məmə, “Əuəh, tol əmə məmə inu nəməni mine.”

¹² Nian pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha İsrel kəutəni pətigəm nəghatien min e Iesu, mətəu Iesu təsuhəlpinien rəhalah nəghatien. ¹³ Kəni Pailət təmənə=pən kəm in məmə, “?Natətu nəghatien min iətəm kəutəni tatələs pikin ik, uə kəpə?” ¹⁴ Mətəu Iesu təpnəpin əmə məsəghatien, kəni məsuhəlpin minien nəghatien kəti ilah kəutəni, kəni Pailət, narmin təmiuvig pik.

¹⁵ Kəni e nian rəha lafet rəha Pasova, in nolien rəha kəpmən məmə otahli pətigəm iətəmimi kəti e kaləpus iətəm nımənin nətəmimi kəmotəni. ¹⁶ E nian əha, iətəmi kəti tətəməhli e kaləpus, nərgin u Parəpəs. Kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə in təmol tərəh pik agin. ¹⁷ Kəni nian nımənin nətəmimi kınəhuva, kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, “? Nəkotolkeikei məmə İəkəhli pətigəm pəh e kaləpus tiet matuvən, Parəpəs, uə Iesu, kətauin lan məmə Kristo?” ¹⁸ Təmənə lanəha mətəu-inu in təhrun məmə kəmotegəhan=pən e Iesu e nəhlmin mətəu-inu kəutetef Iesu.

¹⁹ Nian Pailət tətəharəg e jəə rəha nakilien nəghatien, rəhan pətan təhli=pən nəghatien kəm in məmə, “Suah konu təsoliən nati tərəh kəti. Solien nati kəti lan, mətəu iəməməhlair lan, kəni rəueiu iətətu tərəh agin ohni.”

§ 26:73 Pitə in iətəm Kaləli, kəni nəghatien rəhan tol pisin nəuan nəuəvetin e nətəm Jerusiləm. 26:75 Mat 26:34 27:5 Mat 26:14-15; Uək 1:18-19 27:10 Sek 11:12-13 27:12 Aes 53:7 27:18 Jon 11:47-48; 12:19

²⁰ Mətəu pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotəghati kəm nīmənin nətəmimi məmə okotəuhlin nətəlgiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuə o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, kəni kotohamu Iesu.

²¹ Kəni Pailət tətətapuə o lah məmə, “?Suah mil u, in pəhruvən lan iəkahli pətigəm?”

Mətəu nīmənin nətəmimi kəmotəni=pən məmə, “Parəpəs.”

²² Kəni Pailət tətəni=pən məmə, “?Kəni oiəkəhro Iesu u kətəni məmə Kristo?”

Kəni nīmənin nətəmimi rəfin kəmotəni=pən məmə, “!Okətu-pəri e nigī kəməluau otimis!”

²³ Kəni Pailət tətəni=pən kəm lah məmə, “?O nak? ?Təmol nati tərəh nak?”

Mətəu nīmənin nətəmimi kəmotəgət əfəməh, motəni məmə, “! Okətu-pəri in e nigī kəməluau otimis!”

²⁴ Kəni nian Pailət tətəruh məmə ko tətələhuiən nəghatiən rəhalah, kəni ilah kinəutəhtul maru o norgəhuiən, kəni tos nəhu meikuas e nəhlmin e nəhmti nīmənin nətəmimi, kəni mən=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən kəti rəhak tikə o suah u, məmə niran otəmähli=pa lak. !Nimisian rəhan tətəmähli=pinə e nəhlmətəmah!”

²⁵ Kəni nətəmimi rəfin kəmotəni məmə, “!Pəh niran tətəmähli=pa o timah mine kəlkələh min rəhatimah min!”

²⁶ Kəni Pailət tətəhli pətigəm megəhan=pən e Parəpəs kəm lah. Mətəu tətəni məmə okalis Iesu, kəni tətəmegəhan=pən lan məmə okətu-pəri e nigī kəməluau məmə otimis.

Soldiə min kəmətuəvsan e Iesu

²⁷ Kəni soldiə min rəha Pailət kotaləs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriəm. Kəni kəmotəuin rəfin e soldiə min kəhuva mohtəlau lan. ²⁸ Kəni motəmkirəkis rəhan natimnati, məhuvən=pən e kot ərarəuv kəti kəm in, təhmen e kot rəha kig kəti. ²⁹ Kəni motol nıləuis iətəm nihlin əha ikin motol kəfafau lan, motəfafau=pən e rəhn-kapə Iesu motələh əvsan lan məmə in hat rəha kig kəti. Kəni motələhu=pən nəuanigi kəti e nəhlmin maru məmə in nigī rəha kig, kəni motisin nəuilah əupən lan, motələh əvsan, motəni=pən kəm in məmə, “!İəkotisiəi ik, kig rəha nətəm Isrel!” ³⁰ Kəni motəgəh lan, kəni motələs nəuanigi motoh rəhn-kapə lan motəu tətə. ³¹ Nian kinotol əvsan rəkis lan, kəni motəpəg rəkis kot ərarəuv, məhuvən=pən min e rəhan natimnati. Kəni motələs məhuvən məmə okotətu-pəri e nigī kəməluau məmə otimis.

Kəmətu-pəri Iesu

e nigī kəməluau

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Nian kəmətəhuvən, motəfu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon, kəni kəmotəni=pən əskasik ohni məmə otələs nigī kəməluau.* ³³ Kəməhuva ikin kəti kətəni məmə, Kolkota, u nipətin tətəni məmə Louipil-uipil. ³⁴ İkin əha kəmotəfən wain kəm Iesu iətəm kəməlkin ilau nati tarfu. Mətəu nian Iesu tətəmmnim askəuvin, kəni məpəh nəmmimian.† ³⁵ Nian kəmətu-pəri e nigī kəməluau, kəni moturin tais o rəhan napən. ³⁶ Kəni məutəharəg məuteruh Iesu ikin əha məmə otimis agin. ³⁷ İlis e rəhn-kapə, kəmətei=pən nipəgnəmti nəniən tətəni məmə, İNU İESU,

KIG RƏHA NƏTƏM İSREL.

³⁸ Kəni iətəmimi keiu iətəm katəuh nətəmimi mətuakləh e rəhalah natimnati, kəmətu-pəri ilau e nigī kəməluau, kəti e nikalin maru, kəti e nikalin məuil. ³⁹ Kəni nətəmimi min u kəmətəliuək məutəhuva məutəhuvən, məutəni=pən nəghatiən tərəh kəm Iesu, məutərin-urin rəhn-kapə lah, ⁴⁰ məutəni məmə, “Nəmətəni məmə onəkərəkkin Nimə Rəha Uhgın kəni ik pisin əmə muvləkin o nian kisil. !Osmiəgəh aru ik! !Kəni eiuaui e nigī kəməluau nəmə ik Nəti Uhgın pəhriən!”

⁴¹ E noliən əhmen min əmə, pris asoli min, mine iəgətun asoli min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kotol əvsan, ⁴² motəni məmə, “Təmosmiəgəh nətəmimi, mətəu ko təruru nosmiəgəh aruiən in. In kig rəha Isrel. Nəmə teiuaui aru e nigī kəməluau, kəni okotəni nipəhriənlan. ⁴³ Tətəhatəta e Uhgın. Tətəni məmə in Nəti Uhgın, kəni pəh Uhgın tos rəkis in əha rəueiu nəmə in tolkeikei.” ⁴⁴ E noliən əhmen min əmə, iakləh mil iətəm kəmətu-pəri ilau ilahal min e nigī kəməluau, kətuəni=pən nəghatiən tərəh tətə kəm in.

^{27:24} Dut 21:6-9 ^{27:25} Uək 5:28 ^{27:28} Luk 23:11 ^{27:30} Aes 50:6 * ^{27:32} Iesu tinəpəu rəkis mətəu kəmotəlis pik kəni motoh pik. † ^{27:34} Məta nati tarfu u in nati kəti təhmen e mərsin məmə otol tətətu pikian nəhməin, məmə otol iətəmimi tətətalig viəivən. Mətəu Iesu in tətəlkəikəin məmə otətətuəin nəhməin, kəni molkeikei məmə rəhan nətəlgiən otətəuvin əmə. Tol lanəha in tətəsmnimian mərsin u. ^{27:34} Sam 69:21 ^{27:35} Sam 22:18 ^{27:38} Aes 53:12 ^{27:39} Sam 22:7; 109:25 ^{27:40} Mat 26:61; Jon 2:19 ^{27:43} Sam 22:28

*Iesu tinimis**(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

⁴⁵ Kəni e tueləf klok mətuəurus=pən tri klok, napinəpuian təmeiuaiu mirəuei rəfin natimnati. ⁴⁶ Kəni iuəkir e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəmäh e rəhan nəghatiən məni məmə, “*!Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?*” Nipəti rəhan nəghatiən təni məmə, “*!Uhgın rəhak, Uhgın rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?*”[‡]

⁴⁷ Nian nətəmimi nəuvein nətəm kəmautəhtul əha ikin kəmotətəu təmasək əfəmäh lanəha, kəni kotəni məmə, “*In tətauin e Elaijə.*”

⁴⁸ Kəni rəueiu agin min, kəti təmaiuv muvən mələs nati kəti təhmen e kotin,[§] kəni məueiu wain u tarfu, məu e nigı, kəni məfən məmə Iesu otəmnim. ⁴⁹ Kəni ilah min nəuvein kotəni=pən məmə, “*Əpəh əmə. Pəh kauteh-to nəmə Elaijə otuva mosmiəgəh in, uə kəpə.*”

⁵⁰ Kəni Iesu təmasək əfəmäh min, megəhan aru lan məmə otimis, kəni rəhan nehəgıən tiet.

⁵¹ E nian əhruahru əha, napən iətəm tətəhkul e Nimə Rəha Uhgın təməhapu mol nəuvein keiu, təmətuəuin əpəha ilis muva mol naunun əpəha ləhtəni. Nəmig təmələuəl, kəni kəpiel min kəmotəhapu. ⁵² Kəni suvət min u kəmol e nipəg kəpiel kəmotəuag, kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru tēpət nətəm kəmoħmis rəkis, kəmotəmiəgəh min. ⁵³ Kəmoħiet e suvət min, kəni uərisig Iesu təmanəmiəgəh min e nimisiən, kəni ilah kəməhuvən əpəha Jerusiləm moħiet=pən o nətəmimi tēpət.

⁵⁴ Kəni iətəmi asoli rəha soldia min rəha nətəm Rom ilah rəhan soldia min nətəm kəmoteruh Iesu, kəmotəfu nəmig mine natimnati min əha. Kəni kəmotəgın pik, kəni motəni əfəmäh məmə, “*!Nipəhrıənıən, inu Nəti Uhgın pəhrıən!*”

⁵⁵ Nipətan tēpət kəmautəhtul iəsu məutarfu. İlah kəmotəsipən ikin Kaləli məutohtəu=pən Iesu məutasıru lan e nati pisin pisin min.* ⁵⁶ İlah min nəuvein u Meri Maktələ, kəni Meri u məmə rəha Jemis mine Josıs, kəni məmə rəha nəti Səpəti mil.

*Kəmitənim Iesu**(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)*

⁵⁷ İtəm Aramatia u rəhan nautə tēpət, nərgin u Josıp, in iətəmimi kəti rəha Iesu. Nian tinətuvə iuəkir o napinəpuian,⁵⁸ təmuvən meruh Pailət, kəni mətapuəh o nipəti Iesu, kəni Pailət təmegəhan e nipəti Iesu kəm in. ⁵⁹ Kəni Josıp təmos nipəti Iesu muvən məuveg e napən ruən vi kəti, nərgin u linən,⁶⁰ kəni mələs muvən mələhu=pən e suvət vi kəmol e nipəg kəpiel. Suvət u rəha Josıp. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti məhtipəsıg e nipəg kəpiel lan, kəni matuvən.† ⁶¹ Meri Maktələ, mine Meri kəti min kətuharəg əha iuəkir o suvət.

Soldia min nətəm kəmotəh nipəg kəpiel

⁶² Nian əha, in nian katol əpenə-penə o Sapət lan, kəni kəməni lauıg lan e Sapət, pris asoli min mine Farəsi min kəməhuvən moteruh Pailət. ⁶³ Motəni=pən məmə, “*İtəmi asoli. Nikitimah tinəhtı məmə, nian suah kəha, iətəmi rəha neiuəiən, təmətəmiəgəh əhanəh, mətəni məmə, ‘Nian kısıl otuva muvən, kəni Uhgın otosmiəgəh min iəu e nimisiən.’* ⁶⁴ Tol lanəha, əhli=pən rəham nəuvein soldia okəhuvən məuteh nipəg kəpiel suvət motətuəurus=pən nian kısıl tuva muvən. Məta rəhan min okəhuva motakləh e nipətin, kəni motəni=pən kəm nətəmimi məmə təməmiəgəh min e nimisiən. Kəni neiuəiən u, in otərah tapırəkis iətəm aupən.”

⁶⁵ Kəni Pailət təməni=pən məmə “*Otos soldia min, kəni məhuvən motol natimnati rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə okotol e neh vivıən suvət e nipəg kəpiel.*” ⁶⁶ Kəni soldia min kəməhuvən məuteh vivi nipəg kəpiel, motələhu=pən nəmtətıən kəti e kəpiel.‡ Kəni kəmotələhu soldia min məmə okauteh ikin əha.

27:46 Sam 22:1 † **27:46** “Eli, Eli” in nəghatiən Hipru, kəni “Lema sapaktəni” in nəghatiən Aramaik (nəghatiən u in iuəkir əmə o nəghatiən Hipru). Iesu mine rəhan min nətəmimi kəutəghati pik e nəghatiən mil u mine nəghatiən Kris.

§ 27:48 Nati u təhmen nipispisi matris. **27:48** Sam 69:21 **27:51** Eks 26:31-33; Hip 10:19-20 * **27:55** Nipətan min əha kəmotasıru e Iesu e nati pisin təhmen e nauəniən, mine nəhu, mine ikin rəha napiliən. **27:55** Luk 8:2-3

27:58 Dut 21:22-23 † **27:60** Kəpiel u kətahtipəsıg=pən lan e nipəg suvət lan, kəmətei təharəg əharəg təhmen e whıl rəha lotə asoli kəti, təhmen e uan mitə mine e nəharəg əharəgıən rəhan. **27:60** Aes 53:9 **27:63** Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 ‡ **27:66** Rəueiu, kitah kəsotəhrun əhruahruian məmə kəmol nəmtətıən əha e nolıən nak. Kəmə təhro kəmalis niləuis kəti iətəm təmol mak lan, uə kəmə təhro, kəmol plaste. Mətuə nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iətəmi kəti otəkəiən nati əha məsələs rəkisiən. Kəni nəmə kəuteruh nəmtətıən kəti məmə təməhapu=pən, uə təmiət rəkis, kəni soldia min okotəhrun məmə iətəmi kəti təməhuvihın rəkis kəpiel.

28

*Iesu tæmæmiægəh min
e nimisiæn*

(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ E Sante* læplapin agin, tæmætian mæsiæn vivian, Meri Maktələ mine Meri kati min kæmian mæmə okuasal=pæn e suvæt e nipæg kæpiel.

² Kæni æmeiko, næmig asoli kæti tæmælauəl mætəu-inu agelo kæti rəha Iærmænig tæmsipəri e negəu e neai muvæn e nipæg kæpiel, kæni misuə rækis e kæpiel, kæni mətəharæg-pəri lan. ³ In tatasia təhmen e noraipian, kæni rəhan napæn min kotəruən təhmen e nəuauu nitəhi. ⁴ Soldia min kæmotəgin pik, kæni motəræmrumin, narmilah tæmikə təhmen e nətəm kæmohmis.

⁵ Kæni agelo tæmæni=pæn kæm pəta mil mæmə, “Suəginian, mætəu-inu iækəhrun mæmə nətuəsəl e Iesu iətəm kæmətəu-pəri e nigə kæməluau. ⁶ Tikə u ikin inu. In tæmæmiægəh min e nimisiæn təhmen əmə e inu tæmæni mine aupæn. Iəuva mueruh ikin tæmætəməhli ikin. ⁷ Kæni ian uəhai, kæni muæni=pæn kæm rəhan min nətəmimi mæmə, ‘In tæmæmiægəh min e nimisiæn, kæni in tətaupæn e tæmah matuvæn əpəha Kaləli. Kæni ikin əha, onəkoteruh in ikin.’ Intələh, rəhak u nəghatian inəni kæm təlau.”

⁸ Kæni pəta mil kæmuagim uəhai əmə e suvæt e nipæg kæpiel, mətəuəgin, mətəu nikilau tagian, mætian mæmə okuæni=pæn kæm nətəmimi min rəha Iesu. ⁹ Kæni æmeiko, Iesu tiet pətigəm o lau, mæni=pæn kæm lau mæmə, “Təuvir.” Kæni kæmiəuva o Iesu, muaskəlim nəhlikin, kæni muəfaki kæm in. ¹⁰ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lau mæmə, “Suəginian. Ian muæni=pæn kæm piak min mæmə okəhuvæn Kaləli. Ikin əha okoteruh iəu ikin.”

Nəghatian rəha soldia min

¹¹ Nian pəta mil kæmuəliuək mætian, kæni soldia min əha nəuvein kæməhuvæn e taun, kæni motæni=pæn kæm pris asoli min natimnati rəfin iətəm kæmoteruh. ¹² Nian pris asoli min kæməhuvæn moteruh nətəmimi asoli rəha nətəm Isrel, kæni motol nəuə kæti motəlis nəghatian lan. Kæni motəfæn mæni asoli kæm soldia min, ¹³ motæni=pæn kæm lah mæmə, “Nəkotæni=pæn kæm nətəmimi mæmə, ‘Rəhan min nətəmimi kæməhuva lapin nian itimah iəmotapili, motakləh e nipətin motələs motəgin.’ ¹⁴ Nəmə kæpmən otətəu nanusiæn u, kæni itimah iækəhuvæn motæni nəghatian kæti kæm in. Kæni itimah onəsotosian nərahian kæti lan.” ¹⁵ Tol lanəha, soldia min kæmotos mæni, kæni motol təhmen=pæn əmə mæmə kæmæni mine kæm lah. Kæni nəghatian eiua u tæmuvæn mitəlau e nətəm Isrel muva mətəuarus=pa rəueiu.

*Iesu tæmiet pətigəm
o rəhan min nətəmimi*

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Kæni nətæmi lepin rəha Iesu kæməhuvæn Kaləli, məhuvæn e nitəuət iətəm Iesu tæmæni kæm lah mæmə okəhuvæn ikin. ¹⁷ Nian kæmoteruh in, kæni kæmotəfaki kæm in, mətəu nəuvein rəhalah nətəligian tatol keiu. ¹⁸ Kæni Iesu tuva o lah, kæni mæni=pæn kæm lah mæmə, “Nepətian rəfin rəha negəu e neai mine nəhue niftəni o narmænigian, Uhgın tæməfa kæm iəu. ¹⁹ Tol lanu, onəkəhuvæn motiuvu nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin mæmə okəhuva rəhak nətəmimi, kæni motol bəptais e lah e nərgi Tatə Uhgın, mine Nətin, mine Narmın, ²⁰ kæni motəgətun ilah mæmə okotohtəu=pæn rəfin nəghatian min iətəm iəməni kæm təmah. Kæni nipəhriænian, iətatig kitah min itimah nian min rəfin mətəuarus naunun nian.”

* **28:1** Nəghatian Kris əhruahru tətəni mæmə, “Nian Sapət tinol naunun, e nian iətəm tətaupæn e wik” **28:6** Mat 12:40; 16:21 **28:10** Mat 26:32 **28:16** Mat 26:32 **28:18** Jon 13:3; Efəs 1:20-22 **28:19** Mak 16:15-16; Uək 1:8

Mak Nanusian Təuvir Rəha İesu Kristo İətəm Mak Təmətəi Nəghatıən əkuəkir rəha nauəuə u Mak

?Pəh təmətəi nauəuə u? Jon Mak təmətəi nauəuə u. In səniəmə iətəmi tueləf kəti rəha İesu. Mətəu kətəni məmə in niəli təuvir kəti rəha Pitə iətəm ilau kətian ikin min tətət. Nauəuə rəha Uək Min tətəni məmə in təmuvən ilau Pol e rəhan naliuəkiən iətəm təmaupən mol, kəni uərisig lan, təmuvən ilau Panəpəs.

?Təmətəi tatuvən kəm pəh? Kəmotəni məmə Mak təmətəi Rom nian in təmətəi nauəuə u, kəni nəmə təhro ilau Pitə, uərisig kohamu Pitə. Mak təmətəi nauəuə u tatuvən o nəfaki min əpəha Rom u ilah Nanihlua min. Kitah kotəhrun lanəha mətəu-inu in tətəni pətigəm niyəti nolian min rəha nətəm İsrəl iətəm kəntol. Kəni e nauəuə u, təmətəi nəghatıən nəuvein e nəghatıən Aramaik iətəm nətəm İsrəl kınotəhrun rəkis. Mətəu in təməuhlin nəghatıən min u tuva e nəghatıən Kris iətəm Nanihlua min əpəha Rom kəutəghati lan.

?Nətiğən təhro lanu nian təmətəi? E nian Mak təmətəi nauəuə u, kəni nətəm Rom kəutarənig e niətəni əsoli iətəm titəlau e Nītəhi Metiterenən. Rəhalah nəghatıən kətiah əmə, kəni rəhalah suaru kotəuvir; kəni rəhalah nolian o nəhli-pənien nəghatıən min in təuvir. Nian əha, in nian təuvir o nəni pətigəmian Nanusian Təuvir rəha İesu Kristo. E nian əha, Nanusian Təuvir təmaui uəhai əmə e niətəni pişin pişin min e suaru min rəha Rom.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Mak tolkeikei məmə otəni pətigəm əhruahru nanusian rəfin rəha İesu, məmə in pəh, kəni in təmol nak, kəni mətəğətun nak. Nəmə təhro in tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəha nəfaki min əpəha Rom, mətəu-inu nətəmimi tətət kəmol nərahıən kəm lah. Mak təmətəi nətəligiən tətət o nian iəkis min iətəm otəpanuva e nəmiəğəhiən rəha nətəmimi rəha İesu. Kəni in təməni pətigəm nolian rəha İesu məmə in min təmətəiğ e nian iəkis min.

*Jon Bəptais təmol əpenə-penə e suaru
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹ Inu nətuəuinian rəha Nanusian Təuvir rəha İesu Kristo, Nəti Uğin. ² İəni rəha Uğin, nərgin u Aiseə təmətəi lanu e nauəuə əupən. Uğin təməni məmə,

“Otəfu-to. İstəhli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatıən. In otəupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.”

³ “İətəmimi u tətəuin əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘İtamah, otol əpenə-penə e suaru rəha İərmənig, kəni motol rəhan suaru təhruahru.’ ”

⁴ Kəni iahləpis u in Jon Bəptais. Tol lanəha, təmiet=pa ikin təpiə-məpiə ikin matol bəptais e nətəmimi, kəni mətəni pətigəm nəghatıən rəha Uğin kəm lah məmə okotəkeikei motəuhlin nəmtəhlah o nolian tərəh min rəhalah, kəni məhuvən o Uğin, məmə in otəfəl nolian tərəh min rəhalah. Kəni nəmtətəiən kəti o nati u, okol bəptais e lah. ⁵ Nətəmimi tətət pik e niətəni Jutiə mine taun əha Jerusiləm, kəməhuva motətəlig e rəhan nəghatıən, kəni mətəni pətigəm rəhalah nolian tərəh min, kəni Jon təmol bəptais e lah əpəha e nəhu Jotən.

⁶ Jon təməsuvənien e nəpən təuvir. Rəhan nəpən təhmen əmə e rəha iəni u Elaijə əupən. Rəhan nəpən kəmol e nimeimei kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmol e niłosi kau, kəni matun əmə pitu mine nəhu sukəpak e nikiñati. ⁷ Kəni təməni pətigəm kəm nətəmimi məmə, “İətəmi kəti u tətəuərisig lak, rəhan nəsanənien mine nəpətian tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni əgin, iəsəhmen minian məmə iəkeiuiəu mitis rəkis niłəuis e rəhan put. ⁸ İatol bəptais e təmah e nəhu, mətəu in otəpanol bəptais e təmah e Narmin Rəha Uğin.”

*Jon təmol bəptais e İesu əpəha e nəhu Jotən
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)*

⁹ E nian əha, İesu təmiet əpəha Nəsərit, lahuənu kəti əpəha Kaləli muva. Kəni Jon təmol bəptais lan əpəha e nəhu Jotən. ¹⁰ Nian İesu təməri əpəha e nəhu, kəni məsal-pəri mafu nəğəu e neai təməuəg, kəni Narmin Rəha Uğin təmeiuiəu=pa ohni təhmen=pən e mak. ¹¹ Kəni nəuia Uğin təmsipəri əpəha e nəğəu e neai mətəni lanu lan məmə, “İk nətik keikei, iəkolkeikei pik ik, kəni nəkik tagiən pik əgin ohnik.”

*Setən təməfən-əfən kəm İesu
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)*

¹² Kəni rəueiu agin min, Narmın Rəha Uhgın təmıti=pən İesu əpəha ikın tərıə-mərıə ikın, ¹³ ima nati rarpın min. Təmatıg ikın mos nian fote. E nian min əha Setən tətəfən-əfən kəm in. Kəni nagelo min kəmotasıru lan.

İesu tınətuəuın mətəni pətıgəm Nanusıən Təuvır
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Nian kınlafən rəkis Jon e kaləpus, İesu təmuvən əpəha Kaləli mətəni pətıgəm Nanusıən Təuvır rəha Uhgın kəm nətəmımi. ¹⁵ Təməni məmə, “!Nian tınuva əhrıuəhrı əha rəueıu! !Rəhan nian tınuva! !Nian rəha Narmənıgıən Rəha Uhgın tınətuva ıuəkır! !Otəuhlın nətəlıgıən rəhatəmāh, mətəpəh pəhrıən nollən tərəh min, kəni məhıvən o Uhgın, kəni mətəhatətə e Nanusıən Təuvır!”

İesu təmauın e nətəmımi kuvət rəha niuvıən nəmu
(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11)

¹⁶ Nian İesu təmətəlıuək e nıkəli nəhu Lek Kaləli, kəni meruh suah mil keıu, rəha niuvıən nəmu min, nərgılu u Səımon mıne pıan Antıru. Kətuatu e net. ¹⁷ Kəni İesu təməni=pən kəm lau məmə, “İəuva, muıtəu=pa ıəu, mıəuva rəhak ıətəmımi mil, kəni ıəu ıəköl ıtələu nəkıəuva ıətəmımi mil rəha niuvıən nətəmımi məmə okəhuva rəhak min nətəmımi.” ¹⁸ Kəni əmeıko kuəpəh rəhaləu net, kəni muıtəu=pən.

¹⁹ Kəni İesu təməlıuək muvən təhmın min nəuvətın, kəni meruh nəti Səpəti mil Jemıs mıne pıan Jon kətuəharəg e rəhaləu bot mətuəhlı vıvı rəhaləu net. ²⁰ Kəni e nian əmə kəha ınəha, İesu təmauın e lau lan, kəni kuəhtul muəpəh rəhaləu tatə Səpəti mıne rəhan noluək min kətuəharəg e nıpəg nəua bot, kəni muıtəu=pən İesu.

İesu təməhgi pətıgəm
narmın tərəh min e ıətəmi kəti
əpəha Kapənıəm.
(Luk 4:31-37)

²¹ Kəni İesu mıne rəhan min nətəmımi kəməhıvən əpəha lahuənu Kapənıəm. Kəni e nian rəha Səpət, İesu təmuvən əpəha e nımə rəha nuhapumıniən mətəgətuən nətəmımi. ²² Kəni nətəmımi kəmotətəu rəhan nəghatıən, narmılah təmiuvıg pık ohni mətəu-inu rəhan nəghatıən təfıgəm, nəpətıən əha ikın, kəni məpırəkıs rəha nəgətuən min rəha Lou.

²³ Kəni e nian əha, ıətəmi kəti narmın tərəh tətətıg lan təmuva ımə mətagət əfəməh məmə, ²⁴ “!Ik İesu ıətəm Nəsərıt! ?Nəmuva məmə onəkəhro e tımah? !Nəmə təhro nəmuva məmə onəkərəkın ıtımah! İəu ınəhrun rəkıs ik, ik ıətəmi Asım rəha Uhgın!”

²⁵ Kəni mətəu İesu təməni=pən əskəsık kəm narmın tərəh kəha məmə, “!Ah! Səghatıən, mıet e suah u.” ²⁶ Kəni narmın tərəh təmol nıpətı suah kəha tərəmrumın, məgət əfəməh mıet lan.

²⁷ Kəni nətəmımi kəmotəuıt mətəni=pən kəm lah min məmə, “!Eı, nak u! Nəgətunıən vı kəti u. !Suah u tatos nəsanənıən o nəghatıən kəm narmın tərəh min, kəni kəutətəlıg lan məutöl nəuıan!” ²⁸ Kəni kəmanus ueıuəhəı əmə İesu, tıvən məpəköl əpəha e nıtəni Kaləli.

İesu təmol vıvı
nətəmımi tətət

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Nian İesu mıne Jemıs, Jon, Səımon, mıne Antıru kəməhıet e nımə rəha nuhapumıniən, kəni mətıəıu əhrıuəhrı məhıvən əpəha lahuənu ımə Səımon mıne Antıru ikın. ³⁰ Nian kəməhıvən, mətəu uhu Səımon tətətəpu-ətəpu, kəni mətəpılı pəri e rəhan pet, kəni kəmotəni=pən kəm İesu məmə pətən əha tətımıs. ³¹ Kəni İesu təmuvən meapən o nəhlmin kəni məsıru lan təhtul. Kəni nətəpu-ətəpuıən tagım lan. Kəni tıvən mətöl nıgılah nəuənıən.

³² Tınəpınəpu mıtıgar tınətuıvıg, nian rəha Səpət tınol nəunun, kəni nətəmımi min u kəutohmıs, mıne nətəmımi narmın tərəh tətətıg e lah, pıaləh min kəmotos ılah məhuva o İesu. ³³ Nətəmımi rəfın e lahuənu əha kəməhuva mətuəpııən əmə ılah min əpəha e nəmtıhıluə e nımə əha rəha Səımon mıne Antıru. ³⁴ Kəni İesu təmol vıvı nətəmımi tətət u kəutos nımısıən pısın pısın min kətəuvır, kəni məhgi pətıgəm narmın tərəh tətət e nətəmımi, mətəu təməniəhu narmın tərəh min məmə okəsotəghatıən, mətəu-inu kınətəhrun rəkıs məmə pəh u İesu.

İesu təmətanus pətıgəm rəhan nəghatıən əpəha Kaləli
(Luk 4:42-44)

³⁵ Kəni ləplapin agin, fətukai təsəri əhanəhiən, Iesu təmiet muvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin mətəfaki. ³⁶ Kəni Saimon mine in min nəuvein kəməhuvən məutəsəl lan. ³⁷ Nian kəmoteruh, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Nətəmimi rəfin kəutəsəl lam.”

³⁸ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə. Pəh kəhuvən əpəha e lahuənu pisin min nəuvein, iəkanus pətigəm rəhak nəghatien kəm nətəmimi məpəköl mətəu-inu, nati u inu iəmuva ohni məmə iəkol.”

³⁹ Kəni muvən məpəköl rəfin e nitəni əpəha Kaləli, mətənuş pətigəm rəhan nəghatien əpəha e nimə rəha nuhapuminian min, kəni məhgi pətigəm narmin tərəh min e nətəmimi.

Iesu təmol vivi suah kəti leprosi təmol
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Suah kəti leprosi təmol, təmuva misin=pən nəulin o Iesu mətasək=pən e nəuvirien ohni məmə, “Nəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol vivien iəu kəni məfəl rəkis namikmikien lak.”

⁴¹ Kəni Iesu nikin təmahmə pik ohni, kəni təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan, məni məmə, “Əuah. İəkolkeikei. !Əuvir-tə!” ⁴² Kəni rəueiu agin min, nimisien leprosi təmagim mikə lan, kəni nipətin təuvir, namikmikien tikə. ⁴³⁻⁴⁴ Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm suah kəha məmə, “Nəsəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi, mətəu uvən əmə meh pris kəti pəh in teh məmə nipətim tinol lanu lan, kəni əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosis təməni o suah kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə nipəhrinien ninəuvir, kəni rəham namikmikien tinikə.” Kəni məhli=pən tatuvən.

⁴⁵ Mətəu suah u təmuvən kəni məni pətigəm nati u kəm nətəmimi min rəfin mol məmə Iesu təsuvənien e lahuənu min məghati mətəu-inu nimənin nətəmimi tətət pik kəutəhtul pəsig lan. Kəni o nati əha inəha, təmətan ikin nətəmimi kohkə ikin. Kəni nətəmimi kotsipən ikin min rəfin məutəhuva ohni.

2

Iesu təmol vivi suah kəti nipətin nəuvetin təmimis
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Nian nəuvein kinəhuva rəkis minəhuvən, Iesu təmitəlig=pən min əpəha Kapeniəm, kəni nəghatien təmaiu muvən kəm nətəmimi min məmə Iesu əpəha e rəhan nimə. ² Kəni nətəmimi tətət kəməhuva motəriauəh vivi əpəha imə, mine ihluə mine, kəni nəua niməhan kəti tikə o iətəmimi kəti min. Kəni Iesu tətəni pətigəm rəhan nəghatien kəm lah.

³ Kəni nətəmimi kuvət kəmotəlis pialah kəti məhuva o Iesu iətəm nipətin nəuvetin təmimis mətapili-pəri əmə e rəhan niməhan. ⁴ Nian kəməhuva, mətəu nətəmimi nəri əpəha imə, kəni ko kəsəhuvənien imə moteruh Iesu. Kəni kotələs məhuvən əpəha ilis e nəhue nimə motos rəkis nəhgi nimə nəuvetin əhruahru əmə əha Iesu tətəhtul ikin imə,* kəni motəhlman-əhlman e iətəmi u teiuaui e niməhan rəhan muvən iuəkir əmə o Iesu. ⁵ Nian Iesu təmeruh nəhatətəien rəhalah, kəni tənə=pən kəm iətəm tatimis əha məmə, “Nətik, iəu inos rəkis rəkis noliən tərəh rəham.”

⁶ Mətəu nəgətun min nəuvein rəha Lou kəutəharəg əpəha imə, kəni nikilah təməhti məmə, ⁷ “?Təhro suah u tətəni rah Uhgın? Nəghatien əha tərəh. Uhgın əmə təhrun nos rəkisien noliən tərəh rəha iətəmimi. !Pəh min təhrun nos rəkisien!”

⁸ Kəni rəueiu agin min, Iesu təhrun rəhalah nətəligien, kəni məni məmə, “?Təhro nikitəmah tətəhti pik natimnati min lanu lan? ⁹ ?In pəhruvən timətig, iətəm inu məmə iəkol=pən kəm suah u məmə, ‘Inos rəkis rəkis rəham noliən tərəh,’ uə inu timətig məmə, ‘Əhtul, mələs rəham niməhan matuvən?’ ¹⁰ Mətəu iəkol nati kəti məmə onəkotəhrun məmə iəu Nəti İətəmimi, iatos nepətien u ikinu e nəhue niftəni o nos rəkisien noliən tərəh rəha nətəmimi.” Kəni məni=pən kəm suah kəha məmə, ¹¹ “İətəni=pinə kəm ik məmə, əhtul, mələs rəham niməhan matuvən imam ikin.” ¹² Kəni əmeiko suah u təməhtul, mələs rəhan niməhan, məliuək matuvən, kəni ilah rəfin kəmoteruh, motəuit, narmilah təmiuvig ohni, kəni motəni-vivi Uhgın motəni məmə, “İəsotəh əhanəhiən nati kəti tol lanu lan nian kəti mine.”

Iesu təmauin e Lifai məmə otuva muərisig lan.
(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Iesu təmuvən min mətəliuək əpəha e nikali nəhu Lek Kaləli, kəni nimənin nətəmimi kəməhuva ohni, kəni tətəgətun ilah. ¹⁴ Kəni təməliuək matuvən kəni meruh Lifai nəti Alfəs, in iətəmimi rəha nosien məni rəha takis, tətəharəg imə matol uək. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “İtəu=pə iəu, muva rəhak iətəmimi.” Kəni əmeiko təhtul muərisig lan.

^{1:35} Mat 14:23; Mak 6:46 ^{1:39} Mat 4:23; 9:35 ^{1:43-44} Lev 14:1-32 * ^{2:4} E nian əha, kəmol nəhgi nimə e tael. Kəni nətəmimi min u kəmos rəkis tael min nəuvein məmə kotöl nipəg təhmen e iətəmi u iətəm tatimis.

¹⁵ Kəni nian kəti, Iesu təmuvən mətəuən əpəha ima Lifai ikin ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmi kətəni məmə nol təfagə tərəh nəuvein.[†] Məutaun pəti ilah Iesu mine rəhan min nətəmimi mətəu-inu nətəmimi tepət kotol təfagə tərəh lanəha mautəhuərisig e Iesu. ¹⁶ İgətun min nəuvein rəha Lou, ilah Farəsi min. Kəni nəuvein kəmotəh məmə Iesu tətəuən pəti əmə ilah nol təfagə min əha, mine nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, kəni kotəpəuəh o nətəmimi rəhan min məmə, “?Təhro Iesu tətəuən pəti əmə ilah nətəm kəuol lanəha?”

¹⁷ Kəni Iesu tətətəu rəhalah nəghatıən kəni təmənı=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi min u kəsəhmis-ohmisiən kəsəhuvəniən o toktə, mətəu nətəmimi min u kəuotəhmis-ohmıs, toktə təkeikei muvən meruh ilah. İəu iəməsuvaiən məmə iəkəuin e nətəmimi min u kotəni məmə kınəotəhrəuəhrə rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkəuin e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə ilah kəuol noliən tərəh min.”[‡]

*Kotəpəh nauəniən o nəfakiən
(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)*

¹⁸ Kəni e nian əha, nətəmimi min rəha Jon Bəptais mine Farəsi min kəmotəpəh nauəniən məutətuəkəm o nəfakiən kəm Uhgın. Kəni nətəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə, “Afu-to, nətəmimi rəha Jon Bəptais minə Farəsi min kəutətuəkəm o nəfakiən. ? Mətəu təhro rəham min kəsətolıiən lanəha?”

¹⁹ Kəni Iesu təmənı=pən kəm lah məmə, “?Nian katol lafet lan rəha iətəm tatol marit, kəni iərman u otol marit tətətig əhanəh ilah in min nəuvein mautol lafet, nıkitəmah təhti məmə otətuəkəm məpəh nauəniən? !Kəpə! Nian tətətig əhanəhiən ilah min, kəni nıkilah tətəgiən, məutaun əmə. ²⁰ Mətəu nian əpəha ikin məmə okəpanələs rəkis suah kəha lan, kəni e nian əha in əha, in min nəuvein nıkilah otəhmə ohni, kəni kəpanəotətuəkəm motəpəh nauəniən lan.”

²¹ Kəni tətətig məni məmə, “Suah kəti min ko təsəhli-pəniən nəuvei napən vi kəti e napən ənnəmit iətəm təməhapu. Nəmə otəhli=pən, kəni napən vi u təhrun nəhapu əsolıən napən ənnəmit u.

²² “İətəmi kəti min ko təsiuvi-pəniən wain vi kəti e nilosi nati əuas kəti, mətəu-inu nəmə otiuvi=pən wain vi e nilosi nəni əuas iətəm təskasik, kəni wain otəhlıfu kəni nilosi nəni əuas u otasisi kəni məhapu, kəni wain mine nilosi nəni u okuərah. Mətəu wain vi okiuvi=pən əmə e nilosi nəni vi iətəm timətətig.”[§]

*Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit e Sapət
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)*

²³ E nian kəti e Sapət, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutəliuək məutohapumın e nıki nasumıən rəha wit, kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit məmə okotun.

²⁴ Kəni Farəsi min u kəutəskəlım əskasik Lou rəha Mosis kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “İEi, afu-to! E Sapət, kəsəuləkiən e nasumıən mine kəsəliən natimnati min lanəha kotəəkın Lou. ?Təhro rəham min nətəmimi kəuol lanəha?”

²⁵⁻²⁶ Iesu təmuəalpın rəhalah nəghatıən məmə, “Nəmə təhro itəmah nəsofəfin əhanəhiən nati u Təfit təmol əupən nian Apıətə in pris əsolı agin rəha Uhgın. İtəmah nınotəfin rəkis məmə Təfit nəumis təmus, kəni tuvən əpəha e Nima Tapolin rəha Uhgın, kəni mələs pıret əsim u pris min əmə kəutun, kəni in mələs muva mun ilah in min nəuvein.”

²⁷ Kəni tətətig məni=pən min kəm lah məmə, “!Kəməsolıən Sapət məmə in nati figəm kəm nətəmimi, mətəu kəmol Sapət məmə otəsıru e lah kotəmeig!^{*} ²⁸ Tol lanəha, iəu Nəti İətəmimi iətərməniğ rəfin e natimnati min, kəni mətərməniğ min e Sapət.”

[†] **2:15** Farəsi min, kəutəni e nətəmimi tepət məmə ilah nol təfagə tərəh. Nəmə təhro ilah kəsətofəki vıviən, uə nəmə təhro ilah nanihləu min, uə nəmə təhro nətəmimi kəsətolkeikeiən ilah, uə nəmə təhro ilah nıpətan rəha suaru uə natəmi rəha nosiən takis, uə nəmə təhro ilah kəsətohtəu=pən vıviən nıpilga lou əlkələh min e Lou əsolı rəha Mosis. **2:16** Mat 11:19

[‡] **2:17** Farəsi min mine nətəmi əsolı rəha nətəm İsrəl, nıkilah təhti məmə ilah kotəhrəuəhrə e nəhmti Uhgın mətəu-inu kəuotəhtəu=pən Lou Rəha Mosis. Uhgın təhrun nıkilah məhrun məmə ilah nol təfagə pəhriən. Mətəu Iesu təruru nasıruən e lah mətəu-inu ilah kəsəteğəhaniən məmə ilah nol təfagə. Mətəu nətəmimi tepət kəmotəhrun məmə ilah nol təfagə motolkeikei məmə kotəpəh noliən tərəh min rəhalah motolkeikei məmə Uhgın otəfəl rəkis təfagə tərəh min rəhalah. Iesu tani məmə in təmuva məmə otəsıru e lah.

§ **2:22** Afın futnot e Luk 5:37 **2:24** Dut 23:25 **2:25-26** 1Saml 21:1-6 **2:25-26** Lev 24:5-9 **2:27** Dut 5:14 ^{*} **2:27** Farəsi min kəmotol lou əlkələh min tepət tepət rəha Sapət, kəni tiakis məmə nətəmimi okotol rəfin ilah. Inu tatol məmə Sapət in nati figəm. Mətəu nətəliğin rəha Uhgın məmə Sapət in nian kəti iətəm nətəmimi okotəmeig magiən lan.

3

*Iesu tæmol vivi**næhlmi suah kæti tæmæpaiu**(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ E Sapæt kæti min, Iesu tæmitælig=pæn min æpæha e nimæ ræha nuhapuminiæn kæni meruh suah kæti næhlmin tæmimis, tæsuahruviæn lan. ² Nian Iesu tæmuvæn imæ, kæni nætæmimi næuvein kæmauteruh vivi mæmæ otol vivi iætæmi u e Sapæt, uæ kæpæ. Næmæ in tatol, kæni okotæni mæmæ in tætæraekin Lou ræha Sapæt. ³ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm suah u mæmæ, “Ðhtul muva u aupæn,” kæni tæhtul muvæn æpæha aupæn.

⁴ Kæni Iesu tæmahi ilah mæmæ, “Iækolkeikei mæmæ iækætæpuah nati kæti o tæmah. ?Tæhro? ? E nian ræha Sapæt, noliæn nak in tæhruahru e Lou mæmæ okol, kæhrun noliæn nati tæuvir uæ kæhrun noliæn nati tærah? ?Okosmiægæh iætæmi, uæ okuhamu itæmi?” Mætæu kotæpnæpin æmæ.

⁵ Kæni Iesu tæmæsal=pæn meruh ilah, kæni niæmæha tol, kæni niækin tahmæ o lah mætæu-inu ræhn-kapæ lah tiækis pik. Kæni mæni=pæn kæm suah u mæmæ, “Uahru-to e næhlmæm.” Kæni suah u tæmuahru e næhlmin, æmeiko næhlmin tæuvir. ⁶ Kæni Faræsi min æha kæmohiet motaiu æhruahru æmæ mæhuvæn moteruh ræhalah tikimir min e pati ræha Herot, motol mæhuva æmæ kætiæh motæsal e suaru mæmæ okotælæs Iesu motohamu.

Nimænin nætæmimi kæmautæhuærisig e Iesu

⁷ Iesu mine ræhan min nætæmimi kæmohiet moteiuaiu mæhuvæn æpæha e næhu Lek Kalæli. Nimænin nætæmimi kæmautæhuærisig e lah. Nætæmimi min u næuvein kæmotsipæn e lahuænu ræhalah e nitæni Kalæli, ⁸ næuvein kotsipæn æpæha e lahuænu ælkælæh min e nitæni æpæha Jutiæ; næuvein kotsipæn Jerusilæm. Næuvein min kæmotsipæn e næuveitin min æpæha nitæni Itumia mine næve næhu Jotæn e nitæni=pæn matuvæn. Næuvein min kæmotsipæn pahav æpæha iækin min e taun mil u Tæa mine Saedon. Nætæmimi min u kinotætæu rækis natimnati min u Iesu tatol ilah, kæni kæmæhuva mæmæ okoteruh.

⁹ Kæni nimænin nætæmimi kæmæhuva pik, kæni Iesu tæmæni=pæn kæm ræhan min nætæmimi mæmæ okotol æpenæ-penæ e bot kæti mæmæ otuvæn mæharæg lan, mæmæ nimænin nætæmimi okæsothægi-æhgi pikælan in. ¹⁰ Mætæu-inu tinol vivi rækis nætæmimi tæpæt, kæni nætæmimi min u kautohmis æhanæh kæutæhgi-æhgi ilah min mæmæ okæhuva iuækir motek Iesu. ¹¹ Kæni nian nætæmimi nætæm narmin tærah min kæutatig e lah kæmotafu Iesu, kæmotaiu aupæn lan motæmei=pæn ohni motagæt æfæmæh mæmæ, “Ik Næti Uhgini!” ¹² Mætæu Iesu tæmæniæhu æskasik narmin tærah min u mæmæ kæsothæni pætigæmiæn in kæm nætæmimi.

*Iesu tæmauin e ræhan nætæmimi ilah tuælæf mæmæ okæhuærisig lan.**(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Kæni Iesu mine kæmæhuvæn æpæha e næhue nitæuat, kæni tætauin e nætæmimi næuvein æmæ okæhuva ohni. ¹⁴ Nian kæmæhuvæn, kæni tæmitæpin rækis ilah tuælæf kæni mæfæri ilah mæmæ aposil min. In tæmæni min mæmæ nætæmimi min æha, ilah æha okotaliuak ilah min, kæni in otæhli rækis ilah kæhuvæn motæni pætigæm nanusian tæuvir kæm nætæmimi æpæha iækin min, ¹⁵ kæni okotos næpætian mine nasæniæn o næhgi pætigæmiæn narmin tærah min e nætæmimi.

¹⁶ Nætæmi min u ilah u tæmitæpin ilah, ilah u, Saimon u Iesu tæmauin=pæn min nærgin kæti min mæmæ Pitæ, ¹⁷ mine Jemis mine pian Jon næti Sæpæti mil u Iesu tæmæfæn min nærgilau notæhan mæmæ, “Poanæjes,” nipæti næghatiæn æha tæni mæmæ næti kaluæluæ mil, mætæu-inu niæmæha tatol uæhai ilau. ¹⁸⁻¹⁹ Kæni mine Antiru, Filip, Patolomiu, Matiu, Tomæs, Jemis u næti Alfias, Taitæs, Saimon u kætæuin lan mæmæ, Selot,* mine Jutæs Iskariot u otegahan=pæn e Iesu e næhlmi tikimir min. Nætæmi min æha ilah kaha tuælæf, Iesu tæmæfæri ilah.†

*Iesu mine Piæsepul**(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Uærisig, tæmitælig=pæn min lahuænu, kæni nimænin nætæmimi kæmæhuva min ohni, kæni Iesu mine ræhan min nætæmimi kinotæruu næmeigiæn mine nauæniæn mine. ²¹ Nian ræhan mæmæ mine kæmotætæu næghatiæn u kætæni e Iesu, kæni mæhuva mæmæ okotit rækis o nætæmimi, mætæu-inu nætæmimi næuvein kæutæni mæmæ Iesu in nætælmæli.

²² Nægætun min næuvein ræha Lou kæmotsipæn æpæha Jerusilæm mæhuva kæni motæni mæmæ Piæsepul (nærgin kæti min ræha Setæn), u in iætæmi asoli ræha narmin tærah min, in tætatig e

3:4 Luk 14:3 **3:6** Mat 22:15-16 **3:10** Mat 14:36 **3:11** Luk 4:41 **3:12** Mak 1:34 **3:16** Jon 1:42 **3:17**

Luk 9:54 * **3:18-19** Selot in suah kæti iætæm in tæhtul æskasik o kæntri ræhan. Afin-to e tiksinari. † **3:18-19** Iætæmi keiu ræha Iesu kætæuin e lau mæmæ Saimon, ilau u Saimon Pite mine Saimon u kætæuin lan mæmæ Selot. Kæni iætæmi keiu ræha Iesu kætæuin e lau mæmæ Jemis, ilau u Jemis næti Sæpæti mine Jemis næti Alfias. Kæni iætæmi keiu ræha Iesu kætæuin e lau mæmæ Jutæs, inu Jutæs Iskariot mine Jutæs næti Jemis u kætæuin pisin mæmæ Tæatæs e nauæu ræha Matiu.

Iesu, kəni motəni məmə in tətəfən nəsanənian kəm Iesu məmə otəhgi pətigəm narmin tərəh min e nətəmimi.

²³ Kəni Iesu təmauin e lah kəhuva iuəkir ohni kəni məni nəghatien əuhlin kəti kəm lah, məmə, “?Nikitəmah tətəhti məmə ko Setən təhgi pətigəm aru Setən? !Kəpə! ²⁴ Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin rəhalah kəntri, kəni narmənigian rəhan otəmei mikə. ²⁵ Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin agin lahuənu u. ²⁶ Kəni nəmə Setən tətəhgi pətigəm narmin tərəh min rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tikimir kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narmənigian otəhtul? Uək rəhan otəmei mikə.

²⁷ “Kəni ko iakləh kəti təsuvən əpnəpinian e nimə rəha iətəmi kətəgin lan kəti, mə takləh e natimnati rəhan, mətəu otəkeikei məlis e nıləuis, mələhu, kəni ko məpanuvən makləh e rəhan natimnati.

²⁸ “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə təfagə tərəh rəfin rəha nətəmimi, mine nəghatien tərəh min iətəm ilah kəutəni, Uhgın təhrun nos rəkisian. ²⁹ Mətəu iətəmi tətəni rah Narmin Rəha Uhgın, ko Uhgın təsos rəkisian rəhan təfagə tərəh. Təfagə tərəh əha otətətig kətəh lan mətətig, ko təsikəian.”* ³⁰ Iesu təməni lanəha mətəu-inu kəmotəupən motəni məmə narmin tərəh kəti tətətig lan.

Mamə rəha Iesu

mine pian min

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Kəni e nian əha, məmə rəha Iesu mine pian min kəməhuva, kəni məutəhtul əmə əpəha ihluə kəni motəhli=pən nəghatien o Iesu məmə tuva-to meh ilah. ³² Kəni nımənin nətəmimi kəmotəharəg kan kekəu e Iesu, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, “Ei, məmə rəham mine pian min əpəha ihluə, kotolkeikei məmə okotəh-to ik.”

³³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pəh u rəhak məmə mine piak min?” ³⁴ Kəni məsal=pən meruh rəfin ilah kəni məni məmə, “Oteruh-to. Itəmah u piak min mine rəhak məmə əhruahru min. ³⁵ Nətəmimi min u kəutol nəuia Uhgın, ilah u piak min, mine rəhak kakə min, mine rəhak məmə.”

4

Iətəm tətərfei

nikiti natimnati

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Kəni Iesu təmitəlig=pən min əpəha e nəhu Lek Kaləli mətəgətun nətəmimi, mətəu nımənin nətəmimi kəməhuva ohni, motol məmə Iesu tuvən e bot. Kəni bot u tətəməhli=pən e lek, ipari əmə o nipəkil, kəni Iesu tətəharəg=pən lan. Kəni nımənin nətəmimi kəmotəharəg əpəha ipari e nikali lek. ² Kəni Iesu təməghati e nəghatien əuhlin kəm lah mətəgətun ilah e natimnati tətəpət.

³ Təmənı=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to. Suah kəti təmuvən məmə otearəgrəg rəhan nikiti natimnati əpəha e rəhan nasumian. ⁴ Nian təmətearəgrəg rəhan nikiti natimnati, kəni nəuvein kotəmei=pən ikin kətəliuək ikin, kəni mənig min kəhuva motun rəkis.

⁵ “Kəni nikiti wit nəuvein kəmotəharəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkir əmə. Kəmotəviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuvein əmə. ⁶ Nian mitigar təri, kəni məhgi ilah kotəukei-əukei mətəu-inu nokiləh təseiuəiu pikian.

⁷ “Kəni nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki nıləuis u tol nihlin, kəni nian nikiti wit min kəteviə mətəu nıləuis tətətu-atu ilah kəni kəhmis məsətuələən.

⁸ “Kəni nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni təuvir, kəni motəviə vıvi motol iahgin, kəni motəuə e nəualah, nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan hanrit.”

⁹ Kəni Iesu təmatig məni=pən min kəm lah məmə, “Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vıvi, kəni motəhrun nəghatien min u.”

Nətəmimi min rəha Iesu kotəni məmə otəni

nıpəti nəghatien əuhlin u

(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

3:22 Mat 9:34; 10:25 † **3:29** “Təfagə tərəh əha otətətig iəkis lan, ko təsikəian.” Təfagə tərəh u təsəghatien o nolian rəha nətəmimi nəuvein o nənian nərgi Iesu nian nıməha tatol ilah. Uhgın təhrun nəfal rəkisian təfagə tərəh u nəmə ilah kəutəni nolian tərəh rəhalah mətətapuəh o Uhgın məmə in otəfəl rəkis. Təfagə tərəh u tətəghati e suah kəti iətəm tətəuhlin nəmtəh e Iesu Kristo məsolkeikeian məmə nımisian rəhan e nigı kəməluəu otəfal rəkis təfagə tərəh min rəhan. Inəha, suah u təsəhatətəian e Iesu Kristo. **3:31** Mak 6:3; Jon 2:12; Uək 1:14 **4:1** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 **4:2** Mat 13:34; Mak 4:33-34

¹⁰ Nian Iesu pisin əmə mine rəhan nətəmimi tuələf mine nətəmimi nətəm kautəhuərisig lan, kamotətapuəh ohni o nəghatien əuhlin min. ¹¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah u, Ughin tətəni=pinə nəghatien oneuən rəhan kəm təmāh məmə in tətuvə məmə otarmənig e rəhan min nətəmimi. Mətəu nətəmi min u nanihluə min, kəutətəu əmə nəghatien rəha Ughin e nəghatien əuhlin. ¹² Noliən u tol lanu lan məmə, ‘Kəutafu pau mətəu kəsotəhian, mautətəu pau, mətəu kəsotəhruniən, rəhn-kapə lah tiəkis, mətəu-inu ko kəsotolkeikei aginiən məmə okotəuhlin ilah e rəhalah nətəligiən motəpəh noliən təfagə tərāh min rəhalah, məmə Ughin otos rəkis rəhalah təfagə tərāh.’ ”

*Iesu təməni pətigəm nipəti nəghatien əuhlin
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)*

¹³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmə təhro itəmah nəkotəruru əhanəh nəghatien u? ? Onəkotəhra motəhrun min nipəti nəghatien pisin pisin min rəfin? Otətəlig vivi-to məmə nəkotəhrun.

¹⁴ “Nipəti nəghatien əuhlin u məmə, nikiti natimnati əha tətəgətun=pən nəghatien rəha Ughin iətəm kətəni pətigəm kəm nətəmimi. Kəni niftəni tətəgətun=pən niki nətəmimi.

¹⁵ “Nikiti natimnati u təməmei=pən e suaru tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatien rəha Ughin. Nian kəutətəu, mətəu Setən tuva mos rəkis uəhai əmə o lah.

¹⁶⁻¹⁷ “Nikiti natimnati u tətəmei=pən e niki kəpiəl nokiləh təseiuaiu pikien tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatien rəha Ughin, mautos uəhai əmə e nəgəniən, mətəu təsatigien tuvəh e nikiləh. Nian kotatig rah, uə nətəmimi kautol tərāh e lah o nəghatien rəha Ughin, kəni kəutəmei uəhai əmə e rəhalah nəmiəgəhian.

¹⁸ “Kəni nikiti natimnati u təməmei=pən e niki niləuis tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu nəghatien rəha Ughin, mətəu nian kautətəu, ¹⁹ rəhalah nətəligiən tətuvən pik o natimnati rəha nəhue niftəni, kəni nautə mine natimnati təuvir min rəha nəhue niftəni kotiuvi rəkis rəhalah nətəligiən, motətu-atu e nikiləh, mol kotəpəou e noliən nəghatien rəha Ughin, kəni məsotəuəiən e nəualah təuvir e nəmiəgəhian rəhalah.

²⁰ “Kəni nikiti natimnati u təməmei=pən e niftəni təuvir tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein min nətəm kautətəu nəghatien rəha Ughin, kəni mautos e nikiləh pəhriən, kəni motəuə e nəualah təuvir e nəmiəgəhian rəhalah, nəuvein tate, nəuvein sikiste, kəni nəuvein uanhanrit.”

*Otəlahu-pəri lait e tepil
(Luk 8:16-18)*

²¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pəh tətəsiəpən e lait kəni masuəpəpim lan e bəkit, uə tətəfən e nipəg pet? !Kəpə! Kəsoliən lan əha. Nian nəkotəsiəpən e lait, kəni motəlahu-pəri e tepil məmə nətəmimi okotəh nati lan. ²² Nati kətəhtərain okəkeikei kauvis, kəni nati tətəhluəig otəkeikei miet=pa ikin təhəgəhəg ikin. ²³ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatien min u.”

²⁴ Kəni matig məni=pən min kəm lah məmə, “Otətəlig vivi-to. İtəmimi iətəm tətəlkut məmə otəhrun rəhak nəghatien, Ughin otegəhan məmə otəhrun. Kəni otegəhan məmə in otəhrun pik.* ²⁵ Təl lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikin nəhruniən, kəni in tatitəu=pən molkeikei min məmə otəhrun pik, kəni Ughin otəfən min nəhruniən kəm in, kəni rəhan nəhruniən otəpət pik. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən tikə məsolkeikeiən məmə otəhrun, Ughin otos rəkis rəfin rəhan nəhruniən iətəm nikiən təhti məmə in tatos.”

*Nəghatien əuhlin
e nisuvian nikiti natimnati*

²⁶ Kəni Iesu təməni min məmə, “Nəghatien əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigien Rəha Ughin. İtəmi kəti təmisuv nikiti natimnati əpəha e rəhan nasumiən. ²⁷⁻²⁸ Lapin min tuvən mətəpili, kəni e nərauie min tuvən maliuək mətən, kəni məsol minien nati kəti lan mine, mətəu-inu niftəni əmə tətəfən neamtəiən kəm in məmə otəuə e nəuan. Mətəu nikiti nati u tinevia minuva minol iahgin, mətəu suah u təruru məmə təməhro lanu lan mevia. Kəni təməgeiət mol iahgin, kəni mol=pən nimalin, kəni məuə mətuvən matuvən, kəni miniməhtə.

4:12 Aes 6:9-10 **4:19** Mat 19:23-24 **4:21** Mat 5:15; Luk 11:33 **4:22** Mat 10:26; Luk 12:2 **4:24** Mat 7:2
* **4:24** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u: Nəkotəhrun nosiən nipəti nəghatien rəhak təhmen əmə e nalkutiən iətəm nəkotəlkut motəhrun lan. Nəmə nəkos kətim əkəku əmə molkeikei məmə Ughin otəri e nəhruniən, in otəfiənə nəhruniən əkəku əmə lanəha. Kəni nəmə nəkos kətim əsoli agin kəti molkeikei məmə Ughin otəri lan e nəhruniən tətəp, in otəfiənə nəhruniən tətəp lanəha, kəni otəfiənə nəhruniən tapirəkis kəm ik. **4:25** Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26

²⁹ Kəni nian tiniməhtə, e nian əmə kəha inəha, iətəmi əha tuvən mələs rəhan nisə muvən matətəi rəkis mətəülək lan, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tinuva.”

*Nəghatiən əuhlin
e nikiti mastət*

(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Kəni Iesu təməni min məmə, “Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin kəti məmə otəgətun itəmah e Narmənigiən Rəha Uhgın. ³¹ Nikiti mastət tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgın. Mastət u in nigı kəti nikitin təkəku agin uəha. In təkəku e nikiti nigı min rəfin. ³² Mətəu nian kəmərfeı, kəni teviə mol iahgin mapirəkis nigı min iətəm katərfeı e nasumiən, mol nəhlmin iahgin min, kəni mənig ilis min kəhuva motol=pən nimaalah e nikəmkəmin.”

*Iesu təmatəgətun nətəmimi
e nəghatiən əuhlin*

(Mat 13:34-35)

³³ Iesu təmatəgətun lanəha nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət, mətəu təmatəni əmə təhmen o nəhrunian. ³⁴ In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət. Mətəu nian kotan pisin əmə ilah rəhan min nətəmimi, kəni tətəni pətigəm nipətı nəghatiən əuhlin kəm lah.

Iesu təməniəhu nimətəgi asoli mine nəhu mine

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Tinəhnaiuv, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəh-to kəhuvən-to e nikali lek e nitəni=pən.” ³⁶ Kəni kəmotəpəh nətəmimi, kəni rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot mətəu Iesu tinuvən rəkis mətəharəg. Kəni kəmotələs Iesu e bot məhuvən ilah bot nəuvein min kəutəhuərisig e lah. ³⁷ Kəmautəhuvən əmeiko nimətəgi asoli kəti nahgin təhmen e nəliu təmuva. Kəni peau-peau asoli min kinəutorasilig=pən e nipəgnəua bot, kəni nəhu tinətəri=pən e bot, kəni bot tinatol o namnimiən. ³⁸ Mətəu Iesu əpəha uərisig təmapili alu mətəsəuə. Kəni rəhan min nətəmimi kəmotəiuv məhəva motəhgi-pəri, motəni məmə, “!Eı, İəgətun! !Təhro nikim təsəhtien itimah mine, iuəkir əmə iəkohmis!”

³⁹ Kəni Iesu təməir məhtul mətəniəhu nimətəgi mine nəhu məmə, “!Nəhmen! !Uəmeig-tə!” Kəni nimətəgi təməhrəhli nəhlmin, kəni peau-peau asoli min əha kəməhkə, kəni təməməlinu asoli.

⁴⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “?Təhro nəutəgin pik lanəha? Nəmə təhro rəhatəmah nəhatətələn tikə əhanəh lak.”

⁴¹ Mətəu rəhan min nətəmimi kinotəgin pik, kəni motəni=pən kəm lah min məmə, “!Eı nəman! ?İətəmimi nak u? Nati əpnəpin nimətəgi mine nəhu, mətəu ilau kətuol nəuiən.”

5

*Iesu təməhgi pətigəm
narmın tərəh e suah kəti*

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən məhuvəri əpəha e nitəni=pən e nəhu Lek Kaləli, əpəha ima nətəm Kerasa. ² Nian Iesu təmeıuəıu e bot, kəni meruh suah kəti təmsipən əpəha e nipəg kəpiel min, ikin katitənım nətəmimi ikin. Suah u narmın tərəh tətətig lan. ³ Suah u tətətig əmə əpəha e suvət. Ko kasaskəlimiən, kəni kəruru min nəlisian e niləuis uə sen. ⁴ Nian tepət kotalis nəhlmin mine nəhlkin mine e sen. Mətəu nian rəfin tətəteatuv-eatuv sen, kəni matəhratuv-əhratuv sen e nəhlmin mine nəhlkin mine, kəni məsənanə pik məsəhmenian e iətəmi kəti məmə otaskəlım. ⁵ Kəni lapin mine nərauıə min mine nian rəfin, in tətən əpəha e suvət, mine əpəha e nitəuət min, in pisin əmə, mətəgət əfəməh, kəni matətəi aru in e kəpiel asilə min.

⁶ Nian suah u təməfu Iesu əpəha isəu tətəva əhanəh, kəni təməıu muvən meıuəıu misin=pən nəulin ohni. ⁷⁻⁸ Iesu təni məmə, “!Ik narmın tərəh, iet e suah u!” Mətəu narmın tərəh kəha təməgət əfəməh məmə, “!Iesu, ik Nəti Uhgın İlis! ?Nəmuva məmə onəkəhro lak? !Uprəh əmə iəu! !İatisiəı ik e nərgi Uhgın məmə onəsəliən nalpiniən kəm iəu!”

⁹ Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “?Ik nərgəm pəh?” Mətəu təni məmə, “Nərgək u, Nımənin Tepət, mətəu-inu itimah tepət.” ¹⁰ Kəni kəmotəni=pən əskasik kəm Iesu motisimaru motisimaru məmə otəsəhli pətigəmiən ilah əha ikin əha.

¹¹ İkin əha, pikəh min tepət pik kəutəhlu əpəha e nikali nitəuət u. ¹² Kəni narmın tərəh min əha kəməutasək=pən o Iesu məmə, “Kəsi, əhli=pən-to itimah iəkəhuvən o pikəh min əpəha, megəhan e timah iəkəhuvən motatig əpəha e lah.” ¹³ Kəni Iesu təməgəhan e lah məmə okəhuvən, kəni narmın tərəh min əpəha kəməhiet e suah kəha məhuvən əpəha e pikəh

min. Pikəh min əha kotəhmen e tu-tausin. Kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nipatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motammim.

¹⁴ Kəni nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min u, kəmotaiu məhuvən motəni pətigəm nati u kəm nətəmimi min əpəha e taun rəhalah, kəni motəni tuvən mapəköl əpəha lahuənu min. Kəni nətəmimi tətək kəməhəva məmə okotafu-to nati u məmə kəməhro lanu. ¹⁵ Nian kəməhəva o Iesu, kəni motafu suah u narmin tərəh min kəmautətig lan əupən, tinəpəh nalməliən kəni minuvən e napən mətəharəg, kəni narmilah təmiuvig ohni kəni motəgin. ¹⁶ Kəni nətəmimi min u kəmotəh nati əhruahru e nəhmtilah, kəmotanus kəm ilah min nəuvein nati u kəmotəh Iesu təmöl e suah u mine pikəh min. ¹⁷ Mətəu nətəmimi min u e nitəni u kəmotəni=pən əskasik kəm Iesu məmə otatuvən məsətigian əha imalah ikin.

¹⁸ Kəni nian Iesu tinitəlig=pən min məmə otuvən e bot, mətəu suah u narmin tərəh min kəmautətig lan, təmolkeikei pik məmə otuvən ilah Iesu mine, kəni mətəni=pən kəm Iesu məmə, “Egəhan lak, pəh iəkuvnə kitah min itəmah.”

¹⁹ Mətəu Iesu təməseghəhanian, mətəu təməni=pən kəm in məmə, “İtəlig=pən imam ikin, kəni manus kəm nətəmi imam ikin nati nak iətəm Uhgın ilis agin təmöl kəm ik, kəni məmə in təməsəkəhruin ik.”

²⁰ Kəni təmuvən əpəha ikin Tekapolis mətəni pətigəm natimnati iətəm Iesu təmöl kəm in. Kəni nian nətəmimi kəmotətəu, kəni kəmotautit pik ohni.

Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətəkəku kəti iətəm təmimis

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Kəni Iesu mine kəməhuvən min e bot mohtəlig=pən e nəve nitəni=pa e lek, mətəu nimənin nətəmimi kəməhəva ohni mohtəlau lan e nikalkali lek. ²² Kəni iətəmi kəti, nərgin u Jaerəs, in iətəmi asoli kəti rəha nimə rəha nuhapuminiən, təmeruh Iesu kəni tuva misin=pən nəulin ohni. ²³ Kəni matəpuəh o Iesu mətəkeikei kəm in o nasiruiən məmə, “Nətik pətəkəku tatimis pik otəsuvəhiən timis. !Pale, va-to kian nəkələhu=pən nəhlməm lan pəh təsənən” ²⁴ Kəni Iesu təmitəu=pən suah u mian, kəni nimənin nətəmimi tətək kəmoəuərisig mohtəlau lan məutəhgi ilah min.

²⁵ Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nimisiən rəhalah nipətan nian rəfin əmə, minos nu tuələf. ²⁶ Kəni təmuvən o toktə tətək, kəni mərəkin rəfin rəhan məni e lah, mətəu uək rəhalah kəmotöl tətəu pik nəhməin. Mətəu rəhan nimisiən təməseiuəiuən, nimisiən təməri nəuvətin min. ²⁷⁻²⁸ In təmos nəghatian e Iesu, kəni nikin təməhti məmə, “Nəmə iəkek əmə rəhan nififi napən, kəni rəhak nimisiən otöl naunun.” Kəni tol lanəha, təmuva maliuək muərisig e lah, misipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek rəhan nififi napən.

²⁹ Nian təmek nififi napən rəha Iesu lanəha, kəni rəueiu agin min rəhan nimisiən təməhtul, kəni təmətəu əmə e nipətin məmə in tinəuvir.

³⁰ Kəni rəueiu agin min əmə, Iesu təmətəu məmə nəsanəniən nəuvətin təmiet lan, kəni təmeirair mətəpuəh məmə, “?Pəh təmek rəhak napən?”

³¹ Mətəu rəhan min nətəmimi kotəni məmə, “Ei, afu-to. Nətəmimi kəutəhgi-əhgi rəkis pikin ik. ?Təhro nətəni lanko məmə ‘pəh təmek iəu?’”

³² Mətəu Iesu təmətəsəl məmə oteh-to məmə pəh təmek. ³³ Kəni əmeiko pətan u tinəhrun məmə nian in təmek napən rəha Iesu, rəhan nimisiən tinikə. Kəni tinəhrun məmə Iesu tətəsəl lan. Tol lanəha, tinatəgin mətəmərrumin muva meiuaiu misin=pən nəulin o Iesu mətəni=pən natimnati rəfin kəm in. ³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətik pətan, e rəham nəhatətəin lak, ninuva minəuvir. Kəni atuvən, pəh nəməlinuian rəha Uhgın tətətig ohnik. Rəham nimisiən tinikə!”

³⁵ Nian Iesu təmətəghati əhanəh kəm pətan u, kəni nətəmimi nəuvein kəmotəpən əpəha ima Jaerəs ikin məhəva motəni=pən kəm Jaerəs məmə, “Nətim pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəgəgun təsuvaian, məsəliən namulian kəm in.”

³⁶ Mətəu Iesu təməsətəligian e rəhalah nəghatian, kəni məni=pən kəm Jaerəs məmə, “Səginian, məsəliən nikim tərəh. Əhatətə əmə lak.”

³⁷ Kəni Iesu təməniəhu nətəmimi məmə okəsəhuərisigian e lau, kəni mit əmə Pitə mine Jemis mine pian Jon məhəvən. ³⁸ Kəni kəməhuvən əpəha ima Jaerəs ikin motafu nətəmimi tətək kəməhəva məutasək əuiləuil. ³⁹ Kəni Iesu təmuvən əpəha imə məni=pən kəm lah məmə, “?Nəutəgət pik lanu o nak? ?Kəni məutasək pik o nak? Pətəkəku u təsimisiən, tətəpili əmə.”

⁴⁰ Kəni nətəmimi kəmotələh əuvsan lan. Mətəu Iesu tətəhli pətigəm ilah məmə okəhiet məhəvən əpəha ihluə. Kəni mit əmə rəhan iətəmimi milahal mine məmə mine tətə rəha pətəkəku u məhəvən əha tətəpili ikin. ⁴¹ Kəni Iesu təmos nəhlmim, məni e rəhalah nəghatian məmə, “*Talitsə kum.*” Nipətə nəghatian u tənə məmə, “!Pətəkəku, iətəni=pinə kəm ik məmə onəkəhtul!” ⁴² Kəni rəueiu min əmə, pətəkəku əha təməhtul minətəliuək. (Pətəkəku u tinos

nu tuelaf.) Nian kəmotafu nati u Iesu təmol, kəni narmilah təmiuvig pik ohni. ⁴³ Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm nətəmi min u məmə, “Onəsotəni pətigəmiən nati u kəm iətəmi kəti.” Kəni matig məni=pən min kəm lah məmə okotəfən nauəniən kəti kəm pətəkəku u tun.

6

Nətəm Nasərit

kəməsotisiaiən Iesu

(*Mat 13:53-58; Luk 4:16-30*)

¹ Iesu təmiet ikin əha kəni rəhan min nətəmi kəməhuərisig lan məhuvən əpəha iman ikin. ² Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminian mətəgətun nətəmi. Kəni nətəmi təpət nətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəmotəuit pik ohni motəni məmə, “?Ei nəman, kəruru məmə suah əpəha təmos iə nətimnati min əpəha? ?Kəruru məmə təmos iə neinatigian tol lanəha? ?Uə kəruru məmə təməhro lanəha matol nati apispis min əpəha? ³ Kitah kotəhrun əmə məmə suah kəha iol əmə nimə. In nəti Meri, pia Jemis, Josis, Jutəs mine Saimon. Kəni kitah rəhan min kakə min kəutan.” Kəni nikilah təsəgianiən ohni kəni motəuhlin nəmtəhlah ohni.

⁴ Mətəu Iesu tənə məmə, “Iəni rəha Uhgın kətisiai pik in ikin min rəfin. Mətəu rəhan min əmə, mine nətəmi iman ikin kəsotisiaiən.”

⁵ Kəni ikin əha, ko təsolian nati apispis kəti ikin, mətəu təmələhu=pən əmə nəhlmin e nətəm kəutohmis nəuvein, kəni kotəmiəgəh min. ⁶ Kəni Iesu narmin təmiuvig pik o nətəm iman ikin mətəu-inu kəsotolkeikeiən məmə okotəni niphəriənən lan. Kəni təmalieuək muvən lahuənu min rəfin, mətəgətun nətəmi.

Iesu təmahlipən

rəhan nətəmi tueləf

məmə okəhuvən e nitəni min

(*Mat 10:5-15; Luk 9:1-6*)

⁷ Kəni matig mauin min e rəhan tueləf nətəmi kəhuva ohni, kəni mahli=pən ilah keiukei. Təməfən nəsanəniən kəm lah o nəhgi pətigəmiən narmin tərəh min e nətəmi.

⁸ Kəni məni=pən nəghatiən u kəm lah məmə, “Onəsotəni nati kəti e rəhatəmah naliuəkiən, mətəu onəkotos əmə kasikin rəhatəmah. Onəsotəni məni kəti e pauis rəhatəmah, kəni məsotəni piret, uə kətim, uə nati kəti. ⁹ Onəkəhuvən e put, mətəu onəsotəni sot keiukei. ¹⁰ Nəmə onəkəhuvən əpəha ima iətəmi kəti ikin, kəni otəpili əmə e rəhan nimə motəti motətəuərus mohiet lahuənu əha. ¹¹ Kəni məmə onəkəhuvən e lahuənu kəti, mətəu nətəmi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah niphəgnəua nimə, uə okəsotətəligiən e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian nautohiet e rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motəhrəpispis rəkis niməulul e nəhlkitəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtəhtəmah o lah motəpəh əgin ilah.”

¹² Kəni kəmohtie məhuvən motəni=pən kəm nətəmi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah, motəpəh pəhriən nolien tərəh min, kəni məhuvən o Uhgın. ¹³ Kəni motəhgi pətigəm narmin tərəh min təpət e nətəmi, kəni motol=pən oiəl e nətəmi min u kəutohmis, kəni motol vivi ilah.

Kig Herot Antipas

təməni məmə Jon Bəptais

tinəmiəgəh min

(*Mat 14:1-2; Luk 9:7-9*)

¹⁴ Kəni Kig Herot Antipas təmətu nəghatiən rəha Iesu tinuvən minəpəkol e nitəni min rəfin. Kəni nətəmi nəuvein kotəni məmə in Jon Bəptais əpə tinair=pa min mol tatos nəsanəniən o nolien nati apispis min.

¹⁵ Mətəu nətəmi nəuvein min kotəni məmə in Elaiyə, nəuvein min kotəni məmə in iəni kəti rəha Uhgın mətəu təhmen e iəni min rəha Uhgın əupən.

¹⁶ Mətəu Kig Herot Antipas təmətu, kəni məni məmə, “!Jon Bəptais əpəha! Iəməuəhtuv rəkis rəhn-kəpə, mətəu tinəmiəgəh min.”

Nolien iətəm Kig Herot Antipas

təmoəhamu Jon Bəptais lan.

(*Mat 14:3-12; Luk 3:19-20*)

¹⁷⁻¹⁹ Kig Herot Antipas təməni lanəha mətəu-inu in təmol nati kəti təsəhmenian. Pian Filip təmatit pətan kəti nərgin u Herotias muol marit, kəni Kig Herot Antipas titirəkis pətan u ohni muol min marit. Kəni Jon təməni=pən kəm in məmə, “Nətətgəhli Lou. Təsəhmenian məmə

onakit pëtan rəha piam.” Kəni Herotias təmətəu nəghatian u kəni mətəməki e Jon ohni, kəni molkeikei məmə okohamu, mətəu kəpə, Kig Herot təseghanian.

Mətəu təmolkeikei məmə otol rəhan pətauəhli nikin tagian, kəni mahli=pən rəhan min nətəmimi kəhuvən motaskəlim Jon motəlis-ərain, kəni motəlas məhuvən motləfən e kaləpus. ²⁰ Mətəu Kig Herot Antipas tətisiəi Jon məhrun məmə in iətəmi asim, kəni in iətəmi əhruəhru kəti mol tətəh vivi kəni məsohamuian. Nian tətət tətəu nəghatian rəha Jon, kəni tinəruru əfəməh, mətəu tolkeikei məmə otətəlig lan.

²¹ Matuvən matuvən Herotias tinos rəhn maru Jon e nian kəmatol lafet lan rəha Kig Herot Antipas e nian təmair lan. Kig təmauin ərəfin e nətəmi asoli rəhan min, mine nətəmi asoli rəha rəhan soldia min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Kaləli, məmə okəhuva motəh motəuən.

²² Kəni e nian əha, pətan mītə u nətə Herotias təmuva imə matol danis e nəhmtilah. Kəmoteruh təmol danis kəni nikilah təmagian pik ohni. Kəni kig əha təməni=pən kəm pətan mītə əha məmə, “Nəmə nəkolkeikei nak, nəkətapuəh lan ohniəu, kəni iəkəfinə kəm ik.” ²³ In təməni əskasik kəni mos nonauvil ohni məmə, “Nati nak nəkolkeikei kəni nəkeasie lan ohniəu, iəkəfinə. Nati əpnəpin nəmə iahgin təhmen e nipiłga rəhak natimnati, mətəu iəkəkeikei məfinə.”

²⁴ Kəni pətan mītə əha təmuvən əpəha ihluə mətapuəh o rəhan məmə məmə, “?Məmə, oiəkəasie o nak e kig?” Mətəu rəhan məmə təni məmə, “Uvən measie o rəhn-kəpə Jon Bəptais.”

²⁵ Kəni pətan mītə əha təmaui ueiuəhai əmə muvən əpəha imə o kig kəni məni məmə, “Təkolkeikei rəhn-kəpə Jon Bəptais u rəueiu əmə, kələhu=pən e pilet kəti.”*

²⁶ Kəni nati u təmol kig nikin tərəou pik, mətəu ko təsəpəhian, mətəu-inu təmos rəkis nonauvil e nəhmtilə nətəmimi u kəməhuva o lafet. ²⁷ Kəni mahli=pən rəhan kəti soldia məmə otaiu əmə muvən mələs rəhn-kəpə Jon Bəptais muva. Kəni soldia əha təmuvən əpəha e kaləpus, kəni mohatuv rəhn-kəpə Jon Bəptais, ²⁸ kəni mələhu=pən e pilet kəti mələs muva, kəni məfən kəm pətan mītə kəha, kəni tələs muvən kəm rəhan məmə. ²⁹ Nian nətəmimi min rəha Jon Bəptais kəmotətəu nətəmimi kəmotənuən nati u kəmol e Jon, kəni kəməhuvən motəlas nipiətəin məhuvən mohtənim e nipiəg kəpiel kəti.

*Nətəmi tueləf rəha Iesu kəmohtəligpa min ohni
(Luk 9:10)*

³⁰ Kəni aposil min rəha Iesu kəmohtəlig=pə min ohni, kəni motəni=pən natimnati rəfin iətəm kəmotol, mine nəghatian min iətəm kəmotəgəton nətəmimi lan. ³¹ Mətəu nətəmimi tətət kəutəhuva məutəhuvən, kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi kinotəruru nauəniən mine nəmeigian mine. Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Pəh-to kəhuvən-to əpəha ikin kəti nətəmimi kohkə ikin, kəni nəkotəmeig nəuəvetin.” ³² Kəni ilah əmə məhuvən e bot kəti minautəhuvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin.

*Iesu təmaugin
nəman faif təusin*

(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

³³ Mətəu nətəmimi tətət kəmotəfu ilah nian kəmohtə, kəni motəhrun ilah. Kəni kəmohtə e lahuənu min motaiu mōtaupən e lah, məhuvən əpəha kəutəhuvən ikin. ³⁴ Nian Iesu təmuvari e bot mafu nīmənin nətəmimi tətət kəməhuva rəkis, kəni nikin təmepət pik o lah, mətəu-inu kotəhmen əmə e sipsip min nətəm iətəmimi tikə o neruh vivian ilah. Kəni təməhtul mətəgəton ilah e natimnati tətət.

³⁵ Kəni mətəuarus tinəhnaiu, kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, “Nəpinəpu, kəni ikinu ikin nətəmimi kohkə ikin. ³⁶ Təuvir məmə onəkəhli=pən-tə nətəmimi kəutəhuvən e lahuənu min, mine əpəha ikin min, məmə okotos nəhmtilə niglah nauəniən.”

³⁷ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə, itəmah əmə. Nəkotaugin nətəmimi min əha.” Mətəu kotəni məmə, “!Nak! ?Nəkəmə oiəkəhuvən motəraki e məni asoli əgin u tu-hanrit tənariəs o nosian pīret lan u o nauginian nīmənin nətəmimi u?”†

³⁸ Mətəu Iesu təni məmə, “?Nautos pīret kuvəh? Əhuvən-to motəh-to.” Kəməhuvən motəh məmə, “Pīret faif, kəni nəmu keiu.”

³⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotol nətəmimi kotəharəg e nimanuvehli fifti-fifti mine uan-hanrit-uan-hanrit, ⁴⁰ kəni kəmotəharəg lanəha fifti-fifti mine uan-hanrit-uan-hanrit. ⁴¹ Kəni Iesu təmos pīret faif mine nəmu mil u keiu, kəni məsal-pəri əpəha e neai məfaki=pən lan, kəni məhapu pīret u məfən kəm rəhan min nətəmimi

* 6:17-19 Lev 18:16 † 6:25 ?Pətan u təmətapuəh o rəhn-kəpə Jon e pilet o nak? Məmə okəhrun əhruəhru məmə tinimis, mine o nol əvsəniən in. 6:30 Luk 10:17 6:34 Nam 27:17; Mat 9:36 † 6:37 “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-təusin vatu (200,000 vatu).

māmə okotəuəri e nətəmimi. Kəni matig mos min nəmu mil u keiu məhapu məuəri kəm nətəmimi. ⁴² Kəni nətəmimi rəfin kəmotəuan nərfilah tasisi, ⁴³ kəni motəpəh nīpīspīsi pīret u mine nəmu mil u, kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəpei=pən e kətim asoli tuələf kotəri vivi. ⁴⁴ Kəni nətəmimi min u kəmotəuan, nəman e lah kotəhmen e faif-tausin.

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu

(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ Kəni rəueiu agin min, Iesu təmāni=pən kəm rəhan min nətəmimi māmə okotələs bot kəti motəupən məhuvən e nəve nitəni=pən əpəha ikin kəti nərgin u Petsaitə, mətau in otatig mahli=pən pīpim nətəmimi kautəhuvən imalah min ikin. ⁴⁶ Nian tīnauīəhruiin rəkis nətəmimi, mahli=pən ilah kautəhuvən, kəni muvən əpəha e nitəuət māmə otəfaki.

⁴⁷ Kəni tinapinəpu, bot tinuvən əpəha e nəlugin əhruahru əpəha e lek, mətau Iesu tətən pisin əmə əpəha ipari. ⁴⁸ Kəni mafu ilah kəutasuə məutasuə mətau kinotəpəou mətau-inu nīmətəgi tatoh ilah. Kəni lapin iuəkīr o nianian, kəni taliuək e nəhue nəhu mətuva. Təmaliuək muva, māmə otəpīrəkis ilah.

⁴⁹⁻⁵⁰ Kəni nian nətəmimi min rəha Iesu kəmotəfu tətaliuək e nəhue nəhu mətuva, kəni nīkilah təhti māmə narmi iətəmi kəti. Kəni ilah rəfin kəmoteruh, kəni motəgin məutearəg əfəməh. Mətau rəueiu agin əmə, Iesu təmāni=pən kəm lah māmə, “Iēi, nīkitamah təhtul məhəməhə. Iəu əmə u. Sotəginian!” ⁵¹ Kəni məri e bot ilah min ilah, kəni nīmətəgi tēmēuəiu, kəni kəmotəuit pik ohni, ⁵² mətau-inu rəhn-kapə lah tiəkis. Kəmotəfu pau Iesu təmaugin nətəmimi tēpət e pīret nəuan nəuētīn əmə, mətau ilah kotərruru əhanəh māmə in pəh.

Iesu təmol vivi nətəm kautohmis əpəha Kenesəret

(Mat 14:34-36)

⁵³ Kəməhuvən e nəve nitəni=pən məhuvəri əpəha ikin kəti nərgin u Kenesəret, kəni motiuvī-ərain bot ikin. ⁵⁴ Nian kəməhuvəri ikin əha, nətəmimi min ikin kəmotəhrun uəhai əmə māmə in Iesu. ⁵⁵ Kəni kəmotəiu məhuvən əpəha lahuənu min məutəni=pən kəm nətəmimi. Kəni nian kotətəu māmə Iesu əha ikin əha, kotəmki nətəm kautohmis e rəhalah min pet məhuva ohni. ⁵⁶ Kəni ikin min rəfin Iesu tatuvən=pən ikin e lahuənu əlkələh min, mine lahuənu asoli min, mine ikin min rəfin titəlu, nətəmimi kotəmki nətəm kautohmis mohiet motəlīn əmə ilah əpəha e makit ikin. Kəni kəmotəkeikei məutəni=pən kəm Iesu māmə oteğəhan e lah kotek əmə nīfifi napən rəhan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmotek rəhan kot kəmotəuvīr e rəhalah nīmīsian.

7

Nətəmi asoli min kəmotəmāki e Iesu o kətim rəhalah

(Mat 15:1-9)

¹ Kəni Farəsi nəuvein mine nəğətun nəuvein rəha Lou, kəmotəpən əha Jerusiləm, məutəharəg ilah Iesu. ² Kəni kəmotəfu māmə nətəmimi min rəha Iesu nəhlmlīlah tamīkmīk kəni məsoteikuāsian e nolīan rəha Farəsi min, kəni motəuan.

³ Farəsi min, mine nətəm Isrel tēpət, kəmautohtəu=pən əhruahru kətim rəha tīpīlah nuvəh min. Kəutəkeikei moteikuas e nəhlmlīlah e nolīan kəti, kəni uərisig lan, kotəhrun nauənian. ⁴ Kəni nian kotsipən e makit məhuva, məsotəuan pīpīmīan, motəupən moteikuas e nəhlmlīlah, uərisig kəmanotəuan. Kəni mautohtəu=pən natīmnatī tēpət min lanəha iətəm kəmotos o tīpīlah nuvəh min. Kəni kətim əhruahru əha ikin rəha neikuāsian e sospən, mine kap, mine pesin u kəmol e aian.

⁵ Kəni inu Farəsi min mine nəğətun min rəha Lou kotətəpuəh o Iesu māmə, “!Təhro rəham min nətəmimi kəsotəhtəu-pənīan kətim rəha tīpīlah nuvəh min!? !Təhro kəsoteikuāsian e nəhlmlīlah ko məpanotəuan, kəni mautil lanəha!”

⁶ Mətau Iesu təmāni=pən kəm lah māmə, “Aupən Aiseə təmāni pəhriən nian təmāni pətigəm əhruahru nəğhatīn rəha Uhgīn mətəni e təmah māmə itəmah nəfaki eiūə min. In təmāni māmə,

‘Uhgīn təni māmə nətəmimi min u kautīsiai iəu e nəğhatīn əmə rəhalah, mətau nīkilah tətən=pən əpəha isəu.

⁷ Məutəfaki kəm iəu o nati əpnəpīn əmə, mətau-inu ilah kəutəğətun nətəmimi e lou iətəm iətəmimi əmə təmol məutəni māmə lou rəha Uhgīn, mətau kəpə.’”

⁸ Kəni Iesu təmāni min kəm lah māmə, “Itəmah nəutəpəh Lou rəha Uhgīn mautohtəu=pən əmə kətim rəha iətəmimi.”

⁹ Kəni māni=pən kəm lah māmə, “Nəutəfəri pik o nolīan əpətu rəhatəmah māmə nəkotəpəh Lou rəha Uhgīn kəni məutohtəu=pən aru əmə kətim rəhatəmah. ¹⁰ Mosis təmāni māmə,

'Onækisiasi rəham tatə mine mamə. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e rəhan tatə mine mamə, okəkeikei kohamu.' ¹¹ Mətəu itəmāh nəkotəni mamə, iətəmi kəti nəmə təpəh nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan mamə kəni mənī=pən kəm lau məmə, 'Rəhak u nati u iəkəmə iəkəsiru e təlau lan, mətəu iəmələhu əmə məmə rəha Uhgīn. Kəni nati kətəfən kəm Uhgīn ko kəsoliən nati kəti lan.'

¹² "Kəni kastim rəhatəmāh tətəgəhan məmə suah kəti təhrun nəpəhiən nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan mamə e nolien əha. Kəni inu tāsisiāiən ilau. ¹³ Mətəu e nolien əha, nəutəgətun nətəmimi e rəhatəmāh kastim məmə in nati agin, kəni motol nəghatiən rəha Uhgīn tatol əmə nati əpnāpin lan. Kəni natimnati min tēpət min lanəha itəmāh nautol."

*Nati tol nətəmimi kotərah
e nəhmti Uhgīn
(Mat 15:10-20)*

¹⁴ Kəni Iesu təmauin e nimənin nətəmimi məmə okəhuva iuəkīr ohni kəni tənī=pən kəm lah məmə, "Otətəlig vivi-to lak məmə nəkotəhrun nolien rəha nauəniən mine neikuasiən. ¹⁵ Nati iətəmimi tatun təsoliən iətəmimi tāmīkmīk e nəhmti Uhgīn, mətəu nati tatsipən e niki iətəmimi tatol iətəmimi tāmīkmīk e nəhmti Uhgīn."

¹⁷ Nian Iesu tēmiet rəkis e nimənin nətəmimi u, kəni muvən əpəha imə, kəni rəhan min nətəmimi kotətapuah o nipəti nəghatiən min u kəm in. ¹⁸ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, "Nəmə təhro itəmāh min rəhn-kapə tēmāh tikə. Onəkotəkeikei motəhrun məmə natimnati iətəm iətəmimi tatun in təhmen əmə e nati ihluə təsoliən iətəmimi tətərah e nəhmti Uhgīn. ¹⁹ Mətəu-inu tun kəni təsuvəniən e nikin, mətəu tatuvən e nisigan, kəni matiet min."

(E nəghatiən əha Iesu təmənī pətīgəmə məmə nauəniən rəfin katun təuvir e nəhmti Uhgīn.)
²⁰ Kəni tənī məmə, "Mətəu nati iətəm tatiet e niki iətəmimi, in tol iətəmimi tētāmīkmīk e nəhmti Uhgīn. ²¹ Mətəu-inu niki iətəmimi tətəhti natimnati tərəh tēpət, kəni nətəmimi kautol nolien tərāh min u: nipətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; kəutakləh; kəutohamu iətəmi; ²² kəutakləh e pətan rəha iətəmi pisin; kəutaumis pik o natimnati; kautol təfagə tərāh min; kəuteiuə; kautit əpnāpin əmə nipətan mine nəman; kautetet; kəutəni nikali iətəmi; kəutəfəri ilah; kəutalməli. ²³ Nolien tərāh min əha, ilah kəha kəutsipən e niki nətəmimi kəni mautol ilah kotāmīkmīk e nəhmti Uhgīn."

*Iesu təmāhgi pətīgəmə
narmin tərāh e nəti pətan kəti
(Mat 15:21-28)*

²⁴⁻²⁶ Kəni Iesu tēmiet u ikinu kəni məsəu-pahav muvən əpəha Fonisə, ima Nanihluə min e nitəni rəha Siris, mətətig e nimə kəti iuəkīr o taun u Taea, mətəhluəgi məsolkeikeiən məmə nətəmimi okotəhrun məmə in tətətig əha ikin əha, mətəu ko təsəhluəgiən.

Mətəu pətan kəti əha ikin, narmin tərāh tətətig e rəhan pətəkəku. Pətan u təmair ikin əha, kəni in təsəfakiən, in Ianihluə. (Nətəm Isrel kotəni məmə Nanihluə min kotəhmen e kuri.) Nian təmətəu natimnati təuvir min iətəm Iesu tatol ilah, kəni tasak muva misin=pən nəulin ohni məmə tətəhgi pətīgəmə narmin tərāh e rəhan pətəkəku. ²⁷ Mətəu Iesu tənī məmə, "Kəpə. Pəh kotaupən motəugin kəlkələh min. Təsəuviriən məmə okəraki=pən e nauəniən nig kəlkələh min kəm 'kuri min.'"†

²⁸ Mətəu pətan u tənī məmə, "Nipəhriən iətəmi asoli, mətəu nati əpnāpin kuri min, mətəu kegəhan məmə ilah kautun nipispisi nauəniən nig kəlkələh min iətəm tatiməgrəg=pən e nipəg tēpil."

²⁹ Kəni Iesu təmənī=pən kəm in məmə, "Mətəu-inu nəmuhalpin vivi rəhak nəghatiən, uvən-to əpəha imam ikin mafu narmin tərāh tiniet rəkis e rəham pətəkəku." ³⁰ Pətan u təmair muvən iman lahuənu mafu rəhan pətəkəku tətəpili-pəri vivi əmə e rəhan pet, kəni narmin tərāh tiniet rəkis lan.

*Iesu təmōl vivi
iətəmimi kəti matəlgin talu məruu nəghatiən*

³¹ Kəni Iesu tēmiet ikin əha ima nətəm Taea kəni muvən=pən əpəha Saedon muvən=pən əpəha Tekapolis ikin matuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli. ³² Kəni nətəmimi kəmotit iətəmimi kəti nimatəlgin talu kəni məruu nəghatiən məhuva məmə Iesu otələhu=pən nəhlmīn lan pəh tətəu təuvir min e nimisiən. ³³ Kəni Iesu tēmīt suah u mian əpəha isəu nəuvetin o nətəmimi,

7:10 Eks 20:12; 21:17; Dut 5:16 * **7:15** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris əupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, "16 Itəmāh rəfin matəlgitəmāh tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u." **7:15** Uək 10:14-15 † **7:27** "Kəlkələh min" tətəgətun nətəm Isrel, kəni "kuri min" tətəgətun Nanihluə min. Nian koteruh nəghatiən u "kuri" mak u tətətig lan, tətəgətun məmə Iesu in tətəni nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni e Nanihluə min məmə "kuri min."

kəni məfən nəuanəhlmin e nimatəlgin kəni magəh nəhlmin † mələhu=pən e namin. ³⁴ Kəni məsal pəri əpəha e neai, kəni meəhagəhli ohni e rəhan nəghatian məmə, “*!Efata!*” Nipətən tənī məmə, “*!Əuvir-tə!*” ³⁵ Kəni əmeiko iətəni u tinatətəu nati, kəni namin tinəuvir minatəghati vivi.

³⁶ Kəni İesu təməniəhu ilah məmə okəsotəniən nati u kəm nətəmimi. Mətəu nian İesu təmətəkeiki kəm lah, mətəu ilah kəmotəkeiki motəni pətigəm pik min kəm nətəmimi. ³⁷ Kəmotəuit pik ohni motəni məmə, “Nətimnati rəfin iətəm tatol, mətəu in təuvir pik agin. Nətəmimi min u nimatəlgiləh talu kinautətəu nati, mine nətəmimi min u kotəruru nəghatian kinautəghati.”

8

İesu təmaugin nətəmimi fo-tausin

(*Mat 15:32-39; Mak 6:35-44*)

¹ E nian kəti min, nətəmimi tətət kəməhuva min ohni, kəni mətəu niglah nauəniən tinikə. Kəni İesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva kəni tənī=pən kəm lah məmə, ² “Nikik tinəhmə pik o nətəmimi min əpəha mətəu-inu, kəməhuərisig lak minotos rəkis nian ksil, kəni rəueiu əha, niglah nauəniən tinikə. ³ Nəmə iəkəhli=pən ilah kəutəhuvən əha rəueiu, kəni sueiuei otəh ilah, kəni nəhmtiləh otəpin e suaru, mətəu-inu kəməsotəuəniən nūvəh, kəni nəuvein kəmotəpən əpəha isəu.”

⁴ Kəni rəhan min nətəmimi kəmotətəpuəh ohni məmə, “?Okos iə pīret təhmen o nauginian ilah? In u ikinu nati tikə ikin, nətəmimi kəsotətigian ikin.”

⁵ Kəni İesu təmətəpuəh o lah məmə, “?Nautos pīret kuvəh?” Mətəu kotəni məmə “Səpin.”

⁶ Kəni təməni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg, kəni tos pīret u məfaki məni tagkiu kəm Uhgīn ohni, kəni məhapu məfən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi, kəni ilah kəmotol lanəha. ⁷ Kəni kəmotos min nəmu əlkələh nəuvein motəfan kəm İesu, kəni İesu təfaki kəm Uhgīn ohni kəni məfən min kəm lah məmə okotəuəri kəm nətəmimi. ⁸⁻⁹ Kəni nətəmimi min u İesu təmaugin ilah kotəhmen e fo-tausin, kəmotun nauəniən nərfiləh tāsisi, kəni motəpəh nipispisi nauəniən, kəni kaipei=pən e kətim asoli səpin kotəri. ¹⁰ Kəni İesu təhli=pən nətəmimi kəutəhuvən imaləh min ikin. Kəni ilah rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot məhuvən əpəha e nitəni Talmanutə.

Farəsi min kəmotəni məmə okotəh nəmtətiən kəti

(*Mat 16:1-4*)

¹¹ Kəni Farəsi min nəuvein kəməhuva o İesu məutərgəhu kəm in motəni=pən kəm in məmə otol-to nəmtətiən asoli kəti pəh kotəhrun məmə in təmsipən pəhriən o Uhgīn, uə kəpə. ¹² Kəni İesu nikin təməpəou, kəni təməhəgəhli o lah kəni məni məmə, “?Kəmə təhro nətəmimi min u rəueiu mine kotəni məmə okotəfu-to nəmtətiən kəti? Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə ko kəsolian nəmtətiən kəti kəm təmah.”

¹³ Kəni məpəh ilah məhuvən e bot məhuvən əpəha e nikali nəhu nəven=pən.

İs rəha Farəsi min mine is rəha Kig Herot Antipas

(*Mat 16:5-12*)

¹⁴ Rəhan min nətəmimi kəmotəlu e nəmkian pīret təhmen mətəu kəmotos əmə kətiəh əmə məhuvən e bot. ¹⁵ Kəni İesu təməvəhəg kəm lah məmə, “Onəuteh vivi itəmah o is rəha Farəsi min mine is rəha Herot Antipas.”

¹⁶ Kəni kəmotəni=pən kəm lah min məmə, “Tətəni lanəha mətəu-inu kəməsotəmkian pīret.” ¹⁷ Kəni mətəu İesu tinəhrun rəhaləh nətəligian kəni məni məmə, “?Təhro nəutəni nəghatian əha məmə nəməsotəmkian pīret? ?Təhro itəmah nəsoteruh əhanəhian kəni məsotəhrun əhanəhian? !Rəhn-kəpə təmah tiəkis! ¹⁸ Nəhmtitəmah u ikin. ?Təhro nəsotəhian nati? Kəni nipəgtəlgitəmah u ikin. ?Təhro nəsotətəuiən nati? İəkəhrun məmə nəmə təhro nintəlu e nətimnati iətəm kinəhuva rəkis. ¹⁹ ?Nian iəmos pīret min əha faif məfən kəm nətəmimi əha faif-tausin kotun, kəni uərisig nəmətaipei nipispisin e kətim asoli kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “Tueləf.”

²⁰ Kəni təmətəpuəh min o lah məmə, “?Kəni nian iəmos pīret əha səpin məmə iəkəfən kəm nətəmimi min əpəha fo-tausin kotun, kəni uərisig nəməhuveipei=pən nipispisin e kətim asoli kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “Səpin.”

²¹ Kəni təmətəpuəh o lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəruru əhanəh iəu?”

*Iesu tæmol vivi**iætæmi kati næhmtin tærah*

²² Kæni kæmæhuværi æpæha ikin kæti kætæni mæmæ Petsaitæ, kæni nætæmimi ikin kæmotit suah kæti næhmtin tærah mæhuva kæni mæutækeikei o Iesu mæmæ otæluhu=pæn næhlmin lan. ²³ Kæni Iesu tæmos næhlmi suah u mian isæu næuветin o lahuænu kæni magæh næhmti suah u * kæni mælæhu=pæn næhlmi mil lan, kæni mætæpuah ohni mæmæ, “?Ninæhrun neruhian nati uæ kæpæ?”

²⁴ Mætæu suah u tæmæsal pæri kæni mæni mæmæ, “Iætæfu nætæmimi mætæu kotæhmen æmæ e nigî min mætæu in æmæ u kæutaliuæk.”

²⁵ Kæni Iesu tæmatig mælæhu=pæn min næhlmin mil e næhmti suah u, kæni næhmtin tinæhrun neruh vivian natimnati minæpæh næuau-æuauian. ²⁶ Kæni Iesu tæmahli=pæn mæmæ otatuvæn iman ikin mætæu tæmæniæhu mæmæ otæsuvæn-pænien æha lahuænu æha ikin.

*Pitæ tæmæni pætigæm mæmæ Iesu in Mæsaia æpæl**(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)*

²⁷ Kæni Iesu mine ræhan min nætæmimi kæmohiet motæsæu pahav mæhuvæn e lahuænu min u iuækir o nati æpæha Sisæriæ Filipai. Nian kænautæhuvæn e suaru kæni tætapuah o lah mæmæ, “?Otæni-to mæmæ nætæmimi kotæni iæu mæmæ iæu pæh?”

²⁸ Mætæu ræhan min nætæmimi kotæni mæmæ, “Nætæmimi næuvein kotæni mæmæ ik Jon Bæptais. Næuvein kotæni mæmæ ik Elaijæ. Næuvein min kotæni mæmæ ik iæni kæti ræha Uhgîn aupæn.”

²⁹ Kæni tæmætæpuah o lah mæmæ, “?Mætæu itæmah nækotæni mæmæ iæu pæh?” Kæni Pitæ tæni mæmæ, “!IK u Mæsaia† æpæl!”

³⁰ Kæni Iesu tæmæniæhu æskasik ilah mæmæ, okæstæni pætigæmian in kæm iætæmi kæti.

*Iesu tæmæghati**e ræhan nimisian**(Mat 16:21-23; Luk 9:22)*

³¹ Kæni tæmatægætun ilah kæni mætæni mæmæ, “Iæu Næti Iætæmimi oiæpanætæu nahmæian o natimnati tepæt. Nætæmi asoli ræha nætæm Isrel, mine pris asoli min, mine nægætun min ræha Lou okotæmæki lak, kæni motohamu iæu, mætæu oiækos nian kisiil ko, kæni mæpanæmiægæh min.” ³² Tæmæni-vivi pau kæm lah, mætæu Pitæ tæmit Iesu mian æpæha e nikali suaru kæni mætæniæhu æskasik mæmæ otæsæghatien lanæha. ³³ Kæni mætæu Iesu tæmæsal=pæn meruh ræhan min nætæmimi, kæni mæni=pæn kæm Pitæ mæmæ, “!Ik iærmis Setæn asoli, agim muvæn isæu ohniæu! Ræham nætaligian sæniæmæ ræha Uhgîn, mætæu ræha iætæmimi æmæ.”

*Naulisian e næni pætigæmian Iesu kæm nætæmimi**(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)*

³⁴ Kæni Iesu tæmauin ræfin e nætæmimi, mine ræhan min nætæmimi, mæmæ okæhuva ohni, kæni mæni mæmæ, “Næmæ iætæmi kæti tæni mæmæ otæurisig lak, otækeikei malu aru lan, kæni mælæs ræhan nigî kæmaluau muærisig lak.‡ ³⁵ Iætæmimi iætæm tolkeikei mæmæ otosmiægæh ræhan næmiægæhian e næhue niftæni u, kæni otæmkaræpæn e ræhan næmiægæhian itulin. Mætæu iætæmi otimis ohniæu mine Nanusian Tæuvir ræhak, in otos næmiægæhian itulin. ³⁶ ?Næmæ iætæmimi kæti tatos ræfin natimnati e næhue niftæni, mætæu uærisig lan otimis kæni tæsosian næmiægæhian itulin, in tæmol win e nati tæuvir kæti, uæ kæpæ? Kæpæ. ³⁷ Ko iætæmi tæsafænian nati kæti kæm Uhgîn mæmæ Uhgîn otæfæn næmiægæhian itulin kæm in.

³⁸ “Næmæ nætæmimi kætaulis e næni pætigæmian iæu mine ræhak næghatien kæm nætæmi kæstæfækiæn mautil tæfagæ tærah, kæni o nian iæu Næti Iætæmimi oiækuva lan, iæu min oiækaulis e næni pætigæmian mæmæ ilah u ræhak min nætæmimi. O nian æha iækuva itæmah nagelo asim min e noræipian æhagæhag asoli ræha ræhak tatæ.”

9

¹ Kæni Iesu tæmæni mæmæ, “Iætæni pæhriæn kæm tæmah mæmæ, itæmah næuvein u næutæhtul u ikinu ræueiu, ko kæsohmisian motætæuarus koteruh Narmænigian Ræha Uhgîn otuva e næsanænian asoli.”

*Nipæti Iesu tæmuva mol pisin**(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² Kæni nian sikis kinæhuva minæhuvæn rækis, kæni Iesu tit Pitæ, Jemis, mine Jon, kæni ilahal pisin æmæ kiluærisig lan mæhuvæn æpæha e nitæuæt æfæmæh kæti, kæni ilah pisin æmæ æha

* 8:23 Afin-to e futnot e Mak 7:33. 8:28 Mak 6:15 † 8:29 Afin-to e tiksiniæri o næghatien u “Mæsaia.” 8:29 Jon 6:68-69 8:30 Mak 9:9 ‡ 8:34 Nian næmæ okætu-pæri iætæmimi kæti e nigî kæmaluau, in otækeikei mælæs ræhan nigî kæmaluau muvæn ikin okætu-pæri ikin. 8:34 Mat 10:38-39; Luk 14:27 8:38 Mat 10:33 9:1 Mak 13:30

ikin. Kəni kəmlafu nīpəti Iesu təməuhlin muva mol pisin. ³ Rəhan napən təmuva məruən mətorəip-oraip, ko iətəmi kəti təseikuasiən e napən kəti tərueən lanəha. ⁴ Kəni suah milahal əha kəmlafu Elaijə mine Mosis kərnəiaiet pətigəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

⁵ Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, “İəğətun, təuvir məmə iəkluva u ikin u. Pəh mihlol nimauvlulv kisiil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.” ⁶ Pitə tinətəghati əpnəpin əmə mətəu-inu kinləgin pik məhlərəmrumin.

⁷ Kəni napuə təmuva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmsipən əpəha e nəpuə məmə, “İnu nətik keikei u iəkolkeikei pik. Onəklətəlig lan.” ⁸ Kəni rəueiu əgin min, kəmləirair, mətəu kəsleruhiən min suah mil, mətəu kəmleruh əmə Iesu tətəhtul ilahal min.

⁹ Nian kəməuteiuaiu e nitəuət məhuvən əpəha ləhtəni, kəni Iesu təməniahu əskasik ilahal məmə, “Natimnati min u nəmleh əpəha ilis e nitəuət, onəslənian kəm iətəmi kəti milətəuarus=pən iəu Nəti İətəmimi oiəkəmiəgəh min e nimisiən.”

¹⁰ Kəni ilahal kəmlisiəi nəghatiən rəha Iesu, mətəu kəməhləni əmə kəm lahal min məmə, “Nəghatiən əha təməni məmə otəmiəgəh min e nimisiən, kəruru məmə nīpətən təni məmə nak.”

¹¹ Kəni kəmlətapuəh o Iesu məmə, “? Təhro iəğətun min rəha Lou kotəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva?”

¹² Kəni Iesu təməni=pən kəm lahal məmə, “Nīpəhrīanīən, Elaijə otaupən muva məmə otol vivi natimnati rəfin. ? Mətəu təhro Nauəuə Rəha Uhgīn təməni məmə iəu Nəti İətəmimi oiəpanətəu nəhməiən o natimnati tēpət, kəni nətəmimi okoteruh iəu motəuhlin nəmtahləh ohniəu motəpəh iəu?” ¹³ Mətəu iətəni pəhrīən kəm təmahal məmə Elaijə tinuva rəkis, kəni kəmol nati tərah lan təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn təməni məmə okəpanol lanəha.”

*Iesu təməhgi pətigəm
narmīn tərəh e suakəku kəti
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Nian kəmohtəlig=pa min, moteruh nətəmimi nəuvein min rəha Iesu, mətəu nīmənīn nətəmimi kəmohtəlau e lah, kəni iəğətun nəuvein rəha Lou mine nətəmimi min rəha Iesu kautorgəhu. ¹⁵ Nian nətəmimi kəmoteruh Iesu, narmilah təmiuvig pik ohni, kəni motəiu məhuva məmə okotəghati kəm in. ¹⁶ Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nəkəha nautorgəhu ohni itəmah nətəmimi min əpəha?”

¹⁷ Mətəu nətəmimi min u kəti təni məmə, “İəğətun, iəu iəmit nətik muva ohnik məmə onəkol vivi, mətəu-inu narmīn tərəh kəti tətətig lan kəni mol təruru nəghatiən. ¹⁸ Kəni nian narmīn tərəh əpə taskəlim in, kəni moh mələs iəhu morin e nīməulul, kəni nəhun nəuan ruən tətiet, təhmen e nəuəui nitəhi, kəni matigət-ərain nəhluvn, nīpətən tatikimkim. Kəni iəmətapuəh o rəham nətəmimi məmə okotəhgi pətigəm narmīn tərəh u lan, mətəu kotəruru nəhgi pətigəmīən.”

¹⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Kəsi, itəmah u nətəmimi rəueiu mine nəsotəhatətəiən lak. Kərmə oiəkətig kitəh min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəhgin iəpanəmeig e təmah. !Otīt suakəku ko məhuva kəm iəu!”

²⁰ Kəni kəmotələs məhuvən o Iesu. Kəni narmīn tərəh əpəha təmafə Iesu kəni tol suakəku u taut nīpətən tərəmrumin pik, kəni məmei morin əpə ləhtəni e nīməulul məsəuəsəu mətan, kəni nəunəhuan tiet təhmen e sop. ²¹ Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan tatə məmə, “Təmol lanəha minos nu kuvəh?”

Mətəu rəhan tatə təni məmə, “Təmətuəuin e nian təmatəkəku mətəuarus=pa əha rəueiu. ²² Kəni nian tēpət narmīn tərəh kəha tatoh mətləfn əpəha e nigəm mine nəhu məmə otəhamu. Nəmə nəkəhrun noliən, pəh nəkasəkəhrūin itimləu masiru e timpləu.”

²³ Mətəu Iesu təni məmə, “Nak əha, nəghatiən u məmə, ‘Nəmə nəkəhrun noliən?’ Uhgīn təhrun noliən natimnati rəfin kəm iətəmimi iətəm tətəhatətə lan.”

²⁴ Kəni rəueiu əgin, tatə rəha suakəku u təmagət əfəməh məmə, “İəkəhatətə lam, mətəu in əmə u rəhak nəhatətəiən təkəku əmə. !Asiru lak məmə rəhak nəhatətəiən otəri mēpət!”

²⁵ Kəni nian Iesu təmeruh məmə nətəmimi nəuvein min kinəutəiu minəutuva iəkər ohni məmə okotəfu-to, kəni təni=pən əskasik uəhai əmə kəm narmīn tərəh əpəha məmə, “İk narmīn tərəh iətəm natol nīmətəlgitəmi tətəlu, kəni mol iətəmi təruru nəghatiən. ! İəkəni=pinə əhruahru u rəueiu məmə onəkiet e suakəku u, kəni məsuva minian mūvən lan!”

9:7 Uək 3:22; 2Pitə 1:17-18 **9:11** Mal 3:1 * **9:12** Nətəm İsrəl rəhaləh nətəligiən məmə nəmə Məsaiə tuva, in otēpət e nətəm Rom mine marməng e nətəmimi. Mətəu ilah kəsotəligiən lanu e Məsaiə məmə otimis o lah, kəni mosmiəgəh ilah o nos rəkisiən nalpinīən o tafəgə tərəh, kəni məfən nəmiəgəhiən itulin, kəni kətol win e nimisiən. **9:12** Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 **9:13** Mat 11:14 **9:23** Mat 21:21; Mak 11:23

²⁶ Kəni narmin tərəh əha təməgət əfəməh mol suakəku əpəha tauit məərəmrumin min u iuəkir agin timis, kəni miet lan. Ko nakafu məmə tinimis rəkis, kəni nətəməmi tətət kotəni məmə tinimis. ²⁷ Mətəu İesu təməapən maskəlim nəhlmin miuvi-pəri, kəni təhtul.

²⁸ İesu təmuvən imə, kəni ilah pisin əmə rəhan min nətəməmi kəutəharəg, kəni kotətapuəh ohni məmə, “?Kərmə təhro iəkotəruru nəhgi pətigəmiən narmin tərəh əpəha?”

²⁹ Mətəu İesu təni məmə, “Nəfakien əmə təhrun nəhgi pətigəmiən narmin tərəh min əha lanəha.”

İesu təməni pətigəm min rəhan nimisiən

(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Kəni İesu mine rəhan nətəməmi kəməhiet u ikinu kəni məhuvən=pən əpəha e nitəni Kaləli ikin, mətəu İesu təsolkeikeiən məmə okəhrun məmə in əha ikin əha. ³¹ Təmol lanəha mətəu-inu tətəgətun rəhan min nətəməmi. Təməni məmə, “İəu Nəti İətəməmi, okegəhan=pən lak kəm nətəməmi kotohamu iəu iakimis. Mətəu oiəkös nian kisil, kəni məpənəmiəgəh min.”

³² Kəni mətəu rəhan min nətəməmi kəsotəhrun vivian rəhan nəghatien, kəni nikiəlah tinətəgin o nətapuəhiən e nipətə nəghatien rəhan.

?Pəh in tətət e lah?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Kəməhiet=pa əpəha Kəpəniam, kəni minautəhuvən imə kəti. Kəni İesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nak əha nəməautəni e suaru?”

³⁴ Mətəu kinotəulis o nuəhalpinien motəpənin əmə mətəu-inu, e suaru kəməutəni məmə pəh in tətət e lah. ³⁵ Kəni İesu təməhtiahu məharəg, kəni məuin e rəhan nətəməmi tuələf məmə okəhuvə-to ohni, kəni tənı=pən kəm lah məmə, “İətəmi tolkeikei məmə in otepət e nətəməmi, in otəkeikei meiuəu e lah kəni muva məmə in ioluək əmə kəti rəhalah.”

³⁶ Kəni mələs suakəku kəti muva məmə əupən e lah, kəni maskəlim məmə, ³⁷ “Kəni İətəməmi İətəm tatos e nikin agiən suakəku təhmen e inu, kəni tatol e nərgək, kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nikin agiən. Kəni İətəməmi İətəm tatos iəu e nikin agiən, kəni təhmen əmə məmə tatos İətəmi u İətəm təmahli=pa iəu.”

Suah kəti təmol nati apispis

e nərgi İesu

(Luk 9:49-50)

³⁸ Kəni Jon təməni=pən kəm İesu məmə, “İəgətun İəmotəfə suah kəti tətəhgi pətigəm narmin tərəh min e nərgəm, kəni İəmotəniəhu mətəu-inu səniəmə kitah kəti.”

³⁹ Mətəu İesu təni məmə, “Sotəniəhiən, mətəu-inu nətəməmi rəfin nətəm kəutol nati apispis min e nərgək, ko kəsotəni uəhaiən nəghatien tərəh lak. ⁴⁰ İətəməmi İətəm səniəmə rəhatah tikimər, in tolkeikei itah. ⁴¹ İətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə İətəm tətəsirə u təmah, mətəu-inu rəhak u itəmah, kəni Uəgin otətəou in o rəhan nolien təuvir u, nati əpənin rəhan nasiruiən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu tətəfinə kəm təmah məmə nəkotəmmim.”

Nati tol İətəməmi tətəmei

e rəhan nəmiəgəhiən

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Kəni İesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəlkələh min u kəutəhatətə lah, nəmə İətəmi kəti tol kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən uə rəhan nəhatətəiən, kəni İətəmi əha, Uəgin otol nəlpiniən asoli kəm in. Kəni nəlpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiəl kəti e nentəuin, kəni kahtiuəvət lan əpəha ləuantəhi lokəmmim məmə otəmmim.

⁴³⁻⁴⁴ “Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfəgə, kəni təuvir məmə nəkətahtuv rəkis mərəki lan. † Nəmə nəhlməm kətiəh əmə mətəu onəkös nəmiəgəhiən itulin, inu təuvir pik məpirəkis agin məmə nəhlməm keiu mətəu okərəki=pən lam e nigəm asoli u naunun tikə.” ‡

⁴⁵⁻⁴⁶ Kəni nəmə nəhlkəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkətahtuv rəkis. Nəmə nəhlkəm kətiəh əmə mətəu onəkös nəmiəgəhiən itulin, inu təuvir pik məpirəkis agin məmə nəhlkəm keiu mətəu okərəki=pən lam e nigəm asoli. §

⁴⁷ Kəni nəmə nəhmtəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkələs rəkis. Nəmə nəhmtəm kətiəh əmə mətəu onəkuvən ikin Uəgin tətərmənig ikin, inu təuvir pik məpirəkis

9:26 Mak 1:26 9:30 Jon 7:1 9:31 Mak 8:31; 10:32-34 9:32 Luk 9:45 9:35 Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 9:37 Mat 10:40 9:40 Mat 12:30; Luk 11:23 9:41 Mat 10:42 † 9:43-44 Inu nəghatien əuhlin İətəm tətəgətun məmə İesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah nolien tərəh min. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis nolien tərəh. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotərəkin nipətəitah. ‡ 9:43-44 E kəpi əuas min nəuvein rəhan Niüstətimin İətəm kəmətei e nəghatien Kris əupən, katilpin nəghatien kəti min e fes 44 İətəm təhmen=pən əmə e fes 48. § 9:45-46 E kəpi əuas min nəuvein rəha Niüstətimin İətəm kəmətei e nəghatien Kris əupən, katilpin nəghatien kəti min e fes 46 İətəm təhmen=pən əmə e fes 48.

agin mämə nəhmtəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli. ⁴⁸ Kəni ikin əha, uhrəl min okotətu e nipəti nətəmimi ikin məsohmisiən, kəni nigəm tatus ilah kəni matuəu əmə kilpin ko kəsohapisian nian kəti.

⁴⁹ “Uhgın tətəarəgrəg=pən nigəm e nətəmimi təhmen əmə e sol kətəarəgrəg=pən e nauəniən.

⁵⁰ “? Sol təuvir, mətəu nəmə otisiu, kəni kəruru məmə okəfən min nak pəh tətəhian? Onəkotəkeikei motos sol u təhmen e nolkeikeiən e rəhatamah nəmiəgəhian, kəni motatig e nəməlinuən nian rəfin.”

10

?Təuvir məmə nipətan mine nəman okotəpəh ilah min, uə kəpə?

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Kəni İesu təmiət ikin əha kəni muvən miet=pən əpəha e nitəni əpəha Jutiə e nəven nitəni=pən e nəhu Jotən. Kəni niənin nətəmimi kəmotuhapumın=pən min ilah min ohni, kəni tətəgətun ilah məmə inu tətəgətun ilah mine nian min.

² Kəni Fərəsi nəuvein kəməhuva moteiuə əmə motətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Rəhatah Lou tətəgəhan məmə iərman təhrun nəpəhian rəhan pətan mol difos lan, uə kəpə?”

³ Mətəu İesu təmatəpuəh o lah məmə, “?Lou nak u Mosis təmələhu aupən kəm təmah?”

⁴ Kəni mətəu kotəni məmə, “Mosis təməgəhan lan məmə nəmə iərman tətəpəh rəhan pətan, kəni təkeikei mətəi nauəuə kəti məfən kəm rəhan pətan məmə in tinəpəh minol difos lan, kəni ko mənahlı pətigəm.”

⁵ Mətəu İesu təni məmə, “Mosis təmətei lou ko mətəu-inu rəhn-kəpə təmah tiəkis pik.

⁶ Mətəu e nətuəuinian, Uhgın təmol natimnati, kəni mol iərman mine pətan. ⁷ O nati əha in əha, iərman otəpanəpəh rəhan tatə mine məmə, kəni mətəuatig ilau rəhan pətan. ⁸ Kəni ilau okiəuva nipətəilau kətiah. Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiah əmə. ⁹ Uhgın tinilpin ilau kinəuva minuol kətiah, kəni o nati əha, pəh iətəmimi kəti ko təsətahtuviən rəhalau natigən.”

¹⁰ Kəni İesu mine rəhan nətəmimi kəməhuvən əpəha imə, kəni rəhan min nətəmimi kotətapuəh ohni o nati u. ¹¹ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “İətəmi tatol tifos mətəpəh rəhan pətan kəni matit min in pisin kəti, in tatol təfagə tərəh e rəhan əhruahru pətan. ¹² Kəni təhmen min əmə, nəmə pətan kəti tətəpəh rəhan iərman kəni matit=pən in pisin kəti, in min tatol təfagə tərəh e rəhan əhruahru iərman.”

İesu təməfaki o kəlkələh min

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəmki kəlkələh min məhuva o İesu məmə otələhu=pən nəhlmin e lah məfən nəuvirən rəha Uhgın kəm lah. Mətəu rəhan min nətəmimi kəməutəniəhu ilah.

¹⁴ Mətəu nian İesu təmeruh, kəni niəməha tol, mətəhi ilah məmə, “Pəh kəlkələh min okəhuva ohniəu. Sotəniəhuin kəlkələh min u, mətəu-inu nətəmimi min u nikilah təhmen əmə e niki kəlkələh min, ilah u Uhgın tətərmənig e lah. ¹⁵ İatəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti təsolkeikeiən məmə oteiuəu məhmen e kəlkələh min u kəti mupəh Uhgın tərmenig lan, ko in təsatig əhgəliən Nərmənigian Rəha Uhgın.” ¹⁶ Kəni mos kəlkələh min e nəhlmin, kəni mələhu=pən nəhlmin e lah məmə, “Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuvirən kəm təmah.”

Suah kəti rəhan nautə tepət

(Mat 19:16-22; Luk 18:18-23)

¹⁷ Nian İesu tinətəliuək matuvən, kəni suah kəti təməiu muva misin=pən nəulin ohni məmə, “İəgətun təuvir, oikəkeikei mol nak u məmə iəkos nəmiəgəhian itulin?”

¹⁸ Mətəu İesu təni məmə, “?Təhro nətəni məmə iəu iətəmi təuvir? Uhgın pisin əmə u in təuvir, iətəmi kəti min tikə məmə in təuvir. ¹⁹ İk ninəhrun rəkis lou min rəha Mosis məmə onəsohamuən iətəmi, məsakləhian, məseiəuəin, məsakləhian e pətan, onəkəkeikei misiaı rəham tatə mine məmə.”

²⁰ Mətəu suah u təni məmə, “İəgətun, lou min u, iətol rəfin ilah nian iəmatəkəku mətuəarus=pa u rəueiu mine.”

²¹ Kəni İesu təməsal=pən əhruahru meh suah u molkeikei pik, kəni məni məmə, “Nati kəti min əmə əha ikin onəköl. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin agin, kəni

mæfæn mæni lan kəm nanrah min, kəni ik onəkos nəuviriæn tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

²² Kəni nian suah u tāmətəu nəghatiæn u, kəni nəhmtin tāməpəou, kəni nikin tāməpəou pik ohni, matuvən mətəu-inu rəhan nautə tepət.

*Tiəkis o iətəmi rəhan
nautə tepət məmə otuvən
ima Uhgîn*

(Mat 19:23-30; Luk 18:24-30)

²³ Kəni Iesu tāməsəl=pən meruh nətəmi min əha ikin, kəni mæni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “!Nəman! Tiəkis pəhriæn o nətəm rəhalah nautə tepət məmə okəhuvən motatig ahgəl e Narmənigiæn Rəha Uhgîn.”

²⁴ Kəni rəhan min nətəmimi kəmotauit pik o nəghatiæn rəhan, mətəu Iesu tāməni min məmə, “Nənətik min, tiəkis pəhriæn məmə iətəmi kəti otuvən matig ahgəl e Narmənigiæn Rəha Uhgîn. ²⁵ Tiəkis o kaməl* asoli məmə otuvən=pən e nīpəg nitil, mətəu tiəkis pik agin o iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl e Narmənigiæn Rəha Uhgîn.”

²⁶ Kəni rəhan min nətəmimi kəmotauit pik ohni motəni məmə, “?Ei, mətəu pəh təhrun nosiæn nəmiəghəiæn itulin?”†

²⁷ Kəni Iesu tāməsəl=pən meruh ilah, kəni mæni məmə, “Nak u, ko iətəmimi təsoliæn. Mətəu Uhgîn, in təhrun nolīæn natimnati rəfin.”

²⁸ Mətəu Pitə təni məmə, “Itimah iəmotəpəh rəfin rəhatimah natimnati məmə oiəkəhuərisig lam.”

²⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Iətəni pəhriæn, iətəmimi iətəm otəpəh rəhan nimə, uə pian min, uə kakə min, uə məmə, uə tatə, uə kəlkələh min, uə rəhan niftəni ohniəu mine Nanusiæn Təuvir, ³⁰ e nəmiəghəiæn rəha nəhue niftəni u, in otos nitailah uan-hanrit, inu nimə min, mine pian min, mine kakə min, mine məmə min, mine kəlkələh min, mine niftəni min – kəni in otos min nərahian min iətəm nətəmimi okotol kəm in. Kəni e nəmiəghəiæn vi iətəm otəpanuva, in otos nəmiəghəiæn itulin. ³¹ Mətəu nətəmimi tepət u kautəupən u rəueiu, okəpanəhuərisig, kəni nətəmi u kautəhuərisig u rəueiu okəpanotaupən.”

Iesu tāməni min məmə otəpanimīs

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Kəni Iesu mine kəmotaliuək e suaru mətəri=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu tāmətaupən e rəhan min nətəmimi, əmeiko narmilah təmiuvig pik ohni, kəni nətəmi kəmautəhuərisig e lah kəmotəgin. Kəni Iesu tit rəkis rəhan min nətəmi tuələf məhuvən, kəni mətəni=pən nati nak iətəm okəpanol lan, ³³ mæni məmə, “Otətəlig vivi-to lak. Rəueiu kinautəri minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni okeghəan=pən lak iəu Nəti Iətəmimi e nəhlmi pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni okotəni məmə oiəkimīs, kəni okotəhlman=pən lak e nəhlmi Nanihluə min. ³⁴ Kəni okotəuvsan lak, kəni motəgəh iəu, motalis iəu, kəni motohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan u, iəpanəmiəghəh min.”

*Jemis mine Jon kəmuətapuəh məmə Iesu otol nati kəti
kəm lau*

(Mat 20:20-23)

³⁵ Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil, kəmiəuva o Iesu, kəni muəni=pən ohni məmə, “Iəgətun, iəkuolkeikei nati kəti məmə onəkol kəm timlau.”

³⁶ Kəni Iesu təni məmə, “?Nəkuolkeikei nak məmə iəkol kəm təlau?”

³⁷ Mətəu kuəmə, “O nian nəkuva məmə onəkarmənig e nəhəghəgiæn rəha nəsanəniæn rəham, kəni iəkuolkeikei məmə onəkeghəan e timlau kəti təharəg e nəhlməm maru kəni kəti təharəg e nəhlməm məuīl, ikin mil ko ima nəsanəniæn mine nisaiəni ikin.”

³⁸ Kəni Iesu tāməni=pən kəm lau məmə, “Itəlau nəkuaruru nati nətuəni. ?Təhro? ?Itəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhmen o nənmimien e kap rəha nəhməiən iəu oiəkənmim lan? ? Kəni muəhmen min məmə okol bəptais e təlau e nəhməiən məmə inu okol lak?”

³⁹ Kəni kuəmə, “!Əuah, iəkuəhmen lan!” Mətəu Iesu təni məmə, “Pəhriæn, onəkəkeikei nənmimien e kap iəu iəkənmim lan. Kəni okol bəptais e təlau e bəptais iətəm okol bəptais lak lan. ⁴⁰ Mətəu o nəharəgiæn e nəhlmək maru mine məuīl, səniəmə rəhak məmə iəkəni. Ikin mil əha, ilau rəha nətəmimi u iətəm Uhgîn təmol əpenə-penə o lah.”

* **10:25** Kaməl in nati miəghəh kəti iətəm in iahgin tapirəkis hos mine kau. Afin-to e tiksənəri. † **10:26** Narmilah təmiuvig pik, mətəu-inu nīkilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgîn tolkeikei pik agin ilah, mətəu-inu in tətəsiru e lah e nautə rəhalah. **10:31** Mat 20:16; Luk 13:30 **10:34** Mak 8:31; 9:31 **10:38** Mak 14:36; Luk 12:50 **10:39** Uak 12:2; Nəh 1:9

*Iatami iatam otepat
e natamimi*

(Mat 20:24-28)

⁴¹ Uarisig lan, rahan natami ten kamototæu naghathien u, kani niamaaha tamol ilah o Jemis mine Jon. ⁴² Kani Iesu tamauin e rahan min natamimi kahuva, kani tani=pæn kam lah mæmæ, "Itamah nakotæhrun mæmæ natamimi min u kotani mæmæ okotepæt e Nanihlua min, kautæfari aru ilah, kani natami asoli ræhalah kautol nalkutien asoli kam ræhalah min natamimi.

⁴³ "Mætæu itamah onasotolian lanæha. Næmæ itamah kati tolkeikei mæmæ in otepat e tamah, in otækeikei muva mæmæ in ioluæk æmæ kati ræhatæmah. ⁴⁴ Kani næmæ itamah kati tolkeikei mæmæ in otit itamah, kani in otækeikei muva mæmæ in iol æhruin kati ræhatæmah. ⁴⁵ Kani iæu min, Næti Iatamimi, iæmæsuvaian mæmæ natamimi okotol uæk kam iæu, mætæu iæmuva mæmæ iakol uæk kam natamimi kani mæfæn ræhak næmiægæhian mæmæ iækitis ilah e ræhalah nolien tarah min."

Iesu tamol vivi næhmti Patimias

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Kani Iesu mine rahan min natamimi, kæmæhuva æpæha Jeriko. Kani nian kinohiet mautæhuvæn, kani natamimi tepæt kæmæhuærisig e lah. Kani suah kati næhmtin tarah, tætaræg e nikali suaru, nærgin u Patimias næti Timias. Nian ræfin tæteasie e mæni o natamimi. ⁴⁷ Nian tamætæu mæmæ Iesu iatam Nasærit tætalieuæk e suaru mætuva, kani tamagæt æfamæh mæmæ, "Iæui, Iesu Mipi Tefit, asækæhruin iæu masiru lak!"

⁴⁸ Kani natamimi næuvein kotearæg lan motæni mæmæ, "Iæi, sagætian!" motæni pau mætæu in tamæha magæt æfamæh pik min mæmæ, "IMipi Tefit, asækæhruin iæu masiru lak!"

⁴⁹ Kani Iesu tæhtul kani mæni mæmæ, "Otauin-pæn-to e suah u mæmæ tuva." Kani motæni=pæn kam in mæmæ, "Ei, agian, mæhtul, mætæu-inu Iesu tatauin lam."

⁵⁰ Kani suah u tamæraiki e rahan kot, miuvig-pæri mæhtul muvæn o Iesu. ⁵¹ Kani Iesu tætapuæh ohni mæmæ, "?Nækolkeikei nak?" Mætæu tani mæmæ, "Iægætun, iækolkeikei mæmæ nækol vivi næhmtæk pæh iækeh nati."

⁵² Kani Iesu tani mæmæ, "Atuvan. Ræham næhatætæian tinol vivi ik." Kani ræueiu agin min næhmtin tæmæuvir, tinatæh nati. Kani minatitæu=pæn Iesu mæutan.

11

*Iesu tæmasuæ e togki
mætuvaæn Jerusilæm*

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Kæmæhuvæn iuækir o Jerusilæm, iuækir o lahuænu mil u Petfas mine Petæni, mautæhuvæn æpæha e Nitæuat Raha Nigi U Olif, kani Iesu tæmahli=pæn rahan keiu iatamimi mil kuaupæn. ² Tamæni=pæn naghathien u kam lau mæmæ, "Onækian æpæha e lahuænu æha kæutæsal=pæn ikin. O nian nækian æha ikin, kani ko mueruh min næti togki kati kasasæ æhanæhian lan kæmohrain. Kani nækiatis muasig miæuva. ³ Kani næmæ iatami kati tætæni mæmæ, "?Onækuæhro e næti togki?" kani nækuæmæ, 'Iærmænig tolkeikei, kani otæpanæhli=pa min tuva uæhai æmæ.'"

⁴ Ilau kæmian kani mueruh næti togki u kæmohrain e nikali suaru æpah iuækir o namtihlua e nima, kani kiatis. ⁵ Mætæu natamimi næuvein kæmæutæhtul æha ikin kani motæpuæh o lau mæmæ, "Iæi! !Nætiatis næti togki u o nak?"

⁶ Kani kæmuæni=pæn naghathien ræha Iesu kæm lah, kani kæmotegæhan=pæn e næti togki kæm lau. ⁷ Kani kæmuasig togki mian o Iesu, kani muæpeg ræhalau kot muæhtærain næhue togki u lan, kani Iesu tæmasuæ lan.* ⁸ Kani natamimi tepæt kæmotepin ræhalah kot æpah e suaru, kani næuvein kæmotæiu mæhuvæn æpæha e nikinati motætei nimænati motæmki mæhuva motepin æpah e suaru.† ⁹ Nætæm kæutaupæn mine nætæm kæutæhuærisig kæmotagæt æfamæh mæmæ, "IHosana,‡ æni-vivi Uhgîn!

!Iærmænig Uhgîn tætatig ilau iatamimi u iatam tætuva e nærgin!

¹⁰ !Pæh Uhgîn otæfæn rahan næuvirien kæm suah u tætuva mæmæ iærmænig tæhmen e Tefit u tipitimah aupæn!

!Hosana o Uhgîn æpæha ilis e negæu e neai!"

10:42 Luk 22:25-26

10:43 Mat 23:11; Mak 9:35

10:52 Mak 5:34

*

11:7 Togki in nati miægæh kati tæhmen

e æhos ækæku. Iatami ræha næluæginian otasua e æhos kati, mætæu iatami rahan nætaligian læhtæni otasua e togki. Nian Iesu tæmasuæ e togki, tætagætun mæmæ in tætuva e næmælinuian tæhmen e Kig iatam rahan nætaligian læhtæni. Sek 9:9 tætæni mæmæ nian Mæsaie otuva Jerusilæm, in otasua e næti togki kati. † **11:8** Kæmotol lanæha tætagætun=pæn mæmæ kæutæfæn nisaiæin.

‡ **11:9** Aupæn nipæti naghathien u "Hosana" tæni mæmæ, "osmiægæh." Kani mætæu uarisig lanko, nipætin tinuva min, "æni-vivi."

11:9 Sam 118:25-26

¹¹ Kəni Iesu təmuvən əpəha Jerusiləm e Nimə Rəha Uhgın meruh rəfin natimnati mıtəlau. Mətəu mıtıgar tınalelin rəkis, kəni tiet ilah rəhan mın tuələf nətəmimi məutəhuvən mın Petəni.

Nıgı kəti fik iətəm nəuan tıka
(Mat 21:18-19)

¹² Kəni kəməni pa lauıg lan, kohiet mın Petəni mınəutəhuvən Jerusiləm, kəni nəumis tınus Iesu. ¹³ Kəni təsal=pən e nıgı kəti fik tətəhtul əpəha isəu nəuvetin nımalın tepət. Tuvən məmə otəhli nəuan kəti, mətəu nəuan tıka, nımalın əmə, mətəu-inu səniəmə nıan rəha nıgı fik tətəuə lan. ¹⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm nıgı fik əha məmə, “Pəh nətəmimi kəsotun mınıan nəuam e nu mın rəfin.” Kəni rəhan mın nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatıən əha təməni.[§]

Iesu təmahli pətıgəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Kəni kəməhuvən möhiet=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu tuvən əpəha imə e Nimə Rəha Uhgın məhgi pətıgəm nətəmimi kəutol makit, kəni məhuvıhın tepıl rəha nətəm kəutol senis e məni, mıne stul rəha nətəmi kəutol səlim e mak mın.* ¹⁶ Kəni məhtul pəsıg e nətəmimi məmə okəsotəmkiən rəhalah natimnati məhuvən əpəha e Nimə ikin Rəha Uhgın. ¹⁷ Kəni təməgətun ilah məmə, “Kəmətəi=pən e Nauəuə Rəha Uhgın məmə Uhgın təni məmə, ‘Rəhak nımə, in nımə rəha nəfakıən məmə nətəmimi e nıtəni mın rəfin okotəfaki=pa ikin kəm iəu.’ Mətəu itəmah nəmotol məmə in ‘nımə rəha iakləh mın.’”

¹⁸ Kəni pris əsoli mın mıne nəgətun mın rəha Lou kəmotətəu rəhan nəghatıən. Kəni kınətəgin e Iesu mətəu-inu nıan nımənın nətəmimi kəmotətəu rəhan nəgətunıən, narmılah tıuvıg pik ohni. Kəni pris əsoli mın mıne nəgətun mın rəha Lou kınətətuəuın məutəsəl e suaru kəti məmə okotohamu in. ¹⁹ Kəni nıan tınəhnaiuv, Iesu mıne rəhan mın nətəmimi kohiet Jerusiləm mınəutəhuvən.

Nıgı fik təmımis mətəgətun nəhatətəiən rəha nətəmimi
(Mat 21:20-22)

²⁰ Kəni kəməni lauıg lan, kəməhıva mın e suaru motafu nıgı fik əha tınaukei rəkis mıvən mətəuarus əpəha e nəukətın. ²¹ Kəni Pıtə nıkin tınəhti nəghatıən rəha Iesu e nıgı əha, kəni təni=pən kəm in məmə, “İəgətun, əfu-to nıgı fik əpələ nəməni rah, kəni tınaukei rəkis!”

²² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəhatətə əmə e Uhgın. ²³ İətəni pəhriən kəm təmah məmə nəmə iətəmi kəti tətəhatətə pəhriən e Uhgın, kəni otəni=pən kəm nıtəuət əpəha məmə, ‘Uvən, mıuvıg pətıgəm əpəha ləuantəhi mamnim,’ kəni nəmə təsənıən e nıkin keıu, məhatətə əmə e Uhgın, kəni nati u otol nıpəhriənıən. ²⁴ Kəni o nati u inu, iəkəni kəm təmah məmə, nəmə nəkotəfaki o nati kəti kəni mətəhatətə məmə onəkotos pəhriən, kəni onəpanotos rəfin nati u nəmotəfaki ohni.

²⁵ “! E nıan nəkotəhtul məutəfaki, mətəu nıkitəmah nəuvetin əha ikin tərəh mətəu-inu iətəmi kəti təmol nati kəti təsəhmenıən e təmah, kəni otalu e rəhan nolıən tərəh məsotalpınıən nıtai təfagə tərəh rəhan. Otol lanəha pəh Uhgın əpəha e negəu e neai in otalu kəni məfəl rəhatəmah təfagə tərəh mın.”†

?Pəh təməgəhan e Iesu məmə otol natimnati mın əha?
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Kəni Iesu mıne rəhan tuələf nətəmimi kəmohtəlig=pa mın əpəh Jerusiləm. Kəni Iesu talıuək mətan əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni pris əsoli nəuvein, mıne nəgətun mın rəha Lou, mıne nətəmi əsoli rəha nətəm İsrəl kəməhıva ohni. ²⁸ Kəni kəutətapuəh məmə, “?Əni-to kəm tımah məmə pəh təməgəhan lam nətol natimnati mın əha? ?Kəni pəh təməgəhan e nəpətıən əha, Uhgın uə iətəmimi əmə?”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oıəkətapuəh-pınə-to nəghatıən kəti kəm təmah, kəni nəmə nəkotuhalpın ko, kəni iəkəni=pınə məmə pəh təməgəhan e nəpətıən u məmə iəkol natimnati mın əha. ³⁰ ?Otəni-to məmə pəh təməni məmə Jon otol bəptais e nətəmimi? ?Uhgın, uə iətəmimi əmə kəti?”

11:13 Luk 13:6 **§ 11:14** E Oltestimın mıne Niıtestimın, nıgı fik tətəgətun nətəm İsrəl. * **11:15** Afın-to e tıksınəri “Nımə Rəha Uhgın” o nəhruıan natimnati nıan Iesu təmuvən məhgi pətıgəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. **11:15** Sek 14:21; Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; Mal 3:1-5 **11:17** Aes 56:7 **11:17** Jer 7:11 **11:18** Mak 14:1 **11:23** Mat 17:20 **11:24** Mat 7:7 † **11:25** E kəpi əuas mın nəuvein rəha Niıtestimın iətəm kəmətəi e nəghatıən Kris əupən, nəghatıən pısın kəti mın əha ikin iətəm tatılpin nəghatıən u mətəni məmə, “26 Mətəu nəmə itəmah nəsotalıuın, mətəskəlim iəkis e nıkitəmah nolıən tərəh mın rəha nətəmimi iətəm kəutol e təmah, motalpın, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgın əpəha e negəu e neai otəsəluıən kəni malpın nolıən tərəh mın rəhatəmah.” **11:25** Mat 6:14-15

³¹ Kəni əmeiko kınotəni-əni kəm lah mın məmə, “?Ei, okotəni məmə nak? Nəmə okotəni məmə Uhgın əha rəueiu, kəni otəni mın məmə, kəni təhro kəməsotəhətətəiən e Jon. ³² Mətəu, ko kəsotəniən məmə iətəmimi əmə kəti.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu ilah kəmotəgin e nətəmimi iətəm kınotəni rakis nıpəhrıənıən e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgın. ³³ Kəni kəmotəni=pən kəm İesu məmə, “İtımah iəkotəruru.” Mətəu İesu təni məmə, “Kəni iəu mın, ko iəsəni pətıgəmıən kəm təmah məmə pəh təmegəhan e nepətıən məmə iəköl natımmatı mın əha.”

12

Nəghatıən əuhlın e nətəmimi kəutasum o nəua krep
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Kəni İesu təməni nəghatıən əuhlın kəti kəm lah məmə, “Suah kəti təmasum e nəua krep, u nıləuis kətol wain e nəuan. Kəni mol kəlkəl e kəpiel tuvən mıtəlau lan, kəni mol ikın kəti o noliən nımei nalıuək-alıuəkıən e nəua krep məmə nəhuın otəiu kəni kol wain lan. Kəni mol nımə kəti iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəşul vıvi o nasumıən o natı mıəgh mın mıne nətəmimi. Kəni təmegəhan=pən e nasumıən kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuветin rəhan, nəuветin rəhalah. Kəni mıet muvən e nalıuəkıən ikı pısın kəti.*†

² “Matuvən, matuvən, kəni nıan nıləuis u krep təmol nəuan kəni mınımarəg, iətəmi asoli təmahlı=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meh nətəm kətol uək e rəhan nasumıən məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. ³ Mətəu nətəmimi mın əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motahlı=pən tıtəlig məsotəfəniən nəua krep nəuvein mıne kəm in.

⁴ “Kəni iətəmi asoli u tahlı=pən mın rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotoh rəhn-kəpə motol aulis in. ⁵ Kəni tahlı=pən mın rəhan kəti ioluək tuvən, kəni kotohamu tımıs. İlah tepət kəməhuvən, kəni nətəmimi mın u kotohəin nəuvein, kəni motohamu nəuvein.

⁶ “Kəni kətıəh əmə əha ikın ilau mın kətuatıg, inu nətın keıkei. Nəunun, təmahlı=pən nətın, kəni nıkın təhti məmə, ‘İlah okotəkeıkei motısıai nətık.’ ⁷ Mətəu təmuvən kəni nətəmimi mın u kotəni məmə, ‘İnu nətı iətəmi asoli iətəm otərmənıg e nasumıən nıan rəhan tatə otımıs. ! Pəh kəhuvən motohamu mın, kəni motərmənıg e nasumıən rəhan!’ ⁸ Kəni kəmotəskəlım motohamu, kəni motələs nıpətın məhuvən motəraki=pən lan əpəha ihluə e nasumıən.”

⁹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?İətəmi asoli u otol nak? Otuvən mohamu ilah kəni məfən mın nasumıən u kəm nətəpısın mın nəuvein.”

¹⁰⁻¹¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotəfın e Nəuəə Rəha Uhgın u, uə kəpə? Tətəni məmə, ‘Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkıniən nımə kəsotolkeıkeıən motəpəh, in tınuva kəpiel keıkei o noliən nımə. İərmənıg təmol natı u, kəni in natı təuvır əgin e nəhmtıtah.’”

¹² Kəni nətəmimi asoli kətolkeıkei məmə okotəskəlım İesu motləfən e kaləpus, mətəu-inu təəghatı rah e lah e nəghatıən əuhlın u. Mətəu kınotəgin e nıməniən nətəmimi kəni motəpəh, motəgin.‡

?Təhruahru o nətəuiən takıs kəm Sısə, uə kəpə?
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Fərəsi mın nəuvein mıne nətəmimi nəuvein e patı rəha Kıg Herot Antıpas, rəhalah mın nətəmi asoli kəmotahlı=pən ilah məmə okəhuva moteıuə e İesu pəh təmei aru e rəhan nəghatıən. ¹⁴ Kəməhuva ohni kəni motəni=pən kəm in məmə, “Təgətun, iəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru. Noliən rəham o nətəmimi təhmen əhmen əmə o nətəmi asoli mıne nətəmimi əpnəpın mın rəfın əmə. Mətəni nıpəhrıənıən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgın. ?Əni-to məmə təhruahru məmə iəkotətəou=pən takıs kəm Kıg Sısə, kəpmən asoli rəha nətəm Rom, uə kəpə? ?Oıəkotəkeıkei motətəou=pən, uə kəpə?”

¹⁵ Mətəu İesu tınəhrun əmə məmə kəutəni əmə e nohlıləh mətəu nıkıləh tol pısın, kəni məni məmə, “?Təhro nəkotəni məmə onəkətol məmə iəkəmei e rəhak nəghatıən? Otos-to məni kəti məhuva-to pəh iəkəh.”

* **12:1** E Oltestimin, nasumıən rəha krep in tatol nəmtatıən rəha İsrəl. † **12:1** Afın-to e tıksınəri “nasumıən rəha krep.” **12:1** Aes 5:1-2 **12:8** Hip 13:12 **12:10-11** Sam 118:22 ‡ **12:12** E nəghatıən əuhlın u, iətəmi rəha nasumıən təgətun=pən Uhgın. Kəni nətəmimi nətəm kəutasum təgətun=pən nətəmi asoli rəha İsrəl. Kəni noluek mın kəutəgətun=pən iəni mın rəha Uhgın. Kəni nətın təgətun=pən İesu məmə otəmanımıs. Kəni nalpınıən təgətun=pən nalpınıən iətəm otəpanuva o nətəmi asoli rəha İsrəl. **12:13** Luk 11:53-54

¹⁶ Kæni kæmotos kæti mæhuva, kæni tæmætæpuæh o lah mæmæ, “?Narmi pæh u, kæni nærgi pæh u e mæni u?” Mætæu kotæni mæmæ, “Sisæ, iætæmi asoli ræha Rom.”

¹⁷ Kæni Iesu tæni mæmæ, “Natimnati ræha Sisæ, okæfæn kæm Sisæ. Mætæu natimnati ræha Uhgîn okæfæn kæm Uhgîn.”^S Kæni narmilah tæmiuvg mætæu-inu tæmuhalpîn vivi ræhalah næghatiæn.

?Tæhro iætæmimi timis

kæni mæmiægæh min?

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Kæni Satusi min næuvein kæmæhuva o Iesu. E ræhalah nætæligiæn, nætæmimi kæmohmis mæsoetæmiægæh minian. Kæmæutalkut o nolian mæmæ ræhalah nætæligiæn in tæhruahru, kæni tol lanæha, kæmotæni kæm Iesu mæmæ, ¹⁹ “Iægætun, Mosis tæmætei rækis lou kæti u tæni mæmæ, ‘Næmæ iærman kæti otimis, kæni mæpæh ræhan pætan, kæni mæsuælæsian nætilau kæti mine, kæni pian otækeikei mit pætalimis æha, mæmæ okuælæs nætilau kæti ko, kæni suakæku u otos nime iærman tatæ asoli æpæha tinimis rækis.’

²⁰ “Kæni næman ilah sæpin, u ræhalah tatæ kætiæh. Kæni iætæm tæpæt e lah tæmaupæn mit pætan kæti, kæni mæsuælæsian nætilau kæti, kæni mimis. ²¹ Kæni iætæm tæmuærisig tit pætalimis u, kæni mæsuælæsian nætilau kæti mine, kæni timis min. Kæni pialau iætæm tætuærisig e lau tol æmæ nati kætiæh. ²² Mætuvæn, matuvæn kæni nætæmi min u sæpin ilah pialah min kæmotit pætan u kæni ilah ræfin mohmis, kæni mæsoetælsian nætilah kæti mine. Kæni pætan æpæha tæmimis min. ²³ ? Kæni o nian nætæmimi okotæmiægæh min e ræhalah nimisian, kæni pætan æha ræha pæh, u ilah ræfin sæpin kæmotit?”

²⁴ Mætæu Iesu tæni mæmæ, “Itæmah næmotæmkæræpæn. ?Nækotæhrun mæmæ onak? Mætæu-inu itæmah nækotærruru Nauæuæ Ræha Uhgîn, kæni mæutærruru min næsanæniæn ræha Uhgîn. ²⁵ Nian nætæmimi nætæm kæmohmis okotæmiægæh min, ilah okotæhmen e nægelo min æpæha e neai, kæni mæsoetit minian pætan, mine mæsoetæhtæu=pæn minian iærman. ²⁶ Kæni oiækægætun itæmah e iætæm tætæmiægæh min e ræhan nimisian. Kæni næmæ tæhro itæmah næsoetæfin æhanæhian næghatiæn æha kæmætei=pæn e nauæuæ ræha Mosis, tætæni nanusian ræha Mosis nian nigî kæti nigæm tæmatus. Kæni e nian æha, Epraham, mine Aisæk, mine Jekæp kinohmis rækis nuvæh. Kæni Uhgîn tæmæni=pæn kæm Mosis mæmæ, ‘Ræueiu æha, iæu Uhgîn ræha Epraham, mine Uhgîn ræha Aisæk, mine Uhgîn ræha Jekæp.’ ²⁷ Tol lanæha, kæmlæmiægæh e narmilahal, nati æpnæpin kæmlimis e nipætalahal. Kæni tol pæhriæn lanu mætæu-inu Uhgîn, in Uhgîn ræha nætæm kæutæmiægæh, sæniæmæ ræha nætæm kæmohmis ægin. Itæmah næmotæmkæræpæn pæhriæn.”

?Lou nak in tæpæt e lou min?

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Kæni iægætun kæti ræha Lou tæmætæharæg mætætæu ilah kæutæghati, kæni Iesu tætuhalpîn vivi næghatiæn ræha Satusi min. Kæni tuva o Iesu mætætæpuæh ohni mæmæ, “?Lou æhro pæhruvæn u in ilis ægin kæni in mæuvir mæmæ okotohtæu=pæn?”

²⁹ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Lou u in ilis ægin u okotohtæu=pæn tæni mæmæ, ‘! Otætælig vivi-to itæmah nætæm Isrel! Uhgîn u in ræhatah Iærmæniæg, in æmæ in Uhgîn. ³⁰ Onækolkeikei Uhgîn u ræham Iærmæniæg e nikim ræfin, mine næmiægæhian ræfin ræham, mine nætæligiæn ræfin ræham, mine næsanæniæn ræfin ræham.’ ³¹ Kæni lou iætæm tætuærisig lan tæni mæmæ, ‘Onækolkeikei ik min næuvein tæhmen=pæn æmæ mæmæ nætolkeikei aru ik.’ Lou kæti tikæ min tapirækis lou mil æha.”

³² Kæni iægætun æha ræha Lou tæni mæmæ, “Iægætun, ræham næghatiæn tæhruahru. Næmæni pæhriæn mæmæ Iærmæniæg æmæ in Uhgîn. Uhgîn kæti min tikæ. ³³ Kæni okotolkeikei Uhgîn e nikitah ræfin, mine nætæligiæn ræfin ræhatah, mine næsanæniæn ræfin ræhatah, kæni motolkeikei kitah min næuvein mæmæ kotolkeikei aru kitah min. Tæuvir pik mæmæ okotohtæu=pæn lou mil æha tapirækis nuvan æhtuviæn nati miægæh mine sakrifais min ræfin iætæm Lou tæni.”

³⁴ Kæni Iesu tæmæh mæmæ ræhan næghatiæn teinatig pik, kæni tæni=pæn ohni mæmæ, “Ik ninuva iuækir o Nærmæniæg Ræha Uhgîn.” Kæni uærisig lan, ilah ræfin kinotægin e nætapuæh minian næghatiæn ohni.

Mæsaiæ sæniæmæ mipi Tefit æmæ,

mætæu ræhan min iætæmi asoli

(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Nian Iesu tæmætægætun nætæmimi æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn, kæni mætætæpuæh o næghatiæn kæti o lah mæmæ, “?Tæhro iægætun min ræha Lou kotæni mæmæ Mæsaiæ u in mipi Kig Tefit?

³⁶ Narmin Ræha Uhgîn tæmæfæn næinatigiæn kæm Tefit mæmæ otæni mæmæ,

S 12:17 Nætæligiæn ræha nætæmimi mæmæ mæni ræfin ræha Rom, in ræha iætæmi asoli ræha Rom. Kæni nætæligiæn ræhatah mæmæ næmiægæhian ræhatah mine natimnati ræfin ræhatah, ilah ræha Uhgîn. 12:17 Rom 13:7 12:18 Uæk 23:8 12:19

Dut 25:5 12:26 Eks 3:2,6 12:28 Luk 10:25-28 12:30 Dut 6:4-5 12:31 Lev 19:18 12:33 1Saml 15:22;

'Iərməniġ Uhġin təmāni=pən kəm rəhak Iərməniġ māmə, Əharəġ u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisaiən, mətəuərus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir min məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm, māmə nətərməniġ e lah.'

³⁷ Tefit aru təmāni māmə Məsaiə in rəhan Iərməniġ. ?Kəni nəmə mipi Tefit aru əmə, kəni təhro matol rəhan Iərməniġ?"

Kəni nətəmimi min u kəmautətəliġ e Iesu kəmotəġian pik e rəhan nəġhatəiən.

Nətəmimi okotətəu vivi ilah o nəġətun min rəha Lou

(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸ Nian Iesu təmətəġətun ilah, kəni məni māmə, "Itəmah onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah kəni məsotohtəu-pəniən noliən min rəha nəġətun min rəha Lou. Ilah kotolkeikei māmə okəhuvən e napən əfəməh min rəha nəfəriən māmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nikilah tətəġian nian nətəmimi kətəfəri nəhlmi lah kəm lah e nisaiən əpəha e makit. ³⁹ Kəni əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kotolkeikei māmə okotəharəġ aupən əpəha təuvir ikin. Kəni e nian rəha lafet, ilah kotolkeikei māmə okəhuvən motəharəġ aupən ikin nisaiən ikin. ⁴⁰ Kəni motəkləh e nimə min rəha pətəlimis min, kəni moteiə əmə məutəfəki əfəməh māmə okotol pəh nətəmimi kotisiai ilah, mətəu okəmanol nalpiniən kəm lah tapirəkis."

Məni rəha pətəlimis

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Kəni Iesu təmətəharəġ əpəha e Nimə Rəha Uhġin iuəkir o bokis kətəfən məni ikin, materuh nətəmimi tepət kətəraki=pən e məni rəhalah. Kəni nətəmi rəhalah nautə tepət kətəraki=pən e məni asoli min. ⁴² Kəni pətəlimis kəti ianrah təməfən məni əkəku keiə əmə. ⁴³ Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva kəni məni māmə, "Itəni=pinə kəm təmah māmə pətəlimis əha ianrah pəhriən, mətəu təməraki=pən e məni asoli tapirəkis rəha nətəmimi min rəfin. ⁴⁴ Ilah kəmotəraki=pən e rəhalah məni, mətəu tepət min əpəha lahuənu. Mətəu pətəlimis u iətam in ianrah pəhriən, in təməfən rəfin məni rəhan o nosiən nəhmti nigin nauəniən, kəni tikə min əha ikin."

13

Iesu təni māmə

Nimə Rəha Uhġin otəmei

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Nian Iesu təmətiet e Nimə Rəha Uhġin, kəni rəhan kəti nətəmi tuələf təmāni=pən ohni māmə, "Iəġətun, afu-to kəpiel asoli min mine nimə min kotəuvir!"*

² Kəni mətəu Iesu təni māmə, "Itəmah nauteh natimnati min əha, mətəu nian otətəuva iətam nimə min əha, nətəmimi okotəharəġ-rəġ kəpiel min e lah. Ko kəpiel kəti təsəməhliən e nimein."

Nəhməiən asoli otəva

(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Uərisiġ lan, Iesu təmuvən mətəharəġ əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif ikin kəhrun neruhiən Nimə Rəha Uhġin e nitəni=pən. Kəni Jemis, Jon, Pitə mine Antiru kəməhuva ohni ilah pisin əmə. ⁴ Kəni kəmotətəpuəh ohni māmə, "?Əni-to māmə natimnati min əha okəhuva nəġin? ?Kəni nəmtətiən əhro u otol pəh iəkotəhrun māmə tinol nian əhruəhru əha rəueiə rəha natimnati min əha?"

⁵ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah māmə, "Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi, məsotəġəhaniən māmə koteiə e təmah. ⁶ Kəni mətəu nətəmimi tepət okəpanəhuva e nəġək, kəti otəni māmə in Məsaiə, kəti təni māmə in, kəni moteiə e nətəmimi tepət.

⁷ "Kəni nəmə nəkotətəu māmə nətəmimi nəuvein kətəməu əpəha iuəkir o təmah, kəni motətəu min nəuvein min əpəha isəu kəutoh ilah min, mətəu nəġənməpitəmah otəsəġiniən. Natimnati min əha okotəupən məhuva pəhriən, mətəu səniəmə naunun nian əha tinətuva.

⁸ Nitəni asoli min okotəluəġin, kəni kəntri min okotəh min ilah min, kəni nəmiġ asoli otələuəl ikin min rəfin, kəni nəumis asoli otus nətəmimi; mətəu natimnati min əha nətuəuiniən əmə rəha nəhməiən iətam otəmanuəva, kotəhmen əmə e pətan iətam təmol nərfin, kəni minətuəuin mətətu nəhməiən māmə otəsuvəhiən təmək.

⁹ "Onəutətəu vi itəmah. Okələs itəmah kan nəkotəhtul e nəhmti kaunsil, kəni okoh itəmah əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən min, kəni onəkotəhtul aupən e kig min mətəu-inu

rəhak min u nətəmimi itəmäh. Kəni onəkotəni pətigəm iəu kəm lah. ¹⁰ Mətəu okaupən kəni pətigəm Nanusian Təuvir kəm nətəmimi ikin min rəfin ko, kəni naunun nian təmanuva.

¹¹ “Nəmə kəhuva motələs itəmäh kətan məmə onəkotəhtul e kaunsil, kəni nikitəmäh təsəhti pikian məmə onəkotəni nak. E nian əhruahru əha, onəkotəni pətigəm əmə nəghatien u Uhgün otəfina kəm təmah, mətəu-inu nəghatien u onəkotəni, səniəmə rəhatəmäh nəghatien, mətəu rəha Narmin Rəha Uhgün otəfina.

¹² “Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru min kəm rəhalah tikimir min məmə okotohamu ilah, kəni tatə min okotol min lanəha kəm nenətilah əhruahru min, kəni kəlkələh min okotəhtul motol nolian əhmen min əmə kəm rəhalah tatə mine məmə min məmə okotohamu ilah. ¹³ Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati min əha okotol naunun, kəni Uhgün otosmiəgəh.”

Nəhməian asoli əpəha Jerusiləm

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ “Nian əha, onəkoteruh ‘nati iətəm Uhgün tətəməki lan əpəha e Nimə Rəha Uhgün, kəni nati u tatol Nimə Rəha Uhgün təsasimian.’ (İətəmi tətəfin nəghatien u, in otəkeikei məsal lan məhrun nipətin.) Kəni e nian əha, nətəm Jutiə okotəkeikei motaiu motəgim=pən e nitəuət min. ¹⁵ İətəmi tətəmeig ihluə e rəhan nimə ko təsuvən minian e nipəgnəua nimə məmki rəhan natimnati. Otaiu əmə magim. ¹⁶ Nəmə iətəmi tətəsüm, kəni ko təsuvənian lahuənu o rəhan napən mos. Otaiu əmə magim.

¹⁷ “!Kəsi! Nəhməian asoli o nipətan nətəm kəmotol nərfilah mine nipətan kəutəfən nah kəm nəpəou min. E nian əha okotos pik nəhməian. ¹⁸ Otəfəki əsanən kəm Uhgün məmə natimnati min əha okəsəhuvaian e nian rəha nətəpuian, inəha nian rəha nimətagi asoli mine nuhuən mine, ¹⁹ mətəu-inu e nian əha, nəhməian asoli kəsəruh əhanəhian kəti mine tol lanəha e nian Uhgün təmtəuain mol natimnati mətəuarus=pa u rəueiu mine. Kəni okəsəruh minian nəhməian asoli kəti tol min lanəha. ²⁰ Mətəu Uhgün təmtəi əkuəkir nian əha. Nəmə təməstəi əkuəkirian, kəni ko iətəmi kəti təsəmiəgəhian. In təmtəi əkuəkir rəkis nian əha o rəhan min nətəmimi nətəm tinitəpin rəkis ilah məmə rəhan min.

²¹ “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni məmə, ‘!Afu-to Məsaiə əpəha!’ uə ‘!Afu-to in əpə!’ mətəu onəsotəhatətəian lan. ²² Onəsotəhatətəian lan mətəu-inu, Məsaiə eiüə nəuvein, mine iəni eiüə min, ilah okəhuva motol nəmtətian min mine nati apispis min. Nəmə ilah kotəhrun nolian, okotalkut məmə okotiuv rəkis nətəmimi min u nətəm Uhgün təmitəpin rəkis ilah. ²³ ! O natimnati min əha, onəkotətəu! Mətəu iəmaupən rəkis məni pətigəm rəfin natimnati min əha kəm təmah.”

Nian rəha

Nəti İətəmimi otuva

(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ “Kəni e nian nəhməian asoli əha otikə,

‘kəni mitəgar otəpis,

kəni məuig otəsasiəian,

²⁵ kəni məhau min e neai okotəmei

kəni natimnati asoli min ikin e neai okotələual.’

²⁶ Kəni nətəmimi okotafu iəu Nəti İətəmimi oiəkuva e nəpuə e rəhak nəsanənian mine nətəian əhəgəhəg asoli rəhak iətəm otəsiəgəpin rəfin iəu.† ²⁷ Kəni e nian əha, iəkahli=pən nəgelo min rəhak kəhuvən motəmki nətəmi min u Uhgün təmitəpin ilah məhuva motoriarun əmə ilah kətiah. Nəgelo min okəhuvən e nətəni min rəfin əgin e nəhue niftəni məmə okotəmki ilah.

Kəruu nian iətəm

Nəti İətəmimi otuva lan

(Mat 24:32-36; Luk 21:29-33)

²⁸ “Nikitəmäh otəkeikei təsəhti nigə u fik. Nian əhruahru iətəm nəhlmin min kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin min kinəutəpəpəl, itəmäh nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmäh. ²⁹ Kəni e nolian əhmen min əmə, nian nəkoteruh məmə natimnati min u kinəutəhuva, kəni nəkotəhrun əmə məmə otəsuvəhian əgin iəkuva min.

13:9 Mat 10:17-20 13:11 Luk 12:11-12 13:12 Mat 10:21 13:13 Mat 10:22; Jon 15:21 13:14 Dan 9:27; 11:31; 12:11 13:15 Luk 17:31 13:17 Luk 23:29 13:19 Dan 12:1; Nəh 7:14 13:22 Nəh 13:13 13:25 Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10 † 13:26 Afın-tu Dan 7:13 13:26 Nəh 1:7 13:27 Mat 13:41

³⁰ "Iətəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsəhmis rəfinian mətəuarus natimnati min əha okəhuva motol nīpəhriənian lan.[‡] ³¹ Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatian min rəhak ko kəsəhkəian. ³² Iətəni kəti təsəhrunian nian uə əuə əhruahru rəha natimnati min əha. Nagelo min əpəha e neai kotərruru, kəni iəu min Nəti Iətəmimi iəkərruru. Mətəu Tatə Uhgīn əmə in təhrun nian əhruahru əha.

Itamah onəkotətəu vivi itamah
(Mat 24:42-44)

³³ "Onəutətəu vivi itamah məutair, mətəu-inu itamah nəkotərruru nian əha rəhak oikəuva lan məmə otuva nəhgīn. ³⁴ Otəhmen e iətəni asoli kəti tatuvən məmə otaliuək əpəha iki pisin kəti, kəni məlin rəhan min noluək məmə okəutatig o rəhan min natimnati, kəni məfən rəhalah min uək kətiəh kətiəh. Kəni məni=pən kəm iətəni e namtihlə məmə otətair.

³⁵ "Kəni itamah onəutatig məutair məutəsəl mətəu-inu itamah nəkotərruru nian iətəni asoli rəha nīmə u otuva lan. Kərruru məmə otuva ləhnuəu, uə o lapin, uə o fətukai tinətəri, uə mitigar tinətəri. ³⁶ Kərruru, kəmə təhro otuva ueiuhəi əmə. !Təsəvirian məmə nəkotəpili nian in otuva! ³⁷ !Mətəu nəghatian min u iətəm iətəni=pinə kəm təmah, iətəni min kəm nətəmimi min rəfin məmə okəutair məutəsəl!"

14

Nətəmi asoli kəməutəsəl
e suaru o Iesu məmə okotəh

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Nian keiu əmə əha ikin kəmanol lafet mil lan rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou kəməutəsəl e suaru o Iesu məmə okotələs onəuən motəhamu. ² Kəni kotəni məmə okəsotolian e nian rəha lafet mətəu-inu məta nīmənin nətəmimi okotərgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotol nati kəti tərah kəm Iesu.

Pətan kəti təməueiu
rəhn-kapə Iesu e səntə

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³ Kəni Iesu təmətatig əpəha Pətəni ima Saimon u leprosi təmatol əupən. Nian təmətauən, kəni pətan kəti təmos səntə kəti təməri e pətəl u kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni məmə əlapastə. Səntə u, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis, kəmol e noki nard, nigī kəti. Kəni pətan əha təməhti rəkis, məueiu rəhn-kapə Iesu e səntə əha. ⁴ Kəni nətəmimi nəuevin kəməutəharəg əha ikin, niəməha təmol ilah, kəni məutəni=pən kəm lah min məmə, "Təhro tətərkīn səntə? ⁵ !Nəmə tol səlīm lan təhrun nosian məni asoli təhmen e tri-hanrit tənariəs,* məhrun nəfəniən kəm nanrah min!" Kəni məutəhi pətan u.

⁶ Mətəu Iesu tənī məmə, "Iətəpəh-tə! ?Nəutəhi onək? In təmol nati təuvir kəm iəu. ⁷ Nian min rəfin itamah nanrah min nəutatig, kəni nəmə nəkotolkeikei, nəkotəhrun nasiruiən e lah. Mətəu iəu iəsətiəiən nian rəfin kitah min itəmah. ⁸ Pətan u təmol nati u in təhrun. Təməueiu nīpətik məmə otol əpenə-penə o nian okitənīm iəu. ⁹ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin min rəfin okətanus pətiəəm Nanusiən Təuvir, kəni okətanus min nati u pətan u təmol məmə okəsəluən lan."

Jutəs təməni məmə oteəəhan e Iesu
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Kəni Jutəs Iskarīot in e nətəmi tuələf rəha Iesu, təmuvən meruh pris asoli min məmə oteəəhan=pən e Iesu kəm lah. ¹¹ Nian kəmotətəu rəhan nəghatian, kəni kəmotətiəiən ohni, motəni məmə okəmanotəfən məni kəm in. Kəni Jutəs təmətəhtəhniən əmə nian təuvir məmə otuva kəni teəəhan e Iesu lan kəm lah.

Nol əpenə-pənəiən
o lafet rəha Pasova

(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)

¹² Nian tinuva o nolian lafet rəha Piret U Is Tikə Lan, kəni kinatətuəuīn nolian lafet, kəni nolian rəhalah katəh sipsip o lafet rəha Pasova. E nian əha, nətəmimi min rəha Iesu

[‡] **13:30** Woning u e jəptə 13 kəməhuva pəhriən təhmen e nu fote nian Iesu təmimis rəkis nian nətəm Isrel kəmotəməu ilah nətəm Rom. Kəni Rom təmos rəhan soldis min tēpət tēpət məhuva motəh rəhalah kəntri. (Mətəu nətəm kəutəfaki, ilah kəmotəhrun woning rəha Iesu e fes 14-16 kəni ilah kotəgim.) Mətəu nəghatian rəha Iesu tətəghati min o Naunun Nian min u kəmanəhuva. **13:35** Luk 12:38 **14:3** Luk 7:37-38 * **14:5** "Tənariəs," inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit-tausin vatu (300,000 vatu). **14:7** Dut 15:11 **14:8** Jon 19:40

kəməhuva ohni motəni məmə, “?Nəkolkeikei məmə iəkəhuvən iə motol əpenə-pənə ikin məmə onəkol lafet ikin rəha Pasova?”

¹³ Kəni Iesu təməhli=pən rəhan keiu iətəmimi mil məmə, “Onəkian əha taun mueruh iətəmi kəti tətəharu pəri pətəl asoli kəti təmətu=pən nəhu lan, kəni nəkuıtəu=pən. ¹⁴ Əpəha e nimə iətəm tatuvən=pən ikin, kəni nəkuətəpuəh o iətəmi asoli rəha nimə ko məmə, ?Iəgətun təni məmə nəuan u in pəhruvən məmə itimah in, mine rəhan min nətəmimi iəkotəuan ikin e lafet rəha Pasova?” ¹⁵ Kəni in otəgətun nəuan asoli u in ilis agin kinələn vivi rəkis natimnati ikin. Onəkian əmə muol nigtaħ ikin nauənian.”

¹⁶ Kəni kəmian e taun mueruh natimnati təhmen=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-pənə nauənian ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Iesu təməni pətigəm məmə Jutəs otegəhanpən lan

(Mat 26:20-25; Luk 22:14,21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi tuələf kəməhuva, ¹⁸ məutəuən e tēpəl. Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhrən kəm təməh məmə itəməh kəti u ikinu rəueiu kəutəuən pəti kitah min, otegəhan=pən lak kəm rəhak min tikimix.”

¹⁹ Kəni rəhan min nətəmimi nikilah təməpəou agin, kəni məutəpuəh kətiah kətiah ohni məmə, “?Ei, Iərmənig, pəh u? !?Iəul?”

²⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəməh əmə kəti u nətəmi tuələf u in tətəuveri pəti piret e dis kətiah matun. ²¹ Kəni iəu Nəti Iətəmimi oəkəkeikei mimis məmə inu Nauəuə Rəha Uħgin təməni lak mine, mətəu o kəsi o iətəmi u iətəm tatol kəuif kəsua iətəm otegəhan=pən lak Nəti Iətəmimi. !Təməuvir əmə məmə in təməsair-paiən!”

Iesu mine kəmotəuən

e lafet rəha Pasova

(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

²² E nian kəməutəuən, Iesu təmos piret məfaki məni tagkiu ohni kəm Uħgin, kəni məhapu məfən kəm lah məni məmə, “Otos, inu nıpətik.”†

²³ Matig mos min kap wain məfaki məni tagkiu ohni kəm Uħgin, məfən kəm lah, kəni ilah rəfin kəmotəmnim=pən lan. ²⁴ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Inu nırah iətəm tatol məmə nəniəskasikian rəha nasiruan in tətəhtul mətəmiəgəh. Nırah u otəiu o nətəmimi tēpət məmə otəfəl rəkis rəhalah təfagə tərəh min. ²⁵ Iətəni pəhrən kəm təməh məmə oiasəmnim minian wain u mətəuarus=pən oıəmanəmnim min ikin Uħgin otərmənig ikin.”

²⁶ Kəni kəmotəni nəpuən əfaki kəti, uərisig kohiet məhuvən əpəha e Nıtəuat Rəha Nigi U Olif.

Iesu təməni pətigəm məmə Pitə otəni məmə in təruru in

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəməh rəfin u onəpanotəgim motəpəh iəu mətəu-inu Nauəuə Rəha Uħgin tinəni rəkis əpən məmə Uħgin otəmanoh iətəmi rəha nəsalien e sipş min, kəni sipş min okotəu kətiah kətiah. ²⁸ Mətəu nian iəkəmiəgəh min e nimisən, iəkəpən muvən əpəha Kaləli, kəni itəməh nəmanəhuərisig.”

²⁹ Mətəu Pitə təni məmə, “Nati əpnəpın ilah rəfin okotəgim rəkis lam, mətəu iəu əmə ko iəsəgim rəkisən lam.”

³⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Iətəni pəhrən kəm ik məmə o lapin əmə u, nian mənig otəsəkəkə əhanəhien mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³¹ Mətəu Pitə təməni əskasik məmə, “Nati əpnəpın iəkəkeikei mimis kilau min ik, ko iəsənian məmə iəkəruru ik.” Kəni rəhan rəfin nətəmimi kotəni min təhmen e Pitə.

Iesu təmuvən mətəfaki

əpəha Ketsəməni

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Kəni lapin kəməhuvən əpəha ikin kəti nərgin u Ketsəməni, kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəharəg u ikin u, pəh iəkuvən məfaki.”

³³ Kəni mit Pitə, Jemis mine Jon məhuvən, kəni nıkin tinətəhmə pik, kəni tinətəu tərəh agin.

³⁴ Kəni təni məmə, “Nıkkik tətəhmə pik, kəni iuəkır iəkimis lan. Ələharəg u ikinu kəni məhlair əmə.”

³⁵ Kəni muvən min nəuvetin meiuaiu məmei e nıftəni mətəfaki məmə, “Nəmə suaru kəti min əha ikin, pəh nian əfigəm u otəsuvəiən ohniəu.” ³⁶ Kəni mətəfaki məmə, “Apə,” (u nıpətın

14:12 Eks 12:6 **14:18** Sam 41:9 † **14:22** Piret mine wain uə jus in nəmtətiən e nıpəti Iesu mine nıra Iesu, kəni mətasıru e tah məmə kəutətəlig e nati nak Iesu təmol kəm tah e nigi kəməluau. Mətəu nıməfaki min nəuvein kotəni məmə pıret u mine wain kətiəuə nıpəti Iesu mine nıra Iesu agin. **14:24** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16; Hip 9:20

14:27 Sek 13:7 **14:28** Mat 28:16; Mak 16:7 **14:31** Jon 11:16 **14:32** Jon 18:1 **14:34** Jon 12:27

u tæni mæmæ ræhak tatə), “ik nækæhrun nolien natimnati min ræfin. Əui, os rækis nahmæian min u iætəm okəmanəhuva. Mætəu nəsolien ræhak nətəligian, mætəu ol nati nak iætəm ik əmæ nəkolkeikei.”

³⁷ Kəni mitalig=pa. Mætəu rəhan iætəmimi milahal kəhlapili. Kəni tæni=pən kəm Pitə mæmæ, “?Saimon, nətəpili, uə? ?Təhro nəsairien-to əuə kətiah əmæ?” ³⁸ Kəni mæni=pən kəm lahal mæmæ, “Onəklair məhləfaki məleh vivi mæmæ onəsləmei-pəniən e nəfeifeiən. Nikitəmahal tolkeikei, mætəu nipətətəmahal təpəou.”

³⁹ Kəni təməpəh min ilahal, mitalig=pən min mətəfaki mətəni əmæ nati kətiah. ⁴⁰ Kəni mitalig=pa min, mætəu kinlapili min, minləruru nairien, kəni minləruru mæmæ okihləni=pən nak kəm in.

⁴¹ Təmuvən min kəni mitalig=pa mau kisil, mætəu kəhlapili, kəni təməni=pən kəm lahal mæmæ, “?Nəhlapili əhanəh məhləmeig? !Nəhmen! Nian tinuva mæmæ iəu Nəti Iætəmimi okegəhan=pən lak e nəhlmī nətəm nol təfagə tərəh. ⁴² !Hləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iætəmimi u tətəgəhan=pən lak e nəhlmī tikimīr min, əpəha tətəva.”

*Tikimīr min rəha Iəsu kəmotaskəlim in
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)*

⁴³ Iəsu tətətəghati əhanəh, kəni Jutəs in e nətəmi tueləf rəhan min[‡] tətəupən e nīmənin nətəmimi. Nəuvein kotəmkī nau rəha nəluaginian, mine neim məhuva. Nətəmi min u, pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotəhli=pa ilah. ⁴⁴ Iətəmi u tətəgəhan e Iəsu kəm lah təməni rækis kəm lah mæmæ, “Iətəmi əha iəkol nətətəian kəti rəha nolkeikeian lan, nəkotəhrun əmæ mæmæ iətəmi əha in əha. !Nəkotaskəlim motos məhuvən motaskəlim vivi!”

⁴⁵ Kəni əmeiko Jutəs təmuva iuəkir o Iəsu, kəni mæni mæmæ, “Iəgətun,” kəni mol nətətəian rəha nolkeikeian lan. ⁴⁶ Kəni nətəmimi min əha kəməhuva motaskəlim tiəkis. ⁴⁷ Mætəu ilah kəti rəha Iəsu tətətəhtul iuəkir o lah təmeuvi nau rəha nəluaginian e nimein maut-aut əmeiko mauəh e nau mohatuv rækis matəlgi ioluək kəti lan rəha pris asoli agin.

⁴⁸ Kəni Iəsu tæni mæmæ, “? Təhro nəutəmki nau asoli rəha nəluaginian mine neim mətəhuya mæmæ onəkotələs iəu? ?Nikitəmah təhti mæmæ iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginian o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ⁴⁹ Nian min rəfin kitah min itamah əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn iətəgətun nətəmimi ikin. ?Kəni nəkotəhro məsotaskəlimian iəu? Mætəu nati Nauəuə Rəha Uhgīn təməni otəkeikei muva mol nīpəhrīanīan lan.”

⁵⁰ Kəni rəhan min rəfin nətəmimi kinotəpəh in, kəni motəgim. ⁵¹ Kəni iətəm əluə kəti iətəm təməlkəhu əmæ e napən kəti matuərisig e Iəsu, kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs, motəmkarəpən lan, ⁵² kəni rəhan napən titis, taiu piəpiə əmæ magim. §

*Iəsu təməhtul
e nəhmti kaunsil min*

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Kəni tətəpinəpu əhanəh, kəmotos Iəsu məhuvən əpəha ima pris asoli agin u kətuəhapumīn rəfin pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel ikin. ⁵⁴ Kəni Pitə tətən təlig-təlig matuərisig e lah muvən əpəha lahuənu ima pris asoli agin ikin. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldia min rəha pris asoli agin mətətogəm e nigəm.

⁵⁵ Kəni pris asoli min mine nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəməutəsəl e nəniən min nəuvein rəha Iəsu mæmæ okotəhamu ohni. Mætəu kəsotəhian kəti mine. ⁵⁶ Kəni nətəmimi tətət kəmotəiə e Iəsu, mætəu rəhalah nəghatian tətaiu pişin pişin.

⁵⁷ Kəni nəuvein kotəhtul mətəiə lan mæmæ, ⁵⁸ “Iətətəu təməni mæmæ otərəkin Nīmə Rəha Uhgīn u nətəmimi əmæ kəmotol e nəhlmīlah. Mætəu e nian tatol kisil lan, təmanuvləkin min nitain u kəsolian e nəhlmītəmi.” ⁵⁹ Kəmotəni lanəha mætəu ilah min, rəhalah nəghatian tətaiu pişin pişin.

⁶⁰ Kəni pris asoli agin təməhtul əupən e lah kəni mæni=pən kəm Iəsu mæmæ, “? Təhro nəsəghatian? ?Təhro e nəghatian min əha iətəm kautəni pətīgəm tətələs pişin ik?”

⁶¹ Mætəu Iəsu təpnəpin əmæ məsəghatian. Kəni pris asoli agin əpəha təməni=pən min mæmæ, “?Təhro? ?Ik Məsəiə u Nəti Iətəmi kətəni-vivi?”

⁶² Kəni Iəsu tæni mæmæ, “!Əuəh, iəu u! Onəpanoteruh iəu Nəti Iætəmimi iətəharəg e nəvən maru rəha Uhgīn u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni manotəh min iəu e nəpuə e neai iətuva.”

14:36 Mak 10:38; Jon 6:38 † **14:43** Inu Mak təmsimaru min, mæni mæmæ Jutəs in min iætəmimi tueləf kəti rəha Iəsu. In tolkeikei mæmæ tətəgətun əhruahru mæmæ nolien rəha Jutəs in tərəh pəhrīan agin. In tatol kəuit kəsua. **14:49** Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 **14:50** Sam 31:11 § **14:52** Nətəmimi tətət kotəni mæmæ iətəm əluə u in Mak, in iætəmimi u tətətəi nauəuə u. **14:58** Jon 2:19-21

⁶³ Kəni pris asoli agin tearis rəhan napən min mətəu-inu in tolkeikei məgətun kəm nətəmimi məmə nikin təmərəh o nəghatiən rəha Iesu, kəni məni məmə, “Okəsotasal minian iətəmi kəti məmə otəni min nati kəti lan. ⁶⁴ ! Ninotətəu rəkis tətəghati rah e Ughin! ? Nəutəhrətəlig? ?Okotəhro e suah u?” Kəni ilah rəfin kəmotəni məmə otəkeikei mimis.

⁶⁵ Kəni kəmotol əvvsan Iesu, kəni nəuvein kəmotagəh lan, nəuvein kotəlis nəhmtin motoh kəni motəni məmə, “!Ei, ik iəni rəha Ughin! !Əni-to məmə pəh u təməh ik!” Kəni soldia min rəha pris asoli agin kəmotem.

Pitə təməni məmə

in təruru Iesu

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-27)

⁶⁶ Kəni Pitə təmətan əhanəh əpəha ləhtəni e iat. Kəni pətan miətə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin təmuva. ⁶⁷ Kəni mafu tətətogəm e nigəm, kəni təmeruh mətig Pitə kəni məni məmə, “Ik min itələu Iesu iətəm Nəsərit nəmətuan.”

⁶⁸ Mətəu Pitə təmeiue, kəni məni məmə, “!əkəruru nati ko nətəni,” kəni muvən mətəhtul əpəha e ket rəha iat. Kəni mənig kəti təkəkə.

⁶⁹ Kəni pətan əha təmeruh min in ikin əha, kəni məni=pən kəm nətəm kəutəhtul əha ikin məmə, “Suah u in min in ilah kəti.” ⁷⁰ Mətəu Pitə təmeiue min.

Kəni təsuvəhiən, nətəmimi nətəm kəutəhtul əha ikin əha kəmotəni=pən min kəm in məmə, “Nipəhriən, ik min ilah kəti mətəu-inu iəkotəhrun məmə ik iətəm Kaləli.”

⁷¹ Mətəu Pitə təməni məmə, “Nəmə iətəiue, pəh Ughin otol nalpinian əskasik kəm iəu,” kəni mōs min nonauvil məmə, “!!əkəruru suah kəha nəutəni!”

⁷² Kəni raueiu agin min mənig təkəkə min, kəni nikin təhti nəghatiən rəha Iesu məmə, “Mənig otəsəkəkə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” Kəni Pitə tinətəu tərəh əmeiko mətasək.

15

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Kəni ləplapin agin pris asoli min, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi min rəfin rəha kaunsil kəmotuhapumin ilah min, kəni mautələhu nəghatiən məmə okotohamu Iesu. Kəmotəni=pən kəm nətəmimi nəuvein məmə okotəlis Iesu kəni motit məhuvən mətəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, u kəpəmən asoli rəhalah.

² Kəni Pailət təmətəpuəh ohni məmə, “?Ik kig rəha nətəm Isrel?” Kəni mətəu Iesu təni məmə, “Ik nətəni məmə tol lanko.”

³ Kəni pris asoli min kəmotəni pətigəm nolian tətət lan. ⁴ Kəni Pailət təmətəpuəh ohni məmə, “?Təhro nəsuhalpinian? ?Nəmətəu kəmotəni pətigəm nipəgnəmtin tətət lam?”

⁵ Mətəu Iesu təsəghati minian, məpnapin əmə, kəni Pailət narmin təmiuvig ohni.

Pailət təməni məmə

Iesu otəkeikei mimis

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ E nu min rəfin, nian katol lafet lan rəha Pasova, nolian rəha kəpəmən u Pailət məmə in otahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus iətəm nətəm Isrel kəmotəni. ⁷ Kəni suah kəti, nərgin u Parəpəs, tətətig e kaləpus ilah in min nəuvein, mətəu-inu kəmotohamu iətəmimi e nian kəməutəluagin ilah kəpəmən. ⁸ Kəni nimənin nətəmimi kəməhuva o Pailət motəni=pən kəm in məmə otol əmə nati kətiah təhmen=pən e iətəm tatol nian min, mahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus.

⁹ Kəni Pailət təmətəpuəh o lah məmə, “?Nəkotolkeikei məmə iəkahli pətigəm kig rəha nətəm Isrel?” ¹⁰ Təməni lanəha mətəu-inu in tinəhrun rəkis məmə pris asoli min kəmotəfən Iesu e nəhlmin mətəu-inu kautetət.

¹¹ Mətəu pris asoli min kəmotəkeikei kəm nimənin nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotəpuəh o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, mətəu səniəmə Iesu.

¹² Kəni Pailət təmətəpuəh o lah məmə, “?Mətəu iəkəhro e suah u itəmah nəmotəni məmə in kig rəha nətəm Isrel?”

¹³ Kəni kəmotagət əfəməh məmə, “!Okətu-pəri e nigə kəməluau!”

¹⁴ Kəni Pailət təmətəpuəh min o lah məmə, “?O nak? ?Nolian tərəh nak u suah u təmol?” Mətəu kəmotagət əfəməh min məmə, “!Okətu-pəri e nigə kəməluau!”

¹⁵ Kəni Pailət təmolkeikei məmə otol nikilah, kəni mahli pətigəm Parəpəs, kəni məhlman=pən e Iesu e nəhlmi rəhan soldia min məmə okotəlis kəni motətu-pəri e nigə kəməluau.

*Soldiä min kəmautol
mirä Iesu*

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Kəni soldiä min rəha Pailat kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriəm. Kəni kəmotauin rəfin e soldiä min kəhuva mohtəlau lan. ¹⁷ Kəni məhuvən=pən e kot ərarəuv təhmen əmə e kot rəha kig, kəni motuerin-uərin niləuis iətəm tol nihlin nihlin motol kəfəfau lan iətəm təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motəfəfau=pən lan kəm in. ¹⁸ Kəni motol mirə kəni məutəuvsan lan məutəni məmə, "Itimah iəkotəfinə nisiaian kəm ik, kig rəha nətəm Isrel." ¹⁹ Kəni motoh rəhn-kapə e nəuanigi, motagəh lan, motasiəulin e nəuilah məutəfən nisiaian eiua kəm in. ²⁰ Nian kəmotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot ərarəuv əha, kəni məhuvən=pən əhanəh e rəhan napən, kəni motit məhuvən məmə okotətu-pəri e nigı kəməluuu.

*Kəməhtipən Iesu
e nigı kəməluuu*

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Nian əha, e suaru, kəmoteruh suah kəti iətəm Sairəni, nərgin u Saimon. (In tatə rəha Aleksantə mine Rufəs.)* Tətuven Jerusiləm, kəni kotəkeikei kəm in məmə otələs nigı kəluuu. ²² Kəni kəmotit Iesu məhuvən əpəha ikin kəti kətəni məmə, Kolkota, u nipətin təni məmə Louipil-uipil. ²³ Kəni kəmotəfən wain u kəmol filəh-filəh ilau mərsin u mir məmə otəmnim pəh təsətəuən nəhməien e nipətin, mətəu təpəh nəmnimian.

²⁴ Kəni kəmotələs Iesu məhuvən motətu-pəri e nigı kəməluuu. Kəni motəuəri rəhan napən moturin təis ohni məmə pəh otos.

²⁵ Kəmotətu-pəri Iesu e nigı kəməluuu e nain klok ləpləpin, ²⁶ kəni motətəi rəkis nipəgnəmtin u kəmotəh lan məmə,

IN KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

kəni motəhti=pən nəghatien u e rəhan nigı kəməluuu. ²⁷ Kəni iətəmiimi mil keiu iətəm kətuəluagin kəm kəpmən matuoh nətəmiimi, kəmətu-pəri ilau e nigı kəməluuu, kəti e nikalin maru, kəti e nikalin məuil.†

²⁹ Kəni nətəmiimi nətəm kəutaliuək e suaru, məuturin-urin rəhn-kapə lah kəm in məutəuvsan lan məutəni məmə, "Ei, ik nəməni məmə onəkərəkın Nimə Rəha Uhgın kəni nian tatol kışil lan, nəmanuvləkin min in pisin. ³⁰ !Eiuaiu-to e nigı kəməluuu ko, mosmiəgəh aru-to ik!"

³¹ Pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotol əmə nati kətəh motol əuvsan motəni məmə, "!Təmasiru e nətəmiimi tepət, mətəu ko təsasiru aruiən lan! ³² Təuvir pəh kitah koteruh-to Məsaiə u, kig rəha nətəm Isrel, oteiuaiu e nigı kəməluuu pəh kitah koteruh motəhatətə lan." Kəni iətəmiimi mil u kətuəhku ilahal Iesu kınatıu min nəghatien tərəh lan.

Iesu tinimis

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuən təmeiuaiu mirəuei nati. ³⁴ Kəni e tri klok ləhnaiv, Iesu təməsək əfəməh e rəhan nəghatien məni məmə, "*!Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?*"‡ Nipəti rəhan nəghatien təni məmə, "!Uhgın rəhak, Uhgın rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?"

³⁵ Nətəmiimi nəuvein kəmətəhtul əha ikin kəməsotətəu vivian nəghatien u, kəmotəni məmə, "Otətəu-to. Tətəuin e Elaijə." ³⁶ Kəni ilah kəti təmaiu muvən miuvi=pən wain u tarfu e nati kəti timətmətig təhmen e kotin, məu-pəri e nəuanigi tūvən o Iesu məmə otəmnim. Kəni məni məmə, "Pəh-to kotəh-to məmə Elaijə otuva mələs iahu, uə kapə."

³⁷ Mətəu Iesu təməgat əfəməh min, kəni rəhan nəghatien tiet.

³⁸ Kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgın, napən iətəm tətəhku pəsig e Ikin Tasim Agin Ikin, təməhapu nəuəvetin keiu təmətuəuin əpəha ilis mətəuarus=pə əpəha ləhtəni. ³⁹ Kəni iətəmi asoli rəha soldiä min iətəm təmətəhtul e nikali Iesu, təməh məmə təmimis lanəha, kəni in təməni məmə, "!Nipəhriənian, suah u in Nəti Uhgın pəhriən!"

⁴⁰ Nipətan nəuvein kəmətəhtul isəu məutəsəl=pə mauteruh. İlah nəuvein u Meri Maktələ, mine iahuni məmə rəha Jemis əkəku mine Josis, mine Səlome. ⁴¹ İlahal

* **15:21** Kateruh lanu lan məmə nətəmiimi min u Mak təmətei nauəuə u tətuven kəm lah, ilah kınətəhruən rəkis Aleksantə mine Rufəs. Məta Rufəs pəhriən u Pol təməni e Rom 16:3. **15:21** Rom 16:13 **15:24** Sam 22:18 † **15:27** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatien Kris əupən, nəghatien pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatien u mətəni məmə, "28 Kəni nəghatien iətəm Aiseə təmətei e Nauəuə Rəha Uhgın tinuva pəhriən. Tətəni məmə, 'Kətəni məmə in iətəmi rəha nəhtien lou.'" (Aes 53:12) **15:29** Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 ‡ **15:34** Afin-to e futnot e Mat 27:46 **15:34** Sam 22:1 **15:36** Sam 69:21 **15:40** Luk 8:2-3

kəmahlitəu=pən Iesu nian təmətətig Kaləli, məhlasiru lan. İlah nıpətan tēpət kəmotəri məhuvən əpəha Jerusiləm ilah Iesu.

Josip təmahluaig e Iesu

(*Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42*)

⁴² Kəni nian əha Iesu təmimis lan, in nian rəha nol əpenə-pənəiən natimnati rəha Sapət, kəni olauig nian rəha Sapət, kəsoliən uək lan. Tinəpinəpu, ⁴³ Josip in iətəm Aramatia tinuva. In iətəmi kəti rəha kaunsil iətəm kətisiəi in. In nikin təməhti pik Narmənigiən Rəha Uhgın. Kəni təməsəginian, muvən o Pailət mətapuəh o nıpəti Iesu. ⁴⁴ Nian Pailət təmətəu məmə Iesu tinimis rəkis, kəni təməuıt mauin e iətəmi asoli rəha soldia min mətapuəh ohni məmə, “? Kətəni pəhriən məmə Iesu tinimis rəkis uəhai əmə?”[§]

⁴⁵ Mətəu iətəmi asoli rəha soldia min təni məmə, “Nipəhriənian, tinimis rəkis.” Pailət təmətəu nəghatiən u kəni megəhan=pən e nıpəti Iesu kəm Josip. ⁴⁶ Kəni Josip təmuvən mos nəhmti napən ruən kəti, nərgin u linən, muva mələs iəhu Iesu e nigı kəməluəu məuveg lan, mələs muvən mələhu=pən e nıpəg kəpiel u kəmel rəkis məmə okol suvət ikin. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtipəsıg=pən e nıpəg kəpiel u lan. ⁴⁷ Kəni Meri Maktələ mine Meri məmə rəha Josis, iləu kəmuəruh ikin əha kəmələhu=pən Iesu ikin.

16

Iesu tinəmiəgəh e rəhan nımisiən

(*Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10*)

¹ Nian rəha Sapət tinuva minuvən rəkis, kəni Meri Maktələ mine Meri məmə rəha Jemis, mine Səlo me kəmləs nəhmti nati pien-pien min u nəmiəviləh təuvir məmə okilol=pən e nıpəti Iesu. ² Ləpləpin əgin mıtıgar tinətəri e Sante, pəta miləhal u kəmhluvən e suvət. ³ Nian kəmhluvən e suaru kəni məhləni kəmə ləhal min məmə, “?Kərmə pəh otasiru e təhal misuə rəkis kəpiel asoli əpəha e nıpəg kəpiel?” ⁴ Mətəu-inu kəpiel əha kəpiel asoli.

Mətəu nian kəmhluvən iuəkir, miləsəl=pən milafu kinisua rəkis e kəpiel. ⁵ Kəmhluvən imə e nıpəg kəpiel milafu iətəm əluə kəti tətəharəg əha e nıpəg kəpiel e nıkalın maru ikin rəhaləhal, təmuvən e kot əfəməh ruən kəti, kəni iləhal kəmhluəıt pik ohni. ⁶ Kəni təməni=pən kəm ləhal məmə, “Sləgin pikəin. Nələsə e Iesu iətəm Nasərit, iətəm kəmətu-pəri e nigı kəməluəu, mətəu in tikə u ikinu rəuei. In tinəmiəgəh rəkis e rəhan nımisiən. Leruh-to nimein u kəmələhu=pən ikin. ⁷ Kəni rəuei onəkluvən mihləni=pən kəm rəhan min nətəmimi mine Pitə, məmə in otaupən matuvən Kaləli, kəni onəkohuərisig lan məhuvən motəh əha ikin məmə inu təməni rəkis mine kəm təməh.”

⁸ Kəmləi mihliet e suvət məhlagim, mətəu-inu kinləgin pik məhlərəmrumin. Kəni mihluvən məslənian nati kəti mine kəm nətəmimi mətəu-inu kinləgin pik.*

Iesu təmietpa o Meri Maktələ

(*Mat 28:9-10; Jon 20:11-18*)

⁹ Nian Iesu təməmiəgəh min e Sante ləpləpin əgin, kəni maupən miet=pa o Meri Maktələ. Aupən təməhgı pətıgəm narmin tərəh səpin lan. ¹⁰ Kəni Meri təmuvən məni=pən kəm rəhan min nətəmimi nətəm kəmətəu ilah min ilah aupən, mətəu nıkiləh tətəhmə pik kəni məutasək. ¹¹ Mətəu nian kəmətəu məmə Iesu tinəmiəgəh rəkis e rəhan nımisiən, kəni miet=pa o pətan əha, mətəu ilah kəməsətəniən nıpəhriənian lan.

Iesu təmietpa o rəhan iətəmimi mil kei

(*Luk 24:13-35*)

¹² Uərisig, Iesu təmiet=pa o iətəmimi mil keiu kəmiəsıpən Jerusiləm mətian e suaru, mətəu e nian əha nıpətin təmol pisin. ¹³ Kəni iləu kəmiətəlig min mian muəni=pən kəm iləu min nəuvein, mətəu ilah kəməsətəni minian nıpəhriənian e lau.

§ 15:44 Nian nətəm Rom kəutətu-pəri nətəmimi e nigı kəməluəu, kəutəhrun nəmiəgəhiən o nian kətiah uə kei uə kisi minə, kəutol məmə nətəmimi okotəs pik nəhməiən, uərisig ko kəmanohmis. 16:7 Mat 26:32; Mak 14:28 * 16:8 E kopi əuas min tēpət rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, fəs 9-20 kohka, kəni nəghatiən rəha Mak təmol naunun u ikinu. Kəni nətəmi asoli nətəm kotəhrun vivi Bəəbol, nıkiləh təhti məmə nətəpisin kotilpin fəs 9-20. E kopi əuas min nəuvein min rəha Niutestimin, nəghatiən u tatos nime fəs 9-20: Nıpətan min u kəməhuva, motəfa nənian min u kəm Pitə mine in min nəuvein u ilah min ilah, e natimnati min u iətəmi u təməni kəm lah. Konu uərisig e natimnati min u, Iesu əmə təməfan nəghatiən kəm lah u tasim, tətəmiəgəh, məruru məsikəiən nian kəti. Nəghatiən u tətəni məmə Uhgın təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, in təhrun naskəlimiən iətəmimi mətəuarus naunun nian. Kəni Iesu təməhli pətıgəm nətəmimi min rəhan məmə okotəs rəhan nəghatiən məhuvən e nıtəni min rəfin rəha nəhue nıfəni.

*Iesu tæmietpa o ræhan nætæmimi lepîn**(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Uək 1:6-8)*

¹⁴ Kæni uærisig, Iesu tæmiet=pa min o ræhan nætæmimi lepîn nian kæmæutauæn. Kæni mætahi ilah mæmæ, “Itamah næsotæhatætæian lak, ræhn-kapæ tamah tiækis pik.” Tæmahi ilah mætæu-inu kæsotæhatætæian e nætæm kæmotæh mæmæ tinæmiægæh rækis e ræhan nimisæian.

¹⁵ Kæni mæni=pæn kæm lah mæmæ “Æhuvæn motæni pætigæm Nanusæian Tæuvir kæm nætæmimi min e næuanilæuis min ræfin e nitæni min ræfin. ¹⁶ Iætæmi otætæu Nanusæian Tæuvir tæhatætæ lan kæni mól bæptais, Uhgîn otosmiægæh. Mætæu iætæmi tæsatæhatætæian lan, Uhgîn otol nalpinian asoli kæm in. ¹⁷ Kæni nætæmi okotæhatætæ lak, Uhgîn otol ilah kotal nati apispis min. Okotæhgi pætigæm narmin tærah tæpæt e nærgæk, kæni motæghati e næghatæian iki pisin min. ¹⁸ Ilah kotæhrun naskælæmiæn sineik u tatus itæmi, motæhrun næmmnimæian nati kætakonæ lan, mætæu ko tæsarækiniæn ilah. Ilah motæhrun nælæhu-pæniæn næhlmilah e nætæm kautohmis kotæmiægæh.”

*Iesu tinæri matuvæn e neai**(Luk 24:50-53; Uək 1:9-11)*

¹⁹ Kæni nian Iærmænig Iesu tinæghati rækis kæm ræhan min nætæmimi, kæni Uhgîn tos minatuvæn e neai, kæni in tætaræg e nikali Uhgîn maru, ikin ima næsanæniæn mine nisæian.

²⁰ Kæni ræhan min nætæmimi kæmohiet mæhuvæn motanus pætigæm ræhan næghatæian æpæha ikin min ræfin. Kæni Iærmænig tætasiru e lah matol næmtætæian tæpæt. Kæni næmtætæian min æha kautol næfigæmiæn mæmæ ræhalah næghatæian in nipæhræniæn.

LUK

Nanusian Təuvir Rəha İesu Kristo İatəm Luk Təmətəi Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Luk

?Pəh təmətəi nauəuə u? Luk təmətəi nauəuə u. Səniən mə in iətəmi tueləf kəti rəha İesu, mətəu in niəli kəti rəha Pəl, in təman pik ilau Pəl. In səniən mə in iətəm İsrəl, in İanihlua əmə kəti, mətəu in iəfaki kəti. In toktə kəti təmol pik skul. In təməhrun vivi natimnati e nəmiəgəhiən rəha İesu. In təmətəi nauəuə mil u: Nanusian Təuvir İatəm Luk Təmətəi, mine Uək Min Rəha Aposil Min.

?Təmətəi tatuvən kəm pəh? Luk təmətəi nauəuə u tatuvən kəm rəhan kəti niəli u Teofiləs. Nipəti nərgin u məmə, “İətəmimi iətəm tolkeikei Uhgın.” Luk təmətəi nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə Nanihlua* min tēpət okotafin.

?Natigian təhro lanu nian təmətəi? Nətəmimi tēpət, nikilah təhti məmə Luk təmətəi Natigian Rom uə Sisəriən nian təmətəi nauəuə u. E nian əha, nəniən tēpət o İesu təmitəlau-təlau.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Luk təmolkeikei məmə otətəi nəniən kəti təm təhruahru kəni məhəgəhəg e nəmiəgəhiən rəha İesu. Kəni in təməghati ilah nətəmimi min kəmotəliuək ilah İesu mauteruh rəhan min nolian mine nəniən min. Nian in təmos nəghatiən rəha İesu o lah kəni Luk təmətəi nauəuə u. In tolkeikei məmə otəgətun məmə İesu in iətəmi pəhriən kəti, mətəu in təməsəliən nati kəti tərəh. Kəni in Uhgın, mine in İosmiəgəh.

¹⁻² Teofiləs, ik iətəmi asoli kətişiai ik, kəni iəkətəi nauəuə u tatuvən kəm ik.

Aupən, Uhgın təməni natimnati nəuvein, kəni rəueiu e nian rəhatah, in tinol ilah kinəhuva minəutol nipətin. Nətəmimi tēpət kəməutəti e nian əha, mauteruh natimnati min əha e nəhmtiləh əhruahru, kəni məutəni. Kəni nətəmi nəuvein kəməutətəu rəhaləh nəghatiən, kəni məutətkut pik məmə okotətəi rəkis əhruahru natimnati min əha. ³ Kəni iəu iəmitəu vivi nəghatiən min əha məmə iəkəhrun əhruahru mə təmətəuəin əhro, kəni iəu rəhək nətəligiən məmə təuvir iəu min iəkətəi rəkis əhruahru natimnati ərəfin min əha məmə onəkəfin. İətətəi əhruahru natimnati min u nəukətəi nəniən mine natimnati iətəm kəutəhuərisig. ⁴ İəkolkeikei məmə iəkəni natimnati min əha kəm ik məmə nəkəhrun əhruahru məmə nəniən iətəm kəməni rəkis kəm ik, in nipəhriənən.

Agelo təməghati e nairiən rəha Jon Bəptais

⁵ E nian rəha suah kəti, nərgin u Herot Asoli, kig rəha Jutiə, e nian əha pris kəti nərgin u Səkarəea. In kəti min e pris min u kətəni nərgi lah məmə, Pris min rəha Apia. Aupən rəkis, suah u Apia tatsipən e pris u Eron. Rəhan pətəuəhli nərgin u İlesəpət, kəni in min tatsipən e pris u Eron. ⁶ Kəni ilau kuəhruahru e nəhmti Uhgın, nian rəfin kətuəitəu-pən vivi nolian rəha Lou rəhan mine nəghatiən min rəhan, kəni məsuəəkiniən kəti. ⁷ Nati əpnəpin kuəhruahru, mətəu ilau nətəlau tikə. İlesəpət, in təsəməkiən mətəuarus minəpətəuəhli kəni ilau pəti kinəuəuəhli.

⁸ Kəni nian tinəuə əhruahru, məmə pris min rəha Apia okəhəvən e Nimə Rəha Uhgın motol rəhaləh natimnati min. Kəni Səkarəea, in min təmuvən mə tol pisəpis rəha Uhgın.

⁹ E nolian rəha pris min, ilah kəmotətu e kəpiəl əkəku min mə otəgətun pəh mə otol nati e Nimə Rəha Uhgın məmə okətuən nati pien-pien tūvən kəm Uhgın. E nian ilah kəmotol lanəha in təməgətun Səkarəea. ¹⁰ Kəni e nian in təmuvən imə mətəuvan nati pien-pien, nətəmimi tēpət kəmautəhtul ihluə mautəfaki.

¹¹ Kəni agelo kəti rəha Uhgın təmietigəm-pən ohni mətəhtul əha e nəven maru ikin, əha kətuən nati pien-pien ikin. ¹² Kəni nian Səkarəea təmeruh, kəni narmin təmiuvig mətəərəmmurin minəruu əfəməh nati, kəni nəginian təməriəuəh e nəkin.

¹³ Mətəu agelo təməni-pən kəm in məmə, “Səkarəea, səginian, mətəu rəueiu Uhgın tinətəu rəham nəfakiən. Kəni rəham pətəuəhli İlesəpət otos nətin kəti iərman. Kəni onəkəkeikei məuin e nərgin məmə Jon. ¹⁴ Kəni onəkətəu təuvir məgəin min, kəni nətəmimi tēpət okotəgəni o nairiən rəhan, ¹⁵ mətəu-inu in otəuə iətəmi asoli e nəhmti İərməniəg. Kəni in otəsəmmim əginian wain mine nəmmimian əskəsik min. Kəni Narmin Rəha Uhgın otəriəuəh lan, nian otətətiəg əhanəh e nərəfi rəhan məmə, mətəuvən əmə lanəha nian rəfin. ¹⁶ Kəni in otəuvi-pa nətəm İsrəl tēpət okotətiəg-pa o İərməniəg, Uhgın rəhaləh.

¹⁷ “Uərisig İərməniəg otəuə, mətəu in otəupən muə mətan e narmin mine e nəsanəniən təhmen e Elaijə məmə in otəuhlin nətəligiən rəha tatə min kohtətiəg-pən min o rəhaləh kəlkələh min, kəni in otəuhlin min nətəm kəutəhti nəuia Uhgın okotos min nəinatigian

* : Nanihlua, İanihlua – Afin-to e tiksinari. 1:1-2 Uək 1:1 1:9 Eks 30:7 1:15 Nam 6:2-3

ræha nətæmi kotæhruahru. E nolian æha, in otol æpenæ-penæ o næmiægæhian ræha nətæmimi o nuvaian ræha Iærmænig.”

¹⁸ Kæni Sækaræa tæmæni=pæn kæm agelo mæmæ, “? Oiækæhro lanu mæhrun mæmæ nati u otuva mol nipæhrionian lan? Mætæu-inu iæu inauæhli rækis, kæni ræhak pætæn min tinæpætæuæhli.”

¹⁹ Kæni agelo tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Iæu, nærgæk u Kapriel, kæni iæu iætæhtul e næhmti Uhgîn e nian æræfin. Kæni in tæmahli=pa iæu mæmæ iækuva mæghati kæm ik, kæni mæni=pinæ nanusian tæuvir u. ²⁰ I ðælig-to lak! Namæm otekæu kæni onæsæghatiæn mætæuarus=pa nækeruh nipæti næghatiæn u, mætæu-inu næmæsænian nipæhrionian e ræhak næghatiæn. Nati u in otuva mol nipæhrionian lan e nian æhruahru ræhan.”

²¹ Kæni e nian æha, nətæmimi kæmæutæhtahnin Sækaræa, nikilah tæhti mæmæ tæhro tinan tinuvæh æha e Nimæ Ræha Uhgîn. ²² Mætæu nian in tæmuva ihluæ, mætæu tinæruuru næghatiæn, kæni ilah kæmotæhrun mæmæ in tæmeruh nati kæti tæhmen e næmæhlairian æpæha imæ. In tæmæghati æmæ e næhlmin kæm lah, mæsæghatiæn mætæu namin tæmeku.

²³ Nian ræhan uæk ræha pris e Nimæ Ræha Uhgîn tæmol naunun, kæni in tæmitælig=pæn lahuænu. ²⁴ Kæni tæsvæhian, ræhan pætæuæhli tæmæpæh mæuig e iæpæou. Kæni e mæuig faif, pætæuæhli u in tæmætæhluæig æmæ lahuænu, ²⁵ kæni in tæmæni mæmæ, “Inu uæk ræha Iærmænig. Aupæn ikin, nætik tikæ kæni iætæulis. Mætæu ræueiu u, Uhgîn tinol tæuvir kæm iæu, kæni nikin tagian mæmæ iækælæs nætik, kæni iæu oiæsauslis minian e næhmti nətæmimi.”

Agelo tæmæni pætigæm mæ Iesu otair

²⁶ Nian Ilesæpet iæpæou tinatig lan minos mæuig sikis, Uhgîn tæmahli=pæn ræhan agelo, nærgin u Kapriel, mæmæ in otuvæn e nitæni Kalæli e taun kæti nærgin u Nasærit. ²⁷ In tæmos næghatiæn kæti matuvæn ræha pætæn mitæ kæti iætæm tæruuru æhanæh iærmæn, mætæu kinæni rækis mæmæ okitipæn mæ ræha suah kæti, nærgin u Josip. In mipi Kig Tefit tærah. Kæni pætæn æha, nærgin u Meri. ²⁸ Kæni agelo tæmuvæn miet=pæn, kæni mæni=pæn kæm in mæmæ, “Tæuvir, Meri. Uhgîn tæmælæhu ræhan næuvirian kæm ik, kæni in tæmatig itæluæ min.”

²⁹ Mætæu Meri tinæruuru æfamæh næghatiæn æha, kæni nikin tinæhti pik mæmæ nipæti næghatiæn æha tæhro lanu. ³⁰ Kæni agelo tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Sæginian, Meri, mætæu-inu Uhgîn tæmæni rækis mæmæ in otætuati e ræhan næuvirian kæm ik. ³¹ Kæni inæha, ik onækæpæh mæuig e nætim kæti, kæni onækælæs iærmæn. Kæni onækæuin e nærgin mæ Iesu. ³² In otuva iætæmi asoli kæni in iætæmi keikei, kæni okæuin lan mæmæ Næti Uhgîn Ilis Agin. Kæni Iærmænig Uhgîn otol in tuva Kig tæhmen=pæn æmæ e tipin tærah Tefit. ³³ Kæni in otærmænig e nətæmimi min ræfin nətæm kautsipen e Jekæp, kæni ræhan nærmænigian otatig itulæn matuvæn naunun tikæ.”

³⁴ Kæni Meri tæmæni=pæn kæm agelo mæmæ, “? Iæsæhrunian mæmæ oiækæhro lanu mælæs suækæku kæti næmæ iæsitæu-pænian iærmæn kæti?” ³⁵ Kæni agelo tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Nærmæn Ræha Uhgîn otuva matig lam, kæni næsanænian ræha Uhgîn Ilis Agin otæuveg ik. Kæni in ko, suækæku asim ko onækælæs, okæuin lan mæmæ in næti Uhgîn. ³⁶ Kæni iætæni=pinæ kæm ik mæmæ ik kæti Ilesæpet tinamki-amki rækis e nætin kæti iærmæn, nati ænpæin in tinæpætæuæhli rækis. Kæmætæni lan mæmæ ko tæsemækian, mætæu ræueiu æha tinæpæh rækis mæuig sikis e nætin. ³⁷ Natimnati min u tatitæu=pæn æmæ næghatiæn ræha Uhgîn mæmæ, ‘Uhgîn tæhrun nolian natimnati æræfin, kæni nati kæti tæsiækisian ohni.’ ” ³⁸ Kæni Meri tæmæni=pæn mæmæ, “Ðuæh, iæu pætæn iol æhruin æmæ ræha Iærmænig. Pæh in otol lak nati nak iætæm ik ninæni rækis.” Kæni agelo tæpæh in, kæni mitælig.

Meri tæmuvæn mæmæ otæsalpæn e Ilesæpet

³⁹ Uærisig lan tæsvæhian, kæni Meri tæmæni imæn ikin kæni maliuæk uæhai mætuvæn e taun e nitæuat e Jutiæ mæ otæsal=pæn e Ilesæpet, ⁴⁰ kæni in tæmuvæn e lahuænu ræha Sækaræa, kæni muvæn imæ mætni tæuvir kæm Ilesæpet. ⁴¹ Kæni nian Ilesæpet tæmætæu næghatiæn ræha Meri, suækæku u iætæm tætatig e nærfin tæmauit, kæni Nærmæn Ræha Uhgîn tæmæri e niki Ilesæpet. ⁴² Kæni in tæmagæt æfamæh mæmæ, “!Uhgîn tinol tæuvir ohnik tapirækis nipætæn æræfin, kæni in tinol tæuvir min kæm suækæku u onækælæs! ⁴³ Nikik tagian. Kæni tæhro Uhgîn tæmol nati tæuvir asoli kæm iæu, mæmæ mæmæ ræha Iærmænig ræhak tuva mæsal=pa lak. ⁴⁴ Iætæni lanu mætæu e nian iætætu ræham næghatiæn, kæni suækæku u e nærfæk tæmagian mauit. ⁴⁵ Uhgîn otol tæuvir kæm ik mætæu-inu næmæni nipæhrionian e næghatiæn u Iærmænig tæmæni tinuva lam mæmæ otol nipæhrionian lan.”

Næpuæn ræha Meri

⁴⁶ Kæni Meri tæmæni mæmæ, “E næmiægæhian ræfin ræhak, iætæfæri nærgi Iærmænig ilis, ⁴⁷ Kæni nikik tætagian pik o Uhgîn Iosmiægæh ræhak,

48 mätəu-inu iəu pətan iol əhruin əmə u iəu nati əpnəpin əmə, mätəu nākin tətəhti iəu. Kəni rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəfin okotəni məmə Uhgın təmol təuvir kəm iəu;
 49 mätəu-inu Uhgın u nəsanəniən rəhan in iahgin, in təmol nati apispis min təuvir pik əgin kəm iəu, kəni in nərgin tasim.
 50 In tətəkeiki nətəmimi min u kəutisiai in, inu nətəmimi e nəuaniləuis əupən ikin mətəuarus=pa nəuaniləuis min nətəm kəutəhuva əhanəh.
 51 In təmol nati apispis min e nəsanəniən e nəhlmin. In təməhgi-atiti nətəm kəutəfəri ilah e nətəligiən rəhalah.
 52 In tatosiahu narməniḡ min e rəhalah narməniḡiən, kəni in tətəfəri nətəmi min u rəhalah nətəligiən tiəuəiu.
 53 Nətəmi nəumis tatus ilah, in tətaugin ilah e nauəniən təuvir, Kəni nətəmi rəhalah nauta tēpət, in tahlī pətigəm ilah, kəni nati tikə e nəhlmi lah.
 54 Uhgın təmasirū e nəuaniləuis min rəha Isrel u rəhan iol əhruin min, kəni təmasəluən e rəhan nəlkeikeiən e 55 Epraham mine rəhan min nəuaniləuis, matuvən əmə lanko naunun tikə məmə inəha təməni kəm tīpilah min nuvəh.”
 56 Kəni Meri təmatig ilau llesəpət mətəuarus=pən məuig kisil, kəni in təmitəlig=pən əpəha iman ikin.

Nairiən rəha Jon Bəptais

57 Kəni nian əhruahru rəha llesəpət tinuva məmə otemək lan, kəni təmələs nətīn iərman.
 58 Kəni nətəmimi nətəm kəutətig iuəkir ohni mine rəhan min nəuaniləuis, kəmotətəu nanusiən əha məmə lərməniḡ təmol nəuviriən asoli kəm in, kəni ilah kəməhuva motol kətiah ilah min məmə okotəgiən pəti.
 59 Nian suakəku əha tinos nian eit, ilah kəməhuva məmə okotəhgi=pən. Kəni iuəkir kotəuin e nərgin məmə iahuni rəhan tətə Səkarəea, 60 mətəu rəhan məmə təni məmə, “Kəpə. Okəuin e nərgin məmə Jon.”
 61 Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “?Onak? Rəham nərgin u Jon tikə.”
 62 Kəni kəmotəghati e nəhlmilah mətətapuəh o Səkarəea mə in otəkeiki mənī-to mə okəuin e nərgin mə pəh. 63 Kəni in təmətapuəh o nati kəti mə otətəi rəkis nati kəti lan, kəni in təmətəi=pən məmə, “Nərgin u Jon.” Nian kəmotəh, narmiləh təmiuvig pik.
 64 Kəni e nian əmə əha, namī Səkarəea tīnimətig kəni tīnəhruən nəghatiən təməni-vivi Uhgın. 65 Kəni nətəmimi rəfin u kəutətig iuəkir kəmotəgin. Kəni nətəmimi kəmotəni pik natimnati min u titalau-təlau əha ilis e nitəni Jutia. 66 Kəni nətəmimi min ərəfin nətəm kəmotətəu nanusiən əha, kəni mətətəlig lan, mətətapuəh məmə, “?Suakəku əha, otuva iətəmi əhro?” Kəməutəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh əmə məmə nəsanəniən rəha lərməniḡ tətətig lan.

Səkarəea təməni pətigəm nəghatiən Uhgın təməfən kəm in

67 Kəni Narmīn rəha Uhgın təməri e niki Səkarəea, tətə rəha Jon, kəni in təməni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm in. Kəni təməni lanu məmə,
 68 “Pəh kotəni-vivi lərməniḡ, u in Uhgın rəha nətəm Isrel, mətəu-inu in təmuva məmə otasirū e rəhan min nətəmimi, kəni in təmos rəkis ilah e nəhlmi tikimīr min rəhalah.
 69 Uhgın u təməfəri iosmiəgəh əsanən iətəm otosmiəgəh kitah. Iosmiəgəh u təmsipən e nəuaniləuis rəha iol əhruin rəhan u Tefit.
 70 Kəni in təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm Uhgın təməni rəkis kəm tah nəghatiən rəha iəni min rəhan əupən.
 71 In təməni-askasik rəkis məmə otosmiəgəh itah o tikimīr min rəhatah mine nətəmimi rəfin nətəm kəutəmāki e tah.
 72 In tətəfəri iosmiəgəh əha məmə otol nəuviriən u in təməni kəm kəha tərəh min, kəni təsəluən e rəhan nəghatiən iətəm in aru təməni e rəhan nəniaskasikiən rəha nasiruiən,
 73 inu nəniaskasikiən iətəm in təməni kəm kəha Epraham.
 74 In təməfəri iosmiəgəh əha məmə otosmiəgəh itah, kəni mələs rəkis itah e nəhlmi tikimīr min rəhatah məmə nian min rəfin e nəmīəgəhiən rəhatah, kitah okotəhruən noliən rəhan uək e nəhmti Uhgın, kəni məsotəgiən,
 75 kəni kitah okotasim, kəni nəmīəgəhiən rəhatah otəhruahru e nian min rəfin.

76 “Kæni ik, nætik, okauin lam mæmæ ik iæni ræha Uhgîn Ilis Agin,

mætæu-inu ik onækaupæn e Iærmænig mæmæ onækol æpenæ-penæ ræhan suaru.

77 Ik onækæni pætigæm kæm ræhan min nætæmimi mæmæ Uhgîn otosmiægæh ilah nian in otafæl rækis ræhalah tæfagæ tærah min.

78 In otol mætæu-inu, in tolkeikei itah matol tæuvir kæm tah.

E nolkeikeian ræhan, Kristo otuva o tah tæhmen=pæn e mitægar tæteri e neai,

79 mætasiægæpin itah nætæmimi kæutatig e napinæpuian mine æpæha ikin nimisian tatoh itæmi ikin,

kæni matit vivi næhlikitah e suaru ræha næmælinuian.”

80 Kæni suakæku tæmepæt e nipætîn, kæni narmin ræhan tæsanæn. Kæni nian ræfin in tætatig æpæha ikin tæpia-mæpia ikin mætæhtahnin nian ræhan otuva iætæm otætæuuin uæk lan kæni nætæm Isrel okoteruh.

2

Nairian ræha Iesu

(Mat 1:18-25)

1 E nian min æha uærisig Iesu tair, suah kæti iætæm Rom, nærgin u Sisæ Okastas, in iætæmi asoli tæmætarmænig e nitænimtæni min ræfin ræha Rom. In tæmælæhu lou kæti mæmæ okafin ræfin nætæmimi iætæm kæutatig ræfin æha ikin. 2 Inu naffinian nætæmimi kæmaupæn kol, kæni Kuarinias in kæpmæn ræha Siriæ. 3 E nian æha, nætæmimi ræfin okotækeikei mohtælig=pæn imalah min ikin kæmotair ikin mæmæ okafin ilah, kæni kætei rækis nærgilah e nauæuæ ræha kæpmæn. 4 Kæni Josip mine Meri kæmiaiet e nitæni Kalæli e taun kæti, nærgin u Nasærit, mian æpæha nitæni Jutiæ e taun kæti, nærgin u Petlehem, ima Kig Tefit aupæn. Ilau kæmian ikin æha mætæu-inu Josip in mipi Tefit tærah.

5 Ilau Meri kætian mæmæ okos nærgilau. Kinæni rækis mæ Meri otitæu=pæn Josip, kæni Meri in namki-amki rækis e iæpæou. 6 Nian ilau æpæha Petlehem, nimæ tikæ mæmæ okuapili ikin, kæni kætuapili e nimæ ræha natimiægæh min. Kæni nian ræha Meri tinuva mæmæ otemæk e nætîn. 7 Kæni iæpæou iætæm in tæmaupæn mair, in iærman. Kæni in tæuveg e napæn, mælæhu=pæn e bokis kæti iætæm kætlæhu=pæn manvæhli u natimiægæh min kætauæ=pæn ikin.

Nætæmimi ræha sipsip min

mine nagelo min

8 Kæni e nikali Petlehem, nætæmimi ræha sipsip min kæmæutæsal o ræhalah min sipsip min lapin. 9 Kæni agelo kæti ræha Iærmænig tæmætiægæm=pæn o lah, kæni næhægæhægian asoli ræha Iærmænig tæmasiægæpin ilah, kæni kæmotægin pik. 10 Mætæu agelo tæni=pæn kæm lah mæmæ, “Sotæginian, mætæu-inu iæu iætæm mæmæ iækæfinæ nænian tæuvir kæti iætæm otol niki nætæmimi kotagæh pik, kæni nænian u in ræha nætæmimi æræfin. 11 Æpæha e taun ræha Kig Tefit, suakæku kæti tæmair=pa u ræueiu. In Iosmiægæh, kæni in Kristo iætæm Uhgîn tæmæni aupæn mæmæ otahli=pa o tæmah, kæni in Iærmænig. 12 Inu næmtætæn ræhatæmah: onækoteruh suakæku kæmæuveg e napæn, kæni kælæhu=pæn e bokis kætaugin=pæn nati miægæh min ikin.”

13 Kæni ræueiu agin, nagelo min tæpæt kæmohietigæm=pa mæutæhtul ilah min, mæutæni-vivi Uhgîn, mæutæni mæmæ,

14 “Kætæni-vivi Uhgîn æpæha ilis ilis agin e neai.

Kæni æpæha læhtæni e næhue nitæni u, nætæmimi iætæm niki Uhgîn tætagiæn o lah, ilah okotatig e næmælinuian.”

Nætæmimi min ræha sipsip min

kæmæhuvæn moteh Iesu

15 Nian nagelo min kinotæpæh nætæmimi ræha sipsip min minotohtælig=pæn e negæu e neai, kæni nætæmimi ræha sipsip min kæmotæni kæm lah min mæmæ, “Pæh kæhuvæn Petlehem moteh-to nati u Iærmænig tæmæni=pa kæm tah.”

16 Kæmotæhræmlin uæhai æmæ mæhuvæn moteh Meri mine Josip mine suakæku iætæm kæmælæhu=pæn e bokis iætæm kætaugin=pæn nati miægæh min ikin. 17 Nian kæmæhuvæn rækis moteh suakæku u, kæni kæmotanus næghatæn e suakæku u iætæm kæmotos o agelo. 18 Kæni nætæmimi ræfin nætæm kæmotætæu næghatæn æha ræha nætæmimi ræha sipsip min, ilah kæmotæuit, narmilah tæmiuvig pik. 19 Mætæu Meri tæmatos æmæ e nikin natimnati ræfin min u, kæni mætætælig lan nian min. 20 Kæni nætæmimi ræha sipsip min kæmohtælig, mæutæfæri nærgi Uhgîn mæutæni-vivi in o natimnati ræfin iætæm kæmotætæu kæni moteh, tæhmen=pæn æmæ e nati u agelo tæmæni=pæn kæm lah.

Kæmauin e nærgi Iesu.

²¹ Nian suakæku tæmair minos nian eit, kæni kæhgi=pæn titæu=pæn Lou ræhalah, kæni kauin e nærgin mæmæ Iesu, nærgin u iætæm agelo tæmæni=pæn kæm Meri aupæn rækis, nian in tæmæspæh æhanæhian mæuig lan.

Josip mine Meri kæmuos Iesu mian e Nimæ Ræha Uhgîn

²² Kæni tinuva æhruahru e nian ræha Josip mine Meri mæmæ okuælæs suakæku u mian æpæha Jerusilæm mæmæ okuæfan kæm Iærmænig. Kæni ilau kæmian. ²³ Inu tatitæu=pæn æhruahru Lou ræha Iærmænig u tætæni mæmæ, "Suakæku iærman min u kæmaupæn kælæs ilah, okækeikei kætæfan ilah kæm Uhgîn mæmæ ræhan."

²⁴ Kæni ilau kæmian Jerusilæm o nati kæti min, mæmæ ilau okuos mak keiu u æuein keiu, kæni miøhamu mætuæfan kæm Uhgîn o næfælian namikmikæian ræha Meri, tatitæu=pæn æmæ Lou ræha Iærmænig u Mosis tæmætei.*

Simion tæmeruh Iesu

²⁵ Kæni inu iætæmimi kæti æha Jerusilæm nærgin u Simion. Ræhan næmiægæhian tæhruahru, kæni nian ræfin tatitæu=pæn næghatæian ræha Uhgîn. Kæni in tætähtahnin nuvæian ræha Kristo iætæm otuva mosmiægæh mol næunæhmtilæh nætæm Isrel. Kæni Narmin Ræha Uhgîn tæmuva mæriauæh e nikin. ²⁶ Narmin Ræha Uhgîn tinæni rækis kæm in mæmæ otæsimisæian mætuæarus in oteh Kristo iætæm Iærmænig tæmæni mæ otæhli=pa. ²⁷ Narmin Ræha Uhgîn tæmæuhlin nikin mæmæ in otuvæn e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæni Josip mine Meri kæmuælæs suakæku u Iesu mian e nimæ Ræha Uhgîn mæmæ ilau okuol natimnati ræfin iætæm Lou tætæni. ²⁸ Kæni Simion tæmeruh Iesu, kæni in tæmælæs=pa e nærfin, kæni mætæni-vivi Uhgîn, mætæni=pæn mæmæ,

²⁹ "Iærmænig, næmol ræfin ræham næghatæian o næniæskasikæian kæm iæu, iol æhruin æmæ ræham. Kæni ræueiu, inategæhan lak mæmæ iækimis-tæ e næmælinuæian, ³⁰ mætuæ-inu ineruh e næhmtæk suakæku u iætæm otosmiægæh nætæmimi. ³¹ Ik næmol æpenæ-penæ mæmæ in Iosmiægæh, kæni nætæmimi ræfin okoteruh. ³² In otuva næhægægæian, kæni otægætun ræhan suaru kæm Nanihluæ † min, kæni nætæmimi okotlæfæri ræham min nætæm Isrel o Iosmiægæh æha."

³³ Kæni tæta mine mæmæ ræha suakæku u, næmilau tæmiuuvig o næghatæian min æha Simion tæmæni lan. ³⁴ Kæni Simion tæmæfæki mæmæ næuværiæn ræha Uhgîn otuvæn o lau. Kæni in tæmæni kæm Meri u mæmæ ræha suakæku mæmæ, "Onakateh, Uhgîn tæmæni rækis mæmæ suakæku u otol mæmæ nætæmimi tæpæt æpæha Isrel okoteiuæiu motorin, kæni tæpæt min okotæri. Kæni in otuva næmtætæian kæti nætæmimi tæpæt okotægæhati rah lan mæmæ, ³⁵ nætæmimi okoteruh nætæligæian min e niki nætæmimi tæpæt.

"Kæni Meri, nikim otitægæt tæhmen e suah kæti tæmæu nikim e nau asilæ."

Ana tæmeruh Iesu

³⁶ Kæni pætauæhli kæti æha ikin, nærgin u Ana, kæni in iæni kæti. In næti Fanuel, iætæmi kæti in tæmsipæn e Aser aupæn ikin. Pætauæhli u, ræhan nu tæpæt. Nian in pætæn mitæ æmæ kæti, kæni mitæu=pæn ræhan iæuæhli. Kæni ilau kæmuæn o nu sæpin æmæ, kæni ræhan iæuæhli timis. ³⁷ Kæni pætæn u tæmætægæt æmæ lanæha mætuæarus=pa in pætauæhli kæti. Kæni ræueiu minos nu eiti-fo. Nian ræfin in tætatig e Nimæ Ræha Uhgîn mætæfæki, inæha læplæpin mine læhnæiuu tætætuakæm mætæpæh nauænæian mætæfæki kæm Uhgîn. ³⁸ Kæni in tæmuva ikin æha e nian æhruahru Simion tætgæhati e suakæku. Kæni pætauæhli u tætæni-vivi Uhgîn øhni, kæni mætægæhati e suakæku æha kæm nætæmimi ræfin u kæmætæhtahnin mæmæ Kristo in otitis nætæm Isrel.‡

Josip mine Meri kæmian Nasærit

³⁹ Nian Josip mine Meri, ilau kæmuol natimnati u lou ræha Iærmænig tætæni, kæni kæmlitægæt=pæn nitæni Kalæli e taun Nasærit, imalalæh ikin. ⁴⁰ Kæni suakæku tæmepæt muva mæskasik, kæni in teinatig vivi, kæni nian ræfin næuværiæn ræha Uhgîn tætæriauæh e ræhan næmiægæhian.

Iætæm aluæ Iesu æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn

⁴¹ E nu min ræfin, tæta mine mæmæ ræha Iesu kætæian Jerusilæm mæmæ okotol lafet ræha Pasova. ⁴² Nian Iesu tinos nu tuælæf, in tæmitæu=pæn ilau mihluvæn æpæha ilis e lafet æha, tæhmen=pæn æmæ e nolæian ræha nætæm Isrel. ⁴³ Nian lafet tinol næunun, kæni nætæmimi

2:21 Luk 1:31 **2:22** Lev 12:1-8 **2:23** Eks 13:2,12 * **2:24** Lou tæmæni mæmæ nian suakæku kæti otair, ræhan mæmæ nipætæn otamikmik e næhmti Uhgîn o nian fote. Rækis ko, ræhan mæmæ mine tæta okuækeikei muol sakrifais ræha næruætuæhæian tatitæu=pæn Lou ræha Mosis. **2:24** Lev 12:8 **2:30** Aes 52:10; Luk 3:6; Tait 2:11 † **2:32** Nanihluæ, Ianihluæ – Afîn-to e tiksinarî. **2:32** Aes 42:6; 49:6; 52:10 **2:34** Aes 8:14; Mat 21:42; 1Pite 2:8 ‡ **2:38** Næghatæian Kris æhruahru tætæni mæmæ, "Kristo in otitis Jerusilæm," kæni Jerusilæm tætpæsen=pæn nætæm Isrel æræfin. Kæni næghatæian u ræhan suaru keiu. Nætæmimi næuvein iætæm kæutægæt e nian ræha Iesu, nikilæh tæhti mæmæ Kristo otos rækis nætæm Isrel e næhlmî tikimîr min u nætæm Rom. Mætuæ nipætæn asoli mæmæ Kristo otitis nætæm Isrel e tafagæ tarah min ræhalah. **2:39** Mat 2:23 **2:41** Eks 12:24-27; 23:14-17; Dut 16:1-8

kinotohtelig mautəhuvən imalah min ikin, mətəu iətəm aluə Iesu in təməsitəu-pənian rəhan tatə mine mamə, in matol əmə əpəha Jerusiləm, mətəu ilau kuaruru. ⁴⁴ Nikilau təhti mə in təmuvən ilah nətəmimi min nəuvein motaupən, kəni ilah kəmotaliuək o nian apiəpiə kətiəh. Kəni ilau kinətuəsal lan o rəhalau min nətəmimi, mine nətəmimi iətəm kuəhrun ilah. ⁴⁵ Mətəu nian ilau kəməsuəruhian in, kəni kəmiatəlig muəsal lan mian Jerusiləm.

⁴⁶ Kəni e nian kisił, kəni mueruh e Nimə Rəha Uhgın, tətəharəg ilah nəgətu min matətelig e lah, kəni mətətapuəh o lah o natimnati nəuvein. ⁴⁷ Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nati u, narmilah təmiuvig pik o rəhan nəhrunian mine rəhan nuhalpinian nəghatian min.

⁴⁸ Kəni nian rəhan tatə mine mamə kəmueh, kəni narmilau təmiuvig pik ohni. Kəni rəhan mamə təməni=pən kəm in mamə, “Nətik. ?Nəkəhro matol lanu lan e timlau. Itimlau rəham tatə nikitimlau təhti pik ik, kəni iətuəsal pik lam.” ⁴⁹ Kəni in təməni=pən kəm lau mamə, “? Nətuəsal lak onak? ?Nəsuəhrunian mamə iəu iəkəkeikei matuva e nimə rəha rəhak Tatə?” ⁵⁰ Mətəu ilau kəməsuəhrunian nipətə nəghatian tətəni kəm lau.

⁵¹ Kəni in təməni=pən ilau miħleiuəu miħluvən əpəha Nasərit. Kəni in təməsiəi ilau matol nəuialau. Mətəu nian rəfin rəhan mamə tətətelig e natimnati rəfin min əha e nikin. ⁵² Kəni Iesu təmatepət e nipətin, kəni rəhan nəhrunian tatol iahgin, kəni e nian min rəfin, Uhgın mine nətəmimi nikilah tətəgətiəh ohni.

3

Jon Bəptais təməni pətəgəm nəghatian rəha Uhgın (Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹ Kəni e nian rəha iətəm Rom, nərgin u Sisə Taipiriəs, in təmətərmənig e nitəni min rəfin rəha Rom. Kəni e nian in təmətərmənig mətəuərus=pa nu fiftin, kəni nətəmi əsoli nəuvein min kəutərmənig lahtəni e Sisə e niftəni əlkələh min rəha Rom, inu Herot tətərmənig əpəha Kaləli, mine pian Filip in tətərmənig əpəha Ituria mine Trakonaetas, mine Lisaniəs tətərmənig əpəha Apilin, mine Pontias Pailət u iətəm Rom in kəpəm rəha Jutiə. ² Inu e nian əhruahru rəha Anəs mine Kaiəfəs ilau pris əsoli əgin mil rəha Isrel.

E nian əha, Jon nəti Səkarəea, in tinepət rəkis, in mətən əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni Uhgın təməfən nəghatian kəti kəm in. ³ Kəni in təmuvən mətən rəfin əha iuəkir o nəhu Jotən mətəni pətəgəm nəghatian rəha Uhgın. In mətəni mamə nətəmimi okotəkeikei mohtəlig e nolian tərəh min rəhalah, kəni məhuvən o Uhgın, mamə in otəfəl nolian tərəh min rəhalah. Kəni nəmtətiən lanko, okol bəptais e lah. ⁴ In təhmen əmə e nəghatian rəha iəni u Aiseə iətəm təmətei e nauəuə rəhan mamə, “Suah kəti tətəuin əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni mamə, ‘itəmah, nəkotol əpenə-pənə e suaru rəha İərmənig, kəni mautol rəhan suaru təhruahru. ⁵ Nipəgləuəhtəni min otirəuei vivi, kəni nitəuat min mine narit min rəfin okosiahu, kəni suaru ekəu-ekəu min okəgəhruahru, kəni suaru u tapəhri-əpəhri okol təpiə. ⁶ Kəni nətəmimi rəfin okotəh suaru rəha Uhgın o nosmiəgəhtian nətəmimi.’”

⁷ Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuvə o Jon mamə in otol bəptais e lah, mətəu in təməni=pən kəm lah mamə, “!İtəmah nəkohtəhmen əmə e təgəluə min! !Nikitəmah təsəhtian mamə onəkotəgim rəkis e niəməha mine nalpinian rəha Uhgın iətəm tətəuva! ⁸ Onəkotəkeikei motol nati kəti pəh kəhrun mamə ninotəpəh pəhrin nolian tərəh min rəhatəmah kəni məhuvə o Uhgın. Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfərian mamə itəmah nəkotəhruahru mətəu-inu itəmah namipi Epraham min. !Kəpə! Inu nati əpnəpin əmə. İstəni kəm təmah mamə, Uhgın təhrun nolian kəpiəl min u kəhuvə namipi Epraham min. ⁹ Kəni rəueiə əha, Uhgın tinəhtul maru o nətahli-pənian nigə e nəukətin. Kəni nəmə nigə kəti təsəuəliən e nəuan iətəm təuvir, kəni in otəuahli mərakı=pən e nigəm.”

¹⁰ Kəni nimənin nətəmimi kəmotətapuəh o Jon mamə, “?Kəni oiekotol nak?” ¹¹ Kəni Jon təməni=pən kəm lah mamə, “Okəmə rəham napən keiu, əfən kəti kəm suah kəti u rəhan tikə. Nəmə nəgəm nauəniən tatig, əfən kəti kəm nətəmimi u niglah tikə.”

¹² Nətəmimi nəuvein rəha nosiən məni rəha takis kəməhuvə mamə otol bəptais e lah, kəni motətapuəh o Jon mamə, “?Kəni oiekotol nak?” ¹³ Kəni Jon təməni=pən kəm lah mamə, “Sotos əuəuiən məni o nətəmimi tapirəkis inu təhmen əmə mə onəkotos.”

¹⁴ Kəni soldə min nəuvein kəmotətapuəh min, “Kəni itəmah? ?İtəmah o iəkotəhro?” Kəni in təməni=pən kəm lah mamə, “Sotolian nəginian kəm nətəmimi mamə, ‘Okəmə nəsotəfaiən məni, kəni iəkotol nəhməiən kəm təmah.’ Kəni sotolian nəginian kəm nətəmimi mamə, ‘Okəmə nəsotəfaiən məni, kəni iəkotəni=pən kəm nətəmi əsoli mamə nəmotol nati kəti tərəh.’ Nikitəmah otəkeikei magiən o nos əhruahruian nətəuəiən rəhatəmah kəni in əmə kol.”

¹⁵ Kəni nətəmi u kəməutəhtahn Kristo u Uhgın təməni mamə otəhli=pa, nikilah təhti mətə Jon in Kristo. ¹⁶ Mətəu Jon təməni=pən kəm lah mamə, “İatol bəptais e təmah e nəhu,

mætəu iətəmi kəti tətəuva rəhan nəsanəniən mine nepətian tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni aɡin, iəsəhmenian məmə iəkuva iəu iol əhruiin kəti rəhan o noliən rəhan uək.* Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmin Rəha Uhgın mine niɡəm.¹⁷ In tətəhtul maru o neruhian noliən rəha nətəmimi məmə otəuəri ilah, nətəm kotəuvir mine nətəm kotərah təhmen e iətəm tətəsum. Tətəlas fok o nafəl rəkisian nilosi wit məmə otos nipətin iətəm təuvir. Nətəm kotəuvir kotəhmen e nipəti wit, tatos ilah matuvən lahuənu. Mətəu nətəm kotərah kotəhmen e nilosi wit, təraki=pən e lah e niɡəm asoli iətəm tətəuəu naunun tikə.”

¹⁸ Kəni Jon təməni pətigəm nəniən təuvir e nəghatian tepət məmə otiuvi=pa nətəligian rəha nətəmimi kəhuvən o Uhgın.

Herot təmləfən Jon e kaləpus

¹⁹ E nian əha, Herot Antipas təmitirəkis Herotias inu pətan rəha pian, kəni in təmol nətəmnati tepət tərāh. Kəni noliən min əha, Jon təməni əskasik mahi Herot Antipas o noliən tərāh min rəhan. ²⁰ Kəni Herot Antipas təmatig mol min noliən tərāh kəti min tapirəkis, in təmələs Jon muvən mahtipəsig lan e kaləpus.

Jon təmol bəptais e Iesu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Mətəu nian Jon təməsuvən əhanəhian e kaləpus, kəni in təmatol bəptais e nətəmimi min, kəni Iesu min təmuva, kəni Jon tol bəptais lan. Kəni nian Iesu təmətəfaki, Uhgın təmerəh e neai, ²² kəni Narmin Rəha Uhgın təmsipəri meiuaiu, nipətin təhmen e mak muva məharəg pəri e Iesu, kəni nəuia Uhgın təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, “Ik nətik keikei, iəkolkeikei pik ik, kəni nikik tagian pik aɡin ohnik.”

Kəha tərāh min rəha Iesu

(Mat 1:1-17)

²³ Nian Iesu təmətəuəuin rəhan uək, rəhan nu təhmen=pən e tate.

Nətəmimi nikilah təhti məmə in nəti Josip.

Kəni Josip in nəti Heli,

²⁴ Heli in nəti Matat,

Matat in nəti Lifai,

Lifai in nəti Melki,

Melki in nəti Janae,

Janae in nəti Josip,

²⁵ Josip in nəti Matatias,

Matatias in nəti Amos,

Amos in nəti Neham,

Neham in nəti Esli,

Esli in nəti Nagae,

²⁶ Nagae in nəti Mahat,

Mahat in nəti Matatias,

Matatias in nəti Semein,

Semein in nəti Josek,

Josek in nəti Jota,

²⁷ Jota in nəti Joanan,

Joanan in nəti Resa,

Resa in nəti Serupapel,

Serupapel in nəti Sealtiel,

Sealtiel in nəti Neri,

²⁸ Neri in nəti Melki,

Melki in nəti Ati,

Ati in nəti Kosam,

Kosam in nəti Elmatam,

Elmatam in nəti Er,

²⁹ Er in nəti Josuə,

Josuə in nəti Eliesa,

Eliesa in nəti Jorim,

Jorim in nəti Matat,

Matat in nəti Lifai,

³⁰ Lifai in nəti Simion,

* 3:16 Nəghatian əhruahru rəha Jon tətəni məmə, “iəsəhmenian məmə iəkitis rəkis niləuis e rəhan put.” Uək u, in uək rəha sləf. 3:16 Uək 13:25 3:19 Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 3:22 Jon 1:32 3:23 Luk 4:22; Jon 6:42

Sımion in nəti Juta,
 Juta in nəti Josip,
 Josip in nəti Jonam,
 Jonam in nəti Eliakim,
³¹ Eliakim in nəti Melea,
 Melea in nəti Mena,
 Mena in nəti Matata,
 Matata in nəti Natan,
 Natan in nəti Tefit,
³² Tefit in nəti Jese,
 Jese in nəti Opet,
 Opet in nəti Poas,
 Poas in nəti Salmon,
 Salmon in nəti Nason,
³³ Nason in nəti Aminatap,
 Aminatap in nəti Atmin,
 Atmin in nəti Ani,
 Ani in nəti Hesron,
 Hesron in nəti Peres,
 Peres in nəti Juta,
³⁴ Juta in nəti Jekəp,
 Jekəp in nəti Aisək,
 Aisək in nəti Epraham,
 Epraham in nəti Tera,
 Tera in nəti Nahor,
³⁵ Nahor in nəti Seruk,
 Seruk in nəti Rehu,
 Rehu in nəti Pelek,
 Pelek in nəti Eper,
 Eper in nəti Sela,
³⁶ Sela in nəti Kaenan,
 Kaenan in nəti Apaksat,
 Apaksat in nəti Sem,
 Sem in nəti Noa,
 Noa in nəti Lamek,
³⁷ Lamek in nəti Metusela,
 Metusela in nəti Inok,
 Inok in nəti Jaret,
 Jaret in nəti Mahalalel,
 Mahalalel in nəti Kenan,
³⁸ Kenan in nəti Enos,
 Enos in nəti Set,
 Set in nəti Atəm,
 kəni Atəm in nəti Ughin.†

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu
(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Narmin Rəha Ughin təməriauah e nəmiəgəhian rəha Iesu, kəni nian in təmsipən e nəhu Jotən, kəni Narmin Rəha Ughin təməghati=pən e niki Iesu məmə in otuvən əpəha təpiə-məpiə ikin. ² Kəni e nian fote, Setən təməfən-əfən kəm Iesu. E nian min rəfin əha, in təsauənian, kəni e naunun nian min əha, nəumis təmus agin in. ³ Kəni Setən təni=pən kəm Iesu məmə, “Okəmə ik Nəti Ughin, əni=pən kəm kəpiel u məmə otəuhlin mol piret lan.” ⁴ Kəni Iesu təmuhəpən nəghatian rəha Setən məmə, “Kəmətəi e Nauəuə Rəha Ughin məmə, ‘Nətəmmi ko kəsotəmiəgəhian e nauənian əmə.’”

⁵ Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha e nitəuət əfəməh kəti, kəni məgətun uəhai əmə in e nitənimtəni min rəfin, mine e nəuvirian rəhalah, ⁶ kəni in təməni=pən kəm in məmə, “Iəu o iəkəfinə e nəhlmə narmanigian min mine nəpətian min rəfin, mine nəməmtəhian rəhalah, mətəu-inu natimnati rəfin tətətig e nəhlmək, kəni iəkəhrun nəgəhan-pənian kəm iətəmi-pəh

iakolkkeikei mēmā iakəfən kəm in. ⁷ Mətəu nēmā nekəfaki=pa kəm iəu, kəni natimnati min rəfin u rəham.”

⁸ Kəni Iesu tənī=pən kəm in mēmā, “Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni mēmā, ‘Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmah Iərmənīg Uhgīn, kəni in əmə, onautol əmə rəhan nətəliğin.’ ”

⁹ Kəni Setən təmit in mian əpəha Jerusiləm e nəhue nimə əpəha ilis aɡin e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni mənī=pən kəm in mēmā, “Okəmā ik Nəti Uhgīn, iuvig-to u ikinu, ¹⁰ mətəu-inu kəmətēi e Nauəuə Rəha Uhgīn mēmā, ‘In otəhli=pa nagelo min rəhan kəhūva motasal vivi ohnik, ¹¹ kəni ilah okotos əmə ik ilis e nəhlmiləh mēmā onəsorinian nəhlkəm e kəpiel.’ ”

¹² Kəni Iesu təmuhalpin nəghatīən rəha Setən mēmā, “Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni min mēmā, ‘Onəsotolən nəfən-əfənīən kəm rəhatəmah Iərmənīg Uhgīn mēmā otol nati kəti, mēmā nəkotəruh mēmā in tətətiɡ itəmah min, uə kəpə.’ ”

¹³ Nian Setən təmol naunən e nəfən-əfənīən rəhan, in təmagim muvən isəu o Iesu mətəhtahnin mə nian təuvir kəti min rəhan otəpanuva min.

*Iesu təmatuəuin rəhan uək əpəha Kaləli
(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)*

¹⁴ Kəni Iesu təmitəliɡ=pən nitəni Kaləli, kəni nəsanənīən rəha Uhgīn təmərīəuəh e nəmīəɡəhīən rəhan. Kəni nəghatīən ohni təmitəlau-təlau e lahuənu min tēpət e nitəni əha. ¹⁵ Kəni Iesu in tətətəɡətun e nimə rəha nuhapumīnīən min, kəni nətəmimi min rəfin kəmātəni-vivi in.

*Nətəm Nasərit
kəmotəpəh Iesu*

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Kəni Iesu təmuvən Nasərit, ikin əha in tēmepət ikin aupən. Kəni e nian rəha Sapət, in təmuvən e nimə rəha nuhapumīnīən təhmen əmə mə in tatol nian min. Kəni in təmāhtul mēmā otəfin Nauəuə Rəha Uhgīn. ¹⁷ Kəni kəməfən nauəuə iətəm kəmāiu-aiu rəha iəni u Aiseə. Kəni in təmuəhru=pən e iətəm Aiseə təmətēi tətəni lanəha mēmā, ¹⁸ “Narmīn Rəha Uhgīn tətətiɡ lak mətəu-inu təmitəpin iəu mēmā iəkəni pətīɡəm nənīən təuvir kəm nanrah min. Kəni təmāhli=pa iəu mēmā iəkuvən mənī=pən kəm nətəmi kətətīɡ e kaləpus mēmā iəkītis ilah, kəni māhli pətīɡəm ilah, kəni mənī=pən kəm nətəmimi min nəhmtiləh tēpis mēmā okotəruh nati. Kəni təmāhli=pa iəu mēmā iəkuvən mitis niki nətəmimi, ¹⁹ kəni mənī pətīɡəm mēmā nian tinuva rəkis mēmā Iərmənīg otəɡətun rəhan nəuvirīən kəni mosmīəɡəh nətəmimi.”

²⁰ Nian təmafīn rəkis nauəuə u, kəni māiu-aiu min məfən nauəuə u kəm iətəm tətəlahu nauəuə u, kəni mətəharəɡ mēmā otəɡətun nətəmimi. Kəni nəhmti nətəmimi rəfin əha imə təmāhtul əmə lan. ²¹ Kəni in tətətəghati kəm lah mətəni mēmā, “Rəuei u e nian u nəutətəliɡ lan e Nauəuə Rəha Uhgīn, Uhgīn tinol əpu nəghatīən min əha tinuva matol nīpəhrīənīən lan.”

²² Nətəmimi rəfin kəmotəni-vivi in, kəni narmiləh tēmīuvig o nəghatīən təuvir min in tətəni, kəni mətəni kəm lah min mēmā, “?Nəti Josip u, uə kəpə?”

²³ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah mēmā, “Iəkəhrun mēmā onəkotəni=pa nəghatīən əuas u kəm iəu u tətəni mēmā, ‘Toktə, ol vivi aru-to nīpətīm,’ u nīpətīn mēmā, ‘Natimnati min əha u kətəni mə nəmol rəkis ilah əpəha Kapeniəm, təuvir mēmā nəkuva mol min ilah u ikinu imam ikin.’ ²⁴ Pəhrīən, iəkəni kəm təmah mēmā ko nətəmimi kəsotīsīəiən iəni kəti iətəm tatsipən e lah. ²⁵ E nian rəha Elaijə, nuhuən təməsəfuvīən o nu kīsil mīne məuig sīkis, nəumis təman kəni nauənīən tikə. Kəni iətəni pəhrīən kəm təmah mēmā, e nian əha, pətālīmīs min tēpət u ikinu Isrel, ²⁶ mətəu Uhgīn təməsahli-pənīən Elaijə mēmā otuvən masīru e lah. Kəpə. In təmāhli=pən mēmā otasīru e pətālīmīs kəti əpəha Saedon e taun Sarefat, kəni pətān u in pətān Ianīhlūə kəti. ²⁷ Kəni e nian rəha iəni Elisa, nətəmimi tēpət kəmātətīɡ Isrel u kəmāutos nīmīsīən u leprosi e nīpətī lah, kəni Elisa təməsol vivīən kəti mīne. Mətəu in tətəmol vī əmə Neman u iətəm Sirīə, in iətəm Ianīhlūə kəti.”

²⁸ Kəni e nian nətəmimi u e nimə rəha nuhapumīnīən kəmotətəu nəghatīən əha nīməhə təmol pik ilah. ²⁹ Kəni kəmotəhtul uəhāi əmə motaskəlīm Iesu, motələs məhīet itaun, məhuvən əpəha e kīəkīs e nīkālī taun mēmā kotərakī pətīɡəm lan. ³⁰ Mətəu Iesu təmāliuək rəkis e lah mīet e nəlugīn e lah kəni matuvən.

*Iesu təmāhli pətīɡəm
narmīn tərāh e iətəmimi kəti
(Mak 1:21-28)*

³¹ Kəni Iesu təmeiuaui muvən əpəha Kəpeniəm, taun kəti min rəha Kaləli. Kəni e nian rəha Sapət in təmətəgətu nətəmimi. ³² Kəni nətəmimi iətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, narmilah təmiuvig pik ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən təfigəm, nepətiən tatig lan.

³³ Kəni in əpəha imə e nimə rəha nuhapuminian, kəni suah kəti əha ikin iətəm narmin tərəh kəti tətətig lan. Kəni in təməgət əfəməh məmə, ³⁴ “!Ei, Iesu iətəm Nasərit! ?Təhro? ?Nəmuva məmə nəkol nərahian kəm timah? Inəhrun rəkis ik. Ik İətəmi Asim rəha Uhgın!” ³⁵ Mətəu Iesu təməgət əskasik lan məmə, “!Aaah, sagətiən! !İet magim rəkis e suah u!” Kəni narmin tərəh əha təmol suah u tisiyəri morin e niftəni e nəlugilah, əmeiko magim rəkis lan, mətəu təməsərəkinian suah u.

³⁶ Kəni nətəmimi rəfin ikin əha narmilah təmiuvig kəni məutəni=pən kəm lah min məmə, “Ei! ?Nəghatiən nak u? Suah u, təməgət əskasik e narmin tərəh min e nəghatiən rəha nepətiən mine nəsanəniən, kəni ilah kəmoħiet e nətəmimi.” ³⁷ Kəni nəniən rəha Iesu təmaui mitələu e nitəni əha.

Iesu təmasiru

e nətəmimi tepət

(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

³⁸ Iesu təməhtul kəni miet e nimə rəha nuhapuminian muvən əpəha e nimə rəha Saimon.* E nian əha, uhu Saimon tatimis mətəpə-ətəpə pik, kəni ilah kəmotəni=pən kəm Iesu məmə oteruh. ³⁹ Kəni Iesu təməhtul=pən iuəkir ohni kəni məgət əskasik e nimisian, kəni pətan u tasanən. Əmeiko in təhtul kəni mol nauəniən niglah.

⁴⁰ Nian mitigar tiniuvig rəkis, nətəmimi kəmotos nətəmimi min rəfin u nətəm kəutohmis e nimisian pisin pisin min məhuva o Iesu. Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e lah kətiəh kətiəh, kəni ilah rəfin kəmotəsanən.† ⁴¹ Kəni iərmis min kəmoħiet motagim e nətəmimi tepət məutəgət əfəməh məmə, “!Ik Nəti Uhgın!” Mətəu Iesu təməgət əskasik e lah mahtipəsig e lah o nəghatiən mətəu-inu ilah kotəhrun məmə in Kristo iətəm Uhgın təməhli=pa.

⁴² Kəni kəməni lauig lan, Iesu təmiet əha ikin əha muvən əpəha ikin kəti iətəm nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nətəmimi kəmotəsal lan, kəni nian kəmoteruh in, ilah kəməhuva ohni məutətkut məmə okotəniəhu məmə in təsəgimian məpəh ilah. ⁴³ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə. İəu iəkəkeikei muvən lahuənu pisin min nəuvein, məni pətigəm nəniən təvür rəha Narməniğən Rəha Uhgın, mətəu-inu Uhgın təməhli=pa İəu məmə İəkol lanu.”

⁴⁴ Kəni in təmətəvən mətan e nitəni Jutiə mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın e nimə rəha nuhapuminian min.

5

Natətəlig min iətəm Iesu təmaupən mauin e lah

(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Nian kəti, Iesu təmətəhtul e nikali nəhu əsoli, nərgin u Lek Kaləli.* Kəni nımənin nətəmimi kəməhuva mətəhtul mətohtələu lan məutətətə kəni məutəhgi ilah min məmə okotətəu nəghatiən rəha Uhgın. ² Kəni in təməh bot keiu rəha nətəm kəutos nəmu e nıpəkil mətəu ilah kəutafəl nopin min rəhalah. ³ Kəni Iesu təmuvən e bot rəha Saimon,† kəni mətəpuəh ohni məmə otiuvi-pah bot tuvən ihluə nəuvein. Nian Saimon təməharəg pətigəm e bot, kəni Iesu təməharəg lan mətəgətu nətəmimi.

⁴ Nian Iesu təməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm Saimon məmə, “Saimon, otasəu kotəsəu-pah lokəmmim, kəni ko mətərakı e nopin motos nəmu nəuvein.” ⁵ Kəni Saimon tənı məmə, “İətəmi əsoli, İəmotətkut pik lapin mətəuarus=pa u, məsotosian nəmu kəti mine. Mətəu ik nınəni min mə okəhuvən, təvür pəh kəhuvən mətərakı min e nopin.”

⁶ Kəni nian ilah kəmotol, kəmotos pik nəmu tepət e rəhalah nopin, kəni nopin min rəhalah kəmotəri kəni mətasisi e nəmu min, kəni nopin min təsəvəhiən kətoħəpə. ⁷ Kəni ilah kəmotəuin=pən min e nətəmimi e bot pisin mə kəhuva mətasiru e lah. !Kəni ilah kəməhuva mətəmki=pən nəmu e bot pəti mil kuəri muəriəuəh e nəmu, kəni iuəkir bot mil kuəmmim!

⁸ Nian Saimon Pitə təmeruh nati u, kəni təmasiəulın=pən kəm Iesu e nisian mətəni məmə, “!İərməniğ, uvən İəu ohniəu, İəu İəşəhmenian, İəu İol təfəg tərəh!” ⁹ In təməghati lanu mətəu-inu in mine nətəmi min əha e bot mil, kəmotəuit pik narmilah təmiuvig o nəmu min u tepət lanəha. ¹⁰ Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil u katiəvi nəmu min ilahal Saimon, İəu min kəmuəuit pik narmiləu tiuvig o nəmu min u.

4:32 Mat 7:28-29 * **4:38** Nian min nəuvein, kətauin e Saimon Pitə məmə, “Saimon,” kəni nian nəuvein, kətauin lan məmə, “Pitə.” † **4:40** Lou kəti rəha nətəm İsrəl tətəni məmə İətəmimi ko təsələsian İətəm tatimis e nian rəha Sapət. Mətəu nian mitigar tiniuvig rəkis, kəni Sapət tinol naunun, kəni nətəmimi kotəhrun nələsian nətəmimi. **4:41** Mat 8:29; Mak 3:11-12 **4:44** Mak 1:35-39; Mat 4:23 * **5:1** Nəghatiən Kris əhrəuhrun tənı məmə, “Lek Kenesaret” u nərgin kəti min rəha Lek Kaləli. **5:1** Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 † **5:3** Inu Saimon Pitə. **5:5** Jon 21:3-8

Mætəu Iesu təməni=pən kəm Saimon məmə, “Səginian. Ik iətəm rəha niuvian nəmu, mətəu rəueiu əha matuvən, ik onəkiuvi=pa nətəmimi.” ¹¹ Kəni nian ilah kəmotiuvipari rəhalah bot min, kəni motəpəh ərəfin natimnati kəni məhuərisig e Iesu, kəni məhuva rəhan min nətəmimi.

Iesu təmol vivi iətəm tatos nimisian u leprosi

(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Nian Iesu təmətəliuək e taun kəti, suah kəti iətəmi təmos nimisian u leprosi[‡] təmalieuək muva. Nimisian u leprosi təmaiu ərəfin e nipətin. Kəni nian in təmeruh Iesu, təmeiuaiu masiəulin=pən nipənəgin e niftəni mətəfan nisiaian kəm in, mətəsək mətəkeikei kəm in mətəni kəm in məmə, “Iərmənig, okəmə nəkolkeikei, kəni nəkahrun nol vivian iəu, kəni mafəl rəkis namikmikian lak.”

¹³ Kəni Iesu təmuəhru e nəhlmin mələhu=pən lan məni məmə, “Əuəh. İəkolkeikei. !Əuvir-təl!” Əmeiko rəueiu əgin, nimisian u leprosi tikə lan.

¹⁴ Kəni Iesu təməniəhu məmə otəsəni pətəgəmiən natimnati min u kəm nətəmimi, mətəu təməni kəm in məmə, “Uvən meruh pris kəti pəh in oteh məmə nipətin tinol lanko, kəni ko ik mol sakrifais kəm Uhgın iətəm Lou rəha Mosis tətəni məmə məmə suah kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə ninəuvir pəhriən, kəni rəham namikmikian tinikə.”

¹⁵ Mətəu nəvəsiən rəha Iesu təmiet muvən ikin min rəfin, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotətəlig e rəhan nəgətunian, kəni məmə in otol vivi nimisian min rəhalah. ¹⁶ Mətəu nian tepət, in tatuvən təpiə-məpiə ikin, in pisin əmə, məmə otətəfaki.

Iesu təmol vi iətəmi nipətin nəuvetin təmimis

(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Nian kəti, Iesu təmətəgətin əpəha ima e nimə kəti, kəni Farəsi min, mine nəgətin min rəha Lou, ilah min əpəha ikin kəutəharəg, kəmotəpən əpəha lahuənu min e nitəni Kaləli, mine nitəni Judia, mine taun Jerusiləm. Kəni nəsanəniən rəha Iərmənig tətətig o Iesu məmə in otol vi nətəmimi min u kəutohmis. ¹⁸ E nian əha, nətəmimi nəuvein kəmotələs suah kəti məhuva, in tətəpili əmə e niahən rəhan mətəu-inu nipətin nəuvetin təmimis. Kəni ilah kəmotəkeikei məmə okotələs məhuva mətələhu=pən e nəhlki Iesu. ¹⁹ Mətəu ilah kotərru nūvəniən ima mətəu nətəmimi tepət əha ikin. Kəni kəməhuvən əpəha ilis e nəhue nimə motos rəkis nəhgi nimə nəuvetin,[§] kəni motəhlman-əhlman e suah u teiuaiu e niməhan rəhan muvən iuəkir əmə o Iesu.

²⁰ Nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəian, kəni təni məmə, “Niəli. Rəham nolrahian min, iəu inos rəkis rəkis.”

²¹ Kəni nəgətin min rəha Lou mine Farəsi min nikilah təhti məmə, “?Iətəmi nak u tətəghati əvəsan məmə in Uhgın? Uhgın əmə in təhrun nos rəkisian nolien tərəh min rəha nətəmimi.”

²² Iesu in tinəhrun rəkis rəhalah nətəligian, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutətəlig lanko? ²³ ?Nikitəmah təhti məmə nəghatian u timətəg o nəniən, ‘İəkos rəkis rəham təfəgə tərəh min,’ uə nəghatian u, ‘Əhtul maliuək?’ ²⁴ Kəni rəueiu onəkoteruh məmə Nəti İətəmimi in tatos nepətin o nos rəkisian təfəgə tərəh min u ikinu e nəhue nitəni.” Kəni in təməni=pən kəm suah u təmatimis məmə, “Əhtul, mos rəham niməhan maliuək matuvən imam ikin.” ²⁵ Kəni əmeiko təsuvəhiən əgin, suah u təhtul mələs rəhan niməhan minətəliuək mətəni-vivi Uhgın matuvən. ²⁶ Kəni ilah rəfin kəmotəuit pik ohni narmilah təmiuvig, kəni məutəni-vivi nərgi Uhgın, kəni məutəmrumin kəni məutəgin nəuvetin məutəni məmə, “Nəman, rəueiu kitah kəuteruh nati apispis əgin.”

Iesu təmauin e Lifai

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷ Uərisig e natimnati min u, Iesu təmiet maliuək matuvən, kəni in təmeruh suah kəti iətəm tatos məni rəha takis, nərgin u Lifai, tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Va, muərisig lak muva rəhak iətəmimi.” ²⁸ Kəni in təməpəh natimnati min rəfin rəhan, məhtul muərisig e Iesu.

²⁹ Kəni Lifai təmol nəuəniən asoli kəti rəha Iesu əpəha e rəhan nimə. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəutos məni rəha takis, mine nətəmi əpnəpin min kəməhuva məutəharəg pəti ilah min ilah məmə okotəuan. ³⁰ Kəni Farəsi min mine nətəmimi nəuvein min u rəhalah nəgətin min rəha Lou, nikilah təsəgəniən kəni məutəni=pən kəm nətəmimi rəha Iesu məmə, “?Təhro

5:11 Mat 19:27 ‡ **5:12** E Nauəua Raha Uhgın, nəghatian u “leprosi” tətəghati e nimisian pisin pisin min e nilositami. Nimisian min u tətərakin nilositami, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti təmos nimisian lanəha, in tamikmik e nəhmti Uhgın. Afın Levitikas iətəm tepət 13-14. **5:14** Lev 14:1-32 § **5:19** E nian əha, kəmol nəhgi nimə nəuvein e tael. Kəni nətəmi min u kəmos rəkis tael min nəuvein məmə otol nipəg təhmen e suah u iətəm in tatimis. **5:20** Aes 43:25; Luk 7:48 **5:24** Jon 5:8

itamah nautauen pæti æmæ itamah nætæmi kautos mæni ræha takis mine nætæm nol tæfagæ tærah?"

³¹ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "Iætæmimi u in tæsimisiæn, tæsaræriæian e toktæ. Mætæu iætæm tatimis, in otaræriæ e toktæ. ³² Iæu iæmæsuvaian mæmæ iækauin e nætæmimi min u kotæni mæmæ kinotæhruahru rækis. Mætæu iæmuva mæmæ iækauin e nætæmimi min u kotæhrun æmæ mæmæ ilah kautol nolian tærah min, mæmæ okotæuhlin ræhalah nætæligian."

Nolian ræha næpæhian nauænian o Uhgîn
(*Mat 9:14-17; Mak 2:18-22*)

³³ Kæni ilah kæmotæni=pæn kæm Iesu mæmæ, "Nætæmimi ræha Jon Bæptais, nian ræfin kæutæpæh nauænian mæutætuakæm o næfakian kæm Uhgîn, kæni nætæmimi ræha Faræsi min ilah min kautol æmæ nati kætiæh, mætæu ræham nætæmimi min kæutæuæn æmæ katilpin. ?Tæhro?"

³⁴ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "?Nian itamah nautol nauænian ræha iætæm tæmol æmæ marit, mætæu okotæni kæm ræhan min mæmæ okotækeikei motæpæh nunian nauænian, uæ kæpæ? !Kæpæ! ³⁵ Mætæu nian tætuva nætæmimi okotælæs rækis suah u tæmol æmæ marit motælæs mæhuvæn isæu o ræhan min nætæmimi. Kæni e nian æha, ilah okotæpæh nauænian lan."*

³⁶ Kæni Iesu tæmæni min næghatian æuhlin kæti tol lanu mæmæ, "Ko suah kæti tæsosian næpæn vi ræhan mæhapu næuветin, kæni mæhli=pæn e næpæn ænnæmit mæmæ otol pæsig e iætæm tærah. Mætæu tæni mæmæ otol lanæha, kæni otærækin ræhan næpæn vi, kæni næpæn vi næuветin ko tæsmæhli vivian ilau næpæn æuas.

³⁷ "Kæni ko suah kæti tæsosian wain vi miuvi=pæn e pætæl æuas u tæskasik, pætæl u kæmol e nilosi næni.† Næmæ suah kæti tol lanæha, kæni wain vi otæhliu kæni mimæhrehreh, kæni wain taiæh ræfin, kæni pætæl mæn, otærah. ³⁸ Mætæu wain vi okækeikei kiuvi=pæn e pætæl vi ætmætig. ³⁹ Kæni iætæmi iætæm tæmænnim rækis wain æuas, ko in tæsolkeikeian mæmæ otænnim min wain vi, mætæu in otæni mæmæ, "Wain æuas in tæuvir." "

6

Nætæmimi ræha Iesu kæmæutæhli wit
e nian ræha Sapæt

(*Mat 12:1-8; Mak 2:23-28*)

¹ Nian kæti e Sapæt, Iesu mine ræhan min nætæmimi kæmæutæliuæk mæutohapumæn e nasumian min ræha wit, nati kæti tæhmen e rais, kæni ræhan min nætæmimi kæutæhli wit næuvein mæutæuig rækis nilosin, kæni mautun.

² Mætæu Faræsi min næuvein kæmotagæt mæmæ, "!Ei! Sapæt u ræueiu, kæni nolian u nautol tæshæmen-pænian e Lou. ?Tæhro itamah nautol lanko?"

³ Mætæu Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "?Itamah næsotafinian e Nauæuæ Ræha Uhgîn, natimnati min æha Kig Tefit tæmol aupæn? Ilah ræhan min nætæmimi næumis tæmus ilah.

⁴ Kæni in tæmuvæn imæ e Nima Tapolin ræha Uhgîn, tæmos piret u iætæm pris min kinotæfæn rækis kæm Uhgîn. Kæni Lou tætæni mæmæ pris min æmæ kotæhrun nunian, mætæu Tefit in tæmun kæni mæfæn næuvein kæm ræhan min nætæmimi mæmæ okotun." ⁵ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "Iæu, Næti Iætæmimi, iæu iætærmænig e nian ræha Sapæt."

Iesu tæmol vi iætæmimi
e nian ræha Sapæt

(*Mat 12:9-14; Mak 3:1-6*)

⁶ Kæni e nian pisin kæti min ræha Sapæt, Iesu tæmuvæn æpæha imæ e nimæ ræha nuhapumian, mætætagæun nætæmimi. Kæni ikin æha, suah kæti æha ikin næhlmin maru tæmimis, ko tæsegaruian lan. ⁷ Kæni nægætun min ræha Lou, mine Faræsi min, ilah kæutasal mæmæ okoteruh mæ Iesu otol vi suah u e nian ræha Sapæt, pæh ilah kotæhrun nænian mæ Iesu tæmatgæhli Lou.

⁸ Mætæu Iesu tæmæhrun æmæ nætæligian ræhalah, kæni tæmæni=pæn kæm suah u næhlmin tæmimis mæmæ, "Va, mæhtul aupæn." Kæni tuvæn mæhtul=pæn æha aupæn. ⁹ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, "Iækotækeikei mæmæ iækætapuæh nati kæti o tæmah. ?Tæhro? ?E nian ræha Sapæt, nolian nak in tæhruahru e Lou mæmæ okol, kæhrun nolian nati tæuvir uæ kæhrun nolian nati tærah? ?Okosmiægah iætæmi, uæ okuhamu itæmi?" ¹⁰ Kæni Iesu tæmasal=pæn meruh nætæmimi mitælau, kæni mæni=pæn kæm suah u næhlmin tæmimis mæmæ, "Uahru-to e næhlmæm." Kæni in tæmuahru e næhlmin, kæni næhlmin tæuvir. ¹¹ Mætæu Faræsi min mine

5:30 Luk 15:1-2 **5:34** Jon 3:29 * **5:35** "Iætæmimi iætæm tæmol æmæ marit" tætagætun=pæn Iesu, kæni "ræhan min nætæmimi" tætagætun=pæn nætæmimi min ræha Iesu. † **5:37** E nian æha, kæmol pætæl ræha wain e nilosi næni. Pætæl vi in timætætig o nahgigian. Mætæu pætæl æuas in tæskasik ko tæsahgigian. Nian næhu krep tuva mol wain lan, kæni nahgin tætalifu pætæl tætasisi. **6:1** Dut 23:25 **6:2** Jon 5:10 **6:3** 1Saml 21:1-6 **6:4** Lev 24:5-9

nægætun min rəha Lou, nīkilah nərəh pik aɡin, kəni məutəghati-əghati kəm lah min məmə okotəhro e suah kəha Iesu.

*Iesu təmauin
e tueləf aposil min rəhan*

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Kəni e nian min əha, Iesu təmuvən əpəha ilis e nītəuət məmə otəfaki, kəni mətəfaki lapin mətəuarus tian. ¹³ Kəni tinian, in təmauin e rəhan min nətəmimi məmə okəhuva moteruh in. Kəni in təmitəpin rəkis tueləf, mauin e nərgin lah məmə aposil min. ¹⁴ Nərgi aposil min u tol lanu: Saimon iətəm Iesu təmauin e nərgi vi mə Pitə, mine pian Antiru, mine Jemis mine Jon, mine Filip, mine Patolomiu, ¹⁵ mine Matiu, mine Toməs, mine Jemis nəti Alfias, mine Saimon u kətauin lan məmə Selot, ¹⁶ mine Jutəs nəti Jemis, mine Jutəs Iskariot u iətəm təmegəhan e Iesu kəm rəhan min tikimīr min.†

*Iesu təmægætun nətəmimi kəni mosmiəgəh
nətəm kəutohmis*

(Mat 4:23-25)

¹⁷ Kəni Iesu mine rəhan aposil min kəmotəiuaiu e nītəuət məhuva ikin kəti təməhli ikin, ilah nətəmimi rəhan min tepət, mine nətəmimi əpnəpin min tepət, kəmotəipən nītəni Jutiə, mine Jerusiləm, mine nīkalkali nītəhi Taea mine Saedon. ¹⁸ Ilah kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Iesu, kəni məmə otol vi nīmisiən min rəhalah. Kəni in təmol vi nīmisiən min rəhalah. Kəni in təmol vi min nətəmimi narmīn tərəh min kəmotərəkin ilah. ¹⁹ Kəni nətəmimi nətəm kəməutəhtul təlau-təlau lan, kəmotəlkut məmə okotek mətəu-inu nəsanəniən tatsipən lan matol vi ilah rəfin.

Nəɡiəniən mine nərahiən

(Mat 5:1-12)

²⁰ Kəni Iesu təməsal=pən meruh rəhan min nətəmimi, kəni tənī=pən kəm lah məmə, “Itəmah u nanrah nəri, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgīn, kəni in otərməniɡ e təmah.

²¹ Itəmah nətəm nəumis tatus itəmah rəueiu, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, onəkotəni məmə, “Əuah, təhmen.”

Itəmah nətəm nəutasək u rəueiu, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu onəkotaləh.

²² Onəkotətiɡ e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kəutəməki e təmah, kəni kəseɡəhaniən e təmah məmə onəkotol nati kətiəh itəmah min ilah, kəni kətəni rah itəmah, kəni kətərəkin nərgi təmah məmə itəmah rəha iərmis min, kəni ilah kəutol nolīən min əha kəm təmah mətəu-inu iəu Nəti iətəmimi, kəni itəmah rəhak min.

²³ E nian min əha, nəkotəɡiən, kəni motəmako e nəɡiəniən mətəu-inu nətəuuiən asoli rəhatəmah rəha natimnati min əha tətətiɡ e nəɡəu e neal. Nīkitəmah otəɡiən mətəu tipiləh min kəmotol nolīən kətiəh əmə kəm iəni min aupən ikin.

²⁴ Mətəu, kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah u rəhatəmah nautə tepət rəueiu mətəu-inu, ninotos rəkis nəɡiəniən rəfin iətəm onəkotos,

²⁵ Kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah nətəm nəutəuən pik məutətəu təuvir lanəha rəueiu mətəu-inu, nəumis otəpanus itəmah.

Kəsi, nəhməiən asoli otuva o təmah nətəm nəutələh əha rəueiu mətəu-inu, onəpanotasək aɡin.

²⁶ Kəsi, nərahiən asoli otuva o təmah nian nətəmimi min kəutləfəri nərgi təmah mətəu-inu, tipiləh min kəməutləfəri lanəha nərgi iəni eiə min aupən ikin.”

Otolkeikei rəhatəmah min tikimīr min

(Mat 5:38-48; 7:12)

²⁷ Kəni təməni min məmə, “Mətəu iətəni kəm təmah nətəm nəutətəliɡ lak motəhrun məmə, onəkotəkeikei məutolkeikei rəhatəmah tikimīr min, kəni məutol təuvir kəm nətəm kəutəməki e təmah, ²⁸ kəni nian nətəmimi kəutəuiəkən e təmah, mətəu itəmah onəkotəni=pən kəm Uhgīn məmə otəfən rəhan nəuviriən kəm lah, kəni onəkotəfaki o nətəmimi u kəutol tərəh e təmah.

²⁹ “Okəmə suah kəti tem nīkapim, əfən min nəven tem. Okəmə suah kəti tos rəham kot, kəni ətəhtul maru min o nəfən minīən rəham sot. ³⁰ Kəni əfən min nati nak kəm

* **6:15** Afīn-to futnot e Mat 10:4. † **6:16** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfias. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəu rəha Matiu. **6:21** Sam 126:5-6; Aes 61:3; Nəh 7:16-17 **6:22** Jon 15:19; 16:2; 1Pitə 4:14

iätəmimi kəti nəmə teasiə lam, kəni iätəmimi kəti təmos rəham nəuvein natimnati, əpəh əmə, məsətapuahian lan. ³¹ Kəni otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e nolian min rəfin iätəm nəkətolkeikei məmə nətəmimi okətol kəm təmah.

³² “Nikitamah təsəhtian məmə okləfəri itamah nəmə itamah nautolkeikei əmə nətəmimi min u kətolkeikei əmə itamah mətəu-inu, nətəmi kotərəh min, ilah min kətolkeikei ilah min. ³³ Nikitamah təsəhtian məmə okləfəri itamah nəmə itamah nautol təuvir əmə kəm nətəmi min u kətol təuvir əmə kəm təmah. Mətəu-inu nətəm kotərəh min kətol min nati kətiəh. ³⁴ Nikitamah təsəhtian məmə okəni-vivi itamah nəmə nautegehəh e natimnati kəm nətəmi nəuvein nətəm ilah kotəhrun nalpin-pinəian nitain kəm təmah. Mətəu-inu nətəmimi kotərəh, ilah min kəutegehəh e natimnati kəm lah min məmə nian kəti kəpanos=pən min nitain.

³⁵ “Mətəu onəkətolkeikei məutolkeikei rəhatəmah min tikimər min, kəni məutol təuvir kəm lah, kəni mautegehəh=pən e natimnati u kəmotos məmə okəsətalpinian. Okəmə onəutol lanəha, rəhatəmah nətəuian əsoli tətətig, kəni nəkahuva nenəti Uhgın İlis Agin, mətəu-inu in tatol təuvir kəm nətəm kəutaumis min, kəni matol təuvir min kəm nətəmi u kəsətanian məmə nikiləh tagian o natimnati təuvir u in tatol kəm lah. ³⁶ Mətəu onəkətolkeikei nətəmimi təhmen əmə e rəhatəmah Tatə tatolkeikei nətəmimi.”

Sənian nolian rəha iätəmimi
(Mat 7:1-5,17-27; 12:34-35)

³⁷ Kəni İesu təməni məmə, “Onəsənian nolian rəha iätəmimi məmə tərəh, pəh kəsənian rəham nolian məmə tərəh; onəsənian məmə suah kəti otəkeikei mos nalpinian o təfagə tərəh rəhan, kəni pəh okəsənian məmə ik onəkəkeikei mos nalpinian o təfagə tərəh kəti rəham; salpinian malu e nolian tərəh rəha iätəmimi u tatol kəm ik, kəni pəh kəsəlpinian kalu e nolian tərəh rəham. ³⁸ Ətuati, məfən kəm nətəmimi, kəni Uhgın otəfinə natimnati tətət tətət kəm ik, təhmen e kətim u təməri kəsin-asin kərgin təri məriəuah kəni mətauvəregın u okəfinə e nəhləm. Okəmə nəkəfən tətət, okəfinə tətət kəm ik, mətəu nəmə nəkəfən təkəku əmə, okəfinə əmə təkəku kəm ik.”

³⁹ Kəni in təməni nəghatian əuhlin kəti kəm lah məmə, “İətəmi nəhmtin tətis ko təsəhtian iätəmi kəti min u nəhmtin tətis min. !Kəsi, okiəuvig=pən e nıpəg əsoli! ⁴⁰ İətəm kətəgətun, in təsapirəkisian rəhan iəgətun, mətəu iätəmi u tətətəlig vivi mətitəu=pən iəgətun e nətəligian min rəfin, in otuva məhmen e rəhan iəgətun.

⁴¹ “? Təhro nətəni nıpispisi nigı e nəhmti piəm, mətəu nikim təsəhtian nigı əsoli agin e nəhmtəm? ⁴² ? Nəmə nəsəhrunian nigı əsoli e nəhmtəm, kəni onəkəhro mos rəkis nıpispisi nigı e nəhmti piəm? !İtaməh nəfəki eiə min! Aupən mos rəkis nigı əsoli e nəhmtəm, kəni məhrun neruhian niftəni e nəhmti piəm kəti.”

⁴³ Mətəu İesu təkəikei mətəni məmə, “Ko nigı katun kəti kotəsəuəian e nigı kəsunian, təhmen=pən əmə e nigı kəsunian ko təsəuəian e nigı katun, ⁴⁴ mətəu kəhrun neruhian nigı e nəuan. Ko iətəmi təsəhlian nəua nigı katun e nigı akonə, kəni ko iətəmi təsəhlian nəua nigı ətəhian e nəuaniləuis arfu. ⁴⁵ İətəmi təuvir; nikin tərəiaəh e natimnati təuvir min, kəni in tatol natimnati təuvir. Kəni iätəm tərəh, nikin tərəiaəh əmə e nolian tərəh min, kəni in tatol əmə nolian tərəh; mətəu-inu e nian in tətəghati, kəni natimnati min əha e nikin kəutəhiet.”

⁴⁶ Kəni İesu təməni məmə, “? Təhro nəutəuin lak məmə ‘İərməniğ, İərməniğ,’ mətəu nəsətolian nati iətəni? ⁴⁷ Pəh iəkəgətun itəmah e nolian rəha suah kəti iätəm təmuva əhniəu, kəni mətəu nəghatian min rəhak, kəni matol natimnati min iätəm iətəni ilah.

⁴⁸ “Kəni in təhmen əmə e iätəmimi u təmol rəhan nimə. Təmaupun mel niftəni meiuəiu muvən məfəl vivi kəpiel əpəha ləhtəni, kəni mol pən rəhan nimə ikin. Nian nuhuən təməfuv maiu məhrəh muva mələs pikin, mətəu təsələuəlian lan, mətəu-inu təmol təskasik. ⁴⁹ Mətəu iätəmi iätəm tətətəu nəghatian rəhak kəni məsəlian, in təhmen=pən e iätəm təmol pəri rəhan nimə əmə e niftəni. Nian nuhuən təməfuv maiu məhrəh muva mələs pikin nimə, kəni əmeiko təmei morin məhapu-əhapu.”

7

Nəhatətəian rəha iätəmi əsoli kəti rəha soldia min
(Mat 8:5-13)

¹ Nian İesu təməghati rəkis kəm nətəmimi, kəni in təmuvən əpəha e taun Kəpeniəm. ² Kəni ikin əha, iätəmi əsoli kəti rəha soldia min rəha nətəm Rom tətətig, kəni slef kəti əha ikin rəhan iätəmimi in tolkeikei pik, mətəu slef əha tətəmis pik, rəhan nəhməian tətət. ³ Kəni e nian iätəmi əsoli əha təmətəu nənian rəha İesu, kəni in təmahli rəkis nətəmi əsoli nəuvein rəha nətəm İsrəl məmə okəhuvən motəni=pən kəm İesu məmə otuvən mol vi rəhan slef. ⁴ Kəni

nətəmi asoli min əha kəməhuva moteh Iesu, məutətapuah əskasik ohni məutəni məmə, "Iərmənig, təruahru əmə məmə nakasiru e suah kəha, ⁵ mətəu-inu in tolkeikei pik kitah nətəm Isrel, kəni in təmasiru mol nimə rəha nuhapuminiən."

⁶ Kəni Iesu təmitəu=pən ilah. Kəni nian kinəhuva iuəkir o nimə, iətəmi asoli rəha soldia min təhli=pən rəhan min nətəmi kəhuvən moteruh Iesu məutəni rəhan nəghatiən u məmə, "Iərmənig, suvaieən nahgim təsikəieən, mətəu-inu iəu iəsəhmenien məmə nəkuva imak ikin. ⁷ Kəni tol lanu, iəu iəsəhmenien mə iəkuva meh ik. Ik iətəmi asoli kəti, mətəu iəu iətəmi əkəku əmə. Mətəu əghati əmə, kəni rəhak iol əhruin, in otətəu təuvir min. ⁸ Iəkəhrun məmə ik natos narmənigien məmə nimisiən otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu min, rəhak nətəmi asoli min kəutarmənig lak, kəni iatol nəuialah. Kəni soldia min nəuvein əha ikin nətəm iəu iətarmənig e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti məmə, 'Uvən,' kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni kəm kəti məmə, 'Va,' kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, 'Ol nati u,' kəni tol nati əha."

⁹ Nian Iesu təmətəu nəghatiən u, narmin təmiuvig pik o nəghatiən rəha suah u. Kəni in təmeirair mənə=pən kəm nəhlin nətəmi u kəutəhtul uərisig lan məmə, "Iəkəni kəm təmah məmə, suah u səniəmə in iətəm Isrel. Kəni nati əpnəpin nətəm Isrel, mətəu iəsəruhien ilah kəti rəhan nəhatətəieən iahgim təhmen=pən lan." ¹⁰ Kəni e nian iahlirəkis min rəha iətəmi asoli kəmohtəlig=pən iəh, kəni moteruh iol əhruin əha tinasənən rəkis.

Iesu təmosiəgəh nəti pətəlimis kəti

¹¹ Kəni təsuvəhiən e natimnati min u, Iesu təmuvən e taun kəti nərgin u Nain, ilah rəhan min nətəmi mine nimənin nətəmi tətət kəutəhuərisig lan. ¹² Kəmol nipi e kəpiəl titəlau e taun əha, kəni nian Iesu təmuva iuəkir o namtiəluə rəha taun, meruh nətəmi kəutsipən e taun məutələs iətəm təmimis kəti. In iətəm aluə iərman, nəti pətəlimis kəti in kətiəh əmə. Kəni nimənin nətəmi tətət e taun əha kəutəliuək pəti ilah pətəlimis əha.

¹³ Mətəu nian Iərmənig təmeh pətəlimis əha, nikin təhmə pik ohni, kəni mənə=pən kəm in məmə, "Səsəkiən." ¹⁴ Kəni in təmuvən mek uvləvələ u kətəlis suah u təmimis lan, kəni kəmotəhtul. Kəni Iesu təməni=pən məmə, "Iətəm aluə! Iətəni kəm ik məmə, əhtul!" ¹⁵ Kəni iətəm təmimis təməniəgəh kəni məhtul, kəni minətəghati. Kəni Iesu təfən iətəm aluə əha kəm rəhan məmə.

¹⁶ Nətəmi rəfin kəmotəgin məutəəmrumin, kəni məutəni-vivi Uhgim məmə, "Iəni asoli kəti tinuva u rəueiu kəutatig kitah min!" Kəni məutəni min məmə, "IUhgim təmuva məmə otasiru e rəhan min nətəmi!" ¹⁷ Kəni nanusiən rəha Iesu təməi mətəlau ikin min rəfin e nitəni Jutiə kəni e niftəni min rəfin min iuəkir ohni.

Iesu mine Jon Bəptais (Mat 11:2-19)

¹⁸ Nətəmi rəha Jon Bəptais kəməni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm Iesu təmol ilah. Kəni Jon Bəptais təmauin e rəhan keiu iətəmi mil kiəuva ohni, ¹⁹ kəni təhli rəkis ilau məmə okian mueruh Iərmənig muətapuah ohni məmə, "Təhro? ?Ik u iətəm kəməni əupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmi kəti min məmə otəpanuva min?"

²⁰ Kəni nian suah mil kəmiəuva mueruh Iesu, kəməni=pən kəm in məmə, "Jon Bəptais təmahli=pa itiməlu iəkiəuva məmə iəkuətapuah ohnik məmə, "Təhro? ?Ik u iətəm kəməni əupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmi kəti min məmə otəpanuva min?" "

²¹ Kəni e nian əmə əha ilau kəmiəuva mueruh Iesu lan, mətəu Iesu tatol nimisiən tətət kotəuvir. Nəuvein kəutos nimisiən pisin pisin min, nəuvein narmin tərəh tətətig e lah. Kəni nətəmi tətət nəhmti lah tərəh, mətəu Iesu təmol vivi ilah. ²² Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, "Iətəlig mian muəni=pən natimnati min ərəfin u kəm Jon, nati iətəm nəmuətəh kəni mueruh. Nətəmi nəhmtiəh təpis kinauteruh nati. Kəni nətəmi nətəm nəhlikiləh tərəh kinotətəu təuvir kəni minəutəliuək. Kəni nətəmi min u kəmotos nimisiən leprosi, nilosilah tinəuvir. Kəni nətəmi min u nipiətgəlgilah təmalu, rəueiu əha kinautətəu nati. Kəni nətəmi min u kəmoəhmis, kinotəmiəgəh min. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tinatəni pətiəgəm nanusiən təuvir kəm nanrah min. ²³ Iətəmi otətiəg e nəuvirien pəhriən nəmə in təsəhlmanien e nəhatətəieən lak o natimnati min iətəm iəu iatol uə iəsoliən." *

²⁴ Nian iahləpis mil rəha Jon ilau kəmiətəlig min, kəni Iesu tinətəuvin mətəghati e Jon kəm nətəmi min u kəutəharəg əha ikin, mətəni məmə, "Aupən, nəməutəhuvən ikin təpiə-məpiə ikin məmə nəkəteh nak? ?Nəməhuvən məmə nəkotafu iətəmi əpnəpin əmə kəti təhmen e nimanuvəhli əfəməh iətəm nimətəgi tətəlifə alifə əpnəpin əmə? Kəpə. ²⁵ ?Kəni təhro itəmah

7:15 1King 17:23; 2King 4:36 7:16 Luk 1:68 7:20 Sam 40:7; Mal 3:1; Nəh 1:8 7:22 Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18

* 7:23 E nian rəha Iesu, nətəmi tətət kəutəsal=pən o Kristo iətəm otəpanuva. Mətəu nikilah təhti məmə in otol nolian pisin e nolian rəha Iesu. Nikilah təhti məmə Kristo otos nasənənien o nəluəginian o kəpmən rəha Rom.

nəməhiet, məmə nəkotafu iətəmi kəti iətəm tatuvən e nəpən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmiimi kəutəhuvən e nəpən təuvir, məutagien əmə o rəhalah nautə, ilah kəutatig e nīmə təuvir min təhmen e rəha kig. ²⁶ Mətəu nati nak əha nəməhuvən məmə nəkotəruh, ləni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah məmə in ilis tapirəkis iəni. ²⁷ Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgın təmətəghati lan. Uhgın təməni məmə, 'Otafu-to, 'Ətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatien. In otəupən lam məmə otol əpenə-pənə e rəham suaru.'

²⁸ Iətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsapirəkisien suah kəha Jon. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni agin e Narməniəgien Rəha Uhgın, in ilis tapirəkis Jon."

²⁹ Nian nətəmi əpnəpin, mine nətəmiimi rəha nosien takis kəmotətəu nəghatien rəha Iesu, ilah kəmotəni məmə suaru rəha Uhgın in suaru əhruahru. Kəutəni lanəha mətəu-inu Jon təmol bəptais rəkis e lah. ³⁰ Mətəu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou, ilah kəməsotosien bəptais rəha Jon, kəni inəha ilah kəmotəpəh suaru rəha Uhgın e nəmiəgəhien rəhalah.

³¹ Kəni Iesu təməghati min məmə, "O iəkəni nolien rəha nətəmiimi u rəueiu, məmə təhmen e nak? Kəni rəhalah nətəligien təhro? ³² İlah kəotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikin katol makit ikin məutəhkuul məutəuin e lah min nəuvein məmə, 'İtimah iəmotəhli nau kəm təmah məmə onəkəutol danis rəha nəgəniən lan, mətəu itəmah nəsətolien danis. Kəni itimah iəməutasək eiüə rəha nīmisiən, mətəu nəsətasəkien kitah min itimah.'

³³ 'İatəni lanu mətəu-inu nian Jon Bəptais təmuva, mətətuakəm məsunien nəuanien nian tēpət o nəfakien, məsəmnimiən wain. Kəni itəmah nəutəni məmə, 'Suah kəha, narmın tərəh kəti tətətig lan.' ³⁴ Mətəu iəu, Nəti İtəmiimi, iəmuva mətəuən mətəmnim wain, kəni itəmah nəutəni məmə, 'İtəfu-to, suah kəha in iətəmiimi rəha nəuən pikien mine iətəmiimi rəha nəpisiən, kəni mətan pəti ilah nətəmiimi rəha nosien mənə rəha takis, mine nətəmiimi nətəm nol təfəgə tərəh!' ³⁵ Mətəu nəinatigien rəha Uhgın mine nəlpəkəuiən rəhan in təhruahru məmə itimlau Jon iətuol nati in tolkeikei. Kəni nəmiəgəhien rəha nətəmiimi u kəutəhatətə lanəha tətəgətun məmə inu nıpəhriənien."

Pətan tərəh kəti təməueiu nəhki İesu e səntə

³⁶ Kəni Farəsi kəti, nərgin u Saimon, in təmauin e İesu məmə otuvən mauən e rəhan nīmə. Kəni İesu təmuvən lahuənu, kəni muvən imə e nīmə rəha Farəsi u mətəharəg məmə otəuən.†

³⁷ Kəni pətan kəti e taun əha in iol təfəgə tərəh, təmətəu məmə İesu tətəuən əpəha imə Farəsi ikin. Kəni in təməs səntə kəti muva iətəm nəhmtin tiəkis. Səntə u e pətəl kəmol e kəpiəl iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni kəmə əlapəstə. ³⁸ Kəni in təmuva iəkəri o İesu məhtul e nikali nəhlikin mətasək, nəhu nəhmtin təhli=pən e nəhki İesu mol nəhlikin təpirig. Kəni təməfəl nəhu nəhmtin e nəhki İesu e nəuanun, kəni mətek nəhki İesu e nıkapin mətəfən nısiəien kəm in,‡ kəni mol=pən səntə e nəhlikin.

³⁹ Kəni Farəsi u təməh nati u, kəni mənə aru e nıkin məmə, "Nəmə suah u in iəni pəhriən, ko in təhruən əmə nolien rəha pətan əha iətəm tatek nəhlikin, məmə in iol təfəgə tərəh."

⁴⁰ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, "Saimon, iəkəlkəikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik."

Kəni Saimon tənəni məmə, "Əuəh, İəgətun, nati nak?"

⁴¹ Kəni İesu tənəni məmə, "Suah kəu, rəhaləu mənə təsəhmenien, kəni iərmənig kəti təməfən mənə nəuvein kəm lau, mə nian kəti kəmənuhalpin rəhan mənə. Kəti təməs faif-hanrit tənariəs, kəni kəti tos fifti tənariəs. § ⁴² Nian iləu kınuəruu nəlpiniən, kəni iərmənig təməni məmə, 'uəpəh əmə nəlpiniən mənə u nəmuos.' Kəni suah mil u in pəhruvən lan otolkeikei pik iərmənig?"

⁴³ Kəni Saimon in tənəni məmə, "Nıkkik təhti məmə iətəm u in təməs mənə tēpət, iərmənig in nıkin təməpət əhni, in otolkeikei pik iərmənig." Kəni İesu təməni məmə, "Nəməni pəhriən."

⁴⁴ Kəni İesu təməirair mərəh pətan u, kəni mənə=pən kəm Saimon məmə, "Saimon, nəməh pətan u, uə kəpə? Nian iəmuva imam ikin, ik nəsəfəien nəhu kəti o nəueiəu nəhlikək, mətəu pətan u, in təməueiu nəhlikək e nəhu nəhmtin məfəl e nəuanun. ⁴⁵ Nian iəmuva, kəni Saimon, ik nəməsəliən nəmtətiən kəti məmə nəkolkeikei iəu. Mətəu pətan u, tatek əmə nəhlikək e nıkapin lənkə, kəni nolien rəhan tətəgətun məmə in tolkeikei iəu. ⁴⁶ Saimon, ik nəməsəueiəuən rəhk-kəpə e kaliku nəuvein, mətəu pətan u, in təməueiu nəhlikək e səntə iətəm nati kəti nəhmtin tiəkis. ⁴⁷ Kəni tol lanu iətəni kəm ik məmə, inəfəl rəkis rəhan təfəgə

7:26 Luk 1:76 7:27 Mal 3:1 7:29 Luk 3:12 7:30 Mat 21:32 7:34 Luk 15:2 † 7:36 Nian min nəuvein,

nətəm İsrəl kəutohtəu=pən nolien rəha nətəm Kris mine nətəm Rom nian kəutəuən. Mətəu tēpil rəhalah in ləhtəni agin, kəni nətəmiimi kəutəməhli e nikali lah motol nəhmliləh tətəu pəri kəuəgə lah, kəni nəhli lah maru tatos nəuanien məutun. Kəni məutuəhru əmə e nəhlikiləh kəteruh əmə. Inu İesu təmol lanu nian pətan əha təmuva məueiu nəhlikin. Erüh narmın e Mat 26. 7:37 Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 ‡ 7:38 Nəghatien Kris əhruəhru tətəni məmə, pətan əha təmek nəhki İesu e nəhlin, kəni inu nəmtətiən rəha nısiəien, kəni nıkin təgəni o natimnati iətəm İesu təmol kəm in. § 7:41 "Tənariəs," inu mənə rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, faif-hanrit (500) tənariəs təhmen e faif-hanrit-təusin vatu (500,000 vatu), kəni fifti (50) tənariəs təhmen e fifti-təusin vatu (50,000 vatu).

tərah min u tepət pik, kəni tol lanu, noliən min əha iətəm təmol, tətəgətun məmə tolkeikei pik iəu. Mətəu nian iətos rəkis təfəgə tərah rəha iətəmimi nəuan nəuветin əmə, kəni kəsi, rəhan nolkeikeien in natiəkəku ohniəu.”

⁴⁸ Kəni İesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Rəham təfəgə tərah min, iəu inafəl rəkis.”

⁴⁹ Kəni nətəmimi nəuвеin min iətəm kəməutəuən ilah min, kəutəni kəm lah min məmə, “? İətəmimi naku tani məmə tatos rəkis təfəgə tərah rəha iətəmimi?”

⁵⁰ Mətəu İesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Uhgın tinosmiəgəh ik mətəu-inu nəməhatə təlak. Kəni uvən, pəh nəməlinuən rəha Uhgın tətətig ohnik.”

8

Nipətan min u kəmautasiru e İesu

¹ Uərisig e natimnati min əha, İesu in tətəliuək matuvən e taun min nəuвеin mine lahuənu min nəuвеin. In mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın kəni mətənu pətigəm nanusian təuvir rəha Narmənigian Rəha Uhgın. Kəni e nian əha, tuələf aposil min rəhan kəməutohtəu=pən.

² Kəni nipətan nəuвеin min kəmautuərisig e İesu, inu aupən ilah kəmautohmis, u kəmautos narmin tərah min e lah, mətəu İesu in təməhgi pətigəm narmin tərah min kəni mol vi rəhalah nimisən. Nərgi nipətan min u Meri u kətəni məmə Maktəla u İesu təməhgi pətigəm narmin tərah səpin lan; ³ mine Joana pətauəhli rəha Jusa iətəm in tepət e nətəmimi nətəm kəutol uək e nimə rəha kig Herot Antipas; mine Susana; mine nipətan tepət min. Nipətan min u kəutəfən rəhalah məni o nosiən nəhmti natimnati o nasiruən e İesu mine rəhan tuələf nətəmimi min.

Nəghatiən əuhlin e niftəni

(Mat 13:1-23; Mak 4:1-20)

⁴ Nətəmimi min tepət kəmətisəpən e taun min tepət məhuva o İesu. Nian kəməhuva məutəhtul titələu lan, kəni təməni nəghatiən əuhlin u kəm lah, ⁵ “Suah kəti, rəha nərfəiən nikiti wit, təmuvən mətearəgrəg e nikiti wit əpəha e nasumiən. Kəni nəuвеin timəarəgrəg e suaru, mətəu nətəmimi kəməhuva motəliuək lan, kəni mənig min kəməhuva motun rəkis ilah. ⁶ Kəni nikitin nəuвеin kohməarəgrəg=pən e niftəni nəuan nəuветin iətəm kəpiel əha ləhtəni lan. Nian koteviə, kəni motəukei mətəu-inu nəhu tiəkə ləhtəni ikin. ⁷ Kəni nikiti wit nəuвеin kəmətəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikiti wit min koteviə mətəu niləuis tətətu-atu ilah kəni kohmis. ⁸ Mətəu nikiti wit nəuвеin kəmətəmei=pən e niftəni təuvir kəni moteviə kəni motəuə e nəua lah tepət pik təhmen=pən e uan-hanrit.”

Nian İesu təməni rəkis nəghatiən u, kəni nəghati, məni kəm lah məmə, “İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlgiv vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

⁹ Kəni nətəmimi rəha İesu kəmətəpuəh ohni məmə, “Əni=pə nipəti nəghatiən u kəm timah.” ¹⁰ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah, Uhgın tinerəh rəkis e rəhatəmah suaru məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən rəha Narmənigian Rəha Uhgın iətəm tətəhluəig. Mətəu nətəmimi min nəuвеin, ilah kəutos əmə e nəghatiən əuhlin min, məmə ilah okoteh, mətəu kotəruu, kəni ilah okəutətu, mətəu ko kəsotəhruniən.”

¹¹ Kəni İesu in təməni məmə, “Nipəti nəghatiən u tol lanu. Nikiti wit tətəgətun=pən nəghatiən rəha Uhgın. ¹² Nikiti wit iətəm təməmei e suaru tətəgətun=pən nətəmimi min u kəutətu nəghatiən rəha Uhgın, mətəu Setən tatos rəkis nəghatiən rəha Uhgın e rəhalah nətəlgian məmə okəsotəsiən nipəhrəniən lan, mə Uhgın otəsosmiəgəhiən ilah.

¹³ “Nikiti wit min u kəmətəmei=pən niftəni u təkəku kəpiel əha ləhtəni, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəutətu nəghatiən rəha Uhgın, nikiləh tətəgən ohni. Mətəu nokiləh təseuəuiən isəu, ilah kəutəhatətə e nian əkuəkir əmə. Mətəu nian nəfeifeiən tuva, uə nərahian tuva e nəmiəgəhiən rəhalah, kəni ilah kotəmei e rəhalah nəhatətəiən.

¹⁴ “Kəni nikiti wit min u kəmətəmei=pən e niki niləuis, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəmətətu nəghatiən rəha Uhgın, mətəu natimnati tepət tətətu-atu=pən e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəu ilah kəutətəlg pik e natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhalah, uə ilah kotolkeikei nautə tepət, uə ilah kotolkeikei məmə okotətu təuvir e rəhalah nəmiəgəhiən. Kəni nəmiəgəhiən rəhalah təsəuəiən e nati təuvir kəti e nəghatiən rəha Uhgın.

¹⁵ “Mətəu nikiti wit min u kəmətəmei e niftəni təuvir, kəutəgətun=pən nətəmimi u kəmətətu nəghatiən rəha Uhgın, kəni nikiləh təhruahru kəni məuvir, kəni ilah kəmətaskəlim nəghatiən rəha Uhgın tiəkis e nikiləh. Kəni ilah kotəuə e nəmiəgəhiən təuvir.”

Otaharu pəri lait e tepil

(Mak 4:21-25)

¹⁶ Kəni İesu təməni=pən məmə, “?Pəh tətəsiəpən e lait kəni masuəpəpim lan e bəkit, uə taharu=pən e nipəg pet? !Kəpə! Kəsəliən lanəha. Nian nəkotəsiə e lait, kəni motəharu pəri e

tepil mämə nətəmimi okoteruh nati lan. ¹⁷ Kəni tol min lanəha, nəmə suah kəti tətəhluaiğ e nati kəti, mətəu Uhgın in otol əpu in, kəni nəmə suah kəti tatos oneuan nəghatıan kəti, mətəu Uhgın in otəni əpu. ¹⁸ Nəghatıan u nəutətəu, otətəlig vivi lan. İtəmi u in tınəhrun rəkis nıpəti nəghatıan rəhak, in təhrun nosıan tətət təhmin. Mətəu İtəmi u təsəhrunıan, in otəmkarəpən e nati İtəm nıkin tətəhti mämə tatos.”

Mamə rəha İesu mine pian min

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Kəni e nıan əha, mamə rəha İesu mine pian min kəməhuva mämə okoteh, mətəu ko kəsəhuvənıan İuakır moteh mətəu nətəmimi tətət kəutətəlig lan. ²⁰ Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in mämə, “Mamə rəham mine pian min ilah əpəha ihluə kəutəhtul, ilah kotolkeıkeı mämə okoteruh ik.”

²¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah mämə, “Nətəmimi rəfin u nətəm kəutətəu nəghatıan rəha Uhgın kəni məutohtəu=pən, ilah u rəhak nətəmimi min, ilah rəhak min mamə min mine piak min.”

İesu təmənıəhu nımətəgi asolı e nəhu Lek Kaləli

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Nıan kəti İesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot kəti, kəni in təməni=pən kəm lah mämə, “Pəh kəhuvən e nıkalı lek e nıtəni=pən.” Kəni kəmotııvı nıvən mohıet. ²³ Nıan bot tınətəıu, kəni İesu təmıuvən mətəpılı. Kəni nımətəgi asolı kəti təmeıuıuı=pən e nəhu əha, kəni nəhu tınatıvən e nıpəğnəua bot, kəni İuakır əmə bot tammın. ²⁴ Kəni kəmotəhgı-pəri İesu kəni motəni, “İEı, İtəmi asolı! İEı, İtəmi asolı! Air-tə, okohmıs rəueıu!”

Kəni İesu təmaır magət mənıəhu nımətəgi mine peau-peau asolı min. Kəni nımətəgi təmoɦrahlı nəhlmin, kəni təməməlinu. ²⁵ Kəni İesu təməni kəm lah mämə, “Təɦro? ? Rəhatəmäh İə nəhatətəıan?”

Mətəu ilah kınotəğın, kəni narmılah təmııvıg min, kəni mınautəni=pən kəm lah min mämə, “İEı! ?İtəmimi nak u? Nati ənpapın nımətəgi mine nəhu, mətəu kəutətəlig e rəhan nəghatıan matıuol.”

İesu təməhgı pətıgəm

narmın tərəh e suah kəti

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Kəni ilah kəməhuva mohıetıgəm=pa İma nətəm Kerasa İkın, İnəha e nıtəni=pən e nəhu u, kəni məhıvırı. ²⁷ Nıan İesu təmııvırı, kəni əmeıko İtəmimi kəti əha İkın təmııva meh. Suah u, narmın tərəh min kəutətıg lan, kəni in əpın in tətəvənıan e napən, kəni in təsapılıan İmə, mətəu in tətətıg əmə əha e nıpəg kəpıel min, İkın katıtənım nətəmimi İkın. ²⁸⁻²⁹ Əpın İkın, nıan tətət, narmın tərəh əha tətöl in tətəlməlı pık, kəni nətəmimi kəutəlıs nəhlkın mine nəhlmin e sen mämə otəskəlım tıəkıs mauteh mämə otəsərəkınıan natımnatı. Mətəu nıan rəfin tətəatıv-eatıv sen min əha, kəni narmın tərəh tətəkəıkeı kəm in mämə otıet magım mıvən əpəha İkın təpıə-məpıə İkın.

Mətəu nıan İalməlı u təmeɦ İesu, təmeərag əfəməh, muva morın=pən e nəhlkı İesu, kəni mətəgət mämə, “İesu, Nəti Uhgın İlıs Agın! ?Nəmə nəkəɦro lak? İƏuı, İtətapııəh ohnık mämə onəsəlıan nalpınıan asolı kəti kəm İəu!” Narmın tərəh u təməni lanu mətəu-ınu İesu təməni rəkıs mämə in otıet magım e suah u.

³⁰ Kəni İesu tətətapııəh ohnı mämə, “?Nərgəm pəɦ?” Kəni in təməni mämə, “Nımənın Tətət.” Təməni lanəha mətəu-ınu narmın tərəh min tətət kəməutətıg lan. ³¹ Kəni narmın tərəh min kəmotətəpııəh əskəsık o İesu mämə, “Onəsahlı-pənıan İtımah e nıpəg İtəm naunıan tıkə tapınəpı İkın, u İmə nalpınıan.”

³² Kəni İkın əha e nıkalı nıtəuət, pıkəh min tətət kəutəııan məutan əha İkın. Kəni narmın tərəh min kəməutasək=pən məutəni=pən kəm İesu mämə, “Əuı, əgəhan e tımäh İəkəhıvən e pıkəh min əha.” Kəni İesu təmeğəhan e lah kəhıvən. ³³ Kəni narmın tərəh min u kəmohıet e suah u məhıvən e pıkəh min, kəni pıkəh min ilah rəfin kəmotarıu məuteııuıı e nıpatı, kəni motııvıg=pən e nəhu motammın.

³⁴ Nıan nətəmimi nətəm kəutağın pıkəh min kəmoteh nati u, kohıet motəğım məhıvən məutəni pətıgəm nanıııən rəha natımnatı min u e taun rəhalah mine İkın min rəfin tıtəııau-təııau. ³⁵ Kəni nətəmimi kəmohıet e taun məhıvən mämə okoteruh natımnatı min əha. Kəni kəməhuva moteruh İesu, kəni moteh min suah u narmın tərəh min kəmohıet rəkıs lan, in tətəɦarəg e nəhlkı İesu kəni nəpəh nalməlıan, kəni mınəfən rəkıs rəhan napən. Kəni nətəm e taun u kəmotəğın.

³⁶ Kəni nətəmimi u kəmoteh əɦruəɦru nati u e nəhmtıılah, ilah kəmotanus tətıvən kəm nətəmimi nəıveın min məutəni pətıgəm mämə İesu təməɦrol lanu mol vivi suah kəha, u

aupørn narmín tarah mín kəməutatig lan. ³⁷ Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkir o Kerasa, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə otiet əha imalah ikin mətəu-inu ilah kınəutəgin pik. Kəni əmeiko in təmuvən e bot məmə okotasuə məhuvən nəve nəhu=pən.

³⁸ Mətəu suah u narmín tarah mín kəməhiet lan, in təmətapuəh o Iesu məmə, “!Pale, pəh iəkuvnə kitah!” Mətəu Iesu tənı=pən kəm in məmə, ³⁹ “Həlig muvən imam ikin, muvən mənı pətigəm natimnati mın u Uhgın təmol kəm ik.” Kəni suah u təmuvən ikin rəfin e taun u iman ikin mətəni pətigəm natimnati mın iətəm Iesu təmol kəm in.

Pətauəhli kəti iətəm tatimıs mine pətan kəti iətəm təmimıs
(*Mat 9:18-26; Mak 5:21-43*)

⁴⁰ Nian Iesu təmətalig=pa mın e nıtəni=pa e nəhu u, nətəmimi nıkilah təmagiən məmə koteruh mın Iesu, mətəu-inu ilah kəmautəhtahnın. ⁴¹ Kəni iətəmi kəti təmuva mēh, nərgin u Jaerəs, suah u in iətəmi asoli kəti rəha nımə rəha nuhapuminiən. Təmuva meıuıai mısın nəulin e nısiəiən, mətakeıkeı e nətapuəhiən kəm Iesu məmə in otuvən əpəha iman ikin, ⁴² mətəu-inu nətin pətəkəku tatimıs pik rəhan nəhməiən tēpət, kəni təsuvəhiən rəueıu tımıs. In nəuan kətəh əmə, rəhan nu tuələf.

Kəni Iesu təməliuək matuvən o pətəkəku əha, kəni nımənın nətəmimi tēpət kəmotəhtul təlau lan nəutatətə əmə e lah mın. ⁴³ Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nımisiən rəhalah nıpətan nian rəfin əmə mınos nu tuələf, kəni in təmuvən o nətəmimi tēpət iətəm kəutul mərəsin, mətəu ko kəti təsol vian. ⁴⁴ Kəni pətan əha in təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nıfıfı napən rəha Iesu, kəni əmeiko rəueıu əgin mın, rəhan nımisiən təmol naunun. ⁴⁵ Kəni Iesu tənı məmə, “?Eı, pəh təmek iəu?”

Mətəu nətəmimi kotəni məmə, “Kəti təsekıən ik,” kəni Pitə tənı məmə, “! İətəmi asoli, nətəmimi tēpət kəutələs pikın ik.”

⁴⁶ Mətəu Iesu tənı məmə, “Kəpə. İəkəhrun məmə iətəmi kəti təmek iəu mətəu-inu iəmətəu nəsanəniən təmıet lak.”

⁴⁷ Kəni nian pətan əha tınəhrun məmə ko təsəhluaıgiən, in təmuva mətərəmrumın pik kəni mısın nəulin mətəfən nısiəiən kəm Iesu. Kəni e nəhmıti nətəmimi rəfin, tənı pətigəm kəm Iesu məmə təmek in o nak, kəni mətəni pətigəm mın məmə nian təmek in, kəni rəueıu əgin mın, rəhan nımisiən təmol naunun. ⁴⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətık pətan, e rəham nəhatətəiən lak, nınuva mınəuvır. Kəni atuvən, pəh nəməlinuıiən rəha Uhgın tətətig ohnik.” ⁴⁹ Nian Iesu təmətəghati əhanəh, kəni iətəmi kəti təmsipən ima Jaerəs ikin tıet=pa, kəni mənı kəm Jaerəs məmə, “Nətım pətəkəku tınımıs rəkis. Mə iəgətun nəhgın təsikəiən məmə tuva.”

⁵⁰ Mətəu nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, in təməni=pən kəm Jaerəs məmə, “Səginıən. Əhatətə əmə lak, kəni pətəkəku rəham, in otəmiəgəh mın.” ⁵¹ Nian Iesu təmuvən mıetigəm=pən lahuənu ima suah kəha, kəni mıt rəkis əmə Pitə mıne Jon, mıne Jemis, mıne məmə mıne tatə rəha pətəkəku u iətəm təmimıs, məmə ilah əmə okəhuvən imə. ⁵² Nətəmimi rəfin kəutasak əfəmah məutaıın e pətəkəku əha, mətəu Iesu tənı=pən kəm lah məmə, “Sotasəkıən. Pətəkəku u in təmisiən. In tətəpili əmə.”

⁵³ Kəni ilah kəmotəlah əusvan lan mətəu-inu ilah kotəhrun məmə pətəkəku əha tınımıs rəkis. ⁵⁴ Mətəu Iesu təmuvən imə, kəni meapən mos nəhlmi pətəkəku u kəni mauın lan məmə, “Pətəkəku, əhtul.” ⁵⁵ Kəni əmeiko pətəkəku əha təməmiəgəh mın məhtul. Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəfən nati kəti tun.” ⁵⁶ Kəni rəhan məmə mıne tatə, narmııau təmııvıg pik, mətəu Iesu tənı=pən kəm lau məmə, “Onəsüəni pətigəmiən natimnati mın u kəm iətəmimi kəti.”

9

Iesu təməhli pətigəm
rəhan nətəmi tuələf
məmə okotəni pətigəm
Narməniğıən Rəha Uhgın

(*Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16*)

¹ Kəni Iesu təməriarun rəhan mın tuələf nətəmimi, kəni məfən nəsanəniən kəm lah kəni məteğəhan=pən e rəhan nepətıən kəm lah məmə ilah kotəhrun nəhgi pətigəmiən narmın tarah mın, kəni mə ilah okotol vıvi nımisiən mın. ² Kəni Iesu təməhli pətigəm ilah məmə okotəni pətigəm Narməniğıən Rəha Uhgın, kəni məmə okotol vıvi nətəmimi iətəm kəutohmıs.

³ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkəhuvən, məsotosiən natimnati nəuvein rəha nəlıuəkıən rəhatəmah, natimnati iətəm təhmen e kasikin, uə kətim, uə nəuəniən, uə mənı, kəni məsotosiən napən keıu. ⁴ Kəni nian itəmah nəkəhuvən e lahuənu kəti məutatig e nımə kəti, nımə u inu onəkotətig əmə lan mətəuarun nian itəmah onəkəhiet lan. ⁵ Kəni ikin pəhrıvən onəkəhuvən ikin, nəmə nətəmimi nıkilah təsəginıən məmə nəkəhuva motatig

itəmäh miläh, kəni onəkotohräpispis räkis nıməulul e nəhlki təmäh kəni mohiet. Inu nəmtätien kəti tətəgətun məmə nəkotəpəh ilah, kəni niki Uhgın təräh o lah.”

⁶ Kəni ilah kəməhiet motaliuək mautəhuvən lahuənu min məutanus pətigəm nanusian təuvir, kəni ikin min rəfin kautəhuvən ikin, məutəfaki kəm nətəmimi tətət, kəni kotəmiəgəh.

⁷ Kəni Kig Herot Antipas u in iərmənig e nitəni Kaləli, in tətətəu nanusian rəhä natimnati min u iətəm Iesu tatol ilah. In tətətəlig lan muvən, mətəu tinəruru əfəməh mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Jon Bəptais tinəmiəgəh min, ⁸ kəni nətəmimi nəuvein min kəutəni məmə Elaijə tinuva min, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in iəni kəti rəhä Uhgın aupən ikin iətəm tətəmimiəgəh min. ⁹ Kəni Herot Antipas tətəni məmə, “Jon u, iəu iəməuəhtuv räkis rəhn-kapə. ?Mətəu iətəmi pəh u iətətəu rəhan nanusian?” Kəni in mətəsal e Iesu məmə oteruh.

*Iesu təmaugin
nətəmimi faif-tausin*

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ Kəni aposil min rəhä Iesu kəməhtəlig=pə min ohni, kəni motəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm kəmotol. Kəni in tətət ilah mohiet räkis e nətəmimi, məhuvən əpəhä taun pisin kəti min, nərgin u Petsaitə. ¹¹ Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nanusian məmə Iesu tinuva, kəni kəməhuva mautəhuərisig e lah. Kəni Iesu nikin tətəmiəgən əmə nian tətəmeruh ilah, kəni in tətəgətun ilah e Nərmənigian Rəhä Uhgın, kəni mətol vivi nətəmi kautohmis kəutəmiəgəh min.

¹² Kəni ləhnaiuv iuəkir tapinəpu, nətəmi tuələf rəhä Iesu kəməhuva ohni məutəni məmə, “Iərmənig. Ahli=pən nətəmimi rəfin kautəhuvən əpəhä lahuənu min məmə okotəsal ikin kəti o napiliən kəni mətəsal e nauəniən kəti kotun mətəu-inu, ikinu nətəmimi kohkə ikin, in liminan.”

¹³ Mətəu Iesu tətəni=pən kəm lah məmə, “Kəpə, itəmäh əmə. Onəkotaugin nətəmimi min əhä.” Mətəu ilah kəmotəni məmə, “Itimäh iəutos əmə piret faif mine nəmu keiu. ?Təhro? ? Nəkölkeikei məmə iəkəhuvən motos nəhmti nauəniən kəti min nig nımənin nətəmimi min rəfin əhä?” ¹⁴ Kəmotəghati lanəhä mətəu nətəmimi tətət pik u kəməhuva ikin əhä, nəmə kafin nəman əmə, kəni ilah rəfin faif-tausin.

Mətəu Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Əhuvən mətəuəri ilah fifti fifti motəni məmə okotəharəg.” ¹⁵ Kəni rəhan min nətəmimi kəmotəuəri ilah min lanəhä, kəni nətəmimi rəfin kəmotəharəg.

¹⁶ Kəni Iesu tətəmos piret əhä faif mine nəmu u keiu, məsal-pəri əpəhä e neai, kəni məfaki=pən lan, kəni məmkəris məfan kəm rəhan min nətəmimi məmə okotəfan kəm nətəmimi. ¹⁷ Kəni nətəmimi rəfin kəmotəuən məhuvən nərfiləh tāsisi. Kəni kotəpəh nipispisi nauəniən, kəni nətəmimi rəhä Iesu kəmotəipəi=pən e kətim asoli ilah tuələf kotəri vivi.

*Pitə tətəni məmə
Iesu in Kristo*

(Mat 16:13-20; Mak 8:27-9:1)

¹⁸ Kəni nian kəti, Iesu mine rəhan min əmə nətəmimi kautatig, kəni Iesu tətəfaki kəm Uhgın. Kəni in tətətəpuəh e lah məmə, “?Nətəmimi kəutəni iəu məmə iəu pəh?” ¹⁹ Mətəu kotəni məmə, “Nəuvein kəutəni məmə ik Jon Bəptais. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni Elaijə. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni kəti rəhä Uhgın u aupən ikin iətəm tinəmiəgəh min.” ²⁰ Kəni Iesu tətətəpuəh e lah məmə, “?Mətəu itəmäh nətəmimi məmə iəu pəh?” Kəni Pitə tətəni məmə, “Ik Kristo iətəm Uhgın tətəni məmə otahli=pə.”

²¹ Mətəu Iesu tətəniəhu əskasik ilah məmə okəsotəniən nəghatien min əhä kəm nətəmimi. ²² Kəni in tətətəg mənə min kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Nati kəti otəkəikei muva mol nipəhrinien lan, məmə iəu, Nəti İətəmimi, oikətəu nəhməin e natimnati tətət. Kəni nətəmi asoli u nəhlin rəhä İsel, mine pris asoli min, mine nəgətun min rəhä Lou, ilah okotəməki lak, kəni motuhamu iəu, kəni iəkimis. Mətəu nian tatol kisil lan, Uhgın otol iəkəmiəgəh min e nımisiən.”

²³ Kəni Iesu tətəni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “İətəmi u tolkeikei məmə otuva muərisig lak, in otəkəikei məpəh natimnati min nikin tolkeikei, kəni məlas rəhan nigı kəməluau muərisig lak, ²⁴ mətəu-inu nəmə iətəmimi tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhian e niftəni u, in otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhian itulin. Mətəu iətəmimi u otimis o nərgək, kəni in otos nəmiəgəhian itulin. ²⁵ ?Nəmə suah kəti otos rəfin natimnati rəhä niftəni u, kəni mımis ohni, in otos nati təuvir nak? ²⁶ Okəmə nəkaulis o nəniən nərgək mine rəhak nəghatien, kəni Nəti İətəmimi in min otaulis min ohnik e nian in otuva e nəpətien əhəgəhag

mine nəsanəniən rəhan, mine e nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəha Tatə rəhan mine nagelo min asim. ²⁷Mətəu iətəni nīpəhrīniən kəm təmah məmə, itəmə nəuvein u nəutəhtul u ikinu, onəkoteruh Narmənigiən Rəha Uhgīn uərisig nəpanohmis.”

Iesu mine Mosis mine Elaijə
(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸Nian Iesu təməghati rəkis, iuəkīr o nəfakīən kətīəh, kəni Iesu təmit Pitə, mine Jon, mine Jemis kəməhuvən əpəha ilis e nītəuət məmə in otəfaki. ²⁹Kəni nian in təmətəfaki, kəni rəhn-kəpə təməuhlin muva mol pisin, kəni napən rəhan təmuva mərūən matoraip-oraip. ³⁰Kəni əmeiko Mosis mine Elaijə kəmiaiet=pa muəhtul məhləghati ilahal Iesu, ³¹Kəni nəhagəhagiən asoli kəti təmasiə mītəlau e lau, ilahal kəməhləghati e nimisiən rəha Iesu əpəha Jerusiləm iətəm otol nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgīn mə tuva mol nīpəhrīniən lan.*

³²Mətəu Pitə mine suah mil, napiliən tinos rəkis ilahal, kəni kəmhləpili nəuvein. Mətəu nian kəmhlair, mīhlafu nəhagəhagiən asoli tītəlau e Iesu, kəni kəmhləruh Mosis mine Elaijə kətūəhtul ilahal Iesu. ³³Kəni nian suah mil kinətuagim rəkis e Iesu, kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iərməni, təuvir məmə itimahal iəkluva məhlatig u ikinu. Pəh iəklol nimaavluvl kisiil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.” Mətəu in təmətəghati əpnəpin əmə, məsəhruniən məmə nəghatiən nak u in tətəni. ³⁴Mətəu nian təmətəghati əhanəh, kəni nəpuə kəti təmuva məuveg ilahal, nian kəmhləruh nəpuə təməuveg ilahal, kəni kəmhləgin pik. ³⁵Kəni ilahal kəhlətəu nəuia suah kəti təmsipən e nəpuə, mətəni məmə, “Inu nətik iətəm iəu iəmitəpin. !Əhlətəlig vivi lan!”

³⁶Nian kinotətəu rəkis nəuia Uhgīn təməghati, kəni Pitə mine Jon mine Jemis kəmhləruh pisin əmə Iesu. Kəni e nian min əha, kəsələnən natimnati min əha kəm suah kəti min, kəməsələnən natimnati min u iətəm kəmhləruh.

Iesu təmahli pətigəm
narmīn tərəh e suakəku kəti
(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)

³⁷Kəni kəməni laug lan, nian Iesu mine rəhan iətəmi mīlahal kəmotsipəri ilis e nītəuət moteuiəu=pa, kəni motəh nətəmiimi tēpət kəməhuva ohni. ³⁸Kəni nətəmiimi min əha kəti təmauīn əfəməh e Iesu məmə, “Iəkolkeikei məmə nəkuva masiru e rəhak suakəku iərman, mətəu-inu in nəuan kətīəh əmə. ³⁹Nian tēpət, narmīn tərəh kəti tətūva lan, kəni mol in tətəgət pik, kəni mol nīpətin tətərəmrumin pik, nəhun nəuan ruən tatiet, təhmen e nəuəui nītəhi. Narmīn tərəh əha tətorin pik in, kəni mətəskəlīm in, kəni məsəpəhiən nian kəti. ⁴⁰Kəni iəu iəmətapuəh o rəham min nətəmiimi məmə okotəhgi pətigəm narmīn tərəh u, mətəu ilah kotərru nəhgi pətigəmiən.”

⁴¹Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah u nətəmi rəuei mine, rəhatəmah nəhatətəiən tikə. Kəni rəhatəmah nətəligiən təsəhrūəhruiən. Kərmə oləkatig kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəhgin iəpənəmeig e təmah. It nətim muva u ikinu.”

⁴²Nian suakəku u təmətuva əhanəh o Iesu, kəni narmīn tərəh tətəgəpis təmei morin=pən e niftəni, mol nīpətin tətərəmrumin pik. Mətəu Iesu təməgət əskasik e narmīn tərəh u, kəni məhgi pətigəm narmīn tərəh tiet, kəni mol vi suakəku. Kəni məfən suakəku u kəm rəhan tata.

⁴³Kəni ilah rəfin, narmīlah təmiuvig o nəsanəniən asoli rəha Uhgīn. Mətəu nian nətəmiimi narmīlah təmiuvig o natimnati min rəfin u Iesu təmol ilah, kəni in təməni=pən kəm rəhan min nətəmiimi məmə, ⁴⁴“Otos nəghatiən u teiəui mamnīm e nikitəmah kəni məsotaluiən lan. Iəu Nəti İstəmiimi, suah kəti otegəhan=pən lak e nəhlmī tikimīr min rəhak.” ⁴⁵Mətəu rəhan min nətəmiimi kəsotəhruniən nīpəti nəghatiən u mətəu-inu Uhgīn təməhluəig e nīpəti nəghatiən u məmə ilah okəsotəhruniən, kəni ilah kinotəgin o nətapuəhiən o nīpəti nəghatiən u o Iesu.

Pəh in tēpət?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)

⁴⁶Kəni nətəmiimi rəha Iesu kinautol nīkilah min məmə pəh in otepət məpirəkis ilah rəfin. ⁴⁷Mətəu Iesu təməhrun rəkis nati nīkilah tətəhti, kəni in təmos suakəku kəti kəni mit muva kəni təhtul e nīkalī lah, ⁴⁸kəni mənī=pən kəm lah məmə, “Nəmə iətəmi kəti, nīkin tagiən məmə otos suakəku kəti mēruh vivi, kəni in tatol lanəha e nərgək, kəni in təhmen=pən məmə in tatos iəu, məteh vivi iəu. Kəni iətəmi tatos iəu e nīkin aglən, in tatos Uhgīn u iətəm

9:26 Mat 10:33; Luk 12:9 * 9:31 Nəghatiən Kris əhrūəhrū təni məmə, “kəni kəhləghati e nian in otiet magim əpəha Jerusiləm.” 9:31 Luk 9:22 9:32 2Pitə 1:16-18 9:35 Luk 3:22 9:44 Luk 9:22 9:45 Luk 18:34 9:46 Luk 22:24

təmahlī=pa iəu. Nəniən pəhriən u mətəu-inu iətəmi tatosiahu in ləhtəni aɡin, in otuva iətəmi asoli.”

⁴⁹ Kəni Jon təməni məmə, “Iərməniɡ. Itimah iəmoteruh suah kəti tətəhɡi pətigəm narmin tarah min e nərgəm, kəni iəmotəniəhu məmə otəsoliən lanəha mətəu səniəmən in rəhatah kəti iətəmi.” ⁵⁰ Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Səniəhuian mətəu-inu, nəmə suah kəti təsoliən tikimir itamah min, kəni in tolkeikei itamah.”

Nətəm Səmeriə nəuvein nikilah təməsəɡianian o Iesu

⁵¹ Kəni tinuva iuəkir o nian Uhgın otos Iesu lan muvən əpəha e negəu e neai, kəni Iesu tinolkeikei məmə otəkeikei muvən Jerusiləm. ⁵² Kəni in təmahli=pən nətəmi nəuvein mə kotos rəhan nəghatien motaupən məhuvən əpəha lahuənu kəti e nitəni Səmeriə məmə okotol əpenə-penə ohni. ⁵³ Mətəu nətəmi ikin əha, kəsotolkeikeian məmə in otuvən matig əha imalah ikin, mətəu ilah kotəhrun vivi məmə in tatuvən Jerusiləm.† ⁵⁴ Kəni nian rəhan iətəmi mil, Jemis mine Jon, ilau kəmueruh nati min u, kəni kəmuəni məmə, “?Iərməniɡ, nəkolkeikei məmə iəkuəuin e niɡəm tisipən əpəha ilis e negəu e neai meiuai muva mus ilah?”‡ ⁵⁵ Mətəu Iesu təmeirair mahi ilau. ⁵⁶ Kəni ko məhuvən min lahuənu pisin kəti min.

Nətəmi nəuvein kəmotəni mə okohurisig e Iesu

(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Kəni e nian Iesu mine rəhan min nətəmi kəməutaliuək mautəhuvən e suaru, kəni suah kəti təməni=pən kəm in məmə, “Onəkuvən=pən iə ikin, iəkita=pən ik.”

⁵⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kuri rarpin min, rəhalah niyəɡ tatig məmə okotapili ikin. Kəni mənig min, nimaalah tatig məmə okotapili ikin. Mətəu iəu Nəti Iətəmi, nima rəhak tikə o napilian.”

⁵⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm suah kəti min məmə, “Va, kilau min ik, nəkuva ik rəhak iətəmi.” Mətəu suah u tənī=pən məmə, “Iərməniɡ, əui. Oləkita=pən ik mətəu pəh iəkuvən pipim mitənim rəhak tatə.” ⁶⁰ Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kəpə, əpəh=pən. Pəh nətəmi kinohmis rəkis e nikilah, kohtənim aru ilah min. Mətəu ik, uvən məni pətigəm Narməniɡian Rəha Uhgın.”

⁶¹ Kəni kəti min tənī məmə, “Iərməniɡ, iəkəta=pinə ik muva iətəmi rəham, mətəu əui, pəh pipim iəkitalig=pən imak ikin mauəhrui rəhak min nətəmi.”

⁶² Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nəmə suah kəti tinatuəin matol uək rəha Uhgın, mətəu rəhan nətəligian tatuvən o natimnati pisin pisin min nəuvein, kəni suah u təsəhmen-pənian məmə Uhgın otarməniɡ lan.”

10

Iesu təmahlipən

rəhan nətəmi səpinte-tu

o nəniən nanusian təuvir

¹ Uərisig e natimnati min əha, Iərməniɡ tətəpən rəkis səpinte-tu nətəmi nəuvein min rəhan, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu kotaupən lan məhuvən e taun min, mine ikin min nəuvein min iətəm Iesu təpanuərisig muvən ikin.

² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “! Oteruh-to! Nauəniən tepət əpəha e nasumiən tinməhtə, mətəu noluek min təkəku əmə kəutəulək lan. Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluek min tepət məmə okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan. ³ Əhuvən, mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə iəu iətahli=pən itamah nautəhuvən təhmen e sipsip əlkələh min məutaliuək mautəhuvən e nəlugin kuri rarpin min. ⁴ Kəni onəsotosian kətim əkəku rəha məni, mine kətim, mine put, kəni məsotəmeiɡian e suaru məutəghati kəm nətəmi.”

⁵ “Nimə nak o nəkəhuvən ikin, nəkotaupən motəni pətigəm məmə, ‘! Pəh nəməlinuian otətətiɡ ikin!’ ⁶ Nəmə iətəmi rəha nəməlinuian əha ikin, kəni rəhatəmah nəfakiən otuva mol niyəhriənian lan, kəni nəməlinuian otətətiɡ ohni. Mətəu nəmə iətəmi kəti tol lanəha tikə, kəni nəua nəfakiən rəhatəmah otitətiɡ=pa min o təmah. ⁷ Kəni onəkotətiɡ əmə e nimə kətəiəh, sotapilian e nimə pisin pisin min. Kəni nauəniən nak okotəfinə kəm təmah, nəkotun. Kəni nəmnimiən nak okotəfinə, nəkotənim. Mətəu-inu nəmə suah kəti tatol uək, kəni təhruahru məmə in otos nətəuian lan.

9:48 Mat 10:40 9:50 Mat 12:30; Luk 11:23 † 9:53 Nətəm Səmeriə kəutəfaki e nitəuət Kerasim əpəha Səmeriə. Tol lanəha, ilah kəsotolkeikeian nətəm Isrel u kəutəhuvən=pən əha imalah ikin mautəhuvən Jerusiləm məutəfaki e Nimə Rəha Uhgın. ‡ 9:54 E kopi əuas min nəuvein rəha Niutəstimin iətəm kəməti e nəghatien Kris aupən, kətilpin nəghatien u məmə, “təhmen e Elaiyə.” Afin-to e 2King 1:9-16 9:54 2King 1:9-16 9:61 1King 19:20 10:1 Mak 6:7 10:2 Mat 9:37-38; Jon 4:35 10:3 Mat 10:16 10:4 Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 10:7 1Kor 9:6-14; 1Tim 5:18

⁸“Nian itamah nəkəhuvən e taun kəti, nəmə nīkilah tagiən o təmah, kəni nəkotun nauəniən nak kotəfinə kəm təmah. ⁹Kəni itamah onəkotəkeikei motol vī nətəmi kəutohmīs māutətig ikin, kəni motəni=pən kəm lah məmə, ‘Narməniğin Rəha Uhgīn tətuvə iuəkīr o təmah.’ ¹⁰Mətəu nəmə nəkəhuvən e taun kəti, kəni nətəmi nīkilah tətəgiən o təmah, kəni əhuvən məutaliuək e suaru asoli min, kəni motəni məmə, ¹¹‘Nīmətul rəha niftəni e nəhlikitimah, iəkotəhrəpispis rəkis, inu in nəmətətiən tətəgətu n məmə nəmōtol tətəhmenīən, kəni Uhgīn tətəpəh itəmah. Mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə Narməniğin Rəha Uhgīn tīnatuvə iuəkīr rəkīs.’ ¹²Kəni iətəni pəhrīən kəm təmah məmə, Uhgīn otəfən nəlpinīən asoli kəm lah tapirəkīs nəlpinīən rəha taun əhə Sotəm aupən.

¹³“!Itəmah nətəm Korasin, kəsi, nəhməiən asoli otuva o təmah! !Itəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nəhməiən asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tətəp e taun mīl rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhlinīən nətəligiən rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əhə əpəhə Taea mine Saedon aupən, ko nətəmi əhə ikin əhə kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən e noliən tərāh min, kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtəhə e nigəm məutəgətu n məmə kautətəu tərāh əgin o noliən tərāh min rəhalah. ¹⁴Mətəu e nian əhə iətəm Uhgīn otol nəlpinīən kəm nətəmi, nəlpinīən rəhatəmah in otəskasik, məpirəkīs nəlpinīən rəha nətəm Taea mine Saedon u aupən. ¹⁵?Kəni itəmah nətəm Kəpənīəm, nīkitəməh tətəti məmə Uhgīn otəfəri=pən itəmah əhə ima nīsiəiən əpəhə e nēgəu e neai? !Kəpə! Mətəu Uhgīn otəhlman e təmah nəkotəuiəu ləhtəni əgin, ima nəlīsiən.”

¹⁶Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmi məmə, “Nətəmi u kəutətəlig e təmah, kəutətəlig lak. Kəni nətəmi min u kəutəuhlin=pən nəmthlah e təmah, kautəuhlin=pa nəmthlah kəm iəu, kəni məutəuhlin=pən nəhmtīlah kəm suah u iətəm təmahli=pa iəu.”

Səpinte-tu nətəmi rəha Iesu kəmohtəlig

¹⁷Kəni nətəmi min rəha Iesu ilah səpinte-tu kəmohtəlig=pa min, kəni nīkilah təmagiən məutəni kəm Iesu məmə, “!Iərməniğ, nati əpnəpin narmīn tərāh min, mətəu nian itimah iəkotəghati e nərgəm, kəni ilah kautol nəuiətmah!” ¹⁸Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “!əu iəməh Sətən təmsipəri ilis e neai meuiəu təhmen=pən e noraipən. ¹⁹Otətəlig-to. Iəu iəfinə rəkīs nəsanəniən kəm təmah, u itəmah nəkotəhrun nēvig-ərainiən sineik min mine skopion* min. Kəni nəsanəniən u iətəfinə kəm təmah, in tapirəkīs nəsanəniən rəha tikimīr rəhatah, Sətən. Kəni ko nati kəti tətərəkiniən itəmah. ²⁰Inu nīpəhrīənīən. Mətəu onəsotəgiənīən məmə narmīn tərāh min kautol nəuiətmah, mətəu onəkotəgiən əmə mətəu-inu Uhgīn tīnətəi rəkīs nərgitəmah əpəhə e nēgəu e neai.”

²¹Kəni e nian əhə, Narmīn Rəha Uhgīn təmol niki Iesu tətəgiən pik, kəni in təməfəki mənī məmə, “Tətə Uhgīn, ik Iərməniğ rəha natimnati rəfin ilis e neai mine ləhtəni e nəhue niftəni. Iətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluəg e nīpəti natimnati min u e nəhmti nətəmi nətəm koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmōl əpu kəm nətəmi nətəm kotəhmen=pən əmə e kəlkəlah min məmə okotəhrun vivi. Əuəh, Tətə, inu nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”

²²Kəni Iesu təkəikei mətəghati kəm lah məmə, “Rəhak Tətə təmegəhan=pa rəkīs natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgīn, məmə iəu pəh əhruahru. Mətəu Tətə Uhgīn əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi Uhgīn, mətəu iəu pisin əmə u Nəti Uhgīn, iəkəhrun, mine nətəmi nətəm iəu iəmitəpin məmə ləkōl pətigəm Tətə Uhgīn kəm lah.”

²³Kəni Iesu təmeirair məghati əmə kəm rəhan min nətəmi məmə, “! Onəkotətig e nəuviriən pəhrīən mətəu-inu itəmah nautəh e nəhmtitəmah natimnati min u! ²⁴Iətəni kəm təmah məmə, iəni min tətəp aupən, mine kig min tətəp, kəmotōlkeikei pik məmə okotəh natimnati min u itəmah nauteruh, mətəu kəməsoteruhīən. Kəni ilah kəmotōlkeikei məmə okotətəu natimnati min u itəmah nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

Iesu təməghati əuhlin e iətəmi təuvir kəti rəha Səmeriə

²⁵Kəni e nian əhə, iəinatig kəti rəha Lou təməhtul meiuə əmə e nətəpuəhiən kəti kəm Iesu məmə oteht-to məmə Iesu in tēinatig pəhrīən uə kəpə. In təməni məmə, “?Iəgətu n, oiəkəhro lanu mos nəmiəgəhiən ituln?” ²⁶Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “?Lou rəha Mōsis tətəni məmə nak? ?Nian ik nətəfin, nīpətīn tətəni nak kəm ik?”

10:8 1Kor 10:27 **10:11** Uək 13:51; 18:6 **10:12** Jen 19:24-25; Mat 10:15; 11:24 **10:15** Mat 11:20-24 **10:16** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 **10:18** Aes 14:12; Nəh 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Nəh 20:1-3,10 * **10:19** Skopion in nati kəti təhmen e tūpə əkəku kəti u tətəlkəu e niftəni. Tatus itəmi, kəni tətəhmə, tapirəkīs nīlpat uə pitimar. **10:20** Fil 4:3; Nəh 3:5 **10:22** Jon 3:35; 10:15 **10:24** Mat 11:25-27; 13:16-17 **10:25** Mat 22:35-40; Luk 18:18

²⁷ Kəni suah u təməni=pən məmə, “Onəkəkei molkei Iərməniḡ rəham Uḡin e niḡim rəfin, mine nəmiəḡhiən rəfin rəham, mine nəsanəniən rəfin rəham, mine nətəliḡiən rəfin rəham, kəni molkei min ik min nəuvein məmə natolkei aru ik mine.”

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “In əhruahru ko. Okəmə natol lanəha, kəni ik onəkəs nəmiəḡhiən itulin.”

²⁹ Mətəu suah kəha, in tolkei əmə məmə otəḡatun rəhan noliən məmə in iətəmi əhruahru, kəni in təmatəpuəh o Iesu məmə, “?Mətəu niḡəh min ilah iəu min nəuvein?”

³⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Suah kəti təmsipən Jerusiləm kəni maliuək meiuaiu matuvən əpəha Jeriko. Kəni e suaru, nakləh min nəuvein kəmotəskəlim motəmk i rəkis rəhan napən, kəni motoh motələhu timiseiah mətəməhli e suaru, kəni motəḡim motəpəh.

³¹ “Kəni əmeiko təuvir aḡin, pris kəti tatitəu min suaru əha mətəva, mətəu nian in təmeruh suah kəha, in təmaliuək mos nikali suaru matuvən. ³² Kəni Lifait† kəti titəu min suaru kətiəh muva, mətəu nian in təmeruh suah kəha in tətəməhli, təmol əmə nati kətiəh min maliuək mos nikali suaru. ³³ Mətəu iətəm Səmeriə kəti, iətəm kautol tikim iḡ ilah nətəm Isrel, in min tatitəu suaru əha mətəva, kəni meruh suah kəha tətəməhli. Nian təmeruh, niḡin təmahmə ohni, ³⁴ kəni in təmaliuək muvən ohni, mafəl rəhan niḡəḡim e oiel mine wain, kəni məuveḡ vivi ilah. Kəni miləfəri suah u maharu-pəri e rəhan toḡki, kəni mələs mian əpəha e hotel kəni məteḡ vivi. ³⁵ Kəni kəməni lauḡ lan, in təmos məni‡ muvən məfən kəm iətəmi rəha hotel, kəni məni=pən kəm in məmə, ‘Onateḡ vivi suah u, kəni nəmə nəkaraki e rəham kəti məni lan, kəni nian iəu iəkətəliḡ=pa min, kəni nəkəni=pa, kəni iəu iəpanalḡin.’”

³⁶ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəḡhatian u, kəni mətapuəh o iəinatig e Lou məmə, “?E rəham nətəliḡiən, suah milalah əha, nəkəhruən məmə ilahəl pəh təmol təuvir kəm suah kəha kəmoḡ, təhmen məmə in in kəti?” ³⁷ Kəni iəinatig e Lou təməni=pən məmə, “Iətəmi iətəmi in təmolkei pik suah kəha.” Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Intəh. Ik uvən mol min təhmen=pən əmə məmə inu suah kəha təmol.”

Iesu təmuvən e lahuənu rəha Matə mine Meri

³⁸ Nian Iesu mine rəhan min nətəmi kəmətəliuək e suaru, kəni kəməhiet=pən lahuənu kəti. Kəni pətan kəti, nəḡḡin u Matə, in təmos Iesu e niḡin aḡiən muvən əpəha e rəhan niḡə. ³⁹ Pətan əha, pian kəti əha iḡin, nəḡḡin u Meri. Kəni Meri təmuva məharəḡ iuək iḡ e nəhliḡi Iərməniḡ mətətəliḡ e nəḡətuəniən min rəhan. ⁴⁰ Mətəu Matə, rəhan nətəliḡiən tatuvən pik o noliən nauəniən, kəni uək tinatoh in. Kəni təmuvən o Iesu məni=pən kəm in məmə, “? Iərməniḡ, təhro? ?Nikim təhti məmə təhruahru əmə, uə kəpə, məmə pətan u piak təsasiruiən lak mine o noliən uək u, kəni iəu piḡin əmə iatol? Ahli=pa məmə otəva masiru lak.” ⁴¹ Mətəu Iərməniḡ təməni=pən kəm in məmə, “Ei, Matə. Sətəliḡ pikəni e natimnati min təpət lanko. ⁴² Mətəu nati kətiəh əmə in nati aḡin, kəni Meri in titəpən rəkis nati u iətəm in təuvir tapirəkis, kəni ko iəu iəsos rəkis iən nati əha ohni.”

11

Iesu təmətəḡatun rəhan min nətəmi e suaru rəha nəfakiən kəm Uḡin (Mat 6:9-15; 7:7-11)

¹ Nian kəti, Iesu təmətəfaki kəm Uḡin iḡin kəti. Nian təmol naunun nəfakiən rəhan kəm Uḡin, kəni rəhan kəti iətəmi təmətəpuəh ohni məmə, “Iərməniḡ, əḡətuən-to itəmah e suaru rəha nəfakiən kəm Uḡin, təhmen=pən e Jon Bəptais in təməḡətuən rəhan min nətəmi.”

² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian nəmə nəkotəfaki kəm Uḡin, nəkotəni məmə, ‘Tətə Uḡin, nəḡḡəm ilis aḡin, pəh nətəmi okotisiəi. Pəh rəham nərməniḡiən tuva mətatig.

³ Nian rəfin, onəkəfa nauəniən niḡtəmah təhmen o nian rəueiu.

⁴ Kəni mafəl rəkis rəhatimah noliən tərah min mətəu-inu itimah min iəstəpliniən motəpəh rəkis nəskəlim iəkisiən e niḡitimah noliən tərah min rəha nətəmi iətəm kautol e timah.

Kəni məsəḡəhan-pəniən e timah iəkəhuvən ima nəfeifeiən, məta iəkotəmkarəpən motol təfəḡə tərah.’”

⁵⁻⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “? Nəmə suah kəti tuva imam iḡin lapin, mətəu nauəniən tikə, kəni onəkəhro? Onəkuvən e niḡə rəha ik kəti, kəni məni=pən məmə, ‘Pale, suah kəti əha təmsipən iəsu muva imak iḡin rəueiu lapin, mətəu nauəniən təmikə mə iəkəfən

10:27 Dut 6:5 **10:27** Lev 19:18 **10:28** Lev 18:5 † **10:32** Lifait, ilah nətəmi min u kəutasiru e pris min e uək rəhalah, kəni kautol uək piḡin piḡin min əpəha e Niḡə Rəha Uḡin. ‡ **10:35** Nəḡhatian Kris əhruahru tətəni məmə, “Tənariəs keiu.” “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Nian suah kəti tatol uək nian kətiəh, kəni kətatəu in tənariəs kətiəh. **10:39** Jon 11:1; 12:2-3 **10:42** Mat 6:33

kəm in. Əfa nauənən kəti, iəkos müvən məfən kəm in.’ ⁷ Kəni nəmə, in otəni=pinə kəm ik məmə, ‘!Aaah! Atuvən, səhgi-pəriən itimah, inotapili rəkis itimah kəlkələh min rəhək. Ko iəsəhtul minən məfinə nauənən kəm ik.’ ⁸ İəkəni kəm təmah məmə, nati əpnəpin ik in kəti, mətəu suah u təsolkeikeian məmə in otəfinə nauənən kəm ik. Mətəu iətəni pəhriən, nian nətəkeikei mətətapuəh ohni, kəni in otəhtul məfinə natimnati min rəfin iətəm ik nəkolkeikei.

⁹ “Kəni tol lanu iəkəni kəm təmah məmə, otətapuah=pən kəm Uhgın o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmah. Kəni otəsəl lan, kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmah. ¹⁰ İəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuah, ilah okotos. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutəsəl, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah.

¹¹ “İtəmah tatə min. ?İtəmah kəti, nian nətən tətəpuəh o nəmu, kəni in otəfən sineik? !Kəpə! ¹² ?Uə nian in tətəpuəh o nonalı məniğ, kəni in otəfən skopion?* !Kəpə! ¹³ Nati əpnəpin itəmah nətəmimi nəkotərəh, mətəu nəutəfən natimnati təuvir min kəm nənətītəmah min. Mətəu Tatə Uhgın e negəu e neai, noliən rəhan in təuvir pik məpirəkis əgin noliən rəhatəmah, kəni nipiəhriənən, in otəfən Narmın Rəhan kəm nətəmimi min u ilah kəutətapuah ohni.”

Nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə İesu tatol uək e nəsanənən rəha Setən

(Mat 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27)

¹⁴ Kəni e nian kəti, suah kəti əha ikin iətəm narmın tərəh tətətig lan, kəni in təruru nəghatiən. Kəni İesu təməhgi pətiğəm narmın tərəh əha, kəni suah kəha təmətuəuin məghati, kəni nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni. ¹⁵ Mətəu nətəmimi min əha nəuvein kəutəni məmə, “Piəsepul u in iətəmi asoli rəha narmın tərəh min, in əmə əha təməfən nəsanənən kəm suah u məmə in otəhgi pətiğəm narmın tərəh min e nətəmimi.” ¹⁶ Kəni nətəpisin min nəuvein kəmotətapuah o İesu məmə in otol-to nəmtətiən asoli kəti e nəsanənən iətəm tatsipən e negəu e neai mətəu-inu, ilah kətolkeikei məmə okotəhrun-to məmə İesu in iətəmi pəh.

¹⁷ Mətəu İesu tinəhrun rəkis nətəliğin rəhalah, kəni təni məmə, “Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin rəhalah kəntri, kəni narmənigiən otearis mikə. Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kəutəhapu ilah min, kəni okotərəkin əgin lahuənu u. ¹⁸ ?Kəni nəmə nətəmimi rəha Setən kəutəhapu ilah min, kəni otəhro lanu e rəhan narmənigiən otətig? İətəni lanu mətəu-inu nəutəni lanu məmə iətəhgi pətiğəm narmın tərəh min e nəsanənən rəha Piəsepul. ¹⁹ ?Kəni nəmə iəu, iətəhgi pətiğəm narmın tərəh min e nəsanənən rəha Piəsepul, kəni itəmah nəutəni məmə rəhatəmah min nətəmimi kəutəhgi pətiğəm narmın tərəh min e nəsanənən rəha Piəsepul. Təmə tol lanəha, ilah okotəkil rəhatəmah min nəghatiən məmə in neiuəni. ²⁰ Mətəu nəmə iəu iətəhgi pətiğəm narmın tərəh min e nətəmimi e nəsanənən rəha Uhgın, kəni tətəğatun məmə Narmənigiən Rəha Uhgın tinuvnə rəkis o təmah.

²¹ “Nian iətəmi rəhan nəsanənən tətət tətəmki natimnati rəha nəluəginən, in otətəhtul maru mətəsəl vi o rəhan nimə, in ko rəhan natimnati kəutəməhli vi əmə. ²² Mətəu nian iətəpisin kəti min iətəm rəhan nəsanənən tapirəkis in, in otuva muəluəgin mətiən-mətiən təhpəhu in, kəni mos rəkis rəfin rəhan natimnati rəha nəluəginən iətəm təmələhu=pən rəhan nətəliğin lan, kəni in otəuəri natimnati rəfin rəha suah kəha kəm rəhan min nətəmimi.

²³ “İətəmi u in təsuərisigiən lak, in rəhak tikimir. Kəni iətəmi u in təsoriaruniən sipsip min, in tatol ilah kəutəgim atiti.”

²⁴ Kəni təməni əskasik məmə, “Nian narmın tərəh tətiet e suah kəti, kəni in tuvən mətən əpəha ikin kəkə-kəkə ikin, ikin nəhu tikə lan mətəsəl ikin otəmeig ikin, mətəu təseruhiən. Kəni in otəni məmə, ‘Pəh iəkitalig=pən e rəhak nimə u iəmsipən ikin əupən.’ ²⁵ Kəni nian in təmətəlig=pə, meh rəhan nimə kəməfəl təpiə vivi, kəni natimnati rəfin kəutəməhl-məhli vi əmə. ²⁶ Kəni in otuvən mit min narmın tərəh səpin min məhuva u kotərəh pik motəpirəkis in. Kəni okəhuvən min imə motətig e nəmiəğəhiən rəha suah u. Kəni suah u, əupən rəhan nəmiəğəhiən tərəh, mətəu rəueiu tinərəh pik əgin.”

²⁷ Nian İesu təməni nəghatiən əha, pətəuəhli kəti tagət əfəməh məmə, “Uhgın təmətuati pəhriən e rəhan nəuviriən kəm pətan u iətəm təməmək lam, kəni məfinə nah kəm ik.”

²⁸ Kəni İesu təni məmə, “Nipiəhriənən, mətəu Uhgın otətəti e rəhan nəuviriən kəm nətəmimi min u kəutətəu rəhan nəghatiən tapirəkis əgin, kəni mautil.”

Nəmtətiən rəha Jonə

(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

* **11:12** Skopion – afin-to futnot e Luk 10:19 **11:15** Mat 9:34; 10:25 **11:16** Mat 12:38 **11:22** Kol 2:15 **11:23** Luk 9:50 **11:27** Luk 1:28,42,48

²⁹ Kəni nian nətəmimi kəməhuva məmə okotətəu nəghatien rəha Iesu, kəməhuva tepət nəuvetin min, kəni Iesu təni məmə, “Itəmah nətəmi rəueiu mine, itəmah nol təfagə tərəh agin min. Itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotəh nati apispis u nəmtətien kəti. Mətəu Uhgın ko təsəfinəian nəmtətien kəti kəm təmah tol lanu. Mətəu Uhgın otəfina əmə nəmtətien kətiah kəm təmah, inəha nəmtətien rəha iəni Jonə. ³⁰ Təhmen əmə e Jonə mə in nəmtətien kəti tatuvən o nətəm Ninivə u aupən, kəni tol lanu, iəu Nəti lətəmimi iəu min nəmtətien rəha nətəmimi u rəueiu mine.

³¹ “Kəni e nian əha Uhgın otakil nətəmimi rəfin, kəni kwın rəha nitəni pesi ikin, otəhtul məni pətigəm məmə itəmah nətəm nəkotərəh. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmiet e nikali nitəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatien rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəsotətəligiən.

³² “Kəni nətəm Ninivə okotəhtul e nian Uhgın otakil nətəmimi ərəfin lan, kəni ilah okotəni məmə itəmah nəmotol nolien tərəh. Kəni ilah okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, nian ilah kəmotətəu nəghatien rəha Jonə, ilah kəmotəuhlin ilah e nolien tərəh min rəhalah. Kəni rəueiu u, suah kəti u ikinu in ilis pik tapirəkis Jonə.”

Nəhagəhagiən rəha lait

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ Kəni Iesu təməni məmə, “Ko suah kəti təsasiəpəniən e lait, kəni ko matig məhluaig lan uə təfən e nipəg nati kəti. Kəpə. Mətəu nian iətəmi təsiəpən e lait, otəkeikei maharu pəri e nigı rəha lait məmə nətəmimi u kəutəhuva e nipəg nəuan nimə, kəni ko maüteruh nəhagəhagiən rəha lait kəni kotəhrun neruhien nati lan. ³⁴ Nəhmtəm təhmen e lait u tətəfən nəhagəhagiən kəm nipətım. Nian nəhmtəm mil kuəuvir, təhmen əmə məmə nipətım təriauah e nəhagəhagiən. Mətəu nian nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nipətım təriauah e napinəpuian.[†] ³⁵ Kəni tol lanəha, ik onəkəkeikei matəh vivi məmə rəham nəhagəhagiən in səniən məmə napinəpuian. ³⁶ Kəni nəmə rəham nəmiəgəhiən təriauah vivi e nəhagəhagiən, napinəpuian otikə agin lam, kəni nəhagəhagiən təsiəgəpin vivi rəfin rəham nəmiəgəhiən, təhmen=pən əmə e nəhagəhagiən rəha nəuanisə tətəsiəgəpin ik.”

Iesu təmagət əskasik

e Farəsi min mine

nəgətun min rəha lou

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Kəni nian Iesu təmaghati rəkis, kəni Farəsi kəti təmuva məni=pən kəm in məmə okian muəuən əpəha e rəhan nimə. Kəni Iesu təmaliuək muvən əpəha imə məharəg e nikali tepil o nauəniən. ³⁸ Kəni Farəsi əpəha təmauit ohni narmin təmüvig nian təmeruh məmə Iesu təməsəueiuən nəhlmin e nəhu uərisig təpanauən.

³⁹ Kəni İərməniğ təməni=pən kəm in məmə, “Itəmah u Farəsi min, nəkotəhmen əmə e kap mine pilet iətəm nəutafəl ilah əpəha ihluə əmə, mətəu in əpəha e nipəgəualah, kotəpin. Itəmah nəkotəriauah e nəvərəsian mine nərahien. ⁴⁰ !Itəmah nəutalməli pik! ? Nikitəmah təhti uə kəpə məmə, Uhgın iətəm təmol nipətım, in min təmol nikitəmi? !İuəh!
⁴¹ Mətəu onəkotəfən kəm nanrah min e nikitəmah agiən, kəni natimnati rəfin ihluə mine imə okotəhruahru motəuvir.

⁴² “!Mətəu itəmah Farəsi min, nərahien əsoli otuva o təmah! Itəmah nəutohtəu=pən vivi nipispisi Lou min. Itəmah nəkotəni məmə nautol tait rəhatəmah e nimali minit mine ru mine nəuvein min kotol lanəha, u iətəmimi tətəfən e nauəniən. Inu təhruahru e Lou, mətəu itəmah ninotəpəh nitəu-pəniən suaru əhruahru rəha nakilien iətəmimi, mine suaru rəha nolkeikeiən Uhgın. Onəkotəkeikei motol nolien təuvir əsoli əha, kəni məsotaluiən məmə nəkotol tait rəhatəmah.

⁴³ “Itəmah u Farəsi min, nərahien əsoli otuva o təmah, mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkəhuvən məutəharəg aupən e nimə rəha nuhapuminien. Kəni e makit, nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotəfəri=pinə nəhlmi lah kəm təmah o nisaiəni itəmah.

⁴⁴ “Itəmah u Farəsi min, nərahien əsoli otuva o təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhmen e suvət u kotamikmik, mətəu kəsəhrun əhruahruən məmə in iə, kəni nətəmimi kəutaliuək pikin lan motəruru, məutol rəhalah nəmiəgəhiən tətamikmik.”[‡]

11:29 Mat 16:4 **11:31** 1King 10:1-10 **11:32** Jona 3:5-10 **11:33** Mak 4:21; Luk 8:16 † **11:34** Nipətın kəti rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” təni məmə, ik kəti u nikim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nipətın kəti rəha “nəhmtəm mil kuərah” təni məmə, ik iəumis kəti. Nipətın kəti min rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” təni məmə, rəham nətəligiən kətiah əmə o Uhgın. ‡ **11:44** Lou rəha nətəm İsrəl tətəni məmə, nəmə suah kəti otek iətəmi təmimis, kəni in tamikmik e Lou. Tol lanəha, ilah okotəkeikei motol əpətin uə nəmtətien kəti ikin kəmol suvat ikin məmə nətəmimi okəsotaliəuək pikiniən lan.

⁴⁵ Kəni iəgəṭun kəti rəha Lou təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgəṭun. Nian nətəni nəghatien min u, kəni tətərkən min itimah.”

⁴⁶ Kəni Iesu təni məmə, “!Nəgəṭun min rəha Lou! Nərahian asoli otuva o təmah mətəu-inu, itəmah nəutəlin-pəri nati figəm min u tiəkis məmə nətəmimi okotos.[§] Kəni məsotasiruiən nəuvetin e nəuanəhlmitəmah məmə onəkotasiru e lah o nosiən natimnati min əha.

⁴⁷ “Nərahian asoli otuva o təmah mətəu-inu itəmah nəutuvləkin nimə təuvir min o suvət rəha iəni min rəha Uhgın aupən, kəni məutəni məmə nəutisiai ilah. Mətəu nəuteiuə. Tipitəmah min əmə kəmotohamu ilah.*⁴⁸ Tol lanu, itəmah nəutəni pətigəm məmə itəmah nəutegəhan e natimnati min əha tipitəmah min kəmotol aupən, u kəmotohamu iəni min, kəni itəmah nikitəmah tagiən o nolien rəhalah, kəni ko nəutuvləkin suvət min rəhalah.

⁴⁹ “Kəni tol lanəha, Uhgın u iətəm teinatig pik təməni məmə, ‘Iəu oiəkahlı=pən rəhak iəni min mine aposil min okəhuvən motəghati kəm lah, kəni ilah okotəgəu rəkis ilah motol nərahian kəm nəuvein, kəni motuhamu nəuvein.’⁵⁰ Tol lanəha, Uhgın otakil itəmah təhmen məmə itəmah əmə nəmotohamu iəni min rəfin rəhan, kəni in otol nalpinian kəm təmah o nimisiən rəhalah, ilah u kəməutatig e nətuəuinian e niftəni mətəuarus=pa u rəueiu,⁵¹ iəni min rəfin u kəmotuhamu əpəha e Epil mətəuarus=pən Səkarəea, u iətəm təmimis e Nimə rəha Uhgın e nəlugin e oltə mine nimə.[†] Kəni nipəhriənian, itəmah u rəueiu mine, Uhgın otol nalpinian kəm təmah.

⁵² “Kəsi, itəmah min u nəgəṭun min rəha Lou, nərahian asoli otuva o təmah mətəu-inu suaru kəti əha ikin iətəm tətəgəṭun nak Uhgın tolkeikei. Itəmah nəkotəhrun suaru əha, mətəu nəutəhluəig lan məmə nətəmimi kotəruu. Itəmah nəsotəgəṭun-pəniən, kəni məutasisig e nətəmimi məmə ilah min kotəruu nitəu-pəniən.”

⁵³ Nian Iesu təmiet e nimə əha minətəliuək minatuvən, kəni nəgəṭun min rəha Lou mine Farəsi min, niəməha təmol ilah. Təmətəuəin əha ikin əha, ilah kəməhuva məmə tikimir min rəhan. Kəni ilah kəməutərakipən e nəghatien əskasik tətət kəm in⁵⁴ məmə okoteruh-to nəniən kəti rəhan u iətəm təsəhmenian.

12

*Nəghatien min
rəha nəm əskasikian*

(Mat 10:19-20,26-33; 12:32)

¹ Kəni e nian əha, nətəmimi tətət kəməhuva kətiəh, ko kafin kəruru. Mətəu nətəmimi tənepət pik, kəni məutəghi-əghi rəkis ilah min. Kəni ko Iesu tətəuəin motəghati kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Itəmah, onəutətək itəmah o is rəha Farəsi min, is u in nolien rəhalah u rəhalah nəniən təuvir; mətəu nikilah tamikmik.² Natimnati u iətəmimi tatol oneuən, Uhgın otəpanəfətigəm, tagəhag ikin. Kəni natimnati iətəm iətəmimi tətəhluəig lan, kəni Uhgın otəpanəfətigəm, nətəmimi okoteruh.³ Natimnati u nautəni e napinəpuian, nətəmimi okotətə e nərauə asoli. Kəni natimnati u nəutəni oneuən e nipəgnəua nimə, nətəmimi kəpanotəni pətigəm əpə ihluə, nətəmimi rəfin okotətəu.

⁴ “Rəhak min nətəmimi, iəkəni kəm təmah məmə, nəsotəginian e nətəmimi u kotəhrun nuhamuən nipətitəmah, mətəu uarisig, ko kəsotol minian nati kəti tərəh e təmah.⁵ Mətəu iəkəni pətigəm kəm təmah iətəmi u təhruahru məmə onəkotəgin lan. Onəkotəkeikei motəgin e Uhgın, mətəu-inu nian in otəhamu suah kəti, in təhrun nərəki-pəniən in e nigəm asoli. Əuah, nipəhriənian, iəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motəgin e Uhgın.⁶ Mənig əlkələh uəha kotəhmen e kəuviəguvəhli u kos nəhmti lah məni əkəku əmə, mətəu Uhgın təsaluiən agin e kəti.⁷ Sotəginian, mətəu-inu Uhgın tolkeikei itəmah tapirəkis mənig min tətət. Nipəhriənian, Uhgın təmafın məhrun vivi nəuanutəmah rəfin.

⁸ “Iəkəni kəm təmah məmə, nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in rəhak kəti, kəni iəu Nəti iətəmimi, iəu min iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo min rəha Uhgın məmə in rəhak iətəmimi.⁹ Mətəu nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə məmə iətəmimi kəti rəhak, kəni iəu iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo min məmə suah u in səniəmə iətəmimi kəti rəhak.¹⁰ Kəni iətəmimi tətəni nəghatien tərəh e Nəti iətəmimi, Uhgın otəfəl rəkis rəhan təfagə tərəh. Mətəu iətəmimi tətəghati rah e Narmın Rəha Uhgın, ko Uhgın təsafəl rəkisian rəhan təfagə tərəh.*

¹¹ “Kəni nian kotiuvi pətigəm itəmah e nimə rəha nuhapuminiən, mine e nəhmti iərmənig min, mine nətəmi asoli min məmə okotiuvə pətigəm itəmah məutəkil rəhatəmah nəghatien,

[§] 11:46 “Nati figəm” u Iesu tətəghati lan, in lou əlkələh min tətət pik rəha nətəm Isrel. * 11:47 Iesu tətəhi Farəsi min mətəu-inu kəutəni məmə kəutisiai iəni aupən min. Mətəu ilah kəsotolian natimnati min u iəni min kəməutəni. † 11:51 E Nəuaə Rəha Uhgın u e Oltestimin, Epil in iəni aupən agin, kəni Səkarəea, in naunun. Afın-to e Jen 14 mine 2Kron 24:22.

12:2 Luk 8:17 12:7 Luk 12:24; Usk 27:34 * 12:10 Afın-to futnot min əpəha Mat 12:32 mine Mak 3:29.

kəni nikitəmah otəsəhti pikian məmə onəkotəhro lanu motuhalpın rəhalah nəghatiən, ¹² mətəu-inu e nian əhruahru əha, Narmın Rəha Uhgın otəgətun itəmah e nəghatiən nak onəkotəghati lan kəni motəni kəm lah.”

Nəghatiən əuhlin

e iətəmi u rəhan nautə tepət mətəu rəhn-kapə tikə

¹³ Kəni nətəmi min əha kəti təməni=pən kəm İesu məmə, “İəgətun. Rəhak tatə tinimis rəkis. Pale, əni=pən kəm piak məmə otəuəri natimnati rəha tatə rəhatımlau məmə təfa rəhak nəuvein, u iətəm tatə təmləlu məmə rəhak.” ¹⁴ Mətəu İesu təməni kəm in məmə, “İəu kəti, iəu iəkikə e nətəligiən u rəhatəlau o nəuəriən rəhatəlau natimnati.” ¹⁵ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Onəutətəu vivi itəmah. Onəkotəsisig vivi e təmah məmə nəsotoliən məmə itəmah nəvərəs min, mətəu nəukəti nəmiəgəhiən təsisipəniən e nautə tepət.”

¹⁶ Kəni təməni nəghatiən əuhlin u məmə, “Suah kəti, rəhan nautə tepət, kəni rəhan nasumiən təuvir pik. ¹⁷ Kəni məni=pən aru kəm in məmə, “?Kəsi, oiəkəhro əha rəueiu, mətəu-inu rəhak nimə min kinotəpəh nəhmeniən məmə iəkəfən nauəniən nəgək min ikin?”

¹⁸ “Kəni in təməni məmə, “Təuvir məmə iəköl lanu lan. İəkəmki rəkis nimə min u, kəni mol nimə asoli min nəuvein iətəm iahgin min nəuvein. Kəni məlin=pən nəgək nauəniən, mine nautə min rəhak ikin. ¹⁹ Kəni iəkəhruən nəniən aru kəm iəu məmə, rəhak natimnati tepət pəhriən təhmen o nu tepət. Kəni rəueiu əha iəkəmeig, mətəuən, mətəmmim, kəni mətəuəu nagiəniən təuvir əmə lanu rəha nian rəfin.”

²⁰ “Mətəu Uhgın təməni=pən kəm in məmə, “!Ik ialməli! İəu iəməfinə nəmiəgəhiən u kəm ik, mətəu rəueiu əmə u lapın, iəkös rəkis, nəkimis. ?Kəni okəhro e natimnati min u rəham ik nəmoriarun=pə tepət pik, kəni pəh otarməniğ e natimnati min əha?”

²¹ Kəni İesu təməni məmə, “Uhgın otöl əmə lanəha kəm nətəmi u kəutoriəruən nautə min tepət məmə rəhalah, kəni nikin təsəhti pikian noliən təuvir min u Uhgın tolkeikei.”

Nəsotətəlig pikian

e natimnati rəha niyətitəmi

(Mat 6:19-21,25-34)

²² Kəni İesu təməni kəm rəhan min nətəmi məmə, “Mətəu-inu noliən əha, iətəni kəm təmah məmə, nəsotətəlig pikian e natimnati rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə onəkotun nak, kəni nəsotətəlig pikian e natimnati rəha niyətitəmah məmə onəkəhuven e nak. ²³ Nəsotətəlig pikian mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah tapirəkis nauəniən, kəni niyətitəmah tapirəkis napən min rəha nuvəniən lan. ²⁴ Oteruh-to məniğ min, ilah kəsotəsumiən, kəni məsotəuləkian, kəni rəhalah nimə rəha nauəniən tikə, mətəu Uhgın in tətəugin ilah. !Mətəu Uhgın tolkeikei pik itəmah tapirəkis məniğ min!

²⁵ “? Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikian təhruən noliən rəhatəmah nəmiəgəhiən təfəməh? !Kəpə! Noliən rəha nətəlig pikian təsəfinəniən auə kətiəh min e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ²⁶ ?Mətəu nəmə itəmah nəsotəhruəniən noliən nati əkəu kəti tol lanəha, kəni təhro nəutətəlig pik e natimnati pişin pişin min e nəmiəgəhiən rəhatəmah?

²⁷ “Nikitəmah təhti-to noliən rəha nəuginiğ min u kəutəugin. İlah kəsotoliən nati kəti, məsotəhliən rəhalah napən. Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən, Kig Solomən, in iətəmi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir motapirəkis. Mətəu nəugi nigə əpnəpın min kotəuvir tapirəkis əgin rəhan napən. ²⁸ Nəuginiğ min əha kəutəhtul o nian kətiəh əmə, kəni olauig, kuvən e nigəm, mətəu Uhgın in tatöl ilah kotəuvir pik. ? Kəni nikitəmah təhti məmə in otəfinə napən kəm təmah uə kəpə? !Əuəh! Rəhak nətəmi, rəhatəmah nəhatətəni təkəku əgin.

²⁹ “Təsəuviriən məmə nikitəmah təhti pik natimnati o nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni nian rəfin nəutəsəl e nauəniən nigəməh mine nəmmimən nimtəmah. ³⁰ Nikitəmah təsəhti pikian natimnati min əha, mətəu-inu nətəm kəsotəhatətəniən e Uhgın, ilah kəutəsəl e natimnati min əha. Rəhatəmah Tətə in təhruən natimnati iətəm nəkotəkeikei motos o nəmiəgəhiən rəhatəmah. ³¹ Mətəu onəkotətəlig pik əmə e natimnati rəha Narməniğ Rəha Uhgın motöl təhtul aupən e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni in otəfinə min kəm təmah natimnati min rəha nəmiəgəhiən u ikinu e nəhue niftəni.

³² “Nəsotəğiniən, itəmah rəhak min sipsip itəmah təkəku əmə, mətəu-inu Tətə rəhatəmah nikin tətəğiniən pik o təmah məmə onəkotətiğ əhgəl rəhan narməniğ Rəha Uhgın, kəni in oteh vivi itəmah, kəni onəkotərməniğ itəmah min. ³³ Onəkotəfətiğ rəhatəmah natimnati nətəmi kotos nəhmtin, kəni motəfən məni kəm nanrah min. Nian nəkotöl təuvir lanu, in təhmen məmə ikin nautə rəhatəmah otətəməhli ikin ko təsərahian nian kəti, kəni itəmah onəkotəluəu pən rəhatəmah natimnati iətəm təuvir əpəha e nəgəu e neai iətəm ko təsikəniən. Kəni ikin əha, ko nakləh min kəsotəəkiniən, kəni ko uvni min kəsotəəkiniən natimnati min əha.

³⁴ Iätöni lanu mätöu-inu, ikin pæhruvæn ræhatämah natimnati tæuvir min kæutämähli ikin, kani nikitämah otækeikei mähti-æhti natimnati min äha ikin äha.”

Nätämimi ræha Iesu okotækeikei mautil æpena ræhan nuvaien

³⁵ Kani Iesu tæmæni mæmæ, “Nian min æræfin, onæutæhtul maru, tæhmen e iätömi tæfæn napæn ræha uæk, meargin ræhan kætæuti, kani masiæpæn e ræhan næuanisiæ nian ræfin. ³⁶ Onækotækeikei motæhmen e noluæk min ræha iærmænig kæti tæmsipæn e lafet kæti ræha marit kæti. Kani nian in tæmuva mähti-æhti doæ, kani æmeiko, ilah koteræh e doæ mæmæ otuvæn imæ. ³⁷ Noluæk min u kæutair mæutæhtul maru nian iærmænig tætuva, ilah kæmoteh kani motos næuviræn ræha iærmænig. Nipæhrænæn in iækæni kæm tæmah mæmæ, in otuvæn e napæn ræha uæk, kani mauin e lah mæmæ okæhuva motæharæg, kani in oteh vivi ilah kani maugin ilah. ³⁸ Kani næmæ iærmænig otætuva lapin e napinæpuiæn, uæ e nian mænig nætækakæ lan, mætöu noluæk min kæutair mautil æpena æmæ, kani in otol tæuvir agin kæm lah. ³⁹ Kani itæmah nækotækeikei motæhrun mæmæ, næmæ suah kæti tæhrun nian æhruahru iätäm iaklæh otuva e ræhan nimæ mæmæ otaklæh, kani ko in tæsapilæn, in otæhtul maru mateh vivi ræhan nimæ mæmæ iaklæh otæsuvaæn imæ. ⁴⁰ Kani itæmah, nian ræfin nækotækeikei mæutæhtul maru mætöu-inu iæu Næti Ietämimi iækuva min e nian iätäm itæmah næsotæhrunæn.”

⁴¹ Kani Pitæ tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Iærmænig. ?Næghatiæn æuhlin u nätöni ræhatimah æmæ, uæ ræha nätämimi æræfin?”

⁴² Kani Iærmænig tæni mæmæ, “?Pæh u in ioluæk kani meinatig min matol ræhan uæk e nian min ræfin e nolliæn iätäm tæuvir? ?Kani iærmænig kæti otæfæri pæh otuva iätömi asoli ræha noluæk min e nimæ ræhan mæmæ in tæuæri nauænæn nig noluæk min ræfin e nian æhruahru ræhan?

⁴³ Kani nian iærmænig ræha suah kæha titælig=pa, kani meruh mæmæ in tatol vivi ræhan uæk, kani in otol tæuvir kæm ioluæk äha. ⁴⁴ Nipæhrænæn iækæni kæm tæmah mæmæ, iærmænig in otæfæri ioluæk äha tuva mol iätömi asoli lan mæmæ in otarmænig e natimnati ræfin ræhan. ⁴⁵ ?Mætöu næmæ ioluæk u nikin tæhti mæmæ, ‘Ræhak iätömi asoli tæsuvaæn nuvæh. Ko tæsuva uæhaiæn.’ Kani ioluæk äha tinætuuin minatoh noluæk min nipætæn mine næman, kani muvæn mætauan mætæmmim mætæpis. ?Kani iærmænig otol nak? ⁴⁶ Iærmænig ræha suah u otitælig=pa ohni e nian kæti iätäm in tæshrunæn kani mæsæhtul maruæi ohni. Kani iærmænig otæfæn nalpinæn asoli kæm in, kani in otæfæn in tuvæn matig ilah nätömi min u kæsotolæn ræhan næghatiæn.

⁴⁷ “Ioluæk äha iätäm tinæhrun rækis næghatiæn ræha iærmænig ræhan, mætöu in tæshul maruæn mæmæ otol uæk min äha, kani okoh in tætu nahmææn. ⁴⁸ Mætöu ioluæk iätäm in tæshrunæn næghatiæn min ræha iærmænig, kani in matol natimnati iätäm in tæshruæhræn iätäm in otækeikei mos nalpinæn ohni, kani okoh matig ioluæk u. Iätämimi u Uhgîn tæfæn natimnati tepæt kæm in, in otækeikei mol natimnati tepæt. Kani iätämimi u kætælæhu=pæn natimnati tepæt e næhlmin, okætapuah e natimnati tepæt ohni.”

Iesu tatol nätämimi kæutuæri ilah min

⁴⁹ Kani Iesu tæmæni mæmæ, “Iæmuva mæmæ iækæhlman e nigæm e næhue niftæni, kani næmæ ræueiu äha nigæm äha tinatæu rækis, kani nikik tagiæn. ⁵⁰ Nian æskasik kæti otuva e ræhak næmiægæhiæn, tæhmen e nolliæn bæptais kæti, kani nikik tætahm lan mætæuærus otol naunun. ⁵¹ ?Nikitämah tæhti mæmæ iæmuva u mæmæ iækælæhu næmælinuæn e næhue niftæni? !Kæpæ! Iæmæsuvaæn mæmæ iækælæhu næmælinuæn, mætöu iæmuva mæmæ iækol nätämimi kotæiu atiti. ⁵² Kani ræueiu äha, næmæ nätämimi faif e lahuænu kæti, kani okotæuæri ilah min, kisiil oklahi keiu, kani keiu okuæhi kisiil. ⁵³ Tatæ mine nætæn iærman okætuærah o lau min. Kani mæmæ mine nætæn pætæn, okætuærah o lau min. Kani pætæn mine uhun, okætuærah o lau min.”

Nätämimi okotækeikei motæhrun næmtætæn min (Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Kani in tæmæghati min kæm nimænæn nätämimi mætæni mæmæ, “Nian nækotæruh nimæli næpuæ min okotæri, kani nækotæni uæhai æmæ mæmæ otæfuv, kani otol pæhræn. ⁵⁵ Kani nian nækotæruh niug notæsuvaæn tol naugin,† nækotæni mæmæ okæpiæpi, kani otol pæhræn. ⁵⁶ !Ei! !Itæmah næfæki eiua min! Itæmah nækotæni mæmæ nækotæhrun pik natimnati min, kani motæhrun næhiæn niftæni mine neai, kani nækotæhrun mæmæ nian otuva lanæha, kani otol pæhræn lanæha. ?Mætöu tæhro næsotæhrunæn nipæti næmtætæn min iätäm nautæruh äha ræueiu?

57 “?Təhro nəsoṭitəpənian suaru iəṭəm təhruahru məmə onəkotohtəu=pən? 58 Nian suah kəti otələs ik nəkian e kot, kəni e nian natualliuak e suaru, kəni təuvir məmə nəkaupən məghati kəm in muəni-vivi rəhatəlau nərahian. Nəmə nəsuolian, kəni otələs ik mian e kot, kəni iəṭəmi asoli rəha kot oteghəhan=pən lam e nəhlmi polis, kəni otələs ik muvən masisig lam e kaləpus. 59 Iəṭəni kəm ik məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsiətiən e kaləpus məṭəuarus nəkəkeikei məṭəou e məni rəfin aḡin o nalpiniən rəham.”

13

*Nəṭəmimi okotəkeikei motəuhlin ilah
e rəhalah nolian tərəh min*

¹ Kəni e nian əha, nəṭəmimi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə nəṭəm Kaləli nəuvein kautoh natimiəḡəh min məmə okotol sakrifais lan kəm Uhgīn, əmeiko, soldia min rəha kəpman u Pailət kəməhuva motohamu ilah, kəni nira natimiəḡəh min mine nira nəṭəmimi min kəmotaiu motol əmə kətiəh.* ² Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro? ? Nikitəmah təhti məmə nərahian əskasik rəha nəṭəm Kaləli əha məmə inkonu ilah kotərəh pik tapirəkis ərəfin nəṭəm Kaləli? ³ !Kəpə! Iəṭəni kəm təmah məmə təsolian lanəha. Məṭəu okəmə itamah min nəsoṭəuhlinian itamah e nolian tərəh min rəhatəmah, kəni itamah min onəkohmis. ⁴ ?Kəni təhro e nəṭəm Sailoam eitn əpə nimə əfəməh təməmei məharəḡ-ərain ilah kohmis? ?Nikitəmah təhti məmə nəmiəḡəhian rəhalah tərəh tapirəkis nəṭəmimi rəfin əpəha Jerusiləm? ⁵ !Kəpə! Iəṭəni kəm təmah məmə təsolian lanəha. Məṭəu nəmə itamah nəsoṭəuhlinian itamah e nolian tərəh rəhatəmah, kəni itamah min onəkohmis.”

⁶ Kəni təməni nəghatian əuhlin u məmə, “Iəṭəmi kəti təməfei nigī kəti e nasumian rəhan, nərgin u fik. Kəni nian nu min nəuvein təmuva minuvən rəkis, kəni suah u təmuvən nian təpət məṭəsal e nəuan nigī u, məṭəu-inu təsəuəian. ⁷ Kəni in təməni=pən kəm suah u tateh nasumian məmə, ‘Eruh-to. Iəmuva məṭəsal e nəuan nigī minos nu kisi, məṭəu iəseruhian nəuan nigī kəti mine. Əuahli rəkis. Təsəuvirian məmə təhtul pəsig e niftəni rəha nasumian.’ ⁸ Kəni suah u iəṭəm tateh nasumian təni=pən kəm in məmə, ‘Iəṭəmi asoli, upəh-to pəh tos min nu kətiəh. Kəni iəkel niftəni mitaləu e nəukətin, kəni masiru lan məmki=pən niftəni təuvir. ⁹ Kəni nəmə təuə e nu əha ikin, kəni ko təuvir. Məṭəu nəmə kəpə, ik nəkəhrun nəṭəi rəkisian.’ ”

*Iesu təmol vi
pətan kəti e Sapət*

¹⁰ Kəni e Sapət kəti, Iesu təməṭəḡəṭun nəṭəmimi əpəha e nimə rəha nuhapumian. ¹¹ Kəni pətan kəti əha ikin narmin tərəh tətətig lan e nu eitn, kəni tatol məmə nəmtahn tatekəu e nian rəfin, kəni məsəhtul əhruahruian. ¹² Kəni Iesu təmeruh in, kəni in təmauin lan məmə otuva ohni, kəni təni=pən kəm in məmə, “Pətan. Iəu iatitit rəkis rəham nimisian, ko təsaskəlimian ik.” ¹³ Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin lan, kəni əmeiko, təməhtul əhruahru minəuvir, kəni minatəni-vivi Uhgīn.

¹⁴ Məṭəu iəṭəmi asoli rəha nimə rəha nuhapumian, nikin təmahmə məmə inko Iesu təmol vi pətan u e nian rəha Sapət. Kəni in təməni=pən kəm nəṭəmimi məmə, “Nian sikis rəhatəmah o nolian uək lan. Nəkotəhrun nəhuvaian e nian min əha məmə in otol vi itamah lan, məṭəu e nian rəha Sapət, onəsəhuvaian lan.”

¹⁵ Kəni Iərməniḡ təməni=pən kəm in məmə, “!Itamah nəfaki eiūə min! ?Pəh u ikinu e nikitəmah e nian rəha Sapət, kəni təsitiəṭian rəhan kau u təḡki u təmohrain, kəni masig muvən təmniḡ nəhu? !Kəpə! Itamah min nauṭol lanəha. ¹⁶ Məṭəu pətan əha, in nəuaniləis kəti rəha Epraham, u Setən təməlis o nu eitn. Kəni təhruahru əmə iəu iəkəkeikei mītis kəni mosmiəḡəh in e nian rəha Sapət.” ¹⁷ Kəni nəghatian rəha Iesu təmol rəhan tikimīr min kəmotaulis. Kəni nəṭəmimi rəfin, nəkilah tagiən o uək təuvir aḡin min iəṭəm Iesu tatol ilah.

*Iesu təməni nəghatian əuhlin keiu e Nərməniḡian Rəha Uhgīn
(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)*

¹⁸ Kəni Iesu təməni məmə, “?Nərməniḡian Rəha Uhgīn in təhmen e nak? Pəh iəkəni nəghatian əuhlin kəti məmə otəḡəṭun itamah e Nərməniḡian Rəha Uhgīn. ¹⁹ Nəua nigī kəti u nikitin natiəkəku aḡin u təḡəḡəṭun=pən Nərməniḡian Rəha Uhgīn.† Kəni suah kəti tərfei e rəhan nasumian. Kəni nikitin teviə mol iahgin, kəni məniḡ ilis min kəhuva motol=pən nimaalah e nəhlmin min.”

12:59 Mat 5:25-26 * **13:1** Nəṭəm Isrel kəmotait o nimisian rəha nəṭəmimi min əha məṭəu-inu ilah kəutətig e Nimə Rəha Uhgīn u tasim, kəni mauṭol nati Lou təṭəni. **13:2** Jon 9:2 **13:7** Luk 3:9 **13:8** 2Pitə 3:9,15 **13:14** Eks 20:9-10; Dut 5:13-14 **13:15** Luk 14:5 † **13:19** Nəghatian Kris təṭəni məmə, “nikiti məstə.” Məstə in nigī kəti u nikitin in natiəkəku. Tateviə əpəha Isrel, məṭəu tikə əpəha Nitəni.

²⁰ Kəni təməni min məmə, “?İstəgətun Narmənigiən Rəha Uhgın məmə in təhmen=pən e nak? ²¹ In təhmen=pən e is nəuan nəuətin iətəm pətan kəti tətəlkın flauə e pesin asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətəsis matol iahgin.”

Təuə əkəku
(Mat 7:13-14,21-23)

²² Nian İesu təmətəliuək matuvən Jerusiləm, kəni mətəgətun nətəmimi e nəhrənu asoli min mine lahuənu min. ²³ Kəni suah kəti təmətəpuəh ohni məmə, “?İərmənig, nətəmimi nəuan nəuəin əmə iətəm Uhgın otosmiəgəh ilah?”

Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, ²⁴ “İəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motəlkut pik məmə nəkəhuvən pən e namtihləuə u iətəm natiəkəku tatuvən e negəu e neai, mətəu-inu nətəmimi tēpət okotəlkut məmə okəhuvən imə, mətəu ko kəsəhuvənian. ²⁵ Mətəu o nian kəti, iərmənig rəha nimə əha in otəhtul masisig e rəhan doə. Kəni itəmah u nəəhuvəian əha imə e nikulu iətəm natiəkəku, onəkəutəhtul ihluə məutəhti-əhti nikulu mətəni məmə, ‘Pale, İərmənig. !Erah e doə o timah!’ Mətəu in otəni məmə, ‘İəkəruru agin itəmah.’ ²⁶ Kəni itəmah onəkotəni məmə, ‘İərmənig, kitah kəmotəuən pəti, kəni ik nəməgətun itiməh əpəha imatiməh ikin.’ ²⁷ Mətəu in otəni=pinə məmə, ‘İəu iətəni kəm təmah məmə iəkəruru agin itəmah. İtəmah rəfin nətəm nəkotərəh agin. !Əhuvən əpəha isəu ohniəu!’

²⁸ “E nian əha itəmah onəkoteruh Epraham, mine Aisək, mine Jekəp, mine iəni əupən min kəutətig e negəu e neai iətəm Uhgın tətərmənig lan, mətəu itəmah onəutəhtul ihluə kəni okəraki pətigəm e təmah, kəni onəkotasək, məutigət-ərain nəhləvtəmah, məutətəu tərəh. ²⁹ Kəni nətəmimi okotsipən e nikalin min rəfin rəha nəhue niftəni, məmə okəhuvən motəharəg motəuən e negəu e neai iətəm Uhgın tətərmənig lan. ³⁰ Kəni təuvir məmə nəkotəhrun məmə, nətəmimi nəuəvin iətəm kəutəhuərisig okəhuvə motəhtul əupən. Kəni nətəmimi nəuəvin u kəutaupən, ilah okəpənəhuərisig.”[‡]

Herot təmölkeikei məmə
in otuhamu İesu
(Mat 23:37-39)

³¹ Kəni e nian əha, Farəsi min nəuəvin kəməhuvə motəni=pən kəm İesu məmə, “Təuvir məmə onəkiet uəhai əmə u ikinu matuvən, mətəu-inu Herot Antipas tolkeikei məmə otuhamu ik.”

³² Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Herot Antipas in iol ekəu-ekəu, təhmen e kuri rərpın. Əhuvən motəni=pən kəm in məmə iəu iətəni məmə, ‘Eh-to. Nian əkuəkir əmə əha ikin tətətig iətəm iəu iəkəhgi pətigəm narmin tərəh min e nətəmimi, kəni matol vivi nimisən rəha nətəmimi, kəni uərisig e nian kisil lan, kəni iəköl naunun e rəhak uək.’

³³ “Nati əpnəpın Herot təməni lanəha, mətəu iəu iəkəkeikei mətəitəu=pən rəhak suaru matuvən u rəueiu, mine oləuig, mine oniah muvən miət pən Jerusiləm. İkin əha əhrəuhru iətəm okotəkeikei kisial iəni min ikin. Mətəu Jerusiləm əmə, kətuhamu iəni min rəha Uhgın ikin.

³⁴ “!Əui kəsi, nətəm Jerusiləm, nətəm Jerusiləm! İtəmah nəutohamu iəni min rəha Uhgın, kəni nətəmimi nətəm Uhgın təmahli=pa kəm təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel əpın, inəha nətəmimi u rəha Uhgın nətəm kəutos nəghatən rəhan. Nian tēpət iətigəru əfəməh e nəhlmək məmə iəkös vivi itəmah, təhmen=pən e mənig iətəm tatuu nenətin min e nikəuvkəuvin, mətəu nikitəmah təsəgənian, kəni məutəpəh iəu. ³⁵ Otafu-to. Uhgın tinəpəh itəmah, rəhatəmah nimə nərahən otələs, kəni nati tikə ikin. Kəni iəkəni kəm təmah məmə, nati əha in nıpəhrənian mətəu-inu onəsoteruh minian iəu mətəuərus nəkotəni məmə, ‘İərmənig Uhgın tətətig ilau suah u iətəm tətəuə e nərgin.’”

14

İesu təmuvən əpəha ima Farəsi kəti ikin

¹ E nian e Sapət kəti, İesu təmuvən e nimə rəha iətəmi asoli kəti rəha Farəsi min məmə otəuən, kəni nətəmimi kəmauteruh vivi in məmə otol-to nak. ² Kəni inəha İesu təmətəharəg ikin, suah kəti tatimis e nimisən u nıpətin tətəsis, in tətəharəg iuəkir əmə ohni. ³ Kəni İesu təmətəpuəh o nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min məmə, “?Təhrə? ?Lou tətəgəhan məmə suah kəti otol vivi nətəmi kəutohmis kotəhrun nəmiəgəhiən min e Sapət, uə Kəpə?”

13:25 Mat 25:10-12 **13:27** Sam 6:8 **13:28** Mat 8:11-12 **13:29** Sam 107:3 **13:30** Luk 14:9; Mak 9:35; 1Kor 4:9; Mat 20:8 ‡ **13:30** Nətəm İsrəl, nikiləh təhti məmə ilah kəutəhtul əupən e nətəmimi ərəfin. Kəni nikiləh təhti məmə Nanihləuə min kotərəh əmə. Mətəu İesu təni məmə nətəmimi tēpət rəha İsrəl okəsəhuvənian e negəu e neai, kəni Nanihləuə min tēpət, ilah okəhuvən e negəu e neai. **13:35** Sam 118:26; Mat 21:9; 23:39; Mak 11:9-10; Jon 12:13 **14:3** Luk 6:9

⁴ Mætəu ilah kəsotəniən nati kəti mīne. Kəni Iesu təmos suah u, mol nīpətīn təuvīr mīn, kəni mahli=pən tatuvən.

⁵ Kəni təmāni=pən kəm lah məmə, “? Nəmə itəmāh kəti, rəhan suakəku, uə rəhan kau otīuvīg=pən pīkin e nīmīl asoli e Sapət, kəni in otəhro? In otəkeikei muvən mələs rəkis uəhai imə. ?Pəh u e təmāh otəsoliən lanəha?” ⁶ Kəni rəhalah kəti nəghatīən tēmīkə məmə okotəni.

⁷ Kəni Iesu tēmeh nətəmīmi nəuvein iətəm kəmauin e lah o nauəniən, kəni kəməhuva imə kəni motītəpīn ikin mīn rəha nīsiəiən məmə okotəharəg=pən ikin. Kəni təmāni=pən kəm lah məmə, ⁸ “Nəmə iətəmi tətəuīn lam məmə onəkūva o nauəniən rəha marit, kəni nəsuvenīən məharəg pīpīm ikin təuvīr ikin maupən. Məta suah kəti in tepət mapirəkis ik tuva, ⁹ kəni iətəmi asoli rəha nīmə otəni kəm ik məmə, ‘Agim. Pəh suah u in otəharəg u ikinu.’ Kəni onakaulis mətəu-inu onəkəkeikei meiuaiu məharəg lahtəni agin ikin nīsiəiən tikə ikin. ¹⁰ Mətəu nəmə suah kəti taun lam məmə nəkuvən maun e nauəniən kəti, kəni təuvīr məmə nəkitəpīn ikin nīsiəiən tikə ikin. Kəni ko, nəmə iətəmi asoli rəha nīmə tuva, kəni in otəni kəm ik məmə, ‘Rəhak iətəmīmi, uvən məharəg əha ilis, ikin təuvīr ikin.’ Kəni inu otəfəri nərgəm e nəhmti nətəmi rəfin əha imə. ¹¹ Iəkəni lanu mətəu-inu iətəmi tətəfəri aru in məmə otuva iətəmi asoli, Uhgīn in otosīahu in. Mətəu iətəmīmi tatosīahu aru in, Uhgīn otəfəri matol iətəmi asoli lan.”

¹² Kəni Iesu təmāni=pən kəm iətəmi asoli rəha nīmə u məmə, “Nəmə natol nauəniən asoli kəti e nərauīə uə lapin, təsəuvīriən məmə nəkəuīn e ik mīn nəuvein, mīne pīam mīn, mīne nīmānīn mīn rəham, mīne nətəmi rəhalah nautə tepət u kəutatīg təlau lam. Nəmə natol lanəha, kəni mətə, ilah mīn okotəuīn lam məmə nəkuvən motəuən itəmāh mīn ilah, kəni lah okotalpīn nati nəmol kəm lah. ¹³ Mətəu nīan natol nauəniən kəti, onəkəkeikei mauin e nanrah mīn, mīne nətəmi nīpətī lah nəuvētīn tərāh, mīne iəhlkīn rah mīn, mīne nətəmi nəhmtīlah tərāh, məmə okəhuva nəkaugin ilah. ¹⁴ Kəni Uhgīn in otətəuati e rəhan nəuvīriən kəm ik, mətəu-inu ko ilah kəsotalpīn aginīən nati nəmol kəm lah. Mətəu e naunūn nīan, nīan nətəm kotəhrəhru okotəmīəgəh mīn, Uhgīn otətəu ik lan.”

Nəghatīən əuhlin e nauəniən asoli

(Mat 22:1-10)

¹⁵ Kəni ilah kəti əha ikin e nauəniən təmətəu nəghatīən əha, kəni təmāni=pən kəm Iesu məmə, “Təuvīr pīk o iətəmīmi u otuvən əpəha e negəu e neai ikin Uhgīn tətərməniğ lan, kəni mauən e nauəniən asoli rəhan.”

¹⁶ Mətəu Iesu təmāni=pən kəm in məmə, “Nīan kəti, suah kəti təmol nauəniən asoli kəti rəhan, kəni mauin e nətəmīmi tepət məmə okəhuva motəuən pəti ilah mīn. ¹⁷ Kəni e nīan rəha nauəniən, in tamahli=pən rəhan iol əhrūin məmə otuvən mənī pətīgəm kəm nətəmīmi u təmauin rəkis e lah. Kəni təmuven mənī=pən kəm lah məmə, ‘Əhuva-tə motəuən, inol əpenə-pənə rəkis e nauəniən.’ ¹⁸ Mətəu ilah rəfin kəmotəpəh nuvenīən motəni məmə ko kəsəuəiən. Kəti təmaupən mənī kəm in məmə, ‘Pale. Əni=pən-to kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu, iəmos əmə nəhmti nīftəni kəti, kəni iəkəkeikei muvən meruh.’

¹⁹ “Kəni kəti mīn təni məmə, ‘Pale. Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu iəmos əmə nəhmti kau ten rəha niuvīən kat, kəni iəkəkeikei muvən meh pīpīm rəhalah mīn uək.’

²⁰ “Kəni kəti mīn təni məmə, ‘Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəiən mətəu-inu, kəmit rəhak pətan kəhuva lahuənu u rəueiu.’

²¹ “Kəni iol əhrūin təmuva mənī=pən kəm rəhan iətəmi asoli. Kəni iətəmi asoli u nīkin təmāhmə pīk, kəni təmāni=pən kəm rəhan iol əhrūin məmə, ‘Uvən uəhai e suaru mīne ikin mīn nəuvein e taun meruh nanrah mīn, mīne nətəmi nīpətī lah mīn tərāh, mīne nətəmi nəhmti lah tərāh, mīne nətəmi nəhlikīlah tərāh, kəni mit ilah məhuva.’

²² “Kəni in təmol nati rəhan iətəmi asoli təmāni, kəni nīan in təmitəliğ=pa mənī=pən kəm rəhan iətəmi asoli məmə, ‘Iətəmi asoli. Iəu inol rəkis natīmnatī mīn iətəm ik nəməni məmə iəkol, mətəu nauəniən tepət əhanəh əha ikin, kəni nīmə təhmen e nətəmīmi nəuvein mīn.’

²³ “Kəni iətəmi asoli təmāni kəm ioluək məmə, ‘Kəni ko uvən e suaru, mīne ikin mīn rəfin ihluə e taun, kəni muvən muh nīkilah məmə ilah okəhuva imə, məmə nīmə u rəhak otəkeikei məri. ²⁴ Mətəu iəkəni kəm ik məmə nətəmi iəmaupən mauin e lah, ko kəsotūn askəuvīniən nauəniən nəuvētīn rəhak.’ ”

Suaru o nītəu-pəniən Iesu

²⁵ Nīmānīn nətəmīmi tepət kəmautəhuərisīg e Iesu e suaru. Kəni nīan in təmeirair mənī=pən kəm lah məmə, ²⁶ “Nəmə suah kəti tolkeikei məmə otəuərisīg lak, in otəkeikei mol iəu iəkəhtul əupən e rəhan nəmīəgəhīən. In otəkeikei molkeikei pīk agin iəu, mapirəkis

rəhan tatə mine māmə mine rəhan pətan mine nətin min mine pian min mine nəuvinin min, mine in əhruahru min.* Kəni nəmə təsolian lanəha, ko in təsəhmenian məmə otuva rəhak iətəmimi. ²⁷ Kəni nəmə iətəmimi kəti təsələsian rəhan nigə kəluu mitəu=pa iəu, ko in təsəhmenian məmə in otuva mol rəhak iətəmimi lan.

²⁸ “Nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə tol nimə asoli kəti u təfəməh, in otaupən məharəg meruh rəhan mənə rəha natimnati min məmə təhmen uə kəpə. ²⁹ In tatol lanəha mətəu nəmə in təsaupənian meruh mənə ohni, kəni in otəuəuin mətələhu nəukəti† nimə əmə, nəmə təsolian naunun lan, kəni nətəmi rəfin u kəhuva moteruh kəni motaləh lan motəni məmə, ³⁰ ‘Otafu-to. Suah əpəha təmol nimə kəni məsol rəfinian.’

³¹ “Kəni nəmə kig kəti, rəhan nətəm kəutəluagin ilah ten-tausin əmə, mətəu tətətu məmə kig pisin kəti min rəhan nətəm kəutəluagin ilah tuenti-tausin tətəu məmə okuəluagin, ko təsuvin uəhəian mə otəluagin. In otaupən məharəg mətəlig lan məmə təhrun nəhpəhūian, uə kəpə. ³² Nəmə təhrun məmə ko təsəhpəhūian, in otəkeikei mahli=pən nətəmi nəuvein kəhuvən moteh rəhan min tikimir nian in isəu əhanəh, məmə okotol nəməlinūian. ³³ Kəni təhmen əmə, nəmə itəmah kəti in təsol əpenə-pənəian məmə otəhlman e natimnati rəhan məmə tuva muərisig lak, ko in təsuvaian mə rəhak iətəmimi.”

³⁴ Kəni İesu təmol naunun e nəghatian rəhan kəm nətəmimi e suaru məmə, “Sol in nati təuvir kəti, mətəu nəmə narfuian rəhan tikə, ko nati tikə mə ko tol məmə in otəuvir min.‡ ³⁵ Kəni ko kəsolian nati təuvir kəti lan, kəni nətəmimi okotərakı əmə lan. Itəmah rəfin matəlig itəmah tatig, otətelig vivi, kəni motəhrun nəghatian min u.”

15

*Nəghatian əhlin
e sipsip iətəm təməluəi
(Mat 18:10-14)*

¹ E nian əha, nətəmimi tēpət nətəmi kautos mənə rəha takis, mine nətəmimi min tēpət u iol təfagə tərəh min, kəməhuva məmə okotətəlig e İesu.

² Kəni Fərəsi min mine nəgətun min rəha Lou kəməutəni nikali İesu o nətəm iol təfagə tərəh min əha, məutəni məmə, “Suah əha, nikin tagian əmə məmə nol təfagə tərəh min kəutəhuva ohni, kəni məutaəən pəti.”

³ Kəni əmeiko İesu təməni nəghatian əhlin kəti məmə, ⁴ “Inu niphəriənian, uə kəpə. Nəmə itəmah kəti rəhan sipsip ilah uan-hanrit, kəni kətiəh təluəi, kəni tūpəh nainti-nain kəutan ikin tēpiə ikin məutaəən, kəni muvən məsal e sipsip u təməluəi mətuəuarus məkeikei meruh. ⁵ Nian in təməh, kəni in təməfəri mələs, kəni nikin təmagian. ⁶ Kəni nian in təmiət=pa lahuənu, in otəkeikei mauin e in min nəuvein, mine nətəmimi min u kəutatig ilah min, kəni mənə=pən kəm lah məmə, ‘Əhuva. Pəh kotagian pəti, mətəu-inu iəmeruh min rəhak sipsip u təməluəi.’”

⁷ Nian İesu təməni rəkis nəghatian əhlin u, kəni mənə=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu iəkəni kəm təmah məmə, əpəha e neai otəhmen əmə lanəha. Nəmə iol təfagə tərəh kəti titəlig e rəhan nəteligian muva o Uhgın, kəni nagianian asoli əpəha ilis e negəu e neai o suah u otepət, mapirəkis nagianian o nətəmimi nainti-nain u nikilah təhti məmə kotəhruahru məsotolian nati kəti tərəh iətəm okotəkeikei mohtəlig e nəteligian rəhalah ohni.”*

*Nəghatian əhlin
e mənə təmikə*

⁸ Kəni İesu təmatig məghati min məmə, “?Nəmə pətan kəti rəhan mənə ten kəmol e silfə, kəni məruuru kətiəh, kəni in otol nak? In otasiə, kəni maiəh məsal vi əha imə mətuəuarus meruh. ⁹ Kəni nian in təmeruh mənə əha, in otəuin e in min nəuvein mine nətəmimi min u kəutatig ilah min, mənə məmə, ‘Əhuva pəh kotagian pəti mətəu-inu iəmeruh rəkis rəhak mənə əpələ təmikə.’”

¹⁰ Nian İesu təməni rəkis nəghatian əhlin u, kəni mənə=pən kəm lah məmə, “İəu iəkəlləikei məmə iəkəni kəm təmah məmə, təhmen əmə min lanəha, nagianian asoli e nəhmti

* **14:26** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, iətəmi tolkeikei məmə otəuərisig e İesu, in otəkeikei məməki e rəhan min. Mətəu niphəti nati u məmə, kitah okotolkeikei kitah min, mətəu okotəkeikei mautilkeikei pik əgin İesu. **14:26** Luk 9:23

† **14:29** Nəghatian u “nəukəti,” tətaghati e kəpiel min iətəm kətaupən katəlahu o nolian nima. ‡ **14:34** Sol rəha nətəmimi e nian əha, in təmol filah-filah e nati pisin pisin u rəhalah nətəhianian tikə. Kəni nian nəuvein, nəmə nəhu tatol filah-filah e sol, kəni ko narfuian tiet. Mətəu sol rəhatah u rəueiu təsolian lanəha. In tarfu əmə lanko. **14:34** Mat 5:13; Mak 9:50

15:2 Luk 5:30 **15:4** Esik 34:11,16; Luk 19:10 * **15:7** İesu tətaghati e Fərəsi min nətəmi kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis, kəni ilah kəutəni məmə kotəhruahru, nati əpnəpin nərahian tətatig e nikilah rəfin.

nağalo min əpəha ilis e neai, nian iol təfagə tərəh kəti titəlig e nətəligiən rəhan matuvən o Uhgın."

Nəghatiən əuhlin e nati suah kəti iətəm təməluēi

¹¹ Kəni İesu təmətəkəikēi mətəni məmə, "Suah kəti, nətin iərman keiu. ¹² İətəm təkəku lan tənı=pən kəm tımılau, 'Tatə. Əuəri nautə min rəham, kəni məfa rəhak u rəueiu.' Kəni tımılau təuəri rəhan natimnati kəni məfən kəm lau.

¹³ "Kəni təsuvəhiən, nətin iətəm təkəku tos rəhan müvən mətəuati lan kəni mos məni lan, kəni miet imalah ikın müvən e nitəni pisin kəti min isəu. Kəni mol rəhan məni mərəkin-rəkin e noliən tərəh min əmə. ¹⁴ Kəni nian rəhan məni təmikə rəfin, nəumis asoli təman e nitəni əha, kəni nəumis tinatus suah u, nigın nauəniən tinikə. ¹⁵ Kəni təmuvən matol uək kəm suah kəti əha ikın, kəni suah u təmahlı=pən məmə otuvən mətəugin rəhan min nipikəh min. Nian in təmətəugin nipikəh min əha, ¹⁶ mətəu nəumis natus pik kəni əmeiko in tinatolkeikēi məmə otun nauəniən nig pikəh min. Mətəu iətəmi tikə məmə otəfən nati kəm in.

¹⁷ "Kəni əmeiko nətəligiən təuvir kəti tinuva ohni, kəni tətəlig məmə, 'Kəsi. Rəueiu əha noluək min rəha tatə, niglah nauəniən tepət mairəkis agın, mətəu iəu əpə iətətig u ikinu, otəsuvəhiən iəkimis e nəumis. ¹⁸ Oiəkəkəikēi miet u ikinu mətəlig=pən o rəhak tatə, kəni mənı=pən kəm in məmə, 'Tatə. İəu iəmol təfagə tərəh e Uhgın mine ik. ¹⁹ Rəueiu əha iəsəhmenian məmə onəkauin lak məmə nətim. Mətəu ol iəu məmə ioluək əmə kəti rəham.' "

²⁰ Kəni təməhtul maliuək minatuvən məmə oteh rəhan tatə.

"Mətəu nian təmətəu əhanəh isəu, rəhan tatə təməsəl=pən mafu, kəni nikin təmepət ohni, kəni maiu müvən mos nəuegin magiən ohni.

²¹ "Kəni nətin tənı=pən kəm in məmə, 'Tatə. İəu iəmol təfagə tərəh e Uhgın mine ik. Rəueiu əha iəsəhmenian məmə onəkauin lak məmə nətim.'

²² "Mətəu rəhan tatə taun e rəhan min noluək min mənı=pən kəm lah məmə, 'Ei! Əhuvən uəhai motos nəpən u iətəm təuvir mairəkis məhuva məhuvən=pən lan kəm in, kəni motos ring motəfən e nəhlmin, kəni motos put kəhuva məhuvən=pən e nəhlkin, ²³ kəni motos kau iətəm tāsisi-asisi məuvir kəni motoh, pəh kotol pəti nauəniən asoli rəha nətik, ²⁴ mətəu-inu nətik u, in təhmen əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təməluēi, mətəu ineruh min.' Kəni əmeiko ilah kinautol lafet.

²⁵ "Kəni e nian əha, nətin iətəm tepət in əpəha e nasumiən. Nian təmətəu minuva iuəkir o lahuənu, kəni mətəu nətəmimi kəutol nəpuən, kəni məutol danis. ²⁶ Kəni taun e ioluək kəti tuva tətəpuəh lan məmə, '?Ei, nati nak əha nətəmimi kəutol?' ²⁷ Kəni təmənı=pən kəm in məmə, 'Piam təmuvə, kəni rəham tatə təmoh pilik iətəm tāsisi mətəu-inu piam tınitəlig=pa, kəni in təsanən əmə.'

²⁸ "Kəni nikin təməhmə, kəni in təmənı məmə, 'Ko iəsuvəniən imə.' Mətəu rəhan tatə təmuvə ihluə mətəkəikēi kəm in məmə otuvən imə. ²⁹ Mətəu tənı=pən kəm rəhan tatə məmə, 'Afu-to. Kəmətəuətig nu tepət rəkis, kəni iətol uək u ikinu təhmen=pən əmə məmə rəham kəti ioluək, kəni məsəhtian nəuiam. ?Mətəu təhro, tatə? Nəməsəfaiən nati əkəku kəti kəm iəu təhmen=pən e nəni, məmə iəkol nauəniən lan itimah iəu min nəuvein. ³⁰ Mətəu nətim əha iətəm təmərəkin rəfin rəham min natimnati o nətəouiən nipətan min lan rəha suaru, mətəu nian tinitəlig=pa lahuənu, kəni nəkaui moh pilik u tāsisi-asisi matol lafet lan rəhan.'

³¹ "Mətəu rəhan tatə tənı=pən məmə, 'Nətik. Nian rəfin kilau min ik kətəuətig, kəni natimnati rəfin rəhak in rəham. ³² Mətəu təhruahru əmə məmə okol lafet u motəgiən, mətəu-inu piam u təhmen=pən əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təmikə, mətəu rəueiu kinoteh min.' "

16

Nəghatiən rəha iətəmi asoli iətəm tatol noliən ekəu-ekəu

¹ Kəni İesu təmənı kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Suah kəti rəhan nautə tepət, kəni in təmos suah kəti tuva in iətəmi asoli rəha noluək min. Kəni rəhan min nəuvein noluək min kəməhuva motənı=pən nərahian rəha iətəmi asoli əha kəm iərmənig, motəni məmə, 'Ei, suah kəha tətərəkin rəham natimnati.' ² Kəni təməuin e suah kəha məmə tuva təghati kəm in məmə, '?Ei, nəghatiən nak u iətətə kətəni lam? İəkolkeikēi məmə nəkos rəfin nəghatiən min rəha uək rəham muva, mətəu rəueiu əha iəkəhli pətigəm ik e uək.'

³ "Kəni iətəmi asoli əha təmuvən nikin təhti məmə, 'Kəsi. Rəhak iərmənig tənı məmə otəraki lak e rəhak uək əha rəueiu. ?Kəni oiəkəhro əha rəueiu? İəu iəsəhmenian məmə o iəkuvən mətu niftəni o nosiən məni, kəni iəu iəkisiəi nəasiəin o mənı. ⁴ !Uəh! Rəueiu əha inəhrun nati oiəköl pəh nətəmimi okotol iəu iəkuvən imalah ikın kəni ko motəh vivi iəu nəmə rəhak iərmənig otəraki lak e rəhak uək.'

⁵ “Kəni ko in təmauin rəfin e nətəmimi nətəmi kəmotos məni o iərməniḡ kəhuva kətiəh kətiəh. Kəni in təməni=pən kəm iətəm təmaupən muva məmə, ‘?Ik nəmos nak?’ ⁶ Kəni suah kəha təni məmə, ‘Iəmos dirəm rəha oiel rəha nauəhiən ilah uan-hanrit.’* Kəni iətəmimi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Inu mə nauəuə rəha kauin rəham. Əharəḡ uəhai, kəni mətei fiḡti dirəm əmə e rəham nauəuə.’

⁷ “Kəni ko məni=pən kəm suah kəti min məmə, ‘?Ik nəmos nak?’ Mətəu in təni məmə, ‘Iəmos uan tausin pak wit.’ Kəni iətəmi asoli təni məmə, ‘Os nauəuə rəha kauin rəham, kəni mətei=pən əmə eit-hanrit pak wit.’

⁸ “Kəni ko, iərməniḡ rəha iətəmi asoli əha iətəm in təmol tərəh lan, təməni-vivi in o rəhan neiuəiən məmə in oteh vivi aru in.

“Nati u tətagətun məmə nətəmimi rəha niftəni, ilah kotəhrun vivi nolien min rəha niftəni nian ilah kəutəḡhati kəm lah min, tapirəkis nətəmimi rəha nəhəḡəḡəḡiən.†

⁹ “Kəni iətəni kəm təmah məmə, onəkotasiru vivi e nətəmimi e məni rəha niftəni məmə ilah okəhuva rəhatəmah niəli min. Kəni nian məni rəha niftəni u otikə, kəni Uḡgin otos itəmah muvən əpəha e negəu e neai iətəm ko təsikəiən.

¹⁰ “Nəmə suah kəti in tətəsal vivi o nati əkəku kəti, kəni in otəhrun nəsalien o nati asoli. Kəni nəmə suah kəti in tatol nolien tərəh e nati əkəku kəti, kəni in otol nolien tərəh e nati asoli. ¹¹ ?Kəni tol lanəha, nəmə itəmah nəsotəsal vivien o məni rəha niftəni u, kəni pəh oteḡəhan e təmah məmə nəkotos nati iətəm təuvir pəhriən, u natimnati rəha Uḡgin? ¹² Kəni nəmə itəmah nəsotəsal vivien e natimnati rəha suah kəti min, kəni niki təmah təsəhtiən məmə okəfinə min kəm təmah məmə rəhatəmah əhruahru natimnati mətəu-inu, kəteruh məmə ko nəsotəsal vivien min natimnati min əha.

¹³ “Ko iətəmimi kəti təsuvaian məmə in ioluək rəha iətəmi asoli mil keiu. Nəmə tol lanəha, in otolkeikei kəti matol nəuiən, kəni məməki e kəti kəni məsolien nəuiən. Kəni ko nəsolien ioluək rəha Uḡgin mine məni e nian kətiəh.”

¹⁴ Farəsi min kotolkeikei pik məni, kəni nian kəmotətəu nəḡhatien min u, kəni kəmotələh əuvəsan e Iesu. ¹⁵ Mətəu in təməni kəm lah məmə, “Itəmah nautol nolien min məmə nətəmimi kotəni məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu Uḡgin təhrun nikitəmah məmə nəkotərəh. Iətəni lanu mətəu-inu nati nak u nətəmimi kəutos məmə in nati aḡin, mətəu e nəhmti Uḡgin in nati əpnəpin əmə.”

¹⁶ Kəni in təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəmətəni pətiḡəḡ Lou mine nəḡhatien rəha iəni min rəha Uḡgin mətəuarus=pa Jon Bəptais, kəni ko uərisiḡ lan, kətəni pətiḡəḡ nanusiən təuvir rəha Nərməniḡiən Rəha Uḡgin, kəni nətəmimi rəfin kəutalkut pik məmə okəhuvən motətiḡ lan. ¹⁷ Mətəu kəsənien məmə uək rəha Lou mine nəsanəniən rəhan, təmol naunun. Nəḡhatien rəfin rəhan kəutətiḡ, iətəm təpət min mətəuarus=pən iətəm təkəku aḡin. Lou otətətiḡ mapirəkis neai mine niftəni.

¹⁸ “Kəni təhmen=pən əmə lanəha: nəmə iətəmi kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, kəni matit pətan pisin kəti min mətəuatig, in tatol təfəḡə tərəh. Kəni nəmə iətəmi kəti tatit pətan kəti iətəm rəhan iərmən təməpəḡ kəni ilau mətəuatig, in tatol təfəḡə tərəh mətəu-inu in tətakləh e pətan rəha iətəmi pisin kəti.”

Nəḡhatien rəha Lasiris mine iətəmi kəti rəhan nautə təpət

¹⁹ Kəni Iesu təməni məmə, “Iətəmi kəti rəhan nautə təpət, kəni in tatuvən e napən təuvir kəmoḡ e al u nəuḡi naris in nəhmtin təkikis, kəni nian rəfin in tatun əmə nauəniən təuvir min. ²⁰ Kəni ianrah kəti, nəḡin u Lasiris, niḡəḡim təmol rəfin niḡətin min. Kəni kəməlas kan əpəha e namtiḡluə rəha suah u. ²¹ In tolkeikei pik məmə otətan niḡispiḡi nauəniən min u kəutəmei e tepil rəha iətəmi asoli əha. Kəni nati tərəh min kəti, kuri min kəutəhuva məutəpəh-əpəh niḡəḡim min rəhan.

²² “Kəni ianrah əha təmimis, kəni nəḡelo min kəmotos in məhuvən əpəha e nikali Eprəham, ima nəuviriən ikin. Kəni iətəmi u rəhan nautə təpət, in min təmimis kəni kitənim. ²³ Kəni in təmuvən əpəha e niḡəm asoli, kəni tətətəu naməhiən asoli, kəni nian təməsal-pəri, mafu Eprəham əpəha isəu. Kəni Lasiris əpəha e nikalin. ²⁴ Kəni təmauin əfəməḡ məmə, ‘!Əui, Tətə Eprəham! Asiru lak. Əni=pən kəm Lasiris məmə otəfan nəuan nəhlmən e nəhu kəni mos muva mek namik lan məmə otətəpu, mətəu iətətəu nəhməiən asoli e niḡəm u ikinu rəueiu.’

²⁵ “Mətəu Eprəham təni məmə, ‘Nətik, nikim təhti-to rəham nəmiḡəḡhiən aupən. Ik nəmətos natimnati təuvir min rəham təpət, mətəu Lasiris təmətətəu nəhməiən təpət e niḡətin. Mətəu rəueiu əha, in tətətəu təuvir u ikinu, kəni ik nətətəu nəhməiən təpət e niḡətin.

* **16:6** Dirəm e oiel kətiəh təhmen e tate o foto lita. † **16:8** Niḡəti nəḡhatien rəha Iesu məmə nətəmimi rəha nəhəḡəḡəḡiən kəsotolien natimnati iətəm Uḡgin in tolkeikei məmə otəhtul aupən e rahalah nəmiḡəḡhiən. Nikilah təsəhti pikien nətəliḡiən rəha Uḡgin. **16:10** Luk 19:17-26 **16:13** Mat 6:24 **16:15** Mat 23:28; Luk 18:9-14 **16:16** Mat 11:12-13 **16:17** Mat 5:18 **16:18** Mat 19:1-12; Mak 10:1-12

²⁶ Kəni nati kəti mɪn. E nəlugin e tah, nımıl asoli tətəuəri itah, ik ko, kəni itimah u. Nəmə itimah kəti tolkeikei məmə otuvnə meh ik, mətəu ko təsuvenian. Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otuva meh itimah mətəu ko təsuvaian.’

²⁷ “Kəni iətəm rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Tatə. Əui, kəsi. Ahli=pən Lasiris tuvən e nımə rəha tatə rəhak, ²⁸ mətəu-inu piak faif əha ikin. Təuvir məmə in otuvən məghati mem əskasik ilah məmə okotətəu ilah məmə okəsəhuvaian u ikinu iətəm iətəu nahməian asoli agin ikin,’

²⁹ “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Kəpə. Nəghatian rəha Mosis mine iəni mɪn rəha Ughin tətətig. Pəh piəm mɪn okotətəu nəghatian mɪn əha.’

³⁰ “Kəni iətəmi rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Kəpə, Tatə Epraham. Təsəhmenian. Mətəu nəmə iətəmi kəti otəmiegəh mɪn e nımisiən otuvən məghati kəm lah, kəni nıpəhriənian, ilah okotəuhlin rəhalah nətəligiən kəni motəpəh təfagə tərəh mɪn rəhalah.’

³¹ “Kəni Epraham təni məmə, ‘Nəmə kəsotətəligiən e nəghatian rəha Mosis mine iəni mɪn rəha Ughin, kəni nati ənpəpin nəmə iətəmi kəti təmiəgəh pau e nımisiən kəni muvən məghati kəm lah, mətəu ko kəsotəniən nıpəhriənian lan.’ ”

17

Əutətəu itəmah

(Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

¹ Kəni İesu təməni kəm rəhan mɪn nətəmimi məmə, “Pəhriən, natimnati mɪn u kəutiuvipən iətəmi tətəmeipən e təfagə tərəh, okəhuva. !Mətəu nərahian asoli o iətəmi əha u tətəfan-əfan kəm nətəmimi, uə in suaru rəha nəfan-əfanian! ² Mətəu nəmə iətəmi kəti tiuvi=pən rəhak kəti iətəmimi u təhmen e suakəku, məmə otol təfagə tərəh, kəni suah kəha, Ughin otol nalpinian asoli kəm in. Kəni nalpinian əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiəl kəti e nentəui, kəni kəraki=pən əpəha itəhi lokəmnim. ³ Kəni tol lanəha, əutətəu mauteruh vi rəhatəmah nəmiegəhian.

“Nəmə piəm tatol təfagə tərəh kəm ik, kəni əni=pən rəhan nolian tərəh e nəhmtin, kəni nəmə tətəuhlin rəhan nətəligiən, kəni alu e rəhan nolian tərəh məsosian tatig e nıkim. ⁴ Kəni nati ənpəpin nəmə in tatol təfagə tərəh lam mau səpin e nian kətiah, kəni muva mau səpin, kəni məni=pən kəm ik məmə, ‘Kəsi, iəmol təfagə tərəh lam. İatitəlig e nətəligiən rəhak kəni mətəpəh təfagə tərəh,’ kəni ik onəkəkeikei məsalpinian malu e rəhan nolian rah mɪn, kəni məsosian tatig e nıkim.”*

⁵ Kəni aposil mɪn kəmotətapuəh o iərməniğ məmə, “Ol rəhatimah nəhatətəian təskasik təhmɪn.”

⁶ Kəni İərməniğ təməni məmə, “Nati ənpəpin nəmə rəhatəmah nəhatətəian natiəkəku agin pau təhmen e nıpəspisi nıpəkil, kəni nəkotəhrun nəniən kəm nigı u nokin tətəməh məmə, ‘Euvi aru ik, kəni muvən miuvig=pən itəhi,’ kəni nigı u otol nəuiatəmah.†

⁷ “Otəni-to. ?Nəmə iətəmi kəti rəhan ioluək tətəsum, uə in tətəh rəhan mɪn sipsip mɪn, nian in tuva lahuənu, nıkitəmah təhti məmə, iətəmi asoli otəni=pən kəm in məmə, ‘!Ei! Va uəhai məharəğ mun nauəniən əha?’ !Kəpə! ⁸ In otəni=pən kəm rəhan ioluək məmə, ‘Uvən mol nəgək nauəniən, kəni ko muvən muvən e rəham napən təuvir, kəni məfa nəgək nauəniən mine nımək nəmnimian. Nian nəkol rəfin rəham uək, ko nəkəhrun nunian nauəniən kəni mine nəmnimian.’ ⁹ ?Kəni nıkitəmah təhti məmə iətəmi asoli, in otəni-vivi rəhan ioluək o uək asoli rəhan iətəm in otəkeikei mol? !Kəpə! ¹⁰ Kəni itəmah ko, nəkotəhmen əmə e noluək mɪn rəha Ughin. Nian nəmotol rəkis natimnati rəfin iətəm Ughin təməni məmə onəkotəkeikei motol, onəkotəni məmə, ‘İtimah noluək mɪn əmə. Nolian rəhatəmah təsəhmenian o nəni-vivian. İtimah iəmotol əmə uək u itimah oikotəkeikei mautol.’ ”

İesu təmol vivi nətəmi ten iətəm leprosi təmol ilah

¹¹ Nian İesu tətətalıuək matuvən Jerusiləm, in tətətalıuək matuvən=pən e nəlugi nıtəni mıl u Səmeriə mine Kaləli. ¹² Kəni nian in tətəmiət=pən lahuənu kəti, nətəmimi ten iətəm nımisiən u leprosi təmol ilah kəməhuva motəhtul isəu nəuvetin, ¹³ kəni motəuvin lan məmə, “İesu, İətəmi asoli, asiru e timah!”

17:3 Mat 18:15 * **17:4** Nıpəti nəghatian əha təsəniən məmə kitah okotalu e təfagə tərəh rəha iətəmi kəti mau səpin əmə, mətəu okotəkeikei motəhtul lanu naunun tika. † **17:6** E nəghatian əhruahru rəha İesu, in tətəghati e nıkiti məstət u in natiəkəku agin, mine nigı kəti nəukətın təmeviə agin, nərgin u fik-malperi. **17:6** Mat 17:20; 21:21 **17:13** Lev 13:45-46

¹⁴ Kəni nian in təməh ilah, təni məmə, “Onəkəhuvən o pris məmə in oteh nipətītəmāh.”* Kəni nian ilah kəmautaliuək əhanəh e suaru, kəni motəuvir, nimisiən təmika.

¹⁵ Kəni ilah kəti təmeruh məmə leprosi rəhan tinikə, kəni in təməlali mītəlig=pən o Iesu, mətəni əfəməh məmə, “!Iatəni-vivi Uhgīn! !Iatəni-vivi Uhgīn!” ¹⁶ Kəni in təmeiuaui e nəhlki Iesu misin nəulin nipənəgin tatek niftəni, kəni mətəni kəm Iesu məmə nikin tətəgiən məmə in təmōl vivi rəhan nimisiən. Kəni suah u in iətəm Səmeria. ¹⁷ Kəni Iesu təməni məmə, “? Iəmōl vivi nətəmi ten kəni mos rəkis rəhalah nimisiən, uə kəpə? ?Mətəu nain min, ilah iə? ¹⁸ ?Suah u in iapispis əmə, mətəu in pisin əmə təmitəlig=pa mətəni-vivi Uhgīn?” ¹⁹ Kəni Iesu təməni kəm suah u məmə, “Əhtul maliuək matuvən. Rəham nəhatətəiən təmōl vivi ik.”

Nuvaiən rəha

Narmənigiən Rəha Uhgīn

(Mat 24:23-28,36-41)

²⁰ Nian kəti, Farəsi min kəmotətapuəh o Iesu məmə, “?Onəhgīn Narmənigiən Rəha Uhgīn otuva?” Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Narmənigiən Rəha Uhgīn otəsuvaieən məmə nətəmimi okoteruh e nəhmti lah. ²¹ Kəni iətəmimi tikə mə otəni məmə, ‘Əsal=pa meh, in uəha,’ uə ‘!Əsal=pən meh, in əpəha!’ mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgīn tinuva rəkis mətətig e nikitəmāh.”

²² Kəni Iesu təni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Nian min kəutəhuvə iətəm itəmāh onəkotəlkeiki məmə onəkoteh nian min rəha Nəti Iətəmimi, mətəu ko nəsetəhiən. ²³ Kəni nətəmimi okotəni kəm təmāh məmə, ‘!Əsal=pa, in uəha!’ uə ‘!Əsal=pən, in əpəha!’ Mətəu onəsəhuvəniən motōhtəu=pən ilah, ²⁴ mətəu-inu e nian iəu Nəti Iətəmimi oikəuva lan, in otəhmen e noraipəin iətəm tətəraip kəni mətəsiəgəpīn neai e nīkalin kəti mətəuarus=pən nīkalin kəti min, kəni nətəmimi rəfin okoteruh mətəhrun. ²⁵ Mətəu aupən, iəu iəkəkeiki mətəu nəməhiən tēpət, kəni nətəni kəutətig rəueiu, ilah okotəuhlin nəmtəhlah mətəpəh iəu.

²⁶ “E nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmimi kəmotōl natimnati min məsotəhrun iən məmə Uhgīn otōl nati kəti lan məsotōl əpenə-pənəiən. ²⁷ E nian əha, nətəmimi kəməutəuən, məutəmniən, mautōl marit, inəha natimnati min rəfin kəmautōl e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəuarus=pa nian iətəm Noa tinuvən e nipəgnəua negəu asoli rəhan. Kəni nuhəuən təməfuv naruəh asoli təmuva kəni maiu melərmin rəfin nətəmimi iətəm kəməsəhuvəniən e negəu.

²⁸ “In təhmen=pən əmə e nian rəha suah kəha Lot. Nətəmimi kəmotəuən, məutəmniən, məutos nəhmti natimnati min, məutasum, məutuvləkin nimə min, inəha natimnati rəfin kəmautōl e nəmiəgəhiən rəhalah. ²⁹ Mətəu e nian iətəm Lot tēmiet lan e taun əha Sotəm, kəni nigəm mine kəpiəl min kəmoəhuəu məutsipəri e neai motəhamu ilah rəfin əpəha e taun.

³⁰ “Kəni otəhmen əmə e nian iəu Nəti Iətəmimi oikəuva min lan kəni, Uhgīn otōl əru iəu kəm nətəmimi. ³¹ E nian əha, nəmə suah kəti tətəharəg ihluə e rəhan nimə, pəh in tagim məsuvən minin imə məmə in otos rəhan natimnati, kəni nəmə suah kəti in əpəha e nasumim, pəh in otəgim məsuva minin lahuənu. ³² !Onəsotaluieən e pətəuəhli rəha Lot! ³³ In təmōlkeiki məmə otəskəlim rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u məsitəupaieən iəu, in otəsosiən nəmiəgəhiən itulin. Mətəu iətəmimi u tətəpəh natimnati rəha nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, kəni mətətəu=pa iəu, in otos nəmiəgəhiən itulin. ³⁴ Iətəni kəm təmāh məmə, e nian əha lapin, iətəmimi keiu okətuapili e pet kətiah, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. ³⁵⁻³⁶ Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiah, kəpəh kəti.”§

³⁷ Kəni rəhan noluək min kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Iərməniəg, onəkəuva iə?”

Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəhrun əmə. Təhmen e nian nati miəgəh kəti təmimis mətəmāhli, kəni kuveria min koteiuaui mauton pəti.”*

18

Nəghatiən əuhlin

rəha pətəlimis kəti

iətəm tətəsək o nasiruiən

¹ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah lan məmə okotəkeiki məutəfaki nian rəfin məsotəpəhiən, məsotolien məmə nīkilah otəsəmeiən. ² In təməni məmə, “Lahuənu

‡ **17:14** Nian nimisiən leprosi təmōl suah kəti, Lou tətəni məmə in tāmikmik. Nian nimisiən təmika, in otəkeiki muvən meruh pris kəti məmə in otəni pətəgim kəm nətəmimi rəfin məmə nimisiən təmika mine namiknikien təmika. Nian Iesu təməni kəm lah məmə okəshuvən moteruh pris kəti, in təhmen məmə in təmāni məmə in otōl vivi ilah. **17:14** Lev 14:2-3; Mat 8:3-4 **17:23** Mak 13:21; Luk 21:8 **17:28** Jen 18:20; 19:25 **17:31** Mat 24:17-18 **17:32** Jen 19:26

17:33 Luk 9:24 § **17:35-36** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, kəmīlpin nəghatiən min u rəha fes 36: Iətəmi keiu okətuasum, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. * **17:37** Nipəti nəghatiən u məmə, e nian Iesu in otuva lan, nətəmimi rəfin okoteruh. **18:1** Kol 4:2; 1Təs 5:17

kəti, iəni kəti əha ikin rəha nələhuian nəghatian min. Kəni təsisiaian Uhgın, kəni təsisiaian minian nətəmimi. ³ Kəni e lahuənu əha, pətəlimis kəti əha ikin, kəni nian rəfin tətuvə materuh iəni u mətəni=pən kəm in məmə, ‘Əui. Kəsi, onəkəsiru lak məghati o nələhu əhruahruian nərəhian rəha tikimır rəhak tatol kəm iəu.’ ⁴ Mətəu iəni u in təməsuəvənian, kəni mos nian əfəməh məmə otəgət mol vi nərəhian əha rəha pətəlimis. Mətəu pətan əha təmətəpəuəh o suah kəha nian rəfin matuvən matuvən, kəni iəni nikin təni məmə, ‘Nati əpnəpin iəsisiaian Uhgın, kəni məsisiaian minian nətəmimi, ⁵ mətəu pətan əha tətəni mətəni nati kətiah minətatol mirə iəu o rəhan nəghatian, matol matol. Pəh iəkəkəikəi muvən mənivi rəhan nərəhian kəni mələhu nəuviriən. Nəmə iəkəpəh, kəni in otətuvə ohniəu matol matol rəueiu kəni iəkəpəuə lan.’”

⁶ Kəni nian İərmənig təməni rəkis nəghatian əuhlin əha, kəni mənə məmə, “Otətəlig-to e nəghatian rəha iəni əpəha iətam in tərəh təhmin. ⁷ Mətəu təhro e Uhgın? In təmətəpin rəhan min nətəmimi, kəni ilah kəutəsək=pən kəm in nian rəfin e nərəuia mine lapin min rəfin. ? Kəni nikitəmāh təhti məmə in otəni=pən kəm lah məmə, ‘Pəh pəpim?’ Kəpə. ?Kəni nikitəmāh təhti məmə in ko təsasiruian uəhai əmə e rəhan min? Kəpə. ⁸ İətəni=pinə kəm təməh məmə nıpəhrrianian, in otəsiru uəhai əmə e rəhan min, kəni mol vivi rəhalah nərəhian. ?Mətəu nian iəu Nəti İətəmimi oiəkitəlig=pa min lan e nıftəni, oiəkeh nətəmimi nəuvein nətəm kəutəhatətə e Uhgın, uə kəpə?”

*Nəghatian əuhlin
rəha Farəsi mine
iətam tatos mənə rəha takis*

⁹ Kəni İesu təməni nəghatian əuhlin kəti kəm nətəmimi nəuvein nətəm nıkilah təhti məmə ilah kətəhruahru motəpərkis nətəmimi rəfin, kəni motəsəl iəhu e lah. ¹⁰ In təməni məmə, “Suah mıl keiu kəmian əpəha e Nımə Rəha Uhgın məmə kuəfaki. Kəti, in Farəsi, kəni kəti in iətam tatos mənə rəha takis. ¹¹ Kəni Farəsi təməhtul məmə tətəfaki, kəni in mətəni aru əmə in, mətəni məmə, ‘Uhgın, iətəni-vivi ik mətəu-inu nəmol məmə iəkol iətəpisan lak, mə inəh nətəmimi kətolkeikəi pik mənəni kəni məuteiə məmə kətoləh lan, kəni məutol tərəh, kəni məutəkləh e pətan rəha iətəpisan. Mətəu iəu iəsələn kəmə ilah. Kəni iəu min iəsələn kəmə suah kəha iətam tatos mənə rəha takis. ¹² Nian keiu e nəfakian kətiah, iətətuəkəm mətəpəh nəuanian mətəfaki kəm ik. Kəni nəmə iəkos natimnati ten, iətos rəkis kətiah mətəfınə kəm ik.’”

¹³ “Mətəu suah kəha, iətam tatos mənə rəha takis, in təməhtul=pən isəu, kəni mətəulis məsasəl pəriən e nəgəu e nəai kəni məfaki. Kəni nikin tıtgət mətasək mətəhti mənkiləhan mətəni məmə, ‘Uhgın, iəu iətəmi tərəh. !Nikim teiuiəu ohniəu!’ ”

¹⁴ Kəni İesu tənə məmə, ‘İətəni kəm təməh. Nian suah mıl u okiatəlig=pən lahuənu, iətəmi rəha takis, in otəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu Farəsi, in təsələn lanəha, mətəu-inu iətəmi tətəfəri aru in, Uhgın otəsiahu, mətəu iətəmi tətəsiahu aru in, Uhgın otəfəri.’”

*Kəlkələh min kəməhuva o İesu
(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Kəni nətəmimi nəuvein nəmotos rəhalah min iəpəuə mətmətig min məhuva kəm İesu məmə in otələhu=pən nəhlmin e lah kəni məfaki o lah. Mətəu nian rəhan min nətəmimi kəmotəh ilah, kəni motənihu ilah. ¹⁶ Mətəu İesu təməuin e iəpəuə min əha mə okəhuva ohni, kəni mənə=pən kəm rəhan min natətəlig məmə, “Sotənihuian iəpəuə min məmə okəsəhuvaian ohniəu, pəh ilah okəhuva ohniəu, mətəu-inu Narmənigian Rəha Uhgın in rəha nətəmimi min u kətəhmen e iəpəuə min u. ¹⁷ İətəni pəhrrian kəm təməh məmə, nəmə iətəmi kəti təsolkeikəian məmə oteuiəu məhmen e kəlkələh min u kəti mupəh Uhgın tarmənig lan, ko in təsatig əhgələn Narmənigian Rəha Uhgın.’”

*Suah kəti rəhan nautə tepət
(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)*

¹⁸ Kəni iətəmi asoli kəti təmənə=pən kəm İesu məmə, “İəgətun, ik iətəmi təuvir. ?Oieəkəhro mos nəmiəgəhian itulin?” ¹⁹ Kəni İesu təmənə=pən kəm in məmə, “? Təhro nətuin lak məmə iəu iətəmi təuvir? Suah kəti tikə in iətəmi təuvir, mətəu Uhgın əmə in təuvir. ²⁰ İk nəkəhruən nəghatian min e Lou rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Səkləhian e pətan rəha iətəpisan, məsohamuiən iətəmimi, məsəkləhian e natimnati, məseuiəian e kot, misiaian rəham tatə mine məmə.’”

²¹ Kəni suah u təmənə məmə, “Natimnati min rəfin u, iəmol rəfin ilah, nian iəmətəkəku mətuərus=pa u rəueiu.” ²² Nian İesu təmətəu nəghatian əha, kəni tənə=pən kəm in məmə, “Nati kəti min əmə əha ikin onəkəl. Uvən mol nətəmimi kətos nəhmti rəham nautə rəfin əgin,

kəni məfən məni lan kəm nanrah min. Kəni ik onəkos nəuviriən tēpət əpəha e negəu e neai. Kəni muva muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

²³ Mətəu nian təmətəu nəghatiən min əha, nikin təmərəou mətəu inko rəhan nautə tēpət. ²⁴ Kəni nian Iesu təməsəl=pən meruh məmə nikin nəpəou, kəni təni məmə, “!Ei, tiəkis agin o iətəmi rəhan nautə tēpət məmə in otuva matig əhgəl e Narməniğiən Rəha Uhgın! ²⁵ Tiəkis məmə kau otuvən=pən e nıpəg nitil, mətəu tiəkis pik məmə iətəmi rəhan nautə tēpət otuva matig əhgəl e Narməniğiən Rəha Uhgın.”*

²⁶ Kəni nətəmimi u kəutətəu nəghatiən əha kəmotəni məmə, “?Nəmə tiəkis o iətəmi rəhan nautə tēpət, kəni pəh əha in təhmen məmə otos nəmiəğhiən əha?”

²⁷ Mətəu in təməni məmə, “Nati nak u tiəkis pik agin, mə ko nətəmimi kəsotoliən, mətəu Uhgın in təhrun nolian.”

²⁸ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?Mətəu təhro e timah? İəmotəpəh rəfin rəhatimah natimnati kəni məhuva məmə iəkhəuərisig lam.”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İətəni pəhriən kəm təmah məmə, iətəmi təmərəh rəhan nima, uə rəhan pətan, uə pian min, uə rəhan tatə mine məmə, uə rəhan kəlkələh min mətəu-inu in tatitəu=pən Narməniğiən Rəha Uhgın, ³⁰ kəni e nəhue niftəni u, in otos natimnati tēpət tapirəkis ilah min u təmərəh ilah, kəni uərisig, in otos min nəmiəğhiən itulin.”

Iesu təməni pətiğəm

rəhan nımisiən

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan tuələf natətəlig min məmə okohiet e nımənin nətəmimi məhuva kətiah motuhapumin ilah min, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to. Rəueiu kəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni natimnati min iətəm iəni min rəha Uhgın aupən kəmotəni lak, Nəti İətəmimi, e nauəuə min rəhalah, ilah okəhuva motol nıpəhriənian. ³² Nətəmimi okotəğhan=pən lak e nəhlmı Nanihluə min, kəni nətəmimi okotəğhati motaləh əuvsan lak, motol=pən əmə iəu, motəğəh əpis nəhmtək, ³³ kəni okalis iəu, kəni kohamu iəu. Mətəu e nian tatol ksil lan, oiaəkəmiəğəh min.”

³⁴ Mətəu kəsotəhrunian rəhan nəghatiən min. In təhmen=pən e nəghatiən iətəm nıpətin tətəhluəig, kəni kəsotəhrunian nıpəti nəghatiən min əha.

Iesu təmol vi iətəmi kəti nəhmtin tərəh

(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Nian Iesu təmuva iuəkir o taun əha Jeriko, suah kəti in tətəharəg e nikali suaru nəhmtin tərəh. Nian rəfin in tətəsiə e məni o nətəmimi. ³⁶ Kəni nian iətəmi əha nəhmtin tərəh təmətəu məmə nətəmimi tēpət kəutaliuək e suaru, kəni in təmətəpuəh məmə, “?Nati nak əha katol?” ³⁷ Nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iesu əpəha, iətəm Nasərit, tətəliuək e suaru.”

³⁸ Kəni təməgət əfəməh məmə, “!Iesu! !Mipi kig Tefit! !Asiru lak!”

³⁹ Kəni nətəmimi min u kəutaliuək məutaupən e Iesu, kəmotəgət lan, motəni məmə, “!Səğtiən!” Mətəu in təməgət əfəməh təhmin məmə, “!Mipi kig Tefit! !Asəkəhruin iəu masiru lak!”

⁴⁰ Kəni Iesu təməhtul təməni=pən kəm lah məmə okotit məhuva. Kəni nian kəmotit məhuva iuəkir, Iesu tətəpuəh ohni məmə, ⁴¹ “?Nəkolkeikei məmə iəkol nak kəm ik?” Kəni in təməni məmə, “İərməniğ, iəkolkeikei məmə oiaəkair meruh nati.”

⁴² Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Air meruh nati. Rəham nəhatətəiən tınol vivi ik.”

⁴³ Əmeiko rəueiu agin min, təməir minatəh nati, kəni minaturisig e Iesu, mətəni-vivi Uhgın. Kəni nian nətəmimi rəfin kəmoteruh nati əha, ilah kəməutəni-vivi Uhgın.

19

Iesu mine Sakias

¹ Kəni Iesu təmaliuək muvən imə e taun u Jeriko matuvən məmə otiet=pən e nikalin nəuvetin min kəti.

² Kəni e taun əha, suah kəti əha ikin, nərgin u Sakias. In iətəmi asoli kəti rəha nətəm kəutos məni rəha takis, kəni in rəhan nautə tēpət. ³ Kəni in tolkeikei məmə oteğ-to məmə Iesu in pəh, mətəu təruvu neruhian mətəu in təkəkir, nətəmimi kəutəhtul pəsig lan. ⁴ Kəni in təmaiu aupən muvən məri e nigı kəti, nərgin u sikəmo, məmə otəhrun neruhian Iesu nian in otuva=pa in ikin.

* **18:25** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tiəkis o kaməl otuvən=pən e nıpəg nitil.” Kaməl in nati miəğəh asoli kəti tapirəkis kau. **18:31** Luk 24:44 **18:32** Luk 9:22,44 **18:34** Mak 9:32

⁵ Kəni nian Iesu təmuva əhruahru əha ikin, təməsal-pəri meruh, kəni məni=pən kəm in məmə, “Sakiəs. Eiuaiu uəhai, mətəu rəueiu ko iəkəkeikey muvən mauən əpəha e rəham nımə.” ⁶ Kəni Sakiəs təmeiuaiu uəhai əmə, kəni mit Iesu mian əpəha iman ikin imə, kəni nikin təmagiən.

⁷ Mətəu nian nətəmimi kəmoteruh natimnati mın əha, kəni kəutasiuən kəm lah mın o noliən əha məutəni nikali Iesu məmə, “Suah əha tatuvən e nımə rəha iol təfagə tərəh.”

⁸ Kəni nian kinəhuvən rəkis e nipəgnəua nımə rəha Sakiəs, in təhtul məni kəm İərmənig məmə, “İərmənig, ətəlig-to. Oiəkəuari rəhak natimnati mol nəhmtin keiu, kəti rəhak, kəni kəti iəkəfən kəm nanrah mın. Kəni natimnati iətəm iəməkləh lan o suah kəti, oiəkəlpın mau kuvət.”

⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu Uhgın tinosmiəgəh ik mınə rəham mın, mətəu-inu ik mın, nəməhatətə e Uhgın, kəni ik nəuaniləuis pəhriən kəti rəha Epraham. ¹⁰ Kəni iəu, Nəti İətəmimi, iəmuva məmə iəkəsəl e nətəmimi iətəm kəmotəluəi, kəni mosmiəgəh ilah.”

Nəghatiən əuhlin

rəha nətəmimi nətəm kəmotəs məni rəha iərmənig rəhalah

¹¹ Nian nətəmimi kəməutətəlig e Iesu, in təmətəkeikey mətəni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu in tinuva iuəkir o Jerusiləm, kəni nikiləh təhti məmə Nərmənigəh Rəha Uhgın otəsuvəhiən əha rəueiu tuva. ¹² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “İərmənig kəti tolkeikey məmə in otuvən iəu meruh kig əsoli agin məmə kig əsoli otəfəri in mol kig lan əpəha iman ikin, kəni in otəpanitəlig=pa mın. ¹³ Kəni in təmauin e rəhan noluk mın ten, kəni məuəri məni əsoli kətiəh kətiəh e lah. * Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, ‘İtəmah onəkotəkeikey motəlkut o məni u o noliən nətin mətəuarus=pən iəu iəkətəlig=pa mın.’

¹⁴ “Mətəu nətəm iman ikin kəsotolkeikey suah kəha, kəni motəhli=pən nətəmimi nəuvein kotos nəghatiən məhuvən kəm kig əsoli agin məmə, ‘İtiməh iəsotolkeikey məmə suah u otərmənig e timəh.’ ¹⁵ Mətəu kəmləfəri iərmənig u kol kig lan, kəni in təmitəlig=pa mın. Kəni suah u təmauin e rəhan noluk mın iətəm in təməuəri rəhan məni kəm lah. In tolkeikey məmə otəhrun məmə ilah kəmotətuəuarus məni nak nian in təmətatig əpəha iəu.

¹⁶ “Kəni iətəm təməupən muva məni=pən kəm in məmə, ‘İərmənig, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni iəmətuəuarus məni ten mın.’ ¹⁷ Kəni rəhan iərmənig təməni=pən kəm in məmə, ‘İk ioluək təuvir, nəmol nati iətəm in təuvir. Mətəu-inu nəmol uək təuvir o neruh vivin nati iətəm təkəku, kəni rəueiu əha oiəkəgəhan lam məmə ik onəkərmənig e taun ilah ten.’

¹⁸ “Kəni iətəm tətuərisig lan təmuva məni=pən məmə, ‘İərmənig, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni iəmətuəuarus məni faif mın.’ ¹⁹ Kəni iərmənig təməni=pən kəm in məmə, ‘İk onəkərmənig e taun ilah faif.’

²⁰ “Kəni ioluək kəti mın təmuva məni=pən kəm in məmə, ‘İərmənig, inu rəham məni. İəməlis-ərain e nəpən, kəni məhluəig vivi lan. ²¹ İəu iəməgin lam mətəu-inu, iəkəhrun məmə ik iətəmi noliən rəham tiəkis. İk nətos natimnati kəsəniamə məmə rəham, kəni matos nəuənən e nasumiən mın rəha nətəmimi pisin mın.’

²² “Kəni iərmənig təməni=pən kəm in məmə, ‘İk ioluək tərəh! E rəham əmə nəghatiən, iətəkil ik məmə nəmol tərəh agin. Nəmə ik ninəhrun rəkis məmə iəu iətəmi iəkis, kəni iətos natimnati iətəm kəsəniamə rəhak, kəni matos nəuənən e nasumiən mın rəha nətəmimi pisin mın, ²³ kəni təhro nəməsosiən rəhak məni muvən məfən e bank, kəni nian iəkətəlig lan, iəkəhrun nosiən rəhak məni ilau nətin.’

²⁴ “Kəni təməni=pən kəm rəhan mın nətəmimi məmə, ‘Otəs rəkis rəhan məni, kəni motəfən kəm suah u rəhan məni ten.’

²⁵ “Kəni ilah kəmotəni məmə, ‘İərmənig, təsəhruahruən mətəu-inu rəhan məni ten rəkis!’

²⁶ “Kəni iərmənig təməni=pən kəm lah məmə, ‘İətəni kəm təməh məmə, iətəmimi iətəm tatos nati kəti, kəmanəfən mın nəuvein mın kəm in. Mətəu iətəmi rəhan nati kəti tiək, kəpanos rəkis rəhan natimnati rəfin. ²⁷ Kəni rəueiu, rəhak tikimir mın iətəm kəməsotolkeikey iəu məmə iəkuva kig rəhalah, onəkotit ilah məhuva, kəni motuhamu ilah e nəhmtək.’ ”

Iəsu təmuvən Jerusiləm

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Kəni nian Iesu təməghati rəkis, kəni in təməliuək məupən matuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni nətəmimi kəmətuərisig lan. ²⁹ Nian kəməhuva iuəkir o lahuənu mil u keiu, Petfas mınə Petəni e Nitəust Rəha Nigi U Olif, kəni in təməni=pən kəm rəhan mil keiu iətəmimi məmə,

19:7 Luk 15:2 **19:8** Eks 22:1; Nam 5:6-7 **19:9** Luk 13:16; Uək 16:31 **19:10** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Tim 1:15 * **19:13** Kəni iərmənig təməfən məni kətiəh kətiəh kəm rəhan ioluək ten, kəni məni kətiəh in təhmen=pən e uan-hanrit-tausin vatu. **19:17** Luk 16:10 **19:26** Mat 13:12; Luk 8:18

³⁰ “Onækian əpəha lahuənu ikin kəmətsipən ikin. Ikin əha, onəkueh nəti togki kəti kəsasə əhanəhian lan. Nəkiatis niləuis lan muasig miəuva u ikinu. ³¹ Kəni nəmə suah kəti tətəpuəh o təlau məmə, “?Nətiatis togki o nak?” kəni onəkəni=pən kəm in məmə, ‘Iərmənig, in tolkeikei məmə otol nati kəti lan.’”

³² Kəni kəmiən mueruh natimnati rəfin tol əmə məmə inu Iesu təməni. ³³ Kəni nian kəmətiatis nəti togki, kəni nətəmimi min rəha togki kəmətətapuəh o lau məmə, “!Ei! ? Nətiatis nəti togki o nak?” ³⁴ Kəni ilau kəmuəni=pən məmə, “Kəpə. Iərmənig tolkeikei məmə otol nati kəti lan.” ³⁵ Kəni kəmuasig miəuva kəm Iesu, kəni kəmuəpəg rəhalau kəti napən muəhtərain nəmtah nəti togki lan, kəni muasiru e Iesu təri masuə e nəti togki. ³⁶ Nian təmasuə lan minatuvən, kəni rəhan min nətəmimi kəmətəpən motəpəg rəhalah min kəti napən motəpənə e suaru.†

³⁷ Nian Iesu tinatuvə iuəkər o Jerusiləm mətasuə e togki məteiuaiu e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni nətəmimi min rəfin rəhan nəkilah təmagiən, kəni minatəni-vivi Uhgın məutagət əfəməh o nati apispis min ilah kəmoteruh in təmatol. ³⁸ Kəni ilah məutəni məmə,

“!Iərmənig Uhgın tətətig ilau kig u iətəm tətuvə e nərgin!
Pəh nəməlinuən otətig əpəha e nəgəu e neai, kəni əpəha ilis ilis agin e nəgəu e neai, okətəfəri nərgi Iərmənig Uhgın!”

³⁹ Kəni Fərəsi min nəuvein əha kəutətig əha ikin kəmətəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun. Əniəhu rəham min nətəmimi məmə okəsotagətian.”

⁴⁰ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nətəmi min u kəsotagətian, kəni kəpiəl əpnəpin min u, ilah okotagət əfəməh.”

Iesu təmasək

o nətəm Jerusiləm

⁴¹ Kəni nian Iesu təmuva iuəkər meruh taun əha Jerusiləm, in təmasək o nətəmimi min əha ikin əha.

⁴² Kəni in təni məmə, “Kəsi, iəmolkeikei pik məmə itəmāh min nəmətəhrun natimnati min iətəm okotəfinə nəməlinuən kəm təmah e nian u rəueiu. Mətəu kəpə. Kəni rəueiu, natimnati min əha kəutəhluəig ko nəsoteruhian. ⁴³ Mətəu e nian min iətəm otuvə o təmah, rəhatəmāh tikimər min okəhuva motəhtul titəlau e təmah, okotel niftəni motətu-pəri motol əpətin rəhatəmāh taun, kəni motəhtipəsəg lan məmə onəsəhietian. ⁴⁴ Kəni ilah okotərəkin rəfin nimə e taun rəhatəmāh, kəni ko kəpiəl kəti mine rəha nimə min otəsəhtulian. Kəni okotəhamu itəmāh rəfin itəmāh kəlkələh min rəhatəmāh. Natimnati rəfin u otuvə mətəu-inu itəmāh nəmətəruh mətəu nəməsotəhrunian nian iətəm Uhgın təmuva məmə in otosmiəgəh itəmāh lan.”

Iesu təməhgi pətigəm nətəmimi iətəm kəutul makit e Nimə Rəha Uhgın

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Kəni Iesu təmuven Jerusiləm, kəni muven e iat rəha Nimə Rəha Uhgın meruh nətəmimi kəutul makit ikin, kəni təməhgi pətigəm ilah.‡ ⁴⁶ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəmətei rəkis e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfəkiən,’ mətəu itəmāh ninautul tinuva məmə ‘nimə kəti iətəm nakləh min kəutəhluəig ikin.’”

⁴⁷ Kəni uərisəg lan, e nian min rəfin, Iesu təmətəgətun əpəha imə e Nimə Rəha Uhgın. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel, kəməutəsəl e suaru məmə okotəhamu Iesu, ⁴⁸ mətəu kəsotəhian suaru kəti mətəu-inu nətəmimi rəfin kətolkeikei pik məmə okotətəu nəghatian min rəhan, kəni nəghatian rəhan tətəskəlim vivi rəhalah nətəligiən.

20

Nətapuəhian məmə

pəh təmegəhan e Iesu

məmə otol uək

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Nian kəti, Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm nətəmimi. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kəməhuva motəh in, ² kəni kəmətətapuəh ohni məmə, “?Əni-to kəm timāh məmə natol natimnati min əha e nəpətian əhro? ?Kəni pəh təmegəhan lam natol natimnati min əha?” ³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə,

† 19:36 Nian kəmətəpəg rəhalah min kəti napən motəpənə e suaru məmə togki otəliuək lan, inu nəmtətiən rəha nisaiən rəhalah o Iesu. 19:38 Sam 118:26 19:44 Luk 21:6 ‡ 19:45 Afın-to e tiksinəri “Nimə Rəha Uhgın” o nəhrunian natimnati nian Iesu təmuven məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. 19:46 Aes 56:7 19:46 Jer 7:11 19:47 Luk 21:37

“Təuvir əmə. İəu iəkətarpuəh min e nəghatıən kəti kəm təmah, kəni itəmah onəkotaupən motuhalpın=pa kəm iəu. ⁴ ?Pəh təmegəhan e nepətıən kəm Jon məmə in otol bəptais e nətəmimi, Uhgın uə iətəmimi əmə?”

⁵ Kəni kinəutani nəghatıən u kəm lah min, məutəni məmə, “Nəmə kotəni məmə Uhgın təmegəhan lan, kəni in otəni məmə, ‘?Mətəu təhro nəsotəniən nıpəhrıənıən e nəghatıən rəha Jon?’ ⁶ Mətəu nəmə kitah kotəni məmə nətəmimi əmə kəmotegəhan lan, kəni nətəmi min əha okotəhti itah e kəpiel mətəu=ınu ilah kınotəni rəkis nıpəhrıənıən e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgın.” ⁷ Kəni ilah kəmotuhalpın məmə, “İtımah iəsotəhrunıən məmə pəh təmegəhan lan.” ⁸ Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu min, ko iəsəniən məmə pəh təmegəhan e nepətıən kəm iəu məmə iəkol natımnatı min u.”

*Nəghatıən əuhlin
e nasumıən rəha krep*

(Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)

⁹ Kəni İesu təməni nəghatıən əuhlin kəti kəm nətəmimi məmə, “İətəmi asoli kəti təmərfəi nıləuis u krep e nasumıən asoli rəhan. Kəni mələhu=pən nasumıən u e nəhlmi nətəmimi nəuvein, kəni ilah okəutasum kəni məutafəl, kəni nıan rəha nəuləkıən, kəni ilah okotəfən nəuvein kəm in. Kəni in təmuvən əpəha e nıtəni pısın kəti min, kəni mınatıg mınos nıan tərət.

¹⁰ “Kəni nıan krep təmol nəuan kəni mınatımarəg, iətəmi asoli u təmahlı=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meruh nətəm kəutasum e rəhan nasumıən məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuari motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. Mətəu nətəmimi min əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motahlı=pən tıtəlig kəni məsotəfəniən nəua krep nəuvein kəm in. ¹¹ Kəni iətəmi asoli təmahlı=pən min rəhan kəti ioluək. Kəni ilah kəmotəh min, kəni motol aulis in, kəni motahlı=pən tıtəlig məsotəfəniən nəua krep kəti kəm in mıne. ¹² Kəni in təmahlı=pən min kəti, kəni ilah kəmotəh motəfən nıməgım kəm in, kəni motəraki pətıgəm lan.

¹³ “Kəni iətəmi asoli rəha nasumıən təni məmə, ‘?Oıəkəhro əha rəueıu? Təuvir məmə iəkəhlı=pən nətik əhruahru, iətəm iəkölkeıkeı pik. Nıkık təhti mətə okotısıai in.’ Kəni in təmahlı=pən.

¹⁴ “Mətəu nıan nətəmimi min əha kəmoteruh, kəni kəmotəni kəm lah min məmə, ‘Nətı iətəmi asoli əpə tətıva u nıan kəti nasumıən tuva mol rəhan lan. Pəh kotəhamu, kəni kitah kotos nasumıən u rəhan məmə rəhatah.’ ¹⁵ Kəni kəmotaskəlım motatu pətıgəm lan e nasumıən, kəni motəh motəhamu.

“?Kəni tol lanəha, iətəmi asoli rəha nasumıən otol nak e nətəmimi min əha? ¹⁶ In otıva kəni mōh nətəmimi min əha mōhamu ilah, kəni in otələhu=pən nasumıən asoli əha tıvən e nəhlmi nətəpısın.”*

Kəni nıan nətəmimi kəməutətəlig lan kəmotətəu nəghatıən əha, məutəni məmə, “!Təuvir məmə, otəsöl agınıən natı əha!”

¹⁷ Mətəu İesu təməsal=pən meruh ilah, kəni məni məmə, “?Mətəu nəghatıən u nıpətın nak? Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Kəpiel iətəm nətəmimi rəha nuvləkıniən nımə kəmotəraki lan, in tınuva kəpiel keıkeı rəha nolıən nımə.’

¹⁸ “Nətəmimi rəfın nətəm okotəmeı motorın=pən ilah e kəpiel əha, kəni nıkılkililah otıtəgıt-əgıt. Kəni nəmə kəpiel əha otəmeı məhti iətəmi kəti, kəni in otəuvtəuvtə mərah agın.”

¹⁹ Kəni nəgətun min rəha Lou, mıne pris asoli min kəmotəhrun məmə nəghatıən əuhlin u rəhan tətəni əmə ilah, kəni tol lanəha, ilah kəutəsəl e suaru məmə okotaskəlım uəhai əmə, motləfən e kaləpus, mətəu kınotəgın e nətəmimi, kəni motəpəh.

*?Təhruahru məmə nətəmimi okotətəu takıs kəm Sısə,
uə kəpə*

(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Kəni nəgətun min rəha Lou, mıne pris asoli min kəutəsəl vıvı o İesu məmə okotətəu nəghatıən kəti rəhan u təsəhmen əhruahruıən. Kəni o nəghatıən u, okotəfən in e nəhlmi iətəm kəti rəha kəpən rəha Rom. Kəni kəmotahlı=pən nətəmimi nəuvein məmə ilah okəhıvən motol kəuit kəsüə e İesu. ²¹ Kəni kəuit kəsüə min kəməhıvən motətarpuəh o İesu məmə, “İəgətun. İtımah iəkotəhrun natımnatı min iətəm nətəni mıne natımnatı iətəm nətəgətun nətəmimi lan, kotəhruahru vıvı. İk onəsölıən nolıən pısın kəm suah kəti, kəni

20:9 Aes 5:1 * **20:16** Nəghatıən əuhlin u tətəghatı e nətəmimi pısın pısın min tərət. İətəmi asoli rəha nasumıən tətəgətun=pən Uhgın. Kəni nasumıən rəha krep tətəgətun=pən nətəmimi rəha İsrəl. Nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmimi asoli min rəha nətəm İsrəl. İol əhrıın natı rəha iətəmi asoli tətəgətun=pən iəni min rəha Uhgın. Kəni nətı iətəmi asoli tətəgətun=pən Kristo İesu. **20:17** Sam 118:22 **20:18** Aes 8:14-15 **20:20** Luk 11:54

matig mol pisin min kəm suah kəti. Mətəu onəkol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin. Kəni ik nətəghati əmə e niphəriənən mətəgatun nətəmimi e suaru rəha Uhgın. ²² Kəni tol lanu, əni-to kəm təmah məmə, təhruahru e Lou rəhatah məmə okotətəou takis kəm Kig Sisə u in iətəmi asoli agin rəha kəpman rəha Rom, uə kəpə?”

²³ Mətəu Iesu təməhrun rəkis məmə kəutol kəuit kəsua kəm in, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, ²⁴ “Otagətun-to məni” kəti kəm iəu. ?Narmi pəh u tətətig e məni u? ?Kəni nərgi pəh u tətətig e məni u?” Kəni kəmotəni məmə, “Narmi Sisə, mine nərgi Sisə.”

²⁵ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni ko nəmə natimnati rəha Sisə, əfən kəm Sisə. Kəni natimnati rəha Uhgın, əfən kəm Uhgın.”

²⁶ Kəni e nəhmı nətəmimi ərəfin, nəghatiən min iətəm kəutətapuəh lan, ko kəsələs iəhuən Iesu lan. Mətəu narmilah təmiuvig pik e nəghatiən iətəm Iesu təmuhalpin, kəni kəməsotəghatiən.

?Təhro e iətəmi timis

kəni məmiəgəh min?

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Kəni Satusi min nəuvein kəməhuəu o Iesu. İlah kəutəni məmə nian iətəmi timis, ko təməmiəgəh minian. ²⁸ Kəni kəmotətapuəh e nəghatiən kəti kəm Iesu məmə, “İəgatun. Mosis təmətei=pən e Lou rəhatah məmə nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətilau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətəlimis əha, məmə okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəu u otos nimeı rəhan tətə asoli əpəha tinimis rəkis.

²⁹ “Tol lanəha, nəman ilah səpin, u rəhalah tətə kətiəh. Kəni iətəm tətə e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətilau kəti, kəni mimis. ³⁰ Pian iətəm tətəuərisig lan, təmit min pətəlimis u, mətəu in min təmimis, kəni kəməsuələsiən nətilau kəti. ³¹ Kəni uərisig lan, pialah kəti min təmit min pətəlimis u, mətəu in min təmimis. Kəni pian min əha ilah rəfin səpin kəmotit pətan u, mətəu kəsotələsiən nətilah kəti, ilah kəməhmis ərəfin. ³² Kəni uərisig lan, pətəlimis u timis min. ³³ İnəha nətəmimi səpin, ilah pialah min kəmotit pətan əha. ? Mətəu e Naunun Nian, nian nətəmimi okotəmiəgəh min e nimisiən, pətan əha in rəha pəh lan?”

³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “E nian u rəueıu e nəhue niftəni u, nəman mine nıpətan kəutol marit. ³⁵ Mətəu e nian rəha natigien vi, otəsoliən lanəha. Nətəmimi nətəm Uhgın nikin tətəgən o lah məmə ilah okotəmiəgəh min e nimisiən, kəni in otos ilah məhuvən kotatig e natigien vi. Kəni ko ilah okəsotoliən marit, kəni ilah okəsotohtəu-pənien nolien rəha marit, ³⁶ mətəu-inu ilah ko kəsəhmis minian. Kəni ko kəsəhmis minian mətəu-inu, ilah okotəhmen əmə e nəgelo min nətəm kəsəhmisiən, kəni məsotoliən marit, kəni məsotəməkien e kəlkələh min. Kəni ilah min u nətəm Uhgın təmol ilah kotəmiəgəh min e nimisiən, ilah min nenəti Uhgın.” ³⁷ Kəni kotəhrun məmə inu otuəu mol niphəriənən lan mətəu-inu, nauəuə rəha Mosis tətəgatun min məmə nian nətəmimi okəhmis, ilah okotəmiəgəh min. E nəniən rəha nigı iətəm nigəm təmatəu=pən lan, Mosis təmauin e lərmənig məmə in ‘Uhgın rəha Epraham, Uhgın rəha Aisək, mine Uhgın rəha Jekəp,’ nati əpnəpin iləhal kəmlimis rəkis nuvəh nəuvein. ³⁸ Uhgın u, in Uhgın rəha nətəm kəutəmiəgəh, mətəu səniəmə in Uhgın rəha nətəm kəməhmis, mətəu-inu in tətəh nətəmimi min rəfin məmə ilah okotəmiəgəh, nati əpnəpin nəmə kəməhmis rəkis uə kəutəmiəgəh əhanəh.”

³⁹ Kəni nəgətun min rəha Lou nəuvein kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “İəgatun, nəmuhalpin vivi pəhriən.” ⁴⁰ Kəni kəmotəgin o nətəpuəh minian nəghatiən kəti min tol lanəha.

Kig Təfit mine Kristo

(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Təhro nətəmimi kəutəni məmə Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa, in mipi Kig Təfit? ⁴² Mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Min, § Kig Təfit aru əmə təməni məmə,

‘İərmənig Uhgın təməni=pən kəm rəhak İərmənig* məmə, “Əharəg u e rəhak maru, ikin ima nəsanəniən mine nisiəniən,

⁴³ mətəuarus=pən iəu iəkələs iəhu rəham tikimir min, məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm,

† 20:24 Məni u in silin kəti rəha Rom, kətəni məmə Tənariəs. Okotəkeikei motətəou takis e məni əha tətəvən kəm Sisə.

20:28 Dut 25:5 ‡ 20:36 Nətəmimi u kəutatig rəueıu e nəhue niftəni u, kəutol marit məmə okotəmək e kəlkələh min. Mətəu nəmə iərman kəti o pətan kəti tətəvən e nəgəu e neai, ko təsimisiən, kəni ko təsoliən marit məmə otəmək. 20:37

Eks 3:6 § 20:42 “Nauəuə Rəha Nəpuən Min” in “Ol Sam” e Bisləmə Baəbol. * 20:42 Nətəmimi e nian rəha Iesu, kotəhrun məmə nəghatiən u “İərmənig” e nəpuən u tətəghati e Məsəiə iətəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa.

məmə nətərmənig e lah.” †

⁴⁴ Kig Tefit əhruahru təməni məmə Kristo in rəhan İərmənig. ?Kəni nəmə mipi Tefit əhruahru əmə, kəni təhro matol rəhan İərmənig lan?”

Iesu təmagət

e nəgətun min rəha Lou

(*Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54*)

⁴⁵ Nətəmimi kəmətətəlig, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ⁴⁶ “İtəmah onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah kəni məsotohtəu-pənien noliən min rəha nəgətun min rəha Lou. İlah kotolkeikei məmə okəhuvən e napən əfəmäh min rəha nəfəriən məmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nikiləh tətəgən nian nətəmimi kəutəfəri nəhlmi lah kəm lah e nisaiəiən əpəha e makit. Kəni əpəha imə e nimə rəha nuhapuminian, kotolkeikei məmə okotəharəg əupən əpəha təuvir ikin. Kəni e nian rəha lafet, ilah kotolkeikei məmə okəhuvən motəharəg əupən ikin nisaiəiən ikin. ⁴⁷ Kəni ilah kəutol tərəh kəni məutəkləh e nimə min rəha pətəlimis min. Kəni ilah kəutəfəki əfəmäh məuteiue əmə məmə nətəmimi okoteruh ilah ohni. Nəlpinian rəha nətəmimi min u in otəskasik məpirəkis.”

21

Pətəlimis kəti təməfən

rəhan məni kəm Uhgın

(*Mak 12:41-44*)

¹ Kəni nian Iesu təməsal-pəri, materuh vivi nətəmimi min u rəhalah nautə tətəp kəutəfən rəhalah məni e bokis kətəfən məni ikin əpəha e Nimə Rəha Uhgın, ² kəni in təmeruh pətəlimis kəti ianrah tətəfən məni əkəku keiu əmə.* ³ Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhriənien iətəni kəm təmah məmə, məni iətəm pətən u təməfən, in tapirəkis rəha nətəmimi rəfin, ⁴ mətəu nətəm rəhalah nautə tətəp kəmotəfən məni nəuvein mətəu inko in nati əpnəpən o lah, rəhalah tətəp min əpəha ikin. Mətəu pətəlimis u in ianrah pəhriən, in təməfən rəfin rəhan məni o nos nəhmtinien nauəniən nigin, kəni tikə min əha ikin.”

Iesu təməghati e natimnati min

iətəm okəhuva

(*Mat 24:1-35,42-44; Mak 13:1-37*)

⁵ Kəni Iesu təmətəu rəhan min nəuvein nətəmimi kəutəni Nimə Rəha Uhgın iətəm rəhan kəpiəl əsoli min kotəuvir, mine natimnati təuvir min əha imə iətəm nətəmimi kəmotəfən kəm Uhgın. Kəni təni məmə, ⁶ “İtəmah nəuteruh natimnati min əha, mətəu nian otətəuva nətəmimi okotəharəg-rəg kəpiəl min rəha nimə əha, kəpiəl min rəfin okotəmei, ko kəti tətəhtulien əha tətəhtul ikin rəueiu.”

⁷ Kəni kəmotətapuəh ohni məmə, “İəgətun. ?Natimnati min əha onəghin kəhuva? ?Kəni nəmtətiən nak otəgətun məmə otəsəvəhiən natimnati min əha okəhuva?”

⁸ Kəni Iesu təni məmə, “Onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah məmə suah kəti otəsəiueiən e təmah, mətəu-inu nətəmimi tətəp okəhuva motəni məmə, ‘İəu, iəu Kristo u!’ Kəni nəuvein okotəni məmə, ‘Nian rəha natimnati əha tinuva iuəkir.’ Mətəu onəsəhuərisigien e lah. ⁹ Kəni nian onəkotətəu nənusiən məmə nətəmimi kəutəluəgin, uə nətəmimi kəutəməu ilah rəhalah kəpən, mətəu itəmah onəsotəginien. Natimnati min əha okotəupən məhuva pipim, mətəu kəsəniə məmə in Naunun Nian.”

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi e nitəni min nəuvein okotəluəgin ilah nətəmimi e nitəni min nəuvein, kəni kəpən nəuvein okotəluəgin ilah kəpən nəuvein.

¹¹ Kəni nəmig əsoli min okotan, kəni nəumis otan ikin min tətəp e nəhue niftəni, kəni nimisən əskasik min okotan e nəhue niftəni, kəni əpəha ilis e neai, natimnati min okəhuva motol niki nətəmimi otəgin, kəni ilah okoteruh nəmtətiən əsoli min e neai.

¹² “Mətəu nian natimnati min u okəsəhuva pipim əhanəhiən, nətəmimi okotəskəlīm itəmah, kəni motol nərahien kəm təmah o nəhatətiən rəhatəmah, kəni motələs itəmah məhuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminian, mine e kaləpus, kəni onəkotəhtul e nəhmti kig min mine nətəmi əsoli min rəha kəpən mətəu-inu itəmah nautos nərgək məutəni nipəhriənien lak. ¹³ İnəha nian təuvir əhruahru məmə nəkotəni pətigəm nənusiən təuvir kəm lah. ¹⁴ Mətəu otol əpənə-pənə e nikitəmah rəueiu məmə e nian əha nikitəmah tətəhtian məmə nəghatien nak onəkotəni kəm lah, ¹⁵ mətəu-inu iəu oiəkəfinə nəghatien əhruahru kəm təmah kəni məfinə nəhrunien kəm təmah, kəni mol rəhatəmah nəghatien təsənən, kəni rəhatəmah min tikimir ko kəsotəhalpinian, kəni ko kəsotəniən məmə nəsotəniən nipəhriənien. ¹⁶ Kəni

† **20:43** Nəghatien Kris əhruahru tətəni məmə, “İəkol rəham tikimir min ilah okotəhmen e nati kəti iətəm kətəharəg mətəfu-pəri nəhlkəm lan.” **20:43** Sam 110:1 * **21:2** Məni u təhmen=pən e tuenti vatu. **21:3** 2Kor 8:12

21:6 Luk 19:44 **21:14** Luk 12:11-12 **21:15** Uək 6:10

rəhatəmah tatə mine mamə min, mine piatəmah min, mine rəhatəmah nimənin min, mine niəli min okotəfan itəmah e nəhlmi tikimīr min. Kəni okotohamu itəmah nəuvein. ¹⁷ Nətəmini min rəfin okotəməki e təmah o nərgək. ¹⁸ Mətəu ko nəuanutəmah uəha kəti, ko təsikəiən. ¹⁹ Nian onautəhtul əskasik məutəhatətə lak e nian iəkis min iətəm okəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni onəkotəs nəmiəgəhiən itulin.

²⁰ “Mətəu nian onəkoteruh soldie min okəhuva tēpət motəhtəlau e taun u Jerusiləm, kəni itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə otəsuvəhiən kəni kərəkin agin taun əha Jerusiləm. ²¹ Kəni itəmah nəutatig Jutiə, onəkotəkeikei motaiu motəgin məhuvən motəhluaig əpəha e nitəuət min. Kəni itəmah nətəm nəutatig e taun əha, onəkotəkeikei məhiet. Kəni itəmah nətəm nəutatig ikinu titəlau e taun əha, onəsəhuvən minian əha imə e taun əha, ²² mətəu-inu nian əha, in nian rəha Uhgīn otol nalpinian lan kəm nətəm kautol nolian tərəh, kəni mol əpu nəghatian iətəm kəmətəi=pən e nauəuə rəhan tuva matol nipəhrīanian lan.

²³ “!Kəsi! Nəhməiən asoli o nipətan nətəm kəmotol nərfiləh mine nipətan kəutəfən nah kəm nəpəou min. E nian əha okotəs pik nəhməiən, mətəu-inu nərahian asoli otuva e nəhue niftəni, kəni niəməha mine nalpinian rəha Uhgīn otuva kəm nətəmini min u rəha Isrel u kautol nolian tərəh min. ²⁴ Kəni rəhalah tikimīr min okəgəmu ilah e nau, kəni nian okotoh ilah, kəni okotit ilah məhuvən e nitəni pisin pisin min kəni ilah okəhuva iol əhruin nati min rəhalah. Kəni Nanihluə min okotaliək kəni motevig əpevin e Jerusiləm motələs iəhu nətəmini min ikin iətəm kəutatig əhanəh, məutarmanig e lah, mətəuarus=pən rəhalah nian otol naunun.†

²⁵ “Kəni nəmtətiən nəuvein okəhuva e mītigar, mine məuig, mine məhau min. Kəni ikinu e nəhue niftəni, nətəmini rəfin okotəgin e nərkərikian rəha nitəhi mine peau-peau asoli min. ²⁶ Nətəmini okotəgin pik məutimiseiah e nərahian asoli min iətəm kəutəhuva e nəhue niftəni, mətəu-inu natimnati e neai iətəm kotəskasik pik, mətəu Uhgīn otəlauə-aual e lah. ²⁷ Kəni e nian əha, okoteruh Nəti İətəmini tətuva e nimali nəpuə kəti e nəsanənin mine nəpətiən əhəgəhəg asoli rəhan. ²⁸ Kəni nian natimnati min u kinotətuəuin minəutəhuva minəutol nipəhrīanian lan, otəhtul məha-məha motəhrun məmə nati təuvir tinətuva, mətəu-inu otəsuvəhiən Uhgīn otosmiəgəh itəmah.”

²⁹ Kəni in təməni nəghatian əuhlin u kəm lah məmə, “Nəkotəhrun-to nigī u fik mine nigī nəuvein min. ³⁰ Nəmə kinotəhaləgləg minəutəpilpil min, kəni nəkotəhrun məmə in nian rəha nasumian. ³¹ Təhmen əmə, nəmə nəkotəh natimnati min u kautol lanəha, onəkotəhrun məmə otəsuvəhiən, Nərməniəgəh Rəha Uhgīn tuva.

³² “Nipəhrīanian iətəni kəm təmah məmə nimənin rəha Isrel[‡] otəsikəiən mətəuarus=pən natimnati rəfin əha okotol nipəhrīanian. ³³ Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatian min rəhak ko kəsəhkəiən.”

³⁴ Kəni İesu tətəni məmə, “Nəkotəkeikei məutətəu itəmah. Sotərəkinian rəhatəmah nian min o nolian əmə lafet, məutəpis lan, kəni məutətəlig pik e natimnati rəha niftəni u. Təsəuvirian məmə nian asoli u otuva mos kəuit kəm təmah təhmen=pən məmə nəuanəkuulu təmahtipəsəg e təmah, ³⁵ mətəu-inu nian əha otuva mələs nətəmini min rəfin e nəhue niftəni. ³⁶ Mətəu nian rəfin onəkotəkeikei məutəhtul maru, kəni məutəkeikei məutəfəki məmə nəkotəs nəsanəniən təhmen məmə nəkəutəhtul əskasik əmə e natimnati ərəfin əha okəhuva, kəni ko Nəti İətəmini otəgin o təmah nian onəkotəhtul e nəhmtin.”

³⁷ Kəni nian rəfin İesu tətəgətin nətəmini əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, kəni lapin min in tiet muvən əpəha Nitəuət Rəha Nigī U Olif mətapili əha ikin. ³⁸ Kəni nian min rəfin ləpləpin agin, nətəmini kəutəhuva məmə okotətəlig e rəhan nəghatian əpəha e Nimə Rəha Uhgīn.

22

Jutəs təmətuati e İesu

(Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

¹ Kəni nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinətuva iuəkir, kəni in tinətuəuin e lafet rəha Pasova. ² Kəni pris asoli min mine nəgətin min rəha Lou kəməutəsəl onəuən e suaru məmə okotohamu İesu lan. Kəməutəsəl onəuən e suaru mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmini məmə, kəta nimənin nətəmini okotərgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotəhamu İesu.

³ Kəni Sətan təmuvən e niki Jutəs, u nərgin kəti min u İskariot, in kəti e nətəmini tuələf rəha İesu. ⁴ Kəni in təmuvən meruh pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha soldie rəha

21:16 Mat 10:21-22 **21:22** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 † **21:24** E nian İesu təmimis lan mətəuarus=pa nu fote, soldie min rəha Rom kəmotəh Jerusiləm motərəkin e nu 70 AD. **21:24** Sam 79:1; Nəh 11:2 **21:25** Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Nəh 6:12-13 **21:27** Dan 7:13; Mat 26:64; Nəh 1:7 ‡ **21:32** Nətəmini nəuvein kəutəni məmə nəghatian u tətəghati e nətəmini iətəm kəutəmiəgəh nian İesu tətəghati. Kitəh kəmətəi təhmen e nətəmini nəuvein min iətəm kəutan məmə tətəghati e nimənin min rəfin rəha Isrel tatuvən muvən isəu. **22:3** Jon 13:2,27

Nimə Rəha Uhgın, məntəsəl e suaru məmə otegəhan e Iesu tuvən e nəhlmləh. ⁵ Kəni nıkilah təmagian, kəni kəmotəniakis məmə okotəfən məni kəti kəm in. ⁶ Kəni Jutəs təmegəhan lan məmə in otol, kəni məntəsəl e suaru məmə otegəhan e Iesu tuvən e nəhlmləh nian nətəmimi okohkə lan.

İtəmi keiu rəha İesu

kəmuol əpenə-pənə

o lafet rəha Pasova

(Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

⁷ Kəni e nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinuva, kəni e nian əha, nətəmimi okotəkeikei motuh nəti sipsip rəha lafet rəha Pasova. ⁸ Kəni İesu təmauin e Pitə mine Jon, kəni məni=pən kəm lau məmə, “İan kəni muol əpenə-pənə nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə okəhuvən motauən ikin.”

⁹ Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “?Nəkolkeikei məmə itimlau oikəian iə muol əpenə-pənə e nauəniən ikin?”

¹⁰ Kəni təməni=pən kəm lau məmə, “Uətəlig vivi-to. Nian itəlau onəkian=pən itaun, kəni onəkueh suah kəti tətəharu pəri pətəl asoli kəmətu=pən nəhu lan. Kəni nəkiəuərisig lan mihluvən e nimə kəti iətəm in otuvən ikin. ¹¹ Kəni nəkuəni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə, ?İəgətun təmahli=pa itimlau məmə iəkuva muətapuəh ohnik məmə nəuan u in pəhruvən iətəm in mine rəhan min nətəmimi okəhuva motol nauəniən ikin rəha lafet rəha Pasova?” ¹² Kəni in otit itəlau nəkian əpəha e nəuan ilis ikin iətəm kinol vivi rəkis natimnati rəfin rəha nauəniən əha ikin. Kəni nəkuol əpenə-pənə nauəniən əha ikin.”

¹³ Kəni kəmlan mueruh natimnati rəfin təhmen=pən əmə məmə inu İesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-pənə nauəniən ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Nauəniən rəha İesu mine rəhan min natətəlig

¹⁴ Kəni e nian rəha nauəniən, İesu təmuvən məharəg e tepil ilah rəhan min aposil min. ¹⁵ Kəni təməni=pən kəm lah məmə “Otəsuvəhiən, okul nəhməiən kəm iəu. Mətəu nıkiik tinolkeikei pik məmə okotaupən motun nauəniən rəha lafet rəha Pasova. ¹⁶ İəkolkeikei pik məmə kitah okotaupən lanu mətəu-inu, ko iəsəuəniən min e nauəniən rəha Pasova mətəuarus nıpəti lafet u tuva mol nıpəhrıəniən lan e Narməniğian Rəha Uhgın.”

¹⁷ Kəni İesu təmos kap wain məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məni məmə, “Otos itəmah rəfin kəni motəmnim, ¹⁸ mətəu-inu rəueiu iətəni kəm təmah məmə iəsəmnimian wain mətəuarus=pən nian natimnati rəfin okotətig əhgəl Narməniğian Rəha Uhgın.”

¹⁹ Kəni təmos pıret məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məharu məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni məni məmə, “İnu nıpətik iətəm iətəfinə o təmah. Nian rəfin onəkotəkeikei maotul nati u məmə nıkiitəmah tətəhti iəu.”

²⁰ E nolıən əhmen min əmə, nian kəmotəuən rəkis, İesu təmos kap wain kəni məni məmə, “Kap wain u tətəgətun=pən nəniəskasikian vi rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni nəniəskasikian vi u tətəhtul mətəmiəgəh e nırak iətəm otaiu o təmah. ²¹ Mətəu onəkotətəlig vivi-to. Suah kəti u ikinu kəutaun kitah min e tepil, kəni in otəpanegəhan=pən lak e nəhlmi rəhak min tikimır. ²² İəu Nəti Tətəmimi oikəkeikei mımis məmə inu Uhgın təməni mine. ! Mətəu kəsi, nərahıən asoli tətəuən o iətəmi təmegəhan=pən lak e nəhlmi tikimır min!” ²³ Kəni kınəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Kitah pəh otol nati əha?”

²⁴ Kəni nati kəti min, ilah kınəuotl nıkilah min məmə pəh u in otəpət mapirəkis nəuvein. ²⁵ Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, “Kig min rəha nıftəni u kəutarmanig e nətəmimi e rəhalah nəsanəniən, kəni kəutaun aru e lah məmə ilah ‘Nətəmimi rəha Nasiruiən.’” ²⁶ Mətəu itəmah onəsotolıən lanəha. Nəmə itəmah kəti in ilis, in otosıahu in təhmen=pən e suəkəku. Kəni nəmə itəmah kəti tətəhtul əupən, kəni in otuva iol əhruin nati əmə kəti. ²⁷ ?Pəh u in ilis pik, iətəmi in tətəuən e tepil, uə iol əhruin iətəm tatos nauəniən e tepil in ilis tapirəkis? Nəkotəhrun məmə iətəm tətəuən e tepil in ilis tapirəkis. Mətəu iəu, iətəmi asoli rəhatəmah, nian iəmətəliuək kitah min itəmah, iəməhmen=pən e iol əhruin əmə kəti.

²⁸ “İtəmah u, nian rəfin nəutətig iuəkır ohniəu nian iətətig e nian əskasik min. ²⁹ Kəni təhmen əmə məmə Tətə rəhak tətəfəri iəu məmə iəkuva kig, kəni iəu min oikəfəri itəmah məmə nəkəhuva kig min, ³⁰ məmə nəkəhuva motəharəg kitah min iəu, motəuən pəti e nian iəkuva mol kig lan. Kəni e nian əha, itəmah min onəkotəharəg e jəə min rəha Kig, kəni itəmah onəkəhuva motəhtul əupən e nəuanıəuis min ilah tuələf rəha İsrəl məutakıl ilah məutarmanig e lah.”

³¹ Kəni İesu təni=pən kəm Saimon Pitə məmə, “Kəsi. Saimon. Ətəlig-to lak. Sətan tinətapuəh rəkis o Uhgın məmə otegəhan məmə in otuva məfən-əfən kəm təmah mol

nərahian kəm təmah məmə otəgətun rəhatəmah nəhatətəian məmə təkaskik lak uə kəpə.
³² Mətəu inəfaki rəkis ohnik məmə rəham nəhatətəian otəsəmeian. Kəni nian nəkəuhlin rəham nətəligiən titəlig=pa min, ik onəkəkeiki mol nətəligiən rəha piam min okotəkaskik.”

³³ Mətəu Saimon Pitə təni=pən kəm in məmə, “Tərməniğ. İtəhtul maru məmə iəkvən kilau min ik e kaləpus, kəni mimis kilau min ik.”

³⁴ Kəni İesu təni=pən kəm in məmə, “Pitə, iətəni kəm ik məmə, o lapin u məniğ otəsəkəkə əhanəhian, kəni ik onəkəni mau kisi məmə nəkəruru iəu.”

³⁵ Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, “Aupən, iəmahli pətiğəm itəmah, nəməsotosian məni e paus, mine kətim, mine put. ?Təhro? ?Rəhatəmah natimnati təsəhmenian, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni məmə, “Kəpə.”

³⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu rəueiu, nəmə suah kəti tatos rəhan məni e paus uə kətim, otəkəiki mos. Kəni iətəm təsosian nau rəha nəluaginian, pəh otətuati e rəhan kot mos nəhmti rəhan kəti. ³⁷ İətəni kəm təmah məmə nəghatian u e Nauəuə Rəha Uğin tətəghati lak, kəni in otəkəiki mol niphəriənian. In tətəni məmə, ?Nətəmi nikilah təhti məmə in iətəmi kəti in tətəraki e Lou.” Əuəh, nəghatian u tatol niphəriənian əha rəueiu.”

³⁸ Kəni ilah kəmotəni məmə, “İərməniğ, afu-to. Nau rəha nəluaginian keiu u.” Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Nəhmen. Otəpəh-tə.”

İesu təmuvən mətəfaki əpəha e Nitəuat Rəha Nigi U Olif

(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹ Kəni İesu təmiət e taun muvən əpəha e Nitəuat Rəha Nigi U Olif təhmen=pən əmə məmə in tatol nian min rəfin, kəni rəhan min nətəmi kəutohtəu=pən in. ⁴⁰ Kəni nian in təmuvən mətəuarus=pən əha ikin əha, məni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəkəiki mətəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmah.” ⁴¹ Kəni in təmaluək mupəh ilah muvən nəuətin, kəni misin nəulin mətəfaki mətəni məmə, ⁴² “Tətə, okəmə nikim tagiən, kəsi, os rəkis nəhməian min u okəpanəhuva. Mətəu nəsolian rəhak nətəligiən, mətəu ol nati ik əmə nəkolkeiki.” ⁴³ Kəni agelo e neai kəti təmiətəgəm=pən məfən nəsanəniən kəm İesu. ⁴⁴ Kəni mətəu-inu nikin tətəhmə pik, kəni rəhan nətəligiən təsəmhlian, kəni mətəfaki əskasik pik, kəni nəmnhəgiən asoli təmaiu lan mətəhliəhli=pən e niftəni təhmen e nira.*

⁴⁵ Nian təməfaki rəkis, kəni məhtul mitalig=pən o rəhan min nətəmi, kəni meruh ilah kinotapili alu rəkis. Kəmotəpəou mətəu-inu nikilah tətəhmə. ⁴⁶ Kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutapili? Otair mətəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmah.”

Tikimir min rəha İesu kəməhuva motos

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11)

⁴⁷ Nian İesu təmətəghati əhanəh, nimanin nətəmi kəmohtə=pa əha ikin, kəni suah kəha Jutəs, u in iətəmi kəti e nətəmi tueləf rəha İesu, in təmit ilah məhuva, in təmuva iuəkir məmə otol nəmtəian kəti rəha nolkeikeian kəm İesu. ⁴⁸ Mətəu İesu təni=pən kəm in məmə, “?Jutəs, iəu Nəti İətəmi, mətəu təhro nəmuva məmə onəkol nəmtəian kəti rəha nolkeikeian kəm iəu, kəni e nolian u megəhan=pən lak e nəhlimi rəhak tikimir min?”

⁴⁹ Kəni nian nətəmi min rəha İesu kəmoteruh natimnati min əha minotəhrun məmə nak əha okol, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “?İərməniğ oəkotəhro? ?İəkotəluagin e nau, uə?” ⁵⁰ Əmeiko ilah kəti təmauəh e nau rəha nəluaginian mohatuv rəkis nimatəgin maru rəha ioluək rəha pris asoli ağin.

⁵¹ Mətəu İesu təni məmə, “!Ei! !Nəhmen, otupəh əmə!” Kəni in təmələhu=pən nəhlmən e matəgi suah u, kəni mol vivi min.

⁵² Kəni İesu təməghati kəm pris asoli min, mine nətəmi asoli min rəha nimənin rəha İsrəl, u kəməhuva məmə okotəskəlim İesu. In təməni=pən kəm lah məmə, “Təhro, nəman? ?Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginian o nələs iəhuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ?Kəni nəutəmki nau asoli min mine neim min mətəhuva məmə onəkotəskəlim iəu?” ⁵³ ?Nian rəfin iətan kitah min itəmah e Nimə Rəha Uğin, mətəu təhro nəsotəskəlim iəu? Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuian in tətərməniğ.”

Pitə təməni məmə

in təruru İesu

(Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Kəni kəməhuva motəskəlim İesu motələs məhuvən e lahuənu rəha pris asoli ağin. Kəni Pitə təmuərisig e lah mətəu təməsuvəniən iuəkir o lah. ⁵⁵ Nətəmi min əha kəmotəhli nigənn

22:32 Jon 17:15 **22:34** Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38 **22:35** Luk 9:3; 10:4 **22:37** Aes 53:12

* **22:44** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutəstimin iətəm kəmətei e nəghatian Kris aupən, nəghatian rəha fes 43-44 tika. Tol mə, səniəmə Luk u təmətei fes 43-44, mətəu suah kəti min in təmətei kopi kəti rəha nauəuə u. **22:54** Mak 14:53-54

əpaha e iat rəha pris asoli agin, kəni məutəharəg titələu e nigəm. Kəni Pitə tuvən mətəharəg ilah min. ⁵⁶ Kəni pətan mitə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin, təmuva meruh Pitə tətəharəg, kəni nəhəgəhəgən rəha nigəm təmasiəgəpən in, kəni pətan əha təmateruh mətig in, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Suah u, in min ilau Iesu kəmətuan.” ⁵⁷ Mətəu Pitə tənı=pən kəm pətan u məmə, “İəsəhrunien suah u nətəni.”

⁵⁸ Kəni uərisig lan təsuvəhən, suah kəti min tuva məni=pən kəm Pitə məmə, “Ei, ik min, ik iətəmi kəti rəhan.” Mətəu Pitə tənı məmə, “Ei, səniəmə iəu iətəmimi rəhan.”

⁵⁹ Kəni ko uərisig lan, aua kəti tinuva minuvən rəkis, kəni suah kəti təməni əskasik kəm lah məmə, “Nipəhrinien məmə suah u təmatuərisig e Iesu, mətəu in iətəm Kaləli!” ⁶⁰ Mətəu Pitə tənı məmə, “İEi! İəsəhrun aginien nəghatien u nətəni!” Kəni nian Pitə təmətəghati əhanəh, kəni məniəg təkəkə. ⁶¹ Kəni İərmənig təmeirair məsal=pən əhruahru meruh Pitə. Kəni Pitə, nikin təhti nəghatien rəha İərmənig iətəm təməni lan məmə, “O lapin əmə u, nian məniəg otəsəkəkə əhanəhən, ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruu iəu.” ⁶² Kəni Pitə tiet muvən ihluə, təmasək təmasək.

Nətəmimi kəmotələh əvvsan e Iesu

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəmotəskəlim Iesu kəmotəgət əvvsan lan, kəni mautoh. ⁶⁴ İlah kəmotəlis-ərain nəhmtin kəni motoh, məutəni=pən məmə, “İEi, iəni! ?Əni-to məmə pəh tətəh ik?” ⁶⁵ Kəni ilah kəmotəni nəghatien tərəh tətət məutərəkin in lan.

*Kəmiuvi pətigəm Iesu
e kaunsil*

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Kəni ləpləpin agin, nətəmi asoli rəha nımənin rəha İsrel kəməhuva motuhəpumin e kaunsil rəhalah, ilah u pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni nətəmimi kotos Iesu məhuva təhtul e nəhmti kaunsil əha. ⁶⁷ Kəni nətəmi rəha kaunsil kəmotətapuəh ohni məmə, “Nəmə ik Kristo u iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pə, əni kəm timah.” Mətəu Iesu tənı=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkəni kəm təmah, kəni nəsətənien nipəhrinien lak. ⁶⁸ Kəni nəmə iəkətapuəh itəmah, ko nəsətəhalpinien. ⁶⁹ Mətəu tətuəuin rəueiu, iəu Nəti İənimimi, iəu oikəvən məharəg e nikəli Uhgın maru, Uhgın u iətəm rəhan nəsanənien iahgin agin.”

⁷⁰ Kəni ilah rəfin kəmotətapuəh ohni məmə, “?Təhro? İk Nəti Uhgın?”

Kəni Iesu tənı=pən məmə, “İtəmah nəutəni məmə iəu u inu.”

⁷¹ Kəni kotəni məmə, “?Təhro kitəh kəutəsal e nəghatien kəti min məmə otasiru e rəhatah nəghatien? Kınətətəu əhruahru nəghatien əha e nohlin.”

23

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Kəni nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəmotəhtul motit Iesu məhuvən kəm Pailət. ² Kəni motəni pətigəm nipəgnəmtin min iətəm otəh Iesu məmə, “Təmotəh məmə suah u tatit rəhatah nətəmimi min, kəni mol ilah kəutəlməli, kəni mətəuhlin rəhalah nətəligien kəutol tikiəmir ilah kəpmən rəha Rom, mətahtipəsəg e timah məmə iəsətəuian takis tuvən kəm Sisə iətəm tətərmənig e nitəni u. Kəni in mətəni pətigəm məmə in Kristo iətəm Uhgın təmahli=pə məmə in kig kəti.”

³ Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?İk kig rəha nətəm İsrel?” Mətəu Iesu tənı=pən kəm in məmə, “İk nəməni lanko.”

⁴ Kəni Pailət təməni=pən kəm pris asoli min mine nətəmimi rəfin məmə, “İəsəhən nipəgnəmtin kəti mine, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkin Lou.”

⁵ Mətəu ilah kəmotəgət əfəməh məutəni məmə, “Kəpə. Mətəu suah u tatan ənpəpin mətəgətun nətəmimi rəfin ikin min əha Jutiə təmətuəuin əpəha Kaləli mətuva mətəuarus=pə u ikinu, kəni mol nətəligien rəha nətəmimi kəutəluəi məutəlməli.”

⁶ Kəni nian Pailət təmətəu nəghatien əha, tətəpuəh məmə, “?Təhro? ?Suah u in iətəm Kaləli?” ⁷ Kəni nian təmətəu məmə Iesu tisipən Kaləli, ikin əha iətəm Herot Antipas tətərmənig ikin, in təmahli=pən Iesu məmə otuvən meruh Herot, mətəu-inu e nian əha, Herot min in tətətig İerusaləm.

*Iesu təməhtul
e nəhmti Herot Antipas*

⁸ Kəni nian Herot Antipas təmeruh Iesu, nikin təməgiənin pik, mətəu-inu nuvəh nəuvətin in təmolkeikei məmə otəruh. Herot təmətəu əmə nənien rəhan, kəni in təmolkeikei pik məmə tərəh otol nati əpisipis kəti. ⁹ Kəni o natimnati min u, Herot Antipas təmətapuəh lan

o nəghatiən min tɛpət o Iesu, mətəu Iesu tɛməpnəpən əmə məsuhəlpiniən rəhan nəghatiən.¹⁰ Kəni pris əsoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotəhtul motagət əskasik e nɪpəgnəmtin min rəhalah mautuh Iesu lan. ¹¹ Kəni uərisig lan, Herot Antipas mine rəhan min soldiə kotagət əuvsan e Iesu, kəni mətəuvsan lan. Kəni Herot təməni=pən kəm rəhan min soldiə məmə okəhuvən=pən e napən təuvir rəha kig kəm in, kəni motit min məhuvən kəm Pailət.

¹² Aupən ikin, Herot Antipas mine Pailət kəmatuol tikimir kəm lau min, mətəu e nian əha, ilau kəmiəuva minuolkeikei ilau min.

Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mimis

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Kəni Pailət təmauin e pris əsoli min, mine nətəmi əsoli rəha nətəm Isrel, mine nətəmimi rəfin, kəni ilah rəfin kəməhuva kətiəh. ¹⁴ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Suah u, nəmotos məhuva təhtul e nəhmtək, kəni nəmotəni məmə tətəuhlin nətəligiən rəha nətəmimi rəhatəmah kautol tikimir kəm kəpmən. Mətəu iəmakil rəkis rəhan nətəligiən u e nəhmtitəmah, kəni məsehian məmə təmatgəhli lou kəti, kəni nɪpəgnəmtin min iətəm nətəni lan təsoliən nɪpəhriən. ¹⁵ Kəni Herot Antipas min, in təmakil meruh məmə noliən rah kəti təsəhktul-pəniən lan. Tol lanəha, in təhli=pa tuva min kəm tah, kəni təhruahru əmə məmə suah u in təməsoliən nati kəti iətəm tərəh məmə in otimis ohni. ¹⁶⁻¹⁷ Kəni o nati əha inəha, rəhak min soldiə okotalis əmə, kəni uərisig kotahli=pən tatuvən.”*

¹⁸ Mətəu ilah rəfin kəmotagət əfəməh mətəni məmə, “!Otiləfətigəm suah u kəni motəhamu! !Mətəu əhli pətigəm Parəpəs tuva meh itəmah!” ¹⁹ (Suah u Parəpəs, kəmləfən e kaləpus mətəu-inu təməhtul aupən məmki nətəmimi mətəluagin mə kotələs iahu kəpmən rəha Rom e taun əha, kəni in təmoəhamu itəmi.)

²⁰ Mətəu Pailət in təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu tatuvən, kəni in təməghati min kəm lah. ²¹ Mətəu ilah kəmotagət əfəməh pik məmə, “!Ətu-pəri in e nigə kəməluau! !Ətu-pəri in e nigə kəməluau!”

²² Mətəu Pailət təməghati min kəm lah minau kisił məmə, “?O nak? ?Suah u in təmol nati tərəh nak? İəu iəsəruhian məmə in təmol nati kəti iətəm təhruahru məmə in otimis ohni. Mətəu rəhak soldiə min, ilah okotalis əmə, mə kəmanotəhlman lan tatuvən.”

²³ Mətəu ilah kəmotəkeikei məutagət əskasik, kəni məutagət əfəməh e Pailət məmə otətu-pəri Iesu e nigə kəməluau. Kəni məutagət məutagət pik, kəni motəpərikis Pailət. ²⁴ Tol lanəha, Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mimis təhmen=pən məmə ilah kəutəni mine. ²⁵ Kəni in təmol nətəligiən rəhalah, kəni mahli pətigəm Parəpəs u in təmətatig e kaləpus o nəluaginən o kəpmən mine mohamu itəmi. Kəni in megəhan=pən e Iesu e nəhłmi rəhan min soldiə məmə ilah okotos məhuvən mohtəu nətəligiən rəha nımənin nətəmimi.

Kəmit Iesu kan məmə otimis

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Kəni nian soldiə min kəmotit Iesu mohiet e taun, kəni motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon. Kəni kəmotəskəlim motəlahu pəri nigə kəməluau rəha Iesu e nəuegin məmə otələs, kəni motəni=pən məmə otitəu=pən Iesu.

²⁷ Kəni nımənin nətəmimi tɛpət kəmautaliuək mətuərisig e Iesu e suaru, kəni nɪpətan min kəmautəhuərisig e lah, mətasək o Iesu kəni mətəuvin lan. ²⁸ Mətəu Iesu təmeirair məsal=pən meruh ilah, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nɪpətan Jerusiləm. Sotasəkiən ohniəu, mətəu otasək aru o təmah, mine nenətitəmah min. ²⁹ Otətəlig-to lak. Nian tərəh min otətəuva kəni kəmanəni məmə, ‘!Otagiən itəmah nətəm nəsotəməkiən uə nəsotəfanian nah kəm iəpəu!’ ³⁰ E nian əha, nətəmimi okotəni=pən kəm nıtəuət əsoli min məmə, ‘Əui, ohməəgrəg=pə e timah.’ ³¹ İətəni lanu mətəu nətəmimi min u kautol nati tərəh min u kəm iəu rəueiu e nian u nigə tətəmtə əhanəh. ?Kəni otəpanəhro əhanəh nian nigə tinimətu?”†

Soldiə min kəmotətu-pəri Iesu e nigə kəməluau

³² Kəni soldiə min kəmotələs suah mil keiu iətəm ilau kəmuatgəhli lou, məmə okuəhamu ilahal Iesu. ³³ Kəni kəməhuva ikin kəti, nərgin u Louipil-uipil. İkin əha, motətu-pəri Iesu e nigə kəməluau. Kəni kəmotətu-pəri iatgəhli lou mil əha ikin, kəti e nikəli Iesu maru, kəni kəti e nikəlin məuil. ³⁴ Kəni Iesu təni məmə “Tətə. Alu e rəhalah noliən tərəh min kautol lak, kəni məsalpiniən, mətəu-inu kəsotəhrunian nati nak ilah kautol.” Kəni kəmotəuəri napən rəhan moturin təis ohni.

* **23:16-17** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutəstimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, katilpin nəghatiən kəti min u ikinu tətəni məmə, “E nian rəha lafet rəha Pasova, Pailət in otəkeikei mahli pətigəm rəhalah kəti iətəmimi otiet e kaləpus.”

23:29 Luk 21:23 **23:30** Hos 10:8; Nəh 6:16 † **23:31** “Nigə tətəmtə əhanəh” tatəpsen=pən Iesu iətəm in təhruahru agin, mətəu in tatos nalpiniən. Kəni “nigə tinimətu” tatəpsen=pən nətəm Isrel. Kəni uərisig lan, nətəm Rom okotol nalpiniən əsoli kəm lah. Afın Luk 21:20-24. **23:34** Sam 22:18; Aes 53:12

³⁵ Kəni nətəmimi min u kəməutəhtul əha ikin, mauteruh natimnati min u, mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəutul əvsan e Iesu mautəni məmə, “In təmosmiəgəh nətəmimi tərət rəkis. Mətəu nəmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahlı=pa, kəni in Iətəm Uhgın Təməni Rəkis, təuvir pəh otosmiəgəh aru in!”

³⁶ Kəni soldia min, ilah min kəutəghati əvsan e Iesu, kəni məhuva iuəkir ohni məutəpuəh məmə in tolkeiki wain u iətəm tarfu,^{‡37} mautəni məmə, “!Nəmə ik kig pəhriən rəha Isrel, osmiəgəh aru-to ik əha rəueiu!”

³⁸ Kəni nəghatiən kəti əha ikin kəmətəi kətu-pəri e rəhn-kapə nigı kəməluau, tətəni məmə,
INU KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

³⁹ Kəni iatgəhli lou mil kəti iətəm kətuəhkul-pəri e nigı kəluau, in təməghati rah e Iesu, mətəni məmə, “!Ei! ?Ik Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahlı=pa, uə kəpə?”

⁴⁰ Mətəu iatgəhli lou əha kəti min təməni=pən kəm in kəti, kəni mahtipəsıg lan məmə, “? Təhro? ?Nəsəginian e Uhgın, nati əpnəpən onəkimis? Nəlpinian u rəhatahal in təhmen-əhmen əmə. ⁴¹ Mətəu təməhruahru əmə məmə kilau okiamis o rəhalau nolian tərəh min iətəm kəmuol. Mətəu suah u, in təsəliən nati kəti tərəh kəti mine.”

⁴² Kəni mənı=pən kəm Iesu məmə, “Iesu, o nian onəkuvə mətəol kig lan, kəni nıkim otətəhti iəu.” ⁴³ Kəni Iesu təmənı=pən kəm in məmə, “Nıpəhriənian iətəni kəm ik, məmə rəueiu əmə kilau min ik əpəha e negəu e neai.”

Iesu təmimıs

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Kəni iuəkir tuələf klok e nərəuia, mitıgar təsasıəiən, kəni nəpinəpuian tınan rəfin ikin əha mətəuarəs=pən tri klok ləhnaiuv. Kəni nəpən iətəm tətəhkul pəsıg=pən İkin Tasim Agin İkin e Nımə Rəha Uhgın, təməhəpu nəuvetin keiu. ⁴⁶ Kəni Iesu təməsək əfəməh məmə, “!Tətə. İatələhu=pən nəmiəgəhiən rəhak e nəhlməm!” Nian təməni rəkis nəghatiən əha, kəni rəhan nəhəgin tıet.

⁴⁷ Kəni nian iətəmi asoli rəha soldia min əha rəha nətəm Rom təmeh natimnati min əha, kəni in təmənı-vivi Uhgın mətəni məmə, “! Nıpəhriənian, suah u in təhruahru pəhriən!”

⁴⁸ Kəni nətəmimi min u kəməhuva ikin əha məmə okoteruh, nian kəmoteruh natimnati min əha, kəməutətəu tərəh e nıkilah kəni məutəhti-əhti mənkiləhalah, kəni minəutəhuvən.

⁴⁹ Kəni nıəli min rəha Iesu, mine nıpətan iətəm kəmotəsipən Kaləli motohtəu=pən Iesu məhuva, ilah kəməutəhtul isəu nəuvetin kəni məuteruh natimnati min əha.

Josip təmıtənim Iesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Kəni iətəm Aramatia kəti əha ikin, nərgin u Josip. Aramatia in taun kəti rəha Isrel, kəni suah kəha in iətəmimi kəti rəha kaunsil rəha nətəm Isrel. In iətəmi təuvir, rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni in iətəmi kəti təmətəhtahnin məmə oteruh Nərmənigian Rəha Uhgın. Kəni in təməsəgəhanian e nəghatiən rəha kaunsil iətəm kəmotəgəhan e Iesu məmə okuh. ⁵² Kəni in təmuvən meh Pailət mətəpuəh ohni məmə otegəhan e nıpəti Iesu tos. ⁵³ Kəni Josip təmuvən mosiahu nıpəti Iesu e nigı kəməluau, mos muva məuveg e nəpən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni mos muvən mələhu=pən e nıpəg kəpiel iətəm kəmətəi rəkis o nolian suvət ikin, mətəu kəsitənim əhanəhiən suah kəti ikin. ⁵⁴ İnəha e nian rəha nətəm Isrel iətəm kəutul əpənə-pənə lan o nian rəha Sapət, kəni iuəkir Sapət tətəuain.

⁵⁵ Kəni nıpətan u kəmotəsipən Kaləli kəməutuərisig e Iesu, kəməutohtəu=pən suah u, kəməhuvən kəni moteruh nıpəg kəpiel, kəni moteruh nolian iətəm in təmələhu Iesu ikin.

⁵⁶ Kəni uərisig, nıpətan kəmohtəlig=pən lahuənu, kəni məutul əpənə-pənə nımənati min nəuvein mine fəmat iətəm nəmiəvilah təuvir məmə okotol=pən e nıpəti Iesu. Kəni e nian rəha Sapət, ilah kəmotəmeig məutohtəu=pən nəghatiən rəha Lou.

24

Iesu təmamiəgəh min

e nımisiən

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Kəni e Sante ləpləpın agin, nıpətan kəməhuvən əpəha e suvət, motos natimnati u nəmiəvilah təuvir u kəmotəol əpənə-pənə rəkis lan. ² Nian kəməhuva e suvət, moteruh kəpiel u kətahtipəsıg e nıpəg kəpiel lan, mətəu kəmisuə rəkis rəkis. ³ E nian kəməhuvən imə e nıpəg kəpiel, mətəu kəsotəhiən nıpəti İərmənig Iesu. ⁴ Kəni ilah kınoteruru əfəməh məutəlig e natimnati min əha. Kəni əmeiko kəmotəuit pik e iətəmi keiu kəmiaietigəm=pa əha ikin

məutuəhtul ilah nıpətan, kəmian e napən iətəm tətoraip-oraip. ⁵ Kəni nıpətan kəmotəgin pik, motasiəulin nəulilah məutasal iahu məuteh nıftəni.

Kəni suah mil kuəmə, “Təhro nəutəsəl e iətəmi tətəmiəgəh u ikinu imə nətəm kəmoħmıs? ⁶ In tıka u ikinu. !In tınəmiəgəh mın! Nikitəmah təhti nəghatıən in təməni kəm təmah nıan in təmətatıg əhanəh əpəha Kaləli məmə, ⁷ ‘Natımnati mın u okotəkəikəi muva motol nıpəhrıənıan lan. Okəgəhan=pən e Nəti İətəmiimi tuvən e nəħlmi iol tafagə tərəh mın, kəni okətu-pəri e nıgı kəməluau tımis, mətəu e nıan tatol kısıl lan, kəni in otəmiəgəh mın.’” ⁸ Kəni nıkilah tınəhti nəghatıən rəha İesu.

⁹ Kəni kəmoħıet e suvət məhuvən motəni=pən natımnati mın əha kəm nətəmi ləpın rəha İesu, mıne rəhan mın rəfın. ¹⁰ Kəni nıpətan mın əha u kəmotəni pətıgəm natımnati mın u kəm aposıl mın, inko Meri Maktələ, Joana, Meri məmə rəha Jemıs, mıne nıpətan mın nəuvein iətəm kəməhuvən e suvət. ¹¹ Mətəu aposıl mın kəmotətəu nəghatıən əha təhmen=pən əmə e nəghatıən alməli kəti iətəm nıpətin tıka, kəni məsotəniən nıpəhrıənıan lan.

¹² Mətəu Pıtə təməhtul maıu muvən əpəha e suvət, məməħli-əməħli məsal=pən e nıpəg kəpiel kəni meruh əmə napən iətəm kəməuveg nıpəti İesu lan, mətəu nati mın kəti tıka əha ikin. Kəni in təmalıuək mıtəlig mınatuvən lahuənu, kəni matətəlig pik e natımnati mın əha.

*E suaru tatuvən Emeəs
(Mak 16:12-13)*

¹³ E nıan əmə əha inəha, suah mil keıu rəha İesu kəmətuəliuək mətıan lahuənu kəti, nərgın u Emeəs. Lahuənu u mətuərus=pən Jerusıləm, in iuəkir o ləpın kilomıta. ¹⁴ Kəni nıan ilau kəmətuəliuək mətıan, kəni ilau mətuəghati e natımnati mın u kəmol ilah. ¹⁵ Nıan ilau kəmətuəghati lanəha, kəni İesu təmuva iuəkir o lau, məħlaliuək pəti mıħluvən. ¹⁶ Mətəu kəməsuəħrunıən məmə pəh əha ilahal mın kəməħlaliuək mətəu-inu Uħgın təməhtıpəsıg e nətelıgıən rəhalau.

¹⁷ Kəni İesu təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. ?Nati nak u nətuəni?”

Kəni əmeıko kəmuəlılı muəhtul, nəħmtılau təməpəou. ¹⁸ Kəni suah mil əha kəti, nərgın u Kleopas, təməni=pən kəm in məmə, “İətəħrun məmə ik əmə u iapıspıs kəti u Jerusıləm iətəm nə səħrunıən natımnati mın kəmol ilah e nıan mın u kınəhuva mınəhuvən rəkıs.”

¹⁹ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “?Natımnati mın nak əha?”

Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Natımnati mın u kəmol e İesu iətəm Nəsərıt. In iəni kəti rəha Uħgın, kəni rəhan usk təsanən vıvı mıne rəhan mın nəghatıən kotəfıgəm, kəni nıki Uħgın mıne nıki nətəmiimi tətəgıən lan. ²⁰ Mətəu rəhatımah prıs asolı mın mıne nəgətun mın rəha Lou kəmotəfın in tuvən e nəħlmi nətəm Rom məmə okotakıl məmə in otımis. Kəni kəmotətu-pəri e nıgı kəluau tımis.

²¹ “Mətəu itımah isəmotəlıhu=pən pau rəhatımah nətelıgıən tətətatıg əskasık lan məmə in otos rəkıs itımah nətəm İsrəl e nəħlmi tikımir mın rəhatımah. Kəni rəueıu in nıan tatol kısıl lan. ²² Kəni nati kəti mın, nıpətan nəuvein u iəməutan, kəmotol narmıtımah təmıuvıg o nəghatıən kəti. Rəueıu ləplapın agın, kəməhuvən əpəha e suvət u kəmitənim İesu ikin, ²³ mətəu kəməsoteruhıən nıpətin. Kəni kəmohtəlig-pa motəni məmə, ‘İəmotəh nati kəti təhmen e nəməħlairıən, əgelo mıl keıu kətuəni=pə məmə İesu təməmiəgəh.’” ²⁴ Kəni rəhatımah nəuvein nətəmiimi kəməhuvən e suvət, kəmotəh natımnati rəfın agın təħruəhru təhmen əmə e nəghatıən əha nıpətan mın əha kəmotəni, mətəu kəsotəhıən İesu.”

²⁵ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. !Rəhatəlau kapə tıka, nəkotəħro tıəkıs agın o təmah o nəniən nıpəhrıənıən e natımnati mın u iəni mın rəha Uħgın kəmotəni! ²⁶ ? Nəkuəħrun uə kəpə məmə, Krısto, u Uħgın təməni məmə otəħlı=pə otəkəikəi mos nəħməıən e nıpətin, kəni uərisıg lan, in təpanuvən e negəu e neai mos nərgın rəha nısiəıən?” ²⁷ Kəni İesu təməni=pən vıvı kəm lau Nauəuə Rəha Uħgın u kəutəghati lan, təmətuəıın e nauəuə rəha Mosis kəni muvən mətuərus=pən nauəuə mın rəha iəni mın rəha Uħgın.

²⁸ Kəni kınəħluva iuəkir o lahuənu u suah mıl u kətıən ikin. Kəni kınəuəfu məmə İesu tınətəliuək mınətəpırəkıs ilau məsəhtulıən, ²⁹ mətəu ilau kətıoh nıkin məmə, “Eı, təuvır məmə nəkuva kıtahəl mın ik, mətəu tınəpınəpu rəkıs, kəni təsuvəħıən rəueıu mıtıgar tıuvıg.” Kəni ko tuvən meruh ilau məħləharəg.

³⁰ Nıan kınəħləharəg məmə okıħlauən, kəni in təmos pıret kəni məni-vıvı Uħgın ohni, kəni ko məmkəris məfən kəm lau. ³¹ Kəni əmeıko Uħgın tol kınəuəħrun məmə in İesu, kəni əmeıko in tatıg mıkə mın, kəni kəməsueruhıən mın. ³² Kəni kəmuəni=pən kəm lau mın məmə, “İEı! ? Nıan in təməni=pə vıvı Nauəuə Rəha Uħgın kəm lau e suaru, kəni kəmuətəu təuvır lan nıkilau tətəgıən pik, uə kəpə?”

³³ Kəni rəueıu agın mın, kəmuəhtul mıəıet ikin əha mıətəlig=pən mın Jerusıləm. Kəni ikin əha, ilau kəmueh nətəmiimi ləpın rəha İesu mıne nətəmiimi mın nəuvein mın rəhan

kəməhuva motuhapumin rəkis ilah min məutəharəg, ³⁴kəni məutəni məmə, “!Nipəhriənian! !İərməniğ təməniəgəh min, kəni Saimon Pitə* təməh rəkis!” ³⁵Kəni ilau kəmuəni=pən rəfin natimnati iətəm kəmol kəm lau e suaru, kəni muəni=pən nian ilau kəmuəhrun İesu lan e nian iətəm in təməgəuvahli piret məfən kəm lau.

Nətəmini min rəha İesu kəmotəh in

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶Kəni nian kətuəni əhanəh nəghatiən min əha, İesu təmuva məhtul e nəlugin e lah mətəni kəm lah məmə, “Nəməlinuən tətətiğ o təmah.”

³⁷Mətəu ilah kəmotəuit lan kəni minəutəgin, nikilah təhti məmə kınotafu narmın kəti.

³⁸Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro rəhatamah nətəliğin tətərah lanko? ?Təhro rəhatamah nətəliğin tətəhtul pəgpag? ³⁹Oteh-to nəhlmək mine nəhllək məmə iəu əmə əpə. Otea=pa motək nipətik kəni motəhrun məmə iəu. Narmı iətəmini nipətin mine nikilkilin tikə, təsolian məmə inu nauteh iəu, nipətik mine nikilkilik əpə ikin.”

⁴⁰Təməni nəghatiən əha, kəni məgətun nəhlmın mine nəhllkin kəm lah. ⁴¹Kəni narmilah təmiuvig nikilah təməniğin pik kəni motalu məmə nati u in nipəhriənian. İlah kəsotəni-vivi əhanəhiən nipəhriənian lan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəuanian kəti u nəutos, uə?” ⁴²Kəni kəmotos nəmu nəuəvetin iətəm kəmuəvan rəkis motəfən kəm in, ⁴³kəni e nəhmlilah, təmos mun.

⁴⁴Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Aupən ikin, nian iəmətətiğ əhanəh kitah min itəmah, iəməni nəghatiən u kəm təmah məmə, natimnati rəfin iətəm kəutəghati lak e Nauəuə Rəha Uhgın, okotəkeikei məhuva mautil nipəhriənian lan, inu nəghatiən min e nauəuə rəha Mosis, mine nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgın, mine Nauəuə Rəha Nəpuən Min.”

⁴⁵Kəni in təmərah e rəhalah nətəliğin məmə okotəhrun nəghatiən min iətəm tətətiğ e Nauəuə Rəha Uhgın. ⁴⁶Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən iətəm tətətiğ e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə nətəmini okotol tərah e Kristo iətəm Uhgın təmahli=pa, mautil tətətəu nəhməiən e nipətin mətəvən mətəuarus timis, mətəu e nian tatol kisil lan, in otəmiəgəh min e nimisiən. ⁴⁷Kəni e nərgi Kristo u Uhgın təmahli=pa, nətəmini okotəkeikei motəni pətəgəm nəghatiən u məmə nətəmini okotəkeikei motəuhlin kəni motohtəliğ e rəhalah təfəgə tərah min, kəni Uhgın in otəsalpinian nitəi təfəgə, kəni malu e rəhalah nolian tərah min. Nəghatiən u otəkeikei muvən kəm nətəmini min e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin, otətuəuin İerusaləm muvən əpəha ikin min rəfin e nəhue nitəni min. ⁴⁸İtəmah nəmotəh natimnati min u, kəni onəkotəni pətəgəm əhruahru nəghatiən min lan. ⁴⁹Kəni iəkahli=pa suah u iətəm rəhak Tatə təməniəkis məmə in otahli=pa kəm təmah, inu rəhan Narmın. Mətəu onəkotəhtahnin e taun əha motətuəuarus=pən nəkotos nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın, kəni təriaüh e nəmiəgəhiən rəhatəmah.”

Uhgın təmos İesu muvən

e neai

(Mak 16:19-20)

⁵⁰Kəni İesu təmit ilah mohiet e taun məhuvən əha lahuənu Petəni. Kəni məfəri nəhlmın məfəki o lah. ⁵¹Kəni nian təmətəfəki o lah, kəni məpəh ilah nian Uhgın təmos minətuəvən əpəha ilis e nəgəu e neai. ⁵²Kəni kəmotəiəui motəfəki=pən kəm in, kəni uərisig lan, kəmohtəliğ=pən İerusaləm nikilah tətəgiən. ⁵³Kəni nian rəfin, kəutəhuvən e Nimə Rəha Uhgın məutəni-vivi Uhgın.

* **24:34** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Saimon.” **24:34** 1Kor 15:4-5 **24:37** Mat 14:26 **24:44** Luk 9:22 **24:48** Jon 15:27; Uak 1:8 **24:49** Jon 14:16; 15:26; Uak 1:4

Jon Nanusian Təuvir Rəha İesu Kristo İtəm Jon Təmətəi Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Jon

?Pəh təmətəi nauəuə u? Aposil Jon təmətəi nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti nətəmimi tuələf rəha İesu, kəni İesu tolkeikei pik in. E nauəuə u, Jon təsanian nərgin mine. Mətəu təmənəi əmə nati tol lanu məmə “iətəmimi kəti min rəha İesu,” (Jon 18) uə “suah u iətəmi İesu tolkeikei pik,” (Jon 13:23; 20:2; 21:7,20) uə “İətəmi təmäu-iəu muva iuəkir o İesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova” (Jon 21:20). In təmətəi nauəuə min u: Nanusian Təuvir İtəm Jon Təmətəi, 1Jon, 2Jon, 3Jon, mine Nəhan-əhanian.

?Təmətəi tatuvən kəm pəh? Təmətəi nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi məmə okotəni nıpəhrıanian e İesu. In tolkeikei məmə otasiru e lah mol nəhatətəian rəhalah tuva məskasik, mətəu-inu rəhalah nəhatətəian təsəskasik əhanəhian.

?Natigian təhro lanu nian təmətəi? Jon in iətəmi asoli kəti rəha nıməfaki, kəni nətəmimi rəfin rəha nıməfaki kautisiai in. In tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəhrun vivi rəhan nəgətuənian, kəni nian nəgətuənian eiuə tətən, mətəu nətəmimi kotəhrun nahtıpəsıgıən e nəghatian eiuə min e nəghatian rəha Jon e nauəuə u.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Jon təmətəi nauəuə u mətəni pətigəm vivi məmə İesu in nəti Uhgın, kəni nətəmimi rəfin nətəm okotəhatətə lan, okotos nəmiəgəhian itulin. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətigəm təhruahru məmə İesu in nəti Uhgın, kəni İesu in Uhgın pəhrıən. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətigəm nanusian min nəuvein rəha İesu iətəm nauəuə min rəha Matiu, mine Mak, mine Luk kəmslanian. Kəni tolkeikei məmə otəgəu əhruahru nətəligian min nəuvein iətəm nətəmimi kəutəni e İesu.

Nəghatian Rəha Uhgın Təmuva İtəmimi, in İesu

¹ Aupən agın, e nətuəuinian nian, Nəghatian* tinatig rəkis.† Nəghatian u təmətətig ilau Tatə Uhgın, kəni Nəghatian u, in min, in Uhgın. ² E nəukəti nian, in təmətətig rəkis ilau Uhgın, ³kəni Uhgın təmol natimnati rəfin e Nəghatian u, kəni natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol, nati kəti tikə mine məmə Nəghatian u təsolian.‡ ⁴ İnu, in Nəukəti Nəmiəgəhian, * kəni Nəmiəgəhian u, in Nəhagəhagian rəha nətəmimi rəfin.† ⁵ Nəhagəhagian əha, tətasiəgəpın napınəpuian, kəni napınəpuian ko təsapirəkisian.‡

⁶ İtəmimi kəti iətəm Uhgın təmahli=pa təmuva, nərgin u Jon Bəptais. § ⁷ Təmuva mətəhtul pətigəm məmə otanus pətigəm Nəhagəhagian əha kəm nətəmimi, pəh ilah rəfin kotəni nıpəhrıanian lan. ⁸ Səniəmə Jon Bəptais in Nəhagəhagian əha, mətəu in təmuva əmə məmə otəhtul pətigəm məni pətigəm Nəhagəhagian əha kəm nətəmimi rəfin.* ⁹ Nəghatian əha təmətəu e nəhue nıftəni, kəni in Nəhagəhagian pəhrıən, iətəm in tətasiəgəpın nətəmimi rəfin.†

¹⁰ Nati əpnəpın məmə Uhgın təmol nıftəni u e Nəghatian əha, kəni Nəghatian u təmətətig e nəhue nıftəni u, mətəu nətəmimi rəha nəhue nıftəni u kəsotənian nıpəhrıanian məmə in pəh. ¹¹ Təmuva iman ikin, mətəu nətəmiman min kəutəuhlin=pən nəmtəhlah kəm in, məsotolkeikeian. ¹² Mətəu nətəmimi nəuvein kəmotos in, kəni ilah rəfin nətəm kəmotos in, nıkilah tagian ohni, kəni motəhatətə e nərgin, kəni in təməfən nıpətian kəm lah məmə kotəhrun nuvaian nənəti Uhgın min.‡ ¹³ Nənəti Uhgın min əha, ilah kəsotərian e nolian u iəpəu min kəutair lan, kəni məsənian min məmə e nətəligian rəha iətəmimi, təhmen e tatə kəti iətəm tolkeikei in otos iəpəu. Mətəu ilah kəutair vi min e Uhgın, e rəhan əmə nəsanənian. §

* 1:1 Nian Aposil Jon təmətəi “Nəghatian” e jəptə 1, tətəghati e İesu Kristo, kəni “Nəghatian” in təhmen e nərgin kəti rəhan.

† 1:1 Jen 1:1; 1Jon 1:1; Jon 17:5; Nəh 19:13 ‡ 1:3 Laen e “Nəghatian” mil u kətuani əmə nati kətiah əmə. Mətəu-inu in nolian rəha Jon o nənian nati kətiah e suaru pisin pisin min. § 1:3 Kol 1:16; 1Kor 8:6; Hip 1:2 * 1:4 Jon 5:26; 11:25; 14:6; Jen 1 † 1:4 Jon jəptə 1 tatol məmə kitah kotətəlig e Jenesıs jəptə 1, nian Uhgın təmol nəhue nıftəni mine natimnati rəfin agın. Jəptə mil u kuəghati e nəghatian, mine nəhagəhagian, mine nəmiəgəhian. Kəni Jon jəptə 1 tətəuən e İesu Kristo məmə in Nəghatian rəha Uhgın, mine Nəhagəhagian, mine Nəmiəgəhian. ‡ 1:5 Jon 9:5; 12:46 § 1:6 Aposil Jon in təmətəi nauəuə u. In tətəghati e suah pisin kəti e fes min u, nərgin u Jon Bəptais. * 1:8 Nətəmimi tıpət kəməutəhtəhın Məsaiə iətəm Uhgın təmənəi məmə otəhli=pa, kəni ilah tıpət, nıkilah təhti məmə Jon Bəptais u in Məsaiə. Jon 1:19-28 † 1:9 1Jon 2:8; Jen 1:1-5 tətəghati e nəhagəhagian rəha nian Uhgın təmol nəhue nıftəni, kəni Jon tətəghati e nəhagəhagian rəha Narməngian Rəha Uhgın iətəm tətasiə e niki nətəmimi. ‡ 1:12 Kəl 3:16 § 1:13 Jon 3:5; 1Pitə 1:23

¹⁴ Nəghatiən əha, in təmuva iətəmimi, mətətig kitah min u nətəmimi rəha nəhue niftəni. Kəni itimah iəmoteruh rəhan nepətiən, kəni nəsanəniən asoli mine nəhəgəhəgian rəhan e nəhmtitimah.* Inu, in nəsanəniən asoli mine nəhəgəhəgian rəha Nuəvan Kətiah Əmə, iətəm in təmsipən e Tatə Uhgın. In təriauah e nəuviriən iətəm tətətuati lan kəm tah, kəni məriauah min e nıpəhrıənıən.†

¹⁵ Jon təmətəhtul pətigəm mətəni əfəməh məmə, “İətəmi u inu iətəm iəu iəmətəni məmə, ‘İətəmi kəti tətərisig lak, mətəu in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhian, in təmətətig itulin rəkis.’”‡

¹⁶ Kəni in təməriauah e nəuviriən iətəm in tətətuati lan kəm tah, kəni e nəuviriən əha rəhan, nian rəfin in tətəfa, mətəfa, mətəfa, kəm tah rəfin. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu Lou iətəm Uhgın təməfa aupən, Mosis in suaru ohni, mətəu İesu Kristo in suaru rəha nətuatiən e nəuviriən əha mine nıpəhrıənıən rəha Uhgın kəm tah.§

¹⁸ İətəmi kəti təsəruhiən Uhgın nian kəti mine.* Mətəu Nuəvan Kətiah Əmə, in Uhgın, iətəm in iuəkir o niki Tatə Uhgın, in təmol əpu Uhgın kəm tah kəni kotəhrun.†

*Jon təməni məmə səniəmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahlipa
(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)*

¹⁹ Kəni nətəmimi asoli min rəha nətəm İsrəl nətəm kəutətig Jerusiləm, kəmotahli=pən pris min nəuvein mine Lifait min u, nətəm kəutasiru e pris min e Nimə Rəha Uhgın, məmə okəhuva mətəh Jon mətətapuah ohni, məmə, “?İk iətəmi pəh ko?” Kəutətapuah mətəu-inu nətəmimi tətəp kəməutəni məmə Jon in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. Kəni əmeiko, Jon təməhtul pətigəm məni pətigəm in.

²⁰ Nian ilah kəmotətapuah ohni, in təməşəhluəigian, mətəu təməni=pən əhruahru əmə in kəm lah məmə, “Səniəmə iəu Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa.”

²¹ Kəni ilah kəmotəni məmə, “?Nəmə səniəmə ik Kristo, kəni ik pəh? ?İk Elaijə?”‡

Mətəu Jon tənı məmə, “Kəpə, səniəmə iəu Elaijə.”

Kəni ilah kəmotətapuah min ohni məmə, “?Nəmə səniəmə ik Elaijə, kəni ik pəh? ?İk iəni rəha Uhgın iətəmi kəmətəni aupən məmə otəpanuva?”§

Mətəu Jon tənı məmə, “Kəpə.”

²² Kəni ilah kəmotəni məmə, “?Kəni ik pəh? İk onəkeikei məni pətigəm ik kəm timah, pəh itimah iəkəhuvən mətəni=pən kəm nətəmimi kəmotahli=pa itimah iəkəhuva.”

²³ Kəni tənı=pən kəm lah məmə, “İəu u iətəm iəni rəha Uhgın Aiseə təməni rəkis aupən məmə, ‘İəu u nəuiə iətəmi kəti tətətin əfəməh əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, mətəni məmə, otol suaru təhruahru rəha İərməniğ.’”*

²⁴ Nətəmimi nətəm kəmahli=pa ilah, Fərəsi min nəuvein əha ikin, ²⁵ kəni ilah kəmotətapuah o Jon məmə, “?Nəmə səniəmə ik Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni səniəmə ik Elaijə, kəni səniəmə ik iəni iətəm kəmətəni pətigəm aupən, kəni təhro natol bəptais e nətəmimi?”

²⁶ Kəni tuhalpın mətəni məmə, “İəu iatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu iətəmi kəti u ikin e nəlugin e təmah, iətəm itəmah nəkotəruru in. ²⁷ İətəmi u tətərisig lak, mətəu in ilis, in tətəp məpirəkis iəu, kəni iəu ləhtəni lan, kəni iəsəhmen əginian məmə iəkol uək əkaku əgin kəti rəhan.”† ²⁸ Natimnati min u, kəmol əpəha e lahuənu kəti, nərgin u Petəni, in tətətig əpəha e nıtəni=pən e nəhu Jotən. İkin əha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin.

İesu in təhmen e nətı sipsip rəha Uhgın.

²⁹ Kəməni lauig lan, Jon təmeruh İesu tətaliuək mətəva, kəni in tənı məmə, “!Ei! Oteruh-to! Suah u inu, in Nətı Sipsip rəha Uhgın o nolıən sakrifais lan o nolıən tərəh min rəha nətəmimi.‡ Kəni in otəpanos rəkis nolıən tərəh min rəha nıtənımtəni min.§ ³⁰ İətəmi u inu, iəu iəmətəni kəm təmah məmə, ‘İətəmi kəti tətərisig lak, mətəu in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhian, in təmətətig itulin rəkis.’” ³¹ Nian iəu iəmətəghati lan, kəni iəu min iəməruu məmə in iətəmi pəh; mətəu iəmuva matol bəptais e nətəmimi e nəhu məmə iəkol əpu suah u kəm nətəmimi min rəha İsrəl.”

³²⁻³³ Jon təmətəhtul pətigəm mətəni məmə, “Uhgın təmahli=pa iəu məmə iəkol bəptais e nətəmimi e nəhu, kəni nian iəmətəghati lan, iəu min iəməruu məmə suah u inu. Mətəu

* 1:14 Jon tətəghati e aposil min nətəm kəmoteruh rəhan nepatiən, mine nəsanəniən, mine nəhəgəhəgian e nəhmtiləh.

† 1:14 Fil 2:7; 1Tim 3:16 ‡ 1:15 Jon 1:1 § 1:17 Rom 5:21 * 1:18 Eks 33:20 † 1:18 2Kor 4:6; Kol 1:19; 2:9; Nəh 22:4 ‡ 1:21 Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13 § 1:21 Dut 18:15 * 1:23 Aes 40:3 † 1:27 Nəghatiən pəhrıən iətəm Jon təməni, tol lanu, “İəu iəsəhmen əginian məmə iəkos rəkis put rəhan.” Nətəmimi aupən kotəni məmə uək rəha nos rəkisən put rəha iərməniğ, in uək rəha sləf iətəm in ləhtəni əgin. ‡ 1:29 Aupən ikin, e nian rəha Oltestimin, nətəmimi kəutohamu nətı sipsip mautil sakrifais lan məmə otəfəl rəkis təfəgə tərəh rəhalah. Afın-to nəghatiən u “sakrifais” e tiksınari. Jen 22:8; Aes 53:7; 1Pitə 1:19; Nəh 5:6 § 1:29 Hiprus 9:22,26

Uhgin tāmāni=pa kām iāu māmā, ‘Onākeruh Narmin Rəhak oteiuaiu matig e iatāmimi kēti. Kāni suah u inu, in otol bəptais e nātāmimi e Narmin Rəha Uhgin.’ Kāni əmeiko, uərisig iəmeruh Narmin Rəha Uhgin tāmāsi-pəri e neai təhmen e mak, muva, meiuaiu məharəg-pəri lan. ³⁴ Iəu əhruahru iəmeruh nati u, kāni iāməhtul pətīgəm tāmāni pətīgəm māmā, ‘Suah u inu, in Nəti Uhgin pəhriən.’ ”

Iesu tāmātuəuin mətəuin e rəhan nātāmimi

³⁵ Kāmāni lauig lan, Jon tətəhtul əmə əha ləmen kətiah əmə ilahal rəhan keiu iatāmimi mil. ³⁶ Kāni nian nəhmti Jon tāməhtul e Iesu taliuək mətəuva kāni tēni māmā, “!Ei! !Oteruh-to! ! Suah u inu, in Nəti Sipsip rəha Uhgin!”

³⁷ Kāni nian rəhan iatāmimi mil kāmūətəu nəghatiən əha, kāmūəhtul mətəiuərisig e Iesu. ³⁸ Kāni Iesu teirair meruh suah mil u kətiatəu=pən in, kāni in tēni māmā, “Ei! !Suah mil! ? Nətəusal lak onak?”

Kāni ilau kuəmā, “Rapai. ?Ik nətatig iə?” (Nəghatiən u “Rapai,” nipətin u “Iəgətun.”)

³⁹ Kāni Iesu tāmāni=pən māmā, “Pəh kihluvən nəkueruh-to.” Kāni ilau kāmāiuərisig lan mihluvən kueruh ikin in tətətig ikin. Iuəkir mitigar tiuvig ləhnaiuv, ilau kāmətuan ilahal min mətəuarus tapinəpu.

⁴⁰ Suah mil u kəti iatəm tāmətəu Jon kāni muərisig e Iesu, nərgin u Antiru, pian u Saimon Pita. ⁴¹ Kāni rəueiu agin min, in tāmuvən meh pian Saimon, kāni māni=pən kām in māmā, “!Ei! !Inotafu rəkis Məsaiə!” (Nəghatiən u, Məsaiə, nipətin u māmā, “Kristo,” iatəm Uhgin tāmāni māmā otəhli=pa.) ⁴² Kāni tamit Saimon muva o Iesu.

Kāni nian nəhmti Iesu tāməhtul lan, kāni māni=pən kām in māmā, “Ik u inu Saimon, nəti Jon, mətəu rəueiu okəuin ərəg-rəg lam māmā ‘Kefəs.’ ” (In “Pitə” e nəghatiən Kris u nipətin māmā “kəpiel.”)*†

Iesu tāmāuin e Filip mine Nətāniəl

⁴³ Kāmāni lauig lan min, Iesu nikin tinəhti māmā otuvən-to Kaləli.

Tāməsəl e Filip kāni meruh. Kāni Iesu tāmāni=pən kām in māmā, “Va-to, mitəu=pa iəu.” ⁴⁴ Filip u, in iatəm Pətsaitə, ima Antiru mine Pita. ⁴⁵ Kāni in tāmuvən məsəl meruh Nətāniəl, kāni tēni=pən kām in māmā, “Itimah inoteruh suah əpələ u, əupən Mosis tāmətəi rəkis rəhan nəghatiən min iatəm tətəghati lan e nauəuə rəha Lou. Kāni iəni min rəha Uhgin əupən ilah min kāmətəi rəkis nəghatiən min iatəm tətəghati lan. In iatəm Nasərit, in nəti Josip, kāni nərgin u Iesu.”

⁴⁶ Mətəu Nətāniəl tēni māmā, “!Nati nak! ?Nikim təhti māmā nati təuvir kəti otsipən e Nasərit? !Kəpəl!”

Kāni Filip tēni māmā, “Intəh, təuvir əmə, pəh-to kian nəkeruh-to.”

⁴⁷ Nian Iesu tāmərüh Nətāniəl tətəliuək mətəuva, kāni tēni māmā, “!Suah u, in iatəm Isrel pəhriən! !Neiuəiən tikə lan!”‡

⁴⁸ Kāni əmeiko Nətāniəl tāmāuit mətəpuəh o Iesu māmā, “?Nəməhra məhrun māmā iəu iatəmi tol lanu?”

Kāni Iesu tēni=pən kām in māmā, “Nian ik nəmətəharəg e nəukəti nigī fik, kāni Filip tāsəuin əhanəhian lam, mətəu iəu iəmafū rəkis ik.”§

⁴⁹ Kāni Nətāniəl tēni māmā, “!Iəgətun! !Ik Nəti Uhgin! Ik Kig rəha nətəm Isrel!”

⁵⁰ Iesu tāmāni=pən kām in māmā, “?Ik nəməhatətə lak mətəu-inu iəu iəməni əmə māmā iəmeruh rəkis ik nian nəmətəharəg=pən əha e nəukəti nigī fik? Ik onəmaneruh nati əsoli min tapirəkis inu.” ⁵¹ Kāni māni min māmā, “Nipəhriənian agin u iatəni=pən kām tāmāh māmā, onəpanoteruh nəgəu e neai otəuag, kāni nəgelo min rəha Uhgin kətətəri mautəhuvən e neai, kāni mətəiuaiu mautəhuva e Nəti iatāmimi u təhmen e suaru tatilpin nuvənian e neai mine nəhue niftəni.”*

* **1:42** Nətəmimi rəha Kris kətəni kəpiel māmā “pita.” Kāni nəghatiən u pitə tinuva nərgin kəti rəhalah, kətəuin e nətəmimi lan. Kāmətəi nauəuə min rəha Niutestimīn e nəghatiən rəha Kris. Nətəmimi tēpat kāməutəghati e nəghatiən rəha Kris, təhmen əmə e nətəmimi tēpat e nəhue niftəni rəueiu kətəutəghati e nəghatiən mil u rəha Inglan uə Franis. “Kefəs” in nəghatiən kəti rəha Aram u nipətin tēni māmā kəpiel. Nətəm Isrel kāməutəghati e nəghatiən rəha Aram təhmen e nətəm Vanuatu kətəutəghati e nəghatiən u Bislama. † **1:42** Mat 16:18 ‡ **1:47** Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 Nərgin u “Isrel,” in nərgin kəti min rəha iatəmimi u Jekəp. Nərgin u Jekəp nipətin tēni māmā “iatəmi tətəiua.” Mətəu Uhgin tāmāuin ərəg-rəg e nərgin tuva “Isrel” māmā otəgətun nəmiəghian vi rahan. § **1:48** Nigī min u fik, ilah nigī kəhrun min e nasumian ikin Isrel. Nətəmimi kəutun nəualah, kāni mətəharəg əhəl nimaliləh. Kətəharəg əhəl pik nigī fik iuəkir o nimə rəhalah kāni mautəfaki māmā nikiləh otətəhti nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgin. Nati iatəm Iesu tāmāni e fəs 47 mine 51 in tətəghati e Nətāniəl māmā nāmə təhro tāmətəharəg əhəl rəhan nigī fik, kāni nikin tāmətəhti nəmiəghian rəha Jekəp. * **1:51** Jen 28:12

2

Marit kəti əpəha Kenə

¹ Kəməni niəh lan, katol marit kəti əpəha Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. Kəni mamə rəha Iesu in əpəha ikin.* ² Kəni ilah kotauin=pən min e Iesu mine rəhan min nətəmimi, məmə ilah min okəhuvən e marit əha. ³ Kautol mautil lafet, kəni nətəmimi min kotəmnim rəfin wain, kəni mamə rəha Iesu tənı=pən kəm in məmə, "Rəhalah wain təmikə."

⁴ Mətəu Iesu tənı=pən kəm in məmə, "Pətəuahli, təhro nətəluə=pa nati u kəm iəu? Nian rəhak təsuva əhanəhian."

⁵ Mətəu rəhan mamə tənı=pən kəm noluək min rəha marit məmə, "Itəmah onəkotəkeikei motol natimnati rəfin iətəm in otəni."

⁶ Nilosi nati asoli ilah sikis, kəməlin əha ikin əha o nəhu, məmə nətəm Isrel ilah okoteikuas mətaruətəh lan e nəhmı Uhgın. Nilosi nati min u, kəmol e kəpiel, kəni kətış təhrun nosiən uan-hanrit litə nəhu.

⁷ Kəni Iesu tənı=pən kəm nətəm kautol uək məmə, "Otətə=pən nəhu e nilosi nati min u." Kəni kəmotətə ilah kotəriəuah vivi.

⁸ Kəni tənı=pən kəm lah məmə, "Otətə rəkis nəhu kəti motos məhuvən kəm iətəm tətərmənig e marit." Kəni ilah kəmotol lanəha.

⁹ Kəni nian iətəmi u təməmnim askəvin, mətəu nəhu tinol rəkis wain lan. Mətəu iətəmi u in tətərmənig e marit u, in təruru məmə kəmos iə wain u. Nətəmi min əmə u nətəm kəmotos nəhu məhuvə, ilah əmə kotəhrun. Kəni iətəm tətərmənig e marit təmauin e iətəm təmol marit, ¹⁰ mənı=pən məmə, "Nian rəfin nətəmimi kotaupən motəfətigəm wain təuvir, kəni uərisig nətəmimi kotəmnim tətət ko, kəni kəpanəfətigəm inu təsəuvir pikian. !Mətəu ik, nəmaharu kalin iətəm təuvir mətəuərus=pa u rəueiu!"

¹¹ Kəni inu nəmtətian iətəm Iesu tənı=təuəvin agin lan mol. Kəni in təmol ikin Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. E nəmtətian əha, in təməgətun nətətian rəha Uhgın lan, kəni rəhan nətəmimi min, kəmotəhatətə askasik lan.

Iesu təməhgi pətigəm nətəmimi nətəm kautol makit e Nimə Rəha Uhgın

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46)

¹² Uərisig e marit əha, in təmeiəuə muvən e taun asoli əha Kəpeniəm əpəha Kaləli ilah rəhan mamə mine pian min mine rəhan nətəmimi min. Kəni kəmotatig nian nəuvein əha ikin əha. ¹³ Kəni tinuva iuəkir o nian rəha lafet rəha nətəm Isrel iətəm kətəni məmə lafet rəha Pasova.† Kəni Iesu təməri muvən əpəha Jerusiləm.

¹⁴ Ihləə lan e Nimə Rəha Uhgın kəutəfaki ikin, Iesu təməfu nətəmimi kautol səlim e kau, mine sipsip, mine mak min, məmə nətəmimi okotos nəhmın o noliən sakrifais lan. Kəni nətəmimi nəuvein əha ikin, ilah kautol senis e mənı rəha nətəmi iki pisin pisin min. ¹⁵ Kəni in tos tələ nəuvein, mətəl o nalisiən iətəmi. Kəni in miətə nətəmi min u ilah kau min mine sipsip min məmə okohiet e Nimə Rəha Uhgın. Kəni in mauvəregın mənı rəha nətəmi min u nətəm kautol senis lan, kəni təmahuvihin-əhuvihin rəhalah tətəl min.‡ ¹⁶ Kəni mahi ilah min u nətəm kautol səlim e iəuein mənı=pən kəm lah məmə, "Otəmkı natimnati min u mohiet! !Itəmah məsotoliən Nimə Rəha Tatə rəhak tuva məmə in nimə rəha noliən makit!" ¹⁷ Kəni nətəmimi rəhan, nikilah təməhti nəghatian kəti e Nauəə Rəha Uhgın, iətəm tətəni məmə, "Iəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik agin lan."§*

¹⁸ Kəni nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel nikilah təməhmə motətəpuəh ohni məmə, "Pəh təmol məmə nəkəhrun noliən nati u? !Ol nəmtətian məmə otəgətun əhruahru kəm timah!"

¹⁹ Mətəu Iesu tənı məmə, "Nəmə itəmah nəkotərkın Nimə u Rəha Uhgın, kəni nian kisil əmə, iəu iəkuvləkin min təhtul."†

²⁰ Kəni nətəmi asoli min əha kotəni məmə, "Ei, nəman! Nətəmimi kəmotol uək asoli o nu ilah rəfin fote-sikis motuələkin Nimə u Rəha Uhgın. !Onəkəhro lanu muələkin e nian kisil əmə!"

²¹ Mətəu Nimə əha Rəha Uhgın iətəm Iesu tətəghati lan, in niətətin. ²² Kəni uərisig, nian in tinimis rəkis, kəni minəmiəgəh min, kəni rəhan nətəmimi min, nikilah təhti nəghatian əha rəhan iətəm tətəni. Kəni ilah kəmotəhatətə e Nauəə Rəha Uhgın, mine nəghatian iətəm Iesu tətəni=pən kəm lah.

Iesu tinəhrun rəkis nətəligin min rəha nətəmimi

* **2:1** Nəmə təhro Josip u ısrman rəha Meri, mamə rəha Iesu, in tinimis rəkis. Mətəu Jon u təməti nauəə u, təməsəniən məmə inəha ikin ilah min ilah. † **2:13** Eks 12; Dut 16:1-6 ‡ **2:15** Afın-to e tiksinəri "Nimə Rəha Uhgın" o nəhrumian natimnati nian Iesu təmuəvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. § **2:17** Suaru kəti min o nəuhlinian fes u tol lanu lan: "Iəu iəkolkeikei pik Nimə Rəham e nikik, nikik pik agin lan, kəni nətəmimi okotohamu iəu lan." * **2:17** Sam 69:9 † **2:19** Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29

mætəu-inu ilah kəutəpəh məmə Nəhagəhagian əha otasiəgəpin pətigəm rəhalah nolian tərəh min.

²¹ “Mətəu nətəmimi nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nīpəhrīanīan ilah okəhuva e Nəhagəhagian, məmə Nəhagəhagian əha, in otasiəgəpin rəhalah nolian, kəni mətəgətu n məmə ilah kəutol nəuia Uhgīn e nəsanənanīan əmə rəhan.”

Jon təməghati min e Iesu

²² Uərisig e natimnati min əha, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmohtiet Jerusiləm motan əmə e nitəni jutia. Təmatig nuvəh nəuvetin ilah min ikin əha, kəni matol bəptais e nətəmimi.

²³ Mətəu e nian əha, Jon min, in tatol bəptais e nətəmimi əpəha ikin kəti iuəkīr əmə o Salim, nərgin u, Aenon, mətəu-inu, ikin əha, nəhu tēpət ikin. Kəni nətəmimi kəutəhuvən ikin əha, məmə Jon otol bəptais e lah. ²⁴ E nian əha, kəsləfən əhanəhian Jon e kaləpus.

²⁵ Kəni nətəmimi nəuvein rəha Jon, ilah kəmotorgəhu ilah iətəm kəti u taskəlim vivi lou rəha Mosis, o nolian əhruahru iətəm iətəmimi otəkeikei maig məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgīn. ²⁶ Kəni ilah kəməhuvən moteruh Jon, motəni=pən kəm in məmə, “ləgətu n, ik nəkəhrun iətəmimi kəti u aupən itəlau min əpəha e nitəni=pən ikin e nəhu Jotən, kəni ik nəməhtul pətigəm mətəghati lan kəm nətəmimi. Rəueiu əha, in tinatol bəptais e nətəmimi. Kəni ilah rəfin kinəutəhuvən ohni.”

²⁷ Kəni Jon təni=pən məmə, “Iətəmimi təruru nolian nati kətiəh mine, nəmə Uhgīn əpəha e Negəu e Neai tətəfən uək əha kəm in. ²⁸ Itəmah u nəutəhtul=pa ohniəu. Itəmah nəkotəhrun məmə iətəni lanu məmə, ‘Səniəmə iəu Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otəhli=pa.’ Mətəu Uhgīn təmahlī=pa iəu məmə iəkaupən muva, kəni Kristo in otəpanuarisig. ²⁹ Iətəm aluə kəti məmə otol marit, in otos pətan vi rəhan. Mətəu iətəmimi u tətəsiru e lafet rəha marit u, nīkin tagiən pik məmə otəhtul e nikali iətəm aluə u mətəlig lan. Kristo in təhmen e iətəm aluə, kəni iəu iəkəhmen e iətəm tasiru. Kəni nīkik tagiən məmə in təmuvə, kəni nīkik tagiən min məmə nətəmimi okotuərisig lan. ³⁰ Kristo əha, in otəkeikei muva mə in ilis tapirəkis iəu, kəni ko iəu iəkeiuai.”

³¹ Iətəmimi in təmsipən ilis e Negəu e Neai, in ilis tapirəkis nətəmimi ərəfin. Iətəmimi iətəm tətən əmə e nəhue niftəni, in iətəmimi əmə rəha nəhue niftəni, kəni in təhrun əmə nəniən natimnati min u e nəhue niftəni u. Mətəu, iətəmimi iətəm tatsipən ilis e neai in ilis tapirəkis nətəmimi rəfin. ³² In tətəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən natimnati iətəm in təmeruh kəni minətəu rəkis, mətəu iətəmimi kəti mine təsəhatətəian e rəhan nəghatiən. ³³ Iətəmimi iətəm təmos rəhan nəghatiən kəni mətəhatətə lan, in tətəhtul pətigəm məmə nəghatiən iətəm Uhgīn təməni, in nīpəhrīanīan. ³⁴ Tol lanəha mətəu-inu iətəmimi əha iətəm Uhgīn təmahlī=pa tuva, in tətəni pətigəm əmə nəghatiən min rəha Uhgīn. Kotəhrun məmə in tətəni pətigəm əmə nəghatiən min rəha Uhgīn mətəu-inu Uhgīn təməfən Narmīn Rəhan tərīauəh lan, ko kəseuvīəhlinīan keruh kəni kəsehīan naunun lan.

³⁵ Əuəh, Tata Uhgīn in tolkeikei pik Nətin əha, kəni in tinəluə=pən rəkis natimnati rəfin e nəhlmin. ³⁶ Iətəmimi u iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgīn u, in tatos nəmiəgəhīan itulin u, naunun tikə. Kəni mətəu, iətəmi tətəhti nəuia Nətin u, in ko tətəsiən nəmiəgəhīan itulin u nian kəti mine, mətəu-inu iətəmimi iətəm tol lanəha, niəməha rəha Uhgīn tatuvən ohni naunun tikə.

4

Iesu tətəghati

kəm pətan Səmeriə

¹ Farəsi min kəmotətəu nəghatiən, məmə Iesu in tinatiuvi=pa nətəmimi tēpət kinəutəhuva ohni, kəni in tatol bəptais e lah tēpət. Rəhan nətəmimi tēpət e rəha Jon. ² (Mətəu nīpəhrīanīan səniəmə Iesu in tatol bəptais e lah, nətəmimi min əmə rəhan ilah kəutol bəptais e nətəmimi.)

³ Kəni nian Iesu tinəhrun məmə Farəsi min kinəutətəu nəghatiən əha, kəni in tēmiet Jutiə mitəlig=pən əpəha Kaləli.

⁴ Kəni nian in təmatuvən əha ikin əha, təməni məmə otəkeikei muvən=pən Səmeriə ikin.*

⁵ Kəni in təmuvən=pən e taun kəti e Səmeriə, nərgin u, Saikar. Taun əha, in iuəkīr o nitəni kəti iətəm Jekəp tətətei məfən aupən ikin† kəm nətin u Josip. ⁶ Kəni wel rəha Jekəp əha ikin. Kəni Iesu tinəpəou əgin, mətəu-inu in tamaliuək e suaru əfəməh, kəni tuva məharəg-pəri iuəkīr o wel, mətəmeig. E nian əha, mitigar tinəhtul əhruahru.

⁷⁻⁸ Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuvən əpəha itaun, məmə okotos nəhmti nauəniən. Kəni təsuvəhīan, pətan Səmeriə kəti, təmuvə məmə otətu nəhu. Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ei. Əfa-to nəhu nəuan nəuvetin kəm iəu. Iəkolkeikei məmə iəkəmmim.”

* **4:4** E nian əha, tiəkis o nətəm Isrel məmə okəhuvən ima nətəm Səmeriə, mətəu-inu e rəhalah neruhian, nətəm Səmeriə ilah kotəmikmik e nəhmti Uhgīn. Kəni nati əpnəpin kəmətəni min məmə kəmotəpən e Jekəp, mətəu kəutəməki e lah min.

† **4:5** Jen 48:22; Jos 24:32

⁹ Kani pətan Səmeriə u, tənī=pən kəm in məmə, “!Ei! Ik iətəm Isrel ko, kani iəu pətan Səmeriə. ?Təhro nətətapuah=pa o nəhu kəm iəu?” Təmənī=pən lanəha mətəu-inu iətəm Jutiə mine iətəm Səmeriə kəsəumnim pətiən nəhu e kap kətiəh.

¹⁰ Kani Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Ik nəkəruru nati nak iətəm Uhgīn təlkeikei məmə otəfīnə kəm ik. Kani ik məruru min iəu, iəu u, iətətapuah=pīnə o nəhu kəm ik. Nəmə ik nəkəhrun, ik onəkətapuah o nəhu ohniəu. Kani iəu oiəkəfīnə nəhu miəgəh.”[‡]

¹¹ Kani pətan u, tənī=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, ik rəham pəkīt tikə kani wel u, in əpəha ləhtəni isəu. ?Nəhu miəgəh u, nətəni məmə onəkətu əhro lanu? ¹² Rəhatəh kəha Jekəp u aupən, in təməfa wel u kəm təh, kani in təmətətu nəhu ikin nīmīn, ilah nenətīn min, mine rəhan min kau min. ?Kani təhro? ?Ik nəkapirəkis Jekəp, uə?”

¹³ Kani Iesu təmənī=pən kəm in məmə, “Nətəm kəutəmnim nəhu e wel u, ilah okəpanotəuə min. ¹⁴ Mətəu iətəmimi iətəm otəmnim nəhu iətəm iəu iəkəfən kəm in, ko təsəuəuə minian nian kəti mine. [§] Nəhu iətəm iəu oiəkəfən kəm in, in təhmen e nəhmti nəhu kəti iətəm tətəpuəl-apuəl mətəu əpəha imə e nīkin nian rəfīn, mətəfən nəmiəgəhīən itulīn kəm in, iətəm otəsolīən naunūn.”^{*}

¹⁵ Kani pətan əha tənī=pən kəm in məmə, “!Iətəmi asoli, əui! Əfa-to nəhu u kəti kəm iəu, məmə iəu iəsəuəuə minian nian kəti, kani məsuvaīən min u ikinu, mətəu nəhu.”[†]

¹⁶ Kani Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Uvən mauīn=pən e rəham iərman, kani miəuəuə u ikinu.”

¹⁷ Kani pətan əha tənī=pən kəm in məmə, “M-m-m. Iəu rəhak iərman tikə.”

Mətəu Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Nətəni pəhriən məmə rəham iərman tikə. ¹⁸ Mətəu-inu ik, nəmītəu=pən rəkis nəman faif, kani iərman u iətəm italəu min nətuatig u rəueiū, səniəmə rəham əhrəuhru iərman. Nəghatīən rəham u rəueiū, in nīpəhriənīən.”

¹⁹ Kani pətan u, tənī=pən məmə, “!Ei-i-si! Iətəmi asoli, iətəfu məmə ik iəni kəti rəha Uhgīn. ²⁰ Tīpītīmāh min aupən, ilah kəməutəfaki kəm Uhgīn əpəha ilis e nītəuət əpəha, mətəu itəmāh nətəm Isrel, nəutəni məmə Jerusiləm əmə əha, okəkeikei kətan ikin kətəfaki.”

²¹ Mətəu Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Pətan, ik onəkəkeikei mənī nīpəhriənīən e rəhak nəghatīən. Nian əha ikin tətəuə, məmə itəmāh onəsotəfaki minian kəm Tatə Uhgīn əpəha e nītəuət asoli əha, mine Jerusiləm min. ²² Itəmāh nətəm Səmeriə, itəmāh nəutəfaki kəm Uhgīn mətəu itəmāh nəkotəruru in. Mətəu itīmāh iəutəfaki kəm Uhgīn u, iəkotəhrun in, mətəu-inu suaru rəha Uhgīn o nosmiəgəhīən nətəmimi in təmsipa e timah, nətəm Isrel.[‡] ²³ Mətəu otəsuvəhīən, Narmīn rəha Uhgīn in otasiru e nəfaki pəhriən min, mol ilah məmə ilah okotəhrun vivi Uhgīn məmə Uhgīn u, in Uhgīn pəhriən, kani mol ilah məmə ilah okotəfaki kəm in e nīkilah pəhriən. Mətəu-inu Tatə Uhgīn in tətəsəl e nəfaki min nətəm kəutəfaki lanəha. Kani nīpəhriənīən məmə nian əha tīnuə rəkis. ²⁴ Uhgīn səniəmə iətəmimi. Kəpə. In narmīn. Tol lanəha, kani nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm in, ilah kotəkeikei motəfaki kəm Uhgīn məmə Uhgīn u, in Uhgīn pəhriən, kani ilah kotəkeikei motəfaki kəm in e nīkilah pəhriən e nəsanəniən rəha Narmīn Rəhan.”

²⁵ Kani pətan u, təmənī=pən kəm in məmə, “Iəu inəhrun məmə Məsaiə, otəkeikei muəa. Inu, kətauin lan məmə Kristo iətəm Uhgīn təmənī məmə otahli=pa. Kani nian otəuə, kani in təhrun nəni pətīgəmiən natimnati rəfīn kəm təh.”[§]

²⁶ Kani Iesu tənī=pən kəm in məmə, “Iəu u inu, iətəghati kəm ik.”

²⁷ Kani əmeiko, nətəmimi rəha Iesu kəmohtəlīg=pa min. Kani narmilāh tēmīuivīg pik nian kəmotəh in tətəghati iləu pətan kəti. Mətəu ilah kəti təməsətəpuəhīən o pətan əha məmə, “?Ik nəkolkeikei nak?” uə kəm Iesu məmə, “?Ik nətəghati kəm pətan əha o nak?”

²⁸ Kani pətan u, təməpəh rəhan nīlosi nəhu tətəharəg, mītəlīg muəv əpəha e taun. Təmūvən mətənī=pən kəm nətəmimi ikin əha məmə, ²⁹ “!Ei! Əhuvən-to mətəfə suah kəti əha ikin əha. In təmənī pətīgəg rəfīn natimnati min iətəm iəu ləmol. ?Nəmə təhro in Kristo iətəm Uhgīn təmənī məmə otahli=pa?” ³⁰ Kani ilah kəmohtiet e taun əha, minəutəhuvən məmə okotəfu to Iesu.

Iesu təməghati əuhlin e nauənīən

³¹ Kani e nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəməutəh nīkin məmə, “Iəgətūn, ik əuən kəti.”

³² Mətəu in tənī=pən kəm lah məmə, “Iəu nəgək əpəha nauənīən iətəm itəmāh nəkotəruru.”^{*}

[‡] **4:10** Pətan u təməsəhrun vivian nīpətī nəghatīən iətəm Iesu təmənī=pən məmə otəfən nəhu miəgəh. Nəghatīən əha, nīpətīn əhrəuhru u nəhmti nəhu kəti iətəm təhlan mətəpuəl-apuəl. Mətəu Iesu in tətəghati aru lan, məmə Narmīn Rəhan in tətəfən nəhu itulīn. Aes 44:3; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Sek 14:8; Jon 7:37-38; Nəh 7:17; 21:6; 22:1,17 **§ 4:14** Jon 6:35

^{*} **4:14** Sam 42:1-2; 63:1; Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 **† 4:15** Jon 6:34 **‡ 4:22** Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9 **§ 4:25** Nətəm Səmeriə kəmotəhrun e nauəuə rəha Dut 18:15-19 məmə Kristo in otəni əpu kəm lah nəpəkəuīən rəha Uhgīn. ***** **4:32** Job 23:12; Jon 6:27

³³ Tol lanəha, rəhan min nətəmimi kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Təhro? ? Kəmə təhro iətəmi kəti təməfan nauəniən kəti kəm in, uə?”

³⁴ Mətəu Iesu tənī=pən kəm lah məmə, “Uhgīn təmahli=pa iəu iəkuvə, kəni nauəniən u nəgək, məmə iətol natimnati iətəm in tolkeikei məmə iəkol.[†] Kəni iəkol rəfin uək min iətəm in təməfa məmə iəkol, o nol nauəniən rəhan uək.

³⁵ “Itəmah nəkotəhrun-to nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin tətətig məmə okotətəuarus nian rəha nəuləkian e nauəniən e nasumiən.’ Mətəu iəu iətəni kəm təmah, oteruh-to nauəniən u e nasumiən. Rəueiu əha, nimalilah tinimətu rəkis. Nian rəha nəuləkian əha rəueiu.[‡]

³⁶ “Iətəmimi rəha nəuləkian tinuva, minətətuəin minatos rəkis rəhan nətəouiən. Kəni nauəniən u, in təmələk lan o nəmiəgəhiən itulin.[§] E nolian u, iətəmimi iətəm tətəsum mine iətəmimi iətəm tətələk lan mos mətuvə, ilau pəti nīkilau otagiən. ³⁷ Nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Iətəmi kəti təmuvən məmə otərfei kəni misuv nati, mətəu iətəmi pisin kəti min otulək lan mos muva.’ Nəghatiən u, in nīpəhriənian. ³⁸ Iəu iəmahli=pən itəmah məmə onəkəhuvən motulək e nasumiən iətəm itəmah nəməsotərfeian mē məsotisuvian. Nətəpisin min, ilah kəmotəsum lan. Kəni itəmah nīnəutəhli nəua rəhalah uək.”

Nətəm Səmeriə tepət kəmotəhatətə e Iesu

³⁹ Kəni e taun u, nətəm Səmeriə tepət, ilah kəmotəhatətə e Iesu mətəu-inu pətan əha təməhtul pətigəm mətəni=pən kəm lah məmə, “Iesu təməni pətigəm natimnati rəfin iətəm iəu iəmatol.”

⁴⁰ Kəni nian nətəm Səmeriə kəməhuvən motəh, kəni kəmotəkeikei ohni məmə otuvən motətig ilah min. Kəni Iesu təmuvən motətig o nian keiu. ⁴¹ Kəni nətəmimi tepət min kəmotəhatətə lan e rəhan min nəghatiən.

⁴² Kəni mautəni=pən kəm pətan u məmə, “Itəmah iəmotəhatətə lan o nəghatiən u iətəm ik nəməni=pa, mətəu rəueiu əha, iəkotəhatətə lan mətəu-inu itəmah əhruahru iəmotətəu rəhan nəghatiən min, kəni motəhrun pəhriən məmə in Iosmiəgəh rəha nəhue niftəni.”*

*Iesu təmol vivi nətī
iətəmi asoli kəti rəha kīg*

⁴³ Nian Iesu təmətig mos nian keiu rəkis ikin əha, in təmīet muvən Kaləli. ⁴⁴ Aupən, in təmətəni məmə iəni min rəha Uhgīn, nauət imalah min, ilah kəsotisiaiən ilah.[†] ⁴⁵ Nətəm Kaləli, aupən ilah kəməhuvən Jerusiləm mautol lafet rəha Pasova, kəni e nian əha, ilah kəmotəhrun natimnati min iətəm in təmol ikin əha. Kəni nian Iesu təmuvən Kaləli, nīkilah təmagiən ohni.

⁴⁶ Kəni Iesu təmitəlig=pən min e lahuənu Kenə, əpəha Kaləli. Ikin əha aupən, in təmol nəhu tuva mol wain.[‡] Kəni e Kapeniəm iuəkīr əmə, iətəmi asoli kəti rəha kīg tətətig ikin. Kəni nətīn kəti tətīmīs. ⁴⁷ Kəni nian suah u təmətəu məmə Iesu təmsipən Jutiə minuva rəkis Kaləli, kəni in təmuva meruh Iesu. Kəni mənī=pən kəm in məmə oteiuaiu muva əpəha Kapeniəm masiru e nətīn. Mətəu-inu suakəku otīmīs rəueiu.

⁴⁸ Kəni Iesu tənī=pən kəm suah u məmə, “!Nəman! Itəmah u, nəkotəni məmə onəkoteruh əmə nəmətəni min mine natimnati min iətəm narmītamah otaupən miuvig ohni, uərisig ko, nəpanotəhatətə lak. Mətəu nəmə nəsoteruhian, ko nəsotəhatətəiən lak.”

⁴⁹ Kəni suah kəha tənī məmə, “!Iətəmi asoli, əui! !Pəh kian uəhai əmə! !Otasuvəhiən rəueiu nətīk timīs!”

⁵⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Uvən; nətīm otəpanəmiəgəh.” Kəni suah u təməhatətə e nəghatiən rəha Iesu kəni mītəlig.

⁵¹ Nian in təmatuvən əhanəh e suaru, meruh rəhan nolək min, kəni ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku tinəmiəgəh rəkis.”

⁵² Kəni in təmətapuəh o lah məmə, “?Təməuvir e nian nak?”

[†] **4:34** Jon 5:30; 8:29 [‡] **4:35** Nian Iesu tətəghati e nauəniən e nasumiən iətəm nimalilah tinimətu rəkis, in tətəni əhruahru əmə məmə, “!Oteruh-to! Nətəmimi kinotəhtul maru rəkis. Sotolien məi məutəpili o nənī pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgīn təhmen=pən əmə e nətəm kautol məi o nəuləkian, kəni məutəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin, kəni nauəniən təpaniməhtə.’ Kəpə, nətəmimi kinəutəhtul maru rəkis o nosiən nəghatiən rəha Uhgīn.” [§] **4:36** Nipəti nəghatiən u məmə nətəmimi rəha Iesu okotos nətəmimi məhuva o Uhgīn təhmen=pən əmə e iətəmimi tatos nauəniən e nasumiən. Nətəmimi min okotos nəmiəgəhiən itulin. * **4:42** 1Jon 4:14 [†] **4:44** Nati əpnəpin Iesu təməir lahuənu Petlehem, e niftəni asoli Jutiə, nətəmimi kəuteruh məmə in iətəm Nasərit əpəha Kaləli, mətəu-inu təmətig nuvəh ikin əha (Jon 7:41; 18:5; 19:19). Nətəmi Isrel e Jutiə mine Kaləli tepət kəsotəhatətə pəhriənian lan, rəhalah nəhatətəiən təkəku əmə lan, nian kəuteruh in tatol nati apispis nəuvein (Jon 1:11; 2:18,23-25; 4:45,48; 6:2,41,66). Mətəu nətəm Səmeriə nətəm kotətig e taun u Saikə, ilah kəmotəhatətə pəhriən lan, məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otəhli=pa (Jon 4:40-42). [‡] **4:46** Jon 2:1-11

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Nəniuv ləhnaiuv e uan klok rəhan nəriapeiən təmikə.”⁵³ Kəni suah u, təməhrun məmə, e nian əhruahru əha inəha, Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku otəpanəmiəgəh.” Kəni in mine rəhan min, kəmotəhatətə e Iesu.⁵⁴ Inu nian tatol keiu lan iətəm Iesu təmiet Jutiə, muva Kaləli kəni mol nəmtətəiən kəti.

5

Iesu təmol vivi suah kəti əpəha iuəkir e nəhu Petseta

¹ Uərisig e nian əha, Iesu təməri muvən e taun u Jerusiləm, mətəu-inu katol lafet kəti rəha nətəm Isrel əha ikin əha.

² E Jerusiləm, noan nəhu asoli kəti əpəha ikin, iətəm kətaig lan. E nəghatiən rəha nətəm Isrel kətəni nərgin məmə Petseta. Kəni nimə kəti tətəhtul iuəkir o noan nəhu əha. Nimə u, fərantə lan, faif. In iuəkir əmə o ket u e nikali taun u, nərgin u, Ket rəha Sipsip. ³⁻⁴ Kəni ikin əha e fərantə min, nətəm kautohmis tepət kəutapili əha ikin. Nəuvein nəhntiləh tərəh, kəni nəuvein nəhlkiləh tərəh, nəuvein min nipətəlah nəuətin təmimis.* ⁵ Kəni suah kəti əha ikin tətəpili. In təmatimis minos rəkis nu tate-eit. ⁶ Kəni Iesu təmeruh suah u tətəpili, kəni in minəhrun məmə suah u təmimis nuvəh nəuətin, kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Təhro? ? Nəkolkeiki məmə onəkəuvir?”

⁷ Iətəmi tatimis əha tənə=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, iətəmi tikə məmə otələs iəu meiuaiu muvən e noan nəhu əha nian nəhu təlauəl. Nian rəfin, iəu iətətkut pik məmə iəkeiuaiu muvən e nəhu, mətəu nətəmimi nəuvein ilah kotəpirəkis iəu moteiuaiu məhuvən. Kəni ilah motəupən motek nəhu.”

⁸ Kəni Iesu tənə=pən kəm in məmə, “!Əhtul! Mos rəham niməhan maliuək matuvən.” ⁹ Kəni rəueiu əgin suah kəha təməuvir min. Kəni maiu-aiu rəhan niməhan mos matuvən.

Nati u kəmol e nian rəha Sapət,[†] ¹⁰ kəni nətəmi asoli min rəha Isrel kəmotəhi suah kəha iətəm tinəmiəgəh e rəhan nimisiən, motəni məmə, “Nian u rəueiu rəha Sapət; kəni təsəhruahruin e Lou rəhatah məmə onəkos lanko rəham niməhan.”[‡]

¹¹ Kəni in tənə=pən kəm nətəmi min u məmə, “Mətəu suah u təmol vivi iəu, in təməni=pə məmə iəkos rəhak niməhan maliuək matuvən.”

¹² Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “?Suah pəh ko təməni=pinə kəm ik məmə onəkol nati u?”

¹³ Mətəu suah u təruru nərgi Iesu, mətəu-inu nətəmimi tepət ikin əha, kəni Iesu təmikə=pən əmə əpəha e nikiləh.

¹⁴ Kəni uərisig, Iesu təmeruh suah kəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni tənə=pən kəm in məmə, “!Ei! !Eruh-to! !Ik ninəuvir rəkis! Mətəu onətətəu ik məmə nəsol minian təfagə tərəh min. Nəmə nəkol, nərahien kəti otos min ik, iətəm tərəh pik min.”

¹⁵ Kəni suah kəha təmuvən məni pətigəmə kəm nətəmi asoli min rəha Isrel məmə, “Suah u iətəm təmol vivi iəu, nərgin ko, Iesu.”

¹⁶ Kəni tol lanəha, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kinəutohtəu-ohətəu Iesu məmə okotol nərahien kəm in, mətəu-inu ilah kəuteruh in tatol natimnati min tol lanəha e nian rəha Sapət kəni nati u tol ilah kəutaməki lan. ¹⁷ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian rəfin rəhak Tatə in tatol uək, kəni iəu min iətol uək.”[§]

¹⁸ Kəni nəghatiən u, tol nətəligiən rəhalah təskasik təhmin min, məmə okotohamu in timis. Mətəu-inu rəueiu əha, səniəmə məmə tətətgəhli əmə Lou rəha Sapət, mətəu nati asoli əgin, in tətəni məmə rəhan Tatə əhruahru Uhgın, kəni tol lanəha, in matol məmə in təhmen əhruahru e Uhgın.*

Iesu in tətərməniğ

mətəu-inu in Nəti Uhgın

¹⁹ Kəni Iesu tənə=pən kəm lah məmə, “Nipəhriənien əgin u iətəni kəm təmah, Nəti Uhgın təruru nolien nati kəti e rəhan aru əmə nətəligiən. Təhrun əmə nolien natimnati min u iətəm tətəruh Tatə Uhgın tatol, mətəu-inu natimnati rəfin u iətəm Tatə Uhgın tatol, Nətin, in min in tatol.[†] ²⁰ Nətin təhrun nolien lanəha, mətəu-inu Tatə Uhgın tolkeiki pik Nətin, kəni in tətəgətun in e natimnati rəfin iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun in e natimnati rəfin iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun min natimnati min kəm in iətəm iahgin min kotəpirəkis in min u, məmə otol itəmah narmitəmah tatiuvig pik ohni.

* **5:3-4** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəməti e nəghatiən Kris əupən, kəmətu=pən nəghatiən rəha fes 3-4 tol lanu məmə, “3b Ilah kəutapili ikin əha məutəhtəhmin nəuan əha məmə otələuəl. 4 Mətəu-inu, nian nəuvein, əgelo kəti rəha Uhgın tuva, muvən e noan əha, kəni mol tətaləuəl. Kəni nian nəmə nəhu əha təlauəl, iətəmimi iətəm taupən meiuaiu muvən e nəhu, nati əpnəpin tatos nimisiən nak, mətəu rəhan nimisiən otəuvir.” † **5:9** Sapət – Eruh e tiksinəri. ‡ **5:10** Jer 17:21 § **5:17** Jon 14:10 * **5:18** Jon 10:30,33; 19:7 † **5:19** Jon 14:10

²¹ “Mətəu-inu Tatə Uhgın tatol nətəm kəmoħmis ilah kotəmiəgəħ mın, kəni e noliən kətiah əmə, Nətın təħrun nəfəniən nəmiəgəħiən kəm nətəmiimi nətəm nikin tagiən məmə otəfən kəm lah. ²² Mətəu-inu səniəmə Tatə Uhgın iətəm in otakil nətəmiimi, mətəu in təmələhu=pən rəfin nakiliən e nəħlmi Nətın, ^{S*} ²³ məmə nətəmiimi ilah rəfin okotisiəi Nətın, təħmen əmə məmə inu kəutisiəi lanəħa Tatə Uhgın. Iətəmiimi iətəm təsisiəi Nətın, ko təsisiəiən Tatə Uhgın u iətəm təməħli=pa Nətın.†

²⁴ “Nipəħriənən əgin u iətəni kəm təməħ məmə, iətəmiimi iətəm tətətəu rəħak nəghatiən, kəni mətəħatətə e Uhgın iətəm təməħli=pa iəu iəkuva, in tinatos nəmiəgəħiən itulin. Ko in təsəhtulian e nəħmtək məmə oiakəni pətigəm nalpinian rəħan. In tinəgim rəkis e nimisiən, kəni minuva o nəmiəgəħiən. ²⁵ Nipəħriənən əgin u iətəni kəm təməħ, məmə o nian kəti iətəm tətəuva, nətəmi mın u kəmoħmis, ilah okotətəu nəuiə Nətı Uhgın, kəni nətəmi mın u ilah kəutətəlig lan, ilah okotos nəmiəgəħiən. Kəni nipəħriənən, nian əħa tinuva rəkis. ²⁶ Tatə Uhgın in Nəukəti Nəmiəgəħiən, kəni e noliən kətiah əmə, in təmol məmə Nətın in mın Nəukəti Nəmiəgəħiən, ²⁷ kəni in təmələhu=pən nəsanəniən mine nepətiən e nəħlmi Nətın məmə in otakil noliən mın rəħa nətəmiimi, mətəu-inu in Nətı Iətəmiimi.

²⁸ “Təsəuviriən məmə narmitəməħ otıuvig pik o nati u, mətəu-inu nian əħa ikin tətəuva iətəm nətəm kəmoħmis okotətəu nəuiə Nətın, ²⁹ kəni ilah okotəhtul e rəħalah mın suvət, ilah mın u əupən kəməutol noliən təuvir mın okotəkeikəi motəhtul mın motos mın nəmiəgəħiən, mətəu nətəmi mın əupən ilah kəməutol noliən tərəħ mın, ilah okotəkeikəi motəhtul mın e nimisiən kəni motəhtul e nəħmtı Tatə Uhgın məmə Nətın otəni pətigəm rəħalah nalpinian. *

³⁰ “Iəu iəkəruru nol aruiən nati kəti e rəħak əmə nəsanəniən. Iəu iətakil noliən mın rəħa nətəmiimi mın, mətəu iətəu əħruəħru əmə məmə rəħak Tatə tətəni mine məmə oiakol. Kəni nian iəkəkil noliən rəħa nətəmiimi, iəkəħrun məmə iəkol təħruəħru, mətəu-inu oiasolkeikəiən məmə iəkol əmə e rəħak nətəligiən. Iəkəkeikəi mol təħmen e nətəligiən rəħa Uhgın iətəm təməħli=pa iəu iəkuva.”†

Nəhtul pətigəmiən

o nəruəsəniən İesu

³¹ Nəmə iəu pisin əmə iətəhtul pətigəm mətəgħati aru lak, kəni rəħak nəghatiən ko təsəhtulian. ³² Mətəu iətəmi kəti mın əħa ikin in tətəhtul pətigəm kəni matol nəfigəmiən ohniəu, kəni iəu iəkəħrun məmə nəghatiən mın u rəħan iətəm tətəni lak ilah nipəħriənən. [§]

³³ “Aupən, itəməħ nəmotəħli=pən rəħatəməħ mın nətəmiimi məmə okəħuvən motətəlig e nəghatiən rəħa Jon, kəni in təmətəhtul pətigəm o nipəħriənən. * ³⁴ Iətəgħati lanu lan, mətəu iəsəriəiən e nəghatiən rəħa iətəmiimi əmə kəti məmə təħrun noliən nəfigəmiən ohniəu. Kəpə. Təsoliən lanəħa.† Iətəgħati e nəghatiən rəħa Jon lanu mətəu-inu iəkolkeikəi məmə Uhgın otosmiəgəħ itəməħ. ³⁵ Jon u, təħmen e lait kəti. Tətuəu məħəgəħag vivi, kəni nikitəməħ təməgiən ohni o nian əkuəkir əmə.

³⁶ “Mətəu rəħak uək mın, [‡] ilah mın kəutol nəfigəmiən ohniəu. Kəni ilah kotəsənən motəpirəkis nəghatiən mın u Jon təmətəni. Uək mın u, rəħak Tatə təməfəi kəm iəu mə iəkol naunən e lah. Kəni uək mın u rəħak, ilah kəutəni pətigəm iəu, kəni ilah məutol əpu iəu məmə rəħak Tatə in təməħli=pa iəu. [§] ³⁷ Kəni Tatə Uhgın iətəm təməħli=pa iəu, inəħa iətəm tinətəhtul pətigəm ohniəu. In tətəni pətigəm pəu iəu, mətəu itəməħ nəsotətəu əginian nəuiən əupən mətəuərus=pa u rəueiu mine, kəni itəməħ nəsoteruhiən nəħmtin. ³⁸ Kəni nəghatiən rəħan təsatig viviən e nikitəməħ, mətəu-inu itəməħ nəsotəħatətəiən lak, iəu u, iətəm in təməħli=pa iəu iəkuva.

³⁹ “Itəməħ nəutəfin pik nəghatiən mın e Nəuəuə Rəħa Uhgın, kəni motəħatətə e nəghatiən mın əħa məmə itəməħ onəkotos nəmiəgəħiən iətəm naunən tikə. Mətəu otəruh-to. Nəghatiən

‡ **5:21** Rom 4:17; Jon 11:25 **§ 5:22** Kitəħ koteruh fes 21-22 kəni məħrun məmə İesu in otakil itəħ rəfin o nian kəti, kəni in otəfən nəmiəgəħiən kəm nətəmiimi mın u nətəm nikin tagiən məmə otəfən kəm lah. Mətəu Jon 3:17 tətəgətuən məmə İesu təməsuviən e nəħue niftəni o nəni pətigəmiən nalpinian rəħatəħ, mətəu təmuva o nəfəniən nəmiəgəħiən kəm təħ.

* **5:22** Jon 5:26-27; 9:39; Uək 10:42 † **5:23** Luk 10:16; 1Jon 2:23 ‡ **5:24** Jon 3:18 **§ 5:26** Jen 2:7; Job 10:12; 33:4; Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 * **5:29** Nətəmiimi nətəm kəutəħatətə e İesu, kəutos nəmiəgəħiən itulin. Nətəmiimi nətəm kəutəħatətəiən lan, ilah okotos nalpinian itulin (Jon 3:36; 5:24; Mak 16:16; Efəs 2:8-10). Natimnati mın nətəm nətəmiimi kəutol, okotol əpu nəmə təħro ilah kəutəħatətə pəħriən e İesu o kəpə (Mat 7:17-20; Kəl 5:6; Jem 2:17,26). Uhgın tətəfən nəħatətəiən kəm nətəmiimi əpnəpin əmə, kəni matig masiru mın e lah məmə okəutol natimnati təuvir mın. † **5:30** Jon 8:16 ‡ **5:31** Dut 17:6; 19:15 **§ 5:32** Jon 8:17-18 * **5:33** Jon 1:19-28 † **5:34** 1Jon 5:9 ‡ **5:36** Uək mın iətəm İesu təmol tol lanu lan: in təmol vivi nətəmiimi u kəutəħmi; in təməħli pətigəm narmın tərəħ mın e nətəmiimi; in təməgətuən nətəmiimi e Nərməniəgəħ Rəħa Uhgın; in təməugin nətəmiimi faif-təusin e piret faif mine nəmə əkəku keiu; in təməniəħu nimətəgi əsoli əpəħa e nəħu Lek Kalali. Natimnati mın tol lanəħa kəutəgətuən məmə Uhgın in Tatə rəħa İesu kəni məħli=pa e nəħue niftəni. **§ 5:36** Jon 10:25; 14:11

min əha e Nauəuə Rəha Uhgın, ilah kəutəghati lak, məutəni pətigəm iəu. ⁴⁰ Mətəu itəmah nəutəpəh nuvaiən ohniəu məmə nəkotos nəmiəgəhiən ohniəu.*

⁴¹ "İəsoliən nati agin e nəni-viviən rəha nətəmimi. Kəpə. ⁴² Mətəu mə itəmah ko, iəu iəkəhrun vivi itəmah, kəni iəu iəkəhrun vivi məmə nolkeikeiən rəha Uhgın tikə e nikitəmah. ⁴³ İəu iəmuva e nərgi Tatə rəhak, mətəu itəmah nəsotosiən iəu e nikitəmah, nikitəmah təsəgiəniən ohniəu; mətəu nəmə iətəmi kəti tətəva e nərgin aru əmə, kəni nikitəmah tos, kəni motəgiən ohni. ⁴⁴ Nian rəfin itəmah nəkotalkeikei məmə nəkotos nəni-viviən rəhatəmah min, mətəu nəsotalkut aginiən məmə onəkotol nati kəti iətəm Uhgın u, in pisin əmə in Uhgın, otəni-vivi itəmah ohni. ?Onəkotəhatətə əhro lanu lak nian nautol nolien əha?

⁴⁵ "Təsəuviəriən məmə nikitəmah otəhti məmə, iəu oiəkəni pətigəm nolien tərəh min rəhatəmah e nəhmti Tatə Uhgın. Kəpə. Mətəu Mosis pəhriən, nian rəfin itəmah nəutəsəl=pən ohni,† in otəni pətigəm nolien tərəh min rəhatəmah. ⁴⁶ Mətəu-inu nəmə itəmah nəmotəhatətə pəhriən e nəghatiən min rəha Mosis, kəni itəmah onəkotəhatətə min e rəhak nəghatiən min. Mətəu-inu tətətei nəghatiən min kəutəghati lak. ⁴⁷ Mətəu itəmah nasotəhatətəiən e nəghatiən min iətəm in tətətei, tol lanəha, suaru tikə agin məmə onəkotəhatətə lak."

6

İesu təmaugin nətəmimi tətət

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Uərisig e natimnati min u, İesu təmuvən əpəha e nitəni=pən e nəhu asoli nərgi u, Lek Kaləli. Kəni nərgin kəti min u, Lek Taipiriəs. ² Kəni nımənin nətəmimi kəmautuərisig lan, mətəu-inu kəutafu nəmtətiən min rəhan, iətəm tatol nətəmimi kəutohmis kəmotəsənən. ³ Kəni İesu təmuvən əpəha ilis e nitəuət kəti, kəni mətəharəg ikin ilah rəhan min nətəmimi. ⁴ E nian əha, lafet kəti rəha nətəm İsrəl u, kətəni məmə lafet rəha Pasova tinuva iuəkir

⁵ Kəni nian İesu təməsal=pən, kəni meruh nımənin nətəmimi tətət ilah kəməhuva, kəni in tətətəpuəh o Filip məmə, "Okotəhro motos pıret tətəmən e nətəmimi min u məmə ilah okotun?" ⁶ In tətəni askəuvin əmə məmə oteruh-to nəhatətəiən rəha Filip, mətəu in tinəhrun rəkis nati nak iətəm in otəpanol.

⁷ Kəni Filip tənı=pən kəm in məmə, "İEi! Nəmə okos nəhmti pıret məni lan tətəmən e tu-hanrit tənariəs pau,* mətəu ko təsəhmenien. Nətəmimi min u rəfin ilah okotun əmə təkəku məkəku."

⁸ Kəni iətəmimi kəti rəha İesu, nərgin u Antıru u pia Saimon Pitə, in tətəni=pən kəm İesu məmə, ⁹ "Suakəku kəti uəha tatos pıret faif kəmol e pale, mine nəmu keiu. Mətəu ko təsəhmen aginiən e nətəmimi min əha."†

¹⁰ Kəni İesu tənı məmə, "Otəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg." Kəni ikin əha, manuvəhli tətət, kəni ilah kəmotəharəg. Kəni nəmpə rəha nəman əmə, tətəmən e faif-tausin.‡ ¹¹ Kəni İesu təmos pıret, məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məfən pıret u kəm lah rəfin u kəutəharəg, kəni matig mol min nati kətəh əmə e nəmu. Kəni ilah kəmotun tətəmən nərfiləh tətəsi.

¹² Kəni nian kinotəuən rəkis, nərfiləh tətəsi, kəni İesu tənı=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, "Əhuvən motəuəri nıpıspisi pıret min kəutəməhl-məhli. Təsəuviəriən məmə okotəhriən əmə." ¹³ Kəni ilah kəməhuvən motəuəri nıpıspisi pıret kəni məhuveipei=pən e kətim asoli min ilah tuələf kotəriəuəh vivi. Pıret u, in nıpıspisi pıret ilah faif kəmol e pale,§ iətəm nətəmimi kəmotun motəpəh.

¹⁴ Kəni nian nətəmimi kəmoteruh nəmtətiən əha iətəm İesu təmol, kəni ilah kəmotəni məmə, "Nıpəhriənien. İəni pəhriən u* rəha Uhgın iətəm əupən kəmotəni məmə in otuva e nəhue nıftəni!"† ¹⁵ Kəni İesu təməhrun məmə nətəmimi min u kotəni məmə okəhuva motos

* **5:40** E fes min u 31-40, İesu tətəghati e lou rəha nətəm İsrəl u tətəni məmə, nəmə iətəmi keiu uə kisis kəutəhtul məutəni pətigəm nati kəti e iətəmi kəti, nətəmimi okotəhrun məmə nəghatiən rəhalah in nıpəhriənien. Nətəmi asoli rəha İsrəl, kəmotəni=pən kəm İesu məmə, ko təsəhtulian məghati pətigəm aru əmə mətəu-inu in pisin əmə (fes 31). Mətəu İesu tənı məmə kəpə, in min Jon Bəptais ilau min (fes 33); mine uək min rəhan təmol ilah (fes 36); mine Rəhan Tatə Uhgın (fes 37); mine nauəuə rəha Uhgın (fes 39). İlah min u kəutəhtul məutəni pətigəm in. Afın-to Jon 8:17-18. † **5:45** Jon 9:28; Rom 2:17

* **6:7** "Tənariəs," inu mənı rəhalah, tətəmən e vatu rəha Vanuatu. Kəueiu, tu-hanrit tənariəs tətəmən e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). † **6:9** 2King 4:42-44 ‡ **6:10** Nıpətan mine kəlkələh min ilah min e nımənin əha, mətəu kəmafın əmə nəman. Noliən rəhalah tol lanəha. İNəmə təhro, nətəmimi ilah rəfin tuenti-tausin! § **6:13** Pale in nati kəti tətəmən e rais uə wit. * **6:14** Nətəm İsrəl ilah kəmotəhtahnin iəni kəti məmə in otuva tətəmən e Mosis (Jon 1:21). E nian rəha Mosis, Uhgın tətəfən pıret tətəspiri e neai, nərgin u mana. Kəni ilah kəmauteruh əmə İesu təmol nati apıspis, maugin ilah e pıret. Rəhalah nətəligiən təmuvən o nauəniən (fes 26) mine noh rəkisian ilah o nətəm Rom (fes 15). † **6:14** Dut 18:15-19

in mähuvän motäkeikei kəm in məmә in otuva mol kig rəhalah. Kəni in təmagim min, məpəh ilah muvən əpəha e nıtəuət, mətān in pisin əmә.‡

Iesu təmaliuək e nəhue nəhu
(Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

16 Nian mitigar təmeiuiui, nətəmimi rəha Iesu min kəmotēiuiui mähuvən e lek əha. 17 Kəni tinapinəpu, mətəu Iesu tikə, təsuva-əhanəhiən. Kəni əmeiko, ilah kəmähuvən motəri e bot kəti, kəni minəutasuə lan minəutohapumin min e lek, məmә ilah okəhuvan Kapeniəm. 18 Kəni nimətagi asoli kəti təməhtul minatol nəhu tinətərəh. 19 Kəni nian ilah kəməutasuə mautəhuvən, təhmen e faif uə sikis kilomitə, kəni ilah kəmotafu Iesu taliuək e nəhue nəhu[§] mətuvu iuəkir o rəhalah bot. Kəni ilah kəmotəgin pik,* 20 mətəu in təməni=pən kəm lah məmә, “Sotəgin pikian, mə iəu əpə.” 21 !Kəni nikilah təmagiən mə kotələs in e bot, mautol əmeiko, rəueiu agin, mətəu bot tinuvən e nəve nəhu e nıtəni=pən ikinu kəməutəni məmә okəhuvən ikin!

Nətəmimi kəməutasal e Iesu

22 Kəmәni lauig lan, nətəmimi min nətəm kəutatig əha e ləven=pən=pa ikin e lek asoli u, ilah kəmoteruh məmә aypən, bot kətiəh əmә tətəhtul. Kəni ilah kotəhrun məmә Iesu təsuvənian e bot u ilah rəhan min nətəmimi, mətəu-inu nian kəmohtiet, ilah pisin əmә mähuvən. 23 Kəni bot min nəuvein, komotsipən e taun u Taipiriəs, ilah kəməhuva. Ilah kəməhuvəri iuəkir əmә u ikinu iətəm İərməngig təməhtul ikin məfaki mətəni tagkiu o piret, kəni nətəmimi kəmotun. 24 Kəni ilah kəmoteruh məmә Iesu tinikə u ikinu, moteruh məmә rəhan min nətəmimi kinohkə min, kəni tol lanəha, ilah min kəmotasuə min e bot min, mähuvən Kapeniəm, mautəsal lan.

Iesu in piret rəha nəmiəgəhiən

25 Nian nətəmimi min u kəmoteruh Iesu əpəha nəve nəhu=pən əpəha e lek u, kotətapuəh ohni məmә, “?İəgətun, ik nəmuva u ikinu nəhgin?”

26 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmә, “Nipəhrinian agin iətəni kəm təmah məmә, itəmah nəutəsəl lak, səniəmә nəmoteruh nəmtətian min u iətəm iəmol, mətəu itəmah nəmotun əmә piret, nərfitəmah tasi. 27 Mətəu təsəvirian məmә itəmah nəhgitəmah otikə o nosiən piret iətəm otəpanəmməmit mikə.† İtamah, nəhgitəmah otəkeikei mikə o nosiən piret iətəm tətətig itulin u, piret rəha nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə.‡ Piret u, inu, Nəti İətmimi otəpanəfinə kəm təmah; mətəu-inu Tatə Uhgın, in təməgətin məmә nikin tagiən o Nətin.”[§]

28 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmә, “?Noliən nak min u iətəm Uhgın tolkeikei məmә itəmah oəkotol?”

29 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmә, “İtamah nəkotəkeikei motəhatətə lak, məmә Uhgın təmahli=pa iəu.* Nati u inu Uhgın in tolkeikei.”

30 Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmә, “?Mətəu ik onəkol nəmtətian nak, məmә itəmah iəkoteruh kəni iəkotəhatətə lam? ?Ik onəkol nati nak? 31 Nian rəhatah kəha min u aypən, ilah kəmautan ikin təpia-məpia ikin, ilah kəmautun ‘mana.’† Nəghatian kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmә, ‘In təməfən piret iətəm təmsipən e Negəu e Neai məmә ilah okotun.’”[‡]

32 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmә, “Nipəhrinian agin u iətəni kəm təmah məmә, səniəmә Mosis təməfinə piret u iətəm tatsipən e Negəu e Neai məmә nəkotun. Mətəu mə rəhak Tatə in təməfinə. Kəni in u tətəfinə piret pəhrin iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məmә itəmah onəkotun. 33 Mətəu-inu piret rəha Uhgın, inu in iətəm tatsipən e Negəu e Neai, mətəiuiui=pa e nəhue niftəni.[§] Kəni piret u tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi e nəhue niftəni.”*

34 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmә, “İətəmi asoli, kasi, əfa-to piret u kəm timah nian rəfin.”†

35 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmә, “İəu u, iəu[‡] Piret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən. İətəmimi otuva ohniəu, in nəumis otəsus minian. Kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lak, in otəsəuəu minian.^{§*} 36 Mətəu iəu iətəni=pən rəkis kəm təmah, məmә nati əpnəpin nauteruh iəu, mətəu itəmah nəsotəhatətəiən lak. 37 Nətəmimi nətəm rəhak Tatə tətəfa ilah kəm iəu, ilah okəhuva ohniəu. Kəni iətəmimi iətəm otuva ohniəu, ko iəsahli pətigəmiən.†

‡ 6:15 Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 § 6:19 Job 9:8 * 6:19 Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37 † 6:27 Aes 55:2 ‡ 6:27 Jon 6:35,48 § 6:27 Aes 55:2 * 6:29 Jon 6:35; 1Təs 1:3; 1Jon 3:23 † 6:31 Nam 11:7-9 ‡ 6:31 Eks 16:4,15; Neh 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 § 6:33 Jon 3:13,31 * 6:33 Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4 † 6:34 Mat 6:11; Jon 4:15 ‡ 6:35 Jon 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 § 6:35 Jon 4:14; 7:37-39 * 6:35 E nauəuə rəha Jon, Iesu in tətəni in məmә in nati səpin: in Piret iətəm tətəfən nəmiəgəhiən (6:35); in Nəhəgəhəgian rəha nətəmimi u e nəhue niftəni (8:12); in Namtiəluə (10:7,9); in İətəmimi rəha Nəsal Vivian Sipsip Min (10:11,14); in Nəukəti Nair=pa Minian e Nimisian, kəni in Nəukəti Nəmiəgəhiən (11:25); in Suaru, mine Nəukəti Nipəhrinian, mine Nəukəti Nəmiəgəhiən (14:6); in Nəukəti Nigi Pəhrin (15:1). † 6:37 Jon 17:2

³⁸ Mätəu-inu iəu iəmsisipənian e Negəu e Neai meiuaiu=pa e nəhue niftəni məmə iəkol natimnati min u iəu əmə iəkolkeikei. Mätəu iəmuva məmə iəkol natimnati min u iətəm rəhak Tatə təmahli=pa iəu iəkuva ohni. ³⁹ Kəni in tolkeikei məmə iəu iəkaskəlīm tiəkis nətəmimi min u nətəm in təmənki=pa ilah kəm iəu, oiasəmkarəpənian e iətəmi kəti mine. In tolkeikei məmə e naunun nian, iəu iəkol nətəmi min u ilah okotəmiəgəh min e nimisian.[‡] ⁴⁰ Mätəu-inu rəhak Tatə in tolkeikei məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəsəl=pən o Nətin, kəni mətəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhian itulin. Kəni e naunun nian, iəu oiaəkol nətəmimi min u ilah okotəmiəgəh min e nimisian.”

⁴¹ Kəni o nati u, nətəmimi nikilah tinətuəuin mətəgət, mätəu-inu in tətəni məmə, “Iəu u, Piret iətəm tatsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni.” ⁴² Ilah kəutəni məmə, “? Təhro? Suah u in Iesu, nati Josip, kitah kotəhrun əmə rəhan tatə mine məmə. ?Təhro in tətəni lanəha məmə, ‘Iəu iəmsipən e Negəu e Neai, mətəuva e nəhue niftəni?’”

⁴³ Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, “Təsəuviriən məmə nəkotəgəhati lanko. ⁴⁴ Nəmə Tatə Uhgīn iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in təsiuvi=paiən iətəmimi kəti tuva ohniəu, kəni ko iətəmimi u təsuva aruiən ohniəu məmə iəkol otəmiəgəh min e nimisian e naunun nian.[§] ⁴⁵ Nəghatian iətəm iəni kəti təmətəi aupən e Nauəuə rəha Uhgīn, tətəni tol lanu məmə, ‘Uhgīn in otəgətun nətəmimi rəfin.’* Iətəmimi iətəm tətətəlig e nəgətuənian rəha Tatə Uhgīn kəni mos rəhan nətəligian ikin, in tətuva ohniəu. ⁴⁶ Iətəmimi kətəh mine tikə, iətəm təmeruh Tatə Uhgīn. In pisin əmə u iətəm təmsipən lan, təmeruh in. ⁴⁷ Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in tinos nəmiəgəhian itulin.

⁴⁸ “Iəu u, Piret rəha nəmiəgəhian.[†] ⁴⁹ Nati əpnəpin tipitəmah min aupən, ilah kəmotun piret u ‘mana’ əpəha ikin tərpiə-məpiə ikin, mätəu ilah kəmoħmis rəkis. ⁵⁰ Mätəu Piret iətəm təmsipən e Negəu e Neai meiuaiu=pa u rəueiu, in tol pisin. Piret u, təmeiuaiu=pa məmə iətəmi iətəm tatun, ko təsimisian ⁵¹ Iəu u, iəu Piret iətəm tətəmiəgəh, təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. Iətəmi otun Piret u, in otəmiəgəh matuvən əmə lanko naunun tikə; kəni Piret u, iətəm iəu iəkəfənə o nəmiəgəhian rəha nətəmimi e nəhue niftəni, inu nəhuvegək.”

⁵² Nəghatian u təmol nətəmimi kinautəhtul minautorgəhu kəm lah min, motəni məmə, “? Təhro ?Suah u təhrun nəfaiən nəhuvegin kitah kotun?”

⁵³ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəsotunian nəhuvegi Nəti Iətəmimi, kəni məsotəmnian niran, ko nəsotəsiən nəmiəgəhian itulin.[‡] ⁵⁴ Iətəmimi iətəm tatun əmə nəhuvegək mətəmnim nirak, in otos nəmiəgəhian itulin,[§] kəni e naunun nian, iəu oiaəkol in otəmiəgəh min e nimisian.* ⁵⁵ Iəmənī lanəha, mätəu-inu nəhuvegək in piret pəhriən nig nətəmimi. Konu nirak, in nəmnian pəhriən nim nətəmimi. ⁵⁶ Iətəmimi iətəm tatun nəhuvegək, kəni mətəmnim nirak, in otatig lak. Kəni iəu iətatig lan.^{†‡}

⁵⁷ “Rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in nəukəti nəmiəgəhian. Kəni iəu iətos nəmiəgəhian ohni. Kəni e nolien əhmen əmə, iətəmimi iətəm tatun iəu, inu tatos nəmiəgəhian ohniəu. ⁵⁸ Iəu u piret pəhriən, iətəm təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. In təshmenian e piret u, iətəm tipitəh min aupən kəmautun. Nati əpnəpin məmə ilah kəmotun piret əha, mätəu ilah kinohmis rəkis. Mätəu iətəmimi iətəm tun piret u, in otos nəmiəgəhian itulin, iətəm naunun tikə.”[§] ⁵⁹ Iesu təmənī pətigəm nəghatian min u, nian tətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapumian* e Kapəniam.

Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəpəh nəhatətəian lan

⁶⁰ Nətəmimi tətəp rəha Iesu kəmotətəru nəghatian u rəhan, kəni ilah kotəni məmə, “! Nəman! !Nəghatian u tiəkis agin! ?Pəh u təhrun nosian nəghatian tol lanəha?”

⁶¹ Kəni Iesu tətəhrun aru məmə nətəmimi min rəhan, kinautəni mun-mun e nəghatian əha rəhan. Kəni in təmənī=pən kəm lah məmə, “?Mätəu təhrol əha? ?Nətəligian rəhatəmah təmeiuaiu o nati u? ⁶² ?Mätəu nəmə təhro nəkotəruh Nəti Iətəmimi təri matuvən min

‡ 6:39 Jon 17:2,12; 18:9 § 6:44 Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 * 6:45 Aes 54:13; Jer 31:34 † 6:48 Piret əpnəpin əmə təsiru e nipətəh məmə kitah okotəmiəgəh kəni məutətig, mätəu Iesu, in Piret rəha nəmiəgəhian, kəni in nəukəti nəmiəgəhian itulin, iətəm tətətuəuin u rəueiu. ‡ 6:53 Iesu tətəgəhati e nəghatian əhlin əha məmə katun nəhuvegin, katənim niran. Nipətin u, məmə nətəmimi okotəkeikei mətəhatətə e rəhan nimisian kəni mətos nəmiəgəhian itulin. (Jon 6:27,29,35,47-48,60). Nati nak in təmənī tol nikitah tətəti nipəti Nauənian Rəha Nəmtətəian Rəha Iesu; Mat 26:26,28. § 6:54 Fes 54 in suaru kəti min rəha nəniən fes 40. Nipətəlu kuəhmen-əhmen e lau min. In təhruahru əmə məmə nunian nəhuvegi Iesu mine nəmnian niran in nəghatian əhlin o nəhatətəian rəhatah. * 6:54 Sam 63:5 † 6:56 Nian kitah kəutəni məmə kəutətig e Iesu, uə kəutəpeir=pən e Iesu, nipətin u məmə kitah kəutətig e Iesu məsohiətian, mətsipən lan, məutəhtul=pən lan, kəutos rəfin nəsanian rəhatah ohni, məutarəriə lan, kəutəlipin kitah min. ‡ 6:56 Jon 15:4-7; 1Jon 3:24; 4:15 § 6:58 Jon 6:41,51 * 6:59 “nimə rəha nuhapumian” — Afin-to e tiksinarī.

ikin əha, in təmsipən ikin aupən, təhrol u rəueiu?[†] ⁶³ Narmin Rəha Uhgın əmə təhrun nəfəniən nəmiəgəhiən kəm iətəmimi.[‡] Nəsanəniən rəha iətəmimi təruru noliən nati u. Nəghatiən min u iəmatəni kəm təmah, ilah nəghatiən min rəha Narmin Rəha Uhgın iətəm tatəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi. ⁶⁴ Mətəu itəmah nəuvein u ikinu, itəmah nəsotəhatətə əhanəhiən lak.” (Iesu təməni lanəha mətəu-inu in tinəhrun rəkis e nətuəuinian məmə nətəmi niyəh min u kəsotəhatətəiən lan, kəni pəh u in oteğəhan=pən e nəhlmi tikimir min rəhan.)[§] ⁶⁵ Kəni in təməni məmə, “O nati u inu, iəu iəməni rəkis kəm təmah, məmə ko iətəmimi kəti təsuvaian ohniəu nəmə Tatə Uhgın təsoliən suaru ohni.”^{*}

⁶⁶ Uərisig e nəghatiən əha, nətəmimi rəhan tēpət kəmotəgim, minotəpəh niətə-pəniən.

Pitə təməni pətiğəm məmə in tətəhatətə e Iesu

⁶⁷ Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan nətəmimi tuələf məmə, “?Təhro e təmah? ?İtəmah min nəkotəni məmə nəkotəgim motəpəh iəu?”

⁶⁸ Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?İərməniğ, itəmah oiəkəhuvən o pəh? İk əmə u, rəham əmə nəghatiən in tətəfən nəmiəgəhiən iətəm naunun tika.[†] ⁶⁹ Kəni itəmah inotəhatətə rəkis lam, kəni itəmah inotəhrun rəkis məmə ik İətəmi Asim rəha Uhgın.”[‡]

⁷⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah u, nətəmi tuələf rəhak. İəu u, iəmətəpən itəmah, mətəu itəmah kəti u ikin, in iərmis.”[§] ⁷¹ In tətəni Jutəs, nəti Saimon Iskariot, mətəu-inu in min in iətəmi tuələf kəti rəha Iesu, mətəu uərisig ikin, in otəpanegəhan=pən in e nəhlmi rəhan min tikimir.^{*}

7

Iesu təməghati ilah pian min

¹ Uərisig e natimnati min u, Iesu təsolkeikeiən məmə otuvən lahuənu min e Jutiə məmə otol rəhan uək əha ikin əha, mətəu-inu, nətəmi asoli rəha nətəm Jutiə kəmotətəi nəniən oneuən kəti ohni məmə okotuhamu in. Kəni titəliğ muvən lahuənu min e niətəni Kaləli. ² Mətəu nian tinəkəkür e nian rəha noliən lafet kəti rəha nətəm İsrəl, nərgin ko lafet rəha Noliən Nimauvlul.^{*} ³ Kəni pia Iesu min kəmotəni=pən kəm in məmə, “Təuvir agin konu məmə nəkiət muvən əpəha Jutiə, pəh nətəmimi min rəham əha ikin əha, ilah koteruh nati apispis min rəham iətəm natol. ⁴ Mətəu-inu iətəmimi iətəm tolkeikei məmə nətəmimi okotəhrun in, kəni ko təshluaigən e rəhan min uək min. Nəmə natol natimnati min u, uvən mol əpu ik, kəni təuvir agin məmə onəköl pəh nətəmimi min e nəhue niətəni koteruh.” ⁵ Pian agin min pau, ilah min kəsotəhatətəiən lan, kəni mol kəutəni lanəha.[†]

⁶ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian əhruahru rəhak təsuva əhanəhiən,[‡] mətəu itəmah, nian min rəfin əmə təhruahru o təmah. ⁷ Nətəmimi rəha nəhue niətəni u, ilah ko kəsotəməkian e təmah, mətəu iəu, ilah kəutəməki lak,[§] mətəu-inko iəu iətəni pətiğəm məmə rəhalah noliən təshruahruən.^{*} ⁸ İtəmah onəkəutəhuvən e lafet, mətəu ko iəu iəsaupəniən muvən e lafet əha mətəu inko, nian əhruahru rəhak təsuva əhanəhiən.”^{††} ⁹ In təmətəni nəghatiən u, kəni mətətiğ əpəha Kaləli.

Iesu təmuvən min e lafet rəha Noliən Nimauvlul

¹⁰ Kəni pia Iesu min kəmotəpən məhuvən e lafet əha, uərisig ko, Iesu təmuvən min. Mətəu nian təmuvən, in təmətan oneuən əmə o nətəmimi məmə okəsotəhiən. ¹¹ Kəni e lafet əha, nətəmi asoli rəha nətəm Jerusiləm, kəutəsəl lan məutətapuəh lan əpnəpən əmə o nətəmimi məmə, “?Suah əpə in iə?”

¹² Kəni ikin əha, niəməni nətəmimi kəmətəsiuən-asiuən lan. İlah nəuvein kotəni məmə, “In iətəmi təuvir kəti,” mətəu nəuvein kotəni məmə, “Kəpə, in tətiəuə əmə əpəha e nətəmimi.”

¹³ Mətəu ilah kəutəgin e rəhalah nətəmi asoli,[§] kəni kəti təməsəni pətiğəmiən Iesu e niki nətəmimi məmə nətəmimi okotətu.

¹⁴ Lafet əha, kəmol o nəfakiən apipiə kəti, kəni e nəlugi lafet u, Iesu in təmuvən əpəha e Nime Rəha Uhgın, mətəgətuən nətəmimi. ¹⁵ Kəni nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl, narmiləh təmiuvig pik, kəni kotəni məmə, “?Suah u təməhro məhrun natimnati min u e Nauəuə Rəha Uhgın? Rəhatah kəti iətəmi asoli təsəgətuniən lan mine.” ¹⁶ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah

[†] 6:62 Jon 3:31; 17:5 [‡] 6:63 Jon 6:68; 2Kor 3:6 [§] 6:64 Jon 2:25 ^{*} 6:65 Jon 3:27; 6:44; 14:6 [†] 6:68 Jon 6:63

[‡] 6:69 Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 [§] 6:70 Jon 13:2,27 ^{*} 6:71 Jon 17:12 ^{*} 7:2 Lafet rəha Noliən Nimauvlul – Eruh e tiksiniəri. [†] 7:5 Sam 69:8; Mak 3:21 [‡] 7:6 Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 [§] 7:7 Jon 15:18-21 ^{*} 7:7 Jon 3:19-20 [†] 7:8 Jon 7:6 [‡] 7:8 Kəpi əuas min nəuvein rəha nauəuə u kəutəni məmə, “O iəu iəsuəvəniən e lafet əha.” Nipiəti nəghatiən u məmə Iesu otəsuəvəniən e lafet əha mətəu-inu pian min, nikiləh təhti məmə in otəkəikei muvən məmə in otol nati apispis min, kəni mol narmi nətəmimi okotiuvig ohni. Mətəu Iesu otuvən əmə e lafet e nian əhruahru iətəm Uhgın otəni kəm in. [§] 7:13 Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19

məmə, “Nəghatiən min u iətəm iətəgətuən nətəmimi lan, səniəmə rəhak əmə. Ilah kautsipən e Tatə Uhgın iətəm təmahli=pa iəu iəkuva.

¹⁷ “Kəni nəmə suah kəti rəhan nətəligiən təskasik məmə otol natimnati min iətəm Uhgın tolkeikei, kəni in təhrun məmə nəghatiən min u rəhak, ilah kautsipən o Uhgın, səniəmə rəhak aru əmə. ¹⁸ Iətəmimi iətəm tətəghati aru əmə e rəhan nepətiən, in tətəlkut aru əmə ohni, məmə otiuvi rəkis nətəmimi, kəni kotəfəri nərgin ohni. * Mətəu iətəmimi iətəm tolkeikei məmə nətəmimi okotəfəri nərgi iətəm təmahli=pa in tuva, in iətəmimi rəha nəniən niyəhriniən, in səniəmə iətəm tətəiəu. ¹⁹ Mosis təməfən Lou kəm təmah, mətəu itəmah kətiah mine təsol viviən Lou əha mine. ?Itəmah nəutəlkut məmə nəkotəhamu iəu o nak?”†

²⁰ Kəni nımənin nətəmimi kotəni məmə, “!Nəman! !Narmin tərəh kəti u tətətig lam! ?Pəh təni məmə otəh ik mine?”

²¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəmol uək kətiah əmə,‡ kəni itəmah rəfin, narmitəmah tatiuvig ohni. ²² Mətəu itəmah min nautol uək e Sapət, nəutəghi=pən nəsuəlkələh e nian əha, mautəhtəu=pən Lou rəha Mosis.§ (Niyyəhriniən, səniəmə Mosis əhruruah in təmətuəuin noliən əha, mətəu tipitəmah min ilah kəmotətuəuin.)* ²³ Mətəu nian rəfin, itəmah nəutəghi=pən nəsuəlkələh e nian rəha Sapət nautol məmə onəsotəgəhliən Lou rəha Mosis.† ?Kəni təhro niyəməha tatol itəmah mətəu-inu iəu iəmol vivi əgin niyəti iətəmimi e nian rəha Sapət?‡ ²⁴ Otəpəh nakiliən noliən rəhak u iətəm nəmoteruh əmə e nəhmtitəmah, mətəu onəkotəkeikei motətəlig e natimnati iətəm nəsoteruhiən e nəhmtitəmah, kəni motakil e nətəligiən iətəm təhruruah.”§

Nətəmimi kəmotəghati e Kristo

²⁵ Kəni e nian əha, nətəm Jerusiləm nəuvein kotəni məmə, “?Təhrol əha? ?Suah u inu, nətəmi asoli kotəni məmə okotəhamu?”* ²⁶ Mətəu oteruh-to. In tinatəgətuən pətigəm əmə nətəmimi əpəha e nəhmti nətəmimi mətəu suah kəti təsəhiən ohni. ?Təhro nəmə nak nətəmi asoli min kinotəhrun rəkis məmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa? ²⁷ Mətəu kitah kotəhrun ikin suah u təmsipən ikin. Mətəu nian Kristo in otuva, ko iətəmi kəti təsəhruniən ikin in tatsipən ikin.”†

²⁸ Kəni e nian əha, Iesu in tətəgətuən nətəmimi e Nımə Rəha Uhgın. Kəni in təməgət əfəməh mətəni pətigəm məmə, “Nikitəmah təhti məmə nəkotəhrun iəu, kəni motəhrun min ikin iəmsipən ikin, mətəu itəmah nəkotəruu. Iəu, iəməsuvaieən e nətəligiən əmə rəhak. Uhgın təmahli=pa iəu iəkuva. Kəni Uhgın, in niyyəhriniən. Itəmah nəkotəruu in, ²⁹ mətəu iəu iəkəhrun,‡ mətəu-inu iəu iəmsipən lan. Kəni in təmahli=pa iəu iəkuva.”

³⁰ O nati u, nətəmi asoli min kəmotolkeikei məmə soldiə min okotəskəlim Iesu, mətəu kəti təməsəe-pəniən mek, mətəu-inu təsol əhanəhiən nian rəhan.§ ³¹ Mətəu e nımənin nətəmimi ikin əha, ilah tətəp kəmotəhatətə lan, kəni motəni məmə, “Nəmə Kristo tuva, kəni ko in təsolian nəmtətiən tətəp tapirəkis ilah min u suah u Iesu tatol.”*

Soldiə min rəha

Nımə Rəha Uhgın kəməhuva məmə okotəskəlim Iesu

³² Kəni nian Fərəsi min kəmotətuəu nımənin nətəmimi kəutasiuən-asiuən e Iesu lanəha, ilah mine pris asoli min kəmotəhli=pən soldiə min nətəm kəutəhtul o Nımə Rəha Uhgın məmə okotəskəlim Iesu.†

³³ Kəni Iesu təməni=pən kəm nımənin nətəmimi məmə, “Iəu iətətig nian təkuəkir əmə kitah min itəmah, kəni uərisig, iəkətəlig=pən min o iətəm təmahli=pa iəu. ³⁴ E nian u, itəmah

* **7:18** Jon 5:41; 8:50,54 † **7:19** Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, kəmautesal e suaru o nohamuiən Iesu e Jon 5:18 mine 7:25. E Lou rəha Mosis, Uhgın tətəniəhu nohamuiən iətəmi (Eks 20:13). ‡ **7:21** Jon 7:23; Jon 5:2-9 § **7:22** Lev 12:3

* **7:22** Jen 17:9-14; 21:4 † **7:23** Nətəm Isrel, nətəligiən rəhalah tol lanəha. Nəmə lou keiu, kəni kuol pisin e lau min, nəmə natol kəti iətəm tatol ik nətətgəhli min kəti min, kəni onəkəikei məhrun məmə lou nak u in iəghin. Nati əpnəpin məmə kəsegəhaniən noliən uək e nian rəha Sapət, mətəu nətəm Isrel ilah kinotəhrun rəkis məmə nəghi-pəniən iətəmi, in iəghin e lou rəha Sapət. Tol lanəha, nəmə okəghi=pən suəkəku kəti e nian rəha Sapət, kəni okəkəikei kəghi=pən e nian əha, kəni səniəmə noliən tərəh. Nətəligiən rəha Iesu tol lanu məmə, nəmə ilah kəutəgəhan nəghi-pəniən nəsuəlkələh e nian rəha Sapət, kəni kəutəkəikei motəgəhan o nol viviən niyəti iətəmimi kəti nəmə nımisiən uə nərahən kəti tətətig lan e nian rəha Sapət. ‡ **7:23** Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 § **7:24** Aes 11:1-3; Jon 8:15 * **7:25** Jon 7:1 † **7:27** Nətəmimi kotəhrun məmə Iesu təməpət əha Nasərit, kəni in rəhan u məmə mine tətə u Josip mine Meri (Mat 2:23; Jon 1:45; 6:42; 18:5). Nətəm Isrel nəuvein ilah kotəhrun məmə Kristo in otsipən əpəha taun Petlehem (Maeka 5:2; Mat 2:4-6), mətəu nəuvein, nikilah təhti məmə in otuva əmə, nətəmimi ilah okotəruu ikin in təmsipən ikin. ‡ **7:29** Mat 11:27 § **7:30** Mat 26:18 * **7:31** Jon 2:23; 4:48 † **7:32** Jon 7:45-48

onapanotasal lak, mätəu ko nəsothəian iəu; mätəu-inu ikin əha, iəu iatuvən ikin, ko itəmah nəəshuvəian ikin.”

³⁵ Kəni nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “? In otuvən iə əha məmə kitah okəsoteruhian in? ?Otuvən o nətəm Isrel nəuvein u nətəm kəutətig e nitəni pisin pisin min ilah Nanihluə[‡] min, məmə otəgətu ilah? ³⁶ In tətəni məmə e nian əha, kitah okotəsal lan, mätəu kasoteruhian in, mätəu-inu ikin əha in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhuvənian ikin. ?Nəghatian nak u, nipətin tətəni nak?”

Nəhu iətəm tətəfa nəmiəgəhian pəhrian

³⁷ Naunun nian rəha lafet əha, in iahgin tapirəkis e nian min nəuvein rəha lafet. Kəni e nian əha, Iesu təməhtul əpəha e nəhmti nətəmimi magət əfəməh məmə, “! Iətəmimi iətəm tətəuəuə, pəh in otuva ohniəu, məmnim!^{S*} ³⁸ Iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in təhmen e nəghatian rəha Nauəuə Rəha Uhgün u tətəni lanu məmə, ‘Nəhu iətəm tətəfan nəmiəgəhian pəhrian, in otsipən e nikin, təhmen e nəhmti nəhu iətəm tətəpuəl-əpuəl mətəri mətəialə pətigəm.’”[†] ³⁹ Iesu təməni nəghatian u, mətəghati e Narmin Rəha Uhgün u uərisig in otəpanəfən kəm nətəmi min u kotəhatətə lan.[‡] Mätəu e nian əha, Narmin Rəha Uhgün, təsuva əhanəhian e nətəmimi, mätəu-inu Uhgün təməsəfəri əhanəhian Iesu.[§]

Nətəmimi kəmotəuari ilah min o Iesu

⁴⁰ Nian nətəmimi əha ikin kəmotətəu nəghatian u, kəni nəuvein kotəni məmə, “Suah u, in iəni rəha Uhgün u, əupən kəmatəghati lan.”

⁴¹ Mätəu nəuvein min ilah kotəni məmə, “Suah u, in Kristo iətəm Uhgün təməni məmə otəhli=pa.”

Mätəu in pisin min nəuvein kotəni məmə, “? Nikitəmah təhti məmə Kristo iətəm Uhgün təməni məmə otəhli=pa təhrun nisipənian e Kaləli? !Kəpə!^{*} ⁴² Nauəuə rəha Uhgün tətəni məmə Kristo iətəm Uhgün təməni məmə otəhli=pa otəkeikei misipən e nəuaniləuis rəha Təfit, e taun u Petlehem, ima Təfit əupən.”[†] ⁴³ Tol lanəha, kəni nimənin nətəmimi min u, kəmotəuri ilah min o Iesu. ⁴⁴ Kəni nəuvein kotəni məmə okotəskəlim in, mätəu iətəmi kəti təməsəpənian mek.

Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəməsotəhatətəian e Iesu

⁴⁵ Kəni soldia min kəmohtəlig məhuvən o pris asoli min mine Farəsi min, kəni nətəmi asoli min əha kəmotətapuəh o lah məmə, “?Təhro nəsotəlasian Iesu məhuva?”

⁴⁶ Kəni soldia min əha kotəni=pən kəm lah məmə, “!Təməsotəlasian mätəu-inko suah kəti təsəghatian təhmen lan!”

⁴⁷ Kəni Farəsi min kəmotəni=pən kəm lah məmə, “? Təhro? In tiniuvi=pən nətəligian rəhatəmah min e rəhan nəghatian eiəu? ⁴⁸ ?Nəmoteruh rəkis rəhatəh kəti iətəmi asoli uə Farəsi kəti təməhatətə lan? ⁴⁹ Mätəu nətəmi əpnəpin min, ilah kotəruuə agin Lou rəha Mosis, tol lanəha, Uhgün otəəkən ilah.”

⁵⁰ Kəni Nikotiməs u in Farəsi kəti, inəha ikin ilah min. Suah u inu əupən təmuvən mətəghati kəm Iesu.[‡] Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, ⁵¹ “?Təhro? ?Təhruəhru e Lou rəhatəh məmə kitah okotəni pətigəm nalpinian rəha iətəmimi iətəm kitah kəsotaupənian motəhrun vivi, konu, məsotəh əhruəhruian nati nak iətəm in tatol?”

⁵² Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? !?Ik u ik iətəm Kaləli, uə!? Uvən-to mafin min Nauəuə Rəha Uhgün. Ik onəkeruh məmə iəni kəti ko təsisipənian Kaləli.”

⁵³ Kəni nətəmimi kinotəhtəlig=pən min məutəhuvən lahuənu min.[§]

8

¹ Mätəu Iesu təmuvən əpəha e nitəuət u, nərgin u, Nitəuət Rəha Nigi U Olif.

Pətan iətəm təmpəli ilau iərman pisin u səniəmə rəhan iərman

² Kəməni lauiə, ləpləpin agin, kəni Iesu təmītəlig=pən min e Nimə Rəha Uhgün. Kəni nətəmimi tēpət kəməhuva, motəhapumən=pən ilah min ohni, kəni Iesu təməhrəg kəni minətəuəin mətəgətu ilah.

³ Kəni nəgətu min rəha Lou mine Farəsi min kəmotələs pətan kəti məhuva ohni. Kəni motol in təhtul əupən e nəhmtiləh. Pətan əha, nətəmimi nəuvein kəmoteruh e nəhmtiləh

[‡] **7:35** Nanihluə, Ianihluə — Afin-to e tiksinari. **§ 7:37** “Nəuəuəian” in nəghatian əhlin tətəgətu məmə kitah kotəkeikei motos Uhgün təhmen e iətəmimi iətəm tətəuəuə təkəikei məmnim nəhu. “!Əhuva ohniəu, məmnim!” in nəghatian əhlin iətəm tətəni məmə, “Əhatətə lak.” ***** **7:37** Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Nəh 22:17 † **7:38** Jer 2:13; Aes 44:3; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Nəh 7:17 ‡ **7:39** Jon 1:33; Uək 2:17,33 **§ 7:39** Jon 12:23,32; 13:31,32 ***** **7:41** Jon 1:46 † **7:42** 2Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7 ‡ **7:50** Jon 3:1 **§ 7:53** E kəpi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmetei e nəghatian Kris əupən, nəghatian u Jon 7:53-8:11 tika.

məmə tətəpili ilau iərman kəti səniəmə rəhan əhruahru iərman. ⁴ Kəni nətəmi asoli min əha kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətu, pətan u nətəmimi kəmoteruh e nəhmtilah məmə in tətəpili ilau iərman kəti, mətəu səniəmə rəhan əhruahru iərman. ⁵ E Lou rəhatah, Mosis təmələhu nəghatiən kəti tətəni məmə, pətan tol lanu, kitah kotəkeikei motəhti e kəpiel apin motəhtimu.” ^{*} Mətəu ik, rəham nətəligiən təhro?” ⁶ Ilah kəmotətapuəh lanəha, məmə okotol nətəligiən ekəu-ekəu, pəh ilah moteruh=pən noliən tərəh nəuvein lan, məmə ilah kotəhrun nakiliən noliən rəhan. [†] Mətəu Iesu təpnapin əmə, məməhli-əməhli mətətei nati e niftəni e nəuanəhlmin.

⁷ Ilah kəməutəhtul məutəhtul məutətapuəh e nəghatiən u kəm in, kəni in təhtul, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmah kəti u ikinu, in təsoliən noliən tərəh nian kəti mine, pəh in otəpən məhti pətan u.” [‡] ⁸ Kəni in məməhli-əməhli min, mətətei nati e niftəni e nəuanəhlmin. ⁹ Kəni nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəhan, kinəutan kətiah kətiah, məutəgim. Nəuəhli min kətaupən motəgim kətiah kətiah, motəpəh əmə Iesu mine pətan əha.

¹⁰ Kəni Iesu təməhtul əhruahru min lan məni=pən kəm pətan məmə, “?Pətan, nətəmimi min u kəmotəhruvən? ?Kəti təsuvaian məmə otəni pətigəm rəham nalpinian?”

¹¹ Kəni pətan əha təməni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, ilah kohkə.”

Kəni Iesu tənı=pən məmə, “Iəu min, ko iəsəni pətigəmiən rəham nalpinian. Mətəu atuvən, mol naunun e noliən tərəh min.” [§]

Iesu in nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni

¹² Kəni Iesu təmətəghati min kəm lah, mətəni məmə, “Iəu u, iəu Nəhagəhagiən rəha nətəmimi u e nəhue niftəni.” ^{*} Iətəmimi iətəm tətəu=pa iəu, ko in təsalıuəkian e napinəpuian nian kəti mine, mətəu in otos nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhan.” [†]

¹³ Kəni Fərəsi min kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Ik nətəfu pətigəm ik lanko, mətəu iətəmi kəti təsoliən rəhan aru nəfigəmiən, kəni tol lanko, rəham nəghatiən ko təsəhtulian!” [‡]

¹⁴ Kəni Iesu tənı=pən məmə, “Əuah, nıpəhriənian məmə iəu aru əmə iətəni pətigəm iəu. Mətəu rəhak nəghatiən in tətəhtul pəhriən, mətəu-inko, iəu iəkəhrun ikin iatsipən ikin, kəni məhrun min ikin iatuvən min ikin, [§] mətəu itəmah nəkotəruru ikin iatuvən ikin, kəni motəruru ikin iatsipən ikin.” ^{*}

¹⁵ “Itəmah u, nəutakil noliən rəha iətəmimi e nətəligiən rəha iətəmimi əmə. Mətəu iəu iəsakiliən noliən rəha iətəmi lanəha, məsakiliən iətəmi kəti. ¹⁶ Mətəu nəmə iəu, iəkakil noliən rəha nətəmimi, oəköl e noliən iətəm təhruahru, mətəu-inu səniəmə iətakil e nətəligiən əmə rəhak, mətəu itimlau Tatə Uhgın iətəm təməhli=pa iəu, rəhatimlau nakiliən in kətiah əmə. ¹⁷ E Lou rəhatəmah, kətəməi məmə, nəmə iətəmimi keiu, katıul nəfigəmiən o nəghatiən kəti, kəni nəghatiən u, in otətəhtul. [†] ¹⁸ Kəni rəueiu əha, iəu iətəni pətigəm iəu, mətəu rəhak Tatə iətəm in təməhli=pa iəu iəkıva, in min tatol nəfigəmiən ohniəu.” [‡]

¹⁹ Kəni tol lanəha, ilah kinəutətapuəh ohni məmə, “?Mətəu Tatə in iə rəham?”

Kəni in tənı məmə, “Itəmah nəkotəruru iəu, kəni itəmah nəkotəruru min rəhak Tatə. Nəmə itəmah nəkotəhrun mə iəu pəh, kəni nəkotəhrun min rəhak Tatə.” [§]

²⁰ Iesu təməni nəghatiən u e Nımə Raha Uhgın əhruahru, nian in təmətəgətun nətəmimi əpəha ikin kəti iətəm kətəfən məni ikin. Mətəu iətəmi kəti təməsuvənian məskəlım in, mətəu-inu təsol əhanəhiən nian rəhan.

Iesu təmsipən ilis

²¹ Kəni Iesu təmətəni=pən min kəm lah məmə, “Iəu iəpanəgim rəkis e təmah, kəni itəmah onəkotəsəl lak. Mətəu itəmah onəkohmis, kəni təfəgə tərəh u rəhatəmah ^{*} otatig əhanəh e təmah. Ikin əha iatuvən ikin, ko itəmah nəsəhıvaian ikin.”

²² Kəni nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl, ilah kotəni məmə, “?Nəghatiən əha Iesu tətəni məmə, ikin əha in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhıvənian ikin, nıpətın tətəni nak? ?Nəmə təhro in otəhamu aru in, uə?”

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İmatəmah u ikinu, mətəu iəu, iəu imək əha ilis ikin əha, kəni iəmsipən ikin, məıuəıu=pa. İtamah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Mətəu iəu, səniəmə iətəmi rəha nəhue niftəni u. [†] ²⁴ Tol lanəha, iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah

^{*} **8:5** E Lou rəha Mosis pətan mine iərman ilau pəti okəkeikei kahtımu ilau (Lev 20:10; Dut 22:22-24). [†] **8:6** Nikilah təhti məmə niki Iesu otəsəkəhrıın pətan əha, konu ilah okotəni məmə in təsitəu-pənian Lou rəha Mosis. [‡] **8:7** Dut 17:7; Rom 2:1,22 [§] **8:11** Jon 3:17; 5:14 ^{*} **8:12** Esik 1:26-28; Jon 1:4-5; Hip 1:3 [†] **8:12** Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Mat 5:14; Nah 21:23-24 [‡] **8:13** Jon 5:31 [§] **8:14** Jon 13:3; 16:28 ^{*} **8:14** Nəghatiən rəha Iesu in nıpəhriənian mətəu-inu təmsipən e Uhgın, kəni mətətəlig e Uhgın, kəni Uhgın in nıpəhriənian. [†] **8:17** Dut 19:15 [‡] **8:18** Mak 1:10-11; Jon 1:33-34; Jon 5:31-40 [§] **8:19** 1Jon 2:23 ^{*} **8:21** Nian Iesu tətəni “təfəgə tərəh u,” nəmə nak in tətəghati e təfəgə tərəh iətəm kasotəhatətəian lan (Jon 9:41). [†] **8:23** Jon 3:31

onəpanohmis e noliən tərəh min rəhatəmah, mətəu-inu nəmə itəmah nəsoətəhatətəiən lak məmə İəu U Inu,‡ kəni itəmah onəkohmis, kəni noliən tərəh min rəhatəmah okotətig agin e təmah.”§

²⁵ Kəni ilah kəmotətapuah ohni məmə, “İEi! ?Ik pəh konu?”

Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “İəu iəkəhmen əmə məmə in konu iəmatəni kəm təmah aupən, mətəuarus=pa u rəueiu. ²⁶ Natimnati tepət iətəm iəkəhrun nəniən e təmah, kəni məhrun nakiliən noliən min rəhatəmah ohni, mətəu iətəmi iətəm təmahli=pa İəu, rəhan nəghatiən in niphəriənən əmə. İəu iətəni pətigəm əmə natimnati min iətəm iəmətəu ohni, məmə nətəmiimi rəha nəhue niftəni ilah okotətəu.”

²⁷ Mətəu ilah kəsotəhrunian məmə İesu in tətəgətun Tatə Uhgın. ²⁸ Tol lanəha, in təni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkotləfəri rəkis Nəti İətəmiimi,* nəpanotəhrun məmə İəu U Inu,† Kəni onəpanotəhrun min məmə İəsöl aruiən nati kəti e rəhak nətəligiən. İətəni əmə natimnati iətəm Tatə Uhgın təməgətun İəu lan.‡ ²⁹ İətəmi təmahli=pa İəu iəkuva, in tətətig itimlau min. In təsəpəhiən İəu İəkan pisin,§ mətəu-inu, nian rəfin, İatol natimnati min iətəm nikiən tətəgiən ohni.”*

³⁰ Nian İesu təməni nəghatiən min əha, nətəmiimi tepət kəmotəni niphəriənən lan.

Niphəriənən

təuui rəkis itəmi

³¹ Kəni İesu təməni=pən kəm nətəm İsrel min u kəmotəni niphəriənən lan məmə, “Nəmə nəkotaskəlim əskasik nəghatiən min u rəhak, iətəm iətəni=pinə kəm təmah, itəmah əhruahru konu, rəhak nətəmiimi min.† ³² Kəni itəmah onəkotəhrun niphəriənən, kəni niphəriənən u, otitis itəmah məmə nəsəhuva minian motol slef.”‡

³³ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “İtəmah u namipi Epraham,§ itəmah u İəsotol aginiən slef* min rəha iətəmi kəti. ?Təhro nəməni nəghatiən u məmə, ?Niphəriənən otitis itəmah, nəkotəpiə.?”

³⁴ Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, “Niphəriənən agin u iətəni=pinə kəm təmah, nətəmiimi nətəm kautol noliən tərəh, kəni noliən tərəh u, in tətərmənig e lah, kəni mətəskəlim matol ilah kəutəhuva rəhan min slef.† ³⁵ Kəni slef, rəhan iətəmi asoli təsəgəhanian məmə otətig e nimə rəhan. Mətəu iərmənig tətəgəhan lan məmə nətin tətətig e nimə rəhan nian rəfin matuvən əmə lanko naunun tikə. ³⁶ ! Tol lanəha, nəmə Nəti Uhgın tətətis itəmah, kəni tətətis pəhriən agin itəmah, kəni itəmah nəsəhuva minian motol slef! ³⁷ İəkəhrun məmə itəmah namipi Epraham, mətəu nəutəsəl e suaru məmə onəkotohamu İəu, mətəu-inu nəsotolkeikeiən məmə onəkotətəlig e rəhak nəghatiən.‡ ³⁸ İəu iətəni natimnati min u, iətəm iəmeruh rəhak Tatə təmol. Mətəu itəmah nautol natimnati min u iətəm rəhatəmah əmə tatə təməni kəm təmah.”

³⁹ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “İMətəu tatə rəhatiməh, in Epraham!”

Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmah namipi Epraham əhruahru min, kəni itəmah onəkotos rəhan noliən min, təhmen lan təmol aupən. Mətəu itəmah səniəmə namipin əhruahru, mətəu-inu nəsotəsiən noliən min rəhan.§ ⁴⁰ İəu iətəni pətigəm nəghatiən pəhriən kəm təmah iətəm iəmətəu o Uhgın, mətəu itəmah nəkotəni məmə onəkotohamu İəu. ? Nikitəmah təhti məmə noliən rəha Epraham tol lanəha? ⁴¹ İtəmah nəutohtəu=pən əmə noliən əmə rəha tatə rəhatəmah.”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “İtəmah u səniəmə kəlkələh min e suaru. Uhgın əmə in Tatə rəhatiməh.”

Nənəti Setən

⁴² Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə Uhgın pəhriən in Tatə rəhatəmah, kəni itəmah onəkotolkeikei İəu, mətəu-inu İəu iəmsipən lan, muva u İkinu.* Mətəu in səniəmə rəhatəmah Tatə. İəu iəməsuvaieən u İkinu e rəhak əru əmə nətəligiən, iəmuva mətəu-inu in təmahli=pa İəu.

‡ **8:24** E kopi əuas min rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən u rəha İesu, “Mə İəu U Inu,” təməni u İkinu mine İkin min tepət e nauəuə u, in təhmen-əhmen əmə e nəghatiən kəti iətəm Uhgın təmətəni o nəni aruiən nərgin kəm Mosis, mətəni məmə, “İəu İətətig.” Afın-to e nauəuə rəha Eks 3:14-16. İesu tətəni nəghatiən əha, matol əpu in məmə in Uhgın. İesu in tətəni məmə in Uhgın. Jon 8:28,58; 13:19; 18:6 § **8:24** Rəueiu İesu in təsəghatiən əmə e noliən tərəh asoli iətəm kəsotəhatətəiən lan, mətəu tətəghati e noliən tərəh min rəfin agin iətəm nətəmiimi əha kəmotol. * **8:28** Jon 3:14; 12:32-33 † **8:28** “İəu u inu” – Afın-to futnot e Jon 8:24. ‡ **8:28** Jon 14:24 § **8:29** Jon 16:32 * **8:29** Jon 4:34; 5:30; 6:38 † **8:31** 2Jon 1:9 ‡ **8:32** Rom 8:2; 2Kor 3:17; Kal 5:1 § **8:33** Luk 3:8 * **8:33** “slef” – Afın-to e tiksınəri. † **8:34** Rom 6:12-23; 1Jon 3:8-9 ‡ **8:37** Jer 9:25-26; 1Jon 3:10 § **8:39** Rom 2:28-29; 9:7-9 * **8:42** 1Jon 5:1

43 “?Mətəu təhro nəsotəhrunian nıpəti nəghatian rəhak? !Mətəu-inu nəsotolkeikei aginian məmə nəkotətau rəhak nəghatian! 44 Itəmah, rəhatəmah nolian təhmen əmə e nolian rəha tatə rəhatəmah, Setən. Kəni nian rəfin itəmah nəkotolkeikei nolian nəuan.† Nolian rəhan iətam təmatol e nətuəuinian,‡ tatol əhanəh, in iətəmi rəha nohamuian itəmi. In təməki e nıpəhrinian, mətəu-inu nıpəhrinian tikə lan. Nian in təteiuə, in tatol əmə rəhan nolian, mətəu-inu in iətəmi rəha neiuəian, kəni in tatə rəha neiuəian min.

45 “Mətəu iəu iətəni nıpəhrinian əmə kəm təmah, kəni tol lanəha, itəmah nəsotəhatətəian e rəhak nəghatian. 46 ?Təhro? Itəmah kəti u ikinu təhru nəgətunian məmə iəu iəmol nolian tərəh kəti mine? ?Nəmə iəu iətəni nəghatian pəhrin min, kəni təhro itəmah nəsotəhatətəian lak? 47 İətamimi rəha Ughin, in tatətəlig e nəghatian rəha Ughin, mətəu itəmah səniəmə nətəmimi rəha Ughin. Tol lanəha, nəsotətəligian e nəghatian rəha Ughin.”

Iesu mine Epraham

48 Kəni nətəmi əsoli rəha nətəm İsrəl kəmotahi Iesu motəni məmə, “!Nəman! !İtimah inoteruh əhruahru ik! Ik iətam Səmeriə kəti. !Ik, narmin tərəh kəti tətatig lam!”

49 Mətəu Iesu təni məmə, “Narmin tərəh tikə lak, mətəu iəu iətəfəri nərgi rəhak Tatə, mətəu itəmah, nəutərəkin nərgək. 50 İəu iəalkutian o nərgin əsoli, mətəu iətəmi kəti in tətəlkut ohniəu. Kəni in otəpanakil nətəmimi rəfin. 51 Nıpəhrinian agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətamimi iətam tatol nəuiak, ko in təsimisian nian kəti mine.”

52 Kəni nətəmimi min əha kotəni=pən kəm in məmə, “!Rəueiu inotəhru n məmə narmin tərəh kəti tətatig lam! Epraham təmimis, kəni iəni min kəmohtmis min, mətəu ik nətəni məmə, iətamimi iətam tatol nəuiam, ko in təsimisian nian kəti. ?Nəghatian nak u? 53 ?Ik nəkapirəkis Epraham u tipitəmah tinimis rəkis? ?Kəni mine iəni min u kinohmis rəkis? ?Kəni nəkəmə ik iətamimi nak?”§

54 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Nəmə iəu əmə iətəfəri aru iəu, kəni rəhak nisaiəin in nati əpnəpin əmə. Mətəu rəhak Tatə u itəmah nəutəni məmə in Ughin rəhatəmah, inəha in tətəfəri iəu mətəfən nisaiəin kəm iəu. 55 Itəmah nəkotəruru in, mətəu iəu iəkəhru in. Nəmə iəkəni məmə iəkəruru in, kəni in otol iəu məmə iəu iətamimi rəha neiuəian, təhmen əmə e təmah. Mətəu iəu iəkəhru in, kəni iəu matol nəuian. 56 Tipitəmah u Epraham, nikin təmagiən pik məmə in otəpanəh nian rəhak otuva. Kəni nian in təməhru n məmə rəhak nian otəkeikei muva, kəni nikin təmagiən-pik.”

57 Kəni nətəmimi min u kəmotahi motəni məmə, “!Nəman! !Ik nəsə əhanəhian nu fiiti mine! Nəməhro mafu Epraham?”*

58 Kəni Iesu təni məmə, “Nıpəhrinian agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, nian Epraham təməsair əhanəhian, mətəu İəu İətatig.”††

59 Kəni əmeiko, ilah kəmotəmki kəpiəl apin, motəni məmə okotəhti Iesu lan;§ mətəu Iesu təməhluag, kəni miet e Nime Rəha Ughin matuvən.

9

Iesu təmol vivi nəhmti suah kəti

1 Kəni nian kəti, Iesu təmaliuək mətan, kəni meruh suah kəti. Nian təmair, nəhmtin təpis.

2 Kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəni=pən kəm in məmə, “Təgətun, suah u təmair nəhmtin təpis. ?O nak? ?O nolian tərəh rəhan, uə nolian tərəh rəha tatə mine məmə rəhan?”*

3 Mətəu Iesu təni məmə, “Nəhmti suah u təmərah, mətəu səniəmə e nolian tərəh rəhan, uə e nolian tərəh rəha tatə mine məmə rəhan. Mətəu, nəhmti suah u təməpis lanəha məmə Ughin otəgətun rəhan uək e nəmiəgəhian rəhan.†† 4 Nian tətəin əhanəh,§ kitah kotəkeikei motol uək rəha Ughin, iətam təmahli=pa iəu iəkuva. Nian lapin otəpanuva, kəni iətamimi in təruru nolian uək.* 5 Nian iəu iətatig əhanəh e nəhue niftəni u, iəu Nəhəgəhəgəian rəha nətəmimi e nəhue niftəni.”†

† 8:44 1Jon 3:8 ‡ 8:44 E nauəə rəha Jen 3:4, koteruh məmə Setən təmaupən meiuə e nətuəuinian. In təməni=pən kəm Iv məmə, “Ko ik onəsimis aginian.” Mətəu Setən təmətəghati lanu, məhlin nəghatian iətam Ughin təməni e Jen 2:17.

§ 8:53 Jon 4:12 * 8:57 Epraham təmimis minos rəkis nu tu-tausin, uərisig Iesu təpanair=pa. † 8:58 Nian Iesu təməni min məmə, “İəu İətatig,” tatos nərgi Ughin (Eks 3:14), təhmen e “Mə İəu U Inu” (Jon 8:24). Tol lanəha, təhmen=pən əmə məmə in təməni məmə in Ughin əhruahru. Afın-to futnot e Jon 8:24. ‡ 8:58 Jon 1:1; 17:5; 17:24 § 8:59 Lev 24:16 * 9:2 Luk 13:2-3 † 9:3 Nətəm İsrəl kəutəghati pik o nətapuəhian min tol lanu, mətəu Iesu in təməsuvənian pik o nəghatian min tol lanu, mətəu in təmətəgətun ilah məmə kotəh nəsanənian rəha Ughin. ‡ 9:3 Jon 11:4 § 9:4 Nian Iesu tətəni məmə, “Nian tətəin əhanəh,” nəghatian u tətəgətun rəhan nəmiəgəhian, mətəu-inu in Nəhəgəhəgəian (fes 5). Mətəu lapin tətəgətun=pən rəhan nimisian. *

† 9:4 Jon 12:35-36 † 9:5 Jon 1:4

⁶ Nian Iesu tæmæni rækis næghatien æha, tæmagæh niftæni, kæni, mol næmit lan, kæni mos næmit æha, mol=pæn e næhmti suah kæha.[‡] ⁷ Kæni Iesu tæni=pæn ohni mæmæ, “Onækuvæn e noan næhu Sailoam, kæni mæueiu næhmtæm.” (Nærgin u Sailoam, nipætæn tæni mæmæ, “Kæmahli=pæn.”) Kæni suah kæha, tæmuvæn, mæueiu næhmtin. Nian tæmitælig=pa, mætæu næhmtin tinæuvir, kæni minateruh nati.[§]

⁸ Kæni nætæmimi iman ikin, mine nætæm min u nætæm kotæhrun in, mæmæ in iætæmimi kæti nian ræfin tæteasia o mæni o nætæmimi, ilah narmilah tæmiuvig pik ohni. Kæni kinautatapuæh-ætapuæh o lah min mæmæ, “!Ei! !Oteruh-to! ?Suah u inu, nian ræfin tætharæg mæteasia o mæni o nætæmimi?”

⁹ Kæni nætæmimi næuvein kotæni mæmæ, “Æuah, inæha.”

Kæni mætæu næuvein kotæni mæmæ, “Kæpæ. Tæhmen æmæ lan, mætæu sæniæmæ in.”

Mætæu suah kæha tæni mæmæ, “!Iæu u inu!”

¹⁰ Kæni ilah kæmotætapuæh ohni mæmæ, “?Næhmtæm tæmæhro mæuvir?”

¹¹ Kæni in tæni mæmæ, “Suah u, nærgin u Iesu, in tæmol næmit næuveitin kæni mol=pæn e næhmtæk, kæni mæni mæmæ, ‘Uvæn æpæha Sailoam, mæueiu næhmtæm.’ Kæni æmeiko, iæmuvæn. Nian iæmæueiu næhmtæk, mætæu næhmtæk tinæuvir, inateh nati.”

¹² Kæni ilah kæmotætapuæh ohni mæmæ, “?Mætæu suah tætatig iæ?”

Kæni in tæni mæmæ, “Iæu iækæruu.” ¹³ Kæni nætæmimi kæmotælæs suah u næhmtin tæmærah aupæn, mæhuvæn kæm Faræsi min. ¹⁴ Nian u, iætæm Iesu tæmol=pæn næmit e næhmti suah kæha kæni mol vivi, in nian ræha Sapæt.

¹⁵ Kæni Faræsi min kæmotætapuæh ohni mæmæ, “?Næmæhro næhmtæm tæuvir?”

Kæni suah kæha tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Iesu tæmol=pæn næmit e næhmtæk, kæni iækuvæn mæueiu rækis, kæni næhmtæk tæuvir, iateruh nati.”

¹⁶ Kæni Faræsi min næuvein kæmotæni=pæn mæmæ, “Suah ko tæsisipænien o Uhgin, mætæu-inu, in tæsitæu-pænien lou ræha Sapæt.”

Mætæu Faræsi min næuvein min kotæni mæmæ, “? Mætæu tæhro? Suah kæha sæniæmæ in tatol nolien tærah. Iætæm tatol nolien tærah tæruu nolien næmtætæn kæti lanæha.” Kæni ilah kæmotæuæri ilah min o næghatien u.

¹⁷ Kæni ilah kæmotætapuæh min ohni mæmæ, “?Suah kæha tæmol vivi næhmtæm, kæni nikim tæhti mæmæ in iætæmimi nak?”

Kæni in tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “In iæni kæti.”

¹⁸ Mætæu nætæmi asoli ræha nætæm Isrel kæsotænien nipæhrænien lan mæmæ suah u aupæn næhmtin tæmærah, mætæu ræueiu æha, tinætair. Tol lanæha, ilah kæmotæuæni=pæn e ræhan tatæ mine mæmæ kiæuva, ¹⁹ kæni kæmotætapuæh o lau mæmæ, “?Tæhro? ?Nætætælu u suah u? ? Itælu onækuæni-to mæmæ nian in tæmæir=pa, kæni næhmtin tæpis? ?Okæmæ nipæhrænien, kæni næhmtin tæmæhro mæuvir?”

²⁰ Kæni ræhan mæmæ mine tatæ kuæmæ “Itimlau iækuæhrun mæmæ nætætimlau æha, kæni itimlau iækuæhrun mæmæ tæmæir=pa, næhmtin tærah. ²¹ Mætæu itimlau iækuæruu mæmæ, ræueiu æha, kæmæhro næhmtin tair. Kæni itimlau iækuæruu min mæmæ iætæmimi pæh tæmol næhmtin tæuvir. Tæuvir mæmæ itæmah nækotætapuæh ohni. In tinæpæt rækis, in tæhrun næniæn natimnati min ræfin kæm tæmah.” ²² Ræhan tatæ mine mæmæ, kæmuæni lanæha, mætæu-inu ilau kætæugin e nætæmi asoli min ræha Isrel, mætæu-inu ilah kinotælæhu rækis næghatien kæti mæmæ, iætæmimi iætæm tætæni pætigæm mæmæ Iesu in Kristo iætæm Uhgin tæmæni mæmæ otæhli=pa, kæni ilah okotæhli pætigæm e nimæ ræha nuhapuminiæn.*

²³ Tol lanæha, ræhan tatæ mine mæmæ, ilau kæmuæni mæmæ, “In tinæpæt rækis, tæuvir mæmæ itæmah nækotætapuæh ohni, pæh in tæni.”

²⁴ O nati u, ilah kæmotæuæni=pæn min e suah kæha iætæm næhmtin tæmærah aupæn, mæmæ otuva mæhtul aupæn e næhmtilæh. Kæni kæmotæhi motæni mæmæ, “Æni nipæhrænien kæni mæfæri nærgi Uhgin. Itimah iækotæhrun mæmæ suah u, in iol tæfæg tærah.”

²⁵ Mætæu suah u tæni mæmæ, “Iæu iækæruu mæmæ suah u in iol tæfæg tærah, uæ kæpæ. Nati kætæh æmæ iætæm iæu iækæhrun. Aupæn næhmtæk tæmæu, mætæu ræueiu inætair.”

²⁶ Kæni ilah kinætætapuæh min ohni mæmæ, “?Tæmæhro ik? ?Tæmæhro lanu mol næhmtæm tair?”

²⁷ Mætæu in tæni mæmæ, “Iætæni=pinæ rækis kæm tæmah, mætæu itæmah næsotætæligæn lak. ? Tæhro nækotæni mæmæ iækæni min? ?Itæmah min nækotæni mæmæ ræhan u itæmah!?”

[‡] 9:6 E nian æha, nætæmimi nikilah tæhti mæmæ nægæhæn tatol uæk tæhmen e mærsin. Næmæ tæhro, nolien u ræha Iesu tæmasiru e iætæmimi æha mæmæ otæhatætæ e næsanænien ræhan. § 9:7 Aes 35:5 * 9:22 Næmæ kotæhli pætigæm nætæmimi næuvein e nimæ ræha nuhapuminiæn, kæni nætæmimi ræfin okoteruh mæmæ ilah nætæm koterah.

²⁸ Kəni ilah kəmotahi motəni rah, motəni məmə, “!Ah! !Ik u rəhan iətəmimi! !Mətəu itimah u, nətəmimi rəha Mosis![†] ²⁹ Itimah iəkotəhrun vivi məmə Uhgın tətəghati kəm Mosis, mətəu suah ko, iəkotərruru məmə təmsipən iə.”[‡]

³⁰ Kəni suah kəha təni məmə, “!Nəman! !Narmək təmiuvig pik! !Suah u in təmol vivi nəhmtək, mətəu itəmah nəkotərruru ikin təmsipən ikin! ³¹ Kitəh kotəhrun məmə Uhgın tətətəligian e nətəm kəmol noliən tərəh. !Mətəu iətəmi tətisiəi Uhgın, kəni mətəu nətəm Uhgın tətətəlig lan![§] ³² E nətəuiniən nian, mətəuərus=pa u rəueiu, kəsətəu əhanəhiən iətəmi kəti təmol vivi iətəm nəhmtin tətəpis kəti iətəm tətəir=pa tol lanəha. Mətəu nəhmtək tinəuvir. ³³ Nəmə iətəmi kəti tətisiəniən e Uhgın, ko tətəl aginiən nati kəti. Mətəu təhrəuəru əmə məmə in tətisiəpən e Uhgın.”^{*}

³⁴ Kəni ilah kəmotəhi min motəni məmə, “!Nəman! Ik iətəmimi rəha noliən tərəh nian min rəfin əmə, tətəuini e nian nəməir=pa mətəuərus=pa u rəueiu. ?Nəkəhro məmə nəkəgətun itimah?” Kəni ilah motərazi pətigəm lan.[†]

Nətəligian rəha Fərəsi min, təhmen e iətəm nəhmtin tətis

³⁵ Kəni Iesu tətətəu nəghatiən məmə kəmahlı pətigəm suah u e nīmə rəha nuhapuminiən, kəni in tətəuvən meruh, kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik nətəhatətə e Nəti Iətəmimi?”

³⁶ Kəni suah u təni məmə, “?Iətəmi asoli, iətəmimi ko in pəh? !Əui! Əni=pa-to, pəh iəu iəkəhatətə lan.”[‡]

³⁷ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu əha, ik niñeh rəkis in. Suah u, mə inu iəu, iətəghati kəm ik u rəueiu.”[§]

³⁸ Kəni suah u təni=pən kəm Iesu məmə, “Tərməniğ, iəu inəhatətə lam əha rəueiu.” Kəni in masiəulən=pən kəm in, kəni mətəfaki kəm in.^{*}

³⁹ Kəni Iesu tətəni məmə, “Iəu iəmuva e nəhue niñtəni u məmə iəkakil nətəmimi məuəri ilah, kəni tol lanəha, nətəmi nəhmtiləh tətəpis, okotəh nati, kəni nətəmi min u kəuteh nati, nəhmtiləh otəpis.”[†]

⁴⁰ Kəni Fərəsi min nəuəvin əha ikin, kəmotətəu nəghatiən lan, kəni kotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? ?Ik nətəni məmə nəhmtitimah min tətis?”[‡]

⁴¹ Kəni Iesu tətəni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nəhmtitəmah tətis, oisəniən məmə iətəmah nəkotəkəikei motos nalpiniən o təfagə tərəh min rəhatəmah. Mətəu itəmah nəkotəni məmə nəhmtitəmah tətəvir, nəuteh nati, kəni tol lanəha, təfagə tərəh min rəhatəmah tətətig əhanə e təmah.”^{§*}

10

Iesu tətəghati əuhlin

e iətəmi rəha nəsalitən e sipsip

¹ Kəni təni məmə, “Nipəhriəniən agin u iətəni kəm tətəmah məmə, iətəmi iətəm tətəvən imə e nipi rəha sipsip, tətəvən-pəniən e namtihlua, mətəu in tətəri kəni matiuviğegəu məmə otəvən imə e nipi rəha sipsip,^{*} in iəkləh mine iohamu itəmi kəti.[†] ² Mətəu iətəmimi iətəm tətəvən=pən e namtihlua, in iətəm tətəsal o sipsip.[‡] ³ Iətəmimi iətəm tətəhtul e namtihlua, nian rəfin in tətərah e doə o suah u, kəni sipsip min kotəhrun nəuiən. Nian rəfin in tətəuin e nərgi sipsip min kətəh kətəh, kəni in matit ilah mautəhiet. ⁴ Nian in tətit rəhan min sipsip min mautəhiet e nipi, in tətəupən e lah, kəni sipsip min kəutəhuərisis lan, mətəu-inu kotəhrun nəuiən. ⁵ Mətəu ilah kəsotəhtəu-pəniən iətəmi kəti u iətəm kotərruru, ilah okotəkəikei motəgim motəpəh, mətəu-inu ilah kotərruru nəuiən.”

⁶ Iesu tətəghati əuhlin lanu, mətəu ilah kotərruru nipiətən məmə tətəni nak.

[†] **9:28** Jon 5:45 [‡] **9:29** Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, tətəuvir məmə ilah okotəhrun məmə Iesu tətisiəpən o Uhgın, mətəu-inu Uhgın əmə təhrun nol viviən iəmnəu. Nəuətin min u, Nəuə Rəha Uhgın tətəni məmə nian Kristo iətəm Uhgın tətəni məmə otəhlı=pa tuva, kəni in otol vivi iəmnəu min okotəuvir (Aes 29:18; 35:5; 42:7). Mətəu, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, nəhmtiləh tətə o natimnati min rəha Uhgın, kəni kəutəpəh nitəu-pəniən Iesu. **§** **9:31** Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 ***** **9:33** Jon 3:2 [†] **9:34** Jon 9:2; Aes 66:5 [‡] **9:36** Rom 10:14 **§** **9:37** Jon 4:26 ***** **9:38** Mat 28:9
[†] **9:39** Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 [‡] **9:40** Rom 2:19 **§** **9:41** Nian Iesu tətəghati e noliən rəha nehian, tətəghati e noliən rəha nehian e nəhmti nikitəmi. Fərəsi min kəutəni məmə kotəhrun nehian, kəni nipiətən nati u təni məmə kotəhrun Lou rəha Mosis. Lou tətəgətun ilah məmə noliən min nak ilah təfagə tərəh min, kəni mətəgətun məmə Uhgın təkəikei mol nalpiniən kəm lah o təfagə tərəh min rəhalah. Mətəu ilah kəsotəhatətəni e Iesu, tol lanəha Uhgın tətəfəliən təfagə tərəh min rəhalah, mətəu təfagə tərəh min rəhalah tətətig əhanə e lah. ***** **9:41** Jon 15:22,24; Hip 10:28-31 ***** **10:1** Nipi rəha sipsip əha, təhmen e ikin kəti iətəm tətəghi=pən sipsip min ikin nian rəfin lapin məmə ilah okəutəmahlı vivi ikin o kuri rəpin min mine laion min. [†] **10:1** Jon 10:8,10 [‡] **10:2** E fes min u 1-5, namtihlua mine iətəmi tətəsal o sipsip, ilau pəti kəuəgətun=pən Iesu, konu nakləh min kəuəgətun=pən nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel mine məsaia eiue min e nian əha. Konu sipsip min kəuəgətun=pən nətəmimi min rəha Uhgın.

Iesu in iatəmimi əhruahru rəha nəsalian e sipsip

⁷ Tol lanəha, kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nipəhrionən agin u iətəni kəm təmah məmə, iəu u, Namtihlua rəha sipsip min iətəm kautəhuvəpən pən ikin. § ⁸ Nətəmi min u nətəm kəmotəupən lak, ilah rəfin nətəmimi rəha nakləhian əmə mine nohamuian itəmi.* Mətəu sipsip min ko kəsotətəligian e lah. ⁹ Iəu u, iəu Namtihlua u. Iətəmi tətəuva=pa iəu ikin, məmə otuvən imə, in otos nəmiəgəhian. In otuva imə, miət muvən ihluə e iəu, kəni mos nimanuehli əməntəh təuvir.†¹⁰ Mətəu iakləh, in tətəva əmə o nati kətəh əmə. In tətəva məmə otakləh kəni mohamu itəmi, kəni mərəkin-ərəkin natimnati rəfin. Mətəu iəu, iəmuva məmə iəkol suaru o nosian nəmiəgəhian, § kəni nəmiəgəhian u otol niki nətəmimi tagian vivi.

¹¹ “Iəu u, Iətəmimi rəha Nəsal Vivian Sipsip Min.* Iətəmi təuvir u, iətəm tətəsəl vivi o sipsip min, in nikin tagian əmə məmə otəfən nəmiəgəhian rəhan o sipsip min.† ¹² Sipsip min, ilah rəha Iətəmimi rəha Nəsal Vivian e Sipsip Min. Mətəu iətəmimi kəti iətəm kətətəu məmə in otətəsəl o sipsip min, in səniəmə iətəmi əhruahru rəha nəsalian o sipsip. Səniəmə in rəhan əha sipsip min. Kəni nəmə tafu kuri arpin kəti tuva məmə otus ilah, kəni in otaiu magim mərəh ilah. Kəni kuri arpin u, tuvən mus sipsip min nəuvein, kəni məhgi atiti ilah kətəh kətəh. ¹³ Iətəmi tol lanəha, in otəgim mətəu-inu kətətəu əmə in o nəsalian o sipsip min, mətəu e nikin, in təsənian nati agin e sipsip min.

¹⁴⁻¹⁵ “Iəu u inu, iəu Iətəmimi rəha Nəsal Vivian o Sipsip Min. Tatə Uhgın in təhrun iəu, kəni iəu iəkəhrun in, ‡ kəni e nolian əhmen əmə, iəu iəkəhrun rəhak sipsip min, kəni rəhak sipsip min ilah kətəhrun iəu. Iəu nikik tagian əmə, məmə oikəkimis o nosmiəgəhian ilah. ¹⁶ Rəhak min nəuvein min sipsip əpəha ikin, iətəm ilah kəsotətəligian e nipi u, mətəu iəu iəkəkeiki mit min ilah kəhuva. Ilah min, okəpanotəhrun nətəuian nəuiak. Kəni sipsip min u ilah rəfin u, okəhuva motuhapumin əmə ilah min motol kətəh. Kəni iətəmimi kətəh əmə, in otateruh ilah. §*

¹⁷ “Rəhak Tatə in tolkeikei pik iəu, mətəu-inu nikik tagian əmə məmə iəkəfən rəhak nəmiəgəhian o nətəmimi, məmə uərisig lanko, iəu iəkos min nəmiəgəhian rəhak.† ¹⁸ Iətəmimi kəti tikə məmə otos rəkis nəmiəgəhian rəhak, mətəu iəu aru əmə iəkəfən rəhak nəmiəgəhian mətəu-inu iəu əmə iəkolkeikei lanəha. Iəu aru əmə iətos nətəuian məmə iəkəhlman e rəhak nəmiəgəhian, kəni iəu aru əmə matos min nətəuian məmə iəkəhlman min rəhak nəmiəgəhian. Nati u inu, iətəm rəhak Tatə təməni=pa kəm iəu məmə iəkəkeikei mol.”‡

¹⁹ Kəni nətəm Isrel u, ilah kəmotəhapu min ilah min. ²⁰ Ilah tətət kətətəni məmə, “!Suah u narmin tərəh kəti tətətig lan! !Rəhn-kapə tətəlməli! ?Təhro itəmah nətətəlig lan?”

²¹ Mətəu nəuvein min, ilah kətətəni məmə, “Nəghatian u, səniəmə nəghatian rəha iətəmi narmin tərəh tətətig lan. ?Nikitəmah təhti məmə, narmin tərəh təhrun nol vivian iətəmi nəhmtin tətəu, təuvir min?” §

*Nətəmimi kəmotəməki
e Iesu, mətəu-inu in təməni
məmə in Nəti Uhgın*

²² Tinuva e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol lafet kəti lan əpəha Jerusiləm. Nərgin u, lafet rəha Nol Vivian Min Nimə Rəha Uhgın.* ²³ Inəha e nian rəha nətəpuian. Kəni Iesu tətətəliuək e fərantə kəti e Nimə Rəha Uhgın, nərgin u Fərantə Rəha Kig Solomən. ²⁴ Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel nəuvein kəməhuva motəhtul, mohtəlau lan. Kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Onəhgın kəni ik nəmanol itəmah iəkəhrun ik? Nəmə ik Kristo pəhrion iətəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa, nəkəni=pa vivi kəm timah.”†

²⁵ Kəni Iesu tənə=pən kəm lah məmə, “Iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah, ‡ mətəu itəmah nəsotəhatətəian lak. Nəmtətəian min u iətəm iatol e nərgi rəhak Tatə, ilah kautol nəfigəmian e

§ **10:7** Jon 1:5; 14:6 * **10:8** Jer 12:1; Esik 34:2 † **10:9** Sam 118:20,22-24 ‡ **10:9** Dut 28:6 § **10:10** Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31 * **10:11** Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1Pitə 2:25; 5:2-4; Nəh 7:17; Jon 15:13; 1Jon 3:16 † **10:11** Hip 13:20 ‡ **10:14-15** Mat 11:27 § **10:16** Fes 16 u, in tətətəlig=pən e fes min 1-5. Ikin əha, nipi rəha sipsip tətəgətun nətəm Isrel. Iesu tətəuian e lah məmə rəhan min. Sipsip min iətəm kətəmahli əhanəh e nipi kəha, ilah u, nətəm Isrel nətəm kətəhatətə e Iesu. Sipsip min iətəm Iesu tətəni məmə ilah kəsotəməhlian e nipi u, ilah Nanihlua min. Nian in otəuian e lah, kəni ilah min okotətəlig e nəuian, kəni ilah rəfin okəhuva motol kətəh, kəni iətəmimi kətəh əmə, inu Iesu, in otətəsəl vivi ilah. * **10:16** Aes 56:8; Jon 11:52; Uək 10:34,35; Rom 1:16; Efas 3:6 † **10:17** Aes 53:12 ‡ **10:18** Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hip 5:8 § **10:21** Eks 4:11 * **10:22** Lafet əha kautol nikiləh tətəhti nian kəti aupən. Nian kəti, tikimir min rəha Isrel kəməutəluəgin məhuvən imə e Nimə Rəha Uhgın, kəni maotos nimə kəha. Kəni konu uərisig lan, kəni nətəm Isrel kəmotəhtul kəni motəluəgin ilah rəhalah min tikimir, kəni motəhgi pətəgim lah. Kəni konu motafəl vivi min Nimə Rəha Uhgın tuva masim min. Lafet əha, kətəni min məmə lafet rəha Lait Min, mətəu-inu nətəmimi kəmotəsiəpən e lait min tətət e rəhalah lahuənu min. † **10:24** Luk 22:67-71 ‡ **10:25** Jon 8:58

nəghatien rəhak, § 26 mətəu itəmāh nəsoṭəhatətəiən lak, mətəu-inko itəmāh səniəmə rəhak min sipsip min. * 27 Rəhak sipsip min ilah kəutətəu nəuiak kəni motəhrun. Iəu iəkəhrun vivi ilah, kəni ilah kəutuərisig lak. 28 Kəni iəu iətəfan nəmiəgəhian itulin u naunun tikə kəm lah, ilah ko kəsohmisian nian kəti mine. Kəni iətəmimi kəti mine ko təsiuvi rəkisian ilah e nəhlmək. † 29 Rəhak Tatə iətəm təməfa ilah kəm iəu, in təsanən tapirəkis natimnati min rəfin. Tol lanəha, kəni iətəmi kəti ko təsiuvi rəkisian ilah e nəhlmīn. ‡ 30 Itimlau rəhak Tatə, itimlau kətiah əmə.”§

31 Kəni nətəm Isrel kəmotəmki min kəpiel apin, məmə okotəhti in lan. 32 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Iəu inol rəkis nəmtətian təuvir min tēpət e nəhmtitəmāh. Nəmtətian min əha ilah əha, rəhak Tatə təməfa məmə iəu iəkol. ? Mətəu nəmtətian əhro u itəmāh nəkotəni məmə onəkotəhti iəu ohni e kəpiel apin?”

33 Kəni ilah kotəni məmə, “Itimāh iəsotəniən məmə iəkotəhti ik e kəpiel apin o nati apispis təuvir u ik natol. Itimāh iəkotəni məmə iəkotəhti ik mətəu-inu nətəni rah Ughin. Ik iətəmimi əmə, mətəu ik nətəni məmə ik Ughin.”

34 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Kəmətəi=pən aupən, e rəhatəmāh əhruahru Lou, məmə Ughin təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmāh ughin min.’” * 35 Kəni kitah kotəhrun məmə Nauəuə Rəha Ughin, ko təsəuhlinian, in nipəhrinian əmə. Ughin təməfa nəghatien rəhan kəm nətəmimi nəuvein. † Tol lanəha, nəmə Ughin təmətəghati e nətəmi min u, kəni məni ilah məmə ughin min, 36 kəni nəkotəhro mətəu iəu mətəni məmə iəu iətəni rah Ughin mətəu iətəni məmə iəu Nəti Ughin? Iəu u inu, iətəm Tatə Ughin in nəmələhu=pən iəu məmə rəhan pisin əmə, kəni mol əpenə-pənə iəu, məmə otahli=pa iəu iəkuva e nəhue niftəni.

37 “Nəmə iəsolian nəmtətian min iətəm rəhak Tatə tatol, kəni sotəhatətəiən lak. 38 Mətəu nəmə iətol nəmtətian min u rəhak Tatə tatol, kəni nati əpnəpin məmə itəmāh nəsoṭəhatətəiən e rəhak nəghatien min, mətəu təuvir məmə onəkotəhatətə e nəmtətian min rəhak. Kəni tol lanəha, itəmāh onəmanotəhrun vivi agin məmə Tatə Ughin tətətig lak, kəni iətətig e Tatə Ughin.” † 39 Tol lanəha, e nəghatien min u, ilah kəmotolkeikei min məmə okotəskəlīm in, mətəu in təmiet e lah magin.

40 In təmohapumin=pən min e nəve nəhu Jotən, muvən əpəha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin aupən. Kəni mətətig əha ikin əha. 41 Kəni nətəmimi tēpət kəməhuva ohni, kəni motəni məmə, “Jon təməsolian nəmtətian kəti mine. Mətəu nəghatien min iətəm in təmətəni e suah u, ilah rəfin nipəhrinian əmə.” ‡ 42 Kəni ikin əha, nətəmimi tēpət kəmotəhatətə e Iesu.

11

Lasiris təmimis

1 Iətəm Petəni kəti, nergin u Lasiris, tatimis. Petəni, in lahuənu kəti, ima Meri mine pian Matə. * 2 Meri u, inu, uərisig otəpanəueiu nəhki Iərmənig rəhatah e səntə, kəni mafəl e nəuanun, tasik. † Kəni pətan u, rəhan u kakə Lasiris u tatimis. ‡ Tol lanəha, nəuvini Lasiris mil kuahli=pən nəghatien o Iesu məmə, “Iətəmi asoli, ik kəti u iətəm nəkolkeikei pik, ‡ in tatimis.”

4 Nian Iesu tətəu nəghatien u, kəni in təni məmə, “Lasiris tatimis, mətəu rəhan nimisian əha, ko təsolian in timis agin. Nimisian əha rəhan otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Ughin ohni. Kəni nimisian əha otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Nəti Ughin ohni.”

5 Iesu tolkeikei pik Matə mine pian, mine rəhalau kakə Lasiris. 6 Tol lanəha, nian tətətəu pau məmə Lasiris tatimis, in tətətig mos nian keiu əpəha ikin tətətig ikin. § 7 Kəni uərisig, təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəh kohtəlig=pən min Jutia.”

8 Mətəu rəhan min nətəmimi kotəni=pən, kəm in məmə, “Iəgətun, rəueiu əmə uəha, nətəmimi asoli rəha Isrel əha ikin əha kəmotəni məmə okotəhtimu ik e kəpiel apin. ? Mətəu ik nəkəni məmə onəkitalig=pən min ikin əha?”

9 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Itəmāh nəkotəhrun məmə tueləf auə lənian. Nəmə iətəmimi tətəliuək lənian, ko təsorinian nəhkin e kəpiel kəti, mətəu-inu tateruh nati e nəhəgəhəgian rəha nəhue niftəni. * 10 Mətəu nəmə in tətəliuək lapin, in təhrun norinian

§ 10:25 Jon 5:36; 14:11 * 10:26 Jon 6:44 † 10:28 Jon 6:39; Rom 8:35-39 ‡ 10:29 Jon 17:2,6,24 § 10:30 Dut 6:4; Jon 17:21-23 * 10:34 E Sam 82:1-2, Ughin təmol nəghatien əuhlin kəti məmə, nətəmi asoli min rəha nətəmimi rəhan,

ilah kotəhmen e ughin min, mətəu-inu in tətətipəin ilah məmə ilah okautəhtul o Ughin, kəni motakil rəhan nətəmimi min. Kəmotakil nətəmimi lanəha, kəni tol lanəha, kəni tən e lah məmə, “ughin min.” Mətəu kəsi, məmə ilah kəməsotakilian suaru əhruahru, kəni Ughin otərəkīn ilah. Inu e fes u Jon 10:34, Iesu in tatos e nəghatien u kəmətəi aupən e Sam, kəni tətəghati kəm nətəmi asoli min rəueiu. † 10:38 Jon 14:10,11,20; 17:21 ‡ 10:41 Jon 1:26-27,30,34 * 11:1 Luk 10:38-42 † 11:2 Jon 12:3 ‡ 11:3 Jon 11:5,36 § 11:6 Iesu in tolkeikei Meri mine Matə mine Lasiris, tol lanəha in tətəhtahnin məmə Lasiris otəpən mīmīs, mətəu-inu in otol nəhatətəiən rəhalahal təskasik min nian in otol Lasiris təmiegəh

min e nimisian. Afin-to fes 14-15. * 11:9 Jon 8:12; 9:5

nəhlkin e kəpiəl kəti, mətəu-inu rəhan nəhəgəhəgian tikə." ¹¹ Iesu tinəni rəkis nəghatian əha, kəni in mənī=pən kəm lah məmə, "Kitah kəti u Lasiris, in tətəpili. Mətəu iəu oiəkuvən əha ikin məhgi-pəri."†

¹² Kəni rəhan min nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, nəmə in tətəpili, kəni rəhan nimisiən otikə. !In otətəu təuvir min!"

¹³ E nəghatian u rəha Iesu, nipətin u məmə Lasiris tinimis rəkis. Mətəu ilah nikilah təhti məmə Lasiris in tətəpili əmə. ¹⁴ Kəni Iesu təmənī=pən vivi məmə, "Lasiris tinimis rəkis. ¹⁵ Nian nikik tətəhti itəmah, nikik tagian məmə iəməsatigian itimlau min, mətəu-inu nati u, otasiru e təmah məmə onəkotəhatətə lak. Mətəu təuvir məmə pəh kəhuvən moteh in."

¹⁶ Kəni Toməs u, kətəuin lan məmə, Mil-Mil, in tənī=pən kəm nətəmimi nəuvein min rəha Iesu məmə, "Təuvir, pəh kitah rəfin kəhuvən, məmə kitah rəfin okohmis əmə kitah min."

Iesu in nəukəti nairpa minian e nimisiən

¹⁷ Nian Iesu təmietigəm=pən Petəni, kəni təmətəu məmə kəmitənim Lasiris tinos nian kuvət rəkis. ¹⁸ Lahuənu u, Petəni, in iəkīr əmə o Jerusiləm, nəmə təhro suaru lan təhmen e kilomitə kisił, ¹⁹ kəni nətəm Isrel tepət kəməhuvə məmə okotəh Matə mine Meri o nəfəriən nətəligian rəhaləu mətəu-inu kətəuətəu tərəh o rəhaləu kakə təmimis.

²⁰ Kəni nian Matə təmətəu məmə Iesu tətəuva, in təməhtul muvən məmə oteruh. Mətəu Meri, in təmətəharəg əmə imə.‡

²¹ Kəni Matə təmənī=pən kəm Iesu məmə, "Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətətig u ikinu, ko rəhak kakə təməsimisiən. ²² Mətəu iəu iəkəhrun məmə nati nak onəkətapuəh lan kəm Uhgīn, kəni Uhgīn otəpanəfinə kəm ik."

²³ Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, "Rəham kakə otəpanəmiəgəh min."

²⁴ Matə tənī məmə, "Əuəh. Iəu iəkəhrun məmə Lasiris otəmanəmiəgəh min e Naunun Nian, iətam nətəmimi rəfin kəmoħmis okotair=pa min." §

²⁵ Kəni Iesu tənī=pən kəm in məmə, "Iəu u, iəu Nəukəti Nair=pa Minian e Nimisiən, kəni iəu min, iəu Nəukəti Nəmiəgəhian. Iətamimi iətam in otəhatətə lak, nati ənpəpin məmə in təmimis, mətəu in otəmiəgəh min. ²⁶ Kəni iətəmi iətam tətəmiəgəh kəni mətəhatətə lak,* in ko təsimisiən əgin nian kəti mine.† ?Nətəhatətə e nəghatian u rəhak?"

²⁷ Matə tənī=pən kəm in məmə, "Əuəh, Iərməniəg. Iəu inəhatətə lam, məmə ik Kristo iətam Uhgīn təmənī məmə otəhli=pa. Ik Nətī Uhgīn. Ik u inu, əupən kəmənī e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə ik onəpanuva e nəhue niftəni."

Iesu təmasək

²⁸ Nian Matə tinəni rəkis nəghatian u, kəni muvən məmə otəni=pən kəm pian Meri tuva. Təmuvən kəni masiuan=pən e matəlgīn məmə, "Iəgətun‡ tinuva rəkis. Tolkeikei məmə oteruh ik." ²⁹ Kəni nian Meri təmətəu nəghatian u, təməhtul uəhai əmə, matuvən məmə oteruh Iesu. ³⁰ Iesu in təsuvən əhanəhian lahuənu, in tətəhtul əha ikin Matə təmuvən ikin meh. ³¹ Kəni nətəm Isrel min u kəməutəharəg imə ilah Meri, məutəfəri rəhan nətəligian. Nian kəmoteruh in təməhtul uəhai əmə matuvən ihluə, kəni ilah kohuərisig lan. Nikilah təhti məmə tatuvən e suvət, otasək.

³² Meri təmiet=pən u ikin Iesu tətəhtul ikin, kəni nian təmeruh Iesu, in təmasiəulin mənī=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətətig u ikinu, kəni ko rəhak kakə təsimisiən."

³³ Nian Iesu təmeruh məmə pətan u mine nətəmimi min u ilah min kətətasək, in təmətəu tərəh pik, nikin təfigəm. ³⁴ Kəni in təmətəpuəh o lah məmə, "?Nəmoħtənim iə?"

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, "Iətəmi asoli, va-to meruh."

³⁵ Iesu, nəhu nəhmtin təməiəh. § ³⁶ Kəni nətəm Isrel min u, ilah kotəni məmə, "Ei, nətəmimi. !In təmolkeikei pik əgin suah u tapirəkis!"

³⁷ Mətəu ilah nəuvein min kotəni məmə, "Suah kəha inəha əupən, təmol vivi iətam nəhmtin təpis. ?Kəni təhro məsəniəhuian Lasiris məmə təsimisiən?"

Iesu təmosmiəgəh min Lasiris

† **11:11** E nəghatian rəhaləh, "napilian" nipətin keiu. Kəti məmə napilian, kəni kəti min məmə nimisiən. Nimisiən rəha nətəm kətəhatətə e Iesu in təhmen əmə məmə kəmotəpili alu əmə mətəu-inu ilah kəmotos nəmiəgəhian itulin. Jon 3:16; 5:24; 10:28; 11:25-26; 1Təs 4:13-18 ‡ **11:20** Luk 10:38-42 § **11:24** Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Uək 24:15 * **11:26** Jon 3:15 † **11:26** Mat 25:46 ‡ **11:28** Jon 13:13 § **11:35** Luk 19:41

³⁸ Kəni Iesu tənətəu min tərəh pik, kəni in təmuvən əpəha e sūvət. Ilah kəmohtəniñ Lasiris əpəha e nıpəg kəpiel kəti, kəni motləfən min kəpiel kəti min motahtipəsığ=pən nıpəg kəpiel lan. Inu rəhalah nolian.* ³⁹ Kəni Iesu tənı=pən məmə, “Otahuvihin rəkis-to kəpiel.”

Kəni Matə u, nəuvini Lasiris, tənı=pən kəm Iesu məmə, “!Mətəu iətəmi asoli, in tinəpien rəkis! Kəmitənim tinos nian kuvət rəkis.”

⁴⁰ Mətəu Iesu tənı=pən kəm in məmə, “?Təhro? ?Ik ninalu məmə iəməni=pinə rəkis kəm ik məmə məmə nəkəhatətə lak kəni onəkə nəsanəniən asoli mine nepətian əhəgəhəg rəha Uhgın?” ⁴¹ Tol lanəha, ilah kəmotahuvihin rəkis kəpiel. Kəni Iesu təməsəl-pəri kəni mənı məmə, “Tatə, iəu iətəni tagkiu ohnik mətəu-inu nəmətəu rəkis rəhak nəghatian. ⁴² Kəni iəkəhrun məmə e nian rəfin, natətəu iəu. Mətəu iətəni nəghatian u, o nətəmi min u, nətəm kəutəhtul titələu lak, məmə ilah okotəhatətə məmə ik nəmahli=pə iəu.”†

⁴³ Kəni əmeiko, nian Iesu tinəni rəkis nəghatian u, in təmauin əfəməh məmə, “!Lasiris, əhtul miet!” ⁴⁴ !Kəni Lasiris təməhtul miet mətmətig əmə, nəpən min u iətəm kəmatu-ərain nəhlmin mine nəhlkin mine nəhmtin mine lan tətətig əhanəh lan!

Kəni Iesu tənı=pən kəm lah məmə, “Ohtis rəkis nəpən min əha, pəh in taliuək.”

Nətəmi asoli min rəha Isrel

(*Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2*)

⁴⁵ Nətəm Isrel nətəm kəməhuva o Meri kəni motəh natimnati min u iətəm Iesu təmöl, ilah tēpət kəmotəhatətə lan. ⁴⁶ Mətəu ilah min nəuvein kəməhuvan o Farəsi min, kəni motəni pətigəm kəm lah natimnati min rəfin iətəm Iesu təmöl. ⁴⁷ Kəni o nati u, Farəsi min u mine pris asoli min ilah kəmotaskəlım nuhapuminian asoli kəti rəhalah, kəni ilah kəmotəni kəm lah min məmə, “?Okotəhro lanu? Suah kəha tinatol nəmtətian tēpət. ⁴⁸ Nəmə kotəpəh əmə, tatol lanəha, kəni nətəmi rəfin okotəhatətə lan, kəni nətəm Rom ilah okəhuva motərəkin Nımə Rəha Uhgın mine nitəni rəhatəh, kəni motos rəkis ilau e nəhlmitəh.”

⁴⁹ Kəni ilah kəti u, nərgin u Kaişəf, in pris asoli əgin e nu əha. Tol lanəha, in təməni məmə, “İtəmah nəkotəruru əgin nati u. ⁵⁰ ?Təhro itəmah nəsotəhrunian? ?İtəmah nəsotəhrunian məmə təuvir nəuvetin o təmah məmə iətəmi kətiah əmə otimis o nətəmi, tapirəkis məmə kəntri apiəpiə otimis?”‡

⁵¹ Nian in tinəni nəghatian u, in təməsəni aruiən e nəteligian əmə rəhan. In pris asoli əgin e nu əha, kəni in təmaupən mənı pətigəm nəghatian iətəm Uhgın təməfən kəm in. Kəni in təməni məmə Iesu in otimis o nosmiəgəhian nətəm Isrel.§

⁵² Kəni mətəu rəhan nimisiən, səniəmə o nosmiəgəhian nətəm Isrel əmə, mətəu o nosmiəgəh minian nenəti Uhgın min nətəm kəutan atiti e nəhue nitəni min, kəni mol ilah kəhuva motol kətiah əmə.*

⁵³ Tol lanəha, e nian əha, ilah kəmotegəhan lan məmə okotəkeikei motəsəl e suaru kəti o nuhamuiən Iesu. ⁵⁴ Kəni o nati u, Iesu təsəliuək pətigəmian min ikin min e Jutiə, in təmagim ikinu, muvən əpəha e taun kəti, nərgin u Efraim. Taun u, in iuəkir əmə o ikin tərpiə-məpiə ikin. Kəni in mətatig ikin əha, ilah rəhan min nətəmi.

Nətəmi kəmautol əpenə-penə

o nolian lafet rəha Pasova

⁵⁵ Tinatuvən iuəkir o nian rəha lafet kəti rəha nətəm Isrel, nərgin u, lafet rəha Pasova.† Kəni nətəmi tēpət kinautohiet ikin pisin pisin min minəutəhuva Jerusiləm məmə okotol natimnati min məmə ilah okotarətuəh‡ e nəhmti Uhgın, uərisig ko, kəmanotətəuəin e lafet əha. ⁵⁶ Kəni nətəmi min əha kinəutəsəl e Iesu. Kəni nian kəmotəhupumin e Nımə Rəha Uhgın, kinəutətəpuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Kəruru mə Iesu otuva e lafet u, uə kəpə?”

* **11:38** Nətəm Isrel e nian əha kəsotitənimian iətəmi e niftəni. Ilah kəuteikuas e nipətillah, kəni mətəuveg ilah e nəpən u kəmotol=pən nati pien-pien u tətəpien təuvir (Afin-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motəfən e nıpəg kəpiel, kəni motahtipəsığ=pən nıpəg e kəpiel asoli kəti. † **11:42** Jon 3:17 ‡ **11:50** Jon 18:14 § **11:51** Kaişəf tolkeikei məmə okuhamu Iesu mətəu-inu təsolkeikeian məmə nətəm Rom okotərəkin kəntri rəha nətəm Isrel. Mətəu, in təməni aupən nati kəti iətəm otuva mol nıpəhrəniən lan. Uhgın təməfən nəghatian u kəm in e nohlin məmə otəni pətigəm mətəu-inu in Pris Asoli rəhan. Mətəu in təruru nati əha in tətəni. Rəhan nəghatian, nipətin tətəgətin məmə Iesu otəkeikei mimis məmə Uhgın otəsəlolin nalpinian kəm rəhan nətəmi o rəhalah təfəgə tərəh min. Nıpəhrəniən əgin məmə nətəmi asoli rəha Isrel kəmotolkeikei məmə kotəh Iesu, nati əpnəpin in təmatol natimnati min təuvir tēpət. Nikilah tətəni məmə mətə otəmki nətəmi min nəuvein motəluəgin ilah nətəm Rom, mətəu ko kəsotolian win. Kəni nəmə nati u otol lanu, kəni okəmki iəhu ilah, kəsəhuvaian məmə nətəmi asoli rəha Isrel. Nian Iesu təmimis rəkis nu 30 rəkis, nəluəginian kəti təməhtul kəni nətəm Rom kəmotol win, kəmotərəkin tēpət kəni motəhamu nətəmi təusin tēpət, kəni motol nətəmi təusin tēpət min kəhuva mol slef e lah kəni kəmki ilah kəgin. * **11:52** Aes 49:6; Jon 10:16 † **11:55** Eks 12:13,23,27 ‡ **11:55** Okotarətuəh, nipətin u, məmə ilah okotəfəl vivi ilah min, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə ilah kotəmiknik e nəhmti Uhgın.

⁵⁷ Mætəu e nian əha, pris asoli min mine Farəsi min kəmotələhu nəghatən kəti, məmə nəmə iətamimi kəti təhruun ikin Iesu tətətig ikin, in otəkeikei muva məni pətigəm kəm lah, pəh soldia min kəhuvən motaskəlim.

12

Meri təməueiu nəhlki Iesu e səntə

(*Mat 26:6-13; Mak 14:3-9*)

¹ Nian sikis əha ikin tətətig əhanəh kəpənan e nian rəha lafet rəha Pasova, kəni Iesu tinitəlig=pə min Petəni, ima Lasiris ikin. Suah u inu, Lasiris Iesu in təmol in təmiəgəh min e nīmisiən. ² Kəni nətəmimi ikinu, kəmotol nauəniən kəti rəha Iesu e nīmə rəha Matə. Kəni in tos nauəniən, muva.* Kəni Lasiris min əha ikin e nauəniən əha, ilah Iesu mine, kəutəmähli=pən məutauən.† ³ Kəni Meri təmos səntə kəti təməri e nilosi nati, muva. Səntə u, kəmol e noki nard.‡ Səntə əha, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis. Kəni in təməueiu nəhlki Iesu e səntə u, kəni mafəl e nəuanun. Nəmiəvi səntə u, təməriəuah rəfin e nīpəgnəuan nīmə.§

⁴ Mætəu iətamimi kəti rəha Iesu, nərgin u Jutəs Iskarriot, suah u inu uərisig lanko təpanəgəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimir min, in təmahī ohni. In təməni məmə, ⁵ “Ik nəkəruu noliən səlim e səntə u, mōs məni lan, kəni məfən kəm nanrah min? Səntə, in təhmen e məni u, tri-hanrit tənariəs.”* ⁶ In təməni lanəha, mætəu səniəmə in tatol nati agin e nanrah min, mætəu in təməni əmə, mætəu-inu in iakləh. In tatos kətim rəha məni rəhalah, kəni nian nəuvein, in tətəkləh lan.

⁷ Mætəu Iesu təni məmə, “Upəh-to pətan u. Sərəkinin rəhan nətəligiən. In təmətələhu vivi səntə u, məmə otəueiu nīpətik, o nian əha lətəm okitənim iəu lan.”† ⁸ Nanrah min, nian rəfin itəmah min ilah nəutətig.‡ Mætəu iəu, ko iəsətigian nian rəfin kitah min itəmah.”

Pris asoli min kəməutəsəl min e suaru o nohamuiən Lasiris

⁹ Kəni nian nīmənin nətəm Jutiə kəmotətəu məmə Iesu tətətig lahuənu Petəni, kəni ilah kinəhuvən ikin. Kəsəhuvaiən əmə məmə okotəh Iesu, mətəu ilah kəməhuvə min məmə okotəh-to Lasiris u təmimis, kəni Iesu tol min təmiəgəh.§ ¹⁰ Kəni əmeiko, pris asoli min, kəmotəgəhan lan min məmə okəkeikei kohamu min Lasiris, ¹¹ mætəu-inu nian nətəm Isrel tətə kəmoteruh Lasiris təməmiəgəh min, kəni ilah kəmotəhatətə e Iesu, kəni minautəpəh rəhalah nətəmimi asoli min.

Iesu təmuva Jerusiləm matol əpu in məmə in kig
(*Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40*)

¹² Kəmani lauig lan, nīmənin nətəmimi nətəm kəməhuvə Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova, kəmotətəu məmə Iesu tətəliuək minatuvən e taun. ¹³ Kəni tol lanəha, ilah kəməhiet e taun u, məutəmki nati kəti təhmen e nimali nəmīl* məutəhuvən məmə okoteruh Iesu. Kəni məutəgət əfəməh məutəni məmə, “!Hosana!†

!İərməniğ Uhgīn tətətig ilau suah u iətəm tətuva e nərgin!

!İərməniğ Uhgīn tətətig ilau Kig u rəha nətəm Isrel!”‡

¹⁴ Kəni Iesu təmeruh nəti togki§ kəti, kəni tasuə lan maliuək matuvən. Natimnati min u, Nauəuə Rəha Uhgīn tinəni rəkis məmə,

¹⁵ “Nətəm Jerusiləm,* İtəmah sətəginian.

!Oteruh-to! !Kig rəhatəmah tətuva,

in tətasuə e nəti togki maliuək mətuva, mətuva!”†

* **12:2** Luk 10:38-42 † **12:2** Nīpəhriənian məmə ilah kəsətəharəgīən motauən. Mætəu e noliən rəhalah e nian əha, ilah kotəpili məutisin=pən nəunəlmiləh e tēpil, məutəuən. ‡ **12:3** Nard in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e nigipisi.

§ **12:3** Mak 14:3 * **12:5** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit təusin vatu. † **12:7** Afīn-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e noliən rəha nītənīmian itəmi. ‡ **12:8** Dut 15:11 § **12:9** Jon 11:43,44 * **12:13** Nimali nəmīl u in nəmtətiən rəha nīfəni rəhalah məmə ilah kəmotol win e tikimir min rəha nətəm Isrel. İlah kəməutəfəri nimali nəmīl mætəu-inu nīkilah təhti məmə Iesu in Kristo, kəni in tinuva məmə otəmki rəkis ilah e narməniğian rəha nətəm Rom. † **12:13** “Hosana,” nīpətin əhrəuəru məmə, “Asiru, Uhgīn, osmiəgəh itəmah,” mætəu e nian rəha Iesu, nəghatīən u, ilah kəməutəuhlin məmə nīpətin məmə, “Əni-vivi Uhgīn!” Fes u ilah kəutəni təmsipən e Sam 118:25-26. ‡ **12:13** Jon 1:49 § **12:14** Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku, in nəhmtin tēuəiu əmə e əhos. * **12:15** Nəghatīən əhrəuəru ikinu tətəni “Nətəm Saion.” Saion u, in nərgi Jerusiləm kəti min. Kəməuin e Jerusiləm məmə Saion, mætəu-inu nərgin əha rəha nītəuət kəti iətəm kəmuvləkin-pəri taun lan. † **12:15** Sek 9:9

¹⁶ E nian əha, nətəmimi rəha İesu ilah kotərruru nıpəti nati u. Mətəu uərisig, nian İesu tınəmiəgəh min e nımisiən, kəni Uhgın tinol əpu rəkis nepətiən rəha İesu, kəni nikilah təpənəhti məmə əupən, kəmətəi rəkis nəghatiən lan e Nauəuə Rəha Uhgın, konu nətəmimi kinotol nəghatiən min əha, tınuva minol nıpəhrıənıən lan.

¹⁷ E nian İesu təmauin e Lasiris, kəni Lasiris tiet e nıpəg kəpiel məmiəgəh min, nımənın nətəmimi tēpət ilah İesu e ikın əha e nian əha. Kəni ilah kəməutanus natımnati u in təmol. ¹⁸ Tol lanəha, nətəmimi tēpət kəməhuva məmə okoteruh İesu, mətəu-inu kəmötətəu məmə in təmol nəmtətiən əha. ¹⁹ Kəni Fərəsi min kınautəni-əni kəm lah min məmə, “!Oteruh-to, ko kitah kəsotol aginiən nati kəti. Rəueiu əha, nətəmimi rəfin e nəhue nıftəni kınautəhuərisig lan!”

Nətam Kris nəuvein kəmötölkeikei məmə okoteruh İesu

²⁰ Kəni nian nətəmimi kəməhuven Jerusiləm məmə okotəfaki e nian rəha lafet u, kəni nətəm Kris nəuvein min əha ikın ilah min, kəmautəfaki. ²¹ Nətəm Kris min u kəməhuva moteh Filip. Filip in iətəm Pətsaitə əpəha Kaləli.† Kəni ilah kəmötəni=pən kəm in məmə, “İətəmi əsoli, iəkotölkeikei məmə iəkoteruh İesu.” ²² Kəni Filip təhtul muvən məni=pən kəm Antıru, kəni ilau kəmian muəni=pən kəm İesu.

²³ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Rəueiu əha, Nəti İətəmimi, rəhan nian tınuva rəkis, məmə Uhgın otol əpu rəhan nepətiən. ²⁴ Nıpəhrıənıən agın u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi otəkeikei mıtənım nıkiti nati e nıftəni keruh məmə tımis. Nəmə təsimisiən, ko təsevıəiən kəni məsəuəiən. Mətəu nəmə otimis, kəni otəuə e nəuan tēpət.‡* ²⁵ Kəni tol lanu, iətəmi nıkin tətəhti pik rəhan nəmiəgəhiən e nəhue nıftəni u, in otəmkarəpən lan. Mətəu iətəmi iətəm nıkin təsəhti piklən lanəha rəhan nəmiəgəhiən e nəhue nıftəni u, in otaskəlım vivi nəmiəgəhiən rəhan o nəmiəgəhiən itulin.† ²⁶ İətəmi tölkeikei məmə otol uək rəhak, in otəkeikei muərisig lak,‡ kəni nəmə ikın pəhrıuvən iəu iəkətiğ ikın, kəni in min, in otətiğ ikın.‡ Kəni iətəmi tatol uək rəhak, Tətə Uhgın otisiəi in.”

İesu təməghati e nımisiən rəhan

²⁷ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Rəueiu əha, nıkiğ tətəhmə pik.* ?Oıəkəhrol lanu? Ko iəsəniən məmə, ‘Tətə, oh rəkis nəhməiən iətəm tətəuə ohniəu.’ Nati u inu, iəu iəmuva ohni. ²⁸ Tətə, ik əfəri aru nərgəm.”

Kəni əmeiko, rəueiu agın ilah kəmötətəu nəuia iətəmi kəti təmsipəri=pən e neai tətəni məmə, “İəu inəfəri rəkis nərgək, kəni rəueiu əha, oıəkəfəri min.”

²⁹ Kəni nətəmimi nətəm kəmətəhtul uəkır ohni kəmötətəu nəuia iətəmi əha, kəni ilah nəuvein kotəni məmə, “!Nətəmimi! ?Nati nak u? ?Kaluəuə kəti, uə?” Mətəu nəuvein kotəni məmə, “Ağelo kəti əha təməghati kəm in.”

³⁰ Mətəu İesu tənı=pən kəm lah məmə, “Nəuia iətəmi u, təməsuvaıən məmə iəu iəkətəu. Mətəu təmuva məmə itəmah onəkotətəu.† ³¹ Rəueiu əha tinol nian iətəm Uhgın otakil nolıən rəha nətəmimi e nəhue nıftəni. Rəueiu əha, in otəh iəhu nəsənəniən rəha Sətən,‡ iərmənıg rəha nəhue nıftəni u.‡ ³² Nian kətəfəri iəu ilis,* kəni ko iəu oıəkiuvi=pa nətəmimi rəfin kəhuva ohniəu.”† ³³ E nəghatiən u, in tınuəhpik e nımisiən rəhan məmə otəhro lanu mımıs.‡

³⁴ Kəni nətəmimi kəmötəni=pən kəm in mətəni məmə, “İtımah iəmətətəu rəkis e Lou rəhatah, məmə nian Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahlı=pa tuva, in otətiğ itulin əmə, mətuven əmə lənkə naunun tıka.‡ ?Təhro ik nətəni məmə nətəmimi okotəkeikei mətəfəri Nəti İətəmimi? ?Mətəu Nəti İətəmimi u, in pəh?”

³⁵ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəhəgəhəgiən u, tətətiğ o təmah, itəmah nəkotəkeikei motalıuək lan. Nəmə kəpə,

‡ **12:21** Jon 1:43-44 § **12:24** İesu in təməghati aru lan u ikın, məmə otəkeikei mımıs, kəni nəua nımisiən rəhan məmə nətəmimi tēpət okotos nəmiəgəhiən vi nian Uhgın tosmıəgəh ilah. In təməməghati min e rəhan min nətəmimi. Rəhatah nəmiəgəhiən əuas e təfəgə tərəh otəkeikei mımıs, kəni ko kotəhrun nolıən nəuatah vi min tēpət. * **12:24** 1Kor 15:36

† **12:25** Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2Kor 5:14-15 ‡ **12:26** Mat 10:38; Luk 14:27 § **12:26** Jon 14:3; 17:24 * **12:27** Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 † **12:30** Eks 19:9; Jon 11:42 ‡ **12:31** Nati əpnəpin məmə nımisiən rəha İesu təmol məmə nəmə təhro Sətən təmol win, mətu nıpəhrıənıən məmə in təsolıən win. Afın-to Luk 10:18;

Hip 2:14-15; 1Jon 4:4; Nəh 12:8-9. § **12:31** Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2Kor 4:4; Efəs 2:2; 6:12 * **12:32** E nauəuə rəha Jon, təməghati e nəghatiən u “kınatləfəri rəkis iəu ilis” nian tēpət. Kəni in nıpətın keiu. Nian tətəni “kınatləfəri rəkis iəu ilis,” nıpətın kəti in təməghati e nımisiən rəha İesu e nıgı kəməluluu. Eruh min e Namba 21:4-9 təməghati e aian sınıek. Kəni nıpətın kəti min, e nıgı kəməluluu əha, in təməgətuən nəuıvıriən əsoli min nepətiən əsoli rəha İesu. † **12:32** Jon 3:14; 6:44; 7:39;

8:28 ‡ **12:33** Fil 2:8-9; 1Tim 3:16; Hip 1:3 § **12:34** Nətəmimi nikilah tətəhti fəs min əha, təhmen e 2Sam 7:16; Sam 72:17; 89:4,35-37; 110:1,4; Aes 9:7; Esik 37:25; Dan 7:14. Nikilah təsəhtiən fəs min iətəm kəutəni məmə Kristo in otəupən mımıs. * **12:34** “əfəri” – Afın-to futnot əpəha Jon 3:14.

kəni napinəpuian otəəuarus itəmah. Kəni iətəmimi iətəm tətəliuək e napinəpuian, in təruru ikin in tatuvən ikin. ³⁶ Nian nəhagəhagian u tətətig əhanəh o təmah, itəmah nəkotəkeikei motəhatətə e nəhagəhagian u məmə itəmah nəkəhuva nenəti nəhagəhagian.”†

Nətəm Isrel ilah kəməsotəhatətəian e Iesu

Nian Iesu təməni rəkis nəghatian u kəm lah, kəni magim məpəh ilah muvən mətəhluag. ³⁷ Nati əpnəpin məmə in tinol rəkis nəmtətian tēpət e nəhmti nətəm Isrel, mətəu ilah kəməsotəhatətəian lan. ³⁸ İani rəha Uhgın u Aiseə, təmaupən mətəghati e rəhalah nolian. Kəni nati u təmuva məmə otol nəghatian rəhan tuva mol nıpəhrıanian lan. In təməni məmə, “İərməniğ, pəh otəhatətə e nəghatian rəhatimah, uə kətiəh əmə mine?

?İəutəni pətəğəm, kəni pəh otəhatətə lan, uə kətiəh əmə mine?

?Kəni İərməniğ otol əpu kəm pəh nəhgin iətəm təsanən pik o nosmiəğəhian?”*

³⁹ Konu ilah kotəruru nəhatətəian lan mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə Aiseə təməni pətəğəm min aupən məmə,

⁴⁰ “In təmöl ilah məmə nəhmtiləh otəpis.

Nəmə təsapisian, kəni ilah okoteruh nati kəni motəhrun.

Kəni in tinahtipəsıg rəkis e nıkilah.

Nəmə təsolian, kəni ilah okoteinatig kəni motəhrun nəuhlinian nətəligian rəhalah, kəni motəhatətə lak, iəkol nəmiəğəhian rəhalah, otuvi min.”§*

⁴¹ İani rəha Uhgın, Aiseə u aupən, təməni lanu lan mətəu-inu in təmeruh nepətian əhagəhag rəha Iesu, kəni tol lanəha, in tətəghati lan.†

⁴² Kəni mətəu, nətəmi asoli min tēpət nəuvetin, ilah min kəmotəhatətə e Iesu. Mətəu ilah kəutəgin e nəni pətəğəmian məmə ilah kəmotəhatətə lan, mətəu-inu kəutəgin e Farəsi min məmə mətə kotahli pətəğəm ilah e nımə rəha nuhapumınian, ⁴³ mətəu-inu nətəmi asoli min u, ilah kotolkeikei pik məmə nətəmimi okotəni-vivi ilah, tapırəkis məmə Uhgın nıkin, otəgian o lah.

Nəghatian rəha Iesu təhrun nakilian nolian rəha nətəmimi

⁴⁴ Kəni Iesu təmagət əfəməh məmə, “İətəmimi iətəm tətəhatətə lak, səniəmə tətəhatətə pisin əmə lak, mətəu tətəhatətə min e Uhgın iətəm təmahli=pa iəu. ⁴⁵ Kəni iətəmimi u iətəm təmeruh iəu, səniəmə təmeruh əmə iəu. In təmeruh min Uhgın u təmahli=pa iəu.‡

⁴⁶ İəu u nəhagəhagian.§ İəmuva e nəhue nıftəni u, məmə iətəmimi iətəm otəhatətə lak, otəsətigian e napinəpuian. ⁴⁷ İətəmimi iətəm tətətəu rəhak nəghatian, məsolian, ko iəu iəsəni pətəğəmian rəhan nalpinian, mətəu-inu iəməsuvaian e nəhue nıftəni u məmə iəkəni pətəğəm nalpinian rəha nətəmimi. Mətəu iəmuva məmə iəkosmiəğəh ilah.* ⁴⁸ Mətəu iətəmimi iətəm tətəuhlin=pə nəmtahn kəm iəu, məsosian rəhak nəghatian, nati kəti əha ikin tətətig məmə in otəni pətəğəm rəhan nalpinian. E Naunun Nian, nəghatian min u rəhak, ilah okotəni pətəğəm nalpinian rəhan.† ⁴⁹ Tol lanəha mətəu-inu nəghatian min u, səniəmə rəhak pisin əmə, mətəu Tatə Uhgın u təmahli=pa iəu, kəni in təməni məmə iəkəkeikei muvən məni lanəha, kəni məghati lanəha.‡ ⁵⁰ Kəni iəu inəhrun rəkis məmə nəghatian min u, iətəm in təməni=pa kəm iəu, nəmiəğəhian itulin tətətig lan. Kəni tol lanəha, nəghatian min u iətəni ilah, Tatə Uhgın təməni=pa kəni məğətun iəu lan, məmə iəkəni.”

13

Iesu təməueiu

nəhlki rəhan min nətəmimi

¹ Tinuva mətəuarus nian nətəm Isrel kotal lafet lan, lafet rəha Pasova, kəni Iesu tinəhrun məmə rəhan nian tinuva rəkis məmə otəpəh nəhue nıftəni u, muvən meruh Tatə Uhgın.* Nian rəfin in təmatolkeikei pik rəhan nətəmimi u kəutatig e nəhue nıftəni, kəni mətəu rəueiu in tətəğəgun əsas rəhan nolkeikəlan kəm lah muvən mətəuarus naunun nian rəhan.

² Tinahnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutəuən, kəni Setən tinəfən rəkis nətəligian e nıki Jutəs Iskariot, nəti Saimon, məmə in otətəuati e Iesu tuvən e nəhlmi rəhan tikimır min. ³ Iesu təməhrun məmə Tatə Uhgın təmələhu=pən rəkis natimnati rəfin u e nəhlmin,† kəni tinəhrun min məmə in təmsipən e Uhgın, kəni in otəpanitəlig=pən min o Uhgın. ⁴ Tol lanəha, in təməhtul, kəni məpəg rəkis rəhan sot asoli, kəni matu in e tauli kəti. ⁵ Kəni mələs pəsin kəti, mətəu=pən nəhu lan, kəni əmeiko mətəuəiu nətəueiu nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni mətəfəl e tauli, tauli u iətəm in tətətəuti lan.

† **12:36** Mat 5:14; Efas 5:8-9; 1Təs 5:5 ‡ **12:38** Aes 53:1; Rom 10:16 § **12:40** Nətəmimi ilah kinotəni rəkis məmə okəməsotəhatətəian, kəni Uhgın təhman e lah lanəha. Eruh min to Mat 13:13-15; Uək 28:26-27; Rom 11:8. * **12:40** Aes 6:10 † **12:41** Aes 6:1-4 ‡ **12:45** Jon 14:8-9 § **12:46** Jon 1:4 * **12:47** Jon 3:17 † **12:48** Jon 5:45 ‡ **12:49**

Jon 14:31 * **13:1** Jon 16:28 † **13:3** Mat 28:18

⁶ Təmöl lanəha muvən e Saimon Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm in məmə, “?Iərməniḡ, təhro? Təsəuviriən məmə ik onəkəueiu nəhlləkək.”

⁷ Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu ik nəkəruru nipəti nati u iəu iatol, mətəu uərisig nəpanəhrun nipətin.”

⁸ Kəni Pitə təni=pən in məmə, “Onəkəpəh agin nafəliən nəhlləkək.”

Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə iəsəueiuən nəhlləkəm, kəni ko ik nəsuvaian mol rəhak iətamimi.”

⁹ Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Iərməniḡ, nəmə tol lanəha, kəni onəsəueiu əməian nəhlləkək, mətəu əueiu min nəhlləkək mine rəhk-kəpəl!”

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “!Kəpəl! Iətamimi u tinaḡ rəkis, in tinəruən rəkis, tinəhmen. Təuvir əmə məmə okəsəueiu minian nipətin; mətəu iəu oiəkəkeikei məueiu min əmə nəhllin. Itəmah ninotəruən rəkis. Mətəu səniəmə itəmah rəfin agin.”[‡] ¹¹ Iesu tinəhrun rəkis məmə ilah pəh u oteḡəhan=pən lan e nəhllmi rəhan min tikimir min. Tol lanəha, kəni in təni məmə, “Səniəmə itəmah rəfin agin.”

¹² Nian Iesu tinəueiu rəkis nəhllki rəhan min nətamimi, kəni muvən min e rəhan napən, kəni muvən məharəḡ e nimein e tepil. Kəni əmeiko mətapuəh o lah məmə, “?Itəmah nəkotəhrun nipəti nati u iəmol rəueiu agin e təmah? ¹³ Itəmah nəutauin lak məmə Nəḡətun mine Iərməniḡ, kəni təhruahru əmə lanko, mətəu-inu nipəhrəniən məmə iəu u, rəhatəmah Nəḡətun mine rəhatəmah Iərməniḡ.

¹⁴ “Mətəu-inu iəu, iəu u rəhatəmah Iərməniḡ mine iəu Iəḡətun rəhatəmah, konu iəu iəkəueiu nəhllkitəmah, konu itəmah min, onəkotəueiu nəhllkitəmah min.[§] ¹⁵ Iəu iəmol nəḡətun itəmah lan, məmə itəmah onəkotol kəm təmah min.* ¹⁶ Nipəhrəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, ioluək kəti, in təsapirəkisən rəhan iətəni asoli, konu iahli=pən in təsapirəkisən iətəm tətahli. ¹⁷ Rəueiu əha, itəmah nəkotəhrun vivi natimnati min u. Kəni o nati u, nəmə onautol lanu, kəni itəmah onəkotos nəuviriən o Uḡin.[†]

¹⁸ “Iəu iəsəniən itəmah rəfin.[‡] Iəkəhrun vivi itəmah min u nətəm iəu iəmtəpən itəmah.[§] Mətəu nəḡətiən u rəha Nauəuə Rəha Uḡin, otəkeikei muva mol nipəhrəniən lan. Nəḡətiən u tətəni məmə, ‘Iətamimi u, aupən itimlau iəmatuəuən pəti e pilet kətiəh, mətəu rəueiu, in tinəuhlin rəhan nətəliḡian, minətəluəh nəḡətiən tərah ohniəu.*

¹⁹ “Iəu iətəni pətiḡəm natimnati min u kəm təmah u rəueiu, nian okəsəl əhanəhiən. Mətəu nian okatol, kəni itəmah onəkotəhatətə lak, məmə Iəu U Inu.[†] ²⁰ Nipəhrəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətamimi pəh iətəm tatos iətəni u iətahli=pinə, kəni nikin tagiən ohni, təhmen=pən əmə məmə in tatos min iəu, kəni nikin tagiən ohniəu. Konu iətamimi iətəm tatos vivi iəu, kəni nikin tagiən ohniəu, təhmen=pən əmə məmə in tatos vivi min rəhak Tate, kəni nikin tagiən ohni.”[‡]

Iesu təməni pətiḡəm məmə Jutəs in oteḡəhanpən lan e nəhllmi tikimir min

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Nian Iesu tinəni pətiḡəm rəkis nəḡətiən əha, kəni nikin təməfiḡəm pik, kəni in təni məmə, “Nipəhrəniən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah kəti u ikinu oteḡəhan=pən lak e nəhllmi tikimir min rəhak.”

²² Kəni rəhan min nətamimi kəmotəsəl=pən moteruh ilah min, minotəruəu agin məmə in tətəni pəh. ²³ Kəni ilah kəti u iətəm Iesu in tolkeikei pik,[§] in tətəməhli* iuəkir əmə o Iesu. ²⁴ Kəni Saimon Pitə, in təmasiəuən=pən kəm in məmə, “Ətapuəh-to ohni, məmə iətamimi pəh kəha in tətəni.”

²⁵ Kəni suah kəha təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Iərməniḡ, pəh u nətəni?”

²⁶ Kəni Iesu təni məmə, “Iəu iəkəmkəris piret nəuətin, konu məuveri=pən e sup, kəni məfən kəm in, konu suah u, inko.” Kəni əmeiko, in təməmkəris piret kəti, məuveri=pən e sup, kəni məfən kəm Jutəs, nəti Saimon Iskariot. ²⁷ Kəni Jutəs təmos piret u. Kəni rəueiu agin, Setən[†] tinəuveḡ rəhan nətəliḡian.

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nati u nəkəmə natol, uvən uəhai əmə mol.”[‡] ²⁸ Nətamimi min u rəha Iesu nətəm kəutəməhli titəlau e tepil məutəuən, ilah kəsotəhrunian məmə Iesu

[‡] **13:10** Jon 13:18 **§** **13:14** 1Pitə 5:5 * **13:15** Iesu təmol uək rəha slef, kəni molkeikei məmə okotol uək rəha slef kəm kitah min nəuvein. Suaru min tepət o nasiriəuən e kitah min nəuvein lanəha. [†] **13:17** Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25 [‡] **13:18** Jon 13:10 **§** **13:18** Jon 15:16 * **13:18** Sam 41:9 [†] **13:19** “Iəu u inu” – Afın-to futnot e Jon 8:24.

[‡] **13:20** Mat 10:40; Jon 17:18 **§** **13:23** Iətamimi iətəm nauəuə u tətəni, in Jon u iətəm tətəməhli iuəkir o Iesu e tepil. In u, iətəm Iesu tolkeikei pik, mətəu in təməti nauəuə u, kəni məsəniən nərgin. * **13:23** E nolian rəhalah e nian əha, ilah kəutəməhli lanəha məutəuən. [†] **13:27** Setən – Afın-to e tiksiniəri. [‡] **13:27** Luk 22:3

təmāni=pən nəghatīən u kəm in o nak. ²⁹ Jutəs in tətaharu kətīm rəha mēni rəhalah, kəni ilah nəuvein nīkilah təhti mēmə Iesu tēmāni=pən kəm in mēmə otuvən mōs nəhmtīn nauanīən nəuvein nīglah o lafet, uə nēmə təhro tatuvən otəfən mēni kəti kəm nanrah mīn. ³⁰ Kəni nian Jutəs tēmōs rəkis pīret u, tēməhtul mīet uəhai əmə. Kəni tinapīnəpu rəkis.*

Iesu tēmāni nəghatīən vi kəti mēmə okotol

³¹ Nian Jutəs tiniet rəkis, kəni Iesu tēni mēmə, “Rəueiu əha, Uhgīn tinatəfəri nərgi Nəti Iətāmīmi,† kəni Nəti Iətāmīmi tinatəfəri nərgi Uhgīn. ³² Mətəu nian Nəti Iətāmīmi tinol əpu rəkis nepətīən rəha Uhgīn, kəni Uhgīn aru əmə in otol əpu mīn nepətīən rəha Nəti Iətāmīmi. Kəni in otol əmə uəha rəueiu əmə.‡

³³ “Nənətīk mīn, ko iəsātīgīən tuvəh kitah mīn itəmāh. Kəni itəmāh onəmanotəsəl lak, mətəu iəu iətāni mīn nəghatīən kətīah əmə kəm tēmāh u rəueiu, iətəm iəmāni=pən kəm nətāmi asolī mīn rəha Isrel aupən. Iətāni=pīnə kəm tēmāh mēmə, ikīn əha iatuvən ikīn, itəmāh nəkotəruru nuvənīən ikīn. ³⁴ “Iəu iətāni=pīnə nəghatīən vi kəti kəm tēmāh mēmə nəkotəkeikei mautol.* Itəmāh nəkotəkeikei motolkeikei itəmāh mīn.† Iəu iəmolkeikei itəmāh, kəni itəmāh nəkotəkeikei motolkeikei itəmāh mīn təhmen əmə lanəha.‡ ³⁵ Kəni nēmə nəkolkeikei lanu itəmāh mīn, kəni nətāmīmi rəfīn okotəhrun mēmə itəmāh rəhak mīn nətāmīmi.”§

Iesu tēmāni pətīgām mēmə Pitə otapanəni mēmə in təruru Iesu

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Kəni Saimon Pitə tətəpuəh ohni mēmə, “?Iərmənīg, ik onəkuvən iə?”

Kəni Iesu tēni=pən kəm in mēmə, “Ikīn əha iəu iatuvən ikīn, ik nəkəruru nītəu=paīən iəu rəueiu, mətəu uərisīg ko, onəpanuva.”*

³⁷ Kəni Pitə tətəpuəh ohni mēmə, “?Iərmənīg, oiəsītəu=pənīən ik u rəueiu o nak? Iəu, nīkīk tagīən əmə mēmə iəkīmīs ohnik.”

³⁸ Kəni Iesu tēni=pən kəm in mēmə, “?Ik nəkəmə nīkīm tagīən əmə mēmə onəkīmīs ohniəu? Nīpəhrīənīən agīn u iətāni kəm ik mēmə, mənīg otəsəkakə əhanəhīən, kəni ik onəkəni mau kīsil mēmə nəkəruru iəu.”†

14

Iesu in suaru o nuvənīən o Tatə Uhgīn

¹ Kəni Iesu tēmāni=pən kəm lah mēmə, “Nīkitəmāh təsahmāīən. Itəmāh nəkotəkeikei motəhatətə e Uhgīn,* kəni motəhatətə mīn lak. ² E nīmə rəha Tatə rəhak, nəuan tēpət əha ikīn. Nəghatīən u in nīpəhrīənīən. Nēmə təsolīən lanəha, ko ināni=pīnə rəkis kəm tēmāh. Rəueiu əha, iəu iatuvən, iəkol əpenə=penə rəhatəmāh.† ³ Kəni mətəu=īnu iəkuvən mōl əpenə=penə o tēmāh, kəni iəu oiəpanītīgī=pa mīn mōs itəmāh nəkəhuva motatīg kitah mīn iəu,‡ mēmə itəmāh onəkotatīg ikīnu iətəm iəu mīn iətatīg ikīn. ⁴ Ikīn əha iatuvən ikīn, itəmāh nīnotəhrun rəkis suaru rəhan.”

⁵ Mətəu Toməs tēni=pən kəm in mēmə, “Iərmənīg, itīmāh iəkotəruru ikīn ko natuvən ikīn. ?Iəkotəhro lanu lan motəhrun suaru tatuvən ikīn əha?”

⁶ Kəni Iesu tēni=pən kəm in mēmə, “Iəu u,* Suaru ohni.† Kəni iəu u, Nəukəti Nīpəhrīənīən,‡ kəni iəu u, Nəukəti Nəmiəgəhīən. ⁷ Iətāmīmi kəti ko təsuvənīən o rəhak Tatə nēmə iəu iəsosīən in muvən.* ⁷ Nēmə nəmotəhrun iəu, kəni nəmotəhrun mīn rəhak Tatə.† Kəni tol lanəha, tətəuīn rəueiu, nīnotəhrun rəkis in, kəni mīnoteruh.”

⁸ Kəni Filip tēni=pən kəm in mēmə, “Iərmənīg, sui, əgatun-to Tatə Uhgīn e timah. Nati əmə u inu, itīmāh iəkotolkeikei.”‡

⁹ Kəni Iesu tēni=pən kəm in mēmə, “Filip, iəu iəmatīg təfəmāh kitah mīn itəmāh. Mətəu ik nəkəruru əhanəh iəu. Iətāmīmi iətəm tateruh iəu, in tateruh Tatə Uhgīn. ¹⁰ Təhro ik nətāni

§ 13:29 Jon 12:5-6 * 13:30 Tinapīnəpu mətəu=īnu lapīn, mətəu tinapīnəpu mīn e nīkī nətāmīmi. E Luk 22:53, Iesu tēmāni kəm pris asolī mīn, mīne nətāmi asolī rəha soldīə mīn, mīne nətāmi asolī rəha nətəm Isrel mēmə, “Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmāh, kəni nəsanənīən rəha napīnəpuīən in tətərmənīg.” † 13:31 Jon 12:23 ‡ 13:32 Jon 17:1-5 § 13:33 Jon 7:33-34 * 13:34 Jon 15:12; 1Jon 2:7-11; 3:11 † 13:34 Lev 19:18; 1Təs 4:9; 1Pitə 1:22 ‡ 13:34 Efəs 5:1-2; 1Jon 4:10-11 § 13:35 1Jon 3:14; 4:20 * 13:36 Jon 14:2 † 13:38 Jon 18:27 * 14:1 Sam 4:5 † 14:2 Hip 11:16 ‡ 14:3 1Təs 4:16-17; 2Kor 5:8; Fil 1:23 § 14:3 Jon 12:26 * 14:6 Jon 6:35 † 14:6 Jon 10:9; Hip 10:20 ‡ 14:6 Jon 1:14 § 14:6 Jon 1:4 * 14:6 Uək 4:12 † 14:7 Jon 1:18; 1Jon 2:23 ‡ 14:8 Eks 33:18 § 14:9 Aes 9:6; Jon 1:14; 12:45; 2Kor 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hip 1:3

məmə, ‘Əui, əgətun Tatə Uhgın kəm timah?’* ¹⁰ ?Ik nə səhatətəiən məmə iətətig e Tatə Uhgın, konu Tatə Uhgın tətətig lak?† Nəghatiən min u iəkatəni kəm təmah, səniəmə rəhak əmə. Tatə Uhgın u, nian rəfin, tətətig lak, inu in tatol rəhan min u uək. ¹¹ İtəmah onəkotəkeikei motəhatətə lak nian iəu iətəni məmə iətətig e Tatə Uhgın, konu Tatə Uhgın tətətig lak. Mətəu nəmə kəpə, təuvir məmə nəkotəhatətə lak o nəfigəmliən rəha uək asoli min iətəm iəmatol.‡ ¹² Nipəhriənliən əgin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in otol nolliən uək min u iətəm iəu iəmatol. § Əuəh, in otol nolliən uək təri təhmin min tapirəkis uək min u iətəm iəu iəmatol, mətəu-inko iəu oiəkətuven o Tatə Uhgın. ¹³ İəu Nətin, kəni nəmə nəkoteasiə e nati kəti e nərgək, nati əpnəpin nəmə nəkoteasiə e nati nak, iəu iəpanol,* məmə uək u rəha Nətin otəfəri nərgi; Tatə Uhgın. ¹⁴ Kəni nəmə onəkoteasiə e nati kəti ohniəu, e nərgək, kəni iəu iəkol.”

Iesu təməni məmə

Narmin Rəha Uhgın otuva

¹⁵ Kəni İesu təməghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, “Nəmə itəmah nəkotolkeikei iəu, konu itəmah onəkotol nəghatiən rəhak.† ¹⁶ Kəni iəu, oiəkəasiə e Tatə Uhgın məmə in otəhli=pa İasiru‡ kəti min o təmah. Kəni in otətətig itulini itəmah min. ¹⁷ Suah u inu, in Narmin rəha Nipəhriənliən. § Nətəmimi rəha nəhue niftəni u, ko kəsotosian in e nikillah,* mətəu-inu ilah kəsoteruhliən in, motəruru in. Mətəu itəmah, nəkotəhrun in, mətəu-inko in tətətig itəmah min. Kəni in otəpanatig e nikitəmah.

¹⁸ “Nian iəu iəkiət e təmah, ko iəsəpəhiən itəmah nəkotətig pisin əmə, təhmen e iətəm kənimis-ərin. İəu iəpanitəlig=pa min o təmah. ¹⁹ Otəsuvəhiən, nətəmimi rəha nəhue niftəni u ilah okəsoteruhliən iəu. Mətəu itəmah onəpanoteruh iəu.† Kəni mətəu-inu iəu iəpanəmiəgəh, itəmah min onəpanotəmiəgəh.‡ ²⁰ E nian rəha natimnati min u, kəni itəmah onəkotəhrun məmə iətətig e rəhak Tatə. § Kəni itəmah nəkotətig lak, konu iəu iətətig e təmah.

²¹ “İtəməmi iətəm təmos vivi nəghatiən rəhak, kəni matol, iətəmimi u inu in tolkeikei iəu. Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei iəu, rəhak Tatə in otolkeikei min in.* Kəni iəu min oiəkolkeikei in. Kəni iəu oiəkol əpu iəu kəm in, məmə in otəhrun vivi iəu.”

²² Kəni Jutəs u, (səniəmə Jutəs İskariot, mətəu iahunin kəti u in iətəmi kəti min rəha İesu), in təmətapuəh ohni məmə, “?İərmənig, ik onəkəhro lanu kəni mol əpu ik kəm timah əmə, mətəu onəsol əpuəh ik kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni?”†

²³ Mətəu İesu təməni=pən kəm in məmə, “İtəməmi iətəm tolkeikei iəu, in otatol nəuiak, kəni rəhak Tatə in otolkeikei in. Konu iəu mine rəhak Tatə, itimlau oiəkiəuva matuatig itimahəl min. Kəni itimlau iəkuol imatimlau əha ikin.‡ ²⁴ İtəməmi iətəm təsolkeikeiən iəu, in təsolliən nəuiak. Nəghatiən min u iətəm nəmotətəu iəmatəni, iəməsəni aruəh ilah. Mətəu iəmos ilah o rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva. §

²⁵ “İəu iətəni pətigəm nəghatiən min u kəm təmah nian iətətig əhanəh kitah min itəmah. ²⁶ Mətəu Narmin Rəha Uhgın u, in İasiru, iətəm Tatə Uhgın otəhli=pa e nərgək, in otəgətun itəmah e natimnati min rəfin. Kəni in otol itəmah məmə nikitəmah otətəhti natimnati min u iətəm iətəni kəm təmah, məsotəluəh lan.*

²⁷ “Rəueiu əha tinuəkir məmə iəu oiəkəpəh itəmah. İəu iətləhu nəməlinuəh rəhak tətətig o təmah.† Konu nəməlinuəh u, iətəm iəkfəinə, təsəhmenliən e nəməlinuəh iətəm nəhue niftəni u tətəfinə. İtəmah, nikitəmah təsəhməliən kəni məsotəginliən.

²⁸ “İtəmah ninotətəu rəkis rəhak nəghatiən, iəməni=pinə kəm təmah məmə, ‘İəu oiəpanəpəh itəmah, mətəu uərisig, oiəpanitəlig=pa min o təmah.’ Nəmə nəkotolkeikei pəhriən iəu, kəni nikitəmah otəgiən əmə məmə nəkotəruh iəu iətuven o rəhak Tatə, mətəu-inu in ilis tapirəkis iəu. ²⁹ İəu iətəni pətigəm rəkis əmə natimnati min u kəm təmah u rəueiu, nian ilah kəsotol əhanəhiən, məmə nian ilah kinəhuva mautil nipəhriənliən lan, kəni itəmah onəkotəhatətə lak. ³⁰ Rəueiu əha, ko iəsəghatiən təfəməh min kəm təmah, mətəu-inu Setən u iərmənig rəha nəhue niftəni u,‡ in tinuva. In təsosiən nəsanəliən məmə otol win lak. § ³¹ Mətəu iəu iətol əhruahru əmə nəuiə Tatə Uhgın məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhrun məmə iəu iəkolkeikei in.*

* **14:9** Jon 1:18; 10:30; 12:44-45; 13:20 † **14:10** Jon 14:20; 10:38; 17:21 ‡ **14:11** Jon 5:36; 10:38 § **14:12** Luk 10:17

* **14:13** Mat 7:7 † **14:15** Dut 11:13; Jon 13:34; 1Jon 2:3-5,24; 5:3; 2Jon 6 ‡ **14:16** Jon 14:26; 15:26; 16:7 § **14:17**

Jon 15:26; 16:13; 1Jon 4:6; 5:6 * **14:17** 1Kor 2:14 † **14:19** Jon 16:16 ‡ **14:19** Jon 6:57 § **14:20** Jon 10:38; 17:21

* **14:21** Jon 16:27; 1Jon 2:5 † **14:22** Uək 10:41 ‡ **14:23** Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efəs 3:17; 1Jon 4:12,16; Nəh 21:3

§ **14:24** Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 * **14:26** Jon 15:26; 16:7,13; 1Jon 2:27 † **14:27** Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon

16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 ‡ **14:30** Jon 12:31 § **14:30** Otəsuvəhiən kəni nəmə təhro nətəmimi rəha İesu nikillah otəhti məmə Setən tatol win. Mətəu İesu təməni nəghatiən u məmə otəfəri nətəligiən rəhalah məmə nipəhriənliən, nətəligiən rəha

Uhgın tinətuva. * **14:31** Jon 10:18; 12:49

“Intələh, pəh kotəhtul motagim u ikinu, mautəhuvən.”

15

Iesu in təhmen

e nəukəti nigı pəhriən

¹ Kəni Iesu təni məmə, “İəu u,* İəu İəkəhmen e nəukəti nigı pəhriən. Kəni rəhak Tatə in təhmen e İətəmimi İətəm tətəhlin nigı u.† ² Nəhlmi nigı min rəfin İətəm kəsotəuəİən, in tətətei rəkis İlah, kəni nəhlmi nigı rəfin u İətəm kautəuə, in tətəfəl vivi İlah,‡ məmə İlah okotəuə e nəualah tətət.§ ³ İtəmah nəkotəhmen e nəhlmi nigı u. Kəni İəu İnafəl vivi rəkis İtəmah e nəghatİən min İətəm İəmənİ=pİnə kəm təmah.* ⁴ Otəhtul=pa lak,† kəni İəu oləkəhtul=pİnə e təmah. Nəhlmi nigı otəsəuəİən nəmə in təsəhtul=pənİən e nəukətİn. Təhmen əmə, İtəmah ko nəmİəghəİən rəhatəmah təsəuəİən e nəuan nəmə nəsotəhtul=pəİən lak.‡

⁵ “İəu u, İəu nəukəti nigı. Kəni İtəmah nəhlmi nigı min, nəhlmi nigı min İətəm tətİl pİn=pa vivi lak, mautəhtul=pa. Nəmİəghəİən rəha İətəmimi İətəm tətəhtul=pa lak kəni İətəhtul=pən İan, in otəuə e nəuan tətət. Mətəu İtəmah u, nəmə nəsotəhtul=pəİən lak, ko nəsotolİən nati kəti.§ ⁶ Nəmə İətəmimi təsəhtul=pəİən lak, in təhmen e nəhlmi nigı kəti, İətəm kİnəraki İan kəni tİnİmətəu rəkis. Nəhlmi nigı min tol İanəha, kəhrun nəmkİ-pənİən e nigəm, kuyan əhtuv.*

⁷ Nəmə İtəmah nəkotəhtul=pa lak, kəni nəghatİən rəhak nəmotətəu rəkis tətətig e nİkİtəmah, nati nak İtəmah nəkotolkeİkei, nəkotəhrun neasİəİən İan. Kəni Uhgİn otol kəm təmah.†

⁸ Nİan nəmİəghəİən rəhatəmah otəuə e nəuan tətət,‡ nati əha in tətəfəri nərgİ rəhak Tatə, kəni e nolİən u, tətəgətun məmə İtəmah rəhak min nətəmimi.§

⁹ “Tatə Uhgİn in tolkeİkei pik İəu. Təhmen əmə, İəu İəkolkeİkei İtəmah İanəha. Otəhtul e rəhak nolkeİkeİən. ¹⁰ Nəmə İtəmah nautol rəhak nəghatİən,* kəni onəkotəhtul=pa e rəhak nolkeİkeİən, təhmen əhrəuhrəu əmə məmə İnu İəu İəmöl nəghatİən min rəha Tatə Uhgİn, kəni İətəhtul=pən e rəhan nolkeİkeİən. ¹¹ İəu İəmətəni pətİgəm nəghatİən min u kəm təmah, məmə nİkİtəmah otəgİən, təhmen əmə məmə İəu nİkİk tətəgİən. Konu nİkİtəmah otəgİən magİən mərİəuəh.†

¹² “İtəmah nəkotəkeİkei mautol nəghatİən u rəhak. Tətəni məmə İtəmah onəkotolkeİkei İtəmah min, təhmen əmə məmə İəu İəkolkeİkei İtəmah İanəha.‡ ¹³ İətəmi kəti tİkə İətəm tolkeİkei pik in kəti tapİrəkİs İətəmimi u İətəm tətəgəhan e rəhan nəmİəghəİən məmə otosmİəgəh in min nəuveİn.§ ¹⁴ Kəni nəmə İtəmah nəkotol natİmnatİ min u İətəni kəm təmah, tətəgətun məmə İtəmah ko, İəu min nəuveİn.

¹⁵ “İəu oləsəuİn mİnİən e təmah məmə noləək min rəhak, mətəu-İnu İətəm tatol uək, in təruru natİmnatİ min İətəm rəhan İətəmi asolİ tatol. Mətəu rəueİu əha, İəu İəkəuİn e təmah, məmə İəu min nəuveİn, mətəu-İnu natİmnatİ min rəfin u İətəm İəmətəu o rəhak Tatə, İnəni pətİgəm rəkİs kəm təmah.* ¹⁶ İtəmah nəməsotİtəpİnİən İəu, mətəu İəu İəmİtəpİn İtəmah.† Kəni İəu İəmələhu=pən İtəmah məmə İtəmah onəkəhuvən motol uək, kəni uək rəhatəmah otəuə e nəuan.‡ Kəni nəuan u, in otətətig. Tol İanəha, kəni nəmə nəkoteasİə e natİmnatİ min kəm Tatə Uhgİn e nərgək, kəni in otəfİnə kəm təmah. ¹⁷ İətəfİnə nəghatİən kəti kəm təmah in tol İanu. İtəmah onəkotəkeİkei motolkeİkei İtəmah min.”§

Nətəmimi rəha nəhue nİftəni, İlah kautəməki e nətəmimi rəha Iesu

¹⁸ Kəni Iesu tənİ=pən məmə, “Okəmə nətəmimi rəha nəhue nİftəni u kautəməki e təmah, nİkİtəmah otəkeİkei məhtİ məmə əupən, İlah kəmotəməki İak İanəha.* ¹⁹ Okəmə İtəmah nətəmimi rəha nəhue nİftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue nİftəni okotolkeİkei İtəmah, mətəu-İnu rəhalah u İtəmah. Mətəu sənİəmə İtəmah nətəmimi rəha nəhue nİftəni u. İəu İəmİtəpİn rəkİs İtəmah, kəni mos rəkİs İtəmah o nəhue nİftəni. Kəni o nati u İnu, nətəmimi rəha nəhue nİftəni, kautəməki e təmah.† ²⁰ Nİkİtəmah otəkeİkei mətəhtİ nəghatİən u İəmənİ=pİnə rəkİs kəm təmah məmə, †İoləək əmə kəti, təsapİrəkİsİən rəhan İətəmi asolİ.‡ Kəni mətəu-İnu nətəmi rəha nəhue nİftəni u, İlah kautol tərəh agİn ohnİəu, kəni tol İanəha, İlah okotol nolİən kətİəh əmə e təmah.§ Nəmə İlah kəmotol rəhak nəghatİən, kəni İlah okotol rəhatəmah nəghatİən. Mətəu İlah kəməsotol agİnİən rəhak nəghatİən min. ²¹ İlah okotol

* 15:1 Jon 6:35 † 15:1 Aes 5:1-7 ‡ 15:2 Hip 12:5-11 § 15:2 Mat 7:20; Kəl 5:22-23; Efas 5:8-9; Fİl 1:11 * 15:3 Jon 1:29; 13:10; Efas 5:26 † 15:4 Jon 6:56 ‡ 15:4 Afİn-to e futnot əpəha Jon 6:56. § 15:5 Fİl 4:13 * 15:6 Mat 3:10 † 15:7 Mat 7:7 ‡ 15:8 Kəl 5:22-23 § 15:8 Jon 8:31 * 15:10 Jon 14:15 † 15:11 1Jon 1:4 ‡ 15:12 Jon 13:34 § 15:13 Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1Jon 3:16 * 15:15 Jon 8:26 † 15:16 Jon 13:18 ‡ 15:16 Jon 15:5 § 15:17 Jon 15:12 * 15:18 Aes 66:5; 1Jon 3:13 † 15:19 Jon 13:16; 17:14 ‡ 15:20 Jon 13:16 § 15:20 2Tim 3:12

natimnati min lanəha, mətəu-inu itəmäh rəhak min nətəmimi.* İlah okotol lanəha, mətəu-inu ilah kotəruru Uhgın iətəm təmähli=pa iəu.†

²² “İəmuva kəni məghati kəm lah. Tol lanəha nəua nəghatiən u, ilah kəmoteruh əsas rəhalah nolian tərəh min. Mətəu kəmotəuhlin matəlgiləh ohniəu motəpəh rəhak nəghatiən. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah nolian tərəh tikə.‡²³ İətəmimi iətəm tətəməki lak, in tətəməki min e rəhak Tatə. ²⁴ İəmuva mol uək min u e nəhmtilah iətəm ko iətəpisin kəti təməsoliən. Tol lanəha, ilah kəmotəhrun məmə pəh u iəu. Kəni nati əpnəpin kəmotəhrun iəu, mətəu kəutəməki lak, kəni tol lanəha məmə kəutəməki min e rəhak Tatə. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah nolian tərəh tikə.* ²⁵ Mətəu natimnati min əha otəkeikei mol lanəha, kəni mol məmə nəghatiən u otuva pəhriən iətəm nətəmimi əupən kəmotətəi rəkis e nauəuə rəha Lou. Rəhalah u Lou iətəm kotolkeikei pik tətəghati e lah mətəni məmə, ‘İəu iəsoliən nati kəti e lah, mətəu ilah kotəməki əgin lak, mautil timəti kəm iəu.†

²⁶ “Mətəu nian İasiru otuva, in otəni pətigəm iəu. Narmin rəha Nipəhriən iən u, tatsipən e Tatə Uhgın.‡ İəu iəkahlı=pa in tuva o təmäh. ²⁷ Konu itəmäh min, onəkotəkeikei motəhtul pətigəm motəni iəu,§ mətəu-inu itəmäh nautatig kitah min iəu e nətuəuin iən e uək rəhak muva mətəuarus=pa u rəueiu.

16

¹ İəu inətəni pətigəm natimnati min u kəm təmäh məmə nəsotəhlmən iən e rəhatəmäh nəhatətəiən. ² İlah okəpanotəhgi pətigəm itəmäh e nımə min rəha nuhapuminiən rəhalah;* kəni nipəhriən iən əgin, nian əha ikin tətəuə iətəm nətəmimi okotohamu itəmäh, kəni nıkilah təhti məmə ilah kəutil uək təuvir kəti rəha Uhgın.† ³ İlah okotol natimnati min u, mətəu-inu ilah kotəruru pəhriən Tatə Uhgın, kəni motəruru pəhriən min iəu.‡ ⁴ Mətəu iəu iəkaupən mənı pətigəm natimnati min u kəm təmäh. Kəni nian ilah kinotətuəuin minautol e təmäh, kəni nikitəmäh otəhti məmə iəu iəmənı rəkis natimnati min u kəm təmäh.”

Uək min iətəm

Narmin Rəha Uhgın otəpanol

Kəni İesu təghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, “İəu iəməsəni pətigəmiən natimnati min u kəm təmäh əupən, mətəu-inu iəmətətig kitah min itəmäh. ⁵ Mətəu rəueiu iəkitalig=pən min o rəhak Tatə iətəm təmähli=pa iəu, mətəu itəmäh kəti təsətapuəhiən ohniəu məmə, ‘? İk onəkuvən iə?’ ⁶ Mətəu rəueiu, tol lanu lan məmə iəmənı natimnati min u kəm təmäh, kəni nikitəmäh təmähmə. ⁷ Mətəu iəu iətəni pəhriən kəm təmäh məmə, otəuvir pik o təmäh məmə iəu iəkəgin rəkis e təmäh. Mətəu-inu nəmə iəsəgin rəkis iən e təmäh, kəni ko İasiru§ təsuvəiən matig itəmäh min. Mətəu nəmə iəu iəkəgin muvən, kəni iəu iəkahlı=pa in tuva matig o təmäh.* ⁸ Kəni nian in otuva, kəni otəgətun nətəmimi rəha nəhue niftəni məmə ilah nol təfəgə tərəh, kəni nətəligiən rəhalah təsəhmen iən o nol iən iətəm təhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nətəligiən rəhalah təsəhmen iən o nakiliən nol iən rəha nətəmimi. ⁹ Narmin u otəgətun ilah məmə ilah nol təfəgə tərəh,† mətəu-inu kəsotəhatətəiən lak. ¹⁰ Narmin u otəgətun ilah məmə nətəligiən rəhalah in təsəhmen iən o rəhalah nəhruahru iən e nəhmti Uhgın,‡ mətəu-inu iəu iəkitalig=pən min o rəhak Tatə, kəni itəmäh onəsoteruhiən iəu. ¹¹ Narmin u otəgətun ilah məmə nətəligiən rəhalah in təsəhmen iən o nakiliən nol iən rəha nətəmimi, mətəu-inu Uhgın in tinakil rəkis iərmənig rəha nəhue niftəni u, Setən.§

¹² “İəu iatəs əhanəh natimnati tepət min məmə iəpanəni kəm təmäh. Mətəu rəueiu əha, ko nəsotəs rəfin iən ilah. Tiəkis pik o təmäh.* ¹³ Mətəu nian Narmin rəha Nipəhriən iən otuva,† in otit itəmäh, mol məmə itəmäh nəkotəhrun nipəhriən iən min rəfin. In ko təsəni aruiən rəhan əmə nəghatiən. In otəni pətigəm əmə natimnati min u in tətətəu o Tatə Uhgın. Kəni in otəni=pinə min kəm təmäh natimnati min u nian kəti okəpanəhuva. ¹⁴ In otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni mətəni pətigəm kəm təmäh. E nol iən u, in otəfəri iəu. ¹⁵ Natimnati min rəfin rəha Tatə Uhgın, in rəhak.‡ Tol lanəha, kəni iəu iətəni məmə, Narmin u, in otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni matol əpu nıpət iən kəm təmäh.”

* **15:21** Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Uək 5:41; 1Pitə 4:14; Nəh 2:3 † **15:21** Jon 16:1-3 ‡ **15:22** İesu tinuva kəni mol əpu rəhalah nol iən tərəh, kəni mol suaru o nitisiən ilah e təfəgə tərəh. Mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni kəutəməki məmə inko İesu tatol əpu nol iən tərəh min rəhalah. Tol lanəha, ilah kotəpəh in kəni mautohtəu=pən napinapuiən mapirəkis nəhəgəhəgiən, kəni nati u in təfəgə tərəh asoli. (Jon 3:19-21; 9:39-41) § **15:22** Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 * **15:24** Jon 5:36; Mat 11:20-24 † **15:25** Sam 35:19; 69:4 ‡ **15:26** Jon 14:26 § **15:27** Luk 24:48; Jon 21:24; 1Jon 1:2; 4:14 * **16:2** Jon 9:22; 12:42 † **16:2** Uək 26:9-10 ‡ **16:3** Jon 15:21; 1Jon 3:1 § **16:7** Jon 14:16 * **16:7** Jon 7:39 † **16:9** Jon 15:22 ‡ **16:10** Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Tait 3:5; 1Pitə 3:18 § **16:11** Jon 12:31 * **16:12** Mak 4:33 † **16:13** Jon 14:17 ‡ **16:15** Jon 17:10

Otásuváhian koteruh Iesu

¹⁶ Kani Iesu tani=pán mämä, “Otásuváhian onáoteruhian iau, mätəu uərisig ko, tásuváhian, kani onəmanoteruh min iau.”[§]

¹⁷ Kani nətəmimi min nəuvein rəhan, ilah kəutətapuəh-ətapuəh kəm lah min mämä, “? Nəghatian u, nipətin nak? In tətəni kəm tah mämä, ‘Otásuváhian onáoteruhian iau, mätəu uərisig, otásuváhian, nəmanoteruh min iau.’ Kani in tani mämä, ‘Mätəu-inu iau iatuvən o Tatə Uhgín.’”¹⁸ Nəghatian u, ‘otásuváhian’ nipətin nak? Kitah kotəruu nəghatian min əha in tətəni.”

¹⁹ Kani Iesu tinəhrun rəkis mämä ilah kotalkeikei mämä okotətapuəh o nati kəti ohni, kani tani=pən kəm lah mämä, “?Təhro? Iəu iəməni mämä, ‘Otásuváhian itəmah nəoteruhian iau. Mätəu uərisig, tásuváhian onəmanoteruh min iau.’ ?Kani rəueiu nəutətapuəh o tamah min o nipəti nəghatian u? ²⁰ Nipəhríanian agin u iətəni mämä, itəmah nikitəmah otahmə, itəmah onəkotasək pik,* mätəu nətəmimi rəha nəhue niftəni, nikelah otəgían. Itəmah onəkotətu tarah pik agin, mätəu nahməian rəhatəmah otəuhlin=pa e nəgíanien.† ²¹ Nian nəmə tinuəkir mämä pətan kəti otəmək, kani in otətəu tarah, mätəu-inu tinol nian rəhan mämä otətəu nahməian əha. Mätəu uərisig, nəmə nətín tinair rəkis, kani in nikin təsəhti minian nahməian əha. In nikin tətəgían pik mätəu-inu nətín tinair=pa e nəhue niftəni. ²² Kani təhmen əmə, rəueiu əha itəmah nəutətu tarah. Mätəu uərisig, konu iəu iəkeruh min itəmah. Konu nikitəmah otəgían pik, ko iətəmimi kəti təsol minian itəmah nikitəmah tahmə min. ²³ O nian əha, itəmah onəsotətapuəh minian o nati kəti ohniəu. Nipəhríanian agin u iətəni kəm tamah mämä, nəmə itəmah nəkotətapuəh e nati kəti o Tatə Uhgín e nərgək, kani in otəfinə kəm təmah.‡ ²⁴ Mətuərus=pa u rəueiu, itəmah nəotətapuəh əhanəhian e nati kəti e nərgək. Otətapuəh lan e nərgək, kani onəkotos, mämä nikitəmah otəgían məri məriaueh.”[§]

Iesu təmēpahu rəkis e natimnati min

rəha nəhue niftəni

²⁵ Kani Iesu tətəghati əhanəh matuvən mətəni mämä, “Iəu iətəni=pinə natimnati min u e nəghatian əuhlin, mətəni kəm təmah.* Mätəu nian əha ikin tətəva, iətəm iəu iəsəni minian nəghatian əuhlin lan, mätəu oiəkanus=pinə rəhak Tatə kəm təmah e nolian kəti mämä itəmah onəkotəhrun vivi in lan. ²⁶ E nian əha, itəmah onəkoteasie e natimnati kəm rəhak Tatə e nərgək, mätəu iəu iəsəniə mämä iəu iəkuvən e nərgitəmah measie e natimnati ohni† ²⁷ mätəu-inu Tatə Uhgín, in əmə tolkeikei pik itəmah. In tolkeikei itəmah mätəu-inu itəmah nəkotəkeikei iəu, kani itəmah nəmotəhatətə mämä iəu iəmsipən lan. ²⁸ Iəu iəmsipən e Tatə Uhgín, muva e nəhue niftəni u. Konu rəueiu otásuváhian kani iəkəpəh min nəhue niftəni u, mitəlig=pən min o Tatə Uhgín.”

²⁹ Kani nətəmimi min rəhan kəutəni mämä, “In konu! !Rəueiu əha ik nəsəghati əuhlin minian! Ik nətəni əhruahru əmə kəm timah. ³⁰ Rəueiu əha inotəhrun mämä ik nəkəhrun natimnati rəfin agin, kani nati ənpəpin nəmə iətəmi kəti təsətapuəh əhanəhian nati kəti ohnik, mätəu ik nəkəhrun nuhalpinian nəghatian min rəfin iətəm kəsətapuəh əhanəhian lan. Kani nati u, tol kani itəmah iəkotəhrun mämä ik nəmsipən e Uhgín.”

³¹ Kani Iesu tani=pən kəm lah mämä, “?Nipəhríanian, itəmah ninotəni nipəhríanian lak u rəueiu?‡ ³² Itəmah otətəlig-to lan, nian əha ikin tətəva, nipəhríanian mämä nian əha tiniet pətigəm=pa rəkis, iətəm nətəmimi okotəgəu rəkis itəmah, nəkotəiu atiti, məhuvən imətəmah min ikin, motəpəh iəu, iəu pisin əmə.§ Mätəu ko iəu iəsən pisin əməian, mätəu-inu nian rəfin rəhak Tatə tətətig itimlau min.*

³³ “Iəu iəməni pətigəm rəkis natimnati min u kəm təmah, mämä otol nəməlinuian otətig e nikitəmah mätəu-inu nəutətig lak.† E nəhue niftəni u, nahməian otepət o təmah,‡ mätəu sotəgíanien, motəhtul məha-məha,§ mätəu-inu inəpahu rəkis nəsanəniəniə rəha nəhue niftəni.”*[§]

17*Iesu təməfaki aru ohni*

¹ Nian Iesu təməghati rəkis, kani məsal-pəri ilis e neai, kani məməfaki mətəni mämä,

§ 16:16 Jon 14:18 * 16:20 Mak 16:10 † 16:20 Jon 20:20 ‡ 16:23 Mat 7:7 § 16:24 Jon 15:7-8 * 16:25 Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6 † 16:26 Kitah kotəhrun nuvaiəni o Uhgín e nəfəkian, təhmen əmə e kəlkəlah min kəutəhuvən o rəhalah min tata nətəm kotalkeikei ilah. Iesu təməfaki o nati kətəh əmə, inu, mämä Uhgín oteruh itəh mämä kotəhruahru e nəhmtin (Rom 8:34; Hip 7:24-25; 1Jon 2:1-2). Kani tol lanəha, kitah kotəhrun nuvəniəniə moteasie e natimnati o Uhgín. ‡ 16:31 Jon 4:23 § 16:32 Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27 * 16:32 Jon 8:29 † 16:33 Jon 14:27 ‡ 16:33 Jon 15:18-21 § 16:33 Mak 13:9 * 16:33 Rom 8:37; 1Jon 4:4; 5:4; Nəh 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7

“Tatə, rəhak nian tinuva rəkis. Iəu iəkolkeikei məmə ik onəkəfəri nərgi Nətim, məmə in min otəmanəfəri nərgəm,* ² mətəu-inu ik nəməfən nəsanəniən mine nepətiən kəm in, məmə in otarməngi e nətəmimi rəfin,† kəni məhrun min nəfanian nəmiegəhian itulin kəm lah min u, nətəm ik nəməfən min ilah kəm in. ³ Kəni nəmiegəhian itulin u, nipətin u məmə nətəmimi okotəhrun ik, iətəm ik əmə u ik Uhgīn pəhrīan,‡ kəni motəhrun min Iesu Kristo u, ik nəmahlī=pa.§ ⁴ Iəu iəməfəri nərgəm e nəhue niftəni u,* kəni inol rəfin uək iətəm ik nəməfa kəm iəu məmə iəkol.† ⁵ Tatə, rəueiu əha, tinol nian rəham məmə onəkəs iəu iəkuvnə mətətig kilau min ik. Əfəri iəu məfa nepətiən əhagəhag kəm iəu, təhmen əmə məmə inu, iəmos aupən kilau min ik e nian niftəni u tətətikə əhanəh.‡

Iesu təməfaki o rəhan min

⁶ “Nətəmimi min u nətəm ik nəmos rəkis ilah o nəhue niftəni məfa ilah kəm iəu, iəu iəmatol əpu nərgəm kəm lah, məmə ilah okotəhrun ik.§ Aupən, ilah rəham min nətəmimi, mətəu rəueiu ik nəməfa ilah e nəhlmək, məmə ilah rəhak min nətəmimi. Ilah kəmautohtəu=pən rəham nəghatīən, ⁷ kəni rəueiu əha, ilah kotəhrun məmə, natimnati min u ik nəməfa kəm iəu, ilah kautsipən əmə ohnik. ⁸ Ilah kotəhrun natimnati min u, mətəu-inu ik nəmāni=pa rəkis nəghatīən kəm iəu, kəni iəu iəməni=pən kəm lah, kəni ilah kauts e nikilah. Kəni ilah motəhrun məmə nipəhrīənian agin məmə iəu iəmsipinə lam, kəni mətəhatətə lak məmə ik nəmahlī=pa iəu.

⁹ “Iəu iətəfaki o lah min u. Iəu iəsəfakīən o nətəmimi rəha nəhue niftəni, iətəfaki əmə o nətəmimi min u nətəm ik nəməfa ilah kəm iəu, mətəu-inu ilah u rəham min. ¹⁰ Nətəmimi min u iatos, ilah rəfin rəham, konu ilah rəfin u nətəm ik nətəs, ilah rəhak.* Kəni nətəmimi min u, ik nəmol ilah məmə nəmiegəhian rəhalah tətəfəri nərgək.

¹¹ “Rəueiu əha iətuva ohnik, kəni təsuvəhīən iəu iəsətigīən u e nəhue niftəni u. Mətəu nətəmimi min u, ilah okotətig əhanəh e nəhue niftəni u. Tatə, ik nəkəhruahru agin. Onəkəskəlīm nətəmimi min u kotətig vivi e nəsanəniən rəha nərgəm u ik nəməfa kəm iəu, məmə ilah okotətig kətīəh əmə, təhmen e lau, kilau kətīəh.† ¹² Nian iəu iəmətətig itimah min ilah, kəni mətəpālī təuvir;‡ o lah, e nəsanəniən e nərgəm əmə iətəm ik nəməfa kəm iəu. Iəu iəmateh vivi ilah, iəməsairuauīən e kətī.§ Kətīəh əmə u iətəm nətī nərəkīnīən, inko Uhgīn otəkeikei məhlī=pən e Nīgəm Asolī.* Konu nati əha otol lanəha, məmə otol nəghatīən e Nauəuə Rəha Uhgīn otuva mol nipəhrīənian.

¹³ “Rəueiu əha, iətuva ohnik, mətəu iətəni nəghatīən min u nian iətətig e nəhue niftəni, məmə ilah min, nikilah otəgīən məri məriəuəh, təhmen əmə məmə iəu nikik tətəgīən. ¹⁴ Iəu iəməni pətīgəm rəham nəghatīən min kəm lah. Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəsotolkeikeiən ilah, kəutəmək e lah,† mətəu-inu ilah səniəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni,‡ təhmen əmə məmə iəu səniəmə iətəni rəha niftəni u.

¹⁵ “Iəu iəsətapuəhīən ohnik məmə onəkəs rəkis ilah e nəhue niftəni u. Mətəu iəkolkeikei məmə ik onəkəhtipəsīg e iətəmi tərāh u Setən, məmə otəsuvaiən mərəkīn ilah. Ik nəkəpālī təuvir§ o lah.*

¹⁶ “Iəu, səniəmə iətəmimi rəha nəhue niftəni u. Kəni tol lanəha, ilah min səniəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni. ¹⁷ Rəham nəghatīən in nipəhrīənian rəfin. Onəkəl rəham nəghatīən məmə in otol uək e nəmiegəhian rəhalah məmə ilah nətəmimi pəhrīan rəham motəsīm motəhruahru.† ¹⁸ Ik nəmahlī=pa iəu, iəkuva e nəhue niftəni u,‡ kəni təhmen əmə, iəu inətahlī pətīgəm min ilah, kəutəhuvən e nəhue niftəni.§ ¹⁹ Kəni iəu iətəfinə aru iəu məmə iəkəsim o nolīən nəpəkəuīən rəham,* məmə iəkəsiru e nətəmimi min u, məmə ilah min okotasīm motəhruahru, kəni ilah nətəmimi pəhrīan rəham.†

Iesu təməfaki o nətəm okəpanotəhatətə lan

²⁰ “Iəu iəsəfaki əməiən o nətəmi min u, mətəu iətəfaki min o nətəmimi min u nətəm okəpanotəhatətə lak e nəghatīən rəha nətəmimi min u. ²¹ Tatə. Iəu iətəfaki o lah, məmə ilah rəfin okəhuva kətīəh əmə, təhmen=pən əmə məmə inu kilau kətīəh əmə, kəni iətəhtul=pinə lam, kəni ik nətəhtul=pa lak. Iətəfaki məmə ilah okəhuva kətīəh əmə kitah min ik, məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhatətə məmə ik nəmahlī=pa iəu.‡ ²² Ik ninəfa rəkis

* 17:1 Jon 12:23; 13:31,32 † 17:2 Dan 7:14; Mat 28:18; 1Kor 15:27-28 ‡ 17:3 Jon 17:25,26 § 17:3 Fil 3:8

* 17:4 Jon 13:31 † 17:4 Jon 19:30 ‡ 17:5 Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 § 17:6 Jon 1:18 * 17:10 Jon 16:15 † 17:11 Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 ‡ 17:12 “Mətəpālī təuvir,” nipətin u, iəmateh vivi məmə nati kətī təsərəkīnīən, məsal vivi o lah. § 17:12 Jon 6:39 * 17:12 Inu Jutəs. Jon 6:70,71 † 17:14 Jon 8:23; 15:19 ‡ 17:14 1Pitə 2:11 § 17:15 “Onəkəpālī təuvir;” nipətin u, oteh vivi məmə nati kətī təsərəkīnīən ilah. * 17:15 Mat 24:24; Jon 8:44; 1Pitə 5:8 † 17:17 Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1Pitə 1:16 ‡ 17:18 Jon 3:17 § 17:18 Jon 20:21; Mat 28:18-20 * 17:19 Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1Kor 11:24; Dut 15:19,21; Tait 2:14; Hip 9:14 † 17:19 Hip 10:10 ‡ 17:21 Jon 3:17

nepətiən[§] kəm iəu, kəni iəu iətəfən pəti nepətiən rəhak kəm lah, məmə ilah okəhuva kətiəh əmə təhmen əmə məmə kilau katuol kətiəh.*²³ Iətəhtul=pən e nikilah, kəni ik nətəhtul=pa lak. Tol lanəha, iətəfaki məmə, ilah okəhuva kətiəh əmə e natimnati min rəfin məmə nətəmimi min u rəha nəhue niftəni, ilah okoteruh motəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu, kəni məmə ik nəmolkeikei rəham nətəmimi[†] təhmen əmə məmə inu, ik nəmolkeikei iəu mine.

²⁴ “Tata, ik nəməfa ilah u e nəhlmək məmə ilah rəhak min, kəni iəu iəkolkeikei məmə ilah okotəhrun nuvaian ikin ko iətəm iəu min iəkuvən ikin,[‡] məmə ilah okoteruh nepətiən əhagəhag rəhak[§] iətəm iəu iatos. Nepətiən əhagəhag u, ik nəməfa kəm iəu, mətəu-inu ik nəmolkeikei iəu aupən agin nian niftəni u təmatikə əhanəh.*

²⁵ “Tata, ik nəkəhruahru agin.[†] Nətəmimi rəha niftəni u, ilah kotərru ik,[‡] mətəu iəu iəkəhrun ik. Kəni nətəmimi min u rəhak min, ilah kotəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu.[‡] ²⁶ Iəu iamol əpu ik kəm lah, məmə ilah okotəhrun vivi ik,[§] konu iəu, oiəkəkeikei matol əpu ik lanəha, məmə nolkeikeiən rəham otinpi vivi nikilah,* kəni məmə iəu aru oiəkətig e nikilah. Nolkeikeiən u iətəghati lan, in nolkeikeiən rəham, təhmen məmə inu ik nəkolkeikei iəu lan.”[†]

18

Tikimīr min rəha Iesu kəməhuva motaskalim in

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ Nian Iesu təmaupən məfaki rəkis, kəmohiet e taun u, kəni motəhapumīn=pən e nītəni=pən e nīpəg ləuahtəni kəti, nərgin u, Kitron. Kəni ikin əha, kəmərfei niği olif tēpət ikin. Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi min kəməhuvən e niki niği min əha.

² Kəni Jutəs u, iətəmimi u uərisig in otəpanegəhan e Iesu kəm rəham min tikimīr, in tinəhrun rəkis ikin əha, mətəu-inu nian nəuvein, Iesu mine rəhan min nətəmimi ilah kəutəhapumīn ilah min ikin.*³ Kəni pris asoli min mine Farəsi min kəmotahli=pən soldia min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgīn kəhuva motəh Jutəs. Kəni Jutəs təmit ilah mine soldia min nəuvein rəha nətəm Rom, mit ilah məhuvən e niki niği olif əha. Ilah kəutəmki nəuanisiə, mine lait min, mine natimnati rəha nəluaginian.[†]

⁴ Iesu tinəhrun rəkis məmə natimnati min u, in otuva tol lanu lan, mətəu in təmalieuək muvən o lah, kəni mətəpuəh o lah məmə, “Itəmah nəutsal e pəh u?”

⁵ Ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iətəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu.” Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Mə Iəu u inu.”^{‡§} (Kəni Jutəs, suah u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmiləh, in tətəhtul ilah min.)[‡] Kəni nian Iesu təməni məmə, “Mə Iəu U Inu,”* ilah kəmotan e nəmtəhlah mohtəlig, moteiuaiu motəmei e niftəni.[†]

⁷ Kəni Iesu tatig mətəpuəh min o lah məmə, “?Itəmah nəutsal e pəh konu?”

Kəni ilah kotəni məmə, “Iətəm Nasərit kəti, nərgin u Iesu.”

⁸ Kəni Iesu təni=pən məmə, “Inəni=pinə rəkis kəm təmah məmə, ‘Mə Iəu u inu.’^{‡§} Nəmə itəmah nəutsal lak, kəni təuvir məmə nəkotəpəh nətəmimi min u, kəutəhuvən lahuənu.”[‡] ⁹ In təməni lanəha məmə nəghatiən u iətəm in tinəni rəkis in otol nīpəhrīənīən lan. Nəghatiən u təməni məmə, “Tata, nətəmimi min u nətəm nəmələhu=pən ilah e nəhlmək, ko iəsairəuauian e kəti.”*

¹⁰ Saimon Pitə təmatələs rəhan kəti nau rəha nəluaginian. Kəni əmeiko, in təmeuvi pətigəm uəhai əmə rəhan nau, mauəh lan mohatuv rəkis nīmatəlgī ioluək kəti rəha pris asoli agin, nīmatəlgīn maru. Nərgi suah kəha, Malkəs.

[§] 17:22 Jon 1:14 * 17:22 Jon 14:20 † 17:23 Jon 16:27 ‡ 17:24 Jon 12:26 § 17:24 Nətəm kəutəfaki kəutəh nepətiən rəha Iesu nəuveitin u rəueiu, (Jon 1:14; 2Kor 3:18). Mətəu kitah kotəhrun məmə nəmə otitəlig=pa, kitah okotəhmen lan, mətəu-inu e nian əha, okoteruh əsas rəhan nepətiən əhagəhag e nəhmtitah (1Jon 3:2). Nepətiən əhagəhag rəha Iesu iətəm rəhan nətəmimi min ilah okoteruh, inu rəhan nepətiən məmə in Uhgīn, nepətiən əhagəhag əha iətəm in təmos aupən niftəni təpənətig. * 17:24 Jon 1:1-3; 1:14; 1Pitə 1:20 † 17:25 Sam 119:137; Rom 3:26 ‡ 17:25 Jon 15:21; 16:3 § 17:26 Jon 17:6 * 17:26 E fes u, nīpətin keiu. Kətiəh, Iesu tətəfaki məmə Tata Uhgīn otolkeikei rəhan min nətəmimi, təhmen əmə məmə in tətəlkeikei Iesu. Mətəu in tətəfaki min məmə rəhan nətəmimi okotolkeikei ilah min təhmen əmə məmə Tata Uhgīn in tətəlkeikei Iesu. † 17:26 Jon 15:9; Rom 5:5 * 18:2 Luk 21:37; 22:39 † 18:3 Uək 1:16 ‡ 18:5 “Iəu u inu.” – Afīn-to futnot e Jon 8:24. § 18:5 Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * 18:6 “Iəu U Inu.” – Afīn-to futnot e Jon 8:24. † 18:6 Nəh 1:17 ‡ 18:8 “Iəu u inu.” – Afīn-to futnot e Jon 8:24. § 18:8 Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 18:6 * 18:9 Jon 6:39; 10:28; 17:12

¹¹ Mætəu Iesu tənı=pən kəm Pitə məmə, “Əfən rəham nau e nımeın. Ik onəkəkeıkeı məhrun məmə nahməın u rəhak,† iətəm Tatə Uhgın in təməfa kəm iəu, kəni iəu iəkəkeıkeı mətəlg əmə lan, mol.”‡

İlah kəmotələs İesu məhuvən təhtul aıpən e nəhmı Anəs
(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)

¹² Kəni soldıə mın rəha nətəm Rom mıne iətəmi asoli rəhalah, mıne soldıə mın rəha nətəm İsrəl, kəmotəkəlm İesu, kəni motəlis-ərain nəhlmin. ¹³ Kəni kəmotəupən motələs in məhuvən təhtul e nəhmı Anəs. Anəs u inu, in rəhn-ıəuanıən Kaiəfəs. Kaiəfəs u inu, in pris asoli agın e nu əha. § ¹⁴ Kəni Kaiəfəs u inu, in aıpən təməni kəm nətəm asoli rəha nətəm İsrəl məmə təuvır pik məmə iətəmımi kətıəh əmə otımıs o nətəmımi, tapırəkıs məmə nətəmımi rəfin okohmıs.*

Pitə təməni məmə
in təruru İesu

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Kəni Saimon Pitə mıne iətəmımi kətı mın rəha İesu, ilau kəmiəuərisig e İesu. İətəmımi u kətı mın rəha İesu, pris asoli agın in təhrun vivi. Tol lanəha, in təmıtəu=pən İesu, muvən əpəha imə e iat rəha nımə rəha pris asoli agın u. ¹⁶ Mətəu Pitə in təmətəhtul əmə e ket. Kəni iətəmımi kətı mın u rəha İesu, iətəm pris asoli agın təhrun vivi, in təmıet muva ihluə, kəni mənı=pən kəm pətan u iətəm tətəhtul o ket. Kəni in təmıt Pitə mıan imə. ¹⁷ Kəni əmeıko, pətan mıtə u iətəm tətəhtul o ket, təməfu Pitə kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Eı, ik mın u iətəmımi rəha suah kəha?”

Mətəu Pitə tənı məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmımi.”

¹⁸ Kəni e nıan əha, in nıan rəha nətəpıən, kəni nolək mın rəha pris asoli agın, mıne soldıə mın, ilah kəmotəhli nıgəm e nəmtəhli nıgəm, kəni məutəhtul tıtəlau lan, məutətogəm. Kəni Pitə mın, in təmuvən mətəhtul, mətətogəm e nıgəm.

Pris asoli agın təməghatı
kəm İesu

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Kəni pris asoli agın tətəpuəh e natımnatı mın o İesu. Tətəpuəh o nətəmımi mın rəhan mıne nəghatıən mın rəhan iətəm təmətəni mətəgətuən ilah lan.†

²⁰ Kəni İesu tətəni=pən kəm in məmə, “İəu iəmətəni rəhak nəghatıən mın e nəhmı nətəmımi. Nıan rəfin, iətəgətuən nətəmımi lan, əpəha e nımə mın rəha nuhapumınıən, kəni əpəha e Nımə Rəha Uhgın, iətəm nətəm İsrəl kətəharəg ikın nıan rəfin. İəu iəsəhluəıgıən e rəhak nəghatıən mın. ²¹ ?Təhro nəkətəpuəh lanu lan kəm iəu? Təuvır məmə nəkuvən mətəpuəh o nətəmımi kəmotətəu rəhak nəghatıən mın. İlah kətəhrun vivi natımnatı mın u iətəm iəməni.”‡

²² Nıan İesu təmətəni nəghatıən əha, kəni soldıə kətı iətəm tətəhtul e Nımə Rəha Uhgın, in tətəhtul əha ikın, təməm nıkapın, kəni mənı məmə, “?Nətəni lanko e pris asoli agın o nak?”

²³ Kəni İesu tənı=pən kəm in məmə, “Nəmə iəməni nəghatıən nəuveın kəsotəhrəuəhrıən, təuvır nəkəni pətıgəm. ?Mətəu nəmə rəhak nəghatıən mın kətəhrəuəh əmə, təhro nəkəm iəu?”

²⁴ Kəni əmeıko Anəs təhli=pən İesu tıvən o pris asoli agın u Kaiəfəs. Mətəu təmətəmki əhanəh nıləuis u kəməlis-ərain lan.

Pitə tınəni mın məmə
təruru İesu

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

† **18:11** Nıan İesu tənı məmə, “Ik onəkəkeıkeı məhrun məmə nahməın u rəhak,” nəghatıən Kırıs əhrəuəh tətəni məmə, “?Oıəkəmmın-pən e kap u iətəm rəhak Tatə otəfa kəm iəu?” E nəghatıən Kırıs, “oıəkəmmın-pən e kap” in nəghatıən əuhlin, nıpətın u, məmə İesu tətəgəhan lan məmə in otos nahməın u iətəm otuva ohni nıan Uhgın otol nalpınıən kəm in o nolıan tərəh mın rəha nətəmımi rəfin. ‡ **18:11** Mat 20:22 § **18:13** E nıan rəha Oltestımın, kətəfəri pris asoli agın mın kəutəhtul mətəuərus nıan ilah okohmıs. Mətəu e nıan Jon təmətəi nauəuə u lan, nətəm Rom kəmotəuhlin nətəlgıən əha, motol məmə iətəmi tatol pris asoli agın, okəkəkeıkeı kətəfəri nıtəın, məmə iətəmi kətı in otəsərməngıən nıan təfəməh. E nu 6 AD, nətəm Rom kəmotəfəri Anəs məmə in otuva pris asoli agın, konu e nu 15 AD, kəmotəsıəhu in e rəhan uək, kəni motəfəri Kaiəfəs məmə tatos nımeın. Mətəu Anəs in tatos əhanəh nərməngıən e nətəlgıən rəha nətəm İsrəl, kəni nətəm İsrəl kətəni əhanəh məmə in pris asoli agın. * **18:14** Jon 11:49-51 † **18:19** Nətı əpnəpın məmə Kaiəfəs in pris asoli agın e nu əha (fes 13), mətəu Anəs in tatos əhanəh nəpətıən rəha pris asoli agın kətı, mətəu-inu in pris asoli aıpən ikın. Kəni fes u tətəghatı e Anəs. (Jon 18:24; Luk 3:2; Uək 4:5-6). ‡ **18:21** Lou rəha nətəm İsrəl tətəni məmə iətəmımi kətı ko təsəni pətıgəm əruıən in e kot. Mətəu pris asoli agın tətəpuəh o İesu məmə otəni pətıgəm əru in.

²⁵ Kəni Saimon Pitə təhtul əhanəh mətətoğəm e nigəm. Kəni kautətapuəh ohni məmə, “?Ei, ik min u, ik iətəmi rəha iətəmi əha?”

Mətəu Pitə təni məmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmi.”

²⁶ Kəni əmeiko, ioluək kəti rəha pris asoli agin, in nauaniləuis kəti rəha suah u Pitə təmətahtuv matəlgin əupən, in təməni məmə, “?Nikik təhti məmə iəmeruh ik itəmah min əpəha e niki nigə olif, uə kəpə?”

²⁷ Mətəu Pitə təni məmə, “!Kəpə! Səniəmə iəu.”

Kəni rəueiu agin min, mənig kəti təkəkə. §

*Iesu in təməhtul əupən
e nəhmti Pailət*

(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Kəni ləpləpin agin, kəmotələs Iesu mohiet e nimə rəha Kaiəfəs, məhuvən e nimə rəha Pailət. Pailət in iətəm Rom, mətəu in tatos narmənigian asoli Isrel. Nətəm Isrel kautos nətuəkəmiən kəti rəhalah, ilah kəsəhuvənian e nimə rəha Ianihluə kəti. Nəmə okəhuvən imə, kəni ilah kautəni məmə ilah kotəmikmik e nəhmti Uhgın, kəni ilah ko kəsotunian nauanlian rəha lafet rəha Pasova. * † ²⁹ Nətuəkəmiən u rəhalah, tol kəni Pailət in təmiet e rəhan nimə, muva ihluə məmə oteruh ilah. Kəni in təmətapuəh məmə, “?Nipəgnəmtin nak u itəmah nauteh=pən e suah u?”

³⁰ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “! Nəmə suah u in təsatgəhlian lou, kəni iəsotələsian məhuva ohnik!”

³¹ Kəni Pailət təni=pən kəm lah məmə, “Təuvir məmə itəmah onəkotələs in məhuvən, kəni itəmah motakil, titəu=pən lou min rəhatəmah.”

Mətəu ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Mətəu nətəm Rom əmə ilah kotegəhan məmə kəhrun nohamuiən itəmi.” ³² Iesu təmətəni əupən məmə in otimis lanəha, † kəni natimnati min u kəmol məmə nəghatian min u rəhan okəhuva motol nipəhriənian.

³³ Kəni əmeiko Pailət tuvən min imə, kəni mauin e Iesu tuva məhtul əupən e nəhmtin, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kig rəha nətəm Isrel?” §

³⁴ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Ik aru əmə nətətapuəh lankonu lan, uə nətətapuəh mətəu-inu nətəmi kəutəni=pinə iəu kəm ik?”

³⁵ Kəni Pailət təni=pən məmə, “?Təhro? !? Ik nikim təhti məmə iəu iətəm Isrel kəti u!? Nətəmi imə ikin əmə mine pris asoli min rəham, ilah kəmotegəhan=pa lam e nəhlmək. ?Ik nəmol nati nak?”

³⁶ Kəni Iesu təni məmə, “Iəu, iəsolian kig rəha niftəni u. Nəmə iəu kig kəti təhmen e kig min rəha nəhue niftəni u, kəni rəhak nətəmi min okotəluagin, motoh nətəmi min u kotolkeiki məmə okotəfən iəu e nəhlmə nətəmi asoli rəha nətəm Isrel. Mətəu iəu səniəmə kig kəti rəha nəhue niftəni u.” *

³⁷ Kəni Pailət təməni məmə, “Pəhriən. Ik kig kəti ko.”

Kəni Iesu təni məmə, “Ik nəməni məmə iəu kig kəti. Iəu iəmair=pa e nəhue niftəni u o nati kətiəh əmə, məmə iətəhtul pətigəm mətəni pətigəm nipəhriənian. † Kəni iətəmi iətəm nikin tagian məmə otitəu=pən nipəhriənian, kəni in tatətəlig e rəhak nəghatian.” ‡

³⁸ Mətəu Pailət təni=pən kəm in məmə, “?Nak u, nipəhriənian?”

*Pailət təmakil məmə
Iesu təkeiki mīmīs*

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kəni Pailət təmiet min muvən meh nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, məni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəsəruhian nolian tərəh kəti mine e suah u, iətəm tətəni məmə suah u təməəkkin lou. § ³⁹ Mətəu e nolian rəhatəmah, e nian rəha lafet rəha Pasova, nian rəfin iatitit suah kəti mahli pətigəm e kaləpus. ?Kəni təhro? ?Itəmah nəkolkeiki məmə iəu iəkegəhan lan kəni mītis kig rəha nətəm Isrel?”

⁴⁰ Kəni ilah kotəgət əfəmah mətəni məmə, “!Kəpə! !Itəmah iəkotəpəh suah ko, iəkotolkeiki Parəpəs!” Parəpəs u, in iəkləh kəti, kəni in təmətəluagin mətohamu itəmi məmə otəghi pətigəm kəpmən rəha Rom. *

§ **18:27** Jon 13:38 * **18:28** E fes u, Jon təgəgətuən məmə nətəmi asoli rəha Isrel ilah kəutalkut pik o nitəu-pənian lou əlkələh min rəhalah, mətəu ilah kautol məmə ilah kəutohamu iətəmi kəti timis mətəu-inu kəsotolkeikiən in. † **18:28** Jon 11:55 ‡ **18:32** Iesu təməni məmə in otimis e nigə kəmaluau (Mat 20:19; 26:2; Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Kəni nətəm Rom, ilah kəutohamu nətəmi kautol nərahian, mautətu-pəri ilah e nigə kaluau. Mətəu nətəm Rom kəsotəgəhanian məmə nətəm Isrel, ilah okotəhamu itəmi iətəm tatol nərahian. § **18:33** Mat 2:2; Luk 23:2-3 * **18:36** Luk 17:21; Jon 6:51 † **18:37** Jon 3:32 ‡ **18:37** Jon 8:47 § **18:38** Luk 23:4 * **18:40** Uək 3:14

19

¹ Kani Pailat tæmfæn Iesu e næhlmī rahan min soldia min, kani ilah kæmotalis.* ² Kani kæmotæmki nilæuis iætəm tol nihlin nihlin, motol kæfæfau lan, tæhmen e kæfæfau ræha kig, kani motaharu=pæn e ræhn-kapæ. Kani mæhuvæn=pæn e kot æfæmah kæti kəm in, tol næugi naris lan, tæhmen e kot ræha kig. ³ Kani ilah mæhuva ohni, mæutæuvsan lan, kani mæutæni mæmæ, “Ik u inu, kig ræha nætəm Isrel. Itimah iækotæfæn nisiasian kəm ik.” Kani ilah mautem=pæn æmæ nikapin.

⁴ Kani Pailat tiet min muvæn ihlua, kani mætæni=pæn kəm nætæmimi mæmæ, “Ei, nætæmimi. Iæu iækahli pætīgəm min suah u tuva ihlua, mæmæ itamah onækoteruh-to mæmæ iæu iæsehian nolian tærah lan mine.” ⁵ Kani Iesu tæmiet min muva ihlua. In tæfæfau e kæfæfau u kæmol e læhi iætəm tol nihlin-nihlin, tæhmen e kæfæfau ræha kig, kani matuvæn e kot æfæmah tol næugi naris, tæhmen e kot ræha kig, kani Pailat tæni=pæn kəm lah mæmæ, “!Nætæmimi! !Oteh-to! Suah u inu!”

⁶ Mætæu nian pris asoli min mine soldia min nætəm kætæhtul o Nimæ Ræha Uhgīn kæmotafu, ilah kæmotagæt æfæmah mautæni mæmæ, “!Okætu-pæri e nigī kæmæluau! !Okætu-pæri e nigī kæmæluau!”†

Kani Pailat tæmæni=pæn kəm lah mæmæ, “Intalæh, itamah pisin æmæ, otos mæhuvæn, motætupæri e nigī kæmæluau. Mætæu iæu iæseruhian nolian tærah kæti mine lan.”

⁷ Mætæu ilah kotæni mæmæ, “Ræhatimah kæti æha ikin lou tætæni mæmæ in otækeikei mimis, mætæu-inu in tætæni mæmæ in Næti Uhgīn.”‡

⁸ Kani nian Pailat tæmætæu næghatian u, in tæmægīn pik tæhmin min. ⁹ Kani in tæmatīg muvæn min imæ, mætæpuæh o Iesu mæmæ, “?Ik iætəm iæ?”§

Mætæu Iesu tæsuhalpinian rahan næghatīn. ¹⁰ Kani Pailat tæni=pæn kəm in mæmæ, “?Tæhro næsæni=pæian kəm iæu? ?Ik næsæhrunian mæmæ iæu iætəs nəsænæniæn mæmæ iækahli pætīgəm ik, kani matos min nəsænæniæn mæmæ okæhti=pæn ik e nigī kæmæluau?”

¹¹ Kani Iesu tæni=pæn kəm in mæmæ, “Næmæ Uhgīn tæmæsoliæn nati u, ko ik onæsos aginian nəsænæniæn mæmæ onækakīl iæu.* Tol lanæha, nolian tærah ræha iætæmi u iætəm tæmfæfinæ iæu e næhlmæn, in tærah mæpirækis ræham.”†

¹² Kani tætuæuin e nian æha, Pailat tæmolkeikei mæmæ otæhlman e Iesu. Mætæu nætæmi asoli min ræha nætəm Isrel kætætagæt æfæmah mautæni mæmæ, “Næmæ nækæhlman e suah u mæhli pætīgəm, kani ik sæniamæ iætæmimi ræha Sisæ. Iætæmi kæti u iætəm tætæni mæmæ in kig in tikimīr ræha Sisæ.”

¹³ Kani nian Pailat tæmætæu næghatian u, kani tæmit Iesu muva min ihlua. Kani in tæmuvæn æha ikin kæti, nærgin u, Lou Kæpiel Epīn-Epin, e næghatīn Isrel, in Kapata,‡ kani mætæharægpæri e jeæ ræha nakilīæn. ¹⁴ Tinuækīr mitīgār tæhtul æhruahru, e nian æhruahru ræha nol æpenæpenælan o nolian lafet ræha Pasova.

Kani Pailat tæni=pæn kəm nætəm Isrel mæmæ, “!Ei, nætæmimi min æpæ! !Otafu-to! !Suah u in kig ræhatamah!”§

¹⁵ Mætæu ilah kæmotagæt æfæmah, motæni mæmæ, “!Ohamu! !Ohamu! !Ætu-pæri e nigī kæmæluau!”

Kani Pailat tæmæni=pæn kəm lah mæmæ, “?Itamah nækotelkeikei mæ iæu iækætu-pæri kig ræhatamah e nigī kæmæluau?”

Mætæu pris asoli min kotæni mæmæ, “!Sisæ æmæ u, in ræhatimah kig!”

¹⁶ Kani Pailat tæmegæhan=pæn e Iesu tuvæn e næhlmīlah, mæmæ soldia min ræha Rom okæhuvæn motætupæri e nigī kæmæluau.*

Soldia min kæmotatu-pæri Iesu e nigī kæmæluau
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Kani ilah kæmotælæs Iesu mæhuvæn. ¹⁷ In tætelæs nigī kæmæluau rahan,† miet matuvæn ikin kæti min, nærgin u, Kolkotæ e næghatīn ræha nætəm Isrel. Nipætīn u, “Louipil-uipil.” ¹⁸ Kani ikin æha, kæmotætupæri Iesu e nigī kæmæluau. Kani kæmotatīg motæhti=pæn min iætæmimi mil keiu e nigī kæmæluau keiu min, kæti e nikalīn maru, kæti e nikalīn mæuil, kani Iesu in tæthkūl e nælugin e lau.

* 19:1 Aes 50:6; 53:5 † 19:6 Uæk 3:13 ‡ 19:7 Lev 24:16; Mat 26:63-66; Jon 5:18; 10:33 § 19:9 Pailat tæmatæpuæh lanæha o næhrunian mæmæ namæ tæhro Iesu in uhgīn ækaku kæti, uæ namæ tæhro nīkin tæthæhti mæmæ Iesu in iætəm e nitæni pisin kæti kani iætæ-pisin kæti in otakīl nolian rahan (Luk 23:6-7). Iesu tinuhalpin rækis næghatīn rahan, mætæu Pailat tæmæsæniæn nipæhrīnīan lan (Jon 18:36-38a; Aes 53:7). * 19:11 Rom 13:1 † 19:11 Jon 18:30; Uæk 3:13 ‡ 19:13 Kapata in ikin kæti kæmalīn kæpiel iætəm tepīn-epīn min ikin, kol tæhmen æmæ e simen. § 19:14 Jon 19:19,21-22 * 19:16 Pailat in tæhrun æmæ mæmæ Iesu nati tærah tīkæ lan, mætæu in tæhrun min mæmæ namæ tæsolīan nikilah, okotel nærahian, kani Sisæ u kig ræha Rom tæhrun nærækīan lan e uæk rahan. † 19:17 Luk 14:27

¹⁹ Kəni Pailət tənəni kətəi rəkis nəghatjən kəti, kələs kan kəhti=pən e rəhn-kapə nigj kəməluu. Nəghatjən u tətəni məmə,

IESU
IƏTƏM NƏSƏRİT
KIG RƏHA NƏTƏM İSREL[‡]

²⁰ Kəni nətəm İsrəl tepət, ilah kotəfin nəghatjən u, mətəu-inu ikin əha kəmotəhti=pən İesu ikin, in iuəkir əmə o taun.[§] Kəni nəghatjən u, kəmətəi rəkis e nəghatjən rəha nətəm İsrəl, mine nəghatjən rəha nətəm Rom, mine nəghatjən rəha nətəm Kris.

²¹ Kəni pris asoli min rəha nətəm İsrəl, kəməhuvən mətəni=pən kəm Pailət məmə, “Onəsətəiən məmə, ‘Kig rəha nətəm İsrəl.’ Təuvir mə onəkətəi məmə, ‘Suah u in tətəni məmə in kig rəha nətəm İsrəl.’”^{*}

²² Mətəu Pailət tənəni məmə, “!Kəpə! Nati iətəm iəmətəi təmähli əmə lanəha.”

Soldiə min kəmotəuəri natimnati rəha İesu

²³ Kəni nian soldiə min kəmotəhti-pəri rəkis İesu e nigj kəməluu, kəni motos rəhan napən, kəni mətəuəri nəhmtin kuvət, mətəu-inu soldiə min ilah kuvət. Mətəu kot əfəmäh rəhan, iətəmimi iətəm in təmol napən, təməsilpiniən napən lan, in təmol əripiə əmə napən əha.

²⁴ Kəni soldiə min u kinotəni-əni kəm lah min məmə, “Ei, təsəuviriən məmə okotəaris nati u. Təuvir məmə okotatu əmə e tais ohni. Kəni iətəmi tol win lan, in tos rəhan u kot.” Nati u təmiet məmə otol nəghatjən rəha Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol nıpəhrjənən, u tənəni məmə, “İlah kəmotəmki rəkis rəhak napən. İlah kəmotəuəri e lah min.

Kəni ilah kəmotatu e tais məmə otəgətun məmə pəh otos napən min əha.”[†]
Kəni tol lanəha, soldiə min kəmotol pəhrjən lanəha.[‡]

İesu mine rəhan məmə

²⁵ Kəni iuəkir əmə o nigj kəməluu rəha İesu, nıpətan kuvət kəmautəhtul əha ikin. Məmə rəha İesu, mine pia rəhan məmə, mine Meri kəti min, pətan rəha Klopəs, mine iahunin kəti min Meri pətan Maktələ.[§] ²⁶ Kəni nian İesu təmeruh rəhan məmə mine suah u iətəm in tolkeikei pik^{*} kəutahtul e nikalin, kəni tənəni=pən kəm rəhan məmə məmə, “!Pətan, nətım kol!”

²⁷ Kəni mənəni=pən kəm suah u məmə, “İk rəham u məmə.” Kəni tətəuvin e nian əha, suah u təmit pətan u mian iman ikin, kəni in təmətəh vivi in, təhmen e rəhan əhruahru məmə.

İesu tinimis

(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Kəni uərisig lan, İesu təməhrun məmə uək min iətəm in təmuva məmə otol, tinol naunun rəkis.[†] Kəni o noljən nəghatjən min e Nauəuə Rəha Uhgın tuva mol nıpəhrjənən lan, in tənəni məmə “İnuəuə.”[‡]

²⁹ Kəni nosinati əkəku kəti əha ikin tətəharəg, kəmiuvi=pən wain lanu tarfu, mənə lan nəhmtin teiuəi. Kəni ilah kəmotələs nati kəti talus-alus təhmen e kotin, kəni mətəfan e wain u, kəni mətətu=pən e nəhlmı nigj kəti kətəni məmə hisop, kəni mətəfəri tuvən iuəkir o nolhi İesu, məmə otəmnm. ³⁰ Kəni nian in təmənmim wain u nəuvətın, kəni mənəni məmə, “! Natimnati rəfin tinol naunun!”[§]

Kəni in təmarəg iahu e rəhn-kapə, meħag pətəgəm e rəhan nəħgijən tiet, kəni mimis.

Suah kəti təməu nikali İesu

³¹ Nian əha rəha nol əpenə-pənəiən, mətəu-inu okəni lauig lan, nian rəha Sapət. (Kəni Sapət u, in Sapət keikei kəti.)^{*} Kəni nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl kəsotolkeikeiən məmə nıpətəi suah miləhal əha okəhləkul e nigj kəməluu mətəuərs=pən nian əha. Kəni o nati əha inəha, ilah kəməhuvən mətətapuəh o Pailət məmə otəhli=pən rəhan min nətəmimi, kəhuvən, mətəhtihli nəhlikəhal, pəh ilah okihlimis uəhai əmə. Konu ilah okotələs rəkis nıpətəiləhal. ³² Kəni soldiə min kəmotəupən mətəhtihli nəhliki suah mil u keiu iətəm kəmotəhti=pən ilau e nigj kəməluu iləhal İesu.

³³ Mətəu nian kəməhuva o İesu moteruh məmə in tinimis rəkis. Kəni əmeiko, ilah kəsotəhtihlən nəhkin. ³⁴ Kəni soldiə kəti təməu əmə nikalin e rəhan nıərəu,[†] kəni rəueiu əgin, nıərə mine nəhu kəmuəi əhmen-əhmen əmə,[‡] mətəueiəi u nıpətın.[§] ³⁵ (Kəni suah kəti əha ikin tətəhtul,^{*} in təmeh natimnati min u e nəhmtin. Kəni nəghatjən min rəha

[‡] 19:19 Jon 19:14,21 [§] 19:20 Hip 13:12 * 19:21 Jon 19:14 † 19:24 Sam 22:18 ‡ 19:24 Jon 19:28,36,37

[§] 19:25 Luk 8:2; Jon 20:1,18 * 19:26 Jon tənəni aru əmə in məmə, “suah u iətəm in tolkeikei pik” (Jon 13:23). † 19:28

Jon 17:4 ‡ 19:28 Sam 69:21; Jon 19:29 [§] 19:30 Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4 * 19:31 Sapət u, in Sapət keikei kəti,

mətəu-inu təmuva əhruahru e nian rəha lafet rəha Pasova. † 19:34 Sek 12:10; Nəh 1:7 ‡ 19:34 Nian nıərə mine nəhu

kəmuəi tətəgətun məmə İesu təmimis pəhrjən əgin. [§] 19:34 1Jon 5:6-8 * 19:35 Aposil Jon iətəm təmətəi nauəuə

u, in tətəghati aru əmə lan e fes 35 (Jon 19:26; 21:24).

suaħ u, in tæhruahru, kæni in tæhrun mæmæ in tætæni pæhriæn. Kæni in tætæni pætigæm mæmæ itæmæh min onækotæhrun motæhatatæ lan.)³⁶ Natimnati min u kæmæhuva mæmæ okotol næghatiæn e Nauæuæ Ræha Uhgîn tuva mol nîpæhriænlan lan,[†] u tætæni mæmæ, “Ko nîkîlkîlin kæti tæsitægitæn.”[‡] ³⁷ Kæni næghatiæn kæti min e Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni mæmæ, “Ilah okoteruh suaħ u iætæm kæmotæu.”[§]

Josip mine Nikotimæs, ilau kæmiatænim Iesu

³⁸ Kæni uærisig e natimnati min u, iætæm Aramatîæ kæti, nærgin u, Josip. Josip u, in iætæmimi kæti ræha Iesu, mætæu tæthluaig e nati u, mætæu-inu tætagin e nætæmi asoli ræha nætæm Isrel.* In tæmuvæn meruh Pailæt, kæni tætapuæh ohni mæmæ otegæhan lan pæh tos rækis nîpæti Iesu. Kæni æmeiko, Pailæt tæmegæhan lan, kæni in tæmuvæn mos rækis. ³⁹ Kæni Nikotimæs, u aupæn in tæmuvæn meruh Iesu lapin,[†] in tæmuvæn ilau Josip. In tatitotl kætim kæti, tæmæriauah e nati pien-pien min u mir mine alos. Kætim u tæfigæm tæhmen e tate kilo.

⁴⁰ Kæni ilau kæmuos rækis nîpæti Iesu, muæveg e napæn tæuvir kæti, nærgin u linæn. Kæni ilau kæmuol=pæn mir mine alos e napæn u, tæhmen æhruahru æmæ mæmæ inu nætæm Isrel kætuæveg nîpæti iætæmimi mine lan, mautotænim. ⁴¹ Kæni ikin æha kæmætu-pæri Iesu ikin e nigî kæmæluau, nîmai kæti æha ikin, kæni ikin æha, nîpæg kæpiel kæti æha ikin, iætæm katitænim itæmi ikin. Kæni ikin æha, kæsitænim=pæn æhanæhiæn iætæmi kæti ikin.[‡] ⁴² Kæni ilau kæmuæluhu=pæn nîpæti Iesu e nîpæg kæpiel u, mætæu-inu nian æha in nian ræha nætæm Isrel kautol æpenæ-penæ lan o Sapæt,[§] kæni nîpæg kæpiel iætæm katitænim itæmi ikin, in iuækir æmæ.

20

Iesu tinæmiægæh min

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ E Sante, læplapin agin, tætapinæpu æhanæh, Meri u pætan Maktæla,* tæmuvæn e nîpæg kæpiel. ! Kæni meruh mæmæ kæpiel asoli u kæmahtîpæsig e nîpæg kæpiel lan, kæmisuæ rækis! ² Tol lanæha, kæni in tæmai u mîtælig muvæn o Saimon Pitæ mine iætæmimi u kæti min ræha Iesu, u Iesu tolkeikei pik, kæni mæni=pæn kæm lau mæmæ, “Ilah kæmotælæs rækis nîpæti Iærmænig æpæha e nîpæg kæpiel. Kæni iækotæruuru mæmæ kæmotælæhu=pæn iæ nîpætin.”

³ Kæni Pitæ mine iætæmimi kæti min u ræha Iesu, kæmiaiet mætian mæmæ okueruh nîpæg æha. ⁴ Kæmuaiu æsanæn mian, mætæu suaħ u kæti in tæmai u maupæn mapirækis Pitæ, maupæn muvæn æpæha nîpæg u ikin. ⁵ Kæni in tæmæmhli-æmhli mæsal=pæn æpæha imæ, kæni meruh napæn tæuvir u linæn tætæmhli, mætæu in tæmæsuvenian imæ.

⁶ Kæni Saimon Pitæ in tæmîet pætigæm=pa min, kæni miuvig=pæn uæhai æmæ imæ e nîpæg kæpiel u, kæni meruh napæn min u kautæmhli, ⁷ kæni meruh min napæn u kæmæuveg ræhnapæ Iesu lan aupæn. Napæn u, in tæsmæhli-pænian ilah napæn min u næuvein, mætæu in kæmai-u aiu vivi kæluhu pisin. ⁸ Iætæmimi u ræha Iesu iætæm tæmaupæn, in min tæmuvæn imæ e nîpæg kæpiel, kæni in tæmeruh natimnati min u, kæni in tæmæhatatæ mæmæ Iesu tinæmiægæh min. ⁹ (Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni mæmæ Iesu otækeikei mæmiægæh min e nîmisian, mætæu ilah kæsotæhrun vivi æhanæhiæn næghatiæn æha.)[†]

Meri u pætan Maktæla in tæmeruh Iesu

(Mak 16:9-11)

¹⁰ Kæni iætæmimi mil u ræha Iesu kæmiatælig mætian imalau ikin, ¹¹ mætæu Meri in tæthtutl iuækir e nîpæg kæpiel u mætæsæk. Kæni nian in tæmætæsæk æhanæh, kæni mæmæhli-æmhli mætæsæl=pæn æpæha e nîpæg. ¹² Kæni æmeiko mafu agelo keiu æpæha imæ. Napæn ræhalau in tæruæn vivi. Ilau kætuæharæg æha kæmæluhu=pæn Iesu ikin. Kætîah tætharæg e nîmei ræhnapæ, kæni kætîah e nîmei næhlikin.

¹³ Kæni ilau kæmuætapuæh ohni mæmæ, “Pætan. ?Ik nætæsæk o nak?”

Kæni in tæmæni=pæn kæm lau mæmæ, “Ilah kæmotælæs rækis nîpæti Iærmænig ræhak, kæni iækæruuru mæmæ kæmotælæhu=pæn iæ.”

¹⁴ Nian in tinæni rækis næghatiæn u, kæni meirair, kæni meruh Iesu tæthtutl, mætæu in tæruuru mæmæ Iesu.

¹⁵ Kæni Iesu tæmætapuæh ohni mæmæ, “Pætan. ?Nætæsæk o nati nak? Ik nætæsæl e pæh?”

[†] 19:36 Jon 19:24,28,37 [‡] 19:36 Iesu in tæhmen e Næti Sipsip ræha lafet ræha Pasova kæni niran otosmiægæh nætæmimi ræha Uhgîn. (Jon 1:29; 1Kor 5:7; 1Pitæ 1:19) Tæhmen mæmæ kæmæsatgæhlian nîkîlkîli nenæti sipsip min iætæm katoh e lafet ræha Pasova (Eks 12:46; Nam 9:12), e nolian æhmen æmæ, nîkîlkîli Iesu kæti, tæmæsitægitæn. Sam 34:20. [§] 19:37 Sek 12:10; Næh 1:7 * 19:38 Luk 7:13 [†] 19:39 Jon 3:1-2; 7:50 [‡] 19:41 Afîn-to futnot e Jon 11:38 iætæm tætaghati e nolian ræha nîtanîmian itæmi. [§] 19:42 Afîn-to futnot e 19:31. * 20:1 Luk 8:2; Jon 19:25 [†] 20:9 Sam 16:10; Aes 53:11; Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Usk 2:24-28

Mætəu pətan u, nīkin təhti məmə mətə iətəmi u tətəfəl nati əha ikin əha, kəni in təməni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmələs rəkis nīpətin, kəni mələhu=pən ikin kəti, əui, əni=pa-to kəm iəu, pəh iəu iəkuvən mos.”

¹⁶ Kəni Iesu təni=pən məmə, “Meri.”[‡]

Kəni Meri təmeirair uəhai əmə, məsal=pən meruh, kəni məni məmə, “!Raponi!” (Inu nəghatiən rəha natəm Isrel u, nīpətin təni məmə, “Rəhak ləgətun.”)

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Saskəlīmian iəu, mətəu iəu iəsuvən əhanəhian əpəha ilis o rəhak Tatə. Mətəu ik, uvən, meh piak mīn kəni məni=pən kəm lah məmə iəu inatitəlig=pən ilis o rəhak Tatə, kəni in mīn rəhatəmāh Tatə. In Uhgīn rəhak, kəni in Uhgīn mīn rəhatəmāh.”

¹⁸ Kəni Meri təmuvən meruh nətəmimi mīn rəha Iesu, kəni təni=pən kəm lah məmə, “! Nəsuaħ mīn əpə! !Iəu iəmeruh İərməniğ!” Kəni in təməni pətīgəm nəghatiən mīn iətəm Iesu in təməni=pən kəm in.

Nətəmimi mīn rəha Iesu kəmoteruh in

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ E Sante ləhnaiuv, nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotuhapumīn ilah mīn əpəha e nīmə kəti, kəni mətəsisig e doə motol lok lan, mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmimi asoli rəha nətəm Isrel. Kəni əmeiko, Iesu təmuva məhtul e nəlugin e lah kəni məni=pən kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuian tətətiğ o təmah.”[§] ²⁰ Kəni məgətun nəhlmīn mīne nəhlkin kəm lah, kəni nīkilah təmagiən pik mətəu-inu kinoteruh İərməniğ.*

²¹ Kəni Iesu təni=pən mīn kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuian tətətiğ o təmah.[†] Tol mə rəhak Tatə təmahli=pa iəu,[‡] e noliən əhmen əmə, iəu iətəhli=pən itəmah.”[§] ²² Kəni nian in tinəni rəkis nəghatiən u, kəni in təməhəg=pən e lah, kəni məni məmə, “Itəmah, otos Narmin Rəha Uhgīn.”^{*} ²³ Nəmə nəkotalu e noliən tərāh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn mīn otəfəl rəkis noliən tərāh rəhan. Mətəu nəmə itəmah nəsotaluian e noliən tərāh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn otəsəluian lan kəni məsafəl rəkisən.[†]

Iesu mīne Toməs

²⁴ Kəni iətəmi tuələf u kəti rəha Iesu, nərgin u Toməs, u kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təmikə e nian Iesu təmiet pətīgəm=pa o lah. ²⁵ Kəni in mīn nəuvein, ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Ei, iəmoteruh rəhataħ İərməniğ!”

Mətəu Toməs təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkeruh nimei nil e nəhlmīn mil, konu iəkek e nəuanəhlmək, konu meapən e nimei nīrəu e nīkalin, konu pəh iəkəni nīpəhriənian məmə in pəhriən məpənəhatətə lan. Mətəu nəmə iəsəhian, ko iəsəhatətəian lan.”[‡]

²⁶ Kəni tinos nəfakiən apiəpiə kətiah rəkis, nətəmimi mīn rəha Iesu kəutəharəg mīn əpəha imə, e nīmə kətiah əmə, kəni motəhtipəsīg e doə, motol lok. Kəni Toməs əha ikin ilah mīn. Nati əpnəpin kəmol lok e doə, mətəu Iesu tətīg muva mīn məhtul e nəlugin e lah məni=pən məmə, “Pəh nəməlinuian tətətiğ o təmah.”[§] ²⁷ Kəni məni=pən kəm Toməs məmə, “Eruh-to nəhlmək. Va mek e nəuanəhlməm. Kəni muəhru=pa e nəhlməm kəni meapən e nimei nīrəu u e nīkalik. Səniən neiuəian lan, mətəu ik onəkəkeikei məhatətə lak.”^{*}

²⁸ Kəni Toməs təni=pən kəm in məmə, “Ik rəhak İərməniğ, kəni ik rəhak Uhgīn.”[†]

²⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ik nəməhatətə lak, mətəu-inu nəmeruh iəu.[‡] Mətəu nətəmimi mīn u kəsoteruhian iəu, kəni ilah kəutəhatətə lak, ilah okotos nəuviriən pəhriən, nīkilah tagiən pəhriən.”[§]

Nəuəuə u, kəmətei məmə nətəmimi okotəhatətə e Iesu

³⁰ Iesu təmol nəmtətiən mīn tēpət e nəhmti rəhan nətəmimi, iətəm kəsətēi rəkisən e nəuəuə u.* ³¹ Mətəu kəmətei natimnati mīn u e nəuəuə u məmə itəmah onəkotəhatətə[†] məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otəhli=pa, inu Nəti Uhgīn. Kəmətei lanəha, məmə itəmah onəkotos nəmiəgəhian e nərgin, mətəu-inu itəmah nəutəhatətə lan.[‡]

21

Iesu təmol əpu in kəm rəhan nətəmimi ilah səpin

¹ Uərisig e natimnati mīn u, Iesu təmol əpu mīn in o rəhan mīn nətəmimi,* əpəha e nīpəkil e

[‡] **20:16** Iesu təmauin e nərgi Meri e nəghatiən Aram, u nəghatiən əhrəuəhru rəhalau, konu in təhrun məmə Iesu. Mata ilau kətuəghati e nəghatiən Kris kəm lau mīn e fes 13-15. **§** **20:19** Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 * **20:20** Jon 16:19-22

[†] **20:21** Jon 20:19,26 [‡] **20:21** Jon 3:17 **§** **20:21** Mat 28:19; Jon 17:18 * **20:22** Esik 37:9; Jon 7:39; Uək 2:38;

8:15-17; 19:2; Kəl 3:2 [†] **20:23** Mat 16:19; 18:18 [‡] **20:25** Mak 16:11 **§** **20:25** Jon 14:27; 20:19,21 * **20:27**

Luk 24:40 [†] **20:28** Nəh 4:11 [‡] **20:29** Jon 3:15 **§** **20:29** 1Pita 1:8-9 * **20:30** Jon 14:25 [†] **20:31** Jon 3:15

[‡] **20:31** Jon 19:35 * **21:1** Jon 21:14; Jon 20:19,26

nikali nahu asoli, ketani mamə Lek Kaləli.† Kəni təmol əpu in lanu. 2 E nian əha, nətəməmi min u rəha Iesu kəmotəliuək kətiah: Saimon Pitə, mine Toməs u kətauin lan mamə Mil-Mil, mine Nətanial u iətəm Kaləli iman lahuənu Kenə, mine nəti Səpəti mil,‡ mine iətəməmi mil keiu min rəha Iesu. 3 Saimon Pitə tənə=pən kəm lah mamə, “Iəu inatuvən iəkaual e nəmu min.”

Kəni ilah kotəni mamə, “Intəh, pəh kitah rəfin kəhuvən.” Kəni ilah rəfin kəmotəiuiəu, məhuvən e bot kəti. Kəni Pitə təməpeg rəhan napən o uək. Kəni ilah kəməhuvən, motəraki e net, mətəuərus tian. Mətəu kəsotosiən nəmu kəti mine.§

4 Kəni tinatian, kəni Iesu tuva mətəhtul ipari, mətəu rəhan min nətəməmi, ilah kotəruu mamə Iesu.*

5 In tətapuəh o lah mamə, “!Nəman! ?Nəsotosiən nəmu kəti?”

Kəni ilah kotəni mamə, “Kəpə, nəmu tikə.”

6 Kəni in tənə=pən kəm lah mamə, “Intəh, otəraki=pən-to e net e nəven maru ikin e nikali bot, kəni onəkotiui nəmu nəuvein.” Kəni əmeiko, kəmotəraki pətigəm e net, əmeiko, minotaruru niuvi-pəriən, mətəu-inu net təri minəri minəriəuəh e nəmu.†

7 Kəni suah u iətəmi Iesu tolkeikei pik, in tənə=pən kəm Pitə mamə, “!Ei! !Iərmənig əhruahru əha!” Kəni nian Pitə təmətəu nəghatiən u, təmətəuti uəhai əmə e rəhan kot, kəni miuvig pətigəm ləuantəhi, meai muvari. 8 Kəni nətəməmi min u nəuvein rəha Iesu, ilah kəməhuvəri e bot, mətiuvi net əpəha təməriəuəh e nəmu, mətəu-inu bot iuəkir əmə o nipiəkil, təhmen əmə o hanrit mitə. 9 Kəni nian ilah kəməhuvəri, moteruh nigəm əkəku kəti əha ikin, nəuanəmkeiuv tatuəu əhanəh, kəni nəmu nəuvein əha ikin, kətuvan e nigəm, mine piret əha ikin.

10 Kəni Iesu tənə=pən kəm lah mamə, “Otos nəmu min ko nəuvein iətəm nəmotos məhuva.”

11 Kəni Saimon Pitə təmuvən min e bot, kəni miuvi kəkan net muvən əpəha ipari. Net u təriəuəh e nəmu asoli min, ilah rəfin uan-hanrit fifti-tri. Kəni nati əpnəpin mamə net u təməriəuəh pau e nəmu, mətəu in təməsəhəpuəin. 12 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah mamə, “Əhuva motəuan.” Kəni ilah nikiləh təgin mamə otətapuəh ohni mamə, “?Ik pəh u?” mətəu-inu ilah kinotəhrun əsas mamə in Iərmənig. 13 Kəni Iesu təmos piret muva məfən kəm lah, kəni məfən min nəmu.

14 Kəni inu, nian tatol kisil lan, iətəm Iesu təmol əpu in o rəhan min nətəməmi uərisig e nian in təməmis, kəni məmiəgəh min.‡

Iesu mine Pitə

15 Nian ilah kinotəuən rəkis, Iesu təmətapuəh o Saimon Pitə, mamə, “Saimon Pitə, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu tapirəkis nətəmi min u?”

Pitə tənə=pən kəm in mamə, “Əuəh, Iərmənig, ik nəkəhrun mamə iəu iəkolkeikei pik ik.”§

Kəni Iesu tənə=pən kəm in mamə, “Intəh, ik onəkaugin rəhak nenəti sipsip min.”

16 Kəni Iesu tatig mətapuəh min ohni mamə, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?”

In tənə=pən kəm Iesu mamə, “Əuəh Iərmənig, ik nəkəhrun mamə iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu tənə=pən kəm in mamə, “Intələh, ik onəkəsəl vivi o rəhak min sipsip.”*

17 Kəni mau kisil lan, Iesu tatig mətapuəh min ohni mamə, “Saimon, nəti Jon. ? Ik nəkolkeikei iəu?”†

Kəni Pitə, nikin təmahmə, mətəu-inu Iesu təmətapuəh ohni mau kisil, mamə, “? Ik nəkolkeikei iəu?” Kəni in tənə=pən kəm in mamə, “Iərmənig, ik nəkəhrun rəfin natimnati.‡ Nəkəhrun mamə iəu iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu tənə=pən kəm in mamə, “Intəh, ik ətaugin rəhak min sipsip.§

18 “Nipiəhriənən əgin u iətəni kəm ik mamə, əupən, e rəham nətəm əluəiən, nəməteərgin aru rəham kətəuti, kəni mətəliuək matuvən ikin min rəfin iətəm nəkolkeikei mamə nəkuvən ikin. Mətəu nian ik onəkəuəhli, onəkuəhru e nəhləməm, kəni iətə-pisin kəti otəlis-ərain rəham kətəuti, kəni mit ik nəkian ikin ik nəsolkeikeiən mamə nəkuvən ikin.” 19 E nəghatiən u, Iesu təmaupən mətəni pətigəm rəkis əmə, nolien iətəm Pitə otimis, kəni rəhan nimisiən,* in otəfəri nərgi Uəgin.†

Kəni Iesu tənə=pən kəm in mamə, “Intəh, uərisig lak.”‡

† 21:1 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni mamə “nəhu Lek Taipirias,” in nərgi nəhu Lek Kaləli kəti min. ‡ 21:2 Nəti Səpəti mil keiu, ilau u Jemis mine Jon. Jon u inu in təmətei nauəuə u. § 21:3 Luk 5:5 * 21:4 Luk 24:16; Jon 20:14 † 21:6 Luk 5:4-7 ‡ 21:14 Jon 20:1,19,26 § 21:15 Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 * 21:16 Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Uək 20:28; 1Pitə 5:2-3 † 21:17 Jon 13:38 ‡ 21:17 Jon 16:30 § 21:17 Nian Iesu tətəni mamə, “onəkaugin rəhak nenəti sipsip min,” mine “onəkəsəl vivi o rəhak min sipsip,” mine “ətaugin rəhak min sipsip,” kəhləni nati kətiah əmə e suaru pisin pisin e nəghatiən. * 21:19 Kətəni mamə e nu tate min tətuva, kəni kəpanətu-pəri Pitə e nigə kəməluəu. † 21:19 Jon 13:36; 2Pitə 1:14 ‡ 21:19 Mat 4:19; 16:24

*Iesu mine suah u
iätəm Iesu təmölkeikei pik*

²⁰ Kəni Pitə teirair meruh iätəmimi kəti rəha Iesu tətərisig e lau, iätəmimi u Iesu tolkeikei pik. Iätəmi əha inəha, iätəm təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova, kəni mətətapuəh ohni məmə, “?Iərmənig, pəh u oteğəhan=pən lam e nəhlmi rəham mīn tikimīr?”[§]

²¹ Nian Pitə təmeruh in, kəni tətəpuəh o Iesu məmə, “?Iərmənig, mətəu təhro e suah kəha?”

²² Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Nəmə iəu iəkölkeikei məmə in otətəmiəğəh muvən mətəuarus nian iəkətəlig=pa mīn, ik onəkəhrun o nak? Ik u, ik onəkəkeikei muərisig lak.”

²³ Kəni tol lanəha o nati u Iesu təməni, nəğhatian kəti əha ikin kətəni titəlau-təlau e piatah mīn məmə, “Iätəmimi u rəha Iesu otəsīmisiən,” mətəu Iesu təməsənian kəm Pitə məmə suah u otəsīmisiən. In təməni əmə məmə, “?Nəmə, iəu iəkölkeikei məmə in otətəmiəğəh mətəuarus=pən iəkətəlig=pa mīn, ik onəkəhrun o nak?”

²⁴ Iätəmimi u rəha Iesu in iätəmimi kətiah əmə iätəm tətəni pətigəm natimnati mīn u,^{*} kəni in mətei rəkis nəğhatian mīn u. Kəni itimah iəkotəhrun məmə nəğhatian mīn u tətəni, in nīpəhriənian əmə.[†]

Naunun nəğhatian

²⁵ Kəni natimnati tepət mīn əpəha ikin iätəm Iesu təmöl[‡] kəni nəmə nətəmimi kəmotətei rəkis natimnati mīn u ilah rəfin e nauəuə mīn, iəu, nīkik təhti məmə nəhue nīftəni u təkəku o nəlinian nauəuə mīn u.

[§] 21:20 Jon 13:23,25 ^{*} 21:24 Jon 15:27 [†] 21:24 Nian nəuvein, Jon tətəğhati lanəha, mətəni məmə, “itimah,” uə “in,” məsənian “iəu,” mətəu in tətəni aru əmə in. (19:35; eruh-to 1Jon 1:1-4 mine Nəğhatian əkuəkir rəha nauəuə u Jon: ?Pəh tamətei nauəuə u?). [‡] 21:25 Jon 20:30

Uok Min Uok Min Raha Aposil Min Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Uok Min

?Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Afin e “Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Luk” o nəhrunian məmə Luk in pəh.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm in kəti, nərgin u Teofiləs, iətəm kətiəh əmə iətəm Luk təmətei nauəuə u “Nanusian Təuvir Iətəm Luk Təmətei” tatuvən kəm in. Nərgin u, nipətin tənə məmə, “Iətəmimi iətəm tolkeikei Uhgın.” Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə nətəm Isrel tepət mine İanihluə tepət okotafin min.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nauəuə min rəha Nanusian Təuvir kəutəghati e nəmiəghian mine nimisian rəha İesu. Nauəuə u tətəni pətigəm məmə niməfaki təməhro lanu mətuəuin. Nipilga nauəuə aupən nəuvetin u tətəghati tepət e uək rəha Pitə, kəni nipilga asoli iətəm tətuərisig lan tətəghati e nəmiəghian mine uək rəha Pol.

?Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmətei nauəuə u mətəni məmə niməfaki təməhro lanu mətuəuin, kəni təməhro min lanu niməfaki təməviə. E nian əha, nətəm Isrel tepət kəsotatigian e nitəni Isrel, mətəu kəutatig e nitəni min iətəm Rom tətərmənig e lah. Aposil min ilah rəfin nətəm Isrel. Nanusian təuvir əha kəmaupən kəni=pən kəm nətəm Isrel mine Nanihluə* min u kəutohtəu=pən nəfakian rəha nətəm Isrel. Kəni Pitə mine Pol mine ilah min nəuvein kinautos minautuvən kəm Nanihluə min əpnəpin min. Təmə iərman tolkeikei məmə otitəu=pən nəfakian rəha nətəm Isrel, in okəkeikei kəhgi=pən kəni mitəu=pən min lou əlkələh min tepət. Mətəu Pol mine Pitə rəueiu kinuəhrun məmə nəmə iətəmi tolkeikei məmə otəhatətə e İesu, kəni ko nikin təsəhtian məmə okəhgi=pən mine mitəu=pən lou əlkələh min əha. Nətəm Isrel tepət nian kəmotətəu nətəligian u, ilah kinotəməki e Pol mine Pitə minautol nərahian kəm lau. Mətəu ilau kəmuhalpin=pən nəghatian rəhalah. Nian kəmotələs Pol məhuvən e kot, nətəmi asoli rəha Rom kəməsoteruhian məmə in təmol nati kəti tərah. E nəunən nauəuə u, Pol in tətətig əpəha e taun asoli u Rom, u iətəmi asoli agin rəha Rom tətətig ikin. Kəni Pol təmətəni pətigəm nanusian təuvir, iətəmi tikə məmə otəniəhu.

Uhgın təməni məmə otahlipa Narmin rəhan

¹ Teofiləs, e rəhak nauəuə iətəm iəmətei aupən, iəmətei nolian min rəha natimnati rəfin iətəm İesu təmol mine mətəgətun nətəmimi lan. ² Nauəuə əha tətəni pətigəm nian İesu təmətuəuin rəhan uək mətuəurus Uhgın təmos rəkis muvən e Negəu e Neai. Mətəu aupən, nian təməsuvən əhanəhian e Negəu e Neai, Narmin Rəha Uhgın təmasiru lan məmə otəgətun rəhan min aposil† min nati nak in tolkeikei məmə okotol. ³ E nian təməmiəgh min e nimisian, nian tepət tətuva o lah, kəni koteruh in e nian kətiəh kətiəh e nian fote, kəni matol əpu in kəm lah kəni məgətun ilah e nolian min tepət məmə in təməmiəgh pəhrian e nimisian. Kəni e nian min əha, təmətəgətun ilah e Narmənigian Rəha Uhgın.

⁴ İesu təmətatig əhanəh ilah min ilah, kəni nian kəti, nian təmətuəun ilah min ilah, in təməni=pən nəghatian kəti kəm lah məmə, “İtəmah onəsotaupənion mohiet u İerusaləm. Onəkotəkeikei məutətig mətətuəurus onəkotos Narmin Rəha Uhgın, u rəhak tatə təməni əskasik rəkis məmə otəfən kəm təmah, təhmen lanu məmə iəu iəməni=pinə rəkis kəm təmah. ⁵ Aupən Jon təmatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu otəsuəhian, Uhgın in otol bəptais e təmah e Narmin Rəhan.”

Əpəha e Nitəut Rəha Nigi U Olif, Uhgın təmos İesu muvən e Negəu e Neai

⁶ E nian min əha, aposil min kəmətatig ilah İesu, kəmotətəpuəh ohni məmə, “?İərmənig, rəueiu əha tənəuvir məmə ik onəkotol kitah nətəm Isrel okotərmənig e nitəni min rəhatah, uə kəpə?”

⁷ Mətəu İesu tənə=pən kəm lah məmə, “E nian min rəha natimnati min əha, Tatə Uhgın təməhluəig e natimnati o təmah, məmə ko nəsotəhrunian. In pisin əmə, tinitəpin rəkis e rəhan nəsanəniən. ⁸ Mətəu nian Narmin Rəha Uhgın otuva mətig e təmah, itəmah onəkotos nəsanəniən. Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuvən mətəni pətigəm rəhak nəghatian əpəha

* : Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksənəri. **1:1** Luk 1:3 † **1:2** “Aposil” in suah kəti iətəm İesu Kristo təməhli=pən o nəni pətigəmian rəhan nəghatian. Nian nəkotafin nəghatian əha “aposil” e nauəuə u, nipətin tətəni məmə nətəmimi tuələf rəha İesu u kəmətəliuək ilah min. Kəni e nauəuə u, Pol təməni məmə in min aposil kəti rəha İesu, mətəu in təməsanian ilah nətəmimi tuələf min əha. Nauəuə u, in tətəghati tepət e aposil mil, Pitə mine Pol. **1:2** Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** Luk 24:36-49; Uək 10:41 **1:4** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Uək 2:33 **1:5** Mat 3:11 **1:6** Luk 24:21 **1:7** Mak 13:32

Jerusil m, mine ikin min  p ha Juti , mine S meria, k ni mine ikin min r fin e n tanimt ni min.”

⁹ Nian t m ni r kis  m  n ghat n  ha k m lah, k ni Uhg n tos r kis in m ri matuv n e neai. Nian ilah k mauteruh, k ni n pu  k ti tuva m uveg, k ni ilah k soteruhian min. ¹⁰ Nian k m t s l p ri  han h e neai m ut s l lan,  meiko suah mil keiu k mu f n nap n ruan k miaiet=pa e n lugin e lah. ¹¹ K ni mu ni=p n k m lah m m , “!N t m Kalali! ? T hro n ut htul u ikinu m ut s l p ri lan  p tu lan e n pu ? Iesu  ha Uhg n t mos r kis o t mah mos m ri matuv n e neai, in ot manit lig pa min t hmen=p n  m  lan ha, m  t t ri matuv n.”

Aposil min

¹² K ni aposil min kæmotsipæn e nit u t u k t ni m m , Nit u t R ha Nigi U Olif, mo-tot lig=p n Jerusil m s ni m  is u pik, iu kir  m . ¹³ Nian k mohiet=p n Jerusil m, m huv n=p n im  e n uan nim  k ti  p ha ilis lan, ikin k utatig ikin. Aposil min  ha, n rgil h u Pit  mine Jon mine Jemis mine Antiru mine Filip mine Tom s mine Patolomiu mine Matiu mine Jemis n ti Alfias mine Saimon Selot[‡] mine Jut s n ti Jemis. ¹⁴ N t mi min  ha mine nip tan min, mine Meri u m m  r ha Iesu, mine not ha Iesu min, ilah k ut huv  p ti-p ti e nikil h k ti h m ut faki nian r fin.

I t mi u otos nimej Jut s

¹⁵ K ni nian k ti, nian n t m k ut hat t  e Iesu k m t har g, ilah t p t, t hmen e uan-h nrit-tuenti ilah r fin. K ni Pit  t m htul m t ghati k m lah m m , ¹⁶ “Piak min mine n uviniik min. Nuv h aup n Narm n R ha Uhg n t m f n n ghat n k ti k m Kig Tefit, k ni Kig Tefit t ni p tig m. T m ni m m  suah k ti oteg han e Iesu k m n t mimi, k ni ilah okotask lim motohamu. N ghat n r ha Nau u  R ha Uhg n ot keikei muva mol nip hri nian lan, k ni r ueiu n ghat n o suah u tinuva mol nip hri nian r kis lan. Suah u in Jut s. ¹⁷ Jut s, in r han  ha ikin u k m m  otasiru e tah, in kitah  m .”

¹⁸ (Jut s u inu t mos n hmti nift ni k ti e m ni u t mos e nolian t rah i t m in t mol. E nift ni  ha, t m mei morin k ni n rfin t hapu nisigan tiet. ¹⁹ K ni n t m Jerusil m k mot t u n ghat n  ha, k ni ilah kotauin e nift ni  ha e n ghat n  ha ikin m m , “Akeltama,” nip tin u m m  Nift ni E Nir .)

²⁰ K ni Pit  t m ni m m , “Natimnati i t m Jut s t mol t muva mol nip hri nian lan m t u-inu e Nau u  R ha N pu n Min, n ghat n k ti t t ni m m ,

‘T uvir m m  r han nim  t t htul  nnapin  m , p h i t mi k ti ot satigian ikin.’[§]

“K ni n ghat n k ti min t t ni lanu m m ,

‘T uvir m m  i t mi pisin k ti min otuva mos nimein.’

²¹⁻²² “K ni tol lan ha, i t mi k ti ot keikei mos nimej Jut s m t ni p tig m k m n t mimi itimah min, m m  I rm nig Iesu t m mi g h min e nimis n. Suah u, in suah k ti i t m itimah min i mautan aup n e nian min u i t m I rm nig Iesu t mataliu k lan. Suah u in suah k ti i t m t m tatig nian Jon t m t ni p tig m n ghat n r ha nolian b ptais e t mi, muva m t uarus=p n nian Uhg n t mos r kis Iesu o tah mos m ri muv n e Neg u e Neai.”

²³ K ni ilah k mot ni n rgi i t mi keiu, k ti n rgin u Josip u nian n uvein k tauin lan m m  Pasap s Jast s, k ni k ti min, n rgin u Matias. ²⁴ K ni ilah k mot faki m ut ni m m , “I rm nig ik n k hrun niki n t mimi r fin. Ik  g tun e timah m m  suah mil u, in p hruv n u ik ninit pin r kis ²⁵ m m  otask lim u k u r ha aposil i t m Jut s t m p h m m  otuvan e suaru i t m t rah, iman  hruhuru ikin.” ²⁶ Nian ilah k mot faki r kis, ilah k moturin k piel n uvein, kot hmen e tais, m m  ot g tun m m  p h otos u k  ha, k ni k piel min k mot g tun n rgi Matias. K ni ilah kot f n Matias m m  in aposil k ti, k ni r ueiu tinol min tuel f aposil ilah r fin.

2

Narm n R ha Uhg n t muva e n mi g hian r halah

¹ E nian r ha Pentekos,^{*} lafet k ti r ha n t m Isrel, n t m u k ut hat t  e Iesu k m huv  k ti h. ² K ni r ueiu agin min, k mot t u nati k ti t msip ri e neai t hmen e nim tagi asoli k ti t t rk rik, k ni nati k ha k mot t u t muva m ri r fin e nip gn ua nim   ha k ut har g ikin. ³ K ni ilah k moteruh nati k ti t hmen e n n nami nig m t tu r. K ni n n nami nig m min  ha, k motiuvig motan- hmen n t mimi r fin n t m k ut har g  ha im . ⁴ K ni ilah

1:8 Mat 28:19; Luk 24:48 **1:11** Mat 26:64; Luk 21:27 **1:12** Luk 24:50-53 ‡ **1:13** Eruh-to futnot e Mat 10:4
1:13 Mat 10:2-4 **1:16** Sam 41:9 **1:18** Mat 27:3-8 § **1:20** Nip ti n ghat n u m m , “p h otimis.” **1:20**
 Sam 69:25; 109:8 **1:21-22** Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27 * **2:1** Pentekos – Af n-to e tiksinari. **2:1** Lev 23:15-21;
 Dut 16:9-11 **2:3** Mat 3:11

rəfin, Narmın Rəha Uhgın təmuva məriauah mətatig e lah, kəni məfən nəsanəniən kəm lah, mol ilah kinəutəghati e nəghatiən iki pisin min.

⁵ Kəni nətəmimi min nəuvein əha ikinu, nətəm Isrel nətəm kəutəfaki kəm Uhgın. Aupən, ilah kəməhuvan e nitəni pisin pisin min mətatig ikin, kəni rəueiu kohtəlig=pa mətatig Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova. ⁶ Nian ilah kəmotətəu nəghatiən min əha, nətəmimi min tətəp kəməhuva. Kəni ilah kəmotəuit pik mətəu-inu kəmotətəu nəghatiən min rəhalah nətəmimi min əha kəutəni. ⁷ Kəmotəuit pik əgin kəni məutəni məmə, “!Ei! ? Nətəm Kaləli min əmə əha kəutəghati, uə kəpə? ⁸ ?Təhro əpəha kitah rəfin kəutətəu rəhatah nəghatiən min ilah kəutəni? ⁹⁻¹¹ Kitah u nətəmimi iki pisin pisin min tətəp. İkin u nətəm Patia u ikin, mine nətəm Metia, mine nətəm Elam, mine nətəm Mesopotemia, mine nətəm Jutia, mine nətəm Kapatosiə, mine nətəm Pontəs, mine nətəm Esia, mine nətəm Fritia, mine nətəm Pamfilia, mine nətəm İjip, mine nətəm Lipia e nikalin=pən əha Saerin ikin, mine nətəm Rom, nətəm Isrel əhruahru, mine Nanihluə[†] min mətəu kitah kəutəfaki kəm Uhgın, mine nətəm Kriit, mine nətəm Arepia. Mətəu kitah rəfin kəmotətəu ilah kəutəghati e nəghatiən iki pisin pisin min rəhatah, məutəni pətigəm nati asoli min iətəm Uhgın təmol.” ¹² Narmilah təmiuvig pik, kəni kəmotətəpuəh o lah min məmə, “!Ei! ?Nak u tol lanu?”

¹³ Mətəu nəuvein kəmotələh əuvsan e lah, məutəni məmə, “Nati kəutəpis əpəha.”

Pitə təmuhamteipən nipəti nati əha

¹⁴ Kəni Pitə təməhtul ilah lepin əposil min, məghati əfəməh məni=pən kəm nətəmimi məmə, “Nətəmimək min nətəm Isrel, mine nətəm iki pisin pisin min u nəutatig Jerusiləm, otətəlig vivi-to lak, pəh iəkuhamtei=pinə nipəti nati əha kəm təmah. ¹⁵ İtamah nəutəni məmə nətəmi min u kəutəpis. Mətəu kəpə, kəsotəpisəniən. Nain klok əmə əha rəueiu ləpləpin. ?Kəni ilah kotəhra motəpis?[‡]

¹⁶ “Mətəu mə tol lanu lan. İəni rəha Uhgın aupən, nərgin u Joel, təməni rəkis nati u itəmäh nəuteruh. In təməni məmə,

¹⁷ ‘Uhgın təməni məmə,

“E naunun nian min, iəkəfən rəhak Narmın kəm nətəmimi rəfin. İlah rəfin okotos nəsanəniən lan. Nenətətməh min, nəman mine nipətan, ilah okotəni pətigəm nəghatiən min rəhak iətəm iəu iəkəfən kəm lah. Nətəm aluə min rəhatəmah, Uhgın otəfən nati kəti təhmen e nəməhlairiən kəm lah. Kəni nauəhli min rəhatəmah okotəməhlair e nəməhlairiən pisin pisin min.

¹⁸ Səniəmə nətəmi asoli min əmə, mətəu nəman mine nipətan ilah noləuk min əmə rəhak, kəni iəkəfən Narmın rəhak kəm lah e nian min əha. Kəni ilah okotəni pətigəm nəghatiən min rəhak iətəm iəkəfən kəm lah.

¹⁹ Oiakol nati əpispis min əpəha e neai, mine nəmtətəni pisin pisin min e nitəni min. Onəkoteruh nirə mine nigəm mine nahniğəm okotəri motol nəpuə lan. ²⁰ Mitigar otəpuən məpinəpu lan, kəni məuig otasiə təhmen e nira.[§] Kəni ko uərisig, Nian asoli əgin rəha İərməniğ otuva.

²¹ E nian əha, nətəmimi rəfin nətəm okotəu in e Nərgək, iəu oiakosmiəgəh ilah.”

²² “Nətəm Isrel, itəmäh otətəlig e nəghatiən u. İtamah nəkotəhrun vivi nati əpispis min, mine nəmtətəni pisin pisin min iətəm İesu iətəm Nəsərit təmol e nəsanəniən rəha Uhgın, u itəmäh nəmotəruh. Natimnati min əha tətəgətun məmə Uhgın in pisin əmə təmahli=pa İesu tuva. ²³ E nəlpəkəuian rəha Uhgın u in təmol rəkis mələhu aupən, in təməfina suah u e nəhlmətəmah. Kəni itəmäh nəmotuhəmu in e nian nəmotəgəhan=pən lan tuvən e nəhlmə nətəm kəsotəfakiən. Kəmotuh u, kəmotətə-pəri e nigə kəməluəu kəni timis.

²⁴ “Mətəu Uhgın təmitis İesu e nahməiən rəha nimisiən, kəni mol in təmiəgəh min e nimisiən, mətəu-inu nimisiən, rəhan nəsanəniən tikə o naskəlimiən in. ²⁵ Təfit təməni lanəha e İesu aupən məmə,

‘Nian rəfin iəkəhrun məmə İərməniğ tətətig itimləu min. Ko iəsəginian mətəu-inu tətətig e nikəlik itimləu min. ²⁶ Kəni tol lanəha, iəu nikik tətəgiən pik, mətəni-vivi ik e nohlik. Kəni nikik təməlinu mətəu iəkəhrun məmə Uhgın otosmiəgəh nipətik. ²⁷ Kəni ko nəsəpəhiən narmək otətətig ima nətəm kəmohmis ikin. Kəni ko nəsəgəhan minian nipəti rəham İətəmimi Əhruahru məmə otəmnəmit. ²⁸ İk nəməgətun rəkis suaru rəha nəmiəgəhiən kəm iəu, kəni ik onəkol iəu nikik tətəgiən pik nian iətətig kiləu min ik.’ Inu nəghatiən Təfit təməni e İesu aupən.

²⁹ “Piak min. İəkolkeikei məmə iəkəni nati əhruahru kəm təmah. İəuəhli u kəha rəhatah aupən, Kig Təfit, in təmimis rəkis, kəni kəmitənim, kəni rəhan suvət tətətig imatah ikin

2:4 Mak 16:17; Uak 4:31; 10:44-46; 19:6 † 2:9-11 Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. ‡ 2:15 Nətəmi min əha kəsotəmmimian wain ləpləpin, kəni iətəmi tikə mə tapis ləpləpin. § 2:20 İəni min rəha Uhgın kəutəni nəghatiən min lanəha e natimnati əskasik min otəpanuva e Naunun Nian. 2:21 Joel 2:28-32 2:28 Sam 16:8-11

mætøuarus=pa u røueiu. ³⁰ Mætøu in iæni kæti røha Uhgïn, kæni in tøhrun mømø Uhgïn tømø nonauvil kæti kæm in mæniækis nøghatïan kæti kæm in mømø iætæmi kæti e nïra røhan øtuarisig lan øtøkeikei mol Kïg. ³¹ Kïg tømæfu mømø nati u øtøkeikei muva mol nïpøhrïanïan lan. Kæni in tømæni mømø Kristo øha, iætæm Uhgïn tømæni mømø øtahlï=pa. Uhgïn øtol tømïagøh mïn e nïmisïan, kæni øtøspøhïan narmin tøtatïg ïma nøtæm kæmøhmïis ïkïn, kæni nïpøtin ko tømønmatïan. ³² Kæni nøghatïan u tøtaghati e Iesu u Uhgïn tømøl rækis tïkïmïr mïn e nïmisïan. !Kæni ïtimah ïmøteh e nøhmïtïmah! ³³ Iesu, røhan tatø tømø in mæri muvæn e nïkalïn maru ïkïn, ïmø nïsiatïan mïne nøsanønïan. Kæni tømæn=pæn ømø mømø Uhgïn tømæni rækis lan øupæn, in tømøfæn Narmin røhan kæm Iesu mømø Iesu øtøfæn kæm røhan mïn. Kæni natïmnati mïn u, nauteruh, møutøtu, Narmin Røha Uhgïn tatøl. ³⁴ Kïg Tefit tømøsuvnïan e Negøu e Neai tømæn e Iesu. Kæni Tefit tømøøghati øruïan lan nïan in tømæni nøghatïan mïn øha mømø,

‘Iørmønïg. ïk Iørmønïg røhak. Uhgïn Iørmønïg tæni kæm ïk mømø, “Øharøg e nïkalïk maru, ïkïn ïmø nïsiatïan mïne nøsanønïan, mætøhtahnïn. ³⁵ Øïøkol røham mïn tïkïmïr mïn mømø økotøhmen e nïmøulul iætæm natevïg-ørain e nïftæni, kæni ïk ønøkarmønïg e lah.”’
³⁶ Pøh nøtæm Isrel røfin kotøkeikei møtøhrun vivi mømø Iesu øha iætæm ïmah nømotøtu-pæri e nïgi kæmløuu, ïnøha, Uhgïn tømøl mømø in Iørmønïg mïne Kristo – u iætæm Uhgïn tømæni mømø øtahlï=pa.”

Nøtæmïmi tømø kæmotæni nïpøhrïanïan e Iesu

³⁷ Nøghatïan u røha Pïtø tømøk pøhrïan nïkilah kæni nïkilah tømøø. Kæni kæmotøtøpuøh ø Pïtø mïne øposil mïn røfin mømø, “Pïatïmah mïn. ?Øïøkotøhro lanu?”

³⁸ Kæni Pïtø tømæni=pæn kæm lah mømø, “Ønøkøtøkeikei møtøuhlin nøtøligïan røhatømah, kæni kol bæptais e tømah røfin kætiøh kætiøh e nørgï Iesu Kristo, mømø Uhgïn øtaføl rækis nøliæn tarah mïn røhatømah. Kæni Uhgïn øtøfïnø Narmin u kæm tømah, ³⁹ mætøu Uhgïn tømæni rækis nøghatïan u ø tømah, mïne nønøtïtømah mïn, mïne namïpïtømah mïn iætæm økøpænøhuva. Nønïøkasïkïan u tøtatïg ø nøtømïmi røfin mïn u iætæm Iørmønïg Uhgïn røhatøh tøtauin e lah.”

⁴⁰ Kæni Pïtø tømæni nøghatïan tømøvir tømø tømø øtiuvi=pa lah kæhuva, kæni tømæni kæm lah mømø, “Ø nøkøhïet rækis e nøtæmi mïn u, nøpïah mïne u nøtæm kotørah mømø, Uhgïn øtøsolïan nalpïnïan kæm tømah mïn ïlah.” ⁴¹ Kæni ïlah tømø u kæmotøtøu nøghatïan røha Pïtø kæmotæni nïpøhrïanïan lan, kæni kæmol bæptais e lah. E nïan øha, nøtæmïmi tømø tømæn e tri-tausïn kæmøhuva møhuørisïg e lah u kæutøhatøtø e Iesu.

Nalïuøkïan røha nøtæmi mïn u kæmøutæni nïpøhrïanïan e Iesu

⁴² Nïan røfin nøtæmïmi mïn u kæutæni nïpøhrïanïan e Iesu, kæutøtølig e nøghatïan iætæm øposil mïn kæutøgøtun ïlah lan. E nalïuøkïan røhalah kæmøhuva kætiøh, e nauønïan mïne Nauønïan Røha Nømtøtïan Røha Iesu,* mïne nøfakïan. Kæni nïan røfin nïkilah tøtøskasïk mømø økotøkeikei møutøl nati øha. ⁴³ Øposil mïn kæmøutøl nati øpïspïs mïne nømtøtïan pïsin pïsin mïn e nøsanønïan røha Uhgïn. Kæni nøtæmïmi narmlïlah tatiuvïg pïk øhni.

⁴⁴ Nøtæmïmi mïn u kæutøhatøtø e Iesu, nïan røfin kæutøhuva kætiøh møutøfæn røhalah mïn natïmnati kæm lah mïn; ⁴⁵ kæmø iætæmi kæti røhan nati kæti tïkø, kæni kæti tøfæn røhan natïmnati møs mæni lan, kæni møuæri møtuati kæni masïru lan. ⁴⁶ Nïan røfin kæutøhuvæn møutøfakï pøti e Nïmø Røha Uhgïn.† Kæni kæmøutøhuvæn e nïmø pïsin pïsin mïn møutøuæri nauønïan nïglah e nagïønïan mïne nïkilah pøhrïan, kæni kæmøutøuæn mïn e Nauønïan Røha Nømtøtïan Røha Iesu. ⁴⁷ Kæni nïan røfin kæutæni-vivi Uhgïn, kæni nøtæmïmi kæutæni-vivi ïlah ø røhalah nøliæn. Kæni nïan røfin Iørmønïg tatosmïagøh nøtæmïmi, kæni ïlah kæmøutøhuva kætiøh ïlah nøtæm kæutøhatøtø e Iesu.

3

Uhgïn tømøl nati øpïspïs e iætæmi u nøhlkïan tørah

¹ Nïan kæti e tri klok løhnauv, nïan røha nøfakïan, Pïtø mïne Jon kæmuøliuøk møtïan e Nïmø Røha Uhgïn. ² Suah kæti iætæm tøsalïuøkïan e nïan tømæïr møtøuarus=pa nïan øha, kæmløø kæhuva kaharu e namtïhluø e Nïmø Røha Uhgïn u kætæni mømø Namtïhluø Tøuvïr. Nïan røfin tøteaslø e mæni ø nøtæmïmi kæutøhuvæn ïmø. ³ Nïan tømøruh Pïtø mïne Jon kïnøtïan mømø økia ïmø, in tømøtøpuøh ø lau mømø økuøfæn mæni kæti kæm in. ⁴ Kæni Pïtø mïne Jon nøhmïtløu tømøhtul lan. Kæni Pïtø tæni mømø, “Øsal=pa meh ïtlømløu.” ⁵ Kæni tømøsal=pæn møruh ïlau, nïkïn tøhti mømø øtos mæni kæti ø lau.

2:29 1King 2:10 2:30 2Saml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 2:31 Sam 16:10 2:33 Uøk 5:32; 7:55-56 2:35 Sam 110:1 2:36 Uøk 5:30-31 2:39 Aes 57:19 2:41 Uøk 2:47; 4:4 * 2:42 Nauønïan Røha Nømtøtïan Røha Iesu – Afïn-to e tïksïnari. 2:42 Uøk 20:7 2:44 Uøk 4:32-35 † 2:46 Nïmø Røha Uhgïn – ïkïn nøtæm Isrel kæutøhuva møutøfakï ïkïn kæm Uhgïn. 2:47 Uøk 6:7; 11:21 3:4 Uøk 14:9

⁶ Mätəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Rəhak məni tikə agin. Mätəu nati iətəm iəu iətos, iəkəfinə kəm ik. 7 E nərgi Jesu Kristo iətəm Nasərit, iətəni=pina kəm ik, əhtul maliuək!” ⁷ Kəni in təmasiru lan, mos nəhlmin maru miuvi-pəri məmə otəhtul. Kəni əmeiko rəueiu agin min nəhlkin mil kamuəhruəhru. ⁸ Əmeiko təmatu-pəri məhtul minətəliuək, mətitəu=pən ilau miəhluvən e Nimə Rəha Uhgın, kəni minətəliuək matiuvig-iuvig-pəri mətəni-vivi Uhgın. ⁹ Kəni nətəmini rəfin kəmoteruh in tətəliuək mətəni-vivi Uhgın. ¹⁰ İlah kinotəhrun məmə suah əpələ inəha u iətəm tətəsiə o məni nian rəfin e namtəhluə rəha Nimə Rəha Uhgın, kəni kəmotəuit pik, narmiləh təmiuvig o suah kəha mətəu-inu nəhlkin tinəuvir.

Pitə təməghati kəm nətəmini əpəha e Nimə Rəha Uhgın

¹¹ Nian təmətəhkul=pən e Pitə mine Jon, nətəmini rəfin narmiləh təmiuvig ohni, kotəiu məhuva məmə okotafu e ləhal əha nəuvetin kəti e Nimə Rəha Uhgın u kətəni məmə Fərantə rəha Kig Solomən.*

¹² Nian Pitə təmeruh ilah, kəni təni=pən kəm lah məmə, “Nətəm İsrəl. ?Təhro narmitəmah tatiuvig pik o nati apispis u? ?Nauteruh itimahal nikitəmah təhti məmə itimlau iətəmi asim mil keiu iəmol vi suah u e nəsanənian əmə rəhatimlau? !Kəpə! ¹³ Nati apispis u iətəm nəmoteruh, Uhgın rəha Epraham, mine Aisək, mine Jekəp, mine tipitəh min rəfin, in təməfəri nərgi rəhan iəluək lan, İesu. Inu iətəmi kətəh əmə İesu u nəmotəfən məmə otuvən o nətəmi asoli rəha kəpmən məmə ilah okotuhəmu, kəni nati əpnəpin Pailət təməni rəkis məmə okəsuhəmu iən okəhlman lan, mətəu itəmah nəmotəni=pən kəm Pailət məmə kəpə, kəni motəpəh in. ¹⁴ İtəmah nəmotəpəh İesu u in iol əhruəhru mine iətəm təuvir e nəhmti Uhgın, kəni nəmotətapuəh o Pailət məmə otəhlman e suah kəha iohəmu itəmi. ¹⁵ Kəni e nolian əha, itəmah nəmotuhəmu İesu, iətəm nəmiəgəhian rəfin tatsipən ohni. Mətəu Uhgın təmol tətəmiəgəh min e nimitəsiən. Kəni itəmah iəmoteruh e nəhmtitəmah məmə nipiəhrian.

¹⁶ “Suah u iətəmi təmah nauteruh motəhrun, in təmasənən əmə mətəu-inu itəmah iəutəhatətə e İesu mine nəsanənian rəhan. In nəsanənian rəha İesu mine nəhatətəian iətəm təməfa kəm timəh təmol vi suah u, kəni itəmah rəfin nəmoteruh.

¹⁷ “Pik min. İəu iəkəhrun məmə nati u nəmotol e İesu itəmah rəhatəmah nətəmi asoli min, itəmah rəfin nəmotol mətəu-inu nəsotəhrunian məmə İesu in pəh. ¹⁸ Mətəu suaru u inu rəha Uhgın o nolian rəhan nəghatien u in təməni əupən, tinuva minol nipiəhrianian lan. E nəghatien rəha iəni min rəhan, in təməni rəkis məmə rəhan Kristo iətəm təməni rəkis əupən məmə otəhli=pa, in otəkeikei mətəu nəhməian e nipətin.

¹⁹ “İntəh, rəueiu əha, ənəkotəkeikei motəuhlin itəmah e rəhatəmah nolian tərəh min, kəni motəhtəlig=pa o Uhgın məmə in otəfəl rəhatəmah nolian tərəh min, kəni məmə İərmənig Uhgın otəfinə nəmeigien mine nəsanənian vi e nəmiəgəhian rəhatəmah, ²⁰ kəni məmə in otəhli=pa Kristo titəlig=pa min, iətəmi iətəm Uhgın təməni rəkis əupən. Kristo u iətəghati lan, in İesu. ²¹ Mətəu İesu otatig pipim e Nəgəu e Nəai mətəuarus Uhgın otol vi min natimnati rəfin təhmen=pən e itəmi Uhgın təməni əskasik kəm təmah, iətəm rəhan min iəni min əupən agin kəmotəni pətigəm.

²² “Kəni iəni asoli Mosis təməni pətigəm məmə, ‘İərmənig Uhgın otəfəri iəni kəti min e təmah təhmen lak. Onəkotəkeikei məutətəlig e natimnati min rəfin in otəni kəm təmah məutul nəuian. ²³ Nətəmi min u okotəhti nəuia iəni əha, Uhgın otos rəkis ilah o rəhan min nətəmini kəni ilah okohmis.’ ²⁴ Kəni iəni min rəfin kəmotəni əmə nəghatien kətəh, təmətuəuin e iəni u Samuel, muva mətəuarus=pa u rəueiu, kəutəni əhanəh nian əha u rəueiu.

²⁵ “Nəniəskasikien u iətəm Uhgın təməni=pən kəm rəhan iəni min əupən, in rəhatəmah. Kəni nəniəskasikien rəha nasiruian iətəm Uhgın təməni kəm tipitəmah min əupən, in rəhatəmah min, mətəu-inu Uhgın təməni=pən kəm Epraham məmə, ‘Oikol təuvir kəm nətəmini rəfin e niftəni, kəni nati kəti iətəm mipim İosmiəgəh otol, otəfən nəuivrian əha kəm nətəmini ərəfin.’ ²⁶ Nian Uhgın təməfəri rəhan iəluək u İesu İosmiəgəh, təmaupən məhli=pinə kəm təmah məmə in otəuhlin itəmah e rəhatəmah nolian tərəh min, kəni e nolian əha, in otol təuvir kəm təmah.”

4

¹ Nian Pitə mine Jon kəmətuəghati əhanəh kəm nətəmini, kəni pris min, mine iətəmi tətərmənig e soldia min u kəutəsəl o Nimə Rəha Uhgın, mine Satusi min,* kəməhietigəm=pa.

² Nikiləh təmahmə pik mətəu-inu ilau kətuəgəgun nətəmini məmə İesu təmimis kəni

3:6 Uək 4:10; 16:18 * **3:11** Fərantə rəha Kig Solomən — ikən kəti imə e Nimə Rəha Uhgın. İkin əha inəha, nian rəfin nətəmi asoli rəha İsrəl kəutəghati e Lou rəha Uhgın **3:13** Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Uək 2:23 **3:17** Luk 23:34; 1Tim 1:13 **3:19** Uək 2:38 **3:23** Dut 18:15,18-19 **3:25** Jen 22:18 **3:26** Uək 13:46 * **4:1** Eruh nəghatien min əha e tiksnəri: pris min, mine soldia min u kəutəsəl o Nimə Rəha Uhgın, mine Satusi.

mēmiagēh min. Kēni inu tēmol suaru mēmē nētēmi min u kēmohmis, Uhgīn otosmiagēh min ilah. ³ Kēni kēmotaskēlim ilau, motlēfēn ēmē ilau e kalēpus mētāu tināpinēpu rēkis, mēmē ilau okuēmāhli ikīn lapīn, kēni olauig lan kēmanuēhtul e kot.[†] ⁴ Mētāu nētēmimi min tēpēt nian kēmotātēu nēghatīēn kēmuēni kēmotēni nīpāhriēniēn lan. Kēni nētēmimi rēfin u kēmotēni nīpāhriēniēn e Iesu, nēman ēmē ilah iuākīr tēhmen e faif-tausin.

Pitā mine Jon kēmuēhtul e nēhmti kaunsil

⁵ Kēmēni lauig lan, pris min nēuvein, mine nētēmi asoli rēha Isrel min, mine nēgētun min rēha Lou rēha Mosis,[‡] kēmotuhapumīn ilah min ēpēha Jerusilām. ⁶ Kēmotēharēg ilah Anēs u pris asoli agin, mine Kaiēfēs, mine Jon, mine Aleksantē, mine nētēmimi min nēuvein e nēhlin rēha suah u pris asoli agin, kēmotēharēg e kaunsil. ⁷ Motēni Pitā mine Jon kian muēhtul aupēn e lah, kēni kotētāpuēh o lau mēmē, “?Pēh tēmāfinē nepētīēn kēm tālau megēhan e tālau mēmē natuol nati u, uē nēmuol e nērgi pēh?”

⁸ Kēni Narmin Rēha Uhgīn tēmāriēuēh e niki Pitā, kēni Pitā tēni=pēn kēm lah mēmē, “Itēmāh u nētēmi nēutarmēnig e nētēm Isrel, mine nētēmi asoli min. ⁹ Itēmāh nēutāsāl lan=pa o tīmlau mēmē suah u iētēm nēhlikīn tēmārēh tēmōs iē nēuēviriēn, uē itīmlau iēmūēhro lanu muol vivi nēhlikīn. ¹⁰ Itēmāh rēfin u ikīnu mine nētēm Isrel min rēfin, onēkotēkeikē motēhrun mēmē suah u iētēm nēhlikīn tīnēuvir rēkis tētēhtul aupēn e tēmāh e nēsānēniēn ēmē e nērgi Iesu Kristo, iētēm Nasarit. Suah kēha inēha, itēmāh nēmōtētū-pēri e nīgi kēmēluau, in tēmimīs. Mētāu Uhgīn tēmol tēmīagēh min. ¹¹ Suah kēha inēha, iētēm Nauēuē Rēha Uhgīn tēmēni lan mēmē,

‘Kēpiēl u iētēm itēmāh nētēmimi rēha nolīēn nimē, nēkotēni mēmē tērah kēni motēraki lan, mētāu rēueiū in tīnuva kēpiēl tēuvir agin iētēm nimē tētēhtul-pēri lan.’

¹² Suah kētīēh ēmē tēhrun nosmiēgēhiēn nētēmimi, Iesu piēn ēmē, kēni iētēmimi kēti min tikē agin e niftēni tēhrun nosmiēgēhiēn nētēmimi.”

¹³ Nētēmi asoli rēha kaunsil kēmōtēuit pik nian kēmōtēruh mēmē kēsūēginīēn e lah, nati ēpāpīn kēsūoliēn skul, ilau iētēmimi mil ēmē. Kēmōtēhrun ēhruēhru mēmē suah mil ēha ilah pēhriēn Iesu kēmēutaliuēk mēutan. ¹⁴ Kēni kinōtēhru nuhalpīniēn nēghatīēn rēhalau mētāu-inu suah u nēhlikīn tīnēuvir rēkis ilahāh min ilau.

¹⁵ Kēni kēmōtēni=pēn kēm lahal mēmē okihliēt mīhluvēn ihluē pēh ilah ēmē kotēghatī piēim. ¹⁶ Kēni ilah kēmōtētāpuēh o lah min mēmē, “?Okotēhro e suah mil ēha? Nētēmimi rēfin u Jerusilām kinōtēhrun rēkis mēmē nati apīspīs u kēmuol e suah u, in iahgin pik, ko kēsēniēpīniēn lan. ¹⁷ Mētāu pēh kotāniēhu ēskasik ilau mēmē okēsūēni pētīgēm minīēn nērgi Iesu kēm nētēmimi, kēni nēghatīēn e nati apīspīs ēha otēsiet minīēn nētēmimi kotētāu.”

Kaunsil tēmēgēhan e lau mēmē okiaiet

¹⁸ Kēni kēmōtāuēn e lahal kihluva imē, kēni motēni=pēn kēm Pitā mine Jon mēmē okēsūēni pētīgēm minīēn nērgi Iesu, kēni mēsūēgētun minīēn nētēmimi lan.

¹⁹ Mētāu ilau kēmuēni=pēn kēm lah mēmē, “Itēmāh ēmē otakil mēmē tēhruēhru e nēhmti Uhgīn mēmē iēkuol nēuiātēmāh uē nēuia Uhgīn. ²⁰ Mētāu itīmlau ko iēsūākīmīēn nōhliētīmlau. Olēkuēkeikē muēni pētīgēm nati itīmlau iēmūēruh e nēhmtitīmlau kēni muētēu e nīpēgtēlgitīmlau.”

²¹ Kēni kaunsil tēmēni=pēn min kēm Pitā mine Jon mēmē ilah okotol nalpīniēn kēti kēm lau nēmē ilau okētūēkeikē mētūēni pētīgēm Iesu kēm nētēmimi, kēni motāhli pētīgēm ilau. Kēmōtāhli pētīgēm ilau mētāu-inu kinōtēhru mēmē okotōh ēhro ilau. Kēmōtēhrun mēmē nētēmimi nīkilah otāhmē nēmē ilah okotol nalpīniēn kēm lau, mētāu-inu nētēmimi rēfin kinēutēni-vivi Uhgīn o nati apīspīs u Uhgīn tēmol e iētēm u. ²² Kēni suah u, nēhlikīn tēmēpāiū nian tēmāir mētēuērus=pa ēha rēueiū, kēni rēhan nu tapirēkis fote.

Nēfakīēn rēha nētēm kēmōtēhatētē e Iesu

²³ Nian nētēmi asoli rēha kaunsil kēmōtēgēhan e Pitā mine Jon mēmē okētīēn, kēmīāiet uēhāi ēmē mīān ēpēha nētēm kētūhātētē e Iesu kētūtatig ikīn, kēni muēni pētīgēm rēfin nēghatīēn iētēm pris asoli min mine nētēmi asoli rēha kaunsil kēmōtēni=pēn kēm lau.

²⁴ Nian kēmōtētēu nēghatīēn ēha, ilah rēfin kēmēhūva kētīēh motēfakī=pēn kēm Uhgīn, mētēni mēmē, “Iērmēnig Uhgīn Asoli, ik nēmōl neāi, mine niftēni, mine nitēhi, mine natīmnnatī ērēfin e lah. ²⁵ Ik nēmēghatī e nēsānēniēn rēha Narmin rēham kēm tīpītīmāh u aupēn Kig Tēfit, u in rēham ioluēk, kēni in tēmēni pētīgēm rēham nēghatīēn mēmē, ?Tēhro nētēmimi e nitēni piēn piēn min nīkilah tātāhmē pik lanēha?”

[†] **4:3** Okuēmāhli ikīn muētēuērus=pēn olauig mētāu inu Lou tēmēni mēmē suah kēti tēsūvāniēn e kot lapīn. **4:4** Uēk 2:41 [‡] **4:5** “Lou rēha Mosis” — lou min iētēm Uhgīn tēmāfēn kēm Mosis ēpēha e nitēuēt Sainai **4:10** Uēk 3:6, 13-16 **4:11** Sam 118:22 **4:12** Mat 1:21 **4:18** Uēk 5:28 **4:19** Uēk 5:29 **4:24** Eks 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6

Təhro ilah nikilah tətəhti məmə okotol nərahian min əha. Ko kotal pau ko kəsotolian nati kəti.

²⁶ Nətəm kəutarmənig e nitəni min, kəmotol əpenə-pənə o nəluaginian, kəni nətəmi asoli min kəutəhuvə pəti-pəti,

məmə kotəluagin ilah İərmənig Uhgın mine İosmiəgəh iətəm in təməni rəkis.'

²⁷ "İərmənig Uhgın, in nıpəhrıriənıən nəghatıən iətəm Kig Tefit təməni, tinuva mınıet=pa, mətəu-inu Kig Herot Antipas, mine Pontias Pailət, mine nətəm İsrel, mine Nanihlua min, ilah rəfin kəməhuvə kətıəh u ikınu ləhuənu Jerusiləm, məutətəi nəghatıən ekəu-ekəu məmə okotuhəmu İesu, u in rəham ioluək əhruahru u ik nəmıtəpın. ²⁸ Mətəu natımməti rəfin iətəm kəmautol təmıtəu=pən əmə rəham nəghatıən iətəm ik nəməni rəkis e nəsanəniən mine nəhrunıən rəham əupən. ²⁹ Tol lanəha, İərmənig, nıkim tətəhti nəghatıən iətəm ilah kəmotəni məmə okotəh itımah, ol itımah rəham noluək min məmə İəsotəginıən məmə İəkotəni pətıgəm rəham nəghatıən. ³⁰ Uəhrə=pa e nəhlməm əsanən məmə otol vi nətəmi kəutohmıs, kəni mol nati apıspıs min mine nəmtətıən pısın pısın min e nərgi İesu, rəham ioluək əhruahru."

³¹ Nıan kəmotəfəki rəkis, kəni nımə təmarıgrıg, kəni Nərmin Rəha Uhgın təmuva məriəuəh mətatıg e lah rəfin, kəni kınəutəni pətıgəm nəghatıən rəha Uhgın məsotəginıən.

Nətəm kəməutəni nıpəhrıriənıən e İesu kəutəuəri nautə rəhalah kəm lah min

³² Nətəmi kəutəni nıpəhrıriənıən e İesu rəhalah nətəligıən təmuva kətıəh. Kəti təməşəluəgıən e rəhan nautə, mətəu kəməutəuəri nautə rəhalah kəm lah min. ³³ Kəni əposil min kəmotəs nəsanəniən e Nərmin Rəha Uhgın kəni məutəni pətıgəm məmə İərmənıg İesu təməmiəgəh min e nımisıən. Kəni e nəuvırıən rəha Uhgın, in tətasıru e lah rəfin nətəm kəutəfəki. ³⁴ Kəni ilah kəti, rəhan kəti nati kəti təməsikəiən, mətəu-inu nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah nıftəni uə nımə tatıg, kəmotol səlim lan, kəni motəfən məni kəm əposil min, ³⁵ kəni ilah kəmotəuəri kəm nətəmi min u rəhalah nati kəti tıkə.

³⁶ Tol lanəha, suəh kəti əha ikın nərgın u Josıp, in nəuanıləuis rəha Lifai, iətəm Səiprəs, əposil min kəmotəfən nərgın vi kəti kəm in, nərgın u Panəpəs, u nıpətın təni məmə, "İətəm tətasıru mətəfəri nətəligıən." ³⁷ In təmol səlim e rəhan kəti nıftəni, kəni mos məni lan muvən məfən kəm əposil min məmə ilah okotəuəri kəm lah min.

5

Anənaiəs mine Səfairə

¹ Mətəu suəh kəti min əha ikın, nərgın u Anənaiəs, mine rəhan pətan nərgın u Səfairə. İlau min kəmos məni e nıftəni kəti rəhaləu. ² In təməskəlım oneuən məni nəuveitın, kəni rəhan pətan əmə təhrun. Kəni mos əmə nıpılğın muvən məfən kəm əposil min məmə məni rəfin rəha nıftəni. ³ Mətəu Pıtə təməni=pən kəm in məmə, "Anənaiəs. ?Təhro nəteğəhan e İərmıs u Setən tətəuva e nıkim? Nətəiue e Nərmin Rəha Uhgın kəni mətəskəlım nıpılğə məni nəuveitın rəha nıftəni məmə rəham. ⁴ Uərisıg nəmol səlim e nıftəni u, in rəham pısın əmə. Kəni nıan nəmol səlim rəkis lan, rəham pısın əmə məni. ?Təhro natol lanəha? !Ik nəseıuəiən e iətəmimi mətəu nətəiue e Uhgın!"

⁵ Nıan Anənaiəs təmətəu nəghatıən əha, əmeıko mısıpəri morin rəhan nəhəgıən tıet. Kəni nətəmimi min əha kəmotətəu nati əha, kəmotəgin mətəxəmmın. ⁶ Kəni nətəm əluə min kəməhuvə mətəuveğ nıpətın mətələs məhıet məhuvən məhtənim.

⁷ İuəkir əuə kısıl təmuva muvən rəkis, kəni rəhan pətan Səfairə təmıet=pa məruuru məmə rəhan İərman tınımıs rəkis. ⁸ Kəni Pıtə təmətapuəh ohni məmə, "?Əni-to kəm İəu məmə məni rəfin əha e nıftəni rəhatələu iətəm kəmos nəhmtın?"

Kəni in təməni məmə, "Əuəh. Nəhmtın rəfin u."

⁹ Kəni Pıtə təməni=pən kəm in məmə, "?Təhro nəmuol oneuən nətəligıən kəti məmə nəkəueıə e Nərmin Rəha İərmənıg məmə ko təsəhrunıən nati u nəmuol? !Ətəu-to! Nətəm kəməhtənim rəham İərman, ilah u e nəmtıhləu kəutəhuvə məmə okotələs min ik."

¹⁰ Kəni əmeıko tısıpəri min morin=pən əpəha e nəhlki Pıtə ikın, nəhəgıən rəhan tıet kəni tınıs. Nıan nətəm əluə min kəməhuvə İmə, məteruh nımis rəkis, kəni kotələs məhıet məhuvən məhtənim e nıkali rəhan İərman. ¹¹ Nıan nətəmimi rəha nəfəkiən mine nətəmi əpnəpın kəmotətəu nati əha, kəmotəgin pık.

*Aposil min kəmotəsıru e nətəmimi tepət
motol vi rəhalah nımisıən*

¹² Kēni aposil min kəmotol nəmtətian tēpət mine nati apispis min e nəhmti nətəmimi. Kēni nətəmimi min u kəutəni nīpəhrīənian e Iesu kəməhuva kətiah əmə e Fərantə rəha Kig Solomən e Nimə Rəha Ughin.

¹³ Nati əpnəpin nətəmimi min u kəsotənian nīpəhrīənian e Iesu kəmotisiai ilah, mətəu kəmotəgin e nuvənian əha meruh ilah. ¹⁴ Mətəu nian rəfin nətəmimi tēpət kəutəhuva məutəni nīpəhrīənian e Iərmənig Iesu, nəman mine nīpətan, kəni ilah tətēpət. ¹⁵ Mətəu-inu e nati apispis min iətəm aposil min kəmautol, nətəmimi min kautos rəhalah min nīmisiai məutəhuva, kəni məutəlin ilah kəutapili e rəhalah pēt mine nīmahan e suaru məmə nian Pitə otaliuək mapikalin e lah, in otek nəuvein, uə nəmə nənīpisiai rəhan əmə tos nəuvein məmə okotəmiəgəh. ¹⁶ Kēni nətəmimi tēpət tēpət kəmotəsiən lahuənu min iuəkir o Jerusiləm məhuva. Motos rəhalah min nətəm kəutohmis mine nətəmi min u narmin tərəh tətətig e lah məhuva, kəni aposil min kəmotəfaki e lah kəni ilah rəfin kotəuvir.

Nətəmi asoli min kəmotəmkipən aposil min e kaləpus

¹⁷ Kēni suah u pris asoli agin mine rəhan min nətəmimi Satusi min u, ilah e pati kətiah, niəməha təmol pik ilah mətəu-inu nətəmimi tēpət kinəutəpəh ilah minautəhuvən o aposil min. ¹⁸ Kēni kəmotəuit motəskəlim aposil min motəmkī=pən ilah e kaləpus. ¹⁹ Mətəu lapin lan, agelo kəti rəha Iərmənig təmuva merəh e doə e kaləpus mit ilah mohiet. ²⁰ Kēni mənī=pən kəm lah məmə, “Əhuvən e Nimə Rəha Ughin motəni pətigəm nəghatian pəhrīən rəha nəmīəgəhian vi u kəm nətəmimi.”

²¹ Kēni kəməni lauig lan, kəmotol nəuia agelo kəni mautəhuvən e Nimə Rəha Ughin minautəni pətigəm nərgi Iesu kəm nətəmimi.

Kəmləfən aposil min e kot

Kēni pris asoli agin mine rəhan min, kəsotəhrun əhanəhian məmə ilau kəmiaiet rəkis e kaləpus, kəni kəmotəuin e nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, kəni ilah kəməhuva kətiah məmə ilah okotəharag e kaunsil* asoli rəha Isrel. Kēni motəhli=pən nəghatian kəm nətəm kəutərmənig e kaləpus məmə okotəhli=pa aposil min kəhuva e kot əpəha e kaunsil. ²² Mətəu nian soldia min kəməhuvən e kaləpus, mətəu aposil min kohkə. Kēni kohtəlig=pa e kaunsil motəni məmə, ²³ “Nian iəməhuvən e kaləpus, motəfu doə tahtipəsīg, lok tətəhku=pən vi əmə lan, kəni soldia rəha kaləpus kəutəhtul mauteruh vivi əmə namtiəluə e kaləpus, mətəu nian iəmoterəh e doə məhuvən imə, mətəu kikə-kikə əmə imə.” ²⁴ Iətəm tətərmənig e soldia min iətəm kəutəsəl o Nimə Rəha Ughin, mine pris asoli min kəmotətuə nəghatian əha, kəni motəuit pik, narmi lah təmiuvig, minotəruu əpnəpin əmə məmə nati nak otuva min.

²⁵ Kēni əmeiko iətəmimi kəti tietigəm=pa məmə, “! Ei, nəman! ! Nətəmi min əpələ əpə nətəmkī=pən ilah e kaləpus, ilah əpəha e Nimə Rəha Ughin kəutəgətun nətəmimi!” ²⁶ Kēni iətəm tətərmənig e soldia min təmit min soldia min rəhan məhuvən motəmkī aposil min məhuva. Mətəu kəməsoteikəpanian ilah mətəu-inu kinotəgin məmə nətəmi əpnəpin okotəhti ilah e kəpiel apin nəmə koteikəpan ilah.

²⁷ Nian kəmotit ilah məhuva imə, kəni motəni məmə ilah okotəhtul aupən e nətəmi asoli rəha kaunsil. Kēni pris asoli agin tətəni=pən kəm lah məmə, ²⁸ “Iəmotəniəhu əskəsik agin itəmah məmə onəsotəgətunian nətəmimi e nərgi suah kəha Iesu. Mətəu nəgətunian rəhatəmah tinaiu ərəfin əpəha Jerusiləm. Kēni mautol məmə nətəmimi okotəni məmə itimah iəmotəh suah kəha Iesu.”

²⁹ Mətəu Pitə təməghati rəhalah aposil min lan məmə, “Itimah iəkotəkeikei mautol nəuia Ughin, mətəu səniəmə nəuia nətəmimi əmə. ³⁰ Itəmah nətəmotəhamu rəkis Iesu motətu-pəri e nigī kəməluəu, mətəu Ughin u rəha tipitah min aupən təmol təmiəgəh min e nīmisiai. ³¹ Ughin u inu təməfəri rəkis Iesu mine otuvən məharag e nikalin maru, u ima nisaiəni mine nəsanənian, məmə in Iərmənig mine Iosmiəgəh. Ughin təmol nati əha məmə in otol suaru məmə nətəm Isrel min kotəhrun nəuhlinian ilah e rəhalah nolien tərəh min, kəni in otəfəl rəkis nolien tərəh min rəhalah. ³² Kēni itimah Narmin Rəha Ughin iəutəni pətigəm natimnati min u, kəni Ughin tətəfəl Narmin rəhan kəm nətəmimi kəutol nəuiən.”

³³ Nian nətəmimi rəha kaunsil kəmotətuə nəghatian əha, təmiuvi pik rəhalah niəməha, kəni kotolkeikei məmə okotəhamu əmə ilah. ³⁴ Mətəu suah kəti təməhtul, nərgin u Kəmalieil, in Fərsi kəti mine iəgətun kəti rəha Lou, u nətəmimi rəfin kəutisiai. Kēni tətəpəhuə o soldia min məmə okotit aposil min məhuvən ihluə pipim.

³⁵ Kēni in tətəni kəm kaunsil məmə, “Nətənimak min, nətəm Isrel. Otətətəlig vivi məmə onəkotəhro e nətəmi min u. ³⁶ Vi agin uəha suah kəti nərgin u Teutas, təmiətigəm=pa mətəni məmə in iətəmi asoli kəti, kəni iuəkir nətəmimi fo-hanrit kəmotuərisig lan. Mətəu

5:12 Uək 2:43; 14:3 5:19 Uək 12:7-10 * 5:21 “kaunsil” – nətəmi asoli rəha Isrel kəutiuvi pətigəm nətəmimi ikin məmə okotəhtul e nəhmtiləh e kot. 5:28 Mat 27:25 5:29 Uək 4:19 5:31 Uək 2:33-34; Efəs 1:20; Hip 2:10; 12:2

kəmoħamu in, kəni rəħan nətəmiimi kəmotan kətiəħ kətiəħ, kəni rəħan nətəliġian təmuvein miķa. ³⁷ Uərisis lan, nian kəpmən təmatafin nətəmiimi, suah kəti min u nərgin u Jutas, iətəm Kaləli, in min təmiuvi nətəmiimi kəħuərisis lan. Mətəu nətəmiimi nəuvein kəmotohamu min, kəni rəħan nətəmiimi kəmotan kətiəħ kətiəħ. ³⁸ Kəni inu rəħak nətəliġian e nənian u. !Ķəkəni kəm təmah, pəħ nəkotəpəħ əmə ilah motegəħan e lah kohiet! Mətəu nəmə nati kautol, in rəħa iətəmiimi əmə, otəpaniķa. ³⁹ Mətəu nəmə tatsipan o Uħgin, ko nəsotosian nəsanənian məmə onəkotəniəħu ilah. Mətə onəkoteruh məmə iətəmah Uħgin onəkotərgəħu.” ⁴⁰ Kəni ilah rəfin kəmotegəħan e rəħan nəghatian.

Kəni kəmotauin e aposil min məmə okəħuva imə, kəni motəni məmə soldia min okotalis ilah. Kəni motəniəħu əskasik min ilah məmə okəsotəghati minian kəm nətəmiimi e nərgi Iesu kəni motəħlman e lah kohiet.

⁴¹ Kəni aposil min kəmoħiet e kaunsil, nikilah təmagian, mətəu-inu Uħgin nikin təmepət o lah kəni megəħan e lah məmə nətəmiimi okotoħ ilah mətəu inko kautəħuərisis e Iesu.† ⁴² Kəni nian rəfin e Nimə Rəħa Uħgin mine nimə min, ilah kəməsotəghian mətəkeiķi mətəni pətigəm kəni məutəgəhun nəghatian təuvir məmə Iesu in Kristo iətəm Uħgin təməni məmə otahli=pa.

6

Kəməfəri dikon min səpin

¹ Nian nəuvein tinuva rəkis muvən, kəni nətəmi rəħa Iesu tinətəri minatəpət. Nəuvein ilah nəuaniləuis rəħa Isrel kəmotəsipən iķin pišin pišin min, kəni mətəni əmə nəghatian Kris, məsotənian nəghatian rəħa Isrel. Kəni tēpət, ilah nətəm Isrel əmə. Mətəu nəfaki min iətəm kəutəni əmə nəghatian Kris kənəutəni nikali nəfaki min u nətəm Isrel, mətəni məmə nian kəutəuəri məni mine nauənian kəm pətəlimis min, mətəu kəsotəħ vivian pətəlimis min rəħa nətəmi min u kəutəni nəghatian Kris.

² Kəni tuələf aposil min kəmotauin e nətəmiimi rəħa Iesu məmə okəħuva-to. Kəni kəmotəni=pən kəm lah məmə, “Piatimah min. Təsəuviriən məmə itimah iəkotəpəħ nəni pətigəmiən mine nəgətuinən nəghatian rəħa Uħgin məmə itimah iəkəħuvnə mətəuəri məni mine nauənian kəm pətəlimis min. Inu uək rəħa dikon min. ³ Mətəu rəueiu, otəfətigəm-to iətəmah səpin, nətəmi min u itəmah nəutisiai ilah, kəni motəħrun nati, mine Narmin Rəħa Uħgin təriauəħ e nəmiəgəħiən rəħalah. Kəni itimah iəkotəfən nati u kəm lah məmə ilah okotoħ. ⁴ Kəni pəħ itimah oiəkəuteruh əmə nəfakiən kəm Uħgin mine nəni pətigəmiən mine nəgətuinən nəghatian rəħa Uħgin.”

⁵ Kəni ilah rəfin nikilah təmagian, kəni məutegəħan e nəghatian əħa. Kəni kəmotəfətigəm Stipin u rəħan nəhatəiəħan təskasik e Uħgin, kəni Narmin Rəħa Uħgin təməriauəħ mətətig lan. Motəfətigəm min Filip, mine Prokorəs, mine Nikano, mine Timon, mine Pamenas, mine Nikoləs iətəm Antiok u aupən təməpəħ nəfakiən rəħa nətəm iman iķin muva mətətu=pən nəfakiən rəħa nətəm Isrel. ⁶ Kəmotit ilah məħuvən kəm aposil min, kəni aposil min kəmotəħu=pən nəħmiləħ e lah motəfaki e lah.

⁷ Kəni nətəmi rəħa Iesu kəutəni pətigəm nəghatian rəħa Uħgin kəm nətəmiimi, kəni nətəmi rəħa Iesu u Jerusiləm kinautəpət pik. E nətəmi min əħa, pris min tēpət kəmotəhatəta e Iesu.

Kəmotaskəlim Stipin

⁸ Kəni Stipin u iətəm təməriauəħ e nəuviriən mine nəsanənian rəħa Uħgin, təmol nəmtəiən tēpət mine nati apispiš min e nəħmti nətəmiimi. ⁹ Mətəu nətəmiimi nəuvein e nimə rəħa nuħapuminiən rəħa Nətəm Kəmitis Ilah,* kəmotəghati ilah Stipin. Nətəmi min u nətəm Isrel u kəmotəsipən Saerin mine Aleksantriə. Kəni nətəmiimi nəuvein min u nətəm Isrel u kəmotəsipən Silisiə mine Esia, ilah kəməħuva kətiəħ, minautərgəħu ilah Stipin. Kotəni məmə nəghatian rəħa Stipin təsəħruəħruən, mətəu rəħalah təħruəħru. ¹⁰ Mətəu Narmin rəħa Uħgin təmol Stipin teinatig pik, kəni nian in təghati, rəħan nəghatian tapirəkis rəħalah.

¹¹ Kəni ilah kəmotəu onəuən nətəmiimi nəuvein məmə okotasiru e lah motəni pətigəm məmə, “Itimah iəmotətu məmə Stipin təməni rah Mosis mine Uħgin.”

¹² Kəni rəħalah nəghatian təmol niki nətəmiimi, mine nətəmi asoli rəħa Isrel, mine nəgətu min rəħa Lou, kəmotəməki e Stipin. Kəni kəməħuvən motəskəlim motələs məħuvən məmə otəhtul e nəħmti kaunsil. ¹³ Kəni kəmotəmkı nətəmiimi nəuvein məħuva məmə okoteiuə e Stipin. Nətəmi min u kəmotəni məmə, “Nian rəfin tətəni nəghatian tərah e Nimə Rəħa Uħgin,

5:36 Uək 21:38 5:40 Uək 4:18 5:41 Mat 5:10-12; 1Pita 4:13 † 5:41 Nian kautos nəħməiən nikilah təģian, mətəu rəħalah Iərməniġ təmos nəħməiən. Rəueiu əħa nian kəutətəu tərah, təgətu min məmə ilah kətiəħ əmə e Iərməniġ. 6:1 Uək 4:35 6:7 Uək 2:41; 16:5 * 6:9 “nimə rəħa nuħapuminiən rəħa Nətəm Kəmitis Ilah” – Nətəmi min əħa, aupən ilah slef rəħa suah kəti, mətəu rəueiu əħa kəmitis ilah. 6:10 Luk 21:15

kāni mētāni rah Lou rēha Mosis. ¹⁴ Itimah iēmōtētāu in tēmāni mēmā Iesu u iētām Nasērīt, in otālās iahu Nimē Raha Uhgīn, kāni māhlin nolīan mīn u Mosis tēmāfa kām tah aupan ikin.”

¹⁵ Kāni nētēmimi rāfin u kēmāutāharāg e kaunsil kēmōtāsāl=pān āhruahru o Stipīn, motāfu mēmā nēhmtīn tīnāghāg pāhriān tēhmen e rēha āgelo.

7

Stipin tēmāghati e Epraham

¹ Kāni pris asolī āgin tēmātāpuāh o Stipīn mēmā, “?Tāhro? ?Nīpāhriāniān e nēghatiān mīn āha kētātu=pān lam?”

² Kāni Stipīn tēmāni mēmā, “Piak mīn mīne tatē mīn. Otātēlig-to lak. Uhgīn u iētām in ilīs ilīs pik, tēmīetiāgām=pa o tipitāh Epraham nīan in tēmātatiāg āpāha Mesopotemiā, māsuvan āhanāhīān āpāha Haran. ³ Uhgīn tēmāni=pān kām in mēmā, ‘Āpāh rāham mīn, mīne ikin nētātatiāg ikin muvān e ikin kāti iētām iāu o iākēgātun lam.’

⁴ “Kāni Epraham tēmīet āha Kaltiā muvān nētatiāg āpāha Haran. Nīan tēmātatiāg ikinu kāni rēhan tatē tīmīs, kāni Uhgīn tēmos muva u e nīftāni u itamah nētutatiāg lan rāueiu. ⁵ Mātāu tēmāsāfān āhanāhīān nīftāni ākaku āgin nēuuetin kām in mēmā rēhan āhruahru. Mātāu Uhgīn tēmāni āskasik kām in mēmā otāpānāfān rāfin nītāni āha kām in mīne nāmīpīn mīn. Kāni nītāni u otuva imalah āgin ikin, nati āpnāpīn e nīan āha Epraham tēmāsēlēsīān nētīn kēti. ⁶ Nēghatiān u Uhgīn tēmāni kām in tol lanāha, in tēmāni mēmā, ‘O nīan kēti, nēuanīlūsīs mīn rāham okāhuvān motatiāg e nīftāni pīsīn kēti rēha nētēmimi pīsīn, kāni ilāh okāhuva iāpīsīpīs mīn, kāni nētām ikin okotol ilāh okotāhuva slef mīn, kāni mātol mīrā kām lah kētāuarus nu fo-hanrit. ⁷ Mātāu iākol nālpinīān kām nētēmimi mīn āha kētārmānīg e lah. Kāni uārisīg, rāham mīn nētēmimi okohiet e nītāni āha mēhuva motāfaki kām iāu e nītāni u.’

⁸ “Kāni Uhgīn tēmāni āskasik mēmā in oteh vīvi Epraham mīne nēuanīlūsīs mīn rēhan. Kāni māni=pān kām in mēmā in otāhgi=pān nēsualkēlāh mēmā in nēmātātīān kēti mēmā ilāh nētēmimi mīn rēha Uhgīn. Kāni nīan Epraham tēmālēs Aisāk, kāni mātiāg māhgi=pān nīan tēmos nīan eit.* Kāni nīan Aisāk tēmālēs Jekāp, kāni mātiāg māhgi=pān mīn. Kāni nīan Jekāp tēmāmki nēnētīn mīn ilāh tuēlāf, kāni māhgi=pān mīn ilāh. Ilāh tuēlāf āha, nēukēti nīrātah.”

Tipilāh mīn kēmōtāpāh Josīp

⁹ Kāni Stipīn tēmāni=pān mīn kām lah mēmā, “Kāni nēukēti nīrā mīn u rēhatah kēmāutetet notāhalah u Josīp, kāni mōtētūati=pān lan kām nētām Ijīp, mēmā otuva slef rēhalah. Mātāu ilāu Uhgīn e nīan rāfin, ¹⁰ kāni Uhgīn tos rākīs in e nērahīān rāfin rēhan. Nīan tēmāhtul e nēhmtī kīg rēha nētām Ijīp, kāni Uhgīn tēmāfān nēhruīān kām in, kāni mātiāg mōl mīn mēmā kīg otolkeikei in, kāni mōl in tarmānīg e nītāni Ijīp mīne nētēmimi mīne natīmīnātī rāfin rēhan.

¹¹ “Kāni āmeiko nēumīs tēmān e nītāni āpāha Ijīp mīne Kenan mōl nēuanīān tīkē, kāni nēumīs natus nētēmimi, kāni tipitāh mīn nīglāh nēuanīān tēmīkē. ¹² Nīan Jekāp tīnētāu mēmā nēuanīān āpāha Ijīp, tēmāhli=pān nēnētīn mīn u tipitāh mīn āha kēhuvān, kāni inu nētūānīnīān ilāh kēmāhuvān Ijīp. ¹³ Kāni uārisīg, ilāh kēmāhuvān mīn, kāni in tēmāni pētīgām in kām lah, mātāu ilāh kēsotāhruīān mēmā in Josīp pīalāh. Kāni kīg rēha Ijīp tēmātāu nēnīān o Josīp mīne pīan mīn. ¹⁴ Kāni Josīp tēmāhli=pān nēghatiān kām rēhan tatē Jekāp mīne rēhan mīn, mēmā okāhuva motatiāg ilāh mīn. E nētēmimi mīn āha, ilāh rāfin sēpīntē faif.

¹⁵ “Kāni Jekāp mīne rēhan mīn kēmāhuvān Ijīp, kāni kēmāutatiāg mēutatiāg, kāni Jekāp mīne tipitāh mīn kēmōhmīs ikin. ¹⁶ Kāni kēmāmki ilāh kām āpāha Sēkām e nītāni u rēhatah, kāni kītānīm ilāh ikin e nīpāg kēpīel kēti Epraham tēmos rākīs nēhmtīn o nētām Hamōr.”

Stipin tēmāghati e Mosis

¹⁷ Kāni Stipīn tēmātēkeikei mētāni=pān kām lah mēmā, “Tīnatuva iuēkir mēmā Uhgīn otōsmīāgāh rēhan mīn nētēmimi u tēmāni rākīs kām Epraham, kāni nēuanīlūsīs mīn rēhatah u kēmāutatiāg Ijīp, rāueiu āha tīnepāt. ¹⁸ Kāni kīg kēti mīn rēha Ijīp tēmāhtul, in tēsīsīāi āginīān Josīp. ¹⁹ In tēmōsīāhu tipitāh mīn e nētēlīgīān tērah mīn rēhan, mātol nāhmēsīān kām lah. Kāni in tēmōl lou kēti mēmā okotāmki pētīgām nēnētīlāh mīn iāpēou amrērā mīn ihluē mēmā okohmīs.

²⁰ “Kāni e nīan āha, Mosis tēmāir, kāni in suākēku tēuvīr kēti e nēhmtī Uhgīn. Rēhan mēmā mīne tatē kēmūshluāig onēuān lan āpāha imē muos mēuīg kīsīl. ²¹ Nīan kēmōlētīgām ihluē,

7:3 Jen 11:31; 12:1 7:4 Jen 11:31-12:5 7:5 Jen 12:7; 15:18; 17:8 7:7 Jen 15:13-14; Eks 12:40 7:7 Eks 3:12

* 7:8 Nolīān rēha nētām Isrel tol lanu, nīan suākēku iārman tāir, e nīan eit, kētāhgi=pān. 7:8 Jen 17:9-14; 21:4 7:9 Jen 37:11,28; 39:2,21-23 7:10 Jen 41:37-44 7:11 Jen 41:54; 42:1-2 7:13 Jen 45:1-4,16 7:14 Jen 45:9-11; 46:2,7 7:15 Jen 46:1-7; 49:33 7:16 Jen 23:2-20; 33:19; Jos 24:32 7:18 Eks 1:7-8 7:19 Eks 1:11-22 7:20 Eks 2:2

nəti kig pətan təmeruh, kəni tələs məmə oteh vivi rəhan. ²² Kəmotəgətun in e neinatigiən rəfin rəha nətəm Ijip, kəni nian in təmepət, in təsanən e nəghatiən mine nolian nati.

²³ “Nian tinos nu fote, nikin təhti məmə otuvən-to meruh-to nətəmiman min, nətəm Isrel, ²⁴ kəni mafu kəti iətəm Ijip kəti tatoh. Kəni in təmuvən məmə otasiru e in kəti əmeiko mohamu iətəm Ijip əpəha. ²⁵ Kəni Mosis nikin təməhti məmə mətə in min, nətəm Isrel, okotəhrun məmə Uhgın təməhli=pən in məmə otuvən məmkirəkis ilah e nəhəməin katol e lah. Mətəu ilah kotərruru. ²⁶ Kəni lauiq lan tafu min iətəm Isrel mil keiu katuoq ilau min, kəni tuvən mə təghati kəm lau məmə otos rəkis ilau, kəni məmə otol ilau kuol vi ilau min. Kəni mənī=pən kəm lau məmə, ‘Suah mil, itələu əmə. ?Təhro natuoh itələu min?’

²⁷ “Mətəu suah u təmaupən mol nəukəti norgəhuiən təməti=pən Mosis isəu, kəni mənī=pən kəm in məmə, ‘?Pəh təməfəri ik məmə onəkərmənig kəni mətakil itimah? ²⁸ ! İtəhrun məmə nəkolkeikei məmə onəkohamu min iəu təhmen e iətəm Ijip u nəmoh nəniuv!’ ²⁹ Nian Mosis təmətəu nəghatiən əha, kəni təməgin kəni miet Ijip magim muvən əpəha isəu ikin Mitian təmətiq ikin məhəmen e iapispis kəti. Nian təmətiq təmətiq mit pətan ikin kəti, kəni mələs nətin keiu iərman mil.

³⁰ “Nian təmətiq Mitian mos nu fote, kəni nian kəti tuvən mətan iəukir o nitəuət əha Sainai əpəha təpiə-məpiə ikin. Kəni agelo kəti təmiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigə əkəku kəti. ³¹ Nian təmeruh nigəm əha, narmin təmiuvig pik ohni, kəni muvən iəukir məmə oteruh vivi, kəni mətəu İərmənig Uhgın təməghati kəm in məmə, ³² ‘İəu Uhgın rəha tipim min, Uhgın rəha Eprahan, mine Aisak, mine Jekəp.’ Kəni Mosis təməgin minətərmrumin minətəgin e nəsal-pəniən əha nigəm ikin.

³³ “Kəni İərmənig Uhgın təməni=pən kəm in məmə, ‘Os rəkis rəham put e nəhilkəm mətəu-inu niftəni ko ik nətəhtul ikin in tasim agin, mətəu iəu əha ikin. ³⁴ İmeruh nərahian iətəm katol e rəhak nətəmimi əpəha Ijip, iəmətəu nəsekien rəhalah, kəni mineiəuəi muva məmə iəkəmkirəkis ilah o nətəm Ijip. Va. Rəueiu əha iəkahli=pən ik nəkitəlig muvən min Ijip.’ ”

Nətəmimi min rəha Isrel kəmotəpəh Mosis

³⁵ Kəni Stipin təmətəkeikei mətəni məmə, “Inu iətəm kətiəh əmə Mosis iətəm ilah kəmotəpəh nəuiən nian ilah kəmotəni=pən məmə, ‘?Pəh təmləfəri ik məmə onəkərmənig kəni makil itimah?’ Mətəu Uhgın pişin əmə təməhli=pən suah kəha Mosis məmə otərmənig kəni mosmiəgəh ilah. Təməhli=pən nian agelo təmiet=pən ohni e nigəm iətəm tatuəu e nigə əkəku kəti. ³⁶ Kəni Mosis təmit ilah məhiet Ijip, kəni in təmol nati apispis mine nəmtətiən tətəp, təmol əpəha Ijip, mine nian kəmətəliuək məutəhuvən=pən e nitəhi u kətəni məmə Nitəhi Ərəəuv, mine nu fote e ikin təpiə-məpiə ikin.

³⁷ “Inu iətəm kətiəh əmə Mosis u təməni=pən kəm nətəm Isrel məmə, ‘Uhgın otləfəri iəni kəti min e təmah təhmen lak.’

³⁸ “Inu Mosis iətəm təməuin e tipitah min məmə okotuhəpumin ilah min əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni agelo təməghati kəm in e Nitəuət Sainai, kəni Mosis u təməfən nəghatiən min u kəm tipitah min. Kəni nəghatiən min u, ilah nəghatiən keikei min iətəm kəutəfən nəmiəgəhian kəm nətəmimi, kəni Mosis təməhliən tuva kəm tah.

³⁹ “Mətəu nian in təmətiq əhanəh əpəha e Nitəuət Sainai, tipitah min kəmotəhti nəuiən, mətəpəh nətəligiən, mətəu nikiləh təmitəlig=pən o nati Ijip. ⁴⁰ Kəni kəmotəni=pən kəm Eron məmə, ‘Ol narmi nati nəuvein məmə okəhəva uhgın min rəhatah mə okotit itah. Mətəu Mosis əha inəha, iətəm təməmki itah məhiet Ijip, kinotərruru məmə in tinəhruvən.’ ⁴¹ Kəni e nian əha, ilah kəmotol narmi nati məmə in otuva uhgın rəhalah, kəni kəməutol sakrifais e nati miəgəh min məmə okotəfəki kəm in. Kəni kəməutol lafet rəha narmi nəti kau iətəm ilah əmə kəmotol. ⁴² Mətəu Uhgın təməuhlin=pən nəmtəhn kəm lah, kəni meğəhan=pən e lah məmə okotəfəki kəm mitəgar mine məuig mine məhau min e nəpuə. Kəni nati əha tətəgətun əsas əmə nəghatiən rəha Uhgın iətəm kəmətei e nauəuə rəha iəni min rəha Uhgın. Tətəni məmə,

‘Nətəm Isrel! ?Nian rəfin e nu fote əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, itəmah nəməutəh nati miəgəh min məutol sakrifais lan. ?Mətəu nikitəmah təhti məmə nəməutol kəm iəu? !Kəpə! ⁴³ Mətəu e nikitəmah, itəmah nəmətələs Nima Tapolin rəha uhgın eiua u Molek, mine narmi məhau rəha uhgın eiua u Refan. Nati mil u nəməutol məmə onəkotəfəki kəm lau. O nati əha, iəkahli pətiğəm itəmah nəkəhuvən isəu mətapirəkis Pəpilon.’ ”

Stipin təməghati e Nime Rəha Uhgın

⁴⁴ Stipin təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian tipitah min kəməutətiq ikin təpiə-məpiə ikin əupən, ilah kəmotos rəhalah nati kəti, Nima Tapolin rəha Uhgın iətəm tətəgətun məmə Uhgın tətətiq ilah min. Kəni Mosis təmol Nima Tapolin əha tətəu=pən əmə nətəligiən rəha Uhgın u

7:21 Eks 2:3-10 7:24 Eks 2:11-15 7:28 Eks 2:14 7:29 Eks 2:21-22; 18:3-4 7:34 Eks 3:1-10 7:35 Eks 2:14 7:36 Eks 7:3; 14:21; Nam 14:33 7:37 Dut 18:15 7:38 Eks 19:3 7:40 Eks 32:1 7:41 Eks 32:2-6
7:43 Amos 5:25-27

tãmæni=pæn rækis kæm in. ⁴⁵ Kæni nu tepæt uærisig, Josuæ tæmit ilah mæhuva mæmæ okotos rækis nitæni æha o natæm Kenan, natæni u Uhgîn tamæhgirækis natæmimi ikin. Kæni ilah kæmotælas Nima Tapolin u mæhuvæn motatig ilah min motætæuærus=pa e nian ræha Tefit tæmol kig lan. ⁴⁶ Uhgîn tæmol tæuvir kæm Tefit, kæni Tefit tamætæpuæh ohni mæmæ Uhgîn otegæhan lan pæh tol nima kæti iætæm Uhgîn otatig ikin. ⁴⁷ Mætæu nimæ æha, Kig Tefit tæmæsolian, mætæu nætîn Kig Solomæn tæmol.

⁴⁸ “Mætæu Uhgîn iætæm ilis agin, tæsatigian e nimæ iætæm iætæmimi æmæ tæmol. Tæhmen e næghatian ræha Uhgîn iætæm iæni ræhan tãmæni mæmæ,

⁴⁹ ‘Ikin min ræfin e neai tæhmen æmæ lak mæmæ iækæharæg ikin marmænig,

kæni nitæni min ræfin tæhmen æmæ mæmæ iækæfu=pæn næhllkæk ikin.

?Mætæu nimæ nak iætæm nækotæhrun nolian mæmæ otæhmen lak?

?Kæni ikin pæhruvæn nækotæhrun nolian mæmæ iækuvæn mæmeig ikin?

⁵⁰ Otæni-to. ?Pæh tæmol ræfin natimnati min æha?

Iæu pisin æmæ, iæu Uhgîn iæmol ræfin ilah.’ ”

Nætæm Isrel kæmotæpæh iæni min ræfin ræha Uhgîn, mine Kristo

⁵¹ Kæni Stipin tæmætækeikei mætæni mæmæ, “! Itæmah u! Ræhn-kapæ tæmah tæskasik. Nikitæmah tapinæpu tæhmen e ræha Nanihlua min. Matælgitæmah talu o natæuian næuia Uhgîn. !Itæmah nækotæhmen æmæ e tipitæmah min nætæm kæmætæhti næuia Narmîn Ræha Uhgîn! ⁵² ?Iæni min ræha Uhgîn aupæn, pæh tipitæmah min kæmæsolian nærahian kæm in? !Tikæ! Kæmotol nærahian kæm lah ræfin. Kæmotohamu min nætæmi min u kæmætæni pætigæm nuvæian ræha iætæmi æhruahru. Kæni itæmah næmotegæhan=pæn e Itæmi æhruahru u e næhlni ræhan min tikimir min kæni kotuhamu. ⁵³ Itæmah næmotos rækis Lou ræha Uhgîn u aupæn nægelo min kæmotos mæhuva, mætæu itæmah næmæsohtæu=pæn aginian Lou æha.”

Kæmotahtimu Stipin

⁵⁴ Nian kæmætætuæ næghatian min ræha Stipin, næhmtilæh tæmapinæpu, nikilah tæmahmæ pik, kæni mautigæt=pæn næhluvlah kæm in mætæu-inu nikilah nahmæ agin. ⁵⁵ Mætæu Narmîn Ræha Uhgîn tæmæriæuæh e Stipin, kæni tæsal pæri e Negau e Neai mafu næhagæhagian iætæm tæsanæn pik tæmiet ima Uhgîn ikin, kæni meruh Iesu tætæhtul e nikali Uhgîn maru, ikin ima narmænigian mine næsanænian. ⁵⁶ Kæni Stipin tãmæni=pæn kæm lah mæmæ, “!Ei, næman! Iætæfu Negau e Neai ræha Uhgîn tæteræh, kæni Næti Iætæmimi tætæhtul e nikali Uhgîn maru, ikin ima narmænigian mine næsanænian.”

⁵⁷ Nian nætæmi asoli ræha kaunsil kæmotætuæ næghatian æha, kæmotæmkæsgin matælgilæh min e næuanæhlmilæh, kæni moteæræg e Stipin e næuiaalah ræfin motæuit motæiu mæhuvæn moteapæn æhmen-æhmen æmæ ohni, ⁵⁸ moteikæpan kæni motæraki pætigæm lan e taun. Kæni nætæmimi u kæmotætuæ næghatian ræha Stipin, ilah kæmotæpeg ræhalah sot asoli min, motælin=pæn iuækir e næhllki iætæm aluæ kæti, nærgin u Sol. Kæni minætæhti Stipin e kæpiel apin.

⁵⁹ Nian kæmætæhti, kæni Stipin tæmæfaki mæmæ, “Iærmænig Iesu, os narmæk.” ⁶⁰ Kæni tæmeiuæiu misin næulin kæni masæk æfæmæh mæmæ, “Iærmænig, afæl nolian tærah iætæm ilah kautol lak.” Nian tæmol naunun e ræhan næfakian, kæni ræhan nehagian tiet.

8

¹ Kæni Sol in tamætæhtul æmæ nikin tætagian mæmæ ilah kæmotahtimu Stipin.

Sol tæmoh nætæm kæutæfaki

Mætuæuin e nian æha, nærahian asoli kinotol e nimæfaki æpæha Jerusilæm. Kæni ilah kæmohiet Jerusilæm motagim=pæn Jutiæ mine Sæmeriæ motæpæh pisin æmæ aposil min kæutatig Jerusilæm. ² Nætæmimi næuvein nætæm kæutæfaki æskasik kæmæhuva motælas Stipin mæhuvæn mohtanin, kæni ilah kæmotasæk pik ohni. ³ Mætæu Sol tæmætuæuin minætærækin-ærækin nimæfaki, matuvæn e nimæ min mætiuvi pætigæm næman min nipætæn iætæm kæutæfaki, kæni matæmki=pæn ilah e kalæpus.

Filip tæmæni pætigæm nanusian tæuvir æpæha Sæmeriæ

⁴ Kæni nætæm kæutæfaki iætæm kæmohiet Jerusilæm motagim, kæmætæni pætigæm næghatian ræha Uhgîn ikin min ræfin iætæm ilah kæutæhuvæn=pæn ikin. ⁵ Filip tæmuvæn e taun kæti ræha Sæmeriæ, kæni mætæni pætigæm nanusian ræha Kristo iætæm Uhgîn tãmæni mæmæ otæhli=pa. ⁶ Nian nimænin nætæmimi kæmotætuæ Filip, kæni motæfu nati apispis min iætæm in tatol, ilah

ræfin kærnatætellig vivi lan e nak in tətəni. ⁷Nətəmimi tepət narmin tərəh min kəməhiet e lah. Nian narmin tərəh min kəməhiet, kəmətasək əfəməh. Kəni nətəmimi tepət iətəm nīpətīlah tēmimis, uə nətəm kəsotaliūkian, kəmətəuvir min. ⁸Kəni nətəmimi ræfin e taun əha, ilah ræfin kəmotagiən.

*Saimon u təmol natimnati
e nəsənəniən rəha iərmis min*

⁹Kəni e taun əha, suah kəti nərgin u Saimon, in təmatol nati apispis tepət e nəsənəniən rəha iərmis min, kəni nətəmimi ræfin e Səmeriə, narmilah təmiuvg. Təmol nuvəh nəuəvetin. In mətəfəri aru əmə in məmə in iətəmi asoli kəti. ¹⁰Kəni nətəmimi ræfin, nətəmi asoli mətəuarus=pa noluək min əmə, kəmətəsəl=pən pik ohni kəni məutəni məmə, “Suah u in iətəmi kəti u in tatol uək e Nəsənəniən Asoli Rəha Uhgīn.” ¹¹Kəmətohtəu=pən in nuvəh nəuəvetin mətəu-inu narmilah tatiuvg o natimnati min iətəm in tatol. ¹²Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nəghatīən iətəm Filip tətəni pətīgəm e nanusiən təuvir rəha Narmānigian Rəha Uhgīn mine nəghatīən rəha Iesu Kristo, kəmotəni nīpəhrīənīən lan, kəni kəmol bəptais e lah, nəman mine nīpətan. ¹³E nian əha, suah min u Saimon, təməni nīpəhrīənīən e Iesu, kəni kol bəptais min lan. Kəni in tətītəu=pən Filip ikin min ræfin. Narmīn təmiuvg o nati apispis min mine nəmtətīən min iətəm in tateruh Filip tatol.

¹⁴Nian aposil min əpəha Jerusiləm kəmotətəu məmə nətəm Səmeriə kinotəhatətə e nəghatīən rəha Uhgīn, kəni kəmotəhli=pən Pitə mine Jon məmə okian o lah. ¹⁵Nian ilau kəməni miaiet=pən o lah, muəfaki o lah məmə Narmīn Rəha Uhgīn otəriəuəh mətətīg e lah, ¹⁶mətəu-inu kəmol bəptais əmə e lah e nərgi Iərməng Iesu, mətəu Narmīn Rəha Uhgīn təsəriəuəh əhanəhiən e nəmīgəhiən rəhalah. ¹⁷Kəni Pitə mine Jon kəmuələhu=pən nəhlmlau e lah muəfaki e lah, kəni Narmīn Rəha Uhgīn təməriəuəh e lah.

¹⁸Nian Saimon təmafə məmə Narmīn Rəha Uhgīn tatuvən e nəmīgəhiən rəha nətəmimi nian aposil mīl kəmuələhu=pən nəhlmlau e lah muəfaki e lah, kəni in təfətīgəm məni məmə otəfən kəm lau, ¹⁹kəni məni=pən kəm lau məmə, “Uəfə min nəsənəniən u kəm iəu məmə nian iəkələhu=pən nəhlmək e nətəmimi, kəni ilah kotəhrun nosiən Narmīn Rəha Uhgīn.”

²⁰Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “!Ik mine rəham mənī onəkian e nīgəm asoli! Mətəu-inu nīkim təhti məmə nəkəhrun nos nəhmti nati u iətəm Uhgīn tətəfən kəm nətəmimi e məni. ²¹Ko ik nəsolian uək u nəuəvetin mine, mətəu-inu rəham nətəlīgīən təsəhruahruīən e nəhmti Uhgīn. ²²Əuhlin ik e rəham noliən tərəh min kəni məfaki=pən kəm Iərməng, mətə tafəl rəkis rəham noliən tərəh min iətəm nīkim tətəhti ilah. ²³İateruh məmə nian ræfin netetīən təməriəuəh e rəham nətəlīgīən, kəni noliən tərəh min kəmotəlis ik tiəkis.”

²⁴Kəni Saimon təməni=pən məmə, “!Əui! Uəfaki=pən kəm Iərməng ohniəu məmə natimnati iətəm itəlau nəmuəni, kəti otəsuvaiən ohniəu.”

²⁵Kəni nian ilau kəmuəni pətīgəm rəkis nəghatīən rəha Iərməng mine natimnati iətəm in təmol, kəni kəmətiən Jerusiləm matuəhtul əgməgim e lahuənu min rəha Səmeriə matuəni pətīgəm min nanusiən təuvir rəha Iərməng.

Filip təməghati kəm iətəm İtiopiə kəti

²⁶Kəni əgelo kəti rəha Iərməng təməni=pən kəm Filip məmə, “Əsəu-pesi muvən e suaru tisipən Jerusiləm matuvən Kasa.” (Suaru əha tətəməhli əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.) ²⁷Kəni in təmatuvən əmeiko mafu iətəm İtiopiə kəti e suaru. Suah əha in iətəmi asoli kəti rəha kwīn rəha nətəm İtiopiə.* Kəni in təmətərməng e məni rəha kwīn. Suah u təmuvən Jerusiləm məmə otəfaki, ²⁸kəni minatitəlīg matuvən iman ikin. Kəni in təmətəharəg-pəri e nati kəti kətəni məmə, “kat” iətəm hos tatiuvi. Kəni mətəfin nauəuə iətəm iəni kəti rəha Uhgīn təmətəi, nərgin u Aisə. ²⁹Kəni Narmīn Rəha Uhgīn təməni=pən kəm Filip məmə, “Uvən maliuək=pən iuəkīr o kat əha.”

³⁰Kəni Filip təmāiu muvən iuəkīr ohni, mətəu suah u tətəfin nauəuə iətəm iəni Aisə təmətəi. Kəni təmətəpuəh ohni məmə, “?Nəkəhrun nīpəti nati u nətəfin, uə kəpə?”

³¹Kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, “?İəkəhra məhrun? Mətəu-inu iətəmi kəti tikə mə otuhamtəi=pa nīpəti nəghatīən u kəm iəu.” Kəni in matəpuəh məmə Filip otəri muvən ilau min muəharəg. ³²In təmətəfin nəghatīən u e Nauəuə Rəha Uhgīn, tətəni məmə, “Kəmit təhmen e sipsip kan məmə okuhamu.

Kəni təhmen e nətī sipsip, təsəgətīən nian kətətəi nimeimein, Kəni in təməpnəpin əmə, məsəghatīən.

³³Kəmol aulis in, kəni nian kəmakil e kot, kəsakil əhruahruīən. Nian kəmotuhamu, in nəlugi iətəmimi əmə kəti, nətīn tikə.”

* 8:17 Uək 19:6 8:27 Nəghatīən Kris əhruahru tətəni məmə in suah kəti iətəm kəməti. E nian əha, nəmə suah kəti tatol uək nian ræfin iuəkīr o kwīn kəti, kəni okitei məmə otəsitiən kwīn. 8:33 Aes 53:7-8

³⁴ Kæni suah u tæmætapuæh o Filip mæmæ, “?Kærmæ Aiseæ tæmætæghati aru lan, uæ iætæpisiin kæti?” ³⁵ Kæni Filip tæmætuæuin e næghatien kætiæh æmæ iætæm tæmafîn, mætæni=pæn næniæn tæuvir ræha Iesu.

³⁶ Nian kæmætian e suaru miæuva ikin kæti næhu æha ikin, kæni suah u tæmæni=pæn kæm Filip mæmæ, “!Afu-to! Næhu kæti æpæha. ?Tæhro? ?Pæh nækol bæptais lak lan?” Kæni Filip tæmægæhan lan.[†]

³⁸ Kæni tæmæniæhu kat mæmæ otæhtul, kæni ilau pæti kæmueiuaiu mian e næhu, kæni Filip tol bæptais lan. ³⁹ Nian kæmuæri e næhu miæuva ilis, Narmîn Ræha Iærmænig tælæs rækis Filip. Kæni suah u tæmæseruh miiniæn, mætæu tæmatitælig matuvæn iman ikin e nægiænian asoli e nikin. ⁴⁰ Mætæu Filip tæmafû mæmæ tæhtul æpæha e nitæni pahav ikin æpæha Astot. Kæni in tæmatuvæn, mætæni pætigæm nanusien tæuvir ræha Iesu æpæha e taun min næfin mætæuærus in tæmiet=pæn æpæha Sîsæriæ.

9

Sol tæmafû Iesu e suaru ræha Tæmaskis (Uæk 22:6-16; 26:12-18)

¹ Kæni e nian æha, Sol tæmætæghati æskasik mætæni æskasik mæmæ otøhamu nætæmimi ræha Iesu. In tæmuvæn meruh pris asoli agin ² mætapuæh øhni mæmæ otætei nauæuæ min kæm nimæ min ræha nuhapuminiæn ræha nætæm Isrel æpæha Tæmaskis, mæmæ næmæ oteruh kæti tatitæu=pæn Suaru Ræha Iesu, nati æpnarip iærmæn uæ pætan, otaskælim ilah mælîs ilah mæmkî ilah muvæn e kalæpus æpæha Jerusilæm. Kæni tæmæfæn nauæuæ min kæm in.

³ Nian Sol tæmuva iuækir o Tæmaskis, æmeiko næhagægægiæn kæti tæmsipæri e neai tatuæu tæhmen e noraipien muva masiægæpin in mine ikin min titælau lan. ⁴ Kæni in tæmsipæri morin e niftæni, kæni mætæu næuia suah kæti tætæni=pæn kæm in mæmæ, “!Sol! !Sol! ?Tæhro natol nærahien kæm iæu?”

⁵ Kæni Sol tætapuæh mæmæ, “?Ik pæh, Iærmænig?” Kæni næuia iætæmi u tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Iæu Iesu iætæm ik natol tærah lak. ⁶ Mætæu ræueiu æhtul muvæn æpæha e taun. Ikin æha, suah kæti æha ikin otæpanæni=pinæ æmæ mæmæ nati nak onækol.”

⁷ Kæni nætæmimi nætæm kæutæhuærisig e Sol, kæmotauit kæni motæhtul mæsoatægætiæn. Kæmotætuæ æmæ næuia iætæmi u, mætæu kæmæsoteruhien iætæmi kæti. ⁸ Kæni Sol tæhtul, mætæu næhmtin tinæuau, tinæuru neruhien nati. Kæni kæmotos æmæ næhlmîn motit mæhuvæn Tæmaskis. ⁹ Tæmos nian kîsil tæmæsehien nati, kæni mæsauæniæn kæni mææmnimien næhu mine.

¹⁰ Øpæha e Tæmaskis, iætæmi kæti ræha Iesu æha ikin, nærgin u Anænaiæs. Iærmænig tæmauin lan e nati kæti tæhmen e næmæhlairien, kæni mæni=pæn kæm in mæmæ, “!Anænaiæs!” Kæni in tæmætæm mæmæ, “Iærmænig, iæu æpæ.”

¹¹ Kæni Iærmænig tæni=pæn kæm in mæmæ, “O nækuvæn æha e nimæ ræha Jutæs e suaru asoli iætæm kætæni mæmæ Tæhruæhru, kæni mætapuæh o iætæmi kæti, iætæm Tasæs, nærgin u Sol. In tætgæhati ræueiu kæm Uhgîn e næfakiæn, ¹² kæni Uhgîn tæmæfæn næmæhlairien kæti, kæni tæmæruh ik, Anænaiæs, næmuva mælæhu=pæn næhlmæm lan mæmæ næhmtin otair min.”

¹³ Mætæu Anænaiæs tæni mæmæ, “Iærmænig, iætætuæ næghatien tepæt e suah kæha e ræhan nolien tærah min iætæm tatol e nætæm kæutæhatætæ lam æpæha Jerusilæm. ¹⁴ Kæni in tæmuva u ikinu e nærgi pris asoli min mæmæ otaskælim, mælæs nætæm kæutæhatætæ lam.”

¹⁵ Mætæu Iærmænig tæmæni kæm Anænaiæs mæmæ, “!Uvæn! Mætæu-inu suah u in ræhak iætæmimi iætæm inauin rækis lan mæmæ otæni pætigæm nærgæk kæm Nanihluæ u sæniæ mæmæ nætæm Isrel, mine ræhalah kig min, mine nætæm Isrel min. ¹⁶ Kæni iæu iæpanægætun in mæmæ otos næhmæiæn o nærgæk.”

¹⁷ Kæni Anænaiæs tæmuvæn lahuænu muvæn imæ, kæni mælæhu=pæn næhlmîn e Sol, mæni=pæn kæm in mæmæ, “Piak Sol. Iærmænig Iesu iætæm tæmietigæm øhnik e suaru nian næmætæva u ikinu, in tæmahli=pa iæu mæmæ ik onækeh min nati, kæni Narmîn Ræha Uhgîn otæriæuæh matig lam.” ¹⁸ Ømeiko, nati kæti tæhmen e næviligi næmu tæmiet rækis e næhmti Sol, kæni tair min minateruh nati. Kæni minæhtul mætæliuæk, kæni kol bæptais lan mæmæ in næmtætæn ræha næhatæniæn. ¹⁹ Kæni nian tæmun nauæniæn, kæni nipætîn tuva mæsanæn min.

Sol tinætæuuin mætæni pætigæm nærgi Iesu æpæha Tæmaskis

[†] **8:36** E kopi æuas min næuvein ræha Niutestimin iætæm kæmætei e næghatien Kris aupæn, næghatien pisin kæti min æha ikin iætæm tatilpîn næghatien u mætæni mæmæ, “³⁷ Kæni Filip tæmæni=pæn kæm in mæmæ, ‘Næmæ nækæni nipæhriænian e Iesu e nikim næfin, iækæhrun nolien bæptais lam.’ Kæni tæni mæmæ, ‘Iæu iatæni nipæhriænian e Iesu Kristo, mæmæ in Næti Uhgîn pæhriæn.’”

8:36 Uæk 10:47 **8:40** Uæk 21:8 **9:1** Uæk 8:3 **9:15** Uæk 26:2,6; 27:24; Rom 1:5 **9:16** 2Kor 11:23-28

Kəni Sol təmatig mos nian nəuvein min ilah nətəmimi rəha Iesu əpəha Təmaskis. ²⁰ Təmətuəuin min əmə e nian əha, mətəni pətigəm Iesu əpəha e nimə min rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel məmə Iesu in Nəti Uhgın pəhriən.

²¹ Kəni nətəmi rəfin nətəm kəmotətəu in, kəmotəuit pik ohni, kəni məutəni məmə, “!Ei! ? Suah u inu təmatol nərahian kəm nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jerusiləm aupən, uə kəpə? Kəni in təmuva ikinu məmə otaskəlīm ilah məmki ilah muvən kəm pris asoli min. ?Mə inəha, uə kəpə?”

²² Kəni nəghatian iətəm Sol tətəni pətigəm, in təsanən pik mapirəkis nəghatian rəha nətəm Isrel iətəm kəutatig Təmaskis, kəni mətəgətuən vivi məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. Kəni ilah kəmotəruu məmə okotəhrəni.

²³ Nian tēpət təmuva muvən rəkis, kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotətəi oneuən nəua kəti məmə okotohamu Sol, ²⁴ mətəu Sol təmətuəu nəua oneuən rəhalah. Kəni rəueiu e nərauiə mine lapin min, nətəm Isrel kəutəhtul pəsig əpəha e namtihlua e nipi kəmol e kəpiel məmə okotohamu Sol. ²⁵ Mətuə in min nəuvein kəmotəlas lapin mətəipei e kətim asoli kəti iətəm kəmətu=pən təula lan, motiləfətigəm motəhlman-əhlman lan e nəmtah nipi ihluə ikin. Kəni in təmagim muvən Jerusiləm.

Sol əpəha Jerusiləm

²⁶ Nian Sol təmietigəm=pa Jerusiləm, təmalkut məmə otuvən meruh nətəmi rəha Iesu mītəu=pən ilah, mətəu ilah kəutəgin, nīkilah təhti məmə təteiuə əmə e lah məmə in iətəmi rəha Iesu. ²⁷ Mətəu Panəpəs təmit muvən mīti=pən kəm aposil min, məni=pən kəm lah məmə təməhrol lanu Sol təmeruh İərmənig Iesu e suaru nian təmatuvən e Təmaskis. Kəni təməni=pən min kəm lah məmə İərmənig təməghati kəm Sol, kəni təhro lan in tinətəni pətigəm nərgi Iesu əpəha Təmaskis, məsəginian. ²⁸ Kəni ilah Sol kəmotatig kəni in tatuvən ikin min əpəha Jerusiləm mətəni pətigəm nərgi İərmənig Iesu məsəginian. ²⁹ Təməghati ilah nətəm Isrel nətəm kəutəni nəghatian Kris, kəmotəh ilah min e nəghatian. Kəni kinautol məmə okotohamu Sol. ³⁰ Nian in min nəuvein nətəm kəutəfaki kəmotətəu, kəməhuvən motit Sol məhuvən motəsəu-pah əpəha ləuəhtəni iuəkir o nitəhi e taun əha Sisəriə, kəni motahli=pən məmə otəgim muvən əpəha isəu e taun əha Tasəs.

³¹ Kəni nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jutiə, mine Kaləli, mine Səmeriə kəmotatig e nəməlinuian, iətəmi tikə məmə otol nəginian kəm lah. Kəni Narmin Rəha Uhgın təmətasiru e lah mol ilah kəutəhtul əskasik, kəni ilah rəfin kəutatig məutisiali İərmənig. Kəni ilah tinatəpət.

Pitə təmol nəhlki Aeneas

təuvir min

³² Pitə təmalieuək muvən ikin min məmə otəsəl e nətəm kəutəhatətə e Iesu. E nəliuəkian rəhan, təmuvən materuh nətəmimi rəha İərmənig əpəha e taun əha Lita əpəha Jutiə. ³³ Təmuvən ikin əha meruh suah kəti nərgin u Aeneas, nipiətən təmimis tinos nu eit, təməsalieuəkian mətəpili əmə e rəhan pet. ³⁴ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Aeneas. Iesu Kristo təmosmiəgh ik əha rəueiu e rəham nimisən. Əhtul, məiu-aiu rəham niməhan.” Kəni rəueiu əgin min, Aeneas təməuvir min məhtul. ³⁵ Kəni nətəmimi rəfin əha Lita mine ikin min rəfin əpəha Saron kəmotəruu suah u təmalieuək mətan, kəni ilah rəfin kəmotəuhlin rəhalah nətəligian kəni minəutəfaki kəm İərmənig.

Pitə təmol Tokəs təmiəgh min

³⁶ E taun kəti əha Jopə, pətan kəti əha ikin iətəm in tətəhatətə e Iesu, nərgin u Tapitə.† E nəghatian rəha nətəm Kris, kətəni məmə Tokəs. Pətan u, nian rəfin tatol təuvir kəm nətəmimi kəni mətasiru min e nanrah min.

³⁷ Mətəu e nian əha, nimisən kəti təmol in kəni timis. Kəni ilah kəmotəueiu kəni kəməhuvən=pən e rəhan napən, kəni mətəluəhu e nəuan nimə əpəha ilis əgin. ³⁸ İkin əha Lita in iuəkir əmə o taun əha Jopə. Kəni nian nətəmi rəha Iesu kəmotətəu məmə Pitə əpəha Lita, kəmotəhli=pən suah mil keiu məmə okian muəsəu-pah muəni=pən kəm in məmə, “!Otuva uəhai əmə-to!”

³⁹ Kəni Pitə təmītəu=pən ilau. Nian kəmhlietigəm=pən lahuənu, kəmotit məhuvən əpəha ilis əgin. Mətəu pətəlimis min təriaueh əpəha ikin kəutasək ohni, kəni kəmotəgətuən kəm Pitə rəhalah nətimnati iətəm pətan əha təməhli nian in təmatəmiəgh.

⁴⁰ Kəni Pitə təməhli pətigəm ilah, kəni meiuəiu misin nəulin kəni məfaki. Kəni məsəl=pən o pətan əha təmimis məmə, “Tapitə, əhtul.” Kəni pətan əha təməir meruh Pitə, kəni məhtul məharəg. ⁴¹ Kəni Pitə tēpən ohni məskəlīm nəhlmin miuvi-pəri məmə otəhtul e nəhlkin mil.

9:21 Uək 8:3 9:22 Uək 18:28 * 9:24 E taun əha Təmaskis, təhmen e taun tēpət, aupən aupən kəmol nīkalin asoli e kəpiel titəlau e taun. 9:25 2Kor 11:32-33 9:26 Kəl 1:17-19 9:27 1Kor 9:1 † 9:36 Nipatin rəha nərgin u Tapitə tənə məmə, “tia,” u in nati miəgh kəti.

Kəni mauin=pən e nətəm kəutəhatətə e Iesu mine pətalimis min məmə okəhuva imə, kəni miti=pən pətan əha iətəm tinəmamiəgəh kəm lah. ⁴² Kəni nəghatiən e nati əha təmaiu mitalau e taun əha Jopə. Kəni tēpət kəmotəni nīpəhriənən e Iərmənig Iesu. ⁴³ Kəni Pitə təmatig əha Jopə nəuvətin ilau suah kəti nərgin u Saimon iətəm tətəl əpenə-pənə e nilosi kau.

10

Uhgin təməghati kəm Koniliəs

¹ E taun Sisəriə, suah kəti əha ikin nərgin u Koniliəs. In iətəm Rom, kəni in iətəmi asoli rəha soldia min u ilah rəfin uan-hanrit. Kəni ilah kəutsipən e “Soldia rəha Itali.” ² In iətəmi kəti in tatisiai Uhgin rəha nətəm Isrel, mətitəu=pən nolien rəha nəfakiən rəhalah, in mine rəhan min, mine noluək min rəhan. In tətəfan rəhan məni tēpət kəm ianrah min, kəni mətəfaki kəm Uhgin rəha nətəm Isrel nian rəfin. ³ Nian kəti əmeiko e tri klok ləhnaiuv e nian tətəfaki lan, təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. In təmafu vivi əmə agelo kəti rəha Uhgin tətuvə ohni, kəni mauin lan məmə, “!Koniliəs!”

⁴ Nian nəhmti Koniliəs təməhtul lan, in təməgin kəni məni məmə, “?Iərmənig, təhro?”

Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Uhgin tinətəu rəkis rəham nəfakiən mīneruh nəuviriən iətəm ik natol kəm nanrah min, kəni nikin tinagiən ohni. ⁵ Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə, motos suah kəti məhuva, nərgin u Saimon Pitə. ⁶ In tətətig ilau suah kəti nərgin u Saimon u tətəl əpenə-pənə e nilosi kau. Rəhan nimə tətəhtul iuəkir o nitəhi.”

⁷ Nian agelo təməghati rəkis kəm in təmitəlig, kəni Koniliəs təmauin e rəhan ioluək keiu mine soldia kəti iətəm tətəl uək kəm in, kəni in min iətəmi rəha nəfakiən. ⁸ In təməni=pən rəfin natimnati iətəm in təmeruh kəm lahah, kəni mahli=pən ilahal məmə okihluvən Jopə.

Uhgin təməghati kəm Pitə e nəməhlairiən

⁹ Kəni kəməni lauig lan, nian mitigar tinalelin, kəni suah milahal əha kəm luva e suaru iuəkir o taun əha Jopə. E nian əha, Pitə in təmuvən əpəha ilis e nəhue nimə iətəm tepin-epin ikin məmə otəfaki kəm Uhgin.

¹⁰ Mətəu nəumis tinus, kəni nian kəmatol əhanəh nigin nauəniən, in təmair mətəu təmeruh nəməhlairiən kəti iətəm Uhgin təməfan. ¹¹ E nəməhlairiən əha, təmeruh neai təmerəh, kəni nati təhmen e tapolin asoli kətəskəlim nififin min, kəni kəhlman-əhlman teuiəu=pa e niftəni. ¹² E nīpəg nati əha, təmeruh nati miəgəh pisin pisin min əha ikin iətəm kəutaliuək mine mautəlkəu, mine mənig pisin pisin min. ¹³ Kəni nəuia iətəmi kəti təməni=pən kəm in məmə, “Pitə, əhtul. Ohamu nəuvein mun.”

¹⁴ Mətəu Pitə tənī məmə, “!Iərmənig, kəpə! E rəhək nəmiəgəhiən iətən məsun əhanəhiən nati kəti tol lanu iətəm Lou rəham təməniəhu məmə kəsuniən tamikmik e nəhmtəm.”

¹⁵ Kəni nəuia iətəmi təməghati min kəm in məmə, “Səniən məmə nati kəti tamikmik iətəm iəu Uhgin iətəni məmə təuvir əmə, təsamikmikian.”

¹⁶ Kəmuəghati o natimnati min əha mau kisil, kəni rəueiu agin min, tapolin əha təməri muvən əpəha e neai.

Pitə təmos nīpəti nəməhlairiən

¹⁷ Kəni Pitə nikin təməhti pik məmə otəhrun nīpəti nati əha təmeh e nəməhlairiən u təmeruh. Mətəu suah milahal u iətəm Koniliəs təmahli=pən ilahal, kəm lətapuah o nimə rəha Saimon, kəni minluva mīnleruh. Kəni minluvən məhləhtul əpəha e nəmtihluə. ¹⁸ Kəni məhləuən əfəməh məmə, “!Ei! ?Suah kəti u ikinu nərgin u Saimon Pitə uə?”

¹⁹ Kəni nian Pitə tətəlkut əhanəh məmə otəhrun nīpəti nati əha təmeh e nəməhlairiən, kəni Nərmīn Rəha Uhgin təməni=pən kəm in məmə, “!Ei, ətəu-to! Suah milahal kisil əpəha kələsal lam. ²⁰ Əhtul uəhai meiuəu muvən meruh ilahal. Nikim təsəhtiən məmə ko nəsuvenien mītəu=pən ilahal mətəu-inu iəu iəmahli=pa ilahal məmə okiluva.”

²¹ Kəni Pitə təmeuəu muvən məni=pən kəm lahah məmə, “Mə iəu u iətəm itəmahal nələsal lan. ?Nəklolkeikei iəu o nah?”

²² Kəni kihləni=pən kəm in məmə, “Əuəh. Iətəm tətərmənig e soldia min, u Koniliəs, təmahli=pa itəmahal məmə iəkluva. In suah kəti iətəm tatisiai Uhgin kəni in məhruahru e nəhmtin, kəni nətəm Isrel kəutisai pik in. Agelo kəti rəha Iərmənig təməni=pən kəm in məmə in otəhli=pa itəmahal iəhkluva mīhlit ik kəhuvən iman ikin, məmə ik nəkanus nəghatiən kəm in pəh tətəu.” ²³ Kəni Pitə təmit ilahal məhuvən imə məmə ilah okotapili əha ikin.

Pitə təmuvən e nimə rəha Koniliəs

Kəni nian kəməni lauig lan, Pitə təmitəu=pən ilahal, kəni nəfaki min nəuvein əha Jopə, kəmohtəu=pən ilah. ²⁴ Kəməni lauig min lan, kəmohtəu=pən əpəha Sisaria. İkin əha Koniliəs təmətapuəh o rəhan min mine nətəmimi min nəuvein məmə okəhuva məutəhtəhənin Pitə. ²⁵ Nian Pitə təmətuəuin məmə tuva imə, kəni Koniliəs təmeiəuəi misin nəulin e nəhłki Pitə məmə otəfaki kəm in. ²⁶ Mətəu Pitə təmeəpən kəni miuvi-pəri min kəni məni=pən kəm in məmə, “Əhtul, iəu iətəmimi əmə təhmen lam.”

²⁷ Kəni Pitə təmətəghati ilau Koniliəs kəni mian imə. Pitə təmeruh məmə nətəmimi tətət kinəhuva rəkis məutəharəg. ²⁸ Kəni Pitə təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah rəfin nəkotəhrun vivi məmə tasim e Lou rəha nətəm İsrəl məmə okəhuva motan kətəh ilah nətəm səniə məmə nətəm İsrəl, uə okəhuvən motatig pəti. Mətəu Uhgın təməni kəm iəu e nəməhlairiən məmə iəsənien məmə suah kəti in tamikmik e nəhmtin. ²⁹ Tol=pən lanəha, nian nəmotəhli=pinə nəghatiən ohniəu, iəməsənien nati kəti, nikik təmagiən əmə məmə iəkuva. ? Mətəu iəkolkeikei məmə iəkətapuəh məmə nəmotəhli=pinə nəghatiən ohniəu məmə iəkuva o nak?”

³⁰ Kəni Koniliəs tənə məmə, “Nian kisił tinuvən rəkis təhmen əha rəuei e tri klok ləhnaiuv, iəmətəfaki əpəha e rəhak nimə. Kəni rəueiəu agin suah kəti iətəm rəhan napən tagəhag tətəhtul əupən lak, ³¹ Kəni məni məmə, ‘Koniliəs. Uhgın təmətəu rəkis rəham nəfakiən, kəni məsaluən e nati təuvir min iətəm ik natol kəm iənrəh min. ³² Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti əha ikin, nərgin u Saimon Pitə məmə otuva. In tətətig e nimə rəha suah kəti, nərgin u Saimon, u tol əpenə-penə e nilosi kau. Rəhan nimə tətəhtul e nikali nitəhi.’ ³³ Kəni iəkəhli=pinə uəhai əmə nəghatiən ohnik. Kəni təuvir pik məmə ik nəkuva. İtəmah rəfin u ikinu e nəhmti Uhgın o iəkotətəlig lam məmə onəkəni=pə rəfin natimnati iətəm İərmənig təməfina məmə onəkəni=pə kəm timah.”

Pitə təməghati

³⁴ Kəni Pitə təməghati məni məmə, “Rəueiəu inəhrun məmə səniəmə nətəm İsrəl əmə iətəm Uhgın nikił tətəgiən matol təuvir kəm lah, ³⁵ mətəu nikił tagiən o nətəmimi e ikin min rəfin u kəutisiəi in mine məutol nati iətəm təhrəuhru.”

³⁶ “İtəmah nəkotəhrun rəkis nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm nətəm İsrəl. Tətəni nənusiən təuvir rəha nəməlinuən ilah Uhgın e İesu Kristo iətəm in İərmənig rəha nətəmimi ərəfin. ³⁷ İtəmah nəkotəhrun natimnati min iətəm İesu iətəm Nasarit təmol əpəha ikin e Jutiə təmətuəuin e Kalalı. In təmol natimnati min əha uərisig e uək rəha Jon Bəptais iətəm tətəni pətigəm kəm nətəmimi məmə okəkeikei kol bəptais e lah. ³⁸ İesu əha, Uhgın təmətəpən məfən Narmin Rəha Uhgın mine nəsanənien kəm in, kəni mətəu-inu Uhgın tətətig ilau min, in təmuvən e ikin min matol nati təuvir min, kəni matol vivi nətəmimi rəfin iətəm Setan təmələs ilah.

³⁹ “İtəmah iəmoteruh natimnati iətəm in təmol əpəha Jerusiləm mine ikin min əpəha Jutiə. Kəni itəmah iəmoteruh nian nətəmimi kəmotəh motətu-pəri e nigı kəməluəu kəni timis. ⁴⁰ Mətəu Uhgın təmol təməiəgəh min e nian iətəm tatol kisił lan, kəni matol əpu in kəm nətəmimi nəuvein məmə okoteruh məmə in təməiəgəh min. ⁴¹ Səniəmə nətəmimi rəfin kəmoteruh in, mətəu nətəmi min əmə u iətəm Uhgın təmətəpən ilah məmə okoteruh, itəmah əha iəmotəuən kətəh itəmah min nian təməiəgəh min e nimisiən.

⁴² “Kəni in təməni=pə kəm timah məmə iəkotəni İesu kəm nətəmimi, kəni motəni pətigəm məmə Uhgın təməfəri rəkis in məmə in otakil nolien rəha nətəmimi rəfin iətəm kəutəməiəgəh mine iətəm kinohmis rəkis. ⁴³ İəni min rəfin rəha Uhgın əupən kəməutəni pətigəm in məmə, nətəmimi rəfin iətəm kotəni niyəhrənien lan, Uhgın otəfəl rəkis rəhalah min nolien tərəh min e nərgi İesu.”

Narmin Rəha Uhgın təmuvə e Nanihluə min u səniəmə nətəm İsrəl

⁴⁴ Nian Pitə təmətəghati əhanəh, Narmin Rəha Uhgın təmuvə məriəuəh mətatig e lah rəfin u nətəm kəutətuəu nəghatiən əha. ⁴⁵ Kəni nətəm İsrəl min u kəutəni niyəhrənien e İesu iətəm kəmohtəu=pən Pitə əpəha Jopə məhuva, kəmotəuit pik nian kəmoteruh nati əha məmə Uhgın tətətuəti min e Narmin Rəhan kəm nətəmi min u səniəmə nətəm İsrəl. ⁴⁶ Kənotəhrun məmə təməfən Narmin Rəhan kəm lah mətəu-inu kəmotətuəu nətəmimi kəutəghati e nəghatiən iki pisin min məutəni-vivi nərgi Uhgın.

Kəni Pitə tənə məmə, ⁴⁷ “?Pəh təhrun nəniəhuən nətəmi min u məmə ko kəsəliən bəptais e lah? Mətəu ilah kənotos rəkis Narmin Rəha Uhgın təhmen e tah.” ⁴⁸ Kəni in təməni=pən məmə okol bəptais e lah e nərgi İesu Kristo. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pitə məmə otatig nəuətətin ilah min.

11

Pitə təmanus kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm

¹ Kəni aposil min mine nətəm kəutəfaki əpəha ikin min e nitanı Jutiə kəmotətəu məmə Nanihluə min, ilah min kınəutəni nıpəhrıənıən e nəghatıən rəha Uhgın. ² Kəni nian Pitə təməri muvən Jerusiləm, mətəu nətəmi rəha ısfaki min iətəm kəutəni məmə okəkeıkeı kəhgi=pən nətəmimi, ilah kınəutəni nıkalın, ³ mətəni məmə, “?Təhro ik nəmuvən mətətig e nımə rəha nətəmi kəsəhgi-pənıən ilah, mətəuən itəmäh min ilah?”

⁴ Kəni Pitə tınətəuıın mətəni-vıvı kəm lah nanusıən rəha natımnatı rəfın əpəha Sisəriə, ⁵ təmətəni kəm lah məmə, “Nıan ıəmətətig əpəha Jopə mətəfaki meruh natı kəti təhmen e nəməhlairıən. E natı əha, ıəmeruh natı kəti təhmen e tapolın asolı kəti təmeıuıı e neai kətəskəlım nıfıfın min kətəhlman-əhlman tətəıuıı mətəuə ohnıəu. ⁶ ıəməsəl=pən vıvı e nıpəgnəua natı əha meruh natı mıəgəh pısın pısın min əha ikin iətəm kəutalıuək, mine məutəlkəu, mine natı arpin min, mine məngı pısın pısın min. ⁷ Kəni ıəmətəu nəıııa ıətəmi kəti tətəni=pa kəm ıəu məmə, ‘Pitə, əhtul muhamu nəuveın mun.’

⁸ “Mətəu ıəkəni=pən kəm in məmə, ‘!İərməngı, kəpə! E rəhak nəmıəgəhıən ıəsunıən natı kəti tol lanko ıətəm Lou rəham tətənıəhu məmə ıəsunıən tamıkmıık e nəhmtəm.’

⁹ “ıəmətəu min nəıııa ıətəmi u təmsıpən e neai mətəni=pa kəm ıəu məmə, ‘Səniən məmə natı kəti tamıkmıık ıətəm İərməngı Uhgın ıətəni məmə təıvır əmə təsəmıkmııkıən.’ ¹⁰ İəmuəghatı o natımnatı min əha muau kısıl, kəni tapolın əha təməri muvən əpəha e neai.

¹¹ “Kəni rəıeııı agın e nıan əha, suah mılahal kısıl kəmletıgəm=pa e nımə ıətəm ıəutətig ıkın. ıətəm Sısəriə kəti təməhlı=pa ılahal məmə okıııııa ohnıəu, mıhlıt ıəu mıhııııııı. ¹² Kəni Narmin Rəha Uhgın tənı=pa kəm ıəu məmə ıəkıtəu=pən ılahal, nııkık otəsəhtıən məmə ılahal Nanihluə min. Pıatäh min sıkıs u ılah kəmotətəu=pa ıəu, ıəməhııvən mıhıet=pən əpəha e nımə rəha suah əha Kənıllıəs məhııvən ımə. ¹³ Kəni in təməni=pa kəm tımäh məmə təməhro lanu in təmeruh agelo kəti rəha Uhgın təmıııı mıet=pən ohnı məmə, ‘Ahlı=pən nətəmimi nəııııı kəhııvən əpəha Jopə o suah kəti nərgın u Saimon Pitə. ¹⁴ In otəni=pınə nəghatıən kəti kəm təməh, kəni nıan nəkotətəu nəghatıən əha, kəni Uhgın otosmıəgəh itəmäh rəfın, ık mine rəham min, mine rəham min nolıııı min.

¹⁵ “Kəni nıan ıəmətəııı mətəghatı, Narmin Rəha Uhgın təmeıııııı mərıəıııı matıg e lah, Nanihluə min, təhmen əmə e ınu təmıııı e tah, nətəm İsrəl, əııııııı. ¹⁶ Kəni nııkık tətəhtı nəghatıən ıətəm İərməngı təməni məmə, ‘Jon təmol bəptais e nətəmııı e nəhu, mətəu otəsıııııı Uhgın tol bəptais e təməh e Narmin Rəhan.’ ¹⁷ Kəni nəmə Uhgın tətəfən kəm Nanihluə min Narmin kətıəh əmə ıətəm təməfa kəm tah nətəm İsrəl nıan kıtäh kəmotəni nıpəhrıənıən e İesu Krıto, ıəı ıətəmıııı əmə u, kə ıəsənıııııı Uhgın o natı nak ıətəm in tolkeıkeı məmə otol kəm lah.”

¹⁸ Nıan kəmotətəu nəghatıən rəha Pitə, ılah kəməsotagət mıniən, mətəu kəmotəni-vıvı Uhgın mətəni məmə, “Natı əha tol lanəha məmə Uhgın tııol rəkıs suaru rəha Nanihluə min məmə ılah min okotəıııı ılah e rəhalah nolıən təräh min məmə Uhgın otosmıəgəh ılah.”

Nıməfaki əpəha Antiok

¹⁹ Nıan Sol mine rəhan min kəmotııııı Stıpın, kəmotol təräh e nətəm kəutəni nıpəhrıənıən e İesu. Kəni nətəm nəfaki min əha kəmotagım məhııvən ıəsə əpəha ıkın min əpəha Fonısıə mine Saıprəs mıne Antiok, mətəni pətıgəm nərgı İesu kəm nətəm İsrəl min əmə u kəııtıg əha ıkın min əha. ²⁰ Mətəu nəfaki min nəıııııı, nətəm Saıprəs mıne Saerin, kəməhııvən Antiok mətəni pətıgəm min nanusıən təıvır rəha İərməngı İesu kəm nətəmıııı əıııııı min əmə u Nanihluə min, səniəmə nətəm İsrəl əmə. ²¹ Kəni İərməngı təmol natımnatı tətət e rəhan nəsanəniən kəni mətasıru pıı e lah, kəni nətəmıııı tətət tətət kəməııııı ılah mətəni nıpəhrıənıən e İərməngı İesu.

²² Nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm kəmotətəu nanusıən u, kəni ılah kəmotəhlı=pən Panəpəs məmə otııııı əpəha Antiok. ²³ Nıan təmıet=pən, meruh məmə Uhgın təmolkeıkeı pıı ılah mətol təıvır kəm lah, kəni nətəmııııı tətət kəmotənı nıpəhrıənıən e İesu, kəni Panəpəs nıkın təməgıən məsıru e lah məmə ılah okotəhtul əskasıı e İərməngı e nıkıläh rəfın. ²⁴ Panəpəs in ıətəmi təıvır kəti ıətəm Narmin Rəha Uhgın tərıııııı matıg ıan, kəni rəhan nəhatətəıən e təskasıı e Uhgın. Kəni in təməsıru e nətəmıııı tətət ıkın əha məmə ılah okotəni nıpəhrıənıən e İərməngı İesu.

²⁵ Kəni Panəpəs təmıet muvən Tasəs mətəsəl e Sol. ²⁶ Nıan təmeruh Sol, tıt mıan əpəha Antiok, kəni muatıg ıkın o nu əıııııı kətıəh mətııııı ılah nətəmi rəha nıməfaki əha

mætuægætun nætəmimi tepət. Ikin əha Antiok kəmətuəuin kauin e nətəmi rəha Iesu Kristo məmə “Kristin.”*

²⁷ E nian əha, iəni min nəuvein rəha Uhgın kəməhiet Jerusiləm məhuvən əpəha Antiok. ²⁸ Kəti nərgin u Akapus təməhtul məghati e nəsanənian e Narmın Rəha Uhgın məmə nəumis otan e nitəni min rəfin iətəm Rom tətarmənig e lah. (Kəni təmuva mōl nīpəhrīanlan lan. Nəumis təman nian Klotias tətərmənig e nətəm Rom.) ²⁹ Kəni nətəmi rəha Iesu əpəha Antiok kəmətolkeikei məmə okotasiru e nətəmi rəha Iesu əpəha Jutis. Iətəmi kəti təhrun nəfənian məni nak in təhrun nəfənian. ³⁰ Kəni kəmətol məni min əha, mətəfən kəm Panəpəs mine Sol məmə okuos mian kəm eldə min rəha nīməfaki əpəha Jerusiləm.

12

Kig Herot Akripə Uan təmol nərahian kəm nīməfaki

¹ E nian əha, nian Panəpəs mine Sol kəmətuægætun əpəha Antiok, Kig Herot Akripə Uan* təmahlī= pən rəhan min soldia min məmə okotaskəlīm nətəmimi nəuvein rəha nīməfaki əpəha Jerusiləm məmə otol ilah kotətəu nahməian e nīpətīlah. ² Təmahlī= pən rəhan min nətəmimi kəməhuvən motaskəlīm Jemis pia Jon kəni mōtohamu e rəhalah nau asoli. ³ Nian təmohamu Jemis, meruh məmə nətəm Isrel nikilah təmagian pik. Kəni in təmatig maskəlīm min Pita. Təmatol nati u e nian kəmatol lafet mil lan Rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. ⁴ Nian təmaskəlīm rəkis Pitə, kəni mīlafən əpəha e kaləpus. Kəni Herot təni məmə soldia sikistiin okotəhtul pəsig lan, kuvət kuvət e auə min rəfin e nərauiə lapin. Kəni Herot tolkeikei məmə otiuvi pətigəm təhtul e nəhmti nətəmimi nian lafet tol naunun.

⁵ Mətəu nian Pitə təmətatig e kaləpus, kəni nətəmi rəha nīməfaki kəmətəfaki= pən əskasik ohni kəm Uhgın.

Uhgın təməfətigəm Pitə e kaləpus

⁶ Lapin u mə olauig lan, kəni Herot tiuvi pətigəm, Pitə təmətapili e nəlugin e soldia keiu, kəmləis nəhlmin mil e sen keiu, kətu= pən kəti e soldia kəti, kəni kətu= pən kəti e soldia kəti min. Kəni soldia keiu kətuəhtul matueruh namtihlua e kaləpus.

⁷ Rəueiu agin, agelo kəti rəha İərmənig tiet= pa, kəni təmasia məğəhag e nīpəgnəua kaləpus. Təmek-ek nikali Pitə kəni məhgi pəri. Kəni məni məmə, “İəhtul uəhai!” Kəni sen mil kuəmtəh aru e nəhlmi Pitə mil.

⁸ Kəni agelo təni= pən kəm in məmə, “Uvən e rəham put mine natimnati.” Kəni Pitə tuvən e lah. Kəni təni= pən kəm in məmə, “Uvən e rəham kot, kəni mītəu= pa iəu.” ⁹ Kəni Pitə təmitəu= pən miaiet e nīpəgnəua kaləpus, mətəu in təsəhrunian məmə natimnati min u agelo tatol lan ilah nīpəhrīanlan. Nikin təhti məmə təhmen e nati kəti təhmen e nəməhlairian. ¹⁰ Kəmuəliuək muapirəkis soldia kəti iətəm tətəh kaləpus, kəni muəliuək muapirəkis min soldia kəti min, kəni kəmiəuva e naunun doə iətəm kəmol e aiən. Təuə u tətəuag= pən e taun asoli. Nian kəmiəuva iuəkir ohni kəni tərəh aru kəni kəmiəiet= pən ikin. Nian kəmuəliuək nəuətəin mian e suaru, kəni əmeiko agelo tikə aru əmə.

¹¹ Kəni Pitə tinəhrun əha rəueiu məmə səniamə nəməhlairian, kəni təni məmə, “Rəueiu inəhrun əhruahru məmə İərmənig təmahlī= pa rəhan kəti agelo təmuva mələs rəkis iəu e nəteligian u iətəm Herot tolkeikei məmə otol lak iətəm nətəm Isrel kəmətolkeikei məmə okoteruh.”

¹² Nian Pitə tinəhrun məmə Uhgın təmələs rəkis in, kəni təmuvən əpəha e nīmə rəha Meri, məmə rəha Jon Mak. Nətəm kəutəhatətə e Uhgın tepət kəməhuva pəti mətəfaki= pən kəm Uhgın məmə otasiru lan. ¹³ Kəni Pitə təməhti-əhti doə e iat rəha nīmə əha, kəni pətan ioluək kəti, nərgin u Rotə, təmaiu muvən məmə kərmə pəh əha tətəhti-əhti doə. ¹⁴ Nian təmətəu nəuia Pitə, kəni təhrun məmə Pitə pəhrīan. Kəni nikin təmagian pik agin kəni talu e nərəhian e doə kəni maiu mītəlig muva meruh nətəmi min u kəutəfaki, kəni məni məmə, “İ Ei, nətəmimi, Pitə əpəha ihluə e doə tətəhtul!”

¹⁵ Mətəu kotəni məmə, “İk ialməli.” Mətəu in təmətəkeikei mətəni məmə, “İ Kəpə! İatəni pəhrīan.” Kəni ilah kotəni, “Nəmə təhrə rəhan agelo təh.”

¹⁶ Mətəu Pitə tətəkeikei mətəhti-əhti doə. Kəni kəməhuvən mōtərah e doə, kəni nian kəmətəruhin in, nikilah təmauit pik ohni. ¹⁷ Mətəu Pitə təməfari nəhlmin mətəniəhu ilah məmə okəsotəgətiən. Kəni mətəni məmə təməhrə lanu İərmənig təməs rəkis in e kaləpus. Kəni məni= pən kəm lah məmə, “Otəni= pən nəghatian u kəm Jemis notəha Iesu’ mine piatah min e nīməfaki.” Kəni matig mītəlig min magim muvən iki pisin kəti min.

* **11:26** E nəghatian Kris, nīpəti nəghatian u “Kristin” tətəni məmə “rəha Kristo.” **11:28** Uək 21:10 **11:30** Uək 12:25

* **12:1** İətəmi keiu e nauəuə u Uək Min nərgiləu u Kig Herot Akripə. In auəpən, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Uan, kəni nətən, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Tu. Afın-to “Herot” e tiksınəri. **12:10** Uək 5:19 † **12:17** Jemis notəha Iesu, in təmuva iətəmi asoli rəha nīməfaki əpəha Jerusiləm.

¹⁸ Kēni kēmāni lauig lan, soldia min nētəm kēmauteruh Pitā e kaləpus, kēmōtətapuəh o lah min, mətəu kinotaruru əfəməh māmə Pitā tēmāhruvən. ¹⁹ Kēni nian Herot tēmətəu mēmə Pitā tēmagim, kēni tēmahlī=pən soldia min mēmə okotəsəl lan. Mətəu nian soldia min kēmasoteruhian, kēni Herot tēmauin e soldia min u kēmauteruh kaləpus mətəpuəh o lah mēmə Pitā tēmāhra magim. Mətəu ilah kotəruru, kēni in tēmāni mēmə okəmki soldia min u kan kəhuamu ilah. Kēni Herot tēmiet Jutiə muvən e taun kəti Sisəriə matig ikin o nian nəuvein.

Kig Herot Akripə Uan

təmimis

²⁰ E nian əha, Kig Herot Akripə Uan niēməha tēməu pik kēni tētəmāki e nētəm kəutətig e taun mil əha, Taea mine Saedon. Kēni nētəmi asoli min e taun mil əha kēmāhuva pəti kēni məhuvən mēmə okoteruh Kig mēmə kotol vivi ilah min, mətəu-inu nētəm imalah ikin kəutəhuvən mətəs nāhmti nauənian ima Kig ikin. Mətəu əupən ilah kēmautəhuvən mēuteruh Kig, kēmōtəghati ilah suah kəti nərgin u Plastus, u in iətəmi asoli kəti rəha Kig Herot, motiuvī=pən mēmə otasiru e lah.

²¹ E nian Kig Herot tēməs mēmə otuvən meruh ilah, kēni tēmuvən e rəhan nāpən təuvir u tətəgətun mēmə in tētərmənig. Kēni tēmuvə məharəg e tron rəhan, † kēni mətəghati kəm nētəmimi. ²² Kēni nētəmimi kēmōtagət əfəməh mēmə, “!Suah u tətəghati sənīə mēmə iətəmimi mətəu uhgin kəti!” ²³ Kēni nian nētəmimi kēmōtəfən nāni-vivian kəm Herot, mətəu in tēsəfənian nāni-vivian kəm Uhgin, kēni rəueiu agin min agelo kəti rəha Iərmənig tēmoh e nimisian askasik kəti, kēni wom min kēmōtun nisigan kēni in timis.

²⁴ Kēni e nian əha, nētəm kəutəni nīpəhrīənian e Iesu kēməutəkeikei mətəni pətīgəm nəghatīən rəha Uhgin e ikin min tēpət, kēni nētəmimi tēpət kēmāhuva mətəni nīpəhrīənian e Iesu.

²⁵ Nian Panəpəs mine Sol kəmuol naunun e rəhalau uək əpəha Jerusiləm, kēni miatəlig mian Antiok ilahal Jon Mak.

13

Uhgin tēmītəpin Panəpəs mine Sol mēmə okuol rəhan uək

¹ E nimafaki əpəha Antiok, iəni min əha ikin mine nəgətun min. Ilah u Panəpəs mine Simion u kətəni mēmə iətəmi apin, mine Lusias iətəm Saerin, mine Manaen u tēmepət ilau Herot Antipas u tēmətərmənig e Kaləli əupən, mine Sol. ² E nian kəti ilah kēmōtəpəh nauənian kēni mətəfaki=pən kəm Iərmənig, kēni Narmīn Rəha Uhgin tēmāni=pən kəm lah mēmə, “!əkolkeikei mēmə rəueiu əha onəkotəfəri Panəpəs mine Sol mēmə ilau okuol uək u iətəm iəmauin e lau ohni.” ³ Kēni nian kēmōtəpəh rəkis nauənian mətəfaki, kēni mətələhu=pən nəhlmilah e rəhn-kapə lau mēmə okotəfəri ilau, kēni mətahlī=pən ilau mēmə okian muol uək.

*Panəpəs mine Sol kəmuəni pətīgəm nəghatīən rəha Uhgin əpəha Saiprəs
(Eruh map rəha naliuəkian rəha Pol e naunun nauəuə u.)*

⁴ Kēni Narmīn Rəha Uhgin tēmahlī=pən ilau mēmə okuol uək u, kēni ilau kəmian əpəha e taun Selusia, kēni ikin əha kəmian e negəu kəti mian əpəha e nitəni kəti Saiprəs. ⁵ Nian kəmīaiet=pən e taun Saləmis, kəmian e nimə min rəha nuhapumīnīən rəha nētəm Isrel mətəni pətīgəm nəghatīən rəha Uhgin. Kēni Jon Mak tatitəu=pən ilau mətəsiru e lau.

⁶ Kēni kəmlaliuək əmə mihlītəluə agin e nitəni u mətəuarus mīlietīgəm=pən e taun Pafos. Ikin əha kəmleuruh nəuaniləuis kəti rəha Isrel iətəm tatol nati apispis e nəsanənian rəha iərmis min, kēni in iəni eiūə, nərgin u Elimas u nərgin kəti min Patisas. ⁷ Suah u tətəliuək nian tēpət ilau Setias Polas u kəpmən asoli rəha nētəm Saiprəs. Setias Polas in tēinatig, rəhan nətəligiən təuvir. Kēni in tēmahlī=pən nəghatīən mēmə Panəpəs mine Sol okiəuva mueruh in, mətəu-inu tolkeikei mēmə otətəu nəghatīən rəha Uhgin. ⁸ Mətəu suah u Elimas tēmāni rah ilau. (Nīpəti nərgin tēni mēmə iətəmi tatol nati apispis e nəsanənian rəha iərmis min). Kēni mətəlkut mēmə otəuhlin nətəligiən rəha Setias Polas mēmə otəsənīən nīpəhrīənīən e Iesu.

⁹ Kēni Sol u kətəuin lan min mēmə Pol,* Narmīn Rəha Uhgin tēməriəuəh e nīkin, kēni tēməsəl=pən əhruahru o Elimas kēni mēni mēmə, ¹⁰ “!Ei! Ik nətī Setən. Ik tikimīr rəha natimnati ərəfin iətəm kotəhruahru. Ik nəkəriəuəh əmə e neiūəniən mine nərhīən. ?

12:18 Uək 5:22-24 † **12:21** “tron” — Ikin kig tətəharəg ikin mətərmənig e nētəmimi. **12:23** Dan 5:20 **12:24**

Aes 55:11 **12:25** Uək 11:29-30; 15:37 **13:2** Uək 9:15 **13:3** Uək 6:6 **13:5** Uək 12:12; 15:39 * **13:9** Nərgin u Sol, in nəghatīən rəha nētəm Isrel u kətəni mē Hipru. Nərgin u Pol, in nəghatīən rəha nētəm Rom u kətəni mē Latin. Əupən e nauəuə rəha Uək Min, Luk in tēmətəuin e nərgin u Pol mēmə Sol. Mətəu rəueiu əha tēmauin ərəg-rəg lan mətəni mēmə Pol. Inu natūəniən e uək rəha Pol tatol mətəni pətīgəm nanusian təuvir kəm Nanihluə min, kēni Luk tətəuin lan mēmə Pol u nərgin rəha Nanihluə min.

Onəhgin nəmanəpəh nəni rəhiən suaru pəhriən rəha İərmənig iətəm nətəuhlin? ¹¹ Rəueiu əha İərmənig otol nalpinian kəti kəm ik məmə nəhmtəm otəpis, onəseruhian nəhəgəhagian kəti mine o nian nəuvein.”

Kəni rəueiu aɡin min təmafı norauiən mine napinəpuian kəmiəuva muəuveg nəhmtin, kəni nəhmtin təməpis aɡin. Kəni təməhtul mateapən əpnəpin əmə məmə suah kəti otasiru lan mit. ¹² Nian kəpmən Setias Polas təmeruh nati əha, kəni nıpəhriənə e İesu mətəu-inu təmauit magiən o nəgətunian rəha suah mil e İərmənig.

Panəpəs mine Pol kəmian Antiok əpəha ikin Pisitiə

¹³ Kəni Pol mine rəhan min nətəmimi kəməhiet Pafos məhuvən e negəu kəti məhuvən əpəha taun Perka e ikin Pamfilia. İkin əha Jon Mak təməpəh ilah mitəlig=pən Jerusiləm. ¹⁴ Kəni ilah kəməhiet Perka məhuvən əpəha taun Antiok əha ikin Pisitiə. Kəni e nian rəha Sapət, kəməhuvən imə e nimə rəha nuhapuminian rəha nətəm İsrəl məutəharəg. ¹⁵ Nian kəmotətəu nəfinian rəha Lou mine İəni Min, kəni nətəmi asoli rəha nimə əha kəmotəhli=pən nəghatian kəm Pol mine Panəpəs motəni məmə, “Piak min. Okəmə itəmah kəti tatos nəghatian təuvir məmə otəni tasiru e nətəmimi, təhtul məni pətigəm.”

¹⁶ Kəni Pol təməhtul məfəri nəhlmın məmə okəsotəgatiən kəni məni məmə, “Nətəm İsrəl mine itəmah Nanihlua min nətəm nəutəfaki=pən kəm Uhgın, otətəlig-to lak. ¹⁷ Uhgın rəha nətəm İsrəl u təmitəpin tipitah min əupən kəni mol ilah kətepət kəni motəskasik nian ilah kəməutətig əpəha İjip. Kəni e nəsanənən əsoli rəhan, təmtiti pətigəm ilah e nitəni əha. ¹⁸ Kəni məteh vivi ilah nati əpnəpin kəməautil noliən tərəh min o nu fote nian kəməutan əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. ¹⁹ In təmol nəuaniləuis min rəha nətəm İsrəl kəmotəh kəpmən min rəha nitəni səpin iətəm kəutatig e nitəni Kenan, kəni məfən nitəni əha rəhalah kəm tipitah min məmə rəhalah. ²⁰ Natimnati min əha kəmol nu fo-hanrit-fifti tinuva minuvən rəkis.

“Uərisig e natimnati min əha, Uhgın təməfən kəm nətəm İsrəl nətəmi asoli min məmə ilah okotərmənig e lah mətəuəş=pa e nian rəha iəni rəha Uhgın Samuel. ²¹ Kəni nətəmimi kəmotətəpuəh kəm Samuel o kig, kəni Uhgın təməfən Sol kəm lah u nati Kis, təmsipən e nəuaniləuis rəha Benjəmin. Kəni in təmarmənig e lah o nu fote. ²² Kəni nian Uhgın təmos rəkis Sol, kəni in təmol Tefit tuva kig. In təməni pətigəm nati kəti təuvir lan məmə, ‘İəmeruh suah kəti Tefit nati Jese, in iətəmi əhruahru iətəm nikin tatitəu=pən rəhak nətəligiən. Kəni in otol natimnati rəfin iətəm iəu iəkolkeikei məmə otol.’

²³ “Kəni Uhgın təmol məmə İosmiəgəh kəti, inu İesu, otsipən e nəuaniləuis rəha suah u Kig Tefit, məmə otosmiəgəh nətəm İsrəl təhmen=pən əmə məmə in təməni rəkis. ²⁴ Mətəu uərisig İesu tətuəuin rəhan uək, Jon təmaupən məni pətigəm kəm nətəm İsrəl məmə okotəkeikei motalali e rəhalah noliən tərəh min kəni kol bəptais e lah. ²⁵ Nian Jon təmətuva iuəkir o noliən naunun e rəhan uək, in təməni məmə, ‘Nikitəmah təhti məmə iəu pəh? İəu səniəmə iəu u Uhgın təməni rəkis. !Kəpə! In tətuərisig lak iətəm iəu iəsəhmenian məmə iəkəpəg rəkis rəhan put.’”

²⁶ “Piak min iətəm nəmotsipən e nəuaniləuis rəha Epraham, mine itəmah Nanihlua min iətəm nəutəfaki kəm Uhgın, otətəlig vivi, Uhgın təməhli=pa kəm tah nəghatian u e İesu məmə in otosmiəgəh itah. ²⁷ Kəni nətəm kəutatig Jerusiləm, mine rəhalah nətəmi asoli min kəməsotəhruniən məmə iətəmi əha inəha İesu, Uhgın təməhli=pa məmə otosmiəgəh ilah. Kəni nati əpnəpin kəmətafin pətigəm kəm lah e Sapət min rəfin nəghatian rəha iəni min rəha Uhgın iətəm kəməutəni e İesu, mətəu ilah kəməsotəhruniən. Kəni motol nəghatian rəha iəni min tuva mol nıpəhriənən lan, mətəu-inu ilah kəmotəni məmə okotuhamu İesu. ²⁸ Nati əpnəpin kəməsotəruhian nati kəti məmə otimis ohni, mətəu kəmotətəpuəh məmə Pailət otuhamu.

²⁹ “Nian kəmol rəfin natimnati iətəm Nəghatian rəha Uhgın təməni məmə okol lan, kəni rəhan min nətəmimi kəmotələs iəhu e nigı kəməluau motos məhuvan məhtənim e nıpəg kəpiel. ³⁰ Mətəu Uhgın təmol in təmiəgəh min e nimisiən. ³¹ Kəni e nian tēpət tatiet=pən o rəhan min nətəmimi. Nətəmi min əha, ilah İesu kəməutan əupən əpəha Kaləli mətəuərus=pa Jerusiləm. Kəni rəueiu əha nətəmi əha kəutəni pətigəm kəm piatah min u nəuaniləuis min rəha İsrəl, məmə ilah kəmotəh pəhriən İesu, kəni in təməmiəgəh pəhriən.

³² “Kəni rəueiu əha, itimah iəutəni=pinə kəm təmah nanusian təuvir əha, məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmol kəm tipitah min əupən, ³³ rəueiu əha, tinol rəfin nəghatian rəhan kəm tah nəuaniləuis min rəhalah nian təmosmiəgəh İesu e nimisiən. Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın e Nauəuə Rəha Nəpuən Min keiu tətəni məmə,

13:11 Uək 9:8 **13:13** Uək 15:38 **13:17** Eks 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** Nam 14:34; Dut 1:31-32 **13:19** Dut 7:1; Jos 14:1 **13:20** Jaj 2:16; 1Saml 3:20 **13:21** 1Saml 8:5,19; 10:20-24 **13:22** 1Saml 13:14; 16:12; Sam 89:20
13:23 2Saml 7:12-16 **13:24** Mat 3:1-2 † **13:25** İoluək rəha iətəmi asoli in tatəpəg rəkis put rəha iətəmi asoli rəhan.
Uək u in lahtəni aɡin. **13:25** Jon 1:20,27 **13:28** Mat 27:22-23 **13:29** Mat 27:59-60 **13:31** Uək 1:3,8

‘Ik nætík. Ræueiu inuva ræham tatæ áhruahru.’

³⁴ “Uhgín tæmæni áskasík rækis e ræhan Nauæuæ mæmæ otæpanosmiægæh Iesu e nimisiæn, kæni ko tæsimisiæn, kæni nipætín otæsæmnæmitiæn. Tætæni mæmæ,

‘Nipæhriæniæn, oiækæfinæ nati tæuvir agin min kæm ik iætæm iæmæni áskasík rækis kæm Kig Tefit aupæn.’

³⁵ “Kæni e iki pisin min kæti min e Nauæuæ Ræha Uhgín, Kig Tefit tæmæni kæm Uhgín e Iosmiægæh mæmæ,

‘Kæni onæsegæhaniæn mæmæ nipæti Ioluæk Áhruahru ræham otæmnæmit mæpæien.’

³⁶ “Nian Tefit tæmatæmiægæh, tæmol natimnati min iætæm Uhgín tolkeikei. Uærisig lan timis, kæni kæmitænim ilah tipín min, kæni nipætín tæmæmnæmit. ³⁷ Kæni næghatiæn æha, tæmæsgæhatiæn e Tefit, mætau tæmæghati e Iesu mæmæ in min tæmimis, mætau Uhgín tæmol tæmiægæh min, kæni nipætín tæmæsmæmnæmitiæn.

³⁸ “Tol lanæha piak min, iækolkeikei mæmæ onækotæhrun mæmæ ræueiu iætæni=pinæ kæm tæmah mæmæ e Iesu, Uhgín otos rækis nolliæn tærah min ræhatæmah. ³⁹ Kæni itæmah onækotækeikei motæhrun mæmæ e Iesu pisin æmæ, Uhgín tæhrun nos rækisiæn nolliæn tærah ræha nætæm kæutæhatætæ lan. In otitis ilah e nolliæn tærah min ræhalah. Mætau suaru ræha nitæu-pæniæn Lou ræha Mosis tææhmenæniæn o nosmiægæhiæn iætæmimi. ⁴⁰ Kæni itæmah onækotækeikei mæutætæu itæmah mæmæ næghatiæn ræha iæni min ræha Uhgín otæsuva minæni e tæmah. ⁴¹ Kæni in tætæni mæmæ,

‘Ei, otætælig-to, itæmah nætæm næutægæt ævsan mæutæni rah natimnati ræfin. Onækotæuit kæni mohmis, mætau-inu e nian næutæmiægæh, oiækol nati kæti tærah pik o tæmah iætæm ko næsotæniæn nipæhriæniæn lan, nati ærnapin næmæ iætæmi kæti otæni áhruahru kæm tæmah.’ ”

Nætæmimi kæmotægiæn o næniæn tæuvir

⁴² Nian Pol mine Panæpæs kinatiæiet e nimæ ræha nuhapuminiæn, nætæmimi kæmotætæpuæh o lau mæmæ, “Æui, onækæiuva min e Sapæt u tætuva, muæni pætigæm min næghatiæn æha næuvein kæm timah.” ⁴³ Kæni nian nætæmimi kæmohiet e nimæ, ilah tæpæt kæmohtæu=pæn Pol mine Panæpæs. Nætæmi min æha, næuvein næuanilæuis min ræha Isrel, kæni næuvein Nanihluæ min kæmotæpæh ræhalah næhatætæiæn kæni mæutohtæu=pæn nolliæn min ræha næfækiæn ræha nætæm Isrel.‡

Kæni ilau kæmuæghati kæm lah mætuæni=pæn áskasík kæm lah mæmæ, “Onækotækeikei motæskælim næhatætæiæn ræhatæmah e Uhgín, mæmæ in otolkeikei pik itæmah mol tæuvir kæm tæmah.”

⁴⁴ Kæni e Sapæt iætæm tætuva, iuækir nætæmimi ræfin e taun asoli æha kæmæhuva mæmæ okotætæu næghatiæn ræha Uhgín. ⁴⁵ Kæni nian nætæmi asoli ræha nætæm Isrel u kæsotolkeikeiæn Pol kæmoteruh niæniæn nætæmimi kæmæhuva o næghatiæn ræhan, kæni kinæutohtægærah in o lah, kæni minotætæuæin mæutæni rah Pol mine nati nak in tætæni.

⁴⁶ Kæni Pol mine Panæpæs kæmasuæginæniæn kæmuæni mæmæ, “Itimlau oiækuækeikei muæni pætigæm næghatiæn u ræha Uhgín kæm tæmah muaupæn, nætæm Isrel min. Kæni itæmah næmotæpæh næghatiæn ræha Uhgín, kæni næghatiæn aru æmæ ræhatæmah tætagætun mæmæ itæmah næsotæhmenæniæn o nosiæn næmiægæhiæn itulin. Kæni ræueiu itimlau inætiæn mæmæ iækuæni pætigæm næniæn tæuvir u kæm Nanihluæ min mætau sæniæmæ nætæm Isrel, ⁴⁷ kæni inu, inu næghatiæn iætæm Iærmænig tæmæfa rækis kæm timlau mæmæ iækuol, in tætæni e Nauæuæ Ræha Uhgín mæmæ,

‘Iæu iæmol ik mæmæ onækuva ik næhægæhagiæn kæti ræha Nanihluæ min, mæmæ nætæni pætigæm kæm nætæmimi e ikin min ræfin mæmæ iækolkeikei mæmæ iækosmiægæh ilah.’ ”

⁴⁸ Nian Nanihluæ min kæmotætæu næghatiæn æha, nikilah tæmagiæn ohni, kæni minæutæni-æni kæm lah min mæmæ næghatiæn ræha Iærmænig Iesu in tæuvir pik. Kæni nætæmi min Uhgín tæmitæpin rækis e lah mæmæ okotos næmiægæhiæn iætæm ko tæsikæiæn, ilah kæmotæni nipæhriæniæn lan.

⁴⁹ Kæni næghatiæn ræha Iærmænig tæmaiæ mitælau e nitæni ræfin æha iuækir e taun æha.

Nætæm Isrel kæmotæhgi pætigæm Pol mine Panæpæs

⁵⁰ Mætau nætæmi asoli ræha nætæm Isrel kæmæhuvæn moteruh Nanihluæ min ræha taun æha, inu nætæmi asoli, mine nipætæn asoli min nætæm kæutæfæki mæutohtæu=pæn nolliæn ræha nætæm Isrel. Kæni motiuvi=pæ mæmæ okotol niæmæha kæm Pol mine Panæpæs. Kæni ilah ræfin kæmotæhgi pætigæm ilau æha imalah ikin. ⁵¹ Mætau ilau kæmuohrapispis niiftæni e næhlkilæu tæhmen e næmtætiæn kæti mæmæ Uhgín tæmæuhlin næmtæhn kæm lah kæni ilau kæmiæiet mian e

13:33 Sam 2:7 13:34 Aes 55:3 13:35 Sam 16:10 13:39 Rom 10:4 13:41 Hab 1:5 ‡ 13:43 Nanihluæ min æha u kæutohtæu=pæn næfækiæn ræha nætæm Isrel, kæmæhgi=pæn ilah. 13:46 Uæk 3:26; 18:6 13:47 Aes 49:6

taun əha Ikoniam. ⁵² Mətəu nətəmi rəha Iesu əpəha Antiok, Narmın Rəha Uhgın təmərīauəh e lah, kəni ilah nīkilah təmagiən pik.

14

Pol mine Panəpəs kəmiən Ikoniam

¹ E Ikoniam kəmiən min əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel, kəni mətəuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın, kəni nəghatiən rəhalau təuvir pik, kəni təmiuvi=pa nətəmiimi tēpət məmə ilah kəmotəni nīpəhrīəniən e Iesu, inu nətəm Isrel tēpət mine Ianihluə tēpət min nətəm kəutohtəu=pən nolīən rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel. ² Mətəu nətəm Isrel min in kəməsotəniən nīpəhrīəniən e rəhalau nəghatiən, kəməhuvən o Nanihluə min, motol ilah kotəməki pik e nətəmi min in kəutəni nīpəhrīəniən e Iesu, məutol niəməha kəm lah. ³ Mətəu Pol mine Panəpəs kəmuatig təfəməh ikin, məsuəginiən e lah, mətəuəkeikei matuəni pətigəm nəghatiən rəha nəuviriən rəha Uhgın kəm nətəmiimi rəfin. Kəni Iərməniğ təmol ilau kuol nati apispis mine nəmtətiən tēpət məmə nətəmiimi okotəhrun məmə rəhalau nəghatiən in nəghatiən pəhrīən.

⁴ Kəni nətəm ikin əha, kəmotəhapu ilah min, nəuvein kəutohtəu=pən nətəm Isrel u kəsotəniən nīpəhrīəniən e Iesu, kəni nəuvein kəutohtəu=pən aposil mil əha, Pol mine Panəpəs. ⁵ Kəni nətəm Isrel mine Nanihluə min, mine nətəmi asoli min rəhalah min, kinautol nəghatiən oneuən kəti məmə okotərəkin ilau, kəni kotahtihmu ilau e kəpiel. ⁶ Mətəu nian kəmuətəu nəghatiən oneuən rəhalah, ilau kəmuəgim mian əpəha e profens rəha Likaoniə, kəni mian əpəha e taun mil əha, Listra mine Terpe. Kəni e taun mil əha mine ikin min titəlau e taun mil əha, ⁷ ilau kətuəni pətigəm nənusiən təuvir rəha Iesu Iosmiəgəh.

Pol mine Panəpəs əpəha Listra

⁸ Kəni əha Listra, suah kəti əha ikin. Nian təmair mətəu nəhlkin mil kəmuəpaiu təruru naliuəkiən, tətətəharəg əmə, kəni in tətətəharəg əha ikin ⁹ matətəlig e nəghatiən rəha Pol. Pol təmasal=pən əhruahru o suah kəha, minəhrun məmə in tinəhatətə rəkis məmə nəhlkin təhrun nəuviriən, ¹⁰ kəni magət əfəməh lan məmə, “!Ei piak, əhtul!” Kəni əmeiko, suah u tətəhtul əhruahru kəni minətaliuək.

¹¹ Nian nīmənin nətəmiimi kəmoteruh nati əha iətəm Pol təmol, kəmotəni əfəməh e nəghatiən Likaoniə məmə, “!Ei! Otəfu-to. Uhgın min rəhatəh kinotol nətəmiimi e lah, kəni minəhuvə imatah ikin.” ¹² Kəni kəmotəuin ərəg-rəg e nərgi Panəpəs məmə Sus u nīpətin təni məmə in iərməniğ rəha uhgın min rəhalah. Kəni motəuin ərəg-rəg min e nərgi Pol məmə Heremes, nīpətin u təni məmə in iətəm tətəghati rəha uhgın min rəhalah. Kəmotəuin lan lanəha mətəu-inko Pol tətəghati pik, mapirəkis Panəpəs. ¹³ Nīmə rəha narmi nati rəha uhgın əha Sus, in tətəhtul ihluə e taun əha. Kəni pris rəha uhgın əha Sus təmasig kau min nəuvein iətəm tətətu=pən rəkis nəuginigi e lah. Kəni məmki ilah muva e nantihluə rəha lahuənu. Mətəu in mine nīmənin nətəmiimi kotolkeikei məmə kotol sakrifais kəm lau motol nəniviən lan kəm Pol mine Panəpəs.

¹⁴ Mətəu nian aposil mil kəmuətəu nəghatiən e nati əha kəni muəhrun, kəmuəhapu rəhalau napən. * Kəni kəmuəui mian əpəha e nəlugin e lah. Kəni muəgət əfəməh məmə, ¹⁵ “!Ei, nəman! ?Nəkotəni məmə nautol nak u? Itimlau iətəmiimi əmə təhnen e təmah. Iatuos nənīən təuvir mətəiuvə kəm təmah, kəni iəkuolkeikei məmə iəkuəhlin nətəligiən rəhatəmah məmə nəkotəpəh nəfakiən kəm uhgın min u iətəm rəhalah nəsanəniən tika. Mətəu onəkotəfaki əmə kəm Uhgın iətəm tətəmiəgəh, mətətig itulin. In pisin əmə təmol neai, niftəni, nitəhi, mine natimnati rəfin iətəm kəutatig ikin min rəfin.

¹⁶ “Aupən in təmegəhan məmə nətəmiimi ikin min rəfin məmə ilah okotəhtəu=pən aru əmə suaru min rəhalah. ¹⁷ Mətəu nian rəfin in tətəmol suaru kəm lah məmə ilah kotəhrun neruhīən rəhan nəuviriən iətəm in tətəmol. In tətəmol nuhuən tətəfu, matol nauəniən min e nasumiən, kəni kəutol nīpətīlah e nian əhruahru rəhalah. In tətəfən nauəniən kəm təmah mol itəmah nətətəu təuvir.” ¹⁸ Mətəu kəmuətəuəni pau nəghatiən əha kəm lah, iuəkir əmə kəni kuəruru nənīəhuən ilah o nolīən sakrifais o nənī-viviən ilau.

¹⁹ Kəni nətəmiimi nəuvein e nəuaniləuis rəha nətəm Isrel kəmotəspən Antiok əha Pisiəni mine Ikoniam mohiet=pa Listra, kəni kəmotol nətəligiən rəha nətəmiimi tēpət məmə okotəməki e Pol mine Panəpəs. Kəni kəmotəlas Pol kəni motəhti e kəpiel, kəni moteikəpan məhuvən motəraiki pətigəm e taun motəpəh tətəməhli. Nīkilah təhti məmə tətəmiimi. ²⁰ Mətəu nian nətəmi rəha Iesu kəməhuvə motəhtul təlau lan, kəni tətəhtul əmeiko muvən min əpəha imə e taun. Kəni kəməni=pa lauig lan, in mine Panəpəs kəmiəiat mian Terpe.

13:51 Mat 10:14; Uək 18:6 14:3 Mak 16:20; Hip 2:4 14:5 Uək 14:19 14:11 Uək 28:6 * 14:14 “kəmuəhapu rəhalau napən” məmə in ko kəmuətəu tarəh pik e nolīən əha. 14:15 Sam 146:6; Uək 10:26 14:16 Uək 17:30 14:17 Jer 5:24 14:19 Uək 17:13; 2Kor 11:25

Pol mine Panapæs kæmiatæligpæn Antiok aha Siriæ

²¹ Kæni Pol mine Panapæs kæmuæni pætigæm næniæn tæuvir e taun aha Terpe, kæni kæmiævi=pa nætæmimi tæpæt kæhuva o Iesu. Kæni kæmiatælig miæuva Lистра, kæni uærisig miaiet min miæuva Ikoniæm, kæni kiaiet min miæuva Antiok aha Pisitia. ²² Kæni ikin aha, kæmætuæfu æskasik e nætæmi ræha Iesu. Kæni mætuæfan næghatiæn mæmæ okotæhtul æskasik e næhatætæian e Iesu. Kæni matuæni mæmæ, “Kitah okotætig e nærahian tæpæt nian kæhuvæn e suaru ræha nuvænian matig ahgæl Narmænigian Ræha Uhgîn. Mætæu nati æpnæpin æmæ, kitah okotækeikei mæutæhtul æskasik.” ²³ Kæni e nimæfaki min ikin min ræfin iætæm ilau kætian ikin, mætuæfæri eldæ min ræhalah. Kæni mætuæpæh næuænian matuol æmæ næfakiæn, kæni mætuæluu e næhlmi Iærmænig nætæmimi nætuæni kinotæni rækis nipæhrænian lan.

²⁴ Kæni ilau kæmian=pæn Pisitia ikin muææu-pah mæueiuæiu Pamfilæ ikin e taun aha Perka, ²⁵ ikin aha ilau kæmuæni pætigæm næniæn tæuvir ikin. Kæni ilau muææu-pah mæueiuæiu=pa min e taun kæti min Ataliæ, ²⁶ kæni kæmuos negæu ikin miatælig=pa Antiok aha Siriæ. Nætæm Antiok aha inæha, aupæn ikin ilah kæmotæhli=pæn Pol mine Panapæs mæmæ okian muæni pætigæm næghatiæn ræha Uhgîn, kæni motæfaki mæmæ Uhgîn oteh vivi ilau e ikin min iætæm ilau kætian ikin. Kæni ræueiu kinuol naunun uæk ræhalau.

²⁷ Nian ilau kæmiatælig=pa min, kæmuæuin e nætæmimi ræha nimæfaki mæmæ okæhuva kætiæh. Kæni ilau kæmuæni pætigæm kæm lah natimnati ræfin iætæm Uhgîn tæmol ilau kuol e næsanænian ræhan, kæni muæni mæmæ tæmæhro lanu Nanihlua min, ilah kæmæhuva motæni nipæhrænian e Iesu. ²⁸ Kæni ikin aha, ilau kæmuatig tuvæh næuuetin ilah nætæmi ræha Iesu.

15

Næfaki min næuuein kæmotæni mæmæ nætæmimi okotohtæupæn lou ræha Mosis

¹ Kæni nætæmimi næuuein kæmotsipæn Jutiæ mohiet=pa Antiok mæutægætun piatah min mæutæni mæmæ, “Okæmæ kæsehgi-pænian itæmah, tæhmen e inu iætæm Lou ræha Mosis tætæni, ko Uhgîn tæsosmiægæhian itæmah.” ² Kæni Pol mine Panapæs ilah nætæmi aha kinutæhi ilah min o næghatiæn aha, kæni minætægæt æfæmæh e næniæn aha. Kæni uærisig, nætæmimi ræha nimæfaki aha Antiok kæmotitæpin Pol mine Panapæs mine ilah min næuuein mæmæ okæhuvæn Jerusilæm moteruh aposil min mine eldæ min ræha nimæfaki o næniæn aha.

³ Nætæmimi ræha nimæfaki kæmotæhli=pæn ilah kæhuvæn, kæni nian ilah kæmohiet=pæn Fonisæ mine Sæmeriæ, kæmotæni pætigæm mæmæ tæmæhro lanu Uhgîn tætiuvi=pa Nanihlua min kæutæhuva ræhan nætæmimi. Kæni næghatiæn aha tæmol piatah min ikin aha nikilah tætagian pik. ⁴ Nian kæmæhuva Jerusilæm, nætæmimi ræha nimæfaki mine aposil min mine eldæ min ræha nimæfaki, kæmotægian mæmæ okotos ilah mæhuvan imalah min ikin. Kæni Pol mine nætæmimi aha kæmotæni pætigæm natimnati iætæm Uhgîn tæmæfan næsanænian kæm lah mæmæ okotol. ⁵ Mætæu Faræsi næuuein aha ikin iætæm kæutæni nipæhrænian e Iesu, kæmotæhtul motæni mæmæ, “Nanihlua min, okækeikei kæhgi=pæn ilah, kæni okotækeikei motægætun ilah mæmæ okotohtæu=pæn Lou ræha Mosis.”

Aposil min mine nætæmi asoli min kæmotæghati æpæha Jerusilæm

⁶ Kæni aposil min mine eldæ min ræha nimæfaki kæmotæharæg mæutæghati e næniæn aha. ⁷ Kæni nian kæmotæghati næfæmæh næuuetin, kæni Pita tæmæhtul mæni mæmæ, “Piak min. Itæmah nækotæhrun vivi mæmæ nuvæh rækis Uhgîn tæmitæpin iæu e nikitæmah mæmæ iækæni pætigæm nanusian tæuvir ræha Iesu kæm Nanihlua min mæmæ okotæni nipæhrænian lan. ⁸ Uhgîn tæhrun nætæligian ræha nætæmimi, kæni in tinægætun rækis mæmæ nipin tagien mæmæ otosmiægæh nætæmi min u kæsæniæmæ nætæm Isrel æmæ, mætæu-inu tæmæfa Narmin Ræha Uhgîn kæm lah tæhmen æmæ mæ inu tæmæfa kæm tah. ⁹ In tæmæsol pisinian æmæ kæm lah. !Kæpæ! In tæmæfæl rækis ræhalah nolian tærah min mætæu-inu kæutæni nipæhrænian lan tæhmen=pæn æmæ mæ inu tinol rækis kæm tah.

¹⁰ “?Mætæu tæhro itæmah næutæhuvæn e suaru pisin mæmæ Uhgîn nikin otæhmæ? ?Tæhro itæmah ninæutætu=pæn Lou e næhuvegilah mæmæ in nati figæm kæti iætæm ilah kæutælas? !Kæpæ! Itæmah, oteruh-to. Kitah mine tipitah min kitah ræfin kæsotæghæmænian mæmæ okotælas nati figæm aha. ¹¹ Mætæu kitah kæutæhatætæ mæmæ Iesu in Iærmænig ræhatah, kæni in tætosmiægæh itæh e ræhan næuuviræn æmæ, kæni in mætøl æmæ lanæha kæm lah.”

¹² Næghatiæn aha tæmol ilah kotæruu nati okotæni, kæni mæutætælig e Pol mine Panapæs kinætuænuus pætigæm nati apisipis min mine næmtætiæn pisin pisin min iætæm Uhgîn tæmol ilau kuol e næhmæti Nanihlua min.

14:22 Uæk 15:32; 1Tæs 3:3 **14:26** Uæk 13:1-2 **14:27** Uæk 15:4,12 * **15:1** Næhgi-pænian e Oltestimin in næmtætiæn mæmæ nætæmimi, ilah nætæmimi ræha Uhgîn. Nanihlua min tæpæt, kæsehgi-pænian ilah. Ræha netæm Tanna, næhgi-pænian in næmtætiæn mæmæ kætæfan næpætiæn ræha kælkælæh min næman. **15:1** Kæl 5:2 **15:2** Kæl 2:1 **15:4** Uæk 14:27 **15:7** Uæk 10:1-43 **15:8** Uæk 10:44; 11:15 **15:10** Mat 11:30; Kæl 3:10 **15:11** Kæl 2:16; Efæs 2:5-8

Jemis təmahtipəsig e nəghatiən

¹³ Nian kəmuol naunun e nəni pətiğəmian uək min rəhalau, kəni Jemis[†] təhtul məni məmə, “Piak min. Otətəlig vivi-to e rəhak nəghatiən. ¹⁴ Pitə təməni-vivi agin kəm tah məmə təməhro lanu Uhgın təmaupən miət=pən o Nanihlua min məmkirəkis ilah nəuvein məmə rəhan min. ¹⁵ Kəni nati əha təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm iəni rəha Uhgın təməni iətəm kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgın. Uhgın tətəni məmə,

¹⁶ “Uərisig e natimnati min əha, oiəkətilig=pa min.

Oiəkol vi nimə rəha narmənigiən rəha Kig Tefit u təmənnəmit aupən.

Nati əpnəpin təmənnəmit, mətəu iəkləfəri mem mafəl mōl təskasik min,

¹⁷ məmə nətəmi əpnəpin e nitəni min u Nanihlua min, iətəm iəmitəpin rəkis ilah məmə rəhak nətəmi min, ilah okotəsal lak.

¹⁸ İəu İərmənig iətəni lanu, kəni iəmol nətəmi kotəhrun rəkis nati əha nuvəh aupən.”

¹⁹ Kəni Jemis təməni məmə, “Kəni tol lanəha, iəu iəkəni məmə rəueiu Nanihlua min tēpət kinautəuhlin nətəligiən rəhalah minəutəhuva o Uhgın. Kəni təsəuvirəin məmə rəueiu əha kitah okotol tiəkis pik min o lah. ²⁰ Mətəu pəh okotətəi nauəuə kəti tuvən kəm lah məmə okəsotuniən nauəniən min u kəmol rəkis sakrifais lan kəm narmi nati min u iərmis min, kəni kotamikmik e nəhmti Uhgın. Kəni məsotoliən təfagə e pətan. Kəni məsotuniən nati miəgəh iətəm kəmarin nentəui mətəu-inu niran əha ikin e nipətin. Kəni okəsotuniən nira. ²¹ Okotəkeikei mətəniəhu ilah lanəha o nələhuian nəməlinuian tətətiğ o iəfaki min, nətəm İsrəl mine Nanihlua min, mətəu-inu nətəmi kəutisiai Mosis, kəni təmətuəin nuvəh rəkis e Sapət min rəfin, nətəmi kəutafin Lou rəha Mosis əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm İsrəl. Kəni kəutəni pətiğəm nəghatiən min əha e taun min rəfin.”

*Kəmətəi nauəuə kəm**nəfaki min u Nanihlua min*

²² Kəni aposil min mine eldə min mine nətəmi rəha niməfaki kəmotegəhan məmə okotəhli=pən ilah min nəuvein kotohtəu=pən Pol mine Panəpəs məhuvən Antiok. Kəni kəmotətiğ=pən Sailəs mine Jutəs u kətəni məmə Pasapəs. Suah mil əha nətəmi kəutisiai ilau. ²³ Kəni kəmotəfən nauəuə kəm lah məmə okotos məhuvən. Nauəuə tətəni məmə,

“İtimah aposil min mine eldə min rəha niməfaki, itimah piatimah u itəmah. İəkotəni təuvir kəm təmah əpəha Antiok, mine Siriə, mine Silisiə u Nanihlua min, mətəu rəueiu ninəhuva piatimah min.

²⁴ İtimah iəmotətəu məmə nətəmi nəuvein u e nikitimah kəmotol tiəkis pik kəm təmah, kəni itəmah nəmotətəu tərəh e nəghatiən rəhalah. Mətəu itimah iəməsotəfəniən nəghatiən məmə okəhuvən mətəni lanəha.

²⁵ Tol lanəha kəni itimah iəmotəuən e nəghatiən kəti, kəni motegəhan məmə itimah nəuvein okotos nəghatiən rəhatimah muiətəu=pən Pol mine Panəpəs u itimah iəkotolkeikei pik ilau. ²⁶ İuəkir kiamis o uək u rəha İərmənig rəhatah, İesu Kristo. ²⁷ Kəni itimah iəutəhli=pinə Jutəs mine Sailəs məmə okiauvnə mueh itəmah. İlau okuəni əhruahru kəm təmah nəghatiən kətiəh əmə iətəm itimah iəmotətəi.

²⁸ Kəni Narmin Rəha Uhgın nikin tagiən mine nikitimah tagiən məmə iəsotəfina minian lou kəti kəm təmah məmə otəfiğəm pik o təmah, mətəu in əmə u nəkotəkeikei motol: ²⁹ onəsotuniən nauəniən min u kinol rəkis sakrifais lan kəm narmi nati min u iərmis min; kəni məsotuniən niran; kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu niran əha ikin e nipətin; kəni məsotoliən təfagə e pətan. Nəmə nəutohtəu=pən nəghatiən min əha, onəkəhuvən e suaru təuvir.

İnu naunun nəghatiən rəhatimah.”

³⁰ Kəni nətəmi asoli min əha kəmotəhli=pən nətəmi əha ilah kuvət məmə okəhuvən əpəha Antiok. Nian kəməhietigəm=pən Antiok, kəmotəuən e nətəmi rəha niməfaki min əha ikin əha, kəni kəhuva kətiəh, kəni kotəfən nauəuə u kəm lah. ³¹ Kəni nian kəmotəfən nauəuə u, nikiəh təməniən mətəu-inu nəghatiən əha təməfəri nikiəh. ³² Jutəs mine Sailəs ilau iəni mil rəha Uhgın. Kəmuəghati təfəməh kəm piatah min əha mətuəfəri nətəligiən rəhalah mətuol ilah kəutəhtul əskasik. ³³ İlau kəmuətiğ təfəməh nəuvein ikin əha, kəni piatah min kəmotəuəhrui ilau kəni motəpuəh məmə Uhgın otəfən rəhan nəməlinuian kəm lau, kəni motəhli=pən ilau kiətəliğ=pən o nətəmi min u kəmotəhli=pa ilau. ³⁴⁻³⁵ Kəni Pol mine Panəpəs kəmuətiğ təfəməh nəuvein əpəha Antiok, kəni ilah nətəmi tēpət kəməutəni pətiğəm nəghatiən rəha İərmənig kəm nətəmi məutəgətin ilah lan.

Pol mine Panəpəs kəmuəhəpu ilau min

† 15:13 Jemis u, in notəha İesu, kəni in iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

15:13 Kəl 2:9

15:18 Amos

9:11-12 15:20 Eks 34:15-17; Lev 17:10-16 15:28 Mat 23:4

³⁶ Nian nœuvein uærisig, Pol tœmœni=pœn kœm Panœpœs mœmœ, “Tœuvir mœmœ kiætæg min mian mueruh pialau min e taun min rœfin u kœmuœni pœtigœm nœghatiœn ikin rœha Iœrmœnig kœm lah, mueruh-to mœmœ kœutœhratig.” ³⁷ Kœni Panœpœs tœmegœhan kœni molkeikei mœmœ otit min Jon Mak. ³⁸ Mœtœu Pol tœmœniœhu œskasik mœsolkeikeiœn, mœtœu-inu Jon Mak tœmœpœh rœkis ilau œpœha Pamfilie mitœlig mœsitœu-pœniœn ilau mœtœuarus kinuol naunœn e uœk. ³⁹ Kœni kœmuœni taskasik e nian œha, œmeiko muœuari ilau min. Kœni Panœpœs tœmit Mak kœni muos negœu kœti mian œpœha Saiprœs. ⁴⁰ Mœtœu Pol tœmit Sailœs ilau min. Kœni nœtœm kœutœfaki kœmotœfaki mœmœ Iœrmœnig oteh vivi ilau e rœhan nœuviriœn, kœni motœhli pœtigœm ilau. ⁴¹ Kœni kœmuœliuœk mian=pœn Siriœ mine Silisie ikin kœni matuem œskasik nimœfaki min.

16

Timoti tœmitœupœn Pol mine Sailœs

¹ Kœni Pol tœmœliuœk min muvœn œpœha Terpe mine Listra. Kœni ikin œha, iœtœmimi kœti œha ikin rœha Iesu, nœrgin u Timoti. Mœmœ rœhan in pœtan Isrel in tœtœhatœtœ e Iesu, mœtœu rœhan tœtœ in iœtœm Kris. ² Piatah min u kœutœhatœtœ e Iesu œpœha Listra mine Ikoniœm kœmotœni mœmœ Timoti in iœtœmi tœuvir kœti. ³ Kœni Pol tolkeikei mœmœ otit ilau min. Kœni tœmœhgi=pœn in mœtœu-inu tœmœsolkeikeiœn mœmœ nœtœm Isrel min œha ikin min œha, nikilah otœhti rah mœtœu-inu ilah rœfin kotœhrœn mœmœ tœtœ rœha Timoti in iœtœm Kris.*

⁴ Kœni nian ilahal kœmhluvœn e taun min, mœhlœni pœtigœm kœm nœtœmimi rœha Uhgœn nœghatiœn rœha aposil min mine eldœ min iœtœm kœmotœlœhu œpœha Jerusilœm. Kœni mœhlœgœtœn ilah mœmœ okotœkeikei mœutœhtœu=pœn nœghatiœn min œha. ⁵ Kœni e nolœn œha, nimœfaki min kœmotœskasik e rœhalah nœhatœtœiœn, kœni nian rœfin nœtœmimi tœtœpœt kœmœutœhatœtœ e Iesu mœutœhuva e nimœfaki.

Pol tœmeruh nœmœhlœiriœn kœti rœha Uhgœn

⁶ Kœni ilahal kœmhluvœn=pœn œpœha Fritiœ mine Kœlesie ikin, mœtœu-inu Narmin Rœha Uhgœn tœmœsœgœhaniœn e lahal mœmœ okihluvœn=pœn Esie mœhlœni pœtigœm nœghatiœn œha ikin œha. ⁷ Nian kœmhluva iœkœir e ikin Misie mine ikin Pitiniœ, mœhlœlkeikei mœmœ okihluvœn Pitiniœ. Mœtœu Narmin rœha Iesu tœsœgœhaniœn mœmœ okihluvœn. ⁸ Kœni kœmhliœuœk mihluvœn=pœn Misie ikin, kœni mihleiuœiu=pœn e taun œha Troas. ⁹ Kœni lapin lan, Pol tœmeruh nati kœti tœhmen e nœmœhlœiriœn. Tœmeruh mœmœ iœtœm Masetoniœ kœti tœtœhtul mœtœtœpuœh œskasik ohni mœmœ, “Pale, onœkuva Masetoniœ masiru e timah.” ¹⁰ Nian Pol tœneruh rœkis œmœ nati œha, kœni inautol œpœnœ-pœnœ mœmœ iœkœhuvœn Masetoniœ, mœtœu-inu inotœhrœn mœmœ Uhgœn tœtœuin e timah mœmœ oiœkotœni pœtigœm nanusiœn tœuvir rœha Iesu kœm nœtœmimi œha ikin.†

Litiœ œpœha Filipai tœmœni nipœhriœniœn e Iesu

¹¹ Kœni iœmotœs negœu kœti mohiet œpœha Troas motœiu œhrœuhœ œmœ o nitœni Samotres. Kœni kœmœni lauig lan iœmœhuvœn mœhuvari e taun Neapolis. ¹² Kœni iœmohiet ikinu motœliuœk œmœ mœhuvœn œpœha e taun œha Filipai, u tœtœmœhli œupœn e nitœni asoli Masetoniœ. Nœtœmi ikin œha, nœtœm Rom œhrœuhœ. Kœni iœmotœtig nœuvœtin œha ikin.

¹³ Kœni e Sapœt, nian rœha nœfakiœn, iœmohiet e taun œha kœni mœhuvœn œpœha lœuatœni e nœhu kœti iœtœm nikiitimah tœmœhti mœmœ nœtœmimi okœhuva ikin mœutœfaki. Kœni iœmœhuvœn motœharœg mœutœghati itimah nipœtan u ilah kœmotœupœn mœhuva mœutœharœg.‡ ¹⁴ Kœni pœtan Tuatirœ kœti œha ikin tœtœtœlig e timah, nœrgin u Litiœ. In pœtan kœti tatol napœn u nœugi naris, kœni nian rœfin napœn œha nœhmtœn tiœkis pik. Pœtan œha in Ianihluœ kœti mœtœu in tatitœu=pœn nœfakiœn rœha nœtœm Isrel, kœni Iœrmœnig tœmol nœkin timœtmœtig mœmœ otœni nipœhriœniœn e nœghatiœn iœtœm Pol tœtœni. ¹⁵ Kœni kœmol bœptais lan mine rœhan min, mine rœhan min nolœk min. Kœni in tœmœni=pœn kœni timah mœmœ, “Pale, onœkœhuva imak ikin kotœtig nœuvœtin mœtœu-inu itimah ninotœhrœn rœkis mœmœ iœu iœtœni nipœhriœniœn e Iœrmœnig.” Kœni in tœmœtœkeikei kœm timah, kœni iœkœhuvœn iman ikin.

Kœmlœfœn Pol mine Sailœs e kalœpus œpœha Filipai

¹⁶ Kœni nian kœti, nian iœmœhuvœn ikin kœtœfaki ikin, kœni pœtœkœku kœti tœmeruh itimah e suaru. In iœluœk rœha nœtœmimi nœuvein nœtœm kœmotœs nœhmtœn. Pœtan œha narmin tœrah kœti tatig lan iœtœm in tatol tœtœni pœtigœm natœmnati iœtœm otœpanuva. Kœni rœhan nœtœmi asoli min kœmotœs mœni tœpœt e pœtan œha mœtœu-inu nœtœmimi kœutœtœœu ilah mœmœ ilah okotœtœu rœhan nœghatiœn. ¹⁷ Kœni in tœmatœuœrisig e timah Pol, kœni mœtœni œfœmœh mœmœ,

15:37 Uœk 12:12,25 **15:38** Uœk 13:13; Kol 4:10 **16:1** Uœk 14:6; 2Tim 1:5 **16:2** Fil 2:19-22 * **16:3** Nœtœm Kris ilah Nanihluœ min, kœsœhgi=pœn ilah. **16:4** Uœk 15:23-29 **16:6** Uœk 18:23 † **16:10** E fes 10-17, kœtœruh nœghatiœn rœha Luk u nipœtin tœtœni mœ “itimah.” Inu tœtœni mœmœ Luk ilah Pol mine e nœliœukiœn rœhan. Kœtœruh min nati kœtiœh e japtœ 20 fes 5 matuœvœn. ‡ **16:13** Nian Pol tatuvœn e taun kœti, nian rœfin tatuvœn e nimœ rœha nuhapuminiœn rœha nœtœm Isrel. Mœtœu nœmœ tœhro, kœni tikœ e taun u. Kœni tol lanœha, tœmuvœn œpœha e nœhu asoli, ikin mœutœfaki ikin.

“Nətəmi mən u, nətəmi rəha Uhgın u ilis, ilis pik. Kəutəni=pinə kəm təmah suaru rəha Uhgın məmə in otosmiəgəh nətəmi lan.”

¹⁸ Təmatol lanəha e timah nian tətət, mətəuarus nian kəti Pol tinətəu tərəh o nati əha mənəpəu lan. Kəni in təmeirair magət e narmin tərəh əpəha məmə, “!E nərgi Iesu Kristo iətəni=pinə kəm ik məmə ənəkiet rəkis e pətəkəku u!” Kəni rəueiu agin mən, narmin tərəh əpəha təmiet e pətəkəku əha.

¹⁹ Kəni nian rəhan nətəmi asoli nətəm kəutarmənig lan kinotəhrun məmə narmin tərəh tiniet rəkis lan, kəni rəhalah nətəligiən o nosiən məni lan, in təmiet e lah, kəni kəmotətəu tərəh. Kəni kəmotəskəlim Pol mine Sailəs motələs ilau məhuvən əpəha e taun əha kəutol makit ikin, ²⁰ məmə okuəhtul e nəhm̄ti nətəm Rom, nətəmi rəha kot. Kəni ilah kəmotəni məmə, “Suah mil u ilau iətəm Isrel. Ilau katulol nati tərəh tətət, matuol nətəmi kəutan məhli pik u imatah ikin. ²¹ Ilau kətuəni məmə kitah okotəkəikei motohtəu=pən suaru pisin mən. Mətəu suaru mən əha kəsotəhtəu-pənən lou rəhatah. Kitah nətəm Rom. !Ko kitah kəsotoliən lanəha!”

²² Kəni nətəm ikin əha kəməhuva moteruh ilau mənətəni rah ilau. Kəni suah mil u rəha kot kəmuəni=pən kəm soldia mən məmə okotəpeg rəhalau napən motəlis ilau e nəuanigi. ²³ Kəni kəmotəlis ilau motau tətət, kəni uərisig motləfən ilau e kaləpus. Kəni motəni=pən kəm iətəm tətəh kaləpus məmə otətəh vivi ilau məmə okəsiaietən muagim. ²⁴ Nian iətəmi rəha neruhiən kaləpus tətətəu nəghatən əha, təmələs ilau muvən e nəuan kəti əpəha imə agin, kəni mətəu=pən nig e nəhlikəu təhmen e hankap.

Iətəm tətəh kaləpus tətəni nīpəhr̄iənən e Iesu

²⁵ Kəni e nalugi nian lapin, Pol mine Sailəs kətuəfaki, kəni ilau mətəuəni nəpuən mən rəha nənī-viviən Uhgın. Kəni nətəmi mən e kaləpus kəməutətəlig e lau. ²⁶ Kəni rəueiu agin mən, nəmig asoli kəti təmələuəl e niftəni kəni mol nimə kaləpus təmələuəl pik, kəni doə mən e kaləpus kəmotərəh, kəni sen u kəməlis nətəmi lan kəmohtis. ²⁷ Kəni nian iətəmi rəha nehien kaləpus tətəir, mafu məmə doə mən rəha kaləpus kəmotərəh, nikin tətəhti məmə nətəmi kəutəməhli e kaləpus kinotəgim rəfin. Kəni təmələfəri rəhan nau məmə otəgəmu aru in lan. § ²⁸ Mətəu Pol tətəmagət əfəməh məmə, “!Ei! !Sagəmuiein ik! Itimah rəfin əpə ikin.”

²⁹ Kəni suah kəha təmauin məmə okələs lait kan, kəni in tətəiu muvən imə. Kəni misin=pən nəulin əpəha e nəhliki Pol mine Sailəs ikin mətərəmrumin. ³⁰ Kəni mit ilau mihlūvən əpəha ihluə kəni mətəpuəh o lau məmə, “!Suah mil! ?Oiakəhro lanu məmə Uhgın otosmiəgəh iəu?” ³¹ Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Onəkəkəikei məni nīpəhr̄iənən e Iərmənig Iesu, ik mine rəham mən.” ³² Kəni kəmuəni=pən nəghatən rəha Iərmənig kəm in mine nətəmi u kəutatig ilah mən. ³³ Nati ənnapin lapin agin, mətəu suah kəha tətəit ilau muvən məueiu mafəl nīməgim mən e nīpəti lau iətəm kəməlis ilau ikin. Kəni e nian əmə əha kəmuol bəptəis lan mine rəhan mən. ³⁴ Kəni in tətəit Pol mine Sailəs muvən iman ikin məfən nəuanən kəm lau. Kəni in mine rəhan mən ərəfin nikilah təmagiən məriaueh mətəu-inu kəmotəni nīpəhr̄iənən e Uhgın.

³⁵ Nian təmian, iətəmi rəha kot mil əha kuəni=pən kəm soldia mən məmə, “Onəkəhuvən moterəh e suah mil əha kətian.”

³⁶ Kəni suah kəha iətəmi rəha kaləpus tətəni=pən kəm Pol məmə, “Iətəmi rəha kot mil kəmuəni məmə okəsul mənən nəhm̄iən nəhm̄iən kəti kəm təlau, kəni iəkoterəh e təlau nəkətian, kəni iaiet mətəni kəni muatig mətig.”

³⁷ Mətəu Pol tətəni=pən kəm soldia mən əha məmə, “?Ei, mətəu təhro əha? Mə itimlau iətəm Rom mil.* Kəni iətəmi rəha kot mil əha kəməsueruhiən məmə iəmuol nati kəti tərəh, mətəu e nəhm̄ti nətəmi kəmotəlis itimlau, kəni motləfən itimlau e kaləpus. ?Kəni rəueiu kuolkeikei məmə otiəkəiet onəuən əmə? !Kəpə! Ilau əmə okuəkəikei miəuva u ikinu kəni muəfətigəm itimlau.”

³⁸ Kəni soldia mən əha kəməhuvən motəni=pən kəm iətəmi rəha kot mil əha. Kəni nian kəmuətəu məmə Pol mine Sailəs ilau iətəm Rom mil, ilau kəmuəgin pik. ³⁹ Kəni kəmian muəni=pən kəm Pol mine Sailəs məmə, “!Pale, kəsi! Iəmuol tərəh e təlau.” Kəni ko miet ilau məhiet e kaləpus, kəni muəni=pən vivi kəm lau məmə okiəiet e taun əha.

⁴⁰ Kəni Pol mine Sailəs, ilau kəmāiet e kaləpus mən e nimə rəha Litia. Kəni mueruh piatah mən əha ikin əha mine nəuvinitah mən rəha nīməfaki, kəni muəghati nəuəvetin kəm lah mətəufəri nikilah. Kəni uərisig lan, kəiet mətəni.

16:17 Mak 1:24 16:20 Mak 13:9 16:22 2Kor 11:25; 1Təs 2:2 § 16:27 E nian əha, məmə soldia kəti tairəpən e iətəm tatol kaləpus tagim, okəkəikei kohamu soldia əha. 16:27 Uək 12:18-19 16:30 Uək 2:37 * 16:37 Nəmə suah kəti in iətəm Rom, mətəu katətu=pən nəghatən kəti lan, kəni lou kəti əha kən rəhalah məmə aupən kəpəm otol nalpinən kəm in, mətəu in otiəkəikei məhtul e kot məni pətigəm nəuəveti nəghatən katətu=pən lan. Afın e Uək 25:16.

17

Pol mine Sailas kāmian apaha Tēsalonaikā

¹ Kāni Pol mine Sailas kāmualiuāk میان=پەن əha e taun mil əha Amfipolis mine Apolonā, miəuva miaiet=pa e taun əha Tēsalonaikā. Ikin əha, nimə rəha nuhapuminian kəti əha ikin rəha nətəm Isrel. ² Kāni Pol təmōl mēmə inu tatol nian min, təmuvən əpəha imə e nimə əha. Kāni e Sapət kisił ilah nətəm Isrel əha ikin kəmotol nəghatiən tēpət o Nauəuə Rəha Uhgīn. ³ In tətəni kəm lah mēmə, “Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni-vivi aɡin mēmə Kristo iətəm Uhgīn təməni mēmə otahli=pa, in otəkeikei mīmīs, kəni Uhgīn otosmiəgəh min in e nimisiən. Iesu u iətəm iətəni kəm təmāh, in Kristo əha.”

⁴ Ilah nəuvein kəmotəni nīpəhrīnīən e nəghatiən əha, kəni kəmohtəu=پەن Pol mine Sailas. Kāni Nanihlua min tēpət nətəm kəutəfaki kəm Uhgīn, mine nīpətan asoli tēpət nətəm kotēpət e nīpətan min, kəmohtəu=پەن ilau.

⁵ Mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel əha ikin əha, kīnəutohtgərah ilau, kəni məhuvən motəmki=پەن nətəm kotərah, əpəha e nīkali suaru min mine ikin min nəuvein min, kəni minautol nərəhiən tēpət əpəha e taun əha. Kāni məhuvən e nimə rəha Jeson, minautəhapu doə e nimə, mətəsəl e Pol mine Sailas. Kəmotolkeikei mēmə okotəfən ilau e nəhlmi kaunsil əha ikin əha.

⁶ Nian kəməsotehiən ilau, kəni kotaskəlīm Jeson mine piatah min nəuvein motəmki=پەن ilah mēmə okotəhtul apən e nətəmi asoli rəha kaunsil. Kāni kəmotagət əfəməh mətəni mēmə, “Suah mil əha Pol mine Sailas kətiasuv nəməuīən e ikin min rəfin, kəni miniauva e taun rəhatah. ⁷ Kāni Jeson təmauīn e lau kian iman ikin, mətəu ilah kəutatgəhli lou rəha Sisə iətəm tətərmənig e nitəni min. Ilah kəutəni mēmə lərmənig kəti min əha ikin tətətig, nərgin u Iesu.” ⁸ Nian nətəm Isrel kəmotəni nəghatiən əha, mautol nətəmimi mine nətəmi asoli min əha nīkilah tinəpiapē pik. ⁹ Kāni nətəmi asoli min əha kəmotol Jeson mine piatah min kəmotəfən mēni kəti, mēmə in nənīəskasikīən kəti mēmə okəsotol minīən nati əha, kəni motahli=پەن ilah kəutəhuvən.

Pol mine Sailas kāmian apaha Perea

¹⁰ Nian tinəpinəpu, kəni piatah min ikin əha kəmotahli=پەن Pol mine Sailas mēmə okian e taun əha Perea. Nian kāmīaet=پە ikin əha, kāmian e nimə rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel. ¹¹ Nətəm Isrel əha ikin əha nətəlīgīən rəhalah təuvir, mapiərəkis nətəm Tēsalonaikā, mətəu-inu kotolkeikei pik mēmə okotətəlig e nəghatiən rəhalau. Kāni nian rəfin, kəutəfin vivi e Nauəuə Rəha Uhgīn, mətəsəl vivi mēmə nəghatiən rəhalau təhruahru uə kəpə. ¹² Mətəu-inu e nolīən əha, kəni tēpət kəmotəni nīpəhrīnīən e Iesu. Kāni nīpətan asoli min Kris tēpət, mine nətəm Kris tēpət kəmotəni nīpəhrīnīən e Iesu.

¹³ Mətəu nian nətəm Isrel əpəha Tēsalonaikā kəmotətəu mēmə Pol tətəni pətīgəm min nəghatiən rəha Uhgīn əpəha Perea, kəni ilah kəməhuva min əpəha ikin minəutəhli nətəm Perea, minautol ilah mēmə kotəhrun nohiən ilau. ¹⁴ Kāni nian əmə əha, piatah min kəmotahli=پەن min Pol tuvən əpəha itəhi muvən e negəu muvən Atens, məpəh əmə Sailas mine Timoti kəuatīg əpəha Perea. ¹⁵ Kāni nətəm kəmotit Pol məhuvən Atens, kəni Pol təməni=پەن kəm lah mēmə okotəni=پەن kəm Sailas mine Timoti mēmə okuauit uəhai əmə nian mueruh min in. Kāni kəmohtəlig=پە min Perea.

Pol əpəha Atens

¹⁶ Nian Pol təmətəhtahnin Sailas mine Timoti əpəha Atens, in tēmətəu tərāh pik mətəu-inu nian tətəliuək mətən ikin əha, meruh mēmə ikin əha tərīauəh e narmi nati tərāh əpnəpin min. ¹⁷ Mətəu-inu o nati əha, in təmuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel ilah nətəm Isrel, mine Nanihlua min nətəm ilah kəutəfaki kəm Uhgīn, mətəgəhati pik o nati əha mine nənusiən təuvir. Kāni nian rəfin in tatuvən ikin tətə makit ikin mətəgəhati kəm nətəmi əpnəpin min əmə. ¹⁸ Kāni nəgətun min nəuvein nətəm Kris, kətəni ilah mēmə Epikiurīən mine Sitoik,* ilah min kəutəgəhati. Ilah nəuvein kəutəni mēmə, “? Suah əha təmələs əmə nəghatiən kəti e suaru mətəni, kəmə tətəni nak əpəha?”

Kāni nətəmimi nəuvein kəmotəni mēmə, “Itimāh iəutətəu mēmə tətəgəhati e uhgīn min rəha iki pišin pišin min.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu Pol tətəgəhati e Iesu, mətəni mēmə təmīmīs mətəu Uhgīn təmōsmiəgəh min.

¹⁹ Kāni kəutəuīn=پەn e Pol mēmə otuva məhtul e nəhmti kaunsil rəha nətəm kəutəharəg e nitəut əha Areopakus. Kāni kaunsil əha təməni=پەn kəm in mēmə, “Iəkotolkeikei mēmə iəkotəhrun nīpətī nəghatiən vi u iətəm nətəni. ²⁰ Nəghatiən min əha nəuvein iəmotətəu mēmə

17:7 Luk 23:2; Jon 19:12 17:17 Uok 18:19 * 17:18 Epikiurīən mine Sitoik – Nəgətun min nəuvein iətəm kəutəsəl e nīpəhrīnīən. Ilah Epikiurīən kəutəni mēmə natimnati iətəm tatol suah kəti nīkin tətəgīən, inu nəukəti nəmiəgəhiən təuvir. Ilah Sitoik kəutəni mēmə təuvir nəmə suah kəti tətətəuīən nəgīnīən mine nəhmīən e nīkin.

tol pisin agin, kani iakotolkeikei mamə iakotəhrun nipətin.”²¹ Kəmotəghati lanəha mətəu-inu nətəm Atens mine ikin pisin min iətəm kəməhuva Atens, kəmotolkeikei mamə okotəharəg əmə mətətəlig e nəghatiən vi min əha, kani motəuhlin vivi nənian lan.

²² Kani Pol təhtul e nəhmti nətəmi rəha kaunsil əha mamə, “Nətəm Atens. Iəu ineruh rəkis mamə nikitəmah tatuvən pik o uhgin min. ²³ Nian iəu iətaliuək u ikinu materuh ikin nəutafaki min ikin mine narmi nati min, kani meruh nəghatiən kəti iətəm nəmotətəi=pən rəkis e kəpiel kəti mamə,

INU IKIN KƏTƏFAKI=PƏN KƏM UHGİN KƏTI IƏTƏM ITIMAH IƏKOTƏRURU.

Mətəu uhgin iətəm itimah nəutəfaki=pən kəm in, iətəm nəkotəruru, Uhgin əha inəha iətəm iəu iətəni=pinə kəm təmah.

²⁴ “Uhgin əha inəha təmol niftəni u, mine natimnati rəfin u kəutatig lan, kani in tətarmənig e neai mine niftəni, in tətətiəni e niməfaki min iətəm kitah əmə nətəmimi kəmotol. ²⁵ Nati kəti təkəkiəni ohni u kitah nətəmimi kotəhrun nolian mamə kotəfən kəm in. Mətəu in pisin əmə tətəfa nəmiəgəhiən kəm tah kətiəh kətiəh, mətəfa natimnati min rəfin kəm tah. ²⁶ Aupən, aupən agin, in təmol əmə iətəmi kətiəh əmə, kani nətəmimi rəfin kəmotəsiəp əmə e suah kəha, kani in pisin əmə təmələhu ilah rəfin e ikin min, kani in pisin əmə təməni nian iətəm ilah okotan lan, mine niftəni min rəhalah. ²⁷ Uhgin əmə təmol lanəha mamə kitah rəfin okotəkeikei motətalk mətəsal mamə okotəh, təhmen e suah kəti iətəm tətəpən mətəsal e nati kəti e napinəpuən, mətəu-inu nikin təhti mamə mətə tələs nati u in tolkeikei. Mətəu nipəhrinian mamə Uhgin əha, səniəmə in isəu o tah. ²⁸ Nipəhrinian mətəu-inu təhmen e iətəmi kəti təməni aupən mamə, ‘In əmə tatol mamə kitah rəfin kəutəmiəgəh, mətəaliuək, mautol natimnati rəfin.’ Kani məhmen e suah kəti rəhatəmah iətəm təməti rəkis nəpuən kəti mamə, ‘Kitah min, kitah nənətin min.’

²⁹ “Mətəu-inu kitah nənəti Uhgin, ko kitah kəsətəniən mamə in təhmen e natimnati əpnəpən əmə iətəm nətəmimi kəutul ilah e aien u kol tətəraip-oraip, mine silfə, mine kəpiel. In səniə mamə nati kəti iətəm suah kəti təhrun nolian e nəhlinin uə e rəhan nəhrinian. !Kəpə!

³⁰ “E nian əha aupən nətəmimi kotəruru Uhgin, kani təhmen e iətəm Uhgin təmahtipəsəg e nəhmtin mamə otəsəruhian nolian tərəh min əha. Mətəu rəueiu tətəni kəm tah rəfin e ikin min rəfin mamə, ‘Itəmah rəfin onəkotəuhlin itimah e rəhatəmah min nolian tərəh min.’ ³¹ In təməni lanəha, mətəu-inu in təmitəpin rəkis nian in otakil nolian lan rəha nətəmimi rəfin, kani in otol əmə e suaru iətəm təhrəuhr. Uhgin tinitəpin rəkis iətəmimi iətəm otakil nolian min rəha nətəmimi, kani kinotəhrun rəkis mamə in pəh, mətəu-inu tinol rəkis suah kəha təmiəgəh e nimisiən.”

³² Nian ilah kəmotətəu nəghatiən mamə Uhgin təmol suah kəti təmiəgəh min e nimisiən, nəuvein kəmotələh-əmu, mətəu nəuvein kotəni mamə, “Itimah iakotolkeikei mamə iakotətəu min rəham nəghatiən.” ³³ Nəghatiən əha tinol naunun ikin əha, kani Pol tietigəm e kaunsil. ³⁴ Mətəu nətəmimi nəuvein kəməhuvən motəhku=pən lan, mətəni nipəhrinian e Iesu. Nətəmi əha kəti ikin nərgin u Taionisiəs, in iətəmi kəti rəha kaunsil əha, mine pətən kəti min nərgin u Tamaris, mine nətəmimi nəuvein min.

18

Pol təmuvən Korən

¹ Uərisig e natimnati min əha, Pol təmiet əha Atens, muvən e taun pisin kəti min, nərgin u Korən. Taun mül əha kəuatig e nitəni Akaiə. ² Ikin əha, təmeruh suah kəti, in iətəm Isrel, nərgin u Akuilə. Təmair əpəha Pontəs, mətəu təmuvən mətətiəg əpəha Itali e taun asoli əha Rom. Uərisig, kani iətəm Rom əha, Klotiəs iətəm tətarmənig e ikin min rəfin rəha Rom, təmol lou kəti mamə nətəm Isrel min əha ikin okotəkeikei məhiət Rom. Kani Akuilə mine rəhan pətən Prisilə kəmiaiet miəuva muatig əpəha Korən. Kəməsuatigəni təfəməh kani Pol tiet=pa, meruh Akuilə. Kani Pol təmuvən imalau ikin. ³ Uək rəhan rəha nosiən məni təhmen əmə e uək rəhalau. Ilah nətəmi rəha nəhliən nima tapolin. Kani təmatig ilah min ilau, kani mahlol pəti uək. ⁴ Kani e nian rəfin e Sapət, nian rəha nəfakiən, Pol mine nətəm Isrel mine nətəm Kris kəutul nəghatiən tətəp əpəha e nimə rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel, mətəu-inu Pol tolkeikei mamə otivü=pa ilah mamə okotəni nipəhrinian e Iesu.

⁵ Kani Sailəs mine Timoti kəmiaiet Masetoniə, kani nian kəmiaiet=pa ikin əha, Pol təməpəh uək rəha nəhliən tapolin, kani mətəni pətigəm əmə nian rəfin nanusiən təuvir kəm nətəm Isrel əha ikin mamə Iesu in Kristo iətəm Uhgin təməni mamə otahli=pa. ⁶ Mətəu ilah kəmotəməki, kani məutahi. Kani Pol təmorin-orin rəhan sot asoli e nəhmtiləh. In nəmtətiən kəti mamə in otəpəh ilah. Kani məni mamə, “Nəmə nəutatig e nərahian lan nian Uhgin otakil

nētāmimi e Naunun Nian, mētəu rəhatəmāh aru, mētəu iəmətəni rəkis mētəu-inu itəmāh nētəpəh. Tətuəuin əhā rəueiu, iəkuvən mēni pətīgəm nanusien təuvir kəm Nanihlua min.”⁷ Kəni in tēmiet e lah muvən mətətig e nimə rəhā Ianihlua kəti mētəu tatitəu=pən nəfakian rəhā nətəm Isrel, nərgin u Titias Jastəs. Rəhan nimə in e nīkali nimə rəhā nuhapuminian rəhā nətəm Isrel.⁸ Kəni Krispəs u in tətarmənig e nimə əhā, in mine rəhan min, ilah kəmotəhatətə e Iərmənig. Kəni nətəm Korən tēpət min kəmotətəu nəghatien rəhā Pol, kəni kəmotəhatətə e Iesu, kəni kol bəptais e lah.

⁹ Kəni nian kəti lapin, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nāməhlairian. E nāməhlairian əhā, Iərmənig tēməghati kəm in məmā, “Səginian. Uvən mēni pətīgəm rəhak nəghatien məsəmeigian,¹⁰ mətəu-inu kilau min ik. Nətāmimi ko kəsotərəkinian ik, mətəu-inu nətāmimi tēpət e taun əhā, ilah rəhak nətāmimi min.”¹¹ Kəni Pol tēmətig ikin əhā o nu kətiah kəni məuig sikis, mətəgəgun nətāmimi e nəghatien rəhā Ughin.

Nətəm Isrel kəmotləfən Pol e kot

¹² Kəni nian Kalio in kəpman rəhā nətəm Akaiə, kəni nətəm Isrel kəməhuva pəti kəni motaskəlīm Pol motələs məhuvən e kot.¹³ Kəni motəni məmā, “Suah u tətalkut məmā otiuvi=pən nətāmimi məmā okotəfaki kəm Ughin e nolian kəti iətəm təsəhmenian e Lou.”

¹⁴ Kəni Pol tēməhtul məmā otəghati, mətəu Kalio təmāni=pən kəm lah məmā, “Nətəm Isrel. Otətəlig-to. Okəmā nati u in nati kəti təsəhruahruian, uə təsitəu-pəniən lou, itəmāh ninotəhrun rəkis məmā iəkəikei mətəu nəghatien rəhatəmāh.¹⁵ Mətəu, nəghatien u in nənīkilinian əmā kəti rəhatəmāh e nərgin min mine natimnati min rəhā Lou rəhatəmāh, kəni tətətig əmā e təmāh məmā onəkotəni motələhu vivi. Ko iəu iəsakiliən nati tol lanəhā e kot.”¹⁶ Kəni in mahli pətīgəm ilah e kot.¹⁷ Kəni nian kəməhuvən ihluə, əmeiko kəni motaskəlīm Sostanes u iətəmi asoli rəhā nimə rəhā nuhapuminian rəhā nətəm Isrel. Kəni motoh əpəhā e namtihlua e nimə rəhā kot. Mətəu Kalio təməsolkeikeian məmā otol nati kəti məmā otəniəhu ilah.

Pol tēmətəlig Antiok əpəhā Siria

¹⁸ Pol tēmətətig nian tēpət əpəhā Korən ilah piatah min. Kəni uərisig tēpəh ilah muvən Kegkriə.* Aupən Pol tēmol nənīəskasikian kəti kəm Ughin, kəni ikin əhā in tēmətəi nəuanun matol naunun nənīəskasikian lan rəhan. Kəni in təmos min negəu kəti ikin əhā mītəlig=pa Siria. Kəni Prisilə mine Akuilə kəmuītəu=pən in.¹⁹⁻²¹ Nian kəməhuva e taun əhā Efəsis, ilahal kihluvari. Kəni Pol tēmuvən əpəhā imə e nimə rəhā nuhapuminian rəhā nətəm Isrel, kəni mətəni nəghatien tēpət. Ilah kəmotətapuah ohni məmā otətig nəuvetin ilah min ilah. Mətəu in tənī məmā, “Ei kəsi, kəpə. Ko iəsətigian.” Mətəu nian in tēmiet mēni=pən kəm lah məmā, “Nəmā Ughin tolkeikei məmā iəkuva min, kəni iəpanuva min meruh itəmāh.” Kəni in təmos negəu kəti miet Efəsis, mətəu tēməpəh Akuilə mine Prisilə kətəuatig ikin əhā.

²² Nian Pol tēmuvā e taun əhā Sisəria, kəni muvari. Kəni maliuək muvən məmā oteruh nətəmi rəhā niməfaki əpəhā Jerusiləm. Kəni uərisig, titəlig=pa min əpəhā Antiok.²³ Tēmətətig nəuvetin ikin əhā, kəni miet min maliuək muvən=pən əpəhā Kələsiə mine Fritiə ikin matem əskasik nətəmi rəhā Iesu.

Apolos tēmuvən Efəsis mine Korən

²⁴ Kəni suah kəti tēmuvā əpəhā Efəsis, in iətəm Isrel kəti, nərgin u Apolos. In tēmair əpəhā Aleksantria, kəni in iətəm təuvir kəti rəhā nəghatien, kəni məhrun vivi min nəghatien min e Nauəuə Rəhā Ughin.²⁵ Kəməgəgun rəkis in e suaru rəhā Iərmənig. Kəni nian rəfin nigəm tatuə e nīkin o nēni pətīgəmian nəghatien rəhā Ughin. Kəni nəghatien rəhan e Iesu in təhruahru məuvir. Mətəu nati kətiah əmā, in təhrun əmā nolian bəptais u Jon tēmətol aupən.²⁶ Kəni in tēmətəni əskasik nəghatien rəhā Ughin əpəhā e nimə rəhā nuhapuminian rəhā nətəm Isrel. Nian Prisilə mine Akuilə kəmuətəu in, kəmiet mihluvən əpəhā e rəhalau nimə, kəni muəni pətīgəm vivi kəm in suaru rəhā Ughin, kəni tēmətəlig vivi.

²⁷ Kəni nian Apolos tolkeikei məmā otuvən əpəhā Akaiə, kəni piatah min əpəhā Efəsis kəmotəsiru lan motətəi nauəuə kəti tuvən kəm nətəmi rəhā Iesu əpəhā Akaiə, mətətətapuah o lah məmā kotəhrun nosian Apolos məhuvən əpəhā imalah ikin. Ilah min əhā, kəmotəpən rəkis motəhatətə e Iesu e nəuvirian rəhā Ughin. Kəni Apolos tēmiet=pən Korən ikin Akaiə masiru e lah lanəhā mətəu-inu in iətəm təuvir kəti rəhā nəghatien.²⁸ Kəni mətəni pətīgəm vivi e Nauəuə Rəhā Ughin məmā Iesu in Kristo iətəm Ughin tēmāni məmā otəhli=pa. Kəni e nəhmti nətāmimi, tēmoh rəkis nəghatien rəhā nətəm Isrel.

19

Pol tēmuvən min Efəsis

¹ Nian Apolos tæmætätig æhanæh æpæha Koræn, taun kati ræha Akaiæ, Pol tæmitæu suaru kati æpæha ilis ikin e nitæuat min miet=pa æpæha Efæsis. Ikin æha tæmeruh nætæmimi næuvein ræha Iesu. ² Kæni tæmætæpuæh o lah mæmæ, “?Tæhro? ?Narmin Ræha Uhgîn tînuva mæriaueh mætätig e tæmah nian næmotæhatætæ e Iesu, uæ kæpæ?”

Kæni kæmotæni=pæn kæm in mæmæ, “Itimah iæmæotætæu aginien mæmæ nati kati min æha ikin Narmin Ræha Uhgîn.”

³ Kæni Pol tæmætæpuæh o lah mæmæ, “?Mætæu kæmol bæptais æhro lanu e tæmah?”

Kæni kæmotæni=pæn kæm in mæmæ, “Kæmol bæptais e timah e nolien bæptais iætæm Jon tæmatol.”

⁴ Kæni Pol tæni mæmæ, “Nolien bæptais iætæm Jon tæmatol, katol e nætæmi min u kæutæuhlin ilah e ræhalah nolien tærah min. Mætæu Jon tæmætæni pætigæm mæmæ nætæmimi okotækeikei motæhatætæ e iætæmimi iætæm otæpanuarisig lan. Suah u in Iesu.” ⁵ Kæni nian nætæmimi kæmotætæu næghatien æha, kæni kæmol bæptais e lah e nærgi Iærmænig Iesu. ⁶ Kæni nian Pol tæmalæhu=pæn næhlmin e ræhn-kapæ lah, Narmin Ræha Uhgîn tænuva mæriaueh mætätig e lah. Kæni kinæutæghati e næghatien iki pisin min, kæni mæutæni pætigæm næghatien iætæm Uhgîn tætafan kæm lah. ⁷ Kæni nætæmimi min æha, næman ilah ræfin iuakir e tuelæf.

⁸ Kæni Pol tæmatuvæn e nimæ ræha nuhapuminien ræha nætæm Isrel e mæuig kisil mætæni pætigæm æskasik næghatien e nanusien tæuvir ræha Uhgîn mæsæginiæn. Kæni ilah min ilah, kæmotol næghatien tepæt mætæu-inu in tolkeikei mæmæ otiuvi=pa ilah e Narmænigien Ræha Uhgîn. ⁹ Mætæu nætæmimi næuvein, ræhn-kapæ lah tiækis pik mæmæ okotæni nipæhriæn e ræhan næghatien. Kæni kæmotæni rah suaru ræha Iærmænig ræhatah e næhmti nætæmimi ræfin. Mætæu e nolien min æha, kæni Pol tæmiet e lah kæni mit nætæm kætæhatætæ e Iesu kæhuva mæhuærisig lan. Kæni nian ræfin ilah nætæmimi kæutæghati æpæha e nimæ sikul asoli kati u suah kati, nærgin u Tiranæs, tæmætægætun ikin aupæn. ¹⁰ Kæni Pol tæmatol uæk æha o nu apiæpiæ keiu. Mætæu-inu tæmatol lanæha, kæni nætæmimi nætæm kætutätig ikin æha Esia, nætæm Isrel mine Nanihluæ min, ilah ræfin kæmotætæu næghatien ræha Iærmænig.

Nenæti Skefa min

¹¹ Kæni Uhgîn tæmæfan næsanæniæn kæm Pol mæmæ otol nati apispiis min iætæm tol pisin agin. ¹² Natimnati ræha Pol tæhmen e hagkisif mine napæn iætæm tæmatuvæn lan, nætæmimi kautos mæutæhuvæn mautek nætæm kæutohmis lan. Kæni nimisien min kæmotæuvir, kæni narmin tærah min kæmohiet e lah.

¹³ Kæni nætæm Isrel næuvein kæutæhuvæn ikin pisin pisin min næuvein, mæutæhgi pætigæm narmin tærah min e nætæmimi, kæni nætæmimi min æha kæmotalkut mæmæ okotol nati æha e nærgi Iærmænig Iesu. Kæni kæmotæni=pæn kæm narmin tærah min mæmæ, “E nærgi Iesu, iætæm kætiah æmæ iætæm Pol tæni pætigæm, ohiet.”

¹⁴ Kæni nætæm kæmautol nati æha, sæpin æha ikin nenæti suah kati, nærgin u Skefa, u in pris asoli kati ræha Isrel. ¹⁵ Mætæu narmin tærah tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Iækæhrun suah u Iesu, kæni mæhrun min Pol. ?Mætæu itæmah nipæh min u?” ¹⁶ Kæni suah u narmin tærah tætatig lan, tæmæhtul mæhti ilah mærexin ilah, mæhapu-æhapu ræhalah napæn æhæg rækis, kæni kotaiu piæpiæ æmæ mætægim e ræhan nimæ motæmræ-kæmræ. ¹⁷ Nian nætæm Isrel æha ikin mine Nanihluæ min kæmotætæu nati æha, kæmotægin pik. Kæni nætæmimi kæmotæfæri nærgi Iærmænig Iesu tæri pik.

¹⁸ Kæni nætæmimi tepæt iætæm kæutæhatætæ e Iesu, kæmotæni pætigæm kæm nætæmimi nati tærah min iætæm kæmotol. ¹⁹ Næuvein nætæm kæmautol nærik, ilah min kæmotæmki nauæuæ min ræhalah e nati æha mæhuva, motuvan æhtuv e næhmti nætæmimi. Nian nætæmimi kæmotæfin næhmti nauæuæ min æha, tæhmen e fifti-milien vatu[†] ilah ræfin. ²⁰ Kæni næghatien ræha Iærmænig tæmaiu iahgin e næsanæniæn asoli ræha Uhgîn.

Norgæhuiæn asoli kati æpæha nitæni Esia e taun Efæsis

²¹ Kæni uærisig e nati æha, Pol tinæni e nikin mæmæ otitælig=pæn æpæha Jerusilæm, mætæu otuvæn=pæn Masetoniæ mine Akaiæ ikin. Kæni in tæni mæmæ, “Nian iækuvæn rækis Jerusilæm, iækækeikei muvæn min Rom.” ²² Kæni in tæmahli=pæn Timoti mine Erastæs iætæm kætuasiru lan, mæmæ okuapæn mian æpæha Masetoniæ. Mætæu in otætätig pipim næuvein æpæha ikin Esia.

²³ Kæni e nian æha, norgæhuiæn asoli kati tæmæri æpæha Efæsis o Suaru Ræha Iærmænig. ²⁴ Suah kati æha ikin iætæm tatol natimnati e aion kætæni mæmæ silfa, nærgin u Temetrius. Ikinu nætæmimi tepæt kæutæfaki kæm uhgin kati pætan, nærgin u Atemis. Kæni Temetrius tatol narmi

19:1 1Kor 3:6 19:2 Uæk 8:16 19:4 Mat 3:11 19:6 Uæk 8:17; Uæk 10:44,46 19:11 Uæk 14:3 19:12 Uæk 5:15 * 19:14 Nætæmi min u kotæhrun vi Bæbol, kotæni mæmæ Skefa in sæniæma pris æhruahru, mætæu in aru æmæ in tatol mæmæ in pris. 19:17 Uæk 5:11 † 19:19 E næghatien æhruahru ræha Kris, tæni “fifti-tausin koin mæni kæmol e silfa.” Kæni koin mæni kætiah tæhmen e 1,000 vatu. 19:21 Uæk 23:11; Rom 1:13 19:23 2Kor 1:8

nīmā əkaku mīn e silfə iətəm təhmen e nīmā rəha narmi nati rəha Artemis. Kəni nətəmimi tēpət kautos nənhtmīn, kəni tatos məni asoli ilah rəhan mīn nətəmimi u kautol pəti uək.

²⁵ Kəni təmauin e rəhan nətəmimi mīn mīne nətəpīsīn iətəm kautol uək kətīəh əmā māmə okəhuva kətīəh. Kəni təni māmə, “Iəu mīn, nəkotəhrun rəkis māmə kəutos məni asoli e uək u rəhatah. ²⁶ Mətəu itamah nəmoteruh mīne motətəu māmə suah u Pol tətərəkīn nətəmimi tēpət kəni kinəutohtəu=pən, səniə Efəsis əmā, mətəu iuəkīr ikin mīn rəfin e nītəni əha Esīə. In tətəni pətīgəmə māmə uhgīn mīn iətəm nətəmimi əmā kəmotol e nəhlmī lah, səniəmə uhgīn mīn pəhrīən. ²⁷ Kəni rəueiu əha, iuəkīr tīnətərəkīn suaru rəhatah o nosiən məni, kəni iuəkīr mīn in tatol māmə nətəmimi okoteruh rah nīmā rəha Artemis, u iətəm in ilis pik. Kəni naunun, nəmā təhro nəghatīən rəhan otərəkīn nərgīn Artemis iətəm ilis pik tuva mol nati əpnapīn əmā lan. Mətəu ikinu Esīə mīne ikin mīn rəfin, nətəmimi kəutafakī kəm uhgīn u rəhatah.”

²⁸ Nīan kəmotətəu nəghatīən əha, nīkilah təmahmə pik, kəni əmeiko mīnautagət əfəməh māmə “!Ure e Artemis u Efəsis!” ²⁹ Kəni nətəmimi rəfin e taun kīnotapī e nalməlīn. Kəni nətəmimi tēpət kəmahuva kətīəh məhuvən motaskəlīm iətəm Masetonīə mīl əha iətəm kətualiūək ilahal Pol, nərgīlau u Kaeəs mīne Aristakəs. Kəni kəməhuvən pəti motiūvi=pən ilau əpəha ikin nīan rəfin kəutuhapumīn asoli ikin.

³⁰ Kəni Pol tolkeikei māmə otuvən məghatī kəm nətəmimi əha, mətəu nətəmi rəha Iesu kəsotegəhanīən. ³¹ Mīne nətəmi asoli nəuvein rəha kaunsil asoli əpəha Esīə nətəm kətolkeikei Pol, kəmotahli=pən nəghatīən kəm in motəniəhu əskasik māmə otəsuvənīən əha nətəmi əha ikin.

³² Kəni ikin əha, nətəmimi kautol vilig vilig tēpət məutagət əfəməh. Nəuvein kəutəni nati pīsīn, kəni nəuvein kəutəni nati pīsīn. Mətəu tēpət kotəruuru agīn māmə kəmahuva o nati nak.

³³ Kəni nətəm Isrel mīn əha ikin kəmotətgi=pən suah kəti nərgīn u Aleksantə māmə otuvən məhtul aupən e lah. Kəni təməfəri nəhlmīn māmə kəsotagətīən pəh təni pətīgəmə neruhīən rəhan. ³⁴ Mətəu nīan nətəmimi kəmotəhrun māmə in iətəm Isrel kəti, kəmotagət pəti-pəti əfəməh mīn māmə, “!Ure e Artemis əpəha Efəsis! !Ure e Artemis əpəha Efəsis!” Kəmotagət əfəməh motos auə keiu.

³⁵ Kəni iətəmi asoli kəti in kəpmən asoli rəha taun Efəsis, təməhtul mənīəhu ilah māmə, “!Sotagətīən-to!” Kəni mənī māmə, “Ei, nətəmimi! Artemis u in uhgīn rəhatah. Kəni nərgīn in ilis. Kəni nətəmi ikin mīn rəfin kotəhrun māmə in uək rəhatah nətəm Efəsis māmə okoteruh vivi nīməfakī rəhan, kəni moteh vivi kəpiel asim rəhan iətəm təmsipən e neai muva. ³⁶ Kəni suah kəti tikə iətəm otəni māmə iəteiuə. Kəni tol lanəha, təuvir māmə nətəlīgīn rəhatəmah tēuəiu. Təsəuvirīən māmə nəkotalməli lanko.

³⁷ “Nəmotos suah mīl u məhuva ikinu, mətəu ilau kəsuaqləhīən e nati kəti kəni məsuan kəskəsīən e nīmā rəha narmi nati rəhatah, kəni məsuəghatī rahīən e nərgi pətan əha, uhgīn rəhatah. ³⁸ Nəmā Temetrius mīne rəhan nolūək mīn kəuteruh=pən nəghatīən tərāh e suah kəti, nīan əha ikin rəha kot mīne nətəm rəha kot əha ikin. Təuvir māmə okəhuvən motəni pətīgəmə nəghatīən tərāh mīn əha iətəm kəmotətəu kəm lah. ³⁹ Mətəu nəmā nati kəti mīn əha ikin iətəm nəkətolkeikei, nəkətos məhuvən e nəharəgīən əhruəhrū rəhan. Mətəu nəharəgīən u tətəhti lou. ⁴⁰ Tīmətīg əmā māmə okotəfən kitah e kot o noliən u, māmə kəmotərgəhu pik u rəueiu. Iuəkīr kotəməu tēpiə əmā ikin. ?Kəni ko kəsotənīən nati kəti māmə kəməhuva ikinu e nəharəgīən u rəueiu o nak? Mətəu-inu nəharəgīən u, nīpətīn tikə, kəni tāsītəu-pənīən lou.”

⁴¹ Nīan təməni rəkis nəghatīən əha, kəni mənīəhu nəghatīən mahli=pən ilah māmə okotagīm mīn.

20

Pol təmuvən əpəha Masetonīə mīne Akaiə

¹ Nīan nərahīən əha təmol naunun, Pol təmauin e nətəmi rəha Iesu māmə okəhuva kətīəh. Kəni mətəghatī kəm lah o nem əskasikīən ilah. Kəni uərisig lan, tauīəhruin ilah mīet maliūək mūvən əpəha Masetonīə. ² Təmuven əha ikin tēpət ikin kəni mətəfən nəghatīən tēpət kəm nətəmimi rəha Iesu matəm əskasik ilah, kəni mīet=pa Kris. ³ Matig mos məuig kisil ikin əha, kəni uərisig təni māmə otos nəgəu kəti mītəlīg=pa Sirīə. Mətəu tətətəu māmə nətəm Isrel mīn kinəutol nəghatīən onəuən kəti māmə okotohamu əpəha e nəgəu. Kəni təməuhlin rəhan nətəlīgīn, kəni məpəh nəgəu mətaliūək əmā mītəlīg=pən Masetonīə. ⁴ Nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən e nīan əha, kəti u Sopata nati Pīrəs iətəm Perea, mīne Aristakəs, mīne Sekantəs, iətəm Təsalonaikə mīl, mīne Kaeəs iətəm Terpe, mīne Timoti, mīne nətəm Esīə mīl u Tikikəs mīne Trofīməs. ⁵ Kəni e Filipai, nətəmi əha kəmotəpən məhuvən məutəhtahnīn itimah əpəha taun Troas Esīə ikin. ⁶ Nīan Lafet rəha Pīret U Is Tikə Lan təmol naunun,

itimah iəmotos negəu kəti mohiet Filipai motaiu nian faif minəhuvən əpəha Troas, məhuvən moteruh ilah kəni motatig motos wuk apiapia.

Iutikis təmimis kəni məmiəgəh min əpəha Troas

⁷ E Sarere lapin, iəməhuva kətiəh məmə iəkotəfaki, kəni motauən, kəni mautun Nauəniən Rəha Nəmtətəiən Rəha Iesu. Kəni Pol təməghati kəm nətəmiimi mətəu-inu təhrun məmə olauig tatuvən məpəh ilah. Kəni təməghati mətəuarus nəlugi nian lapin.

⁸ Nipəgnəua nimə iətəm iəutəharəg ikin, in e nimə kəmol kilpin-ilpin təri. Kəni kəmasiəpən e lait tepət əha ikin. ⁹ Kəni iətəm aluə kəti, nərgin u Iutikis, tətəharəg e wintə ikin. Nian Pol tətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin mətəni mətəni, kəni Iutikis, napilən təmos, əmeikə məmei pətigəm e wintə misipəri morin əpəha ləhtəni e niftəni. Kəni nipəg nəua nimə iətəm təməmei ikin, in tol kisil lan. Kəni nian kəmotəiuiəu məhuvən, mətəu tinimis rəkis. ¹⁰ Kəni Pol təmuvən misin nəulin e nikali iətəm aluə əha, kəni mələs məgəu=pa e nəhlmin mil, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nikitəmah təsəhməiən. In tinəmiəgəh min.”

¹¹ Kəni Pol təməri min muvən əpəha ilis kəni mol Nauəniən Rəha Iesu ilah min ilah, kəni ko motauən pəti. Kəni tətəghati min kəm lah mətəuarus tian, kəni məpəh ilah.

¹² Kəni ilah kəmotit iətəm aluə u məhuvən lahuənu. Nikilah tətəgiən mətəu-inu iətəm aluə təməmiəgəh min.

Kəmohtet Troas məhuvən Maelitəs

¹³ Kəni Pol təməni məmə otaliuək əmə muvən əpəha e taun əha Asos, mətəu itimah iəkəhuvən e negəu məhuvən mə iəkotələs əha ikin. Kəni itimah iəkotos negəu motaupən məhuvən əpəha Asos, kəni in tuərisig muva.

¹⁴ Nian təmiət=pa, iəkotit məhuvən e negəu. Kəni itimah rəfin məhuvən əpəha Mitilen.

¹⁵ Iəmotiet məhuvən ikin əha, kəni lauig lan iəkəhuva məutəməhli ihluə e nitəni əha Kios. Kəni lauig min iəkəhuva e nitəni əkəuə Samos. Kəni lauig min iəpənəhuva Maelitəs kəni məhuvəri ikin. ¹⁶ Pol təməni rəkis məmə iəsotəhtulian Efəsis mətəu-inu təsolkeikeiən məmə iəkotan pik əha e nitəni Esia. In təmalkut məmə iəkəhuvən uəhai Jerusiləm məmə in otuvən e lafet rəha Nauəniən Vi kətəni məmə Pentekos.

Pol təmauiəhruin nətəmi asoli min rəha niməfaki əpəha Efəsis

¹⁷ Kəni nian iəməhuvəri əpəha Maelitəs, Pol təməhli=pən nəghatiən əpəha Efəsis məmə eldə min rəha niməfaki mə okəhuva-to motəh in. ¹⁸ Nian kəməhuva, təməghati kəm lah məmə, “Itəmah nəkotəhrun rəkis rəhak nolən iətəm iatol nian iəmuva apis ikinu Esia mətəuarus=pa u rəueiu. ¹⁹ Iəu ioluək əmə rəha Iərmənig. Kəni rəhak nətəligiən in ləhtəni əmə. Kəni nian rəfin nəhu nəhmtək tətəiu o təmah. Kəni nian rəfin iətəti e nian əskasik min, mətəu-inu nətəm Isrel kotolkeikei məmə okotuhəmu iəu.

²⁰ “Itəmah nəkotəhrun məmə iəmətəghati kəm təmah mətəgətun itəmah e niki nətəmiimi nətimnati min iətəm otasiru e təmah, məsəhluəgiən e nati kəti o təmah. Iəməni=pinə rəfin e nipəgnəua nimə min kəni ihluə min e nəhmti nətəmiimi. ²¹ Iətəni=pən əhruahru kəm nətəm Isrel minə Nanihluə min məmə okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah nəmiəgəhiən məhuva o Uhgin, kəni motəhatətə e rəhatəmah Iərmənig Iesu Kristo.

²² “Kəni rəueiu əha, inatuvən Jerusiləm mətəu-inu Narmin Rəha Uhgin təməni kəm iəu məmə iəkuvən. Iəsəhruniən məmə oikəhratig əha ikin. ²³ Nati kətiəh əmə iəkəhrun məmə taun min rəfin iətəm iətvən=pən ikin, Narmin Rəha Uhgin tətəni=pa kəm iəu məmə nian iəkuvən ikin əha, iəkəti e nərahian kəti kəni muvən e kaləpus. ²⁴ Kəni iəu iəsəginən e nətimnati min əha. Nəmiəgəhiən rəhak in nati əpnəpin əmə. Mətəu iəkolkeikei pik məmə iəkol naunun e uək u Iərmənig Iesu təməfa məmə iəkol o nani pətigəmiən nənusiən təvür e nəuviriən rəha Uhgin.

²⁵ “Otətəu-to. Iəməghati kəm təmah e Narmənigiən Rəha Uhgin, mətəu rəueiu əha iəkəhrun məmə itəmah rəfin onəsoteruh minin iəu nian kəti. ²⁶ Kəni iətəni=pinə kəm təmah əha rəueiu e nəhmti Uhgin məmə, nəmə itəmah kəti otuvən tərəh ikin, mətəu rəhan aru, səniəmə iəu iəmol. ²⁷ Iəməni=pinə nətimnati min rəfin kəm təmah iətəm Uhgin tolkeikei məmə onəkotəhrun.

²⁸ “Onəkotətəu vivi itəmah. Kəni nətəmiimi nətəm Narmin Rəha Uhgin təməfən e nəhlmitəmah, inu niməfaki rəha Uhgin. Kəni onəkotəkeikei mətəh vivi ilah təhmen e iətəmi rəha sipsip min tətəh vivi rəhan sipsip min. Ilah min əha, Uhgin təmos nəhmti lah e nira nətin nian təmimis e nigə kəməluəu.* ²⁹ Inəhrun rəkis məmə nian iəkiet rəkis e təmah, nətəmiimi nəuvein iətəm kotəhmen e kuri arpin min okəhuva məmə okotus itəmah nətəmiimi rəha Iesu. ³⁰ Itəmah aru min əmə nəuvein okəpanotəhtul motəiəu mətəgəu

20:17 Uək 18:21 **20:18** Uək 18:19-19:10 **20:23** Uək 9:16; 21:11 **20:24** Uək 21:13; 2Tim 4:7 * **20:28** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən u “nira nətin” in tol lanu: “niran aru.” **20:28** 1Tim 4:16; 1Pitə 5:2-4 **20:29** Mat 7:15; Jon 10:12

nəghatīən pəhriən mēmə okotit rəkis nətəmimi rəha Iesu. ³¹ Kəni onəkotətəu vivi itəmah kəni məsotaluiən mēmə e nu kisił iəməsəpəhian nənī-pināiən nəghatīən u kəm təmah e nian mīn rəfin. Kəni nian nəuvein, iəmətasək o təmah.

³² “Kəni rəueiu əha, iətəfən itəmah e nəhlmi Uhgīn mine nəghatīən rəha nəuviriən rəhan kəm təmah. Nəghatīən u nəsanənian lanəha ikin mēmə otol itəmah nəkotəsəkis, kəni mēfinə nəuviriən iətəm Uhgīn tāməni rəkis mēmə otəfən kəm rəhan mīn nətəmimi.

³³ “Iəu sənłəmə iətəmimi iəkolkeikei pik nauṭə rəha iətəpisi, mənī rəhan uə napən iətəm katuvən lan. ³⁴ Itəmah nəkotəhrun rəkis mēmə iəu aru əmə, iatol uək o nosiən natimnati iətəm iəu mine nətəmimi kəutəhuərisig lak kotolkeikei o natigiən. ³⁵ Nian nəmotəh rəhak nolīən mīn, iəməgətun suaru mīn əha kəm təmah mēmə onəkotol lanəha motasiru e nətəmimi u kəsotəskasikiən. Kəni onəsotaluən e nəghatīən rəha Iərmənig Iesu iətəm tāməni mēmə, “Təuvir agin o nətəmimi u nətəm kəutəfən kəm nətəmimi, mapirəkis in mīn u ilah kəutəhtahnin əmə mēmə okəfən kəm lah.”

³⁶ Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatīən, təmeiuaiu misin nəulin kəni məfaki ilah mīn ilah. ³⁷ Kəni kəmotasək pik motaskəlīm Pol məutəgətun nolkeikeiən rəhalah ohni, kəni motaiuəhruin. ³⁸ Kəmotətəu tərəh pik mēmə tāməni kəm lah mēmə okəsotəh mīniən nəhmtin. Kəni ilah mīn kəmotaliuək məhuvən əpəha negəu ikin.

21

Pol təmuvən Jerusiləm

¹ Nian iəmotaiuəhruin rəkis ilah, iəməhuvən e negəu kəni mohiet, motaiu əhruahru əmə o nitəni əkəku əha, Kos. Kəni lauig lan iəkəhuva e nitəni əkəku əha, Rotes. Kəni iəmhohiet mīn ikin əha məhuva mīn e ikin kəti kətəni mēmə Patara, kəni məhuvəri ikin.

² Ikin əha iəmoteruh negəu kəti, kinatəni mēmə otiet muvən əpəha Fonisiə. Kəni iəkotuivig=pən lan mohiet mīn. ³ Itimah iəməhuva moteruh nitəni asoli əha Saiprəs, kəni motohtəu=pən e nikalin u pesi ikin kəni motaiu e nitəni Siriə. Negəu əha təmuva e taun əha Taea mēmə otəmki-pari natimnati ikin. Kəni iəkəhuvəri ikin.

⁴ Ikin əha iəməhuvən moteruh nətəmi rəha Iesu. Kəni motatig itimah mīn ilah, motos nəfakiən apiəpiə kəti. Kəni Narmin Rəha Uhgīn təghati kəm lah, kəni ilah kəmotəni=pən əskasik kəm Pol mēmə otəsuvəniən Jerusiləm. ⁵ Mətəu nian rəhatimah natigiən ikinu tinol naunun, kəni iəkohiet minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni nətəmi rəha Iesu ikin əha, mīnə rəhalah nipətan mīn, mīnə nətilah mīn kəmohtəu=pən itimah iəkəhuvən əpəha itəhi e nipəkil. Kəni motisin nəulitimah ikin motəfaki, kəni motaiuəhruin itimah mīn. ⁶ Kəni iəkəhuvən e negəu, kəni ilah kohtəlig=pən imalah mīn ikin.

⁷ Kəni negəu tāmiet Taea maiu o nitəni Toleme. Kəni iəkəhuvəri məhuvən moteruh piatiməh mīn, motos nian kətiah. ⁸ Kəni lauig lan, iəkohiet mīn məhuvən məhuvəri əpəha e taun Sisariə kəni məhuvən məutatig e nimə rəha Filip u iətəm tatuvən ikin mīn mətəni pətigəm nanusiən təuvir. Kəni in tatol səpin lan e nətəmimi nətəm kəməfəri ilah aupən o nasiruən e aposil mīn. ⁹ Nətin pətan kuvət kəsotohtəu-pəniən iərman. Nipətan mīn əha kəutəni pətigəm nəghatīən iətəm Uhgīn tətəfən kəm lah.

¹⁰ Iəmotatig nian kisił u u kuvət ikin əha, kəni iəni kəti rəha Uhgīn əpəha Jutiə təmuva, nərgin u Akapus. ¹¹ Təmuva meruh itimah kəni mələs rəkis kətəuti rəha Pol, kəni məlis əpumin aru nəhlmin mine nəhlkin lan, kəni mənī pətigəm mēmə Narmin Rəha Uhgīn tāməni kəm in mēmə, “Nətəmi asoli nəuvein rəha Isrel okotəlis lanəha suah kəha rəhan u kətəuti, kəni motafən e nəhlmi Nanihluə mīn əpəha Jerusiləm.”

¹² Nian iəmotətəu nəghatīən əha, itimah nətəm ikin əha, iəmotəniəhu əskasik Pol mēmə otəsuvəniən Jerusiləm.

¹³ Mətəu Pol tənī=pa kəm timah mēmə, “? Nəutasək onak? Nəkotol məutərəkin nikik o nuvəniən ikin əha. Iəu iəsəginian o nuvəniən e kaləpus o nərgi Iərmənig Iesu, mətəu iətəgəhan mīn mēmə iəkimis ohni əpəha Jerusiləm.”

¹⁴ Nian iəmoteruh mēmə ko Pol təsəuhliniən rəhan nətəligiən, kəni iəkotəpəh əmə, məutəni mēmə, “Pəh Iərmənig otol əmə mēmə in tolkeikei mine.”

¹⁵ Iəmotatig nəuvetin u ikinu, kəni uərisig iəkotaipēi rəhatimah natimnati, motaliuək əmə məhuvən Jerusiləm. ¹⁶ Nətəmimi nəuvein rəha Iesu əpəha Sisariə kəmohtəu=pa itimah motit itəmah məhuvən e nimə rəha iətəm Saiprəs kəti u in iətəmi rəha Iesu nuvəh rəkis mətəuarus=pa əha rəueiu, nərgin u Nason. Kəni motapili ikin.

Pol təmuvən meruh Jemis

¹⁷ Nian iæmæhuva Jerusilæm, piatah min nikilah tæmagiæn pik mæmæ koteruh itimah. ¹⁸ Kæni lauig lan Pol mine itimah ræfin iæmæhuvæn mæmæ iækoteruh Jemis. Kæni eldæ min ræfin ræha nimæfaki kæmæhuva. ¹⁹ Pol tæmæni tæuvir kæm lah kæni mæni pætigæm vivi kæm lah natimnati ræfin agin e ræhan naliuækian iætæm Uhgîn tæmol kæm Nanihlua min.

²⁰ Nian kæmotætæu næghatiæn æha, ilah ræfin nikilah tæmagiæn, kæni motæni-vivi Uhgîn.

Kæni motæni=pæn kæm Pol mæmæ, "Piak. Ik ninæhrun rækis mæmæ ræueiu æha natæm Isrel tæhmen e tausin tæpæt kinotæhrun Iesu, kæni ilah ræfin kæutaskælim pik Lou ræha Mosis. ²¹ Ilah kinotætæu rækis næghatiæn næuvein iætæm kætæni mæmæ nætægætun natæm Isrel æpæha ikin min pisin pisin mæmæ okotæpæh Lou ræha Mosis. Kæni motætæu mæmæ ik nætæni mæmæ okæsæhgi-pæniæn nenætilah min, kæni mæsotohtæu=pæn minian kastim ræhatah.* ²² Ræueiu æha ilah okotætæu mæmæ ik ninuva u ikinu mætætig. ?Kæni okotæhro lanu æha ræueiu?

²³ "Tæuvir mæmæ onækol nati u iætæm iætæni=pinæ kæm ik æha ræueiu. Næman kuvæt u ikinu kæmotol næniaskasikian kætî ilah Uhgîn. ²⁴ Olauig nækækeikei mit ilah mæhuvæn, kæni mos næhmti ræhalah nati miægæh min ræha sakrifais, kæni itimah min ilah motol sakrifais ræha nafælian iætæmi u Lou ræhatah tætæni. Kæni ilah kotæhrun nakian ræhn-kapæ lah tæpæ. Nian natol natimnati min ræfin æha, kæni nætæmimi okotæhrun mæmæ kætæiuæ lam, mætæu nipæhræniæn, ik nætaskælim æhanæh Lou ræha Mosis.

²⁵ "Kæni ræueiu iækæni Nanihlua min natæm kæutæhatætæ e Iesu. Itimah iæmotahli=pæn rækis nauæuæ kætî kæm lah. Nauæuæ æha tætæni lanu ræhatimah næghatiæn mæmæ ilah okæsotuniæn niræ, mine nauæniæn u katol sakrifais lan kæm narmi nati min, kæni mæsotuniæn nati miægæh u kæmarin nentæui mætæu-inu niran æpæha ikin e nipætîn, kæni mæsotolian tæfagæ e pætæn." Kæni Pol tæmegæhan e næghatiæn æha.

²⁶ Kæni lauig lan, Pol mine nætæmi æha kuvæt kæmæhuvæn motol natimnati iætæm Lou tætæni. Kæni Pol tæmuvæn æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn mæmæ otæni=pæn kæm pris min mæmæ nian kuvæh æha ikin tættætig æhanæh mæmæ Lou tætæni, kæni pris min okotol sakrifais kuvæt tæhmen e nætæmi min æha.

Nætæm Isrel kæmotaskælim Pol æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn

²⁷ Nian tinuva iækkir o nian sæpin iætæm sakrifais ræha nafælian otol naunun lan, natæm Isrel næuvein kæmotsipæn Esia aupæn, kæmotafu Pol æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn kæni kinautos nætæmimi tæpæt æha ikin æha minautahli=pæn min nigæm e nikilah, kæni nætæmimi min æha kæmotaskælim Pol, ²⁸ mætægæt æfæmæh lan mæmæ, "Ei, natæm Isrel! !Øhuva motasiru e timah! Suah æpælæ in æpæ iætæm tætuvæn ikin min ræfin mætægætun nætæmimi mæmæ okotæmæki e tah mætæni kæm lah min mæmæ Lou ræha Mosis in nati æpnæpin æmæ mine Nimæ Ræha Uhgîn. Kæni mit Nanihlua min mæhuva ikinu imatah pisin æmæ ikin e Nimæ Ræha Uhgîn, kæni nolian æha tæmætghæli Lou kæni minol tinamikkah u ikinu." ²⁹ Kæmotæni lanæha mætæu-inu kæmotæhrun suah kæha Trofimæs iætæm Efæsis tæmætæliuæk ilau Pol æpæha i taun. Kæni nikilah tæhti mæmæ kætæ Pol tæmit miæuva æha ikin æha e noan ræha natæm Isrel æmæ æpæha e Nimæ Ræha Uhgîn.

³⁰ Kæni nætæmimi ræfin e taun kæmotægæt æfæmæh o nati æha, motæiu mæhuvæn motaskælim Pol moteikæpæn mohiet e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæni pris min kotahtipæsig uæhai æmæ e doæ e Nimæ Ræha Uhgîn. ³¹ Nian kæmotalkut mæmæ okotohamu Pol, kæni iætæmi asoli ræha soldia min ræha Rom æpæha Jerusilæm, tæmos næghatiæn mæmæ katol nati asoli kætî æpæha i taun.

³² Kæni tæmauit mæmki ræhan min næuvein soldia min mine nætæmi asoli min lan motæiu mæhuvæn æpæha ikin nætæmimi kæutoh Pol ikin. Nian nætæmimi kæmotafu ilah, ilah kotæpæh nohian Pol, motæhtul motæpnæpin æmæ.

³³ Kæni iætæmi asoli ræha soldia min tæmuva o Pol maskælim, kæni magæt e ræhan min soldia min kæhuva motælis e sen keiu. Kæni motætapuæh o nætæmimi mæmæ, "?Iætæmi pæh u? ?Tæmol nati tærah nak?" ³⁴ Kæni ninæniæn nætæmimi næuvein kæutæni næghatiæn pisin, næuvein kæutæni næghatiæn pisin. Mætæu kinotæhruru æhruahru næukæti næghatiæn, kæni næghatiæn tinæpæt. Iætæmi asoli ræha soldia min tinæruuru mæmæ kæmæhro lanu, kæni magæt e ræhan min soldia min mæmæ okotælas Pol mæhuvæn e nimæ ræhalah.

³⁵ Nian Pol tinatæpag-æpag pæri mæmæ otuvæn imæ, kæni soldia min kæmoteapæn ohni kæni motæfæri, mætæu-inu nætæmimi nikilah tætahmæ pik mæmæ okotoh. ³⁶ Ilah ræfin kæmæutæhuærisig mæutæni æfæmæh mæmæ, "Otohamu! !Otohamu!"

Pol tæmæni nipilgan næghatiæn

³⁷ Nian kæmotælas mæhuvæn mæmæ okotevig=pæn imæ, kæni Pol tæni=pæn kæm iætæmi asoli ræha soldia min e næghatiæn Kris mæmæ, "Iækolkeikei mæmæ iækæni nati kætî kæm ik."

21:19 Uæk 15:12 **21:20** Uæk 15:1,5 * **21:21** Inu næghatiæn eiua mæmæ Pol tæmæni kæm natæm Isrel mæmæ ilah okotæpæh nitæu-pæniæn Lou, kæni mæsotæhgi-pæniæn nætæmimi. Mætæu tæmæni kæm Nanihlua min mæmæ nikilah tæstæhtian mæmæ okotækeikei motohtæu=pæn Lou mine kækeikei kæhgi=pæn ilah. **21:24** Nam 6:1-20; Uæk 18:18 **21:25** Uæk 15:29 **21:26** 1Kor 9:20 **21:29** Uæk 20:4 **21:36** Luk 23:18

Kəni iətəmi asoli rəha soldiə min təni məmə, “?Nəkəhrun nəghatiən e nəghatiən Kris?
³⁸ Nīkik təhti məmə ik iətəm Ijip u nəmətalkut məmə nəkələs iahu rəhatimah kəpman
 aupən, kəni məmki nətəmimi fo-tausin u Nətəmi Rəha Nuhamuəiən Nətəmimi, kəni məhuvən
 məutətiḡ əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. ?Ik uə kəpə?”

³⁹ Mətəu Pol təni məmə, “Kəpə. Iəu iətəm Isrel u. Iəmainr əpəha e nitəni Silisiə e taun asoli
 Tasəs, kəni iəu iətəmi kəti rəha taun əha. Pale, iəmə nəkeḡəhan lak pəh iəkəghati-to kəm
 nətəmi min əha.” ⁴⁰ Kəni tegəhan lan.

Kəni Pol təhtul pəri əpəha kətagəpag-əḡəpag ikin məfəri nəhlmin məmə okəsotagətiən.
 Nian kəməsotagətiən, kəni təghati kəm lah e nəghatiən Isrel məmə,

22

¹ “Tatə min mine piak min. Otətəliḡ-to lak. Pəh iəkəni rəhak kəm təmah.” ² Nian
 kəmotətəu məmə təməghati kəm lah e nəghatiən əhruahru rəhalah, kəni nəḡatiən təmikə
 aḡin məutətəliḡ lan.

Kəni təni məmə, ³ “Iəu iətəm Isrel. Iəmainr əpəha Silisiə e taun əha Tasəs, mətəu iəməpət
 u Jerusiləm. Kaməliel təməḡatun iəu. Təməḡatun vivi iəu e Lou rəha tipitah min məmə
 iəkītəu=pən əhruahru. Kəni e nian əha, iəmətəsənən o nolien natimnati iətəm Uḡin
 tolkeikei təhmen e təmah u rəueiu.

⁴ “Aupən iəmatitəu məmə iəkol nərahien kəm nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən Suaru Rəha
 Iəsu. Kəni mataskəlim ilah, nəman mine nipətan, mətamki=pən ilah e kaləpus kəni mol
 nəuvein kohmis. ⁵ Nəghatiən min u pris asoli aḡin mine nətəmi asoli min rəha kaunsil
 rəhatah kotəhrun nəniən məmə nipəhrinien. E nian əha, iəmos nəniən rəhalah e nauəuə
 mauteḡəhan lak məmə iəkuvən o nətəm Isrel əpəha Təmaskis. Iəu iəmuvən ikin əha məmə
 iəkaskəlim nətəmimi min əha rəha Iəsu məlis ilah e sen məmki ilah muva məmki=pən ilah
 e kaləpus əpəha Jerusiləm məmə kol nalpinien kəm lah.

*Pol təməni pətiḡəm məmə təməhro lanu mitəupən Iəsu
 (Uək 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ “E nian mītəḡar tinalelin əmə, kəni inuva iuəkir o Təmaskis, kəni nəḡəhəḡiən kəti tatuəu
 tarəun vivi, təmsipən e nəai, masiḡəpin iəu. ⁷ Kəni iəksipəri morin e niftani. Mətəu nəuia
 iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərəh lanu lak?’

⁸ “Kəni iəkəmə, ‘?Mətəu Iərməniḡ ik pəh?’

“Kəni təni məmə, ‘Iəu Iəsu, iətəm Nasərit u iətəm ik natol tərəh lan.’ ⁹ Nətəm kəməutuərisisḡ
 lak e suaru kəmotəruh nəḡəḡəhəḡiən əha, mətəu kəməsotətəuiən nəuia suah kəha iətəm
 təməghati kəm iəu. ¹⁰ Kəni iəkətapuəh ohni məmə, ‘?Iərməniḡ, iəkəhro lanu əha rəueiu?’

“Kəni Iərməniḡ tənī=pa kəm iəu məmə, ‘Əhtul maliuək muvən əpəha Təmaskis. Kəni suah
 kəti əha ikin əha, in otəni=pinə kəm ik natimnati rəfin iətəm Uḡin tinəni rəkis məmə ik
 onəkol.’ ¹¹ Mətəu-inu nəḡəḡəhəḡiən əha təsənən pik, kəni mol nəhmtək təpis, kəni nətəmimi
 nətəm kəutəhuərisisḡ lak kotos əmə nəhlmək motit iəu iəkəhuvən Təmaskis.

¹² “Kəni suah kəti əha ikin əha, nəḡin u Anənaiəs, in suah kəti iətəm tatos vivi Lou rəhatah,
 kəni nətəm Isrel əha ikin əha kəutisiəi pik. ¹³ In təmuva kəni meruh iəu məhtul=pa iuəkir
 ohniəu məmə, ‘Piak Sol, rəueiu əha nəhmtəm otair min.’ Kəni e nian əmə əha, nəhmtək
 təməir min kəni inateruh in. ¹⁴ Kəni tənī=pa kəm iəu məmə, ‘Uḡin rəha tipitah min aupən,
 in təmitəpin rəkis ik məmə ik onəkəhrun natimnati iətəm in tolkeikei. Kəni ik onəkəruh
 Iətəm Əhruahru kəni onəkətəu rəhan nəghatiən e nohlin. ¹⁵ Onəkəkeikei məni pətiḡəm kəm
 nətəmimi rəfin natimnati iətəm ik nəmətəu kəni meruh. ¹⁶ ?Kəni rəueiu əha, nətəhtəhmin
 nak? Əhtul muvən məfaki=pən kəm Iəsu, kəni kol bəptais lam, kəni in otafəl rəham nolien
 tərəh min.’”

Uḡin təmahlipən Pol kəm Nanihluə min

¹⁷ Kəni təmatəni məmə, “Uərisis e nati u, kəni iəkuvən Jerusiləm. Nian iəmuvən ikin əha,
 iəmuvən e Nimə Rəha Uḡin mətəfaki, kəni meruh nəməhlairien kəti iətəm Uḡin təməfa.
¹⁸ E nəməhlairien əha, iəmeruh Iərməniḡ tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘Əhtul uəhai əha rəueiu
 aḡin miet Jerusiləm. Mətəu-inu nətəmi u ikinu ko kəsotətəliḡiən e rəhak nəghatiən iətəm ik
 nətəni.’

¹⁹ “Mətəu iəkəmə, ‘Iərməniḡ, nətəmi min əha kotəhrun vivi məmə aupən iəmatuvən e
 nimə min rəha nuḡəpumiəniən mətaskəlim nətəmi u kəutəhatətə lam muva mətəlis ilah
 mətamki=pən ilah e kaləpus. ²⁰ Kəni nian nətəmimi kəmotəhtimu Stipin, kəni niran təməiu
 mətəu-inu təmatəni pətiḡəm ik. Mətəu iəu min, iəmatəhtul itimah milah. Kəni nīkik tətagiən
 mətəu-inu kəutəhti Stipin e kəpiel, kəni məteh rəhalah natimnati.’

²¹ “Mätəu İərməniğ təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Uvən. Mätəu-inu iəu iətahli=pən ik ikin əha kəm Nanihluə min məmə onəkəni pətiğəm rəhak nəghatian kəm lah.’”

²² Kəni kəmautətəlig vivi lan mətəuarus təni nəghatian əha. Mätəu nian kəmotətəu nəghatian əha, motetətə motagət əfəməh məmə, “! Otıləfətiğəm suah u, kotohamu! ! Təsəuviriən məmə otəmniəgəh mətətiğ!”

²³ Kəmautəkeiki mətətagət əfəməh motəraki əpnəpən əmə rəhalah nəpən, mətəmki nıməulul mətəraki əpnəpən əmə lan mətəu-inu nıməəha tinol pik ilah. ²⁴ Kəni iətəm Rom u in tətət e soldia min təni məmə okələs kan əpəha e nımə rəha soldia min. Kəni təni məmə okalis mətəu-inu tolkeiki məmə Pol otəni kəm in məmə nətəmimi kotagət pik lan lanəha onak.

²⁵ Mätəu nian kəmautiuvı-ərain vivi Pol məmə okotalis, kəni təni=pən kəm nətəmi asoli min əha kəti rəha soldia min u kəutəhtul iuəkır ohni məmə, “! E! İəu iətəm Rom u. ? Təhruahru məmə onəkotalis iəu nian iəsuvən əhanəhiən e kot?”

²⁶ Nian iətəmi asoli rəha soldia min təmətəu nəghatian əha, təmuvən meruh iətəmi asoli u in tətət e lah məni=pən kəm in məmə, “E! ?Nak u natol? !Suah u in iətəm Rom!”

²⁷ Kəni iətəmi asoli rəha soldia min əha tətəpuəh o Pol məmə, “!E! Əni-vivi-to məmə ik iətəm Rom pəhriən uə kəpə.”

Kəni Pol təni məmə, “Əuəh. İatəni pəhriən.”

²⁸ Kəni iətəmi asoli rəha soldia min təni məmə, “İəmətəu məni asoli o nəğəhan-pəniən iəu məmə iəkuva iəu iətəm Rom.”

Mätəu Pol təni məmə, “İəu iəsətəuiən nati kəti. Rəhak tətə in iətəm Rom. Kəni tol lanəha, iəu iətəm Rom.”

²⁹ Kəni əmeiko soldia min nətəm kəmautəhtul maru məmə okotalis Pol kəmotəuit motan e nəmtəhlah məhuvən iəu. Kəni nian iətəmi asoli əha təməhrun məmə Pol in iətəm Rom, kəni təməgin mətəu-inu tinəlis rəkis e sen, kəni inu tətəhti lou rəha Rom.

Pol təməhtul əupən e kaunsil

³⁰ Kəni lauig lan, kəni iətəmi asoli rəha soldia min əha tolkeiki məmə otəhrun əhruahru məmə təhro nətəm İsrəl kəutol lanəha e Pol. Kəni məni kitis rəkis sen lan, kəni mauin e pris asoli min mine nətəmi asoli rəha kaunsil rəha nətəm İsrəl məmə okotəharəg motəghati, kəni muvən mələs Pol muva təhtul əupən e lah.

23

¹ Kəni Pol təməsəl=pən əhruahru əmə o nətəmimi rəha kaunsil, kəni məni məmə, “Piak min. E rəhak nəmiəgəhiən əupən mətəuarus=pa u rəueiu, iəsitəu=pən aginiən e nıkik məmə iəmol nati tərək kəti e nəhmti Uhgın.” ² Kəni pris asoli agin Anənaiəs təni=pən kəm iətəmi kəti tətəhtul iuəkır ohni məmə, “Em=pən nohlin.” ³ Mätəu Pol təməni=pən kəm in məmə, “! Uhgın otol min lanko lam! İk nəkahmen e nımə iətəm kəməh pik e al ruən əmə ihluə, mətəu təmıknık əpəha imə. ?Təhro nətəharəg u ikinu mətəkil iəu e Lou rəhatah, mətəu ik nəməni məmə kəti otəm iəu? İk ninatəghli rəkis Lou əha.”

⁴ Nətəm kəmautəharəg iuəkır o Pol kotəni məmə, “?Təhro nətəghati rah e pris asoli agin rəha Uhgın?”

⁵ Kəni Pol təni məmə, “Piak min. İəu iəsəhrun aginiən məmə in pris asoli agin rəha Uhgın. Mätəu iəu iəkəhrun məmə Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanu məmə, ‘Səghati rahiən e nətəm kotəpət lam.’”

⁶ Kəni təməfu məmə nıkali kaunsil nəuvevin ilah Satusi min, kəni nıkalin nəuvevin ilah Farəsi min. Kəni in təməgət əfəməh məmə, “Piak min. İəu Farəsi kəti. Rəhak tətə mine tıpk min, ilah Farəsi min. Mätəu nətəmi min u kotolkeiki əmə məmə okotiuvi pətiğəm iəu e kot mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəliğən e nəhatətəiən u rəhatah məmə iətəmi təmimıs otəpanəmiəgəh min.”

⁷ Nian təməni rəkis əmə nəghatian əha, kəni Farəsi mine Satusi min kəmotəgət asoli e lah min əpəha imə e kaunsil, kəni minəutəhapu ilah min, minəutol nəniən keiu. ⁸ Mätəu inko Satusi min kəutəni məmə nian iətəmimi timıs, ko təsəmiəgəh minniən. Kəni mətəni məmə nəgelo min kohkə, kəni narmın tikə. Mätəu Farəsi min kəutəni məmə, nati miləhal əha, iləhal nıpəhriənən.

⁹ Mätəu-inu o nati əha, ilah kəmotəgət pik ohni. Kəni nəghatian rəhalah təməri muvən ilis.

Kəni nəğətun min nəuvevin rəha Lou u Farəsi min, kəmotəni əskasik məmə, “İtimah iəsoteruh-pəniən nəghatian tərək kəti mine e suah u. Nəmə təhro nıpəhriənən məmə narmın kəti uə əgelo kəti təməghati kəm in.”

¹⁰ Kēni nēghatiēn tēmāskasik pik iuākīr kautoh ilah mīn. Kēni iētēmi asoli rēha soldiā mīn ēha, tēgin mēmā nātēmimi rēha kaunsil okotearis-earis Pol nēmā okotaskālim. Kēni tahli=pēn rēhan soldiā mīn mēmā okēhuvēn motālēs rākis Pol mēhuvēn mīn ēpēha imalah ikīn.

¹¹ Kēni lapīn ēmeiko, Iērmēnīg tēmuva o Pol mēni=pēn kēm in mēmā, “Nati ēha, nati ēpnāpīn ēmā. Sēginīēn. Ik nēmēni pētīgēm rākis iēu u ikīnu Jerusilēm. Kēni onēkol mīn ēpēha Rom.”

Nātēm Isrel nēuvein kēmōtēni oneuēn mēmā okotohamu Pol

¹² Kēni lauīg lan, nātēm Isrel nēuvein kēmōtēharēg e nēghatiēn kēti, kēni motēni oneuēn mēmā okotohamu Pol. Kēni motol nēniēskasikīēn kēti mēmā okēsotauēniēn mīne motēmniēm nēhu motētēuarus kotohamu Pol. Kēni nēmā okotatgēhli nēniēskasikīēn ēha, pēh Uhgīn otoh ilah kohmīs. ¹³ Ilah tapīrēkis fote nētēm kēmōtol oneuēn nēghatiēn ēha. ¹⁴ Kēni kēmēhuvēn o pris asoli mīn, mīne nētēmi asoli mīn rēha nātēm Isrel, motēni=pēn kēm lah mēmā, “Iēmōtol nēniēskasikīēn kēti mēmā iēsotauēniēn mētēuarus iēkotohamu Pol. ¹⁵ Kēni itēmah mīne nētēmi rēha kaunsil onēkotēkeikēi motahli=pēn nēghatiēn kēm iētēmi asoli rēha soldiā mīn rēha Rom motētēpuēh ohni mēmā, otēkeikēi mēlēs Pol muva u ikīnu, kēni moteiūē lan mēmā onēkotēruh o natimnati mīn ēha rēhan. Kēni itēmah oiēkotēhluaiēg e suaru mētētēhahnīn mēmā okotālēs motēhūva, kēni iēkotaskālim motōhamu.”

¹⁶ Mētēu rēhn iēuanīēn Pol kēti iērman, nēti nēuvinīn, tēmētēu nēghatiēn ēha, kēni muvēn ēpēha ima soldiā mīn ikīn mēni pētīgēm kēm Pol.

¹⁷ Kēni Pol taun e iētēmi asoli kēti rēha soldiā mīn tuva, kēni tēni=pēn kēm in mēmā, “Pale, onēkit iētēm aluē u muvēn teh iētēmi asoli rēha soldiā mīn. In tatos nēghatiēn kēti mēmā otēni kēm in.”

¹⁸ Kēni soldiā ēha tit mīan o iētēmi asoli e lah. Kēni mēni=pēn kēm in mēmā, “Suah u Pol iētēm tētatiēg e kalēpus, tēmauin lak mēmā oiēkit iētēm aluē u muva kēm ik. In tatos nēghatiēn kēti mēmā otēni kēm ik.”

¹⁹ Kēni iētēmi asoli rēha soldiā mīn ēha, tos nēhlmi suah u mīan ēpēha ikīn kēti ilau pīsīn ēmā, kēni mētēpuēh ohni mēmā, “?Nati nak ēha nēmā nēkeh iēu ohni?”

²⁰ Kēni suah u tēni mēmā, “Nētēmi asoli mīn ēpēha Isrel kēmōtēgēhan rākis mēmā olauīg kēhūva motētēpuēh ohnik mēmā onēkit Pol mīan ēpēha e kaunsil rēhalah. Okoteiūē lam mēmā kaunsil tolkeikēi ēmā oteruh vivi mīn-to nēghatiēn mīn rēha suah kēha. ²¹ Mētēu pale, sēgēhanīēn e lah kotiūvi=pēn ik. Mētēu rēhalah nētēmimi tapīrēkis fote okēhūva motēhluaiēg e suaru mētētēhahnīn. Ilah kēmōtol nēniēskasikīēn kēti mēmā okēsotauēniēn mēsotēmniēmīn nēhu mētēuarus okotohamu Pol. Kēni mīnētēhtul maru ēmā ēha rēueiū mēmā okotol nati ēha, mētētēhahnīn ēmā rēham nēghatiēn.”

²² Kēni iētēmi asoli rēha soldiā mīn ēha tēni mēmā, “Sēni mīniēn kēm suah kēti mēmā nēmēni=pā nēghatiēn u kēm iēu.” Kēni mahli=pēn tatuvēn.

Kēmahlipēn Pol kēm Filiks u kēpmēn rēha Rom

²³ Kēni iētēmi asoli rēha soldiā mīn taun e rēhan iētēmi asoli keiū mēni=pēn kēm lau mēmā, “Okīan muēni kēm soldiā mīn ilah rēfin fo-hanrit-sēpīntē mēmā okotēhtul maru o nuvniēn Sisēriā. Kēni tu-hanrit okotaliūēk ēmā, kēni sēpīntē okotasuē e hos, kēni tu-hanrit nētēm okotēmki nīrēu okotaliūēk ēmā. Okohiet e nain klok ēha rēueiū lapīn. ²⁴ Kēni motēkeikēi kēlēs hos nēuvein mēmā Pol otasuē e lah, kēni motālēs mēhuvēn kēm kēpmēn ēha Filiks, kēni mautēruh vivi mēmā okēsoliēn nati kēti lan e suaru.”

²⁵ Kēni iētēmi asoli rēha soldiā mīn tēmētēi nauēuē kēti mēfēn kēm lau mēmā okuos mīan muēfēn kēm kēpmēn asoli ēha Filiks. Nauēuē u tētēni mēmā,

²⁶ “Filiks. Ik iētēm ilis pik pēhriēn. Iēu Klotiēs Lisīēs iētēti nauēuē kēm ik iētēm nētārmēnīg e kēpmēn, kēni iētēni tēuvir kēm ik.

²⁷ Suah u, nētēm Isrel kīnotaskālim rākis, kēni iuākīr kotohamu. Mētēu iēmētēu mēmā in iētēm Rom, kēni iēkuvēn itēmah rēhak soldiā mīn motālēs rākis o lah. ²⁸ Iēmōlkeikēi mēmā iēkeruh-to mēmā nati nak tēmōl tēsahrūahrūiēn koteruh=pēn lan, kēni iēmēni mēmā rēhak soldiā mīn okotālēs mēhuvēn e kaunsil rēhalah. ²⁹ Kēni iēmeruh mēmā in tēsoliēn nati kēti tarah mīne mēmā otimīs ohni, uē tuvēn e kalēpus ohni. Nēghatiēn mīn ēha kētētēu=pēn lan, ilah natimnati mīn ēmā e rēhalah ēmā Lou.

³⁰ Mētēu uērisīg, suah kēti tēmuva mēni=pā kēm iēu mēmā nātēm Isrel kautol oneuēn nēghatiēn kēti mēmā okotohamu, kēni nīkik tēhti mēmā tēuvir mēmā iēkahli=pīnē kēm ik. Inēni=pēn rākis kēm nētēmi mīn ēha kētēmēki lan mēmā okēhuvnē motēni=pīnē kēm ik nati tarah mīn iētēm kētēh=pēn lan.

Inēha naunūn rēhak nēghatiēn.”

³¹ Kəni soldia min kəmotol əmə məmə inu mine iətəmi asoli rəhalah təməni. Kəmotələs Pol motəsəu-pah e taun əha Antipatris lapin. ³² Kəni lauig lan, soldia min iətəm kəmotaiu e hos min, ilah əmə kotos Pol motəsəu-pah min. Kəni soldia nəuvein min kəmohtəlig=pa imalah ikin. ³³ Soldia min u kəmotasua e hos kəmotələs məhuvən əpəha Sisəria, kəni motafən nauəua kəm iətəmi asoli əha Filiks, kəni motələhu=pən Pol e nəhlmin. ³⁴ Nian kəpmən u təmafın nauəua, kəni mətapuəh o Pol məmə, “?Ik iətəm iə?”

Kəni Pol təməni məmə, “İəu iətəm e profens rəha Silisia.”

³⁵ Kəni kəpmən təməni məmə, “Nian nətəmimi okəhuva motəni pətigəm natimnati kəuteruh=pən əhanəh lam, iəu oiəkəni kot otəharəg o nətəligiən u rəham, kəni iəu iəkakil.” Kəni məni=pən kəm rəhan min soldia min məmə okotafən Pol e nimə rəha kəpmən rəha Rom iətəm Kig Herot Asoli təmüvləkin əupən, məutaskəlim əha ikin.

24

Pol təməhtul əupən e Filiks e kot

¹ Nian faif tinuvən rəkis, kəni pris asoli agin nərgin u Anənaiəs, təmüvən Sisəria ilah nətəmi asoli min nəuvein rəha İsrəl mine iətəm təhrun vivi lou kəti, nərgin u Tetaləs.* Nian kəmohtiet=pa, kəni məhuvən motəhtul e nəhmti Filiks məmə okotəni nəghatiən min iətəm nikilah təhti məmə Pol təmol təsəhruahruən. ² Kəni kəmotəuən e Pol məmə otuva imə e nəghatiən, kəni Tetaləs tətəni=pən nəghatiən min rəhalah kəm Filiks məmə, “İətəmi asoli. İautisiai pik ik mətəu-inu ik ilis pəhrin. Kəni nolien rəham e nəmkian itimah in təhruahru vivi. İmatimah ikin təməlinu nuvəh rəkis mətəuarus=pa u rəueiu matuvən əhanəh. E narməniğiən rəham u ikinu nəmol vivi natimnati tətə məmə otol nəmiəğəhiən mine natigəni rəhatimah təuvir. ³ Kəni nian rəfin kitah kəutətəu təuvir e natimnati min əha, kəni iəkotəni-vivi pik ik ohni. ⁴ İəsolkəikəiən məmə iəkaskəlim pik ik, mətəu iəkətapuəh ohnik məmə onəkəsiru e timah mətəlig vivi-to e nəghatiən əkuəkir u rəhatimah.

⁵ “İtimah inotafu rəkis məmə suah kəha in iətəmi tarah kəti. In nəukəti nərahian tətə e ikin min e nitəni min. In tətəhlili itimah nətəm İsrəl məmə iəkotərkən kəpmən, kəni iətəmi asoli rəha nətəm kəutuərisig e suah əpələ iətəm Nasərit. ⁶ Kəni in nətalkut məmə otol Nimə Rəha Uhgın tamikmik e nəhmti Uhgın, kəni iəkotaskəlim.† ⁸ Kəni nəmə nəkətapuəh ohni, nəkəhrun nətəuiən nəghatiən min u tiet e nohlin iətəm iətəni=pinə kəm ik.”

⁹ Kəni nətəm İsrəl kəmotəgəhan e nəghatiən rəha louiə əha məutəni məmə, “Nəghatiən min rəfin əha, in niphəriənən.”

Pol təmühalpin nəghatiən

¹⁰ Kəni Filiks torin=pən rəhn-kapə kəm Pol məmə otəghati. Kəni Pol təghati məmə, “İətəmi asoli Filiks. İəu iəkəhrun vivi məmə ik nəmətakil e kot nətəmimi u ikinu imatimah ikin o nu tətə rəkis. Kəni tol lanu nikik tagiən məmə iəkəni pətigəm niphilgan nəghatiən rəhak kəm ik. ¹¹ İəu iəmuvən İerusaləm məmə iəkuvən məfaki. Kəni rəueiu əha nian tuələf əmə tinuva minuvən rəkis. Kəni ik nəkəhrun nətapuəhiən o nati u məmə in niphəriənən uə neiuəiən. ¹² Nətəmi min u kəutətəu=pa nəghatiən u lak, kəsoteruhiən mine məmə iəkuərgəhu itimlau suah kəti əpəha e Nimə Rəha Uhgın. Kəni məsoteruhiən məmə iatol nətəmimi kəutorgəhu əpəha e nimə rəha nuhapuminien rəha nətəm İsrəl, uə ikin min əpəha i taun. !Kəpə! ¹³ Kəni ko təsəgətun əhruahruən kəm ik məmə nəghatiən iətəm kəutəni lak u rəueiu in niphəriənən, mətəu-inu in neiuəiən.

¹⁴ “Mətəu iəkəhrun nəni-pinəiən kəm ik məmə niphəriənən məmə iatitəu=pən Suaru Rəha İesu iətəm nətəm İsrəl kotəni məmə in nəfakiən eiua. Mətəu iəu iətəfaki kəm Uhgın rəha tipitimah min, kəni iəu iətəni niphəriənən e nəghatiən min iətəm kəməti e Lou rəha Mosis mine nəghatiən rəha iəni min rəha Uhgın əupən. ¹⁵ İəu iatələhu=pən əmə rəhak nətəligiən kəm Uhgın məmə in otol kəm nətəmi kəmohtis məmə okotəmiəğəh min, nətəmi min u kotəhruahru mine nətəm kəsotəhruahruən. Inu nətəligiən kətiəh əmə nikilah tətəhti. ¹⁶ Mətəu-inu tol lanəha, kəni iətalkut pik məmə iəköl nati iəu iəkəhrun məmə təhruahru e nəhmti Uhgın mine nətəmimi.

¹⁷ “Uərisig e nu nəuvein nian iəmiət u ikinu İerusaləm, kəni iəmitəlig=pa min məmə iəkös məni muvən kəm nanrah min imak ikin, kəni mol sakrifais min əpəha e Nimə Rəha Uhgın. ¹⁸ Kəni nian iəmatol əhanəh nati əha, kəni inəhruahru rəkis e nəhmti Uhgın, kəmotəruh iəu

* **24:1** İətəm təhrun vivi lou u in suah kəti iətəm tətəghati e kot. **24:5** Uək 17:6 † **24:6** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəməti e nəghatiən Kris əupən, nəghatiən pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “6 Kəni iəmotəni məmə iəkotəhtəu=pən nəghatiən kəti lan e kot e nolien rəha Lou rəhatimah. 7 Mətəu Lisias iətəm tətərməniğ e soldia min, tinətəu nəniən rəhatimah, kəni ilah rəhan min nətəmimi kinəutuivi rəkis əsanən suah u o timah. 8 Kəni mələhu nəniən kəti məmə nətəmimi iətəm kəuteruh=pən nərahian kəti e suah u, otəkəikəi muva məni=pinə kəm ik.”

əpəha e Nimə Rəha Uhgın. Kəni səniəmə itiməh nətəmimi tēpət, kəni məsotorgəhu minian.¹⁹ Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəmotəsipən Esia, kəmautəhtul əha ikin e nian əha. Kəni nəmə kəutos nəghatiən kəti tərəh lak, təuvir əmə məmə ilah okəhuva motəhtul e nəhmtəm motəni pətigəm.²⁰ Mətəu nəmə kəpə, təuvir məmə nətəm Isrel min u kəutəhtul u ikinu, okotəni=pinə əhruahru kəm ik nəghatiən rəha kaunsil rəhalah nian iəməhtul e nəhmtiləh. Pəh kotəni məmə nati nak iəmol təsəhmenian.²¹ Kəmotəməki lak o nəghatiən kətiəh əmə məmə nian iəməhtul əupən e lah, magət əfəməh e lah məmə, ‘Itəməh nəutakil iəu u rəueiu mətəu-inu iəu iətəni niphəriənian məmə nətəm kəmoħmis okotəmiəgəh min.’ ”

²² Suah əha Filiks in təhrun vivi Suaru Rəha Iesu. Kəni təməsisig e nəghatiən əha məmə, “Nian Lisias u iətəm tətərməniğ e soldia min otiet=pa ikinu, kəni iəmanəfinə nəghatiən e nəharəgiən u rəueiu.”²³ Kəni Filiks təməni=pən kəm iətəmi əsoli e soldia min məmə otəskəlim Pol, mətəu oteğəhan lan məmə in otol natimnati nəuvein. Kəni meğəhan e rəhan min məmə kotəhrun nosian natimnati iətəm in tolkeikei məhuva kəm in.

Pol təməghati kəm Filiks mine rəhan pətan

²⁴ Kəni uərisig e nian nəuvein, Filiks təmit rəhan pətan Trusilə muva u in pətan Isrel kəti. Kəni Filiks tənı=pən kəm lah məmə okotit Pol məhuva-to təhtul əupən lan. Kəni nian Pol təmuva, kəni təməghati kəm lau mətəni=pən nolian min rəha nəhatəiəh e Kristo Iesu.²⁵ Kəni Pol təməni pətigəm rəhan niphəgnəmtin min kəm lau məmə otıuvi rəhalau nətəligiən. Kəni nian in təməghati e nolian rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru, mine nolian iətəm suah kəti tətərməniğ e rəhan nətəligiən mine nolian min, mine nian Uhgın otakil nətəmimi lan, kəni Filiks təməgin pik kəni məni məmə, “Tinəhmen. Iet-tə. Nəmə iəkos nian kəti min, kəni iəmanəvin min lam.”²⁶ Kəni nian tēpət tətəni=pən məmə Pol otuva mətuəghati, mətəu-inu in tolkeikei məmə otətəu Pol, mətəu nati kəti min, nikin təhti məmə təhro Pol otəfən məni kəti kəm in pəh in tahlı pətigəm.

²⁷ Kəni nian tinos nu keiu, Filiks təmeiuaiu e kəpmən, kəni suah kəti nərgin u Posias Festəs təmos nimein. Mətəu Filiks təməpəh Pol tətətiğ əmə e kaləpus məmə otol niki nətəm Isrel tagiən.

25

Pol təmətapuəh məmə

oteruh Sisə

¹ Nian Festəs təmol kəpmən minos əmə nian kisil, kəni miet Sisəriə muvən əpəha Jerusiləm.² İkin əha, pris əsoli min mine nətəmi əsoli min rəha Isrel kəmotəni=pən kəm Festəs nakilian rəhalah e natimnati nəuvein iətəm nikiləh təhti məmə Pol təmol təsəhruahruian.³ Kəmotətapuəh o Festəs mə otəkeikei masiru e lah mol nəuiəlah, kəni motolkeikei məmə otahlı=pən Pol titəlig=pən əpəha Jerusiləm, mətəu-inu ilah kəmotol oneuən nətəligiən məmə okotohamu Pol e suaru.⁴ Mətəu Festəs tənı məmə, “Pol otətətiğ əmə e kaləpus əpəha Sisəriə. Kəni otəsuvəhiən, iəkitalig=pən əha ikin.”⁵ Kəni rəhatəməh nəuvein nətəmi əsoli okotəkeikei motətəu=pa iəu iəkəhuvən Sisəriə, kəni nəmə Pol təmol nati kəti təsəhmenian, kəni okotəu=pa kəm iəu.”

⁶ Kəni Festəs təmətiğ mos nian eit uə ten ilah min ilah, kəni mitalig muvən əpəha Sisəriə. Kəni kəməni lauig lan, kəni təmuvən məharəğ e jeə iətəm iətəmi tətəkil nəghatiən tətəharəğ ikin. Kəni mahli=pən nəghatiən məmə okotit Pol məhuva, təhtul e kot.⁷ Nian Pol təmuva imə, nətəm Isrel min u kəmotəsipən Jerusiləm kəmotəhtul mohtəlau lan məutəni pətigəm nəghatiən əskasik nəuvein e Pol, mətəu suaru tikə təməgətun rəhalah nəghatiən məmə kəutəni niphəriənian.

⁸ Kəni Pol təmuhalpın nəghatiən rəhalah məmə, “İəsoliən nati kəti tərəh e Lou rəha nətəm Isrel, mine Nimə Rəha Uhgın, mine Sisə u tətərməniğ e ikin min rəfin.”

⁹ Mətəu Festəs tolkeikei məmə otol niki nətəm Isrel tagiən, kəni mətapuəh o Pol məmə, “? Niki tətiğ tagiən məmə onəkuvən Jerusiləm? Pəh iəkuvnə ikin makil rəham nəghatiən e nənian min u?”

¹⁰ Kəni Pol tənı məmə, “İəu iətəhtul e kot kəti rəha Rom, iətəm rəhan iətəmi əsoli in Sisə. Kəni təhruahru məmə rəhak nəghatiən kakil ikin. Kəni ik nəkəhrun rəkis məmə iəsoliən nati kəti tərəh e nətəm Isrel.¹¹ Nəmə iəmatgəhli lou uə iəmol nati kəti tərəh məmə iəkimis ohni, kəni ko iəsətapuəhiən ohnik məmə, nəkələs rəkis iəu e nati əha. Mətəu nəmə nənian min əha kəutəni lak kəsotəhruahruian, kəni suah kəti ko təsəfəniən iəu e nəhlmiləh. Mətəu iəkolkeikei əmə məmə Sisə in otakil nəniən min u iətəm kəutəni lak.”

¹² Kəni Festəs təməghati e nənian əha nəuветin ilah rəhan min nətəmimi iətəm kəutakil nəghatian. Kəni uərisig tənī=pən kəm Pol məmə, “Ik nəmani məmə nəkolkeikei məmə onəkuvən meruh Sisa o nəghatian u rəham. Kəni təuvir əmə. Ik onəkuvən meruh Sisa.”

*Pol təməhtul aupən
e Kig Herot Akripə Tu*

¹³ Nian nəuvein min təmuva muvən, kəni Kig Herot Akripə Tu* mine nəuvinin nərgin u Pernis, ilau kəmuəsəu-pah Sisəriə məmə okueruh Festəs muəni təuvir kəm in. ¹⁴ Kəni nian kəmuatig ikin əha nian nəuvein, kəni Festəs tənī=pən kəm kig natimnati nəuvein iətəm kətəni e Pol. In təməni məmə, “Suah kəti u ikinu e kaləpus, iətəm Filiks təmləfən. ¹⁵ Nian iəmuvən Jerusiləm, kəni pris asoli min mine nətəmi asoli rəha Isrel kəmotəni pətigəm nīpəgnəmtin nəuvein lan məmə tatol kəsotəhruahruian motətapuəh məmə iəkəni pətigəm məmə in təmol tərəh kəni otos nalpənian ohni.

¹⁶ “Mətəu iəmənī=pən kəm lah məmə, ‘Itimah nətəm Rom səniəmə nolian u rəhatimah məmə okotegəhan əmə e iətəmimi tuvən e nəhlmi nətəmimi iətəm kəutəni məmə təmol nati kəti təsəhruahruian. Mətəu təkeikei nəhtul aupən e lah muhalpən rəhalah nəghatian iətəm kətu=pən lan.’ ¹⁷ Kəni nian nətəm Isrel min əha kəməhuva, iəmsiuvī=pən minian, mətəu kəmənī lauig əmə, kəni iəkəhuvən motəharəg e nīmə kot kəni motauin min e Pol məmə otuva məhtul aupən. ¹⁸ Nian rəhan min tikimir min kəmotəhtul motəghati, mətəu kəsotəniən məmə təmol nati nak tərəh iətəm nikik təmātəhti məmə okotəni. ¹⁹ Ilah kəmotəni pətigəm əmə norgəhuian kəti rəhalah e nəfakian rəhalah, kəni məutəni nənian e iətəmi təmimis kəti, nərgin u İesu, iətəm Pol tətəni məmə suah kəha təməmiəgəh. ²⁰ E natimnati min əha, iəu iəsəhrun vivian suaru o nəhrunian lan nəuветin, kəni mol iəkətapuəh o Pol məmə, ‘?Təhro, nikim tagiən məmə nəkuvən Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə ikin makil nəniən min iətəm kətəni lam?’ ²¹ Mətəu Pol təməsegəhanian lan, kəni mətapuəh məmə iəkahlī=pən Rom kəm Sisa, pəh in otakil nəniən min əha iətəm kətəni lan. Kəni iəmənī=pən məmə rəhak nətəmimi okotəskəlim vivi mətuərus iəkeh suaru kəti, kəni mənahli=pən tuvən meruh Sisa.”

²² Kəni Kig Akripə təmənī kəm Festəs məmə, “İəu min iəkolkeikei məmə iəkətu nəghatian rəha suah kəha.” Kəni Festəs tənī məmə, “Təuvir əmə. Olauig nəkətu rəhan nəghatian.”

²³ Kəmənī lauig lan, kəni Kig Akripə mine Pernis kəmiəuva e nīmə kot, kəni nətəmi asoli min rəha soldia min, mine nətəmi asoli əgin min e taun əha Sisəriə kəməhuva, kəni kəmotol nolian asoli min rəha nisaiəiən. Kəni Festəs təhli=pən rəhan min soldia min məmə okəhuvən motələs Pol məhuva. ²⁴ Kəni Festəs tənī məmə, “Kig Akripə mine itamah rəfin u nəutəharəg u ikinu rəueiu. Suah u iətəm tətəhtul aupən e təmah, nətəm Isrel u ikinu mine Jerusiləm kəutəghati kəm iəu ohni nian rəfin. Nian rəfin kəutəgət əskəsik lak məmə təsəuvirən məmə iəkegəhan e suah kəha tətətig, mətəu təkeikei mimis. ²⁵ Mətəu iəsəruhiən nati kəti lan mine, mə iəkol nalpənian kəm in e nimisliən. Mətəu nian in təmətapuəh məmə otuvən meruh Sisa əpəha Rom, kəni nikik təhti məmə iəkegəhan lan. ²⁶ Mətəu iəsosian nəghatian əhruahru kəti mine e nati u məmə iəkətəi nauəuə lan məhli=pən kəm Sisa. Kəni ko, iəkos muva məmə otəhtul aupən e nəhmtəm, Kig Akripə, mine itəmah rəfin. İəkolkeikei məmə ik, Kig Akripə, u ik iətəm Isrel, onəkəh min-to kəni məhrun natimnati min əha, kəni nian kilau okuətapuəh ohni muəruh muəhrun natimnati min əha, kəni pəh iəkətəi nauəuə lan kəti məhli=pən kəm Sisa. ²⁷ İəkəhrun məmə təsəhruahruian məmə iəkahlī=pən iətəm tatol kaləpus kəti kəm Sisa, kəni məsəni=pən əhruahruian kəm in məmə nati nak təmol tərəh.”

26

*Pol təməghati
e nəhmti Kig Akripə*

¹ Kəni Kig Akripə tənī=pən kəm Pol məmə, “Ik nəkəhrun nəniən nəuветin nəghatian əha iətəm kətəni lam.” Kəni Pol təməfəri nəhlmin e nolian rəha iətəm tətəghati, kəni muhalpən rəhalah nəghatian məni məmə, ² “Kig Akripə. Nikik tagiən pik əgin rəueiu məmə iəkəhtul e nəhmtəm, kəni məni pətigəm rəfin nəniən min u nətəm Isrel kəutətu=pa lak. ³ Nikik tagiən mətuə-inu ik nəkəhrun vivi nolian min e kastim rəha nətəm Isrel e natimnati min iətəm ilah kəutəghati pik ohni. Kəni onəkətəlig mətig-to e rəhak nəghatian.

⁴ “Nətəm Isrel rəfin kotəhrun natimnati rəfin e rəhak nəmiəgəhiən məmə təhro lanu e rəhak natigən, nian iəmatəkəku e nətuəuimian imak ikin e rəhak niftəni, mətuəarus=pa uərisig iəkuvən Jerusiləm. ⁵ Nətəmi min əha kotəhrun iəu nuvəh rəkis, kəni nəmə nikiləh tagiən, kotəhrun nəniən məmə iəu Farəsi kəti nian iəmatəkəku rəkis mətuəarus=pa u rəueiu. Kəni nətəmi min əha Farəsi min, ilah kəutohtəu=pən vivi əgin Lou rəha nəfakian rəha nətəm Isrel, məpirəkis nətəmimi min rəfin. ⁶ Kəni rəueiu u, iətəhtul ikinu məmə ik onəkakil

* 25:13 Afin-to futnot e Uək 12:1 25:14 Uək 24:27 26:5 Fil 3:5-6

rāhak nēghatīon min mātəu-inu iəu iataləhu=pən rāhak nətəlīgīon e nənīaskasikīon iətəm Uhgīn təmōl aupən ilah tīpītimah min.* ⁷ Nənīaskasikīon u kətīah əmə u rəhatīmah tuələf nəuanīlouis min kəmautəfaki kəm Uhgīn lapīn mīne e nərəuīis məmə okotos. Kīg Akripə, nətəm Isrel min u kəutəni=pīnə nēghatīon min əha lak nati əpnəpīn iəu min, iətaləhu=pən nətəlīgīon rāhak e nənīaskasikīon u. ⁸ ?Təhro tīakīs pik o təmāh o nənīon nīpəhrīanīon məmə Uhgīn təhrun nolīon iətəm tāmīmīs tēmīəgəh min?

⁹ “Aupən, iəu aru nīkīk tāməhti məmə iəkəkēikēi mol natīmīnati tēpət pəh mərəkīn nərgī suah kəha Iesu, iətəm Nasərit. ¹⁰ Nati əha inəha iəmatol əpəha Jerusiləm. Pris asoli min kəmotəgəhan lak kəni motəfa nēpətīan. Kəni iəməmki=pən nətəmīmī tēpət rəha Iesu e kaləpus. Kəni nīan kəmākil ilah e kot, iəu min iəməfən rāhak nətəlīgīon məmə okohamu ilah. ¹¹ Nīan tēpət iətuvan e nīmə min rəha nuhapumīnīon rəha nətəm Isrel matol nalpīnīon kəm lah matol məmə ilah okotəni rah Iesu. Nīkīk təmətəhmə pik mətəmāki e lah, kəni mətəgəu rəkīs ilah nīan rəfīn. Kəni kotagīm məhuvən e taun isəu min īkīn pīsīn pīsīn min, mətəu iəmətəgəu rəkīs ilah.”

*Pol təmāni pətīgəm rəhan nuvaīon o Iesu
(Uək 9:1-19; 22:6-16)*

¹² Kəni Pol təmətəkēikēi mətəni məmə, “Nīan kətī iəmatuvən əpəha Təmāskīs məmə iəkōl nati əha. Pris asoli min kəmotəgəhan lak, kəni motəni əskasīk kəm iəu məmə iəkəkēikēi mol, kəni motāhli=pən iəu e nərgīlah. ¹³ Kīg Akripə, e nəlūgī nīan, iəmatuvən e suaru, kəni mafu nəhagəhagīon kətī təmīspən e neai muva masīəgəpīn iəu mīne nətəm kəutəhuarīsīg lak. Nəhagəhagīon əha, tatuəu tapīrəkīs mītīgar. ¹⁴ Kəni itīmāh rəfīn iəmotəmei pətīgəm e nīftəni, kəni iəu iəmətu nəuīa iətəmi təmīspəri e neai mətəghatī kəm iəu e nēghatīon Isrel məmə, ‘!Sol! !Sol! ?Təhro natol tərāh pik kəm iəu lanu? Nolīon əha in tətərəkīn aru əmə īk. Ik nəkəhmen e kau iətəm kəməu e nīgī kəmsīplan tasīlə, nīan tətatu e nəhlkīn, kəni nīgī təməha mətəu, kəni matol naməhīon asoli aru əmə kəm in.’

¹⁵ “Kəni iəkətəpuəh ohnī məmə, ‘?Mətəu Iərmənīg, īk pəh u?’

“Kəni Iərmənīg tənī=pa kəm iəu məmə, ‘Iəu Iesu iətəm natol tərāh lan. ¹⁶ Mətəu əhtul. Iəmītəpīn rəkīs īk məmə īk rāhak iətəmīmī mīne rāhak iolūək. Kəni onəkəni pətīgəm kəm nətəmīmī rəfīn natīmīnati iətəm nəmərūh u rəueīu, mīne natīmīnati iətəm iəmanol, īk nəkərūh. ¹⁷ Nətəm Isrel mīne Nanīhlūə min okotol nərəhīon kəm īk, mətəu iəu oləkōs rəkīs īk e nəhlmlīlah min. Iəkāhli=pən īk məmə onəkuvən mənī pətīgəm iəu kəm lah məmə, ¹⁸ onəkərah e nəhmtīlah məmə okotəuhlīn ilah mōhiet e nāpīnəpuīan məhuva e nəhagəhagīon. Kəni mōhiet e nəsənənīon rəha Setən məhuva o Uhgīn. Kəni Uhgīn otəfəl rəhalah nolīon tərāh min, mətəu-inu kəmotəni nīpəhrīanīon e nēghatīon iətəm iətəni. Kəni ilah okəhuva īmalah īkīn ilah nətəmi u Uhgīn tīnītəpīn rəkīs ilah.’”

Pol təmāni rəhan uək

¹⁹ Kəni Pol təməkēikēi mətəni məmə, “Kīg, iəu iətol natīmīnati iətəm Uhgīn təmāni kəm iəu nīan in təmāni kəm iəu lanəha. ²⁰ Iəu iətəni pətīgəm rəhan nēghatīon iəmətuəuīn əpəha Təmāskīs, kəni uarīsīg u iəkuvən mətəni pətīgəm əpəha Jerusiləm, mīne īkīn min e nītəni Jutīə, mīne īma nətəm īkīn min rəfīn u Nanīhlūə min. Kəni mətəni pətīgəm kəm lah məmə okotəkēikēi motəuhlīn ilah e rəhalah nolīon tərāh min motəhatət e Uhgīn, kəni motol natīmīnati iətəm tətəgətun məmə kəmotəuhlīn pəhrīon ilah. ²¹ Mətəu nati u inu əmə, kəni nətəm Isrel kotələs iəu əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn motolkekēi məmə okotohamu iəu.

²² “Mətəu Uhgīn tətəsīru lak nīan rəfīn mol iətahtul īkīnu rəueīu mətəni kəm nətəmi əpnəpīn min, mīne nətəmi kəutos narmənīgīon, mətəni əmə natīmīnati iətəm Mōsīs mīne iəni min rəha Uhgīn kəmotəni məmə otəpanol lanəha. ²³ Kəmotəni məmə Kristo əha iətəm Uhgīn təmāni məmə otāhli=pa, in otətəu nāhmələn e nīpətīn kəni manīmīs. Kəni mətəu-inu in iətəmīmī təmaupən məmīəgəh min e nīmīsīon, kəni otəgətun nəhagəhagīon rəha Uhgīn kəm nətəm Isrel mīne Nanīhlūə min, məmə nəhagəhagīon u in suaru iətəm Uhgīn otosmīəgəh ilah lan.”

Pol təmālkut məmə Kīg Akripə otəni nīpəhrīanīon e Iesu

²⁴ Nīan Pol təmətəghatī əhanəh, Fəstəs təmāgət əfəmāh lan məmə, “!Pol īk nīnətālməlī! Rəham nəhrūnīon tīnəfəmāh pik agīn, kəni rəueīu əha rəhm-kəpə nətəlālī!”

²⁵ Mətəu Pol tənī=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli rāhak Fəstəs, iəu iəsālməlīon. Nēghatīon min u iətəni, kotəhrūahrū əmə, kəni ilah nīpəhrīanīon. ²⁶ Iəu iəkəhrun nēghatī əhrūahrūīon kəm kīg, kəni ko iəsāulisīon mətəu-inu iəkəhrun məmə in təhrun rəkīs natīmīnati min u. Iəkəhrun məmə in tamos rəfīn nēghatīon min əha, kəni sənīəmə in nati kətī iətəm kəmōl

* **26:6** Pol nīkīn tāhti məmə nīpətī nənīaskasikīon məmə Uhgīn otol nətəmīmī kotəmīəgəh min e nīmīsīon. Afīn e Uək Mīn 26:8; 23:6; 24:15. **26:7** Uək 23:6; 28:20 **26:9** Uək 8:3 **26:18** Aes 42:16; Efəs 2:2; Kol 1:13 **26:23** Luk 24:44-47; 1Kor 15:20

oneuən=pən əha nətəmimi kohkə ikin. ²⁷ ? Kig Akripə, təhro? ? Nəkotəni niphəriənən e nəghatian iətəm iəni min rəha Ughin kəmotətəi? İəkəhrun əmə ik nətəni niphəriənən e lah.”

²⁸ Mətəu kig tənı=pən kəm Pol məmə, “? Pol. Nikim təhti məmə e nian əkuəkır əmə uəha rəueiu, nəkəhrun niuvi=paian iəu məmə iəu iəkuva Kristin kəti?”

²⁹ Mətəu Pol tənı məmə, “Nati əpnarın əmə məmə in nian əkuəkır uə nian əfəməh, iətəfakı=pən kəm Ughin məmə səniəmə ik pisin əmə, mətəu nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu rəhak nəghatian rəueiu, Ughin otosmiəgəh ilah, kəni mol məmə okotəhmen lak – mətəu sen əmə u iətəm kəməlis iəu lan, iəsolkəikəiən məmə okəlis itəmah lan.”

³⁰ Kəni Kig təməhtul ilah kəpmən u Festəs, mine Pernis, mine nətəmimi rəfin u kəutəharəg, ³¹ kəni mōhiet, mautəni=pən kəm lah min məmə, “Suah əha təsolian nati kəti tərəh məmə in otimis ohni uə tuvən e kaləpus ohni.”

³² Kəni Kig Akripə tənı=pən kəm Festəs məmə, “Nəkəhrun nahli pətigəmiən suah kəha, mətəu in əmə u, in tinətpuah rəkis məmə Sisə otakil nəghatian rəhan.”

27

Soldiə min kəmotit Pol məhuvən Rom

¹ Nian kəmotəgəhan məmə oikəhuvən Itali, kəmotələhu=pən Pol mine nətəm kəutul kaləpus nəuvein min e nəhlmı iətəmi asoli kəti rəha soldiə min, nərgin u Julias. In tətərməng e soldiə uan-hanrit. In e soldiə u kətəni məmə “Soldiə Rəha Sisə.” ² Kəni negəu kəti təmıet əpəha Atramitiam mətəva, kəni matig minatitalig=pən min əpəha Esia, kəni iəkəhuvən lan. Kəni iətəm kəti təmiuvig=pa itimah min, nərgin u Aristakəs, in iətəm Təsalonaike əpəha e nitəni u Masetoniə. Kəni negəu təmıetigəm.

³ Kəni laug lan iəkohiet=pa Saedon. Kəni Julias təmatol təuvir kəm Pol, kəni megəhan məmə otuvari muvən meruh rəhan nəuvein nətəmimi iətəm in təhrun ilah. Kəni ilah kəmauteruh vivi Pol.

⁴ Kəni iəmhiet min ikin əha, kəni mətəu mətəu pikin nimətəgi, kəni motohtəlau e nikali nitəni əha Saiprəs ikin nimətəgi təsəskasik pikian ikin. ⁵ Kəni iəmotəiu ihluə e Silisə mine Pamfilia, kəni mōhiet=pa e taun Maerə əpəha e nitəni u Lisia. ⁶ İkin əha, iətəmi asoli rəha soldiə min təmuvən meruh negəu kəti rəha taun Aleksantriə əpəha nitəni u İjip, kəni negəu tatuvən Itali. Kəni təmki=pən itimah lan.

⁷ Kəni iəmhiet min, mətəu e nian tətəp negəu əha tətəiu mətig əmə. İəmotalkut nəuvein məmə iəkotətəuərus taun Nitas, kəni iəməhuva iuəkır, mətəu tiəkis, mətəu-inu iautələs pikin nimətəgi, kəni ko iətotəiuən məhuvən min. Kəni iəkotəiu e nikalin pesi ikin e nitəni u Krit. İəmotitəlau e niphəngəntin nitəni əha kəti nərgin u Salmone. Kəni motohtəlau e nəuvei niftəni əha, ⁸ iəmotəiu ipari ipari əmə, mətəu tiəkis əhanəh. Kəni iəkəhuva mōhiet=pa e ikin kəti kətəni məmə, Pasis Təuvir, iuəkır o taun əha Lasea.

⁹ Mətəu-inu iəmotalkut-ərkın əmə nian tətəp təmuva muvən, kəni nian təuvir o nuvənən e negəu tinol naunun, kəni otəsuvəhiən əha rəueiu, nian rəha nimətəgi kəni nitəhi tərəh. Nian asoli rəha nətəm İsrəl u kətəni məmə, Nian Rəha Nəfəliən Təfəgə, tinuva rəkis minuvən e məuig Oktopa. Kəni Pol təməghati məmə okotətəu vivi ilah, mətəni məmə, ¹⁰ “Piak min. İateruh məmə okotətig e nərahien tətəp e naliuəkian u rəhatah. Nitəhi otərəkin kako min u, mine negəu u, kəni nəmə təhro kitah min okohmis.”

¹¹ Mətəu iətəmi asoli rəha soldiə min tatətəlig pik e iətəmi tatələs negəu mine iətəmi u rəhan u negəu. Kəni məsətəlig pikian e nəghatian rəha Pol. ¹² Kəni pasis əha təsəuvir pikian məmə negəu otəhtul ikin e nian rəha nətpuian mətəu nian əha, in nian nitəhi tatəsəuəsəu pik lan. Kəni ilah tətəp kotəni məmə təuvir məmə okohiet. Nikilah təməhti məmə okəhuvən əpəha e pasis əha Finiks motəhluəg ikin. Pasis əha in pasis kəti əpəha Krit iətəm təmöl nōhlin keiu, kəti tatəuag=pən e nəven pəhav ikin, kəni kəti tatəuag=pən nəven pesi ikin. Kəni negəu təhrun nəməhlian ikin e nian rəha nəəsəuian.

Nimətəgi asoli təmoh ilah

¹³ Kəni nimətəgi təuvir kəti tinatsipesi mətəlel nati, kəni nətəmimi e negəu, nikilah təhti məmə nimətəgi əha inəha kətolkeiki məmə okotəiu lan. Kəni motəni məmə pəh okohiet. Kəni motiuvı-pəri agke, motiuvı nivən, kəni mōhiet. İəmotəiu ipari ipari əmə e nitəni əha Krit. ¹⁴ Mətəu təsuvəhiən nimətəgi asoli kəti tinuva min, nərgin u, Luətuəmlai, * tatsipən e nitəni əha, ¹⁵ minatələs itimah, minatoh negəu. Kəni negəu tinəruuru naiuian mələs pikin nimətəgi. Kəni iəkotəpəh naiuian məutətəlig əmə e nimətəgi tatələs itimah.

¹⁶ İəməhuva=pa nitəni Kauta ikin e nikalin pesi ikin. İəmotəhluəg nəuvein əha ikin əha, kəni motalkut məmə iəkotiuvı-pəri bot əkəku rəha negəu u koteikəpan. Kəni nətəmi kəutul uək e negəu, kəmotəkeiki motəkeiki, kəni motləfəri bot e nəhə negəu. ¹⁷ Kəni

motəmki=pən taulə nəuvein ləhtəni e negəu ikin, kəni kiuvi-ərain tiəkis məmə otaskəlīm negəu mol taskasik. Ilah kəmotəgin mətəu-inu ihluə e Lipiə, səniəmə lokamnīm pik, kəni nikilah təhti məmə negəu otələs pikin nipəkil ikin əha. Kəni kəmotiuvī iahu nivən rəhalah, kəni motəpəh əmə nimətəgi taləs negəu mətən. ¹⁸ Kəmāni lauig lan kəni nimətəgi tatol əmə lankonu lan, kəni kotəmki pətīgəm kako nəuvein e negəu. ¹⁹ Kəmāni min lauig min, kotəmki pətīgəm natimnati min kautol uək lan e negəu təhmen e taulə mine nəuvein min nati əpnəpin nati agin min rəha negəu. ²⁰ Kəni nimətəgi təməhtul o nian tēpət nəuuetin kəni iasotəhiən miṭigār lənian mine məhau min lapin. Kəni nikitimah təhti məmə oiasotəmiəgəh minian.

²¹ Nian iəməsotəuanian o nian tēpət nəuuetin, kəni Pol təhtul aupən e timah mēni məmə, “Nəman. Nəmə nəmotətəlig lak, ko kəməsohietian Krit, kəni ko kəsotətiəgən e nərahian u kəni məsotərkiniən natimnati tēpət. ²² Mətəu rəueiu iəkəni=pinə kəm təmah məmə sotəginian. Ko kitah kəti u ikinu təsimisian, mətəu negəu əmə otərəh. ²³ Iəu iətəmi kəti rəha Uhgīn kəni iatol rəhan uək. Kəni agelo kəti rəhan təmāni=pə nəghatian u kəm iəu lapin məmə, ²⁴ ‘Pol. Səginian. Onəkəkeikei muvən məhtul e nəhmti Sisə əpəha Rom. Mətəu-inu Uhgīn təuuir, kəni nikin tagiən məmə otosmiəgəh nətəmimi min u ilah min ik nautasuə e negəu. ²⁵ Kəni Piak min, sotəginian. Iəu iətəhatətə e Uhgīn məmə natimnati min rəfin otol əmə məmə inu mine agelo təmāni=pə kəm iəu. ²⁶ Mətəu nimətəgi otləfəri kitah əpəha e nitəni əkəku kəti.”

Nitəhi təmləfəri negəu

²⁷ Tinos nian ilah rəfin fotin, kəni lapin lan nimətəgi taləs negəu muvən əpəha e nitəhi asoli Metiterenian. Kəni e nəlugi nian lapin, nətəm kautol uək e negəu, nikilah təhti məmə inəhuə iuəkir o nitəni kəti. ²⁸ Kəni kəmotətəu=pən nati figəm kəti əpəha e nipəgnəmti taulə kəhlman-əhlman məmə lokamnīm uə lokipari. Kəni moteruh məmə təhmen e nevigəpagiən tate-səpin ilah rəfin. Kəni motaiu nəuuetin min kəni motəhlman-əhlman min, mətəu tinəhmen e nevigəpagiən ilah rəfin tuenti-eit əmə. ²⁹ Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotəgin məmə negəu otələs pikin kəpiel, kəni motəmki pətīgəm agke kuvət əpəha uarisig məutəfaki məmə otian uəhai əmə.

³⁰ Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotalkut məmə okəhuvəri motəgin, kəni motələs iahu bot rəha negəu moteiuə məmə okəhuvən əpəha e nohli negəu motəmki pətīgəm min agke nəuvein. ³¹ Mətəu Pol tēni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldia min məmə, “Nəmə nətəmi min əha okəsəutəharəgīən u e nəhue negəu, kəni nəkohmis.” ³² Kəni soldia min kotohatuv taulə, kəni bot tiet=pən itəhi.

³³ Kəni tinuva iuəkir əmə o nianian, kəni Pol təkəikei mətəni kəm lah məmə okotəkeikei motəuən. Təmāni məmə, “Nian fotin nəməutəharəg məutəgin nian rəfin mətəu məsotunian nati kəti. ³⁴ Kəni rəueiu əha iətəni=pinə məmə onəkotəkeikei motun nati kəti məmə onəkotəsanən. Kitah rəfin okotəmiəgəh. Iətəmi kəti otəsatiəgən e nərahian.” ³⁵ Pol təməmki piət, kəni məhtul aupən e lah məfaki=pən kəm Uhgīn, kəni məhapu mun. ³⁶ Kəni ko nikilah tinəuuir minautos nauənian minautun. ³⁷ Itimah rəfin tu-hanrit-səpinte-sikis e negəu. ³⁸ Nian ilah rəfin kəmotəuən rəkis, kəni motəmki pətīgəm pak nauənian e negəu məmə otəhvevig.

Negəu təmələs nipəkil

³⁹ Kəni nian təmian, nətəm kautol uək e negəu kəmotəfu məmə inəhuvəri iuəkir o nitəni əkəku kəti, mətəu kotəruru məmə nitəni nak. Kəni moteruh pasis kəti nipəkil kəti əha ikin. Kəni nikilah təhti məmə okotləfəri negəu əha ikin. ⁴⁰ Kəni kəmotəhtuv taulə e agke min motəpəh ilah kotamnīm. Kəni mohtis rəkis taulə min iətəm kəməlis-ərain nuveiə asoli min lan ikin kataləs negəu ikin. Kəni motiuvī nivən əpəha aupən məmə nimətəgi otələs negəu muvəri. ⁴¹ Mətəu ikin əha lokipari nəuuetin, kəni nohli negəu təməu nipəkil, negəu təməruru nəlauələn. Kəni nitəhi tinətəhapu-əhapu nəusi negəu uarisig.

⁴² Kəni soldia min kinotəni məmə okohamu nətəm kautol kaləpus u e negəu tətəmki ilah mətə nəuvein kotəgin. ⁴³ Mətəu Julias u rəhalah iətəmi asoli tolkeikei məmə otosmiəgəh Pol kəni məniahu məmə okəsotolien nati əha kəutəni. Kəni mənī=pən kəm nətəmi min u kotəhrun neaiən məmə okotəupən motiuvig=pən pətīgəm ləuantəhi motei pari. ⁴⁴ Kəni mənī=pən kəm lah rəfin əha ikin məmə okotəmki nipispisi timpə uə nəuueti negəu min iətəm nitəhi təməhapu-əhapu motei lan. Iəmotol lanəha kəni məhuvəri rəfin, iətəmi kəti təsimisian.

28

Pol əpəha e nitəni Moltə

¹ Nian iəməhuvəri, kəni itimah rəfin iəkotəsanən əmə, kəni minotətəu məmə nitəni əha, nərgin u Moltə. ² Nətəm ikin əha kəmotəuuir pik o timah, kəni nikilah təmagiən o nosiən

itimah. Kæni e nian æha nuhuæn tæmatæfuv, nætæpuian tepæt. Kæni kotahli nigëm asoli kæti mæmæ otæhgi itimah. ³ Kæni Pol tæmæuari nigï mætu næuvein muva. Kæni nian tataraki=pæn nigï næuvein e nigëm, æmeiko sineik kæti iætəm tus iætəmi katimis, tægïn e nahgi nigëm miet matus næhlmin mæhkul=pæn lan. ⁴ Nætəm ikin æha kæmoteruh sineik tæthkyl=pæn e næhlmi Pol, kæni motəni kæm lah min mæmæ, “Nipæhriænien suah u in iol tæfagæ kæti iohamu itəmi. Tæmasimisien læuantæhi, mætəu uhgin u nærgin u Nalpinæn otæsegahanïæn mæmæ otæmiægəh.”

⁵ Mætəu Pol tæmorin=pæn sineik æpæha e nigëm, kæni mæsætəu æginien mæmæ nipætïn kæti tahmæ lan. ⁶ Nætəmiimi nikilah tæhti mæmæ nipæti Pol otasisi, uæ otæsuvehien æha ræueiu, tsipəri morin mimis. Kæmæutæharæg mauteruh mætəu tinuvæh, mætəu tæsoliæn nati kæti minæ. Kæni nikilah tæhti mæmæ næmæ tæhro suah u in uhgin kæti.

⁷ Ikin æha səniamæ isəu o nitəni ræha suah kæti, nærgin u Pupliæs, iætəm tætarmanig e nætəmi ikin æha. Tæmæmki itimah iækæhuvæn iman ikin, kæni meruh vivi itimah. Kæni iækotatig iman ikin motos nian kihil. ⁸ Kæni tatæ ræha suah u Pupliæs, in tatimis mætætəpu-ætəpu, kæni mætəiu e nire. Kæni Pol tuvæn ohni æpæha iman ikin imæ, mælæhu=pæn næhlmin mil lan, kæni mæfaki lan, kæni nimisien ræhan tæuvir min. ⁹ Nian nætəmiimi kæmotætəu nati æha, kæni ilah ræfin e nitəni u iætəm kautohmis kæmæhuva min o Pol. Kæni Pol tæfaki e lah kotæuvir. ¹⁰ Nætəmi ikin æha, kæmotæfa natimnati tepæt kæm timah. Nian inautol æpenæ-penæ mæmæ iækohiet, kæmotæmki=pæn næfin ræhatimah natimnati minæ nauænien æpæha e negəu iætəm otasiru e timah e suaru.

Pol tæmuvæn Rom

¹¹ Iæmotatig ikin æha motos mæuig kihil, kæni iæmæhuvæn e negəu kæti ræha Aleksantria iætəm tæmæhluæg e nitəni æha e nian ræha nætæpuian. E nohli negəu æha, kæmæfu aupæn narmi uhgin mil æha mil-mil mil, nærgi lau u Kasto minæ Polakis. ¹² Iæmæhuva æha taun Saerakus æpæha nitəni Sisili, kæni motæhtul ikin motos nian kihil. ¹³ Kæni mohiet ikin æha mæhuva e taun kæti min, nærgin u Retiam æpæha nitəni Itali. Kæni lauig lan, nimætagi iasipesi tinatelel nati, kæni iækohiet motəiu o nian keiu, motælæs=pæn nati æpæha Puteoli. ¹⁴ Ikin æha iæmoteruh piatah min næuvein æha ikin nætəm kæutæhatætæ e Iesu. Kæni kotætapuæh mæmæ oiækotatig itimah min ilah o næfakien kætiæh. Kæni uærisig iæmotæliuæk æmæ mæhuvæn æpæha Rom. Kæni inu suaru ræhatimah iætəm iæmotæliuæk lan mohiet=pa Rom.

¹⁵ Kæni nian piatah min iætəm kæutæfaki æpæha Rom kæmotætəu mæmæ iæmæhuvæn, kæni kæmæhuva mæmæ okoteruh itimah æpæha e suaru. Kæmæhuva mæutæharæg æpæha Apias, taun kæti katol makit ikin. Ikin æha, hotel kihil æha ikin. Kæni nian Pol tæmeruh ilah, tæmæni-vivi Uhgin, kæni nikin tæmagien mæri mæriauæh. ¹⁶ Nian iæmohiet=pa Rom, kæni kæpmæn tæmegəhan mæmæ Pol otatig pisin æmæ e nimæ kæti, pæh soldia kæti tateh.

Pol tæmæni pætigəm næghatien ræha Uhgin æpæha Rom

¹⁷ Tinus nian kihil, kæni Pol tahli=pæn næghatien kæm nætəmi asoli min ræha Isrel mæmæ okæhuva o næghatien kæti. Nian kæmæhuva, kæni tæmæni pætigəm kæm lah mæmæ, “Piak min, iæu iæmæsolien nati kæti tærah e nætəm imatah ikin, minæ kastim ræhatah iætəm tipitah min kæmæutægætun itah lan aupæn. Mætəu nætəm Jerusiləm kæmotaskælim iæu klæfæn iæu kæm nætəm Rom. ¹⁸ Kæni nætəm Rom kæmotætəpuæh o næghatien tepæt ohniæu. Mætəu kæmasoteruhien næghatien kæti minæ mæmæ oiækimis ohni. Kæni kotolkeikei mæmæ okotahli pætigəm iæu. ¹⁹ Mætəu nætəm Isrel ikin æha kæsotolkeikeien. Kæni iæu aru æmæ iækætapuæh mæmæ iækuva ikinu Rom mæhtul e kot e næhmti suah u Sisæ, mætəu iæssænien næghatien kæti tærah e nætəm imak min.

²⁰ “Mætəu-inu tol lanæha, kæni iækolkeikei mæmæ iækahlï=pæn næghatien o tæmah mæmæ iækeruh itæmah næghati lan næuvetïn kæm tæmah. Kæmælis iæu e sen u, mætəu-inu o Iosmiægəh æmæ u, iætəm kitah nætəm Isrel kæutəni mæmæ otæpanuva.”

²¹ Kæni kæmotəni=pæn kæm Pol mæmæ, “Iæstosien nauæuæ lan kæti minæ iætəm tæmsipæn Jutiæ. Kæni kitah min næuvein kæsotipænien ikin æha motos næghatien kæhuva mæmæ ketəni næghatien tærah næuvein lam. ²² Mætəu iækolkeikei mæmæ iækætəu-to mæmæ ræham nætægien tæhro lanu. Mætəu-inu iækotæhrun mæmæ kinatəni rah nolien ræha næfakien u ræhatæmah æpæha ikin min ræfin.”

²³ Kæni ilah kæmotæluæhu nian kæti o næghatien. Kæni e nian æha, ilah tepæt min nætəm Isrel kæmæhuva æha Pol tætatig ikin. Kæni in tæmæghati kæm lah e nian apiepæ æha, mætəni-vivi kæm lah narmænigien Ræha Uhgin. Kæni mætəni min Lou ræha Mosis minæ iæni ræha Uhgin, mæmæ otiuvi ilah kæhuva o Iesu. ²⁴ Næuvein kæmotætəu ræhan næghatien, motəni nipæhriænien lan. Mætəu næuvein kæsotænien nipæhriænien lan. ²⁵ Kæni minautorgəhu ilah min ilah minautol mæmæ okotægim min. Mætəu uærisig kohiet, Pol tæni=pæn næghatien kæti min kæm lah mæmæ,

“Nəghatġan iatəm Narmin Rəha Uhgġn təməfən kəm iəni rəha Uhgġn u Aiseə məmə otəni pətġgəm kəm tipitah min aupən, in təhruahru əmə. Uhgġn təməni kəm iəni məmə,

²⁶ ‘Uvən məni pətġgəm kəm nətəmi min əha məmə iəu Uhgġn iatəni məmə,

“Onəutətəu məutətəu məutətəu,
mətəu ko nəsotəhrunġan nġan kətġ mine.
Kəni onəkoteruh maüteruh maüteruh,
mətəu ko nəsotəhrunġan nġan kətġ mine.”

²⁷ In tol lanəha mətəu-inu nġkilah tġniəkġis rəkġis.

Kəmotasisġ e matəlgġlah mine nəhmtġlah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhġan e nəhmtġlah,
kəni okəsotətəuiəni e matəlgġlah,
kəni nġkilah təruru nəhrunġan.

Kəni məšəhuvaġan ohnġəu məmə iəkosmiəgəh ilah.’ ”

²⁸ Kəni Pol təni məmə, “Onəkotəkėkei motəhrun vivi məmə Uhgġn təmöl suaru u rəhan o nosmiəgəhġan nətəmimi. Tinuvən rəkġis o Nanġhluə min. Kəni nətəmi min əha okotətəlgġ e nəghatġan əha kəni motəni nġpəhrġanġan lan.”*

³⁰ Kəni e nu keiu apġapġə, Pol təmətətgġ əmə e nġmə əha kəni matol ren lan. Kəni nġkin tətəgġan o nətəmimi min rəfin kəutəhuva məutəh. ³¹ In təməkėkei mətəni pətġgəm narməngġan Rəha Uhgġn kəni mətəgətun əskasġk ilah e nanusġan təuvġr rəha İərməngġ İesu Kristo. Kəni suah kətġ tġkə məmə otəniəhu o nəni pətġgəmġan nəghatġan əha.

28:27 Aes 6:9,10 * **28:28** E kopi əuas min nəuvein rəha Nġtəstġmin iatəm kəmətėi e nəghatġan Kris aupən, nəghatġan pġsin kətġ min əha ġkin iatəm tatġlpġn nəghatġan u mətəni məmə, “29 Nġan Pol təmöl naunun e rəhan nəghatġan, kəni kəməhġet, nətəlgġan rəhalah təman kətġsh kətġsh kəni məutərgəhu.”

Rom Nauuə iətəm Pol tətətei tuvən kəm nəfaki min ikin Rom Nəghatien əkuəkir rəha nauuə u Rom

?Pəh tətətei nauuə u? Aposil Pol tətətei nauuə u.

?Tətətei tatuvən kəm pəh? Tətətei nauuə u tatuvən kəm nəfaki min iətəm ilah kəutatig e taun asoli u Rom.

?Natigian təhro lanu nian tətətei? Pol tətətei məmə in tolkeikei məmə otuvən meh nəfaki min əpəha rom, uərisig in təpanuvən e kəntri u Spen. Mətəu aupən ikin, in otəkeikei muvən mos məni kəti o nəfəniən kəm nanrah min e niməfaki rəha Jerusalem. E niməfaki rəha Rom, Nanihlua* min tətət, mətəu nətəm Isrel tətət min.

?Tətətei nauuə u o nak? Uərisig Pol tatuvən Rom, in tolkeikei məmə ilah okotaupən motəhrun in, kəni inəha, tətətei nauuə u. Nətəm Rom kəsotos əhanəhiən nəgətuhiən kəti rəha aposil kəti. Kəni inəha, in tolkeikei məmə otəni pətigəm suaru əhruahru rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi. Kəni in tolkeikei məmə otəni əhruahru məmə otəhro lanu, Nanihlua min mine nətəm Isrel, ilah rəfin okəhuva kətiah əmə e niməfaki rəha Uhgın.

Pol tətənei təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, u iəu slef rəha Kristo İesu†. Uhgın təmauin lak məmə iəu aposil, kəni tətətipən məfəri iəu məmə iəkəni pətigəm nanusian təuvir rəhan. ² Nanusian təuvir u, in tinəni rəkis nuvəh e rəhan iəni min iətəm kəmotətəi=pən e Nauuə Rəha Uhgın. ³⁻⁴ Nanusian təuvir əha tətəghati e Nətin, İesu Kristo rəhatəh İərməniğ. In təmuva iətəmimi kəti, misipən e nəhlin rəha Kig Tefit. In tətəmis, kəni Uhgın tətəgətuən məmə in Nətin əhruahru, inəha Nəti Uhgın, nian tətənosmiəgəh in e nimisian e nəsanəniən e uək rəha Narmin Asim. ⁵ E Kristo, Uhgın tətəmöl təuvir kəm iəu, məfa kəm iəu uək təuvir məmə iəu aposil kəti. Tətəməfa uək u məmə iəkəuin e nətəmimi e niki Nanihlua‡ mine e nəuaniləuis min rəfin məmə okotəni niphərianian lan, kəni tollanəha, mautil nəuiən. Kəni nian kautol lanəha, otəfəri nərgi İesu. ⁶ Kəni itəmah min əpəha Rom, Uhgın təmauin e tətəmah məmə itəmah rəha İesu Kristo.

⁷ Kəni rəueiu iəkətəi nauuə kəm tətəmah rəfin. Uhgın tolkeikei itəmah, kəni təmauin e tətəmah məmə rəhan.

Pəh Uhgın Tatə rəhatəh, mine İərməniğ İesu Kristo okuətuati e rəhalau nəuvirian mine nəməlinuən kəm tətəmah.

Pol tətəmolkeikei məmə otuvən meruh nətəm Rom

⁸ Uərisig iəpanəghati, iəkəni tagkiu kəm Uhgın o tətəmah rəfin agin, mətəu-inu nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəmotətəu nanusian e nəhatətəiən rəhatəmah. Natimnati iətəm İesu Kristo tətəmöl kəm tah tatol tol lanəha məmə iəkəhrun nəniən tagkiu kəm Uhgın. ⁹ Kəni Uhgın təhrun məmə e nian rəfin iətəfaki, kəni məsaluian e tətəmah. İatol pik uək rəhan e niki ərəfin o nani pətigəmiən nanusian təuvir rəha Nətin. ¹⁰ İəmətəhtəhmin nuvəh məmə oikəuvnə meruh itəmah. Kəni iətəfaki məmə rəueiu, nəmə in nətəligiən pəhriən rəha Uhgın, in otərəh e suaru kəti məmə iəkəuvnə pəhriən.

¹¹ İəkolkeikei pik məmə iəkəuvnə meruh itəmah məmə iəkəfinə kəm tətəmah nəuvirian kəti rəha Uhgın məmə otol itəmah nautəhtul əskasik təhmin min, ¹² tol lanu, nəhatətəiən rəhatəmah təhrun nasiruən lak, kəni rəhak min təhrun nasiruən e tətəmah.

¹³ Piak min mine nəuvirik min, təuvir məmə nəkotəhrun məmə nian tətət, rəhak nətəligiən təhti məmə iəkəuvnə məsal=pən e tətəmah. Mətəu nian rəfin natimnati tətət tətətipəsig lak o nuvnəiən. İəkolkeikei məmə rəhak uək otəuə e nəuan e nəmiəgəhiən rəhatəmah, təhmen e nəmiəgəhiən rəha Nanihlua min ikin pisin pisin min. ¹⁴ İəkolkeikei məni pətigəm nanusian təuvir kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutatig ikin min Rom tətərməniğ ikin, mine iki pisin min rəfin, kəni ilah nətəm kəmotol vivi skul, mine ilah nətəm kəsotol viviən skul. Əuəh, iəkəkeikei məni pətigəm kəm lah rəfin. ¹⁵ Kəni o nati əha, iəkolkeikei pik məmə iəkəni pətigəm nanusian təuvir kəm tətəmah min əpəha Rom.

¹⁶ İətəghati lanu mətəu-inu, iəu iəsaulis aginian o nanusian təuvir. İəsaulisian mətəu-inu nanusian təuvir in nəsanəniən rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə lan, təmaupən muva o nətəm Isrel, uərisig ko, o Nanihlua min. ¹⁷ Tol lanəha, e nanusian təuvir, Uhgın tətəmöl əpu suaru rəhan məmə Uhgın tətəfən rəhan əmə əhruahruian kəm nətəmimi. E nəhatətəiən əmə, Uhgın tatol məmə nətəmimi kəhuva motəhruahru e nəhmtin.

* : Nanihlua, İanhlua – Afin-to e tiksinarı. † 1:1 Afin-to "İesu" e tiksinarı. 1:1 Uək 9:15 1:2 Rom 16:25-26

‡ 1:5 Nəghatien u "Nanihlua" tətəghati e nətəmimi rəfin u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel. 1:5 Uək 26:16-18; Kal 2:7-9 1:7 Nam 6:25-26 1:10 Uək 19:21; Rom 15:23 1:13 Uək 19:21 1:16 Mak 8:38; Uək 13:46; 1Kor 1:18-24

Kəni inu təhmen e Nauəuə rəha Uhgın iətəm tətəni məmə, “Nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın e nəhatətəiən rəhalah, ilah okotos nəmiəgəhiən itulin.”

Niəməha tatol Uhgın

o tafagə tərəh rəfin

¹⁸ Mətəu Uhgın e negəu e neai tətəgətun rəhan niəməha mine nalpinian o nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuiən mautol nolian tərəh min rəhalah. İlah kəutəhtul pəsig e niyəhrinian rəha Uhgın e nolian tərəh min rəhalah, ¹⁹ mətəu-inu ilah kotəhrun neruhian əhruahru natimnati min rəfin iətəm nətəmimi kotəhrun nəhrunian Uhgın lan. Tol lanəha mətəu-inu Uhgın aru tətəgətun əhruahru ilah lan. ²⁰ Ko nətəmimi kəsoteruh əhruahruian Uhgın e nəhmtilah. Mətəu tətəuəuin e nian tətəmol neai, mine niftəni, mine natimnati rəfin, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun neruhian e nəhmtilah, natimnati rəfin iətəm in tətəmol, kəni tol lanəha, kotəhrun neruhian rəhan nəsanəniən iətəm tatuvən əmə lanko naunun tikə, mine niyəhrinian məmə in Uhgın, kəni motəhrun nəhrunian məmə Uhgın in təhro lanu. O nati əha, iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nəniən məmə in tərəru məmə Uhgın təhro lanu.

²¹ Tol lanəha mətəu-inu, nati əpnəpin ilah kəmotəhrun Uhgın tətəp nəuan nəuəvin, mətəu kəmotəpəh nisaiən məmə in Uhgın, kəni məsotəniən kəm in məmə nikilah tagiən o natimnati in tətəmol kəm lah. Mətəu nikilah tətəməhti nətəligiən alməli min məmə Uhgın təhro lanu, kəni nətəligiən rəhalah tətəmuva məpinəpu, minotəruru suaru iətəm Uhgın tolkeikei məmə okotəhrun. ²² Nati əpnəpin ilah kəutəni məmə ilah koteinatig, mətəu ilah kəməhuva nalməli min, ²³ kəni kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhgın iətəm rəhan nəpətiən təhəgəhəg, kəni otəsimisiən məmnəmitiən, kəni tətətig itulin. Kəni minəutətəuəuin məutəfaki kəm narəmi nati min iətəm təhmen e nətəmimi u okotimis motəmnəmit nian kəti, uə təhmen e məniğ min, uə nati miəgəh min kəutəliuək uə kəutəlkəu.

²⁴ O nati u, Uhgın tətəpəh ilah meğəhan e lah məmə okotohtəu=pən əmə nolian tərəh min nikilah tolkeikei məmə okotol e niyətilah. Tol lanəha, ilah kəmotol nolian min e niyətilah iətəm tol əmə naulisiən. ²⁵ İlah kəmotəpəh niyəhrinian rəha Uhgın motəskəlim nəuiəiən, kəni məutəfaki mautol uək kəm natimnati tətəp iətəm Uhgın tətəmol, mətəu kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhgın. Mətəu pəh kitah kotəni-vivi in nian rəfin naunun tikə. Əuəh.

²⁶ O nolian min əha iətəm nətəmimi kəmotol kəm Uhgın, tətəpəh ilah, meğəhan=pən e lah məmə okotohtəu=pən əmə nolian tərəh min iətəm nikilah tolkeikei məmə okotol e niyətilah iətəm tol naulisiən əmə. Nati əpnəpin niyətan min, mətəu ilah kəutəpəh nitəu-pəniən rəhalah nəman, mautit aru ilah min, kəni nati u in nati pisin e inu Uhgın tətəməlu. ²⁷ Kəni e nolian əhmen-əhmen əmə, nəman min, ilah kəutəpəh nitian rəhalah niyətan min, mautolkeikei pik nəman pisin min. İlah kəutit aru ilah min iətəm tol naulisiən. Kəni Uhgın tətəfən nalpinian əhruahru kəm lah o rəhalah nolian tərəh agin min.

²⁸ Kəni nati kəti min. Mətəu-inu ilah kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun Uhgın, in tətəpəh ilah meğəhan=pən e lah məmə rəhalah nətəligiən tətəhrunian məmə nati kəti in təuvir uə nati kəti in tərəh, kəni meğəhan=pən məmə okotol nati iətəm tətəhruahruian məmə okotol.

²⁹ Nikilah tətəriəuəh e nolian tərəh pisin pisin rəfin, kəni ilah nəvərəs, kəni ilah kəutəsal e suaru o nərəkinian nətəmimi. Kəni nikilah tətəriəuəh e nolian tərəh min əha: ilah kəutətet nətəmimi, ilah nohamu itəmi, ilah kəutol natimnati iətəm kəutiivi=pa niəməha, ilah neiuə, ilah kəutol tərəh kəm nətəmimi. İlah kəutəni nikali nətəmimi, ³⁰ məutəni rah nətəmimi, ilah kəutəməki e Uhgın, ilah nəgət-rəkis, ilah nəfəri məutəghati əfəri. İlah kəutəsal e suaru o nolian tətəfəgə tərəh min iətəm nətəmimi kəsotəhrun əhanəhiən. İlah məutəhti nəuia tətə mine məmə.

³¹ Nikilah tətəhtiən nati, ilah nəghati pik, nolkeikeiən rəhalah tikə o nətəmimi, kəni nati əpnəpin ilah aru əmə nəuəvin, ko tətəstəligiən e nəsəkiən o nasiruiən e nətəmimi. ³² İlah kotəhrun pəu nəghatiən əhruahru rəha Uhgın iətəm tətəni məmə nətəmimi min u kəutol nolian min əha, kotəkeikei məhmis. Mətəu ilah kəutəkeikei e nolian min əha, kəni ilah kəutol nolian tərəh tapirəkis nati əha, nikilah tagiən o nətəmimi min nəuəvin min nətəm kəutol nolian tərəh min əha, kəni məutəfəri rəhalah nətəligiən məmə okotol.

2

Uhgın otələhu nəghatiən o nakiliən tətəfəgə tərəh

¹ Tol lanəha, nati əpnəpin itəmah nətəmimi nak, nəmə nəkotakil motələhu nəghatiən rəha suah kəti o nolian tərəh kəti rəhan,* mətəu nəkotakil motələhu aru nəghatiən rəhatəmah. Kəni rəhatəmah nəghatiən tikə o nuhalpinian, mətəu itəmah nətəm nautol lanəha, nautol

1:17 Hab 2:4; Rom 3:21-22 1:19 Uək 14:15-17; 17:24-28 1:20 Job 12:7-9; Sam 19:1 1:21 Efəs 4:17-18 1:22 Jer 10:14; 1Kor 1:20 1:23 Dut 4:15-19; Sam 106:20 1:27 Lev 18:22; 20:13; 1Kor 6:9 * 2:1 Nətəm İsrəl kəmotəni məmə Nanihluə min, ilah rəfin nətəm kotərəh mətəu-inu Nanihluə min kəsotəsiən Lou rəha Mosis.

noliän təräh min tərmen-əhmen əmə e lah.[†] ² Kəni kitah kotəhrun məmə nian Uhgın tətakil mətaləhu nəghatien kəm nətəmimi nətəm kautol noliän min əha iətəm iəməni rəkis u, rəhan nəghatien in tərhuahru əmə.

³ Tollanəha, nian itəmäh nəutakil məutələhu nəghatien rəha nətəmimi o nərahian rəhalah, mətəu itəmäh nautol noliän əhmen-əhmen əmə, kəni nəkotəkeikei motəhrun məmə ko nəsotəgimian nian otakil mələhu nəghatien rəhatamah. ⁴ Nikiəmah təsəhti pikian noliän rəha Uhgın! In tatol təuvir pik kəm təmah, kəni məsəməki uəhaiən e təmah, kəni rəhan nəteligian o təmah in təfəməh. Mətəu itəmäh nautol nati əpnəpin əmə e noliän təuvir min əha rəhan. Nəkotəhrun uə kəpə, məmə tətol noliän təuvir min kəm təmah məmə onəkotəuhlin itəmäh e rəhatəmäh noliän təräh min.

⁵ Mətəu rəhn-kapə təmah tiəkis, kəni məsotəuhlinian itəmäh e rəhatəmäh noliän təräh min. Kəni o nati u, nautoriarun niəməha mine nalpinian rəha Uhgın o təmah. Kəni nati əpnəpin məmə nəsotəruhiən niəməha mine nalpinian əha rəueiu, mətəu onəkotos niəməha mine nalpinian rəhan nian Uhgın otol əpu rəhan nələhuən nəghatien iətəm tərhuahru. ⁶ Kəni Uhgın otəfən kəm nətəmimi kətiəh kətiəh titəu-pən əmə natimnati iətəm kəmotol. ⁷ Uhgın otəfən nəmiəgəhian itulin kəm nətəmimi nətəm kautəhtul əskasik nian rəfin o noliän nati iətəm tərhuahru. Nətəmimi min əha kəutalkut pik o noliän nati təuvir məmə Uhgın otəfən kəm lah nəni-vivian, mine nisaiən, mine nəmiəgəhian iətəm naunun tikə. ⁸ Mətəu in otəfən rəhan niəməha mine nalpinian kəm nətəmimi nəuvein nətəm kautol əmə nati nikilah əmə tolkeikei, kəni məutəuhlin nəmtahləh e niyəhrinian, kəni məutohtəu-pən noliän təräh min. ⁹ Nətəmimi min rəfin nətəm kautol noliän təräh, ilah okotos nərahian mine nian iəkis min. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko Nanihluə min.

¹⁰ Mətəu nətəmimi min rəfin nətəm kautol noliän təuvir, Uhgın otəfən nəni-vivian, mine nisaiən, mine nəməlinuian. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko, kəm Nanihluə min. ¹¹ Tol lanəha mətəu-inu Uhgın tatol tərmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin. Nati əpnəpin ilah nətəm Isrel uə Nanihluə min, ilah rəfin okotos nati iətəm tərhuahru o lah, inu nalpinian uə nəuvirən.

¹² Uhgın otəfən nalpinian rəha Nanihluə min o noliän təräh min rəhalah, nati əpnəpin kəməsotian Lou u Uhgın təməfən kəm Mosis. Kəni nətəm Isrel, nətəmimi nətəm kəmosos Lou, Uhgın otakil rəhalah noliän təräh min e nəghatien rəha Lou, kəni məfən nalpinian rəhalah lan. ¹³ Tol lanəha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm kautətu Lou iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın, mətəu nətəmimi nətəm kautol nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhgın otəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin. ¹⁴ Niyəhrinian, Nanihluə min kəməsotian Lou rəha Mosis. Mətəu nian min nəuvein, kəutohtəu-pən əmə rəhalah nəteligian məutol nati iətəm tərhuahru, tərmen-əhmen əmə e inəha Lou tətəni. Inu tətəgətun məmə lou kəti əha ikin e nikilah, kəni ilah kotəhrun nati əhruahru, mine nati iətəm in təsəhruahruian, nati əpnəpin ilah kəməsotian Lou rəha Mosis. ¹⁵ Ilah kotəhrun məmə niyəti Lou əha ikin rəha Uhgın e nikilah mətəu-inu nian nəuvein, ilah kautol təuvir, kəni nikilah tətəhti məmə, “noliän u təuvir.” Kəni nian tətəp, kautol noliän təräh, kəni nikilah tətəhti məmə, “noliän u təräh.”

¹⁶ Əuəh, nian kəti otəpanuva yəhrin iətəm Uhgın otəni məmə Iesu Kristo otakil muh mələhu nəghatien rəha nətəmimi rəfin o noliän min iətəm nətəmimi kotəhrun nəruhiən, mine noliän min mine nəteligian onəuən min. Iətəni nəghatien u kəm nətəmimi nian iətəni pətigəm nanusian təuvir.

Nətəm Isrel mine Lou rəha Mosis

¹⁷ Mətəu pəh iəkəghati kəm təmah nətəm Isrel. Nautəni məmə itəmäh nətəm Isrel məutəfəri lan, kəni məutəghəl-pən e Lou məmə in suaru rəha Uhgın o nosmiəgəhian itəmäh lan, kəni məutəghati əuvsən məmə itəmäh əmə nəkotəhrun Uhgın, kəni in tərhun min əmə itəmäh. ¹⁸ Kəni nautəni məmə nəkotəhrun rəkis nati nak iətəm Uhgın tolkeikei, kəni itəmäh nəkotəhrun suaru iətəm tərhuahru vivi mətəu-inu Lou təməgətun itəmäh lan. ¹⁹ Itəmäh nautəni pik məmə nautit nətəmi nəhmtiləh təpis, kəni itəmäh nəutasieğəpin suaru rəha nətəmimi kəutəliuək tapinəpu ikin, ²⁰ kəni məutəgətun nanməli min mine kəlkələh min.† Nautəni lanəha mətəu-inu itəmäh nautos Lou iətəm nəhrunian mine niyəhrinian rəfin kəutəgə lan.

^{2:1} Mat 7:1-2; Jon 8:7 † ^{2:1} Fes min u e 2:1-3:8, Pol tətəghati əhruahru kəm nətəm Isrel. Tətəghati e noliän rəhalah iətəm nikilah tətəhti məmə kotəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu ilah nətəm Isrel, kəni kəutohtəu-pən Lou rəha Mosis. Kəni nəteligian rəhalah məmə inu əmə tərmen məmə tatol ilah kotəhruahru. ^{2:4} Efəs 1:7; 2Pitə 3:15 ^{2:6} Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 16:27; 2Kor 5:10 ^{2:7} Rom 8:17-18 ^{2:8} 2Fəs 1:8 ^{2:14} Uək 10:35 ‡ ^{2:20} Nian Pol tətəni “nətəmi nəhmtiləh təpis,” mine “nanməli min,” mine “kəlkələh min,” in tətəghati e Nanihluə min iətəm nətəm Isrel kəutəni məmə ilah kautol noliän min əha. ^{2:20} 2Tim 3:5

²¹ Təuvir əmə nəutəgətun nətəmimi pisin pisin min. ?Mətəu təhro nəsutəgətun aruiən itəmah? Itəmah nəutəgətun məmə nətəmimi okəsotakləhian. ?Mətəu təhro nəutakləh? ²² Itəmah nəutəgətun məmə okəsakləhian e pətan. ?Mətəu təhro itəmah nəutakləh e pətan? Nautəmaki e narmi nati min kəmətəi e nigı. ?Mətəu təhro nəutakləh e natimnati e niməfaki rəha narmi nati min? ²³ Nəutəghati əfəri e Lou. ?Mətəu təhro nəutatgəhli Lou məutərəkin nərği Uhgın? ²⁴ Inu təhmen e Lou Rəha Uhgın iətam tətəni məmə, “!Nətəm Isrel! Nanihluə min kəutəni rah nərği Uhgın o noliən tərəh rəhatəmah.”

²⁵ Noliən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm Isrel in nati təuvir, mətəu in otəuvir əmə nəmə nətitəu=pən Lou iətam Uhgın təməfən kəm Mosis. Mətəu nəmə nəutatgəhli Lou, kəni təhmen əmə məmə kəsəhgi-pəniən itəmah. ²⁶ Nəmə İanihluə kəti u kəsəhgi-pəniən, mətəu tatitəu=pən Lou, Uhgın otəruh suah kəha məmə kinəhgi=pən rəkis, inəha in rəhan iətamimi. ²⁷ Kəni nətəmimi nətəm kəsəhgi-pəniən ilah e nipətılah, mətəu kautohtəu=pən Lou, ilah okotakil motuh motələhu nəghatiən rəhatəmah mətəu-inu, nati əpnəpin nəmotos pau Lou iətam kəmətəi, kəni kəməhgi=pən itəmah, mətəu nəutəhti Lou.

²⁸ Nəmə iətəmi kəti təmöl noliən rəha nətəm Isrel, təsoliən məmə in təmuva iətam Isrel pəhriən. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, səniəmə nati kəti rəha nipətin. ²⁹ Mətəu iətəmi kəti u in iətam Isrel pəhriən, in iətam Isrel e nikin. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, in nati kəti rəha niki iətamimi iətam Narmin əmə Rəha Uhgın tatol, mətəu Lou təsoliən. Kəni səniəmə nətəmimi nətəm kəutəfəri nərği iətəmi əha, mətəu Uhgın əmə təfəri nərğın.

3

Nian rəfin Uhgın tatol rəhan nəghatiən

¹ Kəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Nəmə nipəti nəhgi-pəniən suah kəti e noliən rəha nətəm Isrel, in səniəmə nati kəti rəha nipətin, kəni təhro nəutəni məmə nəhgi-pəniən u in nati ağın kəti? ?Kəni o nati nak in nati təuvir kəti məmə suah kəti in iətam Isrel?” ² !Kəni iəu iəkəni məmə okəmə suah kəti in iətam Isrel, in nati təuvir ağın e noliən min rəfin! Nati tətəupən, Uhgın təmələhu=pən e nəhlmilah, nəghatiən əhruahru rəhan. ³ In nipəhriənən məmə ilah nəuvein kəsotoliən nəghatiən rəha Uhgın. Mətəu noliən rəhalah təsoliən məmə Uhgın otəsoliən rəhan nəghatiən. ⁴ !Kəpə! Nati əpnəpin nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəuteiuə, mətəu Uhgın təseiuəiən. Təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgın, tətəghati e Uhgın mətəni min lanu məmə,

“Nian nəkəghati, nəghatiən rəham otəgətun məmə ik nəkəhruahru.

Nian nətəmimi okotakil rəham noliən min, motəni məmə nəmol noliən tərəh min, mətəu ik onəköl win e nəghatiən rəhalah.”

⁵ Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni e nətəligiən rəha iətamimi əmə tol lanko lanu məmə, “Nətəmimi kəuteruh məmə kitah kəutol təfəgə tərəh min, kəni uərisig māuteruh məmə Uhgın in təhruahru ağın. Tol lanu lan, təfəgə tərəh min rəhatəh tətəgətun nəhruahru iən rəha Uhgın, kəni in nati təuvir məmə nətəmimi kəuteruh nəhruahru iən rəha Uhgın. Tol lanu, təsəhmen iən məmə Uhgın otakil itəmah mol nalpiniən kəm timah o təfəgə tərəh min rəhatimah mətəu-inu təfəgə tərəh min rəhatimah kəutəgətun rəhan nəhruahru iən.” ⁶ !Ei, kəpə, nətəligiən u tol lanu in rəha iətamimi əmə, səniəmə rəha Uhgın. Kəni nətəligiən əha in neiuəiən! ?Nəmə nətəligiən əha in nipəhriən iən, kəni Uhgın otəhro min lanu makil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, (kəni kitah kotəhruən məmə in otol)?

⁷ Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Nəmə iəkeiuə, kəni rəhak neiuəiən otəgətun məmə Uhgın tətəni əmə nipəhriən iən, kəni nətəmimi kəutəni-vivi in ohni, kəni təhro lanu Uhgın otakil muh mələhu nəghatiən rəhak məmə iəmol təfəgə tərəh?” ⁸ Mətəu iəu iətəni məmə, nəmə kotohtəu=pən nətəligiən alməli min lanəha, nətəmimi kotəhruən nəniən məmə, “Pəh kotol noliən tərəh min məmə rəhatəh min noliən tərəh min okotəuə e nəuəiriən.” Mətəu nəghatiən u tərəh. Nipəhriən iən, nətəmimi nəuvein kəutəni rah nərğək məuteiuə məmə iəu iətgəhəti mətitəu=pən nətəligiən alməli min lanəha. Uhgın otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah, kəni rəhan nəghatiən əha in təhruahru əmə.

Iətəmi kəti tika in təhruahru vivi ağın

⁹ ?Kəni təhro? ?Kitah okotəni məmə nak əha rəueiu?* ?Nikitəmah təhti məmə Uhgın otol təuvir kəm nətəm Isrel məpirəkis Nanihluə min? !Kəpə! İəməni rəkis məmə nəsanəniən rəha

təfagə tərəh tətərməniḡ e nətəmimi rəfin, nətəm Isrel mine Nanihluə min. ¹⁰ Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə,

“Iətəmi kəti tikə iətəm təhruahru, kətiəh agin mine uəha tikə;

¹¹ Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun,

iətəmi kəti tikə iətəm tətəsal e Uhgīn.

¹² Nətəmimi min rəfin agin kəmotəuhlin nəmtahləh o Uhgīn,

iləh kəsotəhruiniən nolian nati kəti o nolian nəuia Uhgīn,

iətəmi kəti tikə iətəm in tatol nəuviriən, kətiəh agin mine uəha tikə.”

¹³ “Nəghatiən rəhaləh təhmen e nəpieniən rəha suvət iətəm təməuag,

Narmiləh tərīauəh e neiuəiən.”

“Poesin rəha sineik tatsipən e nohliləh.”

¹⁴ “Nohliləh tərīauəh e nəuiəkəniən mine nəghatiən arfu.”

¹⁵ “Kəutaiu uəhai əmə o nohamuiən itəmi;

¹⁶ ikin min rəfin kəutəhuvən=pən ikin, kəutərəkin natimnati, kəni mautil nətəmimi kəutətəu tərəh,

¹⁷ kəni iləh kotərru agin suaru rəha nəməlinuəiən.”

¹⁸ “Iləh kəsotəḡiniən e Uhgīn, kəni nisiəiən rəhan tikə agin e nətəliḡiən rəhaləh.”

¹⁹ Kitəh kotəhrun məmə natimnati min rəfin iətəm Lou tətəni, in rəha nətəmi min u Uhgīn təməfən Lou kəm lah. Tol lanəha məmə iətəmi kəti tikə təhrun nuhalpiniən nəghatiən iətəm Uhgīn otəni. Kəni nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nətəm Isrel mine Nanihluə min, okotəkəikēi motəhtul aupən e nəhmti Uhgīn məmə in otakil muh mələhu nəghatiən rəhaləh.

²⁰ Tol lanəha, iətəmimi tikə agin iətəm Uhgīn otəni pətḡəgəm məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in təmītəu=pən Lou. Kəpə, mətəu e Lou, kitəh rəfin kotəhrun məmə kitəh nol təfagə tərəh.

Nəhruahruəiən e nəhmti Uhgīn tətəuə e nəhatətəiən əmə

²¹ Mətəu rəueiu, Uhgīn tinol pətḡəgəm rəkis rəhan suaru məmə nətəmimi okəhuva motəhruahru e nəhmtin. Suaru əha səniəmə inu okotohtəu=pən Lou. Mətəu nəghatiən min e Lou, mine nəghatiən rəha iəni min aupən, kəutəḡhati e suaru pisin əha rəha Uhgīn.

²² Uhgīn tatol iətəmi kəti tətəhruahru e nəhmtin nian tətəhatətə e Iesu Kristo. Kəni Uhgīn otol kəm nətəmimi min rəfin nətəm kəutəhatətə lan. Nətəmimi min rəfin kotəhmen-əhmen əmə, ²³ mətəu-inu nətəmimi rəfin kəmotol təfagə tərəh kəni motəmkarəpən e suaru rəha nəhruahruəiən rəha Uhgīn iətəm təuiv məhəḡəhəḡ, ²⁴ kəni e nəuviriən rəhan, Uhgīn tətəni əmə məmə iləh rəfin nətəm kəmotəhatətə lan, iləh kotəhruahru əmə e nəhmtin, məhuva nətəmimi rəhan, təhmen e nəlpəkəuiən rəhan. Iləh kəsotətəouəiən nati kəti məsotolian nati kəti məmə okəhuva lanəha, mətəu Kristo Iesu təmətəu suaru rəhaləh, mitis iləh e təfagə tərəh min rəhaləh e nimisiən rəhan.

²⁵ Uhgīn təmahlī=pa Kristo məmə in sakrifais iətəm təmos nəlpiniən mine niəməha rəhan o təfagə tərəh min, nian nira Kristo təmāiu. Kəni Uhgīn təmāfəl təfagə tərəh min rəha nətəmimi nian nətəmimi kotəhatətə məmə Kristo təmimis o lah. Uhgīn təmōl suaru əha məmə otəḡəḡun məmə rəhan nolian in təhruahru agin, mətəu-inu e nətəliḡiən əfəməh rəhan, in təsoliən nəlpiniən o təfagə tərəh min iətəm nətəmimi kəmotol aupən. ²⁶ Təmōl lanəha məmə otəḡəḡun rəueiu məmə nolian rəhan in təhruahru. In təməsəlu əməiən e təfagə tərəh min, mətəu təmahlī=pa Iesu məmə in otos nəlpiniən o təfagə tərəh min. Kəni Uhgīn aru əmə tətəni məmə nətəmimi nətəm kotəhatətə e Iesu, iləh okotəhruahru e nəhmtin.

²⁷ ? Tol lanəha, iətəmimi kəti təhrun nəghati əuvsəniən o nati kəti iətəm təmōl, məmə in təhruahru e nəhmti Uhgīn, uə kəpə? Kəpə, nati tikə. ?Kəni iətəmimi təruru nəghati əuvsəniən o nak? Mətəu-inu iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nitəu-pəniən Lou məmə tuva məhruahru e nəhmti Uhgīn. Uhgīn tatol iətəmimi təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən əmə rəhan. ²⁸ Tol lanəha mətəu-inu kitəh kəutəskəlīm əskasik nətəliḡiən məmə iətəmimi tətəhruahru e nəhmti Uhgīn e rəhan nəhatətəiən, mətəu səniəmə e nitəu-pəniən Lou.

²⁹ Uhgīn, in səniəmə Uhgīn rəha nətəm Isrel əmə. In Uhgīn min rəha Nanihluə min, ³⁰ mətəu-inu Uhgīn kətiəh əmə, iətəm in otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtin e suaru kətiəh əmə, inu nəhatətəiən rəhaləh. Təhmen-əhmen əmə o nətəm Isrel mine Nanihluə min. ³¹ ? Təhro əha rəueiu e Lou əha? ?Nəhatətəiən əha tatol Lou əha in nati əpnəpin? !Kəpə! Mətəu nian kəutəhatətə əmə e Uhgīn, kəni e nolian əha, kəutohtəu=pən əhruahru suaru pəhriən rəha Lou.

4

Uhgin tæmol Epraham tæruahru e næhmtin e næhatatæian

¹ Epraham in næukæti næuanilæuis min ræha Isrel aupæn.* Otælig-to e nati Epraham tæmeruh mæmæ in suaru ræha næruahruian e næhmti Uhgin. ²⁻³ Nauæuæ Ræha Uhgin tæni mæmæ, “Epraham tæmæhatætæ e Uhgin, kæni Uhgin tæmæni mæmæ Epraham in tæruahru e næhmtin e næhatatæian ræhan.” Tol lanæha, Uhgin tæmol Epraham tæruahru e næhmtin, mætæu sæniæmæ e suaru ræha nolian tæuvir min ræha Epraham. Næmæ nolian tæuvir min in suaru ræha næruahruian, kæni Epraham tæhrun nagæt æfærian ohni. Mætæu e næhmti Uhgin, ko Epraham tæsfærian ohni. Mætæu e næhmti Uhgin, ko Epraham tæsfærian o nati kæti.

⁴ Nian iætæmimi kæti tatol uæk o nætæouian, kæni ræhan iærmænig tæsænian mæmæ ræhan nætæouian in neanian kæti kæm in, mætæu iærmænig tækeikei mæfan nætæouian o ræhan uæk.

⁵ Mætæu kitah kæsotolian uæk mæmæ okæhuva motæruahru e næhmti Uhgin. Kitah kotæhatætæ æmæ e Uhgin, kæni in tatol mæmæ kitah kæhuva motæruahru e ræhatah næhatatæian. Uhgin pisin æmæ in tatol nætæmimi min u kotarah kætæhuva mætæruahru e næhmtin. ⁶ Tefit in min tæmæghati e nati u nian in tæmæni pætigæm mæmæ næuvirian pæhrian tatuvæn o iætæmimi iætæm Uhgin tæni mæmæ in tæruahru e næhmtin, mætæu sæniæmæ e nolian tæuvir iætæm iætæmi u tæmol. In tæmæni mæmæ,

⁷ “Næuvirian pæhrian tatuvæn o nætæmimi u Uhgin tæmafæl ræhalah nolian tærah, kæni in tæmalu e ræhalah tæfagæ tærah.

⁸ Næuvirian pæhrian tatuvæn o iætæmi u Iærmænig tæsakælimian e nikin ræhan tæfagæ tærah.”

⁹ Intæh. Kitah kætæmotæghati e nolian tæuvir min, kæni ræueiu kotæghati e næghi-pænian.

? Nikitæmah tæhti mæmæ næuvirian pæhrian æha in ræha nætæmi æmæ u kæmæhgi-pæn ilah, nætæm Isrel, uæ næuvirian pæhrian æha, in min ræha nætæmi kæsæhgi-pænian ilah, Nanihluæ min? Æuæh, ræha Nanihluæ min. Iætæmæni mæmæ, Uhgin tæmæni mæmæ Epraham in tæruahru e næhmtin mætæu-inu e ræhan næhatatæian.

¹⁰ ? Kæni mætæu Uhgin tæmæni e nian pæhrupæn mæmæ Epraham in tæruahru, nian kinæhgi-pæn rækis uæ nian kæsæhgi-pæn æhanæhian? Uhgin tæmaupæn mæni lanæha, uærisig kæpanæhgi-pæn.

¹¹ ? Kæni tæmæhgi-pæn Epraham o nak? In næmtatæian æmæ iætæm tæmægætun pæhrian mæmæ in tinæruahru rækis e næhmti Uhgin e ræhan næhatatæian. Tinæruahru rækis, kæni uærisig kæmanæhgi-pæn.

Kæni tol lanæha, in tatæ ræha nætæmimi ræfin nætæm kæsæhgi-pænian ilah, mætæu kætæhatætæ e Uhgin, kæni in tæni mæmæ ilah kotæruahru e næhmtin e næhatatæian ræhalah. ¹² Kæni in tatæ ræha nætæmimi næuvein min, ilah nætæm kæmæhgi-pæn ilah, inu nætæm Isrel. Mætæu in sæniæmæ ræhalah tatæ mætæu-inu kæmæhgi-pæn ilah, mætæu in ræhalah tatæ mætæu-inu ilah min kautæhtæu-pæn suaru ræha næhatatæian. Aupæn ikin, ræhalah tatæ Epraham tæmitæu-pæn suaru u nian kæsæhgi-pæn æhanæhian.

¹³ Uhgin tæmol næniæskasikian kæm Epraham mine ræhan min næuanilæuis min mæmæ niftæni otuva ræhan o nian kæti. Mætæu Lou sæniæmæ suaru iætæm næniæskasikian o otuva mol nipehrianian lan. In otuva mol nipehrianian e næruahruian iætæm tæmsipæn e suaru ræha næhatatæian. ¹⁴ Tol lanæha mætæu-inu næmæ næniæskasikian u tætuva matol nipehrianian o nætæmimi nætæm kætætaræriæ æmæ e Lou, kæni nikilah tæhti mæmæ ilah kotæruahru lan, kæni suaru ræha næhatatæian in nati ærnapin æmæ, kæni næniæskasikian tol nati ærnapin æmæ lan. ¹⁵ Mætæu næghatæn u, in nipehrianian: Lou tæni mæmæ nalpinian mine niæmæha ræha Uhgin tætuva o nætæmimi nætæm kætætgæhli Lou, kæni ikin min ræfin Lou æha ikin, nætæmimi kætætgæhli. Tol lanæha, nollian ræha nitæu-pænian Lou ræha nætæm Isrel tatiuvi-pa nalpinian mine niæmæha ræha Uhgin, kæni tæsolian mæmæ næniæskasikian otuva mol nipehrianian.

¹⁶ Tol lanæha, næniæskasikian tætuva matol nipehrianian e næmiæghæian ræhatah e suaru ræha næhatatæian mæmæ næniæskasikian otuva e næuvirian iætæm Uhgin tætuati lan kæm tah, kæni kitah kotæhrun pæhrian mæmæ ræhan næniæskasikian in ræha næuanilæuis min ræfin ræha Epraham†, sæniæmæ ræha nætæmi min æmæ u nætæm Uhgin tæmfæf Lou kæm lah, mætæu ræha nætæmimi min u, ilah min nætæm kautæhtæu-pæn suaru ræha næhatatæian ræha Epraham. In ræhatah æræfin tatæ. ¹⁷ Tæhmen e Nauæuæ Ræha Uhgin iætæm tæni mæmæ, “Iæmol ik nækuva tipi nætæmimi tæpat.” E næhmti Uhgin, Epraham in ræhatah tatæ. In tæmæhatætæ e Uhgin iætæm tætfæf næmiæghæian kæm nætæm kæmohmis, kæni in tæhrun nolian natimnati e nati ægin tikæ.

* **4:1** E japtæ u, Pol tæmækeikei mætæghati kæm nætæm Isrel mæmæ nolian ræha Uhgin o nolian nætæmimi kætæhuva mætæruahru e næhmtin e næhatatæian, mætæu kæsænian mæmæ e natimnati min iætæm ilah kautol. Uhgin tæmfæri iætæmimi ægin mil keiu, Epraham mine Tefit. Uhgin tæmol ilau kuæruahru e næhatatæian ræhalau. **4:2-3** Jen 15:6; Kæl 3:6 **4:2-3** 1Kor 1:31 **4:8** Sam 32:1-2 **4:11** Jen 17:10-11 **4:13** Jen 17:4-6; 22:17-18; Kæl 3:29 **4:14** Kæl 3:18 **4:15** Rom 3:20; 5:13 † **4:16** Inu nætæm Isrel mine Nanihluæ min u nætæm kautæhtæu-pæn suaru ræha næhatatæian. **4:16** Kæl 3:7 **4:17** Jen 17:5 **4:17** Jon 5:21

¹⁸ Uhgín tæmæniækis kəm Epraham mæmæ in otuva tatê ræha nœuanilœuis min tæpæt, kœni namipin min okotepæt motapirækis. Kœni Epraham tæmœlœhu=pæn ræhan nœtaligian tæskasik e Uhgín mœhatætê iækis lan mæmæ nœghatian ræhan, in nipœhriænian, nati œpnæpin in tiækis agin mæmæ nœniæskasikian otuva mol nipœhriænian. ¹⁹ Nœhatætœian ræhan tæseiuaiuiæn, nati œpnæpin in tœhrun mæmæ nipætïn tinauæhli minœhmen œmæ o nimisian mœtœu-inu ræhan nu iuækir o uan-hærriit, kœni tœhrun mæmæ Seræ tinapirækis ikin katemæk ikin kœni ko tæsemækian.

²⁰ Epraham ræhan nœhatætœian tæmœsauit-œuitien e nœniæskasikian ræha Uhgín. Nipœhriænian, ræhan nœhatætœian tæmeviæ muva mœskasik tœhmin min, kœni mœtæfæn nœni-vivien kəm Uhgín. ²¹ In tæmœhrun vivi e nikin mæmæ Uhgín tatos nœsanænian o nolien ræhan nœniæskasikian tuva mol nipœhriænian. ²² O nati œha inœha, “Uhgín tæmæni mæmæ Epraham in tœhruahru e nœhmtin e nœhatætœian ræhan.” ²³ Nœghatian u iætœm tœtœni mæmæ, “Uhgín tæmæni mæmæ Epraham in tœhruahru e nœhmtin,” kœmœsœtœian mæmæ ræha Epraham pisin œmæ, ²⁴ mœtœu kœmœtei min mæmæ ræhatah, iætœm Uhgín otœni mæmæ kitah okotœhruahru e nœhmtin, kitah nœtœm kœutœhatœtœ lan, inu Uhgín u tœmosmiægœh Iesu Iœrmænig ræhatah e nimisian. ²⁵ Kœmegæhan=pa e Iesu tuva mimis o tœfagœ tœrah min ræhatah, kœni Uhgín tœmol in tœmiægœh min e nimisian mæmæ in otol suaru mæmæ kitah okotœhruahru e nœhmtin.

5

Nœmalinuian mine nagianian

¹ Tol lanœha, Uhgín tæmæni mæmæ kitah kotœhruahru e nœhmtin e nœhatætœian, mœtœu-inu kitah kœutœhatœtê e nati u Iesu Kristo tœmol o tah. Kœni rœœueiu, kitah Uhgín kœutatig e nœmalinuian. ² Kitah kœœautœhatœtê e Iesu Kristo, kœni in tœmos itah kœhuva e nœhmti Uhgín mæmæ okotos nœuvirien iætœm Uhgín tæmœtuati lan kœm tah. Kœni nœuvirien œha, kœutatig lanœha rœœueiu. Kœni kitah kotægian mœtœu-inu kitah kotœhrun vivi inu mæmæ okotos nepœtian œhagœhag ræha Uhgín. ³ Kœni nati kœti min, kitah kœutægian œmæ nian kœutatig e nian œskasik min mœtœu-inu, kitah kotœhrun mæmæ nian œskasik min kœutasiru e tah mæmæ okotœhtul œskasik e nœrahian. ⁴ Kœni nian kœutœhtul œskasik, Uhgín, nikin tagian o tah. Kœni nian kotœhrun mæmæ Uhgín nikin tagian o tah, kœni kitah kotœlœhu=pæn ræhatah nœtaligian tæskasik e Uhgín. ⁵ Kœni natimnati iætœm kautœlœhu=pæn ræhatah nœtaligian tæskasik e Uhgín ohni, kotœhrun mæmæ okœhuva motol nipœhriænian mœtœu-inu, in tœmœfa Nœrmin Ræhan kœm tah, kœni Nœrmin tœtœfa nolkeikeian ræha Uhgín tœriaueh e nikitah.

⁶ Kœni aupæn, ræhatah nœsanænian tœmatikœ œhanœh o nosmiægœh aruiæn itah, mœtœu e nian œhruahru iætœm Uhgín tæmæni, kœni Kristo tœmimis o nosmiægœhian itah nœtœm kotœrah u kœsotisian Uhgín. ⁷ E rœhæk nœtaligian, in nati tiækis agin mæmæ iætœmi kœti otegæhan mæmæ in otimis o iætœmi kœti min nati œpnæpin ræhan nolien tœhruahru. Mœtœu nœmæ tœhro iætœmi kœti otimis o iætœmi kœti min iætœm ræhan nolien tœuvir agin o nœtœmimi. ⁸ Mœtœu Uhgín tæmægœtun ræhan nolkeikeian asoli kœm tah e nolien u mæmæ, nian kitah nœtœmi kœmautol œhanœh tæfagœ tœrah, kœni Kristo timis o tah.

⁹ Tol lanœha, Uhgín tœmol itah kotœhruahru e nœhmtin e nira Kristo iætœm tœmai u nian tœmimis o tah. Kœni mœtœu-inu nati u in nipœhriænian, kitah kotœhrun vivi mæmæ Kristo otosmiægœh itah e niœmœha mine nœlpinien ræha Uhgín e naunun nian. ¹⁰ Nian kœmautol tikimir kitah Uhgín, mœtœu in tœmol itah kœhuva rœhn-niœli min mœtœu-inu Nœtin tœmimis. Kœni mœtœu-inu tœmol itah kœhuva rœhn-niœli min, nati kœti iætœm tapirækis inu mæmæ kitah kotœhrun vivi mæmæ Uhgín otosmiægœh itah e nœlpinien mine niœmœha ræhan, mœtœu-inu Kristo tœtæmiægœh. ¹¹ Kœni nati kœti min, nikitah tagian mæmæ kœmœhuva kœtiœh kitah Uhgín e Iœrmænig ræhatah Iesu Kristo, iætœm Uhgín tœmiuvi=pa itah lan kœhuva rœhn-niœli min.

Atœm tœmiuvipa nimisian, kœni Kristo tœmos nœmiægœhian

¹² Aupæn agin, suah u Atœm, tœmol tœfagœ tœrah, kœni tol lanœha, iætœmi kœtiœh œmæ u tœmos tœfagœ tœrah muva e nœhue niftœni. Kœni tœfagœ tœrah tœmœlœs nimisian muva ikin. Kœni tol lanœha, nœtœmimi ræfin okotœkeikei mohmis mœtœu-inu ilah ræfin kautol tœfagœ tœrah. ¹³ Nipœhriænian, nœtœmimi kœmotol tœfagœ tœrah uarisig Uhgín tœmanœfa Lou. Uhgín in tœmœskilien ræhalah nolien mæmæ tœrah, kœni mœsœtei rækis-pœniæn mæmæ ræhalah kœti tœfagœ, mœtœu-inu e nian œha lou tikœ œhanœh mæmæ okotatgæhli. ¹⁴ Mœtœu nati œpnæpin Uhgín tæmœsœtei rækisian tœfagœ tœrah min ræhalah, nœtœmimi nœtœm kœutatig e nian ræha Atœm mœtœuarus=pa Mosis, ilah ræfin kœmohmis. Œuœh, nati œpnæpin nœtœmi min œha kœmœsotolien

təfagə tərəh təhmen e təfagə tərəh rəha Atəm iətəm təməhti nəghatiən pəhriən rəha Uhgın, mətəu ilah rəfin kəmoħmıs.*

E noliən min nəuvein, Atəm in təhmen e Kristo iətəm təmuərisig lan, mətəu-inu nati nak iətəm Atəm təmol, tatuvən o nətəmimi rəfin, təhmen=pən əmə məmə nati nak Kristo təmol tatuvən o nətəmimi rəfin. ¹⁵ Mətəu nati nak Uhgın təməfa tol pisin agin e təfagə tərəh rəha Atəm. Təfagə tərəh rəha suah kətiəh əmə u, Atəm, təmiuvi=pa nimisiən o nətəmimi təpət, kəni inu in nati asoli. Mətəu nati asoli tapirəkis, in nəuviriən asoli rəha Uhgın iətəm in təmean pik kəm nimənin nətəmimi təpət lan o nafəliən təfagə tərəh rəhalah, kəni nati əha təmuva e nəuviriən rəha iətəmi kətiəh əmə u, Iesu Kristo.

¹⁶ İəkəni min məmə, nəuviriən asoli rəha Uhgın iətəm in təmətuati lan kəm nətəmimi, in tol pisin agin e nəua təfagə tərəh rəha iətəmi kətiəh əmə əha. Suah u təmol təfagə tərəh kətiəh əmə, kəni Uhgın təmakil muh mələhu nəghatiən lan məmə nətəmimi rəfin otəkeikei motos nalpiniən o rəhalah təfagə tərəh min. Mətəu uərisig, nati əpnəpin nətəmimi təpət kəmautol təfagə tərəh təpət, apən muvən mətuərus rəueiu, kəni Uhgın təməfa nati təuvir agin kəm tah, kəni təmol məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatah nalpiniən tikə. ¹⁷ Nipəhriənliən məmə təfagə tərəh rəha iətəmi kətiəh əmə, Atəm, təmol nimisiən tətərməniğ e nətəmimi rəfin, kəni inu nati asoli. Mətəu nati asoli kəti min tapirəkis məmə, nati iətəmi kətiəh əmə təmol, inu Iesu Kristo. Nətəmimi rəfin nətəm kautos nəuviriən rəha Uhgın iətəm in təmətuati əpnəpin əmə lan kəm lah, kəni motəhatə məmə Uhgın tatol ilah kəutəhruahru e nəhmtin, ilah okotos nəmiəğəhiən itulin. Kəni ilah Kristo, okotərməniğ e natimnati rəfin.

¹⁸ Əuah, təfagə tərəh kətiəh əmə rəha Atəm təmol məmə Uhgın təmakil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi rəfin məmə okotəkeikei motos nalpiniən. Kəni e noliən əhmen-əhmen əmə, nati əhruahru kətiəh əmə rəha Kristo təmol suaru məmə nətəmimi kotəhrun məhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Kəni nəhruahruən əha, tatol məmə nətəmimi rəfin kotəhrun nosiən nəmiəğəhiən itulin. ¹⁹ Nətəmimi təpət kəməhuva nol təfagə tərəh min mətəu-inu iətəmi əha Atəm *təməhti* nəuia Uhgın. Mətəu nətəmimi təpət okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu iətəmi kəti min, Kristo, *təmol* nəuia Uhgın.

²⁰ Uhgın təməfa Lou məmə təfagə tərəh otuva mol iahgin, kəni məmə nətəmimi okotəhrun noliən tərəh min rəhalah. Mətəu nian təfagə tərəh təmuva mol iahgin, nəuviriən iətəm Uhgın təmətuati əpnəpin əmə lan təmuva iahgin təhmən min məpirəkis, ²¹ məmə nəuviriən otəri məpirəkis təfagə tərəh min. Təfagə tərəh təmətərməniğ e nətəmimi rəfin matiuvi=pa nimisiən e lah. Mətəu rəueiu nəuviriən iətəm Uhgın təmətuati lan kəm tah otərməniğ, kəni nəuviriən əha otol məmə nətəmimi okotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni motos nəmiəğəhiən itulin e Iesu Kristo rəhatah İərməniğ.

6

Nəsanəniən rəha təfagə tərəh ko təsəlis-ərainiən itah

¹ ?Kəni tol lanəha o nati əha, kitah okotəhriən? Nətəmimi nəuvein okotəni məmə, “Təuvir məmə okotəkeikei əmə e noliən təfagə tərəh mətəu-inu Uhgın otəfa rəhan nəuviriən təpət min kəm tah lan.” ?Mətəu kitah okotəni nəghatiən təhmen e nati u? * ² !Kəpə, təsəhruahruən! Nian təfagə tərəh tətalkut məmə otiuvi=pən itah tərəh ikin, kəni nikitah təkeikei məhti məmə, təhmen əmə məmə kəmoħmıs rəkis lan e təfagə tərəh, kəni ko kəsotolliən nəuiən rəueiu. ³ Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kəmol bəptais e tah, kəni bəptais əha tətəğətun məmə kitah kəməhuva kətiəh kitah Kristo. Kəni nian Kristo təmimis, təhmen əmə məmə kitah kəmoħmıs kitah min, u nipətin təni məmə nəmiəğəhiən rəhatah e noliən təfagə tərəh, in təmimis. ⁴ Tol lanəha, nian kəmol bəptais e tah, in təhmen məmə kəmoħmıs, kəni kitənim itah kitah Kristo. Kəni Uhgın Tatə təmosmiəğəh Kristo e nimisiən e nəsanəniən asoli rəhan. Kəni təhmen-əhmen əmə məmə Kristo təmiəğəh min, kitah kotəhrun niəu-pəniən suaru rəha nəmiəğəhiən vi.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, kəməhuva kətiəh kitah min e nimisiən rəhan, kəni okəhuva min kətiəh kitah min e noliən iətəm Uhgın təmosmiəğəh in lan e nimisiən. ⁶ Kitah kotəhrun məmə nian kəməhti=pən Kristo e nigı kəməluu, kəməhti=pən ilah rəhatah nəmiəğəhiən rəha noliən əuas min məmə, otərəkin noliən əuas rəhatah iətəm tolkeikei pik təfagə tərəh, rəhatah nəmiəğəhiən rəha noliən əuas əha təmimis. Kəni təmol məmə təfagə tərəh otəsərməniğ

* **5:14** Təfagə rəha Atəm in nəhtiən nəghatiən əhruahru pəhriən rəha Uhgın. Uərisig, nətəmimi kəmol təfagə tərəh, mətəu Uhgın təməsəğəti əhruahruən kəm lah təhmen e Atəm. **5:14** Jen 3 **5:18** 1Kor 15:22 **5:19** Aes 53:11

5:21 Rom 6:23 * **6:1** Inu in nati asoli kəti u nətəm İsrəl kəsotolkeikeiən e nəghatiən rəha Pol. In tətəni məmə Uhgın in tətosmiəğəh iətəmimi e nolkeikeiən rəhan, mətəu sənəmə e natimnati təuvir min nətəmimi kəmol. İlah kəutəni məmə nəmə tol lanəha, kəni nətəmimi okotol əpnəpin əmə təfagə tərəh min! Konu, ilah kəutəni məmə nətəliğin rəha Pol təsəhruahruən. **6:3** Kal 3:27

minian e tah, ⁷ mätəu-inu iätəmimi iätəm tämimis, nəsanəniən rəha təfagə tərəh təsarməniğ minian lan.

⁸ Mätəu-inu kəmoħmis kitah Kristo, kəni tol lanəha, kotəhatətə məmə okotəmiəgəh kitah min rəueiu, mine nian iätəm təpanuva. ⁹ Kotəhatətə lanəha mätəu-inu kotəhrun məmə Uħgin təmosmiəgəh Kristo e nimisiən, kəni tol lanəha ko təsimis minian. Nimisiən təsarməniğ minian lan. ¹⁰ In tāmimis mau katiəh əmə, kəni e nimisiən rəhan təmos rəkis nəsanəniən rəfin rəha təfagə tərəh. Mätəu tətəmiəgəh rəueiu, kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in təməmiəgəh məmə otəfəri nərgi Uħgin.

¹¹ Kəni e nolian əhmen əmə əha, nikitəmah təkeikei məhti itəmah məmə nəmoħmis e təfagə tərəh. Təfagə tərəh, rəhan nəsanəniən tikə o niuvi-pəniən itəmah. Mätəu e nəmiəgəhiən rəhatəmah əha rəueiu, nikitəmah təkeikei məhti itəmah məmə nəutəmiəgəh e Uħgin mine nolian vi mätəu-inu nəmautol katiəh itəmah Kristo Iesu, kəni nolian vi əha otəfəri nərgi Uħgin.

¹² Tol lanəha, sotegəhaniən məmə təfagə tərəh tətarməniğ e nipətitəmah u nautos rəueiu iätəm otəpanimis nian kəti. Sotegəhaniən məmə onautol nəuia nətəliğin tərəh rəha nipətitəmah. ¹³ Kəni sotegəhan minian e nipətitəmah min məmə nautol təfagə tərəh lan. Mätəu otəgəhan=pən e nəmiəgəhiən rəhatəmah rəfin kəm Uħgin, mätəu-inu itəmah nətəmimi nətəm Uħgin təməmkirikis itəmah e nimisiən məmki=pən itəmah e nəmiəgəhiən. Kəni otəgəhan e nipətitəmah min məmə okotol nolian min iätəm kotəhruahru e nəħmti Uħgin. ¹⁴ Tol lanəha mätəu-inu, təfagə tərəh otəsarməniğin e təmah mätəu-inu, nəsotətiğ əhğəliən Lou iätəm təsasiruiən e təmah məmə nəsotəliən təfagə tərəh. Mätəu nəutətiğ əhğəl nəuviriən iätəm Uħgin tətətuati lan kəm təmah, kəni e nəuviriən əha, in otasiru e təmah məmə nəsotəliən təfagə tərəh.

Iol əhrui min rəha nolian əhruahru

¹⁵ ? Kəni rəueiu iətəni min məmə, kitah okotəhrəni? Nəmə iətəmi kəti otəni məmə, pəh okotol təfagə tərəh mätəu-inu, Lou təsarməniğin e tah, mätəu nəuviriən əmə rəha Uħgin iätəm tətətuati lan kəm tah tətarməniğ e tah. ! Kəpə, təsəhruahruiañ!† ¹⁶ Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nian nəutegəhan=pən e təmah kəm iətəmi kəti məmə nautol nəuiən, kəni itəmah rəhan nol əhrui min, kəni itəmah nol əhrui min rəha iətəmi u nautol nəuiən. Suaru keiu o nitəu-pəniən. E suaru kəti, nəutəhuva motəhmen e nol əhrui min rəha təfagə tərəh, kəni suaru u tatuvən o nimisiən. Kəni e suaru kəti min, nəutəhuva motəhmen e nol əhrui min rəha nolian nəuia Uħgin, kəni suaru u tatuvən o nəhruahruiañ e nəħmti Uħgin.

¹⁷ Kitah kəutəni-vivi Uħgin məmə nati ənpəni əpən nəmautol motəhmen e nol əhrui min rəha təfagə tərəh, mätəu uərisiğ, nəmotəuhlin itəmah məmə onəkotol e nikitəmah rəfin nəgətuniən iätəm iəmətəgətun itəmah lan. ¹⁸ Uħgin təmitis itəmah e təfagə tərəh, kəni təfagə tərəh, rəhan nəsanəniən tikə o narməniğin e təmah. Kəni nəməhuva motəhmen e nol əhrui min rəha nolian min iätəm kotəhruahru e nəħmti Uħgin.

¹⁹ Iətəghati e nətəliğin min iätəm nətəmimi kotəhrun, inu iol əhrui mine iətəmi asoli, mätəu-inu nətəliğin rəhatəmah təsəhmenian o nəhruniən natimnati rəha Uħgin. Əpən ikin, nəmotegəhan e nipətitəmah məmə ilah iol əhrui rəha nolian min iätəm tatol naulisiən əmə, mine iol əhrui rəha nərahian iätəm tətəri tətət. Mätəu rəueiu otəgəhan=pən e lah məmə ilah iol əhrui rəha nolian iätəm kotəhruahru, kəni nəkəhuva nətəmimi nətəm Uħgin təmələhu kalin rəkis məmə rəhan min.

²⁰ Nian itəmah nəmautol iol əhrui rəha təfagə tərəh, nolian iätəm təhruahru e nəħmti Uħgin təsarməniğin e təmah. ²¹ ? Nəuan nəuviriən nak nəmotos e nəmiəgəhiən rəhatəmah e nolian tərəh min iätəm nəutəulis ohni əha rəueiu? ! Nəuan nolian tərəh min əha, in nimisiən əmə! ²² Mätəu rəueiu, Uħgin təmitis itəmah e təfagə tərəh, kəni nəməhuva iol əhrui min rəhan, kəni nəuan nəuviriən iätəm nəutəhli, tatit itəmah məmə nəkəhuva nətəmimi rəha Uħgin e nikitəmah rəfin. Kəni uərisiğ lan, onautos nəmiəgəhiən itulin. ²³ Tol lanəha, mätəu-inu nətəouiən rəha təfagə tərəh in nimisiən, mätəu neaniən rəha Uħgin in nəmiəgəhiən itulin e Kristo Iesu rəhatah Iərməniğ, kəni Uħgin tətəan ərəfin nəmiəgəhiən itulin u e nikin əgiən.

7

Lou təsarməniğin e tah

¹ Piak min mine nəuviniğ min. Itəmah nəkotəhrun nolian rəha lou. Lou min kəutarməniğ e nətəmimi nian ilah kəutəmiəgəh əmə. ² Təhmen e nati u. Nəmə pətan kəti iätəm təmol marit, lou tətəni məmə in rəhan əmə əha Iərman nian in tətəmiəgəh. Mätəu nəmə Iərman əha timis, kəni lou rəha marit təsaskəlim minian pətan əha, kəni in təhrun nitəu=pən minian Iərman

pisin kəti. ³ Mətəu nəmə in tatitəu=pən iərman pisin kəti nian rəhan iərman tətəmiəgəh əhanəh, kətəni məmə in tətərəkīn rəhan iərman. Mətəu nəmə rəhan iərman tətəmiš, lou əha rəha marit təsaskəlīm minian pətan əha, kəni nati əpnəpīn tatitəu=pən iərman pisin, in tətərəkīnīan rəhan iərman aupən.

⁴ Piak min mine nəuvīnik min. E noliən əhmen-əhmen əmə, mətəu-inu ninotol kətīah itəmah Kristo, təhmen əmə məmə itəmah nəmohmīš itəmah min e nigī kamaluau. Kəni mətəu-inu nəmohmīš, Lou rəha Mosis təsaskəlīm minian itəmah əha rəueiu. Uhgīn tətītīs itəmah o nitəu-pəniən əhruahru natimnati rəfin agin e Lou məmə Uhgīn otosmiəgəh itəmah. Kəni itəmah nəkotəhmen=pən əmə e pətan kəti iətəm rəhan iərman in tətəmiš, kəni rəueiu in təsoliən marit, kəni in təhrun nitəu-pəniən iərman pisin. Rəhatəmah iərman aupən, in Lou. Mətəu rəueiu, itəmah nəutohtəu=pən iətəmi pisin u Kristo, iətəm Uhgīn tətəosmiəgəh e nimīšīən. Kəni nəutohtəu=pən in məmə nəkotəuə nəuan təuvir, iətəm in noliən təuvir min iətəm kəutīsīai Uhgīn.

⁵ Nian nətəlīgīən tərah rəha iətəmi* tətərməniğ e tah, nətəlīgīən tərah min rəhatah kəutiuvī=pən itah məmə okotol noliən tərah min e nipətītah. Kəni nian Lou tətəni məmə okəsotoliən noliən tərah min əha, tol məmə nikitah tətəhti pik noliən tərah min, kəni kəutolkeikei mautil təhmin noliən tərah min. Tol lanəha, kəmotol təfəgə tərah tēpət. Kəni nəua təfəgə tərah min əha, in nimīšīən əmə. ⁶ Mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu=pən minian Lou rəha Mosis məmə okotos nəmiəgəhīən itulin, mətəu-inu təhmen əmə məmə kitah kəmohmīš e Lou əha. Kəni tol lanəha, Lou tətərməniğīən e tah u rəueiu. Kəni rəueiu, kitah iol əhrūin min rəha Uhgīn, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru əuas o nitəu-pəniən Lou iətəm in nati kəti əmə iətəm kəmətēi rəkīs, mətəu kəutohtəu=pən suaru vi rəha Nərmīn Rəha Uhgīn.

Lou tatol məmə nətəmišī kəutol təfəgə tərah

⁷ ?Kəni ko, kitah okotəhrəni? ?Lou in nati tərah mətəu-inu tatol məmə kitah kəutol təfəgə tərah? !Kəpə, tətəhruahruən! Mətəu pəhrīən, iəu iəkəhrun əmə məmə təfəgə tərah təhro lanu mətəu-inu Lou tətəgətun iəu lan. Nəmə Lou in tətəsəniən məmə iəsoliən noliən rəha nolkeikeiən nati kəti rəha iətəmi pisin, kəni ko iəsəhrūniən noliən əha məmə təhro lanu.† ⁸ Mətəu təfəgə tərah tətəskəlīm nəghatīən rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni tətəmol məmə noliən rəha nolkeikeiən nati kəti rəha iətəmi pisin təmuva tēpət e nikik. Mətəu nəmə Lou tətīkə, kəni təfəgə tərah rəhan nəsanəniən tətīkə lanəha, təhmen məmə tətīmīš.

⁹ Aupən ikin, nian iətətərruru əhanəh Lou, nikik tətəhtīən təfəgə tərah rəhak, iətətətiğ vīvī əmə. Mətəu nian iətəhrun məmə Lou əha ikin, kəni nəsanəniən rəha təfəgə tərah təmuva nəmiəgəh məskəsik, kəni inəhrun məmə inīmīš rəkīs, inəha iəu isəu o Uhgīn. ¹⁰ Kəni iəmeruh məmə Lou əha iətəm təmuva məmə otol iətəmiš tətīəgəh, mətəu nipəhrīənīən tətīuivī-pə əmə nimīšīən. ¹¹ Tol lanəha mətəu-inu, təfəgə tərah tətəskəlīm nəghatīən rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni tətēiuei lak. Nikik tətəhti məmə nəmə iəngəttu o nitəu-pəniən Lou rəha Mosis, kəni iəkəs nəmiəgəhīən itulin. Mətəu inərruru noliən, kəni e nəghatīən rəha Lou, iəkəkeikei mīmīš o təfəgə tərah min rəhak. ¹² Tol lanko, iəmgətun məmə Lou tāsīm tətīsīpən e Uhgīn, kəni nəghatīən min rəha Lou kəmotīsīpən e Uhgīn motāsīm, motəhruahru, motəuvir motāsīru e nətəmišī.

¹³ Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Təhro lanu məmə Lou in nati təuvir kəti, mətəu tətəmol məmə iətīmīš, inəha iəu isəu o Uhgīn?” !Mətəu kəpə, tətəhruahruən! Nian iətəhrun nəghatīən rəha Lou iətəm in təuvir, nikik tətəmuvən o noliən təfəgə tərah, kəni iəu iətəmol təfəgə tərah iətəm nəuan in nimīšīən. Tol lanəha, təfəgə tərah tətəmol məmə iəkīmīš. Kəni rəueiu iəkəhrun məmə noliən tərah min rəhak, ilah təfəgə tərah pəhrīən. Kəni nian iəmeruh nəghatīən rəha Lou, inəhrun məmə təfəgə tərah in nati tərah agin.

¹⁴ Kitah kotəhrun məmə Lou tətīsīpən e Uhgīn. Mətəu iəu, iəu iətəmišī əmə. Kəni kətuati lak məmə iəu iol əhrūin kəti, kəni təfəgə tərah in rəhak iətəmi əsoli. ¹⁵ Nian min nəuvein, iəsəhrūniən natimnati iətəm iatol, mətəu-inu nati təuvir min iətəm iəkəolkeikei məmə iəkəol, iəsoliən, mətəu iatol əmə nati iətəm iəsəolkeikeiən. ¹⁶ Iəkəhrun vīvī məmə təfəgə tərah iətəm iatol in nati tərah, kəni iəsəolkeikeiən məmə iəkəol. Kəni nian iətətəu tərah e nikik o təfəgə tərah u, in nəmtətīən kəti məmə Lou tatol rəhan uək, kəni Lou in nati təuvir kəti. ¹⁷ Tol lanəha, səniəmə iəu iətəm iatol təfəgə tərah min, mətəu noliən rəha təfəgə tərah iətəm tətətiğ e rəhak nətəlīgīən nian rəfin, tatol məmə iəkəol noliən tərah min. ¹⁸ Iəkəhrun məmə nətəlīgīən tərah rəhak otəsəgəhāniən məmə iəkəol nati təuvir kəti. Iəkəhrun in nipəhrīənīən mətəu-inu

7:4 Rom 6:2,11 * 7:5 Nətəmišī rəfin kəutol təfəgə tərah mətəu-inu nətəlīgīən tərah rəha iətəmišī tətətiğ e tah rəfin. Nətəlīgīən tərah əha tətīuivī-pən itah məmə kəutol təfəgə tərah. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə okəsotoliən təfəgə tərah motol noliən təuvir Uhgīn əmə təhrun nəfaiən nətəlīgīən vi kəm tah. 7:6 Rom 8:2; 6:4 † 7:7 E nəghatīən min rəha fes 7:7-25, nian Pol tətəni “iəu,” mətəu nipətī nəghatīən u məmə in tətəghatī e nətəmišī rəfin. 7:7 Eks 20:17; Dut 5:21; Jen 3 7:10 Luk 10:28; Lev 18:5; Sam 19:7-10; Esik 20:11; Rom 10:5 7:11 Jen 3:13 7:12 1Tim 1:8 7:15 Kal 5:17

iakolkeikei mame iakol nati ietam tæuvir, mætu ko iæsolian. ¹⁹ Nati nak iatol sæniæmæ in nati tæuvir ietam iakolkeikei mame iakol, mætu iatol amæ tafagæ tarah ietam iæsolkeikeian mame iakol. ²⁰ Kæni næmæ iakol nati nak ietam iæsolkeikeian mame iakol, sæniæmæ iæu pæhriæn u iatol, mætu tafagæ tarah ietam tatatig lak tatol.

²¹ Tol lanæha, iateruh mæmæ nolian kæti tatol uæk e næmiægæhian ræhak nian ræfin. Nolian æha tol lanæha mæmæ, nian iakolkeikei mame iakol nati tæuvir, mætu tafagæ tarah uæha iuækir ohniæu tatiuvi=pæn iæu e tafagæ tarah. ²² E nikik ræfin, iakolkeikei Lou ræha Ughin, ²³ mætu iateruh min lou kæti min ietam tatol uæk e næmiægæhian ræhak ietam tætalugæin ilau ræhak næhrunian, mælis iæu, matol mæmæ iæu iol æhruin ræha tafagæ tarah ietam tatol uæk e ræhak næmiægæhian. ²⁴ !Kæsi, iætætæu tarah pik agin! Nipætik tolkeikei mæmæ iakol tafagæ tarah. !Øui! ?Kæmæ pæh otitis iæu e nolkeikeian tarah min æha ietam tatit iæu e nimisian mol iæu iætætig isæu o Ughin? ²⁵ !Pæh kotæni-vivi Ughin. Iesu Kristo ræhatah lærmanig in otol!

Kæni tol lanæha, næmiægæhian ræhak tol min lanu mæmæ, iæu iol æhruin ræha Lou ræha Ughin e ræhak næteligian vi, mætu e næteligian tarah ræhak, iæu iol æhruin ræha lou ræha tafagæ tarah.

8

Nolian ræha nitæu-pænian Narmin Ræha Ughin

¹ Kæni næua næghatien ræfin min æha tol min lanu lan, mæmæ Ughin tætæni mæmæ kitah kotæhruahru e næhmtin mætu-inu kæutahatætæ e nati ietam Kristo tæmol o tah. Kæni tol lanæha, Ughin ko tæshuian, kæni mæælæhuian næghatien mæsolian nalpinian kæti ræha nætæmimi min u kæmæhuva kætiæh ilah Kristo Iesu, ² mætu-inu næsanænian ræha Narmin, ietam tætafa næmiægæhian vi kæm tah e Kristo Iesu, in tæmitis itah e næsanænian ræha tafagæ tarah mine nimisian. ³ Lou tæruu nitisian lanæha itah, mol itah kotæhruahru e næhmti Ughin mætu-inu, kitah nætæmimi amæ, kæni ræhatah næsanænian tikæ o nolian nati ietam Lou tætæni. !Mætu nati ietam Lou tæruu nolian, Ughin tæmol! Inu, tæmahli=pa Nætin æhruahru kæni tæmuva ietæmimi mæhæn e tah.

Kæni Ughin tæmakil muh mææhu næghatien mol nalpinian o tafagæ tarah ietam kitah nætæmimi ræfin kautol. In tæmol lanæha nian tæmol Nætin tæmuva sakrifais o tafagæ tarah min ræfin ræhatah. ⁴ Ughin tæmol lanæha mæmæ, næghatien æhruahru min ræha Lou okæhuva motol nipæhriæn e næmiægæhian ræhatah ietam kæsotohtæu-pænian suaru ræha næteligian tarah ræha ietæmimi, mætu kæutohtæu=pæn suaru ietam Narmin Ræha Ughin tætagætun itah lan.

⁵ Nætæmimi nætæm kautohæu=pæn næteligian tarah ræha ietæmimi, næteligian ræhalah tatuvæn amæ o nati ietam næteligian tarah ræhalah tolkeikei nian ræfin. Mætu nætæmimi nætæm kautohæu=pæn nolian ietam Narmin Ræha Ughin tolkeikei, næteligian ræhalah tatuvæn amæ o nati ietam Narmin Ræha Ughin tolkeikei. ⁶ Næmæ næteligian tarah ræha ietæmimi in tæarmænig lan, kæni ietæmi æha tatitæu=pæn amæ suaru ræha nimisian. Mætu næmæ Narmin Ræha Ughin tæarmænig e ræhan næteligian, kæni ietæmi æha tatitæu=pæn suaru ræha næmiægæhian mine næmaliniæn. ⁷ Tol lanæha mætu-inu, næteligian tarah ræha ietæmimi, tatol tikimir ilau Ughin, mætu-inu tæsitæu-pænian lou min ræha Ughin, kæni in tæruu agin nitæu-pænian. ⁸ Nætæmimi nætæm kautohæu=pæn næteligian tarah ræha ietæmimi, ko kæsotolian niki Ughin tagiæn.

⁹ Mætu itæmah næsotohtæu-pænian næteligian tarah ræha ietæmimi. Nipæhriænian mæmæ Narmin Ræha Ughin tætatig e tæmah, kæni næutohtæu=pæn nolian ietam Narmin Ræha Ughin tolkeikei. Ietæmimi ietam Narmin Ræha Kristo tæsatigian lan, in sæniæmæ ietæmimi ræha Kristo. ¹⁰ Mætu Kristo tætatig e tæmah. Kæni nati ænnapin nipætitamah otækeikei mimis o tafagæ tarah, mætu nærmitæmah tæmiægæh mætu-inu itæmah nækotæhruahru e næhmti Ughin. ¹¹ Narmin Ræha Ughin tætatig e tæmah, inu Narmin Ræha Ughin u ietam tæmol Kristo Iesu tæmiægæh min e nimisian. Nipæhriænian, nipætitamah otimis nian kæti. Mætu e Narmin Ræhan, Ughin otæfinæ min næmiægæhian e nipætitamah.

¹² Piak min mine næuvinik min. Mætu e natimnati min æha, kitah kotækeikei motatig motohtæu=pæn nati ietam Ughin tolkeikei, mætu kæsotatigian motohtæu=pæn nati ietam næteligian tarah ræha ietæmimi tolkeikei mæmæ otol, ¹³ mætu-inu næmæ nækotatig motohtæu=pæn nati ietam næteligian tarah ræha ietæmimi tolkeikei, nækotækeikei mohmæs. Mætu næmæ e Narmin Ræha Ughin nækotahamu nolian ræha ietæmimi, kæni onækotæmiægæh, ¹⁴ mætu-inu nætæmimi ræfin nætæm Narmin Ræha Ughin tatit ilah, ilah nenæti Ughin min.

¹⁵ Itæmah nækotæhruan mæmæ inu in nipæhriænian mætu-inu Ughin tæmæfinæ Narmin Ræhan kæm tæmah, kæni Narmin tæsolian itæmah nækotægian min e Ughin, tæhæn e iol æhruin nati kæti tætagin e ræhan ietæmi asoli. Kæpæ, mætu Narmin ræhan tæmol mæmæ Ughin tæmahli itæmah. Kæni Narmin tatol mæmæ kitah kotæhruan nænian kæm Ughin mæmæ, "!Ik ræhatimah

tatè!" ¹⁶ Kəni Narmın aru Rəha Uhgın tətəni kəm narmitəmah məmə kitah nenəti Uhgın mın. ¹⁷ Kəni mətəu-inu kitah nenətin mın, kitah okotos natimnati təuvır mın iətəm Uhgın təməlahu kalın məmə rəhatah. Kəni kitah Kristo okotos natimnati mın əha. Kitah kotəhrun məmə inu nıpəhrıanıən mətəu-inu kitah kautətəu nahməian kitah mın, kəni ko kotəhrun məmə Uhgın otəfa nısiəian kəm tah təhmen e iətəm otol e Kristo.

Nepətian əhagəhag rəha Uhgın iətəm tətəva

¹⁸ İəkəhrun məmə nahməian iətəm kəutatıg lan u rəueiu, okoteruh məmə ilah nati əpnəpın əmə nian Uhgın otol əpu nepətian əhagəhag rəhan kəm tah. ¹⁹ Nıpəhrıanıən, natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol, inu nıftəni mınə natimnati iətəm kauteviə lan, mınə neai, mınə nati miəgəh mın, ilah kəutəhtəhnnin motolkeikei pik məmə okoteruh nian iətəm Uhgın otol pətıgəm məmə nenətin mın u nıpəh mın.

²⁰ Kəutəsəl=pən lanəha mətəu-inu Uhgın təmol məmə natimnati rəfin iətəm in təmol, ilah kəutatıg e nəhlmi nərahıən, motəruru nolıən uək təuvır mın iətəm rəhalah əupən ikın. İlah kəsotolkeikeian lanəha, mətəu in Uhgın iətəm təmol lanəha e lah. Kəni in təmolkeikei məmə ilah okotaləhu=pən rəhalah nuhuinıən lan, ²¹ məmə in otıtis ilah e nəmnəmıən mınə nımısiəian iətəm ilah kəutatıg pəhrıən lan. Kəni in otıtis ilah lanəha məmə in təhrun nəfəniən nepətian əhagəhag kətıəh əmə kəm lah iətəm otəfən kəm nenətin mın.

²² Kitah kotəhrun məmə əupən əgin mətəuarus=pa əha rəueiu, natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol, kəutasək təhmen e pətən kəti iətəm tətətəu nahməian məmə otaləs nətın. ²³ Kəni səniəmə natimnati mın əmə iətəm Uhgın təmol, ilah kəutasək lanəha. Mətəu kitah mın kəutasək lanəha, nati əpnəpın məmə Uhgın təməfa rəkis nati təuvır kəm tah, u Narmın Rəhan. Kəni Narmın in nəuvetın rəha natimnati təuvır əgin mın iətəm Uhgın otəpanəfa nıən kəti. Kəni rəueiu kəutəhtəhnnin e nıən əhruahru məmə Uhgın otəgəhan=pa ərfın kəm tah natimnati iətəm təməhli itah ohni. Kəni in otıtis nıpətıtah əuas mın, məfa in vi mın. ²⁴ Təmətuəuin e nıən Uhgın təməsmıəgəh itah, kitah kəutaləhu=pən əskasık rəhatah nuhuinıən e natimnati mın əha. Pəhrıən, kitah kəsotos əhanəhiən natimnati mın u. Nəmə kınotos rəkis, kəni kəsotuhnuinıən ohni. ²⁵ Mətəu kəutaləhu=pən rəhalah nuhuinıən e nati kəti iətəm kəsotos əhanəhiən, kəni motol rəhalah nətəlıgıən təfəməh məutəhtəhnnin məutəhtul əskasık.

²⁶ Kəni təhmen məmə nolıən rəha nuhuinıən əha tətəsıru e tah, Narmın Rəha Uhgın tətəsıru e tah e rəhatah nəpəouıən, təhmen lanu məmə, kitah kotəruru məmə nati nak kotəkeikei motəfaki ohni, mətəu Narmın Rəha Uhgın tətəni rəhatah lan nıən kitah kəutehkımıs e nolıən kəti iətəm nəghatıən tıkə lan. ²⁷ Kəni Uhgın iətəm in təhrun nıki nətəmımi, in təhrun nati Narmın Rəhan tətəni, mətəu-inu Narmın Rəhan tətəfaki e nəfaki mın tatıtəu=pən nətəlıgıən rəha Uhgın.

Nətəlıgıən rəha Uhgın

²⁸ Kitah kotəhrun məmə, Uhgın tatol məmə natimnati rəfin iətəm kəutəhuva, inko nati təuvır mın mınə natimnati tərəh mın, ilah rəfin kəutəhuva o nasıruıən e tah nətəm kotolkeikei Uhgın, inu kitah nətəmımi nətəm in təməuin e tah e nətəlıgıən rəhan. ²⁹ Tol lanəha mətəu-inu, əupən əupən əgin, Uhgın tınıtəpın rəkis itah, kəni e nıən əha, in təməni məmə nolıən rəhatah otəva məhmen e Nətın məmə nətəmımi tətət okəhuva pian mın mınə nəuvının mın, kəni in ilıs e tah rəfin. ³⁰ Kəni kitah u in təməupən məni məmə okəhuva rəhan, in təməuin e tah. Kəni kitah u nətəm təməuin e tah, in təmol itah kotəhruahru e nəhmtın. Kəni kitah u nətəm təmol itah kotəhruahru, in otəfəri məfən nısiəian mınə nepətian əhagəhag rəhan kəm tah.

Nolkeikeian asoli rəha Uhgın

³¹ Natimnati mın rəfin əha kəutəgətun itah məmə, Uhgın in tətəhtul=pa e tah, mətol natimnati rəfin məmə ilah natimnati təuvır mın e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni nati əpnəpın əmə nəmə pəh tatol tıkimır kəm tah. ³² In təməsəgıniən o Nətın əhruahru məmə otımıs o tah rəfin, mətəu in təməgəhan əmə lan. Kəni nəmə in təməfa Nətın kəm tah, kəni nati əkəku əmə məmə in otean itah e natimnati mın rəfin. ³³ ?Pəh təhrun nətu=pa mın nəghatıən kəti məmə kitah kəmotol tərəh? İətəmi kəti tıkə, mətəu-inu, in Uhgın iətəm təmol itah kotəhruahru, kitah nətəm in təmıtəpın. ³⁴ ?Kəni pəh təhrun nələhuıən nəghatıən məmə kitah kotəkeikei motos nalpınıən? İətəmi kəti tıkə, mətəu-inu Kristo İesu təmımıs o tah, kəni nati kəti mın, Uhgın təməsmıəgəh in e nımısiəian. Kəni rəueiu, in təhərəg e nıkalı Uhgın maru, ikın ima nısiəian mınə nəsanəniən, mətəfaki kəm Uhgın o tah.

³⁵ ?Nak tæhrun nælæs rækisjæn itah e nolkeikeiæn ræha Kristo o tah? ?Nærahjæn, uæ nian iækis min, uæ nærahjæn iætəm nætəmimi kautol kəm tah, uæ naumis, uæ ræhatah nauæ tikæ, uæ ikin tasilæ ikin, uæ nætəmimi nætəm kætærækjin motohamu kitah? Kæpæ. !Nati kæti tikæ!
³⁶ Næmiægahjæn ræhatah tæhmen e nati Nauæua Ræha Uhgjin tætni mæmæ,
 “Uhgjin. Nian ræfin, nætəmimi kautolkeikei mæmæ okotøhamu itimah o nærgæm.
 Itimah iækotahmen e sipsip min iætəm okohamu ilah.”

³⁷ Nipæhriænjan, e natimnati min æræfin æha, Kristo iætəm tolkeikei itah, tatol mæmæ kitah kotapirækis agin. ³⁸ Kæni iækæhrun vivi agin mæmæ nati kæti tikæ agin tæhrun nos rækisjæn itah e nolkeikeiæn ræha Uhgjin, inu nimisjæn, uæ næmiægahjæn, uæ nagelo min, uæ iærmis min, uæ natimnati iætəm tætuva æha ræueiu, uæ natimnati iætəm otæpanuva, uæ næsanænjan min ræfin, ³⁹ uæ natimnati æpæha ilis, uæ natimnati ipai agin, uæ nati kæti e natimnati ræfin agin iætəm kotatig, ko ilah ræfin kæsotæhrunjan nos rækisjæn itah e nolkeikeiæn ræha Uhgjin iætəm kautos e Iærmænig ræhatah Kristo Iesu.

9

Pol tæmolkeikei pik mæmæ nætəm Isrel okotæhatætæ e Kristo

¹ Kæni ræueiu iækolkeikei mæmæ iækghati e ræhak min nætəmimi u nætəm Isrel, mæmæ ilah tæpæt kæmotæpæh Kristo.

Iætæni pæhriæn mætæu-inu itimlau Kristo kætiah æmæ, iæseuæsjæn. Ræhak nætelligjæn tætni mæmæ nati u iætæni in nipæhriænjan, kæni Narmin Ræha Uhgjin tætegæhan lan. ² Nikik tæmitæggit kæni mætæhmæ pik o lah nian ræfin. ³ Næmæ iæu iækæhrun nosjan nalpinjan mine niæmæha ræha Uhgjin, kæni inu otasiru e nætëmimak min mæmæ okotæhatætæ e Kristo, kæni nikik tagjæn æmæ. Nipæhriænjan, nikik tagjæn næmæ Uhgjin otos rækis iæu e Kristo iætəm iækolkeikei pik, næmæ in otasiru e nætëmimak min mæmæ okotæhatætæ lan. Iækæni næghatjæn u, “nætëmimak min,” mætæu-inu e nipætin, ilah nætəm Isrel tæhmen lak. ⁴ Ilah nætəm Isrel, kæni natimnati tæuvir min u ræhalah: Uhgjin tæmæhli ilah mæmæ nenætin min, kæni tæmol æpu ræhan nepætiæn æhægæhag kəm lah, kæni mæfæn min næniæskasikjæn min ræha nasiruian,* kæni mæfæn min Lou kəm lah, mine næfækjæn æpæha e Nima Ræha Uhgjin, mine næniæskasikjæn min. ⁵ Kæni tipilah min, ilah nætæmi asoli min ræha Uhgjin aupæn, kæni e nipætin ikin, Kristo tæmsipæn e lah, kæni in Uhgjin iætəm in ilis e natimnati ræfin, iætəm okotæni-vivi æmæ kætæn naunun tikæ. Øuah.†

Suaru iætəm Uhgjin tæmitæpin nætəmimi lan

⁶ Nætəm Isrel kæmæstøhatætæjan e Kristo, mætæu noljæn æha tæmæsoljæn mæmæ næghatjæn ræha Uhgjin tæmæi.‡ Nætəmimi ræfin nætəm kætæni mæmæ Jekæp in kaha tærah ræhalah, ilah kætæni mæmæ ilah nætəm Isrel§. Mætæu sæniamæ ilah ræfin u iætəm Uhgjin tætni mæmæ ilah nenætin min, nætëmimi pæhriæn ræha Isrel. ⁷ Kæni e noljæn æha inæha, ilah nætəm kæmotæpæn e Epraham, ilah sæniamæ nætæmi pæhriæn ræha Epraham. Mætæu Uhgjin tæmæni kəm Epraham mæmæ, “Namipim æhruahru otæpæn e nira Aisæk.” ⁸ Nipæti nati u mæmæ, ilah u kæmotæpæn e Epraham sæniamæ ilah ræfin nenæti Uhgjin min. Mætæu nenæti Uhgjin pæhriæn, ilah nætëmimi nætəm kæmotæir e næniæskasikjæn ræha Uhgjin. Kæni ilah u namipi Epraham pæhriæn. ⁹ Tol lanæha mætæu-inu Uhgjin tæmæni æskasik kəm Epraham lanu, “E nian æhruahru lanu e nu iætəm tætuva, oiækitalig=pa, kæni Seræ tinælæs rækis nætin kæti iæрман.”

¹⁰ Mætæu næghatjæn tæsoljæn naunun u ikinu. Næti Seræ u Aisæk tæmit Ræpekæ, kæni in tæmælæs mil-mil keiu. Ræhalau tatæ u Aisæk, kæha tærah ræha nætəm Isrel. ¹¹ Mætæu nian mil-mil mil u kæmæsuair æhanæhjan, kæni mæsuol æhanæhjan nati kæti iætəm tæuvir uæ tærah, Uhgjin tæmæni=pæn næghatjæn kæti kəm Ræpekæ. Kæni næghatjæn u tætgætun vivi mæmæ Uhgjin tætitæpin nætëmimi tatitæu=pæn æmæ ræhan nætelligjæn, ¹² mætæu sæniamæ kitah kæmotol nati tæuvir kæti uæ nati tærah kæti. Uhgjin tæmæni kəm Ræpekæ mæmæ, “Nætëm iætæmi asoli, otol æhruin kəm nætëm in ækæku lan.” ¹³ Kæni inu tatitæu=pæn æmæ næghatjæn e Nauæua Ræha Uhgjin iætəm tætni mæmæ, “Iæmitæpin Jekæp, mætæu iæmæpæh Iso.”*

¹⁴ ?Okotæhræni æha ræueiu? ?Okotæni mæmæ noljæn ræha Uhgjin tææhruahruian? !Kæpæ! Kotæhrun mæmæ in tatol tæhruahru. ¹⁵ Uhgjin tæmæni kəm Mosis mæmæ,

8:36 Sam 44:22 **9:3** Eks 32:32 **9:4** Eks 16:10; 24:15-18; 33:12-23; 40:34-38 * **9:4** Næniæskasikjæn ræha nasiruian nauvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (Isrel) Eks 19-24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2Saml 7:5-16; (Isrel – in vi) Jer 31:31-34. † **9:5** Ikin min tæpæt e Niutestimin, Pol tætni-vivi Uhgjin nian tæni mæmæ tætuauin min nikin tæhtæti in, tæhmen e Rom 7:25; 8:31-39; 11:33-36. ‡ **9:6** Uhgjin tæmæniæskasik kəm Epraham, Aisæk, mine Jekæp mæmæ namipin tærah min ræhalahal okotos næuvirian min ræha Uhgjin. Næuvirian min æha kæmæhæva pæhriæn e Iesu Kristo nian nætëmimi kætæhatætæ lan. § **9:6** Isrel in nærgin kæti min ræha Jekæp. **9:7** Jen 21:12 **9:8** Kal 4:23 **9:9** Jen 18:14 **9:12** Jen 25:23 * **9:13** Næghatjæn æhruahru ræha Kris tætni mæmæ, “Imolkeikei Jekæp, mætæu iæmæmæki e Iso.” Mætæu nipætin mæmæ Uhgjin tæmitæpin Jekæp mæmæ in otol ræha næniæskasikjæn lan. **9:13** Mal 1:2-3

“Iəu pisin əmə iəkitəpin nətəmimi nətəm oiəkəsək əhruiñ ilah,
kəni iəu pisin əmə iəkitəpin nətəmimi nətəm oiəkol nəuviriñ kəm lah.”

¹⁶ Kəni tol lanəha, kitah kəsotosian nəniəskasikian rəha Uhgín o nati kəti iətəm kautol, təhmen məmə kautolkeikei pik in, uə təhmen məmə kitah kautol uək ohni, kəpə. Kautos əmə e nasəkəhruiñian rəha Uhgín. ¹⁷ E Nauəuə Rəha Uhgín, in tətəni kəm Fero, kig rəha Ijip məmə, “Iəmləfəri ik o nati kətiəh əmə məmə nətəmimi okotafu rəhak nəsanəniəñ e nəmiəgəhiəñ rəham, məmə nətəmimi okotəni pətigəm nərgək e nitanimtəni min rəfin.” ¹⁸ Kəni nípəti nati u məmə, Uhgín rəhan nasəkian tətəp o nətəmimi nəuvein mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otol lanəha. Kəni in tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiəñ rəhan nəghatiəñ mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otol lanəha.

¹⁹ Mətə nəmə itəmah kəti otətapuəh ohniəu məmə, “Nəmə Uhgín tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiəñ rəhan nəghatiəñ, kəni ilah okotəkeikei motol lanəha. ?Kəni təhro Uhgín tətəni məmə ilah kəmotol təfagə tərəh?” ²⁰ Mətəu pəh iəkəni kəm ik məmə, ik iətəmimi əmə. Təhro nətagət rəkis əsanəñ e nəghatiəñ rəha Uhgín. Nikiətəmah təhti-to. Nilosi nati kəmol e nəuanəriəpig†, ko təsəniəñ kəm iətəmi təmol məmə, “Nəməhro mol iəu məmə iəkol lanu lan?” ²¹ Iətəmimi iətəm təmol natimnati e nəuanəriəpig, in təhrun nosian nəuanəriəpig kəti mol nosinati lan keiu, kəti iətəm təuvir rəha noləñ lafet, kəni kəti min rəha uək əpnəpin əmə.

²² Kəni Uhgín təhrun nitəu-pəniəñ noləñ əha e nətəmimi. Nəmə in tolkeikei, in təhrun noləñ ilah məmə otərəkin ilah. In tolkeikei məmə otol pətigəm məmə niəməha tatol o təfagə tərəh, kəni in otol nalpinian əsoli kəm nətəmimi nətəm kautol təfagə tərəh. Mətəu nati əpnəpin in tatol lanəha, rəhan nətəligiəñ təfəməh məsol uəhaiəñ nalpinian kəm lah nətəm kautol məmə nikiñ otahmə. ²³ Rəhan nətəligiəñ təfəməh lanəha məmə in otol pətigəm nəuviriəñ əsoli rəhan kəm nətəmi min u nətəm in tolkeikei məmə rəhan nasəkian otepət o lah. In təmol əpenə-penə ilah əupən əupən əgin məmə ilah okotətig e nəuviriəñ rəha Uhgín əpəha e nəgəu e neai. ²⁴ Inu kitah rəfin nətəm in təmitəpin, kəni səniəmə nətəm Isrel əmə, mətəu Nanihluə min. ²⁵ Təhmen əmə e nati nak Uhgín təməni e Nauəuə u rəha Hoseə məmə, “Nətəmi min əha u səniəmə rəhak min nətəmimi, iəkəuin e lah məmə, ‘rəhak min nətəmimi.’

Kəni nətəmimi nətəm iəməsolkeikeiəñ ilah əupən, iəkəuin e lah məmə, ‘nətəmimi nətəm iəkolkeikei.’

²⁶ Kəni ikinu əhruahru, iətəm iəməni kəm lah məmə, ‘Itəmah səniəmə rəhak min nətəmimi,’ nətəmimi okotəuin e lah məmə, ‘Ilah nənəti Uhgín iətəm tətəmiəgəh.’ ”

²⁷ Kəni iəni Aiseə təmətəghati e nətəm Isrel min e nian tətəni pətigəm məmə,

“Nati əpnəpin nəmə nətəm Isrel tətəp təhmen e nípəkil e nikiəli nətəhi, mətəu Uhgín otəsmiəgəh əmə ilah nəuan nəuvein, ²⁸ mətəu-inu iərməñin in otol rəfin uəhai əmə rəhan nəghatiəñ o nəfəniəñ nalpinian kəm nətəmimi e nitanimtəni min.”

²⁹ Kəni təhmen e nəghatiəñ iətəm iəni Aiseə təməni əupən məmə,

“Nəmə iərməñig Əsanəñ Pik Agin in təseghaniəñ e təh məmə rəhatah kəti niriə otəmiəgəh, kəni kitah kəməhuva motəhmen e nətəm Sotəm mine Kəmorə iətəm in təməh-əpis lah.”

Nətəm Isrel kəməsotəhatətəiəñ

³⁰ ?Nípəti nəghatiəñ min u nak? Nípətin tol lanu məmə, Nanihluə min nətəm kəsotəlkut əskasikian məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgín, Uhgín təmol ilah kotəhruahru e nəhmtn e nəhatətəiəñ rəhalah. ³¹ Mətəu nətəm Isrel kəmotəlkut pik e suaru rəha nitəu-pəniəñ Lou məmə ilah okotəhruahru e nəhmtn Uhgín. Mətəu ilah kəsotəhruahruəñ. ³² ?O nak? Mətəu-inu ilah kəmotəlkut pik məmə okotəhruahru e nəhmtn Uhgín e noləñ təuvir min rəhalah, mətəu kəsotəhtəu-pəniəñ suaru rəha nəhatətəiəñ. Ilah kəutoh pikin “Kəpiel Rəha Noh Pikiñian.” ³³ Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgín iətəm tətəni məmə,

“!Oteruh-to! Iəmaharu Kəpiel kəti əpəha Jerusiləmə‡ məmə nətəmimi okotəh pikin, in Kəpiel iətəm otol ilah kotəmei.

Mətəu iətəmimi iətəm tətəhatətə e Iətəmi əha§, ko in otəsaulisian nian təhtul e nəhmtn Uhgín.”

9:15 Eks 33:19 9:16 Efəs 2:8 9:17 Eks 9:16 † 9:20 Əpəha Isrel, kəmotol sospan mine pilet mine pətal mine e nəuanəriəpig. 9:20 Aes 29:16; 45:9 9:21 Jer 18:6 9:25 Hos 2:23 9:26 Hos 1:10 9:28 Aes 10:22,23

9:29 Aes 1:9 9:32 Aes 8:14 ‡ 9:33 Nəghatiəñ əhruahru rəha Kris tətəni məmə Saion. “Saion” in nəgin kəti min rəha Jerusiləmə. § 9:33 “Kəpiel” u mine “Iətəmi” kətuəgətuñ Kristo. 9:33 Aes 8:14; 28:16

10

¹ Piak min mine nauvinik min. Iækolkeikei pik mæmæ Uhgîn otosmiægâh nêtam Isrel, kâni nian rêfin iætêfaki ohni. ² Iæu iætêni pêtigêm kêm tæmah mæmæ ilah kætaltkut pik o nolîan natimnati iætêm otol nîki Uhgîn tagiæn. Mætæu nolîan rêhalah tæsisipêniæn e nâhrunian iætêm tæhruahru. ³ Ko ilah kæsotohtæu-pêniæn suaru rêha Uhgîn mæmæ ilah okæhuva motæhruahru e nêhmtin, mætæu-inu ilah kotaruru suaru rêhan, kâni motalkut mæmæ okotohtæu=pæn rêhalah aru suaru, suaru rêha nitæu-pêniæn Lou. ⁴ Lou tæmalkut pau mæmæ tol itah kotæhruahru e nêhmti Uhgîn, mætæu e suaru u taruru nolîan. Mætæu Kristo tæmol naunun e suaru u. In tæmol suaru tæuvîr mæmæ nêtamimi rêfin nêtam kætêhatætê æmæ lan, ilah rêfin okotæhruahru e nêhmti Uhgîn.

Næmiægâhian iætêm Uhgîn têtæfa, in rêha nêtamimi æræfin.

⁵ Mosis tæmætei nêghatiæn kætî o suaru rêha nitæu-pêniæn Lou mæmæ iætêmi kætî tuva mæhruahru e nêhmti Uhgîn. In tæmæni mæmæ, "Iætêmi iætêm tatol natimnati rêfin agin iætêm Lou tætni, in otos næmiægâhian itulin."

⁶ Mætæu suaru rêha nêhatætêian mæmæ iætêmi kætî tuva mæhruahru e nêhmti Uhgîn tæpiæ æmæ, mæmæ kitah kæsotolîan nati kætî mætæu-inu Kristo tinol rækis rêfin. Têhmen e Nauæuæ Rêha Uhgîn iætêm tætni mæmæ, "Sæniæmæ nækækeikei muvæn e negæu e neai," mæmæ onækasal e Kristo mælæs meiuaiu muva mæmæ otasiru lam. ⁷ Kâni tætni min mæmæ, "Sæniæmæ nækækeikei muvæn æpêha ipai ikin ima nêtam kêmohmis," mæmæ nækêfêtigêm Kristo mol tæmiægâh min e nimisian. Nîpêhrîaniæn. Uhgîn tinol rækis natimnati min æha. ⁸ ?Mætæu, tætni min nak? Tætni mæmæ, "Nêghatiæn Rêha Uhgîn in iuækîr æmæ ohnik. In æpêha e nohlim mine nîkim." Nêghatiæn u in nêghatiæn rêha nêhatætêian iætêm iætêni pêtigêm.

⁹ Tol lanêha mætæu-inu, næmæ nækêni pêtigêm e nohlim mæmæ Iesu in Iærmænig, kâni næmæ nækêhatætê e nîkim mæmæ Uhgîn tæmosmiægâh in e nimisian, kâni Uhgîn otosmiægâh ik. ¹⁰ Kâni inu nîpêhrîaniæn lanêha mætæu Uhgîn tatol iætêmi kætî tæhruahru e nêhmtin nian iætêmi æha tæhatætê pêhrîan lan e nîkin. Kâni Uhgîn tæmosmiægâh iætêmi kætî nian in tætni pêtigêm e nohlim mæmæ Iesu in Iærmænig rêhan. ¹¹ Têhmen e Nauæuæ Rêha Uhgîn iætêm tætni mæmæ, "Nêtamimi rêfin nêtam kætêhatætê e iætêmi æha, ilah okæsotaulisîan nian okotæhtul e nêhmti Uhgîn."

¹² Nêghatiæn æha rêha nêtamimi rêfin, nati æpnâpin næmæ ik iætêm Isrel, uæ Ianihluæ kætî, mætæu-inu Iærmænig kætîah æmæ u tætarmanig e nêtamimi rêfin, mætætuati e rêhan næuvîriæn kêm nêtamimi rêfin nêtam kætêtapuæh ohni. ¹³ Têhmen e Nauæuæ Rêha Uhgîn iætêm tætni mæmæ, "Nêtamimi rêfin nêtam kotauin e nærgi Iærmænig mæmæ otosmiægâh ilah, in otosmiægâh ilah."

¹⁴ ? Mætæu nêtamimi okotæhro motauin e Iærmænig o nosmiægâhian ilah, næmæ kæsotêhatætêian lan? ? Kâni okotæhro motêhatætê lan næmæ kæsotêtuaiæn nanusîan lan kætî? ? Kâni okotæhro motætæu nanusîan næmæ iætêmi kætî tæsnî pêtigêmiæn kêm lah? ¹⁵ ? Kâni nêtamimi okotæhro motêni pêtigêm nanusîan tæuvîr næmæ Uhgîn tæsahli-pêniæn ilah? Têhmen e Nauæuæ Rêha Uhgîn iætêm tætni mæmæ, "In nati tæuvîr agin nian iætêmi kætî tætuva o nêni pêtigêmiæn nanusîan tæuvîr!"

¹⁶ Kâni nîpêhrîaniæn, nêtam Isrel mine Nanihluæ min kinotætæu rækis nanusîan u. Mætæu sæniæmæ nêtam Isrel rêfin nêtam kêmotos e nîkilah nanusîan tæuvîr. Têhmen e nêghatiæn iætêm Aiseæ tæmætei mæmæ, "Iærmænig, nêtamimi tækæku æmæ kêmotêni nîpêhrîaniæn e nêghatiæn rêhatimah." ¹⁷ Kâni tol lanêha, nêhatætêian tatsipæn e nati iætêm natætæu, kâni nati iætêm natætæu tatsipæn e nanusîan iætêm kætêni e Kristo.

¹⁸ ?Mætæu iækêtapuæh min mæmæ, ilah kêmotætæu uæ kæpê? Ðuæh, kêmotætæu. Nauæuæ rêha Uhgîn tætni mæmæ, "Nêghatiæn tæmuvæn ikin min rêfin e nitênimtêni min, tæmuvæn ikin min rêfin agin."

¹⁹ ?Kâni iækêtapuæh æmæ o nati kætî min mæmæ, nêtam Isrel kêmotæhrun, uæ kæpê? Ðuæh, kêmotæhrun. Mosis tæmaupæn mæni mæmæ, "Iækol itæmah nækotetê nêtamimi e nitêni æpnâpin æmæ iætêm iækol tæuvîr kêm lah,

kâni iækol niæmæha tol itæmah mætæu-inu iækol tæuvîr kêm nitêni min iætêm kêmotalmæli."*

²⁰ Kâni uærisig Aiseæ tæsægîniæn o nêniæn mæmæ,

"Nêtamimi nêtam kæsotæsaliæn lak, kêmoteruh iæu;

Nêtamimi nêtam kæsotêtapuæhian lak, iæmol pêtigêm aru iæu kêm lah."

10:5 Lev 18:5 10:6 Dut 30:13 10:7 Dut 30:13 10:8 Dut 30:14 10:11 Aes 28:16 10:12 Efes 3:8
 10:13 Joel 2:32 10:15 Aes 52:7 10:16 Aes 53:1 10:18 Sam 19:4 10:19 Dut 32:21 * 10:19 Nîpêhrîaniæn,
 nêtam Isrel kêmotæhrun nêghatiæn rêha Uhgîn, mætæu ilah kêmæsotolkeikeian mæmæ okotêtalig lan. Kâni tol lanêha, Uhgîn
 tæmafæn nêghatiæn kætîah æmæ kêm Nanihluæ min mæmæ in otol nêtam Isrel kotetê ilah ohni. 10:20 Aes 65:1

21 Mätəu Aiseə təməni nəghatien rəha Uhgın kəm nətəm Isrel məmə, “E nian rəfin, nian rəfin, iəmuahru e nəhlmək məmə iəkəsiru e təmah, itəmah nətəm nautəhti nəuiak mətətəuhlin nəmtəhtəmäh kəm iəu.”

11

Uhgın tətəsəkəhruin əhanəh nətəm Isrel

1 Pəh iəkətapuəh o nəghatien kəti e nətəm Isrel. ?In pəhrin uə kəpə məmə Uhgın təməuhlin nəmtahn o rəhan nətəmimi? !Kəpə! Oteh-to iəu. In təməsəuhlinian nəmtahn kəm iəu u iətəm Isrel, iatsipən e Epraham, nirə rəha Benjəmin. 2 Aupən aupən agin, Uhgın təmitəpən nətəm Isrel məmə in otolkeikei ilah, kəni ilah okəhuva rəhan min nətəmimi. Kəni in təməsəuhlinian nəmtahn kəm lah. Nəkotəhrun uə kəpə məmə nati nak Nauəuə Rəha Uhgın tətəni e Elaijə. In təmətapuəh əskasik o Uhgın mətəni pətigəm nərahien iətəm Isrel təmol. 3 In təni məmə, “Iərmənig, kəmotohamu rəham iəni min motoh-suaris-əuaris rəham oltə min. Kəni iəu pisin əmə iətətig, kəni mətətalkut min məmə okotohamu iəu.”

4 ?Mətəu Uhgın təmənı-pən nak kəm in? In təmənı məmə, “İtəskəlim nətəmimi səpin-tausin məmə rəhak min, nətəm kəsotəfakian kəm uhgin eiəu u Paal.”

5 Kəni təhmen əmə əha rəueiu, nətəm Isrel nəuan nəuvein əha ikin nətəm Uhgın təmitəpən ilah e rəhan nəuvirien. 6 Kəni mətəu-inu Uhgın tətəsəgəh ilah e nəuvirien rəhan, kəni tətəsəliən e natimnati təuvir min iətəm ilah kəutol. Mətəu nəmə tətəsəgəh ilah mətəu-inu ilah kəutol natimnati təuvir min, kəni nəuvirien iətəm Uhgın tətətuati lan kəm lah, in tikə, təhmen məmə tətətəu əmə ilah o rəhalah uək.

7 ?Kəni təhrə? Nətəm Isrel tətət kəmotəsal pik o suaru rəha nuvaiən məhruahru e nəhmti Uhgın, mətəu kəməsotəsiən. Mətəu ilah Uhgın təmitəpən ilah, kəmotəsiən. Mətəu ilah rəfin kəməsotəsiən, Uhgın tətət ilah məmə kətəpəh nətəuiən rəhan nəghatien. 8 Təhmen əmə e iətəm Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Kəni mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgın tətət məmə nətəligien rəhalah tətəpili alu, kəni mol məmə nəhmtiləh tətəp, kəni mol məmə nıpəgtəlgiləh talu.”

9 Kəni Kig Təfit təmənı məmə,

“Pəh nəuənien rəhalah tətət otuva məhmen e nəuanikulu kəti, iətəm otəh-ərain ilah, mol ilah kətəni məmə natimnati rəfin təuvir əmə.

Pəh rəhalah natimnati təuvir okəhuva kəpiel kəti rəha noh pikinien mine nəlpinien kəm lah.

10 Pəh nəhmtiləh tapınəpu məmə kəsotəruhien nati, Pəh nəkau e lah təgəu agin e nərahien rəhalah nian rəfin.”

Suaru rəha Uhgın

o nosmiəgəhien Nanihlua min

11 ?Kəni iəkətapuəh min məmə, nətəm Isrel kəmotəh pikin motəmei motorin məmə ko kəsotəhtul minien? !Kəpə! O rəhalah nəmkarəpənien, Uhgın tətət suaru o nosmiəgəhien Nanihlua min məmə otol nətəm Isrel kətətət nətəmimi min əha, kəni motolkeikei rəhan nəuvirien. 12 ! Tol lanəha, nəmə Nanihlua min kəmotəsiən nəuvirien rəha Uhgın mətəu-inu nətəm Isrel kətətəpəh nosmiəgəhien rəha Uhgın, kəni nətəm Isrel rəfin nətəm Uhgın tətətəpən rəkis, nian ilah okotəhatətə e Kristo, nəuvirien rəha Uhgın otuva mətət!

13 Rəueiu iətəghati kəm təmah Nanihlua min. Mətəu-inu iəu aposil rəhatəmäh Nanihlua min, iəu iətəni-vivi rəhak uək 14 məmə, iəu iəkəkol mətə nətəmimək min nətəm Isrel kətətət Nanihlua min ohni, kəni e nolien əha Uhgın otəsiəgəh nəuvein. 15 Nian Uhgın təməuhlin nəmtahn o nətəm Isrel, kəni in məmki=pa Nanihlua min kəhuva məmə rəhan niəli min. Mətəu nian in otos nətəm Isrel kəhuva min ohni, inu in nati asoli kəti, təhmen e nətəm kəməhmis kəmotəsiəgəh min. 16 Nəmə nətəmimi kətələhu kalın nəve pıret rəha nəuənien vi məmə rəha Uhgın, kəni pıret apıəpiə, in min rəha Uhgın. * Kəni e nəghatien rəha nigı, nəmə nəukətın rəha Uhgın, kəni nəhlmın min, ilah min rəha Uhgın. Nəghatien u, nıpətın təni məmə nəmə Epraham mine mipin min aupən, ilah rəha Uhgın, kəni nımənın min rəhalah, ilah min rəha Uhgın.

17 Mətəu nəhlmı nigı min nəuvein rəha nasumien lan, Uhgın tətətgəhli rəkis, inu təhmen e nətəmimi nəuvein rəha Isrel. Kəni itəmah Nanihlua min, nəkotəhmen e nəhlmı nigı u olif əpnapın min e nıkinati. Uhgın tətəlpın itəmah e nəukəti nigı məmə nəkotəsi nımeiləh, kəni rəueiu nəkotəsi nəuvirien iətəm Uhgın tətəniəkis kəm Epraham mine nətın min u in nəukəti

10:21 Aes 65:2 11:1 1Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5 11:3 1King 19:10 11:4 1King 19:18 11:6 Kal 3:18

11:8 Dut 29:4; Aes 29:10 11:10 Sam 69:22,23 11:11 Uək 13:46 * 11:16 Nəghatien u rəha pıret tatsipən e

Oltestimin. In tətəghati e nian kəutos nəuənien vi e nasumien. Nətəmimi kəutol pıret lan, kəni mətəupən mətəfən nəve pıret nəvetin kəm Uhgın. Kəni in tətəgətu məmə pıret apıəpiə, in min rəha Uhgın, kəni ilah kotəhrun nunien. Nam 15:20

nigi.† 18 Mətəu itəmah Nanihluə min, nəsoṭəghati əuvsaniən məmə Ughin təmilpin itəmah e nigī iətəm təmatgəhli rəkis ikin, u təhmen e nətəm Isrel nəuwein. Sotaluiən məmə nəukəti nigī tətəugin itəmah, mətəu səniəmə itəmah nəhlmi nigī nəutaugin nəukəti nigī.

19 Kəni namə iətəmi kəti otəfəri ohni məni məmə, “Ughin təmatgəhli rəkis nəhlmi nigī min nəuwein məmə otilpin iəu iəkəs nimeillah.” 20 In nīpəhrīənīən, mətəu tətətgəhli rəkis ilah mətəu-inu kəsotəhatəiən e Ughin. Kəni itəmah nəkotəpeir=pən e nəukəti nigī e nəhatətəiən əmə rəhatəmah. Kəni tol lanəha sotəgət-əfəriən ohni, mətəu itəmah nəkotəkeikei motəgin, 21 mətəu-inu Ughin təmatgəhli rəkis nəhlmi nigī nəuwein lanəha, kəni namə nəsoṭəkeikeiən o nosiən nəhatətəiən əskasik lan, kəni in otətgəhli rəkis itəmah.

22 Otətəlig e noliən pəti mil rəha Ughin kəm nətəmimi: in tatol təuvir kəm nəuwein, kəni mətələhu nəghatiən əskasik kəm nəuwein min. In təmələhu nəghatiən əskasik o nətəmimi nətəm kəmotəhti nəuiən, mətəu in tatol təuvir kəm təmah, namə nəkotəkeikei məutəhatətə lan e rəhan nəuvirīən. Mətəu namə nəkotəpəh nəhatətəiən lan, kəni in otətgəhli rəkis min itəmah. 23 Kəni namə nətəm Isrel kohtəlig-pa min məutəhatətə e Ughin, kəni in otilpin min ilah e nəukətin, mətəu-inu tatos nəsanəniən o noliən lanəha. 24 Kəni nīpəti nəghatiən u məmə, itəmah Nanihluə min, itəmah nəkotəhmen e nəhlmi nigī u olif əppəpin e nikiənati iətəm Ughin təmətei rəkis, kəni milpin=pən e nigī u olif e nasumiən rəhan. Noliən əha səniəmə noliən əhruahru kəti rəha nigī, o nosiən nəhlmi nigī pisin kəti milpin=pən e nigī pisin kəti. Mətəu nətəm Isrel, kotəhmen e nəhlmi nigī u olif əpəha e nasumiən. Kəni rəueiu timətig məmə Ughin otilpin min ilah e nəukətilah əhruahru.

*Nəsəkian rəha Ughin tepət
o nətəmimi rəfin*

25 Piak min mine nəuvinik min. Iəkolkeikei məmə nəkotəhrun nati oneuən u məmə, itəmah nəsoṭəfəri pikīən itəmah. Ughin təmol məmə nətəm Isrel nəuwein kəmotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən. Mətəu noliən əha otətətig əmə mətəuarus=pə Nanihluə min rəfin nətəm Ughin təmitəpin, ilah okotəhatətə lan. 26 Kəni e noliən əha, Ughin otosmiəgəh rəfin nətəm Isrel. Təhmen əmə e nati Nauəuə Rəha Ughin tətəni məmə, “Iətəmi otosmiəgəh nətəmimi otsipən e nətəm Isrel;‡ in otos rəkis noliən tərəh rəha nətəm Isrel.

27 Kəni inu nəniəskasikīən rəha nasiruiən rəhak kəm lah məmə iəkafəl rəkis təfəgə tərəh rəhalah.”

28 Nətəm Isrel kəmotəpəh nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo, kəni tol lanəha, ilah kəməhuva tikimir min rəha Ughin. Mətəu nati u in o nəuvirīən rəhatəmah mətəu-inu rəueiu, Ughin təməfinə rəhan nəuvirīən kəm təmah Nanihluə min. Mətəu Ughin tatolkeikei əhanəh nətəm Isrel mətəu-inu in təmitəpin ilah, kəni ilah nīrə rəha Epraham, Aisək, mine Jekəp. 29 Tol lanəha mətəu-inu, nian Ughin təmitəpin rəkis nətəmimi kəni mol təuvir kəm lah, ko in təsəuhlin minīən e rəhan nətəligiən. 30 Itəmah u Nanihluə min, aupən nəməutəhti nəuia Ughin. Mətəu rəueiu, Ughin təməsək o təmah mətəu-inu nətəm Isrel kəmotəhti nəuiən. 31 Kəni təhmen-əhmen əmə, nətəm Isrel kəmotəhti nəuia Ughin rəueiu, məmə nasəkəhruiən rəha Ughin təhrun nəpətiən o lah. Tol lanəha mətəu-inu rəueiu ilah kəuteruh məmə nəsəkian rəha Ughin tepət o lah, kəni mətə ilah okotolkeikei məmə Ughin otol min lanəha e lah. 32 Nətəmimi rəfin kəutəhti nəuia Ughin, kəni in tatol məmə rəhalah noliən tərəh tətaskəlīm ilah. In təmol lanəha məmə rəhan nasəkian otepət o lah ərəfin.

Noliən rəha Ughin in təuvir agin

33 !Otafu-to! !Nəuvirīən rəha Ughin o nətəmimi, mine nətəligiən rəhan mine nəhrunīən rəhan, ilah rəfin kotəpət agin! Kitah kotəruuru agin noliən rəha nətəligiən rəhan, mine rəhan suaru min. Inu təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Ughin iətəm tətəni məmə,

34 “Iətəmi kəti tikə təhrun natimnati iətəm tətətig e nətəligiən rəha Ughin.

Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfənīən nəghatiən kəti məmə otasiru e Ughin.”

35 “Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfən aruiən nati kəti rəhan kəm Ughin mətəu-inu, natimnati rəfin agin rəha Ughin rəkis.”

36 Tol lanəha mətəu-inu Ughin təmol natimnati rəfin, kəni natimnati rəfin kəutatig mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətaskəlīm ilah, kəni natimnati rəfin in təmol məmə rəhan.

!Pəh kitah kotəfən nəni-viviən kəm in tatuvən matuvən naunun tikə! Əuəh.

12

Sakrifais iətəm nəmiəgəhiən tətətig lan

† 11:17 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəni rəueiu, nautos nəhu nigī təuvir rəha nəukəti nigī u olif.” 11:17 Efəs 2:11-19 11:22 Jon 15:2,4 ‡ 11:26 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “otsipən Saion.” Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm, kəni in tətəgətuən=pən nətəm Isrel.

¹ Piak min mine nœuviniik min. Mætœu-inu nasakœhruinian rœha Uhgîn tepœt o tah, iœkœtapuœh œskasik o tamah mœmœ nakœtœfan nipœtitœmah œrœfin kœm Uhgîn tœhmen e sakrifais kœti iœtœm tœtœmiœgœh, kœni nakœtolœlœhu kalin mœmœ rœhan, kœni niikn tœtagiœn lan. Inu suaru œhruahru iœtœm onœkœtœfaki kœm Uhgîn lan. ² Sotosian noliœn rœha nœtamimi rœha niiftœni u, mœtœu pœh Uhgîn otol nakœtœuiœk-to e nœtœligiœn tœuvir rœhatœmah mœmœ noliœn rœhatœmah œkœhuva motœguit. Kœni tol lanœha, itœmah onœkœtœhruon nakiliœn, mine nœhruinian, kœni niœpinian noliœn tœuvir min iœtœm Uhgîn tolkeikei, inu noliœn min iœtœm tœuvir, mine noliœn min iœtœm tatol niikn tœtagiœn, mine iœtœm tœhruahru.

³ Kœni e nœuviriœn iœtœm Uhgîn tœmœfa kœm iœu, iœtœni=piniœ kœm tœmah rœfin mœmœ sotœfœri aruiœn itœmah. Mœtœu e nœtœligiœn œhruahru, oteruh nœsanœnien min iœtœm Uhgîn tœmœfinœ kœm tœmah e nœhatœtœiœn rœhatœmah e Kristo. Kœni nian nakœteruh nœsanœnien min œha, oteruh rœhatœmah noliœn min, motakil moteruh mœmœ rœhatœmah noliœn min tœuvir mœhmen motohtœu=pœn nœsanœnien min iœtœm Uhgîn tœmœfinœ kœm tœmah, uœ kœpœ.

⁴ Nipœti iœtœmimi, rœhan nœuœli-nœuœlin tepœt, kœni nœuœli-nœuœli nipœtin œha, rœhalah œha ikin uœk pisin pisin min iœtœm kautol. ⁵ Kœni tœhmen=pœn œmœ e nœtœm kœutœhatœtœ e Kristo. Kitah tepœt, mœtœu kœutœhuva nipœtin kœtiœh œmœ lan, kœni motærœriœ aru œmœ e kitah min.

⁶ Kœni Uhgîn tœmœfa nœsanœnien o noliœn uœk pisin pisin min tatitœu=pœn nœuviriœn rœhan iœtœm tœmœfa kœm tah. Uhgîn tœtœfan kœm iœtœmi kœti nœsanœnien o nœni pœtigœmiœn nœghatiœn rœhan iœtœm in tœtœfan œhruahru kœm in. Kœni pœh iœtœmi u otœni pœtigœm nœghatiœn min œha titœu=pœn nœhatœtœiœn rœhan mœmœ Uhgîn tœmœghatiœn kœm in. ⁷ Nœmœ iœtœmi kœti tatos nœsanœnien o nasiruiœn, pœh in tasiru; nœmœ in tatos nœsanœnien o nœgœtuniœn, pœh in tœgœtun; ⁸ nœmœ in tatos nœsanœnien o nœfœrian nœtœligiœn, pœh in otœfœri; nœmœ in tatos nœsanœnien o nœfœniœn mœni, pœh in otœfœn tepœt; nœmœ in tatos nœsanœnien o nitiœn niœmœfaki, pœh in tol e niikn rœfin; nœmœ in tatos nœsanœnien o nasakœhruinian, pœh in tol e niikn agiœn.

Suaru rœha nolkeikeiœn nœtamimi

⁹ Noliœn rœha nolkeikeiœn rœhatœmah o nœtamimi, otœkeikei mol nipœhriœniœn lan. Otœmœki e noliœn tarah min, kœni motaskœlim œskasik noliœn tœuvir min. ¹⁰ Otolkeikei itœmah min tœhmen mœmœ itœmah piatœmah min mine nœuviniœtamah min. Itœmah kœtiœh kœtiœh nakœtœlkut pik mœmœ onœkœtœisiœi itœmah min. ¹¹ Otœkeikei nian rœfin o noliœn uœk rœha Uhgîn e niikitœmah rœfin tœhmen e nigœm tatuœu, kœni mœsœtœpœouiœn. ¹² Otœgiœn mœtœu-inu nœmotœlœhu=pœn œskasik rœhatœmah nuhuiniœn e Uhgîn. Kœni nian nœrahian tuva, otol rœhatœmah nœtœligiœn tœtœfœmœh. Kœni motœghatiœn kœm Uhgîn e nœfakiœn nian rœfin. ¹³ Otœfœn kœm nœtamimi rœha Uhgîn nati nak iœtœm rœhalah tikœ. Otœkeikei motol tœuvir kœm iœpœispis min nœtœm kœutœhuva imatœmah ikin.

¹⁴ Otœtapuœh o Uhgîn mœmœ otol nœuviriœn kœm nœtœm kautol nœrahian kœm tœmah. Sœtœuiœkiœniœn e lah, mœtœu otœtapuœh o Uhgîn mœmœ otol nœuviriœn kœm lah. ¹⁵ Otœgiœn itœmah nœtœm kœutœgiœn. Kœni otœsak itœmah nœtœm kautœsak. ¹⁶ Otol rœhatœmah nœtœligiœn tœhmen-œhmen œmœ e tœmah min rœfin. Nikitœmah tœsœhtiœn mœmœ itœmah nœuvein ilis, mœtœu niikitœmah otœgiœn œmœ mœmœ nœutan pœti œmœ itœmah nœtœmi min u lœhtœni. Nikitœmah tœsœhtiœn mœmœ nakœtœhruon pik.

¹⁷ Nœmœ iœtœmi kœti tatol tarah e tœmah, sotœlpinian rœhan noliœn. Onœkœtolkeikei motœlkut mœmœ nakœtol noliœn iœtœm nœtamimi rœfin œkœteruh mœmœ tœhruahru. ¹⁸ Otol natimnati rœfin iœtœm nakœtœhruon noliœn mœmœ itœmah nakœtatig e nœmœlinuiœn itœmah nœtamimi rœfin. ¹⁹ Piak min mine nœuviniik min. Sœtalpinian nitai tœfagœ rœha iœtœmi kœti, mœtœu otœpœh œmœ mœmœ Uhgîn otœpanœlœhu nœlpinian mine niœmœha kœm in, mœtœu-inu e Nauœuœ Rœha Uhgîn, Iœrmœniœg tœtœni mœmœ, "In rœhak pisin œmœ uœk o nœlpinian nitai tœfagœ. Iœu iœkol lanœha."²⁰ Mœtœu itœmah nœutol œmœ mœmœ Nauœuœ Rœha Uhgîn tœtœni mœmœ, "Nœmœ rœham tikimir nœumis tatus, œfœn nauœniœn kœm in; nœmœ in tœtœuœuœ, œfœn nati kœti in tœmnm." Nian nœutol natimnati min u, in otœaulis pik lan."

²¹ Sœtœghaniœn mœmœ noliœn tarah, otœtœuarus itœmah mœlœs iœhu itœmah, mœtœu otol mœmœ rœhatœmah noliœn tœuvir otœsiœhu noliœn tarah.

13

Nœrmœniœn rœha kœpmœn

¹ Pœh kitah rœfin œkœtœkeikei motœtatig œhgœl kœpmœn, mœtœu-inu nepœtiœn o nœrmœniœn rœfin tatsipœn e Uhgîn, kœni kœpmœn min rœfin iœtœm kœutatig, Uhgîn pisin œmœ tœtœfœri ilah. ² Kœni tol lanœha, nœmœ iœtœmi kœti tœhti nœuia kœpmœn, in tœtœhti nœuia nati iœtœm Uhgîn tœmœlœhu, kœni nœtamimi nœtœm kautol lanœha, kœutiœvi=pœn nœlpinian o lah. ³ Tol lanœha mœtœu-inu kœpmœn iœtœm Uhgîn tœmœlœhu tœsœliœn nœtamimi nœtœm kautol noliœn tœuvir kœtœgiœn, mœtœu

tatol əmə o nətəm kautol noliən tərəh. Nəmə nəsoltolkeikeiən məmə nəkotəgin e nətəmi asoli min rəha kəpmən, nəkotəkeikei motol noliən təuvir min, kəni ilah okotəfəri itəmah ohni. ⁴ Sotaluiən məmə ilah noluək min rəha Uhgın nətəm uək rəhalah məmə ilah okotos nəuviriən məhuva o təmah. Mətəu nəmə nəkotol tərəh, nəkotəkeikei motəgin, mətəu-inu ilah kautos nəsanəniən o noliən nalpiniən. İlah noluək min rəha Uhgın nətəm otol niəməha mine nalpiniən rəha Uhgın kəm nətəm kautol tərəh. ⁵ Tol lanəha, kitah rəfin okotəkeikei motatig ahgəl kəpmən, mətəu-inu kitah kəsotolkeikeiən məmə kotos nalpiniən. Kəni kitah kotəhrun əmə məmə in noliən əhruahru.

⁶ Kəni o nati kətiəh min, otətəu=pən takis kəm kəpmən, mətəu-inu nətəmi asoli rəha kəpmən, ilah noluək rəha Uhgın, kəni inu uək rəhalah. ⁷ Otəfən kəm nətəmi rəfin, natimnati iətəm təhruahru məmə onəkotəfən. Nəmə takis pisin pisin min, nəkotəkeikei motətəu ilah. Nəmə nisaiən, otisai ilah. Nəmə iətəmi tatos narmənigiən, kəni otatig ahgəl.

Nolkeikeiən

⁸ Nəkotəkeikei motətəu rəhatəmah kauin min. Mətəu kauin kətiəh əmə tətəkeikei mətətig o təmah, inu kauin rəha nolkeikeiən iətəm tatuvən kəm təmah min. Kəni nəkotəkeikei mautətəu nian rəfin, naunun tikə, mətəu-inu iətəm tolkeikei in kəti, in tatol pəhriən natimnati rəfin iətəm Lou tətəni. ⁹ Lou tətəni məmə, “Sotakləhiən e pətan,” “Sohamuiən itəmi,” “Sotakləhiən,” “Nikim təsuvəniən e natimnati rəha iətəmi kəti,” kəni lou nəuvein min əha ikin. Mətəu nəghatiən kətiəh əmə in nəukətəlah rəfin, in tətəni məmə, “Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə natolkeikei aru ik.” ¹⁰ Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei in kəti, ko təsolian nərahian kəm in. Kəni tol lanəha, iətəmi iətəm tatolkeikei nətəmi, in tatol niyəti Lou rəfin.

Noliən əhruahru o nian rəha naunun nian

¹¹ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun vivi nian kəutatig lanu rəueiu. Nian tinətəva məmə nəkotəkeikei motair məsotapiliən, mətəu-inu nosmiəgəhiən rəhatəh nian rəfin tinətəva iuəkir, məpirəkis nian kitah kinotəhatətə. ¹² Nəpinəpuian otəsuvəhiən tikə, kəni nəhəgəhəgiən otəsuvəhiən tuva. Kəni tol lanəha, pəh kotəpəh noliən rəha nəpinəpuian, kəni motəluagin o noliən təuvir min rəha nəhəgəhəgiən təhmen=pən e soldia kəti iətəm tətəskəlim vivi rəhan nau rəha nəluəgin. ¹³ Pəh kitah kotol noliən təuvir min, təhmen e nətəmi nətəm kəutəliuək e nəhəgəhəgiən kəni nətəmi okoteruh. Okəsotolian lafet tərəh min, məsotapisiən, məsotit əpnəpinian itəmah min, kəni məsotolian noliən alməli min, məsotorgəhuiən, məsotetetiən itah min. ¹⁴ Mətəu otegəhan əmə məmə İərməniğ İesu otərməniğ e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni sətəligiən e suaru min o noliən təfəgə tərəh min iətəm nəligiən tərəh rəhatəmah tolkeikei.

14

Nəghatiən rəha nətəmi min u

rəhalah nəhatətəiən təsəskasikiən

¹ Sotəuhlin-pəniən nəmtəhtəmah o nəfəki min nəuvein nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasikiən, kəni motəruru məmə niki Uhgın təsəgiəniən uə kəpə e noliən min nəuvein iətəm nətəmi nəuvein kəutəniəhu. Nəkotos ilah məhuva, mətəu iəsolkeikeiən məmə nəkotərgəhu o rəhalah nəligiən min. ² İətəmi kəti, e rəhan nəhatətəiən, təuvir məmə in otun nauəniən min rəfin. Mətəu iətəmi kəti min, rəhan nəhatətəiən təsəskasikiən, kəni nikin təhti məmə in təhrun nuniən nauəniən e nasumiən əmə, məpəh nuniən nəhuvegi nati. ³ İətəmi u iətəm təhrun nuniən natimnati rəfin, təsəuviriən məmə in oteh rah iətəmi iətəm təsuniən natimnati min rəfin. Kəni iətəmi in təsuniən natimnati min rəfin, təsəuviriən məmə in otəni kəm iətəmi u tatun natimnati min rəfin məmə, in tatol noliən tərəh, mətəu-inu Uhgın nikin tagiən əmə ohni. ⁴ Təsəuviriən məmə ik nətəni məmə ioluək rəha suah kəti min təmol noliən tərəh. Rəhan aru əmə iərməniğ otəni məmə təmol təuvir uə tərəh.* Kəni Uhgın otegəhan lan mətəu-inu İərməniğ təhrun nəfəniən nəsanəniən kəm in o noliən nati təuvir min.

⁵ İətəmi kəti in təni məmə nian kətiəh əmə in rəha Uhgın təpirəkis nian rəfin, mətəu iətəmi kəti min təni məmə nian rəfin kotəhmen-əhmen əmə. Mətəu iətəmi otəkeikei məhtul əskasik o rəhan nəligiən o nati u. ⁶ İətəmi kəti iətəm tətəni məmə nian kətiəh əmə rəha Uhgın, in tatol o nisaiən İərməniğ. Kəni iətəm tatun nəhuvegi nati, tatun o nisaiən İərməniğ, mətəu-inu tətəni tagkiu kəm Uhgın o niğin nauəniən. Kəni iətəm tətəpəh əmə nuniən nəhuvegi nati, in min tətəpəh nuniən o nisaiən İərməniğ, kəni in min tətəni tagkiu kəm

13:10 1Kor 13:4-7 * **14:4** Fes 4 u, in eksampil kəti. “İoluək” tətəgətu=pən kitah nəfəki min, kəni “İərməniğ” tətəgətu=pən Uhgın. Niyəti nəghatiən məmə Uhgın otakil itah, mətəu təsəuviriən məmə kitah okotakil itah min.

Uhgin o nigin nauenian. ⁷ Ietami keti tesarmenig aruien e nemiagehian rahan, nati arnapin in tetamiageh uo in tamimis. ⁸ Nema kitah kautamiageh, kautamiageh o nisaiian Iermenig, keni neme kohmis, kamohmis o nisaiian Iermenig. Keni tol lanaha, neme kautamiageh uo kamohmis kitah raha Iermenig. ⁹ Kristo tamimis matig namiageh min, mame in Iermenig raha netamimi kautamiageh mine netamimi kamohmis rakis.

¹⁰ Keni tesauvirian mame nekani nikali netam kautafaki keti min mame tamol nolien tarah e natimnati min aha. Keni tesauvirian mame nekeh iahu piam, metau-inu kitah rafin okotahutul aupan e nahmti Uhgin mame in otakal itah. ¹¹ Tahmen e Iermenig tetani e Nauaua Raha Uhgin mame,

“Inu nipahrianian, tahmen mame in nipahrianian mame ietamiageh,
netamimi rafin okotisin noulilah kam iau,

keni netamimi rafin okotani patigam e nohlilah mame iau, iau Uhgin.”

¹² Keni tol lanaha, kitah rafin ketiah ketiah okotahutul e nahmti Uhgin o nani patigamian natimnati kamotol.

¹³ Tol lanaha, pah kotepah nolien raha nenian nikali ietami keti mame rahan nolien in tafage tarah keti. Metau pah kautani mame okasotolian nati keti ietam otol piatah keti tamei e rahan namiagehian. ¹⁴ Iau iamuva ketiah itimlau Iermenig Iesu, keni o nati u, iau iakahrhun vivi mame nauenian rafin kotauvir o nunian, kasotolian ietami keti tamikmik e nahmti Uhgin. Metau neme ietami keti nikin tahti mame nati keti tamikmik e nahmti Uhgin, nati aha tamikmik aru ama ohni. ¹⁵ Nema piam keti tetatu tarah pik o nati keti ietam natun, keni neme natun ama lanko, keni nesaliuakien e suaru raha nolkeikeian. Solian mame nati natun tetarakin piam keti ietam Kristo tamimis ohni. ¹⁶ Segahanian mame nati keti ietam ik nekani mame tauvir, okeni mame in nati tarah. ¹⁷ Tol lanaha metau-inu Narmenigian Raha Uhgin seniam nati raha nauenian mine nammian ietam nati arnapin ama, metau in nati raha nahruahruian e nahmti Uhgin, mine namlinuian, mine nagianian e Narmen Rahan, ¹⁸ metau-inu ietami keti ietam tatol uak kam Kristo e nolien aha, in tatol niki Uhgin tetagian, keni netamimi kauteh in mame in ietami tauvir, keni nikilah tagian ama ohni.

¹⁹ Keni tol lanaha, pah kitah kotalkut pik o nolien nati ietam tetelas itah e suaru raha namlinuian, keni matafari neteligian rahatah rafin. ²⁰ Serakinian uak raha Uhgin o nauenian ama. Nauenian rafin kotauvir, masotolian ietami keti tamikmik e nahmti Uhgin. Metau ietami keti tatol tafage tarah nian in tatun nati keti ietam tol piam tetamei lan e rahan namiagehian. ²¹ Keni tol lanaha, tauvir mame nasotunian nahuvegi nati, uo nesotamnian wain, uo nolien nati keti min ietam otol piatamah otamei e namiagehian rahan.

²² Keni neme itamah nautos neteligian keti o natimnati min u, otaskelim oneuan ama itamah Uhgin. Ietami keti tetatig e nauvirian pahrian nian in tatol ama natimnati ietam in tahrhun mame tahruehu mame in otol. ²³ Metau ietamimi ietam rahan neteligian tatol keiu o nati ietam in tatun, mame in tahruehu o nunian uo kapa, tauvir mame in tsunian. Metau neme in tatun, Uhgin otani mame nolien rahan in tafage tarah, metau-inu in tatun, metau nikin teshtian mame in nati ahruahu. Keni neme ietami keti tatol nati keti ietam nikin tahti mame in tarah, in tatol tafage tarah.

15

Nefarian neteligian

raha nafaki pisin pisin min

¹ Kitah nauvein, nahatetian rahatah taskasik, keni kitah kotahrhun mame nati alkalah min aha, ilah nati arnapin ama. Metau kitah kasotakeikeian o nolien natimnati min aha ietam nikitah ama tetagian lan. Nikitah takeikei mahti piatah min mine nauvinitah min netam rahalah neteligian keiu e natimnati min aha. ² Kitah okotakeikei motol nolien ietam otol niki netapisin okotagian lan, mame otasiru e lah, mol nahatetian rahalah tuva maskasik. ³ Pah kotol lanaha metau-inu Kristo min, in tamesolian nolien keti mame in aru nikin otagian lan. Metau in tamol natimnati rafin agin ietam Uhgin nikin tolkeikei, keni natimnati min u, netamimi kamotani rah in ohni. Inu tahmen e Nauaua Raha Uhgin tetani mame, “Neni rahian min ietam netamimi pisin pisin min kautani lam, tetarakin iau.” ⁴ Natimnati min aha kamatei aupan e Nauaua Raha Uhgin, kamatei min mame otagetun itah, mame okotalahu=pən askasik neteligian rahatah e Uhgin. Keni kitah kotahrhun nolien aha metau-inu kautahutul askasik e nian iakis min, keni Nauaua Raha Uhgin tafafari neteligian rahatah.

⁵ Uhgin pisin ama tetasiru e tah mame kautahutul askasik e nian iakis min, keni in pisin ama tafafari neteligian rahatah. Keni raeiu, iatapuah ohni mame in otasiru e tamah e neteligian rahatamah mame otuva mol ketiah ama, tahmen ama e nolien raha Kristo Iesu. ⁶ Keni ietapuah lanaha o tamah rafin netam nautos neteligian ketiah ama, mame nauiatah

təhrun nuvaian məhmen e nəuia iətəmi kətiəh əmə o nəfəriən nərgi Uhgın, iətəm in Uhgın mine Tata rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo.

⁷ Otos nətəm kautəfaki min nəuvein e niki təmah agiən motol təuvir kəm lah təhmen əmə məmə Kristo təmos itəmah e nikin agiən. Otol lanəha məmə nətəmiimi okotəni-vivi Uhgın lan. ⁸ Sotaluiən e nati u məmə, Kristo təmuva məhmen e ioluək rəha nətəm İsrəl məmə otəgətun məmə Uhgın tatol rəhan nəghatiən, nəghatiən u məmə nəniəskasikiən min rəhan kəm tipi nətəm İsrəl aupən, ilah kəməhuva motol nıpəhriənən e Kristo. ⁹ Kəni təmuva məmə Nanihlua min okotos nasəkəhruiən rəha Uhgın motəni-vivi in ohni, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Tol lanəha, oiəkəfəri nərgəm e niki Nanihlua min, oiəkəni nəpuən min məni-vivi nərgəm.”

¹⁰ Kəni tətəni min məmə,

“Otagiən, Nanihlua min, itəmah rəhan min nətəmiimi.”

¹¹ Kəni tətəni min məmə,

“İtamah Nanihlua min rəfin otəni-vivi İərməniğ, kəni itəmah rəfin nətəmiimi min rəfin rəha nəuaniləuis min rəfin e nəhue nitəni min, otəni-vivi in.”

¹² Kəni Aiseə tətəni min məmə,

“Mipi Tefit* aupən otair muva,

kəni Uhgın otəfəri in məmə otərməniğ e nətəmiimi min rəfin rəha nəuaniləuis min rəfin e nəhue nitəni min rəfin.

Kəni Nanihlua min okotələhu=pən əskasik nuhuiniən rəhalah lan.”

¹³ Uhgın təmasiru e tah məmə okotələhu=pən əskasik rəhatah nuhuiniən lan. Pəh in otol məmə nikitəmah otəri məriəuah e nəgiənən mine nəmaliniən nian nəutəhatəta lan məmə, e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgın, onəkotələhu=pən əskasik pik təhmın rəhatəmah nuhuiniən e Uhgın.

Pol in aposil rəha Nanihlua min

¹⁴ Piak min mine nəuvinik min. İəkəhrun vivi məmə nəmiəğəhiən rəhatəmah təməri məriəuah e nəuviriən, kəni nəmotos nəhrunən rəfin, kəni nəkotəhmen o nəgətuniən itəmah min. ¹⁵ Mətəu e nauəuə u rəhak, iəməsəhluəgiən e nati kəti, iəməni pətigəm e niki rəfin natimnati min u kəm təmah, kəni molkeiki məmə nikitəmah otəkeiki məhti nəghatiən min əha. Təhruahru əmə məmə iətəghati lanəha, mətəu-inu Uhgın təmasiru lak e rəhan əmə nəuviriən ¹⁶ məmə iəu iəkuva ioluək rəha Kristo İesu o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm Nanihlua min. İəu iəkəhmen e pris kəti iətəm iətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın məmə, Nanihlua min nətəm kəutəhatətə e Kristo, okəhuva neaniən təuvir min nətəm Narmin Rəha Uhgın təməfəl mələhu kalın məmə rəha Uhgın, kəni Uhgın nikin tagiən o nosiən.

¹⁷ Kəni e uək rəfin iətəm iətol o Uhgın, niki tagiən pik lan mətəu-inu in Kristo İesu əmə iətəm tatol uək. ¹⁸ Ko iəsəghati əfəri əməniən o nati kəti min, iəkəghati əfəri əmə o natimnati təuvir iətəm Kristo təmol nian iəmol rəhan uək o nosiən Nanihlua min kəhuva motol nəuia Uhgın. Kristo təmol uək e rəhak nəghatiən, mine rəhak nolien min, ¹⁹ kəni təmol uək e nəsanəniən rəha nəmtətiən min mine nati apispis min, kəni təmol ilah rəfin e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgın. Kəni tol lanəha, iəməni pətigəm rəfin nanusiən təuvir rəha Kristo, iəmətuəuin Jerusiləm muvən ikin min rəfin mətəuarus=pən nitəni u İilirikəm iətəm in isəu pahav ikin. ²⁰ Nian rəfin e nətuəiniən rəhak uək mətəuarus=pa u rəueiu, iəmolkeiki məmə iəkuvən məni pətigəm nanusiən təuvir e ikin min nəuvein iətəm kəsətəu aginiən nərgi Kristo ikin. İəsolkeikiən məmə iəkol uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinuvən rəkis ikin məni pətigəm nanusiən təuvir. ²¹ Mətəu təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəghati e Kristo məmə,

“Nətəmiimi nətəm kəsəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm lah,

ilah okoteruh in,

kəni nətəmiimi nətəm kəsotətəu əhanəhiən nanusiən təuvir, ilah okotəhrun.”

²² Nian tepət, uək u rəhak o nuvəniən iki pisin pisin min tətəhtipəsig lak o nuvəniən meruh itəmah.

Nətagiən rəha Pol o nuvəniən Rom

²³ Mətəu rəueiu, rəhak uək u ikinu tinol naunun, kəni e nu tepət rəkis, iəkolkeiki pik məmə iəkuvnə meruh itəmah, ²⁴ kəni tol lanəha, niki təhti məmə iəkuvnə meh itəmah nian iəkuvən əpəha kəntri u Spen. Kəni nian iəkuvnə kəni kotatig nian təkuəkir əmə, kəni iəkolkeiki məmə nəkotəsiru lak e rəhak naliuəkiən.

* 15:12 Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə “Mipi Jese.” Jese in tata rəha Kig Tefit.

²⁵ Mætəu rəueiu, iatuvən Jerusiləm o nasiruian e nətəm kəutəfaki ikin, ²⁶ mətəu-inu nətəm kəutəfaki əpəha nitəni mil u Masetoniə mine Akaiə, nikilah təmagiən o nəfaian məni məmə iəkasiru e nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. ²⁷ Nikilah təmagiən əmə o noliən, kəni in təhmen məmə kautətəuə kauin kəti iətam nətəm Isrel kəmotol kəm lah. Tol lanəha mətəu-inu nəmə Nanihlua min kəmotos nəuviriən rəha Uhgin e suaru rəha nətəm Isrel, kəni Nanihlua min okotəkeiki motasiru e nətəm Isrel e rəhalah məni. ²⁸ Oiakos məni u kəmotəfa, muvən məfan kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. Kəni nian iəkol naunun e uək u, kəni oiəkiet Jerusiləm muvən əpəha nitəni u Spen, kəni e rəhak naliuakian oiəkuvnə meh itəmah.

²⁹ Nian iəkuvnə mitəlau=pa imatəmah ikin, iəkəhrun məmə iəkos natimnati təuvir tepət e Kristo məmə iəkəfinə kəm təmah, kəni itəmah onəkotətəu təuvir lan.

³⁰ Piak min mine nəuvinik min, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e İərmənig rəhatah İesu Kristo, kəni Narmin Rəha Uhgin tatol məmə kitah kautolkeikei itah min, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotəfaki əskasik kəm Uhgin ohniəu, kəni e noliən əha, nəkotasiru lak e nəluaginən rəhak. ³¹ Otəfaki məmə Uhgin otasiru lak mahtipəsik e nətəm Jutiə nətəm kəsotənən niphəriənən e nanusiən təuvir məmə, okəsotərəkinən iəu. Kəni otəfaki min məmə nian iəkuvnə miət=pən Jerusiləm, nətəmi min u kəutəhatətə e Kristo, nikilah otagiən o rəhak uək. ³² Kəni e noliən əha, nəmə Uhgin tolkeikei lanəha, iəkuvnə meruh itəmah e nagianən, kəni kitah rəfin agin, nikitah otagiən. ³³ Pəh Uhgin iətam in nəukəti nəməlinuian tatətig itəmah min. Əuəh.

16

Pol təmauiəhruin in min nəuvein

¹ İəu iətəni=pinə kəm təmah məmə nəuvinitah u Fipi, iətam tatos uək rəha dikon e niməfaki əpəha Kegkriə, in pətan təuvir kəti. ² İəkətapuəh o təmah məmə nian in otuvnə, onəkotagiən əmə ohni e nərgi İərmənig rəhatah, e noliən əhruahru məmə nətəmiimi rəha Uhgin okotol lanəha. Nəmə rəhan nati kəti tikə, təuvir məmə nəkotasiru lan, mətəu-inu in təmasiru lak min nətəmiimi tepət.

³ Otəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, iətam itəmahal iəmahlol uək kətiəh rəha Kristo İesu.

⁴ Kəmuəhtul maru məmə okiamis o nasiruian lak. Səniəmə iəu pisin əmə, mətəu iəu mine Nanihlua min rəfin u kəutəfaki, itəmah iəkotəni-vivi Uhgin o lau.

⁵ Kəni otəni təuvir kəm niməfaki iətam kəmotuhapumin e rəhalah nima.

Otəni təuvir kəm iəu kəti u Epaenetəs, u iətam təmaupən məhatətə e Kristo e profens əpəha Esia.

⁶ Otəni təuvir kəm Meri iətam təmatol pik uək o timah.

⁷ Otəni təuvir kəm Antronikas mine Junias, iətamimək mil iətam itəmahal min ilau iəmihluvən e kaləpus. Aposil min kəutisiai pik ilau, kəni ilau kəmuəupən lak muəhatətə e Kristo.

⁸ Otəni təuvir kəm Ampliatəs, iətam iəkolkeikei e nolkeikeiən rəha İərmənig.

⁹ Otəni təuvir kəm Urpanəs, iətam kitah kautol uək kətiəh e Kristo, kəni otəni təuvir kəm iəu kəti u Stakis.

¹⁰ Otəni təuvir kəm Apeles iətam təməhtul əskasik e Kristo e nian iəkis min.

Otəni təuvir kəm Aristopulus mine rəhan min nətəmiimi, mine rəhan min noluək min.

¹¹ Otəni təuvir kəm Herotian, rəhak əhruahru.

Otəni təuvir kəm nətəmiimi rəha Nasisəs mine rəhan noluək min nətəm kəutəfaki kəm İərmənig.

¹² Otəni təuvir kəm Trifaenə mine Trifosə, pəta mil iətam katuol pik uək rəha İərmənig.

Otəni təuvir kəm iəu kəti u Persis, pətan kəti iətam tatol pik uək rəha İərmənig.

¹³ Otəni təuvir kəm Rufəs, iətəmi kəti rəha İərmənig tətəfaki vivi, mine rəhan məmə iətam təmatol təuvir kəm iəu təhmen e rəhak əhruahru məmə.

¹⁴ Otəni təuvir kəm Asigkritəs, mine Filegon, mine Heremes, mine Patropəs, mine Heremas, mine piatah min nətəm ilah min kəutatig.

¹⁵ Otəni təuvir kəm Filolokəs, mine Juliə, mine Nereəs mine nəuvinin, mine Olimpəs, mine nətəm kəutəfaki min rəfin nətəm ilah min kəutatig.

¹⁶ Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo. Niməfaki rəfin rəha Kristo kəutəni təuvir kəm təmah.

¹⁷ Piak min mine nəuvinik min. İəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotətəu vivi itəmah o nətəmi kautol məmə nəkotəhapu itəmah min, kəni kautəgəgun natimnati iətam kautol nətəmiimi kəutəmkarəpən e nəhatətəiən rəhalah, kəni nəgəguniən əha tol pisin agin e nəgəguniən iətam nəmotos rəkis. Otəhtul isəu o lah, ¹⁸ mətəu-inu nətəm kotol lanəha, ilah kəsotoliən uək rəha İərmənig Kristo, mətəu kautol uək əmə o nati ilah əmə kautolkeikei. İlah

kəutəni-vivi nəghatiən, kəni nəghatiən rəhalah tətəhiən, kəni ilah kəuteiuə, kəni məutərəkīn nətəligiən rəha nətəmimi tēpət nətəm kotəruru nati.

¹⁹ Nətəmimi kinotətəu rəkis nanusiən məmə itəmah nautol nəuia Kristo. Tol lanəha, nīkik tagiən pik o təmah. Mətəu iəkolkeikei pik məmə nəkoteinatig e noliən əhruahru min, kəni məmə nəsəhuvəniən e noliən tərāh min.

²⁰ Uhgīn iətəm nəukəti nəməlinuiən, otəsuvəhiən in tevig-ərain e Setən, kəni in otatig əmə ləhtəni e nəhlikitəmah.

Pəh nəuviriən rəha Iərməniɡ Iesu tətətig itəmah min.

²¹ Timoti iətəm itimlau min iatuol uək kətiəh, tətəni təuvir kəm təmah. Kəni Lusias, mine Jeson, mine Sosipatə u natimak min, kəhləni min təuvir kəm təmah.

²² Iəu Tesias, iətəm iəmətei nəghatiən rəha Pol e nauəuə u, iəu iətəni təuvir kəm təmah u kitah kətiəh e Iərməniɡ.*

²³⁻²⁴ Kaeəs tətəni təuvir kəm təmah. Iəu Pol, iətətig e rəhan nimə, kəni nətəmi rəha niməfaki kəutuəpumin iman ikin.

Erastəs u iətəm tətərməniɡ e məni rəha taun əha, mine piatah Kuartəs, ilau min kətuəni təuvir kəm təmah.

²⁵ Pəh kotəni-vivi Uhgīn. In təhrun noliən məmə itəmah nəutəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah. In otol lanəha e nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo iətəm iətəni pətigəm. Nəghatiən u təməhluəiɡ nuvəh rəkis, ²⁶ mətəu rəueiu, təmol əpu in. Kəni in Uhgīn u iətəm tətəmiəgəh nian rəfin, kəni in təməni məmə iəkotəni pətigəm nanusiən rəha Kristo iətəm iəni min əupən kəmotətəi e nauəuə min rəhalah, kəni nətəmimi okotəhrun. Iəkotəni pətigəm məmə nətəmimi min rəfin rəha nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin, pəh ilah okotəhatətə e Uhgīn, kəni tol lanəha mautol əmə nəuiən. ²⁷ Uhgīn pisin əmə in Uhgīn, kəni in pisin əmə in teinatig. !Pəh kotəni-vivi Uhgīn nian rəfin naunun tikə, o nati iətəm Iesu Kristo təmol! Əuah.

* **16:22** Pol təhrun əmə nəteien nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tēpət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətəi nəghatiən min rəhalah. Suah kəti, nərgin u Tesias, təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan.

1 Korən

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətəi tuvən kəm nəfaki min ikin Korən

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Korən

?Pəh təmətəi nauəuə u? Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

?Təmətəi tatuvən kəm pəh? Təmətəi tatuvən kəm niməfaki rəha Korən.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətəi? Korən in taun asoli kəti. Ikin əha, nətəmimi tēpət kotos rəhalah kaku o nolian səlim lan, kəni nətəmimi tēpət kəhuva məmə okotos nəhm̄tin. Nətəmimi nəuvein kəhuva e negəu, nəuvein kotaliuek əmə. In taun kəti təuvir pik e profens rəha Akaiə, iətəm tətətig e nitəni asoli u Kris. Mətəi taun u, narmi nati min kəmotəriauəh lan, kəni nolian tərəh min tēpət e taun əha. Niməfaki rəha Korən, Nanihluə* min kotepət lan. Pol təmətəuəin niməfaki u e nian rəha naliuəkian iətəm tatol keiu lan. Mətəu rəueiu əha, nərahian asoli min nəuvein tinatig e niməfaki. Nətəmimi nəuvein kautol nolian tərəh min, kəni nəuvein kautos nətəligian kəm iətəm kəsotəruahruian.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Niməfaki rəha Korən in tətətig e taun kəti iətəm nolian tərəh min rəfin təməriauəh vivi lan. Nolian tərəh min nəuvein kəməhuva imə e niməfaki. Kəmotətapuah o Pol o natimnati min nəuvein iətəm ilah kəsotəhrun vivian, kəni in təmətəi nauəuə u titəu=pən əhruahru əmə rəhalah nətəligian. Pol təmətəi nauəuə u məmə otəni pətigəm nolian tərəh min iətəm tətətig e niməfaki, mine nərahian pisin pisin min nəuvein min. Kəni təmətəi nauəuə u məmə otəluə əhruahru nolian tərəh min iətəm ilah nəuvein kəmautol. In təməni kəm lah məmə okotəhro min lanu motəkeikei mohtəlig=pə min o Ughin, kəni nolian nak u təhruahru iətəm iətəmimi otol nəmə in iətəmimi rəha Iesu.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, iətəm Ughin təmauin lak kəni mītəpin e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo Iesu. İtimlau piatah Sostənes iətəni təuvir kəm təmah. ² Nauəuə u tatuvnə kəm təmah niməfaki rəha Ughin əpəha Korən. Ughin təmöl asim itəmah e Kristo Iesu, kəni təmauin e təmah məmə rəhan min, nətəm nəutaliuek e nolian əhruahru itəmah mine nətəmimi e ikin min rəfin nətəm kəutəfaki kəm İərmənig rəhatah Iesu Kristo iətəm in İərmənig rəhatah rəfin.

³ Pəh Ughin Tatə rəhatah mine İərmənig Iesu Kristo, okuəfinə nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah.

Pol təməni-vivi Ughin e nəfakian

⁴ Nian rəfin iətəni tagkiu kəm Ughin mətəu-inu təməfinə rəhan nəuvirian kəm təmah e Kristo Iesu. ⁵ Təməfinə rəhan nəuvirian u tēpət kəm təmah e nolian min rəfin, e nasiruiən o nəni pətigəm vivian natimnati min mine neinatigian o nəhruniən nəghatiən rəhan. ⁶ Kəni nolian min əha kəutəgətuən məmə nanusiən e Kristo in nipəhriənian, kəni itəmah nəmoteruh. ⁷ Tol lanəha, nian nautəhtul maru mautəhtahnin nuvaiən rəha İərmənig rəhatah Iesu Kristo, Ughin təməfinə kəm təmah rəhan nəsanəniən e Narmin o nolian uək rəhan, nəsanəniən rəfin min əha iətəm kotəhruahru o nəmiəgəhian rəhatəmah. ⁸ Kəni in otol itəmah nəutəhtul əskasik motətəuaruə=pən naunun nian məmə okəseh-pəniən nolian tərəh kəti e təmah e Nian rəha İərmənig rəhatah Iesu Kristo, iətəm tətəva min lan. ⁹ Kəni Ughin otol nati u kəm təmah mətəu-inu nian rəfin in tatol rəhan nəghatiən. In Ughin iətəm təmauin e təmah nəkəhuva kətiəh itəmah Nətin Iesu Kristo u İərmənig rəhatah.

Nətəmimi rəha niməfaki kəmotəhapu ilah min

¹⁰ İətətapuah əskasik o təmah, piak min mine nəuvirik min, e nərgi İərmənig Iesu Kristo, məmə itəmah rəfin nəkotətəlig e təmah min, məsotolian məmə nətəligian kəti otuva məhapu itəmah, kəni mətəu nəkəhuva pəhriən motol kətiəh e nətəligian mine nikin kətiəh. ¹¹ Piak min mine nəuvirik min, iətəni lanəha mətəu-inu nətəmimi nəuvein rəha Kloə† kəmotəni pətigəm kəm iəu məmə itəmah nautorgəhu. ¹² Nipəti nəghatiən iətəm iətəni tol lanu, itəmah nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Pol,” nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Apolos,” nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Pitə,” nəuvein min kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisig e Kristo.” ¹³ Nian nəutəuəri lanko, təhmen e nəhapu-əhapuian Kristo! İəu Pol, iəməsəhkul-pəriən e nigə kəməluəu o təmah! Kəni nian kol bəptais e təmah,

* : Nanihluə, Ianihluə – Afın-to e tiksınəri. **1:8** 1Təs 3:13; 5:23 **1:9** 1Təs 5:24; 1Jön 1:3 **1:10** Fil 2:2

† **1:11** Kloə in pətan kəti iətəm rəhan nautə tēpət, kəni nətəmimi kautisiiən in. Pol əpəha Efəsis e nian təmətəi nauəuə u, kəni nətəmimi rəha Kloə kəməhuvanə motəsal=pən lan. Kəni motəni kəm in nətəligian min əha e niməfaki Korən. **1:12** Uək 18:24-28; 1Kor 3:4

kəməsolian e nərgək Pol. !Kəpə! !Mətəu nautol lanko məmə nautəhuərisig lak Pol, uə Apolos, uə Pita, mətəu itamah nəsololian məmə nəutohtəu=pən Kristo!

¹⁴ İəu iəkəni tagkiu kam Uhgın məmə iəmol bəptais əmə e Krispəs mine Kaeəs, mətəu iəməsolian bəptais e təmah kəti min. ¹⁵ Nikik tagian lanəha mətəu-inu iətəmi kəti ko təsanian məmə kəmol bəptais lan e nərgək məmə otuva rəhak iətəmmi. ¹⁶ Ei əuəh, iəmalu, iəmol bəptais min e Stefanəs mine rəhan min. Uərisig e inəha, iəmalu məmə mətə iəmol bəptais min e iətəmi kəti uə kəpə. ¹⁷ Nipəti nəghatian min u məmə, Kristo təsahli=paian iəu məmə iəkol bəptais e nətəmmi, təmahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm əmə nanusian təuvir. Kəni iəsəni pətigəm əməian e nəghatian einatig rəha iətəmmi mətəu-inu, iəsolkeikeian məmə nəghatian e nimisian rəha Kristo e nig i kəməluau in otəhvevig nəsanənian tikə.

¹⁸ Nipəhrənian, nəghatian e nimisian rəha Kristo in təhvevig malməli o nətəmmi u kəutohtəu suaru rəha nuvənian e nigəm asoli. Mətəu kitah u nətəm Uhgın tatosmiəgəh itah, in nəsanənian əmə rəha Uhgın. ¹⁹ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“İəu iəkərkən agin neinatigian rəha nətəm koteinatig, kəni mahtipəsig e nəhrunian rəha nətəm kotəhrun pik nati.”

²⁰ ?Nətəmmi koteinatig iə? ?Nəgətun min rəha Lou iə? Nətəmmi nətəm kotəhrun vivi suaru rəha nəghatian iə? Uhgın təmol neinatigian rəha nəhue niftəni tinuva rəkis nalməlian əmə. ²¹ Tol lanəha mətəu-inu, e neinatigian rəha Uhgın, təmol məmə nətəmmi rəha nəhue niftəni okəsotəhrunian in e nəhrunian əmə rəhalah iətəm kəutəni məmə neinatigian. Mətəu in təmol məmə nəghatian alməli min rəhatimah otosmiəgəh nətəmmi nətəm kəutəni nipəhrənian lan.

²² Nəuaniləuis min rəha İsrəl kəutəpuəh e nati apispis min, kəni Nanihləuə[‡] min kəutəsal e neinatigian məmə okoteruh Uhgın, ²³ mətəu kitah kəutəni pətigəm əmə nimisian rəha Kristo e nig i kəməluau. Kəni nəghatian u in təhmen e kəpiel e suaru iətəm tatol nəuaniləuis min rəha İsrəl kəutəmei, kəni in təhmen e nalməlian o Nanihləuə min. ²⁴ Mətəu nətəmmi min u nətəm Uhgın təmauin e lah, nəuaniləuis min rəha İsrəl nəuvein mine Nanihləuə min nəuvein ilau pəti, kəni Kristo in nəsanənian rəha Uhgın mine neinatigian rəhan. ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nolian u iətəm nətəmmi kəutəni məmə in nalməlian rəha Uhgın, mətəu nipəhrənian in teinatig tapirəkis neinatigian rəfin rəha nətəmmi, kəni nati u iətəm nətəmmi kəutəni məmə in nəpəouian rəhan, in təsanən tapirəkis nəsanənian rəfin rəha nətəmmi.

²⁶ Piak min mine nəuvinik min, nikitəmah otəkeikei məhti məmə itamah nətəmi əhro nian Uhgın təmauin e təmah. İtəmah tepət nəsoteinatigian e nəhmti nətəmmi, kəni məsotosian nəsanənian, kəni səniəmə itəmah nenəti nətəmi asoli nəuvein. ²⁷ Mətəu Uhgın tatitəpin nati alməli min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm koteinatig, kəni miətəpin nati əpəou min e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm kotəsanən. ²⁸ In təmitəpin natimnati iətəm, e nətəligian rəha nətəmmi, ilah nati əpnəpin əmə, mine iətəm nətəmmi kəsotolkeikei pikian, mine natimnati iətəm lahtəni agin. Kəni təmitəpin natimnati min əha məmə ilah suaru məmə in tol nati keikei e nətəligian rəha nətəmmi kəməhuva nati əpnəpin əmə. ²⁹ Təmol lanəha məmə iətəmmi tikə otəghati əfəri e nəhmti Uhgın. ³⁰ Mətəu-inu e nəuia Uhgın, itəmah nəməhuva kətiəh itəmah Kristo İesu. Kəni Kristo təmuva o tah məmə in rəhatah neinatigian rəha Uhgın. İnəha e Kristo, Uhgın təmol itah kotəhruahru e nəhmtin, kəni mələhu kəlin itah məmə rəhan min, kəni mosmiəgəh itah. ³¹ Tol lanəha, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni, “İətəmmi iətəm tətəghati əfəri, otəghati əfəri əmə o nati iətəm İərməngit təmol lan.”

2

¹ Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmuvnə o təmah, iəməsəni pətigəmiən nəghatian rəha Uhgın e nəghatian iətəm nətəmmi kəutəni məmə koteinatig, mine nolian rəha iətəmmi iətəm təhrun vivi nəghatian. ² Kəni nian iəmətatig kitah min itəmah, nikik təskasik məmə iəkəni pətigəm əmə İesu Kristo, mine nimisian rəhan e nig i kəməluau. ³ İəmuva o təmah e nəpəouian mine nəginian mine nəəmruminian asoli. ⁴ Kəni nian iəməni pətigəm rəhak nəghatian e nanusian təuvir, iəməsənian e neinatigian rəha nətəmmi, mine nəghatian asoli min iətəm otivui itəmah, mətəu nian iəməghati, nəmoteruh nəsanənian rəha Uhgın mine uək rəha Narmin Rəha Uhgın. ⁵ İəmol lanəha məmə nəhatətəian rəhatəmah otəsəhtul əməian e neinatigian rəha nətəmmi, mətəu in otəhtul e nəsanənian rəha Uhgın.

Neinatigian rəha Narmin Rəha Uhgın

1:14 Uək 18:8; Rom 16:23 **1:16** 1Kor 16:15 **1:19** Aes 29:14 **1:20** Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25 **1:21** Mat 11:25 [‡] **1:22** Nanihləuə, İanihləuə – Afın-to e tiksınari. **1:23** Rom 9:32; 1Kor 2:14 **1:24** Kol 2:3 **1:25** 2Kor 13:4 **1:26** Mat 11:25; Jem 2:5 **1:30** Jer 23:5-6 **1:31** Jer 9:24 **2:3** Uək 18:9; 2Kor 10:1 **2:4** 1Təs 1:5

⁶ Mətəu nıpəhrıriənıan məmə itımah iəutəni pətıgəm nəghatıən einatıg kəm nətəm koteinatıg kəni mıneıtəinatıg rəkıs e nəmiəgəhiən rəhalah. Mətəu səniəmə neinatıgıən rəha nətəmimi mın rəueiu, uə nətəmimi nətəm kəutarmənıg u rəueiu. İlah okəhuva nati əpnapın mın əmə. ⁷ Kəpə. İtimah iəutəghati e neinatıgıən rəha Uhgın əupən iətəm təmətaməhli oneuən, kəni in neinatıgıən iətəm təmətəhluaiğ, kəni Uhgın təmol nəlpəkəuiəən əupən əupən agın məmə, neinatıgıən əha, in otol nəuviriən kəm tah e nəsanənıən mine nəhəgəhagiən. ⁸ Nətəm kəutarmənıg e nıftəni əha rəueiu, ilah kinotəruru nəlpəkəuiəən əha rəha Uhgın, mətəu nəmə ilah kəmotəhrun, ko kəsotətu-pəriən lərmənıg rəha nəsanənıən əhəgəhag rəfin e nigı kəməluau təhmen e iətəmimi kəti əpnapın əmə iətəm təmərəkın lou. ⁹ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İətəmi tikə tətəruh, iətəmi tikə tətətəu, iətəmi tikə təhrun, nati nak iətəm Uhgın təmol əpenə-penə lan rəha nətəmi mın u kotlekeiki in.”

¹⁰ Mətəu Uhgın təmol əpu nəlpəkəuiəən oneuən əha rəhan kəm tah e Narmın. Kəni Narmın təhrun natimnati rəfin, kəni məhrun mın natimnati rəha Uhgın iətəm iətəmimi kəti ko təəhrunıən. ¹¹ ?Tol lanəha, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha iətəmimi kəti, mətəu narmın əmə? ?E noliən kətəh əmə, iətəmimi pəh təhrun nətəligiən rəha Uhgın Narmın əmə? ¹² Uhgın təməsəfiəən kəm tah nətəligiən rəha nətəmimi e nəhue nıftəni, mətəu təməfa Narmın iətəm tatsıpən ohni. In təməfa kəm tah məmə kitah okotəhrun nati nak iətəm Uhgın təməfa əpnapın əmə kəm tah. ¹³ İnu nəghatıən iətəm itımah iəutəni, kəni neinatıgıən rəha nətəmimi təsəgətunıən itımah e nəghatıən mın əha, mətəu Narmın Rəha Uhgın təməgətun itımah, kəni iəkotəni pətıgəm natimnati pəhriən rəha Narmın Rəha Uhgın e nəghatıən mın iətəm təmsıpən lan.

¹⁴ İətəmimi iətəm Narmın Rəha Uhgın tikə lan, tətəpəh natimnati iətəm tatsıpən e Narmın Rəha Uhgın mətəu-inu ilah nati əpnapın mın əmə ohni, kəni ko in təəhrunıən ilah mətəu-inu Narmın Rəha Uhgın əmə təhrun nasıruıən e nətəmimi o nəhrunıən natimnati rəha Uhgın. ¹⁵ Kitah nətəm kautos Narmın Rəha Uhgın kəmotəh motəhrun motakil natimnati mın əha, mətəu nətəmimi əpnapın, ko kəsoteruhıən məsotəhrun aginıən mine məsotakil aginıən itah. ¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “?Pəh u təhrun nətəligiən rəha lərmənıg məmə in otəgətun in?” Mətəu kitah kotəhrun nətəligiən rəha Kristo kəni tol lanu lan motəhrun natimnati mın əha.

3

Nəhapu-əhapuiən e nıməfaki

¹ Piak mın mine nəuvınik mın. Nian iəmətətatıg kitah mın itəmah, iəməsəghatıən kəm təmah təhmen e nətəmimi nətəm kinotəskasik rəkıs e nəmiəgəhiən rəhalah e Narmın Rəha Uhgın, kəpə. İməghati kəm təmah məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue nıftəni əmə, kəni iəməghati kəm təmah təhmen e kəlkələh mın əmə e nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e Kristo. ² Nian iəmətəgətun itımah, təhmen məmə iəmətəugin itəmah e milik əmə, iəməsəfiənıən nauanıən əskasik kəm təmah mətəu-inu itəmah nəməsotəhmenıən o nunıən. Kəni nıpəhrıriənıən, itəmah nəsotəhmen əhanəhiən o nunıən, ³ mətəu-inu noliən rəhatəmah təhmen əmə e rəha nətəmimi rəha nəhue nıftəni. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nautetet itəmah mın, kəni mautorgəhu, kəni təhmen əmə məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue nıftəni əmə u. Nəkotəhmen e nətəmimi əpnapın mın. ⁴ Nian iətəmi kəti tətəghati əfəri məni məmə, “İəu rəha Pol,” kəni kəti tənı məmə, “İəu rəha Apolos,” noliən əha tətəgətun məmə itəmah nətəmimi rəha nəhue nıftəni əmə.

⁵ Oteruh-to. ?Apolos in pəh, kəni Pol in pəh? İtimlau iəkuəhmen əmə e ioluək iətəm iəmuasıru e təmah o nuvaiən o İesu. İtimlau iatuol əmə uək iətəm lərmənıg təməfa pisin pisin kəm timlau məmə iəkuol. ⁶ Təhmen əmə məmə iəu iəmərfeı nıkiti nati, kəni Apolos in təueiu e nəhu, mətəu Uhgın əmə tatol tateviə. ⁷ Tol lanəha, iətəmimi iətəm tətərfeı nati, uə iətəmimi tətəueiu e nəhu, in nati əpnapın əmə, mətəu Uhgın pisin əmə in nati keikei iətəm tatol natimnati kəutəmiəgəh mauteviə. ⁸ İətəm tətərfeı, mine iətəm tətəueiu, ilau kuəhmen-əhmen əmə mətiən əmə o nati kətəh əmə. Kəni Uhgın otətəou ilau kətəh kətəh e rəhalau uək pisin pisin mın. ⁹ İtimlau ioluək mil rəha Uhgın, kəni itəmah nəkotəhmen e nasumıən rəha Uhgın, uə nımə rəha Uhgın.

¹⁰ E nəuviriən iətəm Uhgın təməfa kəm iəu, iəmuvləkın vivi nəhlki nımə təhmen e iətəm təhrun vivi nuvləkınıən nımə. Kəni iətəmi kəti mın tatuvləkın nımə nəuəvetin. Mətəu ilah

rəfin okotəkeikei mauteh vivi uək rəhalah rəha nuvləkinian nimə, ¹¹ Nəhlki nimə kətiəh əmə, inu Iesu Kristo. İtəmi kəti tikə təhrun nuvləkinian nəukəti nimə pisin kəti min. ¹² Nəmə itəmi kəti tuvləkin-pəri rəhan nimə itəm nəhlki nimə in Iesu Kristo, kəni in təhrun nuvləkinian nimə e aian u kol tətoraip-oraip, uə e silfə, uə e kəpiel nəhmtin tiəkis, uə e nigı, uə e niuig, uə e nimanis.* ¹³ Kəni nian kəti nətəmmi okoteruh uək rəhan, mətu-inu e nian Iesu tuva min, rəhan uək otuva e nəhagəhagian. Rəhan uək okəluh=pən e nigəm, kəni nigəm otəgətu min məmə rəhan uək təuvir uə tərəh. ¹⁴ Nəmə nigəm otəsusian rəhan nimə, in otos rəhan nətəouian. ¹⁵ Mətəu nəmə nigəm otus rəhan nimə, kəni rəhan natimnati rəfin təmikə. In əmə, Uhgın otosmiəgəh, mətəu təhmen-əhmen əmə e itəmi kəti itəm rəhan nimə nigəm tatus kəni tiuvig pətigəm maiu, kəni nigəm tus nimə mauəris.

¹⁶ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, itəmah u Nimə Rəha Uhgın, kəni Narmin Rəha Uhgın tətətig e təmah? ¹⁷ Nəmə itəmi kəti tərəkın Nimə Rəha Uhgın, kəni Uhgın otərəkın in, mətəu-inu Nimə Rəha Uhgın, in tasim rəhan pisin əmə. Kəni Nimə u Rəha Uhgın, itəmah.

¹⁸ Təsəuvirian məmə itəmi kəti tətəiuə aru əmə lan. Nəmə itəmi kəti tətakil aru in e nətəligian rəha nəhue niftəni, kəni niki in təhti məmə in teinatig u rəueiu, in otəkeikei muva ialməli kəti e nəhmtiləh məmə in otuva ieinatig pəhrin. ¹⁹ Tol lanəha mətəu-inu neinatigian rəha nətəmmi rəha nəhue niftəni, in talməli e nəhmti Uhgın. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Uhgın tatol lalig e nəghatian rəha itəmi kəti itəm tətəni məmə in teinatig vivi, kəni Uhgın taskəlim in.” ²⁰ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni min məmə, “İərməniğ təhrun məmə, nətəligian rəha nətəm koteinatig, ilah nati əpnəpin əmə.”

²¹ Kəni tol lanu lan, sətəniən məmə itəmah rəha suah u uə rəha suah kəha məmə onəkotləfəri aru itəmah ohni. Uhgın tətəfən itəmah nətəmi asoli min rəfin kəm təmah məmə otəsiru e təmah. ²² Tol lanu sətəfərian itəmah kəni mətəni məmə rəhatəmah u Pol uə Apolos uə Pitə.† Nipəhrin əgin, Uhgın tinəfinə natimnati min rəfin e nəhue niftəni o nasiruiən e təmah. Kəni nəmiəgəhian uə nimisian, kəni natimnati min u kəutəhuva rəueiu uə natimnati min u kəmənəhuva nian kəni, natimnati rəfin min əha mine nətəmmi min əha okotasiru e təmah, təhmen əmə ilah rəfin rəhatəmah. ²³ Tol lanu lan, itəmah onəkotəkeikei mətəfəri itəmah o Iesu pisin əmə, səniəmə o nətəmi asoli min rəhatəmah, mətəu-inu səniəmə itəmah rəha itəmi asoli kəti, mətəu itəmah rəha Kristo, kəni Kristo in rəha Uhgın.

4

Aposil min rəha Kristo

¹ Tol lanəha, nətəmmi okotəkeikei motech itəmah təhmen e noluək min rəha Kristo itəm Uhgın təməluh=pən e nəhlmitəmah məmə itəmah isəkotol əpu nəlpəkəuian oneuən rəha Uhgın. ² Kəni nətəmmi nətəm kauteh natimnati rəha itəmi asoli kəti, ilah kotəkeikei motol rəhalah uək təuvir e noliən itəm itəmi asoli tolkeikei. ³ Nati əpnəpin əmə kəm iəu nəmə itəmah, uə nətəpisin nəuvein kotəni pətigəm nətəligian rəhalah e rəhak uək. Kəni iəu aru iəsakilən e rəhak uək. ⁴ E rəhak nətəligian, məmə iəmol əmə nati itəm in təuvir, mətəu nati u təsəniən məmə iəu iəkəhruahru. İərməniğ əmə təhruahru o nakiliən rəhak uək. ⁵ Tol lanəha, sətəuit-əuitən o nakiliən natimnati, mətəu nautəhtəhmin nian İərməniğ otuva lan. In otəfətigəm=pən e nəhagəhagian natimnati itəm kəutəhluəig e napinəpuian, kəni in otəni pətigəm nati nak tətətig e niki nətəmmi o noliən min rəhalah. E nian əha Uhgın otəni-vivi ilah kətiəh kətiəh e noliən əhruahru.

⁶ Piək min mine nəuvinik min. İəməni=pinə nəghatian min əha kəm təmah itimlau Apolos məmə itəmah onəkotos nəhrunian ikin. Kəni nəmə nəkotos nipəti nəghatian min u, “Nəkotəkeikei motol əmə nəghatian min itəm kinətəi rəkis,” kəni nəsətəfərian nətəmi asoli nəuvein mətəsiəhu nəuvein. ⁷ ?Təhro? İtəmah nəsətəpərian mətəpirəkis nətəmmi min rəfin. Uhgın təməfinə kəm təmah natimnati min rəfin nətəm nəməutos. ?Kəni təhro nəutəghati əuvsan o natimnati itəm Uhgın təməfinə kəm təmah təhmen əmə məmə inu itəmah əmə nəmotol natimnati min əha?

⁸ Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis nautə rəha Uhgın. Noliən rəhatəmah təhmen məmə nəməhuva kig min rəha Uhgın, mətəu itəmah iəutatig ləhtəni əmə. !Mətəu kəpə, səniəmə nipəhrinian! !Nəman!

3:11 Aes 28:16; 1Pitə 2:4-6 * **3:12** Noliən rəha nitəu-pəniən Kristo təhmen e noliən rəha nuvləkinian nimə. İtəmi tətəitəu=pən vivi noliən rəha Kristo, in təhmen e itəmi kəti tətəvləkin vivi rəhan nimə. Noliən təuvir min rəhan təhmen e pos min əskasik rəha nimə, uə aian u kol uə aian u silfə. İtəmi tətəitəu=pən vivian noliən rəha Kristo, təhmen e itəmmi kəti tətəvləkin rah rəhan nimə, təhmen əmə e nimaəuvlul əmə kəti. Afın-to Mat 6:19-20. **3:13** 1Kor 4:5 **3:19** Job 5:13
3:20 Sam 94:11 † **3:22** Nəghatian əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Pol, uə Apolos, uə Kefəs...” Kefəs in nərgin kəti min rəha Pitə. Kəni e nauəuə u, e nəghatian Kris əhruahru, Pol tətəuin lan məmə “Kefəs,” mətəu kəutəni əmə məmə Pitə.
4:2 Luk 12:42 **4:5** 1Kor 3:8 **4:6** Rom 12:3 **4:7** Rom 12:6

Nēmæ nipəhr̄riən̄iən mēmæ itəmah nēməhuva kig min rəha Uhḡin, nikitimah otagiən pik, kəni nēmæ tol lanəha, itimah min iəkotol kig kitah min itəmah. Mətəu təsoliən lanəha. ⁹ Itimah aposil min, mətəu nikik təhti mēmæ Uhḡin təmələhu itimah əpəha ləhtəni agin, iəutatig təhmen e nətəm kəmakil rəkis mēmæ okotəkeikei moh̄mis. Nikitimah tətəhti lanəha mətəu-inu təhmen mēmæ itəmah nətəmimi nətəm kəməsotoliən win e nəluagin̄iən, kəni mətəhtul e nəhmti nagelo min mine nətəmimi rəfin mēmæ ilah okoteruh mēmæ oiəkoh̄mis.* ¹⁰ ! Nətəmimi tepət kəutəni mēmæ itimah nanməli min o nərgi Kristo, mətəu nikitəmah təhti mēmæ itəmah nəkoteinatig vivi e Kristo! Mətəu sən̄iəmæ nipəhr̄riən̄iən. ! Nətəmimi tepət kəutəni mēmæ rəhatimah nepət̄iən tikə, mətəu nəutəghati əfəri mēmæ rəhatəmah nepət̄iən iahgin! Mətəu sən̄iəmæ nipəhr̄riən̄iən. Nətəmimi tepət kautisiai itəmah, mətəu kətəni rah itimah.

¹¹ Mətəu, inu nipəhr̄riən̄iən. Mətəu aru=pa u rəueiu matuvən, nəumis tatus itimah, kəni mətəuauə, kəni iautəhuvən e napən əhapu-əhapu, nətəmimi kautoh itimah, kəni rəhatimah nimə tikə. ¹² Itimah aru əmə iautol pik uək e nəhlmitimah mēmæ iəkotos mən̄i o nauən̄iən. Nian okotəni rah itimah, mətəu itimah iəkotəfaki o nəuviriən o lah. Nian nətəmimi kautol nərəhiən kəm timah, mətəu itimah iəkotəpnəpin əmə. ¹³ Nian nətəmimi kəutəni rah itimah, mətəu itimah iəutəghati vivi əmə kəm lah. Mətəu aru=pa u rəueiu matuvən itimah iəkotəhmen e nimən̄arik rəha nətəmimi rəfin, uə namikm̄ikiən rəha nitəni min rəfin.

Ilah okotəkeikei motəhtəpən noliən rəha Pol

¹⁴ Iəsətəiən nəghatiən u mēmæ iəkol itəmah nəkotaulis, mətəu mə otəghi-pəri itəmah, mətəu-inu itəmah nenətik min nətəm iəkolkeikei itəmah. ¹⁵ Rəhatəmah nəgətun min tepət nətəm okotəgətun itimah e Kristo, kəni nēmæ təhro ilah kotəhmen əmə e tatə kalin min ilah ten-tausin, mətəu rəhatəmah tatə əhr̄uahru kət̄iəh əmə, inu iəu, mətəu-inu e Kristo Iesu iəmuva rəhatəmah tatə əhr̄uahru nian iəmən̄i pət̄igəm nanusian təuvir kəm təmāh aupən. ¹⁶ Tol lanəha, iəkətapuəh əskasik o təmāh mēmæ onəkotohtəu=pa rəhak noliən min. ¹⁷ Mətəu-inu o nati u, iətahli=pinə nətik e Kristo u Timoti iətəm iəkolkeikei. In tətəui əskasik e Iərmən̄ig matol vivi rəhan uək. In otəni min kəm təmāh suaru rəha nəmiəgh̄iən rəhak e Kristo Iesu iətəm tət̄iəu=pən natimnati iətəm iətgətun e niməfaki min ikin min rəfin.

¹⁸ Kəni itəmāh nəuvein nəutəgət əfəri pik o rəhatəmāh nepət̄iən mətəu-inu nikitəmāh təhti mēmæ iəsuvnə min̄iən məsəghati əskasikiən kəm təmāh o rəhatəmāh noliən. ¹⁹ Mətəu otəsuv̄hiən, iəkəkeikei muvnə meruh itəmāh (nəmə Iərmən̄ig tegəhan lak.) Kəni oiəkəhr̄un nēmə nətəm kəutəgət əfəri kautos pəhr̄iən nəsanən̄iən rəha Uhḡin, uə kəpə. ²⁰ Mətəu-inu Nərmən̄igian Rəha Uhḡin sən̄iəmæ in nati kəti rəha nəghatiən, mətəu in nati kəti rəha nəsanən̄iən. ²¹ ?Kəni nəkotolkeikei nak? ?Iəkuvnə malis itəmāh, uə iəkuvnə e nolkeikeiən u e nikik teiuaui əmə?

5

Pian kəti, rəhan noliən tərəh agin

¹ Kəmən̄i pət̄igəm kəni iəu mēmæ iətəmi kəti u e nikitəmāh tətəkləh e pətən kəti, kəni təmōl e noliən tərəh kəti iətəm tapirəkis noliən rəha nətəm kəsotəfakiən. In tətəkləh e pətən vi rəha rəhan tatə. ² ! Kəni itəmāh nəutəfəri o nəfakiən əskasik rəhatəmāh! ! Kəsitin min! Mətəu nəfəriən təsəhr̄uahruən, mətəu onəkotəkeikei motətəu tərəh o təfəgə tərəh əha. Kəni nəsotahli pət̄igəm̄iən iətəmi kəha iətəm təmōl noliən tərəh əha e nikitəmāh. Mətəu onəkotəkeikei motahli pət̄igəm.*

³ Nati əpnəpin iəsət̄igian kitah min itəmāh, mətəu e narm̄in iətətig kitah min itəmāh. Kəni təhmen əmə nēmə kitah kəutatig, inən̄i rəkis e nərgi Iərmən̄ig Iesu mēmə təhro in təhr̄uahru mēmə kitah okotol e iətəmi kəha. ⁴ Nian nəkəhuva kət̄iəh, kəni e narm̄in, iətətig kitah min itəmāh, kəni nian nəsanən̄iən rəha Iərmən̄ig rəhatah Iesu inəha ikin kitah min, ⁵ kəni otəfan iətəmi u əha rəueiu e nəhlmi Sətən mēmə otərəkin nipət̄in. Mətəu Iərmən̄ig otosmiəgh̄əh narm̄in nian in tətəva min e naunun nian.†

* **4:9** Nian kig kəti təmōl win e nəluagin̄iən, minatitəlig matit rəhan soldia min mine rəhan tikimir min. Rəhan soldia min kautəhuərisig lan, kəni tikimir min kautəhuərisig e lah, kəni nətəmimi rəfin kotəhr̄un mēmə tikimir min okoh̄mis. Nətəmimi kəmotol lafet kəti, kəni nətəmimi rəfin kautarfu e tikimir min kautoh aru ilah min, uə nēmə təhro kautəluagin ilah nati arpin min təhmen e laion. Kəni Pol tətəni mēmə in mine rəhan min nətəmimi kotəhmen e tikimir min nətəm okoh̄mis, kəni nətəmimi rəfin kauteruh. **4:11** 2Kor 11:23-27 **4:12** Mat 5:44; 2Tas 3:8 **4:15** Kal 4:19 **4:16** Fil 3:17 **4:17** Uək 19:22 **4:20** 1Kor 2:4 **5:1** Lev 18:7-8; Dut 22:30 * **5:2** Məta Pol tətəni u ikinu mēmə təsəuviriən mēmə ilah okotəgian əmə kəni mətəfəri ilah nian təfəgə tərəh asoli kəti tatətig əha ilah ikin e niməfaki. **5:3** Kol 2:5 **5:5** 1Tim 1:20 † **5:5** Pol tətəni mēmə kəraki lan e niməfaki. Kəni ihluə e niməfaki, suah u otuvən e nəhlmi Sətən, kəni Sətən otərmən̄ig lan kəni mol nalpin̄iən kəm in e nipət̄in. Kəni mətə, suah u təhr̄un nitəlig rəkis̄iən e noliən tərəh min rəhan, kəni Uhḡin təhr̄un nosmiəgh̄iən min in.

⁶ Rəhatəmah nagət əfəriən tərəh. ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, is nəuan nəuветin əmə tınpı rəfin e niki flauə iətam kəmallin?⁷ ?Otafəl rəkis is əuas min rəhatəmah, inu təfagə tərəh min e nikitəmah, məmə itəmah flauə vi iətam kəmallin u is tikə lan, kəni nıpəhrıriən itəmah nəkotəhmen əhruahru e pıret vi əha. Tol lanəha mətau-inu Kristo iətam in nəti sipsip rəha lafet rəha Pasova, təmimis rəkis təhmen e sakrifais o nolıen tərəh min rəhatah. ⁸ Tol lanəha, pəh kətol lafet əha, mətau kəsotolıen e is əuas, iətam təhmen e nolıen tərəh min u nətəmimi kətolkeikei pik nolıen kəm nətəmimi, mine nolıen tərəh min rəfin. Mətau pəh kətol lafet e pıret u is tikə lan, təhmen e nolıen rəfin iətam kətol nıpəhrıriən mətəhruahru.

⁹ İəmətei rəkis nauəuə kəm təmah məmə nəsotan pətıen itəmah nətəm kəutakləh e nıpətan.⁵ ¹⁰ İəsəniəhuıen məmə nəsotanıen itəmah nətəm kəsotəfakıen nati əpnarıp nolıen rəhalah tol lanəha: ilah kəutakləh e nıpətan, ilah navərəs, ilah nakləh min e neıuəıen, kəni ilah kəutəfaki kəm narmı nati min. Nətəmimi tepət agın kətol lanu lan u rəueıu e nəhue nıftəni. Nəmə nəsotanıen itəmah min ilah, kəni nəkotəkeikei mōhıet agın ikınu e nəhue nıftəni. ¹¹ Mətau nıpəti nauəuə iətam iəmətei kəm təmah məmə onəsotan pətıen itəmah iətəmi kəti iətam tətəni məmə in piatəmah kəti, mətau in tətəkləh e pətan, uə in tətəvərəs, uə in tətəfaki kəm narmı nati min, uə in tətəni rah nətəmimi, uə in tətəpis nıan tepət, uə in tətəkləh e neıuəıen. Sotolıen nati kəti itəmah min ilah, nati əpnarıp in nati əkəku əmə təhmen e nauən pətıen.

¹²⁻¹³ Səniəmə in rəhak uə mine rəhatəmah kəti uək məmə okotakil nətəmimi nətəm kəsotəfakıen. Uhgın otakil Nənihlua min. Mətau in uək rəhatəmah məmə onəkotakil nolıen rəha nətəmimi əpəha e nıməfaki nətəm kəutol təfagə e nolıen min u. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Otahlı pətıgəm e nikitəmah iətam tətol nolıen tərəh.”

6

Nolıen rəha nakilıen itəmi

¹ Nıan nəmə itəmah kəti tətərgəhu ilau in kəti, tol naulısiən məmə otələs muvən kəm nətəmimi nətəm kəsotəfakıen məmə okotııvi pətıgəm ilau mətakil rəhalau norgəhuıen. Mətau nəkotəkeikei mōtos məhuvən kəm nəfaki min. ² ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə nəfaki min, ilah okotakil nətəmimi rəfin e nəhue nıftəni?^{*} ?Kəni nəmə itəmah onəkotakil nətəmimi e nəhue nıftəni, kəni təhro nikitəmah təhti məmə nəsotəhmenıen o nakilıen rəhatəmah norgəhuıen əlkələh min? ³ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kıtah okotakil nagelo min? !Kəni natımmati min rəha nəhue nıftəni, ilah kotımatıg əmə o nakilıen!

⁴ ? Kəni tol lanəha, nəmə nautərgəhu o nətəligıen min nəuvein, təhro nəutəhuvən o nətəm ihluə məmə okotakil norgəhuıen rəhatəmah? İlah kəsotəsiən nısiəıen rəha nıməfaki. ⁵ İatəni lanəha məmə nəkotaulıs lan. ?Təhro? ?İtəmah kəti tikə iətam teınatıg məmə in təhru nələhuıen nəniən min əha? ⁶ !Mətau kəpə! İtəmah piatəmah min nəutərgəhu, kəni məutəhuvən o nətəm ihluə məmə ilah okotakil rəhatəmah norgəhuıen min. Kəsi.

⁷ İtəmah nautəhuvən o iətəmi kəti məmə otakil rəhatəmah norgəhuıen. İnu tətəgətun məmə nəmotəmkarəpən agın e suaru rəha Uhgın e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?Təhro? Nəmə iətəmi kəti tətol tərəh kəm ik, təuvır məmə nəkalu əmə lan. Nəmə tətıeuə əmə lam mətəkləh kəm ik, alu min əmə lan. ⁸ Mətau kəpə. Nautol tərəh pik! İtəmah piatəmah min əmə, mətau itəmah aru nautol tərəh kəm təmah min, kəni məuteıuə e təmah min məutəkləh kəm təmah min.

⁹ Sotəligıen e neıuəıen. Nəkotəkeikei mətəhrun məmə, nətəmi kəutol nərahıen, ko kəsəhuvənıen e Narmənıgıen Rəha Uhgın: ilah nətəm kəutakləh e pətan, mine nətəm kəutəfaki kəm narmı nati min, mine nəman nətəm kınətol rəkis marıt kəutakləh e pətan, mine nəman nətəm kəutıt aru ilah min, ¹⁰ mine nakləh min, mine navərəs min, mine nətəm kəutəpı e wain, mine nətəm kəutəghatı rah e nərgı nətəmimi, mine nətəm kəuteıuə məutəkləh kəm nətəmimi, ilah min u ko kəsəhuvənıen e Narmənıgıen Rəha Uhgın. ¹¹ Kəni itəmah nəuvein, nəmautol lanəha. Mətau, Narmın Rəha Uhgın rəhatah təmafəl itəmah, mələhu kalın itəmah məmə rəhan, mol itəmah nəkotəhruahru e nəhmtın e nərgı İərmənıg İsu Kristo.

‡ 5:6 Təhmen əmə nıan kətəti nati miəgh kəti, nəmə kətərarəh kuənkamik lan, otol=pən mərəkın rəfin nəhıuegın. Təhmen əmə nəmə ıfaki kəti e nıməfaki tətol təfagə tərəh. Təfagə tərəh u tınpı rəfin nıməfaki. 5:6 Kəl 5:9 5:7

Aes 53:7; 1Pıtə 1:19 5:8 Dut 16:3 § 5:9 Nauəuə u Pol tətəghatı lan e fes 9 tıkə əha rəueıu. Pol tətətei nauəuə kuvət kəni məhlı=pən kəm nıməfaki Korən. Mətau nauəuə əupən, mine nauəuə iətam tətol kısıl lan kiakə u rəueıu. Nauəuə iətam tətol keıu lan, in 1 Korən, kəni nauəuə iətam tətol kuvət lan, inu 2 Korən. 5:11 2Təs 3:6; Tait 3:10 5:12-13 Dut 13:5; 17:7 * 6:2 E Japtə 5 kəutafın məmə ko kəsotakılıen nətəmimi ihluə e nıməfaki, mətau e fes u tətəni məmə kıtah okotakil ilah. Nıpətın u təni məmə, RƏUEIU kıtah okəsotakılıen nətəm ihluə e nıməfaki, mətau nıan Kristo otıva min, nıan əha inəha, kıtah okotakil ilah. 6:2 Nəh 20:4 6:10 Kəl 5:19-21; Efəs 5:5; Nəh 22:15 6:11 Tait 3:3-7

*Nolien rəha nakləhiən
e pətan in tafagə tərəh*

¹² Nətamimi nəuvein kəutəni məmə, “Natimnati rəfin təuvir əmə məmə iəkol.” Mətəu, səniəmə ilah rəfin kotəhrun nasiruiən lak. Kəni, ko iəsegəhanian məmə natimnati nəuvein okotarməniğ e rəhak nəmiəgəhiən. ¹³ Nətamimi nəuvein kəutəni məmə, “Nauəniən mine nərfitəmi, kəmol o lau min,” inu kotəhrun nunian nauəniən min rəfin. Mətəu nauəniən mine nərfitəmi, Uhgın otol naunun e lau pəti, konu, nati mil u səniəmə nati kəti. Kəni nati u in nipəhrinian. Mətəu nəghatian u səniəmə e nipətitəmi. Uhgın təməsolian nipəti tah məmə kitah okotapili əpnəpin kitah nəman uə nipətan min u səniəmə nəman mine nipətan min rəhatah. Nipətitah mine İərməniğ, ilau rəhalau min. Uhgın təmol nipətitah məmə okotisiai İərməniğ, kəni ko otəsoliən naunun e lah, təhmen e nauəniən mine nərfitəmi. ¹⁴ Kitah okohmis. Mətəu o nian kəti e rəhan nəsanəniən, Uhgın otosmiəgəh min itah e nimisian mol vivi nipətitah. Kəni inu təhmen əhmen əmə məmə nian İərməniğ təmimis, Uhgın təmosmiəgəh in e nimisian mol vivi nipətin.

¹⁵ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nipətitah, ilah nəuəli-nəuəli nipəti Kristo? ?Kəni nəkitəmah təhti məmə iəkəfən nipətik iətəm in kətiəh ilau Kristo, kəni mol kuol kətiəh ilau pətan rəha suaru? !Kəpə! Ko təsolian lanəha. ¹⁶ Nipəhrinian əgin məmə iətəm tətən ilau pətan rəha suaru, ilau kətiəuva kətiəh əmə e nipətin. Mətəu-inu nəghatian rəha Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İlau okiəuva nipətin kətiəh əmə.” ¹⁷ Mətəu iətəmi iətəm tatol kətiəh ilau İərməniğ, tətəva kətiəh ilau min e narmin. Kəni tol lanəha, nipətin tatol kətiəh ilau İərməniğ Kristo məmə rəhan. Kəni tərəh əgin nəmə otos rəkis e Kristo məfən kəm pətan kəti rəha suaru.

¹⁸ Otəgin rəkis məhuvən isəu e nolien rəha nitəu-pəniən nipətan. Nolien tərəh rəfin iətəm iətəmi kəti tatol iətəm tol pisin e inu, in ihluə e nipətin. Mətəu tafagə tərəh u, in tatol kəm nipətin aru.† ¹⁹ Nəkotəkeiki motəhrun məmə nipətitəmah in nati asoli, nipətitəmah in nimə kəti rəha Uhgın iətəm Narmin Rəha Uhgın tətətiğ ikin, kəni Uhgın təməfinə Narmin kəm təmah, mətətiğ e təmah. Kəni itəmah səniəmə rəhatəmah aru u itəmah. ²⁰ Uhgın təmətəu rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Tol lanəha, otisiai Uhgın e nolien min rəha nipətitəmah.

7

Nəghatian o marit

¹ Rəueiu iəkəni=pinə nəniən e nauəuə rəhatəmah iətəm nəmotətəi kəm iəu. Əuəh, in təuvir məmə iətəmi kəti təsolian marit. ² Mətəu nətamimi tətəp nətəm kəutohtəu=pən nipətan. Tol lanəha, təuvir məmə iətəmi otəkeiki mos aru rəhan pətan, kəni pətan tatos rəhan iərman kəni muol marit. ³ Nian kuol marit, iərman otəkeiki mətapili ilau rəhan pətan nəmə pətan tolkeiki, kəni pətan otəkeiki mətapili ilau rəhan iərman nəmə iərman tolkeiki. ⁴ Pətan təsərməniğ aruiən e nipətin, mətəu rəhan iərman tətərməniğ lan. Kəni təhmen-əhmen əmə e iərman, in təsərməniğ aruiən e nipətin, mətəu rəhan pətan tətərməniğ lan. ⁵ Təsəuvirən məmə pətan uə iərman təgin o nipətin nəmə kəti tolkeiki. Mətəu nəmə ilau pəti kuəgəhan məmə təuvir əmə okuəpəh napili pətiən nəmə kəti təni məmə otəfaki o nian nəuvein, kəni təuvir əmə. Mətəu okuəkeiki miəuva min kətiəh. Nəmə kəsuliən, kəni Setən otəh suaru o nəfən-əfəniən kəm lau. İatəni lanu mətəu-inu itəmah rəfin nəsotəskasikien.

⁶ Nəghatian əha məmə, “okuəpəh o nəfakien o nian nəuvein,” iətəni məmə iəgəhan lan, mətəu iəsəniən məmə in lou kəti. ⁷ E rəhak nətəligiən, təuvir məmə nətamimi rəfin okəsotoliən marit təhmen lak. Mətəu Uhgın tatol suaru pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh, kəni tatol məmə nəuvein kəutol marit, kəni nəuvein kəutan əmə.

Nətəm kəmotol marit mine pətalimis min

⁸ Kəni iətəni kəm nətəm kəsotoliən marit mine pətalimis min məmə, təuvir məmə kəutan əmə məmə iəu mine. ⁹ Mətəu nəmə tiəkis o lah nətəm kəsotoliən marit məmə okotaliək e suaru əhruahru kəti, inəha kəsotapiliən e pətan uə iərman kəti, kəni təuvir məmə okotəkeiki motol marit pəh nikiləh təsəhti pikien ilau pətan uə iərman nian min rəfin.

Nətəm kəmotol marit kəsotəhəpuiən

¹⁰ İtəmah nətəm nəmotol marit, iəkəni=pinə nəghatian u kəm təmah, səniəmə rəhak mətəu rəha İərməniğ məmə, pətan otəsəpəhiən rəhan iərman. ¹¹ Mətəu nəmə in otol, kəni təuvir

6:12 1Kor 10:23 **6:13** 1Təs 4:3-5 **6:14** Rom 8:11; 1Kor 15:20; 2Kor 4:14 **6:15** Efəs 5:30 **6:16** Jen 2:24; Mat 19:5 **6:17** Jon 17:21-23; Rom 8:9-11 † **6:18** Tafəgə tərəh u, in tatol kəm nipətin aru mətəu-inu tinuva rəkis kətiəh ilau Kristo, tol məmə tatol tafəgə e Kristo. **6:20** 1Kor 7:23; 1Pitə 1:18-19 **7:9** 1Tim 5:14; Prov 6:20-29 **7:10** Mat 5:32

məmə otəsität=pən minian suah kəti min, uə nəmə təhro, titəlig=pən min əmə o rəhan iərman. Kəni iərman otəsəpəhian rəhan pətan.

Nəmə ilau kəti təsəfakian

¹² Pəh iəkəni nəghatian kəti kəm təmah nətəm rəhatəmah nəman uə nipətan kəsotəfakian. Inu rəhak əmə nəghatian, səniəmə rəha İərmənig əhruahru. Nəmə itəmah kəti, rəhan pətan təsəfakian, mətəu tolkeikei məmə ilau kətuatig, iərman otəsəpəhian. ¹³ Kəni nəmə itəmah kəti, rəhan iərman təsəfakian, mətəu tolkeikei məmə ilau okuatig, pətan otəsəpəhian. ¹⁴ Otol lanəha mətəu-inu nian pətan kəti tətəfaki, kəni Uhgın tətələhu kalın min rəhan iərman məmə rəha Uhgın. Kəni nian iərman kəti tətəfaki, kəni Uhgın tətələhu kalın min rəhan pətan məmə rəha Uhgın. Nəmə təsolian lanu, kəni rəhatəmah kəlkələh min, ilah rəha nəhue niftəni əmə, mətəu tol lanəha, Uhgın tətələhu kalın ilah məmə rəhan min, mətəu-inu təmələhu kalın rəkis tatə mine məmə.

¹⁵ Mətəu nəmə iətəmi təsəfakian tolkeikei məmə otəpəh rəhan pətan uə iərman iətəm tətəfaki, oteğəhan əmə lan. İətəm tətəfaki, iərman uə pətan, Uhgın təsəskəlmiş in e marit əha. Mətəu, Uhgın təmauin e təh məmə okotatig mətig e nəməlinuian. ¹⁶ Pətan, kəmə təhro Uhgın otosmiəğəh rəham iərman e nolian təuvir rəham. Kəni iərman, nəmə təhro Uhgın otosmiəğəh rəham pətan e nolian təuvir rəham.

Otagian əmə

o rəhatəmah nəmiəğəhian

¹⁷ Mətəu in əmə u, nian Uhgın təmauin e təmah, nəmotatig e natigian pisin pisin min iətəm İərmənig təmələhu, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə lan. Inu rəhak nəghatian iətələhu kəm niməfaki min rəfin. ¹⁸ Nian Uhgın təmauin e suah kəti, nəmə kəməği=pən in, kəni otəsəhluəğian e nəğgi-pəniən iətəm kəmöl lan. Kəni nian Uhgın təmauin e suah kəti min, nəmə kəsəhgi-pəniən, kəni təuvir məmə təsalkutian məmə okəhgi=pən. ¹⁹ In nati əpnəpin əmə nəmə kəməği=pən suah kəti uə kəsəhgi-pəniən. Nati keikei məmə kitah kotohtəu=pən əmə nəghatian min rəha Uhgın. ²⁰ Nian Uhgın təmauin e təmah, nəmotatig e natigian pisin pisin min, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah.

²¹ ?Nian Uhgın təmauin lam, ik slef əmə kəti? Nikim təsəhti pikian, (mətəu nəmə nəkəhrun nitəu-pəniən suaru iətəm kəmitis slef min lan, itəu=pən əmə.) ²² Tol lanəha mətəu-inu iətəmi u slef əmə nian İərmənig təmauin lan, in iətəmi rəha İərmənig iətəm kəmitis rəkis. Kəni təhmen-əhmen əmə, iətəmi səniəmə slef kəti nian İərmənig təmauin lan, in slef rəha Kristo. ²³ Uhgın təmətəu rəkis itəmah e nətəuian iətəm nəhm̄tin tiəkis. Sotolian məmə itəmah nəkəhuva slef min rəha nətəmimi. ²⁴ Piak min mine nəuvirik min, nian Uhgın təmauin e təmah, nəmotatig e natigian pisin pisin min, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah itəmah Uhgın.

Nətəm vi nətəm nəsotol əhanəhian marit

²⁵ Inu nəghatian kəti rəhatəmah nətəm vi nətəm nəsotol əhanəhian marit. İəsos əhruahruian nəghatian kəti o İərmənig, mətəu iəkəni əmə rəhak nətəligian. Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə rəhak nəghatian in nipəhriənian, mətəu-inu İərmənig təməskəhruin iəu. ²⁶ Mətəu-inu nərahian asoli u rəueiu iətəm nəutatig lan,* rəhak nətəligian tol lanu lan məmə, nəkotatig əmə lanu lan məmə nəutatig lan u rəueiu. ²⁷ ?Təhro? ?Nəmol marit? Səsalian e suaru o nəpəhian rəham pətan. ?Təhro? ?Nəsolian marit? Səsalian o nosian rəham kəti pətan. ²⁸ Mətəu nəmə natol marit, inu səniəmə təfəğə tərəh. Kəni nəmə pətan vi tatol marit, in təsolian təfəğə tərəh. Mətəu nətəm kəmotol marit, okotatig e nərahian tepət e rəhalah natigian, kəni iəkolkeikei məmə nəşəhuvəniən e nərahian min əha.

²⁹ Piak min mine nəuvirik min, inu nipəti nəghatian rəhak. Natigian rəha nətəmimi e nəhue niftəni in tinəkuəkir əmə. Kəni rəueiu mine matuvən, nətəm kəmotol marit, təuvir məmə okəsotətəlig pikian e nolian rəha marit rəhalah. ³⁰ Nəmə iətəmi kəti tətəsək, uə tətagian, uə tatos nəhm̄ti nati kəti, kəni təuvir məmə otəsəğəhanian məmə rəhan nasəkian, uə nəğianian, uə rəhan nati vi otəriəuəh e rəhan nətəligian. ³¹ Kəni təuvir məmə nətəmimi nətəm kəutol bisnis e nəhue niftəni, ilah okotətəlig lan məmə rəhalah bisnis in nati əpnəpin əmə, mətəu-inu nəhue niftəni mine nəuvirian rəhan mine nolian min rəhan otəpanika.

³² İəkolkeikei məmə nikitəmah təsəhti pikian nati kəti rəha nəhue niftəni u. Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təsolian marit, nikin tətəhti pik uək rəha İərmənig məmə təhro lanu mol İərmənig nikin tagian o uək iətəm in tatol. ³³ Mətəu iətəm təmol marit, nikin təhti pik əmə natimnati rəha nəhue niftəni məmə otəhro lanu mol niki rəhan pətan tagian, ³⁴ kəni rəhan nətəligian tatuvən o nati keiu, rəhan pətan mine uək rəha İərmənig. Kəni pətan iətəm təsolian marit, uə pətan miə, nikin tətəhti pik uək rəha İərmənig məmə təhro lanu in otətuəkəm

o Iærmænig e nipætïn mine narmïn. Mætæu pætän iætäm tæmol marit, in tətætellig pik æmä o natimnati ræha næhue niftæni mämæ otæhro lanu mol ræhan iærman nikin tagiæn.

³⁵ Iætæni=pinë næghatiæn min u o næuviriæn aru æmä ræhatæmah, sæniæmä iætæniæhu itæmah, mætæu mämæ nækotohtæu=pæn suaru ræha næmiægæhiæn iætäm tæhruahru, kæni nikitæmah tæthti pik uæk ræha Iærmænig.

³⁶ Mætæu e nikalin ræha iærman vi kæti mine pætän vi kæti. Nämæ tol lanu lan mämæ, kinæniækis mämæ ilau okuol marit. Uærisig, kæni iærman tæni mämæ okuæpæh pipim. Mætæu ræueiu, nikin tæhti mämæ tæsoliæn noliæn æhruahru e pætän æha, kæni iærman nikin tæhti mämæ tækeikei mol-tæ marit e pætän æha, kæni tæuvir mämæ, in tæhrun noliæn. In tæsoliæn tæfagæ tærah, mætæu tæuvir mämæ in otol marit. ³⁷ Kæni e nikalin kæti min e ræha inu. Nämæ keiu min lanæha kuolkeikei mämæ okuol marit. Mætæu iærman nikin tinæhti rækis mämæ okuæpæh marit. Kæni nati kæti tikæ mämæ otækeikei kæm in mämæ otol marit. Kæni iærman in tætærmænig vivi e nikin. Kæni næmä nikin tinæhti rækis mämæ otæsoliæn marit e pætän æha, kæni iætæmi æha, in min tatol noliæn æhruahru. ³⁸ Tol lanæha, iærman iætäm tatol marit e pætän vi, in tatol æhruahru, mætæu iærman iætäm tæsoliæn marit, in tatol tæuvir mapirækis agin.

Pætalimis min kotæhrun noliæn marit

³⁹ Pætän otækeikei matätig ilau ræhan iærman e nian ræfin, mætæu næmä ræhan iærman timis, in tæhrun noliæn marit e suah kæti min iætäm in tolkeikei, mætæu nati kætiæh æmä, in tækeikei mol marit e iærman kæti iætäm tətæfaki kæm Uhgïn. ⁴⁰ Mætæu e ræhak nætelligiæn, næmä in tætatig æmä lanæha mæsoliæn marit, kæni nikin otagiæn tapirækis næmä in tatol marit. Kæni nikit tæhti mämæ Narmïn Ræha Uhgïn tætatig min lak mæfa næghatiæn u kæm iæu.

8

Næuæniæn iætäm katol sakrifais lan kæm narmi nati min

¹ Kæni ræueiu, iækæghati e næuæniæn min iætäm katol=pæn sakrifais lan kæm narmi nati min. Kitah kotæhrun næghatiæn ræha nætæmimi næuvein mämæ, “Kitah ræfin kautos næhrunian.” Mætæu “næhrunian” in nati kæti iætäm iætæmi kæti tətæfæri ohni, mætæu nolkeikeiæn tatuvlækin iætæmimi. ² Nämæ iætæmi kæti nikin tæhti mämæ in tæhrun pik nati, mætæu in tæsæhrun æhanæhiæn natimnati iætäm in otækeikei mæhrun. ³ Mætæu iætæmimi iætäm tolkeikei Uhgïn, Uhgïn tæhrun in misiaian in.

⁴?Kæni tol lanæha, tæhro e næuæniæn min iætäm katol=pæn sakrifais lan kæm narmi nati min? Nipæhræniæn, kitah kæutæhrun mämæ narmi nati in nati æpnæpin æmä kæti e næhue niftæni, kæni uhgïn ælkælæh min kohkæ, mætæu Uhgïn kætiæh æmä. ⁵ Kætæni mämæ, “uhgïn ælkælæh” min mine “iærmænig ælkælæh” min tæpæt æha ikin, kæni nipæhræniæn nætæmimi næuvein kautæfaki kæm lah. Mætæu nati æpnæpin næmä uhgïn ælkælæh min æha ikin, æpæha e neai uæ æpæha læhtæni e næhue niftæni, ⁶ o kitah, Uhgïn kætiæh æmä pæhræin, Tatæ Uhgïn. Natimnati ræfin tæmsipæn lan, kæni tæmæfa næmiægæhiæn kæm tah mämæ kitah okotol næuiæn. Kæni Iærmænig kætiæh æmä, Iæsu Kristo, kæni Uhgïn tæmol natimnati ræfin agin e Kristo, kæni e Kristo kitah kautæmiægæh.

⁷ Mætæu sæniæmä nætæmimi ræfin kotæhrun næghatiæn u, kæni nætæmimi næuvein, nikilah tæhti mämæ narmi nati kæutæmiægæh pæhræin kæni ilah nati agin min. Aupæn, nætæmimi næuvein kæmotæfaki kæm narmi nati min nian ræfin. Kæni tol lanæha, ræueiu, nian kautun næhuvegi nati iætäm kæmol sakrifais lan kæm narmi nati, nikilah tæhti mämæ kæutæfaki kæm uhgïn ælkælæh min pæhræin. Kæni ilah kautætæu mämæ kautol tæfagæ tærah mætæu-inu nætelligiæn ræhalah tæsæskasikian tæhmen mämæ natimnati min u ilah nati æpnæpin æmä. ⁸ Mætæu næuæniæn tæsoliæn itah kæutæhuva iuækir o Uhgïn. Nämæ kæsotuniæn næhuvegi nati æha, uæ kotun næhuvegi nati æha, nætelligiæn ræha Uhgïn o tah in tæhmen æmä.

⁹ Tæuvir æmä, nækotæhrun nitæu-pæniæn suaru iætäm nækotolkeikei, mætæu næutætæu itæmah. Sotoliæn nati kæti iætäm nækotolkeikei mætæu nati u otol mämæ piatæmah kæti u næuviniætæmah kæti u nætelligiæn ræhan tæsæskasikian tæhmen, otæmei e ræhan næmiægæhiæn. ¹⁰ Iætæni lanu mætæu-inu næmä iætæmi kæti iætäm nætelligiæn ræhan tæsæskasikian tæhmen, in tæteh itæmah nætäm næutæni mämæ næutos “næhrunian” æha mämæ narmi nati min kæsotæmiægæhiæn, kæni næutæhuvæn e nimæ ræha narmi nati min mämæ næutæuæn, kæni tæhro? Tol lanæha ræhatæmah noliæn otuvi=pæn ræhan nætelligiæn, kæni in min otuvæn mun næhuvegi nati iætäm kæmol sakrifais lan kæm narmi nati min, kæni in tatol tæfagæ tærah kæti mætæu-inu nikin tæhti mämæ noliæn æha tætagætun mämæ in tətæfaki kæm narmi nati matol in tamikmik e næhmti Uhgïn. ¹¹ Kæni næhrunian iætäm nikitæmah tæhti mämæ næutos, in tətærkæn iætäm nætelligiæn ræhan tæsæskasikian tæhmen. Mætæu in piatah kæti iætäm Kristo tæmimis ohni.

¹² Nian nautol noliæn tærah kæm itæmah kæti e noliæn æha, mautærkæn nætelligiæn ræhan u tæsæskasikian tæhmen, kæni nautol tæfagæ tærah e Kristo. ¹³ Tol lanæha, næmä nati kæti æmä

iätəm iatun tol piak tətəmei e rəhan nəmiəgəhiən, kəni təuvir məmə iəsun minian nəhuvegi nati nian kəti min məmə otəsəmeien e rəhan nəmiəgəhiən.

9

Pol təmuhalpin nəghatiən iätəm kətəni lan.

¹ Nikitəmah təhti məmə iəkəhrun nolian nati nak iätəm iəkolkeikei, uə kəpə? !Əuəh! İəu aposil kəti, uə kəpə? !Əuəh! ?İəmeruh İesu İərməniğ rəhatəh e nəhmtək, uə kəpə? !Əuəh! ?İtəmah u nəua rəhak uək e İərməniğ, uə kəpə? !Əuəh! ² Nətəmiimi nəuvein kətəni məmə səniəmə iəu aposil, mətəu niyəhrinəniən, itəmah nəsotəhrunian nəniən lanəha, mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah e İərməniğ tətəgətun məmə iəu aposil kəti.

³ İəkuhalpin nəghatiən rəha nətəmiimi nəuvein nətəm kətəni məmə iəu səniəmə aposil kəti. Kətəni lanəha mətəu-inu e rəhalah neruhian, iəsolian nolian rəha aposil kəti, inəha itimah iəsotətapuəhiən o nati kəti o təmah məmə inəha aposil min nəuvein kautol. ⁴ ? Təhruahru məmə itimah aposil min oiəkotətapuəh o təmah o nauəniən mine nəmmiəniən, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsolian! ⁵ Aposil min nəuvein, mine pia İərməniğ min, mine Pita,* rəhalah niyətan nətəm kətəfəki kautəhuərisig e lah nian ilah kəutaliuək mautol uək rəha İərməniğ. ?In təhruahru məmə kitəh kotal təhmen-əhmen əmə, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsolian! ⁶ ?Uə nikitəmah təhti məmə iəu əmə mine Panəpəs, itimlau pisin əmə iəkuəkeikei muol aru uək o nauəniən rəhatimlau?

⁷ Otəliğ-to, tol lanəha. Pəh tatol uək rəha soldiə kəni məsosiən nətəouian lan? ?Uə, pəh tətəsum məsunian nauəniən lan? ?Uə, pəh tətəugin nati miəgəh min məsunian kəti mine?

⁸ ?Nikitəmah təhti məmə natimnati min iätəm iətəghati lan, kautsipən əmə e nətəliğin rəha nətəmiimi? !Kəpə! Lou tətəni nati kətiah əmə. ⁹ Kəmətei e Lou rəha Mosis məmə, “Nian nəkotəsig kau məhuva məmə otol uək meuiəuig e wit, sətəlisian nəhlin. Pəh ton niyəpisi wit nəuvein.”† ?Təhro? ?Niki Uhgın tətəhti əmə kau min, ¹⁰ uə nikin tətəhti min itəh? Əuəh, kəməfa lou u o rəhatəh nəuviriən, mətəu-inu nətəmiimi nətəm kəutaupən mautərfei nati e nasumiən, mine nətəm kautəhuərisig mautəulək ikin, ilah rəfin nətəliğin rəhalah kətiah əmə məmə okotos pəti nauəniən e nasumiən u.

¹¹ E uək min rəhatimah, təhmen əmə məmə iəmotəsum kəti məmə itəmah nəkotəuən ikin, inu nauəniən rəha narmitəmah. ?Kəni təhro, tiəkis o təmah məmə nəkotəfa nauəniən kəti rəha niyətin kəm timəh? ¹² Nətəpisin nəuvein kotəhrun nətəpuəhiən o nauəniən o təmah, kəni in təhruahru əmə, mətəu ilah kautol uək rəha Uhgın. ?Kəni təhro e timəh? !Nətəpuəhiən rəhatimah in təhruahru agin!

İtiməh iəsotəkolkeikiən məmə oiəkotol nati kəti məmə otəhtul pəsig e nanusiən təuvir rəha Kristo, tol lanəha iəsotətapuəhiən itimah o nati kəti, nati əpnəpin itimah iəkotəhrun nolian. Tol lanəha, itimah iəmotəs pik nərahian, mətəu iəməsotətapuəhiən itimah o nati kəti mətəu-inu iəsotəkolkeikiən məmə oiəkotəhtul pəsig e nanusiən təuvir rəha Kristo. ¹³ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nətəmiimi nətəm kautol uək e Nime Rəha Uhgın, kautos niğlah ikin nauəniən? Kəni nətəmiimi nətəm kautol uək e olta, ikin katol sakrifais ikin, kautos niğlah ikin nauəniən. ¹⁴ E suaru kətiah əmə, İərməniğ tətəni əskasik məmə, nətəmiimi nətəm kətəni pətəgəm nanusiən təuvir, rəhalah natimnati o natığın otəkeikei misipən ikin.

¹⁵ Mətəu iəsətapuəhiən kəm təmah o nati nak iätəm təhruahru əmə kəni iəkəhrun nətəpuəhiən. Kəni iəməsətəien nauəuə u məmə itəmah nəkotol natimnati min əha nəuvein kəm iəu. İətəfəri nəuvetin məmə iətəni pətəgəm nanusiən təuvir kəsətəouian iəu lan. Kəni iəsəkolkeikei aginian məmə iəkəitəu=pən suaru pisin. !Nimisiən in təuvir tapirəkis suaru pisin!

¹⁶ Mətəu iəsəfəriən iəu məmə iətəni pətəgəm nanusiən təuvir mətəu-inu, iəkəkeikei məni pətəgəm. !Kəsi, nərahian əsoli otuva ohniəu nəmə iəsəni pətəgəmiən nanusiən təuvir! ¹⁷ Nəmə iətəni pətəgəm nəghatiən rəha Uhgın mətəu-inu iəkəkolkeikei mol lanu lan, kəni təhruahru məmə iəkəs nətəouian lan. Mətəu in Uhgın əmə iätəm tətəpəpin iəu məmə iəkəkol uək u, kəni tol lanəha, iəkəkeikei mol nati əpnəpin katətəu iəu uə kəpə. ¹⁸ ?Kəni rəhak nətəouian in nati nak? In əmə u, məmə nian iəkəni pətəgəm nanusiən təuvir, rəhak nətəouian tikə. Kəni tol lanəha iəsətapuəhiən o nati kəti, nati əpnəpin in təhruahru məmə iəkəol.

¹⁹ Suah kəti təsərməniğin lak, mətəu iəu iəmosiahu aru iəu məmə iəu sləf əmə rəha nətəmiimi rəfin. İatol lanu məmə iəkiuvi=pa tətəp kəhuva o Kristo. ²⁰ Nian iəmatən itimah nətəm İsrəl nətəm kəutohtəu=pən Lou, iəmuva məhmen e nətəm İsrəl məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. Kəni nati əpnəpin Lou təsərməniğin lak, nian iəmatən itimah nətəm

8:13 Rom 14:21 **9:1** Uək 22:17-18; 26:16; 1Kor 15:8-9 **9:2** 2Kor 3:2-3 **9:4** Luk 10:8 **9:5** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kefəs” u nərgin kəti min rəha Pita, kəni ikin pisin min e Niutestimin kətauin e Pita məmə “Kefəs.”
† **9:9** “wit” — Afın-to e tiksınəri. **9:9** Dut 25:4; 1Tim 5:18 **9:10** 2Tim 2:6 **9:11** Rom 15:27 **9:12** Uək 20:34; 2Kor 11:9 **9:13** Dut 18:1-3 **9:14** Mat 10:10; Kal 6:6 **9:16** Jer 20:9

kəutohtəu=pən Lou, inəha nətəm Isrel, kəni iəmuva məhmen e lah, məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. ²¹ Nian iəmatan itimah Nanihluə min nətəm kəsotohtəu-pəniən Lou, iəmuva məhmen e lah. (Mətəu iəsərakieñ Lou rəha Uhgín, kəpə. Lou rəha Kristo tətərməñig lak.) Iəmol lanəha məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. ²² Nian iəmatan itimah nətəm rəhalah nəhatətəiəñ təsəskasieñ, iəmuva məhmen e lah məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Kristo. Iəmuva məhmen e nətəmiimi rəfin məmə e nolian min rəfin iəkiuvi=pa nəuvein kəhuva o Kristo. ²³ Iətol lanəha o nanusiən təuvir məmə iəu min iəkəs natimnati təuvir min rəhan.[‡]

²⁴ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, e naiuiəñ, nətəmiimi rəfin kəutaiu, mətəu kətəiəñ əmə tatol win? Kəni təuvir məmə nəkotaiu e nolian rəha naiuiəñ iətəm nəutalkkut pik məmə ənəkotol win. ²⁵ Nətəmiimi nətəm kətolkeikei məmə kəhuvən e naiuiəñ, kətuəkəm əskasik o rəhalah naiuiəñ. Kautol məmə okotol win e nati kəti iətəm otəpanikə, mətəu kitah kautol məmə kitah okotol win e nati kəti iətəm tatətig itulin. ²⁶ Tol lanəha, təhmen e naiuiəñ, iəsaiu əpnəpinian, kəni təhmen e boksig, iəsətəhrə-pəniən təhmen e iətəm təhtəti nimagəuəgəu. ²⁷ !Kəpə! Iətətuəkəm əskasik o nipətik məmə otuva rəhak slef. Iətol lanəha məmə, nian iəməni pətigəñ nanusiən təuvir kəm nətəmiimi tepət rəkis məmə ilah okəhuva e naiuiəñ əha, kəni iəu iəsuvaiəñ məhmen e iətəmiimi iətəm tətətgəhli lou rəha naiuiəñ kəni kəraki lan e naiuiəñ.

10

Pol təməni pətigəñ

nolian rəha nətəm Isrel aupən

¹ Piak min mine nəuviniik min, iəkəlkəikei məmə nəkotəhrun məmə nian tipitimah min kəməhiet Ijip, ilah rəfin nəpuə tətətəhgəl pəsig e lah, kəni ilah rəfin kəməhuvən=pən itəhi u kətəni məmə Nitəhi Ərəəuv. ² Kəni e nəpuə mine nitəhi, Uhgín tətəp bəptais e lah rəfin məmə okəhuva nətəmiimi rəha Mosis. ³ Kəni ilah rəfin kəmotun nəuəniən kətəiəñ əmə iətəm təmsipən e Narmín Rəha Uhgín, ⁴ kəni motəmnim nəhu kətəiəñ əmə iətəm təmsipən e Narmín Rəha Uhgín, mətəu-inu kəmotəmnim nəhu e kəpiel iətəm təmsipən e Narmín Rəha Uhgín iətəm tətətan ilah min, kəni kəpiel əha in Kristo.* ⁵ Nati əpnəpin ilah kəmotol lanəha, mətəu Uhgín nikin təməsəgiəniən o lah tepət nəuvetin, kəni ilah tepət kəməhmis əpəha ikin pisin pisin min təpiə-məpiə ikin.

⁶ Kəni Uhgín təmol natimnati min əha məmə ilah nətətəiəñ min məmə otəhgi-pəri nikitah motəgətun itah, kəni kitah okəsotolian nitai lah motəluhu=pən rəhatəh nətəligiəñ e nolian tərəh min təhmen e nitəməni iətəm kəmotol aupən. ⁷ Sotohtəu-pəniən nolian rəha nəfakieñ kəm narmi nati min təhmen e lah nəuvein kəmotol aupən. Nauəuə Rəha Uhgín tətəni məmə, “Nətəmiimi kəmotəharəg məmə okotəuən motəmnim, kəni motəhtul məmə okotol danis u tiuvi=pən ilah tərəh ikin.” ⁸ Tərəh məmə kitah okotit oneuən nipətan təhmen e lah nəuvein kəməutol aupən, kəni ilah rəfin tuenti-tri-tausin kəməhmis e nian kətəiəñ əmə. ⁹ Tərəh məmə kitah okotol natimnati iətəm otuvi niəməha rəha Iərməñig[†] təhmen e lah nəuvein kəməutol aupən, kəni sineik tus ilah kəhmis. ¹⁰ Tərəh məmə nəkotəni nikali Uhgín təhmen e lah nəuvein kəməutol aupən, kəni əgelo rəha nimisiən tohamu ilah.

¹¹ Kəni Uhgín təmol natimnati min əha məmə okəhuva e nəmiəgəhiəñ rəhalah, məmə ilah nətətəiəñ min, kəni kəmətei ilah məmə okotəhgi-pəri nikitah motəgətun itah, nətəm kəutatig rəueiu məmə naunun nian tətəuva iuəkir. ¹² Kəni nəmə nikitəmah təhti məmə nəutəhtul əskasik, autətəu vivi itəmah, mətəu-inu itəmah min nəkotəhrun nəməiəñ e nolian tərəh min əha. ¹³ Nəfeifeiəñ iətəm tətəuva e nəmiəgəhiəñ rəhatəmah təhmen əmə e iətəm kətol lan e nətəmiimi rəfin. Mətəu nian rəfin, kitah kətohrun nəhatətəiəñ e Uhgín, kəni otəsegəhanieñ e nəfeifeiəñ otuva e nəmiəgəhiəñ rəhatəmah məmə in təkəsik məpirəkis nəsanəniən rəhatəmah. Mətəu nian nəfeifeiəñ tətəuva e nəmiəgəhiəñ rəhatəmah, Uhgín otol suaru kəti məmə ənəkotəhrun nosiəñ nəhtulieñ rəhatəmah, məmə nati əha otəsiuvi-pəniən itəmah e nərahieñ.

Narmi nati min mine nəfaki min

¹⁴ Tol lanəha rəhak min, otəgim rəkis e nolian rəha nəfakieñ kəm narmi nati min. ¹⁵ Itəmah nəkotəni məmə nəkoteinatig, kəni otakil aru nəghatəñ rəhak məmə in təuvir uə tərəh.

9:20 Uək 21:20-26 **9:22** 2Kor 11:29 ‡ **9:23** Pol tətəni min məmə nikin tagiən məmə in otəni pətigəñ nanusiən təuvir nati əpnəpin kəsətəuəni in lan. **9:25** Fil 3:14; 2Tim 2:4-5; 4:7-8 **9:27** Rom 8:13; 13:14 **10:1** Eks 13:21-22; 14:22
10:3 Jon 6:31; Eks 16:4,35 **10:4** Eks 17:6; Nam 20:11 * **10:4** “Kəpiel” u, kasafinianeñ e Oltestimin. Nətəligiəñ u tətəmet e nəghatəñ min rəha nətəm Isrel. **10:5** Nam 14:29-30 **10:6** Nam 11:4,34; 1Kor 10:11 **10:7** Eks 32:4,6,19
10:8 Nam 25:1-9 † **10:9** Tətəghati e nolian rəha nətəmiimi nətəm kautol nolian tərəh kəti, nati əpnəpin ilah kətohrun məmə Uhgín təməni məmə nolian əha in nolian tərəh kəti. **10:9** Eks 17:2; Nam 21:5,6 **10:10** Nam 16:41-50; 17:5,10

¹⁶ Nian kitah kotauən e Nauəniən Rəha Nəmtətəiən Rəha Iesu, kəni motəni kəm Uhgın məmə nikitah tagiən o nəmnimian, kəni məutəmmim nəmnimian əha, təhmen məmə kitah kəutəhuva mautil kətiəh kitah Kristo e niran. ?Iətəni pəhriən, uə kəpə? Kəni nian kitah kautun piret iətəm kəməmaris kəuəri, kitah kəutəhuva kətiəh kitah Kristo. ?Iətəni pəhriən, uə kəpə? ¹⁷ Kitah u nətəmimi tepət, mətəu kotəhmen e nipətəni kətiəh əmə, mətəu-inu piret kətiəh əmə, kəni kitah rəfin kautun əmə piret əha.

¹⁸ Nikitəmah tətəhti nolian rəha nətəm Isrel. Nian iətəm tatol sakrifais kəm Uhgın, kəni nətəmimi nəuvein kautun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan, təhmen əmə məmə ilah rəfin kəməhuva kətiəh ilah Uhgın e sakrifais əha. ?Inu nipəhriənian, uə kəpə? Əuəh, in nipəhriənian.

¹⁹ ?Nipətəni nəghatəni min rəhak nak? ?Təhro? ?Iətəni məmə nəhuvegi nati iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati min in nati agin kəti, uə nati əpnəpin əmə? İlah nati əpnəpin əmə. ?Uə təhro? ?Iətəni məmə narmi nati min, ilah nati agin min nəuvein, uə ilah nati əpnəpin əmə? İlah nati əpnəpin əmə. ²⁰ Mətəu iətəni məmə nian nətəmimi kautol sakrifais kəm narmi nati min, kautol kəm iərmis min, kəni nati u in nati kəti, kəni kəsotolian kəm Uhgın. Kəni iəsolkəikeiən məmə nəkəhuva kətiəh itəmah iərmis min. ²¹ İtaməh onəsəhuvenian motos piret mine wain e Nauəniən Rəha Nəmtətəiən Rəha Iesu, kəni motətiğ məhuven min e niməfaki rəha narmi nati min motun sakrifais mine motəmmim wain rəha iərmis min itəmah nətəm kəutəfaki lan. ²² ?Təhro? ?Nautol məmə İərməniğ otəməki e təmah təhmen e nətəm Isrel? ?Nikitəmah tətəhti məmə nəsanəniən rəhatah tepət mapirəkis rəha Uhgın?

²³ İtaməh nəutəni məmə, “Təuvir əmə məmə iəkol natimnati rəfin iətəm iəkolkeikei.” Mətəu iəu iəkəni məmə, səniəmə natimnati min rəfin kəutasiru e təmah motasiru e nəmiəğəhiən rəhatəmah. ²⁴ Təsəuvirian məmə itaməh kəti tətəsəl aru e rəhan nəuvirian, mətəu təkəikei mətəsəl min e nəuvirian rəha nətəmimi min nəuvein.

²⁵ Kəni təuvir əmə. Otun əmə nəhuvegi nati min rəfin iətəm katos e makit, kəni məsotəpuəhiən e nəghatəni lan məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min, uə kəpə. Kəni nikitəmah təsəhti pikian. ²⁶ Nolian əha təuvir əmə mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Niftəni mine natimnati rəfin əha ikin ilah rəha İərməniğ.”

²⁷ Kəni məmə iətəm təsəfakiən kəti tətəpuəh ik məmə nəkuvən e rəhan nimə muəuən, kəni nikim tagiən məmə onəkuvən, un əmə nauəniən nak iətəm tətəfinə, məsəpuəhiən məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min uə kəpə. Nikim təsəhti pikian. ²⁸ Mətəu nəmə kəti tənə-pinə kəm ik məmə, “Kəmol sakrifais e nəhuvegi nati u kəm narmi nati min,” kəni təuvir məmə nəsunian. Nikim otətəhti iətəmi u mətəu-inu e rəhan nətəliğin təmöl, kəni nəsunian. ²⁹ Səniəmə nati tərəh kəti ohnik, mətəu in nati tərəh e nətəliğin əmə rəhan. ? Mətəu təhro nətəliğin rəha iətəmi kəti min otakil rəhak nolian iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, kəni mahtipəsiz lak məmə iəsolian nati kəti? ³⁰ ?Nəmə iətəni kəm Uhgın məmə nikik tagiən o nauəniən, təhro okəni rah iəu e nati kəti iətəm iəməni rəkis kəm Uhgın məmə nikik tətəgiən ohni?

³¹ Nəukəti nəghatəni rəfin əha tol lanəha, nati nak iətəm onəkol, uə nəkəuən, uə nəkəmmim, nəkəkeikei mol ilah rəfin e nolian iətəm otləfəri nərgi Uhgın lan. ³² Solian məmə iətəmi kəti təmei e rəhan nəmiəğəhiən, nəmə in nəuaniləuis rəha Isrel, uə İanihlua, uə iətəmi kəti e niməfaki rəha Uhgın. ³³ Otol nolian əha təhmen e nolian rəhak iətəm iətalkut məmə iəkol niki nətəmimi rəfin kotəgiən e nolian min rəfin. İatol lanəha mətəu-inu iəsəsal aruiən e rəhak nəuvirian, mətəu rəha nətəmimi tepət, məmə Uhgın otosmiəğəh ilah.

11

¹ Otisikəuvin iəu təhmen məmə iəu iatisikəuvin Kristo.

Nolian rəha nəfakiən

² İtəni-vivi itəmah mətəu-inu nikitəmah tətəhti iəu e natimnati rəfin iətəm iəmol kəni məğətuən, kəni nəutəskəlin nəğətuəniən min təhmen əmə məmə iəməğətuən itəmah lan.

³ Mətəu iəkolkeikei məmə itəmah rəfin nəkotəhrun məmə rəhn-kəpə pətan in rəhan iərman iətəm tərməniğ lan, rəhn-kəpə nəman rəfin in Kristo iətəm tərməniğ e lah, kəni rəhn-kəpə Kristo in Uhgın iətəm tərməniğ lan. ⁴ İərman kəti tatol aulis Kristo nəmə tətəhtərain rəhn-kəpə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakiən uə tətəni pətəniğəm nəghatəni iətəm Uhgın təməfən kəm in. ⁵ Mətəu pətan tatol aulis rəhan iərman nəmə təsəhtərainian rəhn-kəpə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakiən uə tətəni pətəniğəm nəghatəni iətəm Uhgın təməfən kəm in.

10:16 Mat 26:26-28 **10:17** Rom 12:5 **10:18** Lev 7:6 **10:19** 1Kor 8:4 **10:20** Dut 32:17; Nəh 9:20 **10:21** 2Kor 6:15-16 **10:22** Dut 32:21 **10:23** 1Kor 6:12 **10:24** Rom 15:1-2 **10:26** Sam 24:1 **10:28** 1Kor 8:7
10:30 1Tim 4:4 **10:31** Kol 3:17 **10:32** Rom 14:13 **10:33** 1Kor 9:20-22 **11:1** 1Kor 4:16 **11:3** Jen 3:16;
Efas 5:23

Noliän äha tähmen ämә mәmә tәmaki rәhn-kapә.* ⁶ !Nәmә pәtan kәti tәsolkeikeiәn mәmә otәhtәrain rәhn-kapә lanaha, tәuvir mәmә otәtei ämә nuuanun! Mәtәu nәmә in tәtulis o nәteiәn nәuanun, uә nakiәn rәhn-kapә, kәni tәuvir mәmә otәhtәrain rәhn-kapә. ⁷ Tәuvir mәmә iәрman kәti tәsәhtәrainiәn rәhn-kapә mәtәu-inu nian Uhgин tәmol iәtәmimi, iәtәmimi tәmos narmi Uhgин, kәni matol pәtigәm nәuviriәn rәha Uhgин; mәtәu pәtan tatol pәtigәm nәuviriәn rәha iәрman rәhan.

⁸ Tol lanaha mәtәu-inu iәрman tәsisipәniәn e pәtan, mәtәu pәtan tәmsipәn e iәрman, ⁹ kәni Uhgин tәmәsoliәn iәрman mәmә in iasiru rәha pәtan, mәtәu tәmol pәtan mәmә in iasiru rәha iәрman. ¹⁰ Tol lanaha, pәtan otәkeikei mәhtәrain rәhn-kapә iәtәm tәtәgәtun mәmә tәtisiәi rәhan iәрman mәtәu-inu nagelo min kauteruh.

¹¹ Mәtәu kitah u kәmәhuva kәtiәh kitah Iәrmәnig, pәtan otәsatig aru әmәiәn e iәрman, kәni iәрman min otәsatig aru әmәiәn e pәtan, ¹² mәtәu-inu pәtan tәmsipәn e iәрman, kәni tähmen min әmә, pәtan tәmәlәs iәрman. Mәtәu natimnati rәfin kәutsipәn e Uhgин.

¹³ Otakil aru nati u. ? Otәhruahru mәmә pәtan iәtәm tәtәfaki kәm Uhgин tәsәhtәrainiәn rәhn-kapә, uә kapә? ¹⁴ Nәtәmimi rәfin kotәhrun mәmә iәрman iәtәm nәuanun tәfәmәh, tatol aulis in. ¹⁵ Mәtәu nәmә pәtan kәti nәuanun tәfәmәh, nikin tagiәn lan kәni kәtisiәi in lan, mәtәu nәuanun äha Uhgин tәmәfәn mәmә otәhtәrain rәhn-kapә. ¹⁶ Mәtәu nәmә iәtәmi kәti tolkeikei mәmә otorgәhu o nati äha, kәni iәtәni lanaha mәmә noliәn kәti min tikә o nati u, kәni nimәfaki pisin pisin min rәfin kautol tähmen-әhmen әmә.†

Nauәniәn Rәha

Nәmtәtiәn Rәha Iesu

¹⁷ Nәghatiәn min iәtәm iәkәni kәm tәmah äha rәueiu, oiәsәni-viviәn itәmah mәtәu-inu nәharәg pәtiәn rәhatәmah tәsәsiriüәn, mәtәu tәtәrәkin әmә itәmah. ¹⁸ Iәmaupәn mәtәu mәmә nian nәutuhapumin itәmah min mәmә nәkotәfaki, kәni mәutәhapu-әhapu itәmah min. Kәni nikik tәhti mәmә nәghatiәn min äha, nәuvein niрәhriәniәn, ¹⁹ mәtәu-inu nәhapu-әhapuәn min okotәkeikei mәhuva mәmә okeruh әhruahru mәmә pәh tәtәfaki pәhriәn.

²⁰ !Nian nәutuhapumin itәmah min, mautәni mәmә nautun Nauәniәn Rәha Nәmtәtiәn Rәha Iesu, mәtәu oteruh-to noliәn u rәhatәmah! Sәniәmә Nauәniәn Rәha Nәmtәtiәn Rәha Iesu, ²¹ mәtәu-inu nian nәutauәn, itәmah kәtiәh kәtiәh kautәkeikei әmә, mәsotәhtәhniәn ilah min nәuvein. Kәti tinәpis rәkis, kәni kәti min nәumis tatus әhanәh. ²² ? Rәhatәmah lahuәnu tikә mәmә nәkotaupәn motauәn ikin? ?Uә itәmah nәsotisiәiәn nimәfaki rәha Uhgин, kәni matol aulis nanrah min? ?Kәni iәkәni mәmә nak kәm tәmah? ?Iәkәni-vivi itәmah o noliәn äha? !Kәpә, tiәkis agin!

²³ Mәtәu-inu iәmәgәtun rәkis itәmah e nәgәtuniәn min iәtәm tәmsipәn o Iәrmәnig. E nian lapin äha uәrisig kegәhan=pәn lan e nәhlmә tikimir min rәhan, in tәmos piret, ²⁴ kәni mәni tagkiu kәm Uhgин ohni, kәni mәhapu, kәni mәni mәmә, "Inu niрәtik iәtәm otitәgit o tәmah.‡ Onәkotol lanu lan kәni nikitәmah tәtәhti iәu." ²⁵ E noliәn әhmen min әmә, nian kinotauәn rәkis, in tos kap wain mәni mәmә, "Kap wain u tәtәgәtun=pәn nәniәskәsikian vi rәha nasiriüәn rәha Uhgин kәm nәtәmimi, kәni nәniәskәsikian vi u tәhtәtul mәtәmiәgәh e nirak iәtәm otaiu o tәmah. Nian rәfin nәkotәmnim kap wain u, nikitәmah otәhti iәu." ²⁶ O nati äha, nian rәfin nәkotun piret u, uә nәkotәmnim kap u, onәkautәni pәtigәm nimisiәn rәha Iәrmәnig mәtәuarus titәlig=pa min.

²⁷ Tol lanaha, iәtәmimi pәh iәtәm tatun piret, uә tәtәmnim kap wain u rәha Iәrmәnig e noliәn kәti iәtәm tәsәhruahruәn, in tatol tәfәgә o nәrәkiniәn niрәtin mine nira Iәrmәnig. ²⁸ Iәtәmimi otәkeikei maupәn makil rәhan nәmiәgәhiәn, uәrisig tәpanun piret mine mәnnim kap wain, ²⁹ mәtәu-inu iәtәmimi iәtәm tatun mine mәtәmnim, mәtәu nikin tәsәhti viviәn piret mine wain mәmә tәtәgәtun=pәn niрәti Iәrmәnig, nunian mine nәnnimiәn iәtәm in tatol tәtiuvi=pa aru әmә nalpinian kәm in. ³⁰ Mәtәu o nati äha, itәmah tәpәt nәkotәpәou kәni mautohmis, kәni itәmah nuәn nәuvein kinohmis rәkis. ³¹ Mәtәu nәmә kitah kotakil aru noliәn min rәhatah, Iәrmәnig tәsakiliәn itah mol nalpinian kәm tah. ³² Nian Iәrmәnig takil itah mol nalpinian kәm tah, in tatol mәmә kitah okotәhruahru, mәmә nian in otakil

* **11:5** Nәmә pәtan kәti tәmaki rәhn-kapә, in nati kәti rәha naulisiәn. Nәtәmimi nәuvein kәutәni mәmә in nәmtәtiәn kәti mәmә katol nalpinian kәti kәm in, kәni nәtәmimi nәuvein kәutәni mәmә in nәmtәtiәn kәti mәmә in pәtan rәha nәufәrian.

11:7 Jen 1:26-27 **11:9** Jen 2:18-23 † **11:16** Nәtәmimi nәuvein kotәni mәmә nәniәn min u o nәhtәrainiәn nәuanutәmi mine nәuanutәmi u tәfәmah okәtәkeikei katol rәueiu. Mәtәu nәhtәrainiәn nәuanutәmi mine nәphәiәn nәuanutәmi tәfәmah, niрәti lau e nian äha rәha Pol kuol pisin e nian u rәueiu. **11:18** 1Kor 1:10-12 ‡ **11:24** Rәhn-kapә lahuәnu otәhapu (mәtәu otәsәteiәn) piret tol niрәpisiәn kәni mәfәn kәm rәhan min famli. Piret tәtәgәtun=pәn niрәti Kristo, mәtәu sәniәmә niрәtin әhruahru pәhriәn. Mine wain tәtәgәtun=pәn niran, mәtәu sәniәmә niran әhruahru pәhriәn. **11:25** Eks 24:6-8; Hip 8:8-13 **11:26** Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20 **11:27** Hip 10:29

nətəmimi e nəhue niftəni məni nalpiniən rəhalah məmə okohmis, kəni kitah okəsotosiən nalpiniən əha kitah min ilah.

³³ Tol lanəha piak min mine nəuvinik min, nian nəkəhuva kətiəh məmə nəkotauən, əutəhtahnin itəmah min. ³⁴ Nəmə iətəmi kəti nəumis tus, təuvir məmə otəuən iman ikin lahuənu, məmə nian nəkotuhapumin, Uhgın otəsəfinəiən nalpiniən kəm təmah o noliən min əha rəhatəmah.

Nian iəkuvnə, oiəkəfinə suaru e natimnati pisin nəuvein min iətəm nəkotətapuəh ohni.

12

Nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uhgın

¹ Piak min mine nəuvinik min, pəh iəkəghati e nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu-inu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei motəhrun.

² Itəmah nəkotəhrun məmə aupən, nian nəməsotəfəkiən kəm Uhgın, katiuvi-pən rəhatəmah nətəligiən katit itəmah e suaru o nətəfəkiən kəm narmin nati min iətəm kəsotəghatiən. ³ Tol lanəha, iəkəni kəm təmah məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətəghati e nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgın mətəni rah İesu, kəni iətəmi kəti min ko təsanəniən məmə, "İesu in İərməniğ," mətəu Narmin Rəha Uhgın, in əmə tol iətəmimi tətəni.

⁴ Nəkotəkeikei motəhrun vivi nati u məmə, nəsanəniən pisin pisin min rəha Narmin Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu kəutsipən e Narmin Rəha Uhgın kətiəh əmə. ⁵ Kitah kəutol uək pisin pisin min tətəp o nasiruiən e nətəmimi, mətəu İərməniğ kətiəh əmə iətəm kitah kəutol uək rəhan. ⁶ Kitah kəutol uək e noliən pisin pisin tətəp, mətəu Uhgın kətiəh əmə iətəm tatol uək e nəmiəghəniən rəha nətəmimi rəfin məmə ilah okəutol uək rəfin min əha.

⁷ Kəni Narmin Rəha Uhgın tətəfa rəhan nəsanəniən pisin pisin min kəm tah kətiəh kətiəh məmə kitah okotasiru e tah min rəfin. ⁸ İətəmi kəti, Narmin tətəfən nəghatiən rəha nəinatigian kəm in. Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə tətəfən nəghatiən rəha nəhrunian nati kəm in. ⁹ Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə tətəfən nəhatətəniən kəm in. Kəni kəti min, Narmin kətiəh əmə əha tətəfən nəsanəniən o nol viən nimisiən kəm in. ¹⁰ Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o noliən nati apispis min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəghatiən min iətəm Uhgın tətəfa kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən o nakiliən narmin pisin pisin min kəm in. Kəni kəti min, tətəfən nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin min kəm in.* Kəni kəti min əha, tətəfən nəsanəniən o nəniən niyəti nəghatiən iki pisin pisin min əha kəm in. ¹¹ Nəsanəniən min əha ilah rəfin, kəutsipən əmə e Narmin kətiəh əmə, kəni tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh e suaru min iətəm in əmə tolkeikei.

¹² Niyəti iətəmimi kətiəh əmə, mətəu nəuəli-nəuəlin tətəp; kəni nati əpnəpin nəuəli-nəuəlin pisin pisin min, ilah kəutilpin e niyətin kətiəh əmə. Kəni tol lanəha, təhmen-əhmen əmə e Kristo. ¹³ Kitah nəuvein, kitah nəuaniləuis min rəha İsrəl, kitah nəuvein Nanihləu min, nəuvein slef min əmə, nəuvein səniəmə slef min, mətəu Narmin Rəha Uhgın kətiəh əmə tətəp bəptais e tah rəfin agin mol məmə kəməhuva niyətin kətiəh əmə, kəni kitah kəmotos Narmin Rəha Uhgın u kətiəh əmə.

¹⁴ Pəhriən. Niyəti iətəmimi kəməsoliən nəuəlin kətiəh əmə, mətəu nəuəlin tətəp. ¹⁵ Nəmə nəhlkin təni məmə, "Səniəmə iəu nəhlmin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli niyətin kəti," kəni nəghatiən rəhan təsoliən məmə nəhlkin in səniəmə nəuəli niyətin nəuətəni. ¹⁶ Kəni nəmə matəlgin təni məmə, "Səniəmə iəu nəhmtin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli niyətin kəti," kəni nəghatiən rəhan təsoliən məmə matəlgin in səniəmə nəuəli niyətin nəuətəni.

¹⁷ ? Nəmə niyətin in nəhmtin rəfin əmə, kəni otəhra mətəu nati? ? Kəni nəmə niyətin in matəlgin rəfin əmə, kəni otəhra məmiəvin nati. ¹⁸ Mətəu kəpə, Uhgın təməuəri nəuəli-nəuəli niyətin ilah rəfin iətəm in tolkeikei məmə ilah okotol lanəha. ¹⁹ Nəmə niyəti iətəmimi kəti in nəuəli-nəuəlin əmə kəti, təhmen e nəhlkin, mətəu səniəmə in niyətin kəti pəhriən. ²⁰ Mətəu niyəhriənian, nəuəli-nəuəlin tətəp, mətəu niyətin kətiəh əmə.

²¹ Nəhmtin ko təsanəniən kəm nəhlmin məmə, "İəu iəkəpəh iə, iəu inəhmen rəkis." Kəni rəhn-kəpə ko təsanəniən kəm nəhlkin min məmə, "İəu iəkəpəh itəlau, iəu inəhmen rəkis." ²² Təsoliən lanəha. Kəni tapirəkis inu, nəuəli-nəuəli niyətitah iətəm nikitah təhti məmə ilah kotəpəou agin, ilah nati keikei o niyətitah. ²³ Kəni nəuəli-nəuəli niyətitah iətəm nikitah təhti məmə ilah nati əpnəpin əmə, kəutol noliən rəha nisiaiən e lah. Kəni nəuəli-nəuəlin rəha naulisiən, kitah kəsotolian nati agin e lah. Mətəu Uhgın təmuhapumin nəuəli-nəuəli niyətitah min, kəni matisiai nəuəli-nəuəlin min iətəm kitah kəuteh-pən əmə ilah. ²⁵ Kəni e noliən əha, nəuəli-nəuəli niyətitah okəsotəhapu əhapuiən ilah min, mətəu ilah okotəh vivi rəfin ilah min. ²⁶ Nəmə nəuəlin

11:32 Hip 12:5-6 12:2 Hab 2:18-19 12:3 1Jon 4:2-3 12:4 Rom 12:6 * 12:10 Nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin min, tətəghati e nəghatiən min iətəm iətəmi kəti təshrunian. Afin-to 1Kor 13:1, mine Uək 2:4.

12:11 1Kor 7:7 12:12 1Kor 10:17 12:13 Kəl 3:28

næuветin tæтæту nahmæian, kæni næuælin min ilah ræfin okotæту nahmæian ilah min. Kæni næmæ næuælin næuветin kætæfan nisaiæian kæm in, kæni næuælin min ræfin okotægiæn ilah min.

²⁷ Nipæti næghatiæn u mæmæ itæmah nipæti Kristo, kæni itæmah ræfin kætiah kætiah itæmah næuælin min ræha nipæti Kristo. ²⁸ Kæni e nimæfaki, Uhgîn tæmaupæn malahu=pæn aposil min, kæni uærisig ko, iæni min, kæni uærisig ko, nægætun min. Kæni tæmlælu=pæn nætæm kautol nati apispis, mine ilah nætæm kautol vivi nimisæian min, kæni nætæm kæutasiru e nætæmimi, kæni nætæm koteinatig nætæm kæutasiru o nænian ræha nimæfaki, kæni nætæm kæutæghati e næghatiæn ikin pisin min. ²⁹ ?Nætæmimi ræfin aposil min? ?Uæ nætæmimi ræfin iæni min? ?Uæ nætæmimi ræfin nægætun min? ?Uæ nætæmimi ræfin kautol nati apispis min? ³⁰ ?Uæ nætæmimi ræfin kautol vivi nimisæian min? ?Uæ nætæmimi ræfin kæutæghati e næghatiæn ikin pisin min? ?Uæ nætæmimi ræfin kæutæni pætigæm nipæti næghatiæn ikin pisin min? Kæpæ, tæsolian lanæha. ³¹ Mætæu tæuuir mæmæ nækotæluhu=pæn æskasik nætaligian ræhatæmah o nosian næsanænian pisin pisin min iætæm Narmin Ræha Uhgîn tæтæfa, ilah min æha kotæuuir agin.

Mætæu ræueiu iækæni=pinæ suaru tæuuir agin.

13

Nolkeikeian

¹ Næmæ iætæghati e næghatiæn ræha nætæm ikin pisin min, uæ næghatiæn ræha nægelo min, mætæu iæsosian nolkeikeian e nikik, ræhak næghatiæn in næuian æppapin æmæ tæhmen e næuia diræm uæ næuia bel. ² Næmæ iætæm næsanænian iætæm Narmin Ræha Uhgîn tæтæfa o næni pætigæmian næghatiæn min iætæm Uhgîn tæтæfa, mætæu iæsosian nolkeikeian e nikik, iæu nati æppapin æmæ. Kæni næmæ iækæhrun nati oneuæn ræfin mine næhrunian ræfin, mætæu iæsosian nolkeikeian e nikik, iæu nati æppapin æmæ. Kæni næmæ ræhak næhatætiæn taskasik mæmæ otol nitæust kæti tiet, mætæu iæsosian nolkeikeian e nikik, iæu nati æppapin æmæ. ³ Næmæ iækæfan ræfin ræhak natimnati kæm nanrah min, uæ iækegæhan e nipætik mæmæ nigam otus, mætæu iæsosian nolkeikeian e nikik, iæsolian win e nati kæti.

⁴ Nolian ræha nolkeikeian tol lanu: iætæmi kæti ræhan nætaligian tæfæmah, kæni matol tæuuir kæm nætæmimi, kæni mæsigtærahian e nætæmimi, kæni mæsæri pikian, kæni mæsæfæri aruian in, ⁵ kæni mæsol-pænian nætæmimi, mæsalkutian o nærfin, kæni nikin tæsahmæ uæhaian, kæni mæsaskælim pikian nærahian iætæm iætæmi kæti tatol lan. ⁶ Kæni nikin tæsægiænian o nolian tærah min, mætæu nikin tagien æmæ o nolian tæuuir min ræha nipæhrænian. ⁷ Nolian ræha nolkeikeian tol lanu: nati æppapin suaru ræha iætæmi kæti tiækis, mætæu nian ræfin iætæmi æha tatitæu=pæn æmæ, mæsahlmanian e ræhan næhatætiæn nian kæti, kæni nian ræfin tæтæluhu=pæn æskasik ræhan nætaligian e Uhgîn, ræhan næhatætiæn tæhtul æmæ lanko e nian ræha nærahian.

⁸ Nolian ræha nolkeikeian naunun tikæ. Mætæu ræha nian pætigæmian næghatiæn iætæm Uhgîn tæтæfa, otæpanikæ. Ræha næghatiæn iki pisin min, okæpanohkæ. Ræha næhrunian nati, otæpanikæ. ⁹ Tol lanæha mætæu-inu næhrunian ræhatah næuan næuветin æmæ, kæni kæutæni pætigæm næghatiæn iætæm Uhgîn tæтæfa mætæu næghatiæn u tatol æpu næuan næuветin æmæ. ¹⁰ Mætæu nian Iesu Kristo otuua min mol æhruahru natimnati min ræfin, kæni næsanænian min iætæm Narmin Ræha Uhgîn tæтæfa ræueiu okohkæ. ¹¹ Nian iæmætækæku, iæmætæghati tæhmen e iæpæou, kæni næhrunian ræhak tæhmen e ræha iæpæou, kæni nolian ræha nætaligian ræhak tæhmen e ræha iæpæou. Mætæu nian iæmuua mol iætæmi asoli lak, iæmlælu nolian min ræha iæpæou e næmtahk. ¹² Ræueiu, kitah kauteruh næuan næuветin æmæ tæhmen e iætæmi kæti tæteh narmin e kilas iætæm tæuau. Mætæu e nian æha, kitah okoteruh æhruahru næhmti Uhgîn. Ræueiu, iækæhrun næuan næuветin æmæ, mætæu e nian æha, iæpanæhrun æhruahru natimnati ræfin, tæhmen mæmæ Uhgîn tæhrun æræfin iæu mine æha ræueiu.

¹³ Kæni ræueiu, nolian milalah u kisol kælæhtul: nolian ræha næhatætiæn, nolian ræha nuhuinian e Uhgîn, mine nolian ræha nolkeikeian. Mætæu iætæm in tæuuir pik agin e lalah, in nolian ræha nolkeikeian.

14

Næni pætigæmian næghatiæn iætæm Uhgîn tæтæfa, mine nænian næghatiæn ikin pisin min

¹ Otalkut æskasik mæmæ nolkeikeian otarmænig e næmiægæhian ræhatæmah, kæni motalkut æskasik mæmæ onækotos næsanænian min iætæm Narmin Ræha Uhgîn tæтæfa, kæni otalkut pik tæhmin min o næsanænian ræha næni pætigæmian næghatiæn iætæm Uhgîn tæтæfa. ² Iækæni lanæha mætæu-inu itæmah kæti iætæm tæтæghati e næghatiæn iki pisin min, tæsæghatiæn kæm nætæmimi, mætæu tæтæghati æmæ kæm Uhgîn. Pæhræian, iætæmi kæti tikæ iætæm tæhrun næghatiæn iætæm in tætæni, mætæu in tætæni pætigæm næghatiæn oneuæn min e Narmin Ræha Uhgîn. ³ Mætæu nætæmimi ræfin nætæm kæutæni pætigæm næghatiæn iætæm Uhgîn tæтæfan e næghatiæn ræhalah,

kəutəni kəm nətəmimi o nol əskasikiən ilah, o nəfəriən nətəligiən rəhalah, kəni o nasiruiən məfəri nikilah. ⁴ İtəmimi iətəm tətəghati e nəghatiən ikin pisin min, tatol əskasik aru əmə in, mətəu iətəmimi iətəm tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən e nəghatiən rəhalah, tatol əskasik niməfaki.

⁵ İkolkeikei məmə itəmah rəfin agin nəkotəghati e nəghatiən iki pisin min, mətəu təuvir pik məmə nəkotəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfina. İtəmimi iətəm tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən, in tətəsiru pik e niməfaki tapirəkis agin iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatiən ikin pisin min mətəuarus in təni nipətin məmə otol əskasik niməfaki.

⁶ Piak min mine nəuvinik min. ? Nəmə iətuva o təmah kəni mətəghati e nəghatiən iki pisin, təhro lanu iəu iəkəuvir o təmah? Mətəu nəmə iatol pətigəm nəghatiən nəuvein iətəm kəməutəhluəig əpən, uə iətos nəhruniən nəuvein, uə nəghatiən iətəm Uhgın tətəfa, uə nəghatiən rəha nəgətuniən, kəni oiəkəsiru e təmah. ⁷ Otətəlig-to e natimnati təhmen e bambu iətəm kətahli, uə kitar iətəm katoh. Natimnati min əha kəsotəmiəgəhiən, iətəmimi əmə tatol ilah kəutəgət. Mətəu nəmə kəsotəgət əhruahruin, kəni itəmah onəkotəruru məmə nəpuən nak ilah kəutəni. ⁸ Kəni nəmə təui tətəsək əhruahruin, kəni nətəmimi okotəruru məmə kotəkeikei motol əpenə-penə o nəluəgininən.*

⁹ Mətəu təhmen əmə e təmah. ? Nəmə nəutəghati e nəghatiən iətəm nətəmimi kotəruru, okotəhro lanu mətəhrun nipəti nəghatiən nəutəni? İtamah onəkotəghati əmə kəm niməgəuəgəu, mətəu nətəmimi kəsotəsin nipətin. ¹⁰ Pəhriən məmə nəghatiən min tətət e nəhə niftəni, mətəu ilah rəfin nipətətilah əha ikin. ¹¹ Kəni nəmə iəsəhruniən nipəti nəghatiən iətəm iətəmi kəti tətəni-pa kəm iəu, iəu iəpispis ohni, kəni in iəpispis ohniəu. ¹² Təhmen əmə e təmah. İtamah nəkotolkeikei nəsanəniən min rəha Narmin Rəha Uhgın, kəni tol lanəha, otalkut məmə nəkotəvləkin niməfaki e nəsanəniən min iətəm okotəsiru pik lan.

¹³ Mətəu-inu o nati əha, okamə itəmah kəti tətəghati e nəghatiən ikin pisin min, otəkeikei məfaki min məmə Uhgın otəfən nipəti nəghatiən u məmə otəni pətigəm kəm niməfaki. ¹⁴ Nəmə iətəfaki e nəghatiən ikin pisin min, nikik tətəfaki mətəu nətəligiən rəhak tətəhtul əpnəpin əmə. ¹⁵ ? Kəni iəkəhro? İəkəfaki e nikik, mətəu iəkəfaki min e nətəligiən rəhak e nəghatiən iətəm iəkəhrun. Kəni iəkəni nəpuən e nikik, mətəu iəkəni min nəpuən e nətəligiən rəhak e nəghatiən iətəm iəkəhrun. ¹⁶ ? Nəmə nətəni-vivi Uhgın e nikim e nəghatiən pisin, təhro iətəmi kəti iətəm təruru nəghatiən u in otəni “Əuəh” e rəham nəfakiən, mətəu-inu in təruru nati iətəm nətəni? ¹⁷ Nəmə təhro nətəni-vivi pəhriən Uhgın, mətəu nəsasiruiən e iətəmimi pisin kəti min.

¹⁸ İtəni tagkiu kəm Uhgın məmə iətəghati e nəghatiən ikin pisin min tapirəkis itəmah rəfin. ¹⁹ Mətəu e niməfaki, nəmə iətəgətun nətəmimi e nəghatiən faif əmə iətəm kotəhrun, inu təuvir məpirəkis agin nəmə iəkəni nəghatiən ten-tausin e nəghatiən pisin iətəm kinotəruru.

²⁰ Piak min mine nəuvinik min. Sotolian nətəligiən rəhatəmah təhmen e kəlkələh min. E nəmiəgəhiən rəhatəmah, təuvir məmə nəkotəhmen e kəlkələh min nətəm kotəruru əhanəh noliən tərəh. Mətəu e nətəligiən rəhatəmah, təuvir məmə nəkohmətə. ²¹ Kəmətei lanəha e Lou rəha Mosis məmə, “İəkol məmə nətəmimi kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min okotəni rəhak nəghatiən kəm rəhak nətəmimi.

Kəni ilah okotətəu nəghatiən min rəha nəpispis min.

Mətəu nati əpnəpin ilah okotətəu nati əha iətəm tol pisin, ko kəsotətəligiən lak.

İərməniğ tətəni lanu.”

²² Tol lanəha, nəghatiən ikin pisin min, in nəmtətəni kəti rəha nətəmimi nətəm kəsotəfakiən, səniəmə nəmtətəni kəti rəha nəfaki min. Mətəu nian iətəmimi kəti tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən, in rəha nəfaki min, səniəmə rəha nətəm kəsotəfakiən. ²³ ? Tol lanəha, nəmə niməfaki əpiəpiə tətəhapumin, kəni nətəmimi rəfin kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min, kəni ilah nəuvein nətəm kəsotəhruniən, uə nətəm kəsotəfakiən kəhuva imə, ilah okotəni məmə itəmah nəutəlməli, uə kəpə? ²⁴ Mətəu nəmə iətəmi tətəfakiən kəti, uə iətəmi təruru tuva imə nian nətəmimi rəfin kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən, kəni nəghatiən rəhatəmah otek nikin, kəni in otəhrun məmə in iol tətəgə tərəh, kəni nəghatiən min əha okotəkil rəhan noliən, ²⁵ kəni rəhan tətəgə tərəh min iətəm kəutəhluəig otuva e nəhəgəhəgiən. O nati əha, in otəsiəulən e nisialiən məfaki kəm Uhgın, mətəni pətigəm məmə, “İtəmah pəhriən Uhgın nəutan!”

Nələhu əhruahruin noliən rəha nəfakiən

* **14:8** E nian rəha Pol, soldie kəti tətəhli nati kəti təhmen e təui nian nərahən tətəva təhmen e nəluəgininən. Nəpuən kəti, nipətin təni məmə, “Otol əpenə-penə o nəluəgininən!” Kəni nian nətəmimi kəutətəu, ilah kotol əpenə-penə o nəluəgininən.

14:20 Efəs 4:14 **14:21** Aes 28:11,12 **14:23** Uək 2:13 **14:24** Jon 16:8

²⁶ Piak min mine nœuvnik min. Pœh iækœni nipœti rœhak nœghatœn min u rœueiu. Nian itœmah rœfin nakœhuva kœtiœh e nuhapuminœn o nafakœn, itœmah rœfin kœtiœh kœtiœh rœhatœmah œha ikin uœk o nolœn, nœuvein kœutani nœpuœn, nœuvein kœutœgœtun ilah, nœuvein kautol œpu nœghatœn nœuvein u kœmotœhluaig aupœn, nœuvein kœutœghati e nœghatœn ikin pœsin min, nœuvein kœutœni nipœti nœghatœn min œha. Onœkotœkeikei mautol natimnati min œha o nuvlœkinœn nimœfaki tœskasik. ²⁷ Nœmœ natœmimi nœuvein kœutœghati e nœghatœn iki pœsin, keiu uœ kœsil œmœ okotœghati. Kœti otœni rœhan, uœrisig kœti, konu kœti min tœni rœhan, kœni iœtœmi kœti otœkeikei mœni nipœti nœghatœn min œha. ²⁸ Nœmœ iœtamimi tikœ o nœni pœtigœmiœn nipœti nœghatœn min œha, iœtamimi iœtœm otœghati e nœghatœn pœsin, otœkeikei mœsœghatœn e nimœfaki, kœni mœghati oneuœn œmœ kœm Uhgœn.

²⁹ Kœni iœni min, tœuvœr mœmœ iœni keiu uœ kœsil okotœghati, kœni nœtœmimi nœuvein okotœkil vivi nœghatœn kœutœni. ³⁰ Kœni nœmœ Uhgœn tatol œpu nœghatœn kœti iœtam tœmatœhluaig aupœn tœtuva o iœtœmi kœti iœtœm tœtœharœg, tœuvœr mœmœ iœtœm tœmaupœn mœtœghati otœpœh nœghatœn. ³¹ Tol lanœha, itœmah nœtœm nœutœni pœtigœm nœghatœn iœtœm Uhgœn tœtœfœnœ, kœti otœaupœn mœghati, konu kœti min, ko kœti min mœmœ nœkotœgœtun nœtœmimi rœfin, motœfœri nœtœligœn rœhalah. ³² Sotaluœn mœmœ iœni min kœutœrmœnœig e nikilœh mœmœ okotœhrun nœni pœtigœmiœn nœghatœn rœhalah e nian iœtœm in tœhruahru o nœniœn, ³³ mœtœu-inu Uhgœn sœniœmœ in Uhgœn rœha nolœn nœruruœn e nati, mœtœu in Uhgœn rœha nœmœlinuœn, tœhmen e nimœfaki min rœfin.

³⁴ Nian kœtœfaki lan, nipœtan okotœharœg mœhkœ agœn, mœtœu-inu tœœhruahruœn mœmœ okotœghati. Mœtœu okotœkeikei mœutœtœlig e nœtœmi asoli rœha nimœfaki, tœhmen œmœ e iœtœm Lou tœtœni mine. ³⁵ Nœmœ kotolkeikei mœmœ kotœhrun nati kœti, okotœkeikei motœtapuœh o rœhalah nœman min œpœha lahuœnu, mœtœu-inu tol nœulisœn mœmœ pœtan otœghati œpœha e nimœfaki.

³⁶ ?Tœhro? ?Nikitœmah tœhti mœmœ nœghatœn rœha Uhgœn tœmaupœn mœtœtigœm o tœmah? ?Uœ nikitœmah tœhti mœmœ nœghatœn rœha Uhgœn tœmuva œmœ o tœmah? ³⁷ Nœmœ itœmah kœti nikœn tœhti mœmœ in iœni kœti, uœ Nœrmœn Rœha Uhgœn tœmœfœn nœsœnœniœn kœti kœm in, in otœkeikei mœni nipœhrœniœn e nœghatœn iœtœm iœtœtœi kœm tœmah mœmœ in nœuœa Iœrmœnœig. ³⁸ Nœmœ tœpœh nœniœn nipœhrœniœn e nœghatœn u, okœsœni minœn nipœhrœniœn e rœhan nœghatœn.

³⁹ Tol lanœha, piak min mine nœuvnik min, tœuvœr mœmœ nœkotœkeikei mœmœ nœkotœni pœtigœm nœghatœn iœtœm Uhgœn tœtœfœnœ, kœni mœsotœhtul pœsigœn e nœniœn nœghatœn ikin pœsin min. ⁴⁰ Mœtœu e natimnati rœfin agœn iœtœm nœutol e nœfakœn, otol e nolœn iœtœm in tœhruahru o nimœfaki, motœhtœu=pœn vivi nolœn rœha nœfaki œn.

15

Kristo tœmœmiœgœh min

e nimœsiœn

¹ Piak min mine nœuvnik min. Iœkolkeikei mœmœ iækœni pœtigœm kœm tœmah nanusœn tœuvœr iœtœm iœmatœni pœtigœm kœm tœmah aupœn, nœmotos e nikitœmah, kœni motos rœhatœmah ikin nœhtluœn lan. ² Nœmœ nœkotœskœlim œskœsik nanusœn tœuvœr œhruahru iœtœm iœu iœmœni pœtigœm kœm tœmah, Uhgœn otœsmœiœgœh itœmah lan. Mœtœu nœmœ nœkotœpœh nati œhruahru, motœhatœtœ e nœghatœn pœsin, kœni nœhatœtœiœn rœhatœmah in nati œpnœpœn œmœ.

³ Inœni=pœnœ rœkis kœm tœmah natimnati agœn min iœtœm iœmœtœu mœmœ, Kristo tœmimœs o rœhatah nolœn tœrah min tœhmen e Nauœuœ Rœha Uhgœn tœmœni rœkis mine, ⁴ kœmitœnim, kœni tœmiœgœh min e nimœsiœn e nian iœtœm tatol kœsil lan tœhmen œmœ e Nauœuœ Rœha Uhgœn tœmœni rœkis mine, ⁵ kœni tœmaupœn mœtœtigœm o Pœtœ, uœrisig ko, o rœhan min nœtœmimi tuelfœ rœfin. ⁶ Uœrisig lœnkœ, in tœmœtœ pœtigœm min o piatah min tapœrœkis faif-hœnrit e nian kœtiœh œmœ, u ilah tœpœtœ kautœmiœgœh œhanœh, mœtœu nœuvein kinœhmœs rœkis. ⁷ Kœni uœrisig, tœtœ pœtigœm=pœn o pian Jœmis, * kœni mine o aposil min rœfin.† ⁸ Kœni uœrisig e lah rœfin, in tœmœtœ pœtigœm min œhniœu, nati œpnœpœn iœu iækœhmen e iœpœœu iœtœm iœmœir pœhi. Iœmuva mœmœ iœu aposil e suaru pœsin agœn.

⁹ Tol lanœha, iœu lahtœni agœn e aposil min rœfin, kœni iœsœhmenœn mœmœ nœtœmimi okotœuin lak mœmœ iœu aposil kœti, mœtœu-inu iœu iœmatol nœrahœnœn kœm nimœfaki rœha Uhgœn aupœn. ¹⁰ Mœtœu e nœuvœriœn iœtœm Uhgœn tœmœfa kœm iœu, iœmuva mœhmen lanœu rœueiu, kœni nœuvœriœn œha tœsuva œpnœpœniœn, mœtœu nœuan œha ikin. !Nipœhrœniœn, iœmol uœk tapœrœkis

14:26 1Kor 12:8-10 **14:29** 1Tas 5:21 **14:34** 1Kor 11:3; 1Tim 2:12 **14:37** 1Jon 4:6 **15:3** Aes 53:5-12 **15:4** Mat 12:40; Uœk 2:24-32 **15:5** Mat 28:16-17; Luk 24:34 * **15:7** Jœmis, in pia Iœsu, kœni rœueiu in tœmuva iœtœmi asoli rœha nimœfaki œpœha Jerusœlœm. † **15:7** Nian Pol tœtœni "aposil min," nian nœuvein, tœtœghati e nœtœmimi min tuelfœ rœha Iœsu, kœni nian nœuvein tœtœghati e rœhan min nœtœmimi tuelfœ mine nœuvein min. **15:7** Uœk 1:3-4 **15:8** Uœk 9:3-6 **15:9** Efœs 3:8; 1Tim 1:15

rəfin aposil min! Mətəu səniəmə e rəhak əmə nəsanəniən, mətəu e nəuviriən əmə iətəm Uhgın təməfa kəm iəu. ¹¹ Nati əpnəpən iəu iəməni pətigəm, uə ilah kəmotəni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah, mətəu nəghatiən u inu iətəm iətəni pətigəm, nanusiən təuvir iətəm nəmotəni niphəriənən lan.

Nəmiəghian e nimisiən rəha nətəm kəmoħmis

¹² İəmətəu məmə iətəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəğəh minian. ?Mətəu nəmə kəmətəni pətigəm məmə Kristo təməmiəğəh min e nimisiən, kəni təhro iətəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəğəh minian? ¹³ Mətəu nəmə nəghatiən rəhatəmah in niphəriənən, məmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəğəh minian, kəni ko İesu min təsəmiəğəhian e nimisiən. ¹⁴ Kəni nəmə Kristo təsəmiəğəhian e nimisiən, kəni uək rəhatimah o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir; in nati əpnəpən əmə, təhmen min əmə e nəhatətəiən rəhatəmah.

¹⁵ Nati kəti min lanəha, nəmə Kristo təsəmiəğəhian e nimisiən, itimah iəmotəiue e Uhgın mətəu-inu iəmotəni pətigəm məmə Uhgın təmosmiəğəh Kristo e nimisiən. Mətəu nəmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəğəh minian e nimisiən, təhmen iətəmah nəuvein kəutəni, kəni ko Uhgın təmosmiəğəhian Kristo e nimisiən! ¹⁶ Mətəu-inu nəmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəğəh minian e nimisiən, kəni ko Kristo təsəmiəğəh minian e nimisiən. ¹⁷ Kəni nəmə Kristo təsəmiəğəh minian e nimisiən, kəni nəhatətəiən rəhatəmah niphətin tikə, kəni iətəmah nəutatig əhanəh e təfəğə tarah min. ¹⁸ Kəni nətəmiəni nətəm kəmotəni niphəriənən e Kristo nətəm kinohmis rəkis, ilah min kəmotəmkarəpən rəkis e nəmiəğəhian itulən. ¹⁹ ! Nəmə kəutəluə=pən əskasik rəhalah nətaligian e Kristo o nəmiəğəhian əmə rəha nəhue niftəni, kəsi, təuvir əmə məmə nətəmiəni okotəu tarah o təmah tapirəkis agin nətəmiəni rəfin mətəu-inu, kəmotəmkəkiəh! Kəni rəhatah nosiən nəhməiən o Kristo otol nati əpnəpən əmə lan.

²⁰ ! Mətəu kəpə! Niphəriənən məmə Kristo təməmiəğəh pəhriən min e nimisiən. In təmaupən e nətəmiəni rəfin nətəm kəmoħmis kəni məmiəğəh min e nimisiən, kəni ko təsəmis minian. ²¹ Otətəlig lan. Nimisiən tinuva e nəhue niftəni e iətəmiəni kəti, kəni tol min əmə lanəha, nəmiəğəh minian e nimisiən təmuva e iətəmiəni kəti. ²² Tol lanəha, nətəmiəni rəfin okohmis mətəu-inu kəmotəsipən e Atəm, kəni təhmen əmə, nətəmiəni rəfin nətəm kəməhuva kətiəh ilah Kristo okotəmiəğəh min.

²³ Mətəu ilah min u, okotəmiəğəh min e nian əhruəhru rəhalah. Kristo in təmaupən məmiəğəh min, kəni nian in otuva min, rəhan min okotəmiəğəh min. ²⁴ Kəni naunun nian otuva. In otərəkin narmənigian min rəfin, mine nəpətiən min rəfin, mine nəsanəniən min rəfin. Uərisig lan, in otəhlman=pən e narmənigian rəhan e nəhlmi Uhgın Tata.

²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, in təkeikei mətərmənig mətəuərus məmkəi=pa rəhan tikimər min mevig-ərain e lah e nəhlkin. ²⁶ Naunu rəhan tikimər iətəm otərəkin, in ko nimisiən. Kəni nimisiən otikə min, ²⁷ mətəu-inu "tinəmkəi=pa natimnati rəfin mevig-ərain lan e nəhlkin." Otətəlig-to lan, nian tətəni məmə natimnati rəfin agin tinətevig-ərain e nəhlkin, nəkoteruh məmə səniəmə Tatə Uhgın min əha ikin e nəhlkin. In Uhgın iətəm təməluə=pən natimnati rəfin agin ləhtəni e nəhlki Kristo. ²⁸ Nian Uhgın tinol natimnati min əha, kəni Nətin aru otuva ləhtəni e Narmənigian Rəha Uhgın iətəm təməluə=pən natimnati rəfin e nəhlkin, məmə Uhgın əmə otərmənig e natimnati rəfin.

²⁹ Otətəlig-to lan. ? Təhro e nətəmiəni nətəm katol bəptais e lah o nətəm kinohmis rəkis? ? Nəmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəğəh minian nian kəti, kəni təhro katol bəptais e nətəmiəni o lah? ³⁰ ? Kəni təhmen əmə e timah, təhro iəutələs pikin nian əskasik min e nəmiəğəhian rəhatimah nian rəfin? ³¹ ! İatos nonauvil, piak min mine nəuvirik min, məmə nətəmiəni kotalkut məmə okotohamu iəu e nian tēpə! Nəkotəhrun məmə inu niphəriənən təhmen əmə məmə iətəsiəru o nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo İesu İərmənig rəhatah. ³² ? Nəmə iəməluəgin kəm nati miəğəh min iətəm kəutən iətəmi əpəha Efəsis* o nətaligian rəha nətəmiəni əmə, iəməl win e nak? Nəmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəğəh minian, pəh katol əmə təhmen e nəghatiən u iətəm tətəni məmə, "Pəh kotəuan motəmmən, mətəu-inu oləuig kəhmis."

³³ Sotolian nətəmiəni kəteiuə e təmah. Inu niphəriənən iətəm iətəmi kəti təməni, "Nian nətəmiəni rəhalah nolian təuvir kəutan ilah nətəm kotərəh, nətəm kotərəh kəutərəkin

15:10 2Kor 11:23 † 15:20 Kristo in təhmen e nəniəskasikian rəha Uhgın məmə nətəmiəni rəfin okotəmiəğəh min e nimisiən. 15:21 Rom 5:12 15:23 1Təs 4:16; Nəh 20:5 15:25 Mat 22:44 15:26 Nəh 20:14 15:27 Sam 8:6 § 15:29 Pol təsəni əhruəhruian məmə in tolkeikei məmə nətəmiəni okotol bəptais e lah o nətəmiəni nətəm kinohmis rəkis, mətəu təməni əmə məmə nətəmiəni nəuvein kəmautol lanəha. Kəni kitəh u rəuei, tiəkis o nəhriənən nipəti nəghatiən u. 15:30 Rom 8:36 * 15:32 Pol təğəhati e tikimər min rəhan əpəha Efəsis, mətəu səniəmə nati miəğəh min pəhriən. 15:32 Aes 22:13

nolian tæuvir ræhalah.” ³⁴ Ohtælig=pa min motos æhruahru min nætæligiæn ræhatæmah iætæm tæhruahru, kæni motahlman e tæfaga tærah min, mætæu-inu itæmah næuvein kotæruu æhanæ Uhgin, kæni inu nati kæti ræha nauhisæiæn.

Nipæti iætæm tæmimisi tætæmiægæh min

³⁵ Mætæu næmæ nætæmimi næuvein kotætapuæh mæmæ, “? Nætæm kæmohmis okotæmiægæh æhro lanu? ? Okotos nipæti nak mæhuva?” ³⁶ !Næghatiæn æha tælmæli! Nati u tæhmen e nikiti nati iætæm kotæhrun rækis. Nikiti nati iætæm næmærfæi, otækeikei maupæn mæmisi, uærisig tæpanæmiægæh. ³⁷ Nian nækærfæi nikiti nati, næsærfæiæn nækætiæn iætæm otuva, mætæu nikiti nati æmæ, næmæ nikiti wit uæ nati pisin kæti. ³⁸ Mætæu Uhgin tol tæteviæ e nækætiæn iætæm in tolkeikei, kæni nikiti nati ræfin, in æmæ tætefa nipætalah. ³⁹ Nipætalah ræfin kæsotæhmen-æhmenæiæn. Nipæti iætæmimi tol pisin e ræha nian miægæh min, mine mænig min, mine næmu itæhi. ⁴⁰ Æpæha e neai, natimnati æha ikin, kæni e næhue niftæni natimnati min æha ikin tol pisin. Nian koteruh nati æpæha ilis e neai mæmæ in tæuvir, ræhan næuviriæn in tol pisin e næuviriæn ræha nati æpæha læhtæni e næhue niftæni. ⁴¹ Kæni næhægæhagiæn ræha mitigar tol pisin e nimihliæn ræha mæuisig mine nasæiæn ræha mæhau min. Kæni nasæiæn ræha mæhau min næuvein, kotol pisin e ræha næuvein min.

⁴² Kæni tæhmen æmæ e nipæti nætæm kæmohmis nætæm kautæmiægæh min. Nipætiæn iætæm kætænæim otæmnæmit, mætæu nian otæmiægæh min, otæmnæmit minæiæn. ⁴³ Nian kætænæim, in nati kæti iætæm nætæmimi kæsotolkeikeiæn, mætæu nian otæmiægæh min, in nati kæti iætæm nætæmimi okoteruh ræha næuviriæn. Nian kætænæim, næsanæiæn ræhan tika, mætæu nian otæmiægæh min, tæsanæn. ⁴⁴ Nian kætænæim nipætalah, in nati ræha næhue niftæni, mætæu nian otæmiægæh min, in nati ræha negæu e neai.

Næmæ nipætiæn æha ikin ræha næhue niftæni, ræha negæu e neai min æha ikin. ⁴⁵ Nauæuæ Ræha Uhgin tætæni mæmæ, “Iætæmi tæmaupæn agin, Atæm tæmos nipætiæn miægæh.” Kæni naunun Atæm, inu Kristo, tæmuva narmin u tætefa næmiægæhiæn. ⁴⁶ Nati ræha narmin tæmæsaupæniæn muva, mætæu nati ræha næhue niftæni, uærisig lan nati ræha narmin tæpanuva. ⁴⁷ Iætæm tæmaupæn agin, kæmol e nimæulul ræha niftæni, mætæu iætæm tæmuærisig u Kristo, tæmsipæn e negæu e neai. ⁴⁸ Nætæmimi ræfin e næhue niftæni, nipætalah tæhmen e nipæti Atæm, mætæu nætæmimi nætæm okæhuvæn e negæu e neai nipætalah otæhmen e nipæti Kristo, u tæmsipæn ikin. ⁴⁹ Ræueiu kitah kotæhmen e Atæm u ræha næhue niftæni, kæni tol lanæha, nian kæti okotæhmen e Kristo u ræha negæu e neai.

⁵⁰ Iætæni pætigæm kæm tæmah, piak min mine næuvinik min mæmæ, nipætiæn mine nira iætæmimi tæruu nuvæniæn e Narmænigiæn Ræha Uhgin, kæni tæhmen æmæ, nati iætæm otæmnæmit otæsosæiæn nati iætæm tætatig itulin. ⁵¹ Otætælig-to, kæni oiækæni nati oneuæn mæmæ, sæniæmæ kitah ræfin okohmis, mætæu Uhgin otol nipætalah ræfin okotæuiæk vivi, ⁵² in otol uæhai æmæ tæhmen e noræpiæn, nian naunu tæui ræha Uhgin otasæk. Mætæu-inu tæui otasæk, kæni nætæm kæmohmis okotæmiægæh min mæsohmisi minæiæn, nipætalah otæuiæk. Kæni kitah u kautæmiægæh e nian æha, Uhgin otol nipætalah min tæuiæk vivi. ⁵³ Tol lanæha mætæu-inu, nati iætæm otæmnæmit, inæha nipætalah, otækeikei muvæn e nati iætæm otæmnæmitæiæn, kæni nipætæmi iætæm otæmisi otækeikei muvæn e nati iætæm otæmisiæn mætætig itulin. ⁵⁴ Nian nati u tuva mol nipæhræniæn lan, kæni næghatiæn iætæm iæni Aisææ kæmætei otuva nipæhræniæn, tætæni mæmæ,

“Næluægiæn tinol naunun. Uhgin tæmol win agin. Nimisiæn tinikæ.”

⁵⁵ “!Ei! !Nimisiæn! ?Onækæhro lanu lan mol win e timah?

!Ei! !Nimisiæn! ?Onækæhro lanu lan mus itimah?”

⁵⁶ Ræueiu, tæfaga tærah in tæhmen e nati kæti tatus iætæmi kæni mætæu in nimisiæn, kæni Lou tatol tæfaga tærah næsanæiæn ræhan tætepæt. ⁵⁷ !Mætæu pæh kotæni-vivi Uhgin! Tatol mæmæ e Iærmænig Iesu Kristo, kitah kautol win.

⁵⁸ Tol lanæha, piak min mine næuvinik min, otæhtul æskasik. Sotegæhaniæn mæmæ nati kæti tælaual e tæmah. Nian ræfin, otol uæk ræha Iærmænig e nikitæmah ræfin, mætæu-inu nækotæhrun mæmæ uæk ræha Iærmænig iætæm nautol, sæniæmæ nati æpnæpin æmæ mætæu in nati agin.

16

Mæni o nasiruæiæn e næfaki min

æpæha Jerusilæm

¹ Ræueiu iækæni mæni o nasiruæiæn e næfaki min æpæha Jerusilæm. Otol tæhmen æmæ mæmæ iæmæni mine kæm nimæfaki min æpæha profens æha Kælesiæ. ² E Sante min ræfin, itæmah ræfin kætiah kætiah onækotækeikei motælæhu kalin mæni næuvein. Iætæmimi iætæm in tatos mæni

asoli, otələhu kalin tepət, kəni iətəmimi iətəm tatos məni əkəku, otələhu kalin nəuan nəuветin əmə. Tol lanəha, nian iəkuvnə, kəni kəsalkut minian o noriarunian rəfin məni. ³ Kəni otəfu pətigəm itəmah nəuvein məmə okotos məni məhuvən. Kəni nian iəkuvnə, iəkətei nauəuə məni pətigəm ilah kəm nətəm Jerusiləm, kəni mahli=pən ilah kotəmki məni məhuvən əpəha ikin. ⁴ Nəmə iəkeruh məmə təuvir məmə iəu min iəkuvnən, kəni ilah okotohtəu=pa iəu.

Naliuəkiən min rəha nətəmi asoli min nəuvein

⁵ Uərisig iəmanuvnə məsal=pinə e təmah, iəkuvnən=pən Masetoniə, mətəu-inu iəkaupən muvən məsal=pən e niməfaki min əpəha ikin. ⁶ Kəni nəmə təhro iəkətig nəuветin min kitah min itəmah, mə kəmə təhro, kotətig əmə motətəuərus nətəpuian tol naunun. Tol lanəha, nəkotəhrun nasiruiən lak e rəhak naliuəkiən iətəm iətuvən=pən ikin. ⁷ İəsəlkeikeiən məmə iəkuvnə meruh itəmah ko miet min uəhai əmə, mətəu iəkolkeikei məmə iəkuvnə kotətig nəuветin nəmə İərmənig tegəhan lak. ⁸ Mətəu iətətig əmə Efəsis mətəuərus nian rəha Pentekos, lafet rəha Nauəniən Vi, ⁹ mətəu-inu Uhgın tamerəh e suaru asoli ohniəu məmə iəkol uək təuvir iətəm otəuə e nəuan tepət, nati əpnəpin nətəmimi tepət kəutalkut məmə kətaiu-əpəsig lak o nolian uək.

¹⁰ Nəmə Timoti tuvnə meruh itəmah, otol təuvir kəm in motəfən nisaiən kəm in, sotolien nati kəti iətəm otol nikin tərəh o təmah, mətəu-inu in tatol uək rəha İərmənig təhmen əmə lak. ¹¹ Sotolien məmə itəmah kəti oteh iəhu in. Otahli=pa tuva kəni motasiru lan e rəhan naliuəkiən məmə otitəlig=pa ohniəu. İətəhtənin piatah min ilah Timoti məmə okəhuva moteh iəu.

¹² Kəni e piatah Apolos, iəmətapuəh əskasik məmə in otəkeikei mītəu=pən piatah min muvnə meruh itəmah. In təsolkeikei pikien məmə otuvnə əha rəueiəu, mətəu in otuvnə e nian iətəm otəhrəuhrəu ohni.

¹³ Onəkəutair, məutəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah. Məsotəginien, motol nətəligiən rəhatəmah təskasik. ¹⁴ Natimnati rəfin əgin iətəm itəmah nautol, otol e nolkeikeiən.

¹⁵ İtəmah nəkotəhrun məmə Stefənəs mine rəhan min, ilah kəmotəupən motəni nıpəhrinien e İesu əpəha Akaiə, kəni ilah kəutalkut əskasik o nasiruiən e nəfaki min. İətəni əskasik kəm təmah piak min məmə, ¹⁶ otisiai ilah motol nəuiəlah, mine nətəmimi rəfin nətəm kəutol pik uək o niməfaki. ¹⁷ Nıkkik təmagiən nian Stefənəs, mine Fotunətas, mine Akəəkəs kəmhliet pətigəm, mətəu-inu nati əpnəpin itəmah nəkohkə, mətəu nian iəmeruh ilahal, təhmen əmə məmə iəmeruh itəmah. ¹⁸ İlahal kəmləfəri pik rəhak nətəligiən təhmen əmə məmə kəmhliə e təmah. Nətəmi kətol lanəha, okəkeikei kisiai ilah.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹⁹ Niməfaki min u ikinu e profens əpəha Esia kəutəni təuvir kəm təmah. Akuilə mine Prisilə kuolkeikei pik məmə okuəni təuvir kəm təmah e nərgi İərmənig ilah nəfaki min nətəm kəmotuhəpumin e nimə rəhaləu. ²⁰ Piak min rəfin ikinu kəutəni təuvir kəm təmah. Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo.

²¹ İəu Pol, iatos pen o iətəmi u tatətəi nauəuə u, kəni matətəi əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah.*

²² Nəmə iətəmi kəti təsolkeikeiən İərmənig, pəh nalpinien rəha Uhgın tatuvən ohni. İərmənig rəhatimah, va-tə!

²³ Pəh İərmənig İesu təfinə rəhan nəuviriən kəm təmah.

²⁴ Təkahli=pinə rəhak nolkeikeiən kəm təmah rəfin e Kristo İesu. Əuəh.

16:5 Uək 19:21 16:6 Rom 15:24 16:9 Uək 19:8-10; 2Kor 2:12 16:10 1Kor 4:17 16:11 1Tim 4:12 16:12 1Kor 3:6 16:15 1Kor 1:16 16:19 Uək 18:2,18,26 * 16:21 E nian əha, nian tepət nətəmimi kotəhmen e Pol kəutəni rəhaləh nəghatiən kəm iətəmimi kəti, kəni in tətəi rakis. E fes 21 u, Pol aru tatos pen mətətəi nəghatiən rəhan. 16:22 Kəl 1:8-9; Nəh 22:20

2 Korən

Nauəuə iətam tatol keiu lan iətam Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Korən

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki rəha Korən, mine nəfaki min rəha Akaiə profens rəfin. Korən in əpəha Akaiə profens.

?Natigien təhro lanu nian təmətei? Pol təmətei rəkis nauəuə ksil mahli=pən kəm niməfaki rəha Korən. Inu nauəuə iətam tatol kuvət lan. Mətəu nauəuə iətam tatol kətiəh, mine nauəuə iətam tatol ksil, ilau kəmiakə. Nauəuə iətam tatol keiu, kətəni məmə 1 Korən, kəni e nauəuə u in təməghati əskasik kəm lah məmə okotəgəu əhruahru nolian tərəh min rəhalah, kəni in təməgətun min ilah e natimnati pisin min nəuvein. Ilah tepət e niməfaki kəutətəu=pən nəteligian rəha Pol iətam təmətei e nauəuə 1 Korən. Mətəu nəuvein əha ikin, ilah kəutəni məmə Pol in səniəmə iətəmi asoli, kəni təsəhruahruian məmə in otəghati lanəha. Kəni ilah kəutəni məmə in tatol uək rəhan o nosiən əmə məni.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u mətəgətun məmə in aposil kəti, kəni Ughin in təməfən uək u kəm in, kəni təhruahru əmə məmə in otəghati lanəha kəm lah. Kəni in tolkeikei məmə otəniəhu nəgətunian eiue min iətam kəutatig Korən.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, iətam Ughin təmitəpin e nəuiən məmə iəu aposil rəha Kristo İesu, iətətei nauəuə u itimlau piatah Timoti. Nauəuə u tatuvnə kəm təmah, niməfaki rəha Ughin əpəha Korən, mine nəfaki min ilah rəfin əpəha ikin Akaiə. ² Pəh Ughin Tatə rəhatah mine İərməniğ İesu Kristo, okuəfinə nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah.

Ughin iətam tətəfəri nəteligian rəha nətəmimi

³ Pəh kotəni-vivi Ughin, u in Ughin mine Tatə rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo. In Tatə iətam in nəukəti nasəkəhruinian, kəni in Ughin iətam nasiruiən rəfin o nəfəriən nəteligian tatsipan ohni. ⁴ In tətəfəri nəteligian rəhatah e nərahian rəfin rəhatah məmə kitah kotəhruən nəfəriən nəteligian rəha nətəmimi e nərahian pisin pisin min. Kəni kitah kotəfəri nəteligian rəhalah e nolian rəha nəfəriən nəteligian iətam Ughin təmol kəm tah. ⁵ Təhmen əmə e nahməiən iətam Kristo təmos, təmuva min e nəmiəgəhian rəhatah. Kəni e nolian əhmen əmə, Kristo in suaru məmə nasiruiən o nəfəriən nəteligian rəhatah təmuva pik e nəmiəgəhian rəhatah, kəni rəueiu nasiruiən rəhatah o nəfəriən nəteligian tatuvən min o nətəmimi pisin pisin min.

⁶ Nəmə itimah iəutətəu nahməiən, nahməiən əha tətuva o timah nian iəutəni pətigəm nanusian təuvir, kəni nanusian təuvir əha tətəfəri nəteligian rəhatəmäh mosmiəgəh itəmah. Nəmə Ughin təməfəri nəteligian rəhatimah, tatol məmə itimah iəkotəhruən nəfəriən nəteligian rəhatəmäh. Kəni nəuan rəha nəfəriən nəteligian əha, tətəuə e nəmiəgəhian rəhatəmäh, məmə otətəsiu e təmah məmə onəkotəhtul əskasik əmə lanko nian nəutatig e nahməiən kətiəh əmə iətam kitah kəutatig lan. ⁷ İtimah iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nəteligian e Ughin o təmah məmə onəkotəhtul əskasik. Tol lanəha mətəu-inu kitah rəfin kəutatig e natigian kətiəh əmə məmə, itəmah nəkotətəu nahməiən iətam iəutatig lan. Kəni təhmen əmə məmə Ughin otəfəri nəteligian rəhatah, kəni in otəfəri min nəteligian rəhatəmäh.

⁸ Piak min mine nəuvirik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhruən vivi nian əskasik min iətam iəmotatig lan e profens ikin Esie. Nərahian asoli min kəmotəfigəm pik o timah, tapirəkis nəsanəniən rəhatimah, təmol nikitimah təhti məmə no-iskohmis. ⁹ Nipəhriənian, itimah iəmotətəu məmə kəmegəhan rəkis e timah məmə iəkohmis. Mətəu nian əskasik min əha kəməhuva məmə iəotərarəiən e timah, mətəu iəutararə e Ughin iətam tatol iətəmi təmimis təmiəgəh min. ¹⁰ In təmosmiəgəh itimah e nərahian asoli əha iətam təmatuvən o nimisiən, kəni in otosmiəgəh itimah e nərahian iətam otəmanuva. İəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nəteligian lan məmə in otosmiəgəh min itimah. ¹¹ Kəni in otol lanəha nian nəutəfaki o timah məmə, nətəmimi tepət okotəni-vivi Ughin o natimnati təuvir iətam in otol kəm təmah mətəu-inu nətəmimi tepət kəmotəfaki o timah.

Pol təməuhlin rəhan nəteligian o rəhan naliəkian

¹² Rəueiu iəkəni nəghatiən u mətəgion əmə lan. İəkotəhruən vivi e nikitimah məmə iətotolian nati kəti tərəh e nolian rəhatimah. E nolian min rəfin iətam iəmotol, itimah iəmotəhtəu=pən suaru iətam Ughin təmitəpin məmə iəmotəghati əhruahru əmə məutəni

tagəhag nəghatian. İmətotol nolian əha kəm nətəmi əpnəpin əmə rəha nəhue niftəni, kəni mautol tapirəkis kəm təmah. İəsotəghatian e nəhrunian əmə rəhatimah rəha nəhue niftəni, mətəu iəmotarəriə əmə e nəuvirian rəha Uhgın. ¹³⁻¹⁴ İatəni lanəha mətəu-inu, iəsotətəian nəghatian kəti iətam tiəkis o təmah o nəfinian, uə nəhrunian niptəni. Rəueiu, nəkotəhrun niptilgan nətəligian rəhatimah, mətəu iəkolkeikei pik məmə nian kəti onəkotəhrun rəfin. Kəni e nolian əha, nian İarməng İesu otuva min, itəmah onəkotəghian o timah təhmen min məmə itimah iəutangian o təmah.

¹⁵⁻¹⁶ Mətəu-inu inəhrun məmə nəkotəghian o timah, aypən ikin niki təhti məmə nian iəkuvən Masetonia, iəkaupən muvne meruh itəmah, kəni nian iəkitalig Masetonia, iəkuvne min meruh itəmah. Tol lanəha, nəkotos nəuvirian motau keiu. Kəni uərisig lanko itəmah min, onəkotasiru lak motahlipən iəu iəkuvən e nitəni Jutiə. ¹⁷ ? Niki təmah təhti məmə, nian iəmol nətəligian min əha, mətəu iəmol əpnəpin əmə? Uə, kəmə təhro nətəligian rəhak təmsipən e nolian rəha nəhue niftəni, təhmen e nətəmimi nətəm kəutəni “əuah” mine “kəpə” e nəghatian kətiəh əmə?

¹⁸ İtamah nəkotəhrun məmə Uhgın nian rəfin tatol rəhan nəghatian, kəni iəu min, rəhak nəghatian kəm təmah səniəmə, “əuah” mine “kəpə,” ¹⁹ mətəu-inu rəhak nəghatian o Nəti Uhgın İesu Kristo, iətam iəmhlanı pətigəm kəm təmah itimahal Sailes* mine Timoti, səniəmə, “əuah” mine “kəpə,” mətəu e Kristo, nian rəfin rəhak nəghatian in “əuah,” in niptəhrinian. ²⁰ Tol lanəha mətəu-inu, nəniəskasikian min rəfin iətam Uhgın təmol, ilah rəfin kəutəhuva niptəhrinian e Kristo, inu nəghatian “əuah” rəha Uhgın. Tol lanəha, e Kristo, kitah kəutəni “Amen, Əuah” kəm Uhgın, kəni mautəfəri nərgin lan. ²¹ Uhgın əmə tatol itimah iəutahtul əskasik e Kristo kitah min itəmah. In təmitəpin itah, ²² kəni təmol mak e nəmiəghəian rəhatah məmə kitah rəhan min, kəni təmələhu=pən rəhan Nərmın e nikiəh məmə kitah okotəhrun rəueiu məmə rəhan nəniəskasikian min, ilah rəfin okəhuva niptəhrinian e nəmiəghəian rəhatah o nian kəti.

²³ Uhgın əmə təhrun məmə rəhak nəghatian in niptəhrinian. İəməsuvaian Korən, mətəu nəmə iəkuvne, iəkəkeikei məfin nəghatian əskasik kəm təmah o nolian rəhatəmah, kəni iəməsolkeikeian məmə iəkol lanəha. ²⁴ İəsotolkeikeian məmə iəkotarməng e nəhatətəian rəhatəmah, kəpə. Mətəu iəutol usk kitah min itəmah o nəgəniəian rəhatəmah, mətəu-inu itəmah ninəutahtul əskasik rəkis e nəhatətəian rəhatəmah.

2

¹ Tol lanəha, inəni rəkis e niki məmə ko iəsuvnə minian meruh itəmah mol niki təmah təhmə. ² ? İəməni lanəha mətəu-inu, nəmə iəkol niki təmah təhmə, pəh u ikin ko otol iəu niki tagian? İtamah əmə, nətəm iəkol niki təmah təhmə.

³ Kəni iəmətei nauəuə əha, məmə nian iəkuvne, iəsətəuian tərəh e niki mətəu-inu nəmə mətə iəkəkeikei məni nəghatian əskasik kəm təmah. İəsolkeikeian məmə nətəmimi nətəm okotəkeikei motol niki tagian, ilah okotol məmə iəkətəu tərəh. İəmətei nauəuə kəha e nolian əha, mətəu-inu inəhrun məmə kitah kətiəh əmə, kəni nian niki tagian, kəni niki təmah min tagian. ⁴ Tol lanəha, nian iəmətei nauəuə əha kəm təmah, niki təpəu pik o təmah, kəni niki titəgit, nəhu nəhmtək təiəh o təmah. İəsətəian nauəuə əha məmə otol niki təmah təpəu. ! Kəpə! Mətəu iəmətei məmə onəkotəhrun rəhak nolkeikeian asoli o təmah.

Alu e nolian tərəh min rəha nol təfəgə

⁵ İətəmimi iətam təmol nərahian, təmol iəu iəkətəu tərəh, mətəu təmol itəmah rəfin nəkotətəu tərəh pik, mətəu iəsolkeikeian məmə nəghatian rəhak e nati u in taskasik pik.*

⁶ Nəlpinian iətam itəmah təpət nəmotəfən kəm in tinəhmen. ⁷ Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motalu e rəhan nolian tərəh kəni motol vivi niki, məmə niki otəpəpəu pikian mol təmei e rəhan nəmiəghəian. ⁸ İətəpuəh əskasik o təmah məmə nəkəhuvən motol təuvir kəm in məmə in otəhrun rəhatəmah nolkeikeian ohni. ⁹ İəmətei nauəuə əha kəm təmah məmə iəkeruh məmə onəkotol nəuiak e natimnati rəfin, uə kəpə. ¹⁰ Nəmə itəmah nəkotəu e nolian tərəh rəha iətəmi kəti, iəu min iəkalu e rəhan nolian. Nəmə iətəmi kəti əha təmol nati tərəh nəuvein məmə iəu iəkəkeikei malı e rəhan nolian, mətəu inalu rəkis e rəhan nolian e nəhmti Kristo. İəmol lanəha məmə otasiru e təmah ¹¹ məmə Setən otəseiuəian e tah kəni rəhan nərahian min məmə təsərəkinian itah lan, mətəu-inu kitah kotəhrun rəkis rəhan nətəligian o nolian nərahian.

1:13-14 2Kor 5:12; Fil 2:16 **1:15-16** 1Kor 16:5-6 * **1:19** Nəghatian Kris tətəni nərgin u məmə, “Silfanus” iətam in nərgin əkuəkir u “Sailes.” **1:19** Uək 18:5 **1:20** Nəh 3:14 **1:22** 2Kor 5:5; Efəs 1:13-14 **1:24** 1Pitə 5:3 **2:1** 1Kor 4:21 **2:4** Uək 20:31 * **2:5** Nəmə təhro, Pol tətəghati e iətəmi kəti u təməni rah in nian in əpəha Korən. Uə nəmə təhro, tətəghati e iətəmi u e 1Kor 5. **2:11** Luk 22:31

Natəmimi nətəm kəutəni pətigəm nanusian təuvir

¹² Nian iəmuvən əpəha Troas o nəni pətigəmian nanusian təuvir rəha Kristo, iəmeruh məmə İərmənig təmol suaru kəm iəu. ¹³ Mətəu iəsətig əməlinuian e rəhak nətəligian mətəu-inu, iəməseruhian piak Taitəs ikin əha.† Kəni iəmauiəhruin ilah, miət muvən Masetonia.

¹⁴ Pəh kotəni-vivi Uhgın, mətəu-inu in təmol win e rəhan tikimır min e nəluəginian. Kəni təhmen e kig kəti iətəm təmol win e nəluəginian minitəlig matit rəhan soldi min mine rəhan min tikimır, Uhgın tatit itimah e Kristo. Kəni itimah rəhan min nətəmimi nətəm iəutəni pətigəm neinatigian rəha Kristo, kəni neinatigian əha in təhmen e nəmiəvi səntə kəti iətəm tətəvən ikin pisin pisin min. ¹⁵ E nəhmti Uhgın, itimah iəmotəhmen e nəmiəvi səntə rəha Kristo kəm nətəmimi rəfin, nətəmimi nətəm Uhgın tatosmiəgəh ilah, mine nətəmimi nətəm okəhuva e nəlpinian rəha Uhgın. ¹⁶ Itimah nəmiəvin rəha nimisian kəm nəuvein iətəm tətəgətun ilah məmə okohmis. Kəni itimah nəmiəvin rəha nəmiəgəhian kəm nəuvein, iətəm tətəgətun ilah məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. ?Kəni pəh u təhrun nolian uək əsoli əha? ¹⁷ Mətəu itimah iəsotəhmenian e nətəmi təpət min, nətəm kəutəni pətigəm nəghatian rəha Uhgın o nos əməian mənə. Kəpə, mətəu Uhgın təmahli=pən itimah, kəni e Kristo, itimah iəutəni pətigəm nanusian təuvir e nəhmti Uhgın, kəni nəghatian rəhatimah təmsipən e nikitimah iətəm təhruahru əmə.

3

¹ Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə inəutəfəri itimah* məmə itəmah onəkotəgəhan lan. Nətəmimi nəuvein okotəkeiki motos nauəuə kəti iətəm kəmətəi e lah nian kəutəhuvən o nətəm kotəruru ilah. ?Təhro nikitəmah təhti məmə iətəmi kəti otəkeiki mətəi nauəuə lanəha e timah kəm təmah? ?Uə, təhro itəmah əmə nəkotəlkeiki məmə onəkotəi? !Kəpə! ² Itamah aru əmə nəkotəhmen e nauəuə iətəm tatol əpu uək rəhatimah. Nauəuə kəha kəmətəi=pən e nikitimah. Nian nətəmimi kəuteruh itəmah, kəni kəutəfin nauəuə u mautəhrun. ³ Itamah nəua uək rəhatimah. Kəni nəmiəgəhian rəhatəmah tətəgətun məmə itəmah nauəuə kətafin iətəm Kristo təməti. Kristo təməti nauəuə kəha e Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəmiəgəh, mətəu təsətəian e nəhlmı iətəmimi. Kəni in təməsətəi-pəniən e kəpiəl epin-epin, mətəu təməti=pən e niki nətəmimi.†

⁴ Itimah iəsotəginian o nənian lanəha kəm təmah mətəu-inu itimah iəutatig e Kristo, kəni məutəhətə əskasik e Uhgın. ⁵ Nikitimah təsəhtian məmə itimah əmə iəkotəhmen o nolian uək u, kəni mauteruh nəuan rəha uək. Mətəu Uhgın əmə tatol məmə itimah iəkotəhrun nolian uək. ⁶ In təmol məmə itimah iəkotəhmen məmə iəkəhuva rəhan noləuk min rəha nəniəskasikian vi rəha nasiruiən iətəm Uhgın təməni. Nəniəskasikian vi əha təsisipəniən e Lou iətəm kəmətəi, mətəu təmsipən e Narmın Rəha Uhgın. Mətəu-inu Lou iətəm kəmətəi tatol məmə nətəmimi kəutəhuvən e nimisian, mətəu Narmın Rəha Uhgın tətəfa nəmiəgəhian.

Nəhəgəhagian rəha Nəniəskasikian Vi Rəha Nasiruiən

⁷ Otətəlig-to lan. Nian Uhgın təməti Lou e kəpiəl, məfan kəm Mosis, nəhəgəhagian əha ikin rəha Uhgın, kəni nəhəgəhagian əha təmauveg nəhmti Mosis, kəni nətəm İsrəl kəməsotəfuian nəhmtin, nati əpnəpin nəhəgəhagian tənatəiuaui. Kəni uək rəha Lou in suar iətəm tətəvən o nimisian, kəni in təhəgəhəg. ⁸ Mətəu uək rəha Narmın Rəha Uhgın otəhəgəhəg pik. ⁹ ! Nəmə uək iətəm tatol nətəmimi məmə okotəkeiki mohmis, in təhəgəhəg, kəni uək iətəm tatol nətəmimi kəutəhruahru e nəhmti Uhgın, in təhəgəhəg pik əgin! ¹⁰ Nipəhriənian, nəniəskasikian əuas rəha nasiruiən iətəm təməhəgəhəg əupən, rəuei in təsəhəgəhagian, mətəu-inu nəniəskasikian vi iətəm təhəgəhəg pik əgin, tinəpirəkis in əupən. ¹¹ !Kəni nəmə uək rəha Lou iətəm otəpanika, tinuva e nəhəgəhagian, kəni uək rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm otatig itulin, təhəgəhəg pik əgin pəhriən!

¹² Tol lanəha, mətəu-inu iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligian e uək əha rəha Narmın Rəha Uhgın, nətəligian rəhatimah təskasik e Uhgın, kəni məsotəginian o nəni pətigəm rəhan nəghatian. ¹³ Itimah iəsotəhmenian e Mosis, iətəm təmətəuveg nəhmtin e nəpən əgeiəgei məmə nətəm İsrəl okəsoteruhian məmə nipəhriənian, nəhəgəhagian təiuaui muvən mika. ¹⁴ Mətəu Uhgın təmol nətəligian rəhalah təskasik. Kəni mətəuarus=pə əha rəuei, nati kəti tətəuveg nətəligian rəhalah nian kotəfin Nauəuə Rəha Nəniəskasikian Əuas, kotəhrun nəniən məmə nəpən, təhmen e nəpən iətəm təmətəuveg nəhmti Mosis.‡ Nəpən əha təsiet

2:12 Uək 14:27; 1Kor 16:9 † **2:13** Aupən ikin, Pol təmahli=pən Taitəs e Korən. Nəmə təhro, rəuei Pol tolkeiki məmə Taitəs otos nəghatian kəti rəha Korən. **2:13** Uək 20:1 **2:16** Luk 2:34; 2Kor 3:5-6 * **3:1** E fes 1, nian Pol tətəni "itimah," in tətəghati aru əmə lan. **3:1** Uək 18:27; 2Kor 5:12 **3:2** 1Kor 9:2 † **3:3** Nian Pol tətəghati e nəghatian "kəməsətəi-pəniən e kəpiəl epin-epin," tətəghati e Lou iətəm Uhgın təməfan kəm Mosis, kəni Mosis təməti=pən e kəpiəl. **3:3** Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27 **3:6** Jer 31:31; Jon 6:63; 1Kor 11:25 **3:7** Eks 34:29 **3:9** Dut 27:26; Rom 1:17 **3:13** Eks 34:33 ‡ **3:14** "Nauəuə Rəha Nəniəskasikian Əuas" in "Oltestimin."

rækis ahanəhiən, mətəu-inu tiet rækis əmə e Kristo. ¹⁵ Əuəh, mətəuarus=pa kəha rəueiu mine, nian kotafin Lou rəha Mosis, napən kəti tətəhtərain ahanəh nikilah. ¹⁶ Mətəu nəmə iətəmimi pəh təuhlin məsal=pən o İərməniğ, napən əha otiet rækis.

¹⁷ Otətəlig-to, İərməniğ əha, in Narmın. Kəni ikin Narmın rəha İərməniğ tətətiğ ikin, in tatitıs itah. ¹⁸ Kəni kitah, nətəm kəsotəhtərainiən nəhmtitah e napən, kauteruh nəhəgəhəhiən asoli rəha İərməniğ, kəni nətəmimi kauteruh nəhəgəhəhiən əha e nəmiəgəhiən rəhatah. Kəni in tətəuhlin nəmiəgəhiən rəhatah məmə okəhuva mətəhmen lan. Kəni nəhəgəhəhiən rəha İərməniğ e nəmiəgəhiən rəhatah tətəri mətəri pik isəu. Kəni nəhəgəhəhiən əha təmsipən o İərməniğ iətəm in Narmın Rəha Uğin.

4

Nati keikei e kípəhau əuas

¹ Tol lanəha, nikitəmah təsəpəouiən o uək mətəu-inu itimah iəmotos e nasəkəhruiniən rəha Uğin. ² İəsotolien uək rəha Uğin təhmen e nətəmimi nəuvein nətəm kautol e noliən tərəh. Mətəu e noliən rəhatimah, iəsotəghaniən e noliən iətəm tətəhluaiğ mine noliən aulis min. Ko iəsoteiuiən məsotəuhliniən nəghatiən rəha Uğin. !Kəpə! Mətəu itimah iəutəni əhruahru əmə nípəhriən, kəni e noliən əha, e nəhmti Uğin, iəmotol pətiğəm e nəhmti nətəmimi rəfin məmə rəhatimah noliən in təhruahru. ³ Kəni nəmə təhro nanusiən təuvir iətəm iətəni pətiğəm in tətəhluaiğ o nətəmimi nəuvein, mətəu kəpə, tətəhluaiğ əmə o nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən suaru o nuvəniən e niğəm asoli. ⁴ İlah kəsotəhatətəiən e Kristo, məutohtəu=pən suaru əha mətəu-inu Setən, u in İərmis iətəm tətərməniğ e nəhue niftəni u, təməuveğ nətəliğin rəhalah, məmə kəsoteruhiən nəhəgəhəhiən təuvir rəha nanusiən təuvir iətəm tətəuə mətəsiəgəpən ilah. Nəhəgəhəhiən əha təmsipən e Kristo. Kəni nian kitah koteruh Kristo, kəni kitah koteruh məmə Uğin in təhro lanu.

⁵ İtimah iəsotəni pətiğəm aruiən itimah, mətəu iəutəni pətiğəm İesu Kristo məmə in İərməniğ, kəni itimah nolək min rəhatəmah o nərgi İesu. ⁶ Tol lanəha mətəu-inu Uğin u təməni məmə, “Pəh nəhəgəhəhiən təuə məsiəgəpən ikin tapinəpu ikin,” in təməsiəgəpən nikitah məmə kitah kotəhrun nəhiən nəpətiən əhəgəhəg rəha Uğin, kəni kitah kautəh natimnati min əha e nəhmti Kristo.

⁷ Mətəu kitah kautos nati keikei ahanəh e kípəhau əuas, inu nípətitah.* Tol lanəha məmə otəgətun məmə nəsanəniən təuvir əha tapirəkis, təmsipən e Uğin, təsisipəniən o təmah. ⁸ Nərahian təpət kəutələs pikin itimah e suaru min rəfin, mətəu təsərəkinian itimah. Nian nəuvein iəkotəruu suaru, mətəu iəsotəpəhiən nalkutiən. ⁹ Nətəmimi kautol nərahian kəm timah, mətəu Uğin təsəpəhiən itimah. Kautoh itimah, mətəu kəsotərəkinian itimah. ¹⁰ İkin pəhruvən iəutəhuvən ikin, kətohamu nípətitimah təhmen e kəməhamu İesu. Tol lanəha məmə, nətəmimi okoteruh nəmiəgəhiən rəha İesu e nípətitah. ¹¹ Kəni itimah nətəm iəutəmiəgəh, nian rəfin iuəkir iəkohmis o nərgi İesu. Tol lanəha məmə nətəmimi okoteruh rəhan nəmiəgəhiən e nípətitəh iətəm otəpanimis nian kəti. ¹² Konu, nian rəfin itimah iəutələs pikin nimisiən məmə itimah onəkotəhrun nəmiəgəhiən itulin.

¹³ Nauəuə Rəha Uğin tətəni məmə, “İəməhatətə, kəni tol lanəha iətəghati.” Kəni e noliən kətiəh əmə rəha nəhatətəiən, itimah min iəkotəhatətə, kəni tol lanəha iəutəghati, ¹⁴ mətəu-inu itimah iəkotəhrun məmə, iətəmi təmol İərməniğ İesu təmiəgəh min e nimisiən, in otol itimah min itəmah, kitah rəfin kotəmiəgəh min e nimisiən kitah İesu, kəni məfu pətiğəm itah e nəhmtin. ¹⁵ Natimnati rəfin u o nəuviriən rəhatəmah, kəni nian nəuviriən rəha Uğin tatiuvi=pa nətəmimi təpət təhmın min okəhuva o Kristo, kəni okotəfən nəni-viviən təpət kəm Uğin, kəni okotəfəri nərgin ilis agin.

¹⁶ Tol lanəha, nikitəmah təsəpəouiən. Nati əpnəpən məmə nípətitah tətəiuiəu əha rəueiu, mətəu Uğin tatol nikitəmah tatiuvi rəueiu matuvən nian rəfin əmə. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu, nərahian iətəm kəutətiğ lan, ilah nati əpnəpən əmə, kəsotətiğian təvəh. Mətəu nəualah in nəhəgəhəhiən təuvir iətəm otətətiğ itulin, kəni in təuvir məfiğəm tapirəkis ilah. ¹⁸ Kəni tol lanəha, nəhmtiləh kəsotəhtulien e nati iətəm kəteruh, mətəu kəutəhtul e nati iətəm kəshian. Mətəu-inu nati iətəm kəteruh in nati rəha rəueiu əmə, otəpanikə, mətəu nati iətəm kəshian in naunun tikə.

5

Nípətin vi əpəha e nəgəu e neai

3:16 Eks 34:34 **3:17** Jon 8:36; Rom 8:2 **4:2** 2Kor 2:17; 1Təs 2:5 **4:4** Efəs 2:2; Kol 1:15; Hip 1:3 **4:6** Jen 1:3; Aes 9:2; 2Kor 3:18 * **4:7** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “kautos nati u e nilosi nati kəmol e nəriəpiğ.” **4:7** 2Kor 5:1 **4:8** 2Kor 1:8; 7:5 **4:10** 1Kor 15:31 **4:11** Rom 8:36 **4:13** Sam 116:10 **4:14** 1Kor 6:14 **4:16** Efəs 3:16 **4:17** Rom 8:17-18 **4:18** Kol 1:16

¹ Tol lanəha, kotəhrun məmə nipətitah təhmen e nimauvlulv^{*} iətəm kitah kəutatig lan u ikinu e nəhue niftəni, kəni nian kəti otərah məmnəmit mikə. Kəni nian nimauvlulv əha tikə e nəhue niftəni, mətəu əpəha e negəu e neai, rəhatah nimə vi əha ikin iətəm səniəmə iətəmimi təmol, mətəu Uhgın əmə təmol, nipətitah vi iətəm otatig itulin. ² Mətəu rəueiu e nipətitah rəha nəhue niftəni, kəutəhgi nikitah, kəni kotolkeikei pik məmə nian otuva iətəm kitah okotos nipətitah vi o negəu e neai, təhmen mə kəutəhuvən e napən vi. ³ Tol lanəha mətəu-inu səniəmə kitah okəhuva narmin əmə nipətin tikə, mətəu okotos nipətin vi rəha negəu e neai. ⁴ Nipətitah iətəm otimis tol itah kəutətəu tərəh pik mətəhgi nikitah e nəpəouian, mətəu səniəmə kəutolkeikei əmə məmə okohmis kəni nipətitah otikə, kəpə. Mətəu kitah kotolkeikei məmə okəhuvən e nipətitah vi məmə nəmiəgəhian itulin otəuiək agin e nipətitah rəha nəhue niftəni iətəm otimis. ⁵ Kəni Uhgın pisin əmə təmol itah o natimnati min əha, kəni təməfa Narmin Rəhan məmə otəgətun vivi kəm tah məmə rəhan nəniəskasikian min otuva pəhriən.

⁶ Kəni tol lanəha, nətəligian rəhatah təskasik, kəni kitah kotəhrun vivi məmə nian kəutatig əhanəh u ikinu mautos əmə nipətin rəha nəhue niftəni u, kitah kəutəhtul əhanəh ihluə ima İərmənig ikin rəhatah. ⁷ İateruh nipətik, kəni nian rəfin tətəuəhli kəni mətəpəou təhmen, mətəu rəhak nəhatətəian in e Uhgın, kəni ləu iətatig nian min rəfin mətəhatətə lan, kəni mətəhatətə məmə in otəfa kəm iəu nipətik vi. Rəhatah nəhatətəian tatit itah e nəmiəgəhian u ikinu e nəhue niftəni, səniəmə natimnati iətəm kəuteruh. ⁸ İətəni məmə nətəligian rəhatah təskasik, kəni kotolkeikei məmə kotəpəh nipətitah məhuvən e nipətin vi rəhatah, inəha nimə vi rəhatah, kitah İərmənig. ⁹ Tol lanəha, nəmə kotatig e nipətitah u rəha nəhue niftəni u, uə nəmə kotəpəh nipətitah, kitah kotalkut pik məmə kotol natimnati iətəm kəutol niki İərmənig tagian. ¹⁰ Kotol lanəha mətəu-inu kitah rəfin okotəkeikei mətəhtul əupən e Kristo məmə in otakil rəhatah nolian min, kəni kitah kətiəh kətiəh okotos nətəouian titəu=pən natimnati iətəm kəmotol e nəhue niftəni, nəmə nati təuvir uə nati tərəh.

İəni əhruin min rəha Uhgın

¹¹ Kəni rəueiu əha, mətəu-inu iəutəgin məutisiai İərmənig, kəni motalkut məmə iəkotiuvi=pa nətəmimi. Uhgın təhrun itimah mine uək rəhatimah, kəni iəkotolkeikei məmə itəmah min onəkotəhrun vivi itimah. ¹² İəsololkeikeian məmə iəkotəfəri itəmah e nəhmtitəmah, mətəu iəkotəfinə rəhatimah nətəligian məmə nəmə təhro nikitamah otəgian o timah. Kəni rəueiu, nəkotəhrun nuhalpinian nəghatian rəha nətəmimi nətəm kəutəfəri o nolian iətəm nətəmimi kəuteruh, mətəu nikilah təsəhtian nati iətəm tatatig e niki iətəmimi. ¹³ Nəmə itimah ialməli min, mətəu o nərgi Uhgın. Kəni nəmə rəhatimah nətəligian təhruahru əmə, in nati kəti iətəm otasiru e təmah.

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu, nolkeikeian rəha Kristo tətərmənig e timah, mətəu-inu itimah iəkotəhrun vivi məmə iətəmi kətiəh əmə təmimis o nətəmimi rəfin, kəni tol lanəha, nətəmimi rəfin kinohmis. ¹⁵ Kəni təmimis o nətəmimi rəfin məmə ilah rəhatimah, okotəpəh nolian natimnati iətəm ilah əmə kotolkeikei, mətəu ilah kotəkeikei motol nolian min iətəm İesu tolkeikei, u iətəm təmimis o lah kəni məmiəgəh min e nimisian.

¹⁶ Tol lanəha, rəueiu mine, itimah iəsolotakilian nətəmimi e nolian iətəm nətəmimi rəha nəhue niftəni kotakil nətəmimi lan. Nati əpnəpin nian kəti iəmotakil Kristo e nolian əha, mətəu rəueiu iəsolotian. ¹⁷ Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təmuva kətiəh ilau Kristo, in təmuva iətəmimi vi. !Nati əuas təmika, kəni nati vi tinuva! ¹⁸ Natimnati rəfin min əha tatsipən e Uhgın. Əupən kitah tikimir min kitah Uhgın, mətəu e Kristo, in təməmki itah kəhuva iəkəir ohni, mol itah rəhn-niəli min. Kəni təməfa kəm timah uək u rəha niuvi=paian tikimir min rəha Uhgın okəhuva rəhn-niəli min. ¹⁹ Inu tətəni məmə Uhgın təmiuvi=pa rəhan tikimir min e nəhue niftəni məmə okəhuva rəhn-niəli min e Kristo, kəni məsafin minian rəhalah nolian tərəh min. Kəni təməfa kəm timah nəghatian u rəha niuvi=paian tikimir min rəhan okəhuva rəhn-niəli min.

²⁰ Tol lanəha, itimah iəni əhruin min rəha Kristo, kəni təhmen məmə Uhgın tətəuin e nətəmimi e nəuiətimah. Kəni iəutətapuəh əskasik o təmah e nərgi Kristo məmə nəkotəpəh nolian tikimir, kəni məhuva niəli min rəha Uhgın. ²¹ Uhgın təmol iətəmi u rəhan nolian tərəh tikə, məmə in sakrifais rəha nolian tərəh min rəhatah, məmə e İesu, kitah okotəhruahru e nəhmti Uhgın.

* 5:1 Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, "nipətitah təhmen e nima tapolin." 5:1 2Kor 4:7 5:2 Rom 8:23
5:6 Hip 11:13-16 5:8 Fil 1:23 5:9 Kol 1:10; 1Tas 4:1 5:10 Pri 12:14 5:14 Hip 5:9 5:15 Rom 14:7-8
5:17 Rom 8:1; Kal 6:15 5:18 Rom 5:10 5:19 Rom 3:23-25

6

¹ Mətəu-inu itimah iautol uək kətiah itimah Uhgın, iəkotətapuah askasik o təmah məmə nian Uhgın tətəfinə rəhan nəuvirien kəm təmah, nəsotosian təhmen e nati əpnəpin əmə, ² mətəu-inu Uhgın tətəni məmə, “E nian əhruahru, iəmətəu ik, kəni e nian rəha nosmiəgəhian, iəmasiru lam.” ləkəni kəm təmah, məmə rəueiu, in nian əhruahru rəha Uhgın, rəueiu in nian rəha nosmiəgəhian.

Nian əskasik min e nəmiəgəhian rəha Pol

³ İəsolian nati kəti iətəm iətəmi kəti otəmei lan e rəhan nəhatətəian, mətəu-inu iəsotolkeikeiən məmə okəni rah uək rəhatimah. ⁴ Mətəu nolian min rəfin e nəmiəgəhian rəhatimah kautəgətun məmə itimah noluək min pəhriən rəha Uhgın: itimah iəutəhtul əskasik e nian rəha nərahian, mine nian iəkis min, mine nian itimah iəkotətəu tarah. ⁵ Nətənimi kəmotoh itimah, kəni kəmkı=pən itimah e kaləpus, kəni katitəu itimah məmə okoh itimah. İəmotol pik uək, məsotapiliən lapin, kəni nəumis tus itimah. ⁶ İəsotolien nolian kəti iətəm tatol nikitimah tamikmik, itimah iəkoteinatig, nətəligiən rəhatimah tətəməh, iautol təuvir kəm nətənimi, Narmın Rəha Uhgın tətəri e nikitimah, kəni iəkotolkeikei nətənimi e nolkeikeiən pəhriən. ⁷ İəutəni əmə niəpəhriənian, kəni nəsanəniən rəha Uhgın tətətig e timah. Soldiə min kəutəmki natimnati min rəha nəluəginian o nohian mine nələhu pəsigiən. Mətəu nian kitah kəutohtəu=pən suaru rəha Uhgın, nolian əhruahru min rəhatah kotəhmen e natimnati min rəha nəluəginian nian nətənimi kəutəni rah nəghatien rəha Uhgın. ⁸ Nətənimi nəuvein kauteh iahu itimah, nəuvein kautisiai itimah, nəuvein kəutəni rah itimah, nəuvein kəutəni-vivi itimah, nəuvein kəutəni məmə itimah iəuteiə məmə itimah noluək min rəha Uhgın, mətəu itimah noluək min pəhriən rəhan. ⁹ Nətənimi nəuvein kəsotəgəhanian məmə itimah aposil min pəhriən, mətəu nətənimi tətət kəutəni məmə itimah aposil min pəhriən. Nian rəfin nimisian tətətu itimah, mətəu iəutəmiəgəh əhanəh. Katoh itimah, mətəu kəsəohamu əhanəhian itimah. ¹⁰ Nikitimah tətəou, mətəu nian rəfin iəutəginian əhanəh. Rəhatimah nautə tikə, mətəu itimah iəkotol nətənimi tətət rəhalah nautə tətət. Rəhatimah nati kəti tikə, mətəu iautos natimnati min rəfin.

¹¹ Piak min əpəha Korən, iəmotəni rəfin nəghatien kəm təmah məsotəpəhian kəti, kəni iəkotolkeikei itimah e nikitimah rəfin. ¹² İtimah iəsotahtipəsigiən e nolkeikeiən rəhatəmah o timah, mətəu itimah nəutahtipəsig e rəhatəmah o timah. ¹³ Rəueiu əha, iətəghati kəm təmah məmə itimah nənətik əhruahru min. Təhruahru əmə məmə itimah min, nəkotolkeikei itimah e nikitəmah rəfin.

¹⁴ Sotənian kəm nətəm kəsotəfakian məmə nautol uək kəti itəmah min ilah. ? Nolian əhruahru mine nolian tərəh kuəhrun nol pətian nati kəti? ? Uə, nəhəgəhəgiən mine nəpinəpuiən kuəhrun niəuvaiən muəharəg pəti muəghati? !Kəpə! ¹⁵ Kəni e nolian kətiah əmə, Kristo mine Setən, ko ilau kəsuanian nəghatien kətiah nian kəti. ? İəfaki mine iətəmi təsafakian kuəhrun nolian nati e nətəligiən kətiah? Kəpə! ¹⁶ E Nime Rəha Uhgın, ikin kəti tikə əha ikin o narmi nati min, mətəu-inu kitah u Nime Rəha Uhgın u iətəm tətəmiəgəh. Kəni Uhgın tətəni məmə, “İəkətig itimah min ilah, kəni maliuək itimah min ilah, kəni iəkuva iəu Uhgın rəhalah, kəni ilah okəhuva rəhak min nətənimi.”

¹⁷ Kəni İərməniəg tətəni məmə, “Tol lanəha, ohiet rəkis e nətəm kəsotəfakian, motan isəu o lah. Kəni məsotekian nati iətəm tamikmik e nəhmti Uhgın, kəni nikik tagiən mə iəkos itimah.”

¹⁸ “Kəni iəkuva rəhatəmah tətə, kəni itəmah onəkəhuva nənətik min.”

Inu nəghatien rəha İərməniəg iətəm in ilis əgin tətəskəlim nəsanəniən min rəfin.

7

¹ Rəhk-İəli min. Nəniəsəkisikien min u rəhatah. Kəni tol lanəha, pəh kotəfəl nikitah, motos rəkis natimnati min rəfin iətəm kəutol niəpətitah mine narmitah kəutamikmik. Kəni pəh

kotälähu kalin itah mämä rəha Uhgın əmə motohtəu=pən rəfin suaru iətəm nikin otagiən lan. Kəni okautol mətəu-inu kəutisiai Uhgın.

Niki Pol təmagiən o lah

² Oterəh e nikitəmah kəm timah. İəsotoliən tərəh kəm iətəmi kəti, iəsotiuvı-pəniən iətəmi kəti tərəh ikin, iəsotalkutiən mämə iəkotos nati kəti rəhatamah e noliən ekəu-ekəu. ³ İəsəniən nəghatiən u mämə inu nəmotol noliən tərəh. İəməni rəkis kəm təmah mämə iəkotolkeikei pik itəmah nian rəfin, kəni nati əpnəpin nımisiən uə nəuviriən otuva e nəmiəghəiən rəhatimah, mətəu itəmah əpəha imə e nikitimah. ⁴ İəu iətəhatətə əskasik e təmah. İətəfəri o təmah. İtəmah nəmotəfəri pik rəhak nətəligiən. İəmos nərahieən tepət təmuva e rəhak nəmiəghəiən, mətəu niki tagiən mapirəkis o təmah.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməhuva Masetoniə, iəsotəmeigieən, mətəu nian rəfin, nərahieən tətələs itimah təmsipən ikin pisin pisin min. E nəmiəghəiən rəhatimah, nətəmimi kəmotərgəhu motol nərahieən kəm timah, kəni itimah iəkotəgin. ⁶ Mətəu Uhgın tatol vivi niki nətəmimi nətəm nətəligiən rəhalah təpəou, kəni təmol vivi nikitimah e nuvaiən rəha Taitəs u təmsipinə e təmah. ⁷ Kəni səniəmə e nuvaiən əmə rəhan iətəm təmol nikitimah tagiən, mətəu e nəghatiən təuvir rəha nol viviən iətəm nəmotəni=pən kəm in. In təməni=pa kəm timah mämə itəmah nəkotolkeikei pik mämə nəkotəruh iəu, kəni mämə nikitəmah tətətəu tərəh o nəghatiən rəhak, kəni məni mämə nəkotolkeikei pik iəu mautəhtul əskasik o nərgək. Nian iəmətəu, nəghəniən e niki təməri məriəuah.

⁸ Nati əpnəpin nəmə rəhak nauəuə apən təmol itəmah nəkotətəu tərəh, mətəu iəsətəuiən tərəh ohni. Mətəu apən, iəmotətəu tərəh ohni, mətəu-inu iəmeruh mämə nauəuə u təmol itəmah nəkotətəu tərəh, mətəu rəha nian əkuəkir əmə. ⁹ Mətəu rəueiu, niki tətagiən, kəni səniəmə mämə nəmotətəu tərəh, kəpə. Niki tagiən mämə nian nəmotətəu tərəh, e nian əkuəkir əmə, nəmotəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərəh min. Nipəhriəniən, Uhgın tolkeikei mämə kitah okotətəu tərəh o noliən min lanu lan. Kəni mətəu-inu nəmotəuhlin itəmah, kəni natimnati iətəm iəmotəni apən kəm təmah təməsolieən mämə itəmah nəmotəmkarəpən e rəhatəmah nəhatətəiən.

¹⁰ Kəni nian kəutətəu tərəh e noliən iətəm Uhgın tolkeikei, kəni kotəuhlin itah e rəhatah noliən tərəh, kəni Uhgın tətəsmiəghə itah. Kəni nipəhriəniən nikitah otəsəpəouian o noliən əha. Mətəu nian kəutətəu tərəh e noliən rəha nəhue niftəni, kəni noliən əha təsəuhliniən iətəmi kəti e rəhan noliən tərəh titəlig=pən o Uhgın, kəni noliən əha tatiuvı=pən nətəmimi e nımisiən. ¹¹ Oteruh-to nəmiəghəiən rəhatəmah nian nəmotətəu tərəh e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. Noliən əha, nəuan tepət: narmitəmah təmiuvig nəmotəuit motəgin e noliən tərəh min, kəni mətəməki e noliən tərəh min, kəni motalkut əskasik mämə nəkotəgəu əhruahru rəhatəmah noliən tərəh min, kəni nəkotolkeikei motalkut əskasik mämə nəkotol noliən əhruahru. Nəmotolkeikei mämə nəkotəruh min iəu, kəni nəmotolkeikei pik mämə nəkotəhtul əskasik o nərgək. Kəni nəmautəhtul maru mämə nəkotol nəlpiniən kəm nətəm kəutol noliən tərəh. E noliən min rəfin rəhatəmah, nəmotəgətun mämə nəsotoliən nati kəti tərəh e natimnati u.

¹² İətəmi kəti e nıməfəki rəhatəmah təmol noliən tərəh. Kəni iəmətəi nauəuə u kəm təmah. Mətəu iəməsətəiən nauəuə u o iətəmi u iətəm təmol noliən tərəh, kəni iəməsətəiən o iətəmi in təmərəkin.* Kəpə. İəmətəi pəhriən mämə iətəm onəkotəruh əsas e nəhmti Uhgın mämə nautəhtul əskasik o nərgək. ¹³ Natimnati rəfin min əha kəutəfəri nətəligiən rəhatimah.

Səniəmə itimah əmə nətəm nəmautəfəri nətəligiən, mətəu nikitimah tagiən pik o Taitəs, mətəu-inu niki tagiən mämə nəmautəfəri min nətəligiən rəhan. ¹⁴ İəməni=pən kəm in mämə iətəfəri pik o təmah, kəni itəmah nəməsotoliən iəu iəkaulis. Natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm təmah, ilah nipəhriəniən. Kəni e noliən kətiəh əmə, natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm Taitəs e təmah, kəni motəfəri ohni, ilah min nipəhriəniən. ¹⁵ Taitəs, niki tətəhti əhanəh mämə itəmah rəfin agin nəmotol nəuiən, kəni mautəgin mautəəmrumin nian nəmotəgəhan lan mämə otuva meruh itəmah. Kəni nian niki tətəhti natimnati min əha, nolkeikeiən rəhan o təmah tətəri təhmin. ¹⁶ Niki tagiən pik mətəu-inu iətəhatətə əskasik e təmah mämə nəkotol nak iətəm təhruahru.

8

Pol təmətapuah mämə okotəfən məni kəm nəfəki min əpəha Jerusiləm

¹ Piak min mine nəuvini kəni min, iəkotolkeikei mämə nəkotəhrun nəuviriən rəha Uhgın iətəm təməfən kəm nıməfəki min əpəha Masetoniə. Nəuviriən rəhan təmol mämə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein min. ² İlah kəmotətig e nərahieən əsoli kəti mine nian əskasik

7:5 2Kor 2:13 7:8 2Kor 2:4 7:10 Mat 27:3-5; Hip 12:16-17 * 7:12 İətəmi iətəm suah kəti təmərəkin, in Pol.

8:1 Rom 15:26; 2Kor 9:1-2

min, kəni nati əpnəpən ilah nanrah, kəni rəhalah nautə tikə agin, mətəu nəmiəgəhiən rəhalah tərıauah vivi e nagianien. Kəni nanrahian mine nagianien kamuəuə e nolian təuvir. E nolian əha, kəmotəraki e məni tēpət motəfən kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm nətəm kəutatig ikin motolkeikei nasiruiən. ³ İtəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəmotəfən tēpət, tapirəkis iətəm nətəmiənikiləh təhti. Kəni ilah aru kəmotol. ⁴ Kəmotətapuəh pəhriən o timah məmə itimah iəkotəgəhan pəh ilah kotasiru e uək rəha nəfəniən məni kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm. ⁵ Kəmotəpən motəfən nəmiəgəhiən rəhalah kəm İərmənig, kəni uərisig, kəm timah, e nolian iətəm Uhgın tolkeikei. Nikitimah təməsəhtian məmə okotol tēpət lanəha, mətəu kəmotol.

⁶ Kəni tol lanəha, iəmotuh niki Taitəs məmə otitəlig=pinə o təmah. In təmaupən məghati kəm təmah o nollən nati u, kəni tol lanəha, iəmotətapuəh məmə in otəghati kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol naunun e uək təuvir rəha nəfəniən əha iətəm nəmotətəuəin. ⁷ E natimnati rəfin min u, itimah nəmotol təuvir pik məpirəkis, inu nəhatətəiən rəhatəmah, mine nəghatian rəhatəmah, mine nəhrunian rəhatəmah, mine nolian rəha nəhtul əskasikien, mine nolkeikeiən rəhatəmah o timah. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə nəkotol uək kəti min e nolian təuvir pik məpirəkis, inu uək təuvir rəha nəfəniən.

⁸ İəsəniən məmə nəkotəkeikei motol. Mətəu iəmotəgəhun itimah məmə nətəmi pisin pisin min nikiləh tagiən o nasiruiən e uək əha. Kəni rəueiu əha, iəkolkeikei məmə iəkeruh vivi məmə nolkeikeiən rəhatəmah in niphəriənien təhmen e lah, uə kəpə. ⁹ İtamah nəkotəhrun vivi nəuviriən rəha İərmənig İesu Kristo iətəm təməfinə kəm təmah, məmə nati əpnəpən rəhan nautə tēpət, mətəu təmol o təmah məmə in rəhan nautə tikə. Kəni mətəu-inu təmol məmə rəhan nautə tikə, kəni mol itəmah rəhatəmah nautə tēpət e narmın e İesu Kristo.

¹⁰ Kəni inu rəhak nətəligiən e natimnati min u, iətəm otasiru e təmah. Otol naunun e uək rəha nəfəniən rəhatəmah məni iətəm nəmotətəuəin e nu uərisig. E niməfaki min rəfin, nikitəmah təmaupən məhti məmə nəkotol uək əha, kəni itimah nəmotəpən motətəuəin motol. ¹¹ Tol lanəha, rəueiu otol naunun e uək rəha nəfəniən. Kəni rəhatəmah nətəligiən o nolian uək iətəm nəkotolkeikei pik məmə nəkotol, in otuva niphəriənien, kəni itimah onəkotəfən məni iətəm nəkotəhrun nəfəniən e nəhgitəmah. ¹² Nəmə nikitəmah tagiən o nəfəniən, kəni Uhgın nikin tagiən əmə o nosiən natimnati nautos mətəfən. Kəni in otəətapuəhiən e natimnati iətəm tikə o təmah.

¹³ İəsolkeikeiən məmə nəmiəgəhiən rəha nətəmiəni nəuvein otimətig mətəu-inu kəmotos rəhatəmah məni, kəni tol lanu lan, nəmiəgəhiən rəhatəmah otəkis mətəu-inu nəmotəsiru e lah. Kəpə. İəkolkeikei məmə təhmen-əhmen əmə o təmah rəfin. ¹⁴ Rəueiu, itimah nautos tēpət kəni mətəhrun nasiruiən e lah. Kəni o nian min nəuvein, ilah kotəhrun nəuəriən kəm təmah nəmə rəhatəmah tikə. Kəni itimah nəkotəhmen-əhmen əmə, ¹⁵ təhmen e iətəm Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nətəmiəni nətəm kəmotəulək tēpət, təhmen əmə, təsapirəkisən.

Kəni nətəmiəni nətəm kəmotəulək təkəku, rəhan nauəniən təhmen əmə, təsikəiən.”

Taitəs təmuvən Korən otem əskasik ilah o nəfəniən məni

¹⁶ İtəni-vivi Uhgın məmə təmələhu=pən e niki Taitəs nətəligiən o nasiruiən e təmah, təhmen-əhmen e rəhak. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu, nian iəməni=pən kəm Taitəs məmə tuvnə meruh itimah nikin tagiən. Kəni mətəu nikin tagiən məpirəkis agin o nasiruiən e təmah, kəni in rəhan əmə nətəligiən məmə in otuvnə meruh itimah. ¹⁸ Kəni itimah iəutəhli=pinə min piatah kəti min tuvnə ilau min. Suah u, nətəmiəni e niməfaki min kəutisaiə o rəhan uək o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir. ¹⁹ Kəni tapirəkis agin inu, niməfaki min kəmotitəpən məmə otuva itimah min o nosiən məni u muvən əpəha. Kəni itimah iəkotərmənig lan o nəuəriən məmə otəfəri nərgi İərmənig, kəni mətəgəhun məmə nikitimah otəgən pik o nasiruiən. ²⁰ İtamah iəsolkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni rah itimah o nolian rəha nəuəriən məni əsoli əha. ²¹ Tol lanəha, itimah iəutəlkut pik məmə iəkotol nati əhruahru, mətəu səniəmə e nəhmti İərmənig əmə, mətəu e nəhmti nətəmiəni min.

²² Kəni iəutəhli=pinə piatah kəti min ilahal suah mil u. İtəmiəni əha, e uək tēpət mine nolian tēpət, iəmoteruh vivi məmə in tolkeikei pik məmə otasiru. Kəni rəueiu, in tolkeikei pik məmə otasiru mətəu-inu in tətəhatətə pik e təmah məmə onəkotəfən məni tēpət. ²³ Kəni Taitəs, itimlau min iəkuol uək kətiəh əmə, kəni in min tatol uək e nikitəmah o nasiruiən e təmah. Kəni piatah mil u ilahal Taitəs, ilau iəni əhruin mil rəha niməfaki min, kəni nolian təuvir min e nəmiəgəhiən rəhalah kətiəsiəi Kristo. ²⁴ Tol lanəha, otəfən tēpət mətəgəhun kəm ilahal məmə nəkotolkeikei pəhriən nəfaki min. Kəni ilahal okiləhrun məmə nak itimah nikitimah tagiən o təmah, kəni niməfaki min okoteruh min.

9

¹ Námæ iásæteian nauæuæ u kæm tæmah, in tæuvir æmæ mætæu-inu ninotæhrun rækis uæk u ræha nasiruiæn e næfaki min æpæha Jerusilæm. ² Iatæni lanæha mætæu-inu iæu iækæhrun mæmæ nækotolkeikei mæmæ onækotasiru. Kæni iæmætæfæri nolian tæuvir ræhatæmah o nætæm Masetonia, mætæni kæm lah mæmæ e nu iætæm tinuvæn rækis, itæmah æpæha Akaiæ, næmæutæhtul maru o næfæniæn. Kæni nian kæmoteruh mæmæ nikitæmah tagiæn pik o nasiruiæn, tæmol min ilah tepæt kotolkeikei mæmæ okotasiru min.

³ Mætæu ræueiu, iætahlipinæ piatah milahal u mæmæ ilahal okihleruh itæmah mæmæ itæmah onækotol nati iætæm næmotæni, tæhmen æmæ mæmæ iæmæni mine, kæni tol lanæha ræhatimæh næghatiæn o næfærian nolian tæuvir ræhatæmah, sæniæmæ nati ærnapin æmæ. ⁴ Mætæu mæmæ næsotolian, kæni nian iækuvnæ itimah nætæm Masetonia næuvein, kæni okoteruh mæmæ itæmah næsotol æhanæhiæn, kæni nolian æha otol itimah iækotaulis, mætæu-inu itimah inæutæfæri rækis itæmah. Kæni otol itæmah nækotaulis tapirækis. ⁵ Tol lanæha, nikip tæhti mæmæ iækækeikei mætæpuæh o piatah milahal mæmæ okihlaupæn mihluvnæ rækis pipim mihleruh itæmah, kæni mihlol naunun uæk o næmki=paian mæni asoli iætæm næmotæni-æskasik mæmæ nækotæfæn. Mætæu iækolkeikei mæmæ in næfæniæn kæti iætæm tatsipæn aru e nikitæmah, sæniæmæ iætæmi kæti tætkæikei kæm tæmah mæmæ nækotæfæn.

Nolian ræha næfæniæn

⁶ Sotaluiæn e nati u. Iætæm tætarfeï nati næuan næuuetin, mætæulæk e næuan næuuetin æmæ. Kæni iætæm tætarfeï nati tepæt, mætæulæk lan tepæt. ⁷ Itæmah kætiæh kætiæh nækotækeikei mætæfæn nati nak næmæni e nikip mæmæ nækæfæn. Næmæ nikip tæsgæniæn ohni, tæsæuviræn mæmæ nækæfæn. Kæni næmæ nækæfæn mætæu-inu iætæmi kæti tætkæikei kæm ik mæmæ nækæfæn, in min tæsæuviræn. Iækæni lanæha mætæu-inu Uhgîn tolkeikei iætæmimi u tæfæfæn e nikip pæhriæn. ⁸ Kæni Uhgîn tæhrun næfæniæn næuviræn ræfin agin kæm tæmah mæmæ e nian ræfin e natimnati ræfin, nækotos natimnati ræfin iætæm tæhruahru mæmæ nækotækeikei motos, kæni mautos tepæt min æha ikin mæmæ nækotæuæri kæm nætæmimi. ⁹ Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni mæmæ, "In tætæuæri ræhan natimnati tepæt kæm nanrah min, kæni ræhan nolian æhruahru tætatig itulin."

¹⁰ Kæni Uhgîn iætæm tæfæfinæ nikipi nati o iætæm tætarfeï, kæni mætæfinæ nauæniæn o nunian, e suaru kætiæh æmæ in otæfinæ nati tepæt kæm tæmah mol in tepæt min mæmæ, itæmah nækotæhrun nasiruiæn e nætæmimi næuvein min, kæni in otol næuan tepæt iætæm tæmsipæn e nolian æhruahru ræhatæmah. ¹¹ E natimnati ræfin e næmiægæhiæn ræhatæmah, Uhgîn otæfinæ ræhan næuviræn kæm tæmah mæmæ itæmah nækotæhrun næfæniæn nian ræfin. Kæni nian iætæuæri ræhatæmah nasiruiæn, nætæmimi okotæni-vivi Uhgîn ohni.

¹² Uæk u iætæm itæmah nautol, tæfæfæn mæni o nauæniæn kæm nætæmimi ræha Uhgîn u næumis tatus ilah, mætæu tatol nati tæuvir kæti min tapirækis, inu næni-vivian iætæm tæmæri mæriæuæh e niki nætæmimi matuvæn o Uhgîn. ¹³ Nian nækotol uæk u, natol pætigæm nolian ræhatæmah kæm nætæmimi tepæt. Kæni ilah okotæfæri nærgi Uhgîn ohni, mætæu-inu itæmah nautol pæhriæn nolian ræha nætæmimi o næfæniæn nipæhriæn e nanusiæn tæuvir ræha Kristo. Kæni okotæfæri nærgi Uhgîn o næfæniæn ræhatæmah mæni asoli kæm lah mine nætæmimi ræfin. ¹⁴ Kæni nian kautæfæki o tæmah, nikipah tuvæn o tæmah mætæu-inu Uhgîn tæmæfinæ ræhan næuviræn kæm tæmah tapirækis agin mæmæ næmotasiru pik e lah. ¹⁵ ! Pæh kotæni kæm Uhgîn mæmæ nikipah tagiæn o Nætin iætæm tæmæfa kæm tah, u in nati tæuvir agin tapirækis!

10

Pol tæmuhalpin næghatiæn ræha nægætun eiæ min æræhan uæk

¹ Kristo, in ræhan nætæligiæn læhtæni, kæni in iætæmi mætig. Kæni nætæmimi næuvein kautæni mæmæ nian kitah min itæmah, ræhak nolian in timætig æmæ, mætæu nian iækiet rækis e tæmah, ræhak nolian tæskasik pik agin. Iæu Pol, iæu aru, iætækeikei e nati kæti kæm tæmah e nolian mætig ræha Kristo. ² Iætæpuæh o tæmah mæmæ, onækotol nolian ræhatæmah tæhruahru mæmæ nian iækuvnæ, mæsihi pikien itæmah. Mætæu iækæhrun mæmæ iækahi nætæmimi næuvein u kautæni mæmæ iæutohtæu=pæn nolian ræha næhue niftæni u, ³ mætæu-inu nati ærnapin iæutatig e næhue niftæni u, itimah iæsetæluæginæn e nolian ræha næhue niftæni u. ⁴ Natimnati ræha næluæginæn iætæm itimah iæutæluægin lan, sæniæmæ nati iætæm næhue niftæni tætalægin lan. Kæpæ, natimnati ræhatimæh, ilah kautos næsanæniæn ræha Uhgîn o nærækinian ikin tiækis o nuvæniæn ikin ima tikimir min. ⁵ Itimah iæutosiahu næghatiæn eiæ min mine nætæligiæn æfæri min, natimnati min u kautæniæhu nætæmimi o næhrunian Uhgîn. Nætæligiæn min ræfin u

tikimir min rəha Uhgın, itimah iəutəlis-ərain ilah, mautehpahu ilah, motol məmə ilah rəfin okotol nəuia Kristo. ⁶ Kəni nian itimah nəkotohtəu=pən vivi nəuia Kristo, itimah iəutəhtul maru o noliən nalpinian kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuiən.

⁷ Itimah nauteruh nati iətəm ihluə, mətəu nəkotəru ru nikilah. Nəmə iətəmi kəti təhrun pəhrən məmə in iətəmi rəha Kristo, kəni in otətəlig vivi min məmə itimah min rəha Kristo təhmen lan. ⁸ Nati əpnəpin iətəghati əfəri nauvetin o nepətiən iətəm İərmənik təməfa, ko iəsaulisən ohni. Təməfa o nuvləkinian itəmah, səniəmə o nələs iahuiən itəmah. ⁹ İəsölkeikeian məmə nikitəmah təhti məmə iəkətəi nauəuə min kəm təmah e noliən iətəm nətəmimi nəuvein kəutəni, məmə otol itəmah nəkotəgin. ¹⁰ İlah kəutəni rah iəu məmə, "Rəhan nauəuə təfigəm kəni masilə, mətəu nian tətən kitah min, in səniəmə iətəmi əskasik kəti, kəni rəhan nəghatiən in nati əpnəpin əmə." ¹¹ Nətəmimi kotol lanəha kotəkeikei motəhrun məmə, noliən rəhatimah iətəm kəuteruh e nauəuə min iəmotəhli=pinə nian itimah iəu, mətəu nian iəkəhuvnə, iəkotol rəfin noliən min əha.

¹² İəsotölkeikeian məmə iəkoteruh əhmen itimah mine nətəmi pisin nəuvein nətəm kəutəfəri aru ilah. !Kəsi, itimah iəsotəhmenian! !Kəpə, iətəuvsən əmə! Nian ilah aru əmə kəuteruh əhmen ilah min, kəni kəutakil aru əmə ilah min, tol rəhalah nəhrunian talməli. ¹³ Mətəu itimah, iəsotəghati əfəriən tapirəkis nepətiən rəhatimah, mətəu iəutəghati əfəri e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən məmə rəhatimah, kəni uək u, itəmah min əpəha ikin. ¹⁴ Kəni nəghatiən əfəri e nepətiən rəhatimah o təmah in təhruahru əmə, in təsepət pikian. Nəmə iəsəhuvnəian o təmah, ko iəsotəghatiən lanu. Mətəu niphəriənian, iəmotəupən məhuvə motətuərus=pa itəmah nian iəməutan mətəni pətigəm nanusian təuvir rəha Kristo.*

¹⁵ Nətəmimi nəuvein kəutəghati əfəri o uək iətəm iətəmi pisin təmol. Mətəu iəutəghati əfəri əmə e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən kəm timah. İtimah iəmotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatimah məmə nəhatətəian rəhatimah oteviə təhmin min, kəni tol lanəha, rəhatimah uək e nikitəmah otol iəhgın mepət, ¹⁶ kəni tol lanəha, iəkotəhrun nuvəniən motəni pətigəm nanusian təuvir e ikin min e nikali imatəmah ikin muvən təhmin min. Kəni e noliən əha, itimah iəsotolian uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinol rəkis uək ikin, kəni məsotəghati əfəriən o uək rəha iətəpisin, təhmen e noliən rəha nəgətun eiua min. ¹⁷ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, "Pəh iətəmimi tətəghati əfəri, in otəghati əfəri əmə e natimnati iətəm İərmənik təmol." ¹⁸ İətəni lanəha mətəu-inu, kəsisian iətəmimi iətəm tətəfəri aru in, mətəu kəsisian əmə iətəmimi iətəm İərmənik tətəfəri.

11

Pol mine aposil eiua min

¹ İəkölkeikei məmə nəkotəghəhan lak pəh iəkəni rəhak nəuvein nalməliən kəm təmah. Mətəu pəhrən, nautol rəkis. ² İateh vivi itəmah, məsölkeikeian məmə iətəmi kəti min otəmki rəkis itəmah e nəhlmək, kəni noliən əha rəhak təmsipən əmə o Uhgın. İəu tata rəhatəmah, kəni itəmah nəkotəhmen e pətan mığə kəti iətəm kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kətiəh əmə, nərgin u Kristo. Kəni iateh vivi rəhak pətan mığə əha məmə iəkəghəhan=pən lan kəm rəhan İərmən, kəni in təruru əhanəh İərmən.

³ Mətəu iətəgin məmə onkotəhmen e pətan u Iv iətəm Setən təmeiua lan e nəghatiən ətəhian. İətəgin məmə iətəmi kəti otiviv=pən rəhatəmah nətəligiən tuvən ikin pisin, kəni nəkotəpəh rəhatəmah nölkeikeian e Kristo, iətəm in təhruahru məpiə vivi. ⁴ İətəni lanəha mətəu-inu nian iətəmi kəti tətəva o təmah mətəni pətigəm İesu iətəm tol pisin e İesu iətəm iəutəni pətigəm, uə nəmə itəmah nautos narmin iətəm tol pisin e Narmin nəmotos rəkis, uə nəkotətuə nanusian təuvir iətəm tol pisin e iətəm nəmotos rəkis, mətəu itəmah ialməli min, nəkotəghəhan əmə lan. ⁵ Aposil min əha nətəm itəmah nəutəni məmə ilah "aposil min ilis pik," mətəu e rəhak nətəligiən, ilah ko kəsotəpərikisən iəu e nati kəti. ⁶ Nəmə təhro kəsəgətun vivian iəu e nəghatiən, mətəu iəkəhrun vivi nəukəti nanusian təuvir. İtimah iəmotəgətun nati əha kəm təmah e noliən min rəfin nian tətəp.

⁷ Nian iəmotəni pətigəm nanusian təuvir rəha Uhgın kəm təmah, iəsolian məmə nəkotətuə nati kəti. İəu aru əmə iəmosiahu iəu o nəfəriən itəmah. ?Kəni təhro? ?Noliən əha in təfəgə tərah kəti? !Kəpə! ⁸ Nian iəmatol uək kitah min itəmah, niməfaki min ikin pisin kəmutətətuə iəu. İuəkir təhmen məmə iəmakləh kəm lah məmə iəkəsiru e təmah. ⁹ Kəni nian kəməutan, kəni rəhak nati kəti tikə, iəsətapuəhian o iətəmi kəti o nasiruan mətəu-inu piatəh min nətəm kəmotəpən Masetoniə kəmotəfa natimnati iətəm rəhak tikə. Tol lanəha, iəsətapuəhian o nati kəti o təmah, kəni məsəfinian uək əskasik kəm təmah o nehian iəu, kəni iəköl lanəha

10:8 2Kor 13:10 **10:13** Rom 12:3 * **10:14** Pol in təmətəni məmə nəgətun eiua min ilah kəutəgət əfəri o uək u səniəmə rəhalah, nəuvein e ikin min ilah kasəhuvənian ikin. **10:17** Jer 9:24; 1Kor 1:31 **10:18** 1Kor 4:4 **11:2** Efəs 5:26-27 **11:3** Jen 3:4,13 **11:4** Kəl 1:8-9 **11:5** 1Kor 15:10; 2Kor 12:11 **11:6** 1Kor 2:1,13 **11:7** 1Kor 9:18

nian ræfin. ¹⁰ Tæhmen e nipæhrionæn ræha Kristo tætatig lak, iætæni pæhrion mæmæ iætæmi kæti tikæ ikin min ræfin æpæha Akaiæ o næniahuiæn iæu o næghati æfærian mæmæ iæmæætæpuæhian o tæmah o nasiruiæn. ¹¹ ?Kæni tæhro iæætæpuæhian o nati kæti o tæmah? Nikitæmah tæhti mæmæ iæsolkeikeian itæmah? !Kæpæ! Ughin tæhrun mæmæ iækolkeikei pik itæmah.

¹² Nætæmimi næuvein kotolkeikei mæmæ nikitæmah tæhti ilah mæmæ kotæhmen e timah e uæk iætæm kæutæghati æfæri ohni. Mætæu iætækeikei o noliæn ræha næsætæpuæhian o natimnati mæmæ ræhalah næghatien otæmei. ¹³ Nætæmimi kotol lanæha, ilah aposil eiue min, kæni kæuteiue e nætæmimi e uæk ræhalah. !Kæni ilah kæutan tæhmen mæmæ ilah aposil min pæhrion ræha Kristo, mætæu kæpæ! ¹⁴ Mætæu kæsotæutien e noliæn æha, mætæu-inu Setæn aru, tætan tæhmen e agelo kæti ræha næhagæhagian. ¹⁵ Kæni sæniamæ in nati kæti mæmæ okotæuit lan, næmæ noluæk min ræha Setæn kotan tæhmen mæmæ ilah noluæk min ræha noliæn æhruahru. E naunun nian, ilah okotos ræhalah nætæouian titæu=pæn æmæ noliæn ræhalah.

¹⁶ Iækisimaru min. Pæh iætæmi kæti tikæ nikin tæhti mæmæ iæu ialmæli. Mætæu næmæ nikitæmah tæhti lanæha, kæni otegæhan lak pæh iækol noliæn ræha ialmæli næuveitin, kæni pæh iækæghati æfæri næuveitin. ¹⁷ Næghatien u ræhak sæniamæ nati iætæm Iærmænig tæmani=pa kæm iæu mæmæ iækæni. Mætæu iætæghati æmæ tæhmen e ialmæli kæti. ¹⁸ Nætæmimi tæpæt kæutæghati æfæri o noliæn min ræha næhue niftæni, kæni tol lanæha, iæu min, iækæghati æfæri. ¹⁹ !E! !Nækoteinatig vivi, kæni tol lanæha, motegæhan lan mæmæ nalmæli min kotægætun itæmah! ²⁰ Nækotegæhan æmæ mæmæ iætæmi æpnæpin kæti tætol itæmah slef, uæ næmæ tatos nati kæti ræhatæmah e noliæn ekuæ-ekæu, uæ tæfæri aru in, uæ tatem=pæn næhmtitæmah. ²¹ !Istaulis mæmæ nætæligien ræhatimæh tæpæou pik mæmæ iæsololien noliæn tærah min æha!

Ræhak næghatien in talmæli, mætæu noliæn nak iætæm nætæmimi min æha kotæni mæmæ okotæghati æfæri ohni, iæu min, iækæghati æfæri ohni. ²² ?Tæhro? ?Ilah kæutæni mæmæ ilah nætæm Hipru? Iæu min. ?Kæutæni mæmæ ilah nætæm Isrel? Iæu min. Kæutæni mæmæ ilah namipi Epraham? Iæu min. ²³ ?Kæutæni mæmæ ilah noluæk min ræha Kristo? Iæu min, mætæu iækæpirækis ilah. Kæsi, iætæghati tæhmen e ialmæli kæti. Iæmol pik uæk tapirækis ilah, kæni klæfæn iæu e kalæpus nian tæpæt tapirækis ilah, kæni kæmalis iæu tapirækis ilah, kæni iuækir iækimis nian tæpæt.

²⁴ Nian faif, nætæm Isrel kæmotælis iæu motæu tæ-nain.† ²⁵ Nian kisil, kæmalis iæu e nikilkil. Nian kæti kæmæhti iæu e kæpiel æpin. Nian kisil iæmuvæn e negæu kæni negæu tamnim, kæni nian kæti iæmeai æpæha itæhi lokæmmim o nian æpiæpiæ kæti, lapin mine nærauia. ²⁶ Nian ræfin iætæliuæk o noliæn uæk ræhak. Kæni iuækir naruah asoli tælas iæu iækimis, kæni iæmætætig ikin tasilæ ikin ima naklæh min, kæni ikin tasilæ ikin ima nætæmimæ min nætæm Isrel, kæni ikin tasilæ ikin ima Nanihluæ min, kæni ikin tasilæ ikin e taun asoli, kæni ikin tasilæ ikin æpæha tæpiæ-mæpiæ ikin, kæni ikin tasilæ ikin æpæha itæhi, kæni ikin tasilæ ikin ima piak eiue min. ²⁷ Iæmol pik uæk, kæni nian tæpæt iæsapilien lapin. Nian min næuvein, næumis tus iæu, kæni mætæuæu, kæni nian tæpæt nægæk nauæniæn tikæ. Kæni nian tæpæt iætæpæu, kæni ræhak næpæn tæshæmenien o nætæpuæin.

²⁸ Kæni tapirækis natimnati min æha, nian ræfin nikik tæhti pik nimæfaki min ræfin. ²⁹ Næmæ iætæmi kæti ræha nimæfaki ræhan næmiægæhian teiuaiu, kæni iæu min, ræhak næmiægæhian teiuaiu. Næmæ iætæmi kæti tatit iætæmi kæti min e tæfagæ tærah, kæni nikik tæhmæ pik ohni.

³⁰ Næmæ iækækeikei mæghati æfæri, kæni iækæghati æfæri o nati iætæm tætagætun mæmæ ræhak næsanæniæn tikæ. ³¹ Kæni Ughin, u in Ughin mine Tatæ ræha Iærmænig Iesu, iætæm kæfæri nærgin nian min ræfin naunun tikæ, in tæhrun mæmæ iæu, iæseiueiæn. ³² Æpæha Tæmaskis, iætæmi asoli ræha Kig Aretæs tæmælin ræhan soldia min o neruh viviæn namtihluæ ræha taun mæmæ okotæsal lak motæskælim iæu motlæfæn iæu e kalæpus. ³³ Mætæu kæmlæfæn iæu e kætim asoli kæti, kætu=pæn nilæuis lan, klæfæn e wintæ e nipiæ asoli kæmol e kæpiel, kæni kæhlman-æhlman teiuaiu muvæn æpæha læhtæni, kæni inæha suaru iæmagim lan.

12

Nihlin kæti mine nati tæhmen e næmæhlairiæn

¹ Iækækeikei mætæghati æfæri, nati æpnæpin tæsolien win e nati kæti ikin, mætæu iækækeikei mætæni natimnati min tæhmen e næmæhlairiæn mine næghatien vi min iætæm Iærmænig tæmol æpu kæm iæu. ² Iækæhrun iæfaki kæti iætæm tæthætætæ e Kristo.* E nu fotin tinuvæn rækis, Ughin

11:9 2Kor 12:13; Fil 4:15-16 * **11:19** E fes 19-21, Pol tætaghati ævsan e lah. Nipæhrionæn, in tæteniæhu ilah. **11:22** Fil 3:5 **11:23** Uæk 16:23 † **11:24** Lou ræha Mosis tæni mæmæ næmæ kol nalpinien kæm iætæmimi kæti mæmæ okalis, okæsalisien motæpirækis motæu fote. Iætæm tætakil iætæmi tæsolkeikeian mæmæ otægæhli lou, kæni kol mæmæ næmæ kalis kæsapirækisæn kau fote, kotalis kau tæ-nain, næmæ mæta kotæmkæpæn e nafinien. **11:24** Dut 25:3 **11:25** Uæk 16:22; 14:19 **11:26** Uæk 9:23; 14:5 **11:33** Uæk 9:23-25 * **12:2** Pol tætaghati aru lan.

təmələs muvən əpəha ilis e negəu e neai ima Uhgın.† İəkəruru nəmə nıpətın tınatuvən, uə narmin əmə, Uhgın əmə təhrun. 3 Kəni iəkəni min məmə iəkəruru nəmə nıpətın tınatuvən, uə narmin əmə, Uhgın əmə təhrun. Mətəu iəkəhrun məmə iətəmi kəha, 4 Uhgın təmələs muvən əpəha iman ikin.‡ Kəni in təmətəu nati oneuən min iətəm təsəhruahruian məmə iətəmi rəha nəhue nıftəni otəni. 5 İəkəhrun nəghati əfəriən o iətəmi tol lanəha, mətəu iəsəghati əfəri aruian ohniəu, mətəu iəkəghati əfəri əmə o rəhak noliən min iətəm nəsanəniən tikə e lah. 6 Mətəu nəmə iətəghati əfəri, ko iəsəlməliən, mətəu-inu iətəghati e nıpəhrıənıən. Mətəu iəsəghati əfəriən lanəha, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm otəfəri iəu ilis tapırakis nati iətəm təhruahru. İəkolkeikei məmə oteruh əhmen iəu e nati nak iətəm iəkəni, uə iəkol.

7 Uhgın təsolkeikeiən məmə iətəfəri o nəghatiən vi min iətəm in təmol əpu kəm iəu, kəni nəghatiən min əha kotəuvır motapırəkis. Kəni tol lanəha təmahli=pa nərahıən kəm iəu təhmen e nihlin kəti tətəu nıpətik. Nərahıən əha in iol əhruin kəti rəha Setən məmə tol nəhməiən e nıpətik, kəni tol lanəha iəsəfəriən. 8 İameasiə o Uhgın mau kisil məmə otos rəkis ohniəu. 9 Mətəu təni kəm iəu məmə, “Rəhak nəuviriən asoli təhrun nəskəlmıən ik, mətəu-inu nian rəham nəsanəniən tikə, nəsanəniən rəhak təhrun nuvaiən mol iahgın e rəham nəmiəgəhiən.” Tol lanəha, iətəgiən pik məmə iəghati əfəri e rəhak nəmiəgəhiən iətəm nəsanəniən tikə, məmə nəsanəniən rəha Kristo otatig e nəmiəgəhiən rəhak. 10 O nati əha, iətəgiən nian nəsanəniən tikə e nıpətik, kəni iətəgiən nian kətəni rah iəu, kəni iətəgiən e nian iəkis min, kəni iətəgiən nian katol nərahıən kəm iəu. İətəgiən e lah rəfin o nərgi Kristo, mətəu-inu nian rəhak nəsanəniən tikə, kəni iətəsanən.

11 İəmol noliən rəha iəlməli, mətəu itəmah əmə nəmotəkəikei kəm iəu məmə iəkol. Nəməsotəfəriən nərgək, mətəu təməuvır pik nəmə nəmotol, mətəu iəu sənləmə lahtəni e “aposil min ilis pik min” e nati əkəku əmə kəti, nati əpnəpin iəu iətəmi əpnəpin əmə. 12 Nian iəmətən kitah min itəmah, iəmatol natimnati iətəm tətəgətun iəu məmə iəu aposil pəhrıən kəti. İəmatol nəmtətiən min, mine nati asoli min iətəm tol narmi nətəmi tatiuvig, mine nati apispis min e nikitəmah, kəni iəmol e nətəligiən rəhak tətəməh nati əpnəpin iəmətatig e nian iəkis min. 13 Nati kətiəh əmə iəməsoliən e nikitəmah, iəməsətapuəhiən e məni kəti o təmah. !Otalı e təfəgə tərəh u rəhak!§

14 Rəueiü iətəhtul maru məmə iəkuvnə məsal=pinə e təmah iətəm otol kisil lan. Kəni iəsətapuəhiən o məni kəti o təmah, mətəu-inu iəsolkeikeiən rəhatəmah nautə, mətəu iəkolkeikei əmə itəmah. Otətəlig-to. Səniəmə uək rəha iəpəou məmə oteh vivi rəhan tatə mine məmə. Mətəu in uək rəha tatə mine məmə okueruh vivi rəhaləu iəpəou. 15 Tol lanəha, nıkkik tagiən məmə iəkəfiənə rəfin rəhak natimnati o təmah, kəni məfiən min rəhak nəmiəgəhiən o təmah. Rəhak nolkeikeiən o təmah in tətət. Mətəu rəhatəmah ohniəu in təkəku əmə. !Inu təsəhruahruian! 16 Nəutegəhan məmə iəsətapuəhiən e məni o təmah. Mətəu iətəmə nəuvein kautəni məmə iəmos natimnati o təmah e noliən ekəu-ekəu. 17 ?Təhro? ?İəu iətəmos natimnati e noliən ekəu-ekəu nian iəmahli=pinə nətəmi kəm təmah, uə kəpə? !Kəpə! 18 İəmuh niki Taitəs məmə otuvnə o təmah, kəni mahli=pinə piatah kəti iləu min. ?Taitəs təsosıən natimnati o təmah e noliən ekəu-ekəu, uə kəpə? ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, rəhatimləu nətəligiən kətiəh əmə, kəni matuol noliən kətiəh əmə?

19 Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə e nəghatiən min rəfin əha, iəmautalkut e nuhalpinıən nəghatiən kəm təmah iətəm iətəmi kəti təməni kəm timah. Kəpə. E nəhmti Uhgın, iəmautəghati təhmen e nətəmi rəha Kristo. Kəni niəli min, natimnati rəfin iətəm kautol, kautol məmə itəmah nəkotəsanən. 20 İətəni lanu mətəu-inu iətəgin məmə nian iəkuvnə, kəni nəmə təhro iəkeruh məmə nəsotoliən məmə inu iəkolkeikei. (Kəni itəmah min nəkotəruh məmə iəu iəsoliən məmə inu nəkotolkeikel.) İətəgin məmə iəkeruh itəmah nəuvein kotərgəhu, nəuvein kautetət, nəuvein kəutəmərit e niəməha, nəuvein kəutəhapu-əhapu ilah min, nəuvein kautəni rah nətəmi, nəuvein kəutəni nikəli nətəmi, nəuvein kautəfəri, nəuvein kautol əpnəpin nati.

21 İətəgin məmə nian iəkuvnə min, rəhak Uhgın otələs iəhu iəu e nəhmtitəmah, kəni nıkkik otitəgıt kəni oiəkəsək o təmah nəuvein nətəm nəmotol noliən tərəh əupən, kəni məsotəuhliniən ilah e noliən tərəh min rəhalah iətəm kautol nian rəfin, inu kautol noliən tərəh iətəm tol nəulisıən o nəniən, kəni nəman mine nıpətən kəutan oneuən, kəni kautol lanəha əpnəpin əmə.

† 12:2 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “neai tatol kisil lan.” Mətəu nıpətın tətəni məmə, “negəu e neai ima Uhgın.”

‡ 12:4 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Paradais” iətəm nıpətın tətəni məmə “negəu e neai,” ikin iətəm nətəmi nətəm kotəhruahru kautəhuvan ikin nian okohmis. 12:7 Job 2:6 12:9 Fil 4:11-13 12:11 2Kor 11:5 12:12

Rom 15:19 § 12:13 Pol tatol əuvsan e lah e nəghatiən u. 12:13 2Kor 11:9 12:18 2Kor 8:6,16-18 12:21 2Kor 13:2

13

*Naunun naghatiän raha Pol**o nahgi-päriän ilah.*

¹ Inu rähak naliuäkian iätäm tatol ksil lan o tämah. Nauäuä Raha Uhgín tətäni mämä, “Nian iätämi kəti tətätu=pən naghatiän e iätämi kəti min, iätämimi keiu uə ksil okotəkeikei motäni naghatiän kətiäh, kəni tol lanəha nətämimi kotəhrun mämä naghatiän kautätu=pən lan, in nipəhriänian.”* ² Nian iämuvnə o tämah iätäm tatol keiu lan, iämäni pätigəm räkis naghatiän o nahgi-päriän e nətämimi nətäm kautol təfagə tərəh min mine itämah räfin mämä onəkotəpəh təfagə tərəh min. Kəni rəueiu iəkəni min nian iäu əpəha isäu. Nian iäkuvnə min, iəkol nalpinian kəm lah nətäm kəsotəpəhian təfagə tərəh. ³ İatol lanəha mətəu-inu nikitämah təhti mämä rəhak nəsanəniän tikə, kəni itämah nəkotəkeikei motəhrun əsas mämä nian iətəghati, in naghatiän rəha Kristo əmə. In təsəpəotiän o nolian uək itimah min, mətəu rəhan nəsanəniän tətə e nikitämah. ⁴ Nipəhriänian, nian kəmätu-pəri e nigü kəluau, rəhan nəsanəniän tikə e nipətän. Mətəu tətəmiəgəh rəueiu e nəsanəniän rəha Uhgín. Kəni e nolian əhmen əmə, rəhatimah nəsanəniän tikə e nipətitimah, mətəu itimah iəutəmiəgəh itimah Kristo e nəsanəniän rəha Uhgín, kəni nian iəkəhuvnə motəghati kəm tämah, onəkoteruh nəsanəniän əha.

⁵ İtämah aru, otakil vivi nəmiəgəhian rəhatəmah. ?Nəhatətəian rəhatəmah in pähriän, uə kəpə? İtämah aru, nəkotəruh vivi rəhatəmah nolian. ?Nəkotəhrun uə kəpə, mämä Kristo İesu tətətig e nəmiəgəhian rəhatəmah? !Mətəu nəmā rəhatəmah nəmiəgəhian təsitəu-pəniän nolian rəha nəhatətəian, kəni Kristo təsətiəgən e nəmiəgəhian rəhatəmah! ⁶ Kəni iəməlahu=pən əskasik rəhak nətəliəgən mämä nian nauteruh mətig nəmiəgəhian rəhatimah, kəni motəhrun mämä itimah aposil min pähriän.

⁷ Kəni rəueiu, iəutəfaki kəm Uhgín mämä itämah kəti təsolian nati kəti tərəh. İəsotolkeikeian lanəha mämä otəgətun mämä rəhatimah uək e nikitämah in təuvir məhruahru. Mətəu iəkotolkeikei əmə mämä itämah onəutol nolian iätäm təhruahru, nati əpnəpin nətämimi nəuvein kautəni mämä uək rəhatimah tərəh. ⁸ Tol lanəha mətəu-inu ko itimah iəsotollian nati kəti iätäm tahtipəsig e nipəhriänian, mətəu iəkotəhrun nolian əmə nati iätäm tətəfəri nipəhriänian. ⁹ Nikitimah tagiän nian rəhatimah nəsanəniän tikə, mətəu itämah nəkotəsanən. Kəni nəfakian rəhatimah o tämah mämä nəmiəgəhian rəhatəmah təhmen o nitəu-pəniän suaru əhruahru. ¹⁰ Nian iäu əpəha isäu o tämah, iəkətei lanəha o nati kəti. İərməniəg tənəfa räkis nəpətian kəm iäu, mətəu iəsolkeikeian mämä nian iäkuvnə o tämah, məkeikei məfinə təfiəgəm kəm tämah e nəpətian əha. In tənəfa nəpətian əha mämä iəkəfəri itimah, saniamə mämə iəkəräkin itämah lan.

Naunun naghatiän

¹¹ Piak min mine nəuvinik min. Inu rəhak naunun naghatiän. Otəgiän. Otəuhlin rəhatəmah nolian min. Otətəu rəhak naghatiän. Əhuva e nətəliəgən kətiäh. Otətiəg e nəməlinuian. Kəni Uhgín rəha nolkeikeian mine nəməlinuian otətiəg itämah min.

¹² Otəni təuvir kəm tämah min təhmen mämä itämah kətiäh əmə e Kristo. ¹³ Nəfaki min räfin kautəni təuvir kəm tämah.

¹⁴ Pəh İərməniəg İesu Kristo otəfinə rəhan nəuvirian kəm tämah räfin. Kəni pəh Uhgín otəfinə rəhan nolkeikeian kəm tämah räfin. Kəni pəh Nərmän Rəha Uhgín otol nikitämah räfin tol kətiäh.

* **13:1** Dut 19:15 Kəmə təhro, Pol tətəni mämə rəhan naliuäkian ksil təhmen e naghatiän rəha iätämimi keiu uə ksil.

Kələsiə

Nauəuə iətəm Pol tətətei tuvən kəm nəfaki min ikin Kələsiə Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Kələsiə

?Pəh tətətei nauəuə u? Aposil Pol tətətei nauəuə u.

?Tətətei tatuvən kəm pəh? Tətətei tatuvən kəm niməfaki min u kəutatig pesi ikin e nitəni Kələsiə, inu İkoniam, Listra, mäne Terpe. Pol in tətətuəuin niməfaki min əha nian in təmaupən maliuək e rəhan naliuəkiən min.

?Natigian təhro lanu nian tətətei? Nərahian asoli kəti e niməfaki e nian əha rəha Pol. Nətəm İanihlua təpət kəmautəni niphəriənian e İesu Kristo. Kəni nətəm İsrəl təpət kəutəni niphəriənian e İesu, okotəkeikei motətəu=pən lou min rəha Mosis, təhmen e nəhgi-pəniən. İlah kəmautəni məmə Nanihlua min okəkeikei kəhgi=pən ilah nəmə kotolkeikei məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Nian Pol tətətei nauəuə u, in tətətuə tarah mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəmotəni rah nərgin, məutağətun nəghatiən eiua min.

?Tətətei nauəuə u o nak? Pol in tətətei nauəuə u, məmə otəgəu əhruahru nətəligian rəha nətəm İsrəl nətəm kəutəni məmə Nanihlua min okotəkeikei motətəu=pən lou rəha Mosis nəmə ilah kotolkeikei məmə Uhgın in otosmiəgəh ilah. Pol tolkeikei məmə nəfaki min okotəhruən məmə nəhatətəian in suaru iətəm Uhgın təmol məmə iətəmimi otəhruahru e nəhmtin, kəni in tatosmiəgəh ilah e nikin agiən. Mətəu nolian rəha nəhgi-pəniən, uə nolian rəha uək əskasik min, uə nolian rəha nitəu-pəniən lou, kəsotosmiəgəhian iətəmimi. Nətəmi asoli rəha niməfaki u nətəm İsrəl kəmautəharəg əpəha İerusaləm məutəghati e nətəligian min əha. Kəni məutəni məmə təuvir əmə məmə Nanihlua min okəsotohtəu-pəniən lou rəha Mosis. Afın e Uək Min 15:1-35.

Pol tətətuəuin mətəghati kəm lah

¹⁻² Piak min mine nəuvinik min nətəm kəutəfaki lahuənu pisin pisin min ikin Kələsiə, iəu Pol, iəu aposil kəti rəha Uhgın, iətəm İesu Kristo mine Tatə Uhgın kəmuəfəri iəu məmə iəu rəhaləu aposil. Səniəmə iətəmimi əppapın əmə kəti təmauin lak kəni məfəri iəu, mətəu Uhgın. Uhgın u, in tətəfəri İesu tair=pa min e rəhan nimisən. !Tol lanəha, onəkotəkeikei motətəu!

İəkətei nauəuə u, mətəhli=pinə kəm təmah. İəu mine piatah min nəuvein nətəm kəutəfaki u ikinu, iəkotolkeikei məmə iəkotəni “təuvir” kəm təmah.

³ Pəh Uhgın, u Tatə rəhatah, mine İesu Kristo, u İərmənig rəhatah, iləu okuəfinə nəuvirən rəhaləu kəm təmah, kəni muələhu nəməlinuən tətətig o təmah. ⁴ İesu Kristo təmegəhan aru lan məmə in otimis o nolian tərah rəhatah, kəni miuvi rəkis itah e nolian tərah min mine nətəligian tərah min rəha nəhue niftəni. In tətəmis mətəu-inu Tatə Uhgın tolkeikei məmə in otol lanəha. ⁵ Kəni tol lanəha, təuvir məmə kitah okotəni-vivi pik Uhgın u rəhatah, tatuvən, mətuvən, naunun tikə. Əuəh.

Nanusian Təuvir kətiah əmə

⁶ İəmauit pik o təmah mətəu-inu rəueiu agin uəha Uhgın təmauin pau e təmah e nəuvirən rəha İesu, təməfinə əppapın əmə kəm təmah. Mətəu rəueiu itəmah ninotəpəh Uhgın, məutağim, məutohtəu=pən nəghatiən eiua min. ⁷ Nəghatiən min əha səniəmə Nanusian Təuvir rəha Uhgın. Nətəmimi nəuvein kəmotəuhlin Nanusian Təuvir rəha Uhgın məutəni in pisin, kəni məutəni məmə nanusian təuvir, kəni məutiuvı kalın itəmah lan, kəni məutərekin rəhatəməh nətəligian lan. !Mətəu Nanusian Təuvir kətiah əmə, kəni kəti min tikə! ⁸ Nati əppapın nəmə iəu, uə agelo kəti rəha nəgəu e neai, uə nətəmi əppapın kəutanus pətigəm nəghatiən kəti min, iətəm təsəhmenian e inu iəmətəni pətigəm rəkis kəm təmah əupən, pəh Uhgın otləfən e nigəm asoli. ⁹ Kəni iəkisimaru min, mətəni məmə, nəmə iətəmi kəti otanus pətigəm nəghatiən pəsin u, təsəhmenian e Nanusian Təuvir iətəm itəmah nəməotəhruən rəkis, pəh Uhgın otləfən e Nigəm Asoli.

¹⁰ Rəhak nəghatiən əha in təkəsik, kəni nati əppapın əmə nəmə nətəmimi nəuvein kəsotəgəniən ohniəu ohni. İəkolkeikei əmə məmə niki Uhgın otəgəni o nəghatiən rəhak. Nəmə iətəghati əhanəh məmə nətəmimi nəuvein nikiəh otəgəni ohniəu ohni, kəni ko səniəmə iəu ioluək pəhriən kəti rəha Kristo.†

Uhgın təmauin e Pol

* : Nanihlua, İanihlua – Afın-to e tiksnəri. 1:4 Kəl 2:20 1:7 Uək 15:1,24 1:8 1Kor 16:22 1:10 1Təs 2:4

† 1:10 Nəghatiən rəha Pol u ikinu tətəgətun məmə in tətəhalpın nəghatiən eiua min nəuvein. Nətəmimi nəuvein kəutəni lan məmə in tətəghati əmə məmə otol nətəmimi kəutətuə təuvir əmə lan.

¹¹ Piak min mine nāuvinik min, iākolkeikei mēmā iākāni=pinā āhruahru kām tāmāh mēmā Nanusian Tāuvir iātam iatāni pātigām nian rāfin sēniāmā nati kāti iātam tāmāpān e nātāligian rāha iātamimi āmā. ¹² Nanusian Tāuvir u, sēniāmā iātamī kāti tāmāfa kām iāu, kāni māgētun iāu lan, mātēu Iesu Kristo āmā in tāmērāh e rāhk-kapā.

¹³ Itāmāh nīnotāhrun rākis rāhak nolien min iātam iāmatol aupān e nian iāmātfaki itimāh nātām Isrel. Kāni imāni māmā oiākoh rāfin nātāmimi min rāha Iesu, mārākin-ārākin agin nīmāfaki, kāni matol nālpinian āskasik kām lah. ¹⁴ E nian āha, iāmāhrun tapirākis iāu min nāuvein, nātām iāmōtair āhmen. Kāni iāu iāmāhtul āskasik o nāukāti kastim rāha nātām Isrel, iātam rāhak kāha min kāmōtāgētun iāu lan aupān.

¹⁵ Nati ānāpin iāmātarākin pau rāhan min nātāmimi, mātēu Uhgīn tāmāsākāruin iāu. In tāmīpān rākis iāu nian iāmātan āhanāh e nārfi rāhak māmā. Kāni tāmūva e nian āhruahru rāhan, in tāmāuin lak māmā iākūva iāu, rāhan iātamimi. ¹⁶ Kāni Uhgīn tāmērāh e rāhk-kapā, māgētun iāu e nātān Iesu, māmā oiākāhrun vivi in, kāni muvān manus pātigām Nanusian Tāuvir rāhan kām nātāmimi min u sēniāmā ilāh nātām Isrel, kātāni ilāh māmā Nānihluā[‡] min. E nian āha, iāu iāmāsuvānīān meh iātamī kāti māmā otāgētun iāu e Nanusian Tāuvir āha. ¹⁷ Kāni iāu iāmāsuvānīān āpāha ilis Jerusilām māmā oiākeruh nātāmimi min u kāmāutol āposil aupān. Iāmāsuvānīān māmā okotāgētun iāu e Nanusian Tāuvir rāha Iesu. E nian āha, iāu iāmāsū-pesī=pān āpāha ikin kāti Arepiā[§], kāni matig tuvāh nāuveitin konu mītālig=pā min muvān āmā lahuānu kāti, nārgin u Tāmāskis.

¹⁸ Matuvān, matuvān nu kisiil kinluva minluvān rākis kāni ko, iāu iāmātig mītālig=pān min Jerusilām māmā iākeh Pitā. Kāni iāmāsātīgīān tuvāh, iāmūatig muos nian fiftin āmā. ¹⁹ Kāni e nian āha, iāmeh āmā Jemis u, piā Iesu, Iārmānig rāhatah, mātēu iāmāsehīān āposil min u nāuvein. ²⁰ Iātāni pāhrīān e nāhmti Uhgīn māmā nāghatīān u, nīpāhrīānīān, sēniāmā neiūsiān. Iāmos nāghatīān u o Uhgīn āmā, mātēu sēniāmā o iātamī kāti.

²¹⁻²² Iāmāsātīgīān tuvāh āpāha ilis Jerusilām. Kāni ko uārisig, iāmuvān āpāha nītāni Sirīā minē Silisiā. Kāni e nian āha, nātāmimi nātām kātūfaki kām Kristo lahuānu piān piān min e nītāni Jutiā, (nītāni asoli rāha Jerusilām), ilāh kāmāsoteruh āhanāhīān iāu mōtāruu nāhmtāk. ²³ Mātēu kāmōtātēu āmā nanusian u, nātāmimi nāuvein kāmōtāni māmā, “Suah āpāha in āpāha, rāhatah tikimīr, tāmātōh itāh o nāfakiān, mātārākin nāmīāgāhīān rāhatah, kāni mātālkut māmā otārākin min rāhatah nāhatātēiān. !Mātēu rāueiū āha, in min tīnātāni pātigām Nanusian Tāuvir rāha Iesu!” ²⁴ Kāni ilāh kāmōtāni-vivi pik Uhgīn o natimnati min iātam in tāmōl e rāhak nāmīāgāhīān, in tāmāuhlin iāu iākol lanu.

2

Aposil min nāuvein kāmōteghān e uāk rāha Pol

¹ Nian nu fotin tāmūva muvān, kāni iāmuvān min āpāha ilis Jerusilām itimlau Pānāpās, kāni mīet Taitās itimāhal min mīhluvān. ² Iāmuvān mātēu-inu Uhgīn tāmāni=pā rākis kām iāu māmā iākākeikei muvān ikin. E nian iāmāhliet=pān kāni iāmōtuhāpumīn itimāh nātāmimi āmā nātām kātāni māmā nātāmī asoli min rāha nīmāfaki. Nian iāmōtāharāg e nuhāpumīnīān āha, iāu iāmātāni=pān vivi nāghatīān min iātam iākuvān mātāni pātigām kām Nānihluā min, ilāh sēniāmā nātām Isrel. Iāmāni=pān vivi natimnati min rāfin agin kām lah mātēu-inu iāmāsolkeikeiān māmā rāhak nāghatīān tēsāhruahruin, kāni uāk rāfin rāhak tol nati ānāpin āmā lan. ³ Kāni e nian āha, nīkik tāmāhti pik māmā kātā kotāhi iāu māmā iākākeikei māni=pān kām Nānihluā min, māmā okākeikei kāhgi=pān ilāh. Mātēu kāmōsōtānīān. Kāni iāu kāti u, Taitās itimlau min, in iātam Kris, sēniāmā iātam Isrel, kāsāhgi-pānīān āha. Mātēu ilāh kāmōsōtānīān mā okākeikei kāhgi=pān.

⁴ Nānīān rāha nāhgi-pānīān tāmāpān e nātāmimi nāuvein kāmāuteiū āmā māmā ilāh piātāh min. Kāni ilāh kāmāutāsāl vivi māmā okōteh to māmā itimāh iāutātēu=pān āhanāh Lou, uā kapā. Mātēu itimāh inohiet rākis mināhuvān o Iesu Kristo, kāni minōtol kātīāh itimāh min, kāni itimāh sēniāmā slef rāha Lou. Mātēu nātāmimi min āha, nīkilāh tāmāsāgīānīān o rāhatimāh nāghatīān min u iātam tātāni māmā tātāni māmā iāsītāu-pānīān Lou, kāni mōtolkeikei māmā okotāgāu=pān itāh rāfin e Lou minē kastim rāha nāfakiān rāha nātām Isrel. Kāni kāmōtāni māmā okākeikei kāhgi=pān Nānihluā min tāhmen e Taitās. ⁵ Mātēu iāmōtānīāh ilāh māsōtolīān māmā ko rāhalāh nāghatīān otāri māpirākis rāhatimāh. Kāni itimāh iāmōtāskālim āskasik nāghatīān pāhrīān tātātig e Nanusian Tāuvir, māmā itāmāh onākotātēu nāghatīān āhruahru u iātam nātāmimi kāsōtāuhlinīān.

1:11 Mat 16:17 **1:13** Uāk 8:3 **1:14** Uāk 22:3 **1:15** Aes 49:1; Kāl 2:7 ‡ **1:16** Nānihluā, Iānihluā – Afīn-to e tīksināri. § **1:17** Mātā nātāmimi nāuvein kātāni māmā Pol tāmōs rāhan nanusian tāuvir o iātamī piān kāti, kāni tol lanāha rāhan nāghatīān tēsāhruahruin. Mātēu nian tāmērūh rākis Iesu, in tāmuvān iāsū kāti e nītāni Arepiā, kāni nātāmimi kohkā ikin māmā okōtāfān nanusian tāuvir kām in, mātēu Kristo āmā. **1:18** Uāk 9:26-27 **1:21-22** Uāk 9:30 **2:1** Uāk 15:2 **2:4** Kāl 1:7; 5:1,13

⁶ Kəni nətəmini min əha, kətəni ilah məmə ilah nətəmi asoli min rəha niməfaki, (mətəu e nehian rəhak, iətəmi tatos nərgin asoli, mine iətəm təsosian nərgin asoli, ilau kuəhmen-əhmen əmə. Kəni e nəhmti Uhgın, in təseruhian nərgin min əha). Kəni nətəmi min əha kəməsotəgətunian iəu e nəghatian vi kəti, məmə iəkuvən manus pətigəm. ⁷⁻⁸ !Kəpə! Kəməsotəliən, mətəu-inko ilah kəmətəhrun əmə məmə, e nəsanəniən rəha Uhgın, in təməfəri iəu məmə iəu aposil, kəni mətəhli-pəniən iəu məmə iəkuvən məni pətigəm Nanusian Təuvir kəm Nanihluə min. Kəni e nəsanəniən əha, tinəfəri min Pitə lanəha, məmə in min in aposil, kəni otəni pətigəm Nanusian Təuvir kəm nətəm Isrel.

⁹ Kəni Jemis mine Pitə* mine Jon, kətəni ilahal məmə nəukəti niməfaki milahal. Nian kəmleuruh, kəni miəhriən məmə e nəuviriən rəha Uhgın, in təməfa uək u e nəhlmək. Kəni kihluva miəhalofə e timlau Panəpəs məmə itimah iəkotol əmə kətiah. Kəni iəmotəni məmə iəkotəuəri uək min. Itimlau oiəkian muanus pətigəm Nanusian Təuvir kəm Nanihluə min, kəni ilahal okihluvən məhləni pətigəm kəm nətəm Isrel. ¹⁰ Kəni ilah kəmətəni-pa əskasik nəghatian kətiah əmə məmə nikitimlau otəkeiki matəti nanrah min əpəha Jerusiləm məmə iəkuasiru e lah. Mətəu, nikik tinəgian rəkis o uək əha.

Pol təməhi Pitə

¹¹ Nian Pitə təmuərisig muva Antiok, iəu iəməhtul e nəhmtin, kəni mahi məniəhu əskasik, mətəu-inu in təməkarəpən. ¹² Pitə təmətauən ilah nətəm kətəfaki, mətəu ilah Nanihluə min. Kəni nian nətəmini min rəha Jemis, nətəm kəmətsipən Jerusiləm mohietigəm-pa, kəni Pitə təpəh nauəniən ilah Nanihluə min mətəu-inu ilah kəmətəhi Pitə, mətəni məmə, “Nanihluə min u, okəkeiki kəhgi-pən ilah.” Kəni in təməgin e lah. Kəni nəghatian u kəmətəni təmərəkin Pitə, mol taulis kəni məgin e nuvən minian mauən ilah nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah. ¹³ Kəni piatah min nəuvein u nətəm Isrel, ilah min kəmətəgin, kəni kəmətol kəuit kəsua məhuərisig lan. Kəni Panəpəs min təmətəu-pən ilah mol kəuit kəsua min.

¹⁴ Mətəu nian imeruh məmə ilah kəsotaliəkiən e suaru əhruahru, titəu-pən Nanusian Təuvir u, mol iəkəgət əskasik e Pitə e nəhmtilah rəfin. İəməni məmə, “İk iətəm Isrel, mətəu nəmos rəkis noliən rəha İanihluə. İk nəsəkəlimiən noliən rəha nətəm Isrel. ?Təhro nətəkeiki kəm piatah min u səniəmə nətəm Isrel məmə okotos noliən rəha nətəm Isrel?”

İətəmini iətəm otəhatətə e İesu, Uhgın otasiru lan

¹⁵ Kəni e nian əha, iəu iəməni-pən vivi kəm Pitə məmə niəpəhriənən məmə itimlau iəmiəsipən əhruahru e nətəm Isrel. İtimlau səniəmə İanihluə mil iətəm nətəm Isrel nikilah tətəhti məmə ilah rəfin nol təfəgə mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou. ¹⁶ Mətəu rəueiə iəkuəhrun məmə Uhgın təsəfiniən iətəmini kəti məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in tətəu-pən əhruahru Lou rəha nətəm Isrel. İətəmini iətəm tətəhatətə pəhriən e İesu Kristo, in əmə u, u təhruahru e nəhmti Uhgın. Nətəligiən əha inəha, tol itimah min nətəm Isrel, iəkotəkeiki mətəhatətə əmə e İesu Kristo məmə iəkotəhruahru e nəhmti Uhgın. Uhgın təsəfiniən itimah mətəu-inu iəutohtəu-pən Lou, mətəu in təfatin əmə itimah mətəu-inu iəutəhatətə e İesu Kristo. Ko iətəmini kəti tikə otəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu in tatitəu-pən Lou.

¹⁷ İtimah u nətəm Isrel, kəni iəkotəhatətə e İesu Kristo məmə iəkəhuva mətəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu nətəm Isrel nəuvein, nikilah tətəhti məmə rəueiə itimah nol təfəgə mətəu-inu iəsotohtəu-pəniən lou təhmen e nətəm e lah. !İnu təhmen məmə Kristo in tatol məmə itimah nol təfəgə! !Kəpə! Səniəmə tol min lanəha. ¹⁸ Mətəu təfəgə pəhriən in tol min lanəha, nəmə iəkəitəu-pən nətəligiən rəhalah miətəlig-pən min mətitəu-pən lou məmə iəkəhruahru e nəhmti Uhgın. Nəmə iətol min lanəha, kəni iəu iəsəhruahruən e nəhmti Uhgın. Noliən əha tətəgətun pətigəm əmə məmə iəu iol təfəgə tərəh. ¹⁹ Lou təməni məmə iəkəkeiki mimiş. Kəni tol lanəha e nikalin rəha lou, iəu iəmimiş rəkis, in əha, iəsəllkutian məmə iətol nəghatian min rəfin əgin rəhan. Kəni rəueiə, nəmiəgəhian rəhak in rəha Uhgın, kəni natimnati rəfin iətol, iətol rəhan. ²⁰ Təhmen məmə kəmətə-pəri iəu e nigə kəməluəu itimlau Kristo, kəni iəkimiş itimlau min. Kəni rəueiə u, səniəmə iəu iətəmiəgəh, mətəu Kristo in tətəmiəgəh e nikik. Kəni e nəmiəgəhian rəfin rəhak, iətəhatətə əmə e Nəti Uhgın, iətəm təmolkeiki pik iəu, kəni muva mimiş mos miəgəh iəu. ²¹ Nəlkeikiən u, Uhgın təməfa kəm təh, in iəhgin əgin. Kəni ko iəsərəkinian nəlkeikiən əha u Uhgın təməfa əpnəpin əmə. Mətəu nəmə nəutohtəu-pən nəgətun eiə min, mətohtəu-pən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni itəmah nəutol nati əpnəpin əmə e nimisiən rəha Kristo.

3

Nətəm Kələsiə kəmətəpəh suaru

¹ !Nētəm Kālesisā, itəmāh nīnotalmēli pik! ?Pəh tēmasig itəmāh nīnautəhuvən e suaru ekəu-ekəu lanko? !mōtōni pētīgəm vivi pau kəm tēmāh mēmə Iesu tēmōs nahmāiən e nigī kəməlūau mēmə otāfəl rākis tēfagə tərāh mīn rəhātēmāh. ?Mətəu təhro? ?Nēmə təhro iātēmi kēti tēmēiūə rākis e tēmāh kēni miuvi rākis itēmāh mol itēmāh nīnotalmēli pik? ² !! Uhgīn tēsəfīnāiən Narmīn Rəhān kəm tēmāh mətəu-inu itēmāh nautōhtəu=pən Lou!! !! Kəpə!! In tēmāfīnə kəm tēmāh mətəu-inu itēmāh nautāhātətə e Nanusīən Təuvīr rəhā Iesu Kristo. ³ ?Təhro? ?Nəutalmēli pik lan əpətū lan? !Itēmāh nēmōtətəuīn vivi nēmīəgəhīən vī rəhātēmāh e Iesu Kristo e nasīruīən rəhā Narmīn Rəhā Uhgīn, kēni mətəu rəueiū, itēmāh nīnəutalkut mēmə onəkōtəpəh, kēni məhuvā nətēmi əhrūahrū e rəhātēmāh əmə nəsānānīən!⁴ Nəmutətəu nahmāiən tēpət mətəu-inu nēmōtāhātətə e Nanusīən Təuvīr. ?Nəmutətəu nahmāiən əhā əpnāpīn əmə? !Kəpə! !Nahmāiən əhā sənīəmə rəhā nātī əpnāpīn əmə!⁵ Uhgīn tēmāsēfīnāiən Narmīn Rəhān kəm tēmāh mol nātī apīspīs mīn kəm tēmāh mətəu-inu nəutōhtəu=pən Lou. In tēmōl mətəu-inu itēmāh nēmōtətəu Nanusīən Təuvīr rəhā Iesu Kristo kēni itēmāh nautāhātətə lan.

*Nītəu-pənīən Lou,
mīnə nəhātətəiən e Iesu*

⁶ Otətəlig-to e tipitah asoli, Epraham. Nauəuə Rəhā Uhgīn tēməgħati pētīgəm rākis lanu lan mēmə:

“Epraham in tēmāhātətə əskasik e Uhgīn, kēni tol lanəhā, Uhgīn tēmāni mēmə in təhrūahrū e nəhmīn,”

⁷ Kēni təuvīr, mēmə itēmāh onəkōtəkeikei mōtəhrun mēmə nətēmīmi nətəm kəutəhātətə e Uhgīn, ilah mīn u, in tətāfīn ilah mēmə nənətī Epraham pəhrīən mīn e narmīn, mətəu sənīəmə ilah nətəm kəutarəriə e Lou.

⁸ Nauəuə Rəhā Uhgīn tēmāni rākis əupən mēmə Uhgīn otos Nanīhlūə mīn, kəhuvā ohni mol ilah kōtəhrūahrū e nəhmīn e nəhātətəiən rəhalah. Əupən, Uhgīn tēmāni pētīgəm nanusīən təuvīr kəm Epraham mēmə:

“Iəu oiəkol nəuvīriən tīsipən lam muvən o nəuanilūis mīn rəfīn e nəhue nītēni mīn.”

⁹ Kēni Uhgīn tēmāfēn rəhān nəuvīriən kəm Epraham mətəu-inu in tēmāhātətə əskasik lan. Kēni nətēmīmi okōtəhātətə pəhrīən lan kotos nəuvīriən təhmen lan.

¹⁰ Mətəu nətēmīmi mīn u, nətəm nīkilah tēhti mēmə ilah okotos nēmīəgəhīən mətəu-inu ilah kəutōhtəu=pən rəfīn nātī nak iətəm Lou tətēni, nətēmīmi mīn əhā, ilah kīnotatīg rākis e nəhlmi nərəhīən. Tol lanəhā mətəu-inu, Nauəuə Rəhā Uhgīn tətēni mēmə:

“Nətēmīmi nətəm kəsotol əhrūahrūiən natīmīnātī mīn rəfīn iətəm kəutatīg e nauəuə rəhā Lou, ilah kīnotatīg rākis e nəhlmi nərəhīən, kēni okōtəkeikei mōtos nalpīnīən kēti.”

¹¹ Kēni nātī kēti mīn, təhlan vivi əmə o tah mēmə iətēmi kēti tikə iətəm tətūvā mətəhrūahrū e nəhmīti Uhgīn mətəu-inu in tēmītəu=pən Lou. Mətəu in tətəhrūahrū mətəu-inu Nauəuə Rəhā Uhgīn tətēni mīn lanəhā mēmə:

“Iətēmīmi iətəm tətəhātətə e Uhgīn, iətēmīmi əhā inəhā, in tətūvā mətəhrūahrū e nəhmīn, kēni in otos nēmīəgəhīən pəhrīən.”

¹² Nəghātīən əhā, tətəgħati e nəhātətəiən rəhātah e Uhgīn. Suaru rəhā nītəu-pənīən Lou, in suaru rəhā nolīən natīmīnātī, mətəu in tēsəhmen-əhmenīən e suaru rəhā nəhātətəiən e Uhgīn. Inəhā, mətəu-inu suaru rəhā nītəu-pənīən Lou, təhmen=pən əmə lanəhā, Nauəuə Rəhā Uhgīn tətēni mēmə:

“Iətēmīmi iətəm tolkeikei mēmə otos nēmīəgəhīən pəhrīən mətəu-inu tətītəu=pən əhrūahrū Lou, in otəkeikei mol natīmīnātī mīn rəfīn agīn iətəm Lou tətēni.”

¹³ Nətēmīmi rəfīn agīn kəsotol əhrūahrūiən nātī nak iətəm Lou tətēni. Tol lanəhā, Lou in tēmələhu nalpīnīən tətātīg o tah rəfīn, kēni kītah rəfīn kəutatīg e nəhlmi nərəhīən. Mətəu Iesu Kristo tēmīmis e nigī kəməlūau, mos nalpīnīən o tah, kēni miuvi rākis itah e nəhlmi nərəhīən əhā. Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəhā Uhgīn tətēni mēmə,

“Iətēmīmi kēti, iətəm kəmōhamū kətu-pəri e nigī, nolīən əhā tətəgətən=pən mēmə Uhgīn in tēmōl nalpīnīən kəm in.”

¹⁴ Mətəu rəueiū, Iesu tēmīmis lanəhā mēmə Nanīhlūə mīn, ilah kōtəhrun nosīən nəuvīriən iətəm Uhgīn tēmāni kəm Epraham mēmə, in otəfən kəm nəuanilūis mīn rəhān. Kēni nātī əhā tol lanəhā mēmə rəueiū u kītah nətəm kəutəhātətə e Iesu, kītah kōtəhrun nosīən Narmīn Rəhā Uhgīn iətəm Uhgīn tēmāni mēmə otəfən kəm nətēmīmi.

*Uhgīn tēmāupən mol nənīəskasīkīən rəhān,
mətəu Lou tēmūəriisīg tāsəfīliən*

¹⁵⁻¹⁶ Piak mīn mīnə nəuvīnīk mīn, pəh iəkəgħati e natīgīən rəhātah rəueiū. Kītah kōtəhrun nolīən u rəhā nənīəskasīkīən. Nīən iətēmi kēti tatol, kō kəsərəpēi rākisīən, kəsətū-pənīən

nəghatien kəti min lan. Təhmen əmə lanəha, Uhgın təmol nəniəskasikien kəti kəm Epraham minə rəhan kəti nəuaniləuis. Kəni e nəghatien əha, təməsenian məmə Uhgın təməni kəm nətəmimi tərət, mətəu təməni əmə kəm iətəmimi kətiəh əmə otsipən lan, iətəmimi u, in Iesu Kristo.

¹⁷ Kəni rəhak nəghatien, nipətin tol lanu lan məmə, əupən, Uhgın təməniəskasik məmə otaskəlim nəghatien rəhaləu Epraham, mətəu uərisig nu fo-hanrit-tate təmuvən rəkis, kəni Lou təmuva. Mətəu Lou əha, iətəm təmuərisig e nəniəskasikien əha, ko təsərəkinien nəghatien iətəm in təməni kəm Epraham, ko təsərəpei rəkisien nəniəskasikien rəhan, ko təsətu-pəniən lan. ¹⁸ Kəni nəmə nipəhrinien məmə kitah kəutatig e nəuvirien rəha Uhgın mətəu-inko kitah kəutohtəu=pən Lou u, tətəgətun=pən məmə nəniəskasikien iətəm Uhgın təmol əupən in nati əpnəpin əmə. Mətəu təsolien lanəha. Mətəu-inu kitah koteruh Epraham in təmətatig e nəuvirien min rəha Uhgın mətəu-inu in təmaskəlim iəkis nəniəskasikien rəha Uhgın.

Lou rəhan əha ikin uək

¹⁹ İətəmi kəti otəpanətapuəh məmə, “?Nəmə tol lanəha, kəni konu Uhgın təməfən Lou o nak?” Kəni iəkəhrun nəniən kəm təmah u rəueiu məmə nəniəskasikien iətəm Uhgın təmol kəm Epraham in təmaupən matig, mətəu Lou in təmuərisig lan. Təmuva məmə otəgətun əmə itah nətəmimi məmə okotəhrun məmə kitah nol təfəgə tərəh. Mətəu Uhgın təmələhu Lou əha məmə otatig matuvən əmə lanko mətəuarus iətəmimi u otsipən e Epraham otair=pa o tah. Kitah kotəhrun məmə Lou əha, rəhan uək təuvir, mətəu nikitah otəkeikei matəhti məmə Lou əha, Uhgın təmaupən məfən kəm nagelo min, uərisig təməfən kəm iətəmimi kəti u Mosis. Mosis, in suaru o nəfaiən min Lou kəm tah. Mətəu nian Uhgın təmol nəniəskasikien iləu Epraham, təməsolien lanəha. ²⁰ Kəni nian Uhgın təməghati kəm Epraham, təsəghatien e suaru kəti təhmen e nagelo min uə iətəmi kəti təhmen e Mosis. Mətəu in əhruahru əmə təməghati məni=pən nəniəskasikien rəhan e nəhmti Epraham əmə.

²¹ Kəni səniəmə Lou əha təmuva mə otərəkin nəniəskasikien rəha Uhgın. Kəpə, təsolien lanəha. Nəmə Lou təhrun nəfaiən nəmiəgəhiən vi kəm tah, kəni kitah okotəhrun nəhuvaian motəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu təsolien lanəha. ²² Mətəu Lou kəti tol lanəha tikə. Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə nolien tərəh təməlis rəfin itah, kəni otəkeikei mol pəhrin lanəha. Tol lanəha məmə, suaru kətiəh əmə məmə kitah okotos nəuvirien min rəha Uhgın iətəm təməni əskasik rəkis. Kəni suaru u məmə kəutəhatətə e Iesu Kristo.

Nian u rəueiu rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo

²³ Əupən, Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, in təmaskəlim itah tiəkis, təhmen əmə məmə kitah kəmotatig e kaləpus, mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgın təmerəh e nəhmtitah koteruh suaru rəha nəhatətəiən. ²⁴ Kəni Lou əha, in təhmen əmə e hedmasta kəti iətəm tətərməniğ e tah muva mətəuarus kautol naunun e skul. Kəni təhmen əmə, Lou təmətərməniğ e tah muva mətəuarus=pən nian Kristo təmuva, məmə e nian əha, kitah kinəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın, mətəu-inu, kitah kəmotəhatətə lan. ²⁵ Mətəu rəueiu əha, Lou ko təsərməniğ minien e tah, mətəu-inu nian rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo tinuva rəkis.

İtəmah rəfin kətiəh əmə

e Iesu

²⁶ Kəni mətəu-inu itəmah nəmotəhatətə e Iesu Kristo, itəmah rəfin nənəti Uhgın min. ²⁷ Kəni kinol bəptais rəkis e təmah, məmə itəmah nəkəhuva motol kətiəh əmə itəmah min. Tol lanəha məmə, itəmah ninotos nolien təuvir min rəha Iesu təhmen əmə məmə nəməhuvən e nəpən vi. ²⁸ Kəni itəmah rəfin əgin nəməhuva motol əmə kətiəh itəmah Iesu Kristo, kəni itəmah rəfin ninotəhmen əmə. Təuvir məmə kitah kəsotəuəri minien nətəmimi, nati əpnəpin nəmə in iətəm İsel uə in İanihləuə kəti, in slef kəti uə in səniəmə slef kəti, in iərman kəti uə pətan kəti. ²⁹ İtəmah rəfin nətəmimi rəha Iesu. Tol lanəha, itəmah nəuaniləuis pəhrin rəha Epraham. Kəni e suaru kətiəh əmə, nəuvirien min iətəm Uhgın təməni rəkis kəm Epraham, itəmah onəkotos motatig lan.

4

Kitah nənəti Uhgın

¹ Rəueiu əha, oiəkəghati nəuvetin min e nolien rəhatah. Pəh iəkəghati lan e nəghatien əuhlin. Nəmə iətəmi kəti in otimis, kəni nətin in otos rəhan nəuvirien min rəfin, mətəu nəmə nətin tətəkəku əhanəh, kəni ko təsos pipimien nəuvirien rəhan. Nətin təhmen əmə e slef kəti,

nati ærnapin røhan nœuvirien min ræfin. ² In otækeikei mætating æmæ e nœhlmi røhan min, mætuarus=pæn nian røhan tatæ mæni in tæhrun nosian natimnati min iætæm røhan tatæ tæmælahu kæm in. ³ Kæni kitah min kotæhmen=pæn æmæ lanøha. Aupæn kitah kæmotæhmen æmæ e suakæku øha. Kitah slef min røha næukæti lou* min iætæm tætgæhati e natimnati røha niftæni æmæ. ⁴ Mætæu tinuva e nian øhruahru iætæm Uhgîn tæmæni, kæni Uhgîn tæmahli=pa nætîn tuva, pætæn kæti tæmælæs tair=pa e nœhue niftæni, kæni tækækeikei mætîtæu=pæn Lou iætæm Uhgîn tæmfæn kæm Mosis. ⁵ Tol lanøha mæmæ otitis rækis itah u, Lou tæmalis-ærain itah, konu Uhgîn otæhli itah, mælæs rækis itah tæhmen æmæ e nenætîn øhruahru min.

⁶ Konu ræueiu øha, Uhgîn tolkeikei mæmæ in otol pæh kitah kotæhrun mæmæ kitah nenætîn min, kæni tol lanøha, tæmahli=pa Narmin røha Nætîn tæmæva e nikitah min ræfin, kæni matol itah kæutauin e Uhgîn mæmæ, "Tatæ." ⁷ Kæni inøha, kitah sœniæmæ slef min æmæ, mætæu nenæti Uhgîn pæhriæn min. In tætafa natimnati tæuvir min kæm tah, iætæm in tæmæni rækis mæmæ otæfan kæm nenætîn min.

Pol nikin tætahmæ

o nætæm Kœlesio

⁸ Aupæn itæmah nœmotæruru Uhgîn. Itæmah nœmætæfaki æmæ kæm natimnati min mæmæ røhatæmah uhgîn min. Ilah kæmotælis-ærain itæmah, mætæu ilah, sœniæmæ ilah uhgîn pæhriæn min. ⁹ Mætæu ræueiu øha, ninotæhrun Uhgîn. (Uæ tæuvir pæhriæn mæmæ iækæni lanøha mæmæ Uhgîn tinæhrun rækis itæmah.) !? Kæni tæhro nœutohtælig=pæn o næukæti lou min o nak!? Røhalah nœsanœniæn tikæ o nasiruian e tæmah, kæni ko kæsotolien nati tæuvir kæti kæm tæmah nian kæti mine. Tæhro nœkotæni mæmæ ilah okæutælis min itæmah? ¹⁰ ?Tæhro itæmah nœutohtæu=pæn nœtuakæmian røhalah e nian min røhalah, mine mœuig min røhalah, mine nian asim min røhalah, mine nu min røhalah? ?Nikitæmah tæhti mæmæ ko Uhgîn nikin tagiæn o tæmah ohni? ¹¹ !Kœsi nœman! !Iæu iætægîn agin o tæmah! !Næmæ tæhro iæmol pik uæk e tæmah o nati ærnapin æmæ!

¹²⁻¹³ Piak min mine nœuvirik, iæu iætæni æskasik kæm tæmah mæmæ, aupæn itæmah nœmæsotægiæn e Lou kæti, kæni nian iæu iæmæva meh natigiæn røhatæmah, iæu iæmos nolien røhatæmah. Iæmæsitu-pænien Lou. Kæni ræueiu, iækolkeikei mæmæ itæmah min onœkotos nolien røhak, iæsolien mæmæ Lou otæskælim pik iæu tiækis. Otætgælig e nati u mæmæ, aupæn, iæmatimis kæni iæmætæg kitah min itæmah mæmæ oiækæsanæn. Kæni nian iæmatig, mætæni pætigæm Nanusien Tæuvir kæm tæmah. Mætæu nati ærnapin mæmæ iæu iæmatimis e nian øha, mætæu itæmah nœmæsotolien iæu iækatæu tærah. ¹⁴ Nimisien røhak iæmol miræ itæmah, mætæu nikitæmah tæmæsæhti rahien iæu, kæni mæsotæni rah minien iæu. Itæmah nœmautos vivi iæu mautæhuvæn e nimæ min røhatæmah, tæhmen æmæ mæmæ iæu agelo kæti røha Uhgîn, uæ iæu, iæu Iesu Krivo.

¹⁵ Aupæn itæmah nœmautolkeikei pik iæu, kæni mæ nœkotæhrun nolien nati asoli agin kæti kæm iæu. Iæmeruh mæmæ ko nœmotæhrun nolien nati u, nœmotælgæ rækis nœhmtitæmah motæfa. ?Mætæu tinæhrol øha ræueiu? ¹⁶ Iæmæni nœghatien pæhriæn min kæm tæmah. !?Nati u tatol mæmæ iætæva tikimîr røhatæmah!?

¹⁷ Nœgætun eiua min ko, kæutalkuk pik mæmæ onœkotæuhlin røhatæmah nœtæligiæn mautæhtæu=pæn ilah. Mætæu ilah kæsotolien mæmæ okotasiru e tæmah. Kotolkeikei æmæ mæmæ okotiivi rækis itæmah ohniæu mæmæ itæmah onœkotalkuk pik o nitæu-pænien ilah. ¹⁸ !Øui! In nati tæuvir mæmæ nœkotalkuk pik o nolien natimnati, mætæu nœkotækeikei motalkuk o nati iætæm tæuvir, inu nœgætunien røhak, mætæu sœniæmæ røhalah! Kæni onœkotækeikei mautol nian min, nati ærnapin iætæg kitah min itæmah, uæ iæsatigiæn kitah min itæmah.

¹⁹ Iæu min nœuvein, iæu iætætæu tærah agin min o tæmah, tæhmen=pæn æmæ e pætæn iætæm nœmtahn tinætahmæ mæmæ otæmæ, matuvæn mætæuarus itæmah nœkotos nolien øhruahru røha Iesu Krivo e røhatæmah nœmiægæhiæn. ²⁰ Iækolkeikei pik mæmæ iætæg kitah min itæmah

* **4:3** "Næukæti lou min" – E nian øha, Nanihluæ min nikilah tæhti mæmæ iætæmimi kæti tækeikei mitæu=pæn suaru kæti mol lou min nœuvein, kæni "nœsanœniæn min," ilah okæsotolien nœrahien kæm in, mætæu okotol nœuvirien kæm in motæfan natimnati tæuvir kæm in. "Nœsanœniæn min" øha tæhmen e uhgîn min røhalah, uæ iærmis min, uæ nati kæti øpøha e neai. Mæta nolien tæuvir min u iætæm suah kæha tækeikei mol kotæhmen mæmæ suah kæha tækeikei mæfaki kæm narmin nati kæti, uæ mæta in tækeikei mætuakæm (afin-to fes 10), uæ mæta in tækeikei mohamu nati miægæh kæti mæfan kæm røhan uhgîn. Nœtæligiæn røhalah mæmæ iætæmimi tækeikei mol nolien min tol lanøha, kæni in otos nœuvirien min. Nœtæm Isrel tæpæt, røhalah nœtæligiæn iuækir æmæ e nœtæligiæn røha Nanihluæ min e nati u. Nikilah tæhti mæmæ kækeikei mæhgi=pæn suah kæti, kæni in tækeikei mitæu=pæn lou min røha Mosis. Kæni nian otitæu=pæn nolien min u, kæni Uhgîn otosmiægæh in, mol tæuvir kæm in. Kæni lou min øha kæutærmæg e nœtæmimi, motol mæmæ nœtæmimi min u slef røhalah. Nœtæmimi kæutækeikei motol natimnati iætæm lou min kæutæni. Mætæu Pol tæmæni mæmæ nœtæm Isrel u kæutalkuk pik o nitæu-pænien lou røha Mosis mine Nanihluæ min nœtæm kæutalkuk pik o nolien natimnati tæuvir min, suaru mil u kasuolien nikitæmi kæti tatuvi min, mæsolian mæmæ in tæhruahru e nœhmti Uhgîn. **4:3** Kol 2:20 **4:5** Jon 1:14; Rom 1:3 **4:7** Rom 8:15-17

u rəueiu mətəu-inu nəmə iətatig, ko iəsagət pikian e təmah. Mətəu rəueiu iətatig isəu o təmah lanəha, kəni məruuru məmə iəkəhro lanu masiru e təmah.

Namsu rəha Həkər mine Serə

²¹ Onəkotuhəlpin-to rəhak nəghatiən. ? Nipəhrinian məmə itəmah nəkotolkeikei pik nitəu-pəniən Lou? !Mətəu itəmah nəsotəhrunian nati Lou tətəni! Rəueiu pəh iəkəni kəm təmah. ²² Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə Epraham təmələs nətin iərman keiu. Kəti iətam slef rəha pətan rəhan təmələs, kəni kəti rəhan pətan əhruahru təmələs, səniəmə in slef mətəu pətan əhanəh rəhan. ²³ Suakəku iətam pətan slef təmələs in təmair e nətəligiən əmə rəha nətəmini. Mətəu suakəku iətam pətan əhruahru əha rəhan təmələs, in təmair mətəu-inu Uhgın in təməni rəkis məmə pətan əha otələs, kəni in təmol nati apispis lan.

²⁴⁻²⁵ Kəni kitah kotəhrun nəniən namsu rəha pəta mil əha kəni motəuhlin=pa nipətin e tah. Pəta mil əha ilau kətuəgətun nəniən mil əha iətam Uhgın təmol kəm nətəmini. Pətan u Həkər, in mine nətin min ilah slef min əmə, okatol mirə ilah. Kəni pətan əha Həkər, in təhmen e nəniən iətam Uhgın təmol e nitəuat Sainai əpəha e nitəni asoli Arepia, ikin əha inəha Uhgın təməfan Lou ikin kəm Mosil. Kəni in təhmen min e taun asoli kəti u Jerusiləm iətam nətəm ikin kəutəskəlim əskasik Lou, kəni ilah kotəhmen e slef min iətam Lou tətəlis-ərain ilah. ²⁶ Mətəu Jerusiləm kəti min əpəha ilis e neai, in təhmen e pətan iətam səniəmə slef, iətam Lou təsəlis-ərainian, kəni in məmə rəhatah. ²⁷ Inu nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanəha məmə,

“!Ik u inu, nəseməkian. !Agian!†

Ik u inu, nəməsəsiən nəhəməniən kəti o neməkian. !Agət əfəməh, mətəu-inu nikim tətəgiən! Ik nəməsəsiən iəpəou nian kəti mine, mətəu rəueiu əha, nenətim min tinol tətət pik agin, tapirəkis nenəti pətan iətam tətətig ilau rəhan iərman nian rəfin.”

²⁸ Piak min mine nəuvinik min, itəmah nenəti Uhgın min mətəu-inko təməni əskasik məmə otol. Itəmah onəkotəhmen e Aisək u aupən, nəti Serə. ²⁹ Kəni suakəku u Ismael, nəti Həkər, iətam təmair e nətəligiən əmə rəha iətəmini, in təmatərakin pik suakəku u Aisək iətam təmair e nahgin rəha Narmin Rəha Uhgın. Konu rəueiu əha mine, nolian əha tatuvən əmə lanəha, ilah nətəm slef min rəha Lou kəutərakin itah nətəm kəmotair vi e Narmin Rəha Uhgın e nəhatətəian. ³⁰ ?Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın təməni məmə nak? In təməni məmə, “Ik onəkəkeikei mahli pətəgəm pətan u slef mine nətin. Ilau kuagim rəkis u ikinu mətəu-inko, nəti pətan əha, in ko təsəsiən nəuvinian kəti rəha tatə. Nəuvinian min rəfin rəha tatə otuvən kəm nəti pətan iətam səniəmə slef.”

³¹ Mətəu kitah u, kitah səniəmə nenəti pətan slef, kitah nenəti pətan iətam səniəmə slef.

5

Iesu təmitis

rəhan min nətəmini

¹ Nian Iesu Kristo təmitis rəkis itah, təmol məmə nati kəti tikə təhrun nəlis-ərainian min itah. O nati əha inəha, itəmah onəkotəkeikei motəhtul əskasik. Sotohtəu-pəniən Lou, məmə otarmənig e təmah. Lou əha, tatol mirə itəmah, məmə itəmah onəkəhəvən motol uək min rəhan.

² Otətəlig-to lak. İəu Pol iətəni nəghatiən u kəm təmah. Nəmə itəmah onəkotəgəhan məmə ilah okotəhgi=pən itəmah, konu nati u iətam İesu təmol təsasiruiən agin e təmah. ³ Kəni iəu iətagət əskasik o təmah məmə iətəmini iətam otegəhan məmə okəhgi=pən* in, in otəfən aru əmə in e nəhlmi Lou. Kəni iətəmini iətam tətətig e nəhlmi Lou, otəkeikei mitəu=pən rəfin agin nətimnati min iətam Lou tətəni məmə otol. ⁴ Itəmah u, nətəm nəutalkut-alkut o nitəu-pəniən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, itəmah ninotətəi rəkis aru itəmah e İesu Kristo. Itəmah ninotəuhlin=pən rəkis nəmtəhtəmah o nəuvinian rəha Uhgın. ⁵ Kəni mətəu kitah u, okotələhu=pən əmə rəhatah nətəligiən e Uhgın, pəh in otol itah kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu kitah kəutəhatətə əmə e İesu Kristo. Narmin Rəha Uhgın, in otol itah kəutəhtul əskasik kəni məutəhtəhmin mətəuarus nati konu otiet pətəgəm=pa. ⁶ Nian kitah kəhəva motəhkul=pən e İesu Kristo, nati əpnəpin nəmə iətəmini kəməhgi=pən uə kəsəhgi-pəniən, mətəu nati asoli konu, in rəhatah əmə nəhatətəian e İesu Kristo. Nəhatətəian əha, in tol itah kotolkeikei Uhgın, motətig mautil min nolkeikeiən kəm nətəmini min.

⁷⁻⁸ Aupən, iəmeruh itəmah məhrun məmə itəmah nəutəiu əsanən e suaru əhruahru e nəmiəghian rəhatəmah, məmə nəkotətəuarus mak, mətəu rəueiu, nəmohtəlig. Uhgın təmauin rəkis e təmah. ?Tol lanəha, iəkəkeikei məmə ləkətapuəh-to məmə, pəh min kəutəiu

4:20 Jen 16 mine 21 † 4:27 Aes 54:1. Serə təməseməkian mətəuarus təni məmə pətaəhli. Mətəu Həkər təməmək uəhai əmə. * 5:3 E nauəuə u, nian Pol tətəghati e nolian rəha nəhgi-pəniən, in tətəghati e nolian rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm İsrəl. Nolian rəhalah in tol pisin e nolian rəha nətəm Entəni. Afın-to “əhgi=pən” e tiksinəri.

pəsig e rəhatəmah suaru, mautiuvı kalın itəmah məmə onəkotohtəu=pən min Lou? ! İəkəhrun məmə ko Uhgın tiseniəhuian itəmah lanəha!

⁹ In təhmen e nəghatiən kəti iətəm kətəni lanəha məmə, "İlah kəmohsuv nəuan nigı tərəh kəti, tinateviə, mətərəkın nətəligiən rəfin rəhatəmah." ¹⁰ Mətəu iəkəhrun məmə nıpəhrıriən iərmənig otol nətəligiən rəhatəmah tuva min mol kətiah kitah min iəu. Kəni iəkəhrun vivi məmə iətəmimi u iətəm tətərəkın rəhatəmah nətəligiən lanko, nati əpnəpin in iətəmi asoli uə in iətəmi əhro kəti, mətəu Uhgın otol nalpinian kəm in.

¹¹ Piak min mine nəuvinik min, nəghatiən nəuvein kətəni məmə iəu, iətəni pətigəm əhanəh məmə nətəmi kəmotəhatətə e Uhgın okəkeikəi kəhgi=pən ilah məmə Uhgın otasıru e lah. Mətəu nəghatiən əha səniəmə nıpəhrıriən. Nəmə iəu iətəni pətigəm lanəha, kəni nətəmimi min u nətəm kətan itəmah min ilah, nikilah otagiən əmə ohniəu. ! Mətəu otəruh-to! Nətəm İsrəl nəuvein, kəutərəkın əhanəh iəu, kəutohtəu iəu, mautoh iəu, mətəu-inu iəu iətəni pətigəm məmə nimisiən rəha İesu e nigı kəməluau, in əmə u, in otosmiəgəh itah. ¹² ! E rəhak nətəligiən, nətəmimi min ko nətəm kəutərəkın nətəligiən rəhatəmah mautəni məmə okəkeikəi kəhgi=pən itəmah, təuvir məmə ilah okəhuvən motətəi motərəkın aru ilah min!

¹³ Mətəu piak min mine nəuvinik min, Uhgın təmauin e təmah, kəni mitis rəkis itəmah, məmə Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis in otəsəlasiən itəmah. ! Onətətəu vivi itəmah! Nikitəmah otəsəhtien məmə, "Təuvir, iəu inagım rəkis e Lou əha. Rəueiə əha, iəu iəkəhrun nolian natimnati rəfin iətəm nikik aupən tolkeikəi." İtəmah, onəsotəniən lanəha. Mətəu nolkeikəiən rəhatəmah otəkeikəi mol itəmah nikitəmah tagiən məmə onəkotasıru e təmah min.

¹⁴ Nolian əha, in tatitəu=pən vivi nəghatiən kəti rəha Lou, u iətəm tətəmkərain rəfin nəghatiən pisin pisin min rəha Lou, in tətəni məmə, "İk, onəkəkeikəi nətəmimi rəfin, kəni matol təuvir kəm lah, təhmen əmə mə ik natol aru kəm ik." ¹⁵ İtəmah onəkəkeikəi motətəu vivi itəmah. Nəmə itəmah nautol tərəh kəm təmah min, nəkotəhmen əmə e kəi min, kəutəs aru əmə ilah min, kəni nəghatiən rəhatəmah otərəkın itəmah.

*Nolian rəha
Narmin Rəha Uhgın mine
nolian rəha nətəmimi*

¹⁶ İlah, iəkəkeikəi mə iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah. İtəmah, Narmin Rəha Uhgın otəkeikəi matit itəmah kəni itəmah nəkotəhtəu=pən, kəni itəmah məsotəlasien nolian tərəh aupən rəhatəmah, iətəm nəmotos motair mohietigəm=pa. ¹⁷ Nolian tərəh aupən əha, inu u, nautol natimnati tərəh iətəm nətəligiən əuas rəhatəmah tolkeikəi. Mətəu nolian əha, in təməki e nolian rəha Narmin Rəha Uhgın in təsolkeikəi minian nolian tərəh aupən kəmotos motair=pa mautol. Nolian mil əha kətuol tikimır kəm lau min, kəni tatol məmə nəsotolian nolian təuvir min iətəm nəkotəkeikəi məmə onəkotol. ¹⁸ Sotaluiən e nati u. Nəmə Narmin Rəha Uhgın tatit itəmah, konu Lou in təsəlis-ərain minian itəmah.

¹⁹ Kitah kotəhrun əmə nolian tərəh aupən rəha nətəmimi nətəm kəmotos motair=pa mautol. Nıpətan mine nəman mine, kəutit oneuən ilah min; kəni ilah kəutol nolian tərəh rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; rəhalah nətəligiən tatuvən pik o nolian tərəh min əha. ²⁰ İlah kəutəfəki kəm narmin nati min, məutəmki narik, mautos təməfə tərəh min, mautol kləpə, mine. Kəni mautol min timətəi, məutəməu, məutetət, mautol niəməha, məutəfəri aru əmə ilah, məutəfəri ilah min, kəni nəmə rəhalah nətəligiən tol pisin pisin, kəni ilah kəutahi ilah min. ²¹ Nikilah tətəkləh e natimnati rəha nətəmimi pisin, məutəmniəm nənnimian min məutəpis lan, kəni mautol lafet məutagiən lan o nolian tərəh min əmə, mautol min natimnati tətət min tol lanəha. ! İətəni min təhmen=pən əmə məmə iəməni aupən məmə, autətəu vivi itəmah! Mətəu nətəmimi kəutol nolian min əha, ko ilah kəsəhuvaiən motatig əhğəl narminəgiən Rəha Uhgın iətəm tatol əpenə-penə lan.

²² Mətəu nəua Narmin rəha Uhgın iətəm tateviə e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəha Uhgın, in tol lanu lan. İlah kətolkeikəi nətəmimi, kəni nikilah tətəgiən, konu nəməlinuiən tətəti e nikilah, kəni rəhalah nətəligiən təfəməh, kəni məutasəkəhruin iətəmimi, kəni rəhalah nolian in təuvir pik. Kəni nətəmimi kotəhrun məmə ilah nətəmi əhruahru, kəutol nəue. ²³ Kəni ilah nətəmi mətiğ min. Kəni ilah kəutərmənig e nətəligiən min mine nolian min rəfin rəhalah. Nəmə nautol nolian min u, kəni nautol natimnati min rəfin agin iətəm Lou tətəni! ²⁴ Kitah u nətəmimi rəha İesu Kristo, kitah kinotəpəh rəkis nolian tərəh min rəhatəh, u kəmautol natimnati min iətəm nətəligiən tərəh əmə rəhatəh tolkeikəi. Təhmen əmə lanəha məmə, kəməhti=pən nətəligiən tərəh min rəhatəh e nigı kəməluau.

²⁵ !Kotəruh-to! Narmin Rəha Uhgın in təməfə rəkis nəmiəgəhiən kəti kəm tah, kəni təuvir məmə kitah okotaliək e nolian təuvir min rəhan. ²⁶ Tərəh məmə kitah okotəfəri kəni motəfəri aru itah, motiuvı-pəri nərahian, kəni məutetət itah min.

6

*Təuvir məmə kotasiru**e katipə əfigəm rəhatah min*

¹ Piak min mine nəuvinik min, nəmə itəmah kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən, təuvir məmə itəmah ko, Narmın Rəha Uhgın tatit itəmah, onəkotəkəikei motasiru lan motəgəu əhruahru. Mətəu onəsotagət pikian lan, onəkotəgəhati mətig əmə kəm in, motol məmə nikitəmah min tətahmə ohni. Mətəu autətəu min itəmah, məmə nati kətiah əmə iətəm itəmah onəkotəniəhu itəmi ohni, otəsekəu=pa minin o təmah. ² Itəmah onəkotasiru lanəha e təmah min. Onəkotəlis pəti nati figəm rəhatəmah min. Nəmə nautol lanəha, kəni itəmah nəkotətəu=pən vivi nati nak iətəm Lou rəha Kristo tətəni.

³ Təsəuvirən məmə kitah okotəfəri aru itah. Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə “İəu, iəu iətəmi agin kəti,” iətəmimi u, nikin tətəiəu lan, mətəu in təruru məseruhien məmə in nati əpnapin əmə. ⁴⁻⁵ Mətəu itamah onəkotəkəikei moteruh vivi-to natimnati iətəm nautol. Tol lanəha məmə, ko nəsakil aruiən rəham uək mine uək rəha iətəmimi kəti min. Mətəu nateruh vivi əmə rəham uək. Mətəu-inu, nətəmimi rəhalah uək min tol pisin pisin. Kəni ilah kautos katipə figəm pisin pisin min e nəmiəgəhiən rəhalah kətiah kətiah. Mətəu təuvir məmə nikitim otəgəiən o rəham uək, nəmə rəham uək təuvir əmə.

⁶ Itəmah u, təuvir məmə itəmah nəkotətəuati e natimnati min nəuvein kəm rəhatəmah nəgətun min, nətəm kəutəgətun itəmah e nəghatien rəha Uhgın.

⁷ Əutətəu itəmah, soteiəu aruiən e təmah min məmə itəmah nəkotəhrun nolien nati əpnapin kəti iətəm nikitəmah tərəh əupən tolkeikei. Kəni ko nəsotolien ialmalı e Uhgın. Nikitəmah təsəhtien məmə Uhgın otəsolien nalpiniən kəm təmah. Ik nəmisuv nəua nigı nak e rəham nasumiən, kəni onəkəhli aru min nəuan, mun. ⁸ İətəmimi iətəm tətəsum e nolien tərəh əupən, iətəm kəmotos motair=pa mautol, təhmen e nəua nigı tərəh e rəhan nəmiəgəhiən, in otəkəikei məhli nəuan tərəh mun, konu nəua nigı u, otəuə e nəuan, niyətin u, Nimişien. Mətəu iətəmimi iətəm tətərfəi nəua nigı təuvir, iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfən, Narmın Rəha Uhgın otol təuə e nəuan təuvir kəti, kəni in otəhli. Nərgi nəua nigı u, in Nəmiəgəhiən İtulın iətəm naunun tikə.

⁹ Sotəpəouian e nolien iətəm təuvir, mətəu-inu kitah okotəhli nəua nigı təuvir əha, e nian əhruahru rəhan, nəmə kəsotəpəhiən uək. ¹⁰ Kəni tol lanəha, nian min rəfin iətəm kotəhrun nolien, pəh kəutol təuvir kəm nətəmimi rəfin, kəni motatig mautol tətət min kəm nətəmi min u kotəhmen e piatah min mine nəuvinitah min e İesu Kristo.

Naunun nəghatien rəha Pol

¹¹ Oiəkətəi rəkis naunun nəghatien rəhak e nauəuə e nəhlmək əmə.* İtəmah onəkoteruh məmə letə min rəhak, ilah iahgin min.

¹² Nətəm İsrəl u kəutəni məmə okəkəikei kəhgi=pən itəmah, ilah kotolkeikei məmə okəutəfəri əmə nati nak İərmənig İesu Kristo təmol e nian in təmimis e nigı kəməluəu. Nati kətiah əmə. Nəmə kəutəni pətigəm məmə nimisiən rəha Kristo əmə əpəha e nigı kəməluəu təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, kəni nətəm İsrəl nəuvein min okəutol nərahien kəm lah.

¹³ Kəni mine nati kəti min, nətəmi min əha, kotolkeikei məmə okəhgi=pən itəmah mətəu-inu kəutəfəri əmə məmə okotiəvi kalın nətaligien rəhatəmah lan. Kəni motiəvi kalın itəmah, nəkotəhtəlig məhuvən min e nəhlmı Lou rəha nətəm İsrəl. Mətəu oteruh-to, ilah min kəsotohtəu=pən viviən natimnati min iətəm Lou tətəni.

¹⁴ Mətəu iəu rəhak, iəu iəsəni-vivi aruiən iəu o nati kəti iəu iəmol. Mətəu iəkölkeikei məmə iəkəni-vivi əmə nati nak İərmənig İesu Kristo təmol e nian in təmimis e nigı kəməluəu. Nati əha inəha, iəsölkeikei minien nati kəti rəha nəhue niftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəsotolkeikeiən məmə kotəhrun iəu. ¹⁵ Nəmə Uhgın otol iətəmi kəti tuva in iətəmimi vi, kəni in otol iətəmi əha təhruahru e nəhmtin, nati əpnapin nəmə kəməhgi=pən uə kəməsəhgi-pəniən. ¹⁶ Kəni rəueiəu, iətəfəki o nətəmimi min u kəutohtəu=pən vivi nəghatien u, ilah nəuaniləuis əhruahru min rəha Uhgın. İətəfəki məmə, pəh nəməlinuən rəha Uhgın mine rəhan nasəkəhruiən otətig o lah.

¹⁷ Rəhak u naunun nəghatien. İəu iəsölkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni min nati tərəh lak. Mətəu-inkonu iatəmki əhanəh nimey niməgim iətəm kəməhtəi iəu e kəpiəl apin kəni kəmalis iəu. Nimey niməgim min u, tətəgətun məmə iəu, slef rəha İesu.

¹⁸ Piak min mine nəuvinik min, iətəfəki məmə İərmənig İesu Kristo otəfinə rəhan nəuvirən kəm təmah. Əuəh.

* 6:11 Pol təhrun əmə nətəiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tətət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətəi nəghatien min rəhalah. Suah kəti təməharəg iləu Pol mətey nəghatien rəhan. Kəni Pol aru təmətey fes 11 u.

¹⁸ Kəni iətəfaki min məmə in oterəh e rəhatəmah nətəligiən məmə onəkotəhrun nati nak nəmotəlahu=pən askasik rəhatəmah nətəligiən lan, itəmah nətəm Uhgın təmauin e təmah. Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun məmə Uhgın otəfinə nati təuvir tapirəkis kəm təmah u nəutəhatətə e Kristo.[†]

¹⁹ Kəni iətəfaki min məmə onəkotəhrun nəsanəniən rəhan məmə in iaħgin pik agin, kəni nəsanəniən əha tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatəh nətəm kəutəni nıpəhriən e İesu. Kəni nəsanəniən əha in təhmen əmə e rəhan nəsanəniən əsoli ²⁰ iətəm təmol İesu təmiəgəh min e nimisiən, kəni təmol məmə in təmuva mətəharəg e nikali Uhgın maru e negəu e neai, ikin ima nəsanəniən mine nisiəiən. ²¹ Kəni İesu in ilis e nətəmi əsoli min mine nəpətəiən min rəfin, mine narmənigiən min rəfin, mine nəsanəniən min rəfin, mine nərgin min rəfin, e nian u rəueiu, mine e nian iətəm otəpanuva. ²² Kəni Uhgın təmələhu=pən natimnati rəfin agin kəutətig əhgəl narmənigiən rəhan, kəni mol in tuva rəhn-kapə natimnati rəfin, kəni inu otəsiru e niməfaki. ²³ Kəni niməfaki in nıpəti İesu, kəni nəlpəkəuiən rəha Uhgın e Kristo tətuva nıpəhriən e niməfaki, kəni e noliən min əmə əha, nəlpəkəuiən rəha Uhgın o natimnati rəfin tətuva pəhriən e Kristo.

2

Nəmiəgəhiən vi e İesu

¹ İtəmah u, əupən təhmen əmə məmə nəmohmis e narmitəmah mətəu-inu nəmotəhti nəuia Uhgın, kəni motol noliən tərəh min. ² Nəmautan mautil noliən tərəh rəha niftəni, kəni mautil nəuia iətəmi tətərmənig e nəsanəniən rəha nərahian rəha nımagəuagəu, u Setən. In əmə əha narmın tərəh iətəm tatol uək rəueiu e nəmiəgəhiən rəha nətəmi u kəutəhti nəuia Uhgın. ³ İtimah min iəmautətig lanəha təhmen əmə e lah nian kəti əupən. Nıkitiməh tolkeikei noliən tərəh min, kəni itiməh iəmautil nərahian əha iətəm kəmotol nıkitiməh tagiən. Nati nak iətəm təmsipən e nıkitiməh mine nətəligiən tərəh min rəhatiməh, mətəu itiməh iəmautohtəu=pən əmə ilah. Kəni nian iəmotəir, mətəu noliən tərəh tinətig rəkis e nıkitiməh, təhmen əmə məmə noliən tərəh tinətig rəkis e nətəmi əpnəpin min. Kəni niki Uhgın tətəhmə o noliən tərəh min rəhatiməh, kəni in otəkeikei mol nəlpiniən kəm timəh.

⁴ Mətəu Uhgın, in təriəuəh e nolkeikeiən o təh, kəni rəhan nəəkəhruiniən o təh in iaħgin pik. ⁵ Kəni nati əpnəpin e nian əha təhmen məmə kəməhmis e narmitəh o noliən tərəh min, mətəu in təmol itəh kotəmiəgəh kitəh Kristo mətəu-inu in tolkeikei pik itəh. (Otətəlig-to lan. E nəuviriən rəhan, in təmosmiəgəh itəmah.) ⁶ Kəni Uhgın təməfəri itəh, kitəh Kristo, kəni təmol məmə kitəh kotəharəg kitəh Kristo e negəu e neai.

⁷ Uhgın təmol lanəha məmə e nian iətəm otəpanuva, in otəgətun rəhan nəuviriən iətəm in iaħgin tapirəkis agin, kəni kitəh kəuteruh rəhan nəuviriən e noliən təuvir rəhan kəm təh e Kristo İesu. ⁸ E nəuviriən əsoli rəha Uhgın iətəm in təmətuati lan kəm təmah, in təmosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən, kəni natimnati min əha, səniəmə itəmah aru nəmotol, mətəu in nati kəti iətəm Uhgın tətəfa əpnəpin əmə kəm təmah, ⁹ səniəmə e uək kəti iətəm itəmah nəmotol, kəni tol lanəha ko iətəmi kəti təsəfəri aruiən in ohni. ¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu in Uhgın iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatəh, kəni in təmol itəh e Kristo məmə kitəh okotol uək min iətəm kotəuvir. Uək min u, Uhgın tinol əpenə-penə rəkis lan məmə kitəh okotol ilah.

İlah kəməhuva kətiəh e Kristo

¹¹ Tol lanəha, itəmah onəsotaluiən məmə nian nəmotəir, kəni itəmah səniəmə nəuaniləuis rəha İsrəl. Kəni nətəm İsrəl nətəm kinəhgi=pən rəkis ilah, ilah kəmotəni məmə itəmah Nanihləu min mətəu-inu kəsəhgi-pəniən itəmah. Mətəu nati u, in nati kəti iətəm katol əmə e nıpəti iətəmi, mətəu təsekien nıkiləh. ¹² Kəni onəsotaluiən məmə e nian əha, itəmah nəmotəhtul isəu o Kristo, itəmah səniəmə nətəm İsrəl əhruəhru, mətəu itəmah Nanihləu min əmə, kəni nəniəskasikiən min rəha nəsiruiən rəha Uhgın kəm nətəm İsrəl əupən iətəm kəmalis ilah lan e Uhgın, ko təsuəvian məmə rəhatəmah. Nəmiəgəhiən rəhatəmah e nəhue nıtəni u in təmol lanəha məmə, itəmah nəmotərruru agin Uhgın, kəni rəhatəmah nuhuiniən tika agin məmə onəkəhuvən məutətig itəmah Uhgın əpəha e negəu e neai. ¹³ Mətəu itəmah min u əupən nəmotan isəu o Uhgın, nəməhuva kətiəh itəmah Kristo İesu, kəni rəueiu nəməhuva pəhriən o Uhgın e nira Kristo.

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu Kristo pisin əmə təmələhu nəməlinuiən, təməlis nəuaniləuis rəha İsrəl mine Nanihləu min kəhuva kətiəh məmə ilah nətəm kətiəh min əmə. Əupən, Lou rəha nəuaniləuis min rəha İsrəl təməvəri ilah mine Nanihləu min matol məmə ilah kəutol

[†] **1:18** Nati təuvir u tətəghati e nəmiəgəhiən itulin itəmah Uhgın əpəha e negəu e neai. **1:19** Kol 1:11 **1:20** Sam 110:1; 2Kor 13:4; Kol 2:12 **1:21** Kol 1:16; 2:10 **1:22** Sam 8:6 **1:23** Rom 12:5; Efəs 4:10,15; Kol 1:18 **2:2** Kol 3:7; Tait 3:3 **2:3** Kol 3:6 **2:5** Kol 1:21; 2:13 **2:6** Kol 2:12 **2:9** 1Kor 1:29-31; 2Tim 1:9 **2:10** Tait 2:14 **2:12** Rom 9:4; Kol 1:21 **2:13** Kol 1:20

tikimír; tæhmen=pæn æmæ e nípæglæuhtæniækis kæti tætuæri nætæmimi æpæha e nitæuæt kæti minæ nætæmimi æpæha e nitæuæt kæti min. Mætæu Kristo tæmiræuei nípæglæuhtæni æha. ¹⁵ Tæmol lanæha nian in tænimis e nigí kæmæluau, kæni tæmol mæmæ kitah okotæpæh nitæu-pæniæn Lou min ræfin ræha nætæm Isrel mæmæ okotæhræuæhru e næhmti Uhgín. Kristo tæmol lanæha mæmæ in otol nætæm Isrel minæ Nanihluæ min kæhuva kætíah lan. Kæni e noliæn æha, in tæmælæhu næmælinuian. ¹⁶ Kæni e nimisíæn ræhan e nigí kæmæluau, Kristo tæmos ilah kæhuva kætíah, kæni mit ilah mohtælig=pæn o Uhgín, kæni mol ræhalah tímæti tæmis. ¹⁷ In tæmuva mætæni pætígæm næmælinuian kæm tæmah u aupæn næmæutatíg isæu o Uhgín, kæni mætæni pætígæm næmælinuian kæm tímah u iæmæutatíg iuækír o Uhgín. ¹⁸ Kæni ræueiu e nati nak iætæm Kristo tæmol, kitah ræfin nætæm Isrel minæ Nanihluæ min, kotæhrun nuvaian o Tatæ Uhgín e Narmin Ræhan kætíah æmæ.

¹⁹ Kæni tol lanæha, sæniæmæ itæmah iapispis min uæ nætæm ihluæ, mætæu ræueiu itæmah natíg min e negæu e neai itæmah nætæm kæutæhatætæ e Iesu, kæni itæmah nenæti Uhgín min. ²⁰ Kitah kotæhmen e nimæ kæti ræha Uhgín iætæm næhliki nimæ in Kristo Iesu, kæni aposil min minæ iæni min, ilah næhliki nimæ asoli min, ²¹⁻²² kæni Kristo tatilpín itæmah Nanihluæ min e nimæ æha tæhmen e næhliki nimæ min, kæni tætuvlækín næhliki nimæ min ræfin mæmæ ilah okæhuva nimæ æhræuæhru ræha næfækíæn kæm Iærmænig, iætæm Uhgín tætatíg ikín e Narmin Ræhan.

3

Pol tæmæni pætígæm nælpækæuiæn oneuæn ræha Uhgín

¹ Iæu Pol, iæmæni pætígæm nanusíæn ræha Kristo Iesu kæm tæmah Nanihluæ min, kæni kæmæfa iæu e kalæpus ohni, kæni iætátíg ikínu ræueiu.

² Itæmah nækotæhrun rækis mæmæ Uhgín tæmæfa uæk asoli u kæm iæu mæmæ iækæni pætígæm næuvíríæn ræhan kæm tæmah. ³ Tæhmen e næghatíæn iætæm iæmætei rækis kæm tæmah, iætæni mæmæ Uhgín písín æmæ tæmol æpu nati oneuæn ræhan kæm iæu. ⁴ Nian onækotæfin næghatíæn æha, kæni onækotæhrun ræhak næhruníæn e nípæti næghatíæn ræha nælpækæuiæn oneuæn ræha Uhgín e Kristo. ⁵ Uhgín tæmæsól æpuíæn nati u kæm nætæm aupæn, mætæu ræueiu tínol æpu e Ræhan Narmin kæm ræhan min aposil min minæ iæni min iætæm tæmitæpín rækis. ⁶ Nati oneuæn æha mæmæ e nanusíæn tæuvír æmæ, Nanihluæ min, ilah min kæmæhuva motæhmen e nætæm Isrel o nosíæn næuvíríæn ræha Uhgín, kæni ilah kæmæhuva kætíah, kæni kautos pæti næuvíríæn ræha Uhgín e næniæskasíkíæn ræhan e Kristo Iesu.

⁷ E næuvíríæn asoli iætæm Uhgín tæmæfa ænnapín æmæ kæm iæu e næsanæniæn asoli ræhan, in tæmæfa uæk u ræha næni pætígæmiæn nanusíæn tæuvír æha. ⁸ Nati ænnapín iæu læhtæni agín e nætæmimi ræfin ræha Uhgín, mætæu e næuvíríæn ræhan, Uhgín tæmæfa uæk u, mæmæ iækæni pætígæm kæm tæmah u Nanihluæ min, næuvíríæn min ræha Kristo iætæm ko kitah kæsotæhruníæn ilah ræfin mætæu-inu ilah tepæt naunun tíkæ, ⁹ kæni iækol æpu kæm nætæmimi ræfin noliæn iætæm Uhgín tæmol ræhan nælpækæuiæn oneuæn otuva miet pætígæm. Uhgín u tæmol natímnatí ræfin, in tæmætæhluaig e nælpækæuiæn æha nuvæh rækis.

¹⁰ In tæmol lanæha mæmæ ræueiu in otol pætígæm kæm iærmænig min minæ nepætíæn min æpæha e magæuagæu ræhan neinatígíæn iætæm suaru ræhan tepæt tepæt. Kæni ilah okoteruh ræhan neinatígíæn nian okotæh nimæfaki. ¹¹ Inu nælpækæuiæn ræhan iætæm tætatíg itulín, kæni tæmuva nípæhríæníæn e Kristo Iesu, Iærmænig ræhatæh. ¹² Kæni mætæu-inu e Kristo minæ ræhatæh næhatætæiæn lan, kitah kotæhrun nuvaian nian ræfin otæhtul e næhmti Uhgín mæsotægíníæn. ¹³ Tol lanæha, iækætapuæh o tæmah mæmæ sotolíæn mæmæ nætélígíæn ræhatæmah teiuaiu e nahmæiæn iætæm iætátíg lan ikínu. Iætætæu nahmæiæn o tæmah, kæni in otasíru e ræhatæmah næmiægæhíæn.

Næfækíæn ræha Pol

¹⁴ Mætæu e natímnatí min æha iætæm iæu iæmæni rækis, kæni iætæsiæulin mætæfaki kæm Uhgín Tatæ, ¹⁵ iætæm in tæmol nætæmimi min ræfin e næhue nitæni min minæ æpæha e negæu e neai. ¹⁶ Næsanæniæn minæ nolkeikeiæn minæ neinatígíæn ræha Uhgín in tepæt tæuvír tapírækis, kæni iækætapuæh o Uhgín mæmæ Narmin Ræhan otol níkitæmah tæsanæ e nati tæuvír min æha ræhan ¹⁷ mæmæ e næhatætæiæn ræhatæmah e Kristo, in otatíg kætíah e níkitæmah. Kæni iætæfaki min mæmæ næmiægæhíæn ræhatæmah oteiuaiu mæmæni vívi e nolkeikeiæn ræha Uhgín ¹⁸ mæmæ itæmah nætæmi ræfin iætæm næutæhatætæ e Kristo, onækotæh vívi nolkeikeiæn asoli ræha Kristo iætæm naunun tíkæ. In teiuaiu tapírækis lokæmmín apín. In tæri tapírækis mæhau min. Suaru ræhan taiu tapírækis suaru ræha mítigar. In íahgín tapírækis næhue níftæni ræfin agín. ¹⁹ Nolkeikeiæn æha ræha Kristo, ko kæsotæhrun ræfíníæn mætæu-inu in íahgín píki, mætæu iætæfaki

məmə onəkotəhrun vivi nolkeikeiən əha məmə Uhgın otəriauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah e noliən təuvir min rəfin rəhan.

²⁰ ! Kəni pəh kotəfəri nərgi Uhgın! E nəsanəniən rəhan iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatəh, in təhrun noliən natimnati tapirəkis agin natimnati rəfin iətəm nikitəh tətəhti uə kəutətapuəh ohni. ²¹ Pəh kitəh niməfaki kotol kətiəh kitəh Kristo İesu mautəni-vivi Uhgın nian rəfin matuvən matuvən əmə lanko naunun tikə. !Əuəh!

4

Kitəh kətiəh e Kristo

¹ Uhgın aru təmauin e təmah məmə itəmah nəkəhuva rəhan min nətəmimi, kəni təmauin itəmah məmə nəkəutaliuək e nəmiəgəhiən iətəm təhruahru agin. Tol lanəha, iəu Pol u iətətig e kaləpus o İərmənig, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotətig e nəmiəgəhiən təuvir kəti tol lanəha. ² Otosiəhu aru itəmah e natimnati rəfin, kəni məhuva itəmah nətəmi nətig, kəni nətəligiən rəhatəmah otəfəməh, kəni nian suəh kəti otol nati kəti təşəhmeniyə e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəşəhmə uəhaiən ohni e nolkeikeiən rəhə Uhgın.

³ Narmin Rəha Uhgın təmuhapumin itəmah, tol lanəha onəkotalkut əskasik məmə nəkotətig kətiəh e nəməlinuiən. ⁴ Kitəh nipiətən kətiəh əmə, kəni Narmin Rəha Uhgın kətiəh əmə, kəni itəmah nautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e nati kətiəh əmə, nəuviriən iətəm Uhgın təmauin e təmah ohni. ⁵ Kəni İərmənig kətiəh əmə, nəgətuniən kətiəh əmə, bəptəis kətiəh əmə; ⁶ kəni kitəh kəutəfəki kəm Uhgın kətiəh əmə u in rəhatəh rəfin Tatə. In tətərmənig rəfin e təh, kəni tatol rəhan uək e nəmiəgəhiən rəfin rəhatəh, kəni nətətig e nikitəh rəfin.

⁷ Mətəu Kristo təməuəri rəhan nəsanəniən kəm kitəh rəfin agin kətiəh kətiəh o noliən uək pisin pisin min. ⁸ Tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nian in təməri ilis agin,

kəni miti pətigəm rəhan tikimir min iətəm təməhpəhu ilah.

Kəni təməfən nati təuvir kəm nətəmimi.”

⁹ Eruh to nəghatiən əha məmə, “In təməri.” Nipiətən təni məmə, Kristo təmaupən meiuəu ləhtəni agin, ikinu e nəhue niftəni. ¹⁰ Suəh u iətəm təmeuəu=pa, in iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməri min ilis agin məpirəkis neai məmə in otəriauəh e ikən min rəfin. ¹¹ In iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməfən nəsanəniən rəhan kəm nətəmimi pisin pisin min məmə nəuvein okəhuva əposil min, nəuvein okəhuva iəni min, nəuvein okəhuva nətəmimi rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, nəuvein okəhuva pastə min mine nəgətun min. ¹² Kristo təmol lanəha məmə ilah okotasiru motol əpenə-penə e nətəmimi rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəha niməfaki okotol uək rəha Uhgın məmə nipiəti Kristo otəskasik, ¹³ mətuərus kitəh rəfin kəhuva motol kətiəh e nəhatətəiən rəhatəh, mine nəhruniən e Nəti Uhgın, kəni motepət məhuva motəhmen e Kristo iətəm in təhruahru agin.

¹⁴ Kəni kitəh okotəpəh noliən min rəha kəlkələh min u nian rəfin kəutəuhlin rəhaləh nətəligiən e nati kinotəhatə rəkis lan, təhmen e kinu kəti iətəm naiəh tatos. Nətəligiən rəhatəmah tatol lanəha mətəu-inu suəh kəti tətəgətun nati pisin, uə suəh kəti min tatiuvi rəhatəmah nətəligiən e nəghatiən rəhan iətəm nikitəmah təhti məmə in təuvir, mətəu nipiəhriənən, suəh kəha tətəiua. ¹⁵ Mətəu kəpə, kitəh okəsotoliən lanəha. E nolkeikeiən, okotəni əmə nipiəhriənən. Kəni e noliən əha, e natimnati rəfin iətəm kəutol, okotepət məhuva motəhmen e Kristo, iətəm in rəhn-kəpə niməfaki. ¹⁶ Kəni Kristo tatol məmə rəhan min nətəmimi kəhuva kətiəh, təhmen=pən əmə e nəuaniləuis min iətəm kəutilpin nipiəti iətəmimi. Nian nəuəli-nəuəli nipiətən kəutol vivi uək əhruahru rəhaləh e nolkeikeiən, mol nipiətən tətəpət mətəskasik.

Noliən vi rəha iəfaki min

¹⁷ E nərgi İərmənig iətəni əskasik kəm təmah məmə onəsotəhtəu=pən miniyən noliən rəha nətəmi min u kəsotəniən nipiəhriənən e Uhgın. Nətəligiən rəhaləh tol nati əpnəpin lan. ¹⁸ Nəhruniən rəhaləh tətən əmə əpəha tapinəpu ikin, kəni mautan işu o nəmiəgəhiən iətəm Uhgın tətəfa mətəu-inu rəhn-kəpə lah tiəkis kəni kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun Uhgın, kəni kinotəru nati. ¹⁹ Kəni məsotəulisiyən e rəhaləh noliən tərəh min, kəni minotəgəhan e noliən tərəh min kəutərmənig e nəmiəgəhiən rəhaləh, təhmen e nitiəuiən nipiətən, mine noliən min lanəha. Kəni nian rəfin kəutolkeikei min məmə okotol təhmin min.

²⁰ ! Mətəu nian kəmətəgətun itəmah e Kristo, nəgətuniən əha in tol pisin agin e inəhə! ²¹ Kəmətəgətun itəmah e noliən rəha Kristo, kəni itəmah rəhan min, kəni kəgətun itəmah e nipiəhriənən iətəm tətətig lan. ²² Kəni kəməgətun itəmah məmə onəkotəhlman e rəhatəmah

nolian əuas min u kotərah, təhmen e nati pien kəti. Kəni motəpəh nətəligiən əuas min u kotərah. Nolleikeiən tərəh min mine neiuə min koatarəkin nolian min mine nətəligiən min.²³ Nəmiəgəhiən mine nətəligiən rəhatəmah otəkeikei muva məuvir vivi min.²⁴ Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuva nətəmimi vi min e nolian min mine nətəligiən min rəhatəmah, iətəm Uhgın təmol məmə okotəhmen lan, inu nolian min iətəm nikin tətəgiən lan, mine nolian min əhruahru pəhriən.

²⁵ Tol lanəha, itəmah rəfin nəkotəkeikei motəpəh nolian rəha neiuəiən, mətəu nəkotəni nıpəhriən kəm təmah min, mətəu-inu kitah nəuəli-nəuəli nıpəti Kristo.²⁶ Nian nıkim tətəhmə, solian nolian tərəh, kəni alu uəhai əmə məsolian niəməha tətətig lam mətəuarus mitigər tuvən miuvig,²⁷ kəni məsəfəniən nəua nımahən kəti kəm Setən.²⁸ İətəm tətəkləh otəkeikei məhlan e nolian əha, mətəu in aru otəkeikei mol uək kəti e nəhlmin məmə otos məni nəuvein iətəm təhruən nəfəniən nasiruiən kəm ianrah min.

²⁹ Səniən nəghatiən tərəh e nohlim, mətəu əni əmə nati təuvir iətəm otasiru e nətəmimi nian kotəliuək e suaru pisin pisin min, məmə nəghatiən min əha otasiru e lah.³⁰ Sotolian Narmın Rəha Uhgın tətəu nəhməiən o nolian rəhatəmah, mətəu-inu in nəmtətiən rəhatəmah məmə itəmah rəha Uhgın, kəni in otos rəkis itəmah e nolian tərəh min e nian rəha nosmiəgəhiən.³¹ Kəni ərəki rəfin e natimnati min u: nəhməiən e nıkitəmah iətəm tətətig tətəvəh o nati kəti tərəh iətəmi təmol e təmah; kəni ərəki ənin e nolian niəmaha; mine nolian rəha nəni rahien nətəmimi; mine nolian rəha nıkitəmah mine nohliətəmah tıtatıperəh pik təhmen e kalualuə; mine nolian rəha norgəhuieən; mine nolian min rəfin iətəm okotol nərahien kəm nətəmimi.³² Mətəu otəuvir o təmah min, kəni motol nıkitəmah tımətmətig o təmah min. Kəni nəmə itəmah kəti otol nati tərəh kəti kəm təmah kəti min, kəni otalu əmə lan, təhmen=pən əmə məmə Uhgın təmalu e rəhatəmah nolian tərəh min mətəu-inu Kristo təmimis o təfəgə tərəh min rəhatəmah.

5

Nəmiəgəhiən e nəhəgəhəgiən

¹ Tol lanəha, otəlkut əskasik məmə onəkotisikəuvin Uhgın mətəu-inu itəmah nənəti Uhgın min iətəm in tolkeikei pik itəmah.² Kəni otəskəlim əskasik nolian rəha nolleikeiən, təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei itəh lan kəni muva mımis o təh, kəni nımiəsiən rəhən təhmen e sakrifais kəti iətəm kəmuven e nigəm nəmiəvi nəhniəgəm təuvir iətəm kətəfən kəm Uhgın mol nıkin tagiən lan.*

³ Mətəu-inu itəmah nətəmimi rəha Uhgın iətəm nəkotəhruahru, kəni itəmah onəsotol aginiən nolian nati kəti məmə okəni rah itəmah ohni. İatəni nolian tərəh min təhmen e nıpətan mine nəman mine, kəuti onəuən ilah min; mine nolian tərəh rəfin iətəm tol nəulisian o nəniən; mine nətəmimi min u nəvərəs min.⁴ Kəni təsəuviriən məmə nəkotəni nəghatiən iətəm taulis o nəniən, uə nəghatiən əlməli min, uə nəuvsaniən tərəh, uə nəpəuəiən. Təsəhruahruən məmə nəkotəni nəghatiən tərəh min əha. Mətəu otəni nəghatiən təuvir min kəm Uhgın, məmə nıkitəmah tagiən o natimnati iətəm in təmol o təmah.⁵ Kəni nəkotəkeikei motəhruən nati u məmə, nətəmimi nətəm kəutohtəu nıpətan, uə nətəmimi nətəm kəutol nolian tərəh iətəm tol nəulisian o nəniən, uə nətəm kəutaumis, ilah min əha ko kəsəhuvəniən e nəgəu rəha Kristo mine Uhgın, (nətəm kəutaumis kotəhmen e nətəmimi kəutəfəki kəm narmı nati min, rəhalah nəutə in uhgın rəhalah).

⁶ Sotəgəhaniən məmə suah kəti otıuvi=pən itəmah e nəghatiən eiue min rəhən u nıpəhriən lan tikə. Mətəu-inu o nolian tərəh min əha, Uhgın nıkin otərəh kəni tol nəlpiniən kəm nətəmimi iətəm kəutəhti nəuiən.⁷ Tol lanəha, nəşəhuvəniən motən pəti itəmah min ilah motol nolian tərəh min iətəm kəutol.

⁸ Nian kəti əupən, nəpinəpuieən tətəarmənig e təmah, mətəu rəueiu itəmah nınehuva o Kristo kəni nəhəgəhəgiən tınetərmənig e təmah. Tol lanəha, otəni təhmen e nətəmi rəha nəhəgəhəgiən,⁹ mətəu-inu nəhəgəhəgiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəuə e nəuviriən, mine nəhruahruən, mine nıpəhriən.¹⁰ Kəni otəlkut məmə onəkotəsəl motəhruən nolian min iətəm okotol Uhgın nıkin tagiən lan.¹¹ Sotəhtəu-pəniən nətəmimi rəha nəpinəpuieən motol nolian tərəh min itəmah min ilah. Nati təuvir min e nolian min əha tikə. Mətəu otəmki=pə nolian min əha e nəhəgəhəgiən, kəni nətəmimi okotun məmə nolian min əha kotərəh.¹² Nolian onəuən min rəha nətəmi u nətəm kəutəhti nəuia Uhgın, ilah nolian min rəha nəulisian, kəni nəulisian əsoli o nəni pətigəmiən nolian min əha.¹³ Mətəu natimnati rəfin

4:22 Rom 8:13; Kol 3:9 4:23 Rom 12:2 4:24 Jen 1:26; Kol 3:10 4:25 Sek 8:16; Kol 3:8-9 4:26 Sam 4:4; Jen 1:19-20 4:29 Kol 4:6 4:30 Aes 63:10; Efəs 1:13-14; 1Təs 5:19 4:31 Kol 3:8 4:32 Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 5:1 Mat 5:48 * 5:2 Uvan meruh e tiksınəri nəghatiən u "sakrifais." 5:2 Eks 29:18; Hip 10:10 5:5 1Kor 6:9-10; Kol 3:5 5:6 Rom 1:18; Kol 2:4,8 5:8 Jon 12:36; Efəs 2:13; Kol 1:13; 1Pitə 2:9

iätəm kəhuva e nəhagəhagiän, nətəmimi koteruh vivi məmə ilah kotəhro lanu. ¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu nian nəhagəhagiän tətasiəgəpin nati kəti, kəni nətəmimi kauteruh əhruahru. O nati u kətəni məmə,
 “İtamah u nəutapili, otair-tə,
 otəmiəgəh e nimisiän,
 pəh Kristo otasiəgəpin itəmah.”

¹⁵ Kəni əutətəu vivi itəmah o rəhatəmah nolian min, məsotatigiän məmə nətəm kəutalməli minə, mətəu nəkotatig e nəinatigiän, ¹⁶ kəni nian rəfin okamə nəkoteruh suaru o nolian nəuviriän kəti, autol, mətəu-inu rəueiu kəutatig e nian rəha nərahian təpət. ¹⁷ Kəni tol lanəha, sotalməliän-tə, mətəu otəkəikei motalkut məmə onəkotəhruän nati nak iätəm İərməniəgə tolkəikei. ¹⁸ Sotapisiän e wain mətəu-inu otuvi=pən itəmah e nalməliän, mətəu təuvir məmə nəmiəgəhiän rəhatəmah otəriəuah əmə e Narmın Rəha Uhgın. ¹⁹ Otəghati kəm təmah min e nəpuən min e Nauəuə rəha Nəpuən, minə nəpuən min rəha niməfaki, minə nəpuən min iätəm tatsipən e Narmın Rəha Uhgın. Otani, kəni otəni nəpuən min e nikitəmah kəm İərməniəgə, ²⁰ kəni nəkotəkəikei məutəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tagiän o natimnati rəfin, kəni otəni e nərgi İərməniəgə İesu Kristo.

Nolian rəha nətəm kəmotol marit

²¹ Nian itəmah kəti tətəghati, sotaskəlimiän e rəhatəmah əmə nətəligiän, mətəu otətəlig-to e nəghatiän rəhan, kəni motol mətəu-inu nəkotisiäi Kristo.

²² İtamah niyətən nətəm ninotol rəkis marit, otətəlig kəni motol nəghatiän rəha nəman min rəhatəmah təhmen məmə nautol kəm İərməniəgə. ²³ Otol lanəha mətəu-inu iərmän in tarməniəgə e rəhan pətən təhmen e Kristo in tarməniəgə e niməfaki u niyətən, kəni in rəhan İosmiəgəh. ²⁴ Niməfaki tətətəlig lan kəni matol nəghatiän rəha Kristo, kəni təhmen-əhmen əmə, niyətən nətəm kinotol rəkis marit okotəkəikei məutətəlig lan kəni motol nəghatiän rəha rəhalah min nəman e natimnati rəfin.

²⁵ Kəni itəmah nəman nətəm ninotol rəkis marit, otolkəikei rəhatəmah niyətən təhmen əmə məmə Kristo təmolkəikei niməfaki, kəni məfan rəhan nəmiəgəhiän ohni. ²⁶ Təmol lanəha məmə in otol niməfaki otəhruahru, kəni təmeikuas lan e nəghatiän rəha Uhgın, təhmen e nəhu tətəikuas e nətəmimi. ²⁷ Təmol min lanəha məmə Kristo təhruän nosiän rəhan niməfaki muva ohni, kəni niməfaki u təhruahru vivi, kəni kəseh-pəniän nolian tərəh kəti lan, kəni in təuvir məhagəhag. Niməfaki əha in təhmen e pətən kəti iätəm kəmol=pən mələ-mələ kəm in məmə otol marit, kəni nati kəti tikə e niyətən iätəm təsəhruahruian.

²⁸ Kəni təhmen əmə lanəha, nəman okotəkəikei motolkəikei rəhalah niyətən min təhmen məmə kəutolkəikei aru əmə niyətəlah. İətəmi u in tolkəikei pik rəhan pətən, tolkəikei aru in. ²⁹ Otətəlig-to, iətəmi kəti tikə iätəm tətəməki aru e niyətən, mətəu in tətəugin vivi kəni materuh vivi, təhmen əmə məmə Kristo tatol kəm niməfaki, ³⁰ mətəu-inu kitah nəuvetin niyətən. ³¹ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Kəni o nati əha, suah kəti otiet rəkis e rəhan tatə mine məmə, kəni mol kətiah ilau rəhan pətən, kəni ilau okiəuah matuol kətiah e niyətəlah minə nəmiəgəhiän rəhalau.” ³² Nəghatiän əha in nəghatiän təuvir kəti iätəm təfigəh, kəni niyətən tətəhluəg. Mətəu iətəni məmə in nəghatiän əhlin kəti məmə Kristo minə niməfaki, ilau kətiah. ³³ Mətəu nəghatiän əha tətəva min o təmah. Kəni itəmah nəman kətiah kətiah onəkotolkəikei rəhatəmah niyətən min təhmen e nautolkəikei aru min itəmah. Kəni niyətən, nəkotəkəikei motisiäi rəhatəmah nəman.

6

Nolian rəha kəlkələh min mine tatə mine məmə

¹ İtaməh kəlkələh min. Otol nəuia tatə min mine məmə min rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha İərməniəgə, kəni nolian u in təhruahru məmə itəmah onəkotol. ² Nəghatiän kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Otəfən nisiäiän kəm rəhatəmah tatə mine məmə.” Nian Uhgın təməni lou u, məfan nəniəskasikiän tatig lan. Kəni lou u, təmaupən miet e lah iätəm nəniəskasikiän tətətig e lah.* ³ Nəmə nəkotol lou əha, nəniəskasikiän əha tətəni lanəha məmə, “natimnati min e nəmiəgəhiän rəhatəmah otəu təuvir, kəni natigiän rəhatəmah e nəhue niftəni u otəfəməh.”

⁴ Tatə min. Sotoliän təskasik e nenətətəmah min məmə otol nikilah təpəou mahmə, mətəu oteh vivi ilah, motəgəu ilah e nolian rəhalah kəni motəgətun ilah e suaru rəha İərməniəgə.

5:13 Jon 3:20-21 **5:14** Aes 26:19; Rom 13:11 **5:16** Kol 4:5 **5:18** Luk 21:34 **5:19** Kol 3:16 **5:20** Kol 3:17 **5:31** Jen 2:24; Mat 19:5 **6:1** Kol 3:20 * **6:2** Uhgın təməfən lou tətəp, kəni nəuvein nəniəskasikiän tikə e lah. Mətəu nian təməni lou u, məfan nəniəskasikiän tatig lan. Uerisig e lou u, təməni lou min nəuvein iätəm nəniəskasikiän tətətig e lah. Mətəu lou u, təmaupən miet e lah iätəm nəniəskasikiän tətətig e lah. **6:3** Dut 5:16 **6:4** Sam 78:4; Prov 22:6; Kol 3:21

Nolian rəha slefmin mine rəhalah iətəmi asoli min

⁵ Slef min. Onəkotol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah e nəhue nitəni u, onəkotol e nisaiəni, mine nəginian, kəni onəkotol e nikitəmah pəhriənian təhmen əmə məmə rəhatəmah iətəmi asoli in Kristo. ⁶ Kəni onəkotol nəuialah, mətəu səniəmə nian əmə iətəmi ilah kauteruh itəmah lan məmə nikilə otəgəni o təmah. Mətəu onəkotol nəuialah təhmen məmə itəmah slef min rəha Kristo, kəni mautil nolian min iətəmi Uhgini tolkeikei e nikitəmah pəhriən. ⁷ Onəkotol rəhatəmah uək e nikitəmah rəfin, təhmen-pən əmə İərməniğ in rəhatəmah iətəmi asoli, səniəmə iətəmi kəti əmə in rəhatəmah iətəmi asoli, ⁸ mətəu-inu nəkotəhrun məmə İərməniğ otəfinə nətəouian kəm nətəmi ərəfin e nati təuvir min iətəmi kəmotol, nati əpnəpin nəmə in slef uə in iətəmi əpnəpin əmə kəti.

⁹ Kəni itəmah nətəmi asoli min. Onəkoteh vivi min əmə rəhatəmah slef min lanəha. Məsotəghati əskasikiən kəm lah məmə ilah okotol nəuiatəmah, mətəu-inu nəkotəhrun məmə İətəmi asoli rəhatəmah min ilah kətiəh əmə əpəha e negəu e neai, kəni in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmi rəfin.

Nuvəniən e natimnati rəha Uhgini o nəluəginian

¹⁰ Naunun nəghatiən rəhak tol lanu. Otəhtul əskasik e İərməniğ mine rəhan nəsanəniən asoli. ¹¹ Əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgini o nəluəginian məmə nəkotəhrun nosiən nəhtulian rəhatəmah nian Setən tatol nəlpəkəuiən eiə o nöhian itəmah. ¹² İətəni lanu mətəu kitah kəsotəluəginian kitah nətəmi rəha niətəni, mətəu kəutəluəgin kitah nati pişin iətəmi kəsotəfuiən, inəha İərməniğ min, mine nepətiən min, mine nati iətəmi kəsəsanəni e nərahian rəha napinəpuian rəueiu e niətəni, mine İərmis min mine narmin min e niməgəuəgəu. ¹³ Tol lanəha, əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgini o nəluəginian məmə nian nərahian iətəmi Setən tatol otuva, nəkotəhrun nəluəginian o nərahian əha, kəni nian nəmotol əpenə-penə rəfin o nəluəginian, nəkotəhrun nosiən nəhtulian rəhatəmah.

¹⁴ !Kəni, otol əpenə-penə! Nian nəkotəhtul əskasik o nəluəginian, rəhatəmah natimnati rəha nəluəginian tol lanu:

Otəkəlim əskasik nəghatiən pəhriən, inu təhmen e kətəuti iətəmi nəmotəlis nəlugitəmah lan.

Otol nolian rəhatəmah otəhrəhru e nəhmti Uhgini e nəhatətəiən, inu təhmen e aiən iətəmi tatol pəsig e mankiləhatəmi.

¹⁵ Otol rəhatəmah nətəligiən təskasik e nənusiən təuvir rəha nəməlinuiən, inu təhmen e put əskasik iətəmi tətəsiəru e təmah o nəhtul əskasikiən.

¹⁶ Kəni mine, nati kəti min, otəhatətə əskasik e Uhgini, inu təhmen e sil u in timpə asoli kəti iətəmi təhrun nəuiəpişian niəfəgə rəha Setən iətəmi tətəuə.

¹⁷ Otəni niəpəhriənian məmə Uhgini təmosmiəgəh itəmah. Inu təhmen məmə natuvən e kəfəfəu əskasik kəmol e aiən iətəmi tətəhtərain rəhn-kəpə təmi.

Otəhrun vivi Nauəuə Rəha Uhgini, inu təhmen məmə natos e nau rəha nəluəginian iətəmi Narmin Rəha Uhgini tətəfinə kəm təmah.

¹⁸ Kəni otəgəhan-pən məmə Narmin Rəha Uhgini otit itəmah e rəhatəmah nəghatiən kəm Uhgini e nian rəfin, kəni otəghati kəm Uhgini e nəfakiən e nolian pişin pişin min mine nətəpuəhiən min. Tol lanu, otəsəl vivi, kəni otəfəki nian rəfin o iəfəki min rəfin.

¹⁹ Kəni otəfəki min ohniəu məmə nian rəfin iətəghati, kəni Uhgini otəfə nəghatiən kəm iəu, məmə iəkəni pətiğəm e nikiən əsanən rəfin rəhak nati oneuən rəha nəniən təuvir iətəmi Uhgini təmol əpu kəm tah. ²⁰ Kəni rəueiu, iəu iəni əhruiən rəha İəsu Kristo, mətəu iətətiğ əmə e kələpəs kəməlis iəu e sen u aiən, mətəu-inu iətəni pətiğəm nəniən təuvir əha. İəkəkeikei məni pətiğəm nəniən təuvir əha məsəginian. Kəni otəfəki ohniəu məmə iəkəni lanu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²¹⁻²² İəu iəkəkeikei məmə itəmah nəkotətəu nəniən rəhak, kəni tol lanəha, iəkəhli-pinə Tikikəs tuvne. In piatah keikei kəti iətəmi tətəiu əskasik o uək rəha İərməniğ ikinu. In otəni pətiğəm nəniən rəhatəmah kəm təmah məmə iəu iətəhratig lanu, kəni nəniən əha otəfəri nətəligiən rəhatəmah.

²³ Pəh Uhgini Tatə mine İərməniğ İəsu Kristo okuəfinə nəməlinuiən, mine nolkeikeiən, mine nəhatətəiən. ²⁴ Pəh Uhgini otətuəti e nəuviriən rəhan kəm nətəmi rəfin iətəmi kətolkeikei rəhatəh İərməniğ İəsu Kristo e nolkeikeiən iətəmi naunun tikə.

Filipai

Nauuə iətəm Pol təmətəi tuvən kəm nəfaki min ikin Filipai Nəghatiən əkuəkir rəha nauuə u Filipai

?Pəh təmətəi nauuə u? Aposil Pol təmətəi nauuə u.

?Təmətəi tatuvən kəm pəh? Təmətəi tatuvən kəm niməfaki əpəha Filipai.

?Natigian təhro lanu nian təmətəi? Nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah, mətəu Nanihlua* min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Pol in təmem niməfaki əpəha Filipai e rəhan naliuəkian iətəm tatol keiu lan. Əpəha e niməfaki əpəha Filipai, nətəm Isrel mine Nanihlua min kəutəfaki pəti, nati əpnəpin Nanihlua min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Mətəu e nian əha, nəgətun eiuə min nəuvein kəməhuva motəni məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni nəmə kəsotoliən, Uhgın otəsosmiəgəhiən ilah.

?Təmətəi nauuə u o nak? 1. Nian Pol təmətəti g e kaləpus əpəha Rom, nətəmimi rəha niməfaki əpəha Filipai, kəmotəhli=pən Epafrotaetəs məmə otəmki məni nəuvein muvən kəm in. Niməfaki əha inəha, əpəha Filipai in təmaupən mahli=pən məni kəm Pol. Pol təmətəi nauuə u məmə otəni tagkiu o niməfaki əpəha Filipai o natimnati iətəm kəmotəhli=pən kəm in. 2. E nauuə u, Pol təmahtipəsig e nəgətun eiuə min u kəutəni məmə Nanihlua min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgın təhrun nosmiəgəhiən ilah. 3. Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni məni=pən kəm lah məmə suaru kətəh əmə məmə okotaglan lan. Iesu Kristo pisin əmə təhrun nolien nikilah tagiən, nati əpnəpin məmə kəutatig e nian təuvir uə nian iəkis min.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Timoti, slef mil rəha Kristo Iesu, iəutəni təuvir kəm təmah rəfin nətəm kəutəfaki kəm Kristo Iesu əpəha Filipai, mine nətəmi asoli rəha niməfaki, mine dikon min.

² Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərməni g Iesu Kristo, otətuati e nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Pol təməfaki o nətəm Filipai

³ İəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə nian min rəfin iətəm nikik tətəhti itəmah, iətəni kəm rəhak Uhgın məmə nikik tagiən o təmah. ⁴ Kəni nian rəfin e rəhak rəfin nəfakiən o təmah rəfin, iətəfaki əmə e nagianən, ⁵ mətəu inko rəhatəmah nasiruiən lak e uək rəha nəni pətigəmiən nanusian təuvir, e nətuəuinian, nian nəmotəhatətə e nanusian təuvir, mətəuarus=pa u rəueiu. ⁶ Tol lanəha iəkəhrun vivi məmə Uhgın iətəm təmətuəuin uək təuvir e nəmiəgəhiən rəhatəmah, in otəkeikei matollanəha, kəni otəpanol naunun lan e nian Kristo Iesu otitəlig=pa min.

⁷ Nian rəfin, iəkolkeikei pik itəmah, kəni iəkəkeikei mətəu nagianən lanu mətəu-inko Uhgın təməfa rəhan nəuviriən nian təməfa uək u kəm tah. E nian iəmətatig e kaləpus, mine nian iəmətan əmə mətəhtul pətigəm o nanusian təuvir məmə in ni pəhriənliən, mətəu itəmah nəmotasiru lak. ⁸ Uhgın təhrun məmə iətəni pəhriən məmə iəkolkeikei məmə iəkəruh itəmah, mətəu-inu iəkolkeikei pik itəmah təhmen əmə məmə Iesu Kristo tolkeikei itəmah.

⁹ Kəni inu rəhak nəfakiən məmə rəhatəmah nolkeikeiən oteviə təhmin min e nəhruiən nati mine neinatiglan rəfin ¹⁰ məmə itəmah onəkotəhrun neruhiən nati nak u in təuvir pik agin, kəni məmə onəkotəhruahru vivi, kəsəruh-pəniən nati tərəh kəti e təmah rəueiu mətəuarus nian iətəm Kristo otuva min lan. ¹¹ Pəh rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan nəuviriən mine nəhruahruən iətəm Iesu Kristo tatol e nəmiəgəhiən rəhatəmah, o nəni-viviən mine nəfəriən nərgi Uhgın.

Nian Pol əpəha e kaləpus, nətəmimi kəmotətəu nanusian təuvir

¹² İəu min nəuvein, iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə nati əpnəpin nahməiən u kəmol lak, mətəu təmasiru pik o nəni pətigəmiən nanusian təuvir kəm nətəmimi tepət, ¹³ mətəu-inu tol lanəha, soldiə min iətəm kəutol kat o nimə rəha Sisə, mine nətəmi pisin pisin min tepət, kinotəhrun rəkis məmə iəu iətatig e kaləpus mətəu iəu ioluək rəha Kristo. ¹⁴ Kəni rəhak natigian e kaləpus təmol məmə iəkəfaki min iuəkir ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik təhmin min e İərməni g, kəni matol nətəligiən rəhalah təskasik o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgın məsotəginian.

¹⁵ Ni pəhriənliən, nəuvein kəmotəni pətigəm nanusian təuvir rəha Kristo mətəu-inu kəutetət iəu kəni motolkeikei məmə okotepət lak. Mətəu nəuvein kəutəni pətigəm əmə nanusian təuvir rəha Kristo e nətəligiən əhruahru. ¹⁶ Nətəmi min u nətəligiən rəhalah təhruahru

* : Nanihlua, İanihlua – Afın-to e tiksinari. 1:6 1Kor 1:8 1:13 Uək 28:30

amā, ilah kēutāni pētīgām nanusian tēuvir mētāu-inu kotalkeikei iāu, kēni motāhrun mēmā Uhgīn tēmālū=pān iāu ikīnu e kalāpus mēmā iatāhtul pētīgām o nanusian tēuvir mēmā in nīpēhrīānīān. ¹⁷ Mētāu nāuvein iētām kautetet iāu, kēsotāni pētīgāmīān Kristo e nīkilah pēhrīān, mētāu kaulot amā mētāu-inu kotalkeikei mēmā okāfāri aru ilah, kēni nīkilah tāhti mēmā okotol nārahīān kām iāu rāueiu, nīān iētātīg e kalāpus. ¹⁸ Mētāu nātī āha, in nātī āpnāpīn amā. Nāmā kaulot e nīkilah pēhrīān uā kēpā, mētāu nātī asolī mēmā kēutāni pētīgām nanusian tēuvir rāha Kristo, kēni inu tatol nīkīk tētāgīān.

¹⁹ Pēhrīān, kēni nīkīk otāgīān mīn mētāu iākēhrun mēmā e nēua nēfākīān rāhatāmāh, mīne nasīruīān rāha Narmin rāha Iesu Kristo, in otāmīāgēh iāu e nērahīān u, ²⁰ tēhmen amā mēmā iākēhrun vīvī kēni matēlāhu=pān rāhak nētāligīān mēmā Uhgīn otēsēgēhānīān mēmā oīākol nātī kēti iētām otol aulīs iāu e nāhmtī Uhgīn, kēni iākēhrun mē iāu oīāsēgīānīān o nēni pētīgāmīān nanusian tēuvir rāha Kristo. Mētāu rāueiu mīne nīān mīn rēfīn, nīkīk tēskāsīk mēmā, nēmā iātāmīāgēh uā iākīmīs, mētāu iātīsīāi Kristo e nēmīāgēhīān rāhak.

²¹ Tol lanāha mētāu-inu nēmīāgēhīān rāhak in Kristo amā, kēni nēmā iākīmīs, in nātī tēuvir tapīrākīs. ²² Okēmā iātāmīāgēh āhanāh, in tēuvir o nolīān uēk nēuветīn mīn rāha Uhgīn e nāhue nītāni. ?Kēni iākītāpīn iētām pēhrūvān? !Iākēruuru! ²³ Rāueiu āha suaru keiu kētūsmāhli aupān lak, mētāu iākolkeikei ilāu pēti. Iākolkeikei pīk mēmā iākēpēh nātīgīān u ikīnu muvān meruh Kristo iētām in tēuvir āgīn māpīrākīs nātīgīān u ikīnu. ²⁴ Kēni iākafu mēmā iākēkeikei matāmīāgēh e nāhue nītāni u o nasīruīān e tēmāh. ²⁵ Kēni mētāu-inu iākēhrun mēmā inu in nīpēhrīānīān, kēni iākēhrun mēmā oīākēmīāgēh o nasīruīān e tēmāh mēmā nēhatētānīān rāhatāmāh oteviā, kēni onēkotāgīān e nēhatētānīān rāhatāmāh. ²⁶ Kēni e nolīān āha, nīān iākūva mīn meruh iētāmāh, nīkītāmāh otāgīān nēkotāni-vīvī Kristo Iesu, mētāu-inu iāu iēmītālig=pā mīn o tēmāh.

Nēhtulīān āskāsīk

²⁷ Kēni nātī asolī, iētām onēkotākeikei motol mēmā nolīān mīn rēfīn e nēmīāgēhīān rāhatāmāh okotēfān nīsīānīān kām nanusian tēuvir rāha Iesu Kristo. Kēni nātī āpnāpīn nēmā iākūvnā uā iēsuvnānīān, pēh oīākētāu mēmā nēutālkut āskāsīk e nētāligīān kētīāh amā, kēni mēmā iētāmāh rēfīn, iētāmāh nēutālkut e nētāligīān kētīāh amā o nēhtul āskāsīkīān o nanusian tēuvir, ²⁸ kēni mēmā nēsotāgīānīān e rāhatāmāh mīn tīkīmīr. Inu nāmētānīān pēhrīān kēti o lah mēmā Uhgīn otārēkīn ilah, mētāu in otosmīāgēh iētāmāh. Uhgīn otol natīmīnātī mīn āha rēfīn. ²⁹ Otol lanāha mētāu-inu in tēmēgēhān mēmā onēkotāhatētā e Kristo, kēni nātī kēti mīn, mēmā onēkotos mīn nāhmēān ohnī. ³⁰ Kītah rēfīn, nērahīān āhmen amā tatos itāh, iētām iētāmāh nāmoteruh e rāhak nēmīāgēhīān aupān, kēni rāueiu nēutētāu mēmā iētātīg āhanāh lan.

2

Kotākeikei māutohtāupān suaru rāha Iesu Kristo

¹ ?Nīkītāmāh tēskāsīk e Kristo mētāu-inu nautol kētīāh iētāmāh mīn, uā kēpā? !Īuāh! ? Nēutētāu tēuvir e nolkeikeiān rāhan, uā kēpā? !Īuāh! ?Māutaūlīm iētāmāh Narmin Rāha Uhgīn, uā kēpā? !Īuāh! ?Mautol tēuvir kām tēmāh mīn kēni māutasākēhrūn pīk iētāmāh mīn, uā kēpā? !Īuāh! ² Tēuvir, pēh nētāligīān rāhatāmāh tuva matol kētīāh; kēni motolkeikei iētāmāh mīn; kēni mautol pēti uēk e nētāligīān kētīāh mīne nīkīn tēuvir. Konu, nēmā nautol natīmīnātī mīn āha, in otol nīkīk tagīān pīk āgīn. ³ E nolīān kētīāh amā, sotolīān nātī mēmā iētāmāh nēkotāuvir motapīrākīs iētāmāh mīn nāuvein, kēni sotolīān nātī kēti mēmā nēkotāfāri aru iētāmāh lan. Mētāu otosīāhu aru iētāmāh, kēni otātālig pīk e tēmāh mīn nāuvein tapīrākīs iētāmāh amā. ⁴ Kēni otasīru e tēmāh mīn e nēmīāgēhīān rāhatāmāh. Tēsāuvīrīān mēmā suāh kēti tātēh aru amā rāhan nēmīāgēhīān.

⁵ Rāhatāmāh nētāligīān otākeikei māhmen e nētāligīān rāha Kristo Iesu iētāmāh tol lanu lan: ⁶ Kristo in tēhmen amā e Uhgīn

mētāu in tēmāskūlīān mēmā in otāskālim nēpātīān rāha Uhgīn,

⁷ mētāu tēmāpāh rāhan nēpātīān, kēni tāmūva māhmen e iolūāk amā kēti, kēni tēmāir e nāhue nīftāni muva iētāmīmi amā kēti.

⁸ Kēni nīān in iētāmī kēti, nīpētīn tēhmen amā e tah, in tēmōsīāhu aru in, mol nēuīa Tatā Uhgīn e natīmīnātī rēfīn muva mētāuarus mīmīs. Kēni kāmōl aulīs in e nīmīsīān e nīgī kāmōluau.

⁹ Mētāu-inu tēmōl lanāha, Uhgīn tēmāfāri āgīn in, kēni mēfān nērgīn kām in iētām tapīrākīs nērgīn mīn rēfīn,

¹⁰ māmə e nərgi Iesu, natimnati rəfin iətəm kəutəmiəgəh ikin min rəfin e neai, mine nəhue niftəni, mine niki niftəni ləhtəni u ikin nətəmi kəmoħmīs ikin, okotasiəulīn motəfən nisiaian kəm in,

¹¹ kəni ilah rəfin okotəni pətīgəm māmə Iesu Kristo in Iərməniġ. Kəni nolīən əha tətəfən nisiaian kəm Tatə Uħġin.

Itamah nəkotəhmen e nəhagəhagiən

¹² Rəhak nətəmiimi min iətəm iəkolkeikei pik, nian kitah kəməutan, itamah nəmautol nəuiak nian min rəfin. Kəni rəueiu, mətəu-inu iətətiġ isəu o təmah, itamah aru nəkotəkeikei məutalkut pik təhmin māmə nəkotol nəuiak e natimnati min u: mətəu-inu nīnotəhrun rəkis nolīən əha rəha Kristo, otalkut əskasik o nītəu-pənīən suaru rəha nosmiəgəhīən. Otītəu=pən suaru əha e nəħmti Uħġin motərəmrumin motəgin. ¹³ Kəni otītəu=pən suaru əha mətəu Uħġin tatol uək e nəmiəgəhīən rəhatəmah māmə onəkotolkeikei māmə nəkotol nəuian, kəni tətəfīnə nəsanəniən kəm təmah māmə onəkotol pəhriən nəuian.

¹⁴ E natimnati rəfin iətəm nautol, sotəgahti-əghatiən ohni, kəni məsotorgəhuiən itamah min ohni ¹⁵ māmə nəmiəgəhīən rəhatəmah otəhruahru vivi, kəni kəseh-pənīən nərahīən kəti lan, kəni itamah nənəti Uħġin nətəm nolīən ekəu-ekəu tikə e təmah, nian nəutətiġ e nəlugi nətəm kotəkəu-ekəu, iapīnəpu min. Kəni itamah nəkotagəhag təhmen e məhau min e nəhue niftəni, ¹⁶ nəutaskalim vivi nəghatiən e nəmiəgəhīən. Kəni otol natimnati ərəfin māmə nian Kristo tuva min, kəni iəkəfəri o təmah kəni oiəkəhrun māmə iəsaiu əpnəpīniən, nəhgik təsikəian o nati əpnəpīn əmə. ¹⁷ Nolīən rəhatəmah rəha nəhatətəian e Uħġin təhmen e sakrifais* kəti kəm Uħġin. Nəmə iəkimis, kəni muva məhmen e sakrifais e wain iətəm kətiuvi=pən ilau sakrifais rəhatəmah. Mətəu nati əpnəpīn əmə, nīkik tagiən əmə kitah min itamah. ¹⁸ Kəni e nolīən kətiəh əmə, nīkitamah təkeikei magiən kitah min itamah.

Timoti mine Epafrotaetas

¹⁹ Nəmə Iərməniġ Iesu tegəhan, iəkolkeikei māmə iəkahli=pīnə Timoti tuvə meruh itamah māmə nian iəkətəu nanusiən e təmah, iəu min, nīkik otagiən. ²⁰ Suah kəti tikə min u ikinu rəhan nətəliġiən təhmen e rəha Timoti, iətəm nīkin təhti pik itamah. ²¹ Nətəmi pisin pisin kəutətəliġ aru e uək min rəhalah, məsotətəliġiən e uək rəha Iesu Kristo.

²² Mətəu itamah nəkotəhrun māmə nian rəfin Timoti tatol əhro uək rəha Uħġin lanu, kəni rəhan uək in təuvir, kəni təhmen e suəkəku tatol uək ilau rəhan tata, in təmasiru lak e uək rəha nanusiən təuvir. ²³ Mətəu-inu o nati əha, nīkik tətəhti māmə nian oiəkəhrun māmə rəhak natigīən otəhro lanu, oiəkahli=pīnə uəhai əmə tuvən meh itamah, ²⁴ kəni iətəhatətə e Iərməniġ māmə otəsəvəhīən iəu min iəkuvnə meh itamah.

²⁵ Mətəu nīkik təhti māmə oiəkəkeikei mahli=pīnə Epafrotaetas titəliġ=pīnə meh itamah. In piak iətəm iətiəuva kətiəh matuol uək kətiəh, kəni mətuəluagin e nəluaginīən kətiəh rəha Uħġin. Aupən, nəmotəhli=pa e nərgitamah māmə otuva məni pətīgəm kəm iəu nanusiən rəhatəmah, kəni māmə otasiru lak. ²⁶ Mətəu rəueiu, in tolkeikei pik māmə otəh rəfin itamah, kəni mətətəu tərəh pik mətəu-inu itamah nīnotətəu rəkis māmə in tatimis.† ²⁷ Pəhriən, in təmatimis pik, iuəkir əmə timis. Mətəu Uħġin təmasək əhruin pik in. Kəni məsək əhruin min iəu, nian təmol vivi in e nīmisiən rəhan. Mətəu nəmə təmimis pəhriən, otol nīkik titətiġ pik. ²⁸ Mətəu-inu Uħġin təmol vivi in, kəni nīkik tagiən pik o nəhli-pīnīən māmə nīkitəmah otagiən nian onəkoteruh, kəni māmə iəu iəkəlu lan nīkik təsəhti minīən nīmisiən əha təmos. ²⁹ Nīkitəmah otəkeikei magiən māmə onəkoteruh min, təhmen māmə in piatəmah kəti e Iərməniġ. Kəni otəfən nisiaian kəm nətəmi kotəhmen əmə lan, ³⁰ mətəu-inu iuəkir in timis o uək rəha Kristo, məsəginīən o rəhan nəmiəgəhīən e nian əskasik min māmə in otasiru lak nian rəhatəmah suaru tikə o nasiruian.

3

Suaru pəhriən o nosiən nolīən əhruahru

¹ Rəhak min nətəmiimi iətəm iəkolkeikei pik, pəh iəkəni nīpilga nəghatiən nəuəvətīn min. Otagiən o Iərməniġ. Kəni iəkətəi min əmə nəghatiən kətiəh iətəm iəmətəi kəm təmah aupən, mətəu səniəmə in nati tiəkis ohniəu, kəni in otasiru e təmah mahtipəsīġ e təmah o nəghatiən eiəu min.

² Rəueiu, iətəni kəm təmah māmə, !Nəutətəu itamah o nətəmi u kəutəni māmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti māmə in otəhruahru e nəħmti Uħġin! !Nətəliġiən rəhalah tərəh! !Ilah

2:10 Rom 14:11 **2:11** Rom 10:9 **2:16** Dan 12:3; Fil 1:10; 1Təs 2:19 * **2:17** Nian tepət nətəm Isrel kotoh nati miəgəh min məutuvan e nigəm əpəha e Nīmə Rəha Uħġin māmə okotəfaki. Nian nəuvein kətiuvi=pən wain o nəhu e nati miəgəh iətəm nigəm tatus təhmen e nəfəniən kəm Uħġin. **2:18** Fil 3:1; 4:4 **2:21** 2Tim 4:10 **2:25** Fil 4:18

† **2:26** Mata Epafrotaetas mətəu tərəh mətəu-inu təsolkeikeian māmə nīkilah otahmə ohni o rəhan nīmisiən.

kautuh mauterækin amæ noman! !Ilah kotæhmen e kuri arpin min!* ³ Mætæu kitah u nenæti Uhgîn pæhræn min iætêm in tæmætei rækis nolian tarah min e nikitah, kænî Narmîn Ræha Uhgîn tatol mæmæ kitah kotæhrun næfakian kæn Uhgîn e ræhatah næmiægæhian. Kænî kitah okotæfæri pik itah o Kristo Iesu kænî moutaræria amæ lan, mætæu saniamæ in nati kæti iætêm kitah aru kæmotol e nipætïtah o nosmiægæhian itah. ⁴ Mætæu aupæn, ræhak natimnati lanæha iætêm iæmætaræria lan o nosmiægæhian iæu, nætêm Isrel kæmotakïl mæmæ ilah kotæuvir agin.

Kænî næmæ suah kæti nïkin tæhti mæmæ tæhrun narærisian amæ e natimnati tol lanæha, mætæu ræhak natimnati kotol lanæha tapirækis agin. ⁵ Tipik min ilah nætêm Isrel æhruahru, kænî iæmsipæn e næuanilæuis ræha Benjæmin. Nian iæmos nian eit æhruahru, kænî kæhgi=pæn iæu.† Næmæ kætænî nætêm Isrel æhruahru, mæ iæu kæti u! Aupæn, iæu Faræsi kæti, kænî iæmatitæu=pæn vivi Lou. ⁶ Iæmolkeikei pik mæmæ næfakian kæn Uhgîn in tæhruahru agin, tol lanæha, iæmol nærahian kæn nætêm kætæhatætæ e Iesu. Mætæu-inu e ræhak nætelligian, ilah kæmotol næfakian kæn Uhgîn tamïkmi:k.‡ Kæmæseh=païen nati tarah kæti mine e næmiægæhian ræhak mætæu-inu iæmitæu=pæn ræfin lou min ræha nati Isrel.

⁷ Mætæu natimnati min ræfin æha iætêm iæmætaræria e lah aupæn, kænî nïkik tæhti ilah kotæuvir pik agin, mætæu ræueiu æha iæteruh mæmæ ilah nati æpnæpin amæ mætæu-inu inæhrun nati iætêm Kristo tæmol. ⁸ Mætæu tæsolian naunun æha ikîn æha. Kænî ræueiu iætækil mæmæ natimnati ræfin agin, ilah nati æpnæpin amæ mætæu-inu iæteruh nati kæti iætêm in tæuvir pik agin, mæmæ iækæhrun Kristo Iesu, Iærmænig ræhak. Iæmæpæh ræfin ilah o Iesu. Iætækil ilah tæhmen e nïmænærik mæmæ iækæhrun vivi Kristo, ⁹ kænî mæmæ iækuol kætïah itimlau min. Kænî næmæ iæu aru iætælkut mæmæ iækitæu=pæn Lou, kænî Uhgîn tæseruhian iæu mæmæ iækæhruahru. Mætæu næmæ iætæhatætæ amæ e Kristo, kænî in tæteruh iæu mæmæ iækæhruahru. Uhgîn tatol amæ iæu iætæmi æhruahru e næhatætian ræhak.

¹⁰ Iækolkeikei mæmæ iækæhrun tæhmin min Kristo, mine næsanænian iætêm Uhgîn tæmol in tæmiægæh min e nïmisian. Kænî iækolkeikei mæmæ iækuva iæuækir ohni nian iækætæu næhmæian tæhmen e næhmæian iætêm in tæmætæu. Kænî iækolkeikei mæmæ iækuva mæhmen lan e nïmisian ræhan, ¹¹ kænî e suaru æha, iækæhrun nælæhu-pænian æskasik ræhak nætelligian lan mæmæ, iæu min, Uhgîn otol iækæmiægæh min.

Pol tæmallkut æskasik mæmæ in otæhrun tæhmin Kristo

¹² Iæsanian mæmæ inos rækis natimnati min æha, kænî mæmæ e næmiægæhian ræhak æha ræueiu, iæu iækæhruahru vivi. Kæpæ. Mætæu iæmitæu mætælkut pik mæmæ iækos mæskælim natimnati min æha ræhak, mætæu-inu Kristo Iesu tæmitæu iæu kænî mæskælim tiækis. Mol iæu ræhan, mæmæ iækos natimnati min æha. ¹³ Piak min, iæsanian mæmæ inos rækis natimnati min æha. Kæpæ. Mætæu iæu iækæhmen e suah kæti tætaïu e naiïuan kæti, kænî nati kætïah amæ iætêm iætælkut ohni, mæmæ iækalu e natimnati e næmtahk, mætælkut pik matos næmnæhægian o nati iætêm tætamæhli aupæn lak, ¹⁴ kænî tæhmen e suah kæti iætêm tætaïu mæmæ otæupæn mos nætæouïæn, kænî iæu iætaïu o nosian næua nalkutian ræhak. Kænî næua nalkutian æha in næmiægæhian vi e Kristo Iesu iætêm Uhgîn tæmauin lak mæmæ iækos.

¹⁵ Næmiægæhian ræhak mætæu-inu iæmætaræria lan o nosmiægæhian iæu, nætêm Isrel kæmotakïl mæmæ ilah kotæuvir agin. ¹⁶ Mætæu nati agin ko mæmæ kotæhtæu=pæn suaru iætêm kinotæhrun rækis.

¹⁷ Piak min, æhuva kætïah mæutohtæu=pæn nimeï næhllkæk, iætêm iæu inol rækis nækoteruh, kænî moteruh mætig nætêm kæutohtæu=pæn nimeï næhllkitimah. ¹⁸ Otitæu=pæn nimeï næhllkitimah mætæu-inu inænï=pinæ rækis kæn tæmah nian tæpæt, kænî ræueiu næhu næhmtæk tætaïu ohni mæmæ, nætæmimï tæpæt ræhalah naliuækian tætagetun mæmæ ilah tikimï min ræha nanusian tæuvir ræha Kristo mæmæ in tæmimis e nigï kæmæluau. ¹⁹ Uhgîn otærkîn ilah. Kæutætæg pik amæ e natimnati min tarah u nïkilah tolkeikei. Kænî natimnati min æha, in uhgîn ræhalah, kænî mæutæfæri ilah o nolian natimnati iætæmi tol naulisian, kænî motæfæri ilah o natimnati ræha næhue niftæni.

²⁰ Mætæu kitah nætæmi ræha negæu e neai, kætæhtæhmin Iosmiægæh iætêm otsipæn e negæu e neai, u Iærmænig Iesu Kristo. ²¹ Kænî in otæuhlin nipætïtah æpæou ræha næhue niftæni u, kænî

* **3:2** Nætæmimï næuvein ræha Isrel kæmæutægætun nïmæfaki mæmæ okækeikei kæhgi=pæn suah kæti, kænî in tækeikei mitæu=pæn Lou ræha nætêm Isrel mæmæ in otæhruahru e næhmti Uhgîn. Mætæu Pol tæsolkeikeian ilah mætæu ilah kæuteiuæ mæutærkîn næhatætian ræha nïmæfaki. Nætæmi min æha kotæhmen e kuri arpin min u kautol nærahian. **3:3** Rom 2:29 **3:4** Uæk 22:3 † **3:5** Lou ræha nætêm Isrel tætaïni mæmæ nian iæpæou Iærmæn tinos nian eit æhruahru, kænî okækeikei kæhgi=pæn in. **3:5** Luk 1:59; Uæk 23:6; 2Kor 11:22 ‡ **3:6** Aupæn Pol nïkin tæhti mæmæ Iesu Kristo in iæiuæ kæti, kænî tol lanæha, Pol tæmol nærahian kæn nïmæfaki. Afïn-to Uæk 8:3; 22:4; 26:9-11. **3:6** Uæk 8:3 **3:7** Mat 13:44-46 **3:9** Rom 3:21-22 **3:10** Rom 6:3-5; 8:17 **3:12** 1Tim 6:12,19 **3:14** 1Kor 9:24 **3:15** 1Kor 2:6 **3:17** 1Kor 4:16 **3:19** Rom 16:18 **3:20** Efæs 2:6,19

mol tæhmen e ræha Kristo nian tæmæmiægæh e nimisiæn. In otol lanæha e næsanæniæn ræhan iætæm otælæhu=pæn natimnati ræfin e ræhan narmænigiæn.

4

¹ Tol lanæha, ræhak min, otæhtul æskasik lankonu lan e Iærmænig. Iækolkeikei itæmah kæni molkeikei pik mæmæ iækeruh min itæmah. Ræhak min nætæmimi, næmiægæhiæn ræhatæmah iætæm tæhruahru tatol nikik tætagiæn, kæni itæmah næua nalkutiæn ræhak iætæm tæuvir agin.

Pol tæmfæri nætelligiæn ræhalah

² Iuotia mine Sintike, iækæni=pinæ æskasik kæm tælau mæmæ nækuæpæh nolian u mæmæ næsuætelligiæn e tælau min, mætæu-inu Iærmænig ræhatælau pæti.

³ Ðuæh, kæni ik min,* iætæm kilau min ik kæmuol uæk nuvæh rækis, iækolkeikei mæmæ nækasiru e pæta mil u, mætæu-inu iæmol pik uæk itimahal mil lau. Kæmuasiru lak mætæuæni pæhgiæn nanusiæn tæuvir ræha Iesu Kristo, itimah Klemæn mine piak min næuvein min iætæm kæmotasiru e uæk. Uhgîn tæmætei nærgilah e nauæuæ ræha næmiægæhiæn.

⁴ Otagiæn o Iærmænig nian ræfin. !Kæni iækæni min, otagiæn! ⁵ Otol kæm nætæmimi mæmæ okoteruh mæmæ itamah nætæmi ræhatæmah nætelligiæn timætig. Kæni mæsotaluæin mæmæ otæsuæhiæn Iærmænig titælig=pæ min. ⁶ Nikitæmah tæsæhti pikian natimnati min, nati ænnapin in nati asoli uæ nati ækæku æmæ, mætæu e natimnati min ræfin, otæfaki=pæn æmæ kæm Uhgîn o nati itamah nækotalkeikei. Kæni nian nækotæfaki motætapuæh ohni, motæni kæm in mæmæ nikitæmah tagiæn o ræhan næuviriæn. ⁷ Kæni Uhgîn otæfinæ kæm tæmah næmælinuæin iætæm iæhgîn pik tapirækis næhrunian ræfin ræha nætæmimi. Kæni næmælinuæin æha otarmænig vivi e nikitæmah mine nætelligiæn ræhatæmah mætæu-inu næutæhatæta e Kristo Iesu.

⁸ Kæni ræueiu piak min, otætælig e natimnati min iætæm tol niæhræniæn, iætæm tætaskælim nisiæin, iætæm tæhruahru, iætæm nolian tærah tikæ lan, iætæm kitah kotalkeikei, iætæm nærgilah kotæuvir, iætæm kotæuvir pik, iætæm nætæmimi kætæni-vivi. Otætælig e natimnati min æha. ⁹ Otol nati nak iætæm iæmægætun itæmah lan, iætæm næmotos e næmiægæhiæn ræhatæmah, kæni otol min nati nak iætæm iæu iæmæni, kæni otol nati nak næmotæh=pæ lak. Nian nækotal lanæha, kæni Uhgîn iætæm tætæfinæ næmælinuæin kæm tæmah, otætan itæmah min e nian min ræfin.

Pol nikin tagiæn o nasiruæin ræhalah

¹⁰ Nikik tagiæn iætæni-vivi Iærmænig mætæu-inu nuvæh næuvetin næmæsasiruæin lak, mætæu æha ræueiu nikitæmah tæhti min iæu. Niæhræniæn næmæutætælig pik lak, mætæu suaru tikæ mæmæ nækotasiru lak. ¹¹ Iæsanæin nati u mætæu-inu natimnati iætæm iæu iækolkeikei tikæ ohniæu, kæpæ. Mætæu-inu ræueiu iækæhrun suaru mæmæ nikik tagiæn æmæ nian ræfin, nati ænnapin ræhak natigiæn in tæuvir uæ tærah. ¹² Iækæhrun suaru ræha nægiænian næmæ ræhak natimnati tikæ, uæ næmæ ræhak natimnati tæpæt. Inæhrun rækis suaru oneuæn æha e nian ræfin, næmæ nægæk nauæniæn tæpæt uæ tækæku æmæ, næmæ ræhak nautæ tæpæt uæ tækæku æmæ. ¹³ Mætæu-inu Kristo tætæfa ræhan næsanæniæn kæm iæu, kæni iækæhrun naliuækiæn e næuviriæn uæ nærahæin.

¹⁴ Mætæu itæmah næmotol nolian tæuvir nian næmotasiru lak e nærahæin iætæm iæmatig lan. ¹⁵ Niæhræniæn, itæmah nætæm Filipai niæotæhrun rækis mæmæ nian næmotætæuæin mætæuæ nanusiæn tæuvir e Iesu Kristo, nian iæmiet imatæmah ikin Masetonia, itæmah æmæ u næmotasiru lak e mæni. Nimæfaki kæti min tikæ iætæm tæmæfa natimnati næuvein kæm iæu. ¹⁶ Kæni nian iæmuvæin iuækir æmæ, e taun Tæsalonaike, mætætig æpæha ikin, næmotæhli=pæ min mæni kæm iæu, kæni sæniæmæ mau kætiah æmæ. ¹⁷ Sæniæmæ iætæsal e mæni mæmæ nækotæfa kæm iæu, mætæu iækolkeikei mæmæ Uhgîn oteruh næuviriæn æha kæni mætæu itæmah lan.

¹⁸ Iæmos ræfin mæni iætæm næmotæhli=pæ kæm iæu, kæni in tæhmen mapirækis, mætæu nian Epafrotætas tæmos natimnati min u muva kæm iæu, ræueiu ræhak natimnati ræfin tæpæt. Itæmah næmotæfæn nati kæti kæm Uhgîn tæhmen e sakrifais iætæm næmiævin tæuvir. In tatos æmæ, nikin tætagiæn ohni.

¹⁹ Kæni Uhgîn ræhak in otæfinæ kæm tæmah natimnati ræfin iætæm tæhruahru o næmiægæhiæn ræhatæmah. Kæni ræhan ræfin næfæniæn kætæsipæn e ræhan nautæ tæpæt tæuvir, kæni mæutsipæn e Kristo Iesu.

²⁰ Pæh nætæmimi ræfin okotisiæi Uhgîn Tatæ ræhatah tæuvæn mætæuvæn naunun tikæ. Ðuæh.

Naunun næghatiæn ræha Pol

3:21 1Kor 15:28,42-53 **4:1** 1Tæs 2:19-20 * **4:3** Kæruuru mæmæ iætæmi pæh u. Mæta ioluæk æha kæti ræha Pol, tæhmen e Timoti uæ Sailas uæ Luk uæ suah kæti min. **4:3** Luk 10:20 **4:5** Hip 10:25; Jem 5:8-9 **4:6** Mat 6:25-34; Kol 4:2
4:7 Aes 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 **4:9** Rom 16:20 **4:13** 2Kor 12:10 **4:15** 2Kor 11:9

²¹ Iətəni təuvir kəm təmah rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo Iesu. Piatah min, itimah milah u ikinu kəutəni min təuvir kəm təmah. ²² Nətəmimi min rəfin iətəm kəutəhatətə e Kristo Iesu, kəutəni=pinə təuvir kəm təmah, kəni ilah min əpəha e nimə rəha Sisə kəutəni təuvir pik kəm təmah.

²³ Pəh İərmənig Iesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

Kolosi

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Kolosi Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Kolosi

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Kolosi, taun asoli kəti əpəha nitəni asoli Esia.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Kətəni məmə nəmə təhro Epafra təmətuəuin niməfaki əha Kolosi. Pol təsuvənian meruh niməfaki əha, mətəu nəgətun eiuə nəuvein kəmahuva e niməfaki. Kəutəni məmə okotəkeiki motohtəu=pən suaru nəuvein rəha nətuəkəmiən rəha nauəniən mine nəmnimian, kəni motəfaki kəm nagelo min, məutəni məmə Kristo in səniəmə ilis pik. Kəutəni məmə kautos nəhrunian nəuvein iətəm kəutəhluəig, məutəni məmə nəhrunian mine nolien rəha iətamimi in nati kəti iətəm tətəp pik.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otətei rəkis nəgətunian eiuə min iətəm kəutatig e niməfaki. Molkeiki məmə otəni pətigəm məmə Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin, kəni nəfaki min okəsotarəriə e nəgətunian eiuə min əha, mətəu-inu ilah nati əpnəpin əmə.

Pol təmətuəuin rəhan nəghatiən

¹ İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Uhgın təmitəpin rəkis iəu. İtimlau piatah Timoti iətuətig, ² kəni nikitimlau tətəgiən məmə iəkuəghati kəm təmah e nauəuə u, iətəm iətuətei mətuəhli=pinə kəm təmah nətamimi rəha Uhgın əpəha Kolosi, inu piak min mine nəuvirik min e Kristo iətəm nəutəhatətə əskasik lan. İtimlau iətuəfaki məmə nəuvirik min mine nəməlinuən rəha Uhgın Tatə rəhatah in otəkeiki mətatig o təmah.

Pol təməni-vivi Uhgın o nətəm Kolosi

³ Nian iəkəutəfaki o təmah kəm Uhgın u tatə rəha İərməniğ İesu Kristo, kəni nian rəfin iəutəni tagkiu kəm in o rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah, ⁴ mətəu-inu itimah iəmotətəu məmə rəhatəmah nəhatətəiən təkəsik əhni mine nolkeikeiən rəhatəmah tatuvən o nətamimi nətəm kəutəfaki. ⁵ Nəhatətəiən mine nolkeikeiən rəhatəmah tol lanu lan mətəu iətamək nəkotəhrun vivi e nikitəmah məmə Uhgın otəfinə kəm təmah nati nak iətəm təmol əpənə-pənə lan əpəha ilis e negə e neai. Nəmotətəu rəkis natimnati min əha e nəghatiən pəhriən, inu nanusian təuvir rəha İesu Kristo.

⁶ İkin min rəfin e nəhue nitəni min, nətamimi kəutəni pətigəmiən nanusian təuvir, kəni tətəuə e nəuan məteviə matol vivi nəmiəgəhiən rəha nətamimi tətəp. Tol əmə məmə inu nian itimah nəmotətəu mətəhrun niphriənian əha e nəuvirik rəha Uhgın, kəni tətəviə min mətəuə e rəhatəmah nəmiəgəhiən. ⁷ İnu suah u Epafra, tinəni rəkis nəghatiən u kəm təmah. In iətamimi təuvir kəti iətəm in slef kəti rəha Kristo itimlau min iətəm tatos rəhatimlau nəghatiən. In iətamimi kəti tətəhtul əskasik o nolien uək rəha Kristo, kəni mətasiru e təmah. ⁸ In təməni kəm timlau nolkeikeiən rəhatəmah iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfinə kəm təmah, kəni nautolkeiki nətamimi lan.

⁹ Tol lanu, nian itimah iəmotətəu nanusian əha, kəni iəutəfaki e nian rəfin o təmah. İəutəpuəh o Uhgın məmə in otətəlmın itəmah e rəhan nətəligiən mine neinatigian pəh nəkotəhrun vivi rəfin nəuiən.

¹⁰ İəutəfaki lanu məmə naliuəkian rəhatəmah otəfən nisaiən kəm Uhgın pəh tol nikin tətəgiən əhni, kəni məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan iətəm təuvir o uək rəfin rəha Uhgın iətəm nautol. Pəh Uhgın otasiru e təmah məmə nəkotəhrun vivi in.

¹¹ İəutəfaki məmə nəsanəniən asoli rəha Uhgın otol itimah nəkotəsənə e nian nərahian otuva. Pəh onəutəhtul əskasik kəni nətəligiən rəhatəmah tətəməh, kəni nagəniən tətətig e təmah, ¹² kəni nəkotəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm təmol. In təmol itəmah nəkotəhruahru, məmə nəkotəhrun nosiən nautə rəha Uhgın iətəm otəpanuva. Onəkotəs rəhatəmah nautə təhmen e nətamimi rəfin iətəm kəutəfaki mətəliuək e nəhəgəhəgiən rəha Uhgın.

¹³ Kəni Uhgın təmol lanəha nian in təmos rəkis itah e narməniğiən rəha nəpinəpuian, minol itah kinəhuvə e narməniğiən rəha Nətin iətəm in tolkeiki pik. ¹⁴ Nətin təmos nimeitəh, mos nəlpiniən rəhatah, kəni mitis itah e nəlpiniən rəha təfəgə, inəha təməfəl itah e təfəgə tərəh min rəhatah.

Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin

1:4 Efəs 1:15-16

1:6 Efəs 1:13; 1Pitə 1:4

1:8 Kol 4:12; Flm 23

1:9 Efəs 1:16-17

1:11 Efəs 1:19; 3:16

1:13 Luk 22:53; Efəs 2:2

1:14 Efəs 1:7

¹⁵ Nəti Uhgın iətəm nətəmimi kəmoteruh, in təhmen=pən əmə e rəhan tatə iətəm nətəmimi kəsotehian.

Aupən aupən agin, nian niftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətarmənig e natimnati min rəfin u. ¹⁶ In ilis mətəu-inu in təmol natimnati min rəfin e nəhue niftəni u, mine neai, natimnati iətəm kateh ilah uə kəsehian ilah, u nagelo min, mine iərmis min, mine narmin tərəh min, mine iərmənig min rəfin. Kəni in təmol natimnati min rəfin u məmə rəhan.

¹⁷ Kəni in təmaupən matig rəkis e natimnati min rəfin. Kəni natimnati min rəfin kəutatig mətəu-inu nəsanənian rəhan tətəskəlim ilah.

¹⁸ Kəni in əmə tətəhtul aupən o niməfaki, kəni niməfaki in tatol uək təhmen=pən e nıpətın, kəni in rəhn-kapə.

Kəni in nəukəti niməfaki, inəha in iətəmi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nimisian. Tol lanəha, in ilis e natimnati min rəfin.

¹⁹ Uhgın nikin tagiən məmə e nətəligiən rəhan, nəmiəgəhiən mine nəsanənian rəfin rəhan tətətig əmə e Kristo, kəni tol lanəha Kristo in ilis e natimnati min rəfin.

²⁰ Kəni e Kristo, Uhgın təmələhu nəməlinuiən nian nira Kristo təmaui e nigı kəməluau, kəni nətəmimi, mine nati miəgəh min, mine nagelo min, mine iərmis min, mine natimnati min rəfin kəməhuva motuhapumin ilah min e Narmənigiən Rəha Uhgın.

E Kristo əmə Uhgın təmol natimnati min əha.

²¹ Aupən ikin, itəmah nəmutan isəu o Uhgın, kəni itəmah tikimır min rəhan e nətəligiən rəhatəmah, kəni nəmautol təfəgə tərəh. ²² Mətəu rəueiu əha, Uhgın təmol məmə itəmah nəməhuva motol kətiəh e təmah min e nimisian rəha Kristo u nıpətın təməhkul e nigı kəməluau. Uhgın təmol lanəha məmə otos itəmah nəkəhuva iəkır ohni, kəni məutəhruahru e nəhltin, kəni rəhatəmah nolien tərəh min tikə, kəni Uhgın otəsəruhiən nıpəgnəmtin tərəh kəti e təmah mətəu nəkotəpiə. ²³ Natimnati min u tol lanəha nəmə itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəiən e İesu. Nəmotətəu nanusiən təuvir iətəm tətəgətun natimnati iətəm Uhgın otol kəm təmah əpəha e negəu e neai, kəni rəhatəmah nətəligiən otəkeikei mətəhtul əskasik e natimnati min əha. Nanusiən təuvir u, iətəm nəmautətəu rəkis, kəmənətanus pətigəm ikin min e nıtəni min, kəni iəu Pol, Uhgın təmauin lak məmə iətəni pətigəm nanusiən təuvir əha.

Pol tatol uək rəha niməfaki

²⁴ Nikik tagiən məmə iəkətəu nahməiən e nıpətik o rəhatəmah nəhatətəiən. Kristo təmətəu nahməiən e nıpətın məmə niməfaki otair. Kəni e suaru kətiəh əmə, iəu min iətətəu nahməiən e nıpətik o nıpəti Kristo, u inu in niməfaki, məmə oteviə məskasik. Kəni tol lanu, uək iətəm İesu təmətuəuin, iəkolkeikei məmə iəkəsiru e uək rəha İesu o niməfaki, kəni mətətuəu nəməhiən ohni. ²⁵ Uhgın əmə təmləfəri iəu məmə iəkol uək e niməfaki rəhan. Rəueiu əha, iəkəhrun nasiruiən e təmah e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən e nəhlmək. Rəhak uək məmə iətəni pətigəm nəghatiən min rəfin rəha Uhgın pəh nəkotəhrun vivi, ²⁶ nəghatiən əha in nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgın iətəm təmətəhluəig o nətəmimi rəfin aupən ikin, mətəu rəueiu əha Uhgın tinitis nıpətın kəm rəhan min nətəmimi.

²⁷ Kəni Uhgın nikin tagiən əmə məmə otəni pətigəm natimnati təuvir min rəha İesu kəm təmah, nətəm Nanihluə* min u kəsəniə məmə itəmah nətəm İsrəl, məmə onəkotəhrun min. Nəlpəkəuiən oneuən iətəm təuvir rəha Uhgın, tol lanəha, Kristo təmos nikitəmah, kəni nəkotəhrun motəhatətə lan məmə onəkotos rəhan nəuviriən iətəm təuvir agin u əpəha e negəu e neai.

²⁸ Kəni itəmah iəutəni pətigəm Kristo kəm nətəmimi rəfin. Kəni iəutəni əskasik məutəhgi-pəri nikiləh lan, kəni məutəgətun ilah e neinatigiən təuvir, məmə ilah kəhuva nəfaki min iətəm kəutəhtul əskasik e rəhaləh nəhatətəiən e Kristo. ²⁹ İatol uək əskasik o nati əha, kəni nian rəfin iatol uək əskasik pik e nəsanənian əsoli rəha Kristo iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhak.

2

Nəkotəkeikei mətəhatətə əskasik e İesu

¹ İəkolkeikei məmə nəkotəhrun məmə iəu iatol uək əskasik agin o təmah nətəm Kolosi, mine nətəm Laotisə, mine nəuvein min nətəm kəutəfaki mətəu iəsehian ilah. ² İatol uək lanu o nəfəriən nətəligiən rəhatəmah rəfin, kəni məmə nikitəmah rəfin otəsənən. İəkolkeikei

1:15 Jon 1:18; 2Kor 4:4 1:17 Jon 1:1; 8:58 1:18 Uək 26:23; Efəs 1:22-23; Nəh 1:5 1:19 Kol 2:9 1:20 Efəs

1:10 1:21 Rom 5:10; Efəs 2:12 1:22 Rom 5:10; Efəs 5:27 1:26 Rom 16:25-26; Efəs 3:2-9 * 1:27 Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. 1:29 Efəs 3:7,20; Fil 4:13

məmә itamah onəkotolkeikei itamah min, kəni tol lanəha, onəkəhuva kətiah e nətəligiən mine nikin. İatol uək o təmah məmә onəkotəhrun vivi mətəhrun rəfin nəghatiən pəhriən rəha Uhgın iətəm aupən təmətəhluag matəu rəueiu tınietigəm=pa. Kəni nəlpəkəuian oneuən əha, in Kristo, ³ iətəm Uhgın təmoriarun neinatigiən mine nəhrunian təuvir min rəfin rəhan tətətig lan.

⁴ İau iətəghati lanu kəm təmah o nasisigiən e nəghatiən eiua min rəha nətəmimi iətəm tətəhian o niuvi rəksian rəhatəmah nətəligiən. ⁵ Tol mə iətətig pau isəu o təmah, matəu nikiik təhti pik itamah. Kəni nikiik tagiən pik matəu-inu iəmətəu məmә rəhatəmah nətəligiən kətiah əmə, kəni itamah nəutəhatətə əskasik əmə e Kristo.

Rəhatəmah nəmiəgəhian otəkeikei matətig əmə e Kristo.

⁶ Mətəu inko itamah nəmotos Kristo İesu məmә in İərməniğ rəhatəmah, kəni onəkotəkeikei məutohtəu=pən əskasik in. ⁷ Otəskəlīm Kristo tiəkis təhmen e noki nigı tətəuiauı mələs niftəni, kəni pəh rəhatəmah nəmiəgəhian tevıə məskasik lan. Pəh rəhatəmah nəhatətəiən otəkeikei mevıə mətəskasik e nian rəfin, nəhatətəiən inu kəməgətun itamah lan aupən. Kəni nian rəfin otəkeikei məutəni kəm Uhgın məmә nikitəmah təməri məriauah e nəgiənian o natimnati iətəm təmol o təmah.

⁸ Otətəu vivi itamah məmә nətəmimi kəsotəskəlīmian kəni məsotıuvi minian itamah e nəgətunıən eiua min rəhalah. Nəgətun eiua min əha tətıtəu=pən nətəligiən rəha nətəmimi əmə mine nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. Nəghatiən min əha tatsipən e nətəligiən əuas min rəha nətəmimi, matəu kəsotsipənian e Kristo.

⁹ Kəni Kristo in Uhgın. Kəni in təmuva mos nıpəti iətəmimi təhmen e tah, kəni natimnati rəfin rəha Uhgın tətətig lan. ¹⁰ Kəni nian nəmotəhatətə e Kristo, kəni Uhgın in təməfən natimnati rəfin rəha nəuviriən kəm təmah. Kəni Kristo tətərməniğ e nətəmimi mine natimnati rəfin u kəutərməniğ e nəhue niftəni mine neai. ¹¹ Kəni nati kəti min e Kristo. Nian itamah nəmotəhatətə lan, kəni in təməhgi=pən itamah. Mətəu səniəmә nəhgi-pənian rəha nıpətın u nətəmimi kəutol, matəu nəhgi-pənian rəha nikitəmah iətəm İesu təmol. In təmətei rəkis nətəligiən mine nolian tərəh min e rəhatəmah nəmiəgəhian. ¹² Kəni e nian kəməueiu itamah e nəhu, in nəmtətıən kəti məmә nəmiəgəhian aupən rəha təfagə tərəh rəhatəmah kəutohmis kəni kətıtənı ilah İesu. Kəni Uhgın təməmiəgəh min itamah e nəmiəgəhian vi min itamah İesu, matəu-inu nəməutəhatətə e nəsanəniən əsoli rəha Uhgın iətəm təmol İesu təmiəgəh min e nimisiən.

¹³ Aupən ikin, nian Uhgın təməsətei rəkis əhanəhian nolian tərəh min e nikitəmah, kəni e nəhmtın, təhmen məmә itamah nəmohmis rəkis e nolian tərəh min əha.* Mətəu nian nəməhuva motol kətiah itamah İesu, kəni Uhgın təməsmiəgəh min itamah min. Uhgın təməfəl rəkis nolian tərəh min rəhatah malı lan. ¹⁴ Nian kitah kəməutol nolian tərəh, kəni kəməutəhti Lou rəha Mosis iətəm tətəni məmә okohmis o nolian tərəh min əha, kəni tətətu=pa nıpəgnəmti nəghatiən min kəm tah. Mətəu Uhgın təməhti=pən nəghatiən min əha e nigı kəməluau, kəni nəsanəniən rəhalah tikə. ¹⁵ E nigı kəməluau əha, Kristo in təməhpəhu nəsanəniən rəha İərməniğ min rəfin, kəni təmərəkın narməniğiən rəha İərmis min təhmen=pən məmә in təməhpəhu ilah e nəluəginian əsoli kəti. Kəni rəueiu əha, in təmol rəhan tikimir min kəməhuva nati əpnəpin əmə e nəhmti nətəmimi.

İesu tətərməniğ e təmah

¹⁶ Tol min lanəha, nəsotətəligiən e nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutələhu pəsig məmә nəsotolıən natimnati nəuvein, məsotunian nauəniən kəti uə məsotəmnimian nəmnimian kəti. Sotətəligiən e nəghatiən rəhalah iətəm kəutəni məmә nəkol natimnati min u e nian əsim min, uə e nian rəha məuiğ vi min, uə e nian rəha Səpət. ¹⁷ Lou min u rəhalah əha kəutəghati lan, kəutəgətun=pən nıpəhriənian kəti iətəm tətəu, matəu nıpəhriənian əha, in Kristo pisin əmə.

¹⁸ Nətəmimi nəuvein kəutəfəri pik matəu-inu ilah kəutəni məmә kınəuteruh nəməhlairiən min nəuvein iətəm nıpətıləh tətig. İlah kəutəni kəm təmah məmә nəkotəkeikei motol natimnati nəuvein iətəm tətəgətun məmә rəhatəmah nətəligiən teıuıuı, kəni itamah onəkotəkeikei məutəfəki kəm nəgelo min. Sotəhtəu-pənian nətəligiən rəhalah. Nətəligiən min əha iətəmimi əmə tətöl. Kəni nəmə nəkotəhtəu=pən nəghatiən rəhalah, itamah onəkotəmkarəpən e rəhatəmah nəmiəgəhian. Mətəu nətəmi min əha kəutəfəri ilah o nati nıpətın tikə. ¹⁹ Nətəmi min əha kəsotəskəlīmian nəgətunian pəhriən rəha Kristo tiəkis məsotolıən kətiah ilah Kristo. Mətəu İesu təhmen=pən məmә in rəhn-kəpə niməfəki konu niməfəki in nıpəti Kristo. E

2:3 1Kor 1:24,30 2:4 Rom 16:18 2:5 1Kor 5:3 2:7 Efes 3:17 2:9 Jon 1:14,16 2:10 Efes 1:21-22
 2:11 Rom 2:29 2:12 Rom 6:4 * 2:13 Nian iətəmimi kəti təsəhatətə əhanəhian e İesu Kristo, rəhan təfagə təskəlīm matig isəu o Uhgın. Rəhan nəmiəgəhian pəhriən ilau Uhgın tikə, kəni təhmen məmә narmin təmimis. 2:13 Efes 2:1,4-5
 2:14 Efes 2:14-16; 1Pitə 2:24 2:16 Rom 14:1-13 2:17 Hip 8:5

nolien kətiəh min təhmen=pən e nɪpəti iətəmimi, u iətəm tatilpin ikin e nəuaniləuis min tatuvən e nɪkɪlɪkɪlɪn, kəni Kristo tatol min nati kətiəh e nɪməfaki rəhan məmə nɪməfaki otəskasik, kəni mateviə e nəmiəgəhiən vi iətəm Uhgɪn tatol tateviə.

Nəmotos nəmiəgəhiən vi mətəu itəmah nəmotol kətiəh e Kristo

²⁰ Nian nəmotəhatətə e Kristo, in təhmen məmə nəmohmis itəmah min. Kəni mətəu-inu lou təsuvaɪən o iətəmimi iətəm təmimis, kəni nəukəti lou min iətəm tətəghati e natimnati rəha nəhue niftəni əmə, nəsanəniən rəhalah tikə məmə okotarmənig e təmah. Tol lanəha, iətəpuəh o təmah məmə, təhro itəmah nauotohtəu=pən lou min rəha nəhue niftəni mine, inəha nəghatiən əuas min iətəm kəutəni məmə, ²¹ “Saskəlɪmiən nati u,” uə “Sun askəuviniən nati u,” uə “Sekiən nati u.” ²² Mətəu nəghatiən min u təmsipən e nətəlɪgɪən rəha iətəmimi. Ilah kəutəghati əmə e natimnati rəha nəhue niftəni u, təhmen=pən e nauəniən nəuvein, mine nəmmimien nəuvein. Mətəu natimnati min u, ko təsasiruiən, kəni təsəəkiniən nɪkitəmah, mətəu-inu e nian onəkotos uə nəkotun, kəni tikə min.

²³ Iəkəhrun məmə nian nəuteruh nəghatiən min əha, nəkotəni məmə kəta nəghatiən agin min nəuvein. Ilah kəutəni məmə nətəmimi okotəfaki lanu lan uə lanəha lan, kəni ilah kəutəni məmə okotol rəhalah nətəlɪgɪən teiuaiu lanu uə lanəha, kəni ilah kəutəni min məmə nətəmimi okotəkeikei məuteruh vivi nɪpətɪlah min lanu uə lanəha e nolien iətəm in tiəkis o nɪpətɪlah. Mətəu iətəni=pinə kəm təmah məmə nəghatiən min əha, rəhalah nəsanəniən tikə məmə otəhtipəsɪg e nətəlɪgɪən tərəh min mine nolien tərəh min u nətəmimi kəutol e nɪpətɪlah.

3

¹ Mətəu-inu Uhgɪn təmosmiəgəh min itəmah min Kristo, kəni tol lanəha, rəueiu əha itəmah onəkotəkeikei mautil nɪkitəmah tətətig əskasik e natimnati iətəm tətətig əpəha e negəu rəha Uhgɪn, ikin əha Iesu tətəharəg ikin e nɪkali Uhgɪn maru, ikin əha, ikin ima nəsanəniən mine nisaiən. ² Itəmah onəkotəkeikei mautil rəhatəmah nətəlɪgɪən tətətig əmə e negəu rəha Uhgɪn, kəni pəh nətəlɪgɪən rəhatəmah otəsətiəgɪən e natimnati rəha nəhue niftəni u, ³ mətəu-inu itəmah nəmohmis itəmah Kristo, inəha nolien rəha nəmiəgəhiən əuas rəhatəmah kəmohmis, kəni nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah kəutəhluəig ilah Kristo iətəm tətətig e negəu e neai ilau Uhgɪn. Nəmiəgəhiən vi u, nətəmimi kəsoteruhiən. ⁴ Nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah in e Kristo əmə. Kəni nian Kristo otitalig=pə min, kəni Uhgɪn otəgətun Kristo kitah min kəm nətəmimi rəfin, kəni ilah okoteruh nəuviriən mine nəsanəniən rəhan.

Suaru əhruahru

⁵ Mətəu itəmah onəkotəkeikei motəpəh agin nolien tərəh min rəha nəhue niftəni, nolien tərəh tol min lanu; nɪpətan mine nəman mine, kəutit oneuən ilah min; ilah kəutol nolien tərəh tol naulisiən o nəniən; ilah kətolkeikei pik ilah min o nolien tərəh; təfagə tərəh tətəpət e rəhalah nətəlɪgɪən; ilah nəvərəs, kəni nolien əha təhmen=pən məmə kəutəfaki kəm narmi nati min, inəha, kəutləfəri natimnati min rəha nəhue niftəni ilis tapirəkis Uhgɪn. ⁶ Nolien tərəh min əha tatol nɪki Uhgɪn tətəhmə, kəni in otol nalpinian asoli kəm nətəmimi nətəm kəutol nolien tərəh min əha. ⁷ Aupən ikin, nolien tərəh min əha kəutarmənig e rəhatəmah nəmiəgəhiən, nəmautil ilah nian rəfin.

⁸ Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motos rəkis ilah e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni otol min lanəha: nɪməəha təsol minien itəmah; nɪkitəmah mine nohliətəmah təsətipəhal-atipəhal pikien təhmen e kaluəluə; solien tərəh kəm nətəmimi; səni rahien nətəmimi; səniə nəghatiən iətəm tol naulisiən o nəniən. ⁹ Soteiuəiən e təmah min mətəu-inu itəmah nəmotəpəg rəkis nətəlɪgɪən əuas rəhatəmah, kəni motəpəh rəhan nolien tərəh min, ¹⁰ kəni nəməhuvən e nətəlɪgɪən vi. Uhgɪn tətəfina nəmiəgəhiən vi u kəm təmah, matol məmə itəmah onəkəhuvə motol əmə məmə in mine. Kəni pəh nəkotəhrun vivi in.

¹¹ Mətəu e natimnati min əha, in nati əpnəpin əmə nəmə ik iətəm Isrel, uə səniəmə ik iətəm Isrel; nəmə kəməhgi=pən ik uə kəsəhgi-pəniən ik; nəmə nəmol vivi skul uə nəsol vivien skul; nəmə ik slef əmə kəti uə ik səniəmə slef kəti. Mətəu nati asoli in Kristo, kəni tətətig e nəmiəgəhiən rəhatəh rəfin u kəutəhatətə lan.

¹² Uhgɪn təmolkeikei itəmah, kəni mɪtəpin itəmah məmə rəhan min. Kəni tol min lanu: nɪkitəmah otəkeikei matitəgɪt o nətəmimi; mautil təuvir kəm nətəmimi; rəhatəmah nətəlɪgɪən otəkeikei mətatig ləhtəni; itəmah nətəm mətig; kəni nətəlɪgɪən rəhatəmah otəfəməh. Otol nəghatiən min əha, təhmen=pən məmə nəutəhuvən e nəpən vi rəha Uhgɪn. ¹³ Nian suah kəti otol nati kəti otəsəhmenien e nəhmtitəmah, kəni nɪkitəmah otəsəhmə uəhaiən ohni. Nəmə suah kəti tatol tərəh e təmah kəti, pəh nəsotalpinian motos əmə timis e

nikitámah, mätəu nəkotəkeikei məutalu lan kəni mautil təuvir əmə kəm iətəmi u. Sotaskəlīm iəkisiən noliən tərəh rəha iətəmiimi təmol kəm təmah e nikitámah, mətu nəkotol təuvir kəm in, təhmen=pən əmə məmə İərmənig təsaskəlīm iəkisiən noliən tərəh rəhatah e nikin, mätəu in tatol təuvir əmə kəm tah. ¹⁴Nati agin u iətəm otəkeikei mətatig e nikitámah, in nolkeikeiən. Otos məhuvən lan təhmen=pən məmə napən təuvir rəha Uhgın. Nian onəkotolkeikei itəmah min, kəni tol itəmah nəkəhuva kətiah.

¹⁵Otos nəməlinuian rəha Kristo pəh in tətərmənig e nikitámah, mətu inko Uhgın təmauin e təmah məmə nəkəhuva motol kətiah, kəni mətatig əmə e nəməlinuian. Kəni nian rəfin otəni kəm Uhgın məmə nikitámah tətagiən o natimnati iətəm in təmol kəm təmah. ¹⁶Otəgətun itəmah min e nəghatiən rəha Kristo, kəni motəni e nətəligiən təuvir kəm təmah min məmə nəkotəkeikei mautil, məsotəpəhiən. Otəni nəpuən min e Nauəuə rəha Nəpuən, mine nəpuən min rəha nıməfaki, mine nəpuən min iətəm tatsipən e Nərmın Rəha Uhgın. Otəni ilah rəfin təhmen=pən e nəni-viviən kəti iətəm tatsipən e nikitámah matuvən kəm Uhgın. İnəha e noliən min əha, pəh nəghatiən təuvir rəha Kristo tətatig matəmiəgəh matevia vivi e nikitámah e nian min rəfin. ¹⁷Kitah u nəhlmi İərmənig İesu min, kəni tol lanəha, natimnati rəfin u nautol, mine nəghatiən min rəfin u nautəni, mətu nəkotol əmə e nərgi İərmənig İesu. Kəni nian rəfin itəmah onəkotəkeikei motəni kəm Uhgın, tatə rəhatah, məmə nikitámah tətagiən o natimnati iətəm İesu təmol kəm təmah.

Noliən əhruahru rəha tatə, mine mamə, mine kəlkələh min

¹⁸Nipətan, otisiəi nərmənigiən rəha nəman min rəhatəmah, təhmen=pən əmə məmə pətan u in tətəfaki in otəkeikei mol lanəha.

¹⁹Kəni nəman, otolkeikei rəhatəmah nipətan, kəni motol təuvir kəm lah, mətu sotoliən rəhatəmah nərmənigiən məmə nəkotol=pən əmə rəhatəmah nipətan.

²⁰Kəlkələh min, otisiəi rəhatəmah tatə mine mamə nian rəfin, mətu-inu İərmənig rəhatah nikin otəgiən o noliən əha.

²¹İtamah tatə min, sotoliən nalpinian tapirəkis nərəhiən iətəm kəlkələh min kautol, məmə nikiləh otəhmə ohni. Mətu nəmə nəkotol lanəha e lah, kəni rəhalah nətəligiən in otəuiui.

Noliən rəha slef mine rəhan iərmənig

²²Slef min, nian rəfin onəkotəkeikei motol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah, mətu səniəmə nian əmə iətəm ilah kəuteh itəmah lan məmə nikiləh otəgiən o təmah. Mətu itəmah onəkotəkeikei motol uək e nikitámah pəhriən o nəfəniən nisialiən kəm Uhgın. ²³Uək nak iətəm nautol, otol e nikitámah rəfin təhmen əmə məmə nautol uək rəha İərmənig rəhatah, səniəmə nautol uək rəha iətəmiimi əmə. ²⁴Mətu-inu onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə İərmənig rəhatah in otəfinə nətəuian əhruahru rəha natimnati min iətəm nautol ilah. Nətəuian əha Uhgın tinəni rəkis məmə otəfinə kəm nənətin min. ?Kəni nəkotəhrun nati u? Nautol uək rəha suah əha İərmənig pəhriən rəhatah, in İərmənig Kristo. ²⁵Mətu iətəmiimi iətəm tatol tərəh, in otos əhruahru min nəuan nətəuian rəhan o noliən tərəh, mətu-inu Uhgın, in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmiimi rəfin.

4

¹İtamah nətəmi asoli min u nəutərmənig, onəkotəkeikei mautil təhruahru kəni məhmen o rəhatəmah slef min, mətu-inu itəmah min nəkotəkeikei motəhrun məmə rəhatəmah min iətəmi asoli in tətətig min əpəha e nəgəu e neai.

Pol təməgətun ilah

²İtamah onəkotəkeikei məutəghati=pən kəm Uhgın e nəfəkiən e nian rəfin. Kəni nian onətəfaki, rəhatəmah nətəligiən otəkeikei mətatig lan, kəni nian rəfin agin nəkotəkeikei məutəni kəm Uhgın məmə nikitámah tətagiən o natimnati iətəm in təmol kəm təmah. ³Kəni iəu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei məutəfaki min o təmah min, məmə Uhgın otərəh e suaru məmə iəkotəni pətigəm nəlpəkəuian onəuən rəha Uhgın e Kristo. İəmatəni pətigəm nəghatiən u inu, kəni kahtipəsəg=pən lak ohni e kaləpus. ⁴Otəfaki məmə iətəni pətigəm nəghatiən əha təhruahru kəni məpiə vivi təhmen əmə məmə iəkəkeikei mol lanəha.

⁵İtamah nətəm nəutəfaki, pəh nətəm kəsotəfakiən kotə=pən İesu e noliən min rəhatəmah, kəni e nian rəfin onəkotəkeikei mauteh vivi məmə noliən min mine nəghatiən min rəhatəmah otuvi Nanihlə min kəhuva o İesu. ⁶İtamah nəkotəkeikei məutəghati vivi kəm lah e nəghatiən min əmə u iətəm təuvir kəni mətəhiən, kəni pəh ilah okotətin nəghatiən min əha məmə kotəuvir. Kəni itəmah onəkotəkeikei mətəhrun vivi suaru min o nuhalpinian nəghatiən min rəhalah iətəm kəutətapuəh o rəhatəmah nəhatətəiən e İesu.

*Pol t mahlip n
suah mil k tian o lah*

⁷⁻⁸ I tahlipin  piatah i t m t uvir, Tikik s, in tatuvn  o t mah o nati keiu  m  m m  in otanus n ghati n r fin r hatimah k m t mah, k ni in ot fari n t ligi n r hat mah. In piatah k ti i t m i u i kolkeikei pik. Nian r fin in t t htul maru o nasirui n lak e u k r ha I rm nig. ⁹ In tatuvn  ilau piatah Onesim s. Nian r fin in t t hat t   skasik e Iesu, k ni itimah i k tolkeikei pik in. In i t mi k ti r hat mah. Ilau oku ni k m t mah nanusi n r ha natimnati r fin u ikinu.

Naunun n ghati n r ha Pol

¹⁰ Aristak s in t tatig e kal pus itimlau min. In t tahlipin  n ghati n t uvir k m t mah. K ni Mak, in pia Pan p s, in min t tahlipin  n ghati n t uvir r han k m t mah. Itamah n motos r kis r hak n ghati n ohni. N m  in otuvn  imat mah ikin, k ni n kotit m huv n mauteruh vivi. ¹¹ K ni Josu  Jast s, in min t tahlipin  n ghati n t uvir r han k m t mah. E n uanil uis min r ha Isrel i t m k ut hat t  e Iesu, suah milahal  m   ha, ilahal k hlasiru lak e u k r ha neg u r ha Uhg n. K ni suah milahal  ha, ilahal k hlasiru pik lak e nian  skasik min i t m t tuva e r hak n mi g hi n.

¹² Epafras in r hat mah k ti i t mimi, in min t tahlipin  n ghati n t uvir k m t mah. In i t mimi k ti nian r fin tatol u k r ha Iesu Kristo, k ni e nian r fin in t t faki  skasik o t mah. In t t tapu h o Uhg n m m  it mah on kot htul  skasik, k ni mohm ht  mot hrun vivi natimnati r fin i t m Uhg n tolkeikei. ¹³ I k hrun n ni n k m t mah m m  suah u in tatol u k  skasik o nasirui n e t mah, mine n t m Laotisi , mine n t m Hierapolis. ¹⁴ Tokt  Luk i t m kitah k tolkeikei pik, mine suah u Tim s, ilau min k tuahlipin  n ghati n t uvir k m t mah. ¹⁵ Otahlip n min r hak n ghati n t uvir k m piatah mine n uvinitah min  p ha Laotisi , mine p tan  ha Nimfa, mine n t m k ut faki e nian min r fin  ha iman ikin.

¹⁶ M t u e nian on kotafin r kis r hak u nau u , k ni mot keikei motahlip n k m n t m Laotisi  m m  ilah okotafin min k m n t mimi r ha nim faki  ha ikin. K ni e nolian k ti h min, it mah on kot keikei motafin min nau u  r ha n t m Laotisi .

¹⁷ K ni itamah n kot keikei mot ni= n k m Akip s m m  in ot keikei mol r fin u k i t m I rm nig r hatah in t m f n k m in m m  otol.

¹⁸ I u Pol, iatos pen m t tei  m  e n hlm k n ghati n u r ha n ni n t uvir k m t mah. Sotalui n m m  k m f n i u e kal pus, k ni k lis i u e sen, k ni i tatig  han h.

P h Uhg n ot tuati e r han n uviri n t tatig o t mah.

1 Təsalonaikə

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki min ikin Təsalonaikə

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

?Natigən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Təsalonaikə e nu keiu o kisi əmə tinuvən rəkis, kəni in niməfaki vi kəti. Nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei mətəviə e nəmiəgəhiən rəhalah. İlah nəuvein, kəməhuvən e nian iəkis min mətəu-inu kəutəhatəta e Kristo. Kəni nəuvein kəsotəhrun vivian nian iətəm İesu otitəlig=pa min lan e nəhue niftəni. Nəuvein nikiəlah təhti məmə İesu otuva uəhai min əmə. Kəni motəruru məmə nətəmimi kəməhmis uərisig e İesu titəlig=pa min, otəhro e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni mol nəhatətiən rəhalah təskasik. Kəni molkeikei məmə otəfən nəgətuniən nəuvein iətəm təhruahru o nitəlig=pa minian rəha İesu Kristo.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Sailəs, * mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah min u niməfaki ikin Təsalonaikə, u itəmah u nətəmimi rəha Tatə Uhgın mine İərmənig İesu Kristo.

Pəh Uhgın otətəuati e rəhan nəuviriən mine nəməlinuəin kəm təmah.

² Nian rəfin, iəhləni=pən kəm Uhgın məmə nikitiməhal tətəgiən o təmah rəfin, kəni məhləfaki o təmah e nəfakiən rəhatiməhal. ³ Nian iəhləfaki kəm Tatə Uhgın, nikitəməhal tagiən mətəu-inu nian rəfin nikitiməhal tətəhti nati kisi, kəti u rəhatəmah uək iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmah, mine rəhatəmah uək əskasik o nasiruiən e nətəmimi iətəm tatsipən e nolkeikeiən rəhatəmah, mine nolən rəha nəhtul əskasikiən rəhatəmah e nian iəkis min iətəm kəutəhuvə e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni nəkotol lanəha mətəu-inu nəmotəlahu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e İərmənig İesu Kristo.

⁴ Piak min mine nəuvirik min iətəm Uhgın tolkeikei itəmah. Nikitiməhal tagiən min o təmah mətəu-inu iəkləhrun məmə Uhgın təmitəpin itəmah. ⁵ Kəni iəkləhrun nati u, mətəu-inu nanusiən təuvir iətəm iəməhləni kəm təmah, səniəmə təmuva e nəghatiən əmə, mətəu təmuva min e nəsanəniən, mine Narmin Rəha Uhgın, kəni kitəh kotəhrun vivi məmə in nipiəriən. Kəni nian kitəh kəməutətig, nəkotəhrun məmə nolən rəhatiməh in təuvir məmə otəsiru e təmah. ⁶ Kəni iəmleruh məmə itəmah nəmotisikəuvin itiməhal mine İərmənig e nolən u: nəmotos pau nəhməiən asoli, mətəu nəmotos nəghatiən e nikiən agiən iətəm Narmin Rəha Uhgın təməfiə.

⁷ Tol lanəha, e nolən rəhatəmah nəmotəgətun suaru təuvir kəti kəm nəfaki min əpəha Masetoniə mine Akaiə kotisikəuvin itəmah. ⁸ Nəmotəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın təhmen e təui təmasək kətəu ikin min rəfin, kəni səniəmə əpəha Masetoniə mine Akaiə əmə, mətəu nətəmimi ikin min rəfin kinotəhrun rəkis rəhatəmah nəhatətəiən. Tol lanəha, iəsləni pətigəmiən nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmah, ⁹ mətəu-inu nətəmimi rəha Masetoniə mine Akaiə, ilah aru kəutəni pətigəm məmə nian iəməhuvə moteruh itəmah, nikitəmah tagiən o nətəuiən nəghatiən rəhatiməhal. Kəutəni pətigəm məmə itəmah nəmotəuhlin nəmtəhtəmah e narmi nati min u kəmol əmə ilah, kəni məutəhuərisig e Uhgın iətəm tətəmiəgəh, kəni in Uhgın pəhriən, ¹⁰ kəni nəutəhtəhni Nətin məmə otitəlig=pa min e nəgəu e nəai muva min e nəhue niftəni. Nətin u in İesu, iətəm təmimis e nigə kəluau, kəni Uhgın təmosmiəgəh in e nimitiən. Kəni in otosmiəgəh itəh e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın iətəm tətuva.

2

Uək rəha Pol

əpəha Təsalonaikə

¹ Piak min mine nəuvirik min. Nəkotəhrun məmə nian itiməhal iəmluvə miəhleruh itəmah, nuvaiən rəhatiməhal, in səniəmə tol nati əpnəpin əmə lan, mətəu təmol nəuan. ² Kəni itəmah nəkotəhrun məmə inəha Filipai, nətəmimi kəmotol tərəh e timəhal, kəni motəhi motəni rah itiməhal, mətəu Uhgın rəhatəh təmasiru e timəhal, kəni itiməhal iəsləginən e nəni pətigəmiən rəhan nanusiən təuvir kəm təmah, nati əpnəpin nətəmimi kəmotalkut məmə okotəniəhu itiməhal. ³ Tol lanəha mətəu-inu rəhatiməhal nəghatiən o niuviən rəhatəmah

* 1:1 E nəghatiən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus"

2:2 Uək 16:19-24; 17:1-9

nətəligiən təsispənəniən e nətəligiən tərəh min uə nikin iətəm təsəhruahruəniən, kəni iəslalkutiən o neuiəni e təmah. ⁴ Kəpə, iəsloləni lanəha. Mətəu nian iəhləghati, iəkləhrun məmə Uhgini təməsal=pən rəkis e nikitimahal, kəni məni məmə itimahal iəkləhrun məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, kəni in təmələhu=pən e nəhlmitimahal. Kəni iəsləghatiən məmə nətəmimi nikiləh otəgiən o timahal, mətəu iəhləghati məmə Uhgini nikin otəgiən o timahal, kəni in Uhgini iətəm təməsal=pən e nikitimahal. ⁵ Nəkotəhrun məmə itimahal iəsluəniən o təmah məmə iəkliuvi nətəligiən rəhatəmah e nəghatiən ətəhiən min. Kəni iəsləni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm təmah məmə iəkləs rəhatəmah məni. Kəni Uhgini, in təhrun nikitimahal məmə nəghatiən u in nipiəhriəniən. ⁶ Itimahal iəsluəniən məmə itəmah kəti uə iətəmimi əpnəpin əmə kəti otəfəri itimahal.

⁷ Kəni nati kəti min, mətəu-inu itimahal aposil milahal rəha Kristo, iəkləhrun nəniən məmə nəkotəkeiki motisiəi itimahal təhmen e iətəmi əsoli milahal, mətəu iəməsloləni. Nian kəməutətiğ, noləni rəhatimahal timətiğ təhmen e məmə kəti iətəm tətəh vivi nənətin min, mətol timətiğ o lah. ⁸ Nikitimahal tagiən məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, mətəu səniəmə məmə iəhləni pətigəm əmə, mətəu iəmhəlöl natimnatı rəfin iətəm iəkləhrun noləni məmə otəsiru e təmah. In təhmen məmə iəmhələni nəmiəgəhiən rəhatimahal, mətəu-inu itimahal iəmhəlölkeiki itəmah, kəni nəməhuə rəhatimahal nətəmimi. ⁹ Piak min mine nəuvinik min. ?Nikitəmah təhti, uə kəpə, uək əskasik iətəm iəmahəlöl? Nian itimahal iəməhləni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgini kəm təmah, itimahal iəmahəlöl uək e nəhlmitimahal ləpləpin mətəuarus=pən lapin o nosiən məni məmə iəslətapuəhiən o məni o təmah.

¹⁰ Itəmah mine Uhgini, nəmoteruh kəni mətəhrun nəni pətigəmiən məmə nian iəməhlatiğ kitəh min itəmah nəfəki min, noləni rəhatimahal in təhruahru, kəni Uhgini tətagiən lan, kəni iətəmimi kəti təsosiən nipiəgnəmtin kəti iətəm tərəh o timahal. ¹¹ Itəmah nəkotəhrun məmə itimahal iəmahəlöl təuvir kəm təmah rəfin təhmen e tətə kəti tətəh vivi nənətin min. ¹² Kəni e noləni kətiəh əmə, iəhləm əskasik itəmah, kəni məhləfəri rəhatəmah nətəligiən, məhlətapuəh əskasik məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgini, kəni nikin tagiən lan. Uhgini u, tətəuin e təmah məmə nəkəhuə e narməniğiən mine nəuviriən rəhan.

¹³ Kəni nian rəfin, itimahal iəhləni tagkiu kəm Uhgini mətəu-inu nian nəmotəs nəghatiən rəha Uhgini iətəm nəmotətəu o timahal, kəni motəs tatiğ e nikitəmah, kəni nikitəmah təsəhtiən məmə in nəghatiən rəha nətəmimi əmə, mətəu nikitəmah təhti məmə in nəghatiən rəha Uhgini, kəni pəhriən in nəghatiən rəhan. Kəni nəghatiən u tətol uək e nəmiəgəhiən rəhatəmah, u nətəm nəutəni nipiəhriəniən lan. ¹⁴ Kəni piak min mine nəuvinik min. Nətəmimi imatəmah əhruahru ikin, kəmotol tərəh e təmah mətəu-inu nəməutəhatətə e Kristo İesu. İtəmah nəkotəhmen e nətəmimi rəha niməfəki min rəha Uhgini əpəha ikin Jutiə. İlah nətəm İsrəl əhruahru, mətəu rəhaləh aru nətəmi əsoli min kəmotol nərahəni e lah nian kəmotəhatətə e Kristo İesu. ¹⁵ Nətəmi əsoli min u, kəmotuhəmu İərməniğ İesu, mine iəni min, kəni mətəhği pətigəm itəmah iəkohiet. Noləni rəhaləh tətol niki Uhgini təsəgiəniən, kəni iləh tikimər min o nətəmimi rəfin, ¹⁶ mətəu-inu nətəmi əsoli min u kəutəlkut məmə okotəniəhu itəmah o nəghatiən kəm Nanihlua* min məmə Uhgini otəsmiəgəh iləh. E noləni əha, iləh kətoriarun rəhaləh noləni tərəh mətəuarus təhmen. Mətəu rəueiu əha, niəməha mine nəlpiniən rəha Uhgini tinuə o lah.

Pol təmolkeiki məmə oteruh iləh

¹⁷ Piak min mine nəuvinik min. Nian iəmhluvən isəu o təmah nian nəuan nəuvətin əmə, mətəu iəmhəlölkeiki pik məmə iəkləruh min itəmah. Nipiəhriəniən, nipiətətiəh isəu o təh min mətəu nətəligiən rəhatəh kətiəh. Kəni iəməhləlkut pik məmə iəklitəliğ miəhləruh itəmah, ¹⁸ mətəu-inu iəmhəlölkeiki məmə iəkləvənə o təmah. İəu, Pol, iəməlkut nian tətət, mətəu Sətən təməhtipəsəiğ e suaru o timahal. ¹⁹ ?Təhro iəklölkeiki pik məmə iəkləruh min itəmah? ?Tol lanəha mətəu-inu, nian İərməniğ İesu otəva min, pəh min u iəmələləhu=pən nətəligiən əskasik rəhatimahal e lah məmə iləh nəua uək təuvir rəhatimahal? ?Kəni nikitimahal otəgiən min o pəh min? ?Kəni pəh min u in rəhatimahal nətəuiən iətəm nikitimahal otəgiən e lah? ?İtəmah, uə kəpə? Əuəh, itəmah u. ²⁰ Nipiəhriəniən, itimahal iəhlətəu təuvir o təmah, kəni nikitimahal tagiən o təmah.

3

¹ Tol lanəha, nian nikitimahal təməpəu kəni iuəkər nikitimahal tətətiğ, mətəu-inu itimahal iəkləruu məmə nəutətiğ təuvir uə kəpə, kəni itimahal iəmhlegəhan məmə iəu mine Sailes

iəkuatig Atens, ² iəmuahli=pinə Timoti məmə in otuvnə meruh itəmah. In piatah kəti iətəm tatol uək rəha Uhgın itimahal min o nani pətigamiən nanusien təuvir rəha Kristo. In təmuynə o təmah məmə otasiru e təmah məfəri rəhatəmah nətəligiən, kəni mol itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəiən. ³ məmə nərahian iətəm tətuva o təmah rəueiu, ko təsoliən nikitəmah təhti pik. Nəkotəhrun rəkis məmə in nətəligiən rəha Uhgın məmə nətəmimi okotol tərəh e təh lanəha. ⁴ Nipəhriənian, nian iəməhlatig kitah min itəmah, iəmələkeikei məhləni kəm təmah məmə okol tərəh e təmah. Kəni itəmah nəkotəhrun vivi məmə tinuva mol nipəhriən lan təhmen əmə məmə itimahal iəməhləni mine. ⁵ Kəni o nati əha, nian iəməsəhriənian məmə natigiən rəhatəmah təhro, kəni nikik təməpəou kəni iuəkir nikik titəgit, kəni iəmahli=pinə Timoti məmə otuvnə meruh-to rəhatəmah nəhatətəiən, məmə tətəskasik əhanəh, uə kəpə. İəməgin məmə e suaru kəti, Setən u iətəmimi rəha nəfən-əfəniən, in təməfən-əfən kəm təmah, kəni nəkotəmkarəpən e nəhatətəiən rəhatəmah, kəni uək rəhatiməhal in tol nati əpnəpin əmə.

Timoti təməni pətigəm nanusien təuvir

⁶ Kəni rəueiu əha, Timoti təmitəlig=pa min o tımlau, kəni matos nanusien təuvir e rəhatəmah nəhatətəiən mine nolkeikeiən. Təməni=pa kəm tımlau məmə nikitəmah tətəhti əhanəh itimahal, təhmen əmə itimahal iəklolkeikei məmə iəkleruh itəmah. ⁷ Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, nati əpnəpin iəməhlatig e nərahian, kəni mihlətəu nəhməiən, mətəu nanusien rəha nəhatətəiən rəhatəmah təməfəri rəhatiməhal nətəligiən o təmah. ⁸ Nian iəməlos nanusien məmə nautəhtul əskasik əhanəh o İərməniğ, kəni iəklətəu məmə inhlos min nəmiəgəhiən. ⁹ Nian iəkləhtul e nəhmti Uhgın, nəgiənian rəhatiməhal o təmah in iəhgın, kəni iəkləni kəm Uhgın məmə nikitəmahal tagiən pik o təmah. ¹⁰ E nian rəfin, ləniən mine lapin, iəhləfəki əskasik məmə iəkleruh min itəmah, kəni mihləgətun itəmah e nati nak nəkotərruru əhanəh məmə rəhatəmah nəhatətəiən oteviə məskasik.

¹¹ Kəni pəh rəhatəh Uhgın aru, u Tətə rəhatəh, mine İərməniğ İesu rəhatəh, kuol suaru rəhatiməhal məmə iəkluvnə mihləh itəmah. ¹² Pəh İərməniğ otol nolkeikeiən rəhatəmah otepat məri məriəuəh o təmah mine nətəmimi rəfin, təhmen e nolkeikeiən rəhatiməhal o təmah təpat. ¹³ Pəh in otol nikitəmah otəsanən məmə, nian İərməniğ İesu tətuva min ilah rəhan min nətəmimi, kəni nəkotəhtul e nəhmti rəhatəh Uhgın u Tətə rəhatəh, kəni nəkotəhlan kəni nolien tərəh tikə e təmah.

4

Nəmiəgəhiən rəhatəmah təkeikei mol Uhgın nikin tagiən

¹ Piak min mine nəuvinik min, rəueiu iəkəkeikei məghati e natimnati min nəuvein. İəmləgətun rəkis itamah e nolien iətəm nəkotol məmə Uhgın nikin otagiən o təmah. Kəni pəhriən, onəkotol lanəha. Kəni rəueiu iəhlətapuəh o təmah kəni məhlətapuəh əskasik e İərməniğ İesu məmə nautol təhmin min lanko. ² Otol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun suaru iətəm iəmləgətun itəmah lan, kəni İərməniğ İesu təməfa nəpətiən məmə iəkləgətun itəmah lan.

³ Nətəligiən rəha Uhgın məmə in təmələhu kalın itəmah məmə rəhan min məmə nəkotol nati iətəm təhruahru vivi: sotohtəu-pəniən suaru rəha nipətan mine nəman iətəm kəutiit oneuən ilah min. ⁴ İtəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motərməniğ e nipətitəmah e nolien iətəm təuvir məhruahru kəni kisai. ⁵ Sotoliən nolien rəha nitəu-pəniən nətəligiən əskasik o nit oneuəniən pətan uə iərman. Noliən əha rəha nətəm kəsotəfəkiən motərruru Uhgın. ⁶ Kəni e natimnati min əha, sotoliən tərəh e piatəmah min e nakləhiən e pətan rəha iətəmi pisin. İərməniğ otol nalpiniən kəm nətəmimi min u iətəm kəutol nolien min iətəm tol lanəha, kəni inhləni rəkis nati u kəm təmah o nəhgi-pəriən itəmah. ⁷ Tol lanəha mətəu Uhgın təməsauniən e təh məmə okotəmiəmiə e nəhmətin, okotətiğ e nəmiəgəhiən iətəm kəmotələhu kalın məmə rəhan. ⁸ Tol lanəha, iətəm tətəuhlin nəmtəhn e nəghatiən əha, səniəmə tətəuhlin nəmtəhn kəm iətəmimi, mətəu tətəuhlin nəmtəhn kəm Uhgın iətəm təməfa Nərmın Rəhan kəm təmah.

⁹ Nəkotəhrun rəkis nolien rəha nolkeikeiən itəmah iəfəki min, kəni təsəhmenian min məmə iəkətəi e nauəuə, mətəu Uhgın tinəgətun rəkis itəmah o nolkeikeiən itəmah min. ¹⁰ Kəni pəhriən, nəkotolkeikei piatah min rəfin ikin Masetoniə. Mətəu, piak min mine nəuvinik min, iəklətapuəh əskasik məmə nəkautul təskasik təhmin lanko lan.

¹¹ İtəmah nəkotəkeikei motəlkəu o nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm in təməlinu, kəni motol aru rəhatəmah uək, kəni nəkautul uək e nəhlmitəmah məmə nauəniən rəhatəmah mine natimnati min otəhmen, təhmen əmə məmə iəməhləni mine kəm təmah. ¹² Otol

lanəha məmə rəhatəmäh nəmıəgəhıən otıuvi=pa nısiıaiən rəha nətəm ihluə mın, kəni itəmäh nəsoıarəriıaiən e suah kəti.

Nuvaian rəha İərmənig

¹³ Piak mın mine nəuvinik mın. İəklolkeikei məmə itəmäh onəkotəhrun itəmäh mın nəuvein u kinohmis rəkis, məmə kinəhro e lah. Kəni iəslolkeikeiən məmə itəmäh nəkotəsək təhmen e nətəmimi nətəm kəsotələhu=panian rəhalah nətəligiən e Uhgın u təhrun nauməhtulıən e nətəmimi e nımisiən. İlah okotəkeikei motəsək pik. Mətəu kitah okəsotasək pikian, mətəu inu ¹⁴ kitah kəutəhatətə məmə İesu təmimis kəni məmıəgəh mın, kəni nıkitah təhrun məmə nian İesu otuva mın, kəni Uhgın otol məmə, nətəmi mın u nətəm kinotəhatətə rəkis e İesu nian kəmohmis, okəhuva mın ilah İesu. ¹⁵ Kəni iəhləni kəm təmäh nəghatiən əhruahru rəha İərmənig məmə, kitah u nətəm kəutəmıəgəh əhanəh məutətig mətəuarus nuvaian rəha İərmənig, pəhriən kitah okəsotaupənıən e nətəmi mın u nətəm kəmotəupən mohmis.

¹⁶ Mətəu İərmənig əhruahru əmə otsipəri e negəu e neai meıuıaiu=pa, kəni məni pətigəm əfəmäh, kəni iətəmi asoli rəha nagelo mın otəgət əfəmäh, kəni nətəmimi okotətəu təui rəha Uhgın, kəni nətəmi mın u nətəm kinotəhatətə rəkis İesu nian kəmohmis, okotəmıəgəh motəupən motəri. ¹⁷ Kəni uərisig lan, kitah nətəm kəutəmıəgəh əhanəh, okotəri kitah mın ilah e nımali nəpuə məmə okoteruh İərmənig e magəuəgəu. Kəni tol lanəha, okotətig kitah İərmənig naunun tikə. ¹⁸ Tol lanəha, otəfəri nətəligiən rəhatəmäh mın e nəghatiən mın u.

5

¹ Piak mın mine nəuvinik mın. Təuvir əmə məmə iəsətəiən kəm təmäh e nian əhruahru rəha natımnati mın əha, ² mətəu=ınu itəmäh nəkotəhrun rəkis məmə nian iətəm İərmənig otuva mın e nəhəu nıftəni u təhmen e iəkləh iətəm tətəuva lapın, nian nətəmimi əpnəpın kotəruun məsotəhtul maruıiən ohni. ³ Nian nətəmimi kəutəni məmə, “Natımnati rəfin təmalınu, kəni nərahıən tikə,” kəni nalpinıən mine niəməha rəha Uhgın otuva uəhai əmə o lah, kəni ko nətəmimi kəsotəgimıiən, təhmen e pətən iətəm nəmtəhn tətəhmə o neməkıiən, nəhməiən tətəuva uəhai əmə, kəni ko pətən əha otəsəgimıiən.

⁴ Mətəu piak mın mine nəuvinik mın, iateruh məmə nəsoıəhtulıən e nəpinəpuıən e natımnati mın əha, kəni nuvaian rəha nian əha otəsəliən itəmäh nəkotəuit təhmen e nətəmimi u kotəuit nian iəkləh kəti təmuva. ⁵ İtəmäh rəfin nenəti nəhəgəhəgiən mine nenəti nıanıən. Kitah səniəmə nətəmimi rəha lapın mine nəpinəpuıən. ⁶ Kəni tol lanəha, pəh kəsotəliən təhmen e nətəmi mın u kəutəpili, mətəu pəh kotair kəni maıteruh vivi rəhatəh nətəligiən mine rəhatəh nolıiən mın, ⁷ mətəu nətəmimi mın u kəutəpili, ilah kəutəpili lapın, kəni nətəmi mın u kəutəpis, ilah kəutəpis lapın. ⁸ Mətəu pəh kitah kotərmənig e nolıiən mın rəhatəh, mətəu=ınu kitah nətəmi rəha nıanıən. Pəh kotəskəlım nolıiən rəha nəhatətəiən mine nolkeikeiən məmə nəpaliən kəti, inu təhmen e soldıə kəti iətəm tətəfən nəpən təhmen e aiən iətəm tətəməhlı pəsıg e nıənkiləhatəmi məmə nəpaliən kəti. Kəni pəh kotələhu=pan əskasik rəhatəh nətəligiən e Uhgın məmə nəpaliən kəti, inu təhmen e soldıə kəti iətəm titəharu=pan kəfəfəu əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn=kəpə təmi məmə nəpaliən kəti.

⁹ Pəh kotol lanəha mətəu Uhgın təməsauıiən rəkisiən e təh məmə niəməha mine nalpinıən rəhan otuva o təh, mətəu təmıtəpın itəh məmə in otosımiəgəh itəh e rəhatəh İərmənig İesu Kristo. ¹⁰ Təmimis o təh məmə kitah kotəhrun natigıiən pəti kitah mın nəmə kəutəmıəgəh uə kəmohmis. ¹¹ Tol lanəha, onəkotəfəri rəhatəmäh mın nətəligiən, kəni otəsıru e təməh mın məmə nəkotol nəhatətəiən rəhatəmäh təskasik. Pəhriən, inu nolıiən itəmäh nəkotol u rəueıu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹² Piak mın mine nəuvinik mın. Rəueıu iəklətapuəh o təməh məmə nəkotəsiıai nətəmi mın u kəutol uək əskasik itəmäh nati kəti, kəni məıtarməniğ e təməh e İərmənig, kəni məıtagət asoli e təməh nian nəkotəmkərapən motol tərəh. ¹³ Otəsiıai vivi ilah motolkeikei ilah o uək iətəm kəutol, kəni motətig e nəməlinuıiən kəni məsotətətiən e təməh mın.

¹⁴ Kəni piak mın mine nəuvinik mın, iəhlətapuəh əskasik məmə nəkotəgət əskasik e nətəmi mın u kəutəpəh məsotəliən nati kəti. Otəfəri nətəligiən rəha nətəmi nıkiləh təpəou. Otəsıru e nətəmi rəhalah nəsanənıiən tikə. Otol rəhatəmäh nətəligiən təfəmäh o nətəmimi rəfin. ¹⁵ Nəmə iətəmi kəti otol nati kəti təsəhmenıiən e təməh, kəni itəmäh nəsotəlpıniən nııai nərahıiən, mətəu nian rəfin, itəmäh nəkotəkeikei motəlkut məmə nəkotol təuvir kəm təməh mın mine nətəpisiən pisin mın.

¹⁶ Nikitəmah otəkeiki mətagiən nian rəfin; ¹⁷ kəni motəghati kəm Uhgın e nəfakiən nian rəfin; ¹⁸ kəni nian rəfin otəni kəm Uhgın məmə nikitəmah tagiən, nati əpnəpin nəkotatig e nəuviriən, uə nərahien. Otol nati milahal əha mətəu-inu ilahal nəuia Uhgın o təmah e Kristo İesu.

¹⁹ Sotalifu əpisiən nigəm rəha Narmın Rəha Uhgın; ²⁰ sotəniən məmə nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti in tol nati əpnəpin əmə lan. ²¹ Otaupən pipim moteruh kəni motakil vivi natimnati rəfin, kəni otaskəlīm tiəkis nati iətəm təuvir; ²² kəni motəpəh natimnati rəfin iətəm tərəh.

²³ Pəh Uhgın pisin əmə iətəm in Uhgın rəha nəməlinuiən, otol itəmah məmə rəhan pisin əmə u itəmah. Pəh Uhgın otol məmə nəmiəgəhiən rəfin rəhatəmah okotəhruahru, e narmitəmah mine e nətəligiən rəhatəmah mine e nipətətəmah. Kəni nipəgnəmtin kəti tikə mə otəhkul=pən e təmah, nian rəhatah İərmənig İesu Kristo tətuvə min. ²⁴ İətəm tətəuin e təmah, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol natimnati min əha.

²⁵ Piak min mine nəuvinik min. Otəfaki o timah. ²⁶ Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiəh əmə e Kristo. ²⁷ E nərgi İərmənig, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotafin nauəuə u kəm piak min mine nəuvinik min rəfin.

²⁸ Pəh rəhatəmah İərmənig İesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah.

2 Təsəlonaiyə

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Təsəlonaiyə

Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Təsəlonaiyə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Təsəlonaiyə.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nətamimi tepət e niməfaki, kəutol nəruvian e nuvəian rəha İesu. Kəutos nian iəkis tepət, kəni nəuvein nəkilah təhti məmə inəha nəmtətian iətəm tətəgətun məmə otəsuvəhian, İesu titəlig=pə min. Kəsotəhrun vivian nıpəti nauəuə aıpən rəha Pol (inu 1 Təsəlonaiyə). Kəni nəuvein kəutəni məmə İesu otitəlig=pə uəhai əmə, kəni ko kəsotol uək pikian. Mətəu ilah kəuteiuə əmə məutəlpəh, məutəpəh nolian rəha uək. Kəni Pol tətəni kəm lah məmə ilah kotəkeikei məutol uək nian kəutəhtəhənin nitəlig=pəian rəha İesu.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru nətəligian rəhalah e nitəlig=pəian rəha İesu. Kəni in təmolkeikei məmə ilah okotəhtul əskasik mıtəu=pən suaru əhruahru.

Pol təmənei təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Sailəs*, mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah u niməfaki ikin Təsəlonaiyə. İtəmah nəməhuva kətiah o Uhgın rəhatah Tətə, mine İərmənig İesu Kristo.

² Pəh Uhgın Tətə, mine İərmənig İesu Kristo okuətəti e rəhaləu nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah.

Nəni-vivian mine nəfəkiən rəha Pol

³ Pəh min mine nəuvinik min. Nian rəfin itimahəl iəhlətəu məmə iəkləkeikei məhləni kəm Uhgın məmə nəkitimahəl tagiən o təmah. Kəni təhruahru əmə məmə iəklol lanəha, mətəu-inu nian rəfin nəhatətəian rəhatəmāh tətəva mətəskasik, kəni nian rəfin itamah rəfin nəutolkeikei pik itəmah min, kəni nolkeikeian mine nəhatətəian əha katuevə mətuəri mətuəskasik. ⁴ Tol lanəha, itimahəl iəhləni pətigəm kəm nətamimi rəha niməfaki rəha Uhgın e ikin min rəfin məmə nəkitimahəl tagiən pik o təmah. İtimahəl iəhləni lanəha mətəu-inu nian rəfin, itəmah nəutəhtul əskasik e nəmiəgəhian rəhatəmāh e Kristo, kəni məutəskəlim əskasik əhanəh nəhatətəian rəhatəmāh, nati ənpənin nətəmi ihluə kəutol tərāh e təmah, kəni mol itəmah nəutətuə nəhməian tepət.

⁵ Nətimnati min əha tətəgətun məmə nolian rəha Uhgın o nakiliən nətamimi, in təhruahru əmə. Nəutos nəhməian o Nərmənigian Rəha Uhgın, kəni nəuan nəhtulian əskasik e nərahian rəhatəmāh, okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəian e Nərmənigian Rəha Uhgın. ⁶ Tol lanəha mətəu-inu nolian rəha Uhgın in təhruahru, kəni in otol nəlpinian kəm nətəmi min u kəutol nərahian kəm təmah, ⁷ kəni o nian kəti in otəfinə nəmeigian kəm təmah iətəm nəutos nəhməian, kitāh min itəmah. Nətimnati min əha okəhuva mətol nıpəhrinian nian Uhgın otol pətigəm İərmənig İesu iətəm otsipən e nəgəu e nəai. In otəva e nigəm iətəm tətəuə pik ilah rəhan nəgəlo min iətəm kotəsənən. ⁸ In otol nəlpinian kəm iətəmi min u kotəruu Uhgın kəni məsotohtəu-pənian nənusian təuvir rəha İərmənig İesu rəhatah. ⁹ Uhgın otol nəlpinian kəm lah e nərahian iətəm nəunun tikə. Kəni otəhtipəsig itulən ilah e nəhmət İərmənig mine nəhəgəhəgian əsoli rəha nəsanəian əsoli rəhan. ¹⁰ Nəti u otəva e nian İesu tətəva min. In otos nəni-vivian o nətimnati iətəm təmol kəm nəfaki min rəhan, kəni nərmiləh otıuvig ohni, itəmah min itəmah min ilah mətəu-inu nəmotəhatətə e rəhatimahəl nəghatən iətəm iəmhəni kəm təmah.

¹¹ Kəni o nətimnati min u, nian rəfin iəhləfəki o təmah məmə okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəian e Nərmənigian Rəha Uhgın. Kəni iəhləfəki məmə Uhgın otol uək e nəsanəian rəhan məmə, nətəligian təuvir iətəm nəkotolkeikei məmə nəkotəhtəu=pən, mine uək min iətəm tatsipən e nəhatətəian rəhatəmāh, okotol nəuan. ¹² İtimahəl iəhləfəki lanəha məmə kəfəri nərgi İərmənig İesu o nətimnati iətəm təmol e nəmiəgəhian rəhatəmāh, kəni in otəfəri itəmah. Nətimnati min əha otəva e nəuvirian rəha Uhgın rəhatah mine İərmənig İesu Kristo.

2

İtəmi Tatol Təfəgə Tərāh Agin Nian Rəfin

* 1:1 E nəghatən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus." 1:2 Rom 1:7 1:4 2Kor 7:4; 1Təs 2:19 1:6 Rom 12:19
1:7 1Təs 3:13 1:8 Aes 66:15 1:9 Aes 2:10 1:10 Kol 3:4 1:11 Kol 1:9; 1Təs 1:2-3

¹ Piak mine nəuvinik min. Pəh iəkləghati o nian rəha İərmənig İesu Kristo otuva min lan, kəni Ughin otuhapumin kitah min Kristo lan. ² İəhlətapuəh məmə nikitamah təsəhti pikian, kəni məsotauitian e nəghatian eiua kəti u nətəmimi nəuvein kətəni məmə Nian Rəha Ughin tinuva rəkis.* Kəpə, neiuəiən əmə. Mətəu kətəni məmə itimahal iəhlətei nəghatian u e nauəuə kəti, uə məhləni pətigəm nəghatian kəti rəha Ughin, uə məhləni pətigəm nanusian kəti. Mətəu kəpə, nəghatian əha təsisipənian e timahal. ³⁻⁴ Sotolien iətəmimi kəti teiua e təmah e nəghatian kəti e Nian Rəha Ughin, mətəu-inu nian əha otəsuəiən mətəuərus nian nətəmimi okəhuva tikimir min rəha Ughin motol nəluəginian ilah min. Kəni Ughin otol pətigəm İətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin, İn otuva tikimir e natimnati min rəfin iətəm nətəmimi kəutəfaki ohni, mine natimnati rəfin iətəm kəutəni məmə rəhalah ughin min. İn əmə u otəfəri aru in ilis e natimnati min rəfin. Kəni in otuvən məharəg e Nime Rəha Ughin, kəni məni məmə in Ughin. Mətəu Ughin otərəkin pəhriən tətəu=pən əmə rəhan nəlpəkəuian əupən rəkis.

⁵ ?Təhro? ?Nəmotəu məmə nian iəmətatig kitah min itəmah, iəmətəni=pinə natimnati min u? ⁶ Kəni ninotəhrun nati nak iətəm tətəhtipəsəg e iətəmi əha rəueiu, məmə Ughin otol pətigəm in e nian əhruahru rəhan. ⁷ Nəsanənian oneuən rəha Təfagə Tərah Agin tinatol rəkis uək. Mətəu iətəmi iətəm tətəhtipəsəg e nəsanənian əha, in otol lanəha mətəuərus=pən Ughin otos rəkis. ⁸ Kəni Ughin otol pətigəm İətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin. Nian İərmənig İesu otuva min, in otərəkin suah u e nimətəgi e nohlin, kəni mərəkin agin e nəhəgəhəgin rəhan. ⁹ İətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin otuva mol uək rəha Setən e nəsanənian rəhan, kəni in otol nati apispis eiua min, mine nəmətəiən eiua min, mine nati eiua min iətəm otol narmi nətəmimi tiuvig. ¹⁰ Mine nərahian pisin pisin min rəfin iətəm kəuteiua e nətəmi min u kəutəliuək e suaru tatuvən e nəlpinian. Ughin otərəkin ilah mətəu-inu kəmotəni əskasik məmə kəsotolkeikeiən nipəhriənian iətəm təhrun nosmiəgəhian ilah. ¹¹ O nətəligian əha, Ughin təhli=pən kəm lah nati kəti təsanən iətəm tatol nətəligian rəhalah tətəlməli məmə okotəni nipəhriənian e neiuəiən. ¹² Kəni təhli=pən məmə otəni pətigəm nəlpinian rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsotənian nipəhriənian e nipəhriənian, mətəu kəutətuə təuvir agin e noliən tərah min.

Nəfaki min okotəkeikei motəhtul əskasik

¹³ Piak min mine nəuvinik min iətəm İərmənig tolkeikei itəmah. Nian rəfin iəkləkeikei məhləni tagkiu kəm Ughin o təmah, mətəu-inu e nətuəuiniən Ughin təmətəpin itəmah məmə otosmiəgəh itəmah. İn otol lanəha e uək rəha Narmın Rəhan iətəm tətəluə kəlin itəmah məmə rəhan, kəni otosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah e nipəhriənian. ¹⁴ Ughin təmauin e təmah o natimnati min əha e nanusian təuvir iətəm iəhləni pətigəm, məmə kitah kəhuva kətəh kitah rəhatəh İərmənig İesu Kristo e rəhan nisialən, mine nəsanənian, mine nəhəgəhəgin. ¹⁵ Tol lanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik kəni motəskəlim nəgətuinən iətəm iəhləfinə kəm təmah e nəghatian iətəm təmiet e nohliitimahal, mine nəghatian iətəm nəmotəfin e nauəuə iəmləhli=pinə.

¹⁶ Ughin rəhatəh Tətə təmolkeikei itəh, kəni e nəuviriən rəhan təməfəri nikitah naunun tikə, kəni təmol məmə kitah okotəluə=pən əskasik rəhatəh nətəligian lan. Kəni pəh rəhatəh İərmənig İesu Kristo aru ilau Ughin Tətə, ¹⁷ okuəfəri nikitəmah kəni muol itəmah nəkotəsanən e noliən təuvir min rəfin iətəm nautol, mine nəghatian təuvir min rəfin iətəm nautəni.

3

Pol təmətapuəh o nəfakian

¹ Piak min mine nəuvinik min. Inu naunun nəghatian. Otəfaki o timahal məmə nəghatian rəha İərmənig otuvən uəhai əmə ikin min rəfin, kəni nətəmimi okotisiəi in mətohtəu=pən, təhmen əmə e təmah nətəm nəmotisiəi in mətohtəu=pən. ² Kəni otəfaki o timahal məmə Ughin otos rəkis itimahal o nətəm kotərah, mətəu-inu səniəmə nətəmimi rəfin kəutəhatətə e İərmənig. ³ Mətəu İərmənig, nian rəfin tatol rəhan nəghatian, kəni in otol itəmah nəkotəsanən, kəni məteh vivi itəmah o Setən məmə otəsərəkinian itəmah. ⁴ Kəni kitah kotəhrun vivi e İərmənig məmə rəueiu itəmah nautol nati nak itimahal iəhləni=pinə kəm təmah, kəni onəkotəkeikei mətul lankonu. ⁵ Pəh Ughin otit nikitəmah e suaru rəha nolkeikeiən rəha Ughin mine noliən rəha Kristo o nəhtul əskasikiən nian nərahian otuva.

Solien noliən rəha nəlpahian

* 2:2 Nian Rəha Ughin, in nian iətəm İərmənig İesu Kristo otitəlig-pə min lan makil nətəmimi rəfin. 2:3-4 1Tim 4:1; 1Jən 2:18; 4:3 2:3-4 Esik 28:2; Dan 11:36 2:8 Aes 11:4; Nəh 19:15 2:13 Efəs 1:4; 2Təs 1:3 3:4 2Kor 7:16; Kəl 5:10

⁶ Piak min mine nəuvinik min. E nərgi İərmənig İesu Kristo, iəhləni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul issu o piatah min iətam kautol noliən rəha nəlpahian, kəni məsotatigian mətitəu=pən nəgəturian iətam nəmotos o timahal. ⁷ İtamah aru nəkotəhrun məmə nəkotəkeiki məutohtəu=pən noliən iətam iəmahlol. Nian iəməhlatig kitah min itəmah, iəməsləpahiən, ⁸ kəni iəmləos nəhmti nauəniən o nətəmimi, iəməslos əpnəpiniən. Mətəu iəmahlol uək pik, lapin mine lənian, iəmahlol uək e nəhlmitimahal məhlos məni o nauəniən məmə iəsləfinəniən uək əskasik o təmah e nehian itimahal. ⁹ Təhruahru o təmahal məmə iəklətapuəh o təmah məmə nəkotəruh itimahal, mətəu itimahal iəməsləliən lanəha mətəu-inu itəmahal iəkləkeiki məmə iəkləgətur itəmah e noliən iətam təhruahru məmə nəkotəhtəu=pən. ¹⁰ Kəni nian iəməhlatig əha kitah min itəmah, iəməhləfinə lou u məmə, “Nəmə iətəmi təlpah, kəni kəsəfəniən nauəniən kəm in.”

¹¹ İəhləni lanu mətəu-inu iəmlətəu məmə nətəmimi nəuvein ko itəmah min ilah kəutəlpah, ilah kəsotoliən uək kəti, ilah kəutəfən rəhalah kərəsei məmə kotəu rəkis nəghatian min lan, mətəu kəsotoliən uək. ¹² E nərgi İərmənig İesu Kristo, iəhləni kəni məhləkeiki kəm nətəmimi iətam kotol lanəha məmə okotəkeiki motəpəh nəgəsiən motatig mətig əmə, kəni motol uək o nətəouian nauəniən niglah ¹³ Kəni itəmah piak min mine nəuvinik min, sotəpəouian e noliən nati əhruahru.

¹⁴ Nəmə nətəmimi nəuvein kəsotəhtəu-pəniən rəhatimahal nəghatian e nauəuə u, kəni nəkotəkeiki motol məmə nətəmimi okotəhrun məmə ilah pəh. Kəni məsotəghatian əgin kəm lah pəh nəkotol ilah kotaulis o nəlpahian rəhalah. ¹⁵ Mətəu nəsotəruhian ilah məmə rəhatəmah tikəmir min, mətəu ilah piatəmah min, kəni təuvir məmə nəkotəgət asoli e lah məmə okotəir asoli e rəhalah nətəligian.

Naunun nəghatian

¹⁶ Kəni pəh İərmənig rəha nəməlinuian, in pisin əmə otəfinə nəməlinuian nian rəfin e noliən min rəfin. Pəh İərmənig tətətig itəmah min itəmah.

¹⁷ İəu Pol, iatos pen mətətəi əmə e nəhlmək nəghatian u rəha nəniən təuvir kəm təmah. Kəni e nauəuə min rəfin iəkətəi lanu məmə nəkotəhrun in rəhak nauəuə. Inu noliən rəha nətəiən rəhak.

¹⁸ Pəh rəhatəh İərmənig İesu Kristo otətuati e rəhan nəuvirian kəm təmah rəfin.

1 Timoti

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm Timoti

Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u 1 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Timoti. Timoti in iətəm aluə kəti iətəm təmair e taun u Listra. Məmə rəhan in nəuaniləuis kəti rəha Isrel, kəni rəhan tatə in Ianihluə* kəti. Timoti in niəli kəti rəha Pol, kəni nian rəfin kətian əpəha ikin min matuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo. Pol tolkeikei pik Timoti, tol lanəha kəni in tətauin e Timoti məmə təhmen e nətin əhruahru.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pol təmətəu məmə nəgətun eiuə nəuvein e niməfaki əpəha Efəsis, kəni mol in təhli=pən Timoti məmə otuvən mələhu əhruahru neiuəiən əha. Nəmə təhro, Timoti təmuva təhmen e pastə rəha niməfaki əha Efəsis, nati əpnəpin məmə in iətəm aluə əmə. Nəgətun eiuəiən min əha kəutəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei motətu=pən nətəligian rəhalah e noliən rəha nətəmimi o nosiən nəmiəgəhian iətəm naunun tika. Kəutəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəhru nipiəti nəghatian oneuən min, kəni motol natimnati nəuvein iətəm ilah kəmautəni.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətəni pətigəm nətəligian nəuvein rəhan kəm Timoti mətəfəri rəhan nətəligian, kəni məmə otasiru e niməfaki rəha Efəsis. Pol tətəghati e noliən təuvir min rəha nəfakian, mine neruh vivian nətəm kəutəfaki. Kəni mətəni pətigəm noliən təuvir min iətəm nətəmi asoli min rəha niməfaki mine nəfaki min u okotohtəu=pən. Kəni naunun nəghatian iətəm Pol təməni kəm Timoti tətəni məmə, in otəkeikei muva iətəmi təuvir kəti rəha noliən uək rəha Iesu Kristo. Kəni rəhan noliən otəkeikei məhruahru vivi.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

¹ Timoti. Iəu Pol, iətəni təuvir kəm ik. Kəni iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu mətəu-inu Ughin u iətəm təmosmāgəh itah, mine Kristo Iesu iətəm tətəfa nuhuinian, ilau əmə kəmuahli=pa iəu məmə iəkol uək u. ² Rəhalau nəhatətəiən e Kristo təhmen-əhmen əmə, kəni tol lanəha, in təhmen=pən əmə məmə ik nətik pəhrian.

Pəh Ughin Tatə rəhatah ilau Kristo Iesu, Iərməniəg rəhatah, okuətuati e rəhalau nəuvirian kəm ik, kəni muasəkəhruin ik, kəni muələhu nəməlinuian tətatig ohnik.

Pol təmolkeikei məmə Timoti otətipəsig
e nəgətun eiuə min

³ Aupən ikin e nian iəmatuvən Masetoniə, kəni iəu iəməni kəm ik məmə iəu iəkolkeikei pik məmə onətətig Efəsis, kəni rəhak nətəligian tatol əmə lankonu lan. Nətəmimi nəuvein əha ikin kəutatig nətəm ilah kəutəgəu nəgətunian pəhrian rəha Ughin məutəgətun nətəmimi lan. Mətəu ik onakətipəsig e lah məmə okəsotolian noliən əha. ⁴ Ilah okotəkeikei motəpəh noliən min əha iətəm kəutəni namsu eiuə min mautos nərgi lus min aupən min ikin məutəm məmə nərgi lus min rəhalah təfəməh. Kəni okotəfəri ilah aru lan. Nəghatian min əha kəutiuvu=pa əmə timəti, mətəu inko kəsotasiruian e nətəmimi məmə ilah okotəhruən nəlpəkəuian rəha Ughin inu okotəhatətə əmə lan.

⁵ Mətəu nəua nəghatian u rəhalau məmə nolkeikeian tətəri e nikitəmah. Nolkeikeian tətəri e niki iətəmi kəti nian noliən tərəh min rəfin iətəm təhruən məmə kəməutatig lan aupən, in təməpəh rəkis ilah, nikin təuvir vivi, kəni tətəhatətə pəhrian əmə e Iesu. ⁶ Nətəmimi nəuvein kinotəpəh noliən əhruahru u, kəni ilah kinotəruuru rəkis rəhalah suaru, mətəu kəutohtəu=pən nəghatian əlməli min əha. ⁷ Ilah kotolkeikei məmə nətəmimi kəutəni məmə ilah koteinatig vivi e Lou rəha Ughin, mətəu ilah kəsotəhruən aginian nipiəti nəghatian iətəm kəutəni, nati əpnəpin nikilah təhti məmə kotəhruən agin.

⁸ Kitah kotəhruən vivi lou rəha Ughin məmə təuvir nəmə kitah kotəhruən vivi uək rəha Lou kəni mautəhtəu=pən e noliən iətəm Ughin tolkeikei.† ⁹ Nian rəfin kitah okotəkeikei motəhruən məmə Lou təməsuvaian o nətəm kotəhruahru, mətəu Lou təmuva məmə otəgətun kəm nətəmimi məmə ilah nətəmimi rəha nol rahian: nətəm kəsotisaiəu Ughin mine nol təfəgə tərəh; nətəm rəhalah noliən təkəu-ekəu kəutəuhlin nəmtəhlah o nəfakian; nətəm kəmotuhəmu rəhalah tatə mine məmə; nətəm kəutuhəmu əhanəh itəmi; ¹⁰ nəman mine nipiətan nətəm kinotol rəkis marit, mətəu kəutan əpnəpin; nəman kəutit aru ilah min

* : Nanihluə, Ianihluə – Afın-to e tiksinəri. **1:2** Uək 16:1-3; Tait 1:4 **1:4** 1Tim 4:7; Tait 1:14 † **1:8** Nəgətun eiuə min əha, nian rəfin kəutəghati pik e Lou. Kəni məutəni məmə ilah kəutəhruahru mətəu-inu ilah kotəhruən vivi Lou. Mətəu nol rah nati min, Ughin təməfan Lou kəm lah məmə Lou otəgətun ilah məmə ilah nətəm kotərah. **1:8** Rom 7:12,16

kəni nɪpətan kautit aru ilah min; nətəmimi kəutələs iətəmi kəti motaskəlɪm mautil səlimin təhmen e iol əhrui; mine nətəm kauteiua e nian kəutəghati e kot; mine nətəm kauteiua əpnapin əmə; mine nətəm kautol nolian tərəh pisin min nəuvein. Əuah, in nɪpəhrɪənɪən məmə Lou in rəha nətəmimi nətəm kautol natimnati rəfin əha iətəm tətərəkin nəghatɪən əhruahru min. ¹¹ Nəghatɪən əhruahru min u, kəutəni pətigəm nanusiən təuvir rəha nəsanənɪən əhagahag rəha Ughin, Ughin u iətəm təuvir məhruahru. Nanusiən u in təməfa kəm iəu məmə iəkəni pətigəm.

Pol nikin təmagiən o Kristo

¹² Iəu iətəni tagkiu kəm Kristo Iesu, Iərmənig rəhatah, iətəm tətəfa nəsanənɪən kəm iəu o uək u, mətəu-inu in tateh iəu məmə iəkaskəlɪm vivi rəhan uək məsəpəhiən, kəni in təmələhu=pa uək u mətəhli=pa iəu məmə iəkol. ¹³ Aupən iəumətəghati rah e nərgin, kəni iəmatoh nətəm kəutəfaki matol tərəh e Iesu. Nati əpnapin iəu iəmatol pau lanu lan, mətəu in təmasək ohniəu mətəu-inu iəməsəni əhanəhiən nɪpəhrɪənɪən lan, kəni iəməruuru məmə nati nak iətəm iəu iəmatol in tərəh. ¹⁴ Mətəu nolkeikeiən rəha Iərmənig rəhatah in iahgin pik ohniəu, məpirəkis nolian tərəh min rəhak. Kəni tətətəlmin nɪkik o nəhatətəiən lan mine nolkeikeiən iətəm tatsipən e Kristo Iesu.

¹⁵ Inu nəghatɪən tətəni pəhrɪən, kəni kitah kotəkeikei motəni nɪpəhrɪənɪən lan: Kristo Iesu təmuva e nəhue niftəni məmə otosmiəgəh nətəm kotərəh. Kəni iəu iətəmi iəkərəh agin məpirəkis rəfin ilah. ¹⁶ Mətəu Ughin təmasək ohniəu, iətəm iəkərəh agin, təhmen e nəmtətəiən kəti iətəm tətəgətun məmə nətəlɪgɪən rəhan təfəməh, naunun tikə, tatuvən o nətəm kotərəh, pəh nətəmimi nəuvein koteruh kəni məhuərisig e suaru kətɪəh əmə məmə okotəhatətə e Iesu kəni in tosmiəgəh ilah məfən nəmiəgəhiən itulin kəm lah. ¹⁷ !Kotəni-vivi Ughin! Pəh kotisiəi Ughin rəhatah. In Iərmənig itulin; in təsimisiən; kəsəruhiən in; kəni in pisin əmə in Ughin. Pəh kotəfəri nərgin tatuvən matuvən matuvən naunun tikə. Əuah.

¹⁸ Kəni inəha nətik Timoti. Inu rəhak nəghatɪən təhmen=pən e nəghatɪən rəha iəni min nətəm kəmautəni kəm ik aupən. Ik onəkəkeikei maskəlɪm nəghatɪən min əha pəh tol rəham nətəlɪgɪən təskasik, kəni ik onəkəluagin vivi e nəluaginɪən rəha nəhatətəiən. ¹⁹ Askəlɪm rəham nəhatətəiən təskasik, kəni ol nolian iətəm ik nəkəhrun məmə in təhruahru e nəhmti Ughin. Mətəu nətəmimi nəuvein ilah kautol nolian nəuvein iətəm ilah kotəhrun məmə tərəh, kəni kəmotərəkin rəkis rəhalah nəhatətəiən, təhmen e iətəmi kəti təmələfən nəgəu təri e nimas təhapu-əhapu agin mərah. ²⁰ Suah mil u Həmenəs mine Aleksantə ilau kəmiən motol kətɪəh əmə ilah nətəmi min u. Iəu inegəhan=pən rəkis e lau e nəhlmi Setən məmə okuəhrun məmə okuəkeikei məsuəni rahien Ughin.

2

Nolian rəha nəfakiən

¹ Nati aupən iətəm iəkolkeikei məmə iəkəni, in tol lanu lan. Iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə itəmah nəkotəkeikei motəfaki kəm Ughin o nətəmimi rəfin, kəni motəni tagkiu kəm Ughin o natimnati iətəm in təmöl ilah. ² Kəni e nian rəfin itəmah onəkotəkeikei maütəfaki o nətəm kəutarmənig mine nətəmi asoli min rəhatah məmə kitah rəfin okotəgɪ e nəməlinuən kəni motatig mətig, pəh kitah kotisiəi vivi Ughin kəni rəhatah nalieuəkiən in təhruahru. ³ Nolian rəha nəfakiən min u in təuvir pik, kəni in otol Ughin Iosmiəgəh rəhatah nɪkin otəgɪən lan. ⁴ Ughin u, in tolkeikei məmə otosmiəgəh nətəmimi rəfin, kəni molkeikei məmə ilah okotəhrun motəni nɪpəhrɪənɪən e nəghatɪən pəhrɪən rəhan.

⁵ Otəfaki o nətəmimi rəfin məmə ilah okotəhatətə e Ughin mətəu-inu Ughin kətɪəh əmə tətəgɪ, kəni suah kətɪəh əmə tətəhtul in suaru o nosiən nətəmimi muvən motol kətɪəh ilah Ughin, iətəmimi əha Kristo Iesu. ⁶ E nian əhruahru, in əmə təməfa rəhan nəmiəgəhiən o nətəuuiən suaru rəha nətəmimi rəfin məmə otitɪs ilah e təfəgə tərəh rəhalah. Kəni inu tətəgətun məmə Ughin tolkeikei məmə otosmiəgəh nətəmimi rəfin. ⁷ Kəni e nəghatɪən əha, Ughin təməfəri iəu məmə iəu aposil kəti rəhan o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir u kəm Nanihluə* min, nətəmimi nətəm kəsənə məmə nətəm Isrel, kəni təməfəri iəu məmə iəgətun kəti rəha nəhatətəiən pəhrɪən. Iəu iətəni pəhrɪən, iəseiuəiən.

⁸ Kəni ikin min rəfin, iəkolkeikei məmə nəman okotəghati kəm Ughin e nəfakiən. Kəni nian kautəfəri nəhlmilah məmə okotəfaki kəm Ughin, iəkolkeikei məmə nəmiəgəhiən rəhalah otəhruahru, kəni nɪkilah təsəhməiən, kəni məsotəhiən ilah min.

⁹ Kəni iəu iəkolkeikei məmə nɪpətan u nəfaki min okəhuvən e rəhalah napən iətəm təhruahru kəni mətəhtərain vivi ilah, məsotiuviən nətəlɪgɪən rəha nəman, kəni məsotolɪən məmə nətəmimi okotəh o nəfəriən. Kəni ilah kəsotolɪən nəuanulah məmə okotəfəri ohni.

Kəni ilah kəsəhuvəniən e natimnati min o niuvian nətəligiən rəha nətəmini, iatəni natimnati min təhmen=pən e napən min iətəm nəhmtilah tiəkis, uə nati kəti kəmol e aian u kol tətəraip-oraip, uə nati kəti kəmol e pəral inu kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis. ¹⁰ Mətəu iəkolkeikei məmə nīpətan u nəfaki min, rəhalah nətəligiən otəsuvəniən o malə-malə rəha nīpətīlah məmə okeruh, mətəu okotol malə-malə e nəmīəgəhiən rəhalah, inəha ilah okotol nolīən min iətəm otəsiru e nətəmini, nolīən min iətəm təhruahru o nīpətan nətəm kəutəni məmə ilah kəutəfaki kəm Uhgīn.

¹¹ Nian nəman okotəgətun e nīməfaki, nīpətan okotəkeikei maütətəlig məsotəgətīən, kəni motəkeikei motəsīahu ilah, kəni motəsīai nəgətun min, kəni motətəu=pən nəgətun min əha nətəm kəutəgətun. ¹² İəu iəsegəhaniən e nīpətan məmə okotəgətun kəni motərməniğ e nəman. İlah okotəkeikei məsotəgətīən, ¹³ mətəu-inu aüpən ikīn, Uhgīn təmaupən mol Atəm, uərisiğ ikīn təpanol İv. ¹⁴ Kəni sənīəmə Atəm u Setən təmeiüə lan aüpən kəni tol nəuiən, mətəu İv u təmol nəuia Setən kəni matgəhli lou rəha Uhgīn. ¹⁵ Mətəu Uhgīn otəsomiəgəh nīpətan nian ilah kəutol əhruahru uək rəhalah, inu nəməkīən mine neh vīviən kəlkələh min. Mətəu ilah kotəkeikei məütəskəlīm əskasik nolīən rəha nəhatətəiən, mine nolīən rəha nolkeikeiən nətəmini, mine nolīən rəha nəmīəgəhiən iətəm təhruahru.

3

Nətəmi asoli min rəha nīməfaki

¹ Inu nəghatiən tətəni pəhriən məmə, “Nəmə iətəmini kəti tolkeikei məmə in otuva iətəmi asoli kəti rəha nīməfaki, kəni uək u, in uək təuvir ağin kəti iətəm in tolkeikei.”

² Kəni iətəmi asoli tol lanəha:

okəkeikei kəsəh-pəniən nolīən tərəh kəti lan;

in məsol-pəniən rəhan pətan;

in təhrun nəni aruiən e nīkin məmə otəpəh nolīən natimnati iətəm tərəh kəni mol əmə nati iətəm təuvir;

tətol natimnati e nəhruniən;

kətisīai in;

təteh vīvi nətəmini nətəm kəutəhuvən iman ikīn;

in iəgətun təuvir kəti;

³ sənīəmə iətəmini kəti rəha nəpisiən uə nəhtīən itəmi;

mətəu in iətəmi mətiğ;

sənīəmə in iətəmi rəhan nəghatiən titatipərəh pik təhmen e kaluəluə;

nīkin təsuvən pikīn e məni;

⁴ in otəkeikei mətərməniğ vīvi e rəhan min, kəni mol məmə rəhan kəlkələh min kəutol nəuiən maütisīai vīvi. ⁵ ?Mətəu nəmə in təruru narməniğ vīviən o rəhan min, kəni in otəhro əhanəh marməniğ e nīməfaki rəha Uhgīn?

⁶ İətəmini tətəhatətə vī əmə e İesu, in təsəhmeniən məmə otos uək u, məta in tətəfəri pik in, kəni Uhgīn tol nəlpiniən kəm in təhmen e inəha təmol e Setən u iəfəri pik.

⁷ Kəni iətəmi asoli, rəhan nolīən otəkeikei məuvir məhruahru məmə nətəm kəsotəfakiən okotəni məmə in iətəmi təuvir. Nəmə təsolīən, məta nəuanikulu rəha Setən toh pikin, kəni nərgin otərah.

Dikon min,

nətəm kəutəsiru e nīməfaki

⁸ E nolīən əhmen əmə, dikon min, rəhalah nəmīəgəhiən otəkeikei məhruahru vīvi, kəni məütəni əmə nīpəhriənən e nian rəfin. Nətəm kəutəpis uə kotolkeikei pik məni, kəsotəhmeniən o nəskəlīmiən uək u. ⁹ İlah nətəmini nətəm kotəhrun məmə nolīən tərəh kəti təsatīgīən e lah, kəni maütəskəlīm əskasik nəghatiən pəhriən min rəha İesu Kristo iətəm Uhgīn təmol əpu. ¹⁰ Nətəmini kotol lanəha, nīməfaki otəkeikei makil vīvi rəhalah nəmīəgəhiən, nəmə kəsəh-pəniən nati kəti tərəh e lah, kəni ilah okotos uək rəha dikon.

¹¹ Kəni təhmen-əhmen əmə, nīpətan rəha dikon min,* ilah min okotəkeikei motol rəhalah nəmīəgəhiən təhruahru vīvi. Təsəuviriən məmə ilah nīpətan nətəm kəutəni nīkalitəmi, uə nīpətan rəha nəpisiən, mətəu ilah nīpətan nətəm nətəmini kəutəhatətə e lah e nian rəfin.

¹² Suah kəti iətəm tatos uək rəha dikon, in otəkeikei mos rəhan pətan kətīəh əmə, kəni in otəkeikei mətərməniğ vīvi e rəhan min kəlkələh min mine rəhan lahuənu. ¹³ Nətəmini nətəm kəutol vīvi uək rəha dikon, nərgilah in təuvir lan, kəni rəhalah nətəligiən in otəskasik pik o nəskəlīmiən nəhatətəiən rəhalah e Kristo İesu.

2:9 1Pitə 3:3-5 2:10 1Tim 5:10 2:12 1Kor 14:34 2:13 Jen 2:7,21-22; 1Kor 11:8-9 2:14 2Kor 11:3; Kəl 3:1-6
2:15 Jen 3:6-16 3:6 Tait 1:6-9 3:7 2Kor 8:21 * 3:11 Suaru keiu o nəuhliniən nəghatiən u “nīpətan” e fes u.

1. Nīpətan rəha dikon min 2. Nīpətan nətəm kəutəs uək rəha dikon. 3:11 Tait 2:3

Naukati nahatətəian rəhatah

¹⁴ Rəueiu əha, nian iətətəi nauəuə u kəm ik, nīkik tətəhti məmə, otəsuvəhiən kəni iəkuvnə meruh ik. ¹⁵ Mətəu nəmə iəsuvnə uəhaiən, kəni nauəuə u in otəni natimnati rəfin iətəm kitah nenətəi Uhgın okotohtəu=pən. Inu kitah u nətəm kəutəfaki, kəni Uhgın rəhatah tətəmiəgəh mətətiḡ nanun tikə. Kitah nətəm kəutəfaki u kəutaskəlīm nəghatīən pəhriən, kəni mauteh vivi. ¹⁶ Nipəhriən, nəghatīən pəhriən rəha Iesu Kristo iətəm Uhgın təmöl əpu, in nati apispis iətəm in iahgin, kəni tol lanəha:

Kristo in təmuva iətəmimi kəni nətəmimi kəmoteruh.

Kəni Narmin Rəha Uhgın tətəḡtun vivi məmə Iesu təhruahru vivi pik.

Kəni nagelo min kəmoteruh in.

Kəni nətəmimi kəutəni pətəḡəm nanusiən təuvir rəhan kəm nətəmimi ikin pisin pisin min.

Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəutəhatətə lan.

Kəni Uhgın təmos muvən ilis e neai mətətiḡ ilau min.

4*Nəḡətun eiua min*

¹ Narmin Rəha Uhgın tətəni pətəḡəm vivi məmə e nian min uərisig Iesu otəpanuva lan, nətəmimi nəuvein okotəpəh nitəu-pənīən nolīən pəhriən rəha nəhatətəiən e Uhgın. Ilah okotohtəu=pən narmin eiua min kəni motohtəu=pən nəḡətunīən rəha iərmis min. ² Nəḡətunīən min əha kəutsipən e nəḡətun min nətəm kəutəni məmə rəhalah nəghatīən in nipəhriən, mətəu ilah kəuteiua, kəni məsotolīən nati iətəm kəutəni. Nətəmi min əha, nətəḡiḡ rəhalah tekəu-ekəu agin, kəni kinotəruru nakilīən məmə nəghatīən pəhriən iə, kəni nəghatīən eiua iə. ³ Ilah kəutəḡətun nətəmimi məutəni məmə okəsotolīən marit, kəni məutəḡətun ilah məmə okəsotunīən nauəniən min nəuvein. Mətəu Uhgın təmöl nauəniən min əha məmə okotun ilah. Kəni kitah u kəutəfaki kotəhruən nipəhriən, kotəhruən nosiən, motəfaki motəni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni motun, ⁴ mətəu-inu natimnati rəfin iətəm Uhgın təmöl ilah kotəuvir əmə. Nati kəti tikə məmə okəsotunīən. Kitah kotəhruən nunīən natimnati rəfin məmə kitah kotəfaki motəni tagkiu kəm Uhgın ohni, ⁵ mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə ilah kotəuvir, kəni kitah kəutəfaki ohni. Kəni rəueiu, nauəniən min əha kotəuvir əmə.

Ioluək təuvir rəha Kristo Iesu

⁶ Məmə nətəni pətəḡəm nəghatīən u kəm piatah min mine nəuvinitah min, kəni ik ioluək təuvir kəti rəha Kristo Iesu. Kəni tətəḡətun məmə ik iətəmimi kəti iətəm natun nəghatīən təuvir min rəha nəhatətəiən mine nəḡətunīən əhruahru, kəni mətəmiəḡəh lan, kəni rəham nəmiəḡəhiən tatitəu=pən nəghatīən rəfin min əha.

⁷ Əpəh, sətəḡiḡiḡ e nəghatīən eiua min iətəm nətəḡiḡiḡ rəha Uhgın tikə lan, nəghatīən min təhmen e namsu əpnəpin min iətəm nipətīn tikə. Mətəu əḡətun aru rəham nəmiəḡəhiən məmə tətītəu=pən Nauəuə Rəha Uhgın. ⁸ Nolīən rəha neruh viviən nipətīm məmə in otəsənən, in təuvir o natimnati min nəuvein, mətəu nəmə natəḡətun aru rəham nəmiəḡəhiən e nolīən rəha Uhgın, kəni in təuvir məmə otəsiru e natimnati rəfin e nəmiəḡəhiən rəha nəhue niftəni u, mine rəha nəmiəḡəhiən itulin.

⁹ Inu nəghatīən tətəni pəhriən, kəni kotəkeikei motəni nipəhriən lan. ¹⁰ Konu kitah kəutöl pik uək o nəḡətun aruiən rəhatah nəmiəḡəhiən e nolīən əha, mətəu-inu kinotəhatətə rəkis e Uhgın u tətəmiəḡəh kəni mətətiḡ itulin, kəni in Iosmiəḡəh mətəhan nəhlmin kəm nətəmimi rəfin, mətəu in tatosmiəḡəh əmə nətəmi min u nətəm kəutəhatətə lan.

¹¹ Əḡətun natimnati min əha kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei mautotəu=pən. ¹² Səḡəhanīən lam məmə nətəmimi okotəh iahu ik mətəu-inu ik iətəm aluə əmə kəti. Mətəu ol rəham nəmiəḡəhiən təhruahru vivi məmə nətəmimi okoteruh məmə ik iətəm təmiməhta, kəni ilah kotəhruən nitəu-pənīən ik e nəghatīən min, mine naliuəkīən, mine nolkeikeiən, mine nəhatətəiən, mine nol əhruahruən. ¹³ Ol natimnati min əha, kəni nati kisil min əha ikin. Onəkəkeikei mol vivi ilahal mətəuarus iəkuvnə: afin Nauəuə Rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni məni pətəḡəm Nauəuə Rəha Uhgın, kəni məḡətun Nauəuə Rəha Uhgın. ¹⁴ Timoti. Uhgın təməfiənə rəhan nəsanənīən kəm ik o nolīən uək rəhan nian eldə min rəha niməfaki kəmotələhu=pən nəhlmilah lam, kəni iəni min nəuvein rəhalah kəmotəni pətəḡəm nəghatīən iətəm Uhgın təmāni lam. Səpəhiən nəsanənīən əha, mətəu ol uək rəha Uhgın lan.

¹⁵ Ik onəkəkeikei matol uək min u, kəni rəham nətəḡiḡiḡ otəkeikei mətətiḡ əskasik e natimnati min u pəh nətəmimi kotəhruən nəhiən məmə rəham nəmiəḡəhiən mine rəham uək tateviə vivi. ¹⁶ Ateh vivi nolīən min e nəmiəḡəhiən rəham, kəni ol rəham nəḡətunīən məmə

in tətəhruahru e nian rəfin. Onəkəkeikei mətalkut əskasik məmə onəköl natimnati min əha, mətəu-inu nəmə nəkol, kəni onəkosmiəgəh itəmah nətəm kəutətəlig lam.

5

Noliən rəha nisaiən o nəghatiən kəm nətəmimi

¹ Sagət əskasikiən e nauəhli min, mətəu əghati kəm lah e nisaiən məmə nəkiuvi rəhalah nətəligiən, təhmen əmə məmə ilah rəham tatə əhruahru min. E noliən kətiəh min əmə, ol təhmen əmə kəm nətəm aluə təhmen əmə məmə ilah piəm əhruahru min. ² Əghati mətig e nisaiən kəm nipətəuəhli min təhmen məmə rəham məmə əhruahru min. Rəham nəghatiən mine noliən min kəm nipətan miətə otəkeikei məhruahru agin, təhmen məmə ilah nəuvinim min.

Noliən rəha neruh viviən nipətəlimis min

³ Niməfaki otəkeikei mateh vivi nipətəlimis min u kəmimis ərin ilah, kəni iətəmi kəti tikə mə otateruh ilah. ⁴ Mətəu pətəlimis kəti u nenətin min əha ikin uə namipin min əha ikin, ilah okotəkeikei motəupən motəhrun məmə uək rəha nətəm kəutəfaki, ilah okotəupən moteh vivi aru rəhalah min. Noliən u təhmen əmə məmə kəutəfən nitai nati kəm məmə mine tatə mine kəha min, kəni nati u tatol niki Uhgın tətəgiən ohni.

⁵ Mətəu pətəlimis iətəm tətətig pisin agin əmə, iətəmimi tikə o neruhiən, in tətələhu=pən əskasik rəhan nuhuiniən tətətig e Uhgın. Inəha e nian rəfin, lapin mine e nərauiə, in tətəfaki kəm Uhgın məmə otətəsiru lan. Pətəlimis tol lanəha, təhruahru agin məmə niməfaki otəsiru lan. ⁶ Mətəu pətəlimis u tətətəlig pik e natimnati rəha niiftəni o nətəuiən təuvir lan, in tətəmiəgəh, mətəu e narmin in tinimis rəkis. ⁷ Ik onəkəkeikei mənə=pən nəghatiən min əha kəm niməfaki məmə ilah okotəkeikei motol pəh nətəmimi kəsotəni rəhiən ilah. ⁸ Suah kəti otəkeikei meh vivi rəhan min, kəni maupən meh vivi rəhan əhruahru min. Mətəu nəmə in tətəliən, tətəgətun məmə təməuhlin nəmtahn e noliən rəha nəfakiən, in tərəh mapirəkis iətəm tətəfakiən.

⁹ Nəmə nəkətəi=pən nərgi pətəlimis kəti e nauəuə rəha nasiruiən məmə niməfaki otəsiru lan, rəhan nu in otəkeikei mos sikiste, pətan u tətətətig vivi ilau rəhan u iərman. ¹⁰ Kəni in pətəuəhli kəti iətəm nətəmimi kəutisaiə in o rəhan noliən təuvir mine nasiruiən min iətəm in tatol, təhmen məmə in tətəh vivi rəhan nəsuəlkələh; kəni nian iəpispis min okəhuva iman ikin, tatol təuvir kəm lah; kəni matəsiahu aru in mətasiru e nətəm kəutəfaki;* kəni mətasiru e ianrah; kəni rəhan nətəligiən tətəskasik məmə otol uək min iətəm təuvir.

¹¹ Mətəu sətəi-pəniən nərgi pətəlimis min nətəm kəsotəpətəuəhli əhanəhiən e nauəuə rəha nasiruiən, mətəu-inu uərisig nəmə nətəligiən rəha nol mininən marit tinuva məskasik e nikiəh e Kristo, kəni ilah kotəni məmə okotol min marit. ¹² Kəni Uhgın in otakil mol nalpininən kəm lah mətəu-inu kəmotatgəhli rəhalah nonəuəvil iətəm kəmotol kəm in əupən.† ¹³ Kəni nati tərəh kəti min, mətə ilah kotəlpəh kəni motos noliən rəha nuvəniən e nimə min rəfin məutəni nəghatiən iətəm nipətin tikə. Uərisig ilah kəhuva motərəh pik o nosiən musmus e nəghatiən rəha iətpisin, kəni ilah kotolkeikei məmə okotəni pik nəghatiən rəha nətəpisin, kəni ilah kəutəni nəghatiən min nəuəvin iətəm tətəhmeninən məmə okotəni. ¹⁴ Kəni iəu iətəni kəm nipətan miətə min kəmimis ərin ilah məmə təuvir ilah okotol min marit, kəni motos nətəlah min, kəni moteh vivi ilah. Kəni nəmə kotol lanəha, kəni məsotəfəniən nəua niməhan kəm tikimir məmə okotəni rah itah. ¹⁵ Mətəu pətəlimis nəuəvin kinotələlin ilah e suaru təuvir kəni minəutohtəu=pən Setən.

¹⁶ Nipətan min u kəutəfaki okotəkeikei māuteruh vivi pətəlimis min rəhalah, məsotəhlman-pəniən e lah kəm niməfaki məmə oteruh ilah. Kəni niməfaki in otateruh əmə pətəlimis min u rəhalah nətəmimi kohkə agin məmə okəuteruh ilah.

Uək rəha nətəmi asoli rəha niməfaki

¹⁷ Eldə min nətəm kəutərməniəg vivi e uək rəha niməfaki, niməfaki otəkeikei misiai ilah, kəni motətəou ilah. Kəni nəgətun min mine nətəm kəutəni pətəgəmə Nauəuə Rəha Uhgın, ilah kəutəhtul əupən məmə okisaiə ilah kətəou ilah. ¹⁸ Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni

* **5:10** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəni tətəikuas e nəhliki nətəmimi rəha Uhgın.” – Noliən əha tətəgətun məmə in pətan kəti tətəsiahu aru in; kəni nikiən tagiən o nasiruiən e nətəmimi. † **5:12** E nian əha, pətəlimis min nəuəvin kəmotos nonəuəvil rəhalah kəm Uhgın məmə okəsotəliən marit, kəni ilah okol əmə uək rəha niməfaki. Kəni nəmə pətəlimis kəti tolkeikei məmə in otol min marit, kəni in otəgəhli rəhan nonəuəvil iətəm tətəmol kəm Uhgın. **5:13** 2Təs 3:11 **5:14** 1Kor 7:9

məmə, “Nian nati miəgəh kəti tatol rəham uək, kəni nakəkeikei maugin.”* Kəni tətəni min məmə, “Nian iətəmi kəti tatol uək, mətau okəkeikei kətəou in lan.”

¹⁹ Sətəligiən e nəghatiən rəha iətəmi kətiəh əmə iətəm tətəni məmə eldə kəti rəha niməfaki təmol noliən tərəh, mətau nəmə iətəmi keiu uə kisi kəhləni, kəni nətətəlig e rəhalahal nəghatiən.

²⁰ Kəni nəmə iətəmi asoli kəti rəha niməfaki tatol nati kəti tərəh, kəni nətagət əskasik lan e nəhmti nətəmi rəfin rəha niməfaki, kəni tol lanəha nətəmi okotəgin e noliən nati tərəh min.

²¹ E nəhmti Uhgın, mine Iesu, mine nagelo min iətəm Uhgın təmitəpın rəkis ilah, iəu iətəni əskasik kəm ik məmə ik onəkəkeikei mətətau=pən nəghatiən rəhak e noliən iətəm in təhruahru. Ik onəsoliən noliən kəti kəm iətəmi kəti, kəni matig mol noliən pisin min kəm iətəmi kəti min. Mətau onəköl təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin.

²² Səfəri uəhaiən iətəmi kəti məmə in otos uək kəti rəha niməfaki, inu mə nəkotələhu=pən nəhlmətəmah motəfaki lan. Mətau-inu nəmə in iətəmi kəti iətəm rəhan əha ikin noliən tərəh, kəni rəhan noliən tərəh otatig lam, təhmen lanu məmə ik min nəmos rəhan tərəh. Mətau ol əmə rəham nəmiəgəhiən tətəvir vivi mətəhruahru e nian rəfin.

²³ Səmmim əməliən nəhu. Os wain nəuan nəuətin mol o rəham nimisiən, pəh otasiru e nərfəm.

²⁴ Nətəmi nəuəvin kitah rəfin kotəhrun məmə ilah nolrah nati, kəni kotəhrun məmə Uhgın otol nalpiniən kəm lah. Mətau nətəmi nəuəvin min, rəhalah təfagə tərəh tətəhluəig əhanəh əha rəueiu, mətau uərisig okəpaneruh.

²⁵ Kəni təhmen-əhmen əmə, nian tətəp uək tətəvir min, kitah kotəhrun əmə. Mətau nəuəvin əha ikin iətəm kətəhluəig əha rəueiu, mətau nipəhriən, okəmaneruh ilah.

6

Noliən əhruahru o slefmin

¹ Slef min nətəm kəutəfaki okotəkeikei motisiəi nətəmi asoli min rəhalah. Noliən əha in otəhtipəsəg e nətəmi in kəsotəfakiən məmə kəsotəni rəhiən nərgi Uhgın, mine nəgətuniən rəhatah. ² Mətau slef min nətəm rəhalah nətəmi asoli ilah min nəfaki, ilah okəsotoliən noliən əha u kotəni məmə, “Ei. Iətəmi asoli əha in piatah əmə kəti,” kəni ilah məsotisiəi vivien. Mətau ilah okotəkeikei motol əhruiən pik nati kəm lah e nikilah pəhriən, mətau-inu rəhalah nətəmi asoli min ilah nəfaki min nətəm noluək min kotolkeikei ilah.

Nəgətuniən neiuəliən min mine natimnati vivi min pəhriən

Natimnati min u, ik onəkəkeikei mətagətun nətəmi lan. Kəni e nian rəfin, ik onəkəkeikei mətagəti əskasik kəm lah o nitəu-pəniən.

³ Mətau nətəmi nəuəvin kəutəgətun nəghatiən nəuəvin iətəm tol pisin e nəghatiən əha rəhak, kəni ilah kəutəni məmə nəgətuniən rəha İərmənig rəhatah Iesu Kristo, in neiuəliən, mautəni məmə nəgətuniən rəha noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm Uhgın tolkeikei, in neiuəliən. ⁴ Nətəmi min əha kəutol lanəha ilah kəsotəhrun aginiən nati kəti, kəni ilah nətəm kəutəfəri pik ilah. Ilah kəutalməli o nuvəniən məghati pik o nəghatiən min iətəm tatiuvi=pa niəməha, o nəghatiən min iətəm nətəmi kəutəməki e lah min ohni. Noliən u in tatol nətəmi kəutitgərah ilah min, kəni mətəhapu-əhapu ilah min, kəni mətəghati rah e nərgiləh min, kəni mətətəlig rah e lah min. ⁵ Kəni e nian rəfin ilah kəutol timəti. Inu noliən rəha nətəmi nətəm rəhalah nətəligiən tərəh, ilah kəutəluəi e nəghatiən pəhriən. Ilah, nikilah təhti məmə noliən rəha nəhatətəliən e Uhgın in noliən kəti o nosiən məni mine nautə min.

⁶ Mətau nati tətəvir pik səniəmə kitah kəutos məni mine nautə. Nati tətəvir pik məmə kitah okotaliəuk e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. Kəni mətagiən əmə, nati ənpəpın nəmə rəhatah nautə təkəku uə tətəp, ⁷ mətau-inu nian kitah kəmotair=pa e nəhue niftəni u, kəni kəməsotosiən nati kəti məhuva. Kəni e nian okohmis lan, ko kəsotos minien nati kəti məhtəlig. ⁸ Mətau nəmə nigəh nauəniən mine nəpən təhmen əmə, kəni kitah kotəgin.

⁹ Nətəmi nətəm kotolkeikei pik məmə rəhalah nautə otepət, timətig əmə o lah məmə okotol noliən tərəh min tətəp. In təhmen=pən e nalig kəti iətəm otələs ilah e nəuan nalməliən rəha nərahien, kəni ilah kotolkeikei məmə okotol natimnati tətəp rəha nalməliən, kəni

* **5:18** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Nian kau kəti tatol uək rəham tətəvig-əvig e nəua wit, kəni nəmə tolkeikei məmə otun kəti, kəni səlis-ərainiən nohlin.” Eruh məfin e tiksiniəri e noliən rəha nətəm İsrəl e noliən uək e wit. Pol tətəghati e nati miəgəh, mətau nipəhriən, nipəti nəghatiən tətəghati e nətəmi. **5:18** Dut 25:4; Mat 10:10; 1Kor 9:9 **5:19** Dut 17:6; 2Kor 13:1 **5:20** Efəs 5:11 **6:1** Efəs 6:5 **6:2** Flm 16 **6:3** Kal 1:6-9 **6:5** 2Tim 3:8; 4:4; Tait 1:14 **6:6** Fil 4:11-12; 1Tim 4:8; Hip 13:5 **6:7** Job 1:21

natimnati tepət iətəm tərəh o lah. Kəni nolkeikeiən rəha natimnati tərəh min əha okotəəkəin-əəkəin nəmiəgəhian rəhalah. ¹⁰ Mətəu-inu noliən rəha nolkeikei pikian mənī, in nəukəti natimnati tərəh tepət. Kəni nətəmimi nəuvein ilah kautəhtul iəkis o nitəu-pəniən suaru u, kəni ilah kinəhuvən rəkis isəu o noliən rəha nəhatətəiən, kəni ilah kautol natimnati min nəuvein iətəm tətəəkəin aru nīkilah, kəni kautos nərahian tepət lan.

Nəghatīən təuvir rəha Pol tatuvən kəm Timoti

¹¹ Mətəu ik Timoti, iətəmi rəha Uhgīn, aiu=pən isəu o noliən tərəh min əha. Ik onəkəkeikei malkut pik o nitəu-pəniən noliən əhruahru, iətəm Uhgīn tolkeikei. Rəham nəhatətəiən otəkeikei məskasik, kəni ik onəkəkeikei molkeikei nətəmimi. Askəlīm əmə rəham nəhatətəiən lanko, tatuvən naunun tikə. Kəni onəkəikei muva ik iətəmi mətig kəti. ¹² Onəkəluagin vivi e nəluagin rəha nəhatətəiən. Kəni məskəlīm vivi nəmiəgəhian itulin iətəm Uhgīn təmauin lam ohni. Aupən rəkis, in təmauin lam ohni nian nəməni pətigəm nəhatətəiən rəham e Iesu e nəhmti nətəmimi tepət.

¹³ E nəhmti Uhgīn, iətəm tətəfa nəmiəgəhian kəm natimnati rəfin, kəni e nəhmti Kristo Iesu iətəm təməni pətigəm vivi nəghatīən pəhriən e nəhmti Pontias Pailət, iətəghati əskasik kəm ik lanu lan: ¹⁴ Ol natimnati min u, kəni məsəpəhian kəti mətəuərus=pən lərmənig rəhatah Iesu Kristo otuva ¹⁵ e nian əhruahru iətəm Uhgīn təməni. Uhgīn iətəm kitah okotəkeikei mautəni-vivi e nian rəfin, in pisin əmə tətərmənig e natimnati rəfin. In Kig rəha kig min rəfin, kəni lərmənig rəha iərmənig min rəfin. ¹⁶ In əmə təsimisən mətatig itulin, rəhan nətuəuinian tikə, kəni naunun tikə. İkin tətətig ikīn, nəhəgəhəgīən tasiə matitəlau lan, kəni ko kəsəniən iuəkīr ohni. Suah kəti təsəh əhanəhian in, kəni ko iətəmi kəti təsəhrunian nehian nian kəti. Nian rəfin kitah okotəkeikei motisiani in, kəni mautəni pətigəm rəhan nəsanəniən mine narmənigīən mautəhuvən mautəhuvən naunun tikə. Tol lanəha lan. Əuəh.

Nəfaki min u rəhalah nautə tepət

¹⁷ Əghati əskasik kəm nətəm kautəfaki nətəm rəhalah nautə rəha nəhue niftəni u tepət. Əni məmə ilah okəsotəfəri pikian ilah, kəni kəsotəhatətəiən e rəhalah mənī u tepət. Mənī in rəha rəueiu əmə, mətəu olauig mine tikə min. İlah okotəkeikei motəhatətə əmə e Uhgīn iətəm tətəfa natimnati təuvir tepət kəm tah məmə kitah okotətəu təuvir lan. ¹⁸ Əghati əskasik kəm lah məmə rəhalah noliən təuvir min, mine rəhalah nasiruiən təuvir min otepət. Kəni nīkilah otəkeikei magiən o nətuatīən kəm nətəmimi. ¹⁹ E noliən əha, in təhmen məmə ilah kautələhu natimnati təuvir min tepət, təhmen=pən əmə məmə kəmotasə təuvir o nəmiəgəhian iətəm otəpanuva. Kəni ilah kotəhrun nosiən nəmiəgəhian, iətəm nəmiəgəhian pəhriən.

Naunun nəghatīən rəha Pol

²⁰ Timoti, ik onəkəkeikei mateh vivi natimnati min iətəm Uhgīn təmələhu=pən rəkis e nəhlməm. Əpəh kəni məhtul isəu o nəghatīən min iətəm nīpətīlah tikə kəni kəsotəfanian nisaiən kəm Uhgīn, kəni nəghatīən min iətəm kəsotəhruahruian e Nauəuə Rəha Uhgīn. Nəghatīən min əha kətəni məmə kautəfa nəhrunian, mətəu kəpə, kauteiuə. ²¹ Mətəu nətəmimi nəuvein kautəhuərisig e nəghatīən eiuə min əha, kəni minotəmkarəpen e suaru rəha nəhatətəiən pəhriən.

Pəh Uhgīn otətəuati e rəhan nəuvirən kəm təmah.

2 Timoti

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm Timoti Nəghatien əkuəkir rəha nauəuə u 2 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Timoti. Kəni in molkeikei məmə ilah min əpəha e niməfaki rəha Efəsis, məmə okotafin. Afin e “Nəghatien Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Timoti” o nəhrunian məmə Timoti in pəh.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? Nian kəpman rəha Rom tətəskəlim Pol əpəha Rom, in təsatigian e kaləpus, mətəu in təmətətig e rəhan kəti nimə, kəni soldia min kəmautətig ilah min mauteruh vivi məmə in otəsəgimian. Naunun japtə rəha Uək Min tətəghati e nian min əha. Kəni əmeiko kəpman təmahli pətigəm in, kəni taliuək əmə mətən o nu keiu. Mətəu rəueiu əha, tinuvən min e kaləpus əpəha Rom, kəni kaləpus əha in tərəh pəhriən ikin. Nauəuə rəha Uək Min təsəghatien e nian əha, nauəuə tinol naunun rəkis. Kaləpus əha in tətəpu ikin, kəni tiəkis o nətəmimi o nuvənian məsal=pən lan. Luk əmə ilau min. Pol təmolkeikei məmə Timoti otuva meh mətəu-inu in rəhan niəli təuvir. Kəni in molkeikei məmə Timoti in otəmki nauəuə min rəhan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təməhrun məmə otəsuvəhian kohamu in timis. Tol lanəha, in təmətei nauəuə u o nələhu-pənian niməfaki e nəhlmi nətəmi asoli pisin min nəuvein təhmen e Timoti. Nian iəkis min kəutəhuva o niməfaki, kəni Pol in tolkeikei məmə Timoti otətəskəlim Nanusian Təuvir, kəni matəhtul əskasik e nəhatətəin rəhan, kəni məsəginian e nəni pətigəman Nanusian Təuvir, kəni in otəhtul maru o nətəuiən nəhməien e nipətən nəmə nərahian otuva.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

¹ İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Ughin təmitəpin rəkis iəu məmə rəhan, kəni mahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm rəhan nəniəskasikian rəha nəmiəghian itulin e Kristo İesu. ² İətəni təuvir kəm ik Timoti, nətik iətəm iəkolkeikei pik ik.

Pəh Ughin Tatə mine Kristo İesu rəhatah İərməng okuəfinə rəhalau nəuvirian, mine nəskəhrunian, mine nəməlinuian kəm ik.

Pol təməfəri nətəligian rəha Timoti

³ Nian rəfin lapin mine lənian, iətəfaki ohnik, kəni mətəni tagkiu kəm Ughin ohnik. Kəni iətol uək rəhan təhmen=pən əmə e tipik min, kəni iəkəhrun məmə nolian tərəh kəti təsatigian lak. ⁴ Nikiək tətəhti nəhu nəhmtəm, kəni iəkolkeikei pik məmə iəkəruh min ik pəh nikiək otəgian. ⁵ Nikiək tətəhti nəhatətəian pəhriən rəham iətəm təhmen=pən əmə e nəhatətəian iətəm təmaupən mətətig e rəham kəha Lois mine rəham məmə İunis, kəni iəkəhrun pəhriən məmə rəueiu in tinatig lam.

⁶ Kəni tol lanəha, iətəni min kəm ik məmə onəkelel nigəm rəha nəsanənian iətəm Ughin təməfinə o nolian rəhan uək. Ughin təməfinə nəsanənian əha nian iəmələhu=pən nəhlmək mətəfaki=pinə lam. ⁷ Ol uək e nəsanənian əha, mətəu-inu Ughin təsəfaiən kəm tah nikiək rəha nəginian, mətəu təməfa nikiək rəha nəsanənian, mine nikiək rəha nolkeikeian, mine nikiək iətəm tatol nolian min iətəm in təhrun məmə kotəhruahru.

⁸ Kəni inəha, saulisian o nəni pətigəman İərməng, kəni saulisian lak iətəm iətatig e kaləpus o nərgin. İətətəu nəhməien o nanusian təuvir, kəni nəmə nian əskasik tətəva ohnik, nəkeikei mol məmə iəu mine e nəsanənian iətəm Ughin tətəfinə kəm ik. ⁹ Ughin təmosmiəgəh itah kəni mauin e tah məmə kitah okəhuva rəhan min nətəmimi nətəm kotasim, kəni təməsolian o nati kəti iətəm kitah kəmotol, mətəu in təmol e rəhan aru əmə nətəligian, mine nəuvirian. Nian Ughin təməsol əhanəhian niftəni mine, mətəu in təmələhu rəkis nələpəkəuian məmə in otəfan rəhan nəuvirian kəm tah e Kristo İesu, ¹⁰ mətəu rəueiu, in təmol əpu nəuvirian əha kəm tah e nuvaiən rəha İosmiəgəh rəhatah, Kristo İesu. Kəni Kristo təmohəpis nimisian mine rəhan nəsanənian, kəni təməsiəgəpin mol əpu suaru rəha nəmiəghian u naunun tikə, kəni kitah kauteh e nanusian təuvir əha.

¹¹ Kəni Ughin təmitəpin iəu məmə iəu iəgəhati, mine aposil, mine iəgətun o nanusian təuvir əha. ¹² Tol lanəha iətətəu pik nəhməien ohni u ikinu e kaləpus. Mətəu iəsaulisian, mətəu-inu iəkəhrun məmə pəh u iətəhatətə lan, kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh vivian nati nak iətəm in təmələhu=pa e nəhlmək o naunun nian.*

1:2 Uək 16:1; 1Tim 1:2 1:3 Uək 23:1 1:5 Uək 16:1 1:6 1Tim 4:14 1:7 Rom 8:15 1:9 Efəs 2:8-9; Tait 3:5 1:10 Hip 2:14 1:11 1Tim 2:7 * 1:12 Suaru pisin o nəuhlinian fes 12b: “kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh vivian nati nak iətəm iəu iəmələhu=pən e nəhlmək o naunun nian.”

¹³ Itäu=pæn əmə suaru rəha nəgətunian u təhruahru iətəm iəmənī kəm ik, kəni ol nati u e nəhatətəian mine nolkeikeian e Kristo Iesu. ¹⁴ E nasiruiən rəha Narmīn Rəha Uhgīn iətəm tətətig e nikitah, kəni ateruh vivi nati təuvir iətəm Uhgīn təmələhu=pæn e nəhlməm.

¹⁵ Nəkəhrun məmə rəhak mīn nətəmimi əpəha Esia, ilah Fukelas mīne Hermokenəs, ilah rəfin kəmotagim rəkis motəpəh iəu.

¹⁶ Pəh İərmənīg otasəkəhrūin Onesiforəs mīne rəhan mīn, mətəu-inu nian tepət təmasiru lak mətəfəri rəhak nətəligiən. Kəni təməsaulisiən məmə iəmətətig e kaləpus. ¹⁷ Nipəhrīənīən, nian in təmuva Rom, təməsal pik lak mətəuarus meruh iəu. ¹⁸ !Pəh İərmənīg otasəkəhrūin in e naunun nian! Ik nəkəhrun vivi natimnati təuvir mīn iətəm təmol kəm iəu əpəha Efəsīs.

2

Soldia təuvir rəha Kristo Iesu

¹ Ik u nətik, pəh Uhgīn otol nikim təsənən e nəuviriən iətəm tatsipən e Kristo Iesu. ² Nəmətəu rəkis natimnati mīn u iətəm iəməgətun ik lan e nəhmti nətəmimi tepət. Kəni os rəhak nəghatiən mələhu=pæn e nəhlmī nətəmimi nəuvein nətəm nətəni nipəhrīənīən e lah, kəni ilah okotəhrun nəgətunian nətəmimi nəuvein mīn lan. ³ Nian nərahīən otuva, mətəu əhtul əskasik kitah mīn ik, təhmen e soldia təuvir kəti rəha Kristo Iesu. ⁴ E nian rəha nəluaginiən, soldia kəti təsoliən natimnati rəha nətəmimi əpnəpin əmə, mətəu tatol əmə uək rəha soldia mətəu-inu, in tolkeikei məmə rəhan iətəmi asoli rəha soldia mīn, nikin otagiən lan. ⁵ Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, iətəmi tətəiui məmə in otol win, in otəkeikei mītəu=pæn lou mīn rəha naiuiən, mətəu nəmə təsoliən, kəni in otəsosiən nətəouiən rəha nol winiən. ⁶ Təhruahru əmə mīn lanəha məmə iətəmi tatol pik uək e nasumiən, in otəupən məulək lan. ⁷ Ətəlig vivi e nati nak iətəni kəm ik. İərmənīg otasiru lam o nəhruniən nipətī nəghatiən mīn u.

⁸ Ətətəlig e Iesu Kristo u nəuaniləuis rəha Təfit, kəni Uhgīn təmosmiəgəh in e nimisiən. Kəni inu nanusiən təuvir iətəni pətigəm. ⁹ Kəni iətətəu nəhməiən o nanusiən təuvir əha, kəni nipəhrīənīən, kəməlis iəu e sen təhmen=pæn məmə iəu iəkləh kəti uə iohamu itəmi. Mətəu kəsəlisiən nəghatiən rəha Uhgīn. ¹⁰ Tol lanəha, iətəhtul əskasik e nəhməiən mīn rəfin rəhak o nasiruiən e nətəmimi nətəm Uhgīn təmitəpin ilah, məmə in otosmiəgəh ilah e Kristo Iesu, kəni ilah okotətig e nəuviriən əhəgəhəg rəha Uhgīn, iətəm naunun təkə.

¹¹ Inu nəghatiən tətəni pəhrīən məmə, Okəmə kəhuva kətiah e Kristo e nimisiən rəhan, kəni okotəmiəgəh mīn kitah mīn.

¹² Okəmə kəutəhtul əskasik e nian əskasik mīn, kəni kitah okotərmənīg mīn kitah mīn. Okəmə kitah kotəniəpin lan, kəni in otəniəpin e tah.

¹³ Okəmə kitah kəsotoliən rəhatah nonəvil, mətəu in tatol rəhan nonəvil, mətəu-inu Uhgīn otəkeikei matol rəhan noliən nian rəfin.

Ioluək təuvir rəha Uhgīn

¹⁴ Natimnati mīn u, onəkəkeikei mətəni mətisimaru lan kəm rəham mīn nətəmimi. Əni əskasik kəm lah lanəha məmə, "İatəni e nərgi Uhgīn məmə itəmah nəsotorgəhuiən o nipətī nəghatiən mīn." Norgəhuiən lanəha təsasiruiən e iətəmi kəti, mətəu tətərkən əmə nətəmimi nətəm kəutətəu. ¹⁵ Alkut əskasik məmə onəkuva ioluək təuvir iətəm nian Uhgīn tateruh rəham uək, in təhrun nəniən məmə, "Əuəh, nəmol təuvir;" kəni nəsaulisiən o rəham uək, mətəu-inu nətəgətun əhruahru nəghatiən rəha nipəhrīənīən.

¹⁶ Mətəu əpəh nəghatiən mīn u tol tanpən əmə iətəm kotərəh məsotisiəiən Uhgīn, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutəghati lanəha, nəmiəgəhiən rəhalah tatuvən matuvən əmə o noliən mīn iətəm Uhgīn təməki lan. ¹⁷ Nəgətunian rəhalah in təhmen=pæn əmə e niməgim piən iətəm tətəmahali mətəpət matol iəhgīn. Suah mil u kuol lanu lan, iləu u Həməneəs mīne Filitəs, ¹⁸ iətəm kinəmkərpən rəkis e suaru rəha nipəhrīənīən. Katuəni məmə Uhgīn təmol itah kotəmiəgəh mīn rəkis e nimisiən, kəni ko Uhgīn təsəfa mīniən nipətītah vi nian Iesu tuva mīn. Kəni suah mil u kətuərkən nəhatətəiən rəha nətəmimi nəuvein. ¹⁹ Mətəu tol pau lanəha, nimə iətəm Uhgīn tatuvləkin tətəhtul təkis, kəni tətətei=pæn lan məmə, "İərmənīg təhrun nətəmi mīn u rəhan mīn," mīne, "Nətəmi mīn u kəutəni məmə ilah nətəmimi rəha İərmənīg okotəkeikei motəpəh noliən tarah mīn."

²⁰ Өтәліг-to lan. E nimә рәһа җәтәми рәһан наутә тәпәт, кәтәим пәсин пәсин мән тәпәт. Кәмәу нәуеин е нәманәвиуә тәуви әгән. Кәмәу нәуеин е нәмася мәту.* Уәк рәһа кәтәим ви, ин уәк асәли җәтәм кәтәсия. Кәни уәк рәһа кәтәим әуас, ин уәк әрнәпән әмә җәтәм тол нәулиән тәһмен әмә о носян нәманәрик. ²¹ Окәмә җәтәми кәти тәтол рәһан нәмиәгәһиән тәтәһлан виви мәтәпәһ нәлиән рәһа нәулиән, ин тәһрун нәлиән уәк асәли җәтәм кәтәсия, кәни Уһгән отәләһу кәлиң мәмә рәһан пәсин әмә, кәни мол әпенә-пенә мәмә отәл уәк тәуви мән.

²² Аиу мувән исәу о нәлиән тәрәһ мән җәтәм тәтевиә е нәки нәтәм алуә. Кәни итәу=пән виви суару рәһа нәтәммәти мән у: нәлиән җәтәм тәһруәһу, мәнә нәһатәтәиән, мәнә нәлкәкәиән, мәнә нәмәлинуиән. Итәу=пән суару әһа итәмәһ нәтәми мән у нәтәм кәутәтәпуәһ о нәсәриуән рәһа җәрмәниг е нәкиләһ җәтәм тәуви. ²³ Өрәһ мәгәим рәкис е нәғһатиән әлмәли мән җәтәм нәпәтәләһ тәкә. Нәғһатиән мән әһа кәутиуви=пә әмә нәргәһуиән. ²⁴ Җәлуәк рәһа җәрмәниг, ко ин тәсәргәһуиән, мәтәу ин отәкәкәиә матәл тәуви кәм нәтәми мән рәфин, кәни отәкәкәиә мува җәтәми рәһа нәгәтәниән, кәни рәһан нәтәлигән тәфәмәһ. ²⁵ Окәмә нәтәми мән нәуеин кәутәни рәһ рәһан нәгәтәниән, кәни ин отәкәкәиә мәгәтән виви иләһ е нәлиән мәтиг әмә. Кәни нәмә тәһро Уһгән отәгәһан мәмә иләһ окотәһһлиң рәһаләһ нәмиәгәһиән, мәмә иләһ окотәһрун нәпәһриәниән. ²⁶ Кәни иләһ окәһува мән е нәтәлигән тәуви, кәни мотәгәим рәкис е ләлиг рәһа Сәтән, җәтәм тәмәскәлим иләһ кәни кәутәл нәуиән.

3

Нәлиән тәрәһ мән иуәкәр о Наунун Нян

¹ Мәтәу онәкәкәкәиә мәһрун нәғһатиән у мәмә нян әскәсик мән окәһува иуәкәр о Наунун Нян. ² Тол ләнәһа мәтәу-ину, нәтәми мән окәутәтәлиг әру әмә е ләһ мән, кәни иләһ окәтолкәкәиә пәк мәнәи. Нәтәми мән кәутәни әру әмә нәти, мәутәфу әру иләһ мән, мәутәпәһ рәһиән рәһ нәтәми мән Уһгән, мәутәһти нәуиә тәтә мәнә мәмә, мәутәпәһ нәниән тәгәки е нәкиләһ, кәни окәсәтәсиян Уһгән. ³ Рәһаләһ нәлкәкәиән отәрфу, мәсәталуиән е нәрәһиән кәти әкәл е ләһ. Окәсәтәрмәнигән е нәлиән мән рәһаләһ. Нәкиләһ отәгиән о нәрәкиниән нәтәми мәнә мәнә нәргәләһ. Отәмәкәиә е нәти җәтәм тәуви. ⁴ Иләһ кәуит кәсуә мән, кәни окәтол нәтәммәти тәрәһ нәуеин мәтәу кәсәтәтәлигән мәмә нәти нәк әтәт лән. Кәни иләһ окәтәфәри әру иләһ, кәни иләһ окәтолкәкәиә пәк нәтәммәти о нәтәуиән тәуви е нәпәтәләһ, мәтәу иләһ окәсәтолкәкәиән Уһгән. ⁵ Окәтол нәлиән мән рәһа нәфәки мән мәмә нәтәми мән окәтерүһ, мәтәу иләһ окәсәтолкәкәиән мәмә нәсанәниән рәһа Уһгән отәһһлиң нәкиләһ. Увән исәу о нәтәми мән у.

⁶ Өрәһ әмә иләһ мәтәу-ину нәуеин кәутәһ суару о нүвәниән ләһуәну мән, кәни мәутиуви рәкис нәтәлигән рәһа нәпәтән нәтәм рәһаләһ нәтәлигән тәсәскәсәкиән. Тәфәгә тәрәһ мән рәһа нәпәтән мән у, ин тәкәкис пәк о ләһ, кәни нәлиән тәрәһ мән тәпәт җәтәм иләһ кәутәлкәкәиә, кәутиуви=пән иләһ. ⁷ Кәни нәпәтән мән әһа кәутәтәлиг виви е нәғһатиән мән рәфин рәһа нәтәми мән әһа, мәтәу ко кәсәтәһруниән нәғһатиән рәһа нәпәһриәниән. ⁸ Аупән икән, Җәнес мәнә Җәмпрес кәмәтәмәкәиә е Мәсәс, * кәни е нәлиән әһмән әмә ләнәһа, нәтәми мән әһа кәутәһти нәғһатиән рәһа нәпәһриәниән. Нәтәми мән у, рәһаләһ нәтәлигән тәриәуәһ е нәлиән тәрәһ мән, кәни нәлиән рәһа нәһатәтәиән рәһаләһ ин нәиуәиән әмә ин әмә. ⁹ Мәтәу нәгәтәниән әиуә рәһаләһ, ко тәсәһтүлиән түвәһ, мәтәу-ину нәтәми мән рәфин окәтерүһ мәмә иләһ кәсәтәһруниән нәти җәтәм кәутәғһати лән, кәтәһмән=пән әмә е суәһ мән әһа.

Нәғһатиән рәһа Пол кәм Тимоти

¹⁰ Мәтәу ик, Тимоти, ик нәмәтәу=пән рәһак нәгәтәниән, мәнә нәлиән рәһа нәмиәгәһиән рәһак, мәнә нәти нәк җәтәм җәкәлкәкәиә мәмә җәкәл, мәнә рәһак нәһатәтәиән, мәнә нәлиән рәһа нәтәлигән рәһак җәтәм тәфәмәһ, мәнә рәһак нәлкәкәиән, мәнә нәһтәл әскәсәкиән рәһак, ¹¹ кәни нәкәһрун нян әскәсәк мән җәтәм тәтува е рәһак нәмиәгәһиән, мәнә нәлиән тәрәһ мән җәтәм кәтол ләк. Кәни нәкәһрун нәлиән әскәсәк мән җәтәм кәмәл ләк әпәһа Антиок, мәнә Җәкәниәм, мәнә Ләстри. Мәтәу җәрмәниг тәмәс рәкис җәу е нәтәммәти мән рәфин әһа. ¹² Нәпәһриәниән, нәтәми мән рәфин нәтәм кәтолкәкәиә мәмә окәтол нәлиән җәтәм Уһгән тәлкәкәиә, кәни мәтәл е Кәристи Иәсу, нәтәми мән окәтол тәрәһ кәм ләһ, ¹³ мәтәу нян кәтәһ мән әмә, нәл

* **2:20** Нәғһатиән әһруәһу рәһа Кәристиәниән мәмә, “E nimә рәһа җәтәми рәһан наутә тәпәт, пәлиәт пәсин пәсин мән тәпәт. Кәмәл нәуеин е әиән у кәл тәтәриәп-әриәп, нәуеин е сәлфә, нәуеин е нәги, нәуеин е нәфтәни.” **2:22** 1Tim 6:11 **2:23** 1Tim 4:7 **3:1** 1Tim 4:1 **3:5** Mat 7:15,21; Tait 1:16 * **3:8** Җәнес мәнә Җәмпрес, иләу җәмкәиә нәриәк мән рәһа кәг рәһа Җәп. Нәргәләһ тәкә е Науәуә Рәһа Уһгән, мәтәу иләу әһа икән е науәуә пәсин мән рәһа нәтәм Исрәл. **3:8** Eks 7:11 **3:11** Уәк 13:50; 14:5; 14:19 **3:11** Sam 34:19 **3:12** Mat 16:24; Jon 15:20; Уәк 14:22

təfəgə tərəh min mine nətəmimi rəha neuuəiən,[†] ilah okotl noliən tərəh məhuvən motol nətəm kotərəh agin. Ilah nətəm kəteiuə e lah,[‡] kəni ilah okoteiuə pik agin e nətəmimi.

¹⁴ Mətəu ik, Timoti, onəkeikei mətitəu=pən əmə natimnati təuvir min iətəm kəməgətun ik lan nətəm nəməni əskasik rəkis niphəriənən lan, mətəu-inu ik nəkəhrun vivi nətəmimi nətəm kəmotəgətun ik lan. ¹⁵ Kəni nian nəmatəkəku mətəuərus=pa u rəueiu, nəməhrun Nauəuə Rəha Uhgın iətəm təhrun nəfınəiən neinatigian məmə nəkəhrun nəsien nəmiəgəhian itulin lan o nəhatəsiən e Kristo Iesu. ¹⁶ Nəghatian min rəfin e Nauəuə Rəha Uhgın, kəmotəsipən əmə e nohli Uhgın, kəni kəutasiru e tah. Kəutəgətun itah natimnati tēpət. Mautəni əpu noliən tərəh min rəhatah, mautəgəu əhruahru itah, kəni mautəgətun itah e noliən min iətəm kotəruahru. ¹⁷ Kautol əpenə-penə itah u nətəmimi rəha Uhgın məmə kitah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhrun noliən uək təuvir min rəfin.

4

¹ Timoti, oiəkəni=pinə nəghatian keikei kəti kəm ik e nəhmti Uhgın mine Kristo Iesu iətəm otakil noliən rəha nətəmimi rəfin, nətəm kəutəmiəgəh mine nətəm kəmoħmis, kəni oiəkəni=pinə nəghatian u mətəu-inu in otuva min mətərməniğ. Kəni inəha, iətəkeikei mətəuvahag əskasik mətəni kəm ik məmə, ² əni pətigəm nəghatian rəha Uhgın, kəni əhtul maru o nəni pətigəmian, nati əpnəpin məmə otimətig əmə, uə tiəkis. Uhalpin nati məgəu əhruahru noliən rəha nətəmimi, əniəhu noliən tərəh rəha nətəmimi, kəni mətəuvahag məfəri nətəligian rəha nətəmimi. Kəni nian natol uək min u, rəham nətəligian otəkeikei məfəməh, kəni rəham nəgətunian otəkeikei məhruahru vivi məuvir.

³ Nəkeikei mōl lanəha mətəu-inu, nian iətəm tətuvə, nətəmimi okəsotolkeikeian məmə okotətəlig e nəghatian pəhriən. Mətəu nikilah əmə otit ilah min, kəni ilah okotos iəgətun pisin pisin min motolkeikei məmə nəgətun min okotəhli matəlgiləh motəgətun nəghatian min iətəm ilah əmə kətolkeikei. ⁴ Kəni ilah okotəuhlin nimətəlgiləh o nətəligian e nəghatian pəhriən, kəni məhuvən mautətəlig e nonəgei eiūə min.

⁵ Mətəu ik, ateh vivi rəham nətəligian mine rəham noliən min e nian min rəfin, nati əpnəpin nati pisin pisin min kəutəhuva e rəham nəmiəgəhian, kəni əhtul əskasik nian nərahian tətuvə, kəni uvən məni pətigəm nanusian təuvir, kəni ol rəfin uək iətəm Uhgın təməfina kəm ik məmə onakol.

⁶ Timoti, ol natimnati min əha, mətəu-inu otəsuvəhian, iəu iəkimis. Kəni rəueiu nəmiəgəhian rəhak təhmen e wain iətəm kinatiuvi=pən e oltə məmə okol sakrifais lan.* ⁷ E rəhak nəluəginian əvəri rəha nəhatətəiən, iəmatu vivi e nəhlmək, kəni e rəhak naiuən, iəu iəmaiu vivi rəkis mətəuərus=pa naunun naiuən, kəni iəu iəmətaskəlim vivi noliən əhruahru rəha nəhatətəiən kəni iəməsəpəhian uək rəha nəni pətigəmian nanusian təuvir. ⁸ Kəni rəueiu, iərməniğ iətəm rəhan nakilən təhruahru vivi, in təmol əpenə-penə e nətəuəiən rəhak, inu kəfəfau rəha iətəm tatol win e rəhan naiuən, kəni in otəfəfau=pa kəm iəu e nian rəha nakilən mətəu-inu in təmakil iəu məmə rəhak nəmiəgəhian təhruahru. Kəni səniəmə iəu pisin əmə, mətəu otəfən kəm nətəmimi rəfin nətəm kətolkeikei mautəhtəhmin məmə in otuva min.

Pol təməni pətigəm nanusian rəha in min nəuvein

⁹ Əsal uəhai əmə rəham suaru məmə onəkuva meh iəu, ¹⁰ mətəu-inu Timəs, u tolkeikei pik nati rəha niftəni u, in tinəpəh iəu minuvən Təsalonaikə. Kresens tinuvən rəkis Kələsia, kəni Taitəs tinuvən rəkis Talmesia. ¹¹ Mətəu Luk pisin əmə itimlau min. Təuvir məmə nian nətuva, onəkət Mak itəlau min, mətəu-inu in təhrun nasiruiən e uək rəhak. ¹² Iəmahli=pən rəkis Tikikəs tuvən əvəri Efəsis. ¹³ Kəni nian nəkuva, onəkos rəhak kot iətəm iəmaləhu kəm Karpəs əvəri Troas, kəni onəkos min rəhak nauəuə min iətəm kəmaiu-aiu,[†] kəni iəkolkeikei pik min məmə onəkos nauəuə min u kəmol e nilosı sipsip.

¹⁴ Suah u Aleksantə u iətəmimi rəha noliən uək e aien, in təmatol tərəh lak. Iərməniğ otəfən nitai nətəuəiən rəhan o natimnati min əha. ¹⁵ Kəni ik min, atətəu ik o suah konu, mətəu-inu tətahtipəsəg e nəghatian min rəhatah.

[†] **3:13** “nətəmimi rəha neuuəiən” – Nipətin məmə ilah nətəmimi nətəm kəutəni məmə ilah kautol nati kəti məmə okoteiuə e nətəmimi nəuvein. Inu təhmen e nətəmimi nətəm Pol təməni kəm Timoti. Ilah kəutəni məmə ilah nəgətun min rəha niməfaki, mətəu kəpa, kəuteiuə. Səniəmə rəha niməfaki. Kəutəni əmə rəhalah əmə nətəligian min məmə okoteiuə e nətəmimi. [‡] **3:13**

Setən uə nətəmimi pisin min okoteiuə e lah. **3:16** Rom 15:4 **4:3** 1Tim 4:1 **4:6** Fil 2:17 * **4:6** Nian nəuvein, nian nətəm İsrəl kautol naunun e lafet, kəni mətəuvəregin wain məmə kautol sakrifais lan tətuvən kəm Uhgın. Təsuvəhian nəmiəgəhian rəha Pol tol naunun, kəni in təməni məmə nəmiəgəhian rəhan təhmen e wain u tatol naunun e lafet lan. **4:7** 1Tim 6:12 **4:8** 1Kor 9:24-25 **4:11** Uək 15:37-39; 2Kor 8:23; Kol 4:14 [†] **4:13** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapəpe əfəməh kəti kəni kəmaiu-aiu. **4:13** Uək 20:6 **4:14** Aes 59:18; Rom 2:6

¹⁶ Nian iəmaupən məhtul e kot məmə iəkəni pətigəm nəghatien min rəhak, suah kəti təməsəhtul pətigəmian masiru lak, mətəu nətəmimi rəfin kəmotagim motəpəh iəu. Pəh Uhgın nıkin otəsəhtien natimnati rəfin iətəm ilah kəmotol. ¹⁷ Mətəu İərmənig təməhtul e nıkalik məfa nəsanənian kəm iəu məmə iəkəni pətigəm vivi nəghatien rəhan, kəni pəh Nanihlua[‡] min okotətəu. Kəni təmləfətigəm iəu e nohli laion. § ¹⁸ İərmənig otos rəkis iəu e nərahien min rəfin iətəm okol kəm iəu, kəni in otaskəlīm vivi iəu, kəni mos iəu iəkuvən e negəu e neai, ikin tətərmənig ikin. Pəh okətəfəri nərgin tatuvən matuvən naunun tikə. Əuah.

Naunun nəghatien

¹⁹ İatəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, mine Onesiforəs mine rəhan min. ²⁰ Erastəs təməsitəu=paiən iəu, in əpəha Korən. Kəni nian iəmiet Maelitəs, mupəh Trofiməs tətətig mətəu-inu in tatimis. ²¹ Alkut pik məmə nəkuva uəhai əmə u ikinu, uərisig nian rəha nətəpuən. İupuləs tətəni təuvir kəm ik, kəni Putens, mine Linus, mine Klotiə, mine piatah min rəfin u ikinu kəutəni təuvir kəm ik.

²² Pəh İərmənig tətətig itələu min. Pəh Uhgın otəfinə rəha nəuvirien kəm təmah.

[‡] **4:17** Nanihlua, İanihlua – Afin-to e tiksinəri. § **4:17** Nəghatien min nəuvein e fes min 9-17, təhmen əmə e nəghatien min nəuvein e Sam 22. **4:19** Uək 18:2; 2Tim 1:16-17 **4:20** Uək 19:22; 20:4; Rom 16:23

Taitās Nauəuə iətəm Pol tāmətei tuvən kəm Taitās Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Taitās

?Pəh tāmətei nauəuə u? Aposil Pol tāmətei nauəuə u.

?Tāmətei tətuvən kəm pəh? Pol tāmətei nauəuə u tətuvən kəm Taitās. Taitās in Ianihluə* kəti iətəm tāməhatətə e Kristo. Pol tāmiiuvi=pa in o Kristo, kəni Taitās təmöl uək tēpət ilau Pol təhmen əmə e Timoti. Kauteh nərgin nian tēpət e Niutestimin.

?Natigian təhro lanu lan nian tāmətei? Pol mine Taitās kəmian e nitəni u Krit, kəni ilau kəmuətuəuin niməfaki kəti u ikinu. Pol tāmiet min, mətəu tāməni=pən kəm Taitās məmə in otətətig mol rəfin uək iətəm tətətig ikin əha. Krit in nitəni kəti iətəm tərīauəh vivi e nolian tərəh min, nətəmimi kauteiəu pik nian rəfin, məutəuən pik, kəni mətəlpəh. Nəuvein kautəhuva e niməfaki kəni mətəni nəghatiən kəuteiəu tēpət məmə okotos məni lan.

?Tāmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otasiru e Taitās e rəhan min uək əpəha e niməfaki əpəha Krit. Taitās otəkeikei məfəri nətəmimi məmə okəhuva eldə min o nehian niməfaki. Kəni Pol tətəghati e nolian rəha nəghatiən kəm nətəmimi min u kəsotohtəu-pəniən nətəligiən rəha Taitās. Kəni məfən nəgətuniən nəuvein rəha nəhatətəiən mine naliəkian əhruahru. Kəni in tāməni məmə Taitās otasig viviən e nəgətuniən eiəu min. Nəunun nəghatiən tāməni məmə otahli=pa iətəmimi kəti tuva masiru e niməfaki, kəni Taitās in otəkeikei muva min masiru e Pol.

Pol tāməni təuvir kəm Taitās

¹ Taitās. Iəu Pol, iətətei nauəuə u kəm ik. Iəu slef kəti rəha Ughin, kəni iəu aposil kəti rəha Iesu Kristo. Təmahlī=pa iəu məmə iəkəsiru e nətəmimi nətəm Ughin təmitəpən rəkis ilah məmə rəhan min, məfəri nəhatətəiən rəhalah, masiru e lah məmə okotəhrun nəgətuniən pəhriən. Nian nətəmimi kəutohtəu=pən nəgətuniən pəhriən əha, kəni rəhalah nəmiəgəhian otəhruahru kotəhmen=pən e nolian iətəm Ughin tolkeikei. ² Kitah kotəhrun nipəhriən iən əha, kəni motəhatətə lan. Kəni e nolian əha, rəhatah nətəligiən tətətig əskasik rəkis məmə okotos nəmiəgəhian itulin. Aupən rəkis agin iətəm Ughin təməsol əhanəhian natimnati rəfin, mətəu Ughin tinən rəkis nəmiəgəhian itulin əha, məmə in otol lanəha. Kəni kitah kotəhrun əmə in tətəiəiən nian kəti mine. ³ Kəni e nian əhruahru iətəm Ughin tāməni, in təmöl məmə nətəmimi okotəhrun nəghatiən rəhan. Ilah kotəhrun mətəu-inu Ughin Iosmiəgəh rəhatah tāməni mələhu nəghatiən kəti məmə tāməfa uək u tətətig e nəhlmək məmə iəu iəkəni pətigəm nəghatiən əha rəha nəmiəgəhian itulin.

⁴ Taitās, rəhalau nəhatətəiən kətəh, kəni e nolian rəha nəhatətəiən, in təhmen əmə məmə ik nətik pəhriən.

Rəhak nəfakian məmə Ughin Tatə rəhatah ilau Kristo Iesu, Iosmiəgəh rəhatah, pəh okuəfinə rəhalau nəuviriən kəm ik, kəni muələhu nəməlinuiən tətətig ohnik.

Uək rəha Taitās əpəha Krit

⁵ E nian iəmiet Krit, kəni iəmələhu ik nətətig məmə onəköl rəfin uək iətəm tətətig, kəni məmə onəkəfəri eldə min rəha niməfaki min, e taun min rəfin e nitəni Krit təhmen əmə mə inu iəməni mine kəm ik.

⁶ Eldə min rəha niməfaki, nəmiəgəhian rəhalah otəkeikei məhruahru agin, kəni nolian tərəh kəti tika lan. Kəni ilah məsotol-pəniən rəhalah min nipətan, kəni rəhalah kəlkəlah min okotəkeikei motəhatətə e Ughin, kəni məsotan ənpəpiniən motol natimnati tətəhmenian, kəni məsotəhtian nəuiə rəhalah tatə mine məmə məmə nətəmimi okotəni rah ilah ohni. ⁷ Nəmiəgəhian rəha eldə min rəha niməfaki otəkeikei məhruahru vivi mətəu-inu ilah kautos uək asoli rəha Ughin. Ilah nətəm kəuteh vivi nətəmimi, okotəkeikei motol lanəha məmə kəsotəfəri aruiən ilah, mətəkeikei kəm nətəmimi məmə okotohtəu=pən nətəligiən rəhan kəni nikiilah tətəmei uəhaiən. Kəni okəsotol uəhaiən niəməha. Səniəmə ilah nətəmimi rəha nəpisiən uə nəməuiən, kəni səniəmə ilah nəumis min nətəm kautolkeikei pik məni mətəui e nolian tərəh min məmə okotos.

⁸ Mətəu nəmiəgəhian rəhalah in otəkeikei mol min lanu. Ilah okotəkeikei māuteruh vivi nətəmimi nətəm kəutəhuva imalah ikin. Ilah nətəm kotolkeikei məmə okotol əmə natimnati iətəm təuvir, kəni nolian rəhalah in tətəgətun məmə ilah nətəm mətəh, kəni koteinatig. Ilah nətəmi rəha nitəu-pəniən nəghatiən rəha Ughin. Rəhalah nəmiəgəhian in otəkeikei məhruahru vivi e nəhmti Ughin. Ilah kotəhrun nəni aruiən e nikiilah məmə okotəpəh nolian natimnati iətəm tərəh kəni māutol əmə nati iətəm təuvir. ⁹ Ilah okotəkeikei

* : Nanihluə, Ianihluə – Afin-to e tiksinarī. 1:2 Kol 1:27 1:4 Rom 1:7; 2Kor 8:23; Kəl 2:3

motəhatətə əskasik e nəghatiən rəha nanusiən təuvir məmə in nıpəhrıriənıən təhmen=pən məmə kəməgətun ilah lan. Kəni inəha, ilah koteinatig vivi o nəgətunıən nətəmımi e nəgətunıən pəhrıriənıən iətəm in təhruahru məmə ilah okotohtəu=pən. Kəni nıan nətəmımi nəuvein okotəni nəghatiən mın iətəm tol pısın e nəgətunıən pəhrıriən, kəni nətəmı asoli mın rəha nıməfaki okotəgətun əhruahru ilah motəni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətunıən in neıuəiən.

¹⁰ İtəghati mın lanu mətəu-inu nətəmımi tətət e nıməfaki əpəha Krit kotəməki e nıpəhrıriənıən u. İlah, nəghatiən rəhalah tətətıperəh pik təhmen e kaluəuə, mətəu nuhuan lan tikə, kəni mautıuvi rəkis nətəmımi nəuvein e nəgətunıən eıuə mın rəhalah. Nətəmımi tətət rəha İsrəl nətəm kəutəhatətə e Kristo, ilah kəutəhtul əskasik o Lou rəhalah, mətəni məmə okəkeıkei kəhgi=pən nətəmımi məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. İlah nəgətun eıuə mın. ¹¹ Ahtıpəsıg e nəghatiən rəhalah məmə okəsotəgətunıən e nıməfaki nəgətunıən əha kotərəh iətəm kəsotəhruahruıən məmə okotəgətun, mətəu-inu nəgətunıən rəhalah tətərəkin-rəkin nəhatətəiən rəha nəuanıluıs mın rəfin rəha nətəmımi nəuvein. İlah kəutəgətun neıuəiən əha mətəu-inu kotolkeıkei məmə okotos məni lan, mətəu kəsotəulısıən ohni.

¹² İtəm Krit kəti əupən, in iəni kəti rəhalah, in mın təməni mın lanu məmə, “Nətəm Krit, ilah nətəmı rəha neıuəiən nıan rəfin. Kəni ilah kotəhmen e kuri arpin mın. Kəni ilah nəlpah, nıan rəfin ilah kotolkeıkei əmə məmə kəutəuən.” ¹³ Mətəu nəghatiən rəha iəni u, in tol əmə nıpəhrıriənıən. Kəni tol lanəha, əhi ilah məni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətunıən in neıuəiən, pəh ilah okotəhatətə əmə e nəghatiən pəhrıriən, ¹⁴ kəni ilah okəsotəhtəu-pəniən nonagei rəha nətəm İsrəl mıne nəghatiən rəha nətəm kəutəpəh nəghatiən pəhrıriən. ¹⁵ Kəni nəkotəhrun məmə nətəmımi nətəm kotəhruahru e nəhmtı Uhgın, nati tikə iətəm otol ilah kotəmıkmık. Mətəu nətəmımi nətəm kəutamıkmık e nəhmtı Uhgın mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən e İesu, kəti nolıən kəti tikə iətəm otol ilah kotəhruahru. Kəni tol lanəha, nətəligiən mıne nıkilah pəti kəsəuhruahruıən, kəni ilah kotəruuru nakilən nati iətəm təuvir, mıne nati iətəm tərəh. ¹⁶ İlah kəutəni məmə kotəhrun Uhgın, mətəu nolıən rəhalah tətəgətun məmə kəuteıuə, ilah kəutəuhlin nəmtəhlah kəm Uhgın. Nətəmımi mın əha kotərəh agın, motəlməli mətəhtı nəuıə Uhgın, kəni ko ilah kəsotolıən nati təuvir kəti mıne.

2

Nəgətunıən iətəm təhruahru

¹ Mətəu ik Taitəs, ik onəkeıkei məgətun vivi nətəmımi e nəgətunıən iətəm tətıtəu=pən nəghatiən əhruahru e İesu. ² İk onəkeıkeıkei nəgətun nəuəhli mın məmə e nalıuəkiən rəhalah, ilah okotan mətig, kəni məsotəmnm pıkiən wain, kəni nolıən rəhalah otəkeıkei məhruahru vivi pəh nətəmımi okotısıai ilah, kəni ilah okotəkeıkei mautəni aruıen e nıkilah məmə kotəpəh nolıən natımmnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Nəhatətəiən rəhalah otəkeıkei māmnmı vivi e nəghatiən rəha Uhgın. Kəni ilah okotəkeıkei motolkeıkei nətəmımi. Kəni motəkeıkei motəhtul tıəkis e nıan iəkis mın u kəutəhuva e rəhalah nəmiəgəhiən.

³ Kəni e nolıən əhmen əmə lanəha, nəkəkeıkei məgətun vivi nıpətəuəhli mın məmə ilah okotəkeıkei motol nolıən iətəm təhruahru məmə otəfən nısiəiən kəm Uhgın. Kəni ilah okəsotəniən nıkali nətəmımi. Kəni səniəmə nıpətan rəha nıpısıən. Mətəu ilah okotəkeıkei motəgətun nəmiəgəhiən əhruahru. ⁴ İnəha, ilah okotəgətun nıpətan mın e suaru iətəm ilah okotolkeıkei rəhalah mın nəman mıne nənətilah mın. ⁵ İlah okotəkeıkei motəgətun nıpətan məmə ilah nıpətan mətig nətəm kotəhrun nəni aruıen e nıkilah məmə kotəpəh nolıən natımmnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Kəni ilah kəsotan əpnəpıriən, kəni mautısıai rəhalah mın nəman, kəni mauteh vivi natımmnati mın rəha lahuənu, kəni ilah mautol təuvir kəm nətəmımi. Nıan kəutol nolıən tol mın lanəha, kəni motəniəhu nətəmımi məmə kəsotəni rəhən nəgətunıən rəha Uhgın.

⁶ Kəni təhmen əmə nıən, otəghati əskasik kəm nətəm əluə məmə ilah kotəhrun nəni aruıən e nıkilah məmə kotəpəh nolıən natımmnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. ⁷ Kəni ik, e natımmnati rəfin, onəköl əmə nati əhruahru mın, pəh ilah okotətəu=pən nati nak natol. Nıan onəkəgətun, nəmiəgəhiən rəham otəkeıkei məhruahru, mol nəghatiən rəham təfigəm. ⁸ İk onəkəkeıkei mətəni əmə nəghatiən pəhrıriən, məmə nətəmımi okəsotəniən neıuəiən lan. Pəh in otol rəham tıkimır mın okotəulıs lan mətəu-inu ilah kəsotəh-pəniən nolıən tərəh kəti mıne lam, kəni məsotəniən nati tərəh kəti e tah.

⁹ Əgətun vivi slef mın məmə ilah okotol nəuıə rəhalah iətəmi asoli mın e natımmnati rəfin, məmə nıkilah otəgıən o uək rəhalah. Slef mın okəsotəniən nıtai nəghatiən rəha nətəmı asoli mın rəhalah, ¹⁰ kəni məsotəkləhiən kəm lah, mətəu nıan rəfin ilah okotəkeıkei mautol

natimnati əhruahru min, məmə rəhalah nətəmi asoli min okotəni nıphəriənən e rəhalah uək. Kəni okəkeikei motəhrun məmə nian rəfin uək rəhalah otəkeikei mətəuvir. E nolian iətəm okotol e natimnati rəfin, otəgətun məmə nəgətunian rəha Uhgın Iosmiəgəh rəhatah, in təhruahru məuvir, kəni nətəmi okotolkeikei məutohtəu=pən.

¹¹ Ik onəkəkeikei məgətun natimnati min rəfin əha mətəu-inu Uhgın təmerəh rəkis e suaru o nətəmi rəfin məmə otosmiəgəh ilah lan nian otəfən rəhan nəuvirən kəm lah. ¹² Nəuvirən əha rəha Uhgın tətəgətun məmə nian kitah kəutatig əhanəh e nəhue niftəni, kotəkeikei motəpəh nitəu-pəniən nolian tərəh min mine natimnati tərəh min rəha nəhue niftəni iətəm kauteviə e nıkilah, mətəu okotan mətig, kəni nəmiəgəhian rəhatah otəhruahru vivi motəhmen=pən məmə kitah nətəmi rəha Uhgın. ¹³ Nəmiəgəhian rəhatah in otəkeikei matol min lanu lan nian kitah okautəhtəhmin nian İesu Kristo, rəhatah Uhgın əsanən mine rəhatah Iosmiəgəh, in otuva min lan e nepətiən əhagəhəg rəhan. Nian əha in təuvir pik əgin, kəni kitah kotəhrun məmə otəpanuva, kəni matol nıkitah tətəgən. ¹⁴ İesu nıkin təmagian məmə otimis o tah, kəni mətəu nəmiəgəhian rəhatah mos rəkis e nəsanəniən rəha nolian tərəh min rəfin, kəni məfəl vivi itah məmə kitah okəhuva rəhan min nətəmi nətəm kotolkeikei məmə kəutol əmə nati iətəm təuvir.

¹⁵ Natimnati min u, onətəgətun ilah e nıməfaki. Əfəri nətəligian rəhalah məmə okətohtəu=pən İərmənig, kəni məghati əskasik kəm nətəm kəutohtəu=pən nəghatian eiue min. Uhgın təməfinə uək əha kəm ik, kəni əghati min lanu lan. Solian məmə iətəmi kəti otəni rah ik. Segəhanian məmə iətəmi kəti otəni məmə rəham nəghatian in nati əpnəpən əmə. Nətəmi rəfin okotəkeikei motisai rəham nəghatian.

3

Nolian rəha nəfaki min

¹ Taitəs, əni=pən vivi min kəm rəham nətəmi məmə okotisai nətəmi asoli mine kəpmən rəhalah. Okotəkeikei mautol nəuialah, kəni mautəhtul maru e nian rəfin o nolian uək iətəm otasiru e nətəmi. ² Kəni ilah okəsotəghati eiuaən o nərəkinian nərgi nətəmi, kəni okəsotolian timəti, mətəu ilah nan mətig əmə kəni mautol təuvir kəm nətəmi, kəni mautosiahu rəhalah nətəligian mautisai nətəmi rəfin.

³ Kəutol min lanu mətəu əupən kitah kotərəh kəmotəhmen əmə e lah. Kəni Uhgın təmasiru e tah nian kitah min kəmautol nolian tərəh min əha, kitah ianməli min. Kəməsotolian nəuia Uhgın. Nəfən-əfəniən rəha nərahian təmərəkin itah. Kəni nolian tərəh min rəhatah iətəm kitah kəmautolkeikei, kəmautarmənig e tah. Kitah kəmautol əmə nəuialah, kəni kəmautol nolian tərəh rəfin. Kəni kəmautolkeikei natimnati min rəha nətəpisin. Nolian tərəh rəhatah təmol məmə nətəmi kotəməki e tah, kəni kitah kəmautəməki e tah min.

⁴ Mətəu nian nolkeikeiən mine nəuvirən rəha Uhgın Iosmiəgəh rəhatah təmietigəm=pə, ⁵ kəni in təmosmiəgəh itah, mətəu səniəm təmol mətəu-inu kitah nətəmi əhruahru. !Kəpə! In təmosmiəgəh itah mətəu-inu təməsəkəhruin itah. In təmosmiəgəh itah nian Nərmın Rəha Uhgın təməfəl rəkis nolian tərəh min, kəni kotair vi min, kəni Nərmın təməuiək e nıkitah. ⁶ İesu Kristo Iosmiəgəh rəhatah, in suaru iətəm Uhgın tətətəlmın nıkitah tətəri e Nərmın Rəhan, kəni tatol e nıkin əgin. ⁷ In təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nəuvirən rəhan məmə okotəhatəə e rəhan nəghatian iətəm təməni kəm tah məmə o nian kəti, kitah kotatig itulin kitah min. ⁸ Inu nəghatian kəti in nəghatian pəhriən.

Kəni iəu iəkolkeikei məmə onəkəgətun vivi nətəmi lan məmə okotəhrun vivi. Nəgətunian min əha okotasiru e nəfaki min məmə rəhalah nətəligian otətatig əskasik əmə e nolian natimnati iətəm təuvir. Nəgətunian min u ilah kotəuvir kəni okotasiru vivi e nətəmi. ⁹ Mətəu nəkəpəh nəghatian əlməli min iətəm nətəmi kəutəni tol min lanu lan: kəutos nərgi lus min əupən min ikin mautol məmə nərgi lus min rəhalah təfəməh, kəni okotəfəri ilah aru lan; kəni mautetət ilah min kəni mautəniəhu ilah min o nıpəti nəghatian rəha Lou rəha Mosis. Əpəh əmə nəghatian min u mətəu-inu ko təsasiruiən e iətəmi kəti mine, kəni rəhan nəuvirən tıkə. ¹⁰ Nəmə iətəmi kəti tatol nətəmi kəutəuəri ilah min o nəghatian tol min lanəha, onəkuvən məghati əskasik kəm in kəni məniəhu. Mətəu nəmə tatol min, kəni nəkuvən min məniəhu min. Nəmə məniəhu pau mau keiu, mətəu in tətəkeikei e rəhan nolian, kəni otəhtul=pən isəu ohni motəpəh. ¹¹ Mətəu ik nəkəhrun məmə iətəmi kəti tol lanu lan, rəhan nətəligian tərəh kəni tatol kəkəu-ekəu, kəni matol təfəgə tərəh e nəhmti Uhgın. Rəhan əmə nolian tətəgətun məmə in iol rah nati.

Naunun nəghatian rəha Pol

¹² Oiækahli=pinə suah mil u kəti, Ateməs uə Tikikəs otuvnə meh ik. Nian otuvnə, ik onəkəkeikei məsal uəhai əmə e suaru mə onəkuvnə meh iəu əpəha taun Nikopolis, mətəu-inu iəu iəmolkeikei məmə iəkuvən matig ikin e nian rəha nətəpuian. ¹³ Kəni iətəmini keiu, Apolos mine Sinəs u in ieinatig e lou,* ilau katualiüək e rəhalau naliuəkian, mətəu ik onəkasiru e lau məmə natimnati rəfin rəhalau otəkeikei matig.

¹⁴ Rəhatah nətəmini okotəkeikei motəhrun vivi suaru o nolian uək kəni mautol nati iətəm təuvir məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmini nəuvein nətəm rəhalah natimnati təsəhmenian. Təsəuvirian məmə ilah kotatig əpnəpin əmə.

¹⁵ Nətəmi min u nətəm itimah iəutatig kəutahli=pinə nəghatian təuvir kəm təmah. Kəni əni təuvir kəm nəfaki min nətəm kotalkeikei itimah.

Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuvirian kəm təmah.

3:12 Efəs 6:21-22; Kol 4:7-8 * **3:13** Ieinatig e lou – Suah kəti iətəm təhrun vivi lou rəha kot, kəni in tətəghati rəha nətəmini nətəm kautəhuvən e kot. **3:13** Uək 18:24; 1Kor 3:5-6 **3:14** Efəs 4:28

Filimon

Nauæuæ iætəm Pol tæmætei tuvən kəm Filimon Nəghatiən ækuækir rəha nauæuæ u Filimon

?Pəh tæmætei nauæuæ u? Aposil Pol tæmætei nauæuæ u.

?Tæmætei tatuvən kəm pəh? Tæmætei tatuvən kəm Filimon əpəha e niməfaki ikin Kolosi. Ilau niəli təuvir mil. Filimon in iætəmimi kəti iætəm tatos slef min.

?Natigian təhro lanu lan nian tæmætei? E nian əha, nətəmimi tepət kautos slef. Kəni nəfaki min nəuvein min, ilah min kautos slef min. Filimon, rəhan kəti əha ikin slef, nərgin u, Onesiməs. Mətəu Onesiməs, mətə in təkəkləh e mənəi nəuvein rəha Filimon, kəni əmeiko, in magim. Nəmə Filimon oteruh Onesiməs, lou rəha Rom tətəni nəmə Filimon təhrun nohamuiən timis. Mətəu Onesiməs təmeruh Pol əpəha e kaləpus ikin Rom, kəni Pol təmənəi pətigəm Nanusian Təuvir kəm in, kəni təməhatətə e Iesu Kristo. Kəni Onesiməs in təmasiru e Pol. Kəni Pol təmahlə=pən in titəlig=pən o Filimon. Pol təmənəi kəm Filimon nəmə nati əpnəpin Onesiməs in slef rəhan, mətəu rəueiu in pian e Iesu Kristo.

?Tæmætei nauæuæ u o nak? Pol tæmætei nauæuæ u mətətapuəh o Filimon məmə otalu e nolian rəha Onesiməs, kəni mos in titəlig=pə min. Nati əpnəpin məmə in rəhan slef, mətəu Pol tolkeikei məmə Filimon oteruh Onesiməs təhmen əmə məmə in pian kəti e Iesu Kristo. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Apia (fes 2) in pətan rəha Filimon, kəni Akipəs in nətin.

¹ Iəu Pol, iætəm iətatig e kaləpus o Kristo Iesu, itimlau piatah Timoti, iətuəni təuvir kəm ik Filimon. Ik iətəmi keikei iætəm iəkuolkeikei pik, kəni kitahal kahlol uək kətiəh əmə rəha Iesu.

² Kəni iətuəni təuvir kəm nəuvinitah Apia, mine Akipəs iætəm kitah soldia min kəutəluəgin rəha Ughin, kəni iətuəni təuvir kəm nətəmimi rəha niməfaki nətəm kəutəhuva mautəfaki e rəham nimə.

³ Pəh Ughin u Tatə rəhatah, mine Iərməniɡ Iesu Kristo okuəfinə nəuviriən mine nəməlinuən kəm təmah.

Nəfakiən rəha Pol

⁴ E nian min rəfin iætəm iətəfaki ohnik, mətəni tagkiu kəm Ughin ohnik, ⁵ mətəu-inu iəmətəu nəhatətəiən rəham e Iərməniɡ Iesu, mine nolkeikeiən rəham iætəm tatuvən o niməfaki min rəfin. ⁶ Kəni iateruh nolian rəham, məmə nətəfən e nikim agian mətəu-inu e rəham nəhatətəiən. Kəni iətəfaki məmə nolian əha otasiru lam məmə onəkəhrun vivi, kəni mos nati vi min rəfin rəha Ughin iætəm tətəfa kəm tah e Kristo. ⁷ Piak, iətəfaki lanu lan mətəu-inu rəham nolkeikeiən təmol niki nətəm kəutəfaki kotətəu təuvir, kəni nian iəmətəu, iəu min, nikik təmagiən kəni tətəfəri rəhak nətəligiən.

Nətapuəhiən rəha Pol

⁸ Tol lanəha, e Kristo iəsəɡiniən o nəniən kəm ik məmə onəkəkol nati kəti iætəm nəkəkeikei mol, ⁹ mətəu iəsəliən lanəha. Iətətapuəh əmə e nolkeikeiən. Iəu Pol iəuəhli kəti iətatig e kaləpus o Kristo Iesu. ¹⁰ Iətətapuəh e suah kəti e rəhak niəpəhriənian məmə nəkos e nikim agiən. Iətəmi əha in təmuva təhmen=pən e nətik nian iəmətatig e kaləpus, inu Onesiməs, rəham slef. ¹¹ Aupən, in təməsol viviən uək kəm ik, mətəu rəueiu in təhrun nol viviən uək təuvir kəm lau pəti.*

¹² Kəni rəueiu, iətahli=pinə min suah u, iətəmimi iætəm iəkolkeikei pik. ¹³ Nəmə tətətig itimlau min, nikik tagiən ohni, kəni in otatos nimeim iəktasiru lak nian iətatig u ikinu e kaləpus o nanusian təuvir. ¹⁴ Mətəu iəsolkeikeiən məmə iəkol nati kəti ik nəseɡəhanian lan. Kəni nəmə natol nati təuvir, iəkolkeikei məmə tatsipən əmə e nikim agiən, mətəu səniəmə nati iəu iətəkeikei kəm ik məmə nəkol.

¹⁵ Iəsəhruniən, nəmə təhro Onesiməs təmagim o nian ækuækir məmə onəkəkos min in titəlig=pə min nəutətig agin, ¹⁶ mətəu səniəmə in otol min əmə slef rəham, kəpə. Mətəu rəueiu əha, in iətəmimi təuvir tapirəkis agin slef kəti, in pialau təuvir. Iəu iəkolkeikei pik in, mətəu ik onəkəkeikei pik in tapirəkis, mətəu-inu in slef rəham, kəni in piəm e Iərməniɡ.

¹⁷ Nəmə nateruh iəu məmə kilau kəmiəuva kətiəh e uək mine nolkeikeiən rəha Kristo, kəni tol lanəha, iətətapuəh məmə nian in otuvnə, nəkos in e nikim agiən təhmen=pən əmə lak. ¹⁸ Nəmə təmol nati kəti tərah lam, uə təmos nati kəti rəham kəni məsətəouəiən, pəh nəkələhu=pən tətətig e kauin rəhak. ¹⁹ Kəni inəha rəueiu, Iəu Pol, iətətei e nəhlmək – pəh iəu

^{1:2} Kol 4:17; 2Tim 2:3

^{1:7} 2Kor 7:4

^{1:10} 1Kor 4:15; Kol 4:9

*

^{1:11} Nərgin u “Onesiməs” in tənəi məmə,

“iətəmimi iætəm təhrun nolian uək təuvir.”

^{1:16} 1Tim 6:2

iapanətəou.[†] Mətəu təuvir məmə nəsaluian e rəham kauin asoli agin ohniəu, u tol lanu məmə, iəmasiru lam kəni nəmos rəham nəmiəgəhian itulin. ²⁰ Piak, iəkolkeikei məmə onəkətuəuin matətəou rəham kauin kəm iəu, kəni ol nati u iətətapuəh ohni e nərgi İərmənig, kəni ol nikiik tətəu təuvir e Kristo. ²¹ İətətəi nauəuə u kəm ik mətəu-inu iəkəhrun məmə onəkol nəuiak, kəni onəkol tapirəkis nati nak iətəm iətətapuəh ohni.

²² Kəni nati kəti min, ol əpenə-penə rəhak kəti rum mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəligian e Uhgın məmə in otos iəu iəkitəlig=pinə min o təmah, inu nəua nəfakiən rəhatəmah.

Naunun nəghatian rəha Pol

²³ Epafra, itimlau min iətuatig e kaləpus o nərgi Kristo İesu, kəni in tətəni təuvir kəm təmah. ²⁴ Kəni Mak, mine Aristakəs, mine Timəs, mine Luk, nətəm itimah iautol pəti uək, ilah min kəutəni=pinə təuvir kəm təmah.

²⁵ Pəh İərmənig İesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

[†] **1:19** Pol təhrun əmə nəteian nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətəi nəghatian min rəhalah. Suah kəti təməharəg ilau Pol mətei nəghatian rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 19 u. **1:22** Fil 1:25; 2:24
1:23 Kol 1:7 **1:24** Kol 4:10-14

Hiprus

Nauəuə iətəm kəmətēi tuvən kəm nətəm Isrel Nəghatīən əkuəkīr rəha nauəuə u Hiprus

? Pəh tāmətēi nauəuə u? Kitah kotəruru māmə pəh tāmətēi nauəuə u. Iətəm tāmətēi nauəuə u tāməsənīən nərɡin e nauəuə. Iətəm tāmətēi tāməsēhīən Iesu Kristo. Mətəu tāmətəu Nanusīən Təuvīr o nətəmīmi pīsīn pīsīn mīn nətəm kəmoteruh Iesu. Kəni iətəmi u, in təhrun nəghatīən rəha Oltestīmīn, mīne nolīən rəha nətəm Isrel aupən. Kəmə təhro Pənəpəs uə Apolos kəti tāmətēi nauəuə u mətəu-inu ilau kuəhrun natīmnnati mīn əha. Kəni ilau kuəpət e nīməfaki. Nətəmīmi nəuvein, nīkilah təhti məmə Pol tāmətēi, mətəu nīkitah təsəhtīən lanəha mətəu-inu e letə tēpət rəha Pol, tāməlahu=pən nərɡin, mətəu nərɡin tikə e nauəuə u.

? Tāmətēi tatuvən kəm pəh? Tāmətēi nauəuə u kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Kristo Iesu, mətəu nəmə təhro nəuvein kəmōhtəlīg=pən nəuvētīn e nolīən rəha nītəu-pənīən Lou rəha Mosis. Nəmə təhro ilah kəsətəhrun vīvīən nəukəti Nanusīən Təuvīr.

? Natīgīən təhro lanu nīan tāmətēi? E nīan əha, nətəm Isrel kəutərəkīn nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo. Nīkilah tēpəu ohni. Təuvīr məmə ilah okotətəu məmə nəhatətəiən rəhalah in nīpəhrīənīən, kəni Iesu in Kristo iətəm Uhgīn tāməni məmə otahlī=pa.

Tāmətēi nauəuə u o nak? E nīan əha nətəmīmi nəuvein e nīməfaki, nīkilah təhti məmə nolīən rəha nītəu-pənīən Lou rəha Mosis e Oltestīmīn, in ilis tapīrəkīs nolīən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo. Mətəu nolīən mīn lanəha rəha Oltestīmīn, ilah narmīn mīn əmə rəha natīmnnati mīn iətəm Iesu otol. Kəmōtətēi nauəuə u məmə nətəmīmi okoteruh mōtəhrun məmə Iesu Kristo in ilis tapīrəkīs natīmnnati mīn rəfīn, təhmen e iəni mīn, mīne nagelo mīn, mīne Mosis, mīne Eron mīne pris mīn. Nolīən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo in təuvīr pīk tapīrəkīs nolīən rəha nītəu-pənīən lou rəha Mosis. Inu, in nīpəhrīənīən mətəu-inu natīmnnati rəfīn rəha Oltestīmīn təmuva mol nīpəhrīənīən lan e Iesu Kristo. Kəni nīmīsīən əmə rəhan in təhmen əmə məmə otos rəkīs nolīən tərāh mīn rəha nətəmīmi.

Kristo təmol əpu Uhgīn kəm tah

¹ Aupən ikīn, Uhgīn tāmətəni* nəghatīən rəhan, mətəu tāmətəni asolī əmə kəm tīpītah mīn e iəni mīn e nīan tēpət mīne e suaru pīsīn pīsīn mīn. ² Mətəu rəueiu əha, kīnotevīg=pən e naunūn nīan,† kəni tīnətəghatī əhruahru kəm tah e Nətīn, iətəm in tāməfəri məmə otarmnīg e nautə rəfīn rəha tatə rəhan.‡ Kəni e Nətīn əha, in təmol natīmnnati rəfīn e nəhue nīftəni.§ ³ Nətī Uhgīn in nəhaghaghīən rəha nəuvīrīən mīne nəsanənīən rəha Uhgīn.* In təmaru əhruahru əmə rəhan tatə e natīmnnati rəfīn.† In tətəmkərain natīmnnati rəfīn e nəsanənīən rəha nəghatīən rəhan.‡ Nīan in təmīmīs rəkīs məmə otafal rəkīs rəhatāh nolīən tərāh mīn,§ kəni in təməharəg e nəvən maru rəha kīg, ikīn ima rəha nēpətīən mīne nīsīaiən, e negəu e neai.*

Nətī Uhgīn u, in ilis tapīrəkīs nagelo mīn

⁴ Tol lanəha, Uhgīn tāməfəri rəkīs Nətīn u, kəni in ilis tapīrəkīs nagelo mīn, təhmen=pən məmə nərɡin u iətəm Uhgīn tāməfən kəm in, in ilis pīk tapīrəkīs nərɡīlah rəfīn.† ⁵ Uhgīn tāməsəni agīnīən kəm agelo kəti rəhan məmə,

“Ik nətīk.

Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.”‡

Mətəu in tāməghatī lanəha kəm Iesu. Kəni Uhgīn tāməsəni agīnīən kəm agelo kəti məmə,

“Təu tatə rəham,

kəni ik onəkuva nətīk.”

Mətəu in tāməghatī lanəha kəm Iesu.§

⁶ Mətəu e nīan Uhgīn tahli=pa Nətīn iətəm təmaupən mair* tuva e nətuəuīnīən, kəni in tənī məmə,

“Pəh rəhək rəfīn nagelo mīn,

nīpənəgīlah tek nīftəni e nīsīaiən, mōtəni-vīvī in.”

* 1:1 Hip 2:2 † 1:2 1Pitə 1:20 ‡ 1:2 Sam 2:8 § 1:2 Jon 1:1-3; Kol 1:16 * 1:3 Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4 † 1:3 Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2Kor 4:4 ‡ 1:3 Kol 1:17 § 1:3 Tait 2:14 * 1:3 Fil 2:5-11; Kol 1:15-18. † 1:4 Efəs 1:20-21; Fil 2:9 ‡ 1:5 Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 5:5; 1Kron 17:13 § 1:5 Mat 3:17 * 1:6 Kətəni məmə in təmaupən mair mətəu-inu tatos nēpətīən mīne nīsīaiən lanəha təhmen e iəpəu iətəm təmaupən mair. Kəni natīmnnati mīn rəfīn, rəhan əmə. Kolosi 1:15 tətəni māmə, “Aupən aupən agīn, nīan nīftəni mīne neai mīne natīmnnati mīn rəfīn kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətīn, in təmaupən matīg rəkīs. Kəni tol=pən in, in ilis tətarmnīg e natīmnnati mīn rəfīn u.” Sam 89:27; Hip 2:10; Rom 8:29.

7 Nian Uhgín tətəghati e nagelo min, in tətəni məmə,
 “Iəu iəmol rəhak nagelo min
 ilah kotəhmen e nīmətəgi iətəm tətən ikin min rəfin, matol rəhak uək.
 Ilah noluək min rəhak, təhmen e nigəm.”†‡

8 Mətəu təmətəghati e Nətín kəni mətəni məmə,
 “Uhgín, rəham narmənigiən otətətig itulin, nauun tikə.
 Nəfarmənig maskəlím neim rəham, kəni rəham narmənigiən in təhruahru agin.

9 Ik nəmólkeikei əmə nəhruahruian
 kəni mətəməki e nolien ekəu-ekəu min.
 Tol lanəha, iəu u, rəham əhruahru Uhgín,
 iəu iəmaləhu aupən ik, kəni ik ilis e ik min nəuvein.
 Kəni iəmol=pən kaliku e rəhm-kapə e nisaiəin,
 matol níkim tagiən tapirəkis ik min nəuvein.”§

10 Kəni Uhgín tətəni=pinə min kəm in məmə,
 “Iərmənig, e nətuəuinian, ik nəmól natimnati min e nəhue niftəni u,
 mol in təkəsik.

Kəni e nəhlməm aru əmə,
 ik nəmól natimnati rəfin iətəm kəutatig e neai.

11 Natimnati min rəfin u, ilah okəpanohkə,
 ilah okotəuas təhmen e napən iətəm təməmnəmit,
 mətəu ik nətatig itulin əmə.*

12 Ik onəkaiu-aiu ilah,
 təhmen əmə məmə iətəmiimi təmai-u-aiu rəhan napən.
 Ik onəkəuhlin natimnati min u,
 təhmen e iətəmiimi təmitis rəhan napən,
 məmə in otətəuti e in pisin.

Mətəu ik, nətatig itulin əmə lanko,
 kəni ko nəsimisian nian kəti.”†

13 Uhgín təməsəni=pən aginian kəm agelo kəti rəhan məmə,
 “Ik əharəg e rəhak maru, ikin ima rəha nepətian mine nisaiəin,
 kəni mətəhtahnin.

Pəh iəu iəkosiəahu rəham min tikimír min,
 mol ilah kotəhmen e napən kəti iətəm nətafəl nəhlkəm lan.”§

14 Mətəu nagelo min, ilah noluək min əmə. Nagelo min, ilah narmin min nətəm Uhgín
 təmahlí=pa ilah məmə kəutəsəl o nətəmiimi nətəm otosmiəgəh ilah.

2

Nəniəhuian iətəmi

o nuvənian e naiəh

1 Iesu in ilis pik. Tol lanəha, təuvir məmə kitah okotətəlig vivi e nati nak iətəm kitah
 kəmotətəu,* məmə nəghatian eiue min u otəsələsian itah təhmen e naiəh rəha nitəhi tatələs
 nəhlin. 2 Nəghatian rəha Lou† iətəm nagelo min kəmautəni pətigəm‡ in nípəhrrianian, kəni
 nətəmiimi ilah okotos nalpinə o nəhtian nípilga Lou nati ənpəpin iahgin uə təkəku agin.
 3 ? Tol lanəha, kəni kitah okotəhro lanu motəgim nəmə kitah kəutol nati ənpəpin əmə e
 nosmiəgəhian asoli əha rəha Iesu? Nosmiəgəhian u, Iərmənig Iesu təmaupən mənī pətigəm,
 kəni nətəmiimi min u nətəm kəmotətəu, ilah kəmotəgətun kəm tah məmə in nípəhrrianian.§
 4 Uhgín təmatig mol min nəfigəmiən o nəghatian əha e nolien nəmtətian min, mine natimnati
 min iətəm narmin nətəmiimi tatiuvig ohni, mine nati apispis min, mine nəfaian nəsanənian
 min rəha Narmin Rəha Uhgín o nolien uək.*

Iesu təmuva məhmen e pian min

5 Nagelo min ko kəsotarmənigiən e nəhue niftəni iətəm otəpanuva, iətəm kəutəghati lan.†

† 1:7 Sam 104:4 ‡ 1:7 Nīmətəgi mine nigəm kəmiəuva nian Uhgín təməfa Lou. Hip 2:2; 12:18-21. § 1:9 Sam 45:6-7

* 1:11 Aes 34:4; 51:6; Nah 6:12-17 † 1:12 Sam 102:25-27 ‡ 1:13 Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “iəkol
 rəham tikimír min ilah kotəhmen e nati kəti iətəm nətəharəg mətəfu-pəri nəhlkəm lan,” kəni nípətin u məmə, “Oiəkol ik ilis
 agin tapirəkis rəham tikimír min.” § 1:13 Sam 110:1 * 2:1 Rom 11:22 † 2:2 Nəghatian u tətəghati lan, in Lou
 rəha Mosis. ‡ 2:2 Nətəm Isrel, ilah kəutəni məmə nagelo min ilah suaru Uhgín təmai u lan kəni mafən Lou kəm Mosis,
 kəni mətəni məmə ilah nagelo min ilis pik pəhrian. Tol lanu, kitah koteruh nəghatian asoli tətəgətun məmə Iesu in ilis pik
 agin tapirəkis nagelo min. Uək 7:53. § 2:3 Hip 10:28-29; 12:25 * 2:4 Mak 16:20 † 2:5 Nətəm Isrel ilah kəutəni
 məmə nípəhrrianian məmə nagelo min ilah kəutarmənig rəueiu ikin min rəfin e nəhue niftəni.

⁶ Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgín tətəni məmə,
 “Iətəmimi in nati əpnapin əmə,
 mətəu ik, nikim tətəhti in, ik nəsaluian lan,
 kəni ik nateh vivi nətī iətəmimi.”[‡]

⁷ Ik nəmosiahu in, tiəuəiu ləhtəni məkəku e nagelo min,
 konu məfən narmənigian mine nepətiən mine nisaiəni kəm in.

⁸ Kəni ik məfən nepətiən məmə in otarmənig e natimnati rəfin.”^{S*}

Rəueiu əha, tətəni məmə, “natimnati rəfin,” nipətin u məmə Uhgín təsəpəhian nati kətiah mine məmə iətəmimi təsarmənigian lan. Mətəu kitah kəsoteh əhanəhian natimnati min əha kəhuva. ⁹ Mətəu nati kətiah kitah kauteh, inu Iəsu, iətəm “e nian əkuəkir əmə nəmosiahu in tiəuəiu ləhtəni məkəku e nagelo min,” kəni rəueiu əha “kinəfən nepətiən mine nisaiəni kəm in” mətəu-inu in təmos nahməian mīmīs o tah. Əuəh, e nəuviriən rəha Uhgín, Iəsu təmīmīs o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni.[†]

¹⁰ Uhgín təmol natimnati min rəfin mətəu-inu in təmolkeikei lanəha, kəni natimnati rəfin kəutətiḡ-pən e nəhlmin.[‡] Tol lanəha, in təuvir əgin mine məhruahru məmə Uhgín təmol məmə Iəsu otuva suaru o nosmiəḡəhian nīmənin nətəmimi tēpət kəhuva nenəti Uhgín məhuva motətiḡ e nəhəḡəhəḡian rəha nəuviriən mine nəsanənian rəhan. Kəni təuvir məhruahru məmə e nətəliḡian rəha Uhgín, Iəsu təkeikei mətəu nahməian e nīmisiən məmə in otuva iətəmi təhmen əgin məmə otosmiəḡəh ilah.^{S*}

¹¹ Iəsu in tatol rəhan nətəmimi kotasim, məmə rəha Uhgín əmə, kəni mətafəl rəhalah nolian tarah min.[†] Kəni Iəsu mine rəhan min nətəmimi, rəhalah tatə kətiah əmə. Tol lanəha, kəni Iəsu in təsaulisiən məmə otəuin e lah u məmə pian min mine nəuvinin min.[‡] ¹² In təməni-pən kəm Uhgín məmə,
 “Iəu, oiəkəni pətigəm ik mine natimnati min iətəm ik nəmol kəm piak min mine nəuvinik min.

Oiəkəni nəpuən məni-vivi ik e nuhapuminiən asoli e nəhmtilah.”[§]

¹³ In tətəni min məmə,

“Iəu oiəkələhu-pən nəhatətəian rəhak e Uhgín.”^{*}

Kəni mətəni min məmə,

“Iəu u, itimah kəlkələh min iətəm Uhgín təməfa kəm iəu.”[†]

¹⁴ Kəlkələh min əha, Iəsu tətəḡhati e lah, ilah nipətilah mine niralah əha ikin. Ilah u nətəmimi əgin min. O nati u, Iəsu təməkeikei muva e nəhue niftəni mos nipətin mine niran təhmen əmə e lah, məmə in otuva pialah pəhriən.[‡] Təmol lanəha məmə in otimis, kəni nīmisiən rəhan, in otəharis oharis nəsanənian rəha Iərmis u Setən, iətəm tətəskəlīm nəsanənian rəha nīmisiən.[§] ¹⁵ Nətəmimi kəutəḡin e nīmisiən,^{*} nəḡiniən rəhalah tətəskəlīm-ərain ilah nian rəfin, təhmen əmə məmə ilah slef min. Mətəu Iəsu in təmīmīs məmə otivi rəkis nətəmi min u, məmə səniəmə ilah slef min. In təmitis ilah. ¹⁶ Kətəhrun əsas məmə səniəmə in təmasiru e nagelo min, mətəu in təmasiru e nəuaniləuis min rəha Epraham.[†]

¹⁷ Iəsu təkeikei mos nipətin mine niran lanəha, məmə in otuva mol təhmen e pian min e nolian min rəfin,[‡] məmə in təhrun nasəkəhruiniən[§] itah, kəni kəutarəriə lan. In otəkeikei muva mol lanəha, təḡətun məmə in pris asoli əgin pəhriən, tatol uək rəha Uhgín, kəni məmə in otlipin niəməha rəha Uhgín. ¹⁸ Kəni rəueiu əha, nian Setən təfən-əfən kəm lah, kəni Iəsu təhrun nasiruən e lah, mətəu-inu in min, in tinətəu rəkis nahməian nian Setən təməfən-əfən-pən kəm in.^{*}

3

Iəsu in tapirəkis Mosis

[‡] 2:6 “nətī iətəmimi” – nipətin keiu: 1. iətəmimi 2. Iəsu. § 2:8 Sam 8:4-6 * 2:8 Jen 1:26; Nəh 20:4,6; 22:5 † 2:9 Fil 2:8-9 ‡ 2:10 Rom 11:36 § 2:10 Iəsu Kristo in otəkeikei mos nahməian məmə otəḡətun məmə in tətəuərisig e Uhgín nian rəfin. (Hip 5:8-9) In təmos nahməian kəni mine nian iəkis, kəni in mīmīs. Mətəu nian rəfin, in tətəhatətə e Uhgín, kəni matol nəuiən, kəni təməni-vivi Uhgín. In təməsəhti əḡiniən nəuia Uhgín nian kəti mine, nian rəfin in tətətuə-pən əmə nəuia Uhgín nati əpnapin in tətətiḡ e nərahian. In təmuəvən e nərahian asoli tēpət, mətəu in təmatol nolian təuvir min əmə, konu in təhmen məmə otuva Iosmiəḡəh rəhatəh, mine in təhmen o nitiən itah məmə kəhuva nenəti Uhgín əhruahru min, məmə kəhuva motol məmə in mine. (Hip 8:1-2; 12:2-3) * 2:10 Hip 5:8-9; Luk 24:26; Rom 8:17; 2Təs 2:14; 1Pitə 5:1; Hip 2:7; 4:15 † 2:11 Hip 13:12; Efəs 5:26 ‡ 2:11 Mat 28:10 § 2:12 Sam 22:22 * 2:13 Aes 8:17 † 2:13 Aes 8:18; Jon 10:29 ‡ 2:14 Jon 1:14 § 2:14 Jen 3:15; 1Kor 15:54-57; 2Tim 1:10; 1Jon 3:8 * 2:15 2Tim 1:7 † 2:16 Aes 41:8-9; Luk 3:8 ‡ 2:17 Fil 2:7; Hip 2:10; 4:15; 5:1,8-9 § 2:17 Hip 5:2 * 2:18 Hip 4:15

¹ Piak min mine nœuvnik min, Uhgîn tœmauin* pœti e tah o nuvœniœn e negœu e neai, kœni mol mœmœ kitah natœmi asim. Mœtœu-inu Iesu tœtasiru lanœha e tah, itamah onœkotœkeikei motœtœlig pik e Iesu œha, in aposil† kœni in pris asoli agin rœha nœfakiœn rœhatah iœtœm kitah kautœni pœtigœm. ² Uhgîn tœmœfœri Iesu mœmœ in otol uœk u, kœni in tœmol nœuia Uhgîn e natimnati rœfin, tœhmen e Mosis aupœn tœmol nœuia Uhgîn e rœhan uœk min rœfin, mœmœ in tateh vivi niœmœ rœha Uhgîn, inu nœtœmimi rœha Uhgîn.‡ ³ Ilau pœti katuol nœuia Uhgîn, mœtœu iœtœmi tœmuvlœkin niœmœ, nœtœmimi kautœfœri nœrgin ohni tapirœkis niœmœ iœtœm in tœmol. Kœni e nolœn œhmen œmœ, tœhruahru mœmœ Uhgîn otœfœri Iesu tapirœkis Mosis. ⁴ Kœni niœmœ min rœfin, nœtœmimi kautuylœkin, mœtœu Uhgîn in tœmuvlœkin natimnati rœfin iœtœm tœtatig. ⁵ Mosis in ioluœk kœti e nipœgnœua niœmœ rœha Uhgîn, iœtœm tœtol nœuia Uhgîn, mateh niœmœ rœhan, inu nœtœmimi rœha Uhgîn. Kœni nœmiœgœhiœn rœha Mosis tœtœgœtœn=pœn natimnati iœtœm Uhgîn otœpanœgœtœn.

⁶ Kristo, in min tœtol nœuia Uhgîn. Mœtœu sœniœmœ in ioluœk œmœ kœti tœhmen e Mosis. In Nœtin, kœni tatos nepœtiœn o nœrmanœgiœn e rœhan niœmœ. Kœni nœmœ kitah kœsœtœgiœniœn, kœni motœlkut mœmœ okœtœhtul œskœsik§ o nati u iœtœm kitah kœmotœlœhu=pœn nœtelœgiœn rœhatah lan, kœni motœfœri ohni, kœni nipœhriœniœn mœmœ kitah u, nœtœmimi rœhan, kitah rœhan niœmœ.*

Auteh mœha-mœha itœmah e nœhatœtœiœn rœhatœmah

⁷ Nœghatiœn u inu, Nœrmin Rœha Uhgîn tœmœni kœm iœtœmi u tœmœtei e Nauœuœ Rœha Uhgîn, kœni Uhgîn tœmœni mœmœ,

“Rœueiu œmœ, onœkotœkeikei mœutœtœlig e nœuiak,

⁸ mœsœtolœniœn rœhn-kapœ tœmah tœskœsik pik,

tœhmen e tipitœmah min ilah kœmautol lanœha aupœn mœutœhti nœuiak, Uhgîn rœhalah,

nœn ilah kœmautek œskœuvin iœu, Uhgîn rœhalah, œpœha ikin tœpia-mœpia ikin.†

⁹ Ikin œha, tipitœmah min kœmotœkeikei kœm iœu mœmœ okœteruh rœhak nœsanœniœn,

nœti œnœpœn ilah kœmœteruh pau natimnati min iœtœm iœmatol o nu fœte.‡

¹⁰ Kœni iœu iœmol niœmœha kœm lah, kœni mœtœni mœmœ,

‘Nikilah tœtan iœœu ohniœu nœn rœfin.

Kœni ilah motœpœh nolœn nati iœtœm iœtœni kœm lah.’

¹¹ Niœmœha tœmol iœu,

kœni iœmos nonœuvil kœti mœni mœmœ,

‘Ilah ko kœsœhuvœniœn ikin katos nœmeigiœn ohniœu ikin.’ “§*

¹² Piak min mine nœuvnik min, auteh vivi itœmah min o nati u. Otol mœmœ nikitœmah aru otœœrahœn kœni kœti tœsœpœhiœn nœhatœtœiœn, mol mœmœ nœkotœuhlin=pœn itœmah iœœu o Uhgîn iœtœm tœtœmiœgœh mœsanœn agin. ¹³ Uhgîn tœmœni “Rœueiu œmœ,” kœni nœn u “rœueiu” tœtatig œhanœh. Tol lanœha, nœkotœkeikei mœutœghati rœueiu kœm tœmah min, mauteh mœha-mœha itœmah min nœn rœfin, mœmœ nolœn tœrah otœsœiœuœn e tœmah kœti mol rœhn-kapœ tœskœsik o Uhgîn. ¹⁴ Mœtœu-inu nœmœ kitah kotœhtul mœha-mœha motœtœuarus=pœn naunœn, motœhatœtœ e Uhgîn tœskœsik miœkis, tœhmen œmœ mœmœ inu kœmotœtœuœn motœhatœtœ vi œmœ lan, kœni tœtœgœtœn mœmœ kitah kœnœutos pœti natimnati min rœha Kristo. ¹⁵ Mœtœu sœtolœniœn e nœghatiœn iœtœm kœmœni mœmœ,

“Rœueiu œmœ, onœkotœkeikei motœtœlig e nœuiak

mœsœtolœniœn rœhn-kapœ tœmah tœskœsik pik,

tœhmen e tipitœmah min ilah kœmautol lanœha aupœn

mœutœhti nœuiak, Uhgîn rœhatœmah.”†

¹⁶ ?Kœni pœh min u nœtœm kœmotœtœu pau nœuia Uhgîn, mœsœtolœniœn? Ilah u Mosis tœmit rœkis ilah Ijip.‡ ¹⁷ ?Nipœh min u kœmotol Uhgîn niœmœha tol o nu fœte? Ilah u, nœtœm kœmotol nolœn

tœrah, kœni motœmei mohmis mœutœmœhl-mœhli œnœpœn œmœ œpœha tœpia-mœpia ikin.§ ¹⁸ ?

Kœni nipœh min u Uhgîn tœmœtœghati e lah, matos nonœuvil mœmœ ilah okœsœhuvœniœn mohiet pœtigœm ikin katos nœmeigiœn ohni ikin? In tœmœtœghati kœm nœtœmimi nœtœm kœmotœhti

nœuiœn.* ¹⁹ Kœni kitah kœteruh mœmœ kœmœsœgœhaniœn e lah mœmœ okœhiet pœtigœm ikin

katos nœmeigiœn ikin ohni, mœtœu-inu ilah kœsœtœhatœtœiœn lan.

4

Ikin katos nœmeigiœn o Uhgîn ikin

* 3:1 Rom 8:28 † 3:1 Eruh nipœti nœghatiœn u “aposil” e tiksœnari. ‡ 3:2 Nam 12:7 § 3:6 Hip 3:14; 4:14; Rom 11:22 * 3:6 1Kor 3:16; 1Pitœ 2:5 † 3:8 Eks 17:1-7; Nam 20:2-5 ‡ 3:9 Nam 14:3; Dut 1:3; Uœk 7:36 § 3:11 Nam 14:21-23 * 3:11 Sam 95:7-11 † 3:15 Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 ‡ 3:16 Nam 14:1-35 § 3:17 Nam 14:29; 1Kor 10:1-13 * 3:18 Nam 14:22-23; Sam 95:11; Hip 3:11

¹ Mətəu kitah u, Uhgín təməni-əskasik rəkis məmə kitah kotəhrun nuvənian ima ikin katos nəmeigian ohni ikin, kəni naniəskasikian u, tətəhtul əhanəh, materəh o tah. Tol lanəha, pəh kitah kotətəu itah, kəni motəgin məmə kitah kəti kol mətə təsosian nəmeigian əha, ² mətəu-inu kitah kinotətəu rəkis nanusian təuvir məmə Uhgín təmol əpenə-penə ikin kəti o nəmeigian rəhatah, təhmen əmə məmə inu nətəmi aupən kəmotətəu nəghatian lan. Mətəu nəghatian əha, təmasasiruiən e lah, mətəu-inu ilah kəmautətəu əmə, məsotəhatətian lan. ³ Kitah nətəm kəmotəhatətə əmə lan, kitah kotəhrun nuvənian imə, ikin katos nəmeigian ohni ikin. Mətəu rəha nətəmimi min u nətəm kəsotəhatətian lan, Uhgín təməni məmə, "Niəməha təmol iəu, kəni iəkos nonauvil kəti, məni məmə,

'Ilah ko kəsəhuvənian ikin katos nəmeigian ikin ohniəu ikin.' *⁴

Təməni lanəha, nati əpnəp in məmə tinol əpenə-penə rəkis ikin katos nəmeigian ohni ikin nian in tətətuəuin matol nəhue niftəni. ⁴ Kitah kotəhrun məmə tinol əpenə-penə rəkis lan, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgín in tətəghati e Sapət, mətəni məmə, "Təmol nəhue niftəni, kəni e nian səpin lan, Uhgín təməmeig e rəhan uək."[†] ⁵ Mətəu ikin min nəuvein e Nauəuə Rəha Uhgín, Uhgín tətəni məmə, "Ilah ko kəsəhuvənian ikin katos nəmeigian ohniəu ikin."[‡]

⁶ Tol lanəha, ikin katos nəmeigian o Uhgín ikin əha, in tətətig əhanəh məmə nətəmimi okəhuvan ikin. Mətəu nətəmimi min u aupən nətəm kəmotətəu nanusian təuvir, ilah kəmotəmkəpən e nuvənian ikin katos nəmeigian ohni ikin, mətəu-inu kəmotəhti nəuia Uhgín. ⁷ Konu, uərisig lan, tol-pən Uhgín təmələhu min nian kəti min o nuvənian ikin katos nəmeigian ohni ikin. Nian əha, inu rəueiu. Uhgín təməni pətigəm nati u kəm Təfit məmə, "Rəueiu əmə, onəkətəkeikei motətəlig e nəuiən məsotəlian rəhn-kəpə təmah təskasik pik." §

⁸ Nikitəmah təhti to suah u Josuə* aupən. Nəmə Josuə təməfən nəmeigian pəhrin kəm lah nian in təmit ilah məhuvən Kenan, konu Uhgín ko təsəni minian məmə otələhu nian kəti min məmə in nian rəha nuvənian ima ikin katos nəmeigian ohni ikin.[†] ⁹ Kəni tol lanəha, kəni in təməni nian pisin kəti min, nian əha ikin tətətig əhanəh o rəhan nətəmimi məmə okəhuvən motos nəmeigian, e nolian kətiah əmə iətəm Uhgín təməmeig lanəha e rəhan uək min aupən, e nian rəha Sapət. ¹⁰ Mətəu-inu iətəmi tətuvən imə məmə otos nəmeigian u, in otəmeig e rəhan uək, təhmen əmə e Uhgín iətəm təməmeig e rəhan uək aupən.[‡] ¹¹ O nati u, kitah okotalkut əskasik məmə okəhuvan imə motos nəmeigian u. Təsəuvirian məmə kitah kəti, otitəu-pən nolian rəha nətəm aupən nətəm kəmotəhti nəuia Uhgín, motəmei.

¹² Mətəu-inu Nəghatian Rəha Uhgín, § in tətəmeigəh məsanəh e uək rəhan.* Kəni in təhmen e nau rəha nəluəginian təsilə e nikalin pəti mil.[†] In təhrun nətərərehian materuh əhruahru nətəligian min mine nikin pisin pisin min e nətəmimi, təhmen əmə e nau iətəm tətətərəreh materuh ikin tətəhtərəin min ikin e nikilkilitəmi mine nəhu imə ikin. In tətəkil nətəligian min mine nolian onəuən min e nikitəmi.[‡] ¹³ Uhgín tətəruh natimnati min rəfin e nəhue niftəni tətəməhli pətigəm əmə e nəhmtin. Kəni kitah okotəkeikei motəni pətigəm rəfin agin natimnati iətəm kəmotol kəm Uhgín u inu. §

Iesu in təmuva pris asoli agin iətəm təuvir məpirəkis

¹⁴ Tol lanəha, pəh kitah kotəskalim əskasik nəhatətəian rəhatah iətəm kinotəni pətigəm rəkis, mətəu-inu kitah kautos pris asoli agin kəti rəhatah in iahgin. Inu Iesu, Nəti Uhgín, iətəm tinuvən rəkis imə e nəgə e neai.* ¹⁵ Rəhatah pris asoli agin, in Pris kəti iətəm tətətəu vivi nikitah, mətətəu vivi məmə otəhro itah kəsotəhmenian; mətəu-inu natimnati rəfin iətəm tətək askəuvin itah e nəmeigəhian rəhatah, natimnati kətiah min əmə, kinotək askəuvin rəkis in e rəhan nəmeigəhian. Rəhatah pris asoli agin, in tinəhrun rəkis rəhatah nəpəosian min.[†] (Mətəu nati kətiah əmə ko, in təsolian nati tərəh kəti.) ¹⁶ O nati u, pəh kitah kəsətinian o nuvənian iəkəkir o jəə rəha kig u,[‡] tətəfən rəhan nəuvirian kəm tah. Kəni ikin əha, in otəsəkəruin itah, kəni məfa nəuvirian kəm tah e nikin agian, e nian rəha nərahian otuva o tah. §

* **4:3** Sam 95:11; Hip 3:11 † **4:4** Jen 2:2 ‡ **4:5** Sam 95:11 § **4:7** Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 * **4:8** Josuə in nərgin kəti e nəghatian rəha Isrel. Kəni nərgin u Iesu, nərgiləu təhmen-əhmen əmə e Josuə e nəghatian rəha nətəm Kris. Nian Josuə təməfən nəmeigian kəm nətəm Isrel əpəha Kenan, nəmeigəhian rəha Josuə in tətəgatun nati iətəm Iesu otəpanol, məfa nəmeigəhian pəhrin kəm tah. † **4:8** Dut 31:7; Jos 22:4 ‡ **4:10** Jen 2:2; Hip 4:4 § **4:12** 1Pitə 1:23; Aes 49:2; Nəh 19:13-15; Jon 12:48 * **4:12** Aes 55:11; Jer 23:29 † **4:12** Efəs 6:17 ‡ **4:12** 1Kor 4:5 § **4:13** Nəh 2:23

* **4:14** Hip 7:25 † **4:15** Hip 2:17 ‡ **4:16** Jəə rəha kig u, in Uhgín tətəharəg ikin, kəni mətərməng, mətəu o natimnati min iətəm Iesu təmol, jəə rəha kig u, in tətəva təhmen e Ikin Katilpin Niəməha rəha Uhgín Ikin iətəm Oltestimin tətəghati lan (Onəkəfin e Eks 25:18-22; Lev 16:1-15). Ikin əha inəha, iətəm Uhgín tətəsəkəruin konu mətəhlman e nəuvirian rəhan ikin kəm tah kəni mətəfal rəkis nolian tərəh min rəhatah. In təhrun nolian e nira Iesu iətəm təmāiu o tah, kəni təmosiahu rəhan niəməha. § **4:16** Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hip 9:5

5

¹ Kitah kotæhrun mæmæ nian ræfin Uhgîn tatitæpin suah kæti kænî mætæfæri in mæmæ otuva pris asoli agin, mæmæ in suaru ræha nætæmimi okæhuvæn o Uhgîn. In suaru ræhalah o næfænian natimnati kæm Uhgîn, kænî in matol sakrifais o ræhalah nolian tærah min. ² Ræueiu æha, pris asoli agin u, in iætæmimi kæti, kænî in tæhrun nolian timætig æmæ o nætæmimi, [†] nætæm kotæruuru agin nati iætæm tæhruahru, ilah kotagin rækis e suaru. In tæhrun nolian timætig o nætæmimi mætæu-inu in min tæshæmænian, mætæu-inu in min tæhrun nolian tæfagæ tærah. [‡] ³ In tatol tæfagæ tærah lanæha, kænî tol mæmæ e nian ræha sakrifais, in otækeikei mol sakrifais o ræhan aru tæfagæ, kænî matig mol min ræha nætæmimi min. [§]

⁴ Iætæmi kæti ko tæsenian mæmæ in otol uæk ræha pris asoli agin, mætæfæri aru in. Kæpæ, Uhgîn otækeikei mauin e ræhan kæti iætæmimi mæmæ in otol uæk u, tæhmen æmæ mæmæ inu tæmauin e Eron aupæn. ^{*†} ⁵ Tol lanæha, Kristo in tæmæsæfæri aruian in mæmæ in pris asoli agin. Mætæu Uhgîn in tæmitæpin, kænî mænî=pæn kæm in mæmæ, "Ik nætik.

Ræueiu inuva ræham tatæ æhruahru."[‡]

⁶ Kænî ikin kæti min e Nauæuæ Ræha Uhgîn, [§] in tætæni mæmæ

"Ik pris kæti tæhmen e Melkisitek aupæn, ^{*†} kænî ik onækol uæk ræha pris nian ræfin, matuvæn matuvæn naunun tikæ."

⁷ E næmiægæhian ræha Kristo e næhue niftæni u, in tætæfaki kæm Uhgîn, mætætapuah o nasiruian, mætæsæk æfæmæh, næhu næhmtin tætaiæh. Uhgîn tatos næsanænian o nosmiægæhian in e nimisian. Kænî in tæmatisiai Uhgîn, kænî matol næuiian, [‡] kænî o nati u, Uhgîn tæmætæu in. [§]

⁸ Nati ænnapin mæmæ Kristo in Næti Uhgîn, mætæu in tæmætæu nahmæian. Tol lanæha, nahmæian ræha Iesu, tæmol in tæhrun vivi nipæti nolian næuia Uhgîn, ^{*} ⁹ kænî tæmuva iætæmi tæhmen agin ræha nolian uæk ræha pris asoli agin ræhatah. Kænî in tæmol suaru o nosmiægæhian itulin ræhan nætæmimi min u kautol næuiian, matos vivi ilah, matuvæn matuvæn naunun tikæ. ¹⁰ Kænî Uhgîn tæmæfæn nærgin u kæm in, mæmæ in pris asoli agin tæhmen æmæ e suah u Melkisitek aupæn. [†]

¹¹ Itimah iæmotos næghatien tepæt mæmæ iækotæni=pinæ kæm tæmah, mæmæ Iesu in pris asoli agin tæhmen e Melkisitek. Mætæu tiækis pik o nænî-vivian ilah ræfin kæm tæmah, mætæu-inu itæmah nautælpah pik o nætæuiian nati kæti kænî motæhrun. ¹² Itamah næmotæhatætæ nuvæh rækis, kænî tæuvir mæmæ itamah ninæhuva rækis nægætun min ræha næghatien ræha Uhgîn. Mætæu kæpæ, itæmah nautol æmæ lanæha. Ræueiu æha, kækeikei kægætun min itæmah, tætuæuin min, e næukæti næghatien min ræha Uhgîn. Nipæhrrianian u, itæmah næstøtæhmenian o nunian nauænian æskasik min, mætæu nækotæhmen æmæ mæmæ nautæmah æhanæh. [‡] ¹³ Mætæu e nætæmimi min u nætæm kætæmah æhanæh lanæha, ilah u iæpæou mætæmætig min, kætækæku æhanæh, kæsoteinatig vivi æhanæhian o næhrunian nægætunian min ræha nolian æhruahru. ¹⁴ Mætæu nauænian æskasik in nig nætæmi ræhalah næhrunian tinimæhtæ rækis, nætæm kæmotægætun ræhalah nætæligian o næhrunian natimnati pisin pisin min iætæm tæhruahru mine iætæm tærah, kænî ilah mautil iætæm tæuvir, [§] in æmæ in æmæ.

6

¹ Tol lanæha, tæuvir mæmæ kitah okæstægætun minian næukæti ^{*} nægætunian ræha næhatætæian e Kristo, mætæu pæh kitah okautekeikei mautil mæmæ okohmæhtæ e Iesu Kristo. Kitah kinotæuhlin rækis itah e nolian min iætæm kotæhrun niti-pænian itæmi e nimisian. [†] Kitah kinotæhatætæ rækis e Uhgîn. Tæhmen æmæ mæmæ kinotafal rækis nimeî nima. Nian æha ræueiu in ræha nuvlækianian nima. ² Kitah kinotæhrun rækis nægætunian min ræha nolian pisin pisin min ræha næueiuiian mine nalæhu-pænian næhlmætæmi e ræhn-kapæ iætæmimi o næfakian lan. Kænî kitah kinotæhrun rækis mæmæ kitah okotaumæhtul min e nimisian, kænî motæhrun min mæmæ Uhgîn otakil nætæmimi, kænî mæfan nalpænian itulin ræhan kæm nætæm kautol tæfagæ

^{*} 5:1 Hip 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 [†] 5:2 Hip 2:17-18 [‡] 5:2 Hip 4:15; 7:28 [§] 5:3 Lev 9:7; 16:6-15; Hip 7:27; 9:7

^{*} 5:4 Hip 5:1-4 kætæghati æhruahru e uæk iætæm pris asoli agin min kæmotol aupæn, muva mætæuarus nian nætæm Rom kæmotærekîn Nimæ Ræha Uhgîn e nu fote tinuvæn rækis uarisig Iesu tæpanimis. [†] 5:4 Eks 28:1; Nam 18:7 [‡] 5:5 Sam 2:7; Uæk 13:33; Hip 1:5 [§] 5:6 Sam 110:4 ^{*} 5:6 Jen 14:18-20; Sek 6:13; Hip 5:10; 6:20; 7:1-22 [†] 5:6 Melkisitek (Jen 14:18) in kig ræha Salem (Salem u, nipætun u, Næmalinuiæn) kænî in pris ræha Uhgîn Ilis Pik. In tæmætætig e nian ræha Epraham. Kristo in tæhmen e Melkisitek mætæu-inu in pris mine in kig min. Mætæu næuanilæuis ræha Eron min, ilah pris min æmæ, mætæu sæniæmæ kig min; Kænî Melkisitek in pris itulin iætæm Uhgîn tæmæfæri aupæn agin, uarisig tæfæri Eron. Hip 7:2. [‡] 5:7 Luk 22:42 [§] 5:7 Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46 ^{*} 5:8 Fil 2:6-8 [†] 5:10 Sam 110:4; Hip 5:6 [‡] 5:12 1Pitæ 2:2 [§] 5:14 Rom 16:19 ^{*} 6:1 Hip 5:12 [†] 6:1 Hip 9:14

tərah. Natimnati min u, kitah kinotəghati rəkis lan, təsəuviriən məmə kitah kəutisimaru e nəghatiən kətiəh min əmə nian rəfin. ³ Kəni kitah okəhuva nətəmimi nətəm kinohmətə rəkis okəmə Uhgün təmegəhan e tah.

⁴ ?Okotalkut məmə okotol lanu lan, mətau təhro e nətəmimi nətəm kəməhuva o Uhgün mətau rəueiū kinotəpəh Uhgün motəuhlin min nəmtahlah o Kristo? İlah kəha, ilah nətəm kəməteħ nəhəghəgiən,[‡] kəni kinotun askəuvin rəkis nauəniən e negəu e neai iətəm Uhgün tətəfa, § kəni minautəhrun məmə in təuvin, kəni minautos rəkis o Narmin Rəha Uhgün.* ⁵ Kəni ilah u, nətəm kinotəhrun askəuvin rəkis məmə nəghatiən rəha Uhgün in təuvin,[†] ilah kinotətəu rəkis nəsanəniən rəha Narməniğiən Rəha Uhgün iətəm otəsuvəhiən tuva. ⁶ Mətau nəmə ilah kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgün, suaru kəti tikə min məmə okotəuhlin=pa min ilah o Uhgün.[‡] İlah kəmotərəkin aru əmə ilah, mətau-inu təhmen=pən əmə məmə kinotəhti=pən min əmə Nəti Uhgün e nigə kəməluau, motəfəri min e nəhmti nətəmimi, kəni ilah minautəuvsan min lan, məutərəkin.

⁷ Nikim təhti-to nati u. Niftəni u tatos vivi nuhuən iətəm tətəfuv, in nauəniən tēpət lan rəha nətəmi min u kəutol uək ikin. Uhgün nikiən tagiən pik ohni, kəni nəuvin rəhan tətətig lan. ⁸ Mətau niftəni iətəm kapili-apili mine manuvehli tateviə əmə ikin, in təsəuviriən o nati kəti. Tinətəiū əmə o nərəkinin. E nauun, nigəm otus natimnati iətəm kəutətig lan.

⁹ Piak min, nati əpnəpin iəu iətəghati lanu kəm təmah, mətau iəkəhrun vivi məmə iətəmah nəstəhmenin e niftəni tərəh kəha. İəkəhrun vivi məmə iətəmah nautos natimnati min u iətəm təuvin məpirəkis, iətəm Uhgün təməfinə kəm təmah mətau-inko in tatosmiğəh iətəmah.

¹⁰ Uhgün ko təsaluən e rəhatəmah uək min nəmotol mətau-inu Uhgün rəhan nolian təhrəuəru əmə nian rəfin. Kəni ko in təsolian nati əpnəpin e nolian təuvin rəha nolkeikeiən nəmotol kəm in, kəni mautil əhanəh, nian nəmotasiru e rəhan min nətəmimi. § ¹¹ İtimah iəkotolkeikei məmə iətəmah rəfin nəkəutəkeikei mautil nolkeikeiən iətəm nəkəutol, mautil məmə otatuvən e nauun, kəni iətəmah nəkotos nati konu iətəm nəmətələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan.* ¹² İtimah iəsotolkeikeiən məmə nəkotəlpəh, mətau iəkotolkeikei məmə onəkotos nolian[†] rəha nətəmimi min ko nətəm kəmotəiū əpən. İlah kəmotəhatətə əskasik e Uhgün kəni mautil rəhalah nətəligiən təfəməh.[‡] Mautil lanəha, kəni rəueiū, ilah kinotos rəkis natimnati iətəm Uhgün təməni əskasik rəkis məmə rəhalah. §

Rəhatah əgke tətətig e negəu e neai

¹³ Nəniəskasikiən kəti tol lanu, iətəm Uhgün təməni kəm Eprəham əpən. Nian Uhgün təmol nəniəskasikiən rəhan, kəni nərgin kəti tikə min məmə in otos mol nəniəskasikiən lan rəhan tətəfig. Mətau-inu nərgin in ilis təpirəkis nərgin min rəfin. Tol lanəha, Uhgün təmos nonəuvil aru əmə e nərgin, məməni məmə,* ¹⁴ "İəu oiəkəhlman e rəhak nəuvin rəhan kəm ik, iəghin. İəu oiəkəh rəham nəuaniləuis otəpət."[†] ¹⁵ Mətau-inu Eprəham rəhan nətəligiən təfəməh, in təmətəhtəhni matuvən matuvən, mətauərus nian in təmos natimnati min u iətəm Uhgün təməniəkis məmə otəfən kəm in.[‡]

¹⁶ Nian iətəmimi tatos nonəuvil e nərgi iətəmi əsoli kəti rəhan, § kəni nonəuvil u rəhan tətalis rəhan nəghatiən tətəfig. Kəni nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nəghatiən, ko kəsərgəhu minin ohni.* ¹⁷ Uhgün təmos nonəuvil e nərgin lanəha, mətau-inu in tolkeikei məmə otol nətəmimi min u nətəm okotos natimnati min iətəm in təməniəskasik,[†] ilah okotəhrun vivi məmə rəhan nəlpəkəuən, ko təsəuhlinin nian kəti.[‡] ¹⁸ Uhgün tatos nonəuvil lanəha məmə otəfəri nətəligiən rəhatah u, nətəm kinohiet rəkis motəgim kəni məutarəriə lan. Kəni pəh kitah kotəskəlim əskasik nolian əha iətəm Uhgün tinəfa rəkis kəm tah, məmə kitah okotarəriə əskasik e nəniəskasikiən min rəhan. Nati mil u, nəniəskasikiən mine nonəuvil rəhan, iləu ko kəsəuhlin minin nian kəti, mətau-inu Uhgün, təseuələn nian kəti.

¹⁹ Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik o nosiən natimnati min əha, tol lanəha, mol məmə nuhuiniən u, in təhmen e əgke kəti iətəm tətəskəlim vivi rəhatah nəhatətəiən, § məmə nati kəti otəsəluəliən lan kəni məsiuvi rəkis minin itah. Nuhuiniən u tatiti=pən itah kəutəhuvən=pən e nəpən rəha İkin Tasim Agin İkin məutəhuvən ikinu ima Uhgün əpəha ilis e negəu e neai.* ²⁰ İkin əha, İesu tinuvən rəkis ikin rəhatah lan, məmə otərəh e suaru rəhatah.[‡]

‡ 6:4 Hip 10:32 § 6:4 Efəs 2:8 * 6:4 Kal 3:2 † 6:5 Sam 34:8 ‡ 6:6 2Pitə 2:21 § 6:10 Mat 10:40,42 * 6:11

Hip 3:6 † 6:12 Hip 13:7 ‡ 6:12 Jem 1:3; Nəh 13:10; 14:12 § 6:12 Hip 10:36 * 6:13 Jen 22:16 † 6:14 Jen 22:17

‡ 6:15 Jen 21:5 § 6:16 E nolian rəha nəlisən nəghatiən təskasik, nəmə kitah kəti tolkeikei məmə otol lanəha, kəni in

tatos nonəuvil e nəmanin uə nəuvinin. Mətau nətəm İrel əpən, ilah kəmautos nonəuvil e nərgi iətəmi əsim kəti, uə nati kəti iətəm tasim, kəni nian nətəmimi nəuvin kəutətəu, kəni ilah kəutəhatətə e nəghatiən iətəm kəutəni. Ko kəsəorgəhu minin ohni, mətau-inu nərgin əha kəmotəni, in tətalis-ərain nəghatiən təskasik. * 6:16 Eks 22:11 † 6:17 Rom 4:16

‡ 6:17 Nam 23:19; Tait 1:2 § 6:19 Fil 3:12 * 6:19 Lev 16:2; Hip 9:2,3,7 † 6:20 Hip 4:14

In tæmuva rækis pris asoli agin[‡] tæhmen æmæ e pris u Melkisitek[§] aupæn, kæni in otatos uæk u nian ræfin, naunun tikæ.

7

Melkisitek

¹ Suah u, Melkisitek,* in kig ræha Salem,[†] kæni in pris ræha Uhgîn u Ilis Pîk Agin. Aupæn, nian Epraham tæmuvæn e næluaginian ilah kig min, kæni in tæmol win e lah. Kæni in minitalig minætova. Melkisitek, in tæmuvæn meruh Epraham e suaru, kæni in tæmfaki mætapuæh=pæn kæm Uhgîn mæmæ otæhlman e nœuvirian kæm Epraham. ² Kæni Epraham, tæmos rækis tait[‡] e ræhan natimnati min iætəm tæmol win lan e næluaginian, kæni mæfæn kæm Melkisitek. Melkisitek u, nipæti nærgin konu, “Kig ræha Næhruahruian.” Kæni nærgin kæti min u, kætæuin lan mæmæ Kig ræha Salem, nipætin u mæmæ, “Kig ræha Næmælinuian.” ³ Nauæuæ Ræha Uhgîn tæmæsaghatian e ræhan tatæ mine mæmæ mine nœuanilæuis min. Kæni tæsanian nian tæmair lan, mine nian iætəm tæmimis lan. Tæhmen æmæ mæmæ in tæmæsimisian, in tatol æhanæh uæk ræha pris. Tol lanæha, nækeruh mæmæ in tæhmen nœuvetin e Næti Uhgîn u in pris itulin kæti.[§]

⁴ Nîkim tæhti-to Melkisitek. In iætæmi asoli kæti. Nati æpnapin mæmæ tipitah u Epraham in iætæmi asoli, mætæu in tæmætisiai pîk Melkisitek, mætæfæn ræhan tait kæm in ræha natimnati min iætəm tæmol win lan e næluaginian.* ⁵ Kitah kotæhrun mæmæ, e nu min ræfin, nætəm Isrel ilah kotækeiki mautæfæn ræhalah tait kæm nœuanilæuis min ræha Lifai, ilah u pris min, tæhmen=pæn æmæ mæmæ inu Lou ræha Uhgîn tætæni mine. Nati æpnapin mæmæ pris min æha ilah min nœuanilæuis min ræha Epraham, tæhmen e nætæmimi min ræfin ræha Isrel, mætæu pialah min u nætəm Isrel, kotækeiki mautæfæn tait kæm lah.

⁶ Melkisitek u, in sæniamæ nœuanilæuis kæti ræha Lifai. Mætæu in tæmos tait min u ræha natimnati ræha Epraham. Kæni in tæmfaki=pæn kæm Uhgîn mæmæ otæhlman e nœuvirian ræhan[†] kæm Epraham u, Uhgîn tæmfæn ræhan nœniæskasikian kæm in. ⁷ Kæni tæhruahru agin mæmæ iætæmimi iætəm tatos nærgin asoli otæfaki mæmæ Uhgîn otæhlman e nœuvirian tatuvæn e iætæmimi iætəm læhtæni æmæ lan. ⁸ Kæni pris min nætəm kautos tait u, ilah nætæmimi æmæ, nætəm okæmanohmis. Mætæu Melkisitek u, in tatos tait, kætæni mæmæ in tætæmiægah.^{‡§} ⁹ Epraham tæmætæu ræhan tait tatuvæn kæm Melkisitek lanæha, kæni kæhrun nœnien mæmæ Lifai iætəm tatos tait ræha Isrel, in min tæmfæn tait kæm Melkisitek mætæu-inu Lifai in mipin tærah ræha Epraham. ¹⁰ Mætæu-inu nian Melkisitek tæmeruh Epraham, Lifai tæmæsair æhanæhian. Mætæu nian Epraham tæmætæu lanæha tait tuvæn kæm Melkisitek, in tæhmen æmæ mæmæ ræhan u nœuanilæuis, Lifai, in min tæmætæu=pæn tait kæm Melkisitek, mætæu-inko in tinætatig rækis e nipæti ræhan kæha.*

Kristo tæhmen e Melkisitek

¹¹ Pris min ræfin ræha Isrel kæmotsipæn e nœuanilæuis ræha Lifai. Uhgîn tæmæni mæmæ pris min kæha okautol natimnati pisin pisin min. Kæni uæk ræhalah, in nœukæti Lou iætəm Uhgîn tæmfæn kæm nætəm Isrel. Mætæu uæk min ræfin iætəm pris min kæmotol, kasotæhmenian[†] o nolan ræfin natimnati iætəm Uhgîn tolkeikei e nætælgian mine niki nætæmimi.[‡] Tol lanæha, pris kæti min tækeikei muva. In tæsisipænian e nœuanilæuis ræha Lifai mine Eron,[§] mætæu-inu uæk ræha pris min æha tæshæmenian. Kæpæ. Pris pisin kæti tækeikei muva iætəm in tæhmen e Melkisitek. ¹² Nian nolian ræha nitæpinian pris tætæuhlin, kæni Lou okækeikei kæuhlin min. ¹³ Otækeikei mol lanu lan mætæu-inu, kitah kætæghati e Iærmænig ræhatah, iætəm tæmsipæn e nœuanilæuis pisin kæti iætəm iætæmi kæti tikæ e nœuanilæuis æha tæmol uæk e oltæ tæhmen e pris kæti. ¹⁴ Kitah kinotæhrun rækis mæmæ Iærmænig ræhatah in tæmsipæn e nœuanilæuis ræha Juta,* kæni nian Lou ræha Mosis tæmætæghati e uæk ræha pris min, in tæmæsæghati aginian e nœuanilæuis u.

[‡] **6:20** Hip 2:17 **§** **6:20** Hip 5:16 * **7:1** Jen 14:17-20 [†] **7:1** Nærgin æha, Salem, in nærgin suas ræha Jerusilæm aupæn. Nærgin æha, Salem, nipætin u “næmælinuian.” [‡] **7:2** Tait u mæmæ: Næmæ iætæmi kæti tatos nati ilah ten, næmæ pîkæh uæ nœuanigi uæ mæni, kæni tos rækis katiah e natimnati ten konu mæmæ tæfæn kæm Uhgîn uæ kæm iætæmi kæti, nati katiah konu kætæni mæmæ “tait.” **§** **7:3** Sam 110:4 * **7:4** Jen 14:20 [†] **7:6** Jen 14:19,20 [‡] **7:8** Kætæni mæmæ Melkisitek tætæmiægah mætæu inu Nauæuæ Ræha Uhgîn tæsanian mæmæ tamimis nian kæti mine. Hip 7:3 **§** **7:8** Hip 5:6 * **7:10** Nati kîsil kæhlægætun mæmæ Melkisitek in ilis tapirækis pris min u nœuanilæuis ræha Lifai. Katiah u, Melkisitek in tæmæsimisian, tætæmiægah æmæ. Keiu u, tipi Lifai u Epraham, in tæmætæfæn tait ræhan kæm Melkisitek. Kîsil u, Melkisitek tæmfaki=pæn kæm Uhgîn mæmæ otæhlman e nœuvirian ræhan kæm Epraham, mætæu sæniamæ Epraham tæmfaki=pæn ræha Melkisitek. [†] **7:11** Hip 7:18,19; 8:7 [‡] **7:11** Hip 10:1 **§** **7:11** Nian Uhgîn tæmfæn Lou kæm Mosis, tæmæni mæmæ pris min ræfin okohiet e nœuanilæuis ræha Lifai. Eron in tæmsipæn e nœuanilæuis ræha Lifai, kæni in tæmaupæn pris asoli agin ræha Isrel. * **7:14** Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Næh 5:5

¹⁵ Mətəu təuvir əmə, mətəu-inu kitah kinotəhrun məmə pris kəti min təmuva rəkis, iətəm təhmen e Melkisitek. ¹⁶ Lou təməni məmə pris min kotəkeikei motsipən e nəuaniləuis rəha Lifai, kəni nati əpnəpin Iesu təsisipənien e nəuaniləuis əha, mətəu in təmuva pris kəti. Kəni in təmos uək rəha pris e nati kəti iətəm təsanən mapirəkis Lou, mapirəkis nəuaniləuis rəha Lifai. In təmos uək rəha pris e nəsanənien rəha nəmiəgəhian u rəhan iətəm naunun tikə. †
¹⁷ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,
 “Ik pris kəti təhmen e Melkisitek[‡] əupən,
 kəni ik onatol uək rəha pris nian rəfin,
 matuvən matuvən naunun tikə.”

¹⁸ Kəmələhu kalin Lou əupən, mətəu-inu rəhan nəsanənien tikə, in təsasiruiən, ko təsolian nati kəti. § ¹⁹ Mətəu-inu Lou əha, təruru nələhu əhruahruian nati kəti.* Kəni rəueiu əha, nolien pisin kəti iətəm təuvir mapirəkis, in tinos nimein, məmə kitah okotələhu=pən rəhatah nətəligian lan. Kəni in suaru rəhatah u, o nuvənien iuəkir o Uhgın. †

²⁰ Uhgın təməni əskasik məmə Kristo in otol uək rəha pris matuvən matuvən naunun tikə, kəni təmos nonauvil ohni, məmə rəhan nəghatien otəfigəm. Mətəu təməsosian nonauvil lanəha o pris min əupən. ²¹ Mətəu Uhgın təmos əmə nonauvil nian Iesu təmuva pris. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Tərməng təmos nonauvil kəti,
 kəni ko otəsəuhlilian nətəligian rəhan. ‡
 In tətəni məmə,

‘Ik onəkol uək rəha pris nian rəfin, §
 matuvən matuvən naunun tikə.’ ”

²² Uhgın təmos nonauvil lanəha, matol məmə Iesu tuva mol suaru iətəm tatol kitah kotəhrun əsas məmə nəniəskasikien rəha nasiruiən in təuvir, mapirəkis nəniəskasikien u əupən.*

²³ Əupən, pris min ilah tərət, mətəu-inu kətiəh tol uək matuvən matuvən mimis ko, kəti tos nimein, mol uək matuvən matuvən, mimis mautol əmə lanəha. İlah kəsotol ituliniən uək.

²⁴ Mətəu Iesu, in otos uək rəha pris rəhatah matuvən matuvən naunun tikə, mətəu-inko, in tətətig itulin. ²⁵ Tol lanəha, in təhrun nosmiəgəh itulin aginiən itah u, kotilpin itah min məmə kəhuvən o Uhgın, mətəu-inu in tətəmiəgəh itulin mətəghati rəhatah lan kəm Uhgın. †

²⁶ O nati u inu, in pris asoli agin[‡] iətəm in təhmen o nasiruiən e təh. In tasim, kəni məhruahru vivi, in təsolian nolien tərah. In tol pisin agin e nətəm kəutol təfagə tərah, kəni in ilis tapirəkis ilah əpəha e negəu e neai. ²⁷ In tol pisin e pris asoli agin min u əupən. Nian rəfin, e nian ilah kəutol sakrifais rəha nian əha, kotəkeikei motəupən mautol sakrifais o nəfəl rəkisian təfagə tərah rəhalah. § Uərisig lanko, ilah kəpanotol min sakrifais kəti min, o nəfəl rəkisian təfagə tərah rəha nətəmimi min.* Mətəu nian Iesu tətəgəhan məmə in otol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhian, o nolien tərah min rəha nətəmimi, † kəni mau kətiəh əmə[‡] in təhmen məuaou. ²⁸ Lou in tətəfəri pris min nətəm kəsotəhmenien. § Mətəu nonauvil rəha Uhgın, iətəm tətərisig e Lou, in tətəfəri Nətin u,* iətəm təuvir məhmen agin † o nolien uək u, matuvən naunun tikə.

8

Iesu in pris asoli agin təuvir mapirəkis

¹ Kitah kəutəghati e nati u,* mətəu nəukətən tol lanu. Kitah kəutos pris asoli agin kəti, təhruahru əmə e iətəmi u iəmatəni. † In tinətəharəg rəkis[‡] e nikalin maru rəha iətəmi asoli əpəha ilis e negəu e neai, ikin ima rəha nəpətən mine nisiasian. ² In tatol uək əpəha İkin Tasim İkin e negəu e neai, inu Nima Tapolin pəhrin § iətəm Uhgın əmə təmiuvi. Səniəmə iətəmimi iətəm təmiuvi Nima Tapolin əha.* †

³ Kəməfəri rəfin pris asoli agin min u əupən, məmə okəutəfan natimnati min kəm Uhgın, kəni mautol sakrifais. E suaru kətiəh əmə, rəhatah u pris asoli agin, in min otəkeikei məfən

† **7:16** Jon 1:4; 5:26; Hip 7:25 ‡ **7:17** Jen 14:18; Sam 110:4; Sek 6:13; Hip 5:6,10; 6:20; 7:1-22 § **7:18** Rom 8:3; Kal 3:21; Hip 9:9; 10:1 * **7:19** Rom 3:20 † **7:19** Hip 4:16; 10:22; Jem 4:8 ‡ **7:21** 1Saml 15:29; Mal 3:6 § **7:21** Sam 110:4; Hip 5:6; 6:20; 7:17 * **7:22** Luk 22:20; Hip 8:6; 12:24 † **7:25** Rom 8:34; 1Jon 2:1 ‡ **7:26** Hip 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 § **7:27** Lev 9:8; 16:6, * **7:27** Lev 9:15; 16:15; Hip 5:1,3 † **7:27** Efas 5:2 ‡ **7:27** Rom 6:10; Hip 9:12,26,28; 10:10; 1Pitə 3:18 § **7:28** Hip 5:1-2 * **7:28** Hip 1:2 † **7:28** Hip 2:10 * **8:1** Hip 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 † **8:1** Hip 7:24-28 ‡ **8:1** Afın-to futnot e 1:3 § **8:2** Hip 3:6; 10:21; 1Pitə 2:5; Nəh 13:6 * **8:2** Nəkeruh məmə e nauəuə u iətəmi təmətei in tətəsəl uərisig=pən e Nima Tapolin Rəha Uhgın əupən, in əupən e Nime Rəha Uhgın rəha Solomən. In tətəghati nəkeruh nəmə inu katol əhanəh sakrifais kətan lanko, nati əpnəpin in tətətei nauəuə uərisig e AD 70, mətəu-inu in təmitəlig=pən uərisig e nətəligian rəhan e nətuəiniən rəha natimnati min əha. † **8:2** Hip 9:11,24

sakrifais kati kəm Uhgīn.‡ 4 Nəmən in tətātīg əha e nəhue niftəni u, kəni ko səniəmən in pris kəti, mətəu-inu pris min əpəha ikin kəutatīg nətəm kautafən natimnati kəm Uhgīn, təhmen əmə məmən inu Lou təməni mine. 5 Pris min u, ilah kautol rəhalah uək e narmī nīmə əmə iətəm tatisikəuvīn§ natimnati min iətəm tətātīg e negəu e neai. Tol lanəha nian Uhgīn təməni=pən kəm Mosis aupən, məmə otem Nima Tapolin Asim, in təməni məmə,

“Onəkəkeikei mateh vivi məmə onəkol natimnati min u təhruahru təhmen əmə e rəhak mak iətəm iəmol mətəgatun rəkis ik lan əpəha ilis e nītəuət asoli.”*

6 Mətəu rəueiu, Iesu, pris asoli agin u rəhatah, in tinos rəhan uək iətəm təuvir pik agin mapirəkis uək rəha pris min aupən. Kəni e nolien kətiah əmə, Iesu in suaru rəha nəniəskasikīən vi rəha nasiruiən u iətəm in təuvir mapirəkis nəniəskasikīən əuas rəha nasiruiən, mətəu-inu nəniəskasikīən vi u, in tətəhtul-pəri e nəghatiən min iətəm kotəuvir motəpirəkis.†

7 Nəmə nəniəskasikīən əuas təməhmen pəhriən agin, kəni Uhgīn təməsəniən məmə nəniəskasikīən vi otuva mos nimein. Mətəu nəniəskasikīən u əuas təsəhmenian,‡ tol lan əha, nəniəskasikīən vi təkəikei muva. 8 Mətəu Uhgīn təmeruh nərahian rəha nətəmimi, kəni məni məmə,

“Nian əha ikin otəpanuva,
iətəm iəu, oiəkol nəniəskasikīən vi rəha nasiruiən rəha nəuaniləuis min rəha Isrel mine
nəuaniləuis min rəha Juta.

9 Nəniəskasikīən rəha nasiruiən u,
in otol pisin agin e nəniəskasikīən əuas rəha nasiruiən,
iətəm iəu iəmol kəm tipilah min aupən,
e nian u iətəm iəu iəmos nəhmlilah matit ilah mohiet rəkis Ijip.
Oiəkol nəniəskasikīən vi rəha nasiruiən,
mətəu-inu ilah kəməsotaskəlīmian nəniəskasikīən u iətəm iəu iəmol kəm lah aupən,
kəni tol məmə iəu iəməpəh ilah məuhlin=pən nəmtahk kəm lah.§

10 Kəni iəu, Iərməniğ, iətəni pətiğəm məmə,
e nian iətəm otəpanuva,

iəu oiəkol nəniəskasikīən vi kəti rəha nasiruiən* kəm nəuaniləuis min rəha Isrel.
Oiəkəfən rəhak lou min e rəhalah nəteligian,
kəni iəkətei rəkis=pən e nikilah,†

kəni iəu iəkuva mol Uhgīn əhruahru rəhalah,
kəni ilah okəhuva motol rəhak əhruahru nətəmimi.‡

11 Ilah kəti ko təsuvəniən məğətun nətəm iman ikin məmə,
‘Ik onəkəkeikei məhrun Iərməniğ u.’

Kəni iətəmimi kəti ko təsuvəniən məni=pən nəghatiən u kəm pian,
mətəu-inu ilah rəfin okotəhrun iəu,§
tətuəuin e nətəmi əpnəpin min
muvən mətəuarus=pən nətəm kautos nərgin asoli min.

12 Mətəu-inko, iəu, oiəkəsəkəhruin ilah o rəhalah nolien min iətəm təsəhruahru aginian.
Iəu oiəkəfəl rəkis nolien tərəh min rəhalah,
kəni iəu oiəkəlu e nolien tərəh min rəhalah.”*†

13 Nian Uhgīn tətəghati e nəniəskasikīən rəha nasiruiən u, məmə in nəniəskasikīən vi, in tətəni məmə tateruh nəniəskasikīən rəha nasiruiən aupən, tinəuas rəkis, məmə ko təsolian min nati kəti əha rəueiu. Kəni nati u tinəuas u ko təsol minian nati kəti, otəsuvəhian təsatīg minian.

9

Ikin Tasim Ikin e nəhue niftəni mine Ikin Tasim Ikin e negəu e neai

1 Kəni e nəniəskasikīən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig, nətəm Isrel kəmotəkeikei motəhtəu=pən suaru əhruahru min o nəfəkiən. Kəni Nima Tapolin Asim, in rəha nəhue niftəni əmə u. 2 Nətəmi aupən u, kəmotiuvi Nima Tapolin Asim u,* mautil nəuan kəti əpəha nəlugin əhruahru, kəmotətihli nəuan keiu. Nəuan iətəm tətəupən lan, kautəni məmə Ikin Tasim Ikin.† E nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətəharu-pəri lait lan‡ ikin, mine tepil kəti iətəm kəməlin-pəri piret asim min lan.§

‡ 8:3 Hip 9:14 § 8:5 Kol 2:17; Hip 9:23 * 8:5 Eks 25:40 † 8:6 Hip 8:8-13; Luk 22:20; Hip 7:22; 9:15; 12:24
‡ 8:7 Hip 7:11,18; 10:1 § 8:9 Eks 19:5-6 * 8:10 Rom 11:27 † 8:10 Lou əuas min u, kəmətei=pən e kəpiel keiu
kuepin-epin. 2Kor. 3:3; Hip 10:16 ‡ 8:10 Esik 11:20 § 8:11 Aes 11:9; Jon 6:45 * 8:12 Aes 43:25; 64:9; Maeka
7:19; Hip 10:17; Jer 31:31-34 † 8:12 Hip 10:16 * 9:2 Eks 25:8,9 † 9:2 Eks 26:33,34 ‡ 9:2 Eks 25:31-40; Jon
8:12; Nəh 1:20 § 9:2 Eks 25:23-29; Jon 6:35,48

³ Kəmiuvi pəsig=pən napən e nəuan uərisig, kəni nəuan əha, kətəni məmə, “Ikin Tasim Agin Ikin.”^{*} ⁴ Ikin əha, nati kəti əha ikin kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, iətəm katəmki=pən nati pien-pien lan, katuvan. Kəni ikin əha, Bokis rəha Nəniəskasikian Rəha Nasiruiən[†] tətəharəg əha ikin. Bokis u kəmol e nig, kəni kəuveg e aiən u kol tətoraip-oraip. Kəni e nipəgnəua Bokis əha, pətəl kəti əha ikin kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəmargin=pən pīret u mana,[‡] nəuan nəuветin ikin. Konu kəmələhu=pən min kasikin rəha Eron e Bokis u, kasikin u aupən Uhgın təmol teviə min. § Kəni kəpiel mil keiu əha ikin, iətəm keupin-epin, kəmətəi rəkis=pən Lou ilah ten e lau.^{*} ⁵ Kəni ilis e rəhn-kapə Bokis u, narmi Jerəb rəha Nəhəgəhagian,[†] ilau keiu əha ikin. Kətiəuvi pəsig nīməlməiləu o Ikin Katilpin Nīməhə rəha Uhgın Ikin. § Mətəu ko iəsənian natimnati min u, mətəi əlkələh.

⁶ Nian kəmotəlin vivi rəfin natimnati min u, pris min kotəhrun nuvənian imə miet e nəuan iətəm tətəupən nian ilah kətul ək rəha nəfakian.^{*} ⁷ Mətəu pris əsoli agin, in əmə təhrun nuvənian imə e Ikin Tasim Agin Ikin. Mətəu ko təsuvənian nian rəfin.[†] In təhrun nuvənian nian kətiəh əmə e nu min rəfin.[‡] Kəni nian in tatuvən, in təkəikei mos nira, kəni mol sakrifais lan o noliən tərəh rəhan, § kəni matig mol min o noliən tərəh rəha nətəmini,^{*} iətəm ilah kotərruru məmə kətul təfəgə tərəh.

⁸ Kəni e natimnati min u, Narmin Rəha Uhgın tətəgətun məmə, nian Nima Tapolin Asim aupən təmətəhtul əhanəh, kəni suaru[†] tikə əhanəh o tah o nuvənian e Ikin Tasim Agin Ikin. ⁹ In təhmen əmə e narmi nati kəti[‡] iətəm tətəgətun e nian u iətəm kotatig lan u rəueiu. Natimnati min iətəm pris min kəutəfən kəm Uhgın, mətul sakrifais lan kəm in, § natimnati min u, kəsətəhmenian o nələhu əhruahruian niki nətəmini nətəm kəutəhuva o nəfakian. ¹⁰ Mətəu-inu nəfakian əuas aupən, in tətəgətun əmə suaru min iətəm kəutəni pik noliən rəha nauənian^{*} mine nəmniəniə[†] mine neikuasiən.[‡] Natimnati min u, ilah nati rəha nipətətəmi əmə. Mətəu noliən min əha, ilah katipə figəm əmə kəti rəha nətəmini, matuvən mətəuarus=pən nian Uhgın otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min. §

Nimisian rəha Iesu

in sakrifais kəti iətəm in təuvir məpirəkis agin

¹¹ Mətəu rəueiu əha, Kristo tinuva rəkis, kəni in pris əsoli agin iətəm təməmki natimnati təuvir min, minuva.^{*} Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin Asim iətəm təuvir təhmin min, məpirəkis iətəm təmaupən.[†] Nīmə əha, in səniəmə nati kəti iətəm nətəmini kəmotol, kəni səniəmə nati kəti rəha nəhue niftəni u. ¹² Nian Kristo təmuvən imə e Ikin Tasim Agin Ikin, təməsuvənian e nu min rəfin, təhmen e pris əsoli agin min aupən kəmautol. In təmol mau kətiəh əmə, kəni təhmen, mətəu-inu in təsəsiən nira nəni mine nira kau muvən imə məmə otos rəkis təfəgə tərəh. Kəpə, in təmos aru əmə niran, muvən imə, kəni in əmə təmətəu nəhmtitah mitis itah e təfəgə tərəh min.[‡]

¹³ E noliən rəha nəniəskasikian rəha nasiruiən aupən, kəmol=pən nira nəni mine kau, uə nəuanəhmtəu e kau iətəm kəmuvan əhtuv e olte, kol=pən e iətəmi kəti iətəm tamikau e nəhmti Uhgın məmə nipətən taruətəh, namikmikian tikə lan. ¹⁴ Mətəu nira Iesu § in tatos nəsanənian əsoli tapirəkis natimnati min u.^{*} Kristo in təmol aru sakrifais lan, e nəsanənian rəha Narmin iətəm tətətig itulin. In sakrifais kəti iətəm təhruahru agin, nərahian kəti tikə lan. Tol lanəha, kəni niran in tatos nəsanənian, təhmen o nəfəliən nikitəmah[†] o noliən min

^{*} 9:3 Eks 26:31-33 † 9:4 Bokis rəha Nəniəskasikian Rəha Nasiruiən u, in “Covenant Box,” uə “Bokis we i Saen blong Promes.” Eks 25:10-22 ‡ 9:4 E nian rəha Mosis, Uhgın təməfən pīret təmsipən e neai, nərgin u mana. Eks 16:31-33; Jon 6:48-51. § 9:4 Nam 17:1-10 * 9:4 Eks 31:18 † 9:5 Jerəb mil u ilau, kətəni məmə Jerəb mil rəha Nəhəgəhagian, mətəu-inu nəhəgəhagian əsoli rəha nauvirian mine nəsanənian rəha Uhgın tətətig e nəlugin e lau. Nian nəuvein ilau kətuos nəhəgəhagian rəha Uhgın mətiən əha kəti. (Esik 1:4-21; 10:9-22; Sam 18:10) ‡ 9:5 Ikin Katilpin Nīməhə rəha Uhgın Ikin, inko, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəskasikian ilis ikin. Ikin əha, nəhəgəhagian əsoli rəha nauvirian mine nəsanənian rəha Uhgın tətətig ikin. Nətəmini kotərruru nuvənian imə Ikin Tasim Agin Ikin məmə okeruh nati min u, mətəu pris əsoli agin əmə. Kəni in təsuvənian nian rəfin. Nian kətiəh əmə e nu kətiəh tatuvən. Pris əsoli agin təhrun nuvənian imə Ikin Tasim Agin Ikin, in təmki nira rəha sakrifais kəni muvan kəni mol nira təfələfəl=pən e rəhn-kapə bokis u. Noliən əha, in nəmətiən təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmini okotəkəikei mohmis o rəhalah noliən tərəh min. Mətəu e nimisian rəha sakrifais iətəm nira in nəmətiən lan, in tatilpin nīməhə rəha Uhgın. § 9:5 Eks 25:17-22; Hip 4:16 * 9:6 Nam 28:2-4 † 9:7 Lev 16:2 ‡ 9:7 Lev 16:34 § 9:7 Lev 16:3,11,14; Hip 5:3 * 9:7 Lev 16:15 † 9:8 Luk 23:45; Jon 14:6; Hip 10:19-20 ‡ 9:9 Hip 10:1-2 § 9:9 Hip 5:1; 8:3 * 9:10 Lev 11:2-23 † 9:10 Nam 6:3; Kolosi 2:16 ‡ 9:10 Lev 11:25,28,40 § 9:10 “Nian Uhgın otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min” tətəghati e nian Kristo təmimis o noliən tərəh. * 9:11 Hip 10:1 † 9:11 Hip 8:2; 9:24 ‡ 9:12 Rom 3:25 § 9:14 1Pitə 1:2,18-19 * 9:14 Hip 10:4 † 9:14 Sek 13:1; Hip 10:2,22; 1Jon 1:7

iätəm kotəhrun niti-pəniən itəmi e nimisiən, məmə itəmāh onəkotəfaki əmə kəm Uhgīn iätəm tətəmiəgəh.‡

¹⁵ O natimnati min u iätəm Iesu təmol, in suaru o nosiən nəniaskasikien vi rəha nasiruiən. § Uhgīn təmauin e nətəmimi rəhan, kəni mənī əskasik kəm lah məmə natimnati təuvir min u, in rəhalah. Kəni natimnati min u, ko kəsəhkəiən nian kəti,* mətəu okəutatig itulin. Ilah okotos natimnati min u, mətəu-inu rəueiu nimisiən rəha Kristo in tinətəu rəkis nəhm̄ti təfagə tərāh rəha nətəmimi min u nətəm kəmotatgəhli Lou rəha nəniaskasikien rəha nasiruiən iätəm təmaupən matig.

¹⁶ Nəmə Iesu təsimisiən lanəha, kəni rəhan nətəmimi okəsotosiən natimnati təuvir min iätəm in təməniasik məmə rəhalah. Mətəu-inu nəmə iätəmi kəti tol nəniaskasikien kəti məmə rəhan natimnati otuvən o iätəmi pisin kəti nian in otimis, kəni iätəmi u in otəkeikei mīmīs pipim, konu nəniaskasikien rəhan in otətətig mətəmiəgəh. ¹⁷ Nəniaskasikien kəti tol lanəha, təsatigien məsəmiəgəhian nian iätəmi təmənī tətətig əhanəh. Rəhan nəniaskasikien in otətətig matəmiəgəh əmə nian in tinimis rəkis. ¹⁸ O natimnati min u, e nəniaskasikien rəha nasiruiən aupən, nira nati miəgəh kəti təkəikei maiəh, təgətun məmə nati kəti təmimis, kəni otol məmə nəniaskasikien in tətəmiəgəh mətətig.

¹⁹ Tol lanəha, nian Mosis in təmənī pətigəm rəkis nəghatien min rəfin rəha Lou kəm nətəmimi, kəni uərisig lan, in tamos nimeimei sipsip kəmol tərərəuv mine nəhm̄mi nigī u hisop, məuveri=pən e nira nəti kau mine nira nənī mine nəhu, kəni morəgrəg=pən nirə e nauəuə rəha Lou mine nətəmimi min.† ²⁰ Kəni in təmənī=pən kəm lah məmə, “Inu nira nati miəgəh kəti iätəm təmimis o noliən nəniaskasikien rəha nasiruiən rəha Uhgīn tətətig mətəmiəgəh. Kəni itəmāh nəkotəkeikei mautisiai, mautol nəuiən.”‡ ²¹ E noliən kətəh əmə, Mosis təmol=pən nirə e Nima Tapolin Asim mine natimnati min iätəm kəmos o nəfakien. ²² Lou tətəni məmə pris otəkeikei matol=pən nirə e natimnati tēpət, iuəkir natimnati rəfin, məmə ilah okotasim. Kəni nəmə nirə təsaiuiən ohni, kəni Uhgīn ko təsafəliən təfagə tərāh. §

²³ Tol lanəha, nirə rəha noliən sakrifais, in təmaiəh o noliən natimnati min u kotasim. Mətəu Nima Tapolin Asim mine natimnati min rəhan əha ikin, ilah narmi natimnati min əmə* iätəm tətəpsen=pən natimnati iätəm kəutatig e negəu e neai. Mətəu nəfakien o natimnati iätəm tol nipəti nati agin min, iätəm kəutatig e negəu e neai, nira nati miəgəh təsəhmenien o noliən ilah kotasim. Okəkeikei kol sakrifais kəti iätəm təuvir məpirəkis. ²⁴ Iesu in təsuvəniən imə e lkin Tasim lkin rəha nəhue niftəni u, iätəm nətəmimi əmə kəmotol. Nimə kəha, in narmi nati əmə rəha lkin Tasim lkin pəhriən əpəha ilis e negəu e neai. Mətəu Iesu təmuvən e negəu e neai, kəni rəueiu əha in tətəhtul e nəhm̄ti Uhgīn, kəni nimisiən rəhan in sakrifais rəhatah matos nimeitah.†

²⁵ Kəni nian Iesu təmol aru sakrifais e rəhan nəmīəgəhian, in rəhan noliən tol pisin e pris asoli agin u aupən. E nəniaskasikien rəha nasiruiən u aupən, pris asoli agin otəkeikei muvən imə e lkin Tasim Agin lkin kəni mos nira nati miəgəh, səniəmə niran aru, mol sakrifais lan. Təkəikei matol lanəha e nu min rəfin. Mətəu Kristo təmuvən e lkin Tasim Agin lkin e negəu e neai, tamos aru niran kəni mol sakrifais lan mau kətəh əmə kəni tinəhmen. ²⁶ Nəmə Kristo təmatol sakrifais lanəha e nu min rəfin, təhmen e pris min u aupən, in otəkeikei mətəu nəhm̄siən nian tēpət tətuəuin e nian Uhgīn təmol niftəni. Mətəu rəueiu, kitah kīnotətig e naunun nian, in tēmiet pətigəm=pa mau kətəh əmə,‡ məmə otol aru sakrifais e rəhan nəmīəgəhian o nos rəkisien təfagə tərāh. Kəni rəhan sakrifais, in naunun.

²⁷ Kitah nətəmimi, Uhgīn tinələhu nian əhruahru rəhatah kətəh əmə okohmis lan, mau kətəh əmə. Kəni uərisig lanko, in otakil rəhatah noliən min. § ²⁸ Kəni Kristo təmol aru sakrifais lan, mau kətəh əmə,* məmə in otatipə e təfagə rəha nətəmimi tēpət.† Kəni uərisig, nian otatitəlig=pa min,‡ in otəsuvaiən min o nos rəkisien təfagə tərāh. Kəni nətəmimi nətəm kəutəhtəhmin, nəumis tus ilah ohni, ilah u, Kristo otəsuvə minien məmə in otakil ilah, mətəu otuva min məmə in otosmiəgəh ilah. §

10

Sakrifais rəha Iesu, təmol nian kətəh əmə, kəni in tinəhmen

¹ Natimnati min rəha Lou, ilah kotəhmen e narmi nati* iätəm otəsuvəhian kəhuva, mətəu ilah səniəmə nipəti nati. E nu kətəh kətəh min rəfin pris min kotəkeikei mautol əmə sakrifais lanko. Mətəu nati əpnəpin məmə ilah kəutol sakrifais, mətəu Lou in təruru noliən nəfaki min nətəm kəhuva o Uhgīn kotəhruahru e nəhm̄tin, mətəu-inu ilah narmi sakrifais

‡ 9:14 Tait 2:14 § 9:15 Luk 22:20 * 9:15 Hip 10:34 † 9:19 Eks 24:6-8 ‡ 9:20 Eks 24:8; Luk 22:20 § 9:22 Lev 17:11 * 9:23 Hip 8:5 † 9:24 1Jon 2:1; Rom 8:34 ‡ 9:26 Hip 9:12,28 § 9:27 2Kor 5:10 * 9:28 Hip 7:27; 9:12,26; 10:10 † 9:28 Aes 53:12 ‡ 9:28 Mat 16:27 § 9:28 2Tim 4:8 * 10:1 Kol 2:17; Hip 8:5

agin əmə, mətəu ilah səniəmə nipəti nati. ² Nəmə sakrifais min ilah kotəhmen, motəhrun nolian nətəmini kotəhruahru. Kəni nəfaki min kotəhrun nələhuian motəpəh nolian rəha sakrifais, mətəu-inko nikilah tinəruən rəkis mau kətiəh əmə təhmen. Kəni nəmə tinəfəl rəkis nikilah lanəha, kəni ilah kəsotətəu minian tərəh o rəhalah nolian tərəh. Mətəu, kəpə, ilah kautətəu əhanəh tərəh. ³ Tol lanəha, e nu min rəfin, ilah kautol pau sakrifais, mətəu nati u tatol əmə məmə ilah ko kəsotaluian e nolian tərəh min rəhalah, ⁴ mətəu-inu nira nəni mine kau in təruru agin nos rəkisən təfagə tərəh.†

⁵ Tol lanəha, nian Kristo tuva e nəhue niftəni, in təməni=pən kəm Uhgim məmə, “Ik nəkəpəh sakrifais min mine natimnati min kəutəfinə kəm ik.

Mətəu ik nəmol=pən nipətik kəti məmə iəkuvən lan.”‡

⁶ Kəmotuvan əhtuv natimnati e olətə təhmen e nəfakiən rəhalah otuvnə ohnik, kəni mautil sakrifais o nafəl rəkisən təfagə.

Mətəu nati əpnapin kautol lanəha, mətəu kəsotolien məmə nikim tagiən o lah.

⁷ Kəni iəu iətəni məmə,

“Kəmətei nəghatiən kəti tətətig e Nauəuə Rəha Uhgim iətəm tətəghati lak məmə,

‘Uhgim, iəu u, iəmuva o nolian rəham nətəligiən.’”§

⁸ E nəghatiən u aupən ikin, Kristo təmaupən məni məmə,

“Ik nəkəpəh sakrifais min

mine natimnati min iətəm kəutəfinə kəm ik,

mine natimnati min iətəm katuvan əhtuv e olətə,

mine sakrifais min iətəm katol o nafəl rəkisən təfagə.

Natimnati min u, ik nəkəpəh,

kəni kəsolien məmə nikim tagiən o lah,”

(nati əpnapin məmə ilah kəutohtəu=pən suaru iətəm Lou təməni.) ⁹ Kəni uərisig, Kristo tətəni min məmə, “Iəu u, iəmuva məmə iəkol nətəligiən rəham.” E nəghatiən u rəhan, in tatoh rəkis nəniəskasikien əuas rəha nasiruəni, məmə in otələhu nəniəskasikien vi rəha nasiruəni kəti.

¹⁰ Kəni Iəsu Kristo təmol nətəligiən rəha Uhgim tol lanu. In təmol sakrifais aru e nipətin,* mau kətiəh əmə,† məmə otol kitah kotasim, kitah u rəhan min nətəmini.‡

¹¹ Nian rəfin, pris min ilah kəutəhtul mautil uək rəha nəfakiən, mautil sakrifais, mautil nati kətiəh əmə nian rəfin, o nafəl rəkisən nolian tərəh. Mətəu sakrifais min u, ilah kəsotəhmen aginiən o nos rəkisən təfagə tərəh nian kəti. ¹² Mətəu pris u rəhatah, tinol rəkis rəhan sakrifais mau kətiəh əmə, kəni sakrifais əha in təhmen məuəu o nafəl rəkisən nolian tərəh rəha nətəmini tatuvəni matuvən naunun tikə. Kəni nian tinələhu rəkis lanəha rəhan sakrifais, kəni in tinətəharəg§ e nəhlmi Uhgim maru, ikin ima nətəniə mine nisiaiən. ¹³ Kəni ikin əha, in tətəhtəhniən əmə məmə Uhgim otol rəhan tikimir min kotəhmen e napən iətəm tətəfəl nəhlkin lan,* ¹⁴ mətəu-inu e nolian sakrifais mau kətiəh əmə əha, Kristo təmol məmə rəhan nətəmini nətəm Uhgim təmələhu məmə rəhan, ilah min u kinotəhruahru e nəhmtin, matuvən matuvən, naunun tikə.

¹⁵ Kəni Narmin Rəha Uhgim, in min tətəni-vivi natimnati min u kəm tah. In təməni məmə, ¹⁶ “Iərməniəg tətəni məmə,

‘Nian iətəm otəpanuva,

oiəkol nəniəskasikien vi rəha nasiruəni kəm rəhak nətəmini tol lanu lan.

Iəu oiəkəfən lou min rəhak e nikilah,

kəni oiəkətei rəkis=pən e nətəligiən rəhalah.’”†

¹⁷ Kəni in tətəni min məmə,

“Iəu oiəkəlu e rəhalah nolian tərəh min,

kəni nikik otəsəhti minian nolian min rəhalah nətəm kəutatəghli Lou.”‡

¹⁸ Nian Uhgim tətəfəl rəkis nolian tərəh min rəha iətəmi kəti, kəni tol məmə ko təsəhmenien, məmə in otol min sakrifais tuvən kəm Uhgim ohni.

*Pəh kotəhtul əskasik
e rəhatah nəhatətəiən*

¹⁹ Piak min mine nəuvinik min. Tol lanəha, kəni nira Iəsu təmol məmə kitah kotəhrun nuvəniən imə lkin Tasim Agin lkin, kəni məsotəginien. ²⁰ Rəueiu əha, Iəsu in təmətei suaru

† 10:4 Hip 9:12-14 ‡ 10:5 Hip 2:14; Sam 40:6-8 § 10:7 Mat 26:39 * 10:10 Hip 2:14 † 10:10 Hip 7:27

‡ 10:10 Hip 10:14; Efəs 5:26 § 10:12 Pris min, ilah kəutəhtul əmə nian ilah kinotol rəkis sakrifais min rəhalah, mətəu-inko rəhalah sakrifais min ko tətəliən naunun nian kəti. Mətəu Iəsu in təməharəg, mətəu-inu in, rəhan sakrifais, tatol nian kətiəh əmə o nafəliən rəhatah nolian tərəh min. Rəhan sakrifais in təhmen agin məpirəkis. Kəni Iəsu tətəharəg itulin. Eruh min-to Hip 1:3; 7:26-27; 9:12; 9:25-26; 10:11-14. * 10:13 Afin-to futnot e Hip 1:13 † 10:16 Jer 31:33;

Hip 8:10 ‡ 10:17 Jer 31:34; Hip 8:11

vi kəti, iətəm tətəmiəgəh. In təməhapu napən iətəm tətəhkulpəsəg Ikin Tasim Agin Ikin, tətəgətun=pən nətəpətin. Kəni mol suaru vi u rəhatəh məmə kitəh kotəhrun nuvən-pənian ikin, məhuvən o Ughin. § 21 Kəni pris asoli agin rəhatəh, in iətəmi asoli iətəm tətərməniğ* e nimə rəha Ughin, inu rəhan nətəmimi. †

22 Tol lanu, pəh kəhuvən iuəkir e nəhmti Ughin, ‡ e nikitəh iətəm tərəiauh e nəhatətəian pəhrən. Mətəu-inu Kristo təmöl=pən niran e nikitəh məmə kitəh okotasim. § Kəni in təməueiu rəkis nipətəitəh e nəhu əhlan, in əmə in əmə. * 23 Kitəh kotəni məmə kəmotələhu=pən nətəligian rəhatəh e Kristo. Tol lanəha, pəh kotəhtul məha-məha lan, məsotələual-əualian, mətəu-inu kitəh kotəhrun nahgəlian e rəhan nəghatian min iətəm təməni əskasik rəkis kəm tah. 24 Pəh kotəhgi-pəri nətəligian rəhatəh min, məmə kitəh okotolkeikei kitəh min, kəni mautil təuvir agin kəm tah min tatuvən təhmin min lanəha. 25 Təsəuvirian məmə okotəhlan e nolian rəha nuhapumian kitəh min. Nətəmimi nəuvein ilah kəutil lanəha, mətəu pəh kitəh kautem məha-məha itəh min nian rəfin. † Kəni rəueiu koteruh məmə nian rəha nuvaian rəha Iesu tətuvə iuəkir, təuvir məmə kitəh kautəkeikei e nem əskasikian itəh min, mautil tətəri təhmin min.

26 Təuvir məmə kautem əskasik itəh min lanəha, mətəu-inu nəmə kitəh kinotəhrun rəkis pau nipəhrəianian, mətəu kitəh kəutohtəpin suaru pisin mautekeikei e nolian tərəh, kəni tatol məmə sakrifais kəti min tikə agin o nos rəkisian təfagə tərəh rəhatəh. ‡ 27 Kəni nəmə sakrifais kəti min tikə məmə otos rəkis təfagə tərəh rəhatəh lanəha, kəni nati kətəh əmə əha ikin tətətig. Inko, kitəh kautəgin, məutərəmrumin, mətəu-inko kitəh kotəhrun vivi məmə kitəh kautəhtəhmin əmə nalpinian əskasik, mine niğəm asoli rəha niəməha rəha Ughin iətəm otəkeikei mus rəhan tikimir min. §

28 E Lou əuas rəha Mosis əupən, nəmə iətəmi kəti tatol nati əpnapin e Lou matgəhli, kəni iətəmi keiu uə kisl okləni pətəigəm in, kəni iətəmi u təkeikei mimis. Ko kəsəginən ohni. * 29 ? Mətəu təhro e iətəmimi in iətəm tətəvig-ərain Nəti Ughin? † Ughin təmöl nəniəskasikian rəha nasiruiən kəm tah, kəni nira Kristo təmöl nəniəskasikian u tətətig mətəmiəgəh. ‡ Niran əmə u, təhrun nolian iətəmimi tasim, kəni in iətəmimi rəha Ughin. § ? Mətəu təhro e iətəmimi iətəm tətəh əpnapin nira u, məmə in səniəmə nati asim kəti? ? Nərmən Rəha Ughin in tətəuəri nəuvirian rəhan kəm nətəmimi, mətəu təhro e iətəmimi iətəm tətərakin əfəməh Nərmən əha, mətəu mətəuhlin=pən nəmtəh lan məpəh nəuvirian rəhan? Iətəmi u, təhruhru agin əmə məmə nalpinian rəhan in otəskasik məpirəkis nalpinian rəha iətəm tətətgəhli Lou rəha Mosis. * 30 Mətəu-inu kitəh kinotəhrun rəkis Ughin u iətəm təməni məmə, "Nalpinian nətai nati, inu uək əmə rəhak. Kəni iəu oiakəlpin nətai nolian rəhaləh təhmen əhmen əmə." †

Kəni in təməni məmə, "Tərməniğ in otakil nolian rəha nətəmimi rəhan." ‡

31 Ughin u iətəm tətəmiəgəh mətəsənən agin, tətətig mətətig. Kəni nəmə kitəh kotətig əhanəh e təfagə tərəh, kəni in otələs itəh e nəhlmən mol nalpinian kəm tah. Nati u in nati kəti məmə okəgin pəhrən lan.

32 Təuvir məmə nikitəmah təhti nian u əupən, nian nəhəgəhəgəlian tətətəsəgəpən itəmah əupən. E nian u, itəmah nəmotətig e nəluəginian asoli e nəmiəgəhian, kəni in nian iəkis kəti, iətəm nəmotətig e nəhməian asoli. § Mətəu itəmah nəmautəhtul əskasik. 33 Nian nəuvein nətəmimi kəutəni rah itəmah e nəhmti nətəmimi, * kəni mautil min natimnati tərəh min nəuvein e təmah. Nian nəuvein, itəmah nəmotos mautehtul=pən o nətəmi min ko nətəm katol tərəh e lah lanəha. 34 Itəmah nəmotos mautehtul=pən o lah lanəha, kəni nian kəməhuvən e kaləpus, kəni itəmah nəmotəsiru e lah motətəu tərəh o lah e nian iəkis min rəhaləh. † Kəni nian nətəmimi kəmotəkləh e natimnati min rəhatəmah, kəni itəmah nikitəmah təmagian əmə, ‡ mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis məmə rəhatəmah natimnati nəuvein əha ikin kəutətig e neai, iətəm kotəuvir motəpirəkis. Kəni natimnati min u, ko kəsəhkaian nian kəti. §

35 Inəha, in nətəouian asoli rəhatəmah iətəm Ughin otəpanəfinə kəm təmah. Kəni mətəu-inko o nati təuvir min əha iətəm kautəməhli əupən e təmah, təsəuvirian məmə

§ 10:20 Lev 16:2; Mat 27:51; Efəs 2:18; Hip 9:8 * 10:21 Sek 6:13 † 10:21 Hip 3:6 ‡ 10:22 Hip 7:19; Efəs 3:12 § 10:22 Esik 36:25; Hip 9:14; 12:24 * 10:22 1Pitə 3:21 † 10:25 Hip 3:13 ‡ 10:26 Hip 6:4-8; 2Pitə 2:20-21 § 10:27 2Təs 1:7-9; Hip 12:29 * 10:28 Dut 17:6,7 † 10:29 Hip 6:6 ‡ 10:29 Mat 26:28 § 10:29 Nəh 1:5 * 10:29 Nəmə nətəmimi nəuvein u kəmotəhatətə rəkis e Iesu, konu motətig mohtəlig=pən min e nolian əupən mautil nolian tərəh, ilah kəutil nolian tərəh e fəs u tətəghati lan. † 10:30 Dut 32:35 ‡ 10:30 Dut 32:36; Sam 135:14 § 10:32 Fil 1:29,30 * 10:33 1Pitə 4:14 † 10:34 Hip 13:3 ‡ 10:34 1Pitə 4:13 § 10:34 Hip 11:16; 1Pitə 1:4,5

onəkotəmkarəpən e nəhatətəiən əskasik rəhatəmäh. ³⁶ İtəmah nəkotəkeikei motol rəhatəmäh nətəligiən təfəmäh, * məmə nəkotol natimnati iətəm Uhgın tolkeikei. Kəni itəmah onəpanotos natimnati min iətəm in təməni əskasik məmə otəfınə kəm təmah.† ³⁷ Mətəu tol lanu lan, inko Uhgın təməni mine məmə, “Otəsuvəhiən, kəni iətəmi u iətəm tətəuva, in otiet pətigəm=pa, otəsan təlig-təligiən.‡

³⁸ Mətəu rəhak iətəmi iətəm təhruahru e nəhmtək,

in otətəkeikei e rəhan nəhatətəiən. §
Mətəu nəmə iəkəruh məmə tərəh iəu,
minətan təlig-təlig,
kəni nikik otəsəgəniən ohni.”

³⁹ Mətəu kitah u, kəsotoliən lanəha. Kitah ko kəsotan təlig-təligiən məmə Uhgın otərəkin itah. Kəpə. Kitah nətəmi rəha nəhatətəiən e Uhgın, məmə kitah kautos nəmiəgəhiən.

11

Nəhatətəiən

¹ Nati nak u, in nəhatətəiən? Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən e natimnati min u, iətəm otəpanuva, konu nəhatətəiən rəhatah in tatol məmə kitah okotəhrun vivi məmə natimnati min u, ilah nipiəhrəniən. Nati əpnəpin məmə kəsotehiən* natimnati min u, mətəu kitah kotəhrun vivi məmə kitah okotos mətəu-inko nəhatətəiən tətəgətun lanəha kəm tah. ² Kəni Uhgın təməni-vivi nətəmi min u əupən o rəhalah nəhatətəiən.

³ Nəhatətəiən tatol məmə kitah kotəhrun vivi məmə natimnati rəha nəhue niftəni u, Uhgın təməghati əmə, kəni ilah kəmotatig.† Natimnati iətəm kəuteruh u rəuei, in təməsosiən nati kəti iətəm tinatig rəkis mol ilah lan. ⁴ Epil in təməhatətə əskasik e Uhgın, tol lanəha in təməfən nati kəti kəm Uhgın iətəm təuvir mapirəkis rəha Ken.‡ Kəni mətəu-inu in təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni Uhgın təməni pətigəm məmə in iətəmi əhruahru kəti, kəni nikin tagiən o nosiən rəhan natimnati. Kəni nati əpnəpin məmə iətəmi u təmimis rəkis, mətəu nolliən rəha nəhatətəiən rəhan in tətəghati əhanəh kəm tah. §

⁵ Kəni İnək təməhatətə əskasik e Uhgın, tol lanəha in təməsisiən. Uhgın təməs rəkis in e nəhue niftəni u, məmə otuvən əpəha ilis e negəu e neai. Nətəmi kəsoteh minian, mətəu-inu Uhgın təməs rəkis in. * Mətəu nian Uhgın təməs rəkis əhanəhiən, Uhgın təməgətun kəm in məmə nikin tagiən ohni. ⁶ Mətəu nəmə iətəmi təməhatətəiən e Uhgın, in təsoliən Uhgın nikin tagiən ohni, mətəu-inu nian iətəmi kəti tolkeikei məmə otəva o Uhgın,† in otəkeikei məhatətə məmə Uhgın tətətig, kəni mətətəu nətəmi min ko nətəm kotalkut o nəhruniən in.

⁷ Noa in təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian Uhgın təmətəni=pən natimnati min kəm in əupən, iətəm nətəmi kəsoteruh əhanəhiən,‡ Noa təmətisai matol nəuiən. Kəni in təmüvləkin negəu asoli kəti § məmə otəfən kəm in.† Mətəu təmətatig ikin əha e nima tapolin əmə, təhmen e iapispis kəti. Kəni Aisək mine Jekəp iətəm Uhgın təməfən nəniəskasikiən u kəm ləhal pəti, ilau min kəmətatig əmə e nima tapolin.‡ ¹⁰ Epraham təmol lanəha, mətəu-inu in tətəhtahnin məmə otuvən e taun kəti § iətəm nəukətin tiəkis, otətətig təfəmäh. * Taun u, Uhgın təmol plan ohni, mol mak e nəmein müvləkin mələhu, kəni minol rəkis tətətig.†

⁸ Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, e nian Uhgın təməuən rəkis lan məmə otuvən e nitəni pisin kəti, in təmol nəuia Uhgın. Niftəni əha, Uhgın təməni əskasik rəkis kəm in məmə otəfən kəm in. Kəni Epraham təmiet, mətəu in təruru məmə tətuvən iə mine. ⁹ Təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni mətətig e niftəni u iətəm Uhgın təməni əskasik əupən məmə otəfən kəm in.† Mətəu təmətatig ikin əha e nima tapolin əmə, təhmen e iapispis kəti. Kəni Aisək mine Jekəp iətəm Uhgın təməfən nəniəskasikiən u kəm ləhal pəti, ilau min kəmətatig əmə e nima tapolin.‡ ¹⁰ Epraham təmol lanəha, mətəu-inu in tətəhtahnin məmə otuvən e taun kəti § iətəm nəukətin tiəkis, otətətig təfəmäh. * Taun u, Uhgın təmol plan ohni, mol mak e nəmein müvləkin mələhu, kəni minol rəkis tətətig.†

¹¹ Sərə təməhatətə əskasik e Uhgın nati əpnəpin məmə in tinəpətauəhli əgin, mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm in məmə in otəmək. In təmələs nətin u, mətəu-inu in təməhatətə lan məmə otol nəniəskasikiən rəhan tuva miet pətigəm.‡ § ¹² Epraham tinəuəhli rəkis təsuvəhiən

* 10:36 Rom 5:3-4; Hip 12:1; Jen 1:3,4,12; 5:11 † 10:36 Hip 6:15; 9:15 ‡ 10:37 Nəh 22:20 § 10:38 Hab 2:3-4; Rom 1:17; Kəl 3:11 * 11:1 2Kor 4:18 † 11:3 Jen 1 ‡ 11:4 Jen 4:4-5 § 11:4 Hip 12:24 * 11:5 Jen 5:21-24 † 11:6 Hip 7:19 ‡ 11:7 Hip 11:1 § 11:7 Jen 6:13-22 * 11:7 Jen 6:9 † 11:9 Uək 7:5 ‡ 11:9 Jen 12:1-8 § 11:10 Hip 12:22; 13:14 * 11:10 Nəh 21:2,14 † 11:10 Hip 11:16 ‡ 11:11 Suaru kəti min rəha nəuəhliniən nəghatiən u tol lanu. “Epraham təməhatətə əskasik e Uhgın, nati əpnəpin Sərə tinəpətauəhli rəkis. Mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm in məmə otol nərfin. In təmələs nətin u mətəu-inu Epraham təməhatətə e Uhgın məmə in otol rəhan nəniəskasikiən tuva miet pətigəm.” § 11:11 Jen 17:19; 18:11-14; 21:2

timis,* mətəu nəuaniləuis min tepət kəmotəsipən lan. Nati əpnəpən məmə in iətəmimi kətiah əmə, mətəu nəuaniləuis min əha rəhan, ilah tepət pik, təhmen əmə e məhau min e neai mine nipəkil e nikalkali nitəhi kəruru nafiən.†

¹³ Nətəmi min u, ilah kəmotəhatətə əskasik e Ughin, mətəu nian kəmoħmis, ilah kəməsotos əhanəhiən natimnati min u iətəm Ughin təməni əskasik məmə otafən kəm lah.‡ İlah kəuteruh natimnati min u məmə natimnati min kəutan isəu əhanə o lah, mətəu nikilah tagiən məmə okoteruh.§ Kəni ilah mətəu ni pətigəm məmə kəutahtig e nəhue niftəni u mətəu ilah kotəhmen əmə e iəpispis min əmə.* Nəhue niftəni u, səniəmə in imalah pəhriən ikin. ¹⁴ Nian nətəmimi kəutəghati lanəha, in tətəgətun əsas əmə, məmə ilah kəutəsəl e imalah əhruahru ikin. ¹⁵ Rəhalah nətəligiən tətətig-pəniən e niftəni rəhalah əupən, iətəm kinotəpəh rəkis. Nəmə nikilah təhti lanəha, kotəhruən nitəligiən min, mətəu təsolian lanəha.† ¹⁶ İlah kotolkeikei imalah iki pisin kəti iətəm təuvir məpirəkis, inu e negəu e neai.‡ Kəni o nati u, in təsaulisən§ məmə okəni məmə in rəhalah Ughin.* Kəni Ughin təmol əpenə-penə rəkis e taun kəti† ikin əha o lah.

¹⁷⁻¹⁸ Epraham təməhatətə e nəniəskasikiən min iətəm Ughin təməni=pən kəm in. Kəni nəghatiən kəti iətəm Ughin təməniəkis kəm in tol lanu, “Kəni okəni Aisək u məmə in nəuaniləuis əhruahru rəham,‡ kəni e Aisək u, oiəköl rəham nəuaniləuis otepet otepet.” Mətəu e nəhatətəiən rəha Epraham, nian Ughin təmek əskəuvin in, in təməhtul maru əmə məmə tohamu nətin nəuan kətiah əmə§ u Aisək məmə otol sakrifais lan kəm Ughin.* ¹⁹ Mətəu-inu Epraham nikin tətəhti məmə Ughin təhruən nolian iətəmimi təmiəgəh min e nimisiən.† Kəni in təmos min nətin, iuəkir əmə təhmen məmə in təmiəgəh min e nimisiən.

²⁰ Aisək təməhatətə əskasik e Ughin, kəni tol lanəha, təməfaki məmə Ughin otəhlman e nəuviriən rəhan tuvən kəm Jekəp mine Iso, mətəni pətigəm natimnati min iətəm otəpanuva nian kəti.‡

²¹ Jekəp təməhatətə əskasik e Ughin. Tol lanəha, nian iuəkir əmə in timis, in təməfaki məmə Ughin otəhlman e nəuviriən kəm nəti Josip mil.§ In təməfu kasikin, məhtul əməhli-əməhli, kəni in mətəni-vivi Ughin.*

²² Josip təməhatətə əskasik e Ughin. Tol lanəha, iuəkir əmə in timis, kəni in təmətəghati e nian nəuaniləuis min rəha İsrəl kəpanohiet İjip. Kəni in təmətəni rəkis əmə kəm lah məmə okotəhro e nikilkilin.†

²³ Tətə mine məmə rəha Mosis kəmuəhatətə əskasik e Ughin. Tol lanəha, nian Mosis təmair;‡ ilau kəmuəruh məmə in suakəku təuvir kəti, kəni ilau kəmətuəhluəig lan o məuig kisil. Kəni ilau kəməsuəginiən e natgəhliən nəghatiən rəha kig.§

²⁴ Mosis təməhatətə əskasik e Ughin. Tol lanəha, nian in təmol iəghin, kəni təməsolkeikeiən məmə okəni məmə in nəti pətan İjip kəti u rəhan tətə in Fero, kig rəha İjip.* ²⁵ In təməsolkeikeiən məmə otətətig e nəgəniən rəha təfəgə tərah mətəu-inu nəgəniən rəha təfəgə, in tətətig o nian əkuəkir əmə. In nikin təməgəniən məmə otuvən məutətig ilah nətəmimi rəha Ughin, məutətəu tərah ilah min ilah. ²⁶ Nikin təmətəhti məmə nəmə nətəmimi okotaləh əmu† in mətəu-inu in tətəhatətə e Kristo iətəm otəpanuva, kəni in ko təsaulisən. In nikin otəgəniən təhmən min o nati u tapirəkis əgin məmə otətətəu təuvir e natimnati təuvir min e nəmiəgəhiən əpəha İjip.‡ In təmatol lanəha mətəu-inu nian rəfin in tətəsəl=pən o nətəouiən iətəm Ughin otafən kəm in.§

²⁷ Mosis in təməhatətə əskasik lanəha e Ughin, kəni təməgəni İjip* məsəginiən e kig u iətəm niəməha tatol pik. In təməseirairiən mitəlig, in təməkeikei matuvən, təhmen məmə inu tətəruh Ughin u, iətəm iətəmimi təseruhiən e nəhmən.

²⁸ Təməhatətə əskasik e Ughin lanəha, kəni in təmətuəuin nolian lafet rəha Pasova. In təməni pətigəm kəm nəuaniləuis min rəha İsrəl məmə okotəkeikei motorin=pən nira sipsip e doə e nimə min rəhalah. Okotol lanəha məmə əgelo iətəm Ughin otəhli=pa o nuhamuiən iətəmi,† in otəsuhamuiən nenətəlah min u nəman,‡ iətəm kəmotəupən mətair.

* **11:12** Rom 4:19 † **11:12** Jen 22:17 ‡ **11:13** Hip 11:39 § **11:13** Mat 13:17 * **11:13** Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1Pitə 1:17; 2:11 † **11:15** Jen 24:6-8 ‡ **11:16** 2Tim 4:18 § **11:16** Mak 8:38 * **11:16** Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6,15 † **11:16** Hip 11:10; 13:14 ‡ **11:17-18** Jen 21:12; Rom 9:7 § **11:17-18** Nati əpnəpən nətin kəti min u İsməil, rəhan sləf təmaləs, mətəu nətin u Aisək kətəni məmə in nəuan kətiah əmə mətəu-inu Ughin təməni rəkis əupən məmə otafən kəm Epraham, kəni in nəti pətan əhruahru rəhan u Serə. Afin-to e Jon 3:16. * **11:17-18** Jen 22:1-10; Jem 2:21 † **11:19** Rom 4:21; Jon 5:21 ‡ **11:20** Jen 27:27-29,39,40 § **11:21** Jen 48:1,8-22 * **11:21** Jen 47:31 † **11:22** Josip təməni məmə nian nətam İsrəl okəutəhiet İjip, kotos nikilkilin məhuvən e niftəni Ughin təməniəkis məmə otafən kəm lah. Inu kətagətun məmə İjip səniəmə imalah əhruahru ikin. Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 ‡ **11:23** Eks 2:2 § **11:23** Eks 1:16,22 * **11:24** Eks 2:10 † **11:26** Hip 13:13 ‡ **11:26** Luk 14:33 § **11:26** Hip 10:35 * **11:27** Eks 12:50-51 † **11:28** 1Kor 10:10 ‡ **11:28** Eks 12:21-23

²⁹ Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, ilah kotəhrun nohapuminiən e Nitəhi Ərarəuv, iətəm təməuari, kəni kotəliuək lan təhmen əmə e nitəni əsik. Mətəu nian nətəm İjip kəmotalkut o nitəu-pəniən ilah, kəni nitəhi təmelərmin ilah, kəni kotəmmim. §

³⁰ Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, ilah kotəliuək mohtəlau e nıpai əsoli e Jeriko. Nıpai əsoli u, kəmol e kəpiel. İlah kəmautohtəlau, mautohtəlau e nıpai əsoli əha, motətəuarus nian səpin, kəni əmeiko nıpai əsoli u, titəgit mıməris-məris.*

³¹ Rehap u, pətan e suaru, təməhatətə əskasik e Uhgın. Kəni tol lan əha, nıkin təmagiən məmə otos suah mıl u nəuaniləuis mıl rəha Isrel, iətəm kəmiəuva oneuən məmə okueruh kəni muəhrun vivi natimnati ikin. İlau kəmiəuva e rəhan nımə.† Kəni o nati u, nəuaniləuis min rəha Isrel kəməsotohamuiən pətan u nian ilah kəmotəhamu nətəm ikin əha nətəm kəmotəhti nəuia Uhgın.‡

³² Mətəu ko iəsəniən tuvən təhmin. Ko iəsəghatiən təfəməh məni Kition, § mine Pərak,* mine Samsin,† mine Jefatə,‡ mine Təfit, § mine Samuel,* mine iəni min. ³³ İlah u kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, ilah kəmotol natimnati tərət. İlah kəmotit nəuaniləuis min rəha Isrel məhuvən motəluagin ilah nətəm iki pisin pisin min, kəni mautil win e lah.† İlah kəmautil nolıən əhruahru min, kəni mautil natimnati təuvir min iətəm Uhgın təmənı-əskasik məmə otəfən kəm lah. Kəmotəhtipəsığ e nohli laion min məmə okəsotuniən ilah,‡ ³⁴ kəni ilah kəmotəhapis nıgəm əsoli iətəm tətəuə, § kəni ilah motəgım rəkis e nətəm kotəni məmə okotohamu ilah e nau u nisə rəha nəluəginiən.* İlah rəhalah nəsanəniən tikə, mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm lah.† Kəni ilah kəmotol win e soldıə min rəha nitəni pisin pisin min.‡ ³⁵ Nıpətan nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha Uhgın tatol nənətilah kotair=pa min e nımisiən. §

Mətəu nətəmimi nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgın, ilah kotəgəhan e rəhalah tikimır min kəutil nərəhiən mine nəhməniən kəm lah e nıpətəlah, kəni nıkilah təsəhtian nati u. İlah kəməsotəpəhiən rəhalah nəhatətəlan, məmə rəhalah tikimır min okohtis ilah. İlah kəutəhatətə məmə Uhgın in otol ilah kotəmiəgəh min e nəmiəgəhiən kəti iətəm təuvir mapirəkis. ³⁶ Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutələh əvsən e lah, kəni kəutalis ilah.* Kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəutəlis-ərain ilah e sen, kəni məutəmki=pən ilah e kaləpus.† ³⁷ İlah nəuvein, kəmahtimu ilah e kəpiel əpin,‡ kəni ilah nəuvein, nətəmimi kəmotəatuv ilah e so kohmis. Kəni ilah nəuvein, kəmətamı ilah e nau u nisə rəha nəluəginiən. § Kəni ilah nəuvein kəutəhuvən əmə e nilosi nəni mine sipsip.* İlah nənrah min əgin, nian rəfin nətəmimi kəutərəkın ilah, mautil tərəh əgin e lah. ³⁸ İlah, nətəmi təuvir min. Nəhue nıftəni u, təsəhmenıən məmə ilah okotətig ikin. Mətəu ilah kəmautətig əpnəpin əmə, əpəha ikin təpiə-məpis ikin mine e nitəuət min, mine e nıpəg kəpiel min,† mine nıpəg min əpəha e nıftəni. ³⁹ Nətəmimi min u, ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik lanəha e Uhgın, kəni in təməfən nərgin təuvir kəm lah.‡ Mətəu ilah kəməsotos əhanəhiən nati u iətəm Uhgın təmənı əskasik rəkis məmə otəfən kəm lah, § ⁴⁰ mətəu-inu in tınol rəkis nəlpəkəuiən kəti rəhan, məmə in otol təuvir mapirəkis kəm tah. Kəni e nətəligiən rəhan, in tolkeikei məmə otılıpın kitah min ilah u əupən, məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru əgin.††

12

Uhgın tətəgəu əhruahru nənətin min

¹ Kəni nətəmi min u, ilah tərət pik, kəutətig titəlau e tah, kəutəhtul pətəgəm o Uhgın, məutəhatətə əskasik lan, kəni rəhalah nəmiəgəhiən in tətəfəri nəhatətəlan rəhatah. O nati u, pəh kotəlin rəfin nati figəm iətəm otəskəlım-ərain itah məmə kəsotəui pikıən, mine təfəgə

§ 11:29 Eks 14:21-31 * 11:30 Jos 6:12-20 † 11:31 Jos 2:1-16 ‡ 11:31 Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemis 2:25 § 11:32 Jaj 6-8 * 11:32 Jaj 4-5 † 11:32 Jaj 13-16 ‡ 11:32 Jaj 11-12 § 11:32 1Saml 16:1,13 * 11:32 1Saml 1:20; 3:19-4:1 † 11:33 2Saml 8:1-3 ‡ 11:33 Dan 6:22 § 11:34 Dan 3:19-27 * 11:34 Eks 18:4 † 11:34 2King 20:7; Jaj 16:28 ‡ 11:34 Jaj 15:8 § 11:35 1King 17:22,23; 2King 4:36-37 * 11:36 Jer 20:2; 37:15 † 11:36 Jen 39:20 ‡ 11:37 2Kron 24:21 § 11:37 1King 19:10; Jer 26:23 * 11:37 2King 1:8 † 11:38 1King 18:4; 19:9 ‡ 11:39 Hip 11:2,4 § 11:39 E fes 33 kitah koteruh məmə nətəmi min u nəuvein kəmautos natimnati təuvir min iətəm Uhgın təmənı əskasik məmə otəfən kəm lah. Mətəu nəniəskasikiən kəti əha ikin iətəm kəsotos əhanəhiən. İlah kətsəl=pən o nian iətəm Uhgın otəhli=pa Kristo tuva, mətəu ilah u, kəməsotəhiən e rəhalah nəmiəgəhiən, * 11:39 Hip 11:13; 10:36 † 11:40 Nəh 6:11; Hip 2:10 ‡ 11:40 Suaru kəti min rəha nəniən “məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru əgin,” tol lanəha, “məmə kitah min ilah min u, okotətuərus əhmen əhmen əmə mak e naunun nıaiuiən.”

tərah iətəm tatəpeir=pən e tah. Kəni pəh kitah kotaiu* məsotəpəouiən† e naiuiən iətəm Uhgin təmələhu aupən e tah. ² Kotəhrun nolien nian nəhmtitah otəhtul=pən əmə e Iesu,‡ iətəm in nəukəti nəhatətəiən rəhatah,§ kəni inko iətəm otol məmə kitah kotətəuarus mak e nəhatətəiən rəhatah. Pəh kitah nikitah otəhti nolien rəha Iesu, inkonu in rəhan nətəligiən təfəməh, nian in təmimis e nigī kəməluau, kəni mətəu nahməiən.* Mətəu in təmol nati əpnəpin lan, megəhan e naulisəiən rəha nimisəiən e nigī kəməluau, mətəu-inu təmol rəhan nətəligiən təskasik o nagiəniən iətəm in otəpanos. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nəhlmin maru rəha Uhgin u in Kig,† ikin nēpətəiən mine nisəiəiən tətətig ikin. ³ Təuvir məmə nikitamah otəhti Iesu, mine rəhan nəhtul əskasikəiən e nian nol təfəgə min kəmotəraki=pən e nəghatəiən tərah min kəm in, məmə nikitamah otəpəouiən‡ kəni motəpəh nəhatətəiən rəhatəmāh.

⁴ Iəkəhrun məmə itəmah, nəutəluagin o noh rəkisəiən təfəgə tərah e nəmiəgəhiən rəhatəmāh, mətəu itəmah kəti tikə əhanəh iətəm niran təmaiū o nəluaginian u.§ ⁵ Itəmah ninotalu rəkis e nəghatəiən iətəm tətəfəri nətəligiən rəhatəmāh. E nəghatəiən u, Uhgin təməghati lanu kəm təmah, təhmen e nenətīn əhruahru min, mətəni məmə,

“Nətik, nian Iərməniğ tətəgəu əhruahru ik,
mətəgət pik lam,
kəni solien nikiim təpəou,
məsolien nati əpnəpin lan.

⁶ Mətəu-inu nəmə Iərməniğ tolkeikei pik iətəmi kəti,
mos in məmə nətīn,*
kəni in otəkeikei məgəu əhruahru iətəmi u,
məkeikei mətəlis.”†

⁷ Tol lanəha, otəhtul məha-məha e nian iəkis min. Uhgin tətəfa nian əskasik min u o nəgəu əhruahruian itəmah. Itəmah nenətī Uhgin min, mol məmə in tətəgəu əhruahru lanəha itəmah.‡ Mətəu suakaku nak ko iətəm tatə rəhan in təsəgəu əhruahruian? ⁸ Uhgin tətəgəu əhruahru rəfin nenətīn əhruahru min.§ Nəmə Uhgin təsolien lanəha e təmah, kəni nipətīn u məmə səniəmə itəmah nenətīn əhruahru min, itəmah kəlkələh min e suaru. ⁹ Rəhatah tatə min e nəhue niftəni u, kəutəgəu əhruahru itah. Kəni kitah, kəutisəiəi ilah. ?Kəni okotəhro lanu lan e tatə rəha narmitah* iətəm tətətig e negəu e neai? Təuvir məmə okotosiahu agin itah, kəni motətig əhgəl.† Kəni e nolien əha, kitah okotos nəmiəgəhiən.‡ ¹⁰ Rəhatah min tatə, kəutəgəu əhruahru itah o nian əkuəkīr əmə, e rəhalah əmə nətəligiən. Mətəu Uhgin tətəgəu əhruahru itah məmə otasiru e tah, konu otol itah kotasim təhmen lan.§ ¹¹ Nəmə Uhgin tətəgəu əhruahru itah, in təhmen e nati kəti iətəm nian kitah kəmotun, mətəu tisiu, kəni marfu. Mətəu uərisig, nəmə kotegəhan məmə nəgəu əhruahruian əha otiviū asilə e rəhatah nətəligiən, kəni in otəuə e nəuan təuvir, inu nəməlinuian* iətəm tatsipən e nolien əhruahru.

¹² Tol lanəha, nati əpnəpin məmə itəmah nəutətig e nian iəkis, mətəu otləfəri nəhlmitəmah iətəm təpəou, məmə otəsənən. Mine nəulitəmah iətəm tətəramrumin, kəni nəkotol məmə təsənən o naiuiən.†

¹³ “Otol suaru rəhatəmāh təhruahru vivi,‡
məmə pəh u iətəm nəutəliuək pəti, nəhlkin təmimis,
nəhlkin ko təsərah aginiən, miet rəkis,§
mətəu in otəpanəuvir min.”*

Iətəmi təsəhatətəiən e Uhgin, in otəkeikei mos nalpiniən

¹⁴ Otəlluk məmə onəkotətig vivi itəmah nətəmimi rəfin e nəməlinuian.† Kəni motəlluk məmə nəkotol itəmah məmə rəhatəmāh nəmiəgəhiən təsim.‡ Iətəmimi iətəm təsasimian, ko təsəruhiən nəhmti Iərməniğ nian kəti.§ ¹⁵ Autətəu vivi itəmah məmə mətə itəmah kəti iətəm tətəiu matuvan otəpəou e nəlugi suaru, kəni məsosən nəuviriən rəha Uhgin.* Autətəu vivi itəmah məmə noki nigī akonə kəti† in otəsuvəniən e nikitəmah, kəni meviə, mol nəuan tēpət e nəmiəgəhiən rəhatəmāh. Kəni nəhuin təhrun nərəkiniən nəmiəgəhiən rəha nətəmi asim nəuvein min. ¹⁶ Autətəu vivi itəmah məmə iətəmi kəti təsit əpnəpinian iərmən uə pətan.‡ Itəmah kəti otəsəhmenian e Iso u rəhan nəmiəgəhiən təsəhruahruian, in tatol nati

* 12:1 1Kor 9:24 † 12:1 Hip 10:36 ‡ 12:2 Sam 25:15 § 12:2 Hip 2:15 * 12:2 Fil 2:8,9; Hip 2:9 † 12:2 Mak 16:19 ‡ 12:3 Kal 6:9; Nəh 2:3 § 12:4 Hip 10:32-34 * 12:6 Sam 94:12; 119:75; Nəh 3:19 † 12:6 Prov 3:11-12 ‡ 12:7 Dut 8:5; 2Sam 7:14; Prov 13:24 § 12:8 1Pitə 5:9 * 12:9 Nam 16:22; 27:16 † 12:9 Jem 4:7 ‡ 12:9 Aes 38:16 § 12:10 2Pitə 1:4 * 12:11 Aes 32:17; Jem 3:17,18 † 12:12 Aes 35:3 ‡ 12:13 Prov 4:26 § 12:13 Kal 6:1 * 12:13 Aes 35:3; Hip 10:36-39; 12:1-3; Prov 4:26 † 12:14 Rom 14:19 ‡ 12:14 Rom 6:22 § 12:14 Mat 5:8 * 12:15 Hip 3:12; 4:1 † 12:15 Dut 29:18; Hip 3:12 ‡ 12:16 1Kor 6:18

əpnapin e Uhgîn. In təmaupən mair, mətəu in təmətəuati e nepətian rəha suakəku iətəm təmaupən mair. § Mətəu nəhm̄ti nati u in təmətəuati lan, in nauənian iətəm təm̄un mau kətiah əmə. 17 Itəmah nəkotəhrun məm̄ə uərisig, nikin təmanuven min e nepətian rəha suakəku iətəm təmaupən mair. Kəni təmalkut pik məm̄ə rəhan tatə ofafaki məhlman e nəuviriən kəti kəm in. Mətəu nati əpnapin məm̄ə təmətəsək pik pau ohni,* mətəu nati u iətəm təm̄ol, in təruru nəuhlinian mol nati pisin. Kəni rəhan tatə ko təsəfakian məhlman e nəuviriən kəm in, məruru məfən kəm in nepətian rəha suakəku iətəm təmaupən mair.

Lou təhro lanu lan mol pisin e nanusian təuvir

18 Aupən nətəm Isrel kəm̄əhuva e nitəuət asoli Sainai, nitəuət u e nəhue niftəni u iətəm nətəmimi kotəhrun neruhian minə nekian. Kəmoteruh nəm̄nami nigəm tatuəu, napinapuiən, minə norəuiən minə nimətəgi asoli, 19 kəmotətəu təui təmasək əfəm̄əh, † kəni motətəu nəuiən kəti tətəghati kəm lah. ‡ Kəni nian kəmotətəlig e rəhan nəghatian min, kəni ilah kəmautani əskasik məm̄ə ilah kotəpəh agin natəu minian nəuiən u. § 20 Kəmotəgin pik e nəghatian u, təm̄əni məm̄ə, “Nəmə nati miəgəh əmə kəti otuvən e nitəuət u, mətəu itəmah onəkotəkeikei motahtimu e kəpiel apin timis.”* 21 Nian Mosis təmeruh natimnati min u, in min təm̄ətəu tərəh kəni mən̄i məm̄ə, “Iəu inəgin u inəgin, minətərəm̄rumin.”†

22 Mətəu itəmah nəsəhuva minian u ikinu, e nitəuət kəti rəha nəhue niftəni. ‡ Itəmah ninəhuva rəkis e nitəuət u Saion, § mine taun asoli* u imə Uhgîn ikin iətəm tətəmiəgəh, tətətig itulin. Inu Jerusiləm vi əpəha ilis e negəu e neai, † u nagelo min tausin tausin kəmuhapumin ilah ikin o nagianian asoli. 23 Kəni itəmah nəməhuva e nuhapuminian asoli rəha nətəmimi rəha Uhgîn, iətəm kotəhmen e nətəm kəmotəupən motair u rəhan min, ‡ nərgilah kəmətei rəkis e negəu e neai. § Kəni itəmah nəməhuva o Uhgîn, iətəm otəpanakil nətəmimi min rəfin.* Itəmah nəməhuva motol kətiah itəmah narmi nətəmi əhruahru nətəm kinohmis rəkis, kəni Uhgîn tinol ilah kinotəuərus mak. †‡ 24 Itəmah nəməhuva o Iesu u, in suaru rəha nəniəskasikian vi rəha nasiruiən u iətəm Uhgîn təm̄ol kəm tah. Kəni nəməhuva o nira Iesu, iətəm in təm̄ol=pən § mol itəmah nəkotəsim. Nirə əha in tətəni pətigəm natimnati min u iətəm kotəuvir motəpirəkis natimnati min iətəm nira Epil təm̄əni pətigəm.* †

25 O natimnati min u, autətəu vivi itəmah, məm̄ə itəmah onəsotəuhlinian nəm̄tahtəmah o Uhgîn ‡ u tətəghati kəm təmah. § Kitah kotəhrun məm̄ə nətəmi aupən kəm̄əsotətəligian e nəghatian rəha Mosis o nəhgi-pəriən ilah. Kəni nati əpnapin məm̄ə in iətəmimi əmə rəha nəhue niftəni, mətəu ilah kəm̄əsotəgim rəkisian e nalpinian rəhalah. † Kəni nəmə tol lanəha, kəni okəhro itah nəmə kəsotətəligian e nəghatian rəha Uhgîn iətəm təmsipən e negəu e neai muva məm̄ə otəhgi-pəri itah? † Kitah okotəgim rəkis əhro lan lanu?

26 Nian aupən, nəuia Uhgîn təmarigrig e niftəni. † Mətəu rəueiu əha, təm̄əni əskasik kəm tah məm̄ə, “Nian kəti min əha ikin, iəu iəkarigrig min e nəhue niftəni. Kəni o nian əha, səniəmə nəhue niftəni əmə iəkarigrig lan tarigrig, mətəu neai min otarigrig.” †‡ 27 Nian Uhgîn tətəghati məm̄ə, “Nian kəti min əha ikin,” nipətin u məm̄ə in otarigrig § e natimnati rəha nəhue niftəni əmə iətəm in təm̄ol, məm̄ə otəh rəkis ilah. Otəh rəkis lanəha natimnati, məm̄ə natimnati iətəm okəsotəlaual-əlaualian, ilah okotətig, kəni inu, natimnati iətəm okotətig itulin.

28 O nati u, təuvir məm̄ə kitah kotəni tagkiu o Uhgîn, mətəu-inu kitah kautos negəu rəha Uhgîn u, kəruru nəlaual-əlaualian lan, kəni ko təsietian nian kəti.* Təuvir məm̄ə kitah kotəfaki kəm in, e nolian iətəm nikin tagian lan, məm̄ə kitah okotisiai, kəni motəgin min, † 29 mətəu-inu Uhgîn rəhatah, in təhmen e nigəm asoli kəti iətəm tətuvan əhtuv natimnati rəfin. ‡

13

Naunun nəghatian

1 Təuvir məm̄ə nəkotəkeikei mautil nolkeikeian kəm təmah min təhmen e piatəmah min.*

§ 12:16 Jen 25:29-34 * 12:17 Jen 27:30-40 † 12:19 Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 ‡ 12:19 Dut 4:12 § 12:19 Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16 * 12:20 Eks 19:12,13 † 12:21 Dut 9:19 ‡ 12:22 Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 § 12:22 Aes 24:23; 60:14; Nəh 14:1 * 12:22 Hip 11:10; 13:14; Mat 16:16 † 12:22 Kəl 4:26 ‡ 12:23 Eks 4:22 § 12:23 Nəh 20:12 * 12:23 Jen 18:25; Sam 94:2 † 12:23 Fil 3:12 ‡ 12:23 Suaru kəti min o nəuhlinian nəghatian u, “Uhgîn tinol ilah kinotəhruahru agin.” § 12:24 Hip 9:19; 10:22; 1Pitə 1:2 * 12:24 Jen 4:10; Hip 11:4 † 12:24 Nira Epil in təm̄əni pətigəm məm̄ə Uhgîn otol nalpinian, mətəu nira Iesu tətəni pətigəm məm̄ə Uhgîn otəh rəkis nalpinian. ‡ 12:25 Hip 3:12 § 12:25 Hip 1:1 * 12:25 Hip 2:2,3; 10:29 † 12:26 Eks 19:18 ‡ 12:26 Hag 2:6 § 12:27 Aes 34:4; 54:10; 1Kor 7:31; Hip 1:11,12; 2Pitə 3:10; 1Jon 2:17 * 12:28 Sam 15:5; Dan 2:44 † 12:28 Mal 2:5; 4:2 ‡ 12:29 Eks 24:17; Dut 4:24; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2Təs 1:7 * 13:1 Rom 12:10

² Sotaluiän e nehian iapispis min nätäm kätəhuva imatəmah ikin.† !Nəmə təhro ilah nagelo min! Nätəmiimi nəuvein nätəm kəmautol lanu, ilah kəmauteruh vivi nätəmiimi, məsotəhrunian məmə ilah nagelo min.‡

³ Sotaluiän e nätəm kətatig e kaləpus.§ Nikitəmah otətəhti ilah, mətəhmə o lah təhmen əmə məmə inu ik min nətətatig e kaləpus. Otətəu pəti nahməän e nikitəmah, itəmah nətəmi min ko nətəm katol tərəh e lah, təhmen əmə məmə inu ik natətəu nahməän e nipətim aru.

⁴ Pəh nətəmiimi rəfin kotisiai natigian rəha marit, məmə in tasim nian rəfin.* Pəh nətəmiimi rəfin kotəgin o pət rəhalah min, məsotolian tamikmik. Uhgin otakil iətəm aluə mine pətan mitə iətəm kətuapili pəti, kəni makil min iərman mine pətan iətəm kətuapili pəti, iərman iətəm tətəpili ilah pətan u səniəmə rəhan pətan, mine pətan iətəm tətəpili ilau iərman u səniəmə rəhan əhruahru iərman.†

⁵ Əhtul=pən isəu o nolkeikeian rəha məni.‡ Nikim təkeikei magian əmə o rəham natimnati natos təhmen§ mətəu-inu Uhgin tətəni məmə,

“Ko iəsəpəhian ik,

məsəhlmanian lam nian kəti.”*

⁶ Kəni tol lanəha kitah kotəhrun əsas, kəni mautəni məmə,

“Iərməniɡ in iasiru rəhak,

tol lanəha iəsəginian.

Oiasəginian e nati kəti iətəm iətəmiimi əmə otol kəm iəu.”†

⁷ Nikitəmah otəkeikei mətəhti nətəmi min u rəhatəmah‡ nətəm kəmotəupən motəgətin itəmah e nəghatian rəha Uhgin. Otətəlig-to e natimnati təuvir min iətəm təmiet e nəmiəgəhian rəhalah, kəni motəhatətə e Iərməniɡ təhmen əmə e lah.§

⁸ Iesu Kristo in tatol əmə lankonu lan, nəniuv, mine rəueiu, kəni otəpanatig əmə lankonu lan, naunun tikə.* ⁹ Sotolian məmə nəgətinian vi pisin pisin min tiuvi rəkis itəmah e suaru əhruahru.† Itəmah otəsəl=pən əmə o Uhgin, iətəm tətəsin u təmah e nikin agian məmə otol rəhatəmah nətəligian təskasik.‡ Təsəuvirian məmə kitah okotohtəu=pən natuakəmiən rəha nauəniən,§ məmə in otol itah kotəskasik, mətəu-inu in nipəhrionian, nətəuakəmiən əha, ko təsasiruiən e nətəm kautol.

¹⁰ Rəhatah olte tatig. Mətəu pris min nətəm kautol uək rəhalah əpəha imə e tapolin rəha nəhue niftəni u,* ilah u, kəsəgəhanian e lah məmə okotun† nauəniən‡ kəti e olte u rəhatah.§

¹¹ E nolian rəha pris asoli agin, nian in tohamu rəkis nati miəgəh, kəni matos niran kəni muvən əpəha imə e Ikin Tasim Agin Ikin, kəni məfən kəm Uhgin o nafəl rəkision təfəgə rəha nətəmiimi.* Mətəu uərisig, katiləfətigəm nati miəgəh u əpəha ihluə ikin e nima tapolin min rəhalah, motuvan əhtu.† ¹² E nolian əhmen əmə, Iesu təmiet rəkis e taun,‡ kəni ikin əha in təmətəu nahməän e nipətin, kəni mimis ikin əha, məmə niran§ təhrun nafəl rəkision təfəgə tərəh rəha nətəmiimi, mol ilah kotəhruahru, motasim, məmə ilah rəha Uhgin.*

¹³ Tol lanəha, pəh kitah kotol məmə inu okohiet ihluə imatah ikin, motol kətiəh kitah min əpəha ihluə.†‡ Kəni okotəkeikei motəhtul maru məmə nətəmiimi okotol naulisian kəm tah, təhmen əmə mə inu, kəmotol lan.§ ¹⁴ E nəhue niftəni u, rəhatah kəti lahuənu əhruahru imatah ikin tikə, iətəm otətətatig itulin.* Mətəu kitah kəutəsəl maru əhanəh o rəhatah lahuənu əhruahru iətəm kotəhrun məmə otəpanuva.†

¹⁵ Tol lanəha, e nasiruiən rəha Iesu, pəh kitah kotəfən sakrifais rəhatah kəm Uhgin nian rəfin.‡ Sakrifais min u rəhatah, inu, okautəfəri nərgi Uhgin nian rəfin, məutəni pətigəm nərgin.§

¹⁶ Sotaluiän məmə nautol nol əhruiən təuvir mine nətəuatiən e natimnati rəhatəmah kəm nətəmi min u rəhalah nati kəti tikə,* mətəu-inu in min təhmen e sakrifais† iətəm niki Uhgin

† **13:2** Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 ‡ **13:2** Jen 18:1-33 § **13:3** Mat 25:36; Hip 10:34 * **13:4** Mal 2:15

† **13:4** Dut 22:22 ‡ **13:5** 1Tim 3:3 § **13:5** Fil 4:11; 1Tim 6:6-8 * **13:5** Dut 31:6,8; Jos 1:5 † **13:6** Sam 118:6,7

‡ **13:7** Hip 13:17,24; 1Kor 16:16 § **13:7** Hip 6:12 * **13:8** Sam 102:27; Hip 1:12 † **13:9** Efəs 4:14 ‡ **13:9** Kol

2:7 § **13:9** 1Kor 8:8; Hip 9:10 * **13:10** Hip 8:5 † **13:10** 1Kor 9:13; 10:18 ‡ **13:10** Jon 6:48-58 § **13:10**

“Nauəniən” iətəm katol sakrifais lan e “rəhatah olte” inu Kristo pisin əmə (Jon 6:48-58). Pris min aupən, ilah kəmotəhrun

nunian nəhuegi nati miəgəh min e sakrifais min nəuvein ilah kautol o nəfəniən kəm Uhgin. Mətəu kəsəgəhanian e lah o

“nunian” Kristo, nipətin u məmə kəsotəsiən ohni. * **13:11** Lev 16:15 † **13:11** Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27

‡ **13:12** Jon 19:17 § **13:12** Rom 3:25 * **13:12** Efəs 5:26 † **13:13** Luk 9:23 ‡ **13:13** Nipəti nati u məmə, pəh

kotəpəh nitəu-pəniən nolian rəha sakrifais rəha nətəm Isrel məmə kitah kotəhruahru e nəhmti Uhgin, kəni pəh kəhuven o

Iesu motəhatətə lan motəhatətə məmə nimisian rəhan in sakrifais iətəm tatol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgin. § **13:13**

Hip 11:26 * **13:14** Hip 12:27 † **13:14** Fil 3:20; Hip 11:10; 12:22 ‡ **13:15** 1Pitə 2:5 § **13:15** Sam 50:2-15; Hos

14:2; Aes 57:19 * **13:16** Rom 12:13 † **13:16** Fil 4:18

tagiæn ohni.‡

¹⁷ Otol næuia nətəmi asoli min e niməfaki,§ kəni motatig ahgəl ilah. Ilah u, kəutəsal vivi o nəmiəgəhiæn rəhatəmah, * məsotəmeigian, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə okotəkeikei motəni=pən kəm Uhgın məmə ilah kəmotol uək u, təhro lanu lan. Itəmah nəkotəkeikei motol nikilah tagiæn o uək u. Nəmə itəmah nautol nikilah təsagiəniæn ohni, nolian u ko təsasiru aginian e təmah.

¹⁸ Otəfaki o timah,† mətəu-inu iəkotəhrun əsas məmə rəhatimah nolian in təhruahru əmə,‡ kəni iəkotolkeikei agin məmə nian rəfin itimah iautol nolian təuvir əmə. ¹⁹ Iəu iəkolkeikei pik məmə itəmah onəkotəkeikei motətapuəh o Uhgın, məmə iəu iəkəhrun nitəlig=pa uəhai minian əmə o təmah.

²⁰ Iətəfaki min o təmah min məmə, Uhgın otasiru e təmah. Uhgın u, in nəukəti nəməlinuiən.§ Kəni in təmol rəhatah Iərməniğ Iesu təmiəgəh min e nimisian,* mətəu-inu niran təmaiu o nolian nəniaskasikian itulin† in tətatig mətəmiəgəh.‡ Iesu əha, in iətəmi təuvir mapirəkis o neh viviæn sipsip min rəhan.§ Iətəfaki məmə Uhgın u, ²¹ in otəfinə natimnati təuvir min rəfin kəm təmah, iətəm otol itəmah nəkotəhmen o nolian nati iətəm in tolkeikei. Kəni iətəfaki məmə, Uhgın otol uək e nəmiəgəhiæn rəhatah kətiəh kətiəh,* kəni e nasiruiən rəha Iesu Kristo, in otol rəhatah nolian təuvir vivi, kəni nikin otagiæn pik ohni. Kəni pəh kotəfəri nərgi Kristo ilis nian rəfin, matuvən matuvən naunun tikə. Əuəh.†

²² Piak min mine nəuvinik min. Nauəua u rəhak təsəfəməh pikian. Mətəu iəkətapuəh əskasik o təmah məmə, otol-to rəhatəmah nətəligian təfəməh min məmə nəkotətəlig e rəhak nəghatian min iətəm otəfəri nətəligian rəhatəmah.

²³ Iəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə piatah u Timoti, ilah kəmotiləfətiğəm e kaləpus. Nəmə in otuva uəhai əmə, kəni itimlau min, iəkiauvnə.

²⁴ Itəmah otəni təuvir kəm nətəmi asoli min rəhatəmah, mine nəfaki min u imatəmah ikin. Nətəm Itali kotəni təuvir kəm təmah.

²⁵ Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuvirian kəm təmah rəfin. Əuəh.

‡ **13:16** Sam 50:21-15; Hos 14:2 § **13:17** Hip 13:7,24 * **13:17** Aes 62:6; Uək 20:28 † **13:18** 1Təs 5:25 ‡ **13:18**

Uək 23:1 § **13:20** Rom 15:33 * **13:20** Uək 2:24 † **13:20** Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26; Mat 26:28

‡ **13:20** Hip 9:20 § **13:20** Jon 10:11 * **13:21** Fil 2:13 † **13:21** Rom 11:36

Jemis

Nauəuə iətəm Jemis təmətəi

Nəghatjən əkuəkjir rəha nauəuə u Jemis

?Pəh təmətəi nauəuə u? Jemis, u in nauətəha İesu, in təmətəi nauəuə u. In iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

?Təmətəi tətuvən kəm pəh? Jemis təmətəi nauəuə u tətuvən kəm nətəm İsrəl nətəm kəutəhatətə e İesu Kristo motatig e nitəni pisin min rəha Nanihluə* min.

?Natigjən təhro lanu nian təmətəi? Nətəmi asoli min rəha nətəm İsrəl kəmotəhamu Stipin, uərisig kotal noljən tərəh min e niməfaki min əpəha Jerusiləm. Kəni nətəmi tətət nətəm kəutəhatətə e İesu kəmoəhiet əha Jerusiləm məhuvən ikin pisin pisin min. Mətəu kəutəhatig e nian əskasik min tətət.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Jemis təmətəi nauəuə u mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəutol nərahjən kəm nətəmimi rəha niməfaki, kəni nəfaki min kəutəhatig e nian əskasik min. Kəni Jemis tolkeikei məmə otəfəri nətəligjən rəhalah. Kəni nati kəti min, in molkeikei məmə otəgətun ilah e nəukəti nəhatətəiən iətəm təhruahru. Nian iətəmimi kəti tətəhatətə pəhriən e İesu Kristo, kəni rəhan noljən tərəh min kəutəuhlin məhuvə motəuvir. Tətəpəh noljən tərəh min, kəni matol noljən təuvir min.

Jemis təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Jemis, iəu slef rəha Uəgin mine İesu Kristo, İərməniəg rəhatah. İətəni təuvir kəm təmäh nəuaniləuis min rəha İsrəl u tuələf nətəm nəutəhatətə e İesu, nətəm nəmoəhiet məutətatig ikin min rəfin e nəhue niftəni.

Nəhatətəiən mine neinatigjən

² Piak min mine nəvinik min. Nian nərahjən pisin pisin min kəhuvə e rəhatamah nəmiəgəhijən, kəni oteh natimnati min əha təhmen e natimnati iətəm nikitəmah tətəgijən pik əmə lan. ³ Kəni nikitəmah tətəgijən əmə mətəu-inu, itəmah nəkotəhrun məmə nian nərahjən min kəutələs pikin rəhatəmah nəhatətəiən e Uəgin, kəni nian nautol win lan, ilah okotal məmə nəkotəhrun nəhtul əskasikjən nəuvetin min. ⁴ Kəni nian onəkotəhtul əskasik e nərahjən min əha, kəni onəkəhuvə motəskasik e nəhatətəiən, kəni nikitəmah tıməhta, noljən min mine nətəligjən min rəfin rəhatəmah okotəhruahru motəsanən, kəni nəkotəskəlim noljən təuvir min rəfin.

⁵ Nəmə itəmah kəti, rəhan neinatigjən təsəhmenijən, kəni tolkeikei məmə in otəhrun natimnati min iətəm Uəgin tolkeikei məmə otol, pəh in tətəpuəh lan o Uəgin, kəni Uəgin otəfan kəm in e nikin əgijən. Uəgin tətəfan natimnati min kəm nətəmimi rəfin e nikin əgijən, kəni məsəgət rəkisijən e lah o nati kəutəpəuəh ohni. ⁶ Nian iətəmi kəti in tətəpuəh o Uəgin lanəha, in otəkeikei məhatəta lan, kəni rəhan nətəligjən otəsolijən keiu. Mətəu iətəmi rəhan nətəligjən keiu, rəhan nətəligjən tətən əpnəpin əmə, in təhmen e peau-peau min əpəha itəhi nimətəgi tatos ilah. ⁷ Nəmə təhro nikin tətəhti məmə İərməniəg otəfan nati kəti kəm in, mətəu kəpə, otəsosijən. ⁸ İətəmimi iətəm tatos nətəligjən keiu lanəha, ko təsəhtul əskasikjən e nati kəti iətəm nikin tətəhti məmə otol.

⁹ Piatah kəti uəha in tanpən-tənpən əmə, kəni rəhan nautə tikə, nikin otəkeikei məgijən mətəu-inu in iətəmi asoli e nəhmti Uəgin. ¹⁰ Kəni pəh iətəmi u rəhan nautə tətət, nikin təgijən min o nati u in təhrun məmə in nipiəhriənijən, məmə Uəgin otəsiahu, mətəu-inu in təhmen e nəuginigi iətəm otəpanika. ¹¹ Nian mitigar tətəri, nəpiəpeijən rəhan tətət pik, kəni təhgi nəuginigi taukei məməi, kəni rəhan nəuvirijən təmikə. Təhmen əmə e nətəmimi rəhalah nautə tətət. Nian kəutol rəhalah uək min mautos nautə tətət lan, kəni ilah min okəpanohkə.

¹² İətəmimi iətəm tətəhtul əskasik nian nərahjən tətəvə e rəhan nəmiəgəhijən, in tətətatig e nəuvirijən pəhriən, mətəu-inu, nian tinol win e nərahjən min əha, kəni Uəgin otəfan rəhan nətəouijən kəm in, inu nəmiəgəhijən itulin. Uəgin təməni əskasik rəkis məmə nəmiəgəhijən itulin u, in rəha nətəmimi nətəm kotalkeikei in.

¹³ Nian nati kəti tatiuvi-pən iətəmi kəti məmə in otol tətəgə tərəh, ko in təsəniən məmə Uəgin tətəfan-əfan kəm in o noljən tətəgə tərəh min, mətəu-inu ko nati kəti tatiuvi-pəniən nətəligjən rəha Uəgin məmə in otol tətəgə tərəh, kəni Uəgin təsəfan-əfanijən tətəgə tərəh kəm iətəmimi. ¹⁴ Mətəu nətəligjən tərəh rəha iətəmimi aru əmə, in tətəfan-əfan kəm in, kəni matiuvi-pən in məmə in otətətəlig lan. ¹⁵ Nətəligjən tərəh tətəuə e tətəgə tərəh, kəni nian tətəgə tərəh tinuva minəpət, kəni tətəuə e nimisijən.

* : Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksinarı.

1:1 Mat 13:55; Uək 15:13; Kəl 1:19; 1Pitə 1:1

1:2 Rom 5:3-5

1:3

¹⁶ Piak min mine năuvinik min nătəm iăkolkeikei pik itəmah. Sotegəhaniən mămə iătəmi kəti oteiuə e təmah mămə Uhgîn in iătəmi rəha năfən-əfəniən kəm nătəmimi o nolien tafagə tərəh. ¹⁷ Natimnati təuvir min rəfin mine natimnati rəfin iătəm kotəhruahru, kautsiṗən əmə o Uhgîn. In tasol pisinian kəti. Nian rəfin tatol təuvir kəm tah. In təsəhmenian e nəhagəhagian min iătəm in təmol əpəha ilis e neai.[†] Ilah kəutaliuək e neai, kəni nian kəti kotasi, nian kəti kəsotasiəiən. Mətəu Uhgîn təhmen əmə nian rəfin. ¹⁸ Kəni e rəhan əmə nətəligian, Uhgîn təmitəṗin itah mămə kəməhuva nenətin min nian kəmotəhatətə e nəghatian pəhriən rəhan. In təmol lanəha mămə e nătəmimi rəfin nătəm təmol, kitah kəmotəupən məhuva rəhan pisin əmə.

Ətəlig lan kəni mol nəghatian rəha Uhgîn

¹⁹ Piak min mine năuvinik min nătəm iăkolkeikei pik itəmah. Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatian u. Pəh itəmah kətiah kətiah onəkotəkeikei motətəlig vi nian nătəmimi kəutəghati, mətəu onəsotəuit-əuit pikian o nəghatian, sotolien mămə niəməha tatol uəhai əmə itəmah, ²⁰ mətəu-inu nian niəməha tatol iătəmi kəti, niəməha u, təsəuəian e nəuan iătəm təhruahru Uhgîn tolkeikei. ²¹ Otəəkən rəkis nolien min rəfin iătəm tamikmik, mine tafagə tərəh min u kotəpət e nəmiəghian rəhatəmah. Uhgîn təmələhu-pən rəhan nəghatian e nikitəmah, kəni nəghatian əha rəhan təhrun nosmiəghian itəmah. Kəni təuvir mămə nəkotosiahu rəhatəmah nətəligian, kəni motətəlig vivi e nəghatian u.

²² Sotətəligian əmə e nəghatian rəha Uhgîn, mətəu otətəlig lan kəni motol nati nak iătəm tətəni. Okəmə nautətəlig məsotolien nəghatian u, kəni nautəiuə aru əmə e təmah mămə nautəfaki pəhriən. ²³ Iătəm tətətəu kəni məsolien nəghatian u, in təhmen-pən e iătəmimi iătəm tətəsəl-pən vivi e kilas materuh narmin, ²⁴ kəni nian tineruh rəkis magim, malu min uəhai əmə mămə nəhmtin təhro lanu. ²⁵ Mətəu iătəmimi iătəm tətəsəl-pən əskasik e lou iătəm təhruahru agin u tatitis nătəmimi,[‡] matol e nian min rəfin, mətəsolien nati iătəm təmətəu, mətəu in tatol, in otətətig e năuvirian pəhriən nian in tatol lanəha.

²⁶ Nəmə iătəmi kəti nikin təhti mămə in tatitəu-pən vivi nolien min rəha nəfakian, mətəu təəghati-pən əmə, təruu naskəlīmian rəhan nəghatian, kəni rəhan nolien min rəha nəfakian in nati ənpərin əmə. In tətəiuə aru əmə lan mămə rəhan nolien rəha nəfakian in təuvir agin. ²⁷ Nolien min rəha nəfakian iătəm rəhatah Tatə Uhgîn tateruh mămə in təhruahru vivi kəni nərahian tikə lanko lanu: iəfaki kəti təkəikei materuh vivi kəlkələh min u kəmimis ərin mine pətəlimis min e nərahian rəhalah. Kəni mətəkeikei mətəh vivi nəmiəghian rəhan mămə nolien tərəh min rəha nəhue niftini otəsolien mămə in otamikmik lan.

2

Sotəhian nătəmimi năuvein mămə ilah ilis kotəpərəkis nătəmimi năuvein

¹ Piak min mine năuvinik min. Itəmah nautəhatətə e Iesu Kristo, Iərməniəg rəhatah iătəm ilis agin kəni kətisiəi pik in. Tol lanəha, təsəuvirian mămə nəkəuteh iătəmi kəti mămə in ilis, kəni nautol təuvir kəm in; mətəu mauteh iəhu iătəmi kəti min nautol tərəh kəm in. ² Tol mə inu mine. Iătəmimi keiu kətəiəva e niməfaki rəhatəmah. Kəti tatuvən e napən təuvir min u nəhmtiləh tiəkis, mine nəuanati min kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip. Kəni suah kəti min tatuvən e napən tərəh min əmə. ³ Təsəuvirian mămə nəkotəfən nisiəian kəm iătəmimi iătəm tatuvən e napən təuvir min, motəni-pən mămə, “Va, məharəg u ikin təuvir ikin.” Mətəu iătəm tatuvən e napən tərəh min, nəkotəni-pən kəm in mămə, “Əhtul-pən əpəha,” uə “Əharəg əmə e niftəni.” ⁴ Nian nautol nolien tol min lanəha, nauteh nătəmimi năuvein mămə ilah ilis tapirəkis nătəmimi năuvein min, kəni nautakil nătəmimi e rəhatəmah nətəligian tərəh.

⁵ Piak min mine năuvinik min iătəm iăkolkeikei pik. Otətəlig-to. Uhgîn təmitəṗin rəkis nanrah min rəha nəhue niftini mămə rəhalah nəhatətəiən e Kristo otəpət. Kəni təmitəṗin min ilah mămə okotos Nərməniəgian Rəha Uhgîn iătəm təməni rəkis mămə rəha nătəmimi nătəm kotolkeikei in. ⁶ Mətəu itəmah nəmoteh iəhu nanrah min. ?Mətəu nătəmimi pəh min u kəutol nəhməiən kəm təmāh, kəni nautiuvī-pən itəmāh e kot? ?Nətəmi rəhalah nautə tēpət, uə kəpə? Əuəh, ilah kəha. ⁷ Kəni nătəmimi min u kəutəghati rah e nərgin u ilis, nərgi Iesu iătəm rəhan u itəmāh.

⁸ Lou rəha Kig iătəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgîn tətəni mămə, “Olkeikei ik kəti təhmen əmə mămə nəkolkeikei aru ik.” Nəmə nautətəu-pən pəhriən nəghatian u, nautol nolien əhruahru.

[†] **1:17** Nəghatian u “nəhagəhagian min” tətəghati e mitigar, mine məuig, mine məhau min. **1:18** Jon 1:13 **1:20**

Pri 7:9 **1:22** Mat 7:24-26; Rom 2:13 [‡] **1:25** Nəghatian u, “lou iătəm təhruahru agin u tatitis nătəmimi,” tətəghati e

suaru rəha nəhatətəiən mămə iətəmi kəti otuva məhruahru e nəhmti Uhgîn. Kəni nəmə iətəmi kəti tatitəu-pən suaru əha, Uhgîn tatitis in e nəsanəniən rəha tafagə tərəh, kəni tatitis in e nalpinian iătəm in təkəikei mos. Afin-to Kal 5:13-14. **1:25**

Rom 8:2; Jem 2:12 **2:1** Uək 10:34-35; Jem 2:9 **2:5** Mat 5:3; Luk 6:20; 1Kor 1:26-28 **2:8** Mat 19:19; Kal 5:14

⁹ Mətəu tafagə tərəh kəti tol lanu, nəmə nauteh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein min. Kəni nəghatien rəha Lou tətəni məmə nətəmimi kautol lanəha, ilah nətəmi rəha natgəhliən Lou. ¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu, nəmə iətəmimi kəti tətətgəhli nəghatien kətiah əmə rəha Lou, uə nəmə in tətətgəhli nəghatien min rəfin agin rəha Lou, kəni e nəhmti Ughin, in iol tafagə, ¹¹ mətəu-inu, Ughin u iətəm tətəni məmə, “Sakləhian e pətan,” in Ughin kətiah əmə iətəm tətəni məmə, “Sohamuian itəmi.” Kəni nəmə nəsotakləhian e nipətan, mətəu nəmotohamu nətəmimi, itəmah nətəmimi nətəm nəmotatgəhli Lou.

¹² Nəghatien mine nolien rəhatəmah otəkeikei mitəu=pən lou iətəm təmitis itəmah. Motol nolien rəha nətəmimi nətəm kotəhrun məmə Ughin otakil ilah e lou əha. ¹³ Otol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah nəsotasəkəhruien nətəmimi, kəni Ughin otəsasəkəhruien itəmah nian in otakil nətəmimi. Mətəu nəmə itəmah nəutasəkəhruien nətəmimi, kəni Ughin otəsəkəhruien itəmah, kəni məni=pinə məmə onəsotosian nalpinien e nian in otəlu=pən nəghatien rəha nalpinien kəm nətəmimi.

Nəhatətəian mine uək təuvir min

¹⁴ Piak min mine nəuvinik min. Nəmə iətəmi kəti tətəni məmə tətəhatətə e Iesu Kristo, mətəu in təsolien uək təuvir min, kəni rəhan nəhatətəian tol lanəha, ko təsosmiəgəhian iətəmi kəha. ¹⁵ Tol mə inu mine. Piatah kəti uə nəuvinitah kəti, rəhan napən tikə, kəni nigin nauəniein təsəhmenien. ¹⁶ Itəmah kəti tətəni=pən kəm in məmə, “Atuvən, pəh Ughin otasiru lam, kəni onəsətpuiən, onəkəuan vivi.” ?Mətəu nəmə in təsolien nati kəti məmə otasiru lan, in təmol nati təuvir nak? ¹⁷ E nolien əha inəha, nəmə iətəmi kəti tatos nəhatətəian pisin əmə, mətəu təsolien uək təuvir kəti titəu=pən, kəni rəhan nəhatətəian təmimis, nipətin tikə.

¹⁸ Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “Nətəmimi nəuvein kautos nəhatətəian, kəni nətəmimi nəuvein kautol uək təuvir min.”

Mətəu iətəni kəm ik lanu lan məmə, “Nəmə iəsehian rəham uək təuvir min, kəni iəsəhruien nəmə rəham nəhatətəian in nipəhrinien, uə kəpə. Mətəu nian onəkəruh uək təuvir min rəhak, kəni tətətgətuin məmə nəhatətəian rəhak in nipəhrinien.”

¹⁹ Nətəni məmə nəhatətəian rəham in nipəhrinien mətəu-inu nətəni nipəhrinien e nəghatien u məmə, “Ughin kətiah əmə.” !Təuvir ohnik! Mətəu nati ənpəpin iərmis min, ilah min kəutəni nipəhrinien e nəghatien əha, mətəu ilah kəutəmrumin məutəgin pik mətəu-inu kotəhrun məmə Ughin otol nalpinien kəm lah.

²⁰ !Ik rəhm-kəpə tikə! Iətəmimi iətəm tətəhatətə, mətəu təsolien uək təuvir min, rəhan nəhatətəian in nipətin tikə. Pəh iəkəgətuin ik e nati kəti iətəm otəni kəm ik məmə inu nipəhrinien.

²¹ Nikim otəhti tipitah u Epraham. Ughin təmeruh məmə in təhruahru e nəhmtin e uək iətəm təmol, mətəu-inu təmos nətən u Aisək, muvən mələhu-pəri e oltə. ²² Kəni rəhan nəhatətəian mine rəhan uək min katuol nati kətiah əmə, kəni rəhan nəhatətəian təməuə e nəuan, inu rəhan uək min. ²³ Kəni nəghatien u rəha Nauəuə Rəha Ughin təmuva mol nipəhrinien, tətəni məmə, “Epraham təməhatətə e Ughin, kəni Ughin təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin o nəhatətəian əha.” Kəni kətəni məmə niəli rəha Ughin. ²⁴ Kəni rəueiu nəkəhrun nəhian məmə, nəhatətəian pisin əmə təsəhmenien məmə otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmti Ughin, mətəu nətəmimi kotəkeikei motol min nolien təuvir min, inəha nolien təuvir min iətəm tatsipən e nəhatətəian pəhrinien.*

²⁵ Kəni e nolien əha inəha, Ughin təmeruh məmə Rehəp u, pətan rəha suaru, in təmuva məhruahru e nəhmti Ughin o uək iətəm təmol, iətəmimi mil keiu rəha Isrel kəmian oneuan əpəha Jeriko məmə oteruh vivi taun əha. Kəni Rehəp u, təmateh vivi ilau, kəni mahli=pən ilau e suaru pisin kiətəlig mətian. ²⁶ Nipəti iətəmimi, nəmə nəmiəgəhian tikə lan, təmimis. Kəni təhmen əmə, kitah kəti iətəm tatos nəhatətəian, mətəu təsolien uək təuvir min, rəhan nəhatətəian təmimis.

3

Namitəmi mine rəhan uək

¹ Piak min mine nəuvinik min. Təsəuvirien məmə itəmah tepət nəkəhuva nəgətuin min rəha niməfaki, mətəu-inu nəkotəhrun məmə Ughin in oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhian rəhatəmah nəgətuin min, tapirəkis məmə oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhian rəha nətəmimi ənpəpin. ² Nipəhrinien, kitah rəfin kəutənei e nəmiəgəhian rəhatəmah nian tepət. Mətəu nəmə iətəmi kəti təsəmieian e rəhan nəghatien, nati u tətətgətuin məmə in iətəmimi tiniməhtə, kəni nətəligian rəhan təhrun nəh vivien rəhan min nolien min rəfin.

2:11 Eks 20:13-14; Rom 13:9 2:12 Jem 1:25; 1Pitə 2:16 2:13 Mat 5:7; 18:21-35 2:15 1Jon 3:17 2:18 Kal 5:6 2:21 Jen 22:9-12 2:23 Jen 15:6 * 2:24 Nolien təuvir min iətəm kəutsipən e nəhatətəian pəhrinien rəha suah kəti tətətgətuin məmə rəhan nəhatətəian in nipəhrinien. 2:25 Jos 2; Hip 11:31

³ Tol mæmæ nati min u mine. Kætətu=pən pit e nohli hos mæmæ otol nəuia iætəmimi, kətəlelin rəhn-kapə, kəni tətəuhlin nīpətīn rəfin. ⁴ Kəni negəu, in iahgin, kəni nīmatagi asoli tətərag lan, mətəu stiə in nati əkəku kəti iætəm nian kaptīn tətəlelin, kəni nīpətī negəu asoli rəfin tətəvən=pən əha kaptīn tolkeikei mæmæ okian=pən ikin. ⁵ E nolīn əha inəha, namitəmi in nati kəti təkəku, mətəu təhrun niuvi=paian nati asoli min. Nīkitəmah təhti-to, nəmtahlī nigəm əkəku kəti təhrun nuəuiən mol nəmegəm asoli lan mus nati. ⁶ Kəni nīpəhriənīn, namitəmi in təhmen e nigəm. Namitəmi in nəuəli nīpətī iætəmimi iætəm nərahīn min rəfin rəha nəhue niftəni u kotəriəuəh vivi lan. Kəni nərahīn min rəhan kəutərakīn nəmiəgəhīn rəfin rəhatah. Kəni Setən əmə tətahlī=pən nigəm e namitəmi. Kəni namitəmi tətahlī=pən nigəm tərah e suaru rəfin e nəmiəgəhīn rəhatah.

⁷ Nətəmimi kotəhrun nolīn nati rarpin min mæmæ okəhuva motəpəou, u natimiəgəh min, mine mənīg min, mine natimnati min u kəutəlkəu, mine natimnati min kəutan ləuantəhi. Nətəmimi kəmotol ilah kotəpəou. ⁸ Mətəu iætəmi təruru nolīn namitəmi təpəou. In nati rarpin tətə uaiə, məriəuəh e nərahīn mine nəkonəiən rəha nīmisīən.

⁹ E namitəh, kəutəni-vivi İərməniğ Tatə Uhgīn rəhatah, kəni e namitəh kəutəni rah nətəmimi lan iætəm Uhgīn təmol ilah kotol mæmæ in mine. ¹⁰ Nohlitəmi kətīəh əmə tətəni pətīgəm nəni-viviən mine nəni rahīn. Piak min mine nəuvīnik min. Pəh okəsoliən min lanəha. ¹¹ Nəhu təuvir mine nəhu arfu, ko kəsiasipənīn e nəhmti nəhu kətīəh. ¹² Piak min mine nəuvīnik min. ?Nīgi u fik otəuə e nəuə olif? ?Kəni nīləuis u krep otəuə e nəuə fik? !Kəpə! Kəni nəhmti nəhu arfu tətəfaiən nəhu təuvir.

Neinatigian təuvir iætəm tatsipən o Uhgīn

¹³ ?Iætəmimi kəti əha ikin e nəlugin e təmah iætəm nīkin təhti mæmæ in teinatig vivi kəni məhrun nati nak iætəm Uhgīn tolkeikei? Təuvir. Kəni pəh in otol uək təuvir min e nolīn iætəm tatsipən e neinatigian, inəha nolīn rəha iætəmimi iætəm rəhan nətəligiən ləhtəni. Kəni nolīn əhruahru rəhan otəgətun neinatigian mine nəhrunīn rəhan. ¹⁴ Mətəu nəmə nīkitəmah təhti mæmæ nəkoteinatig, mətəu nīkitəmah təriəuəh e netetīn, kəni nəutətəlig aru əmə e təmah o nəfəriən itəmah, tol lanəha, nəuteiūə aru əmə e təmah. Sotəghati əfari pikīn o neinatigian eiūə rəhatəmah min, mətəu-inu səniəmə nolīn u rəha iætəmimi u teinatig. ¹⁵ Neinatigian tol lanəha təsīsipənīn e negəu e neai, mətəu rəha nəhue niftəni əmə u, mine nətəligiən rəha iætəmimi, mine rəha Setən. ¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu nian nətəmimi kəutetət motolkeikei mæmə kəutəfəri aru ilah, kəni nətəmimi kəutohtəu=pən əmə rəhalah aru nətəligiən mautil nərahīn, kəni nolīn tərah rəfin kohiet pətīgəm.

¹⁷ Mətəu iætəmimi iætəm tətəs neinatigian iætəm tatsipən e negəu e neai, rəhan nolīn tol lanu lan. Nati əupən, rəhan nəmiəgəhīn in təhruahru vivi, kəni in tolkeikei pik nəməlinuīn, kəni in iætəmi mətīg, in tətīsiai nətəligiən rəha nətəmimi pīsīn pīsīn min, kəni in təriəuəh e nəsəkəhruiən, kəni mətəuə e nəuan tətət e nəmiəgəhīn rəhan, in tətəh nətəmimi mæmə kotəhmen-əhmen əmə, kəni nian tətəni nati kəti mə otol, matol əmə. ¹⁸ Nətəmimi rəha nəniən nəməlinuīn, kotəhmen=pən e nətəmimi nətəm kəmotərfēi nīkiti nati e nəsumīn, kəni tətēviə mətəuə e nəuan. Nəmə kotol natimnati min əha motəsiru e nətəmimi o nələhuīn nəməlinuīn, kəni ilah okoteruh nəuan mæmə in nəhruahruīn.

4

Nolīn rəha nuvaiən iuəkīr o nəhue niftəni, uə Uhgīn

¹ ?Nak u nəukəti nəməuiən mine norgəhuīn rəhatəmah? Natimnati min əha kəutəhuva mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei nətəuiən təuvir e nīpətītəmah, kəni nətəligiən min əha rəha nətəuiən təuvir, ilah kəutəluagin e nīkitəmah kətīəh kətīəh mæmə okəhuva nətəmi asoli min e nəmiəgəhīn rəhatəmah. ² Nīkitəmah tətəvən o natimnati rəha iætə-pīsīn, mətəu nəsotosiən, kəni nautorgəhu məutəməu ohni. Nautolkeikei natimnati nəuvein, mətəu nəsotosiən. Kəni mətə onəkəhamu nətəmimi ohni. Nəsotosiən natimnati mətəu-inu nəsotətapuəhīn lan o Uhgīn. ³ Kəni nian nəkotətapuəh lan, mətəu nəsotosiən, mətəu-inu nəmotətapuəh lan e nətəligiən tərah mæmə otol itəmah aru əmə nəkotətəu təuvir lan.

⁴ Itəmah nəmotəpəh Uhgīn kəni mautohtəu=pən natimnati rəha nəhue niftəni, təhmen e pətən iætəm təsīsiaiən rəhan iərman, məpəh kəni mətītəu=pən əpnəpin əmə nəman. Nəkotəhrun uə kəpə mæmə, iætəmimi iætəm tolkeikei pik natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəməki e Uhgīn. Kəni iætəmimi kəti iætəm tətītəpin mæmə otolkeikei natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəva mæmə in tikimīr rəha Uhgīn. ⁵ Kəni nəghatīn u rəha Nauəuə Rəha Uhgīn səniəmə nəghatīn əpnəpin əmə. Tətəni mæmə, “Uhgīn tolkeikei pik mæmə nīkitəh iætəm in tətəfa kəm tah, otolkeikei pik in matəvən əmə ohni.” ⁶ Mətəu Uhgīn tətəfa suu rəhan

nəuviriən tətuvə kəm tah məmə otasiru e tah. Kəni tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Uhgın tətəhtipəsığ e nətəmimi min u kəutəfəri,

mətəu tətəfən rəhan nəuviriən kəm nətəmimi min u kautosiahu rəhalah nətəligiən.”

⁷ Kəni tol lanəha, otosiahu itəmah kəni mautol nəuia Uhgın. Otəhtul əskasik nian Setən tətuvə matəfən-əfən kəm təmah, kəni in otaiu muvən isəu o təmah. ⁸ Əhuvən iuəkir o Uhgın, kəni in otuva iuəkir o təmah. Itəmah u nol təfəgə tərəh, otəfəl nəhlmitəmah. Kəni itəmah u rəhatəmah nəhtulian keiu, otol nikitəmah tuva kətiah məhruahru. ⁹ Təuvir məmə nikitəmah otəhmə məpəou, kəni nəkotəsək əfəməh o rəhatəmah təfəgə tərəh. Otəuhlin rəhatəmah naləhiən otuva nasəkiən, kəni rəhatəmah nəgəniən otuva misiu. ¹⁰ Otosiahu rəhatəmah nətəligiən tuvən kəm İərməniğ, kəni in otəfəri itəmah.

¹¹ Piak min mine nəuvinik min. Sotəni rahien itəmah min. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e pian kəti, uə in tətələhu nəghatiən kəti məmə in təmol təfəgə tərəh kəti,* kəni iətəmi kəha, in tətəni rah lou† mətələhu nəghatiən məmə lou təsəhmenien məmə otol rəhan uək, uə lou in nati əpnəpin əmə. Kəni nian nəkotələhu=pən lou məmə in təsəhmenien, itəmah nəsotohtəu-pəniən lou, mətəu nəmotəri motəharəg-pəri e lou, kəni məsotətiğ ahgəliən lou. ¹² Uhgın əmə in təməfa lou, kəni in əmə tətəkil nətəmimi mətələhu nəghatiən lan. Kəni in təhrun nosmiəgəhiən, kəni məhrun nərəkinien. ?Mətəu itəmah, nikitəmah təhti məmə itəmah Uhgın min, məmə nəkotəkil təfəgə tərəh min rəha piatəmah min motəni pətigəm nalpinien rəhalah? !Kəpə!

Nəghatiən əfəri

¹³ Otətəlig-to, itəmah nətəmimi nəutəni məmə, “Rəueiu uə olauig, kəhuvən itaun u uə taun əha, motətiğ o nu kəti, motol bisnis ikin, kəni motol məni.” ¹⁴ ?Nəkotəhra motəhrun məmə nak otuva olauig? ?Nəmiəgəhiən rəhatəmah in nak? Itəmah nəkotəhmen e nəhnigəm iətəm otəmanikə min. ¹⁵ Mətəu nəghatiən iətəm təhruahru məmə onəkotəni in tol lanu, nəkotəkeiki motəni məmə, “Nəmə in nəuia İərməniğ pəhriən, kəni iəkotətiğ kəni motol natimnati min u, uə natimnati min əha.” ¹⁶ Mətəu rəueiu, nəutəgət əfəri məutəfəri pik itəmah. Kəni nəghatiən min əha iətəm nautəni, ilah rəfin kotərah.

¹⁷ Tol lanəha, in təfəgə tərəh kəti nəmə iətəmimi təhrun nati kəti təuvir iətəm təkeiki mol, mətəu təsolian.

5

Nəghatiən tətuvən o nətəmimi rəhalah nautə tətət

¹ Itəmah nətəm rəhatəmah nautə tətət. Otətəlig-to e nəghatiən u. Təuvir məmə nəkotətəu tərəh motəsək əfəməh o nərahien iətəm tətuvə o təmah. ² Rəhatəmah nautə tinəmnəmit rəkis, kəni uvni min kinəutoəhre rəhatəmah napən. ³ Namrəiən tatus rəhatəmah aien u kol tətəraip-oraip, mine silfə. Kəni namrəiən in otəni pətigəm nolien tərəh min rəhatəmah kəni motus nipətətməh təhmen e nigəm. Nian rəha naunun nian tətuvə iuəkir, mətəu itəmah nəmotəriarun rəhatəmah nautə min. ⁴ !Otətəlig-to e nati u! Rəhatəmah nolək min kəmotəulək e rəhatəmah nasumian min, mətəu nəməsotətəouian e məni nəuvevin rəhalah. Kəni nətəouien iətəm nəməsotəfəniən kəm lah, kəutəni pətigəm rəhatəmah nolien tərəh min. İərməniğ Əsanən Pik Agin, tinətətəu nasəkiən rəha nolək min rəhatəmah. ⁵ E nəhve niftəni u, itəmah nəmotətiğ e natigien iətəm timətig əmə, nəmotol nikitəmah tagien o rəhatəmah nautə e nian iətəm otəsuvəhiən Uhgın otəkil rəhatəmah nolien min. Itəmah nəkotəhmen e nati miəgəh min iətəm kətaugin ilah, kəni kotəsisi o nian rəha nuhiən ilah. ⁶ Nəmotiuvi pətigəm nətəmimi nətəm kotəhruahru e kot, kəni motəkil ilah motəni nalpinien rəhalah, kəni mautəhamu ilah, kəni ilah kəməsotəliən nati kəti məmə okotəniəhu itəmah.

Nətəligiən əfəməh

e nian rəha nərahien

⁷ Piak min mine nəuvinik min. Otol məmə rəhatəmah nətəligiən otəfəməh nian nəutəhtəhniən İərməniğ otətəlig=pə min. Nikitəmah tətəhti nolien rəha iətəmi kəti rəha nasumien. Tətəhtəhniən nian əhruahru rəha nəteien nımai, kəni mətəhtəhniən nian rəha nərfəien, kəni mos rəhan nətəligiən tətəfəməh nian nəutəhtəhniən mətəuarus=pən timəhta, kəni mətəulək e rəhan nauəniən təuvir agin. ⁸ E nolien əha təhmen əmə, itəmah min, otol məmə

4:6 Prov 3:34; 1Pitə 5:5 **4:7** Efəs 6:12 **4:8** Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7 **4:10** Job 5:11; 1Pitə 5:6 * **4:11** Nəghatiən u rəha Jemis nipətin təsəniən məmə kitah okəsotəgətunien təfəgə tərəh rəha nətəmimi. Nəghatiən min tətət e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə kitah kotəkeiki motəgətun təfəgə tərəh rəha nətəmimi məmə okohiet rəkis lan. Mətəu kotəkeiki motol e nətəligiən təuvir. Kəl 6:1; Luk 17:3; 2Tim 3:16; Jem 5:20; Kəl 5:21; 1Təs 5:14; 2Təs 3:15; Tait 3:10. † **4:11** “lou” e fes u tətəghati e “lou rəha nolkeikeiən.” Eruh e Jemis 2:8. **4:12** Rom 2:1; 14:4 **4:14** Sam 39:5,11; Prov 27:1 **4:17** Luk 12:47 **5:2** Mat 6:19 **5:4** Dut 24:14-15 **5:5** Luk 16:25 **5:7** Dut 11:14; Jer 5:24

rəhatəmah nətəligiən otəfəməh, kəni motəhtul əskasik, mətəu-inu otəsuvəhiən İərməniğ otitəlig=pa min.

⁹ Piak min mine nəuvinik min. Sotəghati-əghatiən uə nəni rahiən itəmah min məmə nikitəmah təsəgiənən o natimnati min nəuvein. Nəmə nautol lanu lan, Uhgın otakil nəghatiən o rəhatəmah nolien tərəh min. !Rəueiu əha in tətəhtul maru, kəni otəsuvəhiən tuva mol!

¹⁰ Piak min mine nəuvinik min. Nikitəmah tətəhti-to iəni min aupən nətəm kəməutəni pətigəm nəghatiən min e nərgi İərməniğ. Rəhalah nəmiəgəhiən tətəgətun itah məmə rəhatah nətəligiən otəkeikei məfəməh e nian nərahiən tətəva. ¹¹ Kəni nəkotəhrun inu, kətəni məmə nətəmimi nətəm kəutəhtul iəkis e nian nərahiən tətəva, ilah kəutətig e nəuviriən pəhriən. Nəmotətəu nanusiən rəha Job məmə təməhtul əskasik e nian iəkis min, kəni motəhrun nəlpəkəuiən təuvir rəha İərməniğ o Job, kəni uərisig e nian tətət rəha nərahiən, İərməniğ təmöl təuvir əgin kəm in. Kəni tol lanəha, sotaluiən məmə niki İərməniğ təməri məriaueh e nasəkəhruiən itah, kəni nikin tətət o tah.

¹² Piak min mine nəuvinik min. Nati u in nati keikei, məmə nəsotosiən nonauvil. Sotosiən nonauvil e nəgəu e neai, uə nəhue niftəni, uə nati kəti min. Nian rəfin, otəni əmə niphəriənən. Nian itəmah kəti otəni məmə, “Əuəh,” kəni rəhan nəghatiən otəkeikei mol niphəriənən. Kəni nian itəmah kəti otəni məmə, “Kəpə,” kəni rəhan nəghatiən otəkeikei mol niphəriənən. Nəmə iətəmi kəti təsoliən lanəha, kəni Uhgın otələhu=pən nəghatiən rəha nalpinian kəm in.

Nəfakiən iətəm nəuan əha ikin

¹³ Nəmə itəmah kəti tətətig e nərahiən, təuvir məmə otəghati kəm Uhgın e nəfakiən. Nəmə itəmah kəti nikin tagiən, təuvir məmə otəni nəpuən min rəha nəni-viviən. ¹⁴ Nəmə iətəmi kəti tətəmis, təuvir məmə otəuən e eldə min rəha nimefaki məmə okəhuva motəfaki lan, kəni motol=pən oiel e nərgi İərməniğ. ¹⁵ Kəni nian ilah kəutəhatətə məmə Uhgın otol vivi iətəmi əha, kəni motəfaki lan, rəhalah nəfakiən in suaru məmə İərməniğ otol məmə iətəm tətəmis otətəu təuvir min. Kəni nəmə in təmöl tətəgə tərəh kəti iətəm tatiuvi=pa nimisiən, kəni Uhgın otəfəl rəhan tətəgə tərəh. ¹⁶ Tol lanəha, təuvir məmə nəkotəni pətigəm rəhatəmah nolien tərəh min kəm təmah min, kəni motəfaki o təmah min pəh motəmiəgəh. İətəmi kəti iətəm təhrəuəhrə, rəhan nəfakiən in təsanən, kəni təuə e nəuan.

¹⁷ Inu təhmen e Elaijə u aupən. In iətəmi kəti təhmen əmə e tah. Kəni in təməfaki pik məmə otəsəfuvien, kəni nuhuan təməsəfuvien mos nu kisil mine məuig sikis. ¹⁸ Kəni təməfaki min, kəni Uhgın təmahli=pa nuhuan tuva min, kəni nasumiən rəfin, nauəniən tətətig min e lah.

Iuvipa min nətəmi kəməhuvən isəu e rəhalah nəhatətəiən

¹⁹ Piak min mine nəuvinik min. Nəmə itəmah kəti tətəkəu mətəpəh suaru rəha niphəriənən, kəni nəmə iətəmi kəti min tatiuvi=pa min, ²⁰ təuvir məmə nəkotəhrun nati u məmə, iətəmi u iətəm otol iol tətəgə otitəlig=pa min e suaru rəha niphəriənən, in otəsmiəgəh iol tətəgə u e nimisiən, kəni tol suaru məmə Uhgın otəfəl rəkis tətəgə tərəh min tətət rəha iətəmi kəha.

1 Pità Nauəuə iətəm Pitə təmaupən mətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u 1 Pità

?Pəh təmətei nauəuə u? Pità təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi rəha Ughin nətəm kəutatig ikin pisin pisin min e profens min rəha Pontas, mine Kalesia, mine Kapətosia, mine Esia, mine Pitinia (1Pità 1:1). Rəueiu kətəni nərgin nütəni min əha məmə Teki.

?Natigian təhro lan nian təmətei? E nian əha, iətəmi asoli rəha Rom, nərgin u Niro, təmərkən pik niməfaki. Təməh nəfaki min nəuvein kohmis, kəni moh nəuvein. Otəsuvəhian toh Pità.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pità tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəha nəfaki min nətəm kəutatig e nərahian. In tolkeikei məmə okotəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəian kəni mautil nati kəti iətəm təuvir, nati əpnəpin nərahian tətuva.

Pità təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pità, iəu aposil kəti rəha İesu Kristo. İətəni təuvir kəm təmah nətəmi rəha Ughin nətəm nəutatig ikin min rəfin e profens min u Pontas, mine Kalesia, mine Kapətosia, mine Esia, mine Pitinia. Ughin təmitəpin rəkis itəmah, kəni imatəmah ikin səniəmə nəhue niftəni u, itəmah nəpispis min əmə u ikinu. ² Tata Ughin təmitəpin itəmah mətəu-inu, aupən aupən əgin, təmol rəhan nəlpəkəuian mələhu, kəni in təməhrun rəkis suaru min rəfin rəha nəmiəgəhian rəhatəmah. Kəni Narmın Rəhan tatol itəmah nəutəhtul pisin mətasim məmə, nəkotol nəuia İesu Kristo, kəni niran tafəl itəmah e nolian tərəh min rəhatəmah.*

Pəh Ughin otəfən rəhan nəuvirian mine nəməlinuian təpət kəm təmah.

Otəni-vivi Ughin

o nəlpəkəuian rəhan

³ !Pəh kotəni-vivi Ughin iətəm in Ughin mine Tatə rəha İərməniğ İesu Kristo rəhatah! E nasəkəhruiəniəni asoli rəhan, in təmol məmə kitah kotair=pən e nəmiəgəhian vi, kəni məutələhu=pən əskasik rəhatah nətəligian lan. Tətuva min lanəha mətəu-inu İesu Kristo təməmiəgəh min e rəhan nimisian. ⁴ Kəni e nəmiəgəhian vi u, kitah okotos natimnati təuvir min əpəha e nəgəu e nəai iətəm Ughin təmələhu pisin məmə rəhatah. Kəni nati u ko təsəmnəmiəniəni, kəni ko təsamikmikian, kəni ko rəhan nəhəgəhəgəhian təsikəian. ⁵ E nəhatətəian rəhatəmah, nəsanəniəni rəha Ughin tətəhtul pəsik e təmah mətəuarus=pa in otosmiəgəh itəmah, kəni Ughin otol əpu rəhan nosmiəgəhian e naunun nian.

⁶ Nikitəmah tətagian o nati u, nati əpnəpin nəmə nian iəkis pisin pisin min kəhuva pau e rəhatəmah nəmiəgəhian. Mətəu kəhuva o nian əkuəkir əmə. ⁷ Nian iəkis min əha kəutəhuva məmə okotəgətuən məmə itəmah nəutəhatətə pəhrin. Aian u kol tətorəip-orəip, in nati kəti iətəm nigəm tatus mətafəl rəkis iətəm tərəh min lan. Kəni nian iəkis min əha kotəhmen e nigəm iətəm tatus rəhatəmah nəhatətəian mətafəl rəkis iətəm tərəh min lan. Aian u kol, in nati təuvir, mətəu otəpanikə min nian kəti. Mətəu rəhatəmah nəhatətəian, in nati təuvir tapirəkis aian u kol. Kəni e rəhatəmah nəhatətəian, Ughin otəni-vivi itəmah, məfəri nərgitəmah, məfən nisian asoli kəm təmah e nian İesu Kristo otuva miətəgəm=pa lan. ⁸ Nati əpnəpin nəməsoteruh pauian İesu Kristo, mətəu nautolkeikei in. Kəni nati əpnəpin nəsotəhian u rəueiu, mətəu nəutəhatətə lan. Kəni nikitəmah təməri məriəuah e nəgəniəni iətəm in təuvir pik əgin tapirəkis, kəni ko iətəmi kəti təuru nəni ərəfinian nəuvirian rəha nəgəniəni əha. ⁹ Nikitəmah tətagian lanəha mətəu-inu itəmah nautos nati u iətəm nəutəhatətə lan, u məmə Ughin otosmiəgəh rəhatəmah nəmiəgəhian.

¹⁰ Suaru rəha Ughin o nosmiəgəhian nətəmimi lan, in nati kəti iətəm iəni min aupən kəmotolkeikei pik məmə okotəhrun təvən təhmin min, kəni tol lanəha kəmotəfin mətasal vivi e nəghatian min lan. Kəni ilah kəməutəghati e nəuvirian u iətəm otuva o təmah. ¹¹ Narmın rəha Kristo təmətatig ilah min, kəni mətəghati kəm lah, kəni aupən ikin mətəni pətəgəm nəhməian iətəm otuva e nəmiəgəhian rəha İesu, kəni uərisig lan e nəsanəniəni asoli rəhan. Mətəu iəni min kəmotalkut o nəhruiəniəni suaru iətəm natimnati min əha okəhuva lan, mine rəhalah nian əhruahru. ¹² Ughin təmol əpu kəm iəni min aupən məmə, nəghatian min

* **1:2** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, Ughin "təmorin=pa nira İesu tafəl-afəl itah" u nipətin məmə tətəikuas e təmah e nolian tərəh min. Afın min e nəghatian min u "təmorin=pa niran tafəl-afəl" mine "niran tətəikuas e nətəmimi": Lev 14:6-7; Sam 51:7; Eks 24:5-8; Hip 9:19; 1Jon 1:7. **1:4** Kol 1:12 **1:5** Jon 10:28; 17:11 **1:6** Jem 1:2; 1Pità 5:10 **1:7** Prov 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 **1:8** Jon 20:29; 2Kor 5:7 **1:10** Mat 13:16-17 **1:11** Sam 22; Aes 53; Luk 24:26-27

iätəm ilah kəmotəni, kəməsotəghatiən e nian iätəm ilah kəmotatig lan, mətəu kəmotəghati əmə e nian rəhatah. Kəni rəueiu, nətəmimi kintəni pətigəm nəghatiən rəha nanusian təuvir kəm təmah e nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın iätəm tatsipən e negəu e neai. Kəni natimnati min u kotəuvir agin məmə nagelo min, ilah min kotolkeikei məmə okoteruh kəni motəhrun natimnati min rəha nosmiəghian e Kristo iätəm kəməhuva.

Noliən rəha nəmiəghian iätəm təhruahru

¹³ Tol lanəha, nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligiən təhtul maru o noliən uək, kəni motəgətun vivi rəhatəmah nətəligiən. Otəlahu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e nəuviriən iätəm Uhgın otəfinə kəm təmah nian Iesu Kristo otuva min. ¹⁴ Otol nəuia Uhgın təhmen=pən əmə məmə kəlkələh min nətəm kotəuvir kautol nəuia tatə min. Aupən rəkis, itəmah nəməsotəhruniən nipəhriən rəha Uhgın, kəni nəmautol noliən tərəh min iätəm nikitəmah əmə tolkeikei. Mətəu rəueiu, sotəgəhaniən e nətəligiən min əha okotiuvi rəkis min itəmah. ¹⁵ Uhgın u iätəm təmauin e təmah, in tasim məhruahru. Kəni ko itəmah min, onəkotəkeikei motasim motəhruahru e natimnati rafin iätəm nautol. ¹⁶ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nəkotəkeikei motasim motəhruahru mətəu-inu Iəu iəkasiim məhruahru.”

¹⁷ Itəmah nəkotətapuəh e nasiruiən o Uhgın u təhmen məmə in rəhatəmah Tate, mətəu nəsotaluiən məmə Uhgın tətakil noliən min rəha nətəmimi rəfin, kəni in tatol əmə e noliən iätəm təhmen-əhmen əmə. Tol lanəha, nəsotaluiən məmə itəmah iapispis min əmə e nəhue niftəni u. Sotohtəu-pəniən noliən min rəhan. Mətəu nian nəutəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, onəkotəgin motisai Uhgın e noliən təuvir min rəhatəmah. ¹⁸ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis nati keikei iätəm Uhgın təmətəu rəkis itəmah lan. Otətəlig-to e noliən rəha nəmiəghian rəhatəmah aupən iätəm nipətin tikə u təmsipən o tipitəmah min. Mətəu Uhgın təmitis rəkis itəmah e noliən tərəh kəha. Kəni Uhgın təməsosian nəhmti nəmiəghian rəhatəmah e nati kəti rəha nəhue niftəni iätəm otəpanikə, təhmen e silfə mine aiən u kol tətəraip-oraip, ¹⁹ mətəu in təmos nəhmti təmah e nira Kristo iätəm in nati keikei təuvir pik agin. Kristo in təhmen e nətə sipsip təuvir iätəm nimisiən uə nərahian tikə agin lan.†

²⁰ Aupən aupən agin, nian Uhgın təməsol əhanəhian nəhue niftəni u, təmitəpən rəkis Kristo məmə otol uək əha. Mətəu rəueiu iuəkir o naunun nian, Uhgın təmol əpu in, məmə otuva masiru e təmah. ²¹ Kəni e natimnati min əha Iesu təmol, itəmah nəkotəhatətə e Uhgın, iätəm təməsosiyəgəh Iesu Kristo e nimisiən, kəni məfəri in məfən nəsanəniən iätəm təhəgəhəg mine nisiaiən kəm in. Kəni tol lanəha, nəkotəhatətə e Uhgın, kəni mautiləhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan.

²² Nəmotəikuas e rəhatəmah nəmiəghian tinuva minivi min rəkis mətəu-inu nəmotəu=pən nəghatiən rəha nipəhriən. Kəni o natimnati min u, nəkotos nolkeikeiən pəhriən tətəva o təmah min nəuvein. Kəni tol lanəha, otolkeikei pik itəmah min e nikin pəhriən. ²³ Otol lanəha mətəu-inu, nəmotair vi rəkis min, kəni nəmiəghian vi rəhatəmah təmsisipəniən o nətəmimi nətəm ilah rəfin okəpanohmis. Mətəu nəmiəghian vi u rəhatəmah in otətətig naunun tikə, mətəu-inu təmsipən e nəghatiən kəti iätəm təmətiəgəh nətətig naunun tikə, inu nəghatiən rəha Uhgın. ²⁴ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nətəmimi rəfin kotəhmen e nimali nimanuvehli, kəni nəuviriən rəfin rəhalah təhmen əmə e nəuginigi əpəha e nikinati.

Nimanuvehli əha tətəukei, kəni nəuginigi min kəutəmei,

²⁵ mətəu nəghatiən rəha Iərməniəg tətətig itulin naunun tikə.”

Kəni inu nəghatiən rəha nanusian təuvir iätəm nətəmimi kəmotəni pətigəm rəkis kəm təmah.

2

¹ Mətəu-inu o nəghatiən min əha, otəraki e noliən min u kohiet rəkis e rəhatəmah nəmiəghian: noliən rəfin rəha nəməkiən e nətəmimi kəni matol nərahian kəm lah; noliən rəfin rəha neiuəniən; noliən rəha nətəm kəutəni pik nati, mətəu kəsotolien; noliən rəha netetiən; noliən rəfin rəha nəni rahian nətəmimi. ²⁻³ Itəmah nəmotəhrun rəkis məmə Iərməniəg təmol təuvir kəm təmah. Təhmen=pən məmə nəmotun askəuvin nəua nig iätəm tətəhian. Kəni rəueiu nəkotəkeikei məhuva motəhmen e iəpəuə mətmətiəg min u kəutasək o nəmahian. Itəmah nəkotəkeikei motolkeikei pik nauəniən mine nənnimian

1:14 Rom 12:2; Efəs 2:3; 4:17-18 **1:16** Lev 11:44,45; 19:2; 20:7 **1:17** Rom 2:11; Nəh 2:23 † **1:19** E nian rəha Oləstəmin, nətəmimi kəmautol sakrifais kəm Uhgın o təfəgə tərəh min e nətə sipsip min iätəm nərahian tikə e lah. Afin e Eks 12:5. **1:19** Uək 20:28; Hip 9:12-14 **1:20** 2Tim 1:9-10 **1:21** Jon 14:6; Rom 5:1-2 **1:22** Jon 13:34; Rom 12:10 **1:25** Aes 40:6-8 **2:1** Efəs 4:22; Jem 1:21 **2:2-3** Sam 34:8

iätəm tähruahru mäuvir mämə näkotaugin nikitəmäh lan. Kəni natimnati min əha okotol näkotepət e rəhatəmäh nämiəgəhiən iätəm Uhgın təmosmiəgəh itəmäh lan.

Kəpiel miəgəh
e *Nimə Rəha Uhgın*

⁴ Uhgın tolkeikei mämə otuvləkin rəhan kəti nimə e tah nətəmimi. Kəni təmitəpin Kəpiel kəti iätəm nətəmimi kəmotəpəh, mətəu in kəpiel keikei tətəmiəgəh mämə Uhgın otətəuvin nimə lan. Kəni nian nəkəhuva o kəpiel u Kristo e suaru rəha nəhatətəiən, ⁵ itəmäh min, näkotəhmen e kəpiel miəgəh min iätəm Narmin Rəha Uhgın tatos itəmäh matuvləkin Nimə lan Rəha Uhgın. Kəni itəmäh pris asim min, nətəm nautəfən sakrifais min kəm Uhgın iätəm nikin tətəgiən ohni mətəu-inu o natimnati iätəm Iesu Kristo təmol. ⁶ Təhmen=pən e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanu mämə,

“Oteruh-to. İätələhu kəpiel əpəha Jerusiləm,*
inu kəpiel keikei pik agin iätəm iəu iəmitəpin,
kəpiel u in rəha nətəuvinian nimə,
kəni iätəmimi iätəm otəhatətə lan,
in otəsaulisian.”

⁷ Kəpiel u in nati keikei o təmah nətəm nətəhatətə lan. Mətəu o nətəmimi min nətəm kəsotəhatətəiən lan, kəpiel u in təhmen=pən e nəghatıən u e Nauəuə Rəha Uhgın iätəm tətəni mämə,

“Kəpiel u iätəm nətəmimi rəha nuvləkinian nimə kəmotəraki lan,
mətəu Uhgın təmol tuva kəpiel rəha nətəuvinian nimə,”

⁸ kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni mämə,

“Kəpiel u tatol nətəmimi kautələs pikian,
kəni in kəpiel iätəm tatol mämə nətəmimi kəutapitətəl lan mautəmei.”

İlah kəutələs pikin kəpiel u mətəu-inu kautəhti nəuia nəghatıən, kəni inu nəlpəkəuian iätəm Uhgın təmol o lah.

⁹ Mətəu Uhgın tinitəpin rəkis itəmäh mämə rəhan min, kəni itəmäh pris min rəha Kig, kəni itəmäh nətəmi asim min nətəm Uhgın tətərməniğ e təmah, kəni itəmäh nəuaniləuis min kəti iätəm Uhgın təmaskəlīm məni mämə rəhan. In təmol itəmäh lanəha mämə näkotəhrun nəni pətəgiəmiən nəni-vivian iätəm tətəfəri in o rəhan nəuvirian mine natimnati iätəm in təmol. In təmauin rəkis e təmah mämə onəkohiet e napinəpuian mämə nəkəhuvən e nəghəgəhiən təuvir rəhan. ¹⁰ Aupən rəkis, itəmäh nətəmimi əpnəpin min əmə, mətəu rəueiu, itəmäh nəuaniləuis min rəha Uhgın. Aupən ikın, nəməsotəhrunian nasəkəhrunian rəha Uhgın, mətəu rəueiu, näkotəhrun nasəkəhrunian rəha Uhgın.

¹¹ Rəhak min nətəmimi, nikitəmäh otəkeikei mətəhti mämə nəhue niftəni u səniəmə imatah əhruahru ikın. Kitah kotəhmen e iəpispis min mine Nanihləu[†] min ikinu. Tollanəha, iətəni əskasik kəm təmah mämə näkotəhtul əskasik isəu o nolian tərəh min iätəm nətəliğin rəhatəmäh tolkeikei. Nətəliğin min əha, ilah tikimir min rəhatəmäh kəni kəutəluagin e nikitəmäh. ¹² Nian rəfin kitah kəutatig e nəlugin e nətəmimi nətəm rəhalah nəhatətəiən tikə. Kəni nəmiəgəhiən rəhatəmäh in otəkeikei məhruahru vivi agin mämə nati əpnəpin ilah okotəu=pinə nəghatıən tərəh e təmah, mətəu okoteruh nolian təuvir min rəhatəmäh, kəni ilah okotəfən nisaiən kəm Uhgın e nian in otuva min makil nətəmimi lan.

Nisaiən nətəmi asoli

¹³ Kitah nətəmimi rəha İərməniğ, kəni kotolkeikei mämə okotisiai nərgin. Tol lanəha, näkotol nəuia nətəmi asoli min rəfin nətəm nətəmimi kəutəfəri ilah mämə okotərməniğ. İtəghati e nətəmi asoli təhmen e kig, iätəm in iətəmi asoli agin, ¹⁴ uə təhmen e rəhan nətəmi asoli min iätəm tətəhli pətəgiəm ilah o nolian rəhan uək. İlah okəhuvən motələhu nalpinian kəm nətəmimi nətəm kəutəhti lou rəhalah, kəni məutəni-vivi nətəm kautol nolian təuvir. ¹⁵ Nautol lanəha mətəu-inu Uhgın tolkeikei mämə rəhatəmäh nolian təuvir min okotəniəhu nəghatıən əlməli min rəha nətəmimi min u rəhalah nəhrunian tikə kəni tətəni rah itəmäh. ¹⁶ İtəmäh səniəmə slef min rəha təfəgə tərəh min, mətəu-inu Uhgın təmitis rəkis itəmäh. Tol lanəha, otətəu=pən nolian rəha iətəmi kəti lanəha. Mətəu sotəniən mämə, “Uhgın təmitis rəkis iəu, kəni tol lanəha, iəkəhrun nolian nati nak iätəm iəkolkeikei, nati əpnəpin in təfəgə tərəh.” Kəpə. İtəmäh slef min rəha Uhgın, kəni tol lanəha, otətəu=pən nolian min iätəm kotəhruahru.

2:5 Rom 12:1; Efəs 2:21-22; Nəh 1:6 * 2:6 Nəghatıən Kris əhruahru tətəni mämə, “Saion,” nərgin kəti min rəha Jerusiləm. 2:6 Aes 28:16; Efəs 2:20 2:7 Sam 118:22 2:8 Aes 8:14 2:9 Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Uək 26:18; Efəs 5:8 † 2:11 Nanihləu, İanihləu – Afın-to e tiksınəri. 2:11 Kəl 5:17,24 2:12 Mat 5:16 2:13 Tait 3:1 ‡ 2:15 E nian rəha Pita, nətəmimi nəuvein kəmotəmāki nətəm kəutəfaki motəu=pən nəghatıən min e lah mämə ilah kəmutol nati pisin pisin min iätəm kəmutatəghli e lou. 2:15 1Pita 3:16

¹⁷ Otfæfen nisïaiæn iætäm tæhruahru käm nætämimi ræfin. Otolkeikei næfaki min, inu nætämimi min råha Uhgin, kæni onækotægïn motisïai Uhgin, kæni otisïai kig.

¹⁸ Itamah slef min, onækotækeikei motol næuia ræhatamah nætæmi asoli min, kæni motæfan nisïaiæn käm lah. Nækotol lanæha käm lah ræfin, nætäm kautol timætig kæni motæuvir o tæmah, mine nætæmi min u kautol nolïæn æskasik min käm tæmah. ¹⁹ Næmæ tæhro nautol æmæ nati æhruahru min æmæ, mætæu ræhatamah nætæmi asoli min kautol tærah e tæmah kæni næutætæu tærah lan. Uhgin otæni-vivi itamah næmæ næutos æmæ nïan iækis min æha kætæhuva mautohmis æmæ e nikitæmah mætæu-inu næutæsal=pæn æmæ o Uhgin. ²⁰ Mætæu kæsænïan mæmæ itamah nætäm nækotæuvir næmæ nautol nolïæn tærah kæti, kæni nætæmi asoli kautoh itamah ohni, kæni næsotaiuæn motagïn. Nalpinïan u, in ræhatamah aru æmæ. Mætæu Uhgin otæni-vivi itamah næmæ næutos nahmæiæn mætæu-inu nautol nati tæuvir æmæ, kæni næsotagimïæn. ²¹ Uhgin tæmauin e tæmah mæmæ nautol nolïæn tæuvir u, mætæu-inu Kristo tæmos nahmæiæn o tæmah. In tæmaupæn mægætun nolïæn æhruahru æha mæmæ itamah nækotohtæu=pæn æmæ nimeï næhlkin. ²² Nauæuæ Ræha Uhgin tætæni mæmæ,

“In tæmæsoliæn tæfagæ tærah kæti, kæni in tæmæsænïan næghatïan eiua min nïan kæti mine.”

²³ Nïan nætämimi kæmotæghati rah lan, mætæu in tæmæsahïæn ilah. Nïan in tæmætæu nahmæiæn e nipætïn, mætæu in tæmæsænïan mæmæ in otalpin nitai nærahïæn. Mætæu in tæmalæhu=pæn natimnati ræfin e næhlmi Uhgin iætäm nïan ræfin ræhan nakiliæn in tæhruahru æmæ. ²⁴ Nïan Iesu tæmæhkul e nigï kæmlæuau, kæni tæmos nalpinïan ræha tæfagæ tærah min ræfin ræhatah e nipætïn. In tæmimis mæmæ tæfagæ tærah min okohmis e næmiægæhïæn ræhatah, kæni kïtah okotæmiægæh mæmæ okotohtæu=pæn suaru ræha næhruahruïæn. Tæmosmiægæh itah e nahmæiæn ræha nimægim e nipætïn. ²⁵ Aupæn, itamah nækotæhmen e sipsip min iætäm kæmotæluæi. Mætæu ræueiu, næmotæuhlin itamah mæhuva o Iætäm Tateh Vivi Sipsip, inu Iætäm Tateh Vivi næmiægæhïæn ræhatamah.

3

Nolïan tæuvir ræha iærman mine pætæn u kæmuol marit

¹ Kæni e nolïæn æhmen æmæ ræha nisïaiæn Iærmænig, itamah nipætæn nækotækeikei motol næuia ræhatamah min næman nætæu-inu o nati u. Næmæ ilah kæsotæhatætæiæn e næghatïan ræha Uhgin, kæni ræhatamah nolïæn tæuvir min æmæ okotiuvi=pæn ræhalah nætelligïæn o Uhgin. Nolïan tæuvir min ræhatamah kotæhmen, motapirækis næmæ næutæghati käm lah. ² Nïan ilah koteruh mæmæ nolïæn ræhatamah in tæhruahru vivi, kæni kauteruh nisïaiæn e næmiægæhïæn ræhatamah, inu tæhmen æmæ næmæ otiuvi=pa ilah kæhuva o Uhgin. ³ Pæh malæ-malæ ræhatamah in sanïamæ ræha nipætïtæmah, tæhmen e nolïæn ræha nælisïan næuanutæmi, uæ nuvænïan e natimnati kæmol e aïæn u kol tætoraip-oraip,* uæ nuvænïan e napæn vi min. ⁴ Mætæu otol malæ-malæ e nikitæmah iætäm næuvirïæn ræhan ko tæsikæiæn. Malæ-malæ u tol lanu, in nolïæn æpæu æmæ, mine nolïæn mætig næmælinuïæn æha ikin. Nolïæn æha in nolïæn keikei kotæuvir e næhmti Uhgin. ⁵ Inu nolïæn ræha nipætæn næfaki min aupæn nætäm kæmotælahu=pæn æskasik ræhalah nætelligïæn e Uhgin. Ilah kæmotol næuia ræhalah min næman, kæni nolïæn æha, kæmautol malæ-malæ e nikilah,⁶ tæhmen e Seræ iætäm tæmol næuia Epraham, kæni mætæuin lan mæmæ in ræhan iætæmi asoli. Kæni itamah nenæti Seræ næmæ itamah nautol nolïæn min iætäm kotæhruahru, kæni næsotægimïæn.

⁷ Kæni itamah næman nætäm næmotol marit, e nolïæn æha inæha ræha nisïaiæn Iærmænig, nækotækeikei motos neinatigïæn o neruh vivïæn ræhatamah min nipætæn e næmiægæhïæn ræhatamah mætæu-inu, ilah kæsototïæn næsanænïæn tæhmen e tæmah. Kæni motisïai ilah e ræhatamah nolïæn min mætæu-inu ilah min okotos min nati tæuvir u, næmiægæhïæn itulïn. Otol lanæha mæmæ nati kæti otæsasïsigïæn e ræhatamah næfakiæn.

Næfaki min ræftn

⁸ Naunun næghatïan æha. Itamah ræfin nækotækeikei motol nolïæn min u: otos nætelligïæn kætïah, otasækæhruïæn itamah min, otolkeikei itamah min, otol nikitæmah timætig o tæmah min, otosïahu ræhatamah nætelligïæn. ⁹ Næmæ nætämimi kautol tærah e tæmah, mætæu næsotalpinïan nitai nærahïæn. Næmæ nætämimi kætutæghati rah e tæmah, mætæu næsotalpinïan. Mætæu otæfaki motæni=pæn käm Uhgin mæmæ in otol tæuvir käm lah. Nækotol lanæha mætæu-inu Uhgin tæmauin e tæmah mæmæ onækotol nolïæn æha, pæh onækotos næuvirïæn ræhan. ¹⁰ Nauæuæ Ræha Uhgin tætæni mæmæ,

2:17 Rom 12:10 **2:18** Efes 6:5 **2:20** 1Pitä 3:14,17 **2:21** Mat 16:24; Jon 13:15 **2:22** Aes 53:9; Jon 8:46; 2Kor 5:21; 1Jon 3:5 **2:23** Aes 53:7; 1Pitä 3:9 **2:24** Aes 53:5-6; Rom 6:11 **2:25** Esik 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hip 13:20-21 **3:1** Efes 5:22 * **3:3** Nati kætæuan kæmol e aïæn u kol tætoraip-oraip, uæ iærng, uæ ring, uæ næuanati katælis nahlmütæmi lan. **3:3** 1Tim 2:9 **3:6** Jen 18:12 **3:7** Efes 5:25

“Iətəmimi iətəm tolkeikei nəmiəgəhian təuvir,
kəni molkeikei məmə otətəu təuvir nian rəfin,
in otəkeikei məsəniən nəghatian tərəh min,
kəni in otəkeikei məsəniən neiuəian.

¹¹ In otəkeikei məuhlin in, miet rəkis e nolian tərəh min,
kəni mol əmə natimnati min iətəm kotəuvir:

In otəkeikei malkut pik məmə otatig ilah nətəmimi rəfin e nəməlinuəian.

¹² In otəkeikei mol lanəha mətəu-inu Iərməniəg tateh vivi nətəm kotəhruahru,
kəni matətəlig vivi e rəhalah nəfakian,
mətəu tatol tikimir ilah nətəm kautol təfagə tərəh.”

¹³ ? Nəmə nəkotalkut pik o nolian natimnati min iətəm kotəuvir, pəh otol nərahian kəm tamah? ¹⁴ Mətəu nəmə niphəriənian nautətəu nahməian o nolian əhruahru rəhatəmah, kəni nəutatig e nəuvirəniən pəhriən. Sotəginian e nərahian iətəm nətəmimi kotəhrun nolian kəm tamah, kəni pəh nikitamah təsəhti pikian. ¹⁵ Mətəu e nikitamah, otisiai Kristo məmə in Iərməniəg. Otəhtul maru e nian rəfin o nuhalpinian nəghatian rəha iətəmimi pəh iətəm tatətapuəh o tamah məmə təhro nəutələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligian e Iesu. Mətəu otəghati mətig kəm lah e nisaiəian. ¹⁶ Kəni nian rəfin nəkotəkeikei motəhrun e nətəligian rəhatəmah məmə rəhatəmah nolian in təhruahru əmə. Kəni nəmə nətəmimi kotəghati rah e nolian təuvir min rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha Kristo, ilah okotaulis e nəghatian tərəh min rəhalah.

¹⁷ Nian nautol nolian təuvir min, mətəu nautos nahməian lan, kəni nahməian u, in nati təuvir nəmə nahməian u in nətəligian rəha Ughin. Mətəu nəmə nautol nolian tərəh min, in nati tərəh, nati əpnəpin məmə nautos nahməian lan. ¹⁸ Tol lanəha mətəu-inu, Kristo təmimis o təfagə tərəh min, təmimis nian kətiəh əmə tinəhmen, ko təsimis minian nian kəti. In iətəmi in təhruahru agin, mətəu təmimis o nətəm kəsotəhruahruian məmə otos itəmah muvən kəm Ughin. Kəmotuhamu in kəni niphətin timis, mətəu Ughin təmol məmə in təmiəgəh min e nimisian, e nəmiəgəhian kəti rəha negəu e neai. ¹⁹ Kəni e nəmiəgəhian əha, təmuvən məni pətigəm nəghatian rəha Ughin kəm narmi nətəm kəmoħmis u kəutatig e kaləpus,[†] ²⁰ ilah u kəmutəhti nəuia Ughin aupən aupən agin nian Ughin təmatos rəhan nətəligian əfəməh mətəhtahnin ilah e nian suah u Noa təmatuvləkin negəu. E nian əha rəha nəhu asoli, Ughin təmosmiəgəh nətəmimi eit əmə nətəm ilah kəmutətatig e negəu nian negəu təmuvən=pən e nəhu. ²¹ Kəni nəhu əha, in narmi nolian bəptais iətəm tatosmiəgəh itəmah min rəueiu. Nolian bəptais u, niphətin səniəmə tətəfəl rəkis nəmit e niphəti iətəmimi, mətəu in təhmen məmə nəkotətapuəh o Ughin məmə in otəfa kəm tamah nəhrunian məmə rəhatəh təfagə tərəh min təkə. Kəni nəsanəniən asoli iətəm Ughin təmol Iesu Kristo təmiəgəh min e nimisian lan, in nəsanəniən iətəm tatosmiəgəh itəmah e nolian bəptais. ²² Kəni Iesu Kristo tinuvən rəkis əpəha e negəu e neai, kəni mətətatig e nikali Ughin maru, ikin nisaiəian tətatig ikin, mine nəsanəniən, mine nepətiən. Kəni Ughin təmol məmə nagelo min, mine natimnati rəfin iətəm kautos nepətiən mine nəsanəniən, ilah rəfin kəutatig əhğəl narməniəgian rəha Iesu.

4

Suaru rəha nolian nəuia Ughin

¹ Tol lanəha natimnati min əha, itəmah onəkotəkeikei motos nətəligian rəha Kristo kəni mautəhtul maru o nətəuian nahməian e niphətiəmah, mətəu-inu in təmətəu nahməian asoli e niphətin. Nautol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah ninotətəu tərəh e niphətiəmah, nati əpnəpin nautol nolian təuvir min, kəni tətəgətun məmə ninotəpəh nolian rəha təfagə tərəh. ² Tol lanəha, nian itəmah nəutatig e nəhue niftəni u, nəsohtəu-pənliən suaru rəha nolian natimnati tərəh min iətəm tətatig e rəhatəmah nətəligian, mətəu onəkotohtəu=pən suaru rəha nolian nəuia Ughin. ³ Nəmotərəkin rəkis nian tepət o nitàu-pənliən nolian min rəha nətəmimi min u kəsotəniən niphəriənian e Ughin. Aupən, itəmah nəmautit əpnəpin niphətin; kəni nətəligian rəhatəmah təmatuvən o natimnati tərəh min; kəni nəməutəpis; kəni nəmautol lafet rəha nitàuian niphətin; kəni nəməutəmnim alikol məutəpis məutəlməli; kəni

3:12 Sam 34:12-16 **3:14** Aes 8:12-13; Mat 5:10; 1Pita 2:20; 4:14 **3:16** 1Pita 2:12 [†] **3:19** Nətəmimi nətəm kotəhrun vivi Baebol, kəutəni məmə suaru keiu o nəhrunian fes 19 u. Suaru 1: Aupən suah u Noa təmətəni pətigəm nəghatian rəha Ughin kəm nətəmimi. Nian in təmətəni pətigəm nəghatian təhmen lanu, təhmen əmə məmə ilau Iesu kəmətəuan. Kəni nəghatian rəha Noa in təhmen əmə e nəghatian rəha Iesu. Mətəu nətəmimi e nian əha kəmotəuhlin=pən nəmātlah e nəghatian rəhan, kəni rəueiu əha ilah kəutəməhli e kaləpus. Suaru 2: Kəmotətu-pəri Iesu e nigə kəməluəu e Fraide. Kəni e Sarere, nian niphətin təmətəməhli əhanəh e niphəg, mətəu narmin rəhan təmuvən meruh nətəmimi min u ilah kəutəməhli e kaləpus u fes 19 tətəni. Kəni məghati kəm lah. In təmuvən məmə tən=pən kəm lah məmə in təmol win e rəhan uək. Mətəu in təməsəgəhanian e lah məmə okotəuhlin rəhalah nətəligian kəni motəhatətə lan, mətəu ilah kəmotəmkarəpən rəkis. **3:20**

Jen 6-7 **4:1** Rom 6:2,7

nəməutəfaki kəm narmi nati min iətəm in noliən tərəh agin. ⁴ Nətəmimi min əha kəsotəniən nīpəhrīāniən e Uhgīn, narmilah təmiuvig mətəu-inu itəmāh nətəpəh nītəu-pāniən ilāh mēhuvən motāmnīm e təfagə tərəh rəhalāh iətəm təhmen e naruah asoli iətəm tətaiu. Kəni ilāh kəutəni rah pik itəmāh ohni.

⁵ Mətəu ilāh okotəkeikei motəni pətīgəm natimnati min rəfin e nəmīəgəhiən rəhalāh kəm Uhgīn iətəm in tətəhtul maru məmə otakil māni nəghatiən rəha nālpiniən rəha nətəm kəmohmis, mine nətəm kəutəmiəgəh. ⁶ Tol lanəha, nətəmimi min u nətəm kəmohmis rəkis, ilāh kəmotətəu nanusiən təuvir* məmə nati əpnəpīn kəmohmis təhmen e nətəmimi rəfin, mətəu Uhgīn təhrun noliən ilāh okotəmiəgəh min e narmīn, təhmen lan.

⁷ Kitāh kəutəhuva iuəkir e nian rəha naunūn natimnati rəfin. Tol lanəha, otol rəhatəmāh nətəligiən otərman-ərman məmə nəkotəhrun nəghatiən kəm Uhgīn e nəfakiən iətəm təsanən.

⁸ Kəni nati keikei in ilis tapirəkis natimnati rəfin məmə, nəkotolkeikei itəmāh min e nikitəmāh rəfin mətəu-inu e nian nautol lanəha, kəni nian rəfin, nəutəhtul maru o naluliən e noliən tərəh min rəhatəmāh. ⁹ Kəni nəkotəkeikei motit itəmāh min mēhuvən lahuənu min rəhatəmāh məmə nəkotəuən itəmāh min, kəni motəgətun ikin nətəmimi okotəpili ikin. Kəni məsotoliən məmə nikitəmāh təsəgiəniən ohni.

¹⁰ Uhgīn təməfinə nəsanəniən pisin pisin min kəm təmah kətīəh kətīəh. Təuvir məmə nəkotol uək e nəsanəniən min əha mətəasiru e təmah min. Kəni otol uək əha e noliən rəha nolūək min nətəm kəutol uək əhruahru rəha Uhgīn nian rəfin. Onəkotəuəri nəuviriən rəhan e suaru pisin pisin min iətəm in tətəfinə. ¹¹ Tol lanu, nəmə Uhgīn təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nani pətīgəmiən, kəni təuvir məmə in otəni pətīgəm təhmen əmə məmə rəhan nəghatiən in rəha Uhgīn. Nəmə Uhgīn təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nəsiriūni, kəni təuvir məmə in otasiru e nətəmimi e nəsanəniən iətəm Uhgīn təməfən məmə, e natimnati rəfin, nətəmimi okotəni-vivi Uhgīn o nati iətəm Iesu Kristo təmol. Pəh kitāh kəutəni pətīgəm rəhan nəuviriən mine nəsanəniən əmə lanko matuvən naunūn tikə. Əuəh.

Nəfaki min okotos nahməiən e nīpətīlah

¹² İəu min nəuvein nətəm iəkollkeikei pik itəmāh, iəkəhrun məmə rəueiu nərahīən əskasik tatələs pikin itəmāh təhmen e nigəm, kəni nautətəu nahməiən asoli lan. Mətəu təsəuviriən məmə narmitəmāh otīuvig pik o nərahīən min əha. Nərahīən min əha kəutəhuva o nətəmimi tətət, saniəm itəmāh əmə. ¹³ Mətəu təuvir məmə nikitəmāh otətəgiən əmə mətəu-inu nətətəu nahməiən təhmen=pən əmə e Kristo. Kəni nəmə nautol lanəha, kəni nikitəmāh otəgiən pik agin nian in otol əpu rəhan nəhəgəhəgiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəhan. ¹⁴ Nəmə nətəmimi kəutəni rah itəmāh o nərgi Kristo, kəni onəkotatig e nəuviriən pəhrīən, mətəu-inu nian kəutəni rah itəmāh o Kristo, inu tətəgətun məmə Narmīn Rəha Uhgīn iətəm təsanən məhəgəhəg mətətig o təmah. ¹⁵ Tərəh məmə itəmāh kəti otol noliən rəha nohamuəni itəmi, uə nakləhiən, uə natgəhlīən lou, uə təfagə tərəh əkəku kəti təhmen e nəghati pikīən. Nəmə in tatos nālpiniən mətətəu nahməiən ohni, kəni təhruahru əmə. ¹⁶ Mətəu nəmə itəmāh nautos nahməiən mətəu-inu itəmāh Kristin min, sotaulisīən ohni, mətəu nəkotəkeikei motəni-vivi Uhgīn məmə nautos nərgin u Kristin. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu nian rəha nakillən nətəmimi rəha Uhgīn tinətəuūn. !Kəni nəmə nakillən əha tinətəuūn e nətəmimi rəha Uhgīn, kəni okəmanəhro e nətəmimi min u kəutəhti nanusiən təuvir rəha Uhgīn! ¹⁸ Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə,

“Nəmə in tiəkis o nətəm kotəhruahru məmə Uhgīn otosmiəgəh ilāh, kəni otīakis pik o nətəmimi kotəruuru Uhgīn mautol təfagə tərəh məmə in otosmiəgəh ilāh.”

¹⁹ Kəni tol lanəha, nətəmimi nətəm kəutətəu nahməiən mətəu-inu in nətəligiən rəha Uhgīn, təuvir məmə ilāh okotələhu=pən nəmīəgəhiən rəhalāh e nəhlmi Uhgīn iətəm təmol neai min niftəni mine natimnati rəfin, kəni nian rəfin in tətəl rəhan nəghatiən. Kəni təuvir məmə ilāh okautəkeikei mautəhtəu=pən min əmə suaru rəha noliən təuvir.

5

Nəghatiən tatuvən kəm eldə min mine nətəm alu

¹ Kəni rəueiu, iəkollkeikei məmə iəkəghati nəuvein kəm təmah eldə min rəha nīməfaki. İəu eldə kəti iəkəhmen e təmah, kəni iəu əhruahru iəmeruh nahməiən rəha Kristo, kəni Uhgīn otəfa kəm tah rəhan nəuvein nəhəgəhəgiən asoli rəha nepətiən mine nəsanəniən rəhan, iətəm in otol əpu. ² İnu rəhak nəghatiən kəm təmah məmə, otol uək rəha neh viviən nətəmimi rəha Uhgīn nətəm kəutatig e nəhlmitəmāh, təhmen e iətəmi rəha sipsip iətəm tətəh vivi rəhan

4:3 Efəs 2:2-3 4:5 Uək 10:42 * 4:6 Nəmə təhro nəghatiən u, “Nətəmimi min u nətəm kəmohmis rəkis,” tətəghati e nətəmimi nətəm kəmotəhatətə e Kristo, kəni uərisig lan kohmis. Uə nəmə təhro tətəghati e nətəmimi nətəm kəmohmis e nian rəha Noa (eruh-to 3:19). 4:7 1Pitə 1:13; 5:8; Rom 13:11-12 4:8 1Pitə 1:22 4:11 Rom 12:6-8 4:13 Uək 5:41; Jem 1:2; 1Pitə 1:6-7 4:14 1Pitə 2:20 4:18 Prov 11:31 5:1 Rom 8:17-18; 2Kor 1:5-7; Efəs 3:13; Fil 1:29

sipsip min. Këni otol e nikin agiän mätäu-inu näkotolkeikei mämä näkotol. Inu näteligian iätäm Uhgîn tolkeikei. Mätäu täsäuviriän mämä näkotol nikitämah täsagianian mämä näkotol. Këni sotolian mätäu-inu nikitämah tæhti mämä onäkotos pik mäni lan. Mätäu otol ämä mätäu-inu nikitämah tätagian mämä onäkotasiru. ³ Këni täsäuviriän mämä itämah näkähuva motähmen e iätämi asoli iätäm tatol tæskasik këm rahan noluæk min, mätäu itämah onäkotol nolian iätäm in tæhruahru mauvir këm mämä iäfaki min kotæhrun neruhian këni motohtäu=pän nolian ræhatämah. ⁴ Iätämi asoli ræha nätämi kætäsäl vivi o sipsip min otiet pätigäm=pä min, këni e nian äha, in otäfinä nätöuian täuvir ræha nisian këm tämah iätäm ko rahan näuviriän tsikäian.

⁵ Këni e nolian kätiah ämä, itämah nätäm alua, otisiai motol näuia eldä min ræha nimäfaki. Këni itämah ræfin agin onäkotosiahu ræhatämah näteligian teuiäi maütisiai itämah min ræfin. Otol lanæha mätäu-inu Nauæuæ Ræha Uhgîn tætäni mämä, “Uhgîn täsagianian e nätäm kætäfæri mætahtipæsige e lah, mätäu tætäfön ræhan näuviriän këm nätäm kautosiahu aru ilah.”

⁶ Këni tol lanæha, otosiahu aru itämah motatig ahgæl næhlmi Uhgîn æsanæn, mämä in otæfæri itämah e nian æhruahru ræhan. ⁷ Këni otos ræfin natimnati min næutätelig lan mæhuva motälähu=pän këm Uhgîn mätäu-inu, in tolkeikei itämah match vivi itämah.

⁸ Otair mauteh vivi mätäu-inu ræhatämah tikimîr Setæn in tæhmen=pän e laion këti iätäm tætäi oneuæn këni nikin tætärkærik mätäsäl e iätämimi mämä otun. ⁹ Otæhtul æskasik e næhatætiæn ræhatämah nian Setæn tætuva o tämah, mätäu-inu itämah näfaki min næuvein æpæha ikin min ræfin e næhue niftæni, kautos ämä næhmæian æhmen ämä.

¹⁰ Mätäu uærisig lan næmotætäu rækis næhmæian e nian ækuækir ämä, këni Uhgîn otol näkotætäu täuvir min e ræhatämah næmiægæhian, këni mol näkotæsanæn e ræhatämah næhatætiæn, motæhtul æskasik, këni nati këti otæsiuvi rækisian itämah. Näuviriän min ræfin tatsipæn ämä o Uhgîn, këni in tæmauin e tämah näkähuva e Kristo mämä näkæhuvæn e næhægæhagian asoli ræha näuviriän ræhan, mine ræhan næsanæniæn iätäm tætätig itulin. ¹¹ Pæh kotæni pätigäm næsanæniæn ræha nærmæniagian ræhan, tætuvæn ämä lanko naunun tikæ. Öuæh.

Naunun næghatiæn

¹² Sailæs* itimlau min, tæmasiru e nauæuæ u, këni iateh mämä in piak täuvir këti, këni ræhak nipæhræniæn tætätig lan. Iætæti nauæuæ ækuækir u këm tämah mämä iækæfæri ræhatämah näteligian, këni iätæni pätigäm mämä natimnati iätäm iæmætei rækis, kætægæti e näuviriän pæhræian ræha Uhgîn. Otæhtul æskasik lan. ¹³ Piatämah min mine nævinitämah min e nimäfaki u ikinu Rom kætæni täuvir këm tämah.† Uhgîn tæmitæpin itämah min ilah. Këni nætik u Mak, in min tætäni täuvir këm tämah. ¹⁴ Otæni täuvir këm tämah min tæhmen mämä itämah kätiah ämä e Kristo.

Pæh Uhgîn otäfinä ræhan næmælinuian këm tämah ræfin u nätämimi ræha Kristo.

5:2 Jon 21:15-17; Uæk 20:28 5:3 2Kor 1:24; Fil 3:17; Tait 2:7 5:5 Prov 3:34; Efæs 5:21; Jem 4:6 5:6 Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 5:7 Mat 6:25-30 5:8 1Tæs 5:6 5:9 Efæs 6:10-18; Jem 4:7 5:9 Efæs 6:11-13; Jem 4:7

* 5:12 Næghatiæn Kris tætäni nærgin u mämä, “Silfanus” iätäm in nærgin ækuækir u “Sailas.” 5:12 Uæk 12:2,25; 13:13; 15:22,30 † 5:13 Næghatiæn Kris æhruahru tætäni mämä, “Pætan iätäm tætätig Pæpilon,” mätäu nipætin mämä “nimäfaki æpæha Rom.” E nian ræha Oltestimin, Pæpilon in taun asoli këti iätäm nepætiæn mine næsanæniæn ræfin ræha næhue niftæni tætätig lan, këni nätämimi ikin kautol tikimîr këm nätämimi min ræha Uhgîn. Këni tæhmen=pän ämä e nian ræha Pitæ, Rom tætärmæniæg e lahuænu min ræfin mætæmeki e nätäm kætæfæki këm Uhgîn. 5:13 Uæk 12:2; 2Tim 4:11

2 Pitə

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pitə təmətəi Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Pitə

?Pəh təmətəi nauəuə u? Pitə təmətəi nauəuə u.

?Təmətəi tətuvən kəm pəh? Təmətəi tətuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki ikin min rəfin.

?Natigian təhro lanu nian təmətəi? Pitə təhrun məmə otəsuvəhiən timis, kəni molkeikei məmə otəfən rəhan naunun nəghatiən kəm niməfaki.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Tolkeikei məmə otəhgi-pəri kəni məgətun nətəmimi rəha niməfaki məmə nəgətun eiuə min okəhuva e nəlugin e lah. Mətəu niməfaki otəkeikei matəhtul əskasik mətəitəu=pən əmə nəgətuniən iətəm təhruahru. Kəni molkeikei məmə nəhatətəian rəhalah e Iesu otəkeikei muva məskasik, kəni nəhruniən rəhalah e Iesu otəkeikei meviə.

*Pitə təməni təuvir kəm lah
(Jut 4-13)*

¹ İəu Saimon Pitə, iəu slef mine aposil rəha Iesu Kristo. İətəni təuvir kəm təmah nətəm nəmotos nəhatətəian iətəm in təuvir təhmen e rəhatimah. Nəmotos nəhatətəian əha e suaru rəha Iesu Kristo iətəm təhruahru. In rəhatah Uhgın mine İosmiəgəh.

² Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən tapirəkis agin kəm təmah nian rəhatəmah nəhruniən rəha Uhgın mine Iesu rəhatah İərmənig tətəviə matəpat.

Uhgın təmauin e lah məmə rəhan min nətəmimi

³ E nəsanəniən rəha Uhgın, təməfa kəm tah natimnati rəfin iətəm okotəkeikei motos məmə kitah kautos nəmiəgəhiən, kəni məmə kəutaliuək e suaru əhruahru iətəm Uhgın tolkeikei. Tətəfa e nəhruniən rəhatah ohni. In təmauin e tah e rəhan aru əmə nəsanəniən mine nəuviriən. ⁴ Kəni e nəsanəniən mine nəuviriən rəhan, in təməfa rəhan nəniəskasikiən min iətəm iahgin kəni məuvir pik. Təməfa lanəha məmə e nəniəskasikiən min əha, nəkotəhrun nuvaiən motol kətiəh e noliən rəha Uhgın, kəni motagim rəkis e nərahian rəha nəhue niftəni iətəm təmsipən e nolkeikeiən tərəh min e niki nətəmimi.

⁵ Kəni tol lanəha, nəkotəkeikei motalkut pik məmə noliən rəhatəmah otuva məuvir agin. Rəhatəmah nəhatətəian əha ikin, kəni nəkotəkeikei motol min noliən min u: otol təuvir kəm nətəmimi, kəni otos nəhruniən, ⁶ oteh vivi rəhatəmah nətəligiən min, kəni otəhtul əskasik e Uhgın nian nərahian tətəva, kəni otəfən rəhatəmah nəmiəgəhiən rəfin kəm Uhgın kəni motol nəuiən, ⁷ kəni otolkeikei nəfaki min, kəni otolkeikei nətəmimi rəfin. ⁸ Təuvir məmə nəkotol noliən min əha, mətəu-inu nian nautol mautil mautil ilah, kəni rəhatəmah nəhruniən e rəhatah İərmənig Iesu Kristo otəuə e nəuan tətəp min e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ⁹ Mətəu nəmə iətəmimi kəti təsolian natimnati min əha, kəni in təmalu məmə Uhgın təməfal rəkis noliən tərəh min rəhan apən, kəni tətəgətuən məmə in təhmen e iətəmi kəti iətəm in təruru nəsal-pəniən isəu, uə nəmə təhro nəhmtin təpis.

¹⁰ Tol lanəha piak min mine nəuvinik min, nəkotəkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol noliən min əha, kəni ilah okotəgətuən məmə niphəriəniən, Uhgın təmitəpin itəmah, kəni məuin e təmah məmə rəhan nətəmimi. Mətəu-inu nəmə nəkotol natimnati min əha, kəni ko nəotəməian nian kəti, ¹¹ kəni Uhgın nikin otəgətuən məmə oterəh e doə o təmah məmə nəkotəhrun nuvəniən ikin iətəm Iesu Kristo, rəhatah İərmənig mine İosmiəgəh, in otərmənig itulin ikin.

¹² Tol lanəha, nian rəfin iəkəkeikei mətəni=pinə natimnati min u kəm təmah məmə nikitəmah otəhti min, nati əpnəpin nəkotəhrun ilah, kəni motəhtul tiəkis e niphəriəniən iətəm nəmotos rəkis. ¹³ E nian iətəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, nikik təhti məmə təhruahru məmə iəkəni pətigəm min natimnati min əha məmə nikitəmah otəhti min, ¹⁴ mətəu-inu iəkəhrun məmə otəsuvəhiən iəkimis, təhmen məmə rəhatah İərmənig Iesu Kristo təmol əpu əhruahru kəm iəu. ¹⁵ Kəni iəkəkeikei mallkut pik rəueiu məmə onəsotaluiən natimnati min u nian oiəkimis rəkis.

¹⁶ Nian iəmotəni pətigəm kəm təmah məmə Iesu Kristo otuva min e nəsanəniən, iəməsəniən namsu min iətəm iətəmi kəti təmol e rəhan əmə nətəligiən, mətəu itimahal iəmleruh əhruahru e nəhmtitimahal məmə rəhan nəsanəniən min nəhəgəhəgəhəgəh in ilis agin. ¹⁷⁻¹⁸ İtimah Iesu əpəha ilis e nitəuət rəha Uhgın nian Uhgın Tətə təməfən nisaiən kəm in, kəni mol in nəhəgəhəgəhəgəhəgəh tasie miet e niphətin, kəni təmətəu nəuia Uhgın u Nəhəgəhəgəhəgəh

Asoli tәмәni kәм in mәмә, “Inu nәtik iәtәм iәkolkeikei, nikik tagiәn pik ohni.” Itimahal min iәmhlәtәu nәuiәn әhә tәmsipәn e negәu e neai.

¹⁹ Natimnati min әhә tәmol itimah iәkotәhrun vivi mәмә nәghatiәn rәhә iәni min aupән in nipәhrianiәn. Nәghatiәn әhә tәhmen e lait kәti tәtasiә e napinәpuiәn. Kәni tәuvir mәмә itәmah min onәkotәtәu vivi nәghatiәn әhә mәtәuәrus=pән Iesu Kristo otuva min. Kәni Iesu Kristo tәhmen e fatukai iәtәм tәtәri, kәni nian rәhan otuva min lan, tәhmen e nәhaghagiәn rәhә nianiәn. Kәni nәhaghagiәn rәhan otasiә e nikitәmah mәgәtun vivi Uhgин kәм tәmah.

²⁰ Kәni nati asoli e natimnati min u, nәkotәkeikei motәhrun mәмә nәghatiәn rәhә iәni min e Nauәuә Rәhә Uhgин, sәniәmә nәtәligiәn mine nәghatiәn әmә rәhalah,* ²¹ mәtәu-inu nәghatiәn rәhә iәni min tәsisipәniәn e nәtәligiәn rәhә nәtәmimi әmә, mәtәu nәtәmimi kәmotәni pәtigәm nәghatiәn iәtәм tәmsipәn e Uhgин nian Narmin Rәhan tәmek nikilah masiru e lah o nәghatiәn.

2

Nәgәtun eiüә min

¹ Mәtәu iәni eiüә min әhә ikin e niki nәtәм Isrel aupән, kәni e nolian kәtiәh әmә, nәgәtun eiüә min okәhuvә min e nikitәmah. E nolian oneuәn, okotәni pәtigәm nәgәtuniәn eiüә min iәtәм otәрәkin rәhatamәh nәhatәtәlән, kәni tapirәkis nati u, ilah okotәuhlin nәmtahlah e rәhalah iәtәmi asoli, nati әnnapin in tәmos nәhmti lah. Kәni otәsuvәhiәn, Uhgин otәрәkin ilah e nalpiniәn iәtәм ilah aru әmә kautiüvi=pa. ² Kәni nәtәmimi tәpәt okotәhtәu=pән nolian tәrah min rәhalah iәtәм tol naulisiәn. Kәni tol lanәhә, nәtәmimi tәpәt okotәni rah suaru rәhә nipәhrianiәn. ³ Kәni mәtәu-inu ilah kotalkeikei pik mәni, kәni okotos rәhatamәh natimnati e nolian ekәu-ekәu e nәuanagei min iәtәм kәmotsipәn әmә e nәtәligiәn aru әmә rәhalah. Nuveh agin, Uhgин tәmәni pәtigәm nalpiniәn rәhalah, kәni otәsuvәhiәn in otәрәkin ilah.

⁴ Itәmah nәkotәhrun mәмә in otol nalpiniәn әhә mәtәu-inu nәmoteruh nolian rәhan aupән. Nian nagelo min kәmotol tәfagә, Uhgин tәsaskәlim әmәiәn rәhalah nalpiniәn, mәtәu tәmәrәki=pән e lah e nipәg asoli tәuiәu agin, ima nәtәм kotәрәh, kәni tәmәlis ilah e sen, kәni kәutatig e napinәpuiәn mәtәuәrus=pa in otәlahu nәghatiәn o nalpiniәn rәhalah. ⁵ Kәni Uhgин tәmәsaskәlim әmәiәn nalpiniәn rәhә nәtәmimi aupән nәtәм kәmәutәhti nәuiәn e nian rәhә Noa, mәtәu tәmohamu ilah e naruәh asoli iәtәм tәmәiu. Mәtәu Noa tәmәtәni pәtigәm nәghatiәn rәhә nolian iәtәм tәhruahru e nәhmti Uhgин, kәni Uhgин tәmosmiәgәh in, mine rәhan nәtәmimi sәpin. ⁶ Kәni Uhgин tәmol nalpiniәn o nәrahian rәhә nәtәм Sotәm mine Kәmorә, kәni tәmuvan taun mil әhә e nigәm, kuol nәhmtahu e lau. Inu tәtәgәtun nati nak iәtәм otol kәм nәtәmimi min u nәtәм kautәhti nәuiәn. ⁷ Mәtәu in tәmosmiәgәh iәtәmi u Lot. In iәtәmi әhruahru e nәhmti Uhgин, kәni nikin tәtahmә o nolian tәrah min iәtәм tol naulisiәn rәhә nәtәmi min әhә ikin әhә u kәmәutәhti nәuiә Uhgин. ⁸ Kәni in tәmәtatig ilah min ilah, kәni nian rәfin in tәmeruh nolian tәrah min rәhalah, kәni mәtәtәu nәghatiәn tәrah min rәhalah, kәni nian rәfin әmә, nikin iәtәм tәhruahru әmә, tәmahmә pik o nolian tәrah min rәhalah.

⁹ Natimnati min әhә tәtәgәtun mәмә Iәrmәnig Uhgин tәhrun nosmiәgәhiәn nәtәmimi nәtәм kotәhatәtә lan, kәni tәhrun nәmki rәkisiәn ilah e nәrahian iәtәм kәutatig lan. Mәtәu nәtәmimi nәtәм kәsotәhruahruәn, Uhgин tәhrun naskәlimiәn mol nalpiniәn kәм lah rәueiu müvәn mәtәuәrus nian in otәlahu nәghatiәn o nalpiniәn rәhә nәtәmimi. ¹⁰ Uhgин otol nalpiniәn kәм nәtәм kotәрәh rәfin, mәtәu in otol nalpiniәn asoli kәм nәtәmimi nәtәм kautol natimnati rәhә naulisiәn iәtәм nipәtilah tolkeikei mәмә okotol, kәni natimnati u kautol ilah tamikmik, kәni nәtәmimi min әhә kәsotolkeikeiәn mәмә iәtәmimi kәti uә Uhgин otәrmәnig e lah.

Nәgәtun eiüә min әhә kәutәfәri mәsotәginian nati kәti, kәni mәsotәginian nәni rahian natimnati e negәu e neai iәtәм kautәmiәgәh u ilah ilis pik. ¹¹ Nati әnnapin nagelo min u ilah kotәsanәn kәni nahgilah tәpәt tapirәkis nәtәmimi min әhә, mәtәu nagelo min kәmәsotәhiәn nәgәtun eiüә min әhә,* mәsotәtә-pәniәn nәghatiәn kәti e lah e nәhmti Iәrmәnig Uhgин. ¹² Mәtәu nәgәtun eiüә min әhә kәutәni rah natimnati min iәtәм ilah kәsotәhruniәn. Ilah kotәhmen e nati arpin min, iәtәм rәhalah nәtәligiәn tikә, mәtәu kautol әmә nati iәtәм nipәtilah tolkeikei. Nati arpin min әhә kәmotair mәмә nәtәmimi okotәiu o lah motohamu

1:17-18 Mat 17:5; Mak 9:7; Luk 9:35 **1:19** Nәh 22:19 * **1:20** Suaru kәti min o nәuhliniәn nәghatiәn Kris e 1:20 tol lanu: “Kәni nati asoli e natimnati min u, nәkotәkeikei motәhrun mәмә iәtәmi kәti tikә mәмә, in pisiәn әmә otәni nipәti nәghatiәn rәhә iәni min iәtәм kәmәtei e Nauәuә Rәhә Uhgин,” **1:21** 2Tim 3:16; 1Pitә 1:11-12 **2:1** Mat 24:11; Jut 4 **2:4** Jut 6 **2:5** Jen 6-8; 2Pitә 3:6 **2:6** Jen 19:24; Jut 7 **2:7** Jen 19:1-16 **2:10** Jut 7-8,16 * **2:11** Suaru kәti min o nәuhliniәn fes u tәhmen inu: Nati әnnapin nagelo min u ilah kotәsanәn kәni nahgilah tәpәt tapirәkis nәtәmimi min әhә, mәtәu nagelo min kәmәsotәhiәn natimnati ilis pik әhә. **2:11** Jut 9

ilah. Kəni Uhgın otərəkin mın nətəm kotərəh mın əha təhmen e nətəmimi motarpin kəni motohamu nati rarpin mın əha. ¹³ Uhgın otətəu ilah e nərəhian mətəu-inu ilah kəmotol nərəhian kəm nətəmimi.

Kəni nəgətun eiuə mın əha, nıkilah tagian məmə okotauən mine motəmnim pik, səniəmə lapin əmə mətəu e nərəuiə. İlah kotəhmen e napinien e napan, uə kotəhmen e nıməgim iətəm tatol aulis itəmah, mautərəkin nərgi nıməfaki. Kəhuva motəuən itəmah mın ilah, mətəu kəuteiuə e təmah, mautol noliən tərəh. ¹⁴ Nian rəfin rəhalah nətəligian tatuvən o nakləhian e nıpətan u rəhalah nətəligian timətig əmə. Kəni nian rəfin kautol təfagə tərəh məsotəpəhian. Kautiuvı kalın rəkis nətəmimi nətəm rəhalah nətəligian təsəskasikian kəutəhuvən o noliən tərəh. İlah kəutəgətun aru ilah e noliən rəha nəvərəsian. Uhgın təməni rəkis nalpinian rəhalah. ¹⁵ İlah kəmotəpəh suaru iətəm təhruahru, kəni motəkəu motohtəu=pən suaru rəha Paləm nəti Peor, iətəm təmolkəikei pik nosian məni e noliən tərəh. ¹⁶ Mətəu togki kəti təmahi o rəhan noliən tərəh mın. Kitəh kotəhrun məmə togki mın kəsotəghatien, mətəu Uhgın təmöl togki rəha Paləm təghati e niki iətəmimi məmə otəniəhu noliən ekəu-ekəu rəha iəni u.

¹⁷ Nəgətun eiuə mın əha kotəhmen e nəhmti nəhu iətəm təməmür, uə kotəhmen e nəpuə iətəm nımətəgi asoli təməmki rəkis kəni nuhuvən tikə lan, mətəu-inu nəgətunian rəhalah kotərəh. Uhgın təmələhu kalın napinəpuian asoli məmə okotətig lan. ¹⁸ İlah kəutəgət əfəri e nəghatien iətəm nıpətin tikə. Kəutəghati e nəghatien mın rəha noliən mın iətəm nıpəti nətəmimi kotolkəikei, kəni mautiuvı=pa nətəmimi kəhuva e nərəhian iətəm kəmohtiet vi əmə lan. ¹⁹ Kəutəni əskasik məmə nətəmimi kotəhrun nıtəu-pəniən natimnati iətəm ilah kotolkəikei, lou kəti tikə lan. Mətəu ilah aru slef mın rəha nolkeikəian tərəh mın rəhalah, mətəu-inu iətəmi kəti in slef rəha nati nak iətəm tətərmənig lan. ²⁰ Mətəu nəmə kotəgim rəkis e nərəhian rəha nəhue niftəni nian kotəhrun İərmənig mine İosmiəgəh rəhatah İesu Kristo, kəni uərisig lan kohtəlig e noliən rəha təfagə tərəh, məhuva slef rəhan, ilah kotətig e nərəhian iətəm in tərəh tapirəkis in əupən. ²¹ Nəmə ilah kəmotəru ruəgin suaru rəha nol-əhruahruian, kəsi, in nati tərəh nəuvetin o lah. Mətəu tərəh pik əgin o lah nəmə ilah kinotəhrun suaru əha rəha nol-əhruahruian, kəni uərisig lan kotəuhlin nəmtəhlah e nəghatien rəha Uhgın iətəm təməfən kəm lah. ²² Noliən rəhalah kotəhmen e nəghatien əuhlin mıl u keiu, “Kuri kəti təmıtəlig muvən maton nati iətəm in təmeuə rəkis lan,” mine “Pikəh iətəm təmāig, kəni mıtəlig mın muvən mətəig e nəmit.”

3

Nian rəha İərmənig

¹ Rəhk-ialı mın, inu rəhak nauəuə iətəm tatol keiu lan tatuvnə o təmah. İəmətəi ilau pəti məmə nıkitəmah otəhti mın natimnati mın əha, kəni məmə okuəhgi-pəri itəmah muol nətəligian rəhatəmah təhruahru. ² İkolkeikei məmə onəkotətəlig mın e nəghatien mın iətəm iəni mın rəha Uhgın kəmotəni əupən, mine nəghatien rəha İərmənig İosmiəgəh rəhatah iətəm rəhatəmah əpəsil mın kəmotəni pətigəm kəm təmah.

³ Nati kəti iətəm nakotəupən mətəhrun məmə, e nian Naunun Nian tətəuva iuəkir, nətəmimi nəuvein okəhuva nətəm kəutətəu=pən əmə nati nıpətəlah tolkeikei məmə okotol, kəni ilah okotəgət əfəri mətəni rah nəghatien rəha Uhgın. ⁴ Okotəni məmə, “?Təhro? ?Təməni-əskasik rəkis məmə otuva mın, mətəu in iə? E nian iətəm tıpətah mın kəmohtmis mətəuərus=pa u rəueiu, natimnati rəfin təsol pisinian kəti tatol əmə lank. Kəni əupən əupən əgin, nian Uhgın təmöl niftəni mətəuərus=pa rəueiu, natimnati rəfin kautol əmə nati kətiəh.” ⁵ Kəutəni lanəha, mətəu ilah kəsotolkəikəian məmə okotətəlig e nıpəhrinian u məmə Uhgın təməghati, kəni təmöl neai mine niftəni e nəghatien rəhan. Kəni mol niftəni tiə e nəlugi nəhu, kəni mos nəhu mol ikin mın rəfin e nəhue niftəni. ⁶ Kəni təmətig mos mın nəhu əha mautarmin mərəkin niftəni əupən ikin lan. ⁷ Kəni nəghatien əha rəha Uhgın tətəskəlīm neai mın niftəni kətuətig rəueiu, kəni ilau okuatig muətəuərus=pa nian in otuvan ilau e nigəm e nian rəha nakilian mine nalpinian rəha nətəm kəutəhti nəuia Uhgın.

⁸ Mətəu iəni mın nəuvein, sotaluiən e nati kətiəh u məmə, e nətəligian rəha İərmənig Uhgın, nian kətiəh in təhmen e nu uan-təusin, kəni nu uan-təusin in təhmen e nian kətiəh. ⁹ Nətəmimi nəuvein, nıkilah təhti məmə Uhgın təpəu o nol uəhaiən nəniəskasikian mın rəhan, mətəu səniəmə tol lanəha. Rəhan nətəligian təfəməh o təmah, kəni nıkin təsəgəian məmə in otəkeikei mol nalpinian kəm nətəmimi, mətəu tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəuhlin nəmtəhlah e noliən tərəh mın rəhalah mohtəlig=pən ohni.

¹⁰ Mətəu Nian Rəha İərmənig otuva təhmen e iətəmimi təmuva məmə otakləh, otuva e nian iətəmi təruru. E nian əha, kotətəu nərkərikien asoli, kəni neai otikə. Kəni nigəm otus nəhve niftəni mine natimnati min rəfin kəutatig lan, kohkə agin.

¹¹ Kəni mətəu-inu Uhgın otərəkin rəfin agin natimnati min əha e noliən əha, itamah nəkotəkeikei motətəlig e noliən rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nəkotəkeikei motohtəu=pən suaru iətəm nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın motasim. ¹² Nikitamah otəkeikei magiən o nian əha iətəm tətuvə, kəni motol natimnati iətəm okotol nian əha otuva uəhai əmə. E nian əha, nigəm otus mərəkin neai, kəni nəpiəpein otol mitigar, mine məuiğ, mine məhau min okotaiəh mohkə. ¹³ Mətəu Uhgın təməniəkis məmə otol neai vi mine niftəni vi, ikin rəha nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kəutəhtahnin nati əha o nəniəskasikien əha.

¹⁴ Tol lanəha, iəu min nəuvein. Kəni mətəu-inu nəkəutəhtahnin nian əha iətəm tətuvə, otalkut əskasik o nati milahal u məmə, əupən Uhgın otəsehiən nəpiniən kəti e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni uərisig məmə təfagə tərəh kəti tikə lan, kəni naunun nəkotatig e nəməlinuiən itəmah min. ¹⁵ Nəkotəkeikei motos e rəhatəmah nətəligiən nati u məmə, noliən rəha nətəligiən əfəməh rəha İərmənig o tah, tatol məmə in otosmiəgəh nətəmimi nəuvein min. Inu təhmen e nəghatiən iətəm piatah təuvir Pol təmətei kəm təmah e neinatigian iətəm Uhgın təməfən kəm in. ¹⁶ Tətəghati e natimnati min əha e nauəuə min rəfin rəhan. E nauəuə min əha, natimnati nəuvein əha ikin iətəm tiəkis məmə okotəhrun. Kəni nətəmi kotenəu-enəu məsotəhrunian nati, kəni rəhalah nətəligiən tətəliuək-əliuək, ilah kəutəuhlin nəghatiən min rəha Pol, e noliən kətiəh əmə iətəm kəutəuhlin nəghatiən rəha nauəuə nəuvein min rəha Uhgın. Kəni Uhgın otərəkin ilah ohni.

Naunun nəghatiən

¹⁷ Kəni tol lanəha, iəu min nəuvein. Mətəu-inu nəkotəhrun rəkis nati u, otair məmə nəghatiən əlməli rəha nətəmimi nətəm kəutəhti nəuia Uhgın, okəsotiuvir rəkisən itəmah e ikin rəhatəmah nəhatətəiən təskasik ikin, kəni nəkotəmei e rəhatəmah nəhatətəiən. ¹⁸ Mətəu otol rəhatəmah nəhatətəiən təviə məskasik e nəhrunian rəha İərmənig mine İosmiəgəh rəhatah İesu Kristo, kəni təviə min e nəuviriən iətəm təməfinə kəm təmah. !Pəh kotəni-vivi in nian rəfin, rəueiu tətuvən matuvən əmə lanko naunun tikə! Əuəh.

1 Jon

Nauæuæ iætəm Jon tæmaupən mætei

Nəghatïən ækuækïr ræha nauæuæ u 1 Jon

?Pəh tæmætei nauæuæ u? Aposil Jon tæmætei nauæuæ u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti ræha nətəmi tueləf ræha Iesu. Kəni in iætəmi u iætəm Iesu tolkeikei pik. In tæmætei nauæuæ min u: Nanusïən Təuvïr Iætəm Jon Tæmætei, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Nol Əpuïən.

?Tæmætei tatuvən kəm pəh? Tæmætei nauæuæ u tatuvən kəm nətəmimi ræha niməfaki min ikin min rəfin. In tolkeikei məmæ nətəmimi ikin kətiəh kətiəh okotafin, kəni motahlï=pən nauæuæ u tatuvən e niməfaki min ikin pisin pisin min.

?Nəghatïən tæhro lanu nian tæmætei? Nətəmimi nəuvein kotəni məmæ Iesu Kristo səniamə in Nəti Uhgïn pəhriən iætəm tæmuva iætəmimi pəhriən kəti. Kəutəni məmæ narmin ræha Kristo tæmuva e nipəti suah kəha Iesu nian Jon Bəptais tæmol bəptais lan. Kəni narmin ræha Kristo tiet e nipəti Iesu, uərisig timis e nigï kəməluau. Mətəu nəgətunïən əha in neiuələn. Kəni mautəgətun məmæ nolïən təræh in tikə. Ilah nəuvein kotəni məmæ təuvïr əmæ məmæ nətəmimi okotol əpnəpin əmæ nolïən tarah mətəu-inu e rəhalah nəgətunïən, nipəti iætəmimi in nati əpnəpin əmæ. Nərgi nəgətunïən min əha, kətəni məmæ “Nostisisim.”

?Tæmætei nauæuæ u o nak? Tæmætei nauæuæ u məmæ otəgətun min nəghatïən iætəm tæhruahru, kəni məmæ otəni pətigəm neiuə minian ræha nəgətun eiuə min. Kəni tæməgətun məmæ nolkeikein in nati asoli. Kəni nolkeikei məmæ otasiru, kəni mol nəhatətələn ræha nəfaki min tuva məskasik kəni motəhrun vivi məmæ Uhgïn təmosmiəgəh pəhriən ilah, kəni ilah mautos nəmiəgəhïən itulïn.

Nəghatïən Miəgəh

¹ Nəghatïən iætəm in Nəukəti Nəmiəgəhïən* tæmaupən matig e nətuəuiniən nian,[†] inu, itimah[‡] iæmotətəu kəni moteruh e nəhmtitimah əhruahru.[§] Iæmotəh, kəni motek e nəhlmitimah əhruahru.* Inu u, in Nəghatïən iætəm in Nəukəti Nəmiəgəhïən iætəm iætəgəhati lan, mæutəni pətigəm. ²Nəukəti Nəmiəgəhïən əha tæmietigəm=pa;[†] iæmoteruh kəni mautəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən,[‡] kəni mæutəni=pinə kəm tæmah məmæ in nəmiəgəhïən itulïn, in tæmətətig ilau Tatə Uhgïn kəni tæmiet=pa o timah.[§] ³ Iætəni pətigəm kəm tæmah natimnati min iætəm iæmotəh kəni motətəu rəkis, məmæ itəmah min onəkəhuva motol kətiəh kitah min itəmah. Okəhuva kətiəh kitah Tatə Uhgïn mine Nətin, Iesu Kristo.* ⁴ Iætətəti natimnati min u məmæ otol nəginiən e nikitimah təri məriəuəh.

Okotaliuek e nəhəgəhəgïən

⁵ Nəghatïən u inu, itimah iæmotətəu ohni kəni iætəni=pinə kəm tæmah, məmæ Uhgïn in nəhəgəhəgïən,[†] kəni napinəpuïən tikə agin lan. ⁶ Nəmæ kitah kotəni məmæ kinautol kətiəh kitah min, mətəu kitah kəutaliuek əhanəh e napinəpuïən,[‡] kəni kitah kəuteiuə, kəni məsotətigïən e nipəhriənïən.[§] ⁷ Mətəu in tətətig e nəhəgəhəgïən, kəni nəmæ kotaliuek e nəhəgəhəgïən təhmen lan,* kəni kitah kəutol kətiəh kitah min, kəni nira Nətin, Iesu, tətəruətuəh e tah o nolïən təræh min rəfin.^{†‡}

⁸ Nəmæ kitah kotəni məmæ səniamə kitah nol təfəgə təræh,[§] kitah kəuteiuə aru əmæ e tah min, kəni nipəhriənïən tikə e tah.* ⁹ Uhgïn in iætəm kitah kotəhrun narəriən lan, kəni rəhan nolïən in təhruahru əmæ.[†] Tol lanəha, nəmæ kitah kotəni=pən nolïən tarah min rəhatah kəm Uhgïn,[‡] kəni in otəfəl itah kəni malu e rəhatah nolïən təræh min, kəni maruətuəh rəkis

* **1:1** Jon 14:6 † **1:1** Jon 1:1,3 ‡ **1:1** Nauæuæ u, Aposil Jon in tæmætei. Nati əpnəpin məmæ in tətəni pik “itimah,” mətəu Jon pisin əmæ tæmætei. Nian tæmætei nəghatïən u “itimah,” nian nəuvein tətəgəhati aru əmæ lan, kəni nian nəuvein tətəgəhati aru lan mine aposil min nəuvein. § **1:1** Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2Pita 1:16; 1Jon 4:14 * **1:1** Jon 20:27 † **1:2** Jon 1:1-4; 11:25; 14:6 ‡ **1:2** Jon 15:27 § **1:2** Jon 1:1-4 * **1:3** 1Kor 1:9 † **1:5** 1Tim 6:16 ‡ **1:6** Jon 3:19-21; 8:12; Efəs 5:8; 1Jon 2:11 § **1:6** 1Jon 2:4; 4:20 * **1:7** Aes 2:5 † **1:7** Nəmæ kəutəhlan vivi e nəhmti Uhgïn, okotəni pətigəm əmæ təfəgə təræh min kəmautol kəsotəhmenian e nəhmti Uhgïn. Mətəu səniamə təhmen e naruətuəhïən iætəm kətaig e nien o nos rəkisïən nətuəkəmiən kati e nipətitəmi. Nira Iesu otəkeikei maruətuəh e tah, məmæ in otos rəkis nolïən tarah min rəhatah. (Nipəti nəghatïən u “nira Iesu” tətəni məmæ Iesu təmimis təhmen e sakrifais kəti tæmol o təfəgə təræh min.) Tol lanəha, kitah kəutəhlan vivi, motəhruahru e nəhmti Uhgïn, kəni in təsəruəhïən nolïən tarah rəhatah, mətəu-inu nira Iesu təmafəl rəkis. ‡ **1:7** Hip 9:14; Nəh 7:14 § **1:8** Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 * **1:8** 1Jon 2:4 † **1:9** Uhgïn tətəlu təfəgə təræh min rəha nol təfəgə min, mətəu in tətəl e nəhruahruïən, mətəu-inu nimisïən rəha Iesu in tæmətəou rəkis nolïən təræh min. Tol lanəha, təhruahru məmæ Uhgïn otəlu nolïən təræh min rəhatah mətəfəl rəkis. ‡ **1:9** Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13

e noliän təräh min rəfin rəhatah məmə okotəhruahru e nəhmtin. § ¹⁰ Mətəu nəmə kitah kotəni məmə kəsotol aginiän noliän təräh, kəni kitah kəutəni məmə Uhgın tateiua, kəni rəhan nəghatiän təsatig aginiän e nəmiəgəhiän rəhatah.*

2

Iesu Kristo in iətəmi rəhə nasiruiän e tah

¹ Rəhak min kəlkələh min,* iətətei natimnati min u kəm təmah, mətəniəhu itəmah məmə onəsotoliän təfagə təräh. Mətəu nəmə iətəmi kəti otol təfagə təräh, rəhatah kəti əha ikin iətəm tətəghati rəhatah lan kəm Tatə Uhgın,† inu Iesu Kristo in Iətəmi Təhruahru. ² In ko, iətəm təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiän o rəhatah noliän təräh min, kəni o nati u, niəməha otəsol minian Uhgın. § Kəni təməsolian o rəhatah pisin əmə noliän təräh min, mətəu rəha nətəmini min rəfin agin e nəhue niftəni.*

³ Kitah okotəhrun əsas məmə kotəhrun Uhgın† nəmə kitah kautol nəuiän. § ⁴ Iətəmi u tətəni məmə “Iəkəhrun Uhgın,”* mətəu təsolian nəuiän, in ieiua, kəni niəpəhriänian tikə lan. †⁵⁻⁶ Mətəu iətəmi u tatol rəhan nəghatiän, § nolkeikeiän rəha Uhgın təmatig minpi vivi pəhriän e nikin.* Iətəmi u tətəni məmə tətəhtul=pən lan,† otəkeikei mıtəu suaru kətiəh əmə iətəm Iesu tətəitəu. ‡ Noliän u tətəgətun əsas § məmə kitah kautatig lan.*

Kitah kotəkeikei motol nolkeikeiän kəm tah min

⁷ Niki kəkei min, iəu iəsətəiän nəghatiän vi kəti kəm təmah məmə onəkotol, kəni mətəu iətətei in əuas† iətəm nəmotos rəkis e nətuəuiniän, nian nəmotətətu nənušian təuvir; ‡ nəghatiän əuas u in nəghatiän ninotəhrun rəkis məmə nəkotolkeikei itəmah min. ⁸ Mətəu e neruhian kəti min, nəghatiän u iətəm iətətei tatuvnə o təmah məmə onəkotol, in tətəuhlin məmə nəghatiän vi, § mətəu-inu kineruh e suaru vi kəti e nəmiəgəhiän rəha Iesu mine rəhatəmah. Mətəu-inu rəueiu, napinəpuian tinətəgim,* konu nəhəgəhəgəhiän pəhriän† tinətəsiə rəkis. ‡

⁹ Kəni iətəmi u tətəni məmə in tətətig e nəhəgəhəgəhiän mətəu tətəməki e pian, § in tətətig əhanəh e napinəpuian.* ¹⁰ Iətəmi u iətəm tolkeikei pian, in tətəhtul e nəhəgəhəgəhiän, † kəni nati kəti tikə e nikin məmə otəpitətəl lan, morin. ‡ ¹¹ Mətəu iətəmini u iətəm tətəməki e pian, in tətətig e napinəpuian, § kəni mətəni e napinəpuian, kəni məruru ikin tatuvən=pən ikin, mətəu-inu napinəpuian tətəueg nəhmtin.*

¹² Rəhak kəlkələh min, iətətei nauəuə u kəm təmah, mətəu-inu Uhgın təmafəl rəkis noliän təräh min rəhatəmah e nati u iətəm Iesu təmol.

¹³ Tatə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuiniän. † Nətəm aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəmotəhpəhu rəkis ‡ iətəmi təräh, Setən.

¹⁴ Kəlkələh min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu nəkotəhrun Tatə Uhgın.

Tatə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuiniän. § Nətəm-aluə min, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəsanən,* kəni nəghatiän rəha Uhgın tətətig e nikitəmah,

§ 1:9 Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hip 10:22 * 1:10 Jon 5:38 * 2:1 1Təs 2:11 † 2:1 Rom 8:34; 1Tim 2:5; Hip 7:25 ‡ 2:2 Rom 3:25; 1Jon 4:10 § 2:2 Iesu in təmol sakrifais aru e nəmiəgəhiän rəhan o rəhatah noliän təräh min, kəni nati əha, niəməha təsolian minian Uhgın. Iesu in sakrifais, kəni in pris min iətəm təmol sakrifais u. Iesu təsatəpuəhiän o Uhgın məmə otəni məmə kitah kəsotolliän noliän təräh kəti, mətəu təmatəpuəh o Uhgın məmə otəruh itah məmə kitah nətəmini rəhalah noliän təräh min kəmotos rəkis nalpinian. Inu nələgəhiän min rəfin rəha Uhgın, kəni nati u, in təməhmen. * 2:2 Jon 3:17 † 2:3 1Jon 4:13; 5:2 ‡ 2:3 Noliän nəuiän u, təsolian itah kotəhruahru, mətəu tətəgətun əmə məmə kitah kotəhrun Uhgın. § 2:3 Jon 14:15 * 2:4 Tait 1:16; 1Jon 3:6; 4:7,8 † 2:4 Nətəmini nətəm kautəhtəu=pən Nostisisim, kəutəni məmə ilah kautəhrun vivi Uhgın, mətəu noliän rəhalah təsəhruahruän. Afin-to e Nəghatiän Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1Jon məmə nəkəhrun nələgəhiän rəha Nostisisim. ‡ 2:4 1Jon 1:6,8 § 2:5-6 Jon 14:15 * 2:5-6 1Jon 4:12 † 2:5-6 Nian tətəni məmə suah iətəmi kəti tətəhtul=pən e Iesu, nipətin u məmə in tətətig lan məsiətəiän, tatsipən lan, tətə rəfin nəsanəniän rəhan ohni, tətəghəl lan, tatilpin ilau min. ‡ 2:5-6 Mat 11:29 § 2:5-6 1Jon 2:3 * 2:5-6 Jon 15 † 2:7 Dut 6:5; Lev 19:18 ‡ 2:7 1Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2Jon 5,6 § 2:8 Jon 13:34 * 2:8 Rom 13:12 † 2:8 Jon 1:9 ‡ 2:8 Efəs 5:8; 1Təs 5:5 § 2:9 1Jon 3:10,15,16; 4:20,21 * 2:9 1Jon 1:5 † 2:10 1Jon 3:14 ‡ 2:10 Sam 119:165 § 2:11 1Jon 1:6 * 2:11 Jon 11:9; 12:35 † 2:13 Jon 1:1 ‡ 2:13 Jon 16:33 § 2:14 Jon 1:1 * 2:14 Efəs 6:10

kəni nəmotol win e iətəmi tərəh, Setən.†

Sotolkeikeian natimnati rəha nəhue niftəni

¹⁵ Sotolkeikeian nəhue niftəni‡ uə natimnati min rəha nəhue niftəni. Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei nəhue niftəni, kəni nolkeikeian rəha Tatə Uhgın tasatigian e nikin. § ¹⁶ Mətəu-inu natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, kəsotsipənian o Tatə Uhgın, mətəu kəutsipən e nəhue niftəni əmə. Natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, nolkeikei pikian natimnati rəha nəhuevegin əmə,* kəni nolkeikeian natimnati iətəm tatiuvirəkis nəhmtitəmi,† mine nəfəriən o rəhalah nautə, mine nepətian. ¹⁷ Kəni nəhue niftəni u otəpanikə. Kəni nolkeikei pikian nautə min otəpanikə. Kəni nolkeikei pikian o noliən min rəha nəhue niftəni iətəm kəutiuvu nətəligian rəha nətəmimi otəpanikə.‡ Mətəu iətəmimi iətəm tatol nəuia Tatə Uhgın, § in otətətig itulin.

Tikimir min rəha Kristo kinəhuva rəkis

¹⁸ Kəlkələh min, kinotevig=pən e naunun nian.* Nəmotətəu məmə Tikimir rəha Kristo† otuva.‡ Kəni rəueiu tikimir min rəha Kristo tepət, kinəhuva rəkis. § Tol lanəha, kitah kotəhrun məmə, kinotevig=pən e naunun nian. ¹⁹ Nətəmi min u, kəmotəpəh rəhatah niməfaki min* mətəu ilah səniəmə rəhatah agin min, aypən agin mətəuarus=pa u rəueiu mine. Nəmə rəhatah agin min, kəməsohietian e tah. Mətəu ilah kəməhiet e tah, kəni tətəgətuun məmə ilah səniəmə rəhatah min əhruahru.

²⁰ Mətəu itəmah ko, İətəmi Əhruahru, in təmaliku=pinə† kəm təmah e Narmin Rəha Uhgın,‡ kəni itəmah rəfin nəkotəhrun nati u. ²¹ İətətəi nati u kəm təmah, səniəmə nəkotərruru niphəriənian, mətəu itəmah ninotəhrun rəkis niphəriənian, kəni motəhrun məmə niphəriənian təsuəiən e neuiəiən. § ²² ?Pəh u in ieiəu? İətəmimi u iətəm tətəni məmə İesu səniəmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. İətəmimi u inu, tikimir rəha Kristo. In təsəniən niphəriənian e Tatə Uhgın mine Nətin.* ²³ İətəmi təsəniən niphəriənian e Nətin təruru nosian Tatə. İətəmi tətəni niphəriənian e Nətin, in tatos min Tatə Uhgın.†

²⁴ Otəskəlim tiəkis mautol nati nak nəmotətəu e nətuəiünian, nian nəmotətəu nanusiən təuvir. Nəmə nautol, kəni itəmah onəkotəhtul=pən e Nətin, mine Tatə Uhgın.‡ ²⁵ Kəni nati u inu, nəmiəgəhian itulin, in təməni əskasik məmə otəfa kəm tah.

²⁶ İətətəi nəghatian min u kəm təmah mətəni pətigəm nətəmimi min u nətəm okotiuvu rəkis itəmah. § ²⁷ Mətəu Narmin Rəha Uhgın iətəm nəmotos e Kristo,* in tətətig əhanəh e nikitəmah. ?Tol lanəha, pəh min təhrun nəgətuünian nati vi kəti kəm təmah? Narmin Rəha Uhgın tətəgətuun natimnati rəfin kəm təmah,† kəni nəgətuünian əha rəhan, in niphəriənian, səniəmə neuiəiən. Tol lanəha, otəhtul=pən əskasik e Kristo,‡ təhmen=pən əmə məmə Narmin rəhan təməgətuun itəmah məmə nəkotol.

²⁸ Kəni rəueiu əha, kəlkələh min, otəhtul=pən lan, məmə nian in otuva § kəni kitah kəsotəginian məsotəulisian e nəhmtin* e rəhan nuvaiən.

²⁹ Nəmə nəkotəhrun məmə in təhruahru,† onəkotəhrun əsas məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutol noliən əhruahru, ilah u, nenətin min.‡

3

Kitah u nenəti Uhgın min

1 ! Oteh-to! !Nolkeikeian əsoli agin Tatə Uhgın təmolkeikei itah lan,* məmə tətəuən e tah məmə nenətin min!† Kəni niphəriənian məmə kitah əha. Nətəmimi rəha nəhue niftəni kəsotəhrunian məmə kitah nenətin min,‡ mətəu-inu ilah kotərruru Uhgın. § ² Nikik min, kitah nenəti Uhgın min u rəueiu. Kitah kəsotəhrunian məmə okotəhro lanu motol pisin nian Kristo

† 2:14 1Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hip 4:12; 1Jon 1:10 ‡ 2:15 Rom 12:2 § 2:15 Jem 4:4 * 2:16 Jen 3:6; Rom 13:14; Efas 2:3 † 2:16 Prov 27:20 ‡ 2:17 Hip 12:27 § 2:17 Mat 12:50 * 2:18 Rom 13:11 † 2:18 Tikimir rəha Kristo in "antichrist" e Inglis. ‡ 2:18 1Jon 2:22; 4:3; 2Jon 1:7 § 2:18 1Jon 4:1 * 2:19 Uək 20:30 † 2:20 Nətəm İsrəl kəutaliku=pən e rəhn-kəpə pris min e oiel, mautol kəni tətəgətuun məmə ilah u, səniəmə nətəmimi əpnəpin əmə, mətəu ilah u, nətəmimi rəha Uhgın əmə, nətəm in təmitəpin o noliən uək u. Kəni e noliən əhmen əmə, İesu in tətəfa Narmin Rəha Uhgın kəm nətəmimi min əha nətəm kəutəni niphəriənian lan, məgətuun məmə Kristo təmitəpin ilah məmə rəhan əmə. Nətəmimi min u nətəm kəutos nalikuən e Narmin Rəha Uhgın, in təhmen e nəmtətian kəti məmə ilah u, rəhan min nətəmimi. Tətəliku=pən e Narmin Rəha Uhgın e lah məmə ilah kotəhmen o noliən uək rəhan. ‡ 2:20 1Jon 2:27; 2Kor 1:21-22 § 2:21 2Pitə 1:12 * 2:22 1Jon 4:3; 2Jon 1:7 † 2:23 Jon 8:19; 14:7; 1Jon 4:15; 5:1; 2Jon 1:9 ‡ 2:24 Jon 14:23; 15:4; 1Jon 1:3; 2Jon 9 § 2:26 1Jon 3:7 * 2:27 1Jon 2:20 † 2:27 1Kor 2:12 ‡ 2:27 Jon 15:4 § 2:28 1Jon 3:2; Kol 3:4 * 2:28 Efas 3:12 † 2:29 1Jon 3:7 ‡ 2:29 Jon 1:13 * 3:1 Jon 3:16 † 3:1 Jon 1:12 ‡ 3:1 Jon 15:21; 16:2,3 § 3:1 Jon 15:21; 16:2,3

otitelig=pa. Mätəu kitah kotəhrun məmə nian otitelig=pa,* kitah okotəhmen lan,† mätəu-inu e nian əha, okoteruh əhruahru məmə in tol lanəha.‡ 3 Kəni iətəmi iətəm tətuhin məmə otəhmen e Kristo, in otəkeikei mol nəmiəgəhian rəhan təhlan məuvir§ aru noliən min rəhan,* mätəu-inu Kristo in min in təhruahru vivi agin.

4 Iətəmi iətəm tatol noliən tərəh, in tətətgəhli min lou rəha Uhgın, mätəu-inu nəghatian u noliən tərəh, nıpətin u, natgəhliən lou rəha Uhgın. 5 Kəni itəmah nəkotəhrun məmə Kristo təmuva məmə otos rəkis rəhatamah noliən tərəh min,† kəni noliən tərəh tikə lan.‡ 6 Tol lanəha, nəmə kitah kəutəhtul=pən lan, tol=pən ko kəsotəkeikeiən e noliən tərəh min. Mätəu nətəmi min u nətəm kəutəkeikei e noliən tərəh min, tol=pən kotəruru agin in, məsoteruhian in.§

7 Kəlkələh min, sotoliən iətəmi kəti teiua e təmah e nati u. Iətəmi tatol nati əhruahru, nıpətin u məmə in iətəmi əhruahru təhmen e Kristo məmə in iətəmi əhruahru. 8 Mätəu iətəmi iətəm tətəkeikei əhanəh e noliən tərəh min, tətəgətun məmə in rəha Setən, u iətəm tətətol noliən tərəh e nətuəuinian mətəuarus=pa u rəueiu mine.* Mätəu Nəti Uhgın təmuva o nərəkinian uək min əha rəha Setən.† 9 Nətəmi min u nətəm kəmotair vi min məhuva nenəti Uhgın min,‡ ilah ko kəsotəkeikeiən e noliən tərəh,§ mätəu-inu ilah kəutos nian mitə rəha Uhgın. Kəni o nati u, ko ilah kəsotəkeikeiən e noliən tərəh, mätəu-inu ilah nenəti Uhgın min.* 10 Tol mə, kotəhrun nəniən məmə pəh min u nenəti Uhgın,† kəni pəh min u nenəti Setən.‡ Iətəmi u iətəm təsol əhruahruian, kəni in məsolkeikeiən pian kəti,§ in səniəmə nəti Uhgın kəti.

Kitah kotəkeikei motolkeikei itah min

11 Nəghatian u inu, nəmotətəu e nətuəuinian e nanusian təuvir,* məmə kitah okotəkeikei motolkeikei itah min.† 12 Sotoliən nati Ken, iətəm in iətəmi rəha Setən kəni təhuamu pian.‡ ? Kəni təmohamu pian o nak? Təmohamu mätəu-inu rəhan noliən min tərəh, konu rəha pian, noliən min in təhruahru.§ 13 Piak min, narmitəmah təsiuivig pikian nəmə nətəmi rəha nəhue niftəni u kəutəməki e təmah.* 14 Nəmə kitah kətolkeikei piatah min, tətəgətun məmə kitah kinotəpirəkis rəkis nimisian, minotəvig=pən e nəmiəgəhian.† Mätəu iətəmi u nolkeikeiən tikə lan, in tətətig əhanəh e nimisian.‡ 15 Iətəmi u iətəm tətəməki e pian§ in təhmen e iətəm tətəhuamu iətəmi,* kəni itəmah nəkotəhrun məmə iətəm tətəhuamu iətəmi, in təsosiən nəmiəgəhian itulin.†

16 Kitah kotəhrun vivi məmə nolkeikeiən in tol lanu, mätəu-inu Iesu təməfa rəhan nəmiəgəhian o tah.‡ Kəni təhmen əmə lanəha, təuvir məmə kitah min kotəfən nəmiəgəhian rəhatah o piatah min.§ 17 ?Nəmə iətəmi kəti rəhan natimnati tətəp kəni pian kəti rəhan nati kəti tikə, mätəu in təsolkeikeiən məmə təhrun e pian,* məsolian nati agin lan, nolkeikeiən rəha Uhgın otəhro lanu matig e iətəmi u?† 18 Nenətik min, pəh kitah kasotəniən nolkeikeiən e nolhitah əmə, mätəu okotol əpu nolkeikeiən pəhriən e noliən min rəhatah.‡ 19 Noliən min rəhatah kəutəgətun məmə kitah nətəmi rəha nıpəhriənian, kəni tol lanəha, nian okotəhtul e nəhmti Uhgın, kəni kəsotəginian. 20 Kəni nati əpnəpin nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okotos nalpiniən o natimnati nəuvein, mätəu Uhgın in ilis tapirəkis nikitah, kəni in təhrun natimnati rəfin, kəni otəni məmə kitah kotəhruahru uə kəpə.

21 Piak min, nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okəsotosiən nalpiniən, kitah okəsotəginian e nəhmti Uhgın,§ 22 kəni motos natimnati rəfin ohni iətəm kəutətapuəh=pən ohni,* mätəu inu kitah kəutol nəuiən† kəni məutol noliən iətəm in tolkeikei.‡ 23 Konu nəghatian u rəhan tətəni məmə kotəkeikei motəhatətə e Nətin,§ Iesu Kristo,* kəni motolkeikei itah min, təhmen məmə inu in təməni kəm tah.† 24 Nətəmi min u nətəm kəutol nəuiən,‡ ilah kəutəhtul=pən

* 3:2 Kol 3:4; 1Jon 2:28 † 3:2 Rom 8:29; 2Pitə 1:4 ‡ 3:2 Jon 17:24; 2Kor 3:18 § 3:3 Təhlan məuvir, nıpətin u, tətəfəl rəkis. * 3:3 2Kor 7:1; 1Jon 1:7; 2Pitə 3:13,14 † 3:5 1Jon 3:8 ‡ 3:5 2Kor 5:21 § 3:6 1Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3Jon 1:11 * 3:8 Jon 8:44 † 3:8 Hip 2:14 ‡ 3:9 Jon 1:13 § 3:9 1Jon 5:18 * 3:9 Nikiti nati tətəviə matəua e nəuan. E suaru əhmen əmə, Uhgın tətələhu=pən rəhan nian mitə e iətəmi kəti, kəni in tətəviə təhmen e nikiti nati iətəm kəmotair vi min motuva nenəti Uhgın min, ilah kəsotəkeikeiən e noliən tərəh. † 3:10 1Jon 3:1,2; Jon 1:12 ‡ 3:10 1Jon 3:8 § 3:10 1Jon 2:9; 4:8 * 3:11 1Jon 2:7 † 3:11 Jon 13:34-35; 15:12; 1Jon 4:7,11,21; 2Jon 1:5 ‡ 3:12 Jen 4:8 § 3:12 Prov 29:10 * 3:13 Jon 15:18,19; 17:14 † 3:14 Jon 5:24 ‡ 3:14 1Jon 2:9 § 3:15 1Jon 2:9 * 3:15 Mat 5:21,22; Jon 8:44 † 3:15 Kal 5:20,21 ‡ 3:16 Jon 10:11 § 3:16 Jon 15:13; 1Tas 2:8 * 3:17 Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 † 3:17 1Jon 4:20 ‡ 3:18 Esik 33:31; Rom 12:9 § 3:21 Efəs 3:12; 1Jon 5:14 * 3:22 Mat 7:7 † 3:22 Jon 14:15 ‡ 3:22 Hip 13:21 § 3:23 Jon 6:29 * 3:23 Jon 1:12; 3:18; 20:31 † 3:23 Jon 13:34 ‡ 3:24 1Jon 2:3

vivi lan,[§] kəni in tətəhtul=pən vivi e lah. Kəni kitah kotəhrun məmə in tətətig e nikitah, mətəu-inu Narmin Rəha Uhgīn iətəm in təməfa, in tətəgətun kəm tah.*

4

Onəkakil meruh mətig narmin min

¹ Nikik min, nəmə iətəmimi kəti tətəni məmə Narmin rəha Uhgīn tətətig lan, matol in tətəni pətīgəm rəhan nəghatīən, kəni təuvir pik məmə onəkoteruh vivi motakil mətig məmə narmin əha tətətig lan, in rəha Uhgīn pəhrīən, uə səniəmə rəha Uhgīn.* Kitah okotəkeikei moteh vivi mətəu-inu iəni eiə min tēpət kinohiet rəkis mətəghati e nəhue niftəni.† ² Tol lanəha, itəmāh onəkotəhrun vivi məmə in Narmin Rəha Uhgīn iətəm tətətig e iətəmimi kəti, inu, Narmin iətəm tətəni pətīgəm məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, kəni in təmuvə e nīpətīn,‡ narmīn əha in Narmin əhruahru rəha Uhgīn.§ ³ Mətəu iətəmimi kəti iətəm təsəni pətīgəniən məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, narmīn rəha iətəmimi əha, səniəmə rəha Uhgīn. Inəha, in narmin rəha tikimīr rəha Kristo,†† iətəm nəmotətəu rəkis məmə in otəpanuva, kəni rəueiu tinətətig rəkis e nəhue niftəni.§

⁴ Kəlkələh min, itəmāh nətəmimi rəha Uhgīn min, kəni nəmotəghi rəkis iəni eiə min əha,* mətəu-inu Narmin iətəm tətətig e nikitəmāh in tapirəkis narmīn iətəm tətətig e nəhue niftəni u.† ⁵ Ilah nətəmimi rəha nəhue niftəni u,‡ tol lanəha, nəghatīən min rəhalah kəutəni, ilah rəha nəhue niftəni əmə, kəni nətəm kəutətəlig e lah, ilah min nətəmi rəha nəhue niftəni u. ⁶ Mətəu itīmāh rəha Uhgīn. Tol lanəha, nətəmimi nətəm kotəhrun Uhgīn, ilah kotətəlig e timah. Mətəu nətəmimi nətəm ilah səniəmə rəha Uhgīn, ilah kəsotətəligəən e təmāh.§ Kəni tol lanəha rəueiu, kitah okotəhrun əhruahru nətəmimi nətəm Narmin rəha nīpəhrīən iətəm tətətig e lah,* mine nətəmimi nətəm narmin rəha neiuəiən tətətig e lah.†

Nolkeikeiən rəha Uhgīn mine rəhatah

⁷ Nikik min, pəh kitah kotəkeikei mautilkeikei itah min,‡ mətəu-inu nolkeikeiən in tatsipən e Uhgīn, kəni iətəm tatol nolkeikeiən, in təmair vi min muva nati Uhgīn kəti,§ kəni təhrun Uhgīn.* ⁸ Mətəu iətəmi u rəhan nolkeikeiən tikə, in təruru Uhgīn, mətəu-inu Uhgīn in nəukəti nolkeikeiən. ⁹ Uhgīn təmōl əpu rəhan nolkeikeiən kəm tah lanu, məmə in təmāhli=pa Nətīn nəuan kətīəh əmə,† tuva e nəhue niftəni, məmə kitah okotos nəmiəgəhiən ohni.‡ ¹⁰ Nati u in nolkeikeiən pəhrīən, səniəmə kitah kəmotolkeikei Uhgīn, mətəu in təmōlkeikei itah.§ Uhgīn təmāhli=pa Nətīn tuva, kəni in təmōl sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən o rəhatah nolīən tərāh min, məmə niəməha otəsōl minīən Uhgīn.*

¹¹ Piak min, Uhgīn təmōlkeikei pik itah lanu,† kəni tol lanu lan, kitah min okotəkeikei motol min nolkeikeiən əha kəm tah min.‡ ¹² Iətəmi kəti təsehīən Uhgīn nian kəti mine.§ Mətəu nəmə kitah kotolkeikei itah min, kəni Uhgīn tatig e nikitah, kəni nolkeikeiən rəhan təmātig mīnpi vivi pəhrīən e nikitah.*

¹³ Kitah kotəhrun† məmə kitah kotatig lan, kəni in tətətig e tah, mətəu-inu tinəfa rəkis rəhan Narmin kəm tah.‡ ¹⁴ Kəni itīmāh iəmoteruh rəkis mətəni pətīgəm§ məmə Tatə Uhgīn in təmāhli=pa Nətīn məmə in Iosmiəgəh rəha nəhue niftəni.* ¹⁵ Iətəmimi iətəm tətəni pətīgəm məmə Iesu in Nətī Uhgīn, kəni Uhgīn tətətig lan, kəni in min tətətig=pən e Uhgīn.† ¹⁶ Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nolkeikeiən rəha Uhgīn o tah, kəni mətəurəriə lan.

Uhgīn in nolkeikeiən.‡ Iətəmi tətətig e nolkeikeiən, tətətig=pən e Uhgīn, kəni Uhgīn min tətətig lan.§ ¹⁷ Nian kəutətig lanəha e Uhgīn, kəni nolkeikeiən rəhan təmātig mīnpi vivi pəhrīən e nikitah,* məmə kitah kəsotəgīniən† e nian Uhgīn otakil itəmi, mətəu-inu e nəhue niftəni u rəhatah nolīən təhmen e Kristo. ¹⁸ Iətəmi u tərīəuah e nolkeikeiən, ko təsəgīniən e Uhgīn. Mətəu-inu nolkeikeiən pəhrīən u, iətəm tinətəuə rəkis e nikitah, tətəghi rəkis

§ 3:24 1Jon 2:6; 4:15 * 3:24 1Jon 4:13 * 4:1 Jer 29:8 † 4:1 Mat 7:15; 1Jon 2:18 ‡ 4:2 Jon 1:14; 1Jon 2:23 § 4:2 Jon təmāni tol lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəmāutohtəu=pən Nostisisim, nəgətoniən rəhalah tətəni məmə Iesu, nīpətīn pəhrīən tikə, mətəu in narmīn əmə, kəni in tamos narmi iətəmi kəti. Mətəu nīpəhrīən iən, nīpətīn əha ikin. Nīpəhrīən iən, Iesu Kristo in iətəmimi pəhrīən, kəni in min Uhgīn pəhrīən. * 4:2 1Kor 12:3 † 4:3 1Jon 2:22; 2Jon 1:7 ‡ 4:3 E Inglis, kətəni məmə "antichrist," kəni nīpətīn u məmə in tikimīr rəha Kristo. § 4:3 1Jon 2:18 * 4:4 Jon 16:33 † 4:4 2King 6:16; Rom 8:31 ‡ 4:5 Jon 15:19; 17:14,16 § 4:6 Jon 8:47 * 4:6 Jon 14:17 † 4:6 Mak 13:5 ‡ 4:7 1Jon 3:11 § 4:7 Jon 1:15 * 4:7 1Jon 2:4 † 4:9 Jon 1:18 ‡ 4:9 Jon 3:16,17; 1Jon 5:11 § 4:10 Rom 5:8,10 * 4:10 Rom 3:25 † 4:11 Jon 3:16 ‡ 4:11 Jon 15:12; 1Jon 3:11 § 4:12 Jon 1:18 * 4:12 1Jon 4:17; 2:5 † 4:13 1Jon 2:3 ‡ 4:13 1Jon 3:24 § 4:14 Jon 15:27 * 4:14 Luk 2:11; Jon 3:17 † 4:15 1Jon 3:24 ‡ 4:16 1Jon 4:8 § 4:16 1Jon 3:24 * 4:17 1Jon 4:12; 2:5 † 4:17 Efəs 3:12

nəginian.‡ Nətəligian rəha nosiən nalpinian tatol itah kəutəgin, kəni nati u tətəgərun məmə rəhan nolkeikeian pəhriən təsəuə əhanəhian e nikitah.

¹⁹ Kitah kotalkeikei itah min mine Uhgın mətəu-inu Uhgın təmaupən molkeikei itah. ²⁰ Mətəu nəmə iətəmi kəti təni məmə, “Iəu iəkolkeikei Uhgın,” mətəu tətəməki əhanəh e pian u tətəhatətə min e Kristo,§ in ieiua,* mətəu-inu iətəmi təsolkeikeian pian u in tateh e nəhmtin,† ko təsolkeikeian Uhgın, iətəm in təsehian.‡§ ²¹ Kəni in təməfa rəhan nəghatian kəm tah məmə: iətəmi pəh tolkeikei Uhgın in otəkeikei molkeikei min pian.*

5

Kitah kaulot win mətəu-inu kitah kəutəhatətə e Iesu

¹ Iətəmi iətəm tətəhatətə* e Iesu məmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, iətəmi inu, in nəti Uhgın,† kəni iətəmi iətəm in tolkeikei Tatə Uhgın, in tolkeikei min nenətin min.‡ ² Kəni nəmə kotalkeikei Uhgın kəni mautol nəuiən,§ konu kitah kotəhrun məmə kotalkeikei min nenətin min.* ³ Mətəu-inu nəmə kotalkeikei Uhgın, nipiətən u məmə, okotol nəuiən.† Kəni rəhan nəghatian otəhmen e katipə iətəm təhvevig əmə.‡ ⁴ Nətəmi min u ilah nenəti Uhgın min,§ ilah kaulot win e nolian min rəha nəhue niftəni. Konu nəhatətəian rəhatah in tətəfa nəsanəniən o nolian win e nolian min rəha nəhue niftəni. ⁵ Pəh min u ilah kəutahtul əskasik motol win e nolian min rəha nəhue niftəni u? Ilah əmə əha, nətəm kəutəhatətə məmə Iesu in Nəti Uhgın.

Iəruəsan kisi kahlol əpu Iesu Kristo kəm tah

⁶ Iesu Kristo, in iətəmi u iətəm təmuva, kəni nəhu mine niran* katul əpu in kəm tah məmə in Nəti Uhgın. Səniəmə nəhu əmə iətəm tatol əpu in, mətəu nəhu mine niran. Narmin Rəha Uhgın in tətəruəsan nəghatian mil u rəha nəhu mine nira, mətəni pətəgəm, kəni rəhan nəghatian in nipiəhriənən mətəu-inu Narmin Rəha Uhgın in nipiəhriənən. ⁷ Kəni nuhapuminiən kisi kəhləruəsan ilahal min.† ⁸ Ilahal u, Narmin Rəha Uhgın, mine nəhu, mine nira. Kəni ilahal u, kəhleghəhan lan mahlol əpu nəghatian rəhalahal min. ⁹ Nian min, kitah kaulotəu nəghatian min iətəm nətəmi kəutəni pətəgəm, məutəhatətə e lah.‡ Mətəu nian Uhgın tətəni pətəgəm nati kəti, in iahgin tapirəkis, kəni kitah okotəhrun nəhatətə təhmin min e rəhan nəghatian, mətəu-inu in Uhgın,§ kəni in tətəhtul pətəgəm o Nətin.

¹⁰ Iətəmi iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgın, in tətəni nipiəhriənən e nikin o nəghatian u rəha Uhgın. Mətəu iətəmi iətəm təsəhatətəian e nəghatian u rəha Uhgın, təhmen əmə məmə in tətəni məmə Uhgın in ieiua əmə,* mətəu-inu Uhgın təməhtul pətəgəm o Nətin, məni pətəgəm Nətin kəm in, mətəu in təsanian nipiəhriənən lan. ¹¹ Konu nəghatian iətəm Uhgın təməni pətəgəm o Nətin, in tol lanu. Uhgın təməfən nəmiəgəhian itulin† kəm tah, konu nəmiəgəhian u, katos o Nətin.‡ ¹² Iətəm tatos Nəti Uhgın, in tatos nəmiəgəhian. Mətəu iətəm təsəsiən Nəti Uhgın, in təsəsiən nəmiəgəhian.§

Naunun nəghatian

¹³ Iətəti nəghatian min u kəm təmah nətəm nəutəhatətə e Nəti Uhgın, məmə onəkotəhrun məmə itəmah nəkotos nəmiəgəhian itulin.* ¹⁴ Pəh kəsotəginian,† mətəu kotəskasik o nətapuahian o nati kəti e nəhmti Uhgın. Nian okotətapuah o nati kəti kəm in iətəm təuvir e rəhan nətəligian, kəni kitah kotəhrun vivi məmə in otətəu rəhatah nəfakian.‡ ¹⁵ Kəni nəmə kotəhrun məmə in otətəu itah, kəni nati nak okotəsiə=pən ohni, kəni kinotəhrun rəkis məmə okotos.§

¹⁶ Nəmə kotəh piatah kəti tatol nolian tərəh, mətəu səniəmə nolian tərəh iətəm təhrun niti-pəniən e nimisiən, ik onəkəfəki ohni, kəni Uhgın otəfən nəmiəgəhian kəm iətəmi u.* Mətəu nolian tərəh kəti əha ikin iətəm tatiti=pən iətəmi e nimisiən,† kəni iəu iəsəniən məmə

‡ 4:18 Rom 8:15 § 4:20 1Jon 2:9 * 4:20 1Jon 1:6; 2:4 † 4:20 1Jon 3:17 ‡ 4:20 Rəhatah nolian tətəgərun əhruahru nati nak tətətig e nikitah. Nəmə iətəmi kəti in tolkeikei pik Uhgın, nolkeikeian rəha Uhgın tatig e nikin, kəni ko in otolkeikei min nətəmi, kəni in otol nolian təuvir min əmə kəm lah. Mətəu nəmə kitah kəsotolkeikeian Uhgın, kəni ko kitah kəsotolkeikeian minən nətəmi. Kəni nəmə kitah kəsotolkeikeian nətəmi, tətəgərun məmə kəsotolkeikeian Uhgın § 4:20 1Jon 4:12; Jon 1:18 * 4:21 1Jon 2:7,9 * 5:1 Jon 3:15 † 5:1 Jon 1:13; 1Jon 2:22; 1Jon 2:23 ‡ 5:1 1Jon 2:23 § 5:2 1Jon 2:3 * 5:2 1Jon 3:14 † 5:3 Jon 14:15 ‡ 5:3 Mat 11:30 § 5:4 Jon 1:13 * 5:6 Jon 19:34,35 † 5:7 Jon 14:17 ‡ 5:9 Jon 5:33,34 § 5:9 Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 * 5:10 Jon 3:33; 1Jon 1:10 † 5:11 Mat 25:46 ‡ 5:11 Jon 1:4 § 5:12 Jon 3:15,16,36 * 5:13 1Jon 5:11 † 5:14 Efəs 3:12; 1Jon 3:21 ‡ 5:14 Mat 7:7 § 5:15 1King 3:12 * 5:16 Jem 5:15 † 5:16 Hip 6:4-6; 10:26

onəkotəfaki o nətəmi min iətəm kautol noliən əha.‡§ 17 Noliən tərəh min rəfin, ilah təfagə tərəh, * kəni mətəu təfagə tərəh min əha ikin iətəm kəsotiti-pəniən iətəmi e nimisiən.†

18 Kitah kotəhrun məmə iətəm tətair e Uhgın‡ təsəkeikeiən e təfagə tərəh, mətəu-inu Nəti Uhgın tətəskəlīm-ərain vivi in, kəni iətəmi tərəh u Setən, təruru nekiən.§ 19 Kitah kotəhrun məmə kitah nenəti Uhgın min, * mətəu nətəmi rəha nəhue niətəni rəfin, ilah u kəutatig e nəhlmi Setən.† 20 Kitah kotəhrun min məmə Nəti Uhgın təmuva kəni məfa neinatigian kəm tah,‡ məmə kitah okotəhrun in, u in niyəhriniən.§ Konu kitah kautəhtul=pən e Uhgın u in niyəhriniən, mətəu-inu kitah kautəhtul=pən e Nətin Iesu Kristo. In u, in Uhgın pəhriən, kəni in nəukəti nəmiəgəhiən itulin.*

21 Nenətik min, otagım rəkis e natimnati min iətəm okotos nimey Uhgın e nikitəmah.‡‡

‡ 5:16 Jer 7:16; 14:11 § 5:16 E fes u, mine fes 17, Jon tətəghati e təfagə tərəh iətəm tatiti=pən itəmi e nimisiən. Jon tətəghati e təfagə tərəh iətəm kətəuhlin nəmtəhtəmi o Kristo. Noliən tərəh əha, tətəgatun məmə nətəmi kautol ilah kəsotəsən nəmiəgəhiən itulin, konu nəuətin min u məmə narmilah tinimis. Nati u inu, Jon tətəni əhəgəhəg kəm tah e 1Jon 5:12 mine 1Jon 3:14. E Mat 12:31-32 kitah kəutəfin nəuətin min e nol təfagə u, nəni rəhiən Narmin Rəha Uhgın. * 5:17 1Jon 3:4 † 5:17 1Jon 5:16; 1Jon 2:1 ‡ 5:18 Jon 1:13 § 5:18 Jon 14:30 * 5:19 1Jon 4:6 † 5:19 Jon 12:31; 14:30; 17:15 ‡ 5:20 Luk 24:45 § 5:20 Jon 17:3 * 5:20 1Jon 5:11 † 5:21 1Kor 10:14; 1Təs 1:9 ‡ 5:21 Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, "onəkəgim e narmin nati min." Mətəu Jon tətəghati e təfagə tərəh, məmə in təhmen e narmi nati. Nəmə kətolkeikei rəhatah təfagə tərəh, kəni in təhmen e narmi nati. In tatos nimey Uhgın e nikitah.

2 Jon

Nauæuæ iætəm tatol keiu lan iætəm Jon tæmætei Nəghatïən ækuækir ræha nauæuæ u 2 Jon

?Pəh tæmætei nauæuæ u? Aposil Jon tæmætei nauæuæ u.

?Tæmætei tatuvæn kəm pəh? Tæmætei tatuvæn kəm pətan kəti ræha nimæfaki. Mætəu nəmæ tæhro nəghatïən u “pətan,” nïpətin tæni mæmæ nimæfaki kəti. Kəni “nenætïn min,” ilah nətəmimi ræha nimæfaki. Jon tæmætei nəghatïən min əha, təhmen e nəghatïən kəti tətəhluaiġ. Təsolkəikeiən mæmæ otəni pətigəm nərgin mætəu-inu, kol mətə nətəmimi nəuvein kotol nolïən təræh e lah.

?Natigïən tæhro lanu nian tæmætei? E nian əha, nəġətun min tēpət kəutaliuæk e ikin pisin pisin min. Nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatïən rəhalah kinotəfən nauəniən kəm lah. Kəni motəfən ikin min ræha napiliən, kəni mətətasiru e lah. Mætəu nəġətun eiua min kəutəhuvən əpnapin min o niuvi rəkisïən nətəmimi ræha nimæfaki mæmæ okotəpəh nəghatïən pəhriən.

?Tæmætei nauæuæ u o nak? Nian nəġətun eiua min kəutəhuva, Jon tæni mæmæ nətəmimi nətəm kəutəhatətə e nəghatïən pəhriən ræha Uhgïn, okotəkəikei motahtipəsïġ e nəġətun eiua min əha, kəni motəpəh nolïən mine nəġətunïən rəhalah, kəni mətətasiruən e lah. Mætəu Jon tolkəikei mæmæ nətəmimi ræha nimæfaki okotəkəikei motolkəikei nətəmimi pəhriən ræha nimæfaki. Inu nəlpekəuiən ræha Uhgïn.

Nətuəuinïən

¹ Nauæuæ u ræha eldə tatuvæn kəm pətan Uhgïn tæmitəpïn* mine nenætïn min. Nïpəhriənïən mæmæ iəkolkeikei pik itəmah. Mætəu sənïemə iəu pisin əmæ iəkolkeikei itəmah, mætəu nətəmimi min rəfin u nətəm kotəhruən min nïpəhriənïən,† kotolkəikei itəmah. ² Kəni iəkotolkəikei itəmah, mætəu-inu o nïpəhriənïən iætəm tətətig e nikitah‡ kəni otətig itulin e nikitah.

³ Pəh Tatə Uhgïn mine Nətïn Iesu Kristo okuəfinə rəhalau nəuviriən, mine nasəkəhruinïən, mine nəməlïnuin kəm tah nətəm kotohtəu=pən suaru ræha nïpəhriənïən mine nolkeikeiən.

Kitah okotohtəupən nəghatïən pəhriən min

⁴ Nïkik təmagïən asoli nian iəmeruh nenətim min nəuvein, kəni meruh mæmæ kəutaliuæk e suaru ræha nïpəhriənïən,§ təhmen əmæ mæmæ inu, Tatə Uhgïn tæməni kəm tah mæmæ kotəkəikei motol. ⁵ Kəni rəueiə əha, nəuvinik, iəu iəsətəiən nəghatïən vi kəti kəm təmah, mætəu in əmæ u kinotətəu rəkis e nətuəuinïən.* Kəni iəkətapuəh mæmæ okotol əmæ nolkeikeiən kəm tah min. ⁶ Kəni nolkeikeiən u, nïpətin u nolïən nəuia Uhgïn. Kəni in tətəni mæmæ kitah okotəkəikei motohtəu=pən suaru ræha nolkeikeiən, təhmen əmæ mæmæ inu nətəmotətəu e nətuəuinïən.

⁷ Mætəu-inu nəġətun eiua min tēpət kəutan e nəhue niftəni.† Ilah kəsotəhatətəiən mæmæ Iesu in Kristo iætəm Uhgïn tæməni mæmæ otahlï=pa,‡ in təmuva iætəmimi pəhriən, e nïpətin pəhriən.§* Iætəmimi tol lanəha in ieiua kəni in tikimïr ræha Kristo.† ⁸ Tol lanəha, autətəu itəmah mæmæ nəsotəmkarəpəniən e nəua uək asoli rəhatah, pəh itəmah onəkotos nətəouïən rəfin lan.‡ ⁹ Nəmæ iætəmi tətəu=pən aru əmæ nəġətunïən kəti rəhan e nəġətunïən ræha Kristo, kəni məsəkəikeiən e nəġətunïən ræha Kristo,§ nolïən rəhan tətəġətun mæmæ Uhgïn təsətigïən e nïkin. Mætəu iætəmimi pəh iætəm tətətig əskasik e nəġətunïən ræha Kristo, in tatos Tatə Uhgïn mine Nətïn ilau pəti e nïkin.* ¹⁰ Nəmæ iætəmi kəti tuva ohnik, kəni məsəniən nəġətunïən əhruahru ræha Kristo, nəsitïən in muvən imam ikin, məsəniən “təuvir” kəm in.† ¹¹ Mætəu-inu iætəmi tətəni “təuvir” kəm in, tətəsiru lan matol suaru o rəhan nəġətunïən təræh.‡

Naunun nəghatïən

¹² Iatos nəghatïən tēpət mæmæ iəkətəi kəm təmah, mætəu iəsolkəikeiən mæmæ iəkətəi e nïma nauæuæ mine pen. Mætəu nïkik tətəhti pik mæmæ iəkuva meruh itəmah kəni nəghatï əhruahru kəm təmah e nəhmtitəmah, pəh nəġəniən rəhatah otəriəuəh.§

* 1:1 1Pitə 5:13 † 1:1 Jon 8:32 ‡ 1:2 Jon 14:17 § 1:4 3Jon 1:3,4 * 1:5 1Jon 2:7 † 1:7 1Jon 4:1 ‡ 1:7 1Jon 2:22; 4:2,3 § 1:7 Jon tæməni tollan matəu-inu nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən Nostisisim, nəġətunïən rəhalah tətəni mæmæ Iesu, rəhan nïpətin pəhriən tika, mætəu in narmin əmæ, kəni in təmos narmi iætəmimi kəti. Mætəu nïpəhriənïən, nïpətin əha ikin. Nïpəhriənïən, Iesu Kristo in iætəmimi pəhriən, kəni in Uhgïn pəhriən e nian kətïəh əmæ. * 1:7 Jon 1:14 † 1:7 1Jon 2:18 ‡ 1:8 1Kor 3:8; Hip 10:35,36; 11:26 § 1:9 Jon 8:31 * 1:9 1Jon 2:23 † 1:10 Rom 16:17 ‡ 1:11 1Tim 5:22 § 1:12 Jon 3:29

¹³ Nenəti piam* nətəm Uhgın təmıtəpin, ilah kəutəni təuvir kəm ik.

* **1:13** Pia pətan əha in niməfaki kəti min, Jon in tətətig ikin əha. Kəni nenəti pian u, ilah nimənin rəha niməfaki əha.

3 Jon

Nauəuə iətəm tatol kisił lan iətəm Jon təmətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u 3 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Kaeəs u in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni in təhrun Jon.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətuñ min rəha niməfaki kautəhuvən iki pisin pisin min, kəni məutəgətuñ. Nətəmi nətəm kautətəu rəhalah nəgətuñiən kəutəfən nauəniən kəm lah, kəni məutəfən ikin rəha napillən, kəni mətasiru e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Kaeəs, in iətəmi kəti iətəm tətasiru e nəgətuñ min iətəm kəutaliuək iki pisin pisin min. Jon təmətəu nanusiən kəti e nolian təuvir rəha Kaeəs, kəni Jon təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligian rəhan.

Nətuəniən nəghatian

¹ Kaeəs, ik piak keikei kəti. Iəu, eldə* rəha niməfaki, iətətei nauəuə u kəm ik. Nipəhriənian u, məmə iəu iəkolkeikei pik ik.†

² Piak keikei, iəu inəhrun rəkis məmə nikim təsanən məuvir e nəhmti Uhgın, kəni iətəfaki məmə onəsımisiən mətatig vivi əmə, kəni natigian rəfin rəham otəuvir. ³ Nikik təmagian pik nian iəmətu piatah min nəuvein kəməhuva məutəni məmə nətəhtul əskasik o nipəhriənian, kəni mətəkeikei mətəliuək e nipəhriənian.‡ ⁴ Nian iətətəu məmə nenətik min kəutaliuək e nipəhriənian, kəni nikik tagian pik məriəuəh mətapirəkis natimnati min rəfin.

Kaeəs təmol uək təuvir

⁵ Piak ruən, ik nətəhtul əskasik o nati nak iətəm ik natol kəm piatah min nətəm kautəhuvnə, nati ərnapin məmə ilah nətəm iki pisin.§ ⁶ Ilah kəmotanus rəham nolkeikeian u ikinu e niməfaki. Ik nəmol təuvir kəm lah, masiru e lah. Kəni nian okautəhuvən e rəhalah suaru, təuvir məmə onəkəsiru e lah* e nolian iətəm Uhgın tolkeikei, ⁷ mətəu-inu ilah kəutaliuək o nəni pətigəmiən nəghatian rəha İesu Kristo, kəni məsotosiən nasiruiən kəti o nətəm kəsotəfakian. ⁸ Tol lanəha, kəni kitah u, kotəkeikei mətasiru e nətəmi kotol lanəha, məmə kitah okotos nəhlmitah min kətiəh o nəni pətigəmiən nipəhriənian.

Tiotrefes mine Temetrius

⁹ İəmətei nauəuə kəti kəm niməfaki rəham, mətəu Tiotrefes, in tolkeikei pik məmə otəfəri aru in, məmə in iətəmi asoli kəti, kəni in təsətəligian e timah. ¹⁰ Nəmə iəu iəkuvnə, kəni iəu oİəkanus əhruahru natimnati min nəuvein iətəm in tatol, mine nəni onəuəniən nikalitimah iətəm in tətəni. In səniəmə təsitiən əmə piatah min muvən iman ikin, mətəu tətəniəhu min nətəmi min u nətəm kotolkeikei məmə okotit piatah min məhuvən imalah ikin, kəni mətahli pətigəm ilah e niməfaki.

¹¹ Piak ruən, sosiən o nolian tərəh rəha nətəmi, tərəkin ik. Os əmə o iətəmi iətəm rəhan nolian təuvir. Ətəlig-to lan məmə nətəmi min u nətəm kəutol təuvir, tətəgətuñ məmə ilah nenəti Uhgın min,† mətəu nətəmi min əha nətəm kəutol tərəh, tətəgətuñ məmə ilah kotəruu Uhgın. ¹² Mətəu Temetrius, nətəmi rəfin kəutəni-vivi in.‡ Kəni rəhan nolian min u nian rəfin kəutəgətuñ min məmə tatitəu=pən nəghatian pəhriən. Kəni itimah min iəutəni pətigəm kəm nətəmi məmə in iətəmi təuvir, kəni nəkotəhrun məmə itimah iəutəni nipəhriənian.§

Nauun nəghatian

¹³ İatos nəghatian tēpət məmə oİəkətei məni=pinə kəm ik, mətəu iəsolkeikeian məmə oİəkətei e pen, ¹⁴ mətəu-inu nikik tətəhti pik məmə otəsuvəhiən iəkəruh ik, kəni kilau kuəghati əhruahru kəm lau min.

¹⁵ İətəfaki məmə pəh Uhgın otəfinə kəm təmah rəhan nəməlinuiən.*

Ik min nəuvein kəutəni=pinə “təuvir” kəm ik. Kəni onəkəni=pən “təuvir” rəhatimah kəm piatah min nəuvein ko ikin ko.

* **1:1** 2Jon 1:1 † **1:1** Inu nauəuə rəha aposil Jon, mətəu in təsəni pətigəmiən in, mətəu təmətəluəg lan, təhmen=pən əmə e nolian kətiəh əmə iətəm in təmol e Nanusiən Təuvir iətəm Jon Təmətei. ‡ **1:3** 2Jon 1:4 § **1:5** Rom 12:13; Hip 13:2 * **1:6** 1Kor 16:11; 2Kor 1:16 † **1:11** 1Jon 2:29 ‡ **1:12** 1Tim 3:7 § **1:12** Jon 19:35; 21:24 * **1:15** Rom 1:7; Efəs 6:23

Jut

Nauəuə iətəm Jut təmətei

Nəghatien əkuəkir rəha nauəuə u Jut

?Pəh təmətei nauəuə u? Jut təmətei nauəuə u. In pia Jemis mine Iesu. Nətəmimi nəuvein, nīkilah təhti məmə Jut təmos nauəuə rəha 2 Pitə, kəni maffin nian in təmətei nauəuə u rəhan.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Kitah kotərruru əhruahru məmə Jut təmətei nauəuə u tatuvən kəm pəh. Nəmə təhro təmətei tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəni nīpəhrīənīən e Iesu Kristo.

?Natīgīən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun eiua min nəuvein kəməhuvən motaliuək iki pisin pisin min, məutəgətun nətəmimi. Mətəu ilah kəməutəgətun rah ilah, məutəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi rəha nīməfaki kəutul noliən tərəh əpnəpin min. Ilah kəutəni məmə təuvir əmə o noliən lanəha, mətəu-inu nəuvirīən rəha Uhgīn in iahgīn, kəni ko təsolīən nālpinīən kəm lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jut tolkeikei məmə iəfaki min ikin min rəfin okotətəu məmə nəghatien rəha nəgətun eiua min in tərəh, kəni in neuiəiən əmə. Kəni tolkeikei məmə nīməfaki otəhtul əskasik e nəghatien iətəm in nīpəhrīənīən.

Jut təməni təuvir kəm lah

¹ Iəu Jut, slef rəha Iesu Kristo, kəni iəu pia Jemis, iətəni təuvir kəm təmah u Uhgīn təmauin e təmah. Uhgīn Tatə tolkeikei pik itəmah, kəni Iesu Kristo taskəlīm vivi itəmah.

² Pəh nasəkəhruinīən, mine nəməlinuīən, mine nolkeikeiən rəha Uhgīn otəri məriauiəh e nəmīəgəhīən rəhatəmah.

Noliən min rəha nətəm kəutəuhlin nəmtəhlah e Uhgīn

(2Pitə 2:1-17)

³ Iəu min nəuvein, əpən, iəmolkeikei pik məmə iəkətei nauəuə u tuvnə o təmah o nəghatien e suaru iətəm Uhgīn tatos o nosmiəgəhīən itah. Mətəu rəueiū, iətətəu məmə iəkəkeikei mətəi nəghatien u tuvnə o təmah məmə iəkol əskasik nīkitəmah məmə onəkotəluagin əskasik o naskəlīmīən nəghatien pəhrīən rəha nəhatətəiən rəhatah. Uhgīn təmələhu–pən nəghatien u e nəhlmi iəfaki min e nian kətīəh əmə, kəni ko təsəuhlinīən.

⁴ Iətəni lanu mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəməhuvə oneuən e nīkitəmah. Kəmətəi əpən agīn məmə ilah okotos nālpinīən. Ilah kəutəhti nəuiə Uhgīn, kəni məutəuhlin nəghatien pəhrīən rəha nəhatətəiən rəhatah məutəni məmə tətəgəhan e nākləhīən e pətən mine noliən əhmen min lanu nəuvein. Kəni kəmotəuhlin nəmtəhlah e Iesu Kristo iətəm in pisin əmə in Kig mine Iərmənīg rəhatah.

⁵ Nəghatien u, nəkotəhrun rəkis ilah rəfin, mətəu iəkolkeikei məmə iəkəni misimaru min kəm təmah məmə Iərmənīg təmosmiəgəh rəhan nətəmimi mohiet Ijip, mətəu uərisig təmərəkin ilah u nətəm kəsotəhatətəiən lan. ⁶ Kəni otətəlig-to e nəgelo min nətəm kəmotəmkarəpən e nepətīən rəhalah, mətəu kəmotəpəh ikin əhruahru rəhalah. Uhgīn təməlis ilah e sen iətəm ko təsitəgītīən nian kəti, kəni məhtipəsīg e lah e nāpinəpūiən mətəuarus=pə Nian Asoli iətəm okakil ilah lan, kəni mol nālpinīən kəm lah. ⁷ Kəni təhmen əmə e Sotəm mine Kəmorə mine taun min titəlau e lau. Nətəmimi ikin min əha kəmotəpəh noliən əhruahru məutəhuvən e noliən rəha nākləhīən e pətən mine noliən rəha nəman kəutit aru ilah min mine nīpətən kəutit aru ilah min. Kəni Uhgīn təmöl nālpinīən kəm lah e nigəm iətəm ko təsəpīsīən nian kəti mine, məmə nətəmimi okoteruh nəua noliən tərəh min əha kəni məutəgīn e nālpinīən rəha Uhgīn.

⁸ Nati əpnəpin nətəmimi min əha kotəhrun natimnati min əha, mətəu e noliən kətīəh əmə, ilah kəutəni məmə kəmoteruh nati kəti təhmen e nəməhlairīən iətəm təməgəhan e noliən tərəh min rəhalah, kəni tol lanəha kotəni məmə təuvir əmə məmə kəutul noliən tərəh e nīpətīlah məutəhuvən əmə lanəha, kəni kəutəpəh narmənīgīən min rəfin, kəni kəutəni rah nəgelo min u ilah ilis pik. ⁹ Mətəu Məikil, nati əpnəpin in iətəmi asoli rəha nəgelo min, təməsoliən lanəha nian in mine Setən kəmatuorgəhu o nīpətī Mosis. Təməsahīən Setən məsətu-pənīən nəghatien kəti lan, mətəu təməni əmə məmə, “!Pəh Iərmənīg otəni rəham nālpinīən!” ¹⁰ Mətəu nətəmi min əha kəutəni rah nətəmimi nətəm kotərruru. Kəni e noliən rəha nati miəgəh min, ilah kəutul natimnati min iətəm nīpətīlah tolkeikei məmə okotol, kəni noliən əha tətərəkin ilah.

¹¹ ! Kəsi, narahian asoli o lah! Ilah kautohtəu=pən suaru iətəm nəti Atəm u Ken təmitəu=pən. Kəni ilah kinotəfan rəfin nīkilah e noliən tərəh iətəm Paləm tamol aupən mətəu-inu in tolkeikei pik məni. Kəni ilah kəmotol noliən rəha Kora mətəhti nəuia nətəmi asoli mīn, kəni e noliən əmə əha iətəm Uhgīn tāmərəkīn Kora mīne rahan mīn, Uhgīn otərəkīn ilah.

¹² Nian nautol lafet təvūr mīn mətəu-inu itəmāh nəkotolkeikei itəmāh mīn, kəni ilah kəhuva motəuən pik əpnāpin əmə itəmāh mīn ilah, nīkilah təsəhtīn nətəmimi nəuvein, mətəu ilah kotəhmen e nimas kəti əpəha ihluə iətəm tətəhluag iətəm negəu təhrun nələs pikinīn kəni məhapu. Ilah nətəm kəsoteruhīn sipsip mīn, mətəu kautun pik əmə sipsip mīn. Ilah kotəhmen e nimali nəpuə iətəm nīmətāgi tēmələs muva, mətəu ko nuhuən təsəfuviən. Ilah kotəhmen e nigi mīn iətəm tinuva e nian əhruahru rəhalah məmə okotəu, mətəu kəsotəuəiən, kəni in təhmen əmə məmə kəmoħmīs, kəni nətəmimi kotiuvī-pəri ilah kəni kohmīs agin. ¹³ Peau-peau lauəntəhi kəutorasilig mətəruən əpnāpin əmə, kəni kitah rəfin kəuteruh əmə. Kəni təhmen əmə, kəuteruh naulisīn rəha nətəmimi əha nətəm kautol pətīgəm əmə noliən tərəh e rəhalah nəmīəghīn. Ilah kotəhmen e məhau mīn iətəm kəmotəmkarəpən e suaru rəhalah. Tol lanəha, Uhgīn tətəskəlīm imalah ikīn əpəha e nāpinəpuīn iətəm nəhagəhagīn tikə agin ikīn.

¹⁴ Suah u Inok u aupən, in nəuaniləuis iətəm tatol səpīn lan e nəuaniləuis mīn rəha Atəm, tāmāni pətīgəm nəghatīn rəha Uhgīn iətəm tāməfan kəm in māmə, “Oteruh-to, Iərmənīg tətuvā ilah rəhan mīn nagelo mīn tausīn tausīn mīn tēpət pəhrīn, ¹⁵ tətuvā məmə otakīl nətəmimi rəfin, kəni otāni pətīgəm nālpīnīn rəha nətəmimi rəfin mīn u nətəm kəutəhti nəuian. In otol nālpīnīn mətəu-inu kəmotol nərəhīn tərəh mīn e noliən tərəh pik, kəni nol təfagə mīn əha kəmotaraki e nəghatīn mīn iətəm tərəh kəm Uhgīn.”

¹⁶ Nian rəfin, nətəmimi mīn əha kəmətəghatī-əghatī kəm lah mīn məmə nīkilah tāsagīnīn o natīmnatī, kəni mətəni rah natīmnatī rəfin. Ilah kəutəu=pən aru nətəlīgīn tərəh e nīkilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol, kəni mətəghatī əuvsan e lah mīn, kəni kəutəghatī e nəghatīn tətəhīn məmə okotol nətəmimi okotohtəu=pən rəhalah nətəlīgīn.

Nəghatīn o nəhgi-pəriən ilah

¹⁷ Mətəu rəhak mīn nətəmimi, nīkitəmāh tətəhti nati nak aposil mīn rəha rəhatāh Iərmənīg Iesu Kristo kəmotəni aupən, məmə otuva. ¹⁸ Kəmotəni kəm tēmāh məmə, “E nian iətəm naunūn nian tətuvā iuəkīr, nətəmimi nətəm kəutəghatī əuvsan mətəni rah natīmnatī rəfin, ilah okotohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəlīgīn tərəh e nīkilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol.” ¹⁹ Inu nətəmimi nətəm kəutəhapu itəmāh. Ilah kəutohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəlīgīn rəha nəhue nīftəni, kəni Nārmin Rəha Uhgīn tikə e lah.

²⁰ Mətəu itəmāh, rəhak mīn nətəmimi, otol itəmāh motəsanən e rəhatəmāh nəhatətəiən iətəm təhruahru vivi, iətəm təmsipən o Uhgīn. Kəni otəghatī kəm Uhgīn e Nārmin Rəhan. ²¹ Kəni motos nolkeikeiən rəha Uhgīn tətətig o tēmāh nian nəutəhtāhīn nāsəkəhrūinīn rəha Iərmənīg Iesu Kristo məmə in otos itəmāh nəkəhuvən e nəmīəghīn itulīn.

²² Nəkotəsəkəhrūin nətəmimi mīn u nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəkāsīk pikīn motəruru nəgətunīn nak in nīpəhrīnīn. ²³ Motəmkirəkīs uəhai nətəm kəutatīg iuəkīr o nīgəm asoli motosmīəgh ilah. Otəsəkəhrūin nəuvein mīn, mətəu nəkotəgin pik e noliən tərəh mīn rəhalah, iətəm kautol nəmīəghīn rəhalah rəfin tamīknīk. Autətəu itəmāh məmə noliən tərəh rəhalah otəsəkīn nəmīəghīn rəhatəmāh.

Nəfakīn o nəni-viviən Uhgīn

²⁴ Pəh kotəni-vivi Uhgīn iətəm in təhrun nāsəkəlīmīn itəmāh məmə onəsotəmeiən, kəni təhrun noliən itəmāh məmə nīmei təfagə tərəh tikə agin e nəmīəghīn rəhatəmāh, nian otos itəmāh nəkəhuvən e nəhagəhagīn rəha nəhmtīn, kəni nīkitəmāh otāgīn pik agin ikīn əha. ²⁵ Uhgīn kətīəh əmə, kəni in Iosmīəgh rəhatāh. Kəni Iesu Kristo rəhatāh Iərmənīg in suaru rəhan o nosmīəghīn itah. Pəh kotəni məmə nəni-viviən, mīne nepətīn, mīne nəsanənīn, mīne nārmənīgīn rəfin agin, in rəha Uhgīn, aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu, matuvən naunūn tikə. !Əuəh!

Nəhan-əhanian Nəhan-əhanian natimnati kəm Jon

Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Nəhan-əhanian

?Pəh təmətei nauəuə u? İətəmi kəti nərgin u Jon təmətei nauəuə u. Məta suah u inu in aposil Jon, uə məta Jon pisin kəti təmətei. Kəsotəhrun vivian.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? In təmətei nauəuə u tatuvən kəm niməfaki səpin, ilah kəutatig e nitəni min ikin Esia, (rəueiu, kətəni ikinu məmə Wes Teki – Western Turkey), mine matuvən min kəm niməfaki min ikin min rəfin.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nian u iətəm təmətei nauəuə lan, kəpmən rəha Rom təməni məmə nətəmimi okotəkeiki motəfaki kəm iətəmi asoli rəha kəpmən təhmen əmə məmə in uhgin rəhalah. Mətəu nətəmimi rəha niməfaki kəmotəni məmə iətəmimi kətiah əmə in ilis agin, iətəmimi u in İesu Kristo. In əmə u, in İərmənig. Kəni kəutəni məmə okəsotəfakian kəm iətəmi asoli rəha Rom. Tol lanəha, kəpmən rəha Rom tinol nərahian kəm nəfaki min. Kəmotahlipən Jon tuvən isəu e nitəni kəti u, kətəni məmə Patmos, məmə otətətig pisin əmə. Uhgin təfən nəməhlairian təuvir agin kəti kəm Jon məmə oteruh İesu Kristo əpəha e negəu e neai. Kəni in mafu min natimnati iətəm otəpanuva, təhmen əmə məmə inu: nolian iətəm Uhgin otol win e Setən mine rəhan min nətəmimi e nəluaginian; mine nolian rəha Uhgin o nakilian nətəmimi e naunun nian.

?Təmətei nauəuə u o nak? In təmətei nauəuə u məmə otol əpu məmə İesu Kristo in İərmənig, konu məgətun rəhan nəsanənian. Kəni in tolkeiki məmə otəni kəm nəfaki min məmə okotəhtul əskasik nəmə nian iəkis min okəhuva, konu ilah okəsotəfakian kəm iətəmi asoli rəha Rom məmə in Uhgin. Otəsuvəhian konu Setən otol nərahian kəm nəfaki min mətəu ilah okotəkeiki motəhtul əskasik, kəni in tolkeiki məmə otəfəri nətəligian rəha nəfaki min mine nətəmimi u ilah kəutatig e nian iəkis min u rəueiu. Nian İesu Kristo otətəlig=pa min, kəni in otəfəri ilah, mol nalpinian kəm rəhan tikimr min.

Nəghatian min mine nətəligian min tətət kəutafin e nauəuə u Nəhan-əhanian kəutsipən e nauəuə min u rəha Oltestimin: Isikiəl, Daniəl, Aiseə, mine Jeriməiə.

?Okafin əhro nauəuə u? Nauəuə u, in tol pisin e nauəuə min e Niutestimin mətəu-inu İesu təməgətun natimnati tətət e Jon u kotol pisin agin. Tol lanəha, in otəkeiki mos narmi nati kəti məghati lan. Nəghatian min u ilah nipətilih tatig, təhmen e nəghatian əuhlin. Konu, nian kitah kotafin nauəuə u, koteruh nəghatian əuhlin min u, təuvir məmə kitah kotətəlig e nipətilih min kətiah kətiah. Təuvir məmə kotafin futnot ko ləhtəni e nimali nauəuə o nəhrunian məmə narmi nati min nipəti lah təni məmə nak. Kəni kotəkeiki motəupən motətəlig e nipəti nəghatian min u Kristin min e nian əha kəmotəhrun vivi.

Nauəuə u səniəmə in təhmen e suaru kəti uə kalendə, məmə kotəhrun neruhian məmə nati nak otuva e nu nak, konu nati nak min otuva e nu təm tətəuva, mətəuva mətəuarus nian İesu otuva min lan. Mətəu e nauəuə u, kotəhrun neruhian nəukəti nətəligian asoli tol lanu lan:

- Uhgin in ilis in tətət pik mine nəsanənian rəhan tətət, mine rəhan nətəligian əuvir e natimnati min rəfin;
- Setən in tatol nəhməian asoli e nəhue niftəni;
- Kristin min okotəkeiki motəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəian məmə okəsotəginian, nati əpnəpin ilah kəutatig e nian rəha nərahian;
- otəsuvəhian Uhgin otələs iahu Setən kəni məfən nalpinian kəm Setən mine iərmis min rəhan;
- e Nian Uərisig, Uhgin o tol nalpinian kəm nətəmimi min kəsotəhatətəian e İesu;
- İesu Kristo otərmənig e natimnati min rəfin;
- İesu otos nətəmimi rəhan məhuvən məutatig e neai, ikin tətətig ikin.

Nətuəuinian nəghatian

¹ Nauəuə u, in tətəghati e natimnati min iətəm İesu Kristo təmol əpu.* Natimnati min u, Uhgin təməfən kəm İesu, məmə in otəgətun kəm rəhan noluak min natimnati iətəm otəsuvəhian təkəiki muva. Kristo təmahlipən rəhan kəti agelo tuva, kəni məgətun natimnati min u kəm rəhan ioluak, Jon. ² Jon təməhtul pətigəm o nəni əhrəuhrūian natimnati rəfin iətəm in təmeruh, kəni mətei rəkis ilah e nauəuə u. Natimnati min u iətəm in təmeruh, in nəghatian rəha Uhgin mine nəni pətigəmian rəha İesu Kristo. ³ İətəmi u iətəm tətəfin pətigəm nəghatian min u, iətəm Uhgin təməfa, in otətig e nəuvirian pəhrian. Kəni nətəmimi min u

* 1:1 “Təmol əpu,” nipətin u, məmə tətəgətun nati kəti iətəm əupən, nipətin tətəhluaig. E Bislama, kətəni məmə, “rivilem” uə “soem.”

nətəm kəutətəu kəni mautos e nıkilah kəni mautol, okotatig min e nəuvırıən pəhrıən, mətəu-ınu nıan rəha natımnatı min u nauəuə u tətəghatı e lah, tınuva iuəkir agın.

*Jon təmətəi nauəuə
kəm nıməfakı min ilah səpın*

⁴ İəu Jon, iətahlı=pınə nauəuə u tatuvnə kəm nıməfakı min ilah səpın əpəha e nıtəni Esıə.

Pəh Uhgın u iətəm tətətig u rəueıu, təmətətig itulın, kəni otəpanətıg itulın min, in otəfınə rəhan nəuvırıən mıne nəməlınıuıən kəm təmah. Kəni pəh narmin ilah səpın[†] iətəm kəutətig aupən e jeə rəha kig, ilah min okotol lanko e təmah. ⁵ Kəni İesu Kristo min, in otəfınə min lanko kəm təmah. Kristo ko təməhtul pətıgəm əskasık o nıpəhrıənıən, konu inəha, in iətəmımi iətəm in təmaupən məmıəgəh itulın e nımısiən,[‡] kəni in tətərmənıg e kig min rəha nıtəni min.[§]

Pəh nənı-vıvıən tıvən o İesu Kristo u, in təmolkeıkeı itah, kəni nıran təmaıəh məmə otıtıs itah e nolıən rəha təfagə tərəh. ⁶ In Kig rəhatah, kəni təmol məmə kıtah kotatıg əhgəl rəhan narmanıgıən, kəni mol itah kəhuva pris min rəha Uhgın rəhan, kəutol uək rəha Tatə rəhan. !Pəh nənı-vıvıən o rəhan nepətıən mıne nəsanənıən tıvən o İesu Kristo, naunun tıkə! !Pəh in otərmənıg itulın! Pəh otol lanu lan. Əuəh. Amen.

⁷ !Oteruh-to! In tətıva e nəpuə, ^{*} kəni nətəmımi rəfın okotəsəl=pən moteruh e nəhmtıləh əhrıuəru, kəni nətəmı min aupən u kəmotəni məmə okəu, okoteruh min, kəni nətəmımi e nəuanıləuıs min rəfın e nıtəni min, nıkilah otəhmə, motəsək əfəməh mətəu-ınu kəmotafu.[†]

In otəkeıkeı mol lanu lan. !Əuəh! !Amen!

⁸ İərmənıg Uhgın tətəni məmə, "İəu Nəükətın mıne Naunun.[‡] İəu u iətatıg rəueıu, kəni iəmətatıg itulın, kəni iəpanətətig itulın min, kəni iəu u, Nahgık Tepət Pık Agın."

Jon təmeruh Nəti İətəmımi

⁹ İəu Jon, pıatəmāh u, iətəm kıtah kəutos pətı nəhlmtıah min kətıəh e İesu o nəhməıən, mıne natıgıən e narmanıgıən rəhan, mıne nəhtul əskasıgıən e nıan rəha nəhməıən. Kəmərakı=pən lak e nıtəni u Patmos,[§] mətəu-ınu iətəni pətıgəm nəghatıən min u iətəm Uhgın təmāfa, kəni mətəhtul pətıgəm o İesu. ¹⁰ In Nıan rəha İərmənıg rəhatah,^{*} kəni iəmərıəuəh e Narmin Rəha Uhgın, u rəhan nəsanənıən təmol kəm iəu, kəni iəkətəu nəuıan asolı kətı e nəmtəhk, təhmen əmə e təuı, ¹¹ kəni nəuıan u tətəni məmə, "Ətəi rəkıs e nauəuə natımnatı min rəfın iətəm nateruh, kəni mahlı=pən kəm nıməfakı səpın. Nauəuə min u okəhuvən kəm Efəsıs, kəni Smanə, kəni Perkaməm, kəni Tuatırə, mıne Satis, mıne Filıtəlfıə, mıne Laotısıə."

¹² Kəni əmeıko, iəkeıraır məmə iəkeruh-to, məmə pəh tətəghatı kəm iəu. Kəni nıan iəmeıraır, mafu natı kətətu-pəri lait lan, ilah səpın, kəm ol e aıən u kol tətəraıp-oraıp,¹³ kəni e nəlugı natı kətəharu-pəri lait min u lan, mafu suah kətı təhmen e Nəti İətəmımi,[†] rəhan napən təfəməh u təfəməh pəhrıən. Kəni kəməlıs mankılahan e kətəuti, kəm ol e aıən u kol tətəraıp-oraıp.[‡] ¹⁴ Rəhn-kapə mıne nəuanun tərıuən tərıuən təhmen e nəuəuı nıtəhı,[§] ^{*} kəni nəhmtın təhmen e nəmnəmı nıgəm.[†] ¹⁵ Nəhlkın təhmen e prons,[‡] iətəm kəmıvıan e nıgəm məmə otəıəh rəkıs e namrəıən, mafəl iətəm təuvır, kəni uərısig ko, kərəpeı məmə otəuvır mətəraıp-oraıp. Kəni nəuıan iəhgın təhmen e nıtəhı asolı kətı tatıtəgıt e nımas;¹⁶ In tatos məhəu ilah səpın e nəhlmın maru, konu nau kətı rəha nəluəgıənıan in tasılə e nıkalın pətı mıl,[§] tatsıpən e nıpəgnəuan, kəni iətəmı u təhgəghag mətasıə, təhmen e mıtıgar əpə e nəraıuə.

¹⁷ Nıan iəmafı iətəmı əha, iəmeıuəıu morın iəu əha e nəhlkın, təhmen əmə məmə iəmımsı.^{*} Mətəu in təmeə=pə mek iəu e rəhan maru kəni məni məmə, "Səgıənıən. İəu u, iəu iəmaupən mətatıg, kəni iəu matol naunun agın. ¹⁸ İəu u, İətəm Tətəmıəgəh.[†] !İəmımsı aupən, kəni mətəu eruh-to, iətəmıəgəh itulın! Kəni iəu iətos kı rəha Nımısiən mıne kı rəha Nəuan=pən.[‡]

[†] **1:4** Narmin ilah səpın iətəm kəutətig aupən e rəhan tron, (Nəh 3:1; 4:4; 5:6), nəmə təhro in suaru rəha nənıən Narmin Rəha Uhgın; mətəu nəmə təhro ilah nagəlo səpın u kotasanən (Nəh 1:20; 8:2) iətəm kəutətig aupən e tron. Nəmps səpın u, kəməh kau fıftı-fo e nauəuə u Nəhan-əhanıən. E Nauəuə Rəha Uhgın, nıan nəuveın tətəni "ilah səpın" mətəu nıpətın məmə ilah rəfın agın. [‡] **1:5** Kol 1:18; Sam 89:27 **§** **1:5** Sam 89:27; Nəh 17:14; 19:16 ^{*} **1:7** Dan 7:13; Uək 1:9 [†] **1:7** Sek 12:10 [‡] **1:8** Nəghatıən əhrıuəru u rəha İesu tətəni məmə, "İəu u, Alfa mıne Oməkə." Alfa u, in letə tətəhtul aupən e alfəbıt rəha nəghatıən Kris, kəni Oməkə u, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mıne Z e İngılıs. **§** **1:9** Nıtəni u Patmos, in aılan kətı isəu agın o ima Jon. ^{*} **1:10** Nıan rəha İərmənıg u, in Sante. [†] **1:13** Kıtah kəuteruh nərgın u "Nəti İətəmımi" e nauəuə rəha Daniel (Dan 7:13), mıne e nauəuə min rəha Matıu, Mak, Luk, Jon, Uək mıne Ol Sam. [‡] **1:13** Napən əha kətəni, in napən rəhı pris asolı agın. İesu in rəhatah pris asolı agın. **§** **1:14** Nəghatıən Kris əhrıuəru tətəni məmə, "ın tərıuən tərıuən təhmen e sno." ^{*} **1:14** Dan 7:9 [†] **1:14** Esık 1:28 [‡] **1:15** Prons, in aıan kətı, kala rəhan təhmen e kol. **§** **1:16** Hip 4:12; Jon 12:48 ^{*} **1:17** Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 [†] **1:18** Sam 42:2 [‡] **1:18** "İəu iətos kı rəha Nımısiən mıne kı rəha Nəuan=pən," nıpətın u məmə iətos nepatıən o nəhtıpəsıgıən mıne nərahıən e ket rəha İma Nətəm Kəmhımsı İkın, kəni mol nətəmımi kəmhımsı ilah kotəmıəgəh min.

¹⁹ “Tol lanəha, ətei rəkis nati nak iətəm nateruh, inu natimnati min rəha rəueiu, mine natimnati nəuvein min iətəm tətüva. ²⁰ Mətəu iəkuahpik e nipəti nati təməhluaig, u məhau min ilah səpin iətəm nəmeruh iatos e nəhlmək maru, mine nati kətəharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e aian u kol tətoraip-oraip. Məhau min u ilah səpin, nipətin u nagelo min rəha niməfaki səpin. Konu nati kətəharu-pəri lait lan, ilah səpin, kəmol e kol, nipətin u, niməfaki min u ilah səpin.

2

Nəghatiən təmuvən kəm nəfaki min ikin Efəsis

¹ “Ətei nauəuə u kəti tuvən o agelo* rəha niməfaki e taun Efəsis, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos məhau səpin e nəhlmən maru† kəni mətəliuək e nəlugin e nati kətəharu-pəri lait lan,‡ u iətəm kəmol e aian u kol tətoraip-oraip, kəni ilah səpin.

² İəu iəkəhrun rəhatəmäh noliən min. İəkəhrun nalkut pikian o uək min rəhatəmäh, kəni məhrun min məmə nautəhtul əskasik. İəkəhrun məmə itəmäh nəsotəgiənən o nətəm kəmol noliən tərəh. Nəmotakil nətəmimi min u nətəm ilah kotəni məmə ilah aposil min, mətəu səniəmə ilah aposil pəhriən min, kəni nəmoteruh rəkis məmə ilah neiuə min. ³ İəkəhrun min məmə itəmäh nautos nətəligiən əfəmäh. Nərəhiən təmələs pau itəmäh, mətəu nautəhtul əskasik o nərgək, məsotəpəouiən.

⁴ Mətəu iatəh nipəgnəmtin kəti əha ikin nəmotol, təsəhmenien e nəhmtək. Nəmotəpəh nolkeikeiən§ aypən rəhatəmäh. ⁵ Nikitəmäh təhti-to nolkeikeiən iətəm nəməutatig lan aypən. Otəuhlin itəmäh, kəni mətol natimnati min u nəməutul aypən. Nəmə nəsolian, kəni iəkuva, mələs rəkis rəhatəmäh nati kətəharu-pəri lait lan e nimein. ⁶ Mətəu nati kətiəh əha ikin, nautol təuvi: İtəmäh nəkotəməki e noliən tərəh min rəha nətəmimi rəha Nikoləs,* təhmen əmə lak, təhmen mə inu iatol mine.

⁷ İtəmäh rəfin matəlgitəmäh tatig. Otətəlig vivi, kəni mətəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. İətəm otol win e nəluəginien u, iəu iatəghəhan lan məmə in otun nəuanigi rəha nəmiəghien iətəm tateviə e nəsumien rəha Uhgın.”†

Nəghatiən təmuvən kəm nəfaki min ikin Smanə

⁸ Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Smanə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm təməupən matig, kəni in otol naunun əgin. In təmimis kəni məmiəgəh min,‡ kəni in tətəni məmə,

⁹ Nətəm Smanə, iəkəhrun rəhatəmäh nəhməien. İəkəhrun məmə itəmäh nənrəh min, mətəu səniəmə itəmäh nənrəh min pəhriən. ! İtəmäh, rəhatəmäh nautə tepət əgin! İəkəhrun məmə neiuə min nəuvein nətəm kəutəni nəghatiən mətauvlək e təmah lan, məutəni məmə ilah nətəm İsrəl, mətəu kəpə.§ Rəhalah nimə rəha nuhapuminiən in nuhapuminiən rəha Setən əmə.* ¹⁰ Sotəginien e nəhməien min iətəm otəsuvəhien kəhuva e təmah. İtəni=pinə kəm təmah, məmə Setən otəpanəmki=pən itəmäh nəuvein e kaləpus məmə otek əskəuvin nəhatətəien rəhatəmäh, kəni itəmäh onəkotətig e nəhməien o nian ilah ten.† Otəhtul əskasik, nati əpnəpin nəmə itəmäh nəuvein okohmis, kəni iəu iəkəfinə rəhatəmäh nətəouiən, təhmen=pən əmə məmə kətəfəfəu=pən e nati kəti e rəhn-kəpə iətəm təmol win e nauian, kəni rəhatəmäh nətəouiən in nəmiəghien itulin.

¹¹ İtəmäh rəfin matəlgitəmäh tatig. Otətəlig vivi, kəni mətəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. Nətəmimi okotol win e nəluəginien u, nian nımisiən təsəmaru min muva, ko kəsəhmis minien. İnəha, okəsəhuvəniən e nəmnamı nigəm əsoli, inu nımisiən tatol keiu.”‡

* **2:1** Nian iətəmi u tətəni “agelo,” nəmə təhro tətəghati e agelo pəhriən, uə nəmə təhro tətəghati e pastə rəha niməfaki.

† **2:1** Nəh 1:16 ‡ **2:1** Nəh 1:12-13 § **2:4** Jon 13:35; Jer 2:2-5 * **2:6** Nətəmimi rəha Nikoləs min əha, kitəh kəsotəhrun vivien natimnati tepət e lah uə rəhalah iətəmi əsoli. İlah nətəmimi nəuvein rəha niməfaki, mətəu ilah kəutəni məmə kəhrun nəfəkiən kəm narmi nati min, konu kəhrun nit əpnəpinien itəmi. İlah kəutəni məmə noliən min əha, təsərəkiniən narmitəmi. † **2:7** Jen 2:9; 3:22-24; Luk 23:43; Rom 5:12,18; 6:23; Nəh 22:2 ‡ **2:8** Nəh 1:17-18 § **2:9** Nəghatiən u, “məutəni məmə ilah nətəm İsrəl, mətəu kəpə,” nipətin nak? In tətəghati əhruəhr nətəmi min u nəuaniləus rəha İsrəl. Mətəu nian İesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm İsrəl pəhriən, nipətin u məmə nətəmimi pəhriən rəha Uhgın, inu, nətəmi kəutəfəki kəm in, mətəu səniəmə “nəuaniləus min rəfin rəha İsrəl” u ilah nətəmimi min əhruəhr rəha Uhgın. (Kal 6:15-16). * **2:9** Jon 8:33-47 † **2:10** “Nian ten” nipətin ko, məmə nian rəha nəhməien otekeikei mol naunun mətəu-inu Uhgın təməni lanəha. ‡ **2:11** Nəh 20:11-15; 21:8

Nəghatiən təmuvən kəm niməfaki min ikin Perkaməm

¹² Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Perkaməm, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos nau rəha nəluaginian kəti iətəm tasilə e nəven pəti mil. §

¹³ İəkəhrun ikin nəutatig ikin. İkin əha, Setən tətəharəg, mətərmənig ikin.* Mətəu itəmāh nautəhtul iəkis ohniə. Nəməsotəuhlinian rəhatəmāh nəhatətəiən lak. İmatəmāh Setən tətətig ikin, kəni kəməhamu rəhak iətəmimi Antipas, iətəm tətəhtul əskasik o nəni pətigəmiən iəu. Nati əpnəpin məmə nian əha təmiəkis pau o təmāh, mətəu itəmāh nəmətəhatətə əskasik lak.

¹⁴ Mətəu in əmə ko, iateh nipiəgnəmtin min nəuvein iətəm itəmāh nautol iətəm təsəhruahruian e nəhmtək. İtəmāh nəuvein u ko ikin ko, nəutəgətun nətəmimi ko ikin ko məmə okotos nəgətuniən rəha Paləm. Paləm u, in təmōl suaru kəm Kig Palək məmə in otəfən-əfan kəm nətəm İsrəl, kəni pəh ilah kōtol noliən tərāh, mautun nauəniən iətəm kəmōl sakrifais lan tatuvən kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigī, kəni mautit əpnəpin ilah min. † ¹⁵ Kəni e noliən kətiah əmə ilah nətəm İsrəl min əha, itəmāh nəuvein u ikin nautōhtəu=pən nəghatiən rəha nətəmimi rəha Nikoləs. ‡ ¹⁶ !Tol lanəha, onəkotəkəikei motəuhlin uəhai əmə nətəligiən rəhatəmāh e noliən tərāh min rəhatəmāh! Nəmə nəsotoliən, otəsuvəhiən oiəkuvnə o təmāh, kəni iakoh nətəmimi min ko, kəni mətei ilah e nau rəha nəluaginian iətəm tatsi=pən e nipiəgnəuak.

¹⁷ İtəmāh rəfin matəlgitəmāh tatig. Otətəlig vivi, kəni mōtəhrun nəghatiən min u iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətəni=pinə kəm niməfaki min. İtəmimi iətəm tatol win e nəluaginian, iəu iəkəfən nauəniən oneuən u manə § kəm in. Oiəkəfən min kəpiəl ruən kəti kəm in, iətəm kəmətəi=pən nərgin vi lan, kəni in pisin əmə kəha iətəm otos, təhrun nərgin.”

Nəghatiən təmuvən

kəm nəfaki min ikin Tuatirə

¹⁸ Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Tuatirə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u, in nəghatiən rəha Nəti Uhgīn. Nəhmtin təhmen e nəmnami nigəm, mine nəhlikin təhmen e prons* iətəm tətəraip-oraip. † Tətəni məmə,

¹⁹ İnəhrun rəkis noliən min rəhatəmāh, nətəm Tuatirə. İəkəhrun rəhatəmāh nolkeikeiən mine nəhatətəiən, mine nasiruiən e nətəmimi, kəni iəkəhrun min məmə nətəligiən rəhatəmāh tətəməh o nəhtul əskasikien. İəkəhrun məmə noliən min rəhatəmāh nautol u rəueiu, təuvir məpirəkis agin noliən min rəhatəmāh əupən.

²⁰ Mətəu iateh nipiəgnəmtin kəti əha ikin nautol iətəm təsəhruahruian e nəhmtək. İtəmāh nautegəhan e noliən rəha pətan əha iətəm təhmen e pətan əupən u, Jesepel. ‡ In tətəni məmə in iəni kəti, mətəu nəgətuniən rəhan tatit rah rəhak min noluek, matol məmə ilah kətit əpnəpin ilah min, kəni mautun nauəniən u iətəm kōtol sakrifais lan kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigī. ²¹ Ləmətəhtahnin pətan əha məmə in otəuhlin rəhan noliən rəha nitəu=pən əpnəpinian nəman, mətəu in təpəh. ²² Tol lanəha, rəueiu əha, iəkōl in timis pik e rəhan pət. Kəni nətəmimi min u nətəm kəmotit əpnəpin ilah min, ilah Jesepel u, nəmə ilah kəsotəuhlinian ilah e nosiən noliən rəha pətan əha, oiəkōl ilah min kōtətəu tərāh pik, kəni misuə e lah e pət u rəha nəhməiən. ²³ Kəni oiəkəu kətiah əmə e nənətin min, mōh ilah kōhmis. § Tol lanəha, kəni niməfaki min rəfin okotəhrun məmə iəu əmə u, iəkəhrun nətəligiən min rəha nətəmimi, mine nikilah. Kəni iəu iəkəfinə nətəouiən rəhatəmāh tətəu=pən əmə rəhatəmāh noliən min iətəm nəmautol.*

²⁴ Mətəu itəmāh u, nətəm Tuatirə nətəm nəməsotosiən o nəgətun min rəha Jesepel əha, iətəghati kəm təmāh rəueiu. İəkəhrun məmə itəmāh nəməsotosiən natimnati iətəm kətəni məmə nati agin min rəha Setən iətəm tətəhluig e nəmtahn. İəsələhu-pəniən nati figəm kəti min kəm təmāh, mətəu iəkōlkeikei məmə nəkōtol nati kətiah əmə, inko, ²⁵ otaskəlim tiəkis əmə e nati iətəm ninotos rəkis, mətəuarus iəu iəkitalig=pa.

²⁶⁻²⁷ İtəm tətōl win e nəluaginian u, kəni tətəhtul əskasik o noliən nəuiak, matuvən, matuvən mətəuarus naunun, kəni iəu iəkəfən nəpətiən u kəm in, iətəm rəhak tatə təməfa

§ 2:12 Nəh 1:16 * 2:13 İtəmi əsoli rəha Rom, kətəni məmə Empərə, in təhmen e kig əsoli kəti. Nətəmimi tətəp tətəp kəutəfaki kəm in əha Perkaməm. † 2:14 Nam 22-24; 25:1-2; 31:16 ‡ 2:15 Afin-to futnōt e Nəh 2:6. § 2:17 Jon 6:31-33,35,48,51 * 2:18 Prons, in əiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol. † 2:18 Dan 10:6; Nəh 1:14-15 ‡ 2:20 Jesepel u əupən, in pətan rəha Kig Əhap (1King 21:25-26). In təmit nətəmimi e suaru kəti məmə okōtol sakrifais kəm narmīn nati min, kəni mōtōhtəu=pən noliən rəha nit əpnəpin nəman mine nipiətan. Pətan kəti rəha Tuatirə təmōl noliən əha, kəni Jon tətəni lan məmə Jesepel. Nəmə təhro noliən rəhan təhmen e Nikoləs iətəm tətəni e Nəh 2:6,15. § 2:23 Nəghatiən u “nənətin min” tətəgətun nətəmimi u kəutōhtəu=pən in. * 2:23 Jer 17:10

kəm iəu, məmə in otarmənig e kəntri pisin pisin min. Kəni in otos rəhan neim iətəm in nəmtətiən rəha nərgin asoli rəhan, kəmöl e aiən, kəni in otatgəhli-atgəhli nətəm e nəhə niftəni, təhmen=pən əmə məmə aiən iətəm təmohəplis-ohəplis sospən kəmöl e nəriəpīg.
²⁸ Kəni iəu iəkəfinə min məhau u futukai kəm in.[†]

²⁹ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatien min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min.

3

Nəghatien təmuvən

kəm nəfaki min ikin Satis

¹ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun u Satis, mənı=pən məmə,

Nəghatien u rəhan, iətəm tatos narmin rəha Uhgın ilah səpin, * kəni matos min məhau səpin.[†] Nəghatien u rəhan iətəm tətəni=pinə kəm təmah məmə,

İəkəhrun rəhatəmah nolien min. İəkəhrun məmə kətəni məmə itəmah nautəmiəgəh, mətəu kəpə, itəmah ninohmis rəkis. ² !Otair-tə! Nolien təuvir min rəhatəmah nəmautol aupən, otəsuvəhiən tikə agin. Mətəu itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə onəkotəfəri min nolien rəhatəmah, motol tuva məskasik, mətəu-inu rəhatəmah nolien təuvir min iətəm təhruahru e nəhmti Uhgın, iəseh əhanəhiən kəti iətəm nəmotol məhuvən motol naunun lan. ³ Tol lanəha, nikitəmah təhti nəghatien iətəm nəmotos, kəni maütətəu aupən. Otol, kəni motəuhlin itəmah. Mətəu nəmə nəkotəpili alu, oiəkiet pətigəm o təmah təhmen e iakləh, kəni itəmah ko nəsotəhrunian məmə nian nak iəkuvnə o təmah.

⁴ Mətəu itəmah nəuan nəuvein əmə ko Satis, iətəm kəməsotolien napən rəhalah tamikmiki. İlah kotəhruahru, motəhmen o naliuəkiən itəmah min iəu e napən ruən.[‡]

⁵ İtəm in otol win e nəluəginien, in otuvən lanəha e napən ruən. Kəni ko iəsəfal rəkisien nərgin e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni iəu iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə mine rəhan nagelo min, məmə in rəhak əhruahru iətəmi.[§]

⁶ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatien min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

Nəghatien təmuvən

kəm nəfaki min ikin Filitelfə

⁷ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Filitelfə, mənı=pən məmə,

Nəghatien u rəhan, İtəm Tasim, kəni in Nipəhrinien. Kəni in tatos ki rəha Tefit u aupən. * Nəmə in terəh e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. Kəni nəmə in təhtipəsig e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təserəhiən lan.[†] Nəghatien u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

⁸ İəkəhrun rəhatəmah nolien min, nətəm Filitelfə. İəkəhrun məmə rəhatəmah nəsanəniən in nəuan nəuvein əmə, mətəu itəmah nəmautol nəuiak məsotəpəhiən, kəni məsotəhluaigien məmə rəhak u itəmah. Oteruh-to. İəmerəh e doə o təmah. Ko iətəmi kəti təsahtipəsigiən. ⁹ Oteruh-to. Nətəmi min ko e Nuəpuminien rəha Setən, ilah kəutəni məmə ilah nətəm İsrəl, mətəu kəpə. İlah neiuə min.[‡] Oteruh-to. Oiəköl ilah kəhəva motasiəulin-pinə e nəhklilah e nisiaien, kəni okotəni məmə nipəhrinien iəu iəkölkeikei itəmah.[§] ¹⁰ İəmənı=pinə kəm təmah məmə itəmah onəkotos nətəligien əfəmah o nəhtul əskasikiən, təhmen əmə lak, kəni itəmah nəmautol rəhak nəghatien. * O nati u, iəu oiəkəpəli vivi o təmah e nian iətəm nərahien otəsuvəhiən tuva e nəhə niftəni min rəfin,[†] məmə otek askəuvin-to nətəmi rəha nəhə niftəni.

¹¹ Otəsuvəhiən iəkuva. Otəskəlim iəkis natimnati min iətəm itəmah ninotos rəkis, məmə iətəmi kəti otəsosiən rəham nətəuən[‡] iətəm ninol win rəkis lan. ¹² İtəm otol win e

† 2:28 Nəh 22:16 * 3:1 Afin-to futnot e Nəh 1:4 † 3:1 Nəh 1:16 ‡ 3:4 Efes u, “napən” tətəgatun nolien min rəhalah.

§ 3:5 Mat 10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26; 1Jon 2:23 * 3:7 “Ki rəha Tefit” u, tətəgatun=pən nepətiən iətəm otos e Jerusiləm vi. In ko, in tatos nepətiən məmə oterəh kəni məhtipəsig e iətəmi kəti iətəm tatuvən imə; Nəh 1:18. † 3:7 Aes 22:22 ‡ 3:9 Nəghatien u “kəutəni məmə ilah nətəm İsrəl, mətəu kəpə,” in tətəghati əhruahru e nətəmi min u nəuaniləuis rəha İsrəl min. Mətəu nian İesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm İsrəl pəhrin, nipətin ko məmə nətəmi pəhrin rəha Uhgın, inu, nətəm kəutəfaki kəm in. Mətəu səniəmə nəuaniləuis rəha İsrəl u ilah nətəmi min əhruahru rəha Uhgın (Kal 6:15-16). § 3:9 Jon 8:44; Nəh 2:9 * 3:10 Hip 12:1-3 † 3:10 Jon 17:15 ‡ 3:11 “Nətəuəiən” əha, tətəghati lan, in kəfəfau kəti kəmöl e nimali nigı, uə narmin nimali nigı kəmöl e kol, kəni kətəfəfau=pən e rəhn-kəpə iətəm təmol win e naiuən. Kəni Kristo otəfəfau=pinə kəfəfau e rəhn-kəpə iətəmi o rəhan nəhtul əskasikiən. İtəmi o otəkeikei mateh vivi o nətəmi min ko nətəm kətəkeikei məmə okotos rəkis ohni. Inu, in nəghatien əuhlin məmə ilah okəsotəpəhiən nəhtul əskasikiən məmə ilah okəsotəmkərəpəien e nətəuəiən rəhalah, inu, nəmiəgəhiən itulin ilah Kristo.

nəluaginian, kəni iəu oiəköl in təhmen e nigı asoli kəti iətəm tətəruəsan Nimə Rəha Uhgın rəhak. Kəni in ko təsietian e Nimə əha nian kəti. Kəni iəu, iəkətei=pən nərgi Uhgın rəhak lan, mine nərgi taun rəha Uhgın rəhak lan. Taun u, in Jerusiləm vi, iətəm Uhgın rəhak otahli=pa, otisi=pəri e negəu e neai, meiuaiu=pa. Kəni iəu oiəkətei=pən min nərgək vi e iətəmi u.

¹³ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatian min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min."

Nəghatian təmuvən

kəm nəfaki min ikin Laotisia

¹⁴ "Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Laotisia, mənı=pən məmə,

! Nəghatian u rəhan, iətəm kətəni məmə in Nipəhriəniə! In ko, in iətəm kəhrun narərıəniə lan məmə tətəhtul pətigəm o nənı pətigəmian nipəhriəniəniə əmə, kəni in nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol. § * Nəghatian u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

¹⁵ İəkəhrun rəhatəmah nolian min, nətəm Laotisia. İəkəhrun məmə nəmiəgəhian rəhatəmah təhmen e nəhu iətəm tareuən əmə. Təuvir məmə onəkotəhtul əmə e kətiəh, onəkotətəpu uə onəkotəpiəpei. ¹⁶ İtəmah nəutəhtul əmə e nəlugin, nəkotareuən əmə – nəsotəpiəpeiən məsotətəpuian – tol lanəha, oiəkəgəh rəkis e təmah rəueiu, ¹⁷ mətəu-inu itəmah nəkotəni məmə, 'Rəhatiməh nautə tēpət, iautos mənı asoli, rəhatiməh nəmiəgəhian təuvir, natimnati rəfin tatig, kəni nati kəti təsikəian o timah.' Mətəu itəmah nəkotəruu məmə itəmah ninotatig rəkis e nərəhian; nətəmimi okotasəkəhrui o təmah; rəhatəmah nautə tikə agin; nəhmtitəmah tēpis; kəni nautaiu piəpiə əmə.† ¹⁸ O nati u, iətəni=pinə əhruahru kəm təmah, təuvir məmə onəkotos nəhmti aien u kol tətəraip-oraip ohniəu, iətəm kəmuvan e nigəm tus rəkis namrəian lan,‡ kəni pəh timəh, rəhatəmah nautə otepət. Kəni onəkotos nəhmtin min napən ruən o nuvəniəniə lan, məmə onəkotəuveg nipətətməh ko, iətəm tol naulisian. Kəni mautos nəhmtin min mərsin ohniəu, motol=pən e nəhmtitəmah, məmə nəhmtitəmah otəhlan, nəkotəruh vivi nati lan.

¹⁹ Nətəmimi min ko rəfin nətəm iəkölkeiki pik ilah, iəu iətəghati əskasik kəm lah mətəgəu əhruahru ilah. Tol lanəha, təuvir məmə nikitəmah otimis=pa lak, kəni motəuhlin=pa e nolian tarəh min rəhatəmah. ²⁰ !Otətəlig-to! İəu iatəhtul e namtiəluə, mətəhti-əhti doə o nuvəniəniə imə. Nəmə iətəmi kəti tətəu nəuiak kəni tərəh e doə, kəni iəkəvən imə kəni mauən itimlau min.

²¹ İəu iəmol win e nəluaginian kəni mətəharəg-pəri itimlau rəhak Tatə e rəhan jəə, mətuarmənig. Kəni e nolian kətiəh əmə, iətəmi otol win e nəluaginian, iəu iəkəgəhan məmə otəharəg itimlau min e rəhak jəə, mətuarmənig itimlau min.

²² İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatian min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min."

4

Nəfakian e negəu e neai

¹ !Uərisig e natimnati min u, iəməsal=pən əha, kəni mafu doə kəti təmerəh=pən əpəha e neai! Kəni nəuiən kətiəh əmə iətəm iəmətəu əupən, inko iətəm in iahgin iahgin təhmen əmə e təui, tinatəghati min kəm iəu, kəni tətəni=pa məmə, "Əri-to muva ikinu, iəkəgətun ik e natimnati min u, iətəm okəpanol."

² E nian kətiəh əmə, nəsanəniəniə rəha Narmin Rəha Uhgın təmol kəm iəu, kəni iəkəsəl=pən əpəha əupən mafu kig, tətəharəg-pəri e rəhan jəə, mətuarmənig e negəu e neai.* ³ Kəni iətəmi tətəharəg ikin əha, iəmeruh in təuvir matəlu, mətəraip-oraip, təhmen e kəpiəl təuvir keiu nərgiləu ko jəspə mine kanilian. Kəni mərai-mərai kəti təmuvən mitaləu e jəə rəhan, kəni mərai-mərai əha tətəsiə təhəgəhəg təhmen e kəpiəl təuvir kəti u, emirəl.† ⁴ Kəni mitaləu e jəə asoli rəha kig əha, jəə nəuvein min ilah tuenti-fo, kəutəhtul, kəni nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, kəutəharəg-pəri e jəə. Kəməhuvən e napən ruən, kəni motəfəau e hat min rəha nisaiəniə, iətəm kəmol e aien u kol tətəraip-oraip. ⁵ Kəni ikin əha, jəə rəha kig tətətig ikin, tətəraip, kəni kaluəluə titatiperəh matiet ikin. Əupən e jəə rəha kig,

§ **3:14** "Nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol," nipətin keiu e nəghatian Kris. İesu in Nəukətin, nipətin ko, in təmol natimnati rəfin; kəni in min in İərmənig e natimnati rəfin. * **3:14** Jon 1:1-3; Kol 1:16; Nəh 1:17 † **3:17** Jon tətəni nəghatian əuhlin u nipətin tənı məmə, e nəhmti Uhgın, nəmiəgəhian rəhalah təsəhruahruən məsəhmenian. ‡ **3:18** Job

23:10; Mal 3:2-3; 1Piti 1:6-9 * **4:2** Esik 1:26-28 † **4:3** Jəspə nəmə təhro in kəpiəl əməhmtə, kəni kanilian nəmə təhro in kəpiəl ərarəuv. Emirəl min əha, kəpiəl əməhmtə min. Kitəh kotəruu əhruahru kalə rəhalah iətəm in tətəni, mətəu nati nak iətəm Jon təmeruh, inko, kalə təuvir min, kotəuvir; mautəraip-oraip.

nəuanisiə ilah səpin kautohuəu. Inəha, narmın rəha Uhgın ilah səpin.[‡] ⁶ Kəni ikin əha aypən e jeə rəha kig, nati kəti min əha ikin təhmen e nitəhi, mətəu təhmen e kilas, iətəm tatəlu, mətoraip-oraip.

E nəlugin ikin əha, kəni titələu e jeə rəha kig u, nati nəuvein əha ikin, ilah kuvət, iətəm kautəmiəgəh, kautəhtul. Kəni nəhmtilah tepət tepət, tatəpeir=pən əmə e nərfilah mine nəmtəhlah mine. ⁷ In aypən, təhmen e laion, kəni iətəm tol keiu lan, təhmen e kau iarman nahgin tepət, kəni iətəm tatol kisil lan, rəhn-kapə təhmen e iətəmimi, kəni iətəm tatol kuvət lan, təhmen e məlikim iətəm tatiuvig. ⁸ Nati min əha iətəm kautəmiəgəh, ilah kuvət, mətəu niməlməlih kətiah kətiah ilah sikis, kəni nəhmtilah tirəuei əpnəpin əmə ilah, muvən əpəha e nəve niməlməlih ləhtəni ikin mine. Nian rəfin ilah kəutani nəpuən lapin mine lənian, məsotəmeigian, kəutani məmə:

“İlərməniğ Uhgın Nahgin Tepət Pik Agin
in tasim, tasim, tasim pik agin,
iətəm in tətətig rəueiu,
təmətatig itulin,
otəpanatig itulin!”[§]

⁹ Kəni nati min kəha u kəutəmiəgəh, kəutəni nıpəhrionian e nəpətiən rəha Uhgın, kəni məutəfən nisiaian kəm in, kəni məutəni tagkiu kəm kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ, mətatig itulin, naunun tikə. ¹⁰ Kəni nian nati min kəha u kəutəmiəgəh kautol lanəha, kəni nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, koteiuaiu məutisin nəulilah kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ, kəni məutəfəki kəm in iətəm tətətig itulin, naunun tikə. İlah kəutisin nəulilah kəm in, kəni nıpənəgilah təou niftəni, kəni ilah kautəpeg rəkis rəhalah kəfəfau min rəha nisiaian, kəni məutəlin aypən e rəhan jeə, kəni məutəni məmə,

¹¹ “Rəhatimah İlərməniğ Uhgın,

İk nəkəruahru, məhmen agin məmə onəkəs nəni-vivian rəfin,
mine nisiaian rəfin,
mine nəsanəniən rəfin,
mətəu-inu ik nəmol natimnati rəfin.

İk nəmol ilah mətəu-inu ik nəmolkeikei məmə ilah okotatig.

Kəni mətəu-inu ik nəmolkeikei lanəha lan, ilah kəutatig əhanəh.”

5

*Nəti sipsip təmuahru
e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu*

¹ Kəni əmeiko, iəmafı kig tətəharəg-pəri e rəhan jeə, kəni matos nauəuə kəti e nəhlmin maru iətəm kəmaiu-aiu, kəni nauəuə ko kəmətei=pən nati e nıkalin pəti mil, kəni kəmaiu-aiu kuvan-ərain kau səpin məmə otaskəlim tiəkis.^{*} ² Kəni iəmeruh agelo əsanən kəti tətəgət əfəməh mətəni pətiğəm məmə, “?Pəh u in təhmen məhruahru məmə otoh rəkis nati iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə u lan, kəni migaru lan?” ³ Mətəu iətəmimi kəti tikə u ilis e nəgəu e neai, uə ləhtəni e nəhue niftəni, uə niki niftəni, kəti ko in təşəruahruian o nigaruiən e nauəuə u, mafin. ⁴ Kəni iəmətasək mətasək, mətəu-inu kəşəhian iətəmimi kəti iətəm təhmen məhruahru o nigaruiən e nauəuə u mafin. ⁵ Kəni eldə asoli min u kəti iəhuitən tani=pa kəm iəu məmə, “!Sasəkiən! Məsal=pən-to meruh, Laion rəha Nəuaniləuis rəha Juta,[†] in nəukəti Tefit,[‡] in tinol win rəkis e nəluaginian rəhan. Tol lanəha, in təhruahru agin o nigaruiən e nauəuə kəha, kəni meatuv rəkis nati əha ilah səpin iətəm kəmuvan-ərain lan.”

⁶ Kəni əmeiko iəkafı Nəti Sipsip, tətəhtul əpəha e nəlugin e jeə rəha kig mine nati kuvət u kəutəmiəgəh mine nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən. Nəti Sipsip u, nəkafı məmə kəməhamu rəkis. Kəni rəhnəpati ilah səpin,[§] kəni nəhmtin ilah səpin min, ilah kəha, kəutahtul o narmın rəha Uhgın ilah səpin iətəm təməhli pətiğəm ilah kəhuvən e nəhue niftəni. ⁷ Nəti Sipsip əha, təmuvən meapən mos rəkis nauəuə u e rəhn maru kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə. ⁸ Kəni nian in tinaskəlim nauəuə kəha, kəni nati min əha u kəutəmiəgəh ilah kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən ilah tuenti-fo, ilah kəutasiəulin nəulilah o Nəti Sipsip, moteiuaiu, nıpənəgilah tatek niftəni. İlah rəfin kautos hap^{*} min mine pesin min iətəm kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, tərıəuəh e nati pien-pien

‡ 4:5 Afın-to futnot e Nəh 1:4. § 4:8 Eks 3:14 * 5:1 E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos məpepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnəpin əmə okəsotafinian, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nıffin, məmə taskəlim tiəkis məpepe. † 5:5 Jen 49:9-10 ‡ 5:5 Aes 11:1 § 5:6 Afın-to futnot e Nəh 1:4

* 5:8 “Hap,” in nati kəti katoh tətəni nəpuən, təhmen e kitar.

min iətəm nəmiəvin təuvir. Kəni nati pien-pien u, in təhmen e nəfakiən min rəha nətəmini rəha Uhgın.[†]

⁹ Kəni nati min kəha kautəmiəgəh ilah kuvət mine nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, kəmautani nəpuən vi kəti məmə, “Ik nəkəhruahru, məhmen agin o nələsiən nauəuə u, kəni meətv rəkis nati min iətəm kəmuəvan-ərain lan, mətəu-inu kəmoəhamu ik, kəni məmos nəhmti nətəmini e niram məmə ilah rəha Uhgın.

Kəni ilah kəmotəsi=pən e nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatən min rəfin, mine nitəni mine rəfin, mine nətəmi niləsilah tol pisin pisin min,

¹⁰ Kəni nəmol ilah kotatig əhgəl rəhan narmənigiən, kəni ilah rəham pris min, kautol uək rəha Uhgın rəhatimah. İlah okotarmənig e nəhue nitəni.”

¹¹ Kəni iəkəsal-pən min mafu, kəni mətəu min nəuia nagelo min tepət tepət, ko kəruru nəfiən. Kəmotəhtul, motitəlau e jeə rəha kig, mine nati min iətəm kautəmiəgəh, mine nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən. ¹² Kəni ilah kəutani əfəməh nəpuən məmə:

“!Nəti Sipsip iətəm kəmoəhamu, in təhruahru məhmen agin məmə kotəni-vivi in, mətəu-inu tatos rəfin nəsanəniən, mine nautə, mine neinatigiən, mine nəhgın, mine nəpətən əhagəhag! Təuvir agin məmə kautisiali in!”

¹³ Kəni iəmətəu min natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol e nəgəu e neai, mine nəhue nəftəni, mine İma Nətəm Kəmoəhmis İkin, mine e niki nitəhi, mine natimnati min rəfin iətəm kautatig e lah, ilah rəfin kautəni məmə:

“Pəh nəni-viviən mine nisialən tatuvən o kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə mine Nəti Sipsip, mətəu-inu in tatos nəpətən əhagəhag mine narmənigiən. !Pəh nəni-viviən mine nisialən tuvən o lau, kəni tatuvən, matuvən, matuvən, naunun tikə!”

¹⁴ Kəni nati min kəha ilah kuvət u kautəmiəgəh, kotəni məmə, “! Əuəh!” kəni nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən kotisin nəuilah ohni, məuteiuaiu, nıpənəgilah tatek nəftəni, məutəfaki kəm in.

6

Nəti Sipsip təmatgəhli nati iətəm kəmuəvan-ərain e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu lan

¹ Kəni iəmeruh Nəti Sipsip nian in təmatgəhli rəkis nati kəti iətəm kəmuəvan-ərain e nauəuə kəmaiu-aiu lan. Kəni əmeiko, nati kautəmiəgəh u kəti ilah kuvət tagət əfəməh e nəuiən kəti təhmen e kaluəluə, məmə, “!Va-to!” ² İəkəsal-pəri mafu əhos kəruan kəti. İətəm tətəsuə lan tətələs nifagə, kəni kəməfəfau=pən e hat rəha nisialən kəm in, təhmen e hat rəha iətəm tinol win rəkis e nəluəginiən. In təmaiu matuvən təhmen e iətəm təmol win e nəluəginiən, kəni matuvən min məmə otol min win.

³ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol keiu lan, iətəm kəmuəvan-ərain nauəuə lan, kəni iəmətəu nati miəgəh u iətəm tatol keiu lan təni məmə, “!Va-to!” ⁴ Kəni əhos pisin kəti min iətəm təruəvarəuy təhmen e nira, təmaiu muva. İətəmi tətəsuə lan, kəməfən nisə asoli rəha nəluəginiən kəm in. Kəni Uhgın təmegəhan=pən e nəpətən məmə otos rəkis nəməlinuiən iətəm tətətig e nəhue nəftəni, məmə nətəmini kəutəluəgin əmə mautoəhamu oəhamu ilah min ikin min rəfin.

⁵ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kisiil lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kisiil lan, təni məmə, “!Va-to!” Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kapin kəti. İətəm tətəsuə lan tətələs skəl^{*} kəti. ⁶ Konu iəmətəu nəuiən kəti tatsi=pən e nəlugin e nati kautəmiəgəh min ilah kuvət, mətəni məmə, “Uvən, kəmegəhan lam məmə nəkəhrun nosiən nəumis e nitəni min, kəni ilah okotəkeiki motəəkini məni asoli o nosiən nauəniən nəuan nəuvətən əmə. Mətəu onəsəəkiniən nəukəti niği olif min iətəm katol oiəl e nəuan, kəni nəəsəəkiniən nəukəti niləuis u krep iətəm katol wain lan.”

[†] 5:8 Sam 141:2

^{*} 6:5 E nian rəha nəumis, kəni nətəmini kotakil natimnati o nəuəriən nauəniən.

⁷ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kuvət lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kuvət lan, tətəni məmə, “!Va-to!” ⁸ !Kəni iəkəsal-pəri mafu əhos kəhmtau kəti! Iətəm tətəsuə lan, nərgin u Nimisiən, ilau iətəmimi kəti, nərgin u, Nəuanpən tatuərisig lan matian. Kəmuos nöpətiən məmə okohamu nətəmimi e nau mine nəumis mine nimisiən mine nati miəgəh arpin min. Kəmuos nöpətiən lanəha, təhmen e nəuən nəhue niftəni kətiəh, muəpəh əmə nəuətəin kisil.

⁹ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol faif iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, iəkəsal=pən əpəha e nəve olta,[†] ləhtəni ikin, mafu nətəm kəmoəhamu ilah mətəu-inu ilah kəmotəhtul əskasik o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uəgin. ¹⁰ Ilah kəutəuən əfəməh mautəni=pən kəm Uəgin məmə, “Ik nəkərməniğ e natimnati rəfin, ik nəkasim, kəni ik nipiəhrinəniən. ?O nəhgin mine kəni ik onəkələhu nəghatiən məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni kəmotol tərah, kəni mol nalpinian kəm lah o nati iətəm kəmotol e timah? ?Onəhgin nəkalpin nitai niratimah e nətəmi min əha?”

¹¹ Kəmotəni lanəha, kəni kəməfən napən ruən kəm lah rəfin. Mətəu kəməni=pən kəm lah məmə okotəmeig min nəuan nəuətəin əmə mətəuarus nəmpə apiəpiə rəha pialah min mine nəuvinilah min, otuva pipim məhmen. Pialah min mine nəuvinilah min u, nətəmimi min rəha İesu, nətəm okəpanohamu ilah o rəhalah nəhatətəiən.

¹² Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol sikis iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni əmeiko, nəmiğ asoli kəti təməluə. Mitigar təmapinəpu əgin, kəni məuiğ təmərarəuəv əgin təhmen e nira.[‡] ¹³ Kəni məhau min əpəha ilis e neai kəmotəmei=pən e nəhue niftəni, təhmen e nəua nig iətəm nımətəgi asoli təmarigrig e nəuan pikis timəgrəg. ¹⁴ Kəni neai təmikə təhmen e napən kəmaiu-aiu kələs kəgin.[§] Kəni nitəuət min mine niftəni min kəmotəgin e nimeilah min.

¹⁵ Kəni nətəmimi rəfin əgin, inu kig min rəha nəhue niftəni mine iərməniğ min, nətəmi asoli min rəha soldia min, nətəmi rəhalah nautə tēpət, mine nətəmi kautos nöpətiən, mine slef min rəfin, mine nətəmi səniəmə slef min, ilah rəfin kəmotəhluəig e nipiğ kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel min əpəha e nikalkali nitəuət asoli min.* ¹⁶ Kəni ilah kəmotəsək əfəməh=pən o nitəuət min mine kəpiel asoli min məmə, “Okotəmei, motəh-ərain itimah, motəhluəig e timah o nəhmti kig u iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jəe, mine o niəməha rəha Nəti Sipsip,[†] ¹⁷ mətəu-inu nian asoli kəgin əgin lan rəha niəməha rəhalau tinuva. ?Kəni pəh u in təhrun nəhtulian?”[‡]

7

144,000 kəmol mak e lah məmə rəha Uəgin

¹ Kəni əmeiko iəkəfu əgelo kuvət kəutəhtul=pən e kaugə ilah kuvət e nəhue niftəni. Kəmotəmkərain rəfin nımətəgi kuvət e kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, məmə nımətəgi otikə e nəhue niftəni, mine nitəhi, mine nig i min.* ² Kəməfən nəsanəniən kəm lah o nərəkiniən niftəni mine nitəhi. Kəni iəkəsal=pən mafu əgelo kəti min tatsi-pah, tatələs nati kəti iətəm Uəgin u iətəm tətəmiəgəh, otos o nolien mak rəhan lan. Kəni in tətəghati əfəməh=pən kəm nəgelo min u kuvət, məmə, ³ “!Otəpəh pipim! Sotəhlmanian e nımətəgi məmə otəsərkiniən nəhue niftəni mine nitəhi mine nig i min, pəh iəkətol=pən pipim mak rəha Uəgin rəhatah e nipiənəgi noluək min rəhan.”[†]

⁴⁻⁸ Kəni iəmətəu nəmpə rəha nətəm kəmotos mak u rəha Uəgin. Nətəmimi 144,000 kəmoəhiet rəkis e nəuaniləuis min rəha İsrəl, ilah kəmotos mak əha:[‡]

[†] **6:9** Olta u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nime Raha Uəgin, kəni katol sakrifais min ikin. Kəni nətəmi min u, nəmə təhro ilah kəməhmen əhruahru e sakrifais kəti iətəm tatuvən o Uəgin. [‡] **6:12** Joel 2:31; Uək 2:20 **§ 6:14** Aes 34:4 * **6:15** Aes 2:10,19-22 [†] **6:16** Hos 10:8 [‡] **6:17** Joel 2:11; Mal 3:2 * **7:1** Nımətəgi kuvət əha, ilah nımətəgi rəha nərkiniən təhmen əmə e inəha e Dan 7:2 mine Jer 49:36-38. [†] **7:3** 2Kor 1:22; Efəs 1:13 [‡] **7:4-8** 144,000=12×12×1000. Nəmpə u 12 tətəgətin nətəmimi rəha Uəgin, təhmen e nəuaniləuis min rəha İsrəl e Oltestimin, mine 12 aposil min e Niutestimin. 1,000=10×10×10. Kəni nəmpə u 10 tətəgətin nətəliğin u “təməhmen vivi.” Kəni ko tol lanu məmə 144,000 tətəgətin “nətəmimi min rəfin rəha Uəgin.”

rəha Juta	12,000
rəha Rupin	12,000
rəha Kat	12,000
rəha Aser	12,000
rəha Naptali	12,000
rəha Mənasə	12,000
rəha Simion	12,000
rəha Lifai	12,000
rəha İsəkar	12,000
rəha Sepulun	12,000
rəha Josip	12,000
rəha Benjəmin	12,000

Nimənin nətəməni nətəm kəməhuvən e napən ruən

⁹ Uərisig e natimnati min u, iəməsal=pən əpəha aupən, mafu nimənin nətəməni tepət tepət, ko kəruru nafiniən.[§] İlah kautsi=pən e nitəni min rəfin, mine nəuaniluis min rəfin, mine nəghatiən min rəfin, kəni nilosilah tol pisin pisin min. İlah kautəhtul aupən e jeə rəha kig, mine Nəti Sipsip. İlah kautəhuvən e napən ruən min, kəni mautos nimali nəmil e nəhlmilah.

¹⁰ Kəni mautəgət əfəməh mautəni məmə,

“Uhgın rəhatah iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ, ilau Nəti Sipsip, ilau əha kəmuol suaru o nosmiəghəhiən itah.”

¹¹ Nagelo min rəfin ilah kautəhtul motitəlau e jeə rəha kig, kəni mitəlau min e nətəmi asoli min nətəm əha kautəhuvən e napən ruən, mine nati kəutəmiəğəh min u, ilah kuvət. İlah mautisin=pən nəulilah aupən e jeə rəha kig, moteiuaiu, nipənəgilah tatek niftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgın, ¹² mautəni məmə:

“İəuəh! Amen! İNipəhriəniən! Rəhatah Uhgın təuvir pik, mətəhəğəğəh vivi.

İn teinatig teinatig, təsanən, nahgın tepət!

İPəh kotəni-vivi in, motisiai in, kəni motəni tagkiu kəm in mautəhuvən mautəhuvən naunun tikə! İəuəh!”

¹³ Kəni əmeiko, nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min u kəti tətəpuəh ohniəu məmə, “? Pəh min əha kautəhuvən e napən ruən? ?Kəni ilah kəmotsi=pən iə?”

¹⁴ Kəni iəkuhalpın məmə, “İətəmi asoli. İk əmə nəkəhrun.”

Kəni in təni məmə, “Nətəmi min əha, ilah kəha kəməhiet rəkis e nəhməiən asoli; ilah kəməteikuas e rəhalah napən kəni motol tərueən e nira Nəti Sipsip. ¹⁵ Kəni tol lanəha, ilah kautəhtul aupən e nəhmti Uhgın, iətəm tətəharəğ mətərməniğ, kəni məutəfaki kəm in e nərauie mine lapin e Rəhan Nimə;

kəni kig u Uhgın iətəm tətəharəg-pəri e jeə,

in otəğəl kəm lah min nian rəfin.

¹⁶ İlah, ko nəumis təsus minin ilah,

kəni ko kəsotəuəuə minin.

Kəni nərauie təsəğəhi minin ilah,

nəpiəpein asoli rəha mitəğar otəsəğəhi minin ilah,

¹⁷ mətəu-inu, Nəti Sipsip iətəm tətəharəğ e nəlugin e jeə rəha kig,

in otəteh ilah təhmen e iətəməni rəha nəhiən sipsip.

In otit ilah, matuvən o nəhmti nəhu miəğəh,*

kəni Uhgın otəfəl rəfin nəhu nəhmtilah.”

8

Pesin rəha nati pien-pien

¹ Nian Nəti Sipsip təmatğəhli rəkis nati tatol səpın iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni nəğatiən təmikə əpəha e nəğəu e neai o nian əkuəkir kəti, təhmen e uan haf aua.*

² Kəni əmeiko iəkəfu nagelo min səpın u kəutəhtul aupən e nəhmti Uhgın, kəni ilah rəfin kautos təui.†

³ Kəni əgelo kəti min, in tatitəl pesin kəti iətəm kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, kəməmki=pən nati pien-pien lan. Təmitəl muva məhtul aupən e olta. Kəməfən nati pien-pien tepət‡ kəm in, məmə otol=pən e nəfakiən min rəha nətəməni rəha Uhgın, kəni məfən

§ 7:9 Jen 15:5 * 7:17 Sam 23:2; Aes 49:9-10; Jon 4:10; 7:37-38; Nəh 22:1,17 * 8:1 Hab 2:20; Sef 1:7-8; Sek 2:13

† 8:2 Təui min e Baebol, səniəmə nilosi nati itəhi, mətəu təui əha kəmol e rəhnəpati nati kəti. Mətəu kəruru məmə e nəğəu e neai kəmol təui e nak. ‡ 8:3 Nati pien-pien təhmen e nigipisi, kəni kətuvan məmə nəhanigəm lan otos nəməiəvin u iətəm tətəpien vivi muvən o Uhgın.

ilau kəm Uhgın, muvan əpəha e olta kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, iətəm tətəhtul aıpən e jeə rəha kig. ⁴ Nəhanigəm rəha nati pien-pien min, mine nafakiən min rəha nətəmimi rəha Uhgın, iətəm agelo tətəmki e nəhlmin, kəmotəri məhuvən o Uhgın. ⁵ Kəni əmeiko agelo təmitol pəsin, kəni məmki=pən nigəm lan, iətəm tatuəu e olta, kəni mauvəregın pətigəm e nəhue niftəni. Kəni əmeiko, kaluəluə təmatipərəh, kəni nəmig təmələual.[§]

Təui min

⁶ Kəni nagelo səpın nətəm kautos təui min, kəmotəhtul maru o nəhliən təui.

⁷ Kəni agelo iətəm tətaupən, təmahli rəhan təui. Kəni əmeiko, nıpıspısı ais mine nigəm iətəm kəmol filəh-filəh ilahəl nıərə, kəmauvəregın=pən e nəhue niftəni. Təmuəu mus nəuətı nıftəni kətiah, məpəh əmə nəuətın keiu, konu təmuəu mus nigı min nəuətın kətiah, məpəh əmə nəuətın keiu, kəni təmuəu mus nımanuvehli mıtə tuəu rəfın.

⁸ Kəni agelo iətəm tatol keiu lan in təmahli rəhan təui, kəni nati kəti təhmen e nıtəuət asoli, iətəm tatuəu, kəmaraki=pən lan əpəha itəhi. Kəni nəuətı nıtəhi kətiah təmol nıərə, məpəh əmə nəuətın keiu. ⁹ Kəni təməəkın nati mığəh min iətəm kəuatig itəhi nəuətın kətiah, məpəh əmə nəuətın keiu, kəni məəkın min nəgəu min nəuətın kətiah, məpəh əmə nəuətın keiu.

¹⁰ Kəni agelo iətəm tatol kısıl lan, təmahli rəhan təui. Kəni məhau asoli kəti təmsıpəri, matuəu təhmen e nəuanısıə. Təmsıpəri əpəha ilis e neai, meiuəu mıməgrəg mus nəuətı nəhu min mine nəhmtı nəhu min nəuətın kətiah, məpəh əmə nəuətın keiu. ¹¹ Məhau u, nərgın u Tarfu Tarfu. Kəni əmeiko, nəhu min nəuətın kətiah kəmotarfu, motarfu, məpəh əmə nəuətın keiu. Kəni nətəmimi tətət nətəm kəmotəmmın nəhu arfu, kəmoəhmıs.

¹² Agelo iətəm tatol kuvət lan, təmahli rəhan təui. Kəni nati kəti təmoə mıtıgar, mine məuıg mine məhau min, mol nəuətı mıtıgar kətiah təmapınəpu, məpəh əmə nəuətın keiu kətıəuəu. Kəni nəuətı məuıg kətiah təmapınəpu, məpəh əmə nəuətın keiu kətıəuəu, kəni nəuətı məhau min kətiah kəmoəhmıs, kəni nəuətın keiu əmə kəutoəuəu. E nərauiə, kəni tətərauiə e nəuətın keiu əmə, məpəh kətiah. Kəni nıan lapın, tətımihli e nəuətın keiu əmə, məpəh kətiah.*

¹³ Kəni əmeiko iəməsal=pən, kəni mətəu məlikim kəti tətıuıg ilis e nəpuə, kəni mətasək əfəməh mətəni məmə, “!Əui! !Əui! !Əui! !Mətəu-ıno nagelo kısıl min əha ikın okəpanəhlahli min rəhalahal təui rəueiu, mənahlol nərahıən asoli okəpanluva e nətəmimi rəha nəhue niftəni!”

9

Agelo iətəm tatol faif lan təmahli təui

¹ Agelo iətəm tatol faif lan, təmahli rəhan təui, kəni iəmafı məhau kəti iətəm tınsı-pəri e neai məmei=pən e nəhue nıftəni. Kəməfən ki kəti kəm məhau kəha, o nəgəhıən e nıpəg asoli iətəm teıuəu əgın. ² Nıan təmərəh e nıpəg əha, nəhanıgəm təməri, təhmen e nəhanıgəm rəha iəhuei. Mıtıgar mine nəpuə kəmuəpınəpu e nəhanıgəm rəha nıpəg asoli.

³ Konu nati kəti təhmen e pıtu, ilah tətət əgın əha, kəmoəhıet rəkıs e nəhanıgəm əha, mətəıuəu e nıftəni, kəni kəməfən nəsanəniən kəm lah o nusıən itəmi e nıpıkıləh kəni tətəhmə tətəhmə.

⁴ Kəməni=pən kəm pıtu min məmə kəsətərəkınıən nımanuvehli mine nigı min, mine natım-nati iətəm kəutevıə e nəhue nıftəni, mətəu okotərəkın əmə nətəmi min ko nətəm kəsotosıən mak rəha Uhgın e nıpənəgıləh. ⁵ Kəni kəmegəhan e nəsanəniən kəm lah məmə okotus nətəmimi motol nəhməıən kəm lah o məuıg faif, mətəu kəsotoəhamıən ilah. Kəni nəhməıən əha, iətəm ilah okotətəu tərəh lan, tapırəkıs əgın nəmə nıpıkı veləu tətəi itəmi, kətəhmə.*

⁶ E nıan min əha, nətəmimi okotəsəl e suəru o nımsıən, mətəu ko kəsotehıən. Okotolkeıkei məmə okəhmıs, mətəu ko kəsəhmısıən.

⁷ İəmafı pıtu asoli min əha, ilah kətəhmen e əhos min iətəm kəmotəhtul maru o nəluəgıniən. İlah kəmotəfəfu e nati kəti təhmen e kəfəfu rəha kig iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni rəhn-kəpə lah təhmen e rəha iətəmimi. ⁸ Nəuanuləh tətəməh təhmen e nəuanu pətan, kəni nəhııvılah təsılə təhmen e nəhııv laıən. ⁹ Nılosıləh tıkımkın təhmen e nıləkıt-ləkıtıən rəha əhos min kəutiıvı jərıot min tətət kəutəıu e nəluəgıniən. ¹⁰ Nıpıkıləh tətus itəmi kətəhmə tapırəkıs əgın nıan veləu tətəi itəmi e nıpıkın.† İlah kautos nəsanəniən e nıpıkıləh o nolıən nəhməıən kəm nətəmimi o məuıg faif. ¹¹ İlah, rəhaləh kəti əha ikın iətəmi asoli, in iərməng rəha nıpəg asoli iətəm teıuəıu əgın. E nəghatıən rəha nətəm İsrəl, kətəni nərgın məmə Apəton, nıpətın u İrəkın, kəni e nəghatıən Kırıs, kətəni məmə Apolıon.

§ 8:5 Eks 19:16-18 * 8:12 Aes 13:10; Mak 13:24 * 9:5 Nəghatıən Kırıs əhrıəhrı təməsəniən nəhməıən rəha nıpıkı veləu. In təməni nəhməıən rəha “skopıon,” in nati kəti tətəu itəmi e nıpıkın. † 9:10 Afın-to futnot rəha Neh 9:5.

12 ! Əui! Nərahian aupən tinol naunun, mətəu əui, əui, nərahian keiu min əha ikin okəpaniəuva.

13 Kəni əmeiko, agelo iətəm tatol sikis lan təmahli rəhan təui. Kəni iəmətəu nəuiian kəti təmsi=pən əpəha e niki rəhnəpati ilah kuvət rəha olta u kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, kəni tətəhtul aupən e nəhmti Uhgın.[‡] 14 Kəni nəuiian əha təməni=pən kəm agelo iətəm tatol sikis lan u tətələs təui, məmə, “İtis nagelo min u ilah kuvət iətəm kəməlis ilah kəmki=pən əpəha e nəhu asoli İufretis.”¹⁵ Tol lanəha, təmitis ilah. Nagelo min əha, ilah kuvət, kəməlin ilah kautəhtul maru u rəueiu o əuə əhruahru u, mine nian əhruahru u, mine məuiğ əhruahru u, mine nu əhruahru u, məmə okotohamu nətəmimi rəha nəhue niftəni nəuətəin kətiəh, motəpəh keiu. 16 Kəni iəmətəu nəmpə rəha soldia min rəhalah, nətəm kəutasuə e əhos, kəni ilah rəfin tu-hanrit-milian nətəmimi.

17 Kəni e nəməhlairian rəhak, iəmafu əhos min əha mine nətəmimi kəutasuə e lah kətol lanu lan. Rəhalah aiən iətəm tətəuveğ nımankilalahal, in tərəuvarəuv təhmen e nigəm, mol vivi nəugi naris, kəni məuiəh. Rəhn-kapə əhos min u, kotəhmen e rəhn-kapə laion min, kəni nigəm mine nəpienian tərəh[§] mine nəhanigəm kəhalisi=pən e nıpəgnəualah.

18 Kəni nərahian asoli milahal u iətəm kəmhlit e nıpəgnəualah, ilah kəmlohamu nətəmimi e nəhue niftəni nəuətəin kətiəh, mıləpəh əmə nəuətəin keiu. 19 Nəsanənian rəha əhos min əha, tatsi=pən e nıpəgnəualah mine nıpikilah. Mətəu-inu nıpikilah təhmen e sineik, iətəm rəhn-kapə tətətig e nıpikilah. Kəni əhos min əha, kəutus min nətəmimi e nıpikilah.

20 Kəni nətəmimi min u, nərahian milahal əha kəməsohamuiən ilah, ilah kəməsotəuhlinian nətəligian rəhalah e natimnati min iətəm ilah kətol. Kəməsotəpəhian nəfakən kəm iərmis min mine narmi nati min iətəm kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, mine silfə, mine prons,^{*} mine kəpiel, mine nigı, nati ənəpin məmə, ilah u narmi nati əmə, iətəm kəsotəfuiən nati, mine məsotətuiən nati, mine məsotaliəkiən. 21 Kəni ilah kəməsotəuhlinian nətəligian rəhalah o nəhamuiən itəmi, nəmkian nərik, nolian kləpə, nolian masig, nitəuiən iərman mine nıpətan, mine nakləhiən.

10

Agelo iətəm təmos nauəuə əkəku

1 Kəni əmeiko iəkəfu agelo kəti min nahgin tətətə tatsi-pəri e negəu e neai. Tatuvən e nəpuə təhmen e rəhan nəpən, kəni mərai-mərai titəlau e rəhn-kapə. Kəni in təhəgəhəg mətəsiə, təhmen e mitəgar, kəni nəhlikin təhmen e pos asoli mil u kətiaəuə e nigəm. 2 In tatos nauəuə əkəku kəti iətəm kineğ rəkis tətəməhli=pən e nəhlmın. In təməfu=pən nəhlikin maru e nitəhi kəni məfu=pən nəhlikin məuil e niftəni, 3 kəni in təməgət əfəməh, nəkətəu nəuiian təhmen e laion. Nian təməgət əfəməh, kəni kaluəluə təmatipərəh mau səpin, məutuhalpın. 4 Kəni nian kaluəluə təmatipərəh mau səpin məutuhalpın rəhan nəghatiən, kəni nikiə natəhti məmə oikətəi rəkis nəghatiən iətəm in tətəni. Mətəu inətuə nəuiian kəti tatsi-pəri e negəu e neai mətəni məmə, “Əhluəig e nəghatiən u iətəm kaluəluə tətəni, sətəi rəkisian.”

5 Kəni əmeiko, agelo əpəha iətəm iəmafu tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni, tiləfəri nəhlmın maru, mətəgətun pəri e negəu e neai. 6 Kəni mətos nonəuvil e iətəmi tətətig itulin, iətəm təmol negəu e neai mine natimnati rəfin iətəm kəutətig lan, mine nitəhi mine natimnati rəfin iətəm kəutətig lan, kəni məni məmə, “!Uhgın otəsəhtəhmin minian! 7 Mətəu nian agelo iətəm tatol səpin lan otəhli rəhan təui, kəni nəlpəkəuiən onəuən rəhan Uhgın iətəm tətəhluəig lan, in otuva mol nıpəhriənian lan u rəueiu. In otiet pətigəm=pa təhmen əmə məmə in təməni pətigəm aupən kəm rəhan noluək min u, iəni min rəhan.”

8 Kəni əmeiko, iəkətəu min nəuiian əha təmsi=pən e negəu e neai, mətəni=pa min kəm iəu məmə, “Uvən, mələs nauəuə iətəm kəməg tətəməhli=pən e nəhlmı agelo iətəm tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni.”

9 Kəni əmeiko, iəkəvən mətəpuəh o agelo məmə otəfa nauəuə əkəku kəm iəu. In tənı=pa kəm iəu məmə, “Os mun. Nati u otərəkin nərfəm, mətəu nian onəkun, tətəhian təhmen e sukəpak.” 10 Kəni əmeiko iəkələs rəkis e nəhlmı agelo, kəni mun mərgəi. İəmun mətəu taurehi taurehi, təhmen e sukəpak, mətuə nian iəmərgəi, təmərəkin nərfək, nərfək təmərah lan. 11 Kəni kəmənı=pa kəm iəu məmə, “İk onəkəkeikəi məni pətigəm min nəghatiən iətəm Uhgın təməfinə kəm ik kəm nətəmimi nılosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nitəni pisin pisin min, mine nətəmimi kəutəni nəghatiən pisin pisin min, mine kig min.”

[‡] 9:13 Olta u, in tətəp kəti tətəhtul əpəha e Nımə Rəha Uhgın, kəni kətol sakrifais min ikin. Rəhnəpati min əpəha e kaugə min. [§] 9:17 Nəpienian tərəh əha, in təhmen e nəməiəvi nəruəs. ^{*} 9:20 Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

11

Iətəmimi mil iətəm kəmuəhtul pətigəm o Iesu

¹ Kəni əmeiko kəməfa nəua niuig kəti rəha nosiən mak e nati, kəni kəni=pa kəm iəu, məmə “Uvən, mos mak e Nimə Rəha Uhgın, mine olta, konu mafın rəfin nətəmi kəutəfaki əha imə.

² Sosiən mak e iat, mətəu natos əmə mak e nimə. Sosiən mak lan mətəu-inko kinəfən rəkis iat əha kəm Nanihluə min. İlah okotevig əpevin e rəhak taun asim mautəhuvən mautəhuvən motos məuig ilah fote-tu.* ³ Kəni iəu iəkəfən nəsanəniən kəm rəhak iətəmimi mil iətəm kətuəhtul pətigəm ohniəu. Kəni okatuos əmə nati apın, matuəhtul pətigəm o nəni pətigəm iən rəhak nəghatiən min o nian uan-tausin tu-hanrit sikiste.”

⁴ İlau u, nəukəti nigı olif mil, mine nati kətəharu-pəri lait mil lan, iətəm kətuəhtul aupən e İərmənig rəha nəhue niftəni. ⁵ Nəmə iətəmi tətəlkut o nərəkiniən ilau, kəni nəmnamı nigəm otisi=pən e nohlilau, kəni mus rəhalau tikimır min.† İətəmimi iətəm tolkeiki nərəkiniən ilau, in otəkeiki mimis lanəha. ⁶ İətəmimi mil u, ilau katuos nəsanəniən o nahtipəsigiən e nəpuə məmə nuhuan otəsəfuv iən nian ilau okatuəghati matuəni pətigəm nəghatiən min rəha Uhgın.‡ Kəni ilau matuos min nəsanəniən məmə okuəuhlin nəhu min kəhuva nirə§, konu muəhrun min nərəkiniən nətəmimi rəha nəhue niftəni e nərahian pisin pisin min iətəm ilau kuolkeiki məmə okul.*

⁷ Konu nian ilau kinətuəhtul pətigəm rəkis, kinuəni rəkis natimnati rəfin, kəni nati miəgəh† iətəm otəri=pa e nıpəg tēuəiu agin, məriəuəh kəni moh ilau, mol win e lau mohamu ilau.

⁸ Nipətəilau otəməhli əpəha e suaru rəha taun asoli əha, ikin əha kəməhti=pən min rəhalau İərmənig e nigı kəmləuə‡ ikin, kəməuhlin nərgin, məmə Sotəm uə İjip, tətəgətun=pən nol iən tərəh ikin əha. ⁹ Kəni nətəmimi nilosilah pisin pisin min, nətəmimi e nəuaniləuis rəfin, mine nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine e kəntri min rəfin, okotarfu əmu nipətəilau, motos nian apiriə kisił, kəni mine nıpilgan, kəni okəsotəgəhaniən məmə kitənim ilau. ¹⁰ Kəni nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni okotol lafet, motəg iən mətəu-inu ilau kiniamis, kəni mətəfən natimnati kəm lah min, mətəg iən mətəu-inu iəni mil iətəm kəmatuol pik nərahian kəm lah, kiniamis.

¹¹ Mətəu uərisig e nian apiriə kisił mine nıpilgan tinuvən rəkis, kəni Uhgın təməfən nəhəg iən e nıpətəilau kəni ilau kəmuəhtul e nəhlkilau. Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmoteruh ilau, nəhmtiləh təməpis, narmiləh tikə. ¹² Kəni ilah kəmotətəu nəuian asoli kəti təmsipəri e nəgəu e neai, mətəni=pən kəm lau məmə, “Uəri miəuva u ikin u.” Kəni nəpuə təmələs ilau məri muvən e neai. Kəni rəhalau tikimır min kəmotəhtul mauteruh ilau.

¹³ Kəni e nian əhrəuhrə əha, nəmig asoli kəti taman mərək iən nıpilga lahuənu əha kətəh mupəh əmə nain. Nəmig təmohamu nətəmimi ilah rəfin səpən-tausin, kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmasohmis iən, kəmotəg iən mətərmurmin, kəni mətəni nıpəhriən iən məmə Uhgın e nəgəu e neai tatos nəpətən.

¹⁴ !Əui! Nərahian asoli iətəm tatol nəmpə tu lan, tınoł naunun. Mətəu, nərahian iətəm tatol kisił lan otəsəvəhiən tuva.

Agelo iətəm tatol səpən lan təməhli təui

¹⁵ Agelo iətəm tatol səpən lan təməhli rəhan təui, kəni əmeiko nəuian asoli min kəmotəsi=pən e nəgəu e neai mətəni məmə,

“Nərmənig iən e nəhue niftəni rəfin agin tinuva rəha İərmənig Uhgın rəhatah mine rəha Kristo rəhan. Kəni in otərmənig itulin, naunun tikə.”

¹⁶ Kəni nətəmi asoli nətəm kəmotəh nəhuitən min ilah tuenti-fo, nətəm kəutəharəg-pəri e rəhalah jəə min aupən e nəhmti Uhgın, ilah kəmotis iən nəuliləh, mətəuəuəi, nıpənəgiləh tətək niftəni, kəni mətəfəki kəm Uhgın, ¹⁷ mətəni məmə, “İəkotəni tagkiu kəm ik, İərmənig Uhgın Nəhgim Təpət Pik Agin, iətəmi ko ik nətəti ko iətəm nətəti rəuəiu, kəni nəmətəti aupən, mətəu-inu ik nəmos rəham nəsanəniən asoli, kəni minətuəuin mətərmənig.

¹⁸ Kəntri min, kəutol pik niəməha, mətəu ik rəham niəməha asoli tinuva. Nian tinuva o nakiliən nətəm kəmoħmis.

Kəni onəkətəu iəni min u ilah rəham noluək min, kəni mətəu min nətəmimi rəham, mine nətəm kəutis iəi ik, ilah rəfin, nati əpnəpən nəmə ilah kəutos nəpət iən asoli uə nəpət iən əkəku.

* **11:2** “Məuig fote-tu” (11:2; 13:5), in təhmen əmə e “nu kisił mine nıpilgan,” kəni kuəhmen əhmen min e “nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260),” kəni kihləhmen əhmen e “nian kətəh, mine nian keiu min, mine nian nıpilgan” (12:14). Nəmpə u təsəghatiən e nəmpə əhrəuhrə əmə kəti, mətəu tətəgətun=pən məmə nian kəti tətəu o nian rəha nian iəkis min mine nərahian, mətəu otol naunun nian kəti. † **11:5** 2King 1:10,12 ‡ **11:6** 1King 17:1 § **11:6** Eks 7:17-21 * **11:6** Suah mil u rəhalau nəsanəniən təhmen e Mosis mine Elaijə. † **11:7** Dan 7 ‡ **11:8** “İkin əha kəməhti=pən min İərmənig e nigı kəmləuə,” tətəghati e Jerusiləmn.

Kəni nian u rəham, o nərəkinian nətəmi min u kəutərəkin nətəmimi e nəhue niftəni.”

¹⁹ Nian kəmerəh e Nimə Rəha Uhgın əpəha ilis e neai, kəni kəmafı Bokis rəha Nəniaskasikiən Rəha Nasiruiən[§] tətəharəg əpəha imə. Kəni tətətorəip mətəsiə, kəni kaluəluə tətətatipərəh, kəni iəmətəu nəgətian əsoli min, kəni tətəməg, kəni ais tətəməgrəg.

12

Pətan mine ialkitə əsoli

¹ Kəni nətətian əsoli kəti tətəmet e neai. Pətan kəti tətəvən e mətəgər təhmen e nəpən, kəni tətəharəg məfı-pəri nəhlkin e məuig, kəni mətəfəfau e hat rəha nisiaian kəti, kəmol=pən məhau tuələf lan. ² In tətəsək əfəməh, tətəu nəhməian mətəu-inko in tinamki-amki otəsuvəhian təmək.

³ Kəni əmeiko nətətian kəti min tətəmet min əpəha ilis e neai, iətəm tuhapispis ohniəu. Inəha, ialkitə əsoli kəti, tətəvərəv, təhmen e nigəm, rəhn-kapə tətəsim-isim ilah səpin, kəni rəhnəpati ilah ten, kəni kəməfəfau=pən hat ilah səpin e rəhn-kapə min, kəni hat min əha rəha kig əsoli agin. ⁴ Nipikin tətəh rəkis məhau min əpəha ilis e neai, mətəmkiahu=pə ilah nipiłan kətiah e nəhue niftəni, məpəh nipiłan keiu. Kəni e nian əha, ialkitə əha tətəvə məhtul əvən e pətan u iətəm otəsuvəhian təmək, məmə məmə nətın tinair, kəni in ton.*

⁵ Pətan əha tətələs nətın iərman, iətəm in otərmənig e kəntri min rəfin, konu nətətian rəha nərmanigian rəhan təhmen e neim kəti kəmol e aian. Mətəu Uhgın tətəvıvı rəkis suakəku u o ialkitə, mıləfəri ilis e rəhan jəə, məmə otərmənig. ⁶ Pətan u, tətəgim=pən əpəha ikin tətəpə-məpiə ikin, iətəm Uhgın tətəmol əpənə-pənə lan məmə otətətig ikin, kəni kətəh, kətəuarə=pən nian uan-təusin tu-hanrit sikiste (1,260) tinuva minuvən rəkis.†

⁷ Kəni əmeiko, nəluəginian kəti tinəhtul əpəha e nəgəu e neai. Maikil ‡ mine rəhan nəgelo min, kinautəluəgin ilah ialkitə, kəni ialkitə mine rəhan min nəgelo kinautoh min ilah.

⁸ Mətəu ialkitə, nəhgın tikə, tətəhmenian. Kəni əmeiko, Maikil mine kinotol win e lah, kəni kəməhli pətəgəm ilah əpəha e nəgəu e neai. ⁹ Kəmətələs ialkitə əsoli kəha, mətəraki iahu=pən e nəhue niftəni. Kəni inu, in sineik nuvəh əha əvən,[§] kətəni məmə İərmis, uə Setən, iətəm tətəvıvı e nəhue niftəni rəfin agin. Kəməraki pətəgəm lan,* tuva e nəhue niftəni, ilah rəfin nəgelo min rəhan.

¹⁰ Kəni əmeiko iətəvə nəvian əsoli kəti əpəha ilis e nəgəu e neai. Təmə,

“!Rəueiu əha, Uhgın rəhatah in tinosmiəgəh itah!

!Rəueiu əha in tinol pətəgəm məmə in tətə nəsənəniən,

kəni rəueiu əha, in tinətərmənig!

Kəni rəueiu əha, Kristo rəhan tətəmol məmə in tətə min nəsənəniən mine nəpətian e nətimnati min rəfin.

Tol lanəha mətəu-inu rəueiu əha, kınəraki iahu e Setən e nəhmti Uhgın. Setən u, iətəm tətəni rah piatah min lapın mine lənian, mətəni pətəgəm nipiəgnəmtin min rəhalah mətatı=pən e lah e nəhmti Uhgın.

¹¹ Kəni piatah min kəmətəməu ilah min,

kəni mətol win rəkis lan e nəsənəniən rəha nımisiən rəha Nəti Sipsip o nosmiəgəhian nətəmimi nian niran tətəvıvı e nigı kəməluəu,

mətəg mətəv min min lan e nəhtul əskasikiən o nani pətəgəmiən nəghatian rəha Nəti Sipsip. Mətəv min min lan mətəu-inu nikiləh tətəsəhtı pikian nəmiəgəhian rəhalah, mətəu kəmətəhtul maru əmə məmə okohmis.

¹² !Nəgəu e neai, mine itəmāh u nəutatig ikin, otəgian mətəu-inu kınəraki pətəgəm e ialkitə!

!Mətəu əvi, kəsi o nəhue niftəni mine niftəhi,

mətəu-inu Setən tətəvıvıu muvən ohnik!

In, niəməha tətəvıvı pik,

mətəu-inko in təhrun məmə nian rəhan təkəkır əmə.”

¹³ Nian ialkitə əsoli u, tətəmafı minəhrun məmə kınəraki pətəgəm lan tuvən e nəhue niftəni, əmeiko minatitəv pətan u iətəm tətələs nətın iərman. ¹⁴ Kəni kəməfan nıməlməli məlikim keiu kəm pətan u, məmə in otə miuvig lan muvən əpəha ikin kəmol əpənə-pənə rəkis ikin tətəpə-məpiə ikin. İkin əha, otətətig ikin, kəni in tətəgim o sineik, kəni kətəh vivi in o nian kətiah, mine nian keiu min, mine nian nipiłan. ¹⁵ Kəni sineik u, tətəvə təhmen e naruah əsoli kəti, məmə otəlarmin pətan u mələs magim. ¹⁶ Mətəu niftəni tətəmasirə e pətan u. Niftəni tətəvəg kəni mərgəi rəfin nəhu iətəm ialkitə tətəvə lan e nipiəgnəvan.

§ 11:19 Bokis rəha Nəniaskasikiən Rəha Nasiruiən u, in “Ark of the Covenant.” Eks 25:10-22. * 12:4 Mat 2:13-14

† 12:6 Afın-to futnot rəha Nəh 11:2. ‡ 12:7 Dan 10:13,21; 12:1 § 12:9 Jen 3:1 * 12:9 Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15

¹⁷ Kəni əmeiko, ialkitə əpəha, niəmaha təmol təmol o pətan u, kəni in tağim muvən məmə otəluagin ilah rəhan min nəuvein nəuaniləuis, ilah u nətəm kautol nəuia Uhgın, kəni mautəhtul əskasik o nəni pətigəmiən məmə ilah nətəmimi rəha Iesu Kristo. ¹⁸ Kəni in təməhtul əpəha e nipəkil itəhi.

13

Nati miəgəh

iətəm təmagərərə nitəhi məri

¹ Konu iəmafı nati miəgəh asoli kəti təməhapu nitəhi məri. Rəhnəpati ten, rəhn-kapə təmisim-isim ilah səpin, kəməfəfau=pən e hat min rəha kig asoli agin e rəhnəpati min. Kəni kəmətei=pən nərgin min e rəhn-kapə lah kətiəh kətiəh, nərgin min u kotəuiakən e Uhgın e rəhn-kapə min. ² Nati miəgəh əha iəmafı, təhmen e pusi asoli agin kəti, lepət, mətəu nəhlkin min kotəhmen e nati miəgəh kəti u, beə. Kəni nipəgnəuan təhmen e laion. Kəni ialkitə u, təməfən rəhan nəsanəniən mine narmənigian mine nepətiən asoli kəm nati miəgəh u.

³ Rəhn-kapə nati miəgəh u kəti, nati kəti təmol, kəni nəkafı məmə tinatol pau o nimisiən, mətəu nəuvir min. Kəni əmeiko, nətəmimi rəfin e nəhue niftəni narmiləh təmiuvig pik ohni, kəni mautəhuarisig e nati miəgəh kəha. ⁴ Kəni ilah rəfin kəmotəfaki kəm ialkitə, mətəu-inu təməfən nepətiən rəhan kəm nati miəgəh u. Kəni ilah kəmotəfaki min kəm nati miəgəh u, kəni motəni məmə, “?Pəh in təhmen e nati miəgəh u? ?Pəh təhrun nohiən?”

⁵ Kəni kəmegəhan e nati miəgəh u, məmə in otəghati əfəri, mətəuiakən e Uhgın. Kəni kəmegəhan=pən e nepətiən kəm in, məmə təhrun nolian nati nak in tolkeikei o məuig fote-tu. *† ⁶ Kəni in təməni nəghatiən tərəh tepət e Uhgın, mine nərgin,‡ mine nətəmimi nətəm kəutəg e negəu e neai,§ ilah u rəhan niməfaki. ⁷ Kəməfən min nəsanəniən kəm in, məmə otəluagin ilah nətəmimi rəha Uhgın, kəni mol win e lah. Kəni kəməfən min nepətiən kəm in o narmənigian e nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin, mine nətəmimi nilosiləh tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine kəntri min rəfin. ⁸ Nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni, okotəfaki kəm nati miəgəh u, inəha, nətəmimi rəfin nətəm kəməsəteian nərgiləh e Nauəuə rəha Nəmiəghian, nian nəhue niftəni təmatikə əhanəh. Nauəuə u, in nauəuə rəha Nəti Sipsip iətəm kəməhamu.

⁹ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u. ¹⁰ Nəmə iətəmi kəti otuvən e kaləpus, pəh in otuvən əmə. Nəmə okohamu iətəmi kəti e nau, pəh okohamu əmə e nau. Nəghatiən u, nipətin u məmə nətəmimi rəha Uhgın okotəkeikei motol tikuvhuv, kəni motəhatətə əmə e Uhgın.

Nati miəgəh

iətəm təməhapu niftəni məri

¹¹ Kəni əmeiko, iəmafı min nati miəgəh kəti min iətəm təməhapu niftəni məri. Rəhnəpati keiu təhmen e nəti sipsip kəti, mətəu tətəghati, nəuiən təhmen e ialkitə kəti. ¹² Nati miəgəh iətəm rəhn-kapə səpin, tətəfən rəfin rəhan nepətiən kəm in, kəni nian nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətatig ilah nati miəgəh rəhn-kapə səpin, in tatol nəuiən. Kəni nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətəkeikei kəm nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, məmə ilah okotəfaki kəm nati miəgəh iətəm təmaupən, iətəm rəhn-kapə kəti tinol pau o nimisiən mətəu tinəuvir min. ¹³ Kəni nati miəgəh u iətəm rəhn-kapə keiu, tatol nəmtətiən asoli min mine nati apispis min tepət, matig mol min nigəm tatsi-pəri e neai, mətuva e nəhue niftəni, matol e nəhmti nətəmimi.

¹⁴ Uhgın təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh u iətəm rəhnəpati keiu, məmə təhrun nolian nəmtətiən min nian tətatig ilah nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin. Kəni in təmətiəu e nətəmimi rəha nəhue niftəni e nəmtətiən min əha in təmol, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei motətei narmin iətəm tətisikəuvin nati miəgəh əha iətəm rəhn-kapə səpin, nati miəgəh u, iətəm kəməu pau rəhn-kapə e nisə, mətəu tətəmiəgəh. ¹⁵ Kəni Uhgın təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh iətəm rəhnəpati keiu, məmə otehağ=pən e narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, pəh təghati. Kəni narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı kəha, təməghati, məni əskasik məmə okəkeikei kohamu nətəmimi rəfin nətəm kəsotəfakiən kəm in.

¹⁶ Kəni in təmətəkeikei kəm nətəmimi rəfin məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmiləh maru uə e nipənəgiləh. Nətəmimi rəfin agin kotəkeikei motos, ilah u, nətəmimi asoli min, mine nətəmimi əpnəpin əmə, nətəmimi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi rəhalah nautə tikə, slef

* 13:5 Afın-to futnot e Nəh 11:2. † 13:5 2Təs 2:1-12 ‡ 13:6 Dan 8:10-11 § 13:6 Efəs 2:6

min, mine nətəmi səniəmə slef min, məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmiləh maru uə e nıpənəgilah. ¹⁷ Nəmə iətəmi təsosian mak u, təruru nosian nəhmti nati kəti, mine nolian səlim mətəuarus in təkeikei mos mak rəhan. Mak u, in nərgi nati miəgəh iətəm rəhn-kapə ilah səpin, uə nəmpə iətəm tətəgətun=pən nərgin.

¹⁸ O nati u, onəkeikei mos neinatigian tēpət o nəhrunian nəmpə rəha nati miəgəh u. Kəni nəmə ik nəkeinatig təhmen, kəni nəkəhrun nənian nıpətin. Kəni nəmpə u, in sikis-hanrit-sikiste-sikis (666), kəni in tətəgətun=pən iətəmi kəti.*

14

Nəti Sipsip mine nətəmi 144,000

¹ Kəni əmeiko, iəkəsal=pən əpəha əpən lak mafu nəti Sipsip tətəhtul-pəri əpəha e Nitəuat Saion, kəni nətəmi 144,000 kəutəhtul ilah min. Kəni kəmətēi=pən nərgi Nəti Sipsip mine rəhan Tatə e nıpənəgilah.*

² Kəni iəkətəu nati kəti əpəha ilis e negəu e neai tətəgət, nəuian təhmen e nitəhi tatem nəuanaluə, kəni məhmen min e kaluəluə titatipərəh, kəni iəkətəu təhmen min e nəuia hap[†] tēpət, nətəmi kəutəh. ³ Kəni ilah kəutani nəpuən vi kəti əpəha əpən e jeə rəha kig, mine nati min kəutəmiəgəh kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmotos nəhuitən min. Iətəmi kəti təsəhrunian nəpuən əha, nətəmi min əmə kəha ilah 144,000 nətəm Uhgın təmos nəhmti lah,[‡] mos rəkis ilah e nəhue niiftəni. Nətəmi min əmə kəha ilah əmə, ilah kotəhrun nənian nəpuən əha. ⁴ Nətəmi min u ilah u, nətəm kəmotəh vivi rəhalah nəmiəgəhian, məmə namikmikian tikə e lah, kəni ilah kəməsotitien pətan, ilah nətəmi vi.[§] İlah kəutəhuərisig e Nəti Sipsip u, məutəhuvən ikin min rəfin iətəm in tətuvən ikin. Uhgın tinos rəkis nəhmti nətəmi min əha. İlah rəha Uhgın əmə, mine Nəti Sipsip u. İlah kotəhmen e nəuənian iətəm kəməfaki vi əmə e nasumiən, iətəm kətəfən kəm Uhgın mine Nəti Sipsip. ⁵ İlah kəsoteiuiən e nian kəti mine, kəni nati əkəku kətəh mine tikə məmə tol ilah kotamikmik e nəhmti Uhgın.

Nəgelo kisil

⁶ Kəni əmeiko iəkətig mafu min əgelo kəti min, tatiuivig əpəha ilis e niməgəuəgəu. In tətəni pətigəm nənusiən təuvir iətəm otətətig naunun tikə* kəm nətəmi rəha nəhue niiftəni, e kəntri min rəfin, e nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatien min rəfin, mine nətəmi nilosilah tol pisin pisin min. ⁷ In tətəni əfəməh məmə, “Otəgin motisiai Uhgın, kəni motəni nıpəhrisian e rəhan nəpətən, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tinuua, o nəfənian nəlpinian kəm nətəmi. Otəfaki kəm in, iətəm təmol natimnati rəfin əgin: neai mine niiftəni, nitəhi mine nəhmti nəhu min.”

⁸ Kəni əgelo kəti min, iətəm tatol nəmpə tu lan, tətətu=pən mətəni məmə, “İPəpilon təməmei! İPəpilon təməmei! İPəpilon Əsanən Nahgin Tēpət təməmei, meiuaiu! In təhmen e pətan rəha suaru iətəm təmiuvi=pə nəman e kəntri min rəfin kəhuva mətəmmim wain ilah min. Wain u nimin, inko, nitəuian nəlmələn min, mətəkeikei kəm nətəmi məmə kəutol nolian tərəh ilah min. Kəni nian nəman kotəmmim wain u, ilah kəutiuvi=pə niəməha rəha Uhgın o lah.”

⁹ Kəni əgelo kəti min, iətəm tatol kisil lan, tətəuərisig e lau, kəni mətəni əfəməh məmə, “Nəmə iətəmi kəti tēfaki kəm nati miəgəh əha rəhn-kapə səpin, mine narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni matos rəhan mak e nıpənəgin uə nəhlmın, ¹⁰ kəni in təkeikei məmmim min wain u inu, in niəməha rəha Uhgın. Wain u inu, kəməsəgələkləkiən e nəhu. In otətə nəhməien e nigəm mine nəruəas iətəm tətəu okios in əpəha e nəhmti nəgelo asim min mine Nəti Sipsip. ¹¹ Kəni nəhanigəm rəha nigəm iətəm tətəu ilah matol nəhməien kəm lah u, in tətəri nian rəfin, naunun tikə. Nətəmi min kəha kəutəfaki kəm nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin mine narmın iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni motos mak rəha nərgin, ilah okəsotəmeigən e nəruaiə mine lapin.” ¹² Nəghatien u, nıpətin u məmə nətəmi rəha Uhgın nətəm kəutohtəu=pən nəuia Uhgın, kəni mətəhatətə e İesu, ilah kotəkeikei mətəhtul əskasik.

* **13:18** E nian əha ilah kəməsətəien nəmpə min u 1, 2, 3, təhmen e tah u rəueiu, mətəu ilah kəmautos əmə letə min rəha nəmpə; kəni ko nərgi nətəmi rəfin tatos nəfigəmian rəha nəmpə. Nərgin u Niro in tatos nəfigəmian rəha sikis-hanrit sikiste sikis (666). Niro u in iətəmi asoli rəha Rom e nian əha. Suah u in təmatol nərahian asoli kəm nətəm kəutəfaki kəm İesu. * **14:1** Afın-to e futnot rəha Nəh 7:8. In təhmen əmə e inu. Nəmpə u 144,000 tətəgətun “nətəmi min rəfin rəha Uhgın.” † **14:2** Hap min əha, nati katoh ilah o nənian nəpuən, təhmen e kitar. ‡ **14:3** 1Pitə 1:19 § **14:4** Inu təsənian məmə nətəmi min u kəmotol marit ko kəsəhuvanian e negəu e neai, kəpə. Inu in nəghatien əuhlin min kəti. Inu tətəni məmə, nətəmi kəutəfaki okəsotamikmikian e nolian tərəh min təhmen nətəmi nətəm kəutəfaki kəm narmi nati min. Mətəu kəutəskəlim məha-məha İesu əmə. İlah kotəhmen e iətəmi kəti u in təsapilian ilah nıpətən əpnəpin min, in təhlan əmə. 2Kor 11:2; Efəs 5:25-27; Nəh 21:9

* **14:6** Kətəghati lanəha məmə Nənusiən Təuvir naunun tikə mətəu-inu in tətəghati e nəlpəkəuian itulin min rəha Uhgın, kəni mətəu-inu in tətəni nıpəhrisian nian rəfin.

13 Kəni əmeiko iəmətəu nəuiən kəti təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, “Ətei rəkis nati u: rəueiu mine matuvən, nətəmiimi rəha İərməniğ, mətəu nəmə okohmis, ilah okotatig e nəuvirən pəhriən.”

Kəni Nərmən Rəha Uhgın təni məmə, “!Əuah! İlah okotəmeig e rəhalah uək, mətəu-inu okotos nəua rəhalah uək min.”

Nəuləkian e nətəmiimi e nəhue niftəni

14 İəməsal=pən min əpəha aypən lak mafu nimali nəpuə kəti tərueən, kəni iətəmi kəti tətəharəg-pəri e nimali nəpuə kəha. İətəmi u, təhmen e Nəti İətəmiimi. In tətəfəfau e hat rəha kig, kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, kəni mətələs nau ekəu kəti iətəm təsilə. 15 Kəni əmeiko agelo kəti min təmsipən əpəha e NİMƏ Rəha Uhgın muva, kəni mauin əfəməh e iətəmi u, tətəharəg-pəri e nimali nəpuə məmə, “Os rəham nau ekəu mos muvən məulək, mətəu-inu nian rəha nəuləkian tinuva, kəni nauəniən əpəha e nəhue niftəni tiniməhtə.” 16 Kəni əmeiko iətəmi u iətəm tətəharəg-pəri e nimali nəpuə, təmauəh e nəhue niftəni e rəhan nau ekəu, kəni məulək e nətəmiimi e nəhue niftəni, təhmen e nauəniən iətəm tiniməhtə o nosiən.

17 Kəni agelo kəti min təmiet e NİMƏ Rəha Uhgın əpəha e negəu e neai. In tətələs min rəhan kəti nau ekəu iətəm təsilə. 18 Agelo kəti min, iətəm tatos nepətiən rəha niğəm e oltə, təmsi=pən əpəha e oltə, kəni mauin əfəməh e agelo iətəm tətələs nau ekəu məmə, “Ələs rəham nau ekəu ko, muvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmiimi nətəm kotəhmen e nəua krep marəg u nəmiəvin min, əpəha e nəukətin. Nəhue niftəni təhmen e nəukətin.”

19-20 Tol lanəha, agelo kəha təmauəh e rəhan nau ekəu, tuvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmi min əha kotəhmen e nəua krep iətəm tiniməh rəkis. Kəni in mərakı=pən e ikin kətevig-evig e nəua krep min ikin, məmə nəhuin otiet. İkin əha, in ihluə e taun, Uhgın tətəfatigəm rəhan niəməha, kəni matol nəlpiniən ikin kəm nətəmiimi. Kəni kətevig-ərain nətəmiimi min u, kəni niralah iətəm tətaiəh mətaiu ikin əha, in təhmen e nəhu asoli kəti nəfəməhən rəhan təhmen e 1,600 statia,[†] kəni mol lokəmmim agin lan. Nəmə əhos kəti tiuvig=pən ikin, nirə təhrun nəriən mek nohlin.^{‡§}

15

Nətəmiimi rəha Uhgın kəmotəni-vivi in

1 İəməsal=pən əpəha e negəu e neai mafu min nəmtətiən kəti min iətəm tuhapispis ohniəu. Nagelo ilah səpin kəutos nauu nəlpiniən min, ilah səpin. Nəlpiniən min əha, ilah kəutol niəməha apiəpiə rəha Uhgın tol nauun lan. 2 Kəni əmeiko, iəmafu nati kəti təhmen e nitəhi, mətəu kəmol e kilas mine niğəm filəh-filəh, kəni nətəmiimi nəuvein kəutəhtul e nikalkali nitəhi u, ilah kəha nətəm kəmotəluagin ilah nati miəgəh kəha rəhn-kapə səpin mine nərmən iətəm kəmisikəuvin e niği, kəni kotol win e lau, mine nəmpə iətəm tətəhtul o nərgin. Kəni Uhgın təməfən hap* min kəm lah, 3 kəni kəutoh, məutani nəpuən rəha Nəti Sipsip mine Mosis u, ioluək rəha Uhgın, kəutani məmə, “İərməniğ Uhgın Nəhgim Təpət Pik Agin Rəham noliən min kotuhəpispis e timah.

!Kig itulin, noliən min rəham kotəhruahru pəhriən!

4 ?Pəh otəsəginəən lam, İərməniğ?[†]

?Kəni pəh otəsəfinəən nəni-viviən o nərgəm?

Mətəu-inu ik pisin əmə nəkasim.

Nətəmiimi e kəntri min rəfin okəhuva

kəni mətəfəki e nəhmtəm,

mətəu-inkonu nəmol pətigəm rəham noliən əhruahru min.”

5 Kəmotani rəkis nəpuən əha, iəməsal-pəri e negəu e neai, mafu kəmerəh=pən İkin Uhgın Tətətig İkin, inu, NİMA Tapolin rəha Uhgın. 6 Nagelo min ilah səpin kəməhiet e İkin Uhgın Tətətig İkin, kəutos nəlpiniən min ilah səpin. İlah kəutəhuvən e nəpən təuvir u, linən, iətəm tatipitipit, kəni kəməlis nİmankiləhalah e kətəuti iətəm kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip.

7 Kəni əmeiko, nati miəgəh min kəha ilah kuvət kəti təməfən pesin min iətəm kəmol e aiən u kol ilah səpin, kəm nagelo min u səpin. Pesin min u, kotəriauəh e niəməha rəha Uhgın u,

[†] 14:19-20 1,600 statia təhmen e 300 kilomita. 1,600=4x4x10x10. Nəmpə u 4 tətəgətun “nəhue niftəni rəfin.” Kitah kotəfin e nauəuə u kaugə 4 rəha nəhue niftəni, mine nİmətəgi 4. Nəmpə u 10 tətəgətun “ilah rəfin.” Ko nəğhatən e fes u tətəgətun apiəpiə rəfin nəlpiniən rəha Uhgın tatuvən o nətəmiimi rəfin ikin min rəfin e nəhue niftəni iətəm ihluə e taun rəha Uhgın.

[‡] 14:19-20 Nətam İsrəl ilah kətevig-evig e nəua krep məmə nəhuin otiet; inu kətos nəmtətiən lan məmə tətəgətun nəlpiniən rəha nətəm kotərah. § 14:19-20 Aes 63:1-6 * 15:2 Hap min kəha, nati kətoh ilah o nəniən nəpuən, təhmen e kitar. † 15:4 Jer 10:7; Sam 86:9-10

iatəm tətətig itulin.[‡] ⁸ Kəni nəhanigəm təmərīauəh əha İkin Uhgın Tətətig İkin, nəhanigəm in nepətīən əhəgəhəg rəha Uhgın mine nəsanənīən rəhan, kəni ko iətəmi kəti təsuvənīən əha imə e İkin Uhgın Tətətig İkin mətəuarus nalpīnīən mīn ilah səpīn iətəm nagelo səpīn kautəmki, okotol naunun.

16

Pesin ilah səpīn, kəmotərīauəh e nīməha rəha Uhgın

¹ Kəni əmeiko, iətətəu nəuīan kəti təmagət əfəməh əpəha e İkin Uhgın Tətətig İkin, mətəni=pən kəm nagelo mīn u səpīn məmə, “Əhuvən, mətəuvəregīn pətīgəm e nəhue niftəni pesin ilah səpīn iətəm kəmotərīauəh e nīməha rəha Uhgın.”

² Agelo iətəm tətəupən, təmuvən məuvəregīn pətīgəm pesin rəhan e niftəni. Kəni əmeiko, nətəmīmī nətəm kautos mak rəha nati miəgəh e rəhn-kapə lah səpīn, kəni məutəfaki kəm narmin iətəm kəmisikəuvin e nigī, nīməgīm təməmirəuei nīpətīlah.

³ Kəni agelo nəmpə tu, təməuvəregīn pətīgəm rəhan pesin əpəha itəhi. Kəni nītəhi təmol nīrə lan, təhmen e nīra iətəmi təmīmīs. Kəni nati itəhi mīn rəfīn kəmoħmīs.

⁴ Kəni agelo nəmpə tri, təməuvəregīn pətīgəm rəhan pesin e nəħmti nəhu mīn mine nəlugi nəhu mīn, kəni ilah kəməhuva motol nīrə e lah. ⁵ Kəni əmeiko iətətəu agelo iətəm tətərmənīg e nəhu mīn təni məmə,

“Ik pīsīn əmə ik Uhgın, nəkəhrəuhru,

ik ko iətəm nətətig kəni nəmətətig,

kəni təhrəuhru əmə məmə onəkol nalpīnīən kəm lah lanəha.

⁶ Rəhalah aru əmə,

mətəu-inu ilah kəmotīuvi nīra rəham nətəmīmī mīn mīne iəni mīn,

kəni ik nəkəfən nīra nīmīlah məmə okotəmmīm.”

⁷ Kəni iəkətəu olətə tətəghati əfəməh məmə,

“!Əuəh! İərmənīg Uhgın Nahmīr mōl suaru rəha kīg mīn kotalīuək lan məutsīpah. ⁹ Kəni nəpīapeiīən təmus ilah, kəni kotəuiakən e nərgī Uhgın, iətəm in tətərmənīg e nalpīnīən mīn u, mətəu ilah kotəpəh nəuħlīnīən nətəlīgīən rəhalah, kəni mōtīsīai rəhan nepətīən.

¹⁰ Kəni agelo nəmpə faif təuvəregīn pətīgəm rəhan pesin əpəha nati miəgəh tətərmənīg ikin, kəni əmeiko, ikin mīn rəfīn in tətərmənīg ikin in təməpīnəpu. ¹¹ Kəni nətəmīmī kautətəu nəħməiən, məutus nəmīlah məutəuəhtuv-əuəhtuv. ¹² Kəni ilah məutəuiakən e Uhgın əpəha e nəgəu e neai o nəħməiən mīn mīne nīməgīm mīn rəhalah, mətəu ilah kəməsotəuħlīnīən nətəlīgīən rəhalah o nati iətəm kəmotol.

¹² Kəni agelo nəmpə sīkis, təməuvəregīn rəkīs rəhan pesin e nəhu asoli, nərgīn u, İufretīs, kəni əmeikonu nəhu təməmīr mōl suaru rəha kīg mīn kotalīuək lan məutsīpah. ¹³ Kəni əmeiko, iəkəfu mīn narmin tərəh kīsīl kīħləhmen e fırok. Kəti təmīet e nīpəgnəua ialkīta, kəti tīet e nīpəgnəua nati miəgəh rəhn-kapə lah səpīn, kəni kəti tīet e nīpəgnəua iəni eiəu.*

¹⁴ İlahal narmi iərmīs mīn, iətəm kautol nəmtətīən mīn, kəni ilahal kīħlīet mīħlūvən o kīg mīn e nəhue niftəni rəfīn, məħlūhapumīn ilah məmə okotəluagin e Nīan Asoli rəha Uhgın Nahmīn Təpət Pīk Agīn.

¹⁵ Kəni İesu təməni məmə, “!Əsal=pa-to! İətəuva təhmen e iakləh! İətəmīmī iətəm təsapīlīən mətəir, məsəpēgīən rəhan napən o napīlīən məmə in otəsaiu pīpīsiən kəni məulis oħnī, in otatīg e nəuivīrən pəħrīən.”†

¹⁶ Kəni ilah kəmotōriarun rəfīn kīg mīn əpəha ikin kəti, kətəni e nəghatīən rəha nətəm İsrəl, məmə, “Arməkəton.”

¹⁷ Kəni naunu agelo iətəm in nəmpə səpīn, təməuvəregīn rəkīs=pən rəhan pesin əpəha e nīməgəuəgəu, kəni əmeiko əpəha e İkin Uhgın Tətətig İkin, nəuīan asoli kəti tīsīpən əpəha e jəə rəha kīg məmə, “!Tīnol naunun!” ¹⁸ Kəni əmeiko təmōraip, kəmətəu nəgətīən asoli, kəni kaluəluə təmətīpərah atīpərah, kəni nəmīg asoli təmələuəl e niftəni. Nəmīg u, in iahgīn iahgīn, kəseh əhanəhīən nəmīg kəti iahgīn tol lanəha nīan kəti. ¹⁹ Kəni taun asoli təməhapu nəuivətīn kīsīl, kəni taun mīn e kəntri mīn rəfīn kəmoħmərgərg motol nati tīkə e lah. Uhgın,

‡ 15:7 Təuvīr məmə kōteruh məmə, nati ilah səpīn iətəm kəmuvan-ərain nauəu lan, təui səpīn, mīne təħro lanu, pesin səpīn rəha nalpīnīən; ilahəl kəħləgətun məmə nati kətīəh əmə kətsīmaru kəni o nolīən təhəgəhəg o nəħrūnīən. İməhə tətəni nalpīnīən rəha Uhgın. * 16:13 “İəni eiəu” u, in nati miəgəh iətəm təməhapu niftəni məri, rəhnəpati keiu, iətəm təməghati lan e Nəħ 13:11-18. † 16:15 İnu nəghatīən əuħlīn. Nolīən rəha nəfənīən napən in tətəgətun məmə iətəmīmī in tatol nolīən təuvīr mīne mətəhtul maru o İesu nīan otītəlīg=pa. Mətəu nolīən rəha nəpēgīən napən təgətun nolīən rəha tafəgə tərəh.

nikin təməhti nolian tərəh min rəha Papilon Asoli, kəni təfən kap iətam təməriauş e wain e niəməha rəhan, təməkeikei kəm in məmə otəmnmim rəfin agin. ²⁰ Nitəni əlkələh min rəfin kəmotagim, mohkə, kəni nitəuət min kəseh minian ilah. ²¹ Ais u iətam təhmen e kəpiel asoli kautisi=pən e nimali nəpuə, kəmotəmei=pən e nətəmimi. Ais u, kətiəh əmə təhmen e fifti kilo, kəni nətəmimi kəmotəuiakən e Uhgın o nahli=paiən ais iətam təməmei=pən e lah, mətəu-inu nalpinian u in tərəh tərəh agin.

17

Pəta-ionəhan tərəh agin

¹ Kəni əmeiko, agelo min səpin əha kəti u kəutamki pesin ilah səpin təmuva məni=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun kəm ik nalpinian rəha pəta-ionəhan* tərəh agin, iətam tətəharəg=pən e nəhu tərət. ² Pətan əha, kig min rəha nəhue niftəni ilah kəmautit, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni ilah kəmautəmnmim nımın wain, məutəpis ilah min kəni mautil.”

³ Kəni nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm iəu, kəni agelo təmit rəkis iəu iəkian əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni ikin əha, iəmafı pətan əha tətasuə e nati miəgəh ərarəuv kəti. Kəmətei=pən nərgin min iətam tətəni rah Uhgın, tirəuei rəfin nıpətin, kəni rəhn-kapə təmisim ilah səpin, konu rəhnəpati ten. ⁴ Pətan əha, tatuvən e nəpən iətam tol nəugi naris mine mərarəuv təhmen e kwın kəti, in təmol malə-malə e nıpətin, tətəuan nəuanati mine iəring, iətam kəmol e aiən u kol, mine kəpiel iətam nəhmtin tiəkis, mine nati kəti təuvır pik u, pərəl.[†] Kəni in tatos kap kəti e nəhlmin, iətam kəmol e aiən u kol, kəni təriauş e nati tərəh min, iətam kotəmikmik agin e nəhmti Uhgın, kəni ilah kəha nəua nolian tərəh rəhan. ⁵ Kəni inəha e nıpənəgin, kəmətei=pən nərgin kəti əha ikin, iətam nıpətin tətəhluig u, tətəni məmə,

TAUIN ƏSANƏN NAHGİN TƏPƏT U PAPILON.

IN ITI NİPƏTA-IONƏHAN MİN RƏFIN.

KƏNI IN NƏUKƏTI NOLİƏN NATI KOTAMİKMIK AGİN MİN.

⁶ Kəni iəkafı məmə pətan u, in tinəpis e nıra nətəmimi min rəha Uhgın, nıra nətəmimi kəmautəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən İesu.

Nian iəmafı, kəni narmək təmıvıvıg pik pəhriən. ⁷ Kəni əmeiko agelo təməni=pa kəm iəu məmə, “?Narməm tətiuvıvıg lankonu lan o nak? İəu iəkıtis nəghatiən oneuən e pətan u mine nati miəgəh iətam tətasuə-pəri lan, iətam rəhn-kapə təmisim ilah səpin kəni rəhnəpati ten.

⁸ Nati miəgəh iətam nəmeruh, təmətatig, kəni təsatigian rəueiu, kəni otəsuvəhiən otəri e nıpəg asoli iətam teiuiəu agin, kəni tinətəiu matuvən məmə Uhgın otərəkin.

“Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni nətəm kəməsətəiən nərgiləh e nəuəuə rəha nəmiəgəhiən, ilah, narmiləh otıvıvıg pik nian okotafı nati miəgəh u, mətəu-inu əupən in təmətəmiəgəh, mətəu təsatigian əha rəueiu, mətəu in otiet pətigəm min.

⁹ “İətəmimi otəkeikei mos neinatigian o nəhrunian nıpəti nəghatiən u. Rəhn-kapə nati miəgəh u, ilah səpin, kəutəgətun=pən nitəuət min iətam pətan əha tətəharəg-pəri e lah.[‡]

¹⁰ Kəutəgətun=pən min kig ilah səpin. Kig faif ilah kinohiet rəkis, kətiəh tətəmiəgəh rəueiu, kəni kəti min təsuə əhanəhiən. Mətəu nian tuva, in otəkeikei mətatig o nian əkuəkır əmə.

¹¹ Nati miəgəh u iətam təmətatig, kəni rəueiu in təsatigian, in min in kig kəti, iətam tatol nəmpə eit lan, mətəu in min in kig kəti rəha kig min u ilah səpin, kəni tinətəiu minətuven e nanun suaru kəti məmə Uhgın otərəkin mau kətiəh lan.

¹² “Rəhnəpati ilah ten iətam nəmafı ilah, kəutəgətun=pən kig ilah ten, iətam ilah kəsotos əhanəhiən narmənigian rəhalah. Mətəu ilah okəpanotos nəpətiən məmə ilah kig min, motarmənig ilah nati miəgəh, mətəu o nian əkuəkır əmə. ¹³ Nətəligian rəhalah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən mine nəpətiən kəm nati miəgəh. ¹⁴ İlah okotəluəgin ilah Nəti Sipsip, mətəu Nəti Sipsip otol win e lah, mətəu-inu Nəti Sipsip in İərmənig rəha İərmənig min, mine Kig rəha kig min. Kəni in otuva ilah min nətəmi min u təmitəpin ilah, kəni ilah kəutəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən.”

¹⁵ Kəni əmeikonu, agelo tənı=pa min kəm iəu məmə, “Nəhu min u nəmafı, iətam pəta-ionəhan tətəharəg-pəri e lah, tətəgətun=pən nətəmimi nılosiləh tol pisin pisin, nımənin nətəmimi, kəntri min, mine nəghatiən pisin pisin min. ¹⁶ Nati miəgəh mine rəhnəpati ilah ten iətam nəmafı, ilah okotəməki e pəta-ionəhan u. Kəni ilah okotərəkin in, motol in təiu piəpiə. İlah okoton nıpətin kəni motuvan aru nıpətin e nigəm. ¹⁷ Okotol lanəha, mətəu-inu Uhgın təmələhu=pən nati u e nikiləh, məmə okotol nətəligian rəhan, kəni mol nikiləh kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən kəm nati miəgəh, məmə in otarmənig, mətəuərus nəghatiən rəha Uhgın tuva mol nıpəhriənian lan.

* 17:1 Pəta-ionəhan, nıpətin pətan rəha suaru. † 17:4 Pərəl u, in kəpiel təuvır əpəha e niki kəuvin. ‡ 17:9 Nətəmimi tərət nikiləh təhti məmə nati u tətəgətun Rom, in kəmuvləkin-pəri e nitəuət ilah səpin lan.

18 “Pətan əha nətafu, in taun nahgin tepət iətəm tətarmənig e kig min rəha nəhue niftəni.”

18

Papilon təməmei

1 Uərisig e natimnati min u, iəmafı agelo kəti min təmsipəri e neai. In tatos nepətiən asoli, kəni in tətasiəgəpın rafın nəhue niftəni e rəhan nəhagəhagiən. ² Təməmərıt əfəməh e nəuian kəti iətəm iahgin, məmə,

“!Təməmei! !Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei!

Iərmis tərəh min kinəhuva motatig ikin.

In nəuaniprasın rəha narmin tərəh min.

In nəuaniprasın rəha mənig tərəh min, kəsuniən,

iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgın.

³ Mətəu-inko kəntri min rafın kinotapıs e nımın wain u, mautitəu nalməliən, mautit in.

Kig min rəha nəhue niftəni kəmotit min,

kəni nətəmi kautol səlim e natimnati min e nəhue niftəni,

rəhalah nautə nepət rəkis e rəhan noliən iətəm

tətaumis o natimnati rəhan.”

⁴ Kəni əmeiko iəmətəu nəuian kəti min e negəu e neai təni məmə,

“Ohiet rəkis lan, rəhak min nətəmimi,

məmə rəhan noliən tərəh otəsələs pikiniən itəmah,

kəni itəmah nəsotosiən rəhan kəti nalpiniən,

⁵ mətəu-inko in təməstoriarun rəhan noliən tərəh təri iuəkir əmə tek neai, mol Uhgın təsaluiən e rəhan noliən tərəh min.

⁶ Otalpin nitai nati təhmen e iətəm in təmol kəm rəham nətəmimi.

Otəfən rəhan nətəouiən mau keiu.

Otiuvi rəkis nımın wain iətəm in tarfu məskasik,

rəhan nəsanəniən tepət mapirəkis iətəmi ko iətəm in təməfən kəm lah.

⁷ Pətan konu, təmatəfəri aru in, mətətəu təuvir e nautə rəhan,

mətəu rəueiu əha, əfən nətəouiən rəhan e nahməiən mine nasəkiən,

mətəu-inu tətəghati əfəri e nıkin mətəni məmə, ‘İəu kwın kəti. İkinu iətəharəg, mətarmənig.

Səniəmə iəu pətəlimis. Ko iəsasəkiən nian kəti.’

⁸ O nəfəriən rəhan, rəhan nalpiniən min otələs in o nian kətiəh əmə.

In otatimis, mətətəu tərəh mətəsək.

Kəni in otatig e nian iəkis o nosiən nauəniən,

kəni nigəm otus in,

mətəu-inu Iərmənig Uhgın əha, nahgin tepət,

in tətəfən rəhan nalpiniən.”

⁹ “Kəni nian kig min rəha nəhue niftəni nətəm kəmautit kəni maautos pəti nautə min rəhan,

koteruh nəhanigəm e nigəm iətəm tatus, kəni ilah okotasək, mautətəu tərəh ohni. ¹⁰ Rəhan

nahməiən otol ilah kotəgin, kəni motəhtul=pən əmə isəu mətəni məmə,

‘!Kəsi! !Kəsi o taun asoli!

!Əui, Papilon, taun iətəm təmətsənən pik! Mətəu rəueiu agın uəha, kəmau kətiəh əmə lan, in tinətos rəhan nalpiniən!’

¹¹ “Nətəmimi kautol səlim e natimnati e nəhue niftəni, ilah min okotasək motasək o pətan u, mətəu-inu iətəmimi kəti min tikə o nosiən nəhmti rəhalah natimnati. ¹² İtəmi kəti min

otəsosiən nəhmti aiən u kol, mine silfə, mine kəpiel təuvir min, mine perəl* rəhalah, kəni

itəmi kəti otəsosiən nəhmti napən təuvir u linən, mine napən təuvir u silik, mine napən u iətəm tətərarəuv, iətəm nəhmtiləh tiəkis agın. İtəmimi otikə o nosiən nəhmtin nigı pisin

pisin min iətəm kəutəpien vivi, mine natimnati min iətəm katol e rəhnəpati eləfən, mine nigı

əskasik min u nəhmtin tiəkis agın, mine prons,† mine aiən, mine kəpiel təuvir kəti u, mapil. ¹³ İtəmimi otikə o nosiən nəhmti nati nəmiəviləh tətəpien vivi min, inu sinəmon, mine səntə,

mine insens, mine frankinsens, mine fomat u mir. Nətəmimi okohkə o nosiən nəhmti wain

mine oiel mine flauə mine wit rəhalah. Kəni iətəmimi otikə min o nosiən nəhmti kau min,

mine sipsip min, mine əhos min, mine kat min, mine slef min rəhalah. ¹⁴ “Kəni nətəmimi rəha noliən səlim e natimnati min, ilah okotasək pik, nıkilah təhmə. İlah okotəni məmə, ‘Nəua uək asoli min rəham iətəm ik rəham nətəligiən təmuvən pik lan,

kəni nəmatol, ilah kinotəgin motəpəh ik. Rəham nautə min mine malə-malə min rəham kinotəgin, ko nəsos minin ilah.’ ¹⁵ Nətəmimi kautol səlim e natimnati min rəhalah kəm

* 18:12 Perəl u, in kəpiel təuvir əpha e niki kəuvin.

† 18:12 Prons in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

pətan u, mautos nautə asoli mın lan, ilah kautəhtul=pən isəu ohni, məutərəmmrumin o rəhan nahməian. İlah nıkilah otahmə kəni kotasək motasək əfəmäh, ¹⁶ motəni məmə, '!Əui, kəsi! Taun əsanən iətəm təmatuvən e napən təuvir mın u linən, iətəm tatol nəugi naris mın tərərəuv mine, kəni matol malə-malə e nıpətın tətəuan nəuanati mine iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mine kəpiel mın nəhmtın tiəkis, mine nati təuvir mın u perəl mine.

¹⁷ Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lan, kəmərəkın rəfin nautə asoli mın rəhan. 'Kəni əmeikonu nətəmi kautaləs negəu mın rəfin, nətəmi kəntaliuək e negəu, mine kuru mın rəha negəu, mine nətəmi rəfin iətəm kautos məni rəhalah o natigian e nəhue nıtəhi, ilah okotəhtul=pən isəu ohni. ¹⁸ Nian kotafu nəhanigəm lan tətəu, kəni ilah okotəni məmə, 'Kəsehian taun kəti təsanən təhmen e taun asoli u!' ¹⁹ Kəni ilah okotatu rəhn-kapə lah e nıməulul, tətəgəun=pən məmə nıkilah tətəhmə, kəni motasək pik məmə, '!Əui, kəsi! !Taun asoli u iətəm nətəmi rəfin iətəm kautos negəu mın itəhi, ilah rəhalah nautə təməpət e rəham natimnati!

Mətəu rəueiu agin uəha, kəmau kətiəh əmə lam, kəmərəkın agin ik.'

²⁰ !Mətəu itəmah e negəu e neai, itəmah nətəmi rəha Uhgın, mine aposil mın mine iəni mın,

itəmah nıkitamah təkeiki magian,

mətəu-inu Uhgın təmos rəkis neim e təmah mələhu=pən o pətan u!"

²¹ Kəni əmeiko, agelo əsanən kəti təmələs kəpiel asoli kəti, matu=pən e nahgin rəfin əpəha itəhi, kəni məni məmə,

"Kəmərəki=pən lanəha Papilon Əsanən Nahgin Təpət əpəha itəhi.

Kəni okol in təsəhtul minian.

²² Kəni ko kəsətəu minian nəuia hap^z mine nəpuən mın, mine nəuia nahlian nau mine təui u ikin u.

Iətəmi rəha nəlpəkəuian təuvir e natimnati otikə u ikin u,

kəni okəsətəu minian nərkərikian rəha kəpiel mın iətəm kətəuei əris-əris wit katol flauə lan. §

²³ Nəhəgəhagian rəha lait mın ko kəsotasiə minian,

kəni ko kəsətəu minian nəuia pətan mine iərman iətəm katuol nəniəskasikian rəhalau e nian rəha marit,

mətəu-inu aıpən, nətəmi u kautol səlim e natimnati rəham,

ilah kautol win e nəhue nıftəni mın rəfin,

kəni ik nətaugin asim nətəmi e kəntri pisin pisin mın məmə kəhuva o rəham narməngian, e nolien masig rəham.

²⁴ Taun asoli u Papilon in təmos nəlpiniən

mətəu-inu kəmatiuvi nira iəni mın mine nətəmi mın rəhan Uhgın ikin mın rəfin e nəhue nıftəni.

Nıpəhrinian, nira nətəmi rəfin nətəm kəmoəhamu ilah,

in tətətig e taun asoli u."

19

Nətəmi ilis e negəu e neai

Kəmotəni-vivi Uhgın

¹ Uərisig e nəghatian rəha agelo kəha, iəkətəu nəuian asoli kəti təhmen e nətəmi təpət təpət kətagət əfəmäh, əpəha e negəu e neai, mautəni məmə,

"!Aleluia! !Pəh kotəni-vivi İərməngi!

!In Uhgın u, təmosmiəgəh itah!

Nəpətian əhəgəhag mine nəsanəniən in rəhan pisin əmə,

² mətəu-inu nakilian rəhan in təruəhru pəhrin.

Rəhan nəghatian tinoə rəkis pəta-ionəhan u, iətəm təmit əpnəpın nətəmi,

kəni tınətalpın nira rəhan noluək mın."

³ Kəni kəmotəgət əfəmäh mın motəni məmə,

"! Pəh kotəni-vivi İərməngi Uhgın! Nəhanigəm e nigəm iətəm tatus pətan u, tətəri tətəri naunun tikə."

⁴ Nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən mın ilah tuenti-fo, mine nati miəgəh ilah kuvət, kəmotasiəulin nəuliləh kəm Uhgın. İlah kəmotəuəu, nıpənəgiləh tek nıftəni, motəfaki kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jəə, mətərməngi. Kəni ilah motəni məmə,

"!Əuah! !Pəh Kotəni-vivi İərməngi!"

‡ 18:22 Hap in nati kəti katoh o naniən nəpuən, təhmen e kitar. § 18:22 Aıpən ikin, kəmos kəpiel keiu, motaləhu=pən nıkiti wit e nəlugiləu motəuei əris-əris nıkiti wit lan məmə otol nıuian mol flauə lan. Suuru kəti o nəuhlinin fes u məmə, "kəni okəsətəu minian kəkiəh niən."

Marit rəha Nəti Sipsip

⁵ Kəni əmeiko, nəuian kəti təmsi=pən əpəha e jeə rəha kig, mətəni məmə,
 “!Otəni-vivi Uhgın rəhatah!

!Itamah rəhan noluək mın rəfin, otəni-vivi in!

!Itamah u, nəutisiai, mautəgin e Uhgın, otəni-vivi in!

!Nəti əpnəpin nəmə itamah nautos nepətian əsoli mın, o nətəmi əpnəpin əmə, mətəu otəni-vivi Uhgın!”

⁶ Kəni əmeiko iəmətəu nəuia nati kəti təhmen e nətəmimi tətət kəutəgət, kəni məhmen mın e nıtəhi iətəm tatem nəuanaluəluə, mine kaluəluə tətətipərəh atipərəh motəni məmə,

“!Pəh kotəni-vivi İərməniğ!

Mətəu-inu İərməniğ Uhgın rəhatah, Nahgin Təpət PİK Agin, in tınətərməniğ.

⁷ Pəh nikitah tərtauəh e nagianian,

kəni motəni nıpəhrinian e rəhan nepətian,

mətəu-inu tinuua e nian əhruahru rəha marit rəha Nəti Sipsip.

Kəni rəhan pətan tətəhtul maru mətəhtahnin əmə.

⁸ Kəni Uhgın təməfan napən təuvir kəm in, məmə otuvən lan.

Napən təuvir u linən, tətəraip-oraip, mərüən.”

(Napən təuvir u linən, tətəgətun=pən nolian əhruahru rəha nətəmimi rəha Uhgın.)

⁹ Konu agelo u, tənı=pa kəm iəu məmə, “Ətei rəkis natimnati mın u. ‘Nətəmi mın u inu nətəm kəmauin e lah məmə okəhuvən e nauəniən rəha marit rəha Nəti Sipsip, ilah okotətig e nəuvirian pəhrin.’”

Kəni matig mani məmə, “Nəghatien mın u, ilah nəghatien pəhrin rəha Uhgın.” ¹⁰ Təməni lanəha, kəni iəmsin=pən nəulik e nəhlkın, meiuaiu, nıpənəgək tek nıftəni, məmə iəkəfaki kəm in. Mətəu in tənı=pa kəm iəu məmə, “!Səfakian kəm iəu! Kilau mın ik ioluək mil əmə, kitah piəm mın nətəm ilah kəutəhtul əskasik o nəni pətigəmiən nanusian təuvir rəha İesu. Əfaki əmə kəm Uhgın, mətəu-inu nəhtul-pətigəmiən rəha İesu, in nəukəti nəghatien mın rəha iəni mın.”

İətəm təmasuə e əhos kərüən

¹¹ Kəni əmeiko iəkafu nəgəu e neai təmerəh, kəni mafu əhos kərüən kəti. İətəm tətəsuə-pəri lan, nərgin ko, “İətəm Kəhrun Nəhatətə Əskasikian Lan, kəni in Nıpəhrinian.” In tətəməu, kəni mətəfan nalpinian kəm nətəmimi e nolian iətəm təhruahru əmə. ¹² Nəhmtin təhmen e nəmnami niğəm, kəni kəməfəfau=pən kəfəfau tətət tətət e rəhn-kapə, kəfəfau mın u, ilah kəfəfau mın rəha kig əsoli agin. Kəmətei=pən nərgin kəti lan, mətəu iətəmi kəti təsəhrunian nərgin əha, in pisin əmə təhrun. ¹³ In tətuvən e napən kəti iətəm kəmel e nıərə,* kəni nərgin kəha, Nəghatien Rəha Uhgın.† ¹⁴ Kəni soldia mın rəha nəgəu e neai kəutəhuərisig lan. İlah rəfin kəutəharəg e əhos kərüən mın, kəni mautəhuvən e napən təuvir u, linən, tərüən məuvir.

¹⁵ İətəmi kəha, rəhan kəti əha ikin nau iətəm tatsipən e nıpəgnəuan.‡ Kəni in otətəmu nətəmimi e kəntri mın e nau əha. “In otərməniğ e lah, kəni nəmtətən rəha nepətian u, in neim iətəm kəmol e aiən.”§ In otol təkəsik agin kəm lah, təhmen əmə məmə katol e nəua krep mın iətəm nətəmimi kəutəvig-əvig lan məmə nəhuin otəiah kəni kol wain lan. Nolian əha inəha, Uhgın Nahgin Təpət PİK Agin tatol pətigəm rəhan niəməha əsoli. ¹⁶ Kəmətei=pən nərgin e rəhan napən, mine nuvan, məmə,

*KİG RƏHA KİG MİN MİNE İƏRMƏNİĞ RƏHA İƏRMƏNİĞ MİN**

¹⁷ Kəni əmeikonu iəkəsal=pən mafu agelo kəti tətəhtul=pən e mitəg, in tətəsək əfəməh mətəni=pən kəm məniğ mın iətəm kəutiuvig əpəha e nıməgəuəgəu, məmə, “Əhuva, motuəpumin itəmah mın o nauəniən əsoli rəhan Uhgın, ¹⁸ məmə itəmah onəkoton nəhuvegi kig mın, mine nətəmi əsoli rəha soldia mın, mine nətəmi nahgilah tətət, mine əhos mın, mine nətəmi kəutəsuə-pəri e lah, mine nəhuvegi nətəmimi rəfin, nətəmi səniəmə slef, mine slef mın, nətəmi kəutos nepətian əsoli mın, mine nətəmi əpnəpin əmə.”

¹⁹ Kəni əmeikonu, iəkətig mafu mın nati miəgəh əpələ, mine kig mın rəha nəhue nıftəni, mine rəhalah soldia mın. İlah kəmotuəpumin ilah mın məmə okotəluəgin ilah iətəm tətəsuə e əhos kərüən, mine rəhan soldia mın. ²⁰ Mətəu kəmotəskəlim nati miəgəh kəha, mine iəni eiüə mın iətəm tətətöl nəmtətian apispis mın nian təmətatig ilau nati miəgəh. In tətətöl nəmtətian mın əha, o neiuəian e nətəmimi mın u nətəm kəutos mak rəha nati miəgəh, kəni məutəfaki kəm narmin iətəm kəmisikəuvin e niği. Kəmotərakı=pən ilau pəti kətuəmiəgəh əmə, əpəha e nıpəgnəua nəmnami niğəm əsoli iətəm təpiəpei matuəu matəpien. ²¹ İətəm tətəsuə e əhos kərüən, təmohamu kig mın mine soldia mın rəfin e nau rəha nəluəginian iətəm tatsipən e nıpəgnəuan kəni məniğ mın rəfin kəmoton nıpətəlah, moton, nərfiləh tasisi vivi.

* 19:13 Aes 63:1-6 † 19:13 Jon 1:1,14 ‡ 19:15 Aes 49:2; Hip 4:12; Nah 1:16; 2:12 § 19:15 Sam 2:9 * 19:16 1Tim 6:15; Nah 17:14

20

Kristo təmuva mol Kig kəni marmənig e nətəmimi mətəuaruspən nu uan-tausin

¹ Kəni əmeikonu, iəmafı agelo kəti tatsipəri e negəu e neai, tatos ki rəha nıpəg asoli iətəm teuiəu agin,* mine sen asoli kəti. ² Kəni in təmaskəlīm ialkitə asoli u, sineik nuvəh əpələ aypən, in İərmis, uə Setən, kəni məlis-ərain o nu uan-tausin. ³ Təməraki=pən lan e nıpəg asoli iətəm teuiəu agin, kəni mahtipəsəg lan tiəkis, məmə in otəseiəu minian e nətəmimi rəha kəntri min mətəuarus=pən nu uan-tausin otol naunun. Nu uan-tausin otol naunun rəkis, okəkeiki kerəh min lan o nian əkuəkir min əmə.

⁴ Kəni əmeiko, iəkafu jeə rəha kig min nəuvein, kəni nətəmimi nətəm kəutəharəg-pəri e lah. Uhgın təməfən nepətian kəm lah məmə ilah okotakil nətəmimi. Kəni iəkafu min nətəmimi nətəm kəmətahtuv nentəuilah mətəu kəmotəhtul pətigəm o nəni pətigəmian nanusian təuvir rəha İesu mine nəghatian rəha Uhgın. İlah kəməsotəfakian kəm nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni məsotosian rəhan mak e nıpənəgilah mine nəhlmlah. Kəni rəueiu ilah kəmotəmiəgəh min, kəni məutarmənig ilah Kristo u nu uan-tausin. ⁵ Nati əha, in nair=pa minian e nimisian iətəm otəupən. Mətəu nətəmimi min nəuvein nətəm kəməhmis rəkis, ilah kəmosos mak rəha nati miəgəh əpəha, kəməsotəmiəgəh minian mətəuarus nu uan-tausin. ⁶ Nətəmimi min kəha, nətəm kəmaupən kos ilah e nair=pa minian e nimisian, ilah okotatig e nəuvirian pəhriən, mətəu-inu ilah nətəmi asim min rəha Uhgın. İlah okəsəhuvənian e nəmnami nigəm asoli, mətəu ilah okəhuva motol pris min rəha Uhgın mine rəha Kristo, kəni ilah okotarmənig ilah min o nu uan-tausin.

Uhgın təmol nalpinian kəm Setən

⁷ Nian nu uan-tausin tinol naunun, okahli pətigəm min Setən e nıpəg asoli. ⁸ Kəni in otuvən əpəha e kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, o nətəmimi iətəm kətəni məmə Kok mine Makok,† məmə oteuiə e lah, kəni mos rəfin ilah moriarun ilah o nəluaginian. İlah rəfin otəpət otəpət, nəmpə rəhalah in təhmen e nıpəkil əpəha e nikali nitəhi. ⁹ İlah kəmotəliuək məhuvən isəu isəu min mohrəuei rəfin nəhue niftəni. Kəni ilah kəmotəhtul mohtəlau e ikın nətəmimi rəha Uhgın okotatig ikın, mine taun asoli u iətəm Uhgın tolkeiki pik.‡ Mətəu nigəm kəti təmsipəri e negəu e neai, muva mus ilah. ¹⁰ Kəni kəməraki=pən e İərmis iətəm təməfən-əfən kəm lah, kəməraki=pən əpəha e nəmnami nigəm asoli iətəm tətəpien. İkin əha, kəməraki=pən rəkis nati miəgəh mine iəni eiəu. İlahal okəhlətəu nəhməian itulin e nərauiə mine lapin, naunun tikə.

Naunun nakilian

¹¹ Kəni əmeiko iəkafu min jeə asoli kəti, təruən. Kəni kig tətəharəg-pəri lan. Nəhue niftəni mine neai kəmuəgin e nəhmtin, miəkə agin.

¹² Kəni əmeikonu iəkafu nətəmi kəməhmis, nətəmi kəutos nepətian asoli, mine nətəmi əpnarın əmə. İlah rəfin kəutəhtul aypən e jeə rəha kig u, kəni kəmeg nauəuə min.§ Kəni kəmeg min nauəuə kəti, inu nauəuə rəha nəmiəgəhian. Okeh nakilian rəha nətəm kəməhmis e nauəuə min u, kəni kinətakil ilah kətəh kətəh o nati ilah kəmotol. ¹³ Nitəhi təməhlman e nətəmimi kəməhmis=pən itəhi, kəni Nəmisian mine Nəuanpən kəməhmlan min lah, ilah kinohiet rəkis e lau, kəni kinətakil ilah kətəh kətəh o nati ilah kəmotol. ¹⁴ Kəni kəməlas Nəmisian mine Nəuanpən, kəraki=pən e lau e nəmnami nigəm asoli. Nəmnami nigəm asoli u, in nimisian mau keiu. ¹⁵ Nəmə kəsehian nərgi iətəmi kəti e nauəuə rəha nəmiəgəhian, kəni okəraki=pən lan e nəmnami nigəm asoli.

21

Jerusiləm vi

¹ Kəni əmeiko iəkafu neai vi mine nəhue niftəni vi, mətəu-inu neai əuas mine nəhue niftəni əuas kiniəkə. Kəni nitəhi təmikə min. ² Kəni əmeiko iəkafu taun asim rəha Uhgın, inko Jerusiləm vi, tatsi-pəri o Uhgın e negəu e neai məteuiəu=pa. Kəmol malə-malə lan təhmen e pətən iətəm kəmol malə-malə kəm in məmə otuvən meh rəhan İərman muol marit. ³ Kəni əmeikonu iəkətəu nəuiən asoli kəti təmsipəri əpəha e jeə rəha kig mətəni məmə, “! Afu-to! Rəueiu əha, Uhgın tinol lahuənu rəhan ilah nətəmimi. In otətətig ilah min, kəni ilah okəhuva rəhan min nətəmimi. Kəni Uhgın əhrəhru otətətig ilah min, kəni in rəhalah Uhgın. ⁴ In otəfəl rəkis rəfin nəhu nəhmtilah. Nəmisian mine nasəkian mine nəhməian min okohkə. Natimnati nuvəh min u, ilah kəhəhuvən rəkis, ko kəşəhuva minian.”

* 20:1 Nəh 1:18 † 20:8 Esik 38:2,9,15 ‡ 20:9 “Taun asoli u, iətəm Uhgın tolkeiki pik,” in tətəghati e Jerusiləm.

§ 20:12 Natimnati rəfin iətəm nətəmimi kəmotol, kəmətei rəkis e nauəuə min u.

⁵ Kig iätäm tətəharəg-pəri e rəhan jəə, təni məmə, “Iatəuhlin natimnati mīn rəfin kəhuva motuvi.” Kəni məni məmə, “Ötei rəkis natimnati mīn u, mətəu-inu nəghatiən mīn u, kəhrun narəriən e lah məmə nipəhriən.”

⁶ Kəni matig məni=pa mīn kəm iəu məmə, “Kīnol naunun e natimnati rəfin. Iəu Nəukətīn mīne Naunun.* Iəu nətuəuiniən, kəni iəu iatol naunun lan. Nətəmimi nətəm kautəuəuə, iəu öəkəfən nəhu kəm lah, nətəmimi ökotəmniəm məsotəsiən nəhrnti. Kəni nəhu u tatsipən e nəhmti nəhu iätəm tətəri mətəfən nəmiəgəhiən itulin.† ⁷ Iätəmimi iätəm otatəhtul iəkis mol win e nəluəginiən rəhan, iəu iəkəfən natimnati iätəm iəməni iəkis rəkis kəm in. Iəu iəkəuə rəhan Uhgīn, kəni in otuva nətik. ⁸ Mətəu nətəmi kəutəgin, nətəmi kəsotəhtul əskasikiən e rəhalah nəhatətəiən məutəpəh iəu, nətəmi kotamikmik, nətəmi kautohamu itəmi, nətəmi kautit oneuən əmə ilah mīn, nətəmi kautol kləpə, nətəmi kəutəmki nərik, nətəmi kəutəfaki kəm narmi nati mīn, mīne neiuə mīn rəfin, imalah əhruahru u in nəmnamī nigəm asoli, tatəpien ikin. Nati u, in nəmpə tu nimisiən.”

⁹ Kəni əmeikonu, əgelo əupən u kəti tətəghati kəm iəu. In əgelo səpin mīn u kəti iätəm kəməutəmki pesin ilah səpin iätəm kotəriəuəh e naunu nalpiniən ilah səpin iätəm Uhgīn otol kəm nətəmimi. In təmuva məni=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun pətan rəha Nəti Sipsip kəm ik, iätəm ökuol marit ilau mīn.” ¹⁰ Kəni nəsanəniən rəha Narmin Rəha Uhgīn təmol kəm iəu, əmeiko əgelo tit rəkis iəu iəkian əpəha e niəuət asoli kəti, niəuət kəha, in ilis ilis pəhriən. Kəni in təgətin kəm iəu Taun Asim rəha Uhgīn u, Jerusalem vi, iätəm təmsipəri o Uhgīn əpəha ilis e nəgəu e neai. ¹¹ In təhəgəhəg e nəpətiən rəha Uhgīn. Tatipitipit təhmen e kəpiel təuvir kəti u jaspə, iätəm təhlan məhmen e kilas. ¹² Nīkalin təfəməh məri ilis, mītəlau e taun, ket lan ilah tuələf. Nəgelo mīn tuələf kautəhtul o ket mīn u. Kəmətəi=pən nərgi nəuaniləuis rəha nənəti İsrəl ilah tuələf e ket mīn u. ¹³ Ket kisil e nīkalin pəh ikin, ket kisil mīn e nīkalin pəhav ikin, ket kisil mīn e nīkalin pesi ikin, kəni ket kisil mīn e nīkalin pari ikin. ¹⁴ Nəukəti nīkali taun u kəmötəhtul pəri e kəpiel asoli ilah tuələf. Konu kəmətəi rəkis=pən nərgi tuələf əposil rəha Nəti Sipsip e kəpiel mīn u.

¹⁵ Əgelo iätəm tətəghati kəm iəu, in tatos nati kəti kəmöl e aiən u kol, o nosiən mak rəha taun əha, mīne ket mīn, mīne nīkalin rəhan. ¹⁶ Taun u, kəugə lan kuvət. Mak rəha nīkalin mīn rəfin kotəhmen əhmen əmə. Taun əha təfəməh, kəni mak rəha nīkalin mīn rəfin mīne nəfəməhiən rəhan, ilah rəfin tuələf-tausin (12,000).‡ ¹⁷ Nīkalin u, tikimkim, mak rəhan nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144).§ Əgelo əha, təmos mak lan e noliən rəha nətəmimi, nətəm ilah kautos mak lanəha e nati. ¹⁸ Nīkalin u, kəmöl e kəpiel təuvir u jaspə, kəni kəmöl taun e aiən u kol, in əmə in əmə. Kəni kol u in təuvir, in təhlan məmə kilas. ¹⁹ Kəpiel mīn iätəm kəmüvləkin nəukəti nīkalin lan, kəmöl malə-malə e lah e kəpiel təuvir mīn. Kəmötəupən mətəlin=pən kəpiel təuvir mīn u jaspə; kəni nəmpə tu lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir mīn u safaiə; kəni nəmpə tri lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir mīn u akat; kəni nəmpə fo lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir mīn u emirəl. ²⁰ Nəmpə faif lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir u oniks; kəni nəmpə sikis lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir u kanilian; kəni nəmpə səpin lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir u krisolait; kəni nəmpə eit lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir u malakait; nəmpə nain lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir u topəs. Kəni nəmpə ten lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir u kalsetoni; kəni nəmpə lepin lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir u takuoəs; kəni nəmpə tuələf lan, kəmötəlin=pən kəpiel təuvir u ametis.

²¹ Ket asoli mīn u kəmöl e pərl ilah tuələf. Kəmöl ket kətiəh kətiəh e pərl* kətiəh kətiəh. Kəni suaru mīn əpəha ima e taun u, kəmöl e aiən u kol in əmə in əmə, təhlan vivi, təhmen e kilas.

²² İkin əha, iəməsafuiən nimə kəti ökətəfaki ikin kəm Uhgīn, mətəu-inu Uhgīn əmə, iätəm Nəhgin Təpət Pik Agin, mīne Nəti Sipsip, ilau nimə rəha nəfakien. ²³ Kəni ikin əha, nīkitəmi təsəhtien mitigar mīne məuig, mətəu-inu nəpətiən əhəgəhəg rəha Uhgīn in tətəsiəgəpin rəfin taun u, konu Nəti Sipsip kəha, in lait rəhan.† ²⁴ Kəni kəntri mīn e nəhue niftəni ökotəliuək e nəhəgəhəgiən rəhan, kəni iərməng mīn rəha nəhue niftəni ökəhuva, kəni motos rəhalah

* **21:6** Nəghatiən əhruahru u rəha İesu, “Iəu u, Alfə mīne Oməkə.” Alfə ko, in letə tətəhtul əupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Oməkə ko, in letə iätəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. † **21:6** Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

‡ **21:16** Nəghatiən əhruahru təni məmə “tuələf-tausin (12,000) statia,” təhmen e tu tausin tu-hanrit-tuenti kilomitə (2,220 km). Mak əhruahru rəha nəfəməhiən səniəmə nati kəti, mətəu nəmpə u 12,000, nipətin əha ikin. Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəmpə u tətəgətin məmə taun u in iəhgin iəhgin kəni təuvir pik əgin, məhruahru əgin. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəmpə u tətəgətin nətəmimi rəfin əgin rəha Uhgīn. 12,000=12×1,000=12×10×10×10. Nəmpə mīn u 12 mīne 10, ilau nəmpə kətuəgətin nati təuvir əhruahru əgin kəti. Afın-to Nəh 7:8. § **21:17** Mak u “nəhlmin uan-hanrit-fote-fo (144)” təhmen e sikiste-faif mitə (65 m). “Nəhlmin,” in mak tətuəuin e nəuanəhlmin mətəuarus nīkinəhlmin, təhmen e 500 cm. 144=12×12. Nəmpə u 12 tətəgətin nətəmimi rəha Uhgīn. Kəni mīne nəmpə u 144 tətəgətin nətəmimi rəfin əgin rəha Uhgīn.

* **21:21** Pərl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kuvin † **21:23** Aes 60:19

nautə təuvir min, məhuva e nisaiəni motələhu e taun u. ²⁵ Kəsisisigian e rəhan ket min nian kəti, mətəu-inu lapin tikə ikin əha. ²⁶ Nətəmi e kəntri pisin pisin min e nəhə niftəni, okotos nautə təuvir min rəhalah, ilah okotəmki məhuva o nisaiəni, motələhu e taun u. ²⁷ Mətəu natimnati min iətəm kotamikmik e nəhmti Uhgın, mine nətəmi nətəm kautol nati iətəm tol naulisəni, mine nətəm kəuteiua, nətəmi min u ko ilah kəsəhuvəniəni imə e taun asoli u. Nətəmi min əmə ko nətəm kəmatei rəkis=pən nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən iətəm Nəti Sipsip tatos, ilah əmə kəha kotəhrun nūvəniəni imə.

22

Nəhu miəgəh

¹ Kəni nian agelo təməgətun rəkis taun vi kəm iəu, kəni təməgətun min nəhu miəgəh kəm iəu iətəm tətətu. In təhlan təhlan təhmen e kilas. Tatsi=pən əpəha e jeə rəha Uhgın mine Nəti Sipsip, ² maiu matuvən mətələs nəlugi suaru asoli rəha taun u. Nigi rəha nəmiəgəhiən tətəhtul u e nikalkali nəhu u, in tətəuə mətau tuələf e nu min rəfin, e məuig min rəfin. Kəni nətəmi e kəntri min rəfin kautol nimalin o nol vivian nimisian. ³ Nati tikə agin ikin əha iətəm təkeikei mos nalpinian rəha Uhgın. Kəni jeə rəha Uhgın mine Nəti Sipsip in əha ikin əha, kətuarmənig ikin. Kəni rəhan noluək min okotəfaki kəm in. ⁴ İlah okotəfu nəhmtin,* kəni okətəi=pən nərgin e nipənəgilah. ⁵ Nian lapin otikə. Nikilah otəsəhtian lait kəti o nasipənəniəni lan, kəni nikilah otəsəhtian min nəhəgəgəhiən rəha miəgəh, mətəu-inu İərmənig Uhgın in lait rəhalah. İlah okotarmənig itulin, naunun tikə.

⁶ Kəni agelo tənə=pə kəm iəu məmə, “Nəghatən min u inu, kəhrun narəriəniəni e lah məmə nipəhrənəniəni. İərmənig Uhgın təməni=pən kəm rəhan iəni min aupən natimnati min iətəm okəpanəhuva, kəni in təməhli=pən rəhan agelo məmə otəgətun kəm rəhan noluək min natimnati min iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva.”

⁷ Kəni əmeiko, İesu təməni məmə, “!Otətəlig-to! !Otəsuvəhiən iəkiet pətigəm=pinə! Nətəmi min u nətəm kəutaskəlim mautol nəghatən iətəm Uhgın təməni pətigəm aupən e nauəuə u, ilah okotəg e nəuvirən pəhrən.”

⁸ İəu Jon, iəu u iəmətəu kəni mafu natimnati min u. Kəni nian iəmətəu kəni mafu rəkis ilah, kəni iəmisin nəulik e nəhlik agelo iətəm təmit iəu muvən mətəgətun ilah kəm iəu. Kəni iəmeiuaıu, nipənəgək tek niftəni, məmə iəkəfaki kəm in. ⁹ Mətəu in tənə=pə kəm iəu məmə, “!Səfakiəni kəm iəu! Kilau min ik u ioluək mil əmə rəha Uhgın, kitah piam min u iəni min, mine nətəmi min u nətəm kəutaskəlim nəghatən min e nauəuə u. !Əfaki əmə kəm Uhgın!”

¹⁰ Kəni in təməni=pə kəm iəu məmə, “Suvan-ərainian nati kəti e nauəuə u məmə otaskəlim tiəkis, mətau-inu natimnati min u, otəsuvəhiən, kohiet pətigəm=pə. ¹¹ Nətəmi kautol nərahən, pəh ilah kotəkeikei mautol nərahən. Nətəmi rəhalah nətəligin təmikmik, pəh ilah kotəkeikei e nətəligin əmikmik rəhalah. Mətəu nətəmi kotəuvir, pəh ilah kotəkeikei e nolian əhruahru. Kəni pəh nətəmi asim rəha Uhgın, okotəhruahru nian rəfin, motəkeikei e nasimian rəhalah.”

¹² Kəni İesu tətig məni min kəm iəu, “!Afu-to! !Otəsuvəhiən iəkuvnə! Kəni iatos rəhak nətəuian təuvir kəni iəkəfən kəm nətəmi min rəfin u, titəu=pən natimnati min iətəm ilah kəmotol. ¹³ İəu Nəukətin mine Naunun.† İəu iəmaupən matig, kəni iəu oiəköl naunun agin. İəu nətuəuinian, kəni iəu iatol naunun lan.

¹⁴ “Nətəmi nətəm koteikuas e rəhalah napən təruən, ilah okotəg e nəuvirən pəhrən, məmə inu, okegəhan e nepətian kəm lah məmə kotun nəua nigə rəha nəmiəgəhiən, kəni məhuvən=pən e ket min rəha taun u. ¹⁵ Mətəu nətəmi nəuvein min əha ikin nətəm ko kəsəhuvəniəni imə. İlah u, nətəm kotamikmik, mine nətəmi min ko nətəm kautol kləpə mine mautəmki nərik, mine kautit oneuən ilah min, mine mautəhamu itəmi, məutəfaki kəm narmi nati min, mine nətəmi rəfin nətəm kotolkeikei neiuəniəni.

¹⁶ “İəu İesu, iəməhli=pinə rəhak agelo məmə otəni pətigəm natimnati min u kəm niməfaki min. İəu u, Nəukəti Təfit, mətəu Nəuaniləuis min rəhan. İəu iəkəhmen e məhau u fətukai iətəm tətəsiə vivi.”

¹⁷ Narmın Rəha Uhgın ilau Pətan rəha Nəti Sipsip kətuəni məmə, “!Va!” Kəni pəh nətəmi min u kotətəu, ilah min kotəni məmə, “!Va!” İətəmi pəh iətəm tətəuəuə, pəh in tuva. Kəni iətəmi pəh iətəm in tolkeikei, pəh in otənmim nəhu miəgəh kəsəsiən nəhmtin.‡

¹⁸ İəu Jon, iətəghati əskasik mətəni kəm nətəmi nətəm kəmotətəu nəghatən rəha Uhgın iətəm tətəg e nauəuə u. Nəmə iətəmi kəti tətəu=pən aru nəghatən kəti rəhan e nauəuə u, Uhgın otəfən nalpinian min u nauəuə u tətəghati, kəni milpin=pən e nalpinian rəha iətəmi u.

¹⁹ Nəmə iətəmi kəti tatos rəkis nəghatən nəuvein e nauəuə u, Uhgın otos rəkis nəuvirən

* **22:4** Mat 5:8; 2Kor 4:6 † **22:13** Nəghatən əhruahru u rəha İesu, “İəu ko, Alfə mine Oməkə.” Alfə ko, in letə tətəhtul aupən e alfəbit rəha nəghatən Kris, kəni Oməkə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e İnglis. ‡ **22:17** Aes 55:1; Jon 7:37

mın iətəm nauəuə u in tətəghati lan məmə rəha iətəmimi u. Inu, nəua nigı rəha nəmiəghien, kəni məsegəhanien məmə otatig e taun asim əha.

²⁰ Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm natimnati mın u, təni məmə, “Əuəh, otəsuvəhien iəkuvnə.”
!Əuəh! Va-tə İərmənig İesu.

²¹ Pəh Ughin tətəuati e nəuvirien rəha İərmənig İesu tuvən kəm nətəmimi rəhan. Pəh otol lanəha. Əuəh.

Nauəuə Asim Rəha Uhgın
Nəmtətian Vi
Nauəuə Asim Rəha Uhgın Nəmtətian Vi
White=sands Tanna

TIKSINƏRI

əhgi=pən, nəhgi-pəniən Nəhgi-pəniən in nolian kəti nətəm İsrel kəmautol nuvəh muva mətəuarus=pa u rəueiu. Tol pisin e kastim rəha nətəm Entəni. Aupən agin, Uhgın təmöl nəniəskasikien kəti ilau Epraham məmə in rəhan Uhgın, kəni Epraham mine namipin min ilah nenəti Uhgın min. Uhgın təməni=pən kəm in mine namipin min mine rəhan min noluək min məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah. Okəkeikei kəhgi=pən ilah kol məmə nəmtətien kəti məmə ilah kotaskəlim mauteğəhan e nəniəskasikien əha. Kəni nolian rəha nəuaniləuis min rəha İsrel, nian rəfin ilah kotaskəlim əskasik nəniəskasikien iətəm Uhgın təmöl kəm rəhalah kəha tərəh. Nian suakəku iərman kəti tair mos nian eit, kəni kəhgi=pən, katətəi katol mak lan tətəğətun məmə in nəuaniləuis kəti rəha Epraham. Kəni in min otaskəlim nəniəskasikien əha rəha Uhgın. Kəni kətauin e nərgin. Afin e Jenesis 17.

Nian İesu Kristo təmuva, natimnati min u təməuhlin. Nəhgi-pəniən təsolian məmə iətəmi kəti in təhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu nian iətəmi kəti tətəhatətə e İesu Kristo, kəni in tətəva iətəmi kəti rəha Uhgın. Mətəu nəfaki min nəuvein u ilah nətəm İsrel, ilah kəmautəni əhanəh məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə ilah okotəhruahru e nəhmti Uhgın. Aposil Pol təmə, kəpə. İətəmi kəti tətəva mətəhruahru e nəhmti Uhgın nian in tətəhatətə əmə e İesu Kristo.

apostil In iətəmi kəti iətəm Uhgın təmahlı=pa o nəni pətiğəmiən rəhan nəğhatien, təhmen e iəni əhruin. (Mat 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16) İesu təməuin e nətəmimi min nəuvein məmə ilah okotaliək ikin pisin pisin min e nəhue niftəni. Uək kisil rəha apostil min: 1. İlah kəmoteruh e nəhmtiləh məmə İesu in təmimis məmiəğəh min e nımisiən. 2. İlah kəmotəni pətiğəm Nanusiən Təuvir, kəni kəmotətəuvin nıməfaki vi min, kəni nian tətət, ilah kəmotol nati apispis min. 3. İlah kəməhuva nətəmi asoli min rəha nıməfaki, kəni mautəni nəğətunian əhruahru mine nolian rəha nıməfaki.

Nian İesu təməmiəğəh min e nımisiən, təmuva meruh Pol, kəni mauin lan məmə in otos uək rəha apostil. Nətəmimi kətiah kətiah min əha ikin təhmen e Pənəpəs iətəm nətəmimi kətauin e lah məmə apostil, nati əpnəpin ilah kəməsoteruhian İesu Kristo.

aruətəuh, naruətəuhian Nətəm Entəni kəutol kaliku e nien məmə okotarətuəh. Mətəu e nian rəha İesu, nətəmimi kətauiğ e nəhu. Kəni inu nəmtətien kəti o nətəliğien asoli kəti məmə kəutafəl rəkis nolian tərəh min rəhalah.

Bokis Rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən Bokis u, in nəmtətien rəha nəniəskasikien iətəm Uhgın təmöl kəm nətəm İsrel (Eks 25:10-22; 9:4). Kəmuvləkin e timpə kəni kəhtərain e aien u kol tətəraip-oraip. Əpəha imə e bokis u, kəməhluəiğ=pən e kəpiel mil iətəm kuepin-epin, kəmətəi rəkis=pən Lou ilah ten e lau. Kəni kəməhluəiğ=pən e piret nəuvein iətəm Uhgın təməfən kəm lah iətəm kətəni məmə “mana” (Eks 16:31-33). Kəni kəməhluəiğ=pən e kasikin rəha Eron (Hip 9:4).

Nian nətəm İsrel kəməhiet ikin kəti məhuvən əpəha ikin kəti min, kəni ilah kəmotələs bokis u. Nian kotatig ikin kəti, kəni kotələhu=pən bokis e Nima Tapolin Asim. Bokis u mine natimnati min əha kəməfən ilah ikin imə, ilah rəfin kotasim mətəu-inu ilah nəmtətien rəha nəniəskasikien rəha Uhgın. Nian kəmotəvləkin Nima Rəha Uhgın əpəha Yerusaləm, kəni bokis u tinətəharəğ əpəha İkin Tasim Agin İkin e imə Rəha Uhgın. [Eruh-to narmin e Hip 9:4, pej #/], mine map rəha Nima Rəha Uhgın.]

dikon İətəmi tətəsinu e uək rəha nıməfaki (Fil 1:1; 1Tim 3:8,10-12; Rom 16:1).

Epikiuriən mine Sitoik İlah u nətəm Kris. İlah nəğətun min nəuvein nətəm kəutəsəl e nıpəhrinien. Nətəm Kris tətət kəmətətəu=pən nəğətunian rəhalah. İlah Epikiuriən kəutəni məmə nəukəti nəmiəğəhan təuvir məmə nətəmimi okotasal e natimnati iətəm tatol iətəmi kəti nikin tətəgiən. İlah Sitoik kəutəni məmə təuvir nəmə iətəm kəti tətətəuian nəğinien mine nəhməien e nikin, nati əpnəpin nəuvirien o nərahian tətəva e nəmiəğəhan rəhan.

Fərantə Rəha Kig Solomən Inu ikin kəti imə e Nima Rəha Uhgın. İkin əha inəha, nian rəfin nətəmi asoli rəha nəuaniləuis min rəha İsrel kəutəğhati lan e Lou rəha Uhgın. E nian rəha İesu, kəmaharu kəpiel titələu e Nima Rəha Uhgın. In əha imə kəmol fərantə kəti e nıkalin rəfin. E nıkalin İs ikin, kətəni məmə Fərantə rəha Kig Solomən. Kəmol pos tətət e kəpiel o nəskəlim əskasikien nəhgi fərantə. İkin əha, nətəmimi kəutos nəhmti nati miəğəh min o nohamuiən o sakrifais min. Kəni ikin əha, kəutol jenis e məni ikin. (Luk 9:45-16; Jon 2:14-16) [Eruh-to narmin e Jon 10:23, pej #/].

Fərəsi Fərəsi min, mine nəğətun min rəha Lou, ilah nətəmi asoli min İsrel e nian rəha İesu. İlah kotəhrun vivi lou min rəfin agin iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis. Kəni mautəğətun məmə nətəmimi kotəkeikei məutətəu=pən əskasik ilah rəfin e nolian əhruahru məhruahru vivi. Kəni kəmətəğətun nolian min mine lou min nəuvein iətəm kəmotilpin e Lou iətəm Uhgın təməfən. İlah kəutəfəri pik, kəni nıkilah təhti məmə ilah ilis e nətəmimi rəfin.

Kəməutəni məmə noliən rəhalah in təuvir, mətəu ilah tepət, niyəhrənənən nıkilah tamikmik, kəni kəmotol təfəgə tərəh tepət. Kəmotəmaki e İesu, kəni motolkeikei məmə okotohamu İesu. Afin min nəghatiən u “Satusi” e tiksınəri u.

fik, nigı u fik Nigı fik min, ilah nigı katu min e nasumiən ikin İsrəl. Nətəmimi kəutun nəualah, kəni məutəharəg əhgəl pik nigı fik iuəkir o nimə rəhalah kəni məutəfaki məmə nıkilah otəhtəi nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın. [Eruh-to narmin e pej #/(PicDict p09b).]

frankinsens Nigı kəti katol səntə lan. (Mat 2:11)

hap Hap in nati kəti təhmen e kitar. Katoh o naniən nəpuən.

hat rəha nisaiiən Inu hat kəti kəmol e nimali nigı uə narmin nimali nigı kəmol e kol, kəni kətəfəuə=pən e rəhn-kapə iətəm təmol win e naiuiən. Hat kəti min, in rəha Kig iətəm kəmol e aiən u kol.

Herot E Niutestimin kətauin e nətəmimi kuvət nərgiləh u Herot.

1. *Herot Asoli* – In kig rəha nitəni Jutiə nian İesu təmair. In təmallkut məmə otohamu İesu nian in iəpəou (Mat 2:1-22; Luk 1:5)
2. *Herot Antipas in nati Herot Asoli* – In tətərmənig e nitəni u Kaləli nian İesu təmətaliuək mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın matol nati apispis min. In təmol marit e pətan u Herotias, kəni in təmahli=pən soldia kəti məmə otətəi rəkis rəhn-kapə Jon Bəptais nian in təmətəməhli e kaləpus (Mak 6:14-29).
3. *Herot Akripə Uan* – In nati Aristopulus u in pia Antipas. In təmol nərahian kəm nəfaki min nian İesu tınəmiəgəh rəkis min e nimisiən. Təmoəhamu Jemis u pia Jon (Uək Min 12:23).
4. *Herot Akripə Tu* – in nati Herot Akripə Uan. Uərisig Pol təmuvən Rom məmə otəhtul e kot rəha Sisə, Herot u təmətəu nəghatiən rəha Pol e kot rəha Festas (Uək 25:13-26:19,27-32).

hisop Hisop in nigı kəti katos o narətuəhian e nəfakiən rəha nətəm İsrəl (Hip 9:19).

hosanə Aupən ikin, niyəti nəghatiən u “Hosanə” təmə, “Asiru, Uhgın, osmiəgəh itimah,” mətəu e nian rəha İesu, nəghatiən u, ilah kəməutəuhlin məmə niyətin tətəni məmə, “Əni-vivi Uhgın!”

iətəmi asoli rəha soldia min E Nimə Rəha Uhgın, soldia min nəuvein kauteh vivi Nimə Rəha Uhgın mətəu-inu nətəmimi tepət kəutəhuva məutəhuvən nian rəfin. Nəmə iətəmi kəti tatol nati tərəh kəti, mətəu ilah kotəhrun nələhu əhruahruian, kəni motəmki=pən nətəmimi nətəm kəutol nati tərəh e kaləpus. İətəm tətərmənig soldia min əha, in nəuaniləuis kəti rəha pris min rəha Uhgın.

İanihlua, Nanihlua Nanihlua min, ilah nətəmi min u səniəmə nəuaniləuis əhruahru rəha İsrəl. Nətəm İsrəl kəutəfəri pik mətəu-inu Uhgın təmauin e lah məmə rəhan. Kəni məsotolkeikeian Nanihlua min. E nətəligiən rəha nətəm İsrəl, Nanihlua min ilah rəfin kotərəh, mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou rəha nətəm İsrəl.

İesu Niyəti nərgin u İesu təmə “iosmiəgəh,” uə “Uhgın in iosmiəgəh rəhatah.” Uhgın təmauin e nati Meri məmə İesu, mətəu-inu in otosmiəgəh nətəmimi e noliən tərəh min rəhalah (Mat 1:21). Nərgin min nəuvein rəha İesu kətəni məmə: İesu Kristo, Nəti Uhgın, Nəti İətəmimi, Nəti Təfit.

İesu Kristo – Nian nəuvein e Niutestimin, kəutəfin “İesu Kristo” uə “Kristo İesu.” Nərgin mil u kətuəghati e iətəmimi kətiəh əmə, İesu, Nəti Uhgın. Nəmə təhro, iətəmimi u təməti nauəuə tolkeikei məmə kitah kotətəlig e nati keiu nian kəutəfin nərgi İesu. Nian nəuvein, nəmə kəutəfin “İesu Kristo,” tolkeikei məmə kotətəlig e İesu təhmen əmə məmə in iətəmimi. Nian nəuvein, nəmə kəutəfin “Kristo İesu,” tolkeikei məmə kotətəlig e İesu təhmen əmə məmə in “Kristo,” uə Məsəia, iətəmimi iətəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa.

İkin Katilpin Niaməha İkin rəha Uhgın İkin Katilpin Niaməha İkin rəha Uhgın, inəha, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəkisiən Rəha Nasiruiən ilis ikin. İkin əha, nəpətiən əhəgəhəg bəne nəsanəniən rəha Uhgın tətətig ikin. Nətəmimi əpnəpin ko kəsəhuvəniən imə İkin Tasim Agin İkin məmə okoteruh natimnati min u, mətəu pris asoli agin əmə. Kəni in təsuvəniən nian rəfin. Tatuvən ikin nian kətiəh əmə e nu min rəfin. Pris asoli agin təhrun nəvəniən imə İkin Tasim Agin İkin, in tatos nira sakrifais kəni matuvən, kəni matol=pən nira e rəhn-kapə bokis u. Noliən əha, in nəmtətiən təuvir kəti, iətəm tətəgətuən məmə nətəmimi okotəkeikei kimis o rəhalah noliən tərəh min. Mətəu e nira kəha rəha sakrifais, in tatilpin niaməha rəha Uhgın (Hip 9:5). Aupən agin, nətəm İsrəl kəməutol noliən əha, mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu-pəniən noliən u mətəu İesu Kristo təmos nimei pris asoli, kəni təmos nimei nati miəgəh min iətəm kəmotəhamu o sakrifais.

İkin təpiə məpiə İkin Nian kətuəghati e ikin təpiə məpiə İkin e Niutestimin, niyətin təmə ikin əha, nətəmimi kohkə İkin, kəni İkin əha tasik İkin, kəni tol lanəha, natimnati nəuan nəuvein əmə tətəviə İkin.

İkin Tasim Agin İkin Nəuan asim agin əpəha e Nimə Rəha Uhgın. Afin “Nimə Rəha Uhgın” e tiksınəri.

İkin Tasim İkin Nəuan kəti e Nimə Rəha Uhgın iətam kətuvan nati pien pien tatuvən o Uhgın. Afin “Nimə Rəha Uhgın” e tiksınəri.

İsrel Jekəp in nəti Aisək mine Rəpekə, kəni Aisək in nəti Epraham. Uhgın təmauin ərəgrəg e Jekəp mauin=pən e İskel kəm in. İsrel u təmələs nətin nəman ilah tuələf, kəni ilah u tipi nəuaniləuis rəha İsrel. İkin iətam kətatig ikin, kətauin lan məmə İsrel. Aupən ikin, nərgi nitəni u Kenan, kəni rəueiu nərgin kəti min u Paləstain.

kaməl Inu nati miəgəh kəti iətam kətasuə lan təhmen e əhos, mətəu in iahgin nən e əhos. Təhmen o naliuəkian əpəha təpiə məpiə ikin. Tətələs nati figəm min. Katol nəpən e nimeimein. [Eruh-to narmın e pej #/(PicDict p3, 12).]

kaunsil Kaunsil, in kot kəti rəha İsrel. Nətəmi asoli səpinte-uan rəha İsrel kəutəharəg lan. İlah nəuvein, pris asoli agin min aupən, kəni ilah nəuvein nətəmi asoli rəha İsrel, nəuvein nəgətun min rəha Lou uə Farəsi min uə Satusi min. Kaunsil in tətəsal vivi o natigian rəha nəuaniləuis min rəha İsrel. Nian nəuvein kəutaghəti e nolian rəha nəfakian, kəni nian nəuvein kəutakil nətəmimi nətəm kəutatgəhli lou. Pris asoli agin in tətərmənig e nuhapuminiən min rəhalah. Kaunsil u inu təməni məmə İesu Kristo otəkeikei mimis, kəni mahli=pən kəm Pailət u in kəpəmən rəha Rom, məmə otətu-pəri İesu e nigı kəməluau. (Mat 26:59; Mak 14:55; 15:1; Luk 22:47; Wək Min 4:15; 5:21; 6:12; 22:30; 23:1; 24:20)

lafet rəha Nauəniən Vi kətəni məmə Pentekos Afin “Pentekos” e tiksınəri.

lafet rəha Noliən Nimauvluvl Lafet rəha Noliən Nimauvluvl in lafet kəti tol nati agin lan o nətəm İsrel. Lafet u, katol əpəha Jerusiləm e nitəni asoli u jutia. E lafet əha, nətəm İsrel kəutəhli nəua krep mine nəua olif, məutəfaki lan. Kəni ilah məutəpili e nimauvluvl miə mite min. Kautol məmə nikilah tətəhti rəhalah kəha min nətəm kəməutatig ikin təpiə məpiə ikin o nu fote (Lev 23:33-36; 39-43; Dut 16:13-16). Nətəm İsrel tətət kəmohiet məutəhuvən Jutia məutəhuvən e tauin u Jerusiləm məmə okotol pəti lafet u. Lafet u katol katos nian eit, kəni katol e məuig iətam tatol sikis lan, uərisig e lafet rəha Pasova.

lafet rəha Pasova Lafet rəha Pasova in lafet asoli rəha nətəm İsrel. E lafet u, nikilah tətəhti nian aupən ilah slef min əpəha nitəni İjip. E nian əha, Uhgın təməni məmə otitis ilah məhlman pətigəm e lah e nitəni İjip məmə ilah okəhuvən e nitəni kəti rəhalah əmə. Uhgın təməni məmə in otahli=pən rəhan agelo məmə otəhamu iərman min nətəm kəmotaupən motair e nimə min rəfin əha İjip, inu kəlkəlah min muvən mətəuarus iauəhli min mine nati miəgəh min. Mətəu in təməni kəm nətəm İsrel məmə ilah okotəkeikei motəhamu nəti sipsip min, kəni motos niralah motol=pən e nikali doə min rəhalah, mine ilis ikin. Kəni nian agelo rəha nimisiən otəruh nira, in otuivigəu e nimə kəha, məpəh, kəni məsohamuian iərman kəti əha ikin. Kəni kəməni=pa lauv lan, nətəm İsrel kəmohiet İjip. Kəni Uhgın təməni məmə ilah okotol lafet kəti e nu min rəfin məmə nikilah otətəhti nian lapin əha. Tol lanəha, e məuig əhruahru rəhan, nətəm İsrel kəutəhamu nəti sipsip min, məutəvan, məutun pəti. (Luk 22:7-8; Eks 12:21-30; Dut 16:1-8).

lafet rəha Piret U Is Tikə Lan Inu lafet rəha nətəm İsrel iətam tətaupən lafet rəha Pasova. Nian nətəm İsrel kəmohiet İjip, kəmotol piret u is tikə lan məmə ilah okotol uəhai əmə məmə okohiet İjip, mətəu-inu piret u is tikə lan tətəpə uəhai əmə. Nati kəti min, is in nəmtətiən kəti rəha namikmikian, kəni ilah kəmotəraki rəfin e nimə rəhalah, təhmen e nəmtətiən məmə ilah kəmotəraki rəfin e nərahien e nəmiəgəhian rəhalah. (Mat 26:17; Mak 14:1,12; Luk 22:1,7).

Lək Kaləli, Lək Taipiriəs Inu nəhu asoli əpəha pahav e nitəni u İsrel. Nəfəməhian rəhan təhmen e 22 kilomitə, kəni nəpətətiən rəhan təhmen e 12 kilomitə. Nərgin kəti min kətəni məmə Lək Kənesəret e Luk 5:1.

İeprosi E Nauəuə Rəha Uhgın, nəghatien u “İeprosi” tətəghəti e nimisiən pisin pisin min rəha nilositəmi. Nimisiən min u tətərakin nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti iətam təmos nimisiən lanəha, in tamikmik e nəhmti Uhgın. Kəni in təkəikei matig isəu o nətəmimi rəfin. Nəmə nimisiən təmikə lan, in təkəikei muvən meh pris məmə in otəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin məmə nimisiən tinikə mine namikmikian tikə. Afin Levitikas iətam tətət 13-14.

Lifait İlah nətəmimi min u kəutasiru e pris min e uək rəhalah, kəni kautol uək pisin pisin min əpəha e Nimə Rəha Uhgın. İlah səniəmə pris min, mətəu ilah kəutsipən e nəuaniləuis rəha Lifai aupən təhmen əmə e pris min.

Lou; Lou rəha Mosis Nəghatien əha “Lou,” iətam kəmətəi asoli, nipətin u təmə Uhgın təməfan lou min kəmə nətəm İsrel. Nian rəfin kətəni “Lou” məmə nərgi nauəuə faif iətam tətəti e Oltestimin, nərgiləh u, Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, mine Dutronome. Nauəuə min u faif, ilah kotəhmen e nəukəti lou min rəfin rəha nətəm İsrel.

mastət Mastət in nigı kəti iətəm katol=pən nikitin e nauanəku məmə təpien vivi. Nikitin in natiəkəku agin (Mat 13:31).

nəghatian Kris, Aram, Hipru E nian rəha İesu, nəghatian Kris təhmen e Bislama rəha nətəmimi min rəfin ikin min Rom tətarmənig lan. Aupən ikin, kəmətəi Niutestimin e nəghatian Kris, kəni nəghatian kətiəh kətiəh əmə e Niutestimin kəmətəi e nəghatian Aram (Aramaik). Nətəmimi rəfin e İsrel e nian rəha İesu kəməutəghati e nəghatian Aram. Kəmətəi Oltestimin e nəghatian Hipru, iətəm aupən ikin nətəmimi rəha İsrel kəmötəghati lan.

nəghi-pəniən Afin nəghatian u “əghi=pən” e tiksınəri.

Nəniəskasikian rəha Nasiruiən Nəniəskasikian asoli keiu e Nauəuə Rəha Uhgın, kəti u kətəni məmə Nəniəskasikian Əuas (Oltestimin) mine kəti min u kətəni məmə Nəniəskasikian Vi (Niutestimin). Uhgın təmol Nəniəskasikian Əuas əpəha e nitəuət Sainai. In təməni əskasik məmə in otol nətəm İsrel məmə kəhuva ilah rəhan min nətəmimi nəmə ilah okotətəu=pən əhruahru lou min iətəm in təməni kəm Mosis. Mətəu iətəmimi tikə iətəm təhrun noliən əhruahru ilah rəfin, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm tuva mətəhruahru e nəhmti Uhgın e noliən rəha nitəu-pəniən lou. Nəniəskasikian Vi tətəni məmə İesu Kristo təmimis e nigı kaməluu o noliən tərəh min rəha nətəmimi. In aru təmos nalpiniən rəhatah. Nian iətəmi kəti tətəhatə e İesu məmə in təmol lanəha, kəni Uhgın tatol məmə iətəmimi əha in tətəhruahru e nəhmtin, təhmen əmə məmə in təmosliən noliən tərəh kəti. (Nəniəskasikian Əuas – Luk 1:72; Uək 3:25; 7:8; Kal 3:17; Hip 9:1. Nəniəskasikian Vi – Mat 26:28; Mak 14:24; Luk 22:20; Rom 11:27; 1Kor 11:25; 2Kor 3:14; Hip 7:22; 8:6-13; 10:16; 29; 12:24; 12:20). Nəniəskasikian rəha nasiruiən nəuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (İsrel) Eks 19-24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2 Sam 7:5-16; (İsrel – in vi) Jer 31:31-34.

nətəligian tərəh rəha iətəmimi Nətəmimi rəfin kəutol təfagə tərəh mətəu-inu nətəligian tərəh rəha iətəmimi tətətig e tah rəfin. Nətəligian tərəh əha tatiuiv=pən itah məmə kəutol təfagə tərəh. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə kəsotoliən təfagə tərəh motol noliən təuvir. Uhgın əmə təhrun noliən nətəligian tərəh rəha iətəmimi tuva mətəuva vi min. (Rom 7:5).

Nəti Sipsip rəha Uhgın Jon Bəptais təmauin e İesu Kristo məmə nəti sipsip rəha Uhgın (Jon 1:29,36). E nian rəha Oltestimin, nətəm İsrel kəmautos nəti sipsip min məutəhuvən e Nimə Rəha Uhgın məmə pris kəti otətuhamu ilah mətəfən kəm Uhgın. In təmol sakrifais lan məmə Uhgın otafəl noliən tərəh rəhalah min. Nəti sipsip u təmos nime iətəm İsrel, mos nalpiniən rəhan. Kəni nian nira nəti sipsip təmaui, kəni nəti sipsip timis, kəni iətəmimi u təmos muva, Uhgın otafəl noliən tərəh min rəhan. Katauin e İesu məmə nəti sipsip mətəu-inu təməfən nəmiəgəhian rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm təhruahru vivi, kəni sakrifais u otafəl noliən tərəh min rəha nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatə lan. E nauəuə rəha Nəhan-əhanian, jəptə 5, Jon təmafı İesu təhmen e nəti sipsip.

Nanihlə Afin-to “İanihlə” e tiksınəri u.

nərd Nərd in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e nigipişi.

Nərmənigian Rəha Uhgın Nətəmimi nətəm kəutəhatə e İesu Kristo kəni məutitəu=pən in, ilah nətəmimi rəha Uhgın, kəni ilah kəutəhuva məutəhgəl e nərmənigian rəha Uhgın. In kig rəhalah. In tətəh vivi ilah, mətəfən natimnati kəm lah rəha nəmiəgəhian rəhalah, matit ilah e noliən iətəm in təuvir o lah, kəni mətarmənig e lah. Aupən agin nətəmimi rəfin kəutəhtul isəu o Uhgın mətəu-inu ilah rəfin nol təfagə min. Mətəu nian İesu təmimis e nigı kəməluu, kəni məmiəgəh min e nimisiən, in təmol suaru vi məmə nətəmimi kətəhrun nitəlig=pa minian o Uhgın. Nian nətəmimi kəutəhatə e İesu Kristo, kəni Uhgın tatol məmə ilah kəutəhruahru e nəhmtin, matol ilah nənətin min, kəni rəueiu ilah kətəhrun nəghatian kəm in e nəfakiən, kəni mətəhrun nətəuiən nəuiən, kəni mətəhrun nitəu-pəniən in.

nərmı nati min E Bislama, kətəni nərmı nati lanu məmə, “aedol.” Nərmı nati min nəuvein kəmisikəuvin nati miəgəh min lan təhmen e kau. Kəni nəuvein kəmisikəuvin nətəmimi lan, uə uhgın əlkəlah min, uə nati pisin kəti. Nərmın nati in nati kəti nətəmimi kəutol e nigı uə aiən kəti. Nətəmimi kəutol, kəni məutəfaki kəm nərmı nati min, məutol sakrifais min kəm lah məmə nərmı nati otasiru e lah, nati əpnəpin in nigı əmə uə aiən əmə iətəm təsətəuiən nati, kəni rəhan nəsanəniən tikə.

nəruətuəhian Afin-to “aruətuəh” e tiksınəri u.

nasumian rəha krep Niləuis kəti nərgin u, krep. In niləuis kəti nətəmimi kəməutərfe e nian rəha Bəböl, kəni kətərfe əhanəh kətəuarus=pa u rəueiu. Nəuan tətəhian kəni təuvir o nunian. Nian nəuvein kətətərauiə lan tasik məmə təhrun nəməhliən tuvəh nəuvein. Kəni katol wain e nəuan. İuəkir nətəmimi e nian əha ilah kəutəmniəm wain. Nian rəha noliən wain, ilah kəutos nəuan nati u tēpət, kəni mətəuvəregin=pən e nıpəg kəmol e kəpiəl. Konu mətəvig-əvig lan məmə nəhun otiet. Kəni ko, kotos pətəl min iətəm kəmol e nilosı nani, uə nilosı nati kəmol e nəriəpig, kəni mətətəlmin=pən nəhu nati u lan, konu mətəharu məmə otuva mol wain lan. Nian nəuvein, kotol nimə əpəha e nasumian rəha krep. Nəfəməhian

rəhan təhmen e 5 mitə, kəni nıkalın təhmen e 2 mitə. Konu motol=pən nəhgi nimə. İətəmi kəti otəkeikei mətəharəg əha ikin məta nakləh min kotakləh lan, uə nati miəgəh kəti, uə mənig tuvən imə e nasumiən. E Mat 21:33, Mak 12:1, mine Luk 20:9, İesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mətəghati e nasumiən kəti rəha krep. İətəmi kəti təmol nasumiən kəti lanu, uərisig təhlman=pən lan kəm nətəmiimi nəuvein məmə okətəsəl vivi ohni. Nian nəuan nıləuis u timarəg, ilah okotəkeikei mətəfan kəti kəm in mətəu-inu rəhan nasumiən, konu motaskəlim rəhalah nıpıləgan məmə rəhalah nətəouiən. Nian kəti kotəhrun nəfəniən krep, uə wain, uə vatu. [Eruh-to narmin e Mat 21:33, pej #/(PicDict pp 3,7).]

Nauəniən Rəha Nəmtətəiən Rəha İesu Uərisig İesu otimis e nigı kəməluau, in təmauin e rəhan nətəmiimi kəməhuva motəuən ilah min e Lafet Rəha Pasova. Təmos pıret məgəuvahlı, (e nian əha, kəsətəiən e nau, mətəu kətəghali əmə), kəni məni məmə, “Inu təhmen e nıpətik.” Pıret u tətəgətun=pən nıpəti İesu İətəm təmiimis o tah. Kəni təmos wain, kəni məni məmə, “Inu təhmen e nırak İətəm otəu o nosmiəgəhiən nətəmiimi.” Kəni pıret mine wain, kətəgətun=pən nımişian rəha İesu. Kəni təməni məmə nian okotun pıret kəni motəmiin wain əha, kitah nətəmiimi rəha nıməfaki, kitah nıkitah otəkeikei mətəhti nımişian rəhan e nigı kəməluau. (Mak 14:12-26; Mat 26:17-30; Luk 22:7-23; 1Kor 11:23-25). [Eruh-to narmin e Mat 26:20-29, pej #/.]

nauəuə kəmaiu-aiu E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə İətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmiimi ənpərin əmə okəsotəfiniən, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nıffin, məmə taskəlim tiəkis mapepe.

nəgəu e neai E Bislama, kətəni məmə “heaven.” Inu ikin İətəm kitah nəfaki min okəhuvən motətig ikin kitah Ughin o nian kəti. Nəgəu e neai səniəmə neai u İətəm kitah kəutəfu məuig mine məhau min lan, kəpə. Nəgəu e neai in ikin İətəm Ughin tətatig ikin.

nimə rəha nuhapuminiən E təuin kətiəh kətiəh rəha İsrel, nimə rəha nuhapuminiən əha ikin. Kəni nimə min əha, nəuan əha ikin rəha nətəmiimi nətəm kəutuhapumın ilah min ikin o nəfakiən kəm Ughin, kəni mətəfañ Nauəuə Rəha Ughin. İkin əha, kətəghati min o natimnati pisin pisin min, təhmen əmə e iməim. Nətəm İsrel kəmotuvləkin min nımə min u e təuin min İətəm ihluə e nıtəni u İsrel, təhmen e Rom. [Eruh-to narmin e pej #/(PictDict p2)]

Nimə Rəha Ughin Inu ikin nətəm İsrel kəutəhuva mətəfaki ikin kəm Ughin. Inu əpəha Jerusiləm. İat asoli kəti titəlau e Nimə Rəha Ughin. Nətəmiimi rəha kəntri min rəfin kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə agin e iat u, in iat kəti min İətəm İsrel əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə e iat u, in iat kəti min İətəm İərman min əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə e iat u, in iat kəti min İətəm pris min əmə kotəhrun nuvəniən ikin. İkin əha, kəutoh nati miəgəh min, məuteikuas e lah, kəni mautil sakrifais lan e olte. Nimə əhruahru tətatig e iat əha. Nəuan keiu əha ikin, İkin Tasim İkin mine İkin Tasim Agin İkin. Nəuan İətəm tətaupən lan, kəutəni məmə İkin Tasim İkin. E nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətəharu-pəri lait lan ikin, mine tepil kəti İətəm kətəlin-pəri pıret asim min lan. Kəni kətuvan nati pien-pien ikin. Nəuan İətəm tətuərisig lan, kəutəni məmə İkin Tasim Agin İkin. İkin əha, Bokis Rəha Nəniəskasikən Rəha Nasiruən tətatig ikin. Pris asoli agin əmə təhrun nuvəniən ikin, kəni tatuvən ikin nian kətiəh əmə e nu min rəfin, matos nıə sakrifais kəti o nolıən tərəh min rəhan, mine nolıən tərəh min rəha nətəm İsrel.

Əpəha e iat asoli titəlau e Nimə Rəha Ughin, nətəmiimi rəha kəntri min rəfin kotəhrun nuvəniən ikin. Mətəu nətəm İsrel kəmotol u ikinu tuva məmə makit kəti, məmə nətəmiimi kotəhrun nosiən nəhmti nati miəgəh min, oiel, wain, mine sol o nolıən sakrifais lan. Nətəmiimi nətəm kəmotəsipən isəu məhuva matos məni pisin pisin min e profens min rəhalah. Tol lanəha okotəkeikei motos məni əhruahru rəha Nimə Rəha Ughin. Konu nətəmiimi nəuvein ilah kəutoh bisnis e nolıən jenis e məni. Nətəmiimi tepət kəutəpən isəu mətəhuva məmə kotol sakrifais, kəni kəutəkeikei mautil nəhmti natimnati pisin pisin min. Konu inu ikin u e Nimə Rəha Ughin tuva məmə ikin təuvir kəti ikin məmə kol makit ikin, nati ənpərin məmə ikinu in ikin kəti rəha nətəmiimi e nıtəni min rəfin məmə kotəfaki ikin.

Kitah kəutəfin e Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; mine Jon 2:13-22 məmə ikin əha, İesu təməgəu pətigəm nətəmiimi nətəm kəmautil səlim e nati miəgəh min rəha sakrifais mine nətəm kəmətəliuvə e məni. Nian kotol lanu lan, nəghatiən rəha İəni Səkarəea tuva matol nıpəhrıniən lan. (Sek 14:21. Afin min e Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; mine Mal 3:1-5).

E nu AD 66, nətəm İsrel kəmotorgəhu e kəpən rəha Rom, kəni ami rəha Rom kəmotol win, kəni motəəkın agin Nimə Rəha Ughin. [Eruh-to map rəha Nimə Rəha Ughin e pej #/.]

nolıən rəha nıtəniimian İətəmiimi Nətəm İsrel e nian əha kəsotitəniimian İətəmiimi e nıftəni. İlah kəuteikuas e nıpətıləh, kəni mətəuveg ilah e nəpən u kəmotol=pən nati pien-pien u tətəpien təuvir (Afin-to Jon 12:7; 19:39-40), konu mətəfan e nıpəg kəpiel, kəni motəhtıpəsıg=pən nıpəg e kəpiel asoli kəti. [Eruh-to narmin e Luk 23:53, pej #/, mine kalə foto rəha nıpəg kəpiel.]

paus Paus, in bokis ækaku kæti kæmol e nilosi kau. Kæmotætei rækis ælkalah næghatiæn næuvein ræha Nauæuæ Ræha Uhgîn motuveipei lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nætæmimi kæmotol lanæha mætæu-inu kotolkeikei mæmæ okotol næghatiæn iætæm tætatig e Dut 6:8 mine 11:18. Kæni nætæm Isrel ræfin u naman nætæm kinotos rækis nu tatin, ilah okotol paus min æha nian tepæt, kæni nian ræfin e nian ræha næfakiæn. Kætælis=pæn min e nipænægilah mine næhlmilæh mæuil. E næghatiæn Inglis, kætæni paus æha mæmæ, "Phylactery."

Pentekos In lafet kæti ræha nætæm Isrel. Ilah kautol lafet asoli æha nian ilah fifti uærisig e lafet ræha Pasova. E nian ræha Iesu, nauæniæn asoli æha, in nian iætæm kætæni-vivi Uhgîn o nauæniæn vi ræha nasumiæn. Ræueiu, kitah kautol lafet ræha Pentekos Sante mætæu-inu e nian æha Narmîn Ræha Uhgîn tæmuva miræuei nætæmimi ræha Iesu (Uæk 2:1-4; 20:16; 1Kor 16:8). [Eruh-to narmîn e Uæk 2, pej #/.]

peræl Peræl u, in kæpiel tæuvir æpæha e niki kæuvin. [Eruh-to narmîn e Mat 13:46, pej #/.]

pris Nætæmimi u, ilah suaru ræha nætæm Isrel o nuvænien o Uhgîn. Ilah kautos næfakiæn, kæni kautol sakrifais min mautoh nati miægih min e Nimæ Ræha Uhgîn o næfæniæn kæm in. Pris min næuvein kautol uæk pisin min. Næuvein kæutasiepæn e lait min, næuvein kæutuvan nati pien pien min.

pris asoli Inu pris kæti iætæm tætarmæg e pris min næuvein ræha nætæm Isrel.

pris asoli agin Inu pris kætiah æmæ iætæm in ilis e pris min ræfin. E nu min ræfin, e nian kætiah æmæ, in tatos nira sakrifais matuvæn Ikin Tasim Agin Ikin e Nimæ Ræha Uhgîn mæmæ otafæl nollian tarah min ræha nætæm Isrel. [Eruh-to narmîn e Hip 9:7, pej #/.]

prons Prons, in aiæn kæti, mætæu ræhan kalæ tauiah tæhmen e kol. Nian kæmæteruru æhanæh aiæn, kæni kæmaupæn katol natimnati e prons.

Sæmeriæ, iætæm Sæmeriæ Nætæm Isrel kæutæmæki e nætæm Sæmeriæ. E nian æha, tiækis o nætæm Isrel mæmæ okæhuvæn ima nætæm Sæmeriæ, mætæu-inu e ræhalah nehniæn, nætæm Sæmeriæ ilah kotamækmæk e næhmti Uhgîn. Næmæ okæhuvæn imalah ikin, kæni ilah min okotamækmæk.

sakrifais E nian ræha Oltestimin, Uhgîn tæmæni kæm nætæm Isrel mæmæ ilah okotækeikei motol sakrifais min kæm in. Sakrifais pisin pisin min. Nætæmimi kæmautol sakrifais min næuvein o næniæn tagkiu o Uhgîn o ræhan næuviriæn kæm lah. Kæni kautol sakrifais kæti mæmæ Uhgîn otafæl nollian tarah min. Nætæmimi iætæm tatol nollian tarah, otækeikei mos nalpiniæn, kæni nalpiniæn u in nimisiæn. Nian Iesu Kristo tæmæsuva æhanæhiæn e næhue niftæni, nætæm Isrel kæmautos nati miægæh min mautæhuvæn e Nimæ Ræha Uhgîn. Kæni nati miægæh u otos nimeillah, kæni pris min okotohamu. Nætæmi æpnæpin æmæ kæsotohamuiæn nati miægæh min æha, mætæu pris min æmæ. Nati miægæh min u tæhmen e sipsip uæ næni uæ kau iætæm tæuvir. Næmæ nati miægæh tatos nimægim uæ in tatimis, kæni ko kæsotosian o sakrifais.

Sapæt Sapæt in nian iætæm nætæm Isrel kæutæfaki lan. Sapæt tætatæuæin e 6 klok lapin e Fraide nian mitigar tineiuæiu rækis, muvæn mætæuarus 6 klok lapin e Sarere. E Sapæt, nætæmimi kæsotollian uæk kæti mine. Ilah kæutæmeig æmæ. Nian u, in nian asim ræha nætæm Isrel. Næghatiæn u Sapæt, e næghatiæn ræha nætæm Isrel aupæn, nipætîn tætæni mæmæ, "æmeig." Nian Uhgîn tæmol næhue niftæni aupæn, Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni mæmæ in tæmol uæk nian sikis, kæni nian tatol sæpin lan, ræhan uæk tæmol naunun. Kæni in tæmæmeig. Konu tol u, in tæmalæhu nian tatol sæpin lan e wik, mæmæ in nian tæuvir kæti ræhan. Kæni e Lou min iætæm in tæmæfæn kæm Mosis, in tætæni pætigæm mæmæ nian tatol sæpin lan, in nian asim ræhan, iætæm ræhan nætæmimi min okæsotollian uæk kæti lan. Kæni nollian iætæm nætæmimi okotæmeig e nian æha, in tætagætun rækis ilah mæmæ ilah nætæmimi ræha Uhgîn.

E Niutestimin, Iesu in tæmæni pætigæm mæmæ in Næti Iætæmimi, kæni in tepæt mæpirækis nian ræha Sapæt. In Iærmæg ræha nian ræha Sapæt. Mætæu nætæmi asoli ræha nætæm Isrel, ilah kautol niæmæha kæm in, mætæu in tatol vivi nætæmimi nætæm kautohmis e nian ræha Sapæt, kæni ilah kæmotæni mæmæ nollian u in uæk, kæni uæk tæmatgæhli lou ræha næmeigiæn. Kæni matol min natimnati min næuvein iætæm nikilah tæhti mæmæ tææhruæhruæin mæmæ okol e nian u.

Satusi Ilah u nætæmimi næuvein ræha nætæmi asoli min ræha Isrel. E nian ræha Iesu, pris min tepæt, ilah Satusi min. Satusi min, ilah kotol pisin e Faræsi min. E nætæligiæn ræhalah, kæutæhatæ æmæ e Nauæuæ Min Ræha Mosis, ilah u, Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, Dutronome. Kæsotæniæn nipæhriæniæn e næghatiæn mæmæ nian kæti nætæmimi ræfin okotæmiægæh min e nimisiæn, mine næghatiæn mæmæ e naunun nian, Uhgîn otol nalpiniæn kæm nætæmimi o nollian tarah min ræhalah, kæni otætæou nætæmimi o nollian tæuvir min. Kæni Satusi min kæutæni mæmæ nægelo min mine narmîn tarah min kohka.

Selot Selot in pati kæti ræha nætæm Isrel nætæm kotolkeikei mæmæ otahli pætigæm nætæm Rom, kæni Selot min æha kautol næluægiæn lanæha kæm nætæmi Rom.

Setæn Næghatiæn u Setæn, tatsipæn e næghatiæn Hipru, næghatiæn ræha nætæm Isrel, kæni nipætîn tætæni mæmæ, "tikimic." Setæn u, aupæn in agelo kæti ræha Uhgîn, mætæu Uhgîn tæmahli pætigæm in e Negæu e Neai mætæu-inu in tæmætæluægin ilau Uhgîn mæmæ in otarmæg e Uhgîn. Afîn min Aes 14:12-15; Esik 28:11-19; Mat 13:38-40; Luk 11:15; Jut 6, Næh 12.

skopion Skopion in nati kəti təhmen e tupə əkəku kəti iətəm tətəlkəu e niftəni. Tatus iətəmi, kəni tətəhmə pik aɡin tapirəkis nilpat uə pițimar. (Luk 10:19) [Eruh-to narmın e pej #/.]

slef Slef in iətəmi kəti iətəm iətəmi kəti təmos nəhmtin, kəni mətarmənig lan. Slef tatol uək kəm rəhan iətəmi asoli, mətəu iətəmi asoli təsətəouian in. Mətəu slef in otəkeikei mol natimnati rəfin iətəm rəhan iətəmi asoli tətəni. Iətəmi asoli rəhan təhrun nolian səlim lan, uə nohamuiən, təhmen əmə e rəhan kəti nati miəgəh.

soldiə min nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgın Soldiə min nəuvein kəutəhtul o nəsal vivian o Nimə Rəha Uhgın mətəu-inu nətəmi tēpət kəutəhuva məutəhuvən nian rəfin. Nəmə iətəmi kəti tol nati tərəh kəti e Nimə Rəha Uhgın, mətəu ilah kotəhrun nələhu əhruahruian, kəni motələs iətəmi iətəm tatol nati tərəh min məhuvən e kaləpus. Iətəmi iətəm tətarmənig e soldiə min əha, in nəuaniləuis kəti rəha pris min rəha Uhgın, kəni in iətəmi asoli kəti.

tənaris E nian rəha İesu, iətəmi kəti tatol uək nian apiəpiə kətiəh, kəni kətətəou e koin məni kəti, nərgin u “tənaris,” təhmen e 1,000 vatu.

tait Tait u tol lanu lan: Iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pikəh uə nəuanigi uə məni. Kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgın uə kəm iətəmi kəti. Nati kətiəh konu kəutəni məmə “tait.” Tol lanu lan məmə iətəmi kəti tatos 100 vatu, in tətəfən 10 vatu kəm Uhgın. Uə tatos 1,000 vatu, tətəfən 100 vatu kəm Uhgın. Uə tatos 10,000 vatu, tətəfən 1,000 vatu kəm Uhgın.

wit Wit in nati kəti təhmen e rais. Nian tatevia, təhmen e manuvehli kəti iətəm tatol nəuan ilis aɡin. Nian tıniməhtə vivi, kəni nətəmi kotətəi motəlin məmə otimətu vivi. Konu motəmki manuvehli məhuvən ikin okəhli nəualah ikin. Nolian rəha nəhlian nəua wit tol lanu lan. Kotasig kau min kəutəliuək e lah. Kəni nəua wit tiet rəkis e nikilin. Kəni kəutəraki pəri e nəua wit məmə nimətagi otəhlifu rəkis nilosilah məpəh niyətin. Kəni kəhrun nunian nəuan. Nian nəuvein, katol flauə lan rəha nolian pıret. Nian nəuvein kəutəvin e sospən o nolian sup. [Eruh-to narmın e pej #/.]

Nəukəti nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgın

Dick Lloyd mine Ross Webb kəmuətei

Nəghatiən tətaupən

Inu nauəuə tətəni nəukəti nəghatiən pisin-pisin min kətafin e ikin pisin-pisin min e Nauəuə Rəha Uhgın. Nəukəti nəghatiən min nəuvein kəmotispən e nauəuə u *One Hundred Bible Lessons* u Alban Douglas təmətei. Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *The Topical Bible Concordance* u D M Miller təmətei. Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *Let's Look in the Bible* u Barbara Arnold təmətei (CBM PNG 1990). Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *The Treasury of Scripture Knowledge* u kampani Bagster, London təmətei.

Nəukəti nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgın

1. Uhgın tol mə nak
Uhgın tətəlig e natimnati, mətətəu nərahian, kəni mətəghati
Uhgın təhmen e nimətagi, in nipətin tikə
Uhgın in kətiəh
2. Nəhgi Uhgın
Uhgın nətuəuinian lan tikə mine naunun lan tikə
Uhgın in tatol əmə lanko kəni mətatig itulin
Uhgın in nəukəti nəhəgəhəgian mine natimnati ərəfin
Uhgın u ikinu, mine əpəha, mine ikin min rəfin
Uhgın təhrun vivi əgin natimnati min rəfin
3. Nəliən min rəha Uhgın
Nati nak Uhgın tatol in tatol mətəuei-pən
Uhgın in tasim əgin
Uhgın in təhruahru əgin
Uhgın təsalpiniən nitai təfəgə rəhatah
Uhgın nikin tətəhti pik itah e rəhan nolkeikeian
Nati nak Uhgın tətəni in otol, in matol əhruahru
4. Kətəni lanu e Uhgın; Timin, Nətin, Narmın
In tətətig naunun tikə
In nəukəti nəhəgəhəgian mine nəsanəniən
In nəukəti nəhrunian rəfin
Inu ikinu, əpəha, mine ikin min rəfin
In tasim əgin, kəni məhruahru əgin
In nəukəti nəghatiən əhruahru
In nəukəti nəuviriən
In nəukəti natigian e nikitəmi (nəməlinuian)
5. Nəti Uhgın ko Kristo, In iətəmi Uhgın təmitəpin
Aupən aupən əgin Uhgın təməniəskasik məmə otol nati u
Kristo in Uhgın
6. Kristo təmuva iətəmimi
Iesu rəhan əha ikin nəuaniləuis min
Iesu təmuva matig e nipətin
Nətəmimi kəutətəlig mine mautil natimnati, kəni Iesu təhmen əmə
7. Kristo təmimis
8. Kristo təməmiəgəh min e nimisian
9. Kristo in tətəghati o rəhan min nətəmimi
Kristo təmegəhan e nipətin mə timis o nosmiəgəhian rəhan nətəmimi
Kristo tətəfa nasiruiən pisin pisin min tepət
10. Kristo otuva min
?Onəhgın tuva?
?E nian əha, nati nak otiet=pa?
?Otuva əhruahru əhro lanu?
11. Nəukəti nəniən e Narmın Asim
12. Narmın Asim in Uhgın
Narmın Asim təhmen e nimətagi
Narmın Asim təhmen e nəhmti nəhu
13. ?Uək nak Narmın Asim tatol e nikalin rəhatah?
14. ?Kotəhrun nosəhroiən Narmın Asim?

15. Noliən pəhriən rəha Narmın Asim tətəfa o nəfəriən nəmiəgəhiən rəhatah
16. Nəsanəniən Narmın Asim tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh u kitah kəutəhatətə
17. Nagelo mın
18. Setən
19. Nətəmimi rəha Setən
20. Nəghatiən rəha Ughin
21. Kitah okotəgin motisiai Ughin əmə
22. Suaru o noliən təfagə
23. Nəghatiən o nimisiən rəhatah
24. Nauməhtulian mın e nimisiən
25. Nian asoli rəha nosiən nətəouiən o noliən təuvir uə noliən tərəh
26. Nəmnami nigəm asoli
27. Nəgəu e Neai
28. Nəghatiən o Ughin in tətəpəh nalpiniən təfagə
Ughin tətələhu nəməlinuiən o nətəmimi
?Nian nəməkiən rəhatah mın Ughin otikə, kəni nati nak otuva?
Afin nəghatiən u kəni mol əhruahru nati tətəni.
29. Nəniən o nitəligiən e noliən tərəh
30. ?Nəmə iətəmi tələhu=pən rəhan nəhatətəiən e Iesu, kəni nati nak otuva ohni?
31. Nəghatiən rəha nian Ughin təni pətigəm məmə kitah kinotəhruahru
32. Ughin otəfən kəm rəhan mın nətəmimi nəhtul əskasikiən
Naliuəkiən məha-məha e suaru rəha nəhatətəiən o nəhtul əskasikiən
33. Nian Ughin tətəsəl vivi o tah, ko tikimır təsərəkiniən itah
34. Natigiən e nəhatətəiən təhmen e nəluəginiən
35. ?Nati nak kəutəliuək məha-məha ohni, kəni məutəhtahnin nak?
36. Nəghatiən o tah o nəpəhiən nalpiniən təfagə rəha nətəmimi kəutol e tah
Suaru nak okotohtəu=pən o nəpəhiən nalpiniən rəhalah təfagə
37. Nəghatiən o nuərisigiən e Iesu
38. Nəghatiən o natigiən u tasim
39. Nımənin mın rəha Iesu
40. Nəghatiən o nəfəki mın, nətəm kəutəsəl mine nətəm kəutol uək
41. Nəpəhiən nətəligiən mine nəutə rəha nəhue niftəni, mine natigiən u iətəm in tasim
42. Nəghatiən o naliuək kaliniən e təfagə tərəh
43. ?Kotəhro lanu motaliuək kalin e nəfən-əfəniən?
44. Nəghatiən o nəgəu əhruahruian iəfəki kəti u rəhan natigiən tekəu
45. Nəfəkiən kəm Ughin
46. Suaru rəha Ughin o nitəu-pəniən
47. Suaru rəha nəuia Ughin
Iesu təmol əhruahru nəuia rəhan tətə
Nətəmimi kəutəhatətə pəhriən okotol mın lanəha
48. Kitah okotolkeikei Ughin mine Iesu
49. Suaru rəha nəfəniən məni
50. Suaru rəha nəfəniən e nikiən agiən
Ughin in nəukəti nəfəniən e nikiən agiən
Kəni nətəm kəutəhatətə okotol təhmen əmə, kotohtəu=pən suaru əhmen əmə
51. Təmə Ughin təfa nati təuvir əkəku kəti kəm tah, nikitah otəgiən əmə ohni
52. Nikiən agiən
53. Nəghatiən o nəniən tagkiu o Ughin
54. Okəsotəginiən
55. Nətəm kəutəhatətə okotos nəhməiən o nəhatətəiən rəhalah
56. Nagiəniən e nian rəha nərahian
57. Nimisiən mın
58. Nəghatiən o nəghatiən iətəm tatsipən e nohlitah
Nəghatiən təuvir
Nəghatiən tərəh
Nəghatiən eiüə
59. Kitah nəfəki mın okəsotəlpəhiən motol pik uək
Nəghatiən o nətəm kəutəlpəh
60. Nəmiəgəhiən o natigiən rəha iərman mine pətan u kəmuol marit
61. Fəmlı mın okotəhratig lanu
62. Nəghatiən o Ughin u tətərməniğ kəni mətəsəl vivi o uək
63. Nəghatiən o noliən o nəpətiən mine natigiən e nisiiəiən

64. Nəghatiən o nosiən nətəlig təuvir

65. Nəghatiən o iəni eiuə min

66. Nəniəskasikiən min nəuvein rəha Uhgın

Uhgın təseiuəiən – nati nak təməni məmə otol, in tatol

Nəghatiən o nati asoli min nəuvein Uhgın təməni məmə otəpanol

Natimnati min nəuvein Uhgın təməniaskasik məmə otol kəm tah

Fes min rəha nəukəti nəghatiən min

1. Uhgın tol mə nak

Jen 1:1	Jon 1:18	1Jon 4:12	Eks 33:20
Jon 17:3			

Uhgın tətəlig e natimnati, mətətəu nərahian, kəni mətəghati

Uək 14:15	1Təs 1:9	Sam 94:11	Jer 10:10

Uhgın təhmen e nimətəgi, in nipətin tikə

Jon 14:15	1Tim 1:17	1Tim 6:16	

Uhgın in kətiəh

Dut 6:4	Aes 44:6		

2. Nahgi Uhgın

Uhgın nətuəuiniən lan tikə mine naunun lan tikə

Sam 90:2	1Tim 1:17	Jen 1:1	

Uhgın in tatol əmə lanko kəni mətətig itulın

Jem 1:17	1Saml 15:29	Mal 3:6	

Uhgın in nəukəti nəhəgəhəgiən mine natimnati ərəfin

Jen 1:1	Jen 1:3	Sam 33:9	Hip 11:3
Job 26:7	Job 42:2	Jer 32:27	

Uhgın u ikinu, mine əpəha, mine ikin min rəfin

Sam 139:7-9	Efəs 1:23	Jer 23:23,24	

Uhgın təhrun vivi agin natimnati min rəfin

Sam 94:11	Sam 139:4	Dan 2:20	Aes 40:28
1Kron 28:9	2Kron 16:9		

3. Noliən min rəha Uhgın

Nati nak Uhgın tatol in tatol mətəuei-pən

Sam 94:11	Sam 139:4	Dan 2:20	Aes 40:28
1Kron 28:9	2Kron 16:9		

Uhgın in tasim agin

1Pitə 1:16	Eks 15:11	1Saml 2:2	Aes 6:3

Uhgın in təhruahru agin

1Pitə 1:16	Eks 15:11	1Saml 2:2	Aes 6:3

Uhgın təsalpinian nitai təfagə rəhatah

Sam 103:8	Rom 9:18	1Pitə 1:16	Eks 15:11
1Saml 2:2	Aes 6:3		

Uhgın nikin tətəhti pik itah e rəhan nolkeikeian

1Jon 4:8-16	Jon 3:16	Jon 16:27	

Nati nak Uhgın tətəni in otol, in matol əhruahru

1Kor 1:9	2Tim 2:13	Dut 7:9	

4. Kətəni lanu e Uhgın; Timin, Nətin, Narmin

Mat 3:16-17	Mat 28:19	2Kor 13:14	Jen 1:1
Jon 1:1,3	Jen 1:2	Jen 1:26	Efəs 2:18
Efəs 1:13	Hip 9:14		

In tətətig naunun tikə

Sam 90:2	Nəh 1:8-17,18		

In nəukəti nəhagəhagian mine nəsanəniən

1Pitə 1:5	2Kor 12:9	Rom 15:19	

In nəukəti nəhruniən rəfin

Jer 17:10	Nəh 2:23	1Kor 2:11	

Inu ikinu, əpəha, mine ikin min rəfin

Jer 23:24	Mat 18:20	Efəs 1:23	Sam 139:7

In tasim agin, kəni məhruahru agin

Nəh 15:4	Uək 3:14	Luk 1:15	Luk 1:35

In nəukəti nəghatən əhruahru

Jon 7:28	Nəh 3:7	1Jon 5:6	

In nəukəti nəuvirən

Rom 2:4	Efəs 5:25	Uək 10:38	Nəh 9:20

In nəukəti natigən e nikitəmi (nəməlinuən)

1Jon 1:3	2Kor 13:14		

5. Nəti Uhgın ko Kristo, In iətəmi Uhgın təmītəpin
Aupən aupən agin Uhgın təməniaskasik məmə otol nati u

Hos 11:1	Mat 2:15	Aes 53:4-6	2Kor 5:21
Sek 9:9	Mat 21:2-5	Sam 69:21	Mat 27:34
Sam 34:20	Jon 19:33-36	Eks 12:46	Jon 19:33-36
Sam 22:18	Jon 19:24	Sam 22:1	Mak 15:34
Sam 16:10	Uək 2:31		

Kristo in Uhgin

Jon 1:1	Sam 110:1	Mat 22:41-46	Mak 12:35,36
Luk 20:39-44	Uək 2:34	Aes 7:14	Aes 9:6,9
Jon 10:30	Maeka 5:2	Eks 3:14	Jon 10:9,11
Jon 8:50	Mak 2:5,7	Mat 28:19	2Kor 13:14
Mat 18:20	Jon 1:3	Rom 1:4	

6. Kristo təmuva iətəmimi

1Tim 2:5	Hip 2:17	Kəl 4:4,5	1Kor 15:21
Mat 1:29	Luk 19:10		

Iesu rəhan əha ikin nəuaniləuis min

Luk 2:7	Uək 13:23	Mat 1:1-16	Luk 3:23-38

Iesu təmuva matig e nipətin

Jon 1:14	Hip 2:14	1Jon 4:2	Luk 2:40,52
Hip 5:8	Hip 2:18	Hip 2:10	Mak 6:3
Mat 4:1	Mak 1:13		

Nətəmimi kəutətəlig mine mautil natimnati, kəni Iesu təhmen əmə

Mat 4:2	Jon 19:28	Jon 4:6	Mat 8:24
Mak 10:21	Mat 9:36	Mak 3:5	Jon 11:33
Jon 11:35	Mat 14:23	Mak 15:37	Hip 4:15

7. Kristo təmimis

Aes 53:8	Dan 9:26	Sek 13:7	Mat 26:31
Mak 14:27	Aes 53:6	Aes 53:10	Uək 2:23
Rom 5:11	1Jon 2:2	Jon 10:11	1Pitə 1:18,19
Rom 5:10	Mat 20:28	Mat 27:35	Mak 15:14
Luk 23:33	Nam 21:8	Jon 3:14	Hip 12:2
Kəl 3:13	Jon 10:18	Rom 6:23	Esik 18:4
1Tim 4:10	Hip 9:22	Mat 16:21	1Pitə 2:24

8. Kristo təməmiəğəh min e nimisiən

1Kor 15:16-19	Mat 16:21	Mat 28:6	Luk 24:3
Luk 24:34	1Kor 15:5	Mak 16:9	Jon 20:14
Luk 24:15	Jon 20:28	Jon 20:24-28	Luk 24:39,42
1Kor 15:6	Uək 7:56	Uək 9:5	Uək 1:3
Luk 24:25	Fil 3:21	Rom 6:9	1Kor 15:44
Jon 20:19	Uək 2:24	Jon 10:18	1Pitə 3:18
Rom 1:4	Fil 3:10	Efəs 1:19,20	1Kor 15:55

9. Kristo in tətəğhati o rəhan min nətəmimi

Hip 7:25			

Kristo təmegəhan e nipətin mə timis o nosmiəğəhiən rəhan nətəmimi

Jon 10:18	Jon 10:11	Hip 9:14	Hip 9:12
Hip 10:12	Hip 7:27	Jon 19:30	Jon 17:4
Hip 5:6	Hip 9:24	Hip 7:24,25	

Kristo tətəfa nasiruiən pisin pisin min təpət

2Kor 12:9	Jon 17:11	Jon 17:15	1Jon 1:9
Uək 1:8	Rom 8:29	1Jon 2:1	Hip 4:15,16
Hip 2:17,18	Luk 22:31		

10. Kristo otuva min

Mak 13:26	Mat 25:31	Luk 17:24,26	Jon 14:3
Uək 1:9-11	Fil 3:20	1Tim 6:14	1Təs 1:10
1Təs 3:13	1Təs 4:14,16,17	1Pitə 1:7	2Pitə 3:13,14
Jem 5:7	Taet 2:13	1Jon 2:28	Nəh 1:7,8

?Onəhgin tuva?

Mat 24:36	Mat 25:13	Mak 13:32	Luk 12:20
Uək 1:7	1Təs 5:2,3	1Tim 6:15	

?E nian əha, nati nak otiet=pa?

Hip 9:28	2Təs 1:10	1Kor 4:5	2Tim 4:1
Nəh 11:15	Jon 14:3	1Kor 15:25,26	

?Otuva əhruəhru əhro lanu?

1Təs 5:2	Mat 24:44,50	Mak 13:33	Nəh 1:7
Mat 24:30	1Təs 4:17	Mat 24:30	Mat 16:27
Mat 25:31	1Təs 4:16	1Təs 3:13	Mak 13:36
2Təs 1:7,8	2Tim 3:1-7	Mat 24:5-7	Mat 24:12-38
Rom 11:25,26	Mat 24:14	2Təs 2:3-8	Nəh 22:20

11. Nəukəti nəniən e Narmin Asim

Jon 15:26	Jon 16:8	Jon 16:13	Jon 16:14
1Kor 12:11	Nəh 9:20	Jon 14:26	Jon 16:12-14
1Kor 2:10-12	Uək 1:8	Rom 15:30	Efəs 4:30
Aes 63:10	Nəh 2:7	Kəl 4:6	Rom 8:26
Jon 15:26	Rom 8:14	Uək 16:6,7	Uək 13:2
Uək 20:28	Jon 14:16	Uək 5:3	Uək 7:51
1Təs 5:19,20	Hip 10:29	Mat 12:31,32	

12. Narmin Asim in Uhgın

Hip 9:14	Sam 139:7-10	1Kor 2:10,11	Luk 11:13
1Jon 5:6	1Kor 6:11	Jon 6:63	2Pitə 1:21
Jon 16:8-11	Jon 16:13,14	Luk 11:13	Jon 3:6
Aes 11:2	Aes 61:1	2Kor 3:3	Rom 8:9
Kəl 4:6	Fil 1:19	Uək 16:7	Rom 1:4
Efəs 1:13	Jon 14:16	Jon 15:26	Jon 16:13
Rom 8:2	Aes 11:2	Hip 10:29	1Pitə 4:14

Narmin Asim təhmen e nımətəgi

Jon 3:8			

Narmin Asim təhmen e nəhmti nəhu

Jon 4:14	Jon 7:38,39		

13. ?Uək nak Narmin Asim tatol e nikalin rəhatah?

2Kor 1:22	Rom 8:11	Efəs 1:13,14	Efəs 5:18
Uək 1:4-8	1Pitə 1:2	2Təs 2:13	Jon 14:16
1Kor 2:13	Jon 14:26	Jon 15:26	Jon 16:13,14
Rom 8:2-4	Kəl 5:18	2Kor 3:17	Rom 8:13
Rom 8:26,27	Kəl 5:16,17	Kəl 5:22,23	Efəs 4:30
Jem 4:7	1Kor 12:3	Rom 5:5	Efəs 3:16
Rom 14:17	1Kor 2:1-4	Efəs 2:18	1Kor 12:7-11

14. ?Kotəhrun nosəhroiən Narmin Asim?

Uək 2:38	Kəl 4:6	Jon 7:37-39	Kəl 3:13,14
Uək 5:32	Luk 11:9-13	Uək 4:31	Jon 1:12
Jon 3:3-8	Efəs 1:13,14	2Kor 1:22	2Kor 5:5
Efəs 1:13	Rom 8:9	1Kor 12:13	Luk 4:18
2Kor 1:21	1Jon 2:20,27	Uək 2:4	Efəs 5:18

15. Noliən pəhrin rəha Narmin Asim tətəfa o nəfəriən nəmiəgəhiən rəhatah

Kəl 5:22,23	1Jon 4:16	1Kor 13	Fil 4:4
Kol 3:15	2Tim 2:25	Jon 12:24	Jon 15:2
Luk 13:9	Mat 12:33	Mat 7:16-20	Jem 3:9-12
Jon 15:4	Kol 1:10		

16. Nəsanəniən Narmin Asim tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh u kitah kəutəhatətə

1Kor 12:8-10	1Kor 12:28	Efəs 4:11-16	Rom 12:6-8
1Kor 12:11	Efəs 1:21,22	1Kor 12:7	1Kor 12:31
1Kor 14:1,39	1Kor 7:7	1Tim 4:14	2Tim 1:6
Kol 1:29			

17. Nagelo min

Jen 16:7	Hip 1:14	Sam 104:4	Uək 12:6,7
Uək 5:19	Jaj 13:20	Sam 103:20	2King 19:35
2Saml 24:15,16	Nəh 20:1,2	Jut 9	Dan 10:12,21
Luk 20:35,36	Mat 22:30	Nəh 5:11	Hip 12:22
2King 6:17	Mak 8:38	Luk 9:26	1Tim 5:21
2Pitə 2:4	Jut 6	Mat 25:41	Nəh 5:12
Nəh 8:3,4	Mat 18:10	Uək 8:26	Mat 4:11
Luk 22:43	Luk 16:22	Mat 25:31	Hip 2:2
Mat 22:30	1Kor 6:3	Nəh 22:8,9	Hip 1:4-6

18. Setən

Kol 1:16	Esik 28:12-17	Aes 14:12-17	Job 1:6
Mat 4:1-11	Mat 13:19	2Kor 11:3	Jon 8:44
Nəh 12:9	2Kor 11:13-15	1Pitə 5:8	Efəs 2:2
Kol 1:13	Jon 14:30	2Kor 4:4	Nəh 9:11
1Pitə 5:8	Mat 13:25	Mat 13:30	2Kor 4:4
Nəh 12:10	Luk 22:31	1Kor 5:5	Nəh 12:7
Nəh 12:12	Nəh 20:1-3	Nəh 20:7,8	Nəh 20:9,10
Nəh 12:11	Jem 4:7	Efəs 6:10-18	Rom 13:14
Efəs 4:27	Luk 11:21,22		

19. Nətəmini rəha Setən

Nəh 9:20	Mat 8:16	Mak 1:23,24	Efəs 6:12
Mak 5:10	Mat 10:1	Nəh 12:10	Luk 13:16
Nəh 16:13-16	Nəh 12:4-7	Efəs 6:12	Mat 12:26
Nəh 9:11	Mat 8:29	Mat 25:41	Lev 20:6,27
1Saml 28:7,8	2Kron 33:6	Esik 21:21	Jen 41:8
Aes 47:12,13	Aes 8:19	Kəl 5:20	1Saml 15:23
1Jon 4:3	Nəh 12:11		

20. Nəghatən rəha Ughin

2Tim 3:16	2Pitə 1:21	1Kor 2:13	2Pitə 3:2	Jut 17
Hip 4:12	Jer 23:29	Mat 24:35-109	Mak 13:31	
Luk 21:33	1Pitə 1:23-25	Jem 1:23,25	Jer 20:9	
Sam 119:105	Sam 119	1Pitə 2:2	Hip 5:12-14	
1Kor 3:2	Rom 10:17	Aes 40:8	1Pitə 1:24,25	
2Kor 7:1	1Jon 5:13	1Təs 4:18	Uək 17:11	
Jer 15:16				

21. Kitah okotəgin motisiai Ughin əmə

Jer 7:23	Maeka 6:8	1Jon 5:3	Dut 6:13
Sam 34:9	Sam 128:1	Jer 32:39	Uək 9:31
1Pitə 1:17	Jos 22:5	1Pitə 1:16	Mat 22:37
Mak 12:29	Mak 12:33	Rom 8:28	1Jon 2:15
Hip 12:28	Sam 36:1	Sam 40:3	Sam 64:9
Sam 66:16	Sam 67:7	2Kor 5:11	1Pitə 2:17
Nəh 14:7-19:5			

22. Suaru o nolian təfagə

Aes 14:12-14	Jem 1:14,15	Rom 5:12	Jen 3:1-6
1Jon 3:4	Sam 51:1	Sam 51:9	1Jon 5:17
Rom 3:23	1Tim 1:9	Hip 3:12	1Kor 6:9,10
Rom 1:29-31	1Tim 1:9,10	Kəl 3:5-8	Kəl 5:19-21
Mak 7:20-23	Hip 5:12-14	1Kor 3:2	Rom 10:17
Aes 40:8	1Pitə 1:24,25	2Kor 7:1	1Jon 5:13
1Təs 4:18	Uək 17:11		

23. Nəghatən o nimisiən rəhatah

Luk 16:23	Luk 16:22	Luk 23:43	Jen 2:17
Efəs 2:1	Jen 4:8	Jem 1:15	Esik 18:20
Rom 6:23	Hip 9:27	Jon 11:11	1Təs 4:14
Luk 12:20	2Kor 5:1	2Pitə 1:14	Job 16:22
Luk 16:31	Sam 115:17	Luk 23:46	2Təs 1:9
Hip 9:27	Jon 5:24	Hip 2:9	Luk 24:46
1Kor 15:1-4	Sam 116:15	Esik 33:11	Pri 12:7

24. Nauməhtulian min e nimisiən

Job 19:26	1Kor 15:20	Jon 11:25	Jon 20:17
Mak 16:1-3	Luk 24:34	1Kor 15:5	Luk 24:16
Luk 24:33,36	Uək 1:23-26	Jon 20:25-28	1Kor 15:5
Jon 21:1	Mat 28:16,17	1Kor 15:6	Luk 24:36-51
Uək 1:8-12	1Kor 15:17,18	1Kor 15:20	Jon 5:28,29
Nəh 20:5	Nəh 20:13	1Kor 15:35	1Kor 15:37
1Kor 15:38	1Jon 3:2	1Kor 15:41,42	1Kor 15:42
1Kor 15:43	1Kor 15:44	Luk 24:39,42,43	1Kor 15:51
1Kor 15:52	1Kor 15:53	1Kor 15:54-57	1Təs 4:13-18
Fil 3:10,11			

25. Nian asoli rəha nosiən nəəəuəiən o noliən təuvir uə noliən tərəh

Mat 25:32-34	Hip 9:27	Uək 10:42	1Kor 6:2
2Kor 5:10	2Tim 4:1,8	1Pitə 5:4	2Pitə 3:7
Luk 14:14	Mat 16:27	Hip 9:27	Hip 10:17
1Jon 1:9	1Kor 3:12,13	Mat 12:36,37	Rom 2:16
Kəl 6:7,8	1Kor 3:14,15	Uək 24:15,16	1Kor 4:5
Pri 12:14	Jon 5:22,28,29	Uək 17:31	Rom 2:5,6,11
Rom 14:10,12	Jut 6,15	Nəh 6:17	Nəh 16:7
Nəh 20:4,12	Hip 2:3	1Pitə 4:5,17	

26. Nəmnami nigəm asoli

2Pitə 2:4	Sam 9:17	2Təs 1:9	Luk 16:23
Esik 32:18	Esik 32:27	Mat 25:41	Aes 5:14
Mat 25:46	Mat 13:42	Nəh 20:10,15	Nəh 14:10
Mat 3:12	Aes 33:14	Mat 13:50	Mak 9:44,46-48
Luk 16:23	Luk 24:27	Rom 6:23	Hip 9:27
Mak 9:42-50	Mat 18:8,9	Mat 18:25-46	Mat 10:15
Mak 6:11	Luk 10:12	Hip 2:3	

27. Negəu e Neai

2Kor 5:1	Jon 14:2	Mat 6:9	Efəs 5:5
Hip 4:9	2Kor 12:3,4	Luk 23:43	Jer 31:37
Aes 57:15	Sam 20:6	Nəh 7:17	Nəh 21:1,2,4
Nəh 21:22,23,27	Nəh 22:3-5,14	Nəh 7:16	Nəh 21:7
Uək 3:21	Mat 18:10,11	Mat 26:53	1Təs 4:14
Nəh 22:1,2			

28. Nəghatiən o Ughin in tətəpəh nalpinian təfəgə

Aes 1:18	Hip 8:12	Jem 31:34	Hip 10:4
Lev 17:11	Hip 9:22	Hip 10:4	Sek 13:1
1Jon 1:7	Dan 9:9	Mak 2:7	1Jon 1:9
Uək 5:31	Mak 2:5	Luk 7:48	Mak 2:9
Luk 1:77	Uək 13:38	Mat 26:28	Rom 3:25
Kol 1:14	1Jon 2:12	Sam 78:38	1Jon 1:9
Efəs 1:7	Aes 43:25	Neh 9:17	Aes 55:7
Rom 5:20	Sam 103:3	Kol 2:13	Mat 12:31
1Jon 2:12	Efəs 1:7	Luk 7:36-50	Rom 4:7
Mat 6:12	Luk 11:4	Jem 5:15	1Jon 5:16
Sam 103:12	Aes 44:22	Sam 32:1,2	Uək 3:19
Maeka 7:19	Rom 4:8	Hip 10:17	Uək 5:31
Uək 2:38	Luk 7:50	Uək 10:43	1Jon 1:9
Sam 32:5	Mat 6:15	Efəs 4:32	Mat 1:21-35
Mak 11:26	Luk 6:37	Jon 8:21,24	Luk 13:2-5
Hip 10:26,27	1Jon 5:16	Luk 18:14	Nəh 21:27

Ughin tətəlahu nəməlinuəiən o nətəməimi

Efəs 2:16	Kol 2:14	2Kor 5:19	Hip 2:17
Rom 5:10	Efəs 2:16	Kol 1:21,22	Efəs 2:13
Kol 1:20	Kol 1:21	Rom 5:10	2Kor 5:18,19
2Kor 5:20			

?Nian nəməkiən rəhatah mən Ughin otikə kəni nati nak otuva?

Efəs 2:16,17	Efəs 2:18	Efəs 2:14	Kol 1:20
Efəs 1:10	Rom 5:10		

Afin nəghatıən u kəni mol əhruahru nati tətəni

Mat 5:24-26

29. Nəniən o nitəligiən e nolian tərəh

Uək 20:21	Uək 11:18	2Kor 7:10	Hip 12:17
Mat 21:28-32	Mat 4:17	Mak 1:15	Luk 24:47
Uək 3:19	Uək 17:30	Mat 3:1,2	Mak 6:12
Uək 2:38-45	Uək 20:21	2Pitə 3:9	Luk 13:3
2Kor 7:9	1Təs 1:9	Uək 26:18	2Tim 2:25
Rom 2:4	Nəh 3:19	Luk 15:7,10	Aes 55:7
Uək 2:38			

30. ?Nəmə iətəmi tələhu=pən rəhan nəhatətəiən e Iesu, kəni nati nak otuva ohni?

Efəs 2:18	Efəs 3:12	Kəl 4:5	Efəs 1:5
Rom 8:17	Kəl 3:29	Jon 1:12	1Jon 3:1
1Pitə 1:2	Efəs 1:4	Jon 15:16	Fil 3:20
Uək 26:18	2Kor 5:17	Rom 6:22	1Pitə 2:9
1Pitə 2:5	Rom 5:10	Efəs 2:12,13	1Kor 6:11
Uək 26:18	Efəs 1:6	1Kor 12:13	Kəl 3:27
Rom 6:4	Kol 3:3	Jon 17:9	Uək 16:31
Uək 4:12	Nəh 3:20	Jon 14:23	Jon 10:28
1Jon 5:13	Jon 14:27	Fil 4:7	Jon 15:15
Luk 10:20	Fil 4:3	Nəh 13:8	Efəs 2:6
Taet 2:13	1Jon 1:3	Jon 14:2	Jon 3:3,7
Jon 3:5	1Pitə 1:23	1Jon 2:27	Jon 14:26
Jon 16:13	1Kor 6:19	1Kor 12:11	Rom 8:16
Rom 8:9	Efəs 1:13	Luk 7:48	Efəs 1:7
Rom 5:1	Rom 4:5	Nəh 5:9	1Pitə 1:18,19
1Jon 2:1	1Jon 5:4	2Kor 5:20	Efəs 1:3

31. Nəghatıən rəha nian Uhgın təni pətigəm məmə kitah kınotəhruahru

Esik 18:4	Eks 23:7	Aes 5:22,23	Luk 16:15
Rom 2:13	Rom 3:23	Rom 4:3	Rom 4:5
Maeka 7:18,19	Uək 13:38,39	Rom 3:22	Kəl 2:16
Rom 3:26	Rom 4:5	Rom 8:33	Rom 3:24
Rom 5:9	Rom 4:25	Taet 3:7	Jem 2:21,23
Aes 53:11	Rom 5:1	Rom 5:2	Rom 5:3
1Kor 6:9-11			

32. Uhgın otəfən kəm rəhan mın nətəmiimi nəhtul əskasikıən

Jon 10:28,29	Jon 1:12	Jon 3:16	Jon 3:36
Rom 8:16	Kəl 4:6	1Jon 5:10	1Jon 5:12-13
Jon 5:24	Uək 13:39	Luk 7:48	Rom 10:13
1Jon 3:14	2Kor 5:17	Jon 7:37-39	Efəs 5:18
1Jon 1:9			

Naliuəkıən məha-məha e suaru rəha nəhatətəiən o nəhtul əskasikıən

Hip 3:6	Hip 3:14	Hip 4:11	Hip 6:11
Hip 10:23	Hip 10:35	Hip 10:39	Mat 10:22
Mat 24:13	Kol 1:22,23	Nəh 2:25	Nəh 3:11
Rom 12:12			

33. Nian Uhgın tətəsal vivi o tah, ko tikimir təsərəkinian itah

1Pitə 1:5	Jut 24	1Təs 5:23,24	2Təs 3:3
Sam 127:1	Sam 46:1	Dut 31:6	Jon 1:5
Jon 10:28-30	2Kor 12:9	Sam 121:3	Aes 41:10
Aes 50:7	Sam 121:8	1Saml 17:45	2Kron 14:11
Prov 1:33	2Kron 16:9	Sam 14:6	Sam 9:9
Sam 48:3	Sek 2:5	Lev 26:14,15,17	Mat 23:37,38
Sam 145:20	2Tim 4:17	Sam 37:17,23,24	Sam 63:8
1Saml 2:9	Prov 3:25,26	2Təs 3:3	Jut 24
Eks 23:20	Nəh 3:10	Prov 14:26	Aes 4:6
Aes 32:2	Dut 33:27	1Kor 10:13	2Pitə 2:9
Luk 21:16-19	Sam 57:1	Sam 59:16	Sam 91:3-6
Jen 28:15	2Kron 16:9	Sam 3:5	Sam 4:8
Prov 3:24	Sam 23:4	Sam 18:2	Sam 62:2
Sam 17:8	Aes 51:9	Sam 5:11	Dut 32:37,38
Aes 46:7	Sam 146:3	Prov 11:4,28	Sef 1:18
Jos 11:4,6,8	Sam 33:16,17	Prov 21:31	Dut 32:11
Sam 125:1,2	Prov 18:10	Aes 25:4	Aes 31:5
Luk 13:15,16	Jen 15:1	Sam 18:1,2	Dan 6:22
Uək 12:4-7	Uək 18:10	Uək 26:17	

34. Natigən e nəhatətəiən təhmen e nəluaginən

2Kor 10:3,4	1Tim 1:18,19	1Tim 6:12	2Kor 2:11
2Kor 4:4	Efəs 6:12	Jem 4:7	1Pitə 5:8
Nəh 12:17	Efəs 4:26,27	Rom 7:23	1Kor 9:25-27
2Kor 12:7	Kəl 5:17	1Pitə 2:11	Sam 38:19
Sam 56:2	Sam 59:1,2	Jon 16:33	1Jon 5:4,5
1Kor 15:26	Hip 2:14,15	Maeka 7:6	Mat 10:35,36
Hip 2:10	Sam 60:4	1Tim 1:18,19	1Kor 16:13
1Pitə 5:9	Hip 10:23	Jut 3	1Pitə 5:8
1Təs 5:6	2Tim 2:3,10	1Kor 9:25-27	Sam 27:1-3
Sam 35:1-3	Efəs 6:18	2Tim 2:4	Fil 1:30
Efəs 6:13,14	1Tim 6:12	Jut 3	Aes 41:11,12
Aes 51:12	Maeka 7:8	1Jon 4:4	Sam 118:13
Aes 41:13,14	Sam 140:7	2Kor 7:5,6	Aes 41:10
2Kor 13:9	2Tim 4:17,18	Rom 7:25	1Kor 15:57
Efəs 6:14	Efəs 6:15	Efəs 6:16	Efəs 6:17
1Təs 5:8	Efəs 6:11	2Kor 6:7	Rom 13:12
2Kor 10:4,5	Efəs 6:13	Rom 13:12,14	Efəs 6:11
2Kor 6:7	2Kor 2:14	1Kor 15:57	Rom 7:25
Nəh 12:11	2Kor 12:9	Hip 11:33-37	1Jon 5:4,5
Rom 16:20	1Jon 2:14	Rom 7:24,25	Kəl 5:24
1Jon 5:4,5	2Kor 10:5	Aes 25:8	Aes 26:19
1Kor 15:54,55	Rom 8:37	2Kor 10:5	Nəh 2:7
Nəh 2:11	Nəh 2:17	Nəh 2:26	Nəh 2:28
Nəh 3:5	Nəh 3:12	Nəh 3:21	Nəh 21:7

35. ?Nati nak kəutaliuək məha-məha ohni, kəni məutəhtahnin nak?

Sam 25:3,5	Sam 31:24	Sam 33:17-22	Sam 42:5
Rut 1:12	Job 8:13	Job 13:15	Job 27:8
Sam 62:5	Sam 69:6	Sam 130:7	Aes 42:4
Jer 14:22	Mat 12:21	Uək 26:6	Rom 4:18
Rom 5:2,4,5	Rom 8:24	Rom 15:13	1Kor 13:13
2Kor 1:10	Kəl 5:5	Kol 1:5	Kol 1:23
Kol 1:27	1Təs 1:3	1Təs 4:13	1Təs 5:8
2Təs 2:16	1Tim 4:10	1Tim 5:5	1Tim 6:17
Taet 1:2	Taet 2:13	Taet 3:7	Hip 3:6
Hip 6:11,19	Hip 10:23	1Pitə 1:13,21	1Pitə 3:15

36. Nəghatıən o tah o nəpəhiən nalpiniən təfagə rəha nətəmimi kautol e tah

Luk 23:34	Mak 11:25	Rom 12:19	Mat 18:22
Luk 17:4	Luk 6:36	Mak 11:25	Efəs 4:32
Kol 3:13	Prov 19:11		

Suaru nak okotohtəu=pən o nəpəhiən nalpiniən rəhalah təfagə

Kol 3:13	Jen 45:5-11	Rom 12:20	Mat 5:44
Mat 6:14	Luk 6:37	Mat 6:15	Jem 2:13
Mat 18:23-25	Uək 7:60	2Tim 4:16	

37. Nəghatıən o nuərisigian e Iesu

Mat 4:17,19	Mat 6:24	Mat 7:14,21	Mat 10:37,38
Mat 11:28-30	Mat 16:16	Mat 22:37	Mak 10:43
Luk 5:8	Luk 6:46	Luk 9:61,62	Luk 14:33
Luk 17:10	Luk 22:42	Jon 1:12	Jon 3:7
Jon 6:60,65,66	Jon 8:31	Jon 14:6	Jon 15:5
Rom 8:9,29	Rom 10:17	Rom 12:1,2	1Kor 2:12
1Kor 4:2	1Kor 6:20	2Kor 3:18	Kəl 5:16,22
Efəs 2:10	Efəs 4:13,15	Efəs 6:11	Fil 2:5
Kol 3:16	1Təs 5:17,18	2Tim 3:12	Hip 6:1
Hip 10:24	Hip 12:11	1Pitə 2:21	1Pitə 4:8
1Pitə 5:6	1Jon 2:3	1Jon 5:3	1Jon 5:4
Nəh 12:11			

38. Nəghatıən o natigian u tasim

Hip 12:14	1Təs 4:3	2Tim 2:21	1Təs 5:23,24
Efəs 5:26	2Təs 2:13	Jon 17:17	Hip 13:12
Hip 12:10,11	Rom 6:19	2Kor 7:1	1Kor 6:11
1Jon 3:2	Fil 3:12-14	Hip 10:14	Rom 6:22
Jem 4:7	Uək 26:18	1Təs 5:24	

39. Nımənin min rəha Iesu

1Kor 1:2	1Kor 1:2	1Kor 11:20-34	1Kor 12:1-31
1Kor 15:9	1Təs 5:9-11	2Kor 11:2	Uək 20:28
Uək 1:8	Uək 10:47,48	Uək 2:38-47	Uək 20:7
Uək 22:16	Uək 8:36-40	Kol 1:18	Kol 2:19
Kol 4:15	Efəs 1:22,23	Efəs 1:4-6	Efəs 2:20,21
Efəs 3:8	Efəs 3:21	Efəs 4:11-15	Efəs 5:25
Efəs 5:7	Efəs 5:25-27	Hip 10:25	Hip 10:36
Jon 17	Jon 3:29	Mat 16:16-18	Mat 28:18-20
Mak 16:15,16	Flm 2	Fil 4:3	Fil 3:12-15
Nəh 2:7	Nəh 19:7	Nəh 21:27	

40. Nəghatıən o nəfaki min, nətəm kəutəsəl mine nətəm kautol uək

1Kor 12:28-29	1Kor 3:7,9	1Kor 4:1	1Kor 9:16,18
1Pitə 5:1-3	1Təs 2:4	1Tim 1:7	1Tim 3:1-12
1Tim 4:16	2Kor 10:8	2Kor 3:6	2Kor 5:20
2Tim 2:2	2Tim 2:24	2Tim 4:2	2Tim 2:5
3Jon 1:1	Uək 14:22	Uək 20:28	Uək 13:2
Uək 20:19-21	Efəs 4:11	Hip 13:7-8	Hip 5:4
Jem 3:1	Kol 1:24-27	Mak 12:38	Mat 20:26
Mat 23:13	Nəh 4:10	Nəh 5:14	Rom 12:8
Rom 1:1	Rom 10:14,17	Taet 1:6-7	

41. Nəpəhiən nətəligiən mine nautə rəha nəhue niftəni, mine natigiən u iətəm in tasim

Dut 18:10	Dut 18:14	1Jon 2:15	1Jon 2:16
Jon 12:1,2	Luk 7:36	Mak 6:31	2Kor 6:14-17
1Kor 7:39	1Tim 6:11	1Tim 1:4	1Tim 4:7
Kəl 3:2	2Jon 9-11	1Pitə 1:16	1Kor 8:13
Rom 14:21	Uək 24:16	Kol 3:17	Jem 4:17
Rom 14:23	Aes 1:18	1Kor 6:19,20	1Pitə 2:21
Rom 12:2	Jem 4:4	Hip 11:25	2Kor 6:17

42. Nəghatiən o naliuək kaliniən e təfəgə tərəh

1Jon 5:4	Jon 7:37,38	Jon 10:10	Rom 6:14
2Kor 2:14	1Kor 10:13	Rom 8:37	Kəl 5:16
Rom 1:17	Kəl 3:11	Hip 10:38	2Kor 12:9
Rom 6:4-6	Kəl 2:20	Rom 6:8-13	Rom 6:16-18
Kol 1:27	1Jon 1:9	Kəl 2:20	

43. ?Kotəhro lanu motaliuək kalin e nəfən-əfəniən?

Mat 6:13	Jem 1:12	1Kor 10:13	Jem 1:13
Job 1:12	Job 2:6	Mat 4:1	Jem 1:14
1Jon 2:16	Prov 1:10	Mat 16:22,23	Jem 1:2,3
Jen 22:1	Prov 30:9	Nam 22:17	Sam 42:11
1King 19:4	Job 2:9	Mat 4:6,7	Mat 4:9
Dan 4:30	2Tim 4:10	Uək 8:19	Jen 19:17-26
Jos 7:21	2Saml 11:2-4	Jon 12:6	Jon 13:27,28
Jon 18:3	1Tim 6:9	Nəh 3:10	1Kor 1:9
Mat 4:1-11	Luk 22:31,32	Mat 26:41	2Tim 2:22
Jem 4:7	1Jon 1:9		

44. Nəghatiən o nəgəu əhruahruən iəfaki kəti u rəhan natigiən tekəu

1Kor 6:1-3	Mat 18:15-17	Taet 1:13	1Tim 5:20
1Kor 5:1-5	1Kor 5:13	1Tim 1:20	1Kor 10:12
Mat 7:3-5	1Kor 13:4	Kəl 6:1	Uək 20:28

45. Nəfakiən kəm Ughin

Sam 95:6	Sam 32:5	Fil 4:6	1Tim 2:1
Uək 12:5	Jon 14:13	Efəs 6:18	1Tim 2:8
Mat 6:6	Luk 18:10	Sam 26:12	Luk 18:1
1Təs 5:17	Sam 5:3	Sam 55:17	Sam 86:3
Mat 6:9-13	Jem 5:13-16	1Tim 2:1-4	Aes 38:1-5
Dan 6:18-23	1King 3:5-9	Mat 6:25-34	Rom 1:10
Kol 1:28	Mat 5:38-48	1Təs 5:12,13	Rom 8:26,27
Hip 11:6	Luk 18:1-8	Luk 11:1-13	2Kron 7:14
Rom 8:27	Mat 26:39	Mak 11:24,25	Jem 1:6,7
1Jon 3:22	Jon 15:7	Jut 20	Jon 16:24
Sam 66:18	Jem 4:3	Mak 11:24	Jon 15:7
1Jon 5:14,15	Efəs 3:12,20	Fil 4:19	Fil 4:6
Mat 7:7,8	Luk 11:9-13	Hip 4:16	Aes 65:24
2Kor 12:7-10	Luk 18:13	2Pitə 3:9	Sam 5:3
Luk 6:12	Mat 14:23	Efəs 6:12,13	Sam 46:10
Sam 51:17	Sam 50:15		

46. Suaru rəha Ughin o nitəu-pəniən

Hip 10:7	Uək 22:14	Sam 32:8	Sam 37:23
Aes 58:11	Aes 30:21	Rom 12:2	Jer 10:23
1Təs 4:3,4	1Təs 5:17,18	1Pitə 2:12-15	1Pitə 4:2
Sam 37:3-5	Sam 37:7	Rom 12:1,2	Rom 16:13
Uək 16:9,10	Efəs 6:6	Mat 7:26	Efəs 5:6-17
Jon 5:30			

47. Suaru rəha nəuia Uğin
Iesu təmol əhruahru nəuia rəhan tata

Hip 10:5-7	Aes 50:6	Mat 3:15	Jon 4:34
Jon 6:38	Jon 15:10	Fil 2:8	Jon 8:29
Jon 12:49	Jon 14:31		

Nətəmini kəutəhatətə pəhriən okotol min lanəha

Sam 103:18	Sam 119:4,5	Sam 119:44	Sam 119:57
Sam 119:60	Sam 119:100,101	Sam 119:129	Mat 19:17
Mat 28:20	Mak 1:27	Mak 4:41	Luk 11:28
Jon 14:15	Jon 14:21	Jon 14:23	Jon 14:24
Jon 17:6	Uək 5:29	Uək 5:32	Uək 7:39
Uək 7:53	Rom 1:5	Rom 2:13	Rom 5:19
Rom 6:12	Rom 6:16,17	Rom 15:18	Rom 16:19
Rom 16:26	2Kor 9:13	2Kor 10:5	Kəl 5:7
Efəs 6:1	Efəs 6:5,6	2Təs 1:8	1Tim 3:4
Taet 3:1	Hip 4:2	Hip 5:8,9	Hip 11:8
Hip 13:17	1Pitə 1:2	1Pitə 1:14	1Pitə 1:22
1Pitə 3:6	1Pitə 4:17	1Jon 2:3	1Jon 2:5
1Jon 3:2-24	1Jon 5:3	2Jon 1:6	Nəh 3:3
Nəh 14:12			

48. Kitah okotolkeikei Uğin mine Iesu

Eks 20:6	Dut 6:5	Dut 30:20	Sam 5:11
Sam 18:1	Sam 116:1	Sam 145:20	Mat 22:37
Mat 24:12	Jon 5:42	Jon 14:21	Jon 15:10
Jon 17:26	Jon 21:15	Rom 8:35	1Kor 2:9
1Pitə 1:8	1Jon 4:18,19	1Jon 5:3	Nəh 2:4

49. Suaru rəha nəfəniən məni

2Kor 8:7	Uək 20:35	Mat 2:1-11	Rom 12:1
1Tim 4:15	1Tim 4:13	Hip 2:1	Uək 6:4
1Təs 5:18	2Kor 8:2-4	1Kor 16:2	2Kor 9:7
Luk 21:1-4	Fil 4:18	Mat 6:20	Mal 3:10
Jem 1:27	Mat 5:42		

50. Suaru rəha nəfəniən e nikin ağıən
Uğin in nəukəti nəfəniən e nikin ağıən

Efəs 2:7	Efəs 1:7	Efəs 3:8	Eks 33:19
Eks 34:6,7	Sam 51:1	Sam 86:5	Sam 86:15
Sam 103:8	Sam 103:11	Sam 145:8	Aes 55:6,7
Maeka 7:18	Luk 1:78	Rom 2:4	1Tim 1:14
1Pitə 1:3	Dut 7:8	Jer 31:3	Jon 3:16,17
Rom 5:8	Rom 9:15	Taet 3:4	1Jon 4:10,11
1Jon 4:16	1Jon 4:18		

Kəni nətəm kəutəhatətə okotol təhmen əmə, kotohtəu=pən suaru əhmen əmə

1Jon 3:16,17	1Jon 3:21	1Jon 3:23	1Jon 4:11
1Jon 4:19	Mat 18:32	Mat 18:33	Jon 13:34
Jon 15:12,13	Efəs 4:32	Efəs 5:1,2	Kol 3:13
Kəl 6:2	1Jon 2:9,10	1Jon 3:14,15	1Jon 3:18
Lev 19:18	Lev 19:34	Sam 16:3	Sam 119:63
Rom 12:10	1Kor 12:26,27	1Kor 13:4-7	Kəl 5:6
Kəl 5:13,14	Kəl 5:22	Kəl 6:10	Fil 2:2-4
Kol 3:13	1Təs 3:12	2Təs 1:3	Hip 13:1
Jem 2:8	1Pitə 1:22	1Jon 4:7,8	1Jon 5:1

51. Təmə Uhgın təfa nati təuvir əkəku kəti kəm tah, nikitah otagiən əmə ohni

Luk 3:14	Fil 4:11,12	1Tim 6:6,8,9	Hip 13:5
1Kor 4:11,12	Fil 3:8	Hip 10:34	Mat 6:31-34
Sam 37:3	Sam 55:22	Sam 78:30,31	1Pitə 5:7
Pri 4:8			

52. Nikin agiən

Sam 2:11	Sam 5:11	Sam 9:2	Sam 9:14
Sam 31:7	Sam 32:11	Sam 33:21	Sam 34:2
Sam 35:9	Sam 64:10	Sam 68:3	Sam 96:11
Sam 97:1	Sam 97:12	Sam 104:34	Sam 105:3
Sam 118:24	Sam 119:14	Sam 119:162	Rom 12:12
Rom 5:2,3	1Təs 5:16-18	Jem 1:2	Fil 3:1
Fil 4:4	2Kor 6:10	Luk 10:20	1Jon 1:4
Jon 16:24	Jon 16:33	Jon 17:13	Rom 15:13
2Kor 1:24	Efəs 5:18	Fil 1:25	1Pitə 1:8

53. Nəghatən o nəniən tagkiu o Uhgın

Sam 7:17	Sam 28:7	Sam 30:12	Sam 35:18
Sam 69:30	Sam 75:1	Sam 95:2	Sam 100:4
Sam 105:1	Sam 106:1	Sam 107:1	Sam 118:21,28
Sam 147:7	Jona 2:9	Mak 14:23	Luk 2:38
Rom 1:21	Rom 6:17	Rom 7:25	Rom 14:6
1Kor 10:16	1Kor 15:57	2Kor 2:14	2Kor 4:15
2Kor 9:11,12	2Kor 9:15	Efəs 1:16	Efəs 5:4,20
Kol 1:12	Fil 4:6	Kol 3:16,17	1Tim 2:1
1Tim 4:3,4	1Təs 5:18	Nəh 4:9	Nəh 7:12
Nəh 11:17			

54. Okəsotəginian

Jen 15:1	Jen 22:12	Jen 26:24	Eks 14:13
Eks 20:20	Lev 26:6	Dut 1:29	Dut 3:22
Dut 31:8	1Saml 12:20	2King 6:16	Sam 3:6
Sam 23:4	Sam 27:1	Sam 34:4	Sam 46:2
Sam 56:3,11	Aes 44:8-51:12	Mat 10:28	Mat 10:31
Mat 14:27	Mak 4:40	Mak 5:36	Luk 12:4
Luk 12:32	Uək 18:9	Uək 27:24	Rom 8:15
Efəs 6:19,20	Fil 1:14	Hip 2:15	Hip 10:27
1Pitə 3:14	1Jon 4:18	Nəh 2:10	

55. Nətəm kəutəhatətə okotos nahməian o nəhatətəian rəhalah

Mak 4:17	Uək 8:1	Uək 11:19	Uək 13:50
1Təs 3:7	Hip 10:33	Nəh 2:10	Luk 6:22
Jon 15:18,19	Jon 17:14	1Jon 3:13	Mat 10:39
Mat 5:11	Jon 15:21	Uək 9:16	2Kor 4:11
Nəh 2:3	Mat 24:13	Nəh 2:10	

56. Nəgħatiən e nian rəħa nərahian

Luk 6:23	Uək 5:41	Uək 16:25	Rom 5:3
2Kor 4:17	Fil 2:17	Kol 1:24	Jem 1:2
1Pitə 4:13	Rom 12:12	Rom 5:3	Jem 1:2-4
1Pitə 4:13			

57. Nimišian min

Jen 3:16	Eks 15:26	Job 2:7; 42:11	Sam 38:3
Sam 41:3	Sam 41:10	Sam 102:23	Sam 103:3
Uək 5:5,10	Uək 12:23	Uək 13:11	1Kor 11:30
2Kor 12:7	2Tim 4:20	Mat 4:24	Mat 8:15
Mat 9:29	Mat 10:1	Mak 1:25	Mak 10:52
Luk 9:42	Luk 11:14	Jon 9:3	Jon 11:4
Uək 5:16	Uək 14:9	Rom 8:23	2Kor 1:4
2Kor 12:9,10	Hip 12:5-11	Jem 5:10,14	1Pitə 1:7

58. Nəghatiən o nəghatiən iətəm tatsipən e nohlitah
Nəghatiən təuvir

Sam 19:14	Sam 141:3	Prov 12:25	Prov 15:23
Prov 24:26	Efəs 4:15,29	Fil 1:4	Kol 3:17
1Təs 5:17	1Tim 4:12	2Tim 4:2	Taet 3:2
Nəh 12:11			

Nəghatiən tərəh

Eks 20:7	Nam 11:1	Sam 5:9	Sam 35:11
Sam 74:10	Prov 21:9	Mat 12:36	Mat 15:8
Mat 26:74	Mak 7:21	Efəs 4:25,29,31	Efəs 5:4,6
Kol 3:8,9	1Tim 1:13,20	1Tim 6:1	Taet 3:2
Jem 3:4	1Jon 3:18	Jut 16,18	Nəh 13:6

Nəghatiən eiuə

Eks 20:6	Sam 52:3	Sam 119:63	Prov 12:17,19
Prov 13:5	Prov 14:5	Prov 30:8	Jer 23:25
Jon 8:44	Uək 5:3,4	Rom 1:25	Efəs 4:25
Kol 3:9	1Tim 4:2	1Jon 1:6	1Jon 2:4
Nəh 2:2	Nəh 21:8	Nəh 2:15	

59. Kitah nəfaki min okəsotəlpahian motol pik uək

Efəs 4:28	1Təs 4:11	Jen 2:15	Jen 3:17-19
Eks 29:10	Uək 20:34	1Təs 2:9	Uək 20:35
Prov 13:11	Prov 6:6-8	Uək 9:39	Uək 18:3
2Təs 3:6-15	Rom 12:11	Hip 6:12	

Nəghatiən o nətəm kəutəlpah

2Təs 3:10	Prov 12:27	Prov 26:15,16	Prov 10:4
Prov 20:13	Prov 20:4	Prov 19:15	Prov 12:24
Prov 13:4	Pri 10:18	1Tim 5:13	Mat 25:18,26

60. Nəmiəghian o natigian rəħa iərman mine pətan u kəmuol marit

Jen 1:28	Jen 2:18	Jen 2:22-25	Efəs 5:31
Prov 18:22	2Kor 6:14-17	Efəs 5:22	Efəs 5:25
Taet 2:4	Dut 24:5	Eks 20:14	Eks 20:17
Lev 20:10	Eks 21:10	Mat 19:9	1Kor 6:9-10
Kol 3:5	Uək 15:20	Mat 19:8	Mat 19:6
Mat 19:9	Rom 1:26	Rom 1:27	1Təs 4:3-5
Hip 13:4	1Kor 7:3-5	1Kor 7:10	1Kor 7:15
1Kor 7:39	Prov 5:18,19	Sing 2:6,7	

61. Famlı min okotəhratig lanu

1Kor 11:7	Efəs 5:23	Efəs 5:25	Luk 14:26
Efəs 5:28,29	Efəs 5:22	1Pitə 3:6	1Tim 2:11-15
1Tim 2:9	1Pitə 3:4,5	Efəs 5:33	Kol 3:18
Efəs 5:22-24	Kol 3:19	Efəs 5:25-33	Sam 127:3
1Təs 2:11	Mat 19:13,14	Prov 22:6	Dut 6:2,7
Prov 22:15	Prov 23:13	Prov 29:15	Efəs 6:4
Kol 3:21	Eks 20:12	Luk 2:51	Prov 17:6
Pri 11:9	Kol 3:20	Efəs 6:1-3	1Tim 5:8
Taet 2:9,10	Kol 3:22-25	Efəs 6:5-8	Kol 4:1
Efəs 6:9			

62. Nəghatıən o Uhgın u tətarmənig kəni mətəsal vivi o uək

Mat 12:28	Mat 19:24	Mat 21:31	Mat 21:43
Mak 1:15	Mak 4:11	Mak 4:26	Mak 4:30
Mak 9:1	Mak 9:47	Mak 10:14	Mak 10:15
Mak 10:23,24	Mak 12:34	Mak 14:25	Mak 15:43
Luk 4:43	Luk 6:20	Luk 7:28	Luk 8:1
Luk 9:27	Luk 9:60	Luk 9:62	Luk 10:9
Luk 10:11	Luk 11:20	Luk 13:28	Luk 13:29
Luk 14:15	Luk 16:16	Luk 17:20,21	Luk 18:29
Luk 19:11	Luk 21:31	Jon 3:3	Jon 3:5
Uək 1:3	Uək 8:12	Uək 14:22	Uək 28:23
Rom 14:17	1Kor 4:20	1Kor 6:9,10	1Kor 15:50
Kəl 5:20,21	Kol 4:11	2Təs 1:5	

63. Nəghatıən o nolıən o nepətıən mine natıgıən e nisıaiıən

Sam 18:27	Sam 25:9	Sam 45:4	Sam 51:17
Sam 138:6	Sam 147:6	Sam 149:4	Aes 57:15
Mat 5:3,4,5	Mat 11:29	Mat 23:8-12	Mat 25:44
Mat 27:55	Mak 9:35	Mak 10:43,45	Luk 1:51-53
Luk 14:8-11	Luk 18:14	Jon 18:36	Uək 20:19
Rom 15:1	1Kor 13:4,5	Kəl 5:22,23	Kəl 6:2
Efəs 4:2	Fil 2:3	Kol 2:18	Kol 3:12
Taet 3:2	Jem 1:9	Jem 1:21	Jem 3:13,16,17
Jem 4:6,10	1Pitə 3:8-5:6	1Pitə 4:11	1Pitə 5:3,5

64. Nəghatıən o nosıən nətəlig təuvır

Jen 3:6	Dut 4:6	1Kron 3:1	1Kron 3:9
Sam 51:6	Sam 53:2	Sam 111:10	Sam 119:66
Sam 119:104	Sam 119:169	Prov 8:1	Prov 9:1
Prov 9:6	Prov 9:9	Prov 9:10	Prov 9:10
Prov 9:11	Prov 9:12	Aes 9:6	Aes 11:2
Jer 23:5	Dan 12:3	Amos 5:13	Mat 11:19
Luk 2:40	Luk 10:7	Luk 11:31	Luk 12:42
Luk 20:4	Jon 17:22	Uək 6:3	Uək 6:10
Uək 7:10	Uək 7:22	Uək 9:22	Rom 2:19
Rom 8:6	Rom 12:2	Rom 12:2	Rom 14:13
Rom 15:14	1Kor 1:24	1Kor 2:5	1Kor 2:6
1Kor 3:1	1Kor 3:3	1Kor 3:18	1Kor 3:19
1Kor 7:32	1Kor 12:2	2Kor 6:6	Efəs 1:17
Efəs 5:16	Fil 1:9	Fil 3:15	Kol 1:9
Kol 2:3	Kol 3:16	1Təs 4:7	1Tim 2:15
1Tim 3:2	2Tim 2:22	Hip 10:22	Jem 1:5
Jem 3:17	Jem 4:3	2Pitə 1:3	1Jon 2:27

65. Nəghatən o iəni eiua min

Sam 12:3	Mat 7:15	Mat 18:6	Mat 18:7
Mat 24:11	Mak 9:42	Luk 13:15	Uək 20:29-31
Rom 1:29	1Kor 6:9	2Kor 4:2	2Kor 5:12
2Kor 6:8	2Kor 10:5	2Kor 11:13	Kəl 2:4
Efəs 4:14	Kol 2:8	2Təs 2:9	2Təs 2:10
1Tim 4:1-3	2Tim 3:1-9	2Tim 3:13	Taet 1:10-11
Taet 2:7	2Pitə 2:1	2Pitə 2:12,14	2Pitə 2:17,18
1Jon 4:1	1Jon 4:4,5	2Jon 1:7-9	Jut 1:16
Nəh 12:8	Nəh 16:13	Nəh 18:23	Nəh 19:20
Nəh 20:10			

66. Nəniəskasikən min nəuvein rəha Uhgın
Uhgın təseiuəiən – nati nak təməni məmə otol, in tatol

Mat 24:35	Rom 3:4	1Kor 1:9	Nəh 3:4
2Tim 2:13	Taet 1:2	1King 8:23,24	Jos 23:14,15
Sam 119:140	Aes 49:7	Aes 55:11	Hip 6:18

Nəghatən o nati asoli min nəuvein Uhgın təməni məmə otəpanol

Jen 15:18	Jen 18:19	Jen 21:1	Jen 22:18
Jen 26:3	Jen 28:15	Eks 6:4	Dut 8:15
Dut 30:9	Dut 30:16	Aes 25:8	Aes 45:23
Aes 61:8	Jer 1:8	Jer 23:4	Jer 31:31-34
Jer 33:14-16	Esik 34:15	Esik 34:24	Amos 5:16
Luk 1:71-72	Uək 1:4	Uək 2:30	Uək 2:39
Uək 3:25	Rom 4:16	Rom 4:18	Kəl 3:14
Kəl 3:22	Efəs 1:13	Efəs 1:18	Efəs 3:6
2Tim 1:1	Taet 1:2	Hip 7:21	Hip 8:6
Hip 10:23	Hip 10:36	Hip 11:13	Hip 11:39
Jem 1:12	Jem 2:5	2Pitə 1:4	

Natimnati min nəuvein Uhgın təməniaskasik məmə otol kəm tah

Sam 23	Sam 33:20	Sam 54:4	Mat 6:25-34
Mat 10:42	Mat 19:29	Mat 28:20	Mak 8:35
Mak 16:16	Jon 1:12	Jon 6:37	Jon 10:28-29
Jon 14:2,3	Rom 8:28-35	Rom 8:32	Rom 10:9
1Kor 2:9,10	1Kor 10:13	2Kor 5:1	Fil 1:6
Fil 2:13	1Təs 4:16,17	1Tim 4:16	Hip 13:5,6
Hip 15:5	Jem 4:7,8	1Pitə 1:5	2Pitə 2:9
2Pitə 3:13	1Jon 2:1	1Jon 5:14,15	1Jon 5:18
Nəh 7:16,17	Nəh 22:5	Nəh 22:12	